LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

1 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1048

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿՂԵՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ?

Արդէն Փարիզ կը գտնուի Եգիպտոսի առաջնորդը, Թորգոմ արք., որուն յանձնուած է Եւրոպայի թեմին կազմակերպութիւնը։

Իբրեւ «իշխան եկեղեցւոյ», այս վեղարաւորը արդէն շրջապատուած է մեծ ու պզտիկ ջոջերու շքախումբով մը։ Անոնց հետ Վիշի կամ ծովափ կ'երթայ, անոնց հետ կը ճաշէ ու կը խմէ, եւ անոնց համար ալ քարոզ կը խօսի։

Մենք տեղեկութիւն չունինք թէ ե՛րբ գործի պիտի ձեռնարկէ, կամ ի՛նչ հիման վրայ։ Բայց, դատելով իր շրջապատէն, իր շարժուձեւերէն եւ մանաւանդ Եգիպտոսի քաջագործութիւններէն, կրնանք նախատեսել թէ ո՛ր ճամբով պիտի ընթանայ։

Ուրիշ խօսքով, միամտութիւն կը համարենք աւելի բան սպասել քան Պալաքեան եպիսկոպոսէն, որ թէեւ ձախաւեր, բայց գոնէ գործելու եռանդ ունէր։

Կօզմիակի աղբիւրներէ կ'իմանանք թէ՝ կաթող. Նոր պատուիրակը, հիմնուելով եղած կոնդակին, այլ մանաւանդ իր շրջապատի փափաքներուն վրայ, պիտի փորձէ տեսակ մը կղերապետութիւն հաստատել, տարին մէկ երկու ժողով սարքելով, եկեղեցիները շէնցնելով կամ նորեր շինելով։ «Եթէ կարելի ըլլայ», պիտի ջանայ քանի մը հատ ալ դպրոց բանալ։

Անշուշտ այս տեղեկութիւնը բաւական չէ, ամբողջական գաղափար կազմելու համար առաջադրուած գործունէութեան մասին։

Բայց ասքանը, արդէն, կ'ապացուցանէ կաթող. պատուիրակին ըմբռնումը եւ ոգին։

Ինեմական առաջին կազմակերպութեան ատեն, որովհետեւ նախընթաց չկար, շատեր գործնական համարեցին հիմնուիլ կաթող. կոնդակին տրամադրութեանց վրայ։ Այդ էր մէկ պատճառը որ, ամբողջ գործն ալ սահմանափակուեցաւ միայն «լուսաւորչական» հասարակութեան համար։ Մինչդեռ, շատոնց եկած ու անցած է ժամանակը, միանգամընդ միշտ մէկդի նետելու «յարանուանական» կոչուած ողբերգութիւնը։

Եւ այդ հիման վրայ, կազմուեցաւ ծրագիր-կանոնագիր մը, որուն քով յեղափոխական կարելի է համարել Թրքահայ սահմանադրութիւնը, եւ որուն սկզբունքներով կը կառավարուի, այսօր, Մարսէյլի շրջանը։

Ուրեմն, այսպէս կամ այնպէս, ծրագիր մը կայ 1926էն ի վեր, եւ աւելորդ աշխատանք է ծայրէն սկսիլ 1929ին։

Մենք սկիզբէն ի վեր, եւ այսօր աւելի քան երբեք ջատագոված ենք մէկ բան. — կազմել Ազգային Խորհուրդներ՝ ... աշխարհական ոգիով, եւ միշտ նկատի առնելով տեղական պահանջներն եւ պայմանները։ Այսպիսի կազմակերպութեան մը պարագային, եկեղեցականները կը մնան իրենց դերին ... ո՛ր դաւանանքին ալ պատկանին, եւ իւրաքանչիւր գաղութ կը վարէ իր ճակատագիրը, առանց յարանուանական խտրութեան։

Որքան ալ մեծ երեւան այս ձեւին դժուարութիւնները, ...աղթելի չեն, կը բաւէ որ բոլորս ալ հասկնանք թէ ի՛նչ ...ղենք, եւ մանաւանդ ի՛նչ գործ պիտի կատարենք։ Եւ ...րիմացութիւն է կարծել թէ օտարները աւելի բարեհաճու... մը կը դիտեն եկեղեցական կազմակերպութիւն մը։ Ընդ...հակառակն, այս երկրին մէջ իսկ, տեղական թերթերը միշտ ...դրոնչան թէ լեհ կամ իտալացի կրօնաւորներ կ'երեւան ...ծաւորական, հանքային շրջաններու մէջ...

Կ'ընդունինք որ, պատուիրակը կապուած ըլլալով կաթո...ղի կոնդակի տառին, չպիտի համարձակի նոր ճամբայ ... ուրիշ խօսքով կղերապետութեան դիրքերը յանձնել աշ...խարհական իշխանութեան։

Բայց կաթողիկոսներն ու եպիսկոպոսները ամէն բան չեն։ ...մենք տիրաբար վարենք մեր ճակատագիրը, անոնք շուտ ...հասկնան թէ ո՛ւր կանգ պիտի առնեն։ Մանաւանդ, եթէ ...ութիւններ կատարուին։

...Ինչպէ՞ս կ'ըմբռնէ նոր պատուիրակը այս խնդիրը.— ընտրա... սկզբունքը, որ հիմն է ո՛ր եւ է կազմակերպութեան։ Եթէ ...իսկ, առաջին հիմքերը դնելու համար, անհրաժեշտ ըլլայ ...մեայ, նշանակովի վարչութիւն մը կազմել, նորէն կա... չէ խուսափիլ ընտրութեան, քուէարկութեան սկզբունքէն։ ...վարչութիւնը կա՛մ հին ծրագիրը պիտի հաստատէ, կամ ... պիտի կազմէ։ Երկու պարագային ալ, տարրական պա... է ընտրութիւնը։ Օրուան ըմնապետութիւններուն մէջ, ...քէմալը կրցած է խուսափիլ այդ սկզբունքէն, ոչ ալ ...ինին, հոգ չէ թէ իրենց հասկցած եղանակով կը գոր...ծ գայն։ Նոյն իսկ «աշիրէթապետ» մը գտնուած ատեն, ...ջոցին կը պահէ իր ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքը, ...ա՛ գայն գործադրելու ձեւէն։

...մանոյին արձակուրդի վերջին օրերն են, եւ կը սպա... որ կաթող. պատուիրակը խզելով իր դիւանագիտական ...ւնը, հրապարակ դնէր իր պաշտօնին հանգամանքը եւ ...ակէտները։

...րջին փորձն է որ կը կատարուի այս, էջմիածնական ...վ։ Բայց որովհետեւ էջմիածինը շատ հեռու է, իսկ մեր ... շատ խորունկ, մենք փաստակար կը գտնենք բոլոր սրմ... ձեւերը, ամիրայական ըլլան թէ կղերապետական։ ...ք է մաս-մաս բանալ Թղթածրարները։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 30 օգոստ.— Երէկ իրիկուն ժամը 6էն վերջ խռովութիւններ պատահեցան Սաֆէտի մօտ, ուր զինեալ Արաբները յարձակեցան Հրեաներու տուներուն վրայ, սպաննեցին 8 հոգի, վիրաւորեցին 20 եւ կրակի տուին հրէական թաղին գլխաւոր փողոցը։ Կէս գիշերին Տիբերիայէն անգլիական զինուորներ հասան եւ տեսան որ քաղաքը կրակներու մէջ է։ Սպաննուածներէն վեցը հրէական որբանոցի սաներ են։ Սպաննուած են նաեւ քաղաքին խախամապետը, փաստաբան մը եւ թաղապետական դպրոցի տնօրէնը։ Ներկայիս 3000 Հրեաներ առանց ապաստանի կը մնան Սաֆէտի մէջ, բոլորովին կարօտ վիճակի մէջ։ Շատեր կառավարական հիւանդանոցը պատսպարուած են։ Տիբերիայէն եւ Հայֆայէն սախպողաբար ուտելիք ղրկուեցաւ։ Բոլոր խանութները փակուած են։ Քաղաքին վտանգաւոր կէտերը պահակներու հսկողութեան տակ առնուած են։

Տիբերիոյ մասին մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ։ Արաբները կ'ըսեն թէ այդ քաղաքն ալ Սաֆէտի օրուան պիտի հասնի։

Երուսաղէմի մէջ Ուրբաթը առանց միջադէպի անցաւ։ Կը հերքուի այն լուրը թէ սպաննուած է Երուսաղէմի ֆրանս. հիւպատոսը։

Երուսաղէմէն մէկ ժամ հեռու Քալոնիա գիւղին մէջ ձերբակալուեցան 70 Արաբներ, որոնք շարունակ յարձակումներ կ'ընէին հրէական Մոցա գաղութին վրայ։ 1500 Պէտէվիներ, որոնք կը համախմբուէին հարաւի մէջ, ցրուեցան առանց միջադէպի, քաղաքային իշխանութեանց հրաւէրին վրայ։

Պաղեստինի անգլ. մարզպան Սըր Ճոն Չէնսըլըր Երուսաղէմ հասաւ եւ հրէական պատուիրակութիւն մը ընդունելով, հաւաստեց թէ կարգը վերահաստատելու համար խիստ միջոցներ ձեռք առած է։

Կարեւոր օգնական ուժեր հասան։ Երուսաղէմ, Կազա եւ Քեպրոն գրաւուած են անգլիացի զինուորներու կողմէ։ Հայֆայի, Եաֆայի եւ Լիտի մէջ ծովային զինուորներ եւ նաւազներ դիրք բռնած են։ Բանակն ու ոստիկանները հրաման ստացան զէնքի դիմել՝ ծայրագոյն պարագային միայն. ո՛չ մէկ օդային ռմբակոծում պիտի կատարուի։

Արաբները նոր յարձակում մը գործեցին Թէլփիոթի վրայ, Երուսաղէմի եւ Բեթլեհէմի մէջտեղ։ Անգլ. հետեւակազօրքը ետ մղեց յարձակողները։ Արաբներու ուրիշ խումբ մը ետ մղուեցաւ Մէճտէլի մօտերը։

Ջանքեր կ'ըլլան Հրեաները զինաթափելու, սակայն այս աշխատանքը մեծ դժուարութիւններու կը բախի։

Նապլուսի մէջ նոր խռովութիւններ ծագած են։ Անգլիացի զինուորներ յարձակեցան Սուրպէշէրի եւ Լիֆթայի վրայ, Արաբները ստիպելու համար որ ետ տան Հրեաներէն առնուած աւարը։ 12 Արաբներ սպաննուեցան։ Կազայի մէջ անգլիացի նաւազներ խուճապի մատնեցին արաբ հրոսակները, որոնք դիրք բռնած էին քաղաքին մօտերը։

ՏԻՒՐԶԻՆԵՐԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆ ԿԸ ՄՏՆԵՆ

Անգլիոյ գաղթային Նախարարութիւնը զեկոյցով մը կը հաղորդէ որ ուրբաթ սաստ մեծ թիւով Արաբներ եւ Տիւրզիներ Սուրիոյ սահմանագլուխէն Պաղեստին մտած են։ Օդանաւի ջոկեր ղրկուեցան այդ ուժերու յառաջխաղացումը արգիլելու համար։

ԱՂԱ ԽԱՆ ԼՈՆՏՈՆ ԿԵՐԹԱՅ

Աղա խան, կրօնապետ Հնդկաստանի Իսմայիլական իսլամներու, որ հանրածանօթ է Եւրոպայի մէջ իբրեւ միլիոնատէր եւ մրցումի ազնիւ ձիերու տէր, Լոնտոն գնաց խալիֆայական կազմակերպութեան խնդրանքով կառավարութեան մօտ միջամտելու համար ի նպաստ Պաղեստինի Արաբներուն։

Հնդկաստանէն հասած լուրերը կ'ըսեն թէ միլիոնաւոր իսլամներ մեծապէս յուզուած են վերջին դէպքերէն։ Տաքքայի Նէվապը՝ Խան Հապիպուլլահ, խօսելով յանուն 200 միլիոն իսլամներու, Պէնկալէն հեռագիր մը ուղղեց Լոնտոնի իր ներկայացուցիչին՝ որպէսզի դիմումներ կատարէ իսլամական իրաւունքները երաշխաւորելու համար։ Խալիֆայական կոմիտէն արտօնութիւն խնդրեց հնդիկ կառավարութենէն՝ կարմիր Մահիկի մարմին մը ղրկել Պաղեստին։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

«Տէյլի Նիւզ» կը գրէ թէ կացութիւնը շատ ծանր է, մանաւանդ մեծ գրգռութիւն կը տիրէ հարեւան արաբ երկիրներու մէջ։ Ո՛չ միայն Տիւրզիներու պետ Սուլթան էլ Աթրաշ զինուոր կը հաւաքէ Անդրյորդանանի ճամբով քալելու համար Պաղեստինի վրայ, այլեւ ընդհանուր փափաք կայ միացնելու արաբական բոլոր երկիրները — Հիճազի Վէհապի թագաւոր Իպն Սաուտի հրամանին տակ։

Թերթը վախ կը յայտնէ թէ մի գուցէ նոր «ճերմակ» մը հրատարակուի ու խորհուրդ կուտայ անգլ. կառավարութեան ճշգրիտ տեղեկութիւններ առնել գրացի Արաբներու տրամադրութեան մասին եւ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Իպնը Սաուտի հետ։

Պաղտատի մեծ մզկիթին մէջ ուրբաթ օր հաւաքոյթի մը ընթացքին բողոքագիրներ ուղղուեցան անգլիական կառավարութեան։ «Պաղտատի Երիտասարդ Հրեաները» միացան բողոքին՝ այպանելով սիոնականները։ Ցետոյ 4000 ցուցարարներ ուղղուեցան արքայական պալատը՝ բողոքի համար։ Ոստիկա-

նութիւնը զէնք պարպեց ամբոխին վրայ եւ վիրաւորեց քանի մը հոգի։

Սելանիկի, Արժանթինի, Հոլանտայի, Աւստրալիոյ եւ այլ երկիրներու Հրեաները ամէն օր բողոքագիրներ կ'ուղղեն Մաքտոնըլտի։ Լեհաստանէն 30 կամաւորներ մեկնեցան դէպի Պաղեստին՝ մեծ ցոյցերու մէջ։

Ռուս-թուրք ձգտում

ԼՈՆՏՈՆ, 31 օգոստոս.— «Տէյլի Մէյլ»ի համաձայն, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ յարաբերութիւնները ձգտուած են եւ Մոսկուայի թուրք դեսպանը ետ կանչուած է։

Ռուս թերթերը կը հաւաստեն թէ թուրք դեսպանը արձակուրդով մեկնած է. սակայն «Տէյլի Մէյլ» կ'ըսէ թէ այս բացատրութիւնը տարօրինակ է, քանի որ յիշեալը դեռ նոր հասած էր իր պաշտօնատեղին։

∴ Ինչպէս կը յիշուի, Մոսկուայի դեսպանն է Հիւսէյին Րաղըպ պէյ, որուն պաշտօն յանձնուած էր ռուսեւթուրք առեւտրական վէճերը կարգադրել եւ նոր համաձայնագիր մը կնքել։

Մեծ զօրափորձեր Թուրքիոյ մէջ

ՊՈԼԻՍ 31 օգոստոս.— Սեպտեմբերի ընթացքին Թուրքիոյ մէջ տեղի պիտի ունենան մեծ զօրափորձեր, որոնց պիտի մասնակցին ամէն դասակարգի զօրագունդեր։

Հանրապետութեան Նախագահ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա ներկայ պիտի ըլլայ այս զօրափորձերուն։

Թուրք-յունական վէճը

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ օգոստոս 29 թուականով.

Երէկ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի յանձնուեցաւ Յունաստանի պատասխանը թրքական վերջին ծանուցագրին։

Կ'ըսուի թէ Յունաստան կ'ընդունի Խառն Յանձնաժողովի չէզոք անդամներուն իրաւարարութեան սկզբունքը, սակայն ետ կ'առնէ Թուրքիոյ 400.000 ոսկիյին վճարելու մասին նախապէս իր ըրած առաջարկը, եթէ կողմերը հրաժարէին փոխանակելի բնակչութեանց գոյքերուն մասին ոեւէ պահանջ ներկայացնելէ։

Խնդրոյ առարկայ վճարումին մասին Յունաստանի դիրք փոխելը աննպաստ տպաւորութիւն ստեղծած է Էնկիւրիի մէջ ու կը կարծուի թէ դարձեալ պիտի յետաձգուի երկու պետութեանց վէճերուն վերջնական կարգադրութիւնը։

Ֆրանս-թուրք առեւտրական դաշնագիրը

Օգոստոս 29ին Էնկիւրիի մէջ կնքուեցաւ առեւտրական եւ նաւարկութեան ֆրանքօ-թուրք դաշնագիր մը։ Ֆրանսայի կողմէ ստորագրեց դեսպան կոմս տը Շամպրէօն, իսկ Թուրքիոյ կողմէ՝ արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի։

Լոնտոնի դաշնագրին կցուած առեւտրական համաձայնագրին պայմանաժամը լրացած ըլլալով, Թուրքիա վերագտած էր իր ազատութիւնը եւ նիրաժուններէն մաքս կը գանձէր, համաձայն անցեալ յունիսին Թուրք խորհրդարանի քուէարկած սակացոյցին։

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը յաջողեցաւ զեղչեր ձեռք բերել 155 առարկաներու վրայ, որոնք կը կազմեն Ֆրանսայի գլխաւոր արտածումները դէպի Թուրքիա։ Թուրքիա իր կարգին պիտի օգտուի ֆրանսական նուազագոյն սակացոյցէն։

Նոր դաշնագիրը մօտ օրէն պիտի սկսի գործադրուիլ։

Յունաստան եւ դրացիները

Յունաստանի արտաքին նախարար Միխալաքաքոփուլոս լրագրողներուն յայտարարեց թէ Յունաստանի յարաբերութիւնները կը մնան նոյնը Թուրքիոյ հետ, նոյնիսկ խզուելէն յետոյ։ Պուլկարիոյ հետ յարաբերութիւնները բնականոն են, Եուկոսլաւիոյ հետ՝ աքանչելի։ Յունաստան շատ լաւ յարաբերութիւն ունի մեծ պետութեանց հետ, եւ իր նախկին թշնամիներուն հետ յարաբերութիւնները լաւացած են։

Ցետոյ աւելցուց.

— Մեր խաղաղասէր քաղաքականութեան պսակումը պիտի ըլլայ իրաւարական դաշնագիրներ կնքել Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ հետ։ Ռումանիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները լաւ են, բայց պալքանեան Լոքառնօ մը անկարելի կը թուի։ Նախամեծար պիտի ըլլայ անջատ համաձայնութիւններ կնքել պալքանեան պետութեանց միջեւ։

Օտար բանուորներ կը բերուին

Ֆրանսայի ելմտական եւ աշխատանքի Նախարարութեանց կողմէ մասնաւոր մարմին մը գացած է պալքանեան երկիրները՝ աշխատող բազուկներ ներմուծելու համար Ֆրանսա։ Այս մարմինը Պուքրէշի մէջ ռումանական իշխանութեանց հետ բանակցելէ յետոյ համաձայնութիւն գոյացուց, որով մօտ ատենէն 10.000 ռումէն բանուորներ ճամբայ պիտի ելլեն դէպի Ֆրանսա։

Պելկրատի մէջ ալ կազմուած է ֆրանքօ-եուկոսլաւ խառն մարմին մը, նպատակ ունենալով կնքել բանուորական ներգաղթի պայմանագրութիւն մը։ Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահն է Փիէր Փույեօ, աշխատանքի նախարարութեան օտար բանուորներու դիւանին պետը։

Խորհրդային Միութեան ելմտացոյցը

Խորհրդային Միութեան ելմտական գործավարութիւնը պատրաստեց 1929-30ի պետական ելմտացոյցը։

Հաշուեթը կը ներկայացնէ 9.497 միլիոն ռուբլի, 1.741 միլիոն ռուբլի աւելի՝ 1928-1929ի շրջանէն։ Ճարտարարուեստի տուրքը աւելցած է 245 միլիոն ռուբլի, երկրագործական տուրքը նշանակուած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

„ՄԵՀԵԱՆ"Ի ՀԱՆԳԱՆԱԿԸ ԵՒ "ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ„

Հրթիռի մը վաղանցուկ կայծերուն պէս, որոնք մութ երկնակամարին վրայ կը փողփողին անսովոր փայլով, մեր գրականութեան մէջ, նմանօրինակ երեւոյթի մը ականատես եղանք, 1914ի յունուարին, երբ արուեստի ու գրականութեան հանդէսի մը առաջին թիւը լոյս կը տեսնէր։

Խումբ մը ուխտուածներ էին, ուրիշ բառերով, որ իրենցն էր, խենթեր ու դժգոհներ, որոնք մոլեռանդ կրօնամոլներու ջերմ հաւատքով զինուած, կը կերտէին իրենց Մեհեանը, բարձրաղաղակ պոռալով անոր հանգանակը.

Պաշտամունք եւ արտայայտութիւն հայ հոգւոյն.

Ինքնուրոյնութիւն եւ անձնականութիւն ձեւին մէջ.

Մշակում կենսանորոգ պատուաստումով մը՝ հայ լեզուին.

Զուտ գրականութիւնը հեռու պահել քաղաքականութենէ եւ լրագրութենէ:

Եւրոպական ժամանակակից մտաւորական շարժումներուն աշակերտներ էին անոնցմէ ոմանք։ Դժգոհ՝ բոլոր արժէքներէն ու ձեւերէն, արհամարհանքով, խրոխտութեամբ ու յանդգնութեամբ ձեռնոց կը նետէին հին աստուածներուն, գրական ու մտաւորական բոլոր հին կուռքերուն, որոնց երկրպագեր էին նախորդ սերունդները։ Տեսակ մը կրօն կը հիմնադրէին, վրան քանդակելով արուեստին համար, *որուն մեհեանին երկրպագելու կը հրաւիրէին բոլոր անոնք, որ կը հաւատային երիտասարդի խանդավառութեամբ։*

Խանդավառութեան ու գինովութեան մէջ էր, որ միամտօրէն՝ ինչպէս այդ յատուկ է առհասարակ բոլոր նորահաւատներուն, կը յայտարարէին, թէ ամէն բան, ամէն գեղեցիկ շարժում իրենցմով կը սկսէր...։

Այլամերժութեան իբրեւ հետեւանք, Մեհեանին համար հիմեր փորելու, սիւներ կանգնելու, քանդակներ տեղաւորելու, նոր խորաններ ու ատրուշաններ բարձրացնելու համար, կարգախօսի մը պէս, արուեստին երկրպագուները կը յարձակէին պաշտամունքի հին հաստատութիւններուն ու անոր պաշտօնեաներուն վրայ, զանոնք գետնին հաւասարեցնելու եւ հարթելու *համար...*

Շարժումը իր դէմ կը գտնէր ուրիշ ճամբաներու ուխտաւորները...

«Մեհենականները» համոզուած էին, սակայն որ հանգանակին *պատուէրները իրականացնելու համար, ուրիշ միջոց, ուրիշ իրաւախոհութիւն անկարելի էր։*

Անկեղծ էին իրենց ստեղծած շարժումին համար վառուած ու սպառած հեգերուն մէջ, եւ ինչ որ չափազանցուած ու ծայրայեղ կը թուէր, ժամանակ անցնելէ յետոյ, հանդարտ ու պաղարիւն վերագնահատման լոյսին տակ, այսօր շա՛տ բնական կը թուի։ Ամէն երիտասարդական հռանք ու դաւանանք պէտքէ անցնի գինովութեան ու այլամերժութեան, յանդգնութեան ու տեսակ մը հիւանդագին այն վիճակներէն, որոնցմով կը վարակուին առհասարակ բոլոր երկիրներու եւ բոլոր ժամանակներու այն մտաւորականները, որոնք կը կարծեն ու կը զգան ունենալ երկնառաք շնորհը առաւելական մահկանացուներէն տարբեր մտածելու, որոնք կը թուին ըլլալ ներշնչուածներ նոր յեղափոխութիւններու համար։

Չէին ներեր, որ ուրիշները օրուան գաղափարներուն խունկ ծխելու անտրամադիր ըլլան, եւ երբ արուեստի ազատութեան ու անկախութեան անունով կը քրտնէին, չէին հանդուրժեր, որ ուրիշներ ալ արուեստին իրենց հասկացողութեամբ ուրանումներ ընէին։

*Միօրինակութենէ խոյս տալու ձգտում մըն էր։ Կը փնտռէին նորութիւններ մեր զգայութեան համար եւ՝ նոր յուզումներ, առանց փնտռածն ալ, զիրենք նախորդող սերունդին հո*գիի անկախութիւնն *էր, աւելի նրբացուած ու աւելի* անձնական *ձեւի տակ։*

Գրական ու գեղարուեստական խնդիրներուն մէջ ծայրայեղօրէն խստապահանջ էին։ Կը յայտարարէին թէ ձանձրացած ու յափրացած էին բոլոր ըսուածներէն, բոլոր զգայութիւններէն, թէ ժամանակը հասած է այլեւս գրականութեան հետ չխաղալու, սիրողի հոգեբանութիւնը թօթափելու եւ մօտենալու արուեստին մեծ եւ ազնիւ սիրով։

Կ'ըսէին թէ իբրեւ ազգ մտաւոր եւ հոգեկան տկարութիւն մը կը ներկայացնենք, եւ թէ արուեստն ու գրականութիւնը միակ միջոցն են, որով կրնանք արտայայտել թաքուն մնացած մեր ազգային հանճարը, եւ մեր գոյութեան պատճառը հաստատել։

Կը հարցնէին, թէ ո՞ւր է մեր իտէալը, ո՞ւր է ստեղծագործ եւ կենդանի խօսքը. ի՞նչ կրօնք կը դաւանինք, ի՞նչ կ'ուզենք եւ ո՞ւր կ'երթանք։ Ինչո՞վ խանդավառուած է երիտասարդութիւնը, եւ ո՞ր Աստուածը կը պաշտէ...։ Ամէն ազգ պարտաւոր է երեւան հանել, կ'ըսէին, իր հոգեկան հարստութիւններուն յանդուգն երազները։ Ազգ մը միայն արուեստով կրնայ բարձր մնալ եւ իր տեղը ունենալ տիեզերականութեան մէջ...։

Ուրիշ խօսքով, վերացական գաղափարներու, արուեստի պաշտամունքի ու հաւատքի շարունակական յեղաշրջումներով, 1914ի այս սերունդը հրապարակ կուգար բանաձեւելու եւ հանգանակի *վերածելու բոլոր այն խնդիրները, որոնք տասնեակ մը տարիներ առաջ յուզուեր էին գրագէտներու արժանաւոր խումբի մը կողմէ, (ինչպէս տեսանք նախորդ յօդուածի մը մէջ), քիչ մը վարանումով ու երկիւղածութեամբ, բառերուն ու գաղափարներուն մշուշին մէջէն զգալով միայն հոգիներուն պատկերացուցած իտէալին բովանդակութիւնը։*

Հանգանակը ստորագրողները, տաղանդաւոր գրողներ, (Դանիէլ Վարուժան, Կոստան Զարեան, Յակոբ Սիւֆէճեան — նոր անունով Օշական, Գեղամ Բարսեղեան եւ Ահարոն) առանց այլեւայլի, իրենց բաժակները կը պարպէին Հայաստանեայց գրականութեան պանծացման համար, ուրիշ խօսքով՝ պաշտամունք եւ արտայայտութիւն հայ հոգիին: *Դնելով այս հիմնաքարը, արուեստի այդ մեհեանին համար անհրաժեշտ տարրերը, դիւրին էր այլեւս քով քովի բերել, կանոններ ու յատակագիծ հանել, ու աշխատանքի լծել բոլո՛րը։*

Անտարակոյս այսպիսի տաճարի մը կառուցման համար, իրենց հետ էին բոլոր անոնք, որոնք մերժելով մէկտեղ նորակառոյց մեհեանին քուրմերուն ծայրայեղութիւնները, յարձակումներն ու ուրացումները, կը զգային որ ցեղային հոգիին պատկերը բիւրեղի մը պէս երեւան հանելուն եւ հայ միտքը արտայայտելուն մէջն էր իմաստութիւնը։ Այսօր իսկ մենք բոլորս ալ ջերմօրէն կը ծափահարենք, կը սիրենք տաղանդի այն կայծերը, որոնք մեր առաջինութիւններն ու թաքուն կիրքերը երեւան հանելու արուեստը գիտեն, որոնք կը գուրգուրան մեր լեզուին եւ մշակոյթի արժէքներուն վրայ։ Առանց նշանատախտակներու, առանց ցուցամոլութեան, մտքի համեստ աշխատանքներու գործին կը հաւատամ, գիտակցութիւնն ունենալով, որ մտքի այդ տանջալից խուզարկութիւններուն համար մեր հոգիներուն մէջ ունինք ազնուական արիւն եւ զգայուն սիրտ։

Հայաստանեայց գրականութեան իր հարկը բերող, եւ հոգիի անկախութեան ձգտող սերունդներուն սկսած շարժումը ամէն անգամ, արտաքին ազդակներու հարկադրանքին տակ, թեւերը կտրուած թռչունի մը թռիչքին պէս կէս մնացած, ընդհատուած ու մոռացութեան տրուած է։ Եթէ մոխիրներու տակ պահուած է, պէտք է արծարծել անթեղուած կրակը, լոյս աշխարհ բերելու համար աւելի գիտակցօրէն ու աւելի տրամաբանօրէն, հարցը ինքն իր մէջ մաքրուած ու յղկուած, առանց այլամերժութեան, (որովհետեւ գրականութեան մէջ ամէնէն համեստ մշակն իսկ իր դերն ունի կատարելիք) առանց արհամարհանքի, պահելով որ ժամանակը վերագնահատման ենթարկէ բոլոր արժէքները, սահմանէ ամէն մէկուն տեղն ու դերը, կարեւորութիւնն ու որակը։ Որովհետեւ մարդկօրէն, ժամանակակից մարդուն համար, բաւական դժուար է, եթէ ոչ անկարելի, գնահատել մտքի ստեղծագործութեան պտուղները։

Մեհեան, *հանդէս արուեստի ու գրականութեան, եօթը թիւ միայն լոյս ընծայեց ու դադրեցաւ։ Անցան մեծ պատերազմին տարիները, եկաւ Զինադադար։ 1922ին* Մեհեանի *քուրմերը վերյիշեցին իրենց տաճարը, այս անգամ փորձեցին կերտել* Բարձրավանքը, *որուն մէջ զգալի էր կորովի ու ոգեւորութեան պակասը.* Հանգանակ *չէր, որ կուտային իրենց առաջին թիւին ճակատը, այլ* առաջադրութիւններ...: Բարձրավանքի *պաշտամունքը վարողներու մէջ նոր անուններ կ'երեւէին, նուազ փորձառու։ Հիներէն անդարձ մեկներ էին Վարուժանն ու Գեղամ Բարսեղեանը. եթէ Վարուժան տուեր էր արդէն իր հոգիին ճառագայթները, Գեղամը, իր սիրտէն ելած գանձերը հատորի մը մէջ չկարենալ ամփոփելուն ցաւը կը տանէր հետը...*

Խօսքը հիմա վերապրող նոր սերունդին է։ Ունի՞ ան ալ յատակագիծ մը գրական ու գեղարուեստական նոր Տաճարի մը հիմնարկէքին համար. թէ՝ տակաւին երկա՛ր պիտի սպասէ մեր հոգիներուն սպասումը...։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՉՈՐՍ ՀՆՉԵԱԿՆԵՐ

I.— ՎԵՐՋԻՆ ԱՊԱՒԷՆ

Մարիկն անիծեց զորդին
— Ի՛մ որդի, դուն ղարիբանաս...
ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ

Ա՛լ յոգնած եմ բառերու այս տարափէն անօգուտ
Ու գիրքերէն այս փըցուն՝ կը դիմեմ նորէն քեզի,
Ըրէ՛ որ ձայնըդ, մա՛յրիկ, քաղցրօրէն նորէն հոսի,
Լեցնէ՛ սենեակս ապալէր՝ ներկայութիւնդ բարեգութ:

Լոկ յիշատակը մընաց քու լուսալից աչքերուդ,
Այս բառերու կոյտին մէջ, մա՛յրիկ, տղադ կը մըսի,
Հետըզհետէ կը մեծնայ ահաւոր քաղցը յոյսի,
Մարմին առած կը նեղեն զիս յանցանքներըս իմ մութ...

Ներողութի՛ւն վատնուած պատանութեանըս համար,
Արարքներուս համար գէշ, տարիներուս համար ծոյլ,
Դաշունահար ու հիւանդ սըրտիս համար գէշ ու խուլ...

Մեղա՛յ, մեղա՛յ... մի՛ ըսեր թէ ներումդ է անհընար,
Բազկատարած կ'աղաչեմ՝ ցոյց տուր պայծառ քու հոգիդ,
Ու նորէն բաց յայնօրէն դուռը խոնարհ տընակիդ...

1921

II.— ՅՈՒՍԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ

Էրէգ լավ էր քանց վուր էսօր,
Վաղըրուէն բէզարիլ իմ...
ՍԱՅԵԱԹ ՆՈՎԱ

Շընորհապարտ եմ նոյնիսկ ինծի տըրուած այս քիչ ին,
Այս ցուրտ լոյսին համար որ կեանքիս վըրայ կը ծագի.
Հոգիս այլեւըս հինցաւ այս աղմուկէն անհալկի
Ու տենչանքիս սիւները գըլխուս վըրայ կը փըլչին:

Կը պաղատիմ ձեռամբարձ յետին շընորհ մը չընչին՝
Աղքատիկ խուց մը առանց դուրսը բացուող դըռնակի,
Ուր կարենամ ձեզ ատել, մեռնի՛լ առանց աղօթքի,
Ուր մենութեան մէջ քակեմ՝ օրերուս հիւսքը վերջին:

Կրուիններուն մէջ ձեր բիրտ՝ տաք արիւնըս թափեցի,
Բաւական ծունկ չոքեցի սուտ կուռքերու ոտքին, տակ,
Հիմա կ'ուզեմ որ ինծի ատելութեան շուքը տա՛ք...

Կ'ուզեմ որ ալ չբաշխէ՛ք ձեր շընորհները ինծի,
Ո՛չ մէկ բաժին կ'ուզեմ ալ ձեր գանձերէն անյատակ՝
Միայն թէ զիս ազատէք ձեր աշխարհէն բովանդակ...

1921

III.— ՍԻՐՈՅ ՄՈՒՐԱՑԻԿ

Մահալօքս իվար կուգի,
Նա տեսայ, սիրեցի զնա...
ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ

Թո՛յլ տուր զիս ալ ընդունին որպէս աղքատ կոչնական՝
Որ ապրած է տարիներ սակաւ հացով ու տըխուր,
Սիրոյ ծաղկուն յարկէդ ներս ու բաժակի մէջ մաքուր
Մատռուակե՛ն ինծ ալ իբրեւ փրփրուն գինիդ տօնական...

Ցսրի ծարաւըս յոգնած՝ քաղքէ քաղաք, ափէ ափ,
Ընօթութիւնըս սակայն մընաց անյագ, անկորուստ,
Թո՛յլ տուր որ զիս արբեցնեն սեղանիդ վըրայ քու հաճոյ...
Գուցէ յարկիդ տակ շիջի սիրոյ կարօտս հըրատապ...

Թո՛յլ տուր նայիլ աչքերուդ, իմա՛ց սըրտիդ լիճին մէջ
Քեզ ունենալ նայուածքով, կիսամութին մէջ բարի՝
Թո՛յլ տուր որ երգըս յոգնած երջանկօրէն երկարի...

Թո՛յլ տուր իմա՛լ ծունկերուդ —Օ՛ այս հին երգ է անվերջ
Թո՛յլ տուր շընչել բարութեամբ գութը մարմնիդ ծաղկ...
Ու խնկագոյն մամերուդ թո՛յլ տուր մատչիլ ի համբոյր...
ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

1922

ՆՇՄԱՐՆԵՐ ԵՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Գերման երիտասարդ գրող Է. Մ. Ռըմարքի գիրքին՝ (Արեւմուտքէն նոր բան չկայ) *գտած անսովոր ընդունելութիւնը գրական միջազգային հրապարակին վրայ, (1,5 միլիոն սպառում՝ կարճ ժամանակի մէջ), այժմէական կը դարձնէ պատերազմի գրականութիւնը։*

— «Ինչո՞ւ պատերազմի գիրքը այսքան յաջողութիւն կը գտնեն Զինադադարէն տասնեակ մը տարիներ յետոյ», կը հարցնէ գրական թերթ մը, ժամանակաբար պատերազմի գրագէտներու։

Համայնավարները երեւոյթը կը բացատրեն անկայուն ու պատրաստ խաղաղութեամբ, ու մանաւանդ, աւելի վայրագ ու ամարդի բախումներու նախազգացումով, որ կը ճնշէ ժողովուրդներու միտքը։ Որովհետեւ, հարեւանցի թուլացումէ մը յետոյ, կրքերը դարձեալ կը սկսին արթննալ։ Որովհետեւ, դրամատիրական շահերը դարձեալ պէտքը կը զգան իրենց ամրապնդումը փնտռելու քաոսային խառնակումի մը մէջ։ «Հողէն արիւն հոտ կուգայ»։

Այդպէս չեն մտածեր ուրիշներ։ Երկու երիտասարդ գերմաններ, Էռնըսթ Կլէզըր եւ Թէոֆիլ Բրաքէօյնէր՝ պատերազմի գրականութեան յաջողութիւնը կը վերագրեն քաղքենի դասակարգին կայունացման: *«Պատերազմի վախ չկայ այլեւս։ Ահա թէ ինչո՛ւ յետ այսու կրնան անկից քաղել գեղարուեստական վայելք մը»։ Ասկից կը բխի հետեւանքը, — որ ամէնէն աւելի յաջողութիւն կը գտնեն այն գիրքերը, որոնք պատերազմը ցոյց կուտան* սիրելի զարհուրելի կերպով գեղեցիկ փոթորիկ մը»... *«Շնորհիւ Լօքարնոյի քաղաքականութեան, պատերազմը գրեթէ վերածուեցաւ գեղարուեստական երեւոյթի մը»...։*

Իսկ հինգ տարիներ առաջ, Les Nouvelles Littéraires*ի մէջ, Բէնժամէն Քրէմիէօ կը հաստատէր թէ «հանրութիւնը չի յոգնիր պատերազմի գիրքերէն, որովհետեւ ան կը բաղկանայ,*

1.— Անձերէ՝ որոնք պատերազմ ըրին կամ կրեցին եւ միշտ պիտի ախորժին որ խօսուի իրենց ընկերային կեանքին ամէնէն մեծ պատահարին վրայ»։

2.— Երիտասարդներէ որոնք չեն գիտեր թէ ի՞նչ եղաւ պատերազմը. բայց շատ պիտի ուզէին որ իրենց ցոյց տրուէր ան. կը փափաքին անոր մասին քաղել ո՛չ թէ արտաքին, այլ խոր. ո՛չ թէ պարզապէս մտացածին, այլ իրական տեղեկութիւններ, ապրիլ զայն մտածումով։

Գերման ու ֆրանսացի հեղինակներու այս չորս գլխաւոր ենթադրութիւնները սակայն, առանձինն, քառորդ բաժին մը միայն ունին ճշմարտութեան մէջ։ Ամբողջութիւնը ուրիշ տեղ պէտք է փնտռել։

Նիտակ է թէ պատերազմի գրականութեան շուրջ յարածուն հետաքրքրութիւնը կը կռթնի անձկութեան, որ մերթ ընդ մերթ, վաղանցուկ խաղաղութեան մը վախով կը բռնէ ժողովուրդներու սիրտը։ Դեռ շատ թարմ են հրէշային բախումին յիշատակները ու միլիոնաւոր խոնարհ ստերու մէջ, դեռ կը բանի հակամարդկային մղձաւանջը։ Վէրքեր կան որ դեռ չեն փակուած եւ աւերակներուն վրայ, դեռ ո՛չ մէկ պետութիւն կրցաւ աւելի ամուր վերականգնել»... Ու անհամար կոտրած դէմքեր, փրթած թեւեր, որունքներ ու կէս-մարդեր՝ ողջ մեռելներու պէս, հրապարակէ հրապարակ կը փոխան կարմիր պատմութիւններու զարհուրանքը։ Ու ժողովուրդը,— իսկականը,— որ բնազդաբար ու փորձով գիտէ թէ զոհողութեան ամէնէն ապերախտը, ամէնէն վայրագն ու անհանդուրժելին միշտ իրեն պիտի ճակատագրուի, պատերազմի վերապրութեան մէջ կը փնտռէ անոր — մարդկութեան մեծագոյն պատուհասին դէմ իր ատելութեան ճարակը։

Ասկից՝ հանրութեան մէկ մասին հետաքրքրութիւնը պատերազմի գրականութեան հանդէպ։

Իսկ Կլէզըրի եւ Բրաքէօյնէրի ենթադրութեան մէջ կայ տխուր հաստատում մը։ Նոր պատերազմի հաւանականութիւնները հեռացած են քանի մը սերունդի համար առնուազն. բայց այս՝ քաղքենի դասուն տեսակէտով։ Համաձայն ներքին ձգտումներու, բաղձանքներու, դասակարգային շահերու, ըմբռնումներու եւ շրջապատող պայմաններու՝ տարբերութիւնը դիտելու եղանակ մըն է։

Հակառակ միջազգային շուկայի սուր հակամարտութիւններուն եւ անկայուն վիճակին, քաղքենի դասը այսօր ինքզինքն աւելի ամուր կը զգայ պատերազմէն առաջ, որմէ դրամատիրութիւնը դուրս եկաւ աւելի փորձառու, կորովի եւ վճռական։ Մանաւանդ որ տասնեակ տարիներու ընթացքին, ան վարժուեցաւ հեռուէն նայելու բոլշեւիկեան վտանգին ու գիտցաւ իր մորթին տակ կենալ ու մեկուսացնել Կարմիր Յեղափոխութիւնը։

Միւս կողմէ, դասակարգային պայքարը շատ բան կորսնցուցած է իր ուժգնութենէն ու պատկառանքէն։ Խումբ մը համայնավարներու անզօր պոռչտուքը դրօշակին եռեւէն, կը վերածուի հանդիսական, հետաքրքրական ու պղտոռնական ցոյցի մը, անվտանգ ու նոյնիսկ զուարճալի։ Ընկերվարութիւնը որուն տեղատուութիւնը կը սկսի Մեծ Պատերազմէն՝ հետզհետէ կը մեղկանայ, կը քաղքենիանայ, դրամատէր քաղքենիին եւ ընչազուրկ աշխատաւորին միջեւ կը դառնայ համերաշխութեան տեսաբանութիւն մը...

Ասկից՝ «կայունացած» միտքի ապահովութիւնը քաղքենիին համար, որ անշուշտ չի սիրեր պատերազմը երբ իրեն կը քսուի. բայց կ'ախորժի անոր նկարագրութիւններէն, ուր ձանձրոյթի եւ ծուլութեան պահերուն համար կը փնտռէ գեղարուեստական հաճոյքի յագուրդը։ Եթէ իրեն տրուէր, հպարտութեամբ պիտի վազէր հեռուէն, անվտանգ դիտելու մարդկային կենդանիներու մոլեգին ու դանդաղ բախումը «իբրեւ զարհուրելի կերպով գեղեցիկ փոթորիկ մը»։

Այսպէս էր հեշտասէր ու հաճոյասէր քաղքենին, որ հաւաքական պղտոր կազմէ մը կը քաղէ բարբարոս ճաշակներու եւ յուզումներու արդարացումը։

Այդպէս է նաեւ աշխատաւորը որ աւելի քան քաղքենին կ'ապրի բարոյական ըմբռնումներու հակամարտութիւնը եւ հաճոյքի ու գեղարուեստական յուզումի առատութիւնը փնտռելու իր եղանակով, շատ կը մօտենայ քաղքենիին։ ... դանակին խորը կը բանի ... նական զգացում մը,— ... տառապանքով զուարճացող ...

Որովհետեւ, ... մարդը ծնած է չար, բայց ... չարասէր է։ Կը փնտռէ ... հաճոյքը՝ ախտաւոր ... քրութեամբ, կը սիրէ ... ռապանքին առանց սակ... կալպէս տառապելու ... տութեան մը ցուցադրութ... անտարբեր չի ձգեր. ... ռակն կը յուզէ։ Բայց ... որ կը քաղէ գրքերու ... թենէն կամ կենդանի ... արցունքը որ կը թափէ ... կամ կեանքի սեւ պատ... առջեւ, իր հաճոյքն են ... անբարոյ, անընդունելի ... հասկնալի, որովհետեւ ... եւ մարդկային։

Դարեր ամբողջ, ... տական վայելքի ... տակ, մարդը վարժ... ւարճանալու վշտերու ... ռապանքներու բեմադր... կամ նկարագրութեամբ ... ճաշակ մը յղկեց ... բայց ճաշակի այդ ... արդեօ՞ք վատօրէն ... ձաւ իր նկարագրին ... կանին վրայ, արդեօ՞ք ... չըթացուց ... պարտադրաբար պիտի ... հանդէպ իր նմանին, ... րականութեան եւ ... յական խարխափ... նպաստեց իր մէջ ...

ՌՈՒՄԱՆԱԿԱՆ ԴՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Հետեւեալ երգը յօրինուած է Թրանսիլվանիոյ Ռումանացիներուն մղած կռիւներուն պահուն ընդդէմ Հունգարներուն, որոնց ձեռքն էր այդ նահանգը: Հեղինակը ծնած է հոն:

Մեր երկրին մէջ, եղեւիններու կանանչ անտառներ կան, նաեւ մետաքսեայ գորգով դաշտեր. մեր երկրին մէջ այնքա՜ն թիթեռնիկներ կան եւ այնքա՜ն ցաւեր երդիքներուն տակ։

Ուրիշ երկիրներու սոխակները կուգան մեր երգերը մտիկ ընելու։ Մեր երկրին մէջ երգեր կան ու ծաղիկներ, եւ այնքա՜ն արցունք, այնքա՜ն արցունք...

Մեր երկրին մէջ, երկնամօրին տակ, հին արեւը աւելի բոցավառ է, այն օրէն ի վեր որ, այլեւս մեզի համար չի ծագիր՝ մեր հարթավայրերուն վրայ։

Մեր երկրին մէջ, անտառները տառապանքի խօսքեր ունին ու տառապանքէն է որ կը բխին Մուրէշի եւ երեք Թրիշներու (գետեր) ջուրերը։

Մեր երկրին մէջ, լալով է որ կիները իրենց իլիկներուն բուրդ կը փաթթեն, ու լալով է որ կը համբուրեն հայրերն ու զաւակները։

Մեր գթառատ երկնքին տակ, շիլպարը աւելի հանդարտ է. որովհետեւ մեր երգերը արցունք կը խլեն բոլոր աչքերէն։

Թիթեռները աւելի երկչոտ են, երբ հեռաւոր կապոյտներուն մէջ կը թռչին. ու վարդին վրայի ցօղը կազմուած է մեր խոկ արցունքներով։

Ու մեր եղբայրական մեծ անտառները ցօղերով կը խլրտին եւ կը պատմեն թէ Ողջը, մեր հին խեղճուկ գետը կը յորդի մեր արցունքներով։

Չիրականացած երազ մը,— որ սնած է մեր տառապանքով, ու չարչարած եւ միացուցած մեր նախնիքն ու ծնողները։

Հեռաւոր ժամանակներէ ի վեր, մեզ հեծեծել կուտայ ու մենք ալիքներով արցունք կը թափենք մեր խաղուսիկ երազին վրայ։

ՕՔԹԻՒՐԻՕ ԿՈԿԱ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ ՄԸ

Բաւական տարէ ի վեր, Ֆրանսական գրականութիւնը ազատ էր գրական դպրոցներու կազմէ։ Ու թէեւ պահանջը շատ զգացողներ ալ չկան, բայց ահա, կը ծանուցանեն բացումը նոր դպրոցի մը, «Populisme»,

Բառը շատ յստակ չէ, բայց դպրոցին հիմնադիրները Անտրէ Թէռիւ եւ Լէօն Լըմոնիէ անշուշտ պիտի տան անհրաժեշտ բացատրութիւնները։

Populismeի գաղափարը ըզգացուած է վերջերս լոյս տեսած զանազան յօդուածներու վրայ, որոնցմով ցոյց կը տրուէր թէ բնապաշտութիւնը դեռ շատ հետեւողներ ունի եւ թէ շարժումին գլխաւոր ձգտումները չեն մոռցուած։

Բնական է որ յայտարարութիւն մըն ալ պիտի խմբագրուէր, տարածելու համար շարժումը։ Յայտարարութիւնը կը կրէ Լէօն Լըմոնիէի ստորագրութիւնը։ Երիտասարդ ու տաղանդաւոր գրողը՝ որ իր մէկ վէպին մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, պատկերացուցած է հայ հայրենասէրի համակրելի տիպար մը։

— Ալ ձանձրացանք զարդարուն անձերէն եւ սնոբ գրականութենէն։ Կ'ուզենք ժողովուրդը նկարագրել։ Բայց ամէն բանէ առաջ, ինչ որ կը յաւակնինք ընել, իրականութիւնը ուշի ուշով ուսումնասիրելն է։

Կերպով մը, դէմ դէմի կուգանք բնապաշտներուն։ Անոնց լեզուն հինցած է։ Զենք ուզեր նոյնպէս չափազանցութեան մատնուիլ ընկերային այն վարդապետութիւններով, որոնք կը ձգտին ձեւէ հանել գրական գործերը։

Երկու բան կը մնայ. նախ, յանդգնութիւն նիւթերու ընտրութեան մէջ։

Կ'ուզենք երթալ փոքր անձերուն, միջակ անձերու, որոնք ընկերութեան զանգուածը կը կազմեն եւ որուն կեանքին մէջ ողբերգութիւններ կը համրուին։ Մէկ քանի վճռամիտ անձեր ենք որ որոշած ենք խմբուիլ Անտրէ Թէռիւի շուրջ՝ «Ժողովրդապաշտ վիպագիրներ» անունին տակ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՊԶՏԻԿ ՄԱՐԴԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Ցառաջ»ի կիրակի օրուան խմբագրականը, «Նոր Զօրաշա՞րժ»՝ կը պարզէր թէ կուսակցական աղտոտ պայքար մը սկսած է զանազան հայաշատ, կազմակերպուած կեդրոններուն մէջ։

Այդ կեդրոններէն մէկը՝ եւ կարեւորագոյնն է Մարսէյլը, որ երկու երեք տարուան ընթացքին անհամեմատ յառաջդիմութիւն ունեցած է ազգային կրթական տեսակէտէն։ Մենք շնորհիւ «Ցառաջ»ի, ամէն տարի առիթը ունեցած ենք երկար թղթակցութիւններով նկարագրել ու պարզել գաղութիս ազգային կեանքը իր առաւելութիւններով ու թերութիւններով։ Լուրջ ընթերցող մը երբ աչքէ անցնէ «Ցառաջ»ի վերջին երկու տարուան թիւերը, պիտի տեսնէ թէ յառաջդիմութիւնը ակներեւ է։

Երբ օրինակ առնենք Սէն Լուի եւ տեսնենք թէ ի՞նչ էր ան երկու տարի առաջ ու ինչ է այժմ։

Հոն ազգային կեանք բացարձակապէս գոյութիւն չունէր։ 80-85 սեփականատէր Հայեր արդէն հաստատուած էին եւ անոնց զաւակները կը թափառէին փողոցներու մէջ։ Մէկէ աւելի անգամներ սրտցաւ հայրենակիցներու կողմէ ջանքեր թափուեցան, Ազգային Վարչութեան օժանդակութեամբ մասուր-մանկապարտէզ մը բանալու եւ սակայն իրենց ոտքերուն տակ տեսան պզտիկ մարդեր, որոնք քար կը դնէին անոնց առջեւ եւ հակագրութիւններ հաւաքելով կ'ուզէին արգիլել ըլլալ մասուր-մանկապարտէզի բացման։ Բայց եւ այնպէս, Սէն Լուիցիները երեւան բերին իրենց գեղեցիկ արժէքները եւ նախ սրահ մը մասուր-մանկապարտէզի վերածեցին, եւ այսօր ունեցան իրենց սեփական քառաշէն մասուր, ուր ներկայիս 120է աւելի պզտիկներ իրենց մայրենի լեզուն կ'ուսանին։

Մոռցանք ըսելու թէ սեփական շէնքէն առաջ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Ակնունի» ենթակոմիտէն ունեցաւ իր ակումբը, որ անմիջապէս տրամադրուեցաւ մանուկներու կրթութեան։

Այսպէս ուրեմն, Սէն Լուի ազգային կեանքի սաղմնաւորումէն եւ մասնաւանդ մասուր մանկապարտէզի շինութենէն վերջ, անհամեմատ շատցաւ հայ ազգաբնակչութեան թիւը, հակառակ նեղ ու փոշոտ ճամբաներուն, ջուրի եւ ելեկտրականութեան չգոյութեան։

Սէն Լուի առաջին տարին 41 ազգային տուրք վճարողներու քուէարկութեամբ ընտրած էր իր թաղականութիւնը, մինչ այսօր կը տեսնենք թէ 120 բարձրացած է ազգային տուրք վճարողներու թիւը։

Այս շատ պարզ ու մեկին թիւերը, մասուր-մանկապարտէզը, Դաշնակցութեան ակումբը իր գրադարանով, մեզի ցոյց կուտան Սէն Լուիցիներու զոհաբերութեան ոգին, որ զարգացաւ շնորհիւ Ազգ. կեդ. Վարչութեան օժանդակութեան եւ հովանաւորութեան

Մինչ անդին Սէն Ժիւլիէն, որ Սէն Լուիէն տարի մը առաջ կազմակերպուած էր եւ պօմպի մէջ շէնք մը վարձելով կը պահէր իր մասուր-մանկապարտէզը, երեք տարիէ ի վեր վարձակալ կը մնայ եւ երեւի պիտի մնան մինչեւ վերջը։ Այս արուարձանին թաղականութիւնը անարժէք խնդրի մը համար ըմբոստանալով Ազգային Վարչութեան դէմ, զրկուեցաւ այս վերջինին բարոյական եւ նիւթական օժանդակութենէն։ Տեղւոյ թաղը երկու մասի բաժնուելով, թէ դպրոցական աշակերտներու թիւը պակսեցաւ եւ թէ նիւթապէս տկարացաւ։ Ազգային Վարչութենէն անջատուելով հանդերձ, մասուր-մանկապարտէզը պահելու համար սկսան զանազան անվայել միջոցներու դիմել։

Պզտիկ մարդերու այս խմբակը գործի վրայ է այժմ եւ կը փորձէ շարժել միւս արուարձաններն ալ, որպէսզի ընդհանուր խառնիճաղանճ մը ստեղծուի այդքան մեծ ջանքերով ու զոհաբերութեամբ կազմակերպուած շրջանի մը մէջ։

Եւ սակայն, չմոռնանք որ «խօսքերը տերեւներ են, իսկ գործքերը պտուղներ»։

Ս. Միլտոնեան

ՀԱԿԱԶՐԷԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

«Ժուռնալ տէ Ցէպա» հարցարան մը բացած է Պաղեստինի դէպքերուն առթիւ եւ հետզհետէ կը հրատարակէ ձեռնհաս անձնաւորութեանց կարծիքները։ Ցիսուսեան միաբանութենէն Հայր Ժոզէֆ Հիւպի, որ կրօնից պատմութեան մասնագէտ է եւ լաւ կը ճանչնայ Պաղեստինը, հետեւեալը յայտարարած է.

— Ներկայ շարժումը երկու պատճառ ունի՝ քաղաքական եւ կրօնական։ Քաղաքական տեսակէտէ՝ Պաղեստինի Հրեաները, հակառակ թիւով իսլամներէն պակաս ըլլալուն, անգլիական կառավարական պաշտօնատուններու մէջ Արաբներէն աւելի մեծ ազդեցութիւն կը վայելեն եւ կարեւոր դիրքեր կը գրաւեն։ Արաբները մեծապէս վիրաւորուած են՝ տեսնելով որ հինէն ի վեր իրենց առած մէկ ցեղը կը հաւասարի իրենց, նոյնիսկ կը գլէ կ'անցնի զիրենք։ Ցեռոյ կը վախնան որ նոր սիոնականները —որոնց ետեւ կանգնած են անգլիացի եւ ամերիկացի դրամատէրներ — շատ խղճալի վիճակի պիտի ենթարկեն զիրենք, նոյնիսկ ստրուկ պիտի դարձնեն Հրեաներուն։ Անգլիա փորձեց տամ գնել սիոնականութեան եւ փայփայել իսլամները, բայց դժգոհ ձգեց բոլորն ալ։

Երուսաղէմի սիոնական մամուլը, որ երբայերէն լեզուով կը հրատարակուի, չի ծածկեր բնաւ թէ սիոնականութեան նպատակն է հրեայ պետութիւն մը հիմնել Պաղեստինի մէջ. ասկէ է որ կը զայրանան Արաբները, զայրոյթ՝ որ շուտով կը փոխակերպուի զինեալ խռովութեանց։ Նապլուսի եւ Քեբրոնի մէջ իսլամ մոլեռանդութիւնը շատ կատաղի է։ Այս բոլորը պէտք է գիտնալ՝ հասկնալու համար Արաբներու զայրոյթը սիոնականութեան զարգացման հանդէպ։

Գալով տնտեսականին, Արաբը ինչպէս երկրագործութեան, նոյնպէս ճարտարարուեստի մէջ հետամնաց է եւ չի կրնար մրցիլ Հրեային հետ, որ աւելի ճկուն է եւ դուրսէն ստացած դրամներուն շնորհիւ արդիական մեթոտներու կը հետեւի։

ՕՐ. ՄԵՆԴՈՒՀԻ ԹՕՆԿՈՒՐԵԱՆ
ԵՒ
ԲԱՐՍԵՂ (ԱՐՍԷՆ) ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ
Նշանուած
1 Սեպտ. 1929 Մարսէյլ

Տէր եւ Տիկին Վ. Քըմոյեան կը ծանուցանեն իրենց զաւկին՝ Գուրգէնի մկրտութիւնը, որ տեղի պիտի ունենայ այսօր՝ կիրակի պատարագէն վերջ, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ:
Պոսթըն Փարիզ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, 26 Օգոստոս.— Օգոստոս 24ին վերջ գտան միութեանս կազմակերպած աթլէթիք խաղերու շաբաթական փորձերը՝ որոնք տեղի կ'ունենային չորս ամիսէ ի վեր կանոնաւորաբար, մասնակցութեամբ 13—15 տարեկան ութ պատանիներու,

Ստորեւ կուտանք մեր պզտիկներուն այս փորձերու ընթացքին լաւագոյն արդիւնքները.

Հեռաւորութիւն ցատկել.— Ա.՝ Վ. Թիւթիւնճեան, 4 մէթր 50. Բ.՝ Զ. Մարգարեան 4.35. Գ.՝ Գ. Չէրէզեան 4.17.

Գունդ նետել.— Ա.՝ Զ. Մարգարեան 6.51. Բ.՝ Գ. Չէրքէզեան 5.20. Գ.՝ Ե. Եօլճեան 4.97.

40 մեդր վազք.— Ա. Զ. Մարգարեան. Բ.՝ Ե. Եօլճեան. Գ.՝ Գ. Ճերմակեան.

Բարձր ցատկել.— Ա.՝ Զ. Մարգարեան, 1.19. Բ., Եդ. Եօլճեան. Գ.՝ Գ. Չէրքէզեան.

Ընդհանուր դասաւորումին մէջ առաջնութիւնը կը գրաւէ Զ. Մարգարեան. Բ.՝ Եդ. Եօլճեան. Գ.՝ Ճերմակեան.

Այս դասաւորումին մասնակցելու իրաւունք ունին անոնք միայն, որոնք չորս ամսուան ընթացքին երեք անգամէն աւելի չեն բացակայած փորձերէն։ Իսկ կարգապահութեան մրցանակը կը շահի Գ. Ճերմակեան։

Մրցանակաբաշխութիւնը տեղի պիտի ունենայ մասնաճիւղիս յառաջիկայ ընդհանուր ժողովին միջոցին։

Տիգրիս

Հ. Մ. Ը. Մ. ՄԱՐՍԷԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղը հրաւիրուած ըլլալով A. S. Montmorencyի Ա. խումբէն, պիտի կատարէ իր ֆութպոլի եղանակի բացման առաջին մրցումը այսօր, կիրակի, 1 սեպտեմբեր, Montmorencyի գեղեցիկ մարզադաշտին մէջ, ժամը 2.30ին։ Մասնաճիւղին քանի մը խաղացողները արձակուրդի առթիւ կը բացակային, բայց այդ պակասը պահեստի խաղացողներով պիտի լրացուի։ Կը յուսանք պատուաւոր արդիւնք մը ձեռք ձգել։

Ս.

բազմես ու կեղծաւոր արարածը որ անասուններու պաշտպանութիւնը կը կազմակերպէ, անոնց հանդէպ որդեգրելով ու քարոզելով մարդավայել... վարմունքի եւ կարեկցութեան սկզբունքներ, մինչ միւս կողմէ հաճոյքով կը փութայ դիտել տառապանքի զանազան նրբութիւնները, երբ արուեստի գործ են եւ կամ անոնց մեղմացումը կը յանձնէ ճակատագրին երբ իրական են։ Թող չառարկուի թէ ան գիտէ արուեստի կեղծիքը։ Այո՛, բայց ան գիտէ նաեւ ու մանաւանդ, կեղծիքէն իսկ բուրեցնել, երբ յետադայ արդարացումներու նախանիւթ՝ իր մեղադրութեան ու ենթագիտակցութեան խորը ամբարել՝ ինչ որ ճիգ կը պարտադրէ անոր որ կը շոյէ իր բնազդը և դրսել ինչ դէմ։

Որովհետեւ, յուզումը որ մարդը կը քաղէ արուեստի գործէն, նոյնքան կեղծ է որքան արուեստը. հարեւանցի է ան. չի ցնցեր. հազիւ կը զգացնէ երեւակայութիւնն ու կ'անցնի։ Անդրադարձում եւ խորհրդածութիւն չի պարտադրեր որ ազդէ. մանաւանդ այս դարաշրջանին, որուն օրէնքն է արագութիւն՝ հակառակ թշնամի խորհրդածութեան։

Որովհետեւ, այդ յուզումը խառն զգացում մըն է, որուն մէջ հաւասարապէս կը մտնեն չարասիրութիւն, ինքնասիրութիւն, հաճոյք՝ կարեկցութիւնը որուն մարդ ազատօրէն կը յանձնուի արուեստական տխրութեան առջեւ, զոհողութիւն չի պարտադրեր իրեն. երբ հաճոյք է։ Կեանքի պատկերը իրմէ հեռու կը թուայ տառապանքի պարծանքով, հպարտ թախիծով, նրբացած ու գեղեցկացած եւ հետեւաբար, անհունօրէն մեղմացած, վերածուած գրոտանքի, վանելով այլասիրական տարրը իբր ազդեղ, աւելի ճի՛շդ՝ իբր հակազդեղ։

Ու մինչեւ պատերազմ, շատ քիչ բացառութեամբ, գրականութիւնը քալեց այդ ճամբէն, յագուրդ տալով մարդուն չարաչէր հետաքրքրութեան։

Ու մինչեւ պատերազմ, մարդկութիւնը գրականութեան դիմաց գեղարուեստական... անգթութեան մղուեցաւ։

Ու պէտք եղաւ որ աւելի քան 30 միլիոն մարդեր կողք կողքի կամ դէմ դէմի, երկարօրէն ապրին նոյն տառապանքի ստուգութիւնը բոլոր նրբութիւններով, հաւաքաբար եւ հաւասարապէս լեցուելու համար Տառապանքին դէմ, ինչ ալ ըլլայ անոր անունը։

Պէտք եղաւ որ նոյն ցեխին վրայ կողք կողքի՝ ճանչնան կարելի զրկանքը ու հատցնող կարօտները, որպէսզի կեանքին եւ անոր երեւոյթներուն նային աւելի զուրգուրանքով ու լրջութեամբ։

Պէտք եղաւ նաեւ որ դէմ դէմի՝ սպառեն զիրար ջարդելու զինուորութիւնը, որպէսզի աւելի անկեղծութեամբ սիրեն խաղաղութիւնը եւ անկէ բարիք միայն սպասեն։

Ու վրէժի եւ ատելութեան պատերազմէն՝ մարդկութեան սրտին մէջ ծլեցաւ այլասիրութիւն մը։

Այդ տարրն է ահա՛, ինքզինքը կը փնտռէ յետպատերազմեան գրականութեան մէջ ընդհանրապէս եւ ամէնէն աւելի, ուղղօրէն կը յայտնուի պատերազմի գրքերուն մէջ։

Եւ ընթերցողը որ պատերազմ տեսաւ ու ապրեցաւ, այդ է որ ամէնէն առաջ կը փնտռէ թուղթին վրայ,— մարդուն սէրը հանդէպ մարդուն։

Պատերազմի գրքերուն գտած յաջողութիւնը մասամբ ատկէ կուգայ։

Ի հարկէ, անոնց մէջ այլասիրութիւնը չի քարոզուիր իբր աւետարանական առաքինութիւն կամ մարդկային պարտականութիւն։ Հոն, այդ բառին չենք իսկ հանդիպիր։ Բայց ըզգացումը այդ էջերէն կը բխի, ինչպէս յատուկ տխրութիւն մը աւերակներէն։ Յաճախ, գրուած ժուժկալ, գրեթէ լրաբերի ոճով, սրտցաւ [illegible]ութեամբ, անոնցմէ շատ շատերը, իրենց յղացման ոգիով ու զուսպ [illegible]ներովն իսկ, լաւ կը զգեն ինչ որ ատելութիւն է. սպանդ, քանդում ու չարչարանքի ճաշակ։

Անոնց մէջ, հայրենասիրութիւնը շատ բան կորսնցուցած է իր վիպական պոռոտ հպարտութենէն, ներմուծուած միայն ներելի, անխուսափելի չափերու մէջ, եւ էջէ էջ, զրկանքի, թշուառութեան ու տգեղութեան պատկերներու մէջէն, կ'արթնի մահամերձ վիրաւորի պէս։ Պատերազմի վիպագիրը աւելի անկեղծ է առանց ճիգի։ Համատարած մահուան առջեւ, որ «մը՛ տերմօրէն խառնուեցաւ կեանքի բաներուն» ջանք չի թափեր բառերու տուաւ կենդանացնելու զգացում մը որ, կաթիլ կաթիլ ուժասպառեցաւ խրամներուն մէջ։ Ու ճակատ ճակատ, ռումբերու եւ փամփուշտներու տեղատարափին տակ, կը զգաս թէ մարդկային շունչ մըն է որ կը փորձէ տարածուիլ, տեղաւորուիլ, բռնել սրտերն ու մտքերը. ատելութիւնը բառ չի գտներ արտայայտուելու, որովհետեւ թշնամին մարդ մըն է որ իր տառապանքով շատ կը նմանի հայրենասէր մարտիկին։

Պատերազմի գլխաւոր գործերը, Պառպիւսի Կրակը, Տիւհամէլի Քաղաքակրթութիւնը եւ Մարտիրոսներու կեանքը, Տորժըլէսի Փայտէ Խաչերը ու Փօլ Ռէյնալի Դրօշակները, Հանր Մալէրպի, Ռ. Լըֆէպվրի եւ Վ. Բուլթիւրիէի, Մարսէլ Պէժէի, Ժ. Տէլթէյի (Les Poilus) Ժօրժ Ժիրոտի եւ Սէն-Մարսէլի ու դեռ այնքան ուրիշներու գործերը այդ շունչով է որ կը կենդանանան։

Այդ շունչը չափ կը կանչէ գրողը որ չի մոռնար թէ դեռ երէկ, միլիոններու բազմութեան մէջ, հասարակ, անանուն կարմուած մըն ալ ինք էր։ Ու մահուան, անպէտ ու անխնայ սպանդին յիշատակներուն առջեւ, անոր հոգին ալ չի խաբուիր վիպապականի կեղծ խանդավառութիւններով։

Նախապատերազմեան հերոսը անհատ մըն էր որ կը միաւորուէր բացառիկ զոհողութեամբ, քաջութեամբ եւ մանաւանդ, հայրենասիրական ատելութեամբ։ Ան խորհրդանիշ անուն մըն էր։

Մեծ պատերազմը եւ անոր գիրքը անուն չեն տալ, որովհետեւ հերոս չեն ճանչնար, որովհետեւ բոլոր անոնք որ ինկան կամ վերադարձան առողջ կամ հիւանդ ու հաշմանդամ, եղան հաւասարապէս մեծ. նոյնիսկ հանգստեան պահերուն մէջ։ Մեծ պատերազմի հերոսը բազմագլխանի զանգուածն է իր ամբողջ հոգիով։ Հերոսութիւնը այլեւս, գերմարդկային առաքինութիւն մը եւ առարք մը չէ. այլ որեւէ մէկուն համար կարելի տրամադրութիւն եւ ընթացիկ իրողութիւն, որ ոչ ոք կը զարմացնէ. իսկ քաջութիւնը բացառիկ շնորհ մը չէ, որ վախն ալ դառնայ այպանելի վատութիւն մը։ Երեւոյթներ են անոնք, մարդկային, բնական եւ հասկնալի, որոնք իրենց նշխարներով, բարձրացման ու անկման աստիճաններով կը քննուին, կը վերլուծուին ու կը ցուցադրուին առանց կեղծ ամօթի, եւ քննադատութեան։

Ու մարդերը— այսօրուան մեծամասն ընթերցողները, որ թերեւս ակամայ, բայց վայրագ դեր մը կատարեցին համաշխարհային ջարդին, պատերազմի գիրքերուն մէջ կը տեսնեն իրենք զիրենք, ինչպէս որ էին երէկ եւ ինչ որ կրնան ըլլալ նորէն վաղը՝ դէպքերու անակնկալ խաղով մը։

Անոնց մէջ կը տեսնեն ինչ որ երէկ զգացին, բայց չկրցան յայտնել ինչ որ կ'ուզէին ըսել, բայց արգիլուեցան,— իրենց ատելութիւնն ու զզուանքը անօգուտ սպանդին, համամարդկային պատուհասին դէմ, խաղաղութեան իրենց կարօտը եւ զսպուած ու պատժուած համակրանքը «թշնամի» կոչուած մարդուն հանդէպ որ իրենց չափ եւ թերեւս իրենցմէ աւելի կը տառապէր:

Պատերազմը դէպի լաւը ցնցեց մարդուն հոգին. պատերազմի գիրքը այդ հոգին է որ կը մանրամասնէ եւ ահա թէ ինչո՞ւ կը գտնէ խանդավառ ընթերցում։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

է 375 միլիոն, 1928 29 շրջանի 400 միլիոնին փոխարէն: Հաղորդակցութեանց հասոյթ հաշուուած է 2.300 միլիոն րուբլի, անցեալ տարուանէն 396 միլիոն աւելի: Պետական ճարտարարուեստի գլուխը 100ին 48 յաւելում կրած է, այսինքն 440 միլիոն րուբլիէն աւելի: Պետական փոխառութիւններէն կը յուսացուի հասոյթ ստանալ 220 միլիոն րուբլի, 1928-1929ի 120 միլիոնին տեղ:

Ծախք նախատեսուած է՝ 5,590 միլիոն րուբլի ազգային տնտեսութեան համար, 2.618 միլիոն՝ փոխադրութեանց, 1240 միլիոն ճարտարարուեստական կառուցման, 780 միլիոն երկրագործական եւ անտառային տնտեսութեան, 210 միլիոն ելեկտրականացման եւայլն:

Ողողում, ճաւաբեկում, փլուզում

Գալքաններու մէջ տիրող փոթորիկը չխնայեց նաեւ Սելանիկի, ուր օգոստոս 29ին ժամը 16-17 սաստիկ ուրական մը պայթեցաւ քաղաքին կեդրոնը եւ շրջակաները, մեծ աւերներ գործելով: Վնաս կը հաշուուի 12 միլիոն տրախմի: Զոհ չկայ, սակայն վ.արտարի մէջ Թափող գետերը ամէն բան աւերեցին իրենց ճամբուն վրայ: Բազմաթիւ փողոցներ ողողուեցան եւ գաղթականական կարգ մը խըրճիթներ քանդուեցան: Հանրակառքերու երթեւեկը փոքր ընդհատում մը ունեցաւ: Լիւքսէնպուրկի պալատէզը վնասուեցաւ:

Ինդոս գետը կը շարունակէ բարձրանալ, արդէն իսկ հազարաւոր հեկտար հող ողողուած է: Ցամաքի ճամբով եւ երկաթուղիով բոլոր երթեւեկները դադրած են եւ գետեզերեայ գիւղերու բնակիչներուն պարպումը դժուարացած է: 300 հոգի խեղդուած է:

Նեղոս գետն ալ սկսած է բարձրանալ՝ մտահոգութիւն պատճառելով:

.*.Սան Ֆրանչիսքոյէն (Քալիֆոռնիա) կը հաղորդեն որ Սան Ժուան շոգենաւը եզերքէն 15 մղոն հեռուն ընդհարեցաւ Սթանտարտ Օյլի «Ցոտ» շոգենաւին հետ եւ երկուքի բաժնուեցաւ: «Ցոտ»կրցաւ ազատել 110 ճամբորդներէն 48ը, մեծ մասը վիրաւոր վիճակի մէջ: 62 հոգի խեղդուեցաւ:

.*.Ալժէրի մէջ առջի օր կէս գիշերին յանկարծ փլաւ չորսյարկանի հին շէնք մը, ուրուն մէջ կը բնակէին 22 ընտանիքներ: Անմիջապէս ահազանգ տրուեցաւ եւ գինուորներ ու ոստիկաններ փութացին աղէտին վայրը՝ զոհերը փրկելու համար: Փլատակներու տակէն մանուկներու եւ կիներու ճիչեր կը լսուէին: Բնակիչները բոլորն ալ իտալացի ձկնորսներ էին եւ փլուզումի պահուն բոլորը կը քնանային: Փլատակներուն տակէն կարելի եղաւ դուրս հանել ինը վիրաւորներ եւ 22 դիակներ:

Կը կարծուի թէ մեռած են մօտ 80 հոգի, որոնց 18ը մանուկներ:

Պոլսոյ ափղան դեսպանը

Պոլսոյ աֆղան դեսպան Ճէյլանի Հոռմ մեկնեցաւ, շաբաթ մը Ամանուլլահ Թագաւորին մօտ անցընելու համար: Մեկնելէն առաջ պաշտօնանկ ըրաւ իր Ա. քարտուղարը, որ վերջերս, դեսպանին ժամանակաւոր բացակայութենէն օգտուելով, ճանչցած էր ներկայ էմիրը եւ դեսպանատունէն վերցուցած՝ Ամանուլլահի պատկերները: Դեսպանին Հռոմ գտնուած միջոցին, գործերը պիտի վարէ իր տղան՝ Բահպանի:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱԹԸ կը սղէ այսօրուընէ սկսեալ եւ լիտրը պիտի ծախուի 1 ֆր. 60ի, փոխանակ 1 ֆր. 50ի:

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԸ սկսած է իր տարեկան ռազմափորձերուն՝ Լէնինգրադի, Թիֆլիզի եւ ուրիշ գլխաւոր քաղաքներու մօտ:

ԽԱՑԼԱՐԻ մէջ ձերբակալուեցան չորս խորհրդային եւ երեք մոնկոլ լրտեսներ, որոնք գնդակահարուեցան:

ԱԹԷՆՔԻ դատարանը դատի ենթարկեց 10 համայնավարներ, որոնք ամբաստանուած էին թէ խռովութիւններ կը յարուցանեն: Եօթը հոգի մէկ տարի, երեք հոգի ալ 3 ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ կը խնդրէ Պ. Խոսրով Ներսէսեանէ՝ իր հասցէն իմացնել «Յառաջ»ի միջոցաւ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN
EMPIRE Սինեմա-Հոլ 37 Av. Wagram

ՄԱՐՍԷՅԼԻ 19րդ ԹԱՂԱՄԱՍԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Մարսէյլի 19րդ Թաղամասի (Քափլէթ) Պ. Ոստիկանապետը կը հրաւիրէ իր շրջանին մէջ բնակող Հայերը ներկայանալ ոստիկանատուն՝ ստանալու համար իրենց ինքնութեան թուղթերը (քարթ տ'իտանթիթէ):

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

3 Septembre 1929

...Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1049 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՎՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԷՆ ՅԵՏՈՅ

...Մովորական արարողութիւններով փակուեցաւ Լա Հէյի ...ժողը, անմիջապէս սկսելու համար միւսը, Ազգերու Դաշնակ...թեան տարեկան ընդհ. ժողովը՝ Ժընեւի մէջ։

...փրկուեցա՛ւ Եընկի ծրագիրը, երեւութապէս համերաշխ ...նոյորտի մը մէջ։

...իրականութիւնը այն է որ, Մեծն Բրիտանիան անգամ ...ն ալ, եւ բաւական ազմկալի տեսարաններէ յետոյ, արժեցուց ...տիրապետելու, գերիշխելու կամքը։ Այս կոպիտ փաստը ...որապէս ազդած է Ֆրանսայի վրայ, եւ պաշտօնական յայ...տարարութիւնները բան չեն փոխեր կացութենէն։ Ընդհակա...ակն, պաշտօնական օրկաններն անգամ կը ծաղրեն Գոխանի ...լաւատեսութիւնը, զայն համարելով պարտութիւնը ծած...կելու վարպետ ձեւ մը։ Իբրեւ ճարտասան, յիշելով հին խօսք ...մը,— «Փարիզը պատարագ մը կ'արժէ» — վարչապետը փոր...ձեց համոզել թէ աշխարհի խաղաղութիւնը կ'արժէ այդքան ...զոհողութիւն։

Ֆրանսայի դժգոհութիւնը միայն արժանապատուութեան կամ դրամի խնդիրներէ չի ծնիր. այլ ունի շատ խորունկ պատճառներ։

Քաղքենի-դրամատիրական մամուլը սկսած է փափսալ թէ այլեւս գոյութիւն չունի «Սիրալիր Համաձայնութիւնը», թէ ինքնախաբէութիւն է հաւատալ Ֆրանքեւզերման իրական գործակցութեան մը, եւ պէտք է ուրիշ ելք փնտռել։ Այսպէս, թերթ մը կ'առաջարկէ համաձայնութիւն կամ գործակցութիւն հաստատել Ֆրանսայի, Ճափոնի եւ Իտալիոյ միջեւ, ճակատելու համար Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Ամերիկայի եւ նոյնիսկ Խորհրդային Միութեան դէմ։ Հեղինակին կարծիքով, այսպիսի խմբակցութեան մը շնորհիւ միայն, Ֆրանսան կրնայ պահել իր դիրքը, այլապէս միշտ ալ պիտի զոհուի Մեծն Բրիտանիոյ գերակշռութեան, կամ Գերմանիոյ եւ Ամերիկայի չկամութեան։

Ուրեմն, մարդիկ այլեւս հաւատք չունին այն ճակատին վրայ, որ նուիրագործուեցաւ 1919ին, իբրեւ հետեւանք Դաշնակիցներու յաղթանակին և Գերմանիոյ խորտակման։ Այդ հաւատքը շատոնց խախտած էր, բայց մինչեւ Լահէյ յոյսեր կային ամրապնդելու։ Անգլիոյ աշխատաւորական իշխանութիւնը փարատեց բոլոր պատրանքները։ Մանաւանդ որ, ոչ միայն գերմանական հատուցումներու բաշխումը ձեւակերպուեցաւ Անգլիոյ ուզած եղանակով, ոչ միայն Ֆրանսան համակերպեցաւ իր զօրքը անյապաղ քաշել Հռենոսէն, այլեւ, երբեք վստահութիւն չկայ որ Եընկի ծրագիրը տեւէ նոյն իսկ տասը տարի։ Շեթրեզէման այս հաւանականութիւնը բերնէն փախցուց, երբ դեռ չէր գումարուած Լա Հէյի ժողովը. իսկ այսօր աւելի զօրացած են վախերը, որովհետեւ, կարծողներ կան թէ Անգլիոյ աշխատաւորական դահլիճը այնքան ուժգնօրէն պնդելով իր տեսակէտին վրայ, ուրիշ նպատակ չունէր, եթէ ոչ կամաց կամաց ճամբայ բանալ պատերազմի պարտքերը ջնջելու քաղաքականութեան։

Ամէն պարագայի մէջ, միայն Մ. Նահանգները կրնան վճռել այս խնդիրը. իբրեւ պահանջատէր բոլորէն ալ։ Իսկ տասը տարին այնպիսի ժամանակամիջոց է որ, կրնայ վերիվայր շրջել շատ աւելի ամուր կարգադրութիւններ։ Վերսայլի դաշնագրէն յետոյ, առաջին տասնամեակը չանցած, Գերմանիան, որ իբրեւ յանցաւոր միայն հրամաններ եւ որոշումներ լսելու իրաւունք ունէր, հետզհետէ դարձաւ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ, հաւասարէ հաւասար, եւ այսօր նկատի կ'առնուի միջազգային բոլոր հարցերու կարգադրութեան մէջ։

Ֆրանսայի բուն վախը այն է՛ որ, այս ընթացքով, Վերսայլի դաշնագրին հիմքերն ալ պիտի քանդուին։

Եւ բոլորովին անտեղի չէ այս երկիւղը. որովհետեւ, ընկերվարական կուսակցութիւնները կը ձգտին ոչ միայն պարտքերը ջնջելու, այլ եւ պատերազմի դաշնագիրները վերաքննելու։

Արդարեւ, Լա Հէյի հաշուեյարդարէն ամէնէն աւելի գոհ մնացին ձախակողմեան տարրերը, որոնց գլխուն լուտանքներ կը տեղան պաշտօնական բերանները։ Լա Հէյի հաշուեյարդարը վերջացաւ առաւելապէս իբրեւ հաշուական խնդիր, իսկ իբրեւ պատերազմի հաշուեյարդար, թերեւս յառաջաբան մըն է, որուն իրական ծալքերը նոր պիտի բացուին։ Առ այժմ, շատ բան կախում ունի Անգլիոյ աշխատաւորական դահլիճին տեւողութենէն։ Լա Հէյէն յետոյ, ուր բռունցքը սեղանին զարնելով յաղթեց Սնօտըն, Ժընեւի մէջ ալ բուն վարչապետը պիտի երեւայ, աւելի մեղմ, բայց նոյնքան հաստատուն տեսակէտներով։ Այստեղ ալ անակնկալներ կը սպասուին։ Իսկ երրորդ հանգրուան մը պիտի կազմէ Մաքտոնըլտի ուղեւորութիւնը դէպի Ամերիկա, ծովային ուժերու կրճատման բանաձեւը պաշտպանելու համար։

Թէեւ զանդաղ և անզգալի, բայց նոր հակադրութիւններ աստիճանաբար տեղ կը բռնեն միջազգային քաղաքականութեան մէջ։ Միայն այս պարագան արդէն մտահոգութեան մատնած է հին դպրոցի դիւանագէտները. որոնք ոչ միայն միտքով, այլեւ սարքով ծերացած են գլխաւոր երկիրներուն մէջ։ Եթէ չհաշուենք Մ. Նահանգներն ու Խորհրդային Միութիւնը, —երկուքն ալ բացառիկ և ինքնատիպ, թէեւ տրամագծօրէն հակառակ ուղղութեամբ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԾԱՌԱՆ՝ ՏԻՐՈՋ ԴԷՄ

Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը հետեւեալ յանդուգն խորհրդածութիւնները կ'ընէ հայ հարուստներու մասին, (Պայքար, 17 օգոստոս).

— «Հրէական գործակալութեան կազմութեան հետեւեալ օրը ծանուցուեցաւ որ երկու Հրեաներ, մին՝ Անգլիայէն՝ Լորտ Մէլչէթ, եւ միւսը՝ Ամերիկայէն՝ Ֆելիքս Ն. Վըրպըրկ, իւրաքանչիւրը 500,000էն, երկուքն ի միասին 1,000,000 տոլար դրած են անոր տրամադրութեան տակ, եբրայական Ազգային ցան շինութեան վերաբ բնալ ծրագիրներու իրագործման համար։

Իբրեւ Հայ ձեր Նախանձը չի՞ շարժեր ասիկա։ Ե՞րբ մեր մէջ տեսնուած է որ ժողովի մը կազմութեան առաջին օրն իսկ այսքան հնչուն քաջալերութիւն մը տրամադրուի անոր։ Արդարեւ, մենք Հրեաներէն ետ թնապատիկ նուազ ենք թիւով, եւ հարստութեան տեսակէտով ալ անոնց հետ բաղդատութեան իսկ չենք կրնար դրուիլ հաւաքաբար. բայց, մեր մէջ ալ մարդիկ կան, որ Լորտ Մէլչէթի եւ Վըրպըրկի պէս, առանց ծանրութիւն զգալու, հարիւր հազարներ կրնան տրամադրել հանրային նպատակներու։ Ամէն պարագայի տակ դրամը չէ որ կը պակսի իրենց, այլ՝ ոգին, պատասխանատուութեան ըմբռնումը եւ մանաւանդ գործնական հայրենասիրութիւնը։ Հրեաներու ձեռնարկած գործին համար մէկ միլիոնը շատ խոշոր ու բաւականաչափ գումար մը չէ, բայց այսքան հաւատքով ու ոգեւորութեամբ սկսուած գործ մը, ի՞նչպէս կրնայ յաջողութեամբ չպսակուիլ, կամ կէս ճամբան մնալ։

Ոչ մէկ ժողովուրդի մէջ հարուստներ այնքան ազդեցութիւն ու յարգանք կը վայելեն որքան մեր մէջ։ Հարուստ ըլլալը, բառ մըզ, կը բաւէ խելքի, իմաստութեան տէր ճանչցուելու, ազգասէր ու բարերար հռչակուելու համար։ Հարուստ մէկը, եթէ բարեհաճի ժողովի մը ներկայ գտնուիլ, իր մէկ խօսքը, խորհուրդը երկուք չըլլար, եւ շատ քիչ անգամ առարկութեան կը բախի. սակայն եւ այնպէս, ոչ մէկ ժողովուրդի հարուստները այնքան ժլատ են, որքան մերինները, սակաւաթիւ բացառութիւններով։ Արդեօք երբ եւ իցէ հայ հարուստներ դաս եւ օրինակ պիտի առնե՞ն Հրեաներէ, պիտի կրնա՞ն անոնց կիսուն կամ քառորդին չափ գործնական հայրենասիրութիւն ցոյց տալ»։

Վա՜յ եթէ Դաշնակցական ըլլար այս տողերը գրողը...

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՆԱՒԹԱՄՈՒՂԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ Պէյրութ հասաւ պատուիրակութիւն մը, որ կը բաղկանայ Ամերիկացիէ մը, Անգլիացիէ մը եւ Ֆրանսացիէ մը, պաշտօն ունենալով ուսումնասիրել Հայֆայէն մինչեւ Աղեքսանտրէթ ամբողջ ծովեզերեայ շրջանները. տեսնելու համար թէ Մուսուլի նաւթամուղը Միջերկրականի ո՞ր կէտին պէտք է յանգի։

Պատուիրակութիւնը նմանապէս պիտի ուսումնասիրէ Մուսուլի նաւթահորերը եւ մինչեւ Միջերկրական բերելու բոլոր դժուարութիւններն ու ճամբաները եւ իր տեղեկագիրը պիտի ներկայացնէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քիւրտերուն նոր ընդհարումներ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը քաղենք քրտական կռիւներուն մասին.—

Գոնթանի Ճէյլան աշիրէթի պետ Րէսուլ աղան, իր 500 զինուած մարդերով ապստամբած է թուրք կառավարութեան դէմ եւ սկսած ամբողջ պահականոցները գրաւել։ կառավարութիւնը անմիջապէս ձեռնարկած է նոր եւ կարեւոր ուժեր բերելու։ 20,000ի մօտ զինուորական ուժեր կեդրոնացուած են խսկոյն Գոնթանի շրջակաները եւ սկսած բուռն յարձակման։ Գոնթանցիները դիրք բռնած են ձորի մը երկու եզերքները, ուրկէ պարտաւոր էին անցնիլ թրքական զինուորները՝ գրաւելու համար Գոնթանը։

Թրքական ուժեր հազիւ ձորէն ներս մտած. Քիւրտերը համազարկը կը բանան եւ գետին կը փռեն 1000էն աւելի զինուորներ։ Թուրքերը յուսահատ եւ լեղապատառ ետ կը դառնան եւ իրենց վերջին շունչը կ'առնեն հեռաւոր դաշտերուն վրայ։

Րէսուլ աղայի ուժերը կը յառաջանան եւ կը հետապնդեն փախչող ուժերը։ Եթէ այս թափով շարունակեն իրենց արշաւներն ու գործունէութիւնները, Գոնթանցիները մօտ ատենէն կը միանան Հէքքեարիի, Սղերդի եւ Մուշի-Բիւրատերուն հետ եւ ընդհ. ապստամբութիւնը կը ծաւալի ամբողջ այդ շրջաններուն մէջ։

Կէնճի գաւառին մէջ եւս ծայր տուած է նոր ապստամբութիւն մը։ Ապստամբներու պետ Քիւրտ Համտի պէյ 400ի չափ զինուած մարդերով յարձակում գործած է այդ շրջանին մէջ գործող թրքական ուժերուն վրայ եւ բոլորն ալ փճացուցած։ Թուրքերը Տիարպէքիրէն երկու գունդ զինուորական ուժ հասցուցած են՝ զսպելու համար ապստամբութիւնը, սակայն անօգուտ անցած է։ Ապստամբները պահուած ըլլալով կարեւոր կիրճերու մէջ, լաւ ջարդ մը տուած են թրքական ուժերուն, որոնք բազմաթիւ մեռելներ եւ վիրաւորներ թողելէ վերջ, փախած են մինչեւ Տիարպէքիրի դաշտերը։

Երկու շրջաններու մէջ ալ կռիւը սաստկօրէն կը շարունակուի։ Թուրքերը անդադար ուժեր կը կեդրոնացնեն քրտական շրջաններուն մէջ։

ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Անգլիոյ Գաղթային Նախարարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը հաղորդէ որ կացութիւնը խաղաղ է Պաղեստինի մէջ, սակայն Սինայի, Սուրիոյ եւ Անդրյորդանանի Պէտէվիները կը պատրաստուին անցնիլ սահմանագլուխը եւ յարմար առիթի կը սպասեն՝ վերսկսելու համար իրենց աւարառութիւնները։ Արդէն իսկ Պաղեստին մտած են թալանողներու խումբեր, որոնց դէմ ղրկուեցան օդանաւեր եւ զրահապատ ինքնաշարժներ։ «Թըրէյճըս» օդանաւատարը, որ Մալթայէն ճամբայ ելած էր, իր բոլոր օդանաւերը ցամաք հանեց Կազա։

Ձեկոյցը կ'աւելցնէ թէ Սաֆէտի մէջ սպաննուեցան 10 Հրեաներ եւ 12 Իսլամներ, վիրաւորուեցան 29 Հրեաներ եւ 14 Իսլամներ։ Զոհերուն մէջ կան երկու ամերիկահպատակ Հրեաներ, Սամուէլ Կրինշթայն՝ Սաֆէտի որբանոցին տնօրէնը, որ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, եւ Ցիր Հէլթըր, միլիոնատէր Սալամոն Լամփորթի քեռորդին, որ մեռաւ իր վէրքերէն։

Սուրիայէն կը հաղորդեն որ ֆրանսական մարզպանը խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ եւ Սուրիոյ հարաւային սահմաններուն վրայ ֆրանսացի զինուորներ կը ղրկէ՝ արգիլելու համար զինեալ արաբներու Պաղեստին մուտքը։

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ քաղաքը գրեթէ իր բնականոն վիճակը ստացած է։ Բացուած են մեծ թիւով խանութներ, մանաւանդ իսլամներու խանութները։

Անգլիական մարզպան Սըր Ճոն Չէնսըլըր Երուսաղէմի մէջ ընդունեց Հրէական գործակալութեան երկու ներկայացուցիչները, որոնք բողոքեցին փոխ-մարզպան Լիւքի կողմէ տրուած հրամանին դէմ, հրեայ ոստիկաններու զէնքերը հաւաքելու մասին։ Մարզպանը պատասխանեց թէ այդ որոշումը տրուած էր անոր համար որ, արաբ վարիչները յայտարարած էին թէ չեն կրնար երաշխաւորել իսլամ զանգուածներու դիրքը, եթէ հրեայ ոստիկանները զինաթափ չըլլան։

ՀՐԷԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ

Աշխարհի ամէն կողմը ցրուած Հրեաները կը շարունակեն իրենց ցոյցերը ի նպաստ Պաղեստինի Հրեաներուն։ Լոնտոնի մէջ կիրակի իրիկուն տեղի ունեցաւ սիոնական մեծ ցոյց մը՝ մասնակցութեամբ 12,000 Հրեաներու։ Ցոյցը կազմակերպուած էր Լորտ Մէլքէթի կողմէ՝ Ալպէրթ Հոլի մէջ։ Ցուցարարները քուէարկեցին բանաձեւ մը, որով անգլ՛ական կառավարութենէն կը պահանջեն վերջնապէս իրաւունք տալ Հրեաներուն կրօնական արարողութիւններ կատարել Լացի Պատին առջեւ։

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Ուրբաթէն յետոյ Կիրակի օր զարձեալ մեծ ցոյց մը կազմակերպուեցաւ տեղւոյն իսլամական կոմիտէին կողմէ, բողոքելու համար Պաղեստինի դէպքերուն, մանաւանդ անգլիական իշխանութեանց բռնած դիրքին դէմ։

Հանդիսականները հազիւ վերջացուցած էին իրենց ճառերը, երբ խումբ մը իսլամներ յարձակեցան հրէական քանի մը վաճա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

4000 ՅՈՅՆ ԳԵՐԻ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Աթէնքի թերթերը կը գրեն թէ վերջերս յոյն գերիի մը յանկարծակի փաթրաս ժամանումը յուզում եւ գերագրգռութիւն պատճառած է ժողովուրդին։ Գերին բնիկ Պէրկոսցի է եւ կը կոչուի Էվանկէլոս։ Մինչեւ վերջին ժամանակները Մէրսինի շրջակայքը կը գտնուէր եւ քար կոտրելու աշխատանքով կը զբաղէր։

Էվանկէլոս կ'ըսէ թէ մօտաւորապէս 4000 յոյն գերիներ կը գտնուին այդ վայրերուն մէջ եւ կը զբաղին տաժանելի աշխատա՛ քներով, այնքան որ գրեթէ կմախք դարձած են։ Յոյն գերիները տեսնելով որ իրենց հայրենիքը վերադառնալու յոյսը կորսնցուցած են, ջնաթք մը կը մտածեն՝ իրենց ներկայութիւնը օտար աշխարհին ծանուցանելու եւ կը յաջողին ալ։

Այսպէս, Ամերիկա ղրկուած ծխախոտի հակերուն մէջ նամակներ կը զետեղեն ու կը զգացնեն իրենց ներկայութիւնը։ Հիմա Ամերիկեան նպաստամատոյցը տեղեկութիւն առած ըլլալով շրջիկ յանձնախումբեր կը ղրկէ այդ կողմերը. գերիները գտնելու եւ անոնք հայրենիք վերադարձնելու նպատակով։

ՑԷՓԼԻՆԸ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Կոմս Ցէփլին Լէյքհըրսթի կայանէն ճամբայ ելաւ կիրակի առաւօտ ժամը 8.18ին՝ վերադառնալու համար իր կայանը՝ Ֆրիտրիխսհաֆէն, ուր կը սպասուի այսօր՝ երեքշաբթի։

Այս անգամ ցէփլինը կը ղեկավարէ երկրորդ վարիչ հարիւրապետ Լէման, որովհետեւ Տոքթ. Էքընէր Ամերիկա պիտի մնայ 8-10 օր, եւ ամերիկեան զանազան ընկերութեանց հետ պիտի բանակցի ցէփլինով սպասարկութիւն հաստատելու համար Եւրոպայի եւ Ամերիկայի միջեւ եւ ապսպրանքներ ընդունելու համար։

Մեկնելէն առաջ, Օթթօ Հիլլինկ անուն մարդ մը Նիւ Եորքի Նահանգի իշխանութեանց միջոցաւ փորձեց գրաւման ենթարկել ցէփլինը եւ թոյլ չտալ անոր մեկնումը։ Ցիշեալը 125,000 տոլար հատուցում կը պահանջէ անոր համար որ հակառակ եղած խոստումին, տեղ չէին տուած իրեն ցէփլինի մէջ՝ աշխարհի՝ շրջանը կատարելու համար։ Մ. Նահանգներու ծովային Նախարարը արգիլեց գրաւումը։

ԿԱՐԼ ՄԱՐՔՍԻ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

Պերլինի թաղապետութիւնը կիրակի օր յիշատակի արձանագրութիւնմը գնել տուաւ Պերլին Մոհրէն փողոց թիւ 17 շէնքին վրայ, ուր բնակած էր Կարլ Մարքս 1837ին, երբ կ'ուսանէր համալսարանին մէջ։ Գերման ընկերվարական կուսակցութիւնը կարեւոր պատուիրակութիւն մը ղրկած էր, գլխաւորութեամբ Լէօպոլտ Պէրնշթայնի, որ անձնական բարեկամն էր Մարքսի եւ գերման ընկերվարութեան վեթերանն է։

ՍՆՈՏԸՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ

Անգլիոյ ելմտական նախարար Ֆիլիփ Սնօտըն կիրակի առաւօտ յաղթական մուտք գործեց Լոնտոն։ Մօտ 4000 հոգինոց բազմութիւն մը ընդառաջ եկածէր Լիվրփուլ փողոցի կայարանը, ուր ժամանոր կառախումբը, հասաւ ժամը 9.30ին։ Շատեր սպասուած ժամը 7[illegible] վեր հոն կը սպասէին։ Ե[illegible] ըը Սնօտըն երեւցաւ, 400[illegible] հոգի միաձայն սկսան եր[illegible] հպարտածան[illegible] գիլ անգլիական [illegible] ժողովրդական երգը։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՌՍԸ ԵՒ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս, հայ մամուլը աւելի ուժգնութեամբ կը զբաղի ազգային քաոսով։

Եօթը ութ տարուան պատմութիւն ունի այդ խորունկ ցաւը, որուն հանդէպ թէ կուսակցութիւնները եւ թէ մամուլը անզօր մնացին։ Ազգային կեանքի կեդրոնացում մը, հրատապ ամենօրեայ խնդիրներու կարգաւորումը եւ ազգային կարգապահութեան մը ցուցադրումը օր աւուր կենսական խնդիր կը դառնան։ Եւ սակայն, ամէն կողմէ բարձրացած ձայները պարապութեան մէջ կ'արձագանգեն. ու ազգային անիշխանութիւնը իր վազքը կը շարունակէ անսանձ ձիու մը պէս։

Այդ իրողութենէն յառաջ կուգան նաեւ այն ցիր ու ցան մտածումները, որոնց յաճախ կը կը հանդիպինք հայ մամուլի այլազան օրգաններուն մէջ.— յոյսեր կապուած զօրաւոր անհատի մը հետ, կամ պարզիւն յոյսեր՝ կապուած դաշնակցական, ռամկավար ու այլ հոսանքներու համերաշխութեան հետ։ Պէտք էր որ մինչեւ հիմա համոզուէինք թէ այդպիսի հրաշքներ չեն կրնար տեղի ունենալ։ Ու հետեւաբար ապարդիւն օրօր մըն է այդ ուղղութեամբ կրկին մտածել մեր ազգային կեանքի անկերպարան վիճակին։

Ինչո՞ւ։

Որովհետեւ, եթէ զօրաւոր անհատի մը պէտք ունինք որ մեր ազգային կեանքը ղեկավարէ ու համախմբէ ցրուած ու իրերամերժ տարրերը, դառնայ Քաշիբէթապետն ու հրամայողը բոլորին, որուն ենթարկուէին բոլորը, այդպիսի անհատ մը կը ստեղծուի միայն ու միայն ծաւալական իրականութենէ մը։ Իսկ մենք նման ազգային հաւաքականութենէ զուրկ ենք։ Քաղաքակիրթ կամ յետամնաց ազգերու տուած օրինակները պայմանաւորուած են իրենց միջավայրով եւ ազգային հաւաքական կեանքով։ Հոս, կրնանք առանց վերապահութեան աւելցնել՝ հաւաքական բռունցքով, որու շնորհիւ բարձրացող անհատը իր եւ իր կողմնակիցներու կամքը կը պարտադրէ ամբողջին։

Իսկ երբ անհատէն ձեռք կը քաշենք, ու հաւաքական ազգային գիտակցութեան կոչ կ'ընենք՝ համագործակցութեամբ ազգային ցրուած կեանքը ընդհանուր գծի մը տակ գնելու, նորէն կը հանդիպինք անկարելութեան, որովհետեւ նման կոչ մը միայն բարոյական նշանակութիւն ունի եւ զուրկ է պետական գաւազանի կենսական յենարանէն։

Մեր ազգային անիշխանութիւնը դարերով քննադատութեան նիւթ դարձած է, եւ կարծես համոզում գոյացած է թէ Հայը իրօք անիշխանական է։ Շարք մը երեւոյթներ մեր ներքին կեանքին մէջ, այդ իրողութիւնը կը հաստատեն. մինչդեռ նոյն այդ հայ ժողովուրդը օտարի մեքենին տակ՝ շատ հնազանդ է, նոյնիսկ ստրկութեան մօտեցող։ Որով, բացայայտ կ'երեւայ թէ այդ անիշխանութիւնը մեր ժողովրդի էութենէն չի բխիր, այլ թափ կը ստանայ օտար ուժի ներկայութեամբ։ Օտար ուժը հայ կեանքը պահպանող «ժամաւորմ»ը չէ, ու այդ է պատճառը, որ իւրաքանչիւր հայ կամ հոսանք, երբ [illegible]եծամասնութիւն չունի, երբ իր մաղձա[illegible]ը չի կրնար իրականացնել, գլխա[illegible] կը դրած դուրս կ'ելլէ հաւաքականութե[illegible]նէն եւ դուրս ա[illegible] կանաւոր կ'ըլլայ [illegible] տա խմբակներու, որոնք իրենց

փոքրիկ եսին ու հաշուին կը գահեն հայ հաւաքական կամքի կազմակերպումը։ Բնական է, եթէ գոյութիւն ունենար ազգային պետական ուժ մը, որ ընտրութիւններէն յետոյ, մեծամասնութեան կամքը պաշտպանէր, անիշխանութեան երեւոյթը կ'անհետանար, թէեւ դժգոհները կը մնային դժգոհ։

Այսօր, քաղաքակիրթ ոեւէ ազգ եթէ կ'ուզենք օրինակ առնել մեր ժողովուրդին իբրեւ կարգապահ, պէտք է գիտակցինք որ եթէ ոստիկանական եւ զինուորական ուժ մը բացակայէր, իւրաքանչիւր հոսանք կ'առնէր իր գլուխը եւ առանձին կառավարութիւն կը կազմէր։

Այսպէս, հայ իրականութեան պէտք է մօտենանք պարզ ու յստակ ըմբռնումով։ Հայկական կեանքի քաոսը պիտի շարունակուի։ Այդ անիշխանութեան կը նպաստէ օտար միջավայրը, որմէ կ'օգտուին հակադաշնակցական բոլոր հոսանքներն ու անհատները։

Հայ կեանքը բաժնուած է երկու անյարիր ճակատներու։ Դաշնակցութիւնը կը ձգտի հաւաքական կազմակերպութեան, ազգային դէմքի ամբողջացման եւ կամքերու կեդրոնացման։ Դաշնակցութիւնը չի վախնար այդ խաչոր շրջագծի մէջ մնալէ, ընդհակառակը՝ ի գին շատ զոհողութիւններու, ընդառաջ կ'երթայ ամէն մէկ քայլի, որ հայ ժողովուրդի բեկորները իրարու կը զօդէ, համոզուած ըլլալով որ մեր ժողովուրդի ապագայ փրկութիւնը կախուած է անոր հաւաքական կազմակերպութենէն։ Այդպէս է որ Թափառաշրջիկը պիտի դառնայ ազգային անհատ։

Մինչդեռ մեր բոլոր տեսակի հակառակորդները թէ՛ որոշ գիտակցութեամբ եւ թէ անգիտակցօրէն ամէն միջոց կը փորձեն ազգային կեանքը կազմալուծելու, իւրաքանչիւրը իր խրճիթին մէջ մեկուսացնելու։ Անգիտանալի է այս մտայնութիւնը։ Եւ մենք չպիտի կրնանք փոխել զայն, որքան ատեն որ տարագիր ենք։ Հետեւաբար, այդ ուղղութեամբ միտք ու եռանդ վատնելու չէ։

Վերջնականօրէն պէտք է համոզուինք որ ազգաշինութեան գործին մէջ Դաշնակցութիւնը մինակ է, իր հետ ունենալով անկախ եւ չէզոք բազմութիւն մը։ Ու այդ համոզումով պիտի շարունակէ իր աշխատանքը, քայլ առ քայլ, ու մեծ զգուշութեամբ, մեր ազգային կեանքը կազմակերպելու եւ հեռաւոր վայրերը իրար շղթայելու, այնչափ, որչափ կը ներեն մեր ուժերը։

Այս հիմնական աշխատանքին պիտի լծուին մեր ընկերները, մեծ համբերատարութեամբ եւ լրջութեամբ։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ ԿՈՐՈՒՍՏԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆԵՐՈՒ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Մեքսիկայէն Ն. Ե. Թայմզի ուղղեալ մասնաւոր հեռագրի մը համեմատ, զօր. Գանտիտօ Ակիլար, Քարանցայի կառավարութեան արտաքին գործոց նախարարը, ներքին հաշտութեան ու խաղաղութեան համար կոչ մը ուղղած է ժողովուրդին, յայտարարելով որ վերջին տասնեւինը տարուան պատերազմներուն ու յեղափոխութիւններուն ընթացքին սպանեալ մեքսիկացիներուն թիւն է 1,200.000։ Զօրավարը մեքսիկայի կորուստը կը բաղդատէ մեծ պատերազմի կռուողներուն հետ եւ ցոյց կուտայ թէ մեքսիկացիք համեմատաբար մեծ պատերազմին մասնակցող ոեւէ պետութենէ աւելի ծանր կորուստ կրած են։ Իբրեւ օրինակ կը յիշէ Գերմանիան, որու կորուստը եղած է 1.773.700 հոգի։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՄԵՐ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՅԵԱՑՔԸ»

(Յօդթ. Ն. Ֆրանգեան, Փարիզ, 1929)

Ողբացեալ Նր. Ֆրանգեանը մէկն էր մեր այն մտաւորականներէն, որ նուիրուած էր ամբողջութեամբ տեսական գրականութեան մշակման։

Վաղեմոյն ժամանակներէն, հայ լուսամիտ մտաւորականութեան հետաքրքրութեան առջեւ, ցցուեր են փիլիսոփայական հարցերը իրենց անլուծելի կնճիռներով, աստուածաբանական, բնազանցական եւ կրօնական-միստիքական ձեւերու տակ։ Արիստոտէլի երկերը յափշտակութեամբ կարդացուած են, եւ նոյնիսկ, Դաւիթ Անյաղթ թարգմաներ ու մեկնաբաներ է անոր «Ստորագրութիւն» գրուածքը, որ այսօր յունական դպրոցի ուսումնասիրութեան համար, ամենահին վաւերական աղբիւրներէն մէկը կը նկատուի։

Մեր Նորագոյն գրականութեան մէջ, այդ գիրք վիճակուած էր Նր. Ֆրանգեանին։ Անիկա էր, որ սիստեմատիկ կերպով, մեր նոր սերունդի վառվռուն երեւակայութեան մէջ ստեղծեց ակր մը, ալիք մը, դէպի փիլիսոփայական հարցերու լրջութիւնն ու տիեզերականութիւնը։

Իր անունը անծանօթ չէ հայ հասարակութեան։ Իր ժամանակին առանձին ուշադրութեամբ են կարդացուեր անոր «Գասամափիլիսոփայութիւն»ը, «Միտք» գիտական-փիլիսոփայական ժողովածուն, «Ինչէ՞ս փիլիսոփայութիւնը», «Պեսսիմիզմի փիլիսոփան», «Միխայիլովսկին իբր սոցիոլոգ-փիլիսոփայ», «Յունական փիլիսոփայութիւն», «Քրիստափոր Միքայէլեան», «Հասարակական էղիւտներ», «Հայ հասարակական միտքը» և աշխ վերջապէս սոյն աշխատութիւնը, որ մամուլի տակ էր, երբ վրայ հասաւ իր եղերական մահը։ Իր գրական բոլոր արտադրութիւններուն մէջ, Ֆրանգեան յայտնաբերած է, մասնաւանդ համբերատար ու բարեխիղճ բծախնդրութիւն ու մեթոտ, զուրգուրանք ու նուիրում։ Լեզուն— մերթ խրթին ու ծանրաբեռնուած է օտարոտի բառերով, մերթ կուռ ու ճոխ, եռանդաւոր ու կորովի։

«Մեր փիլիսոփայական աշխարհայեացքը» մասնաւոր ուշադրութեան արժանի է յատկապէս երկու տեսակէտով.—

Առաջին՝— կը ներկայացնէ փիլիսոփայական մտքի խարխափումներն ու դեգերումները, անոնց արդի պատկերն ու վերապահութիւնը.

Երկրորդ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան փիլիսոփայական աշխարհայեացքի հիմունքները։

Գրքի առանցքը կը կազմեն այս երկու միտքերը, որ բաժնուած են երկու մասի։ Առաջինին մէջ կը պարզուին իտէալիստական եւ մատերիալիստական մոնիզմի՝ միարմատեան վարդապետութեան առաջադրութիւնները, հնադարեան իտէալիզմը՝ Պլատոն, նորադարեան իտէալիզմը՝ Բերկլէյ, Լայբնից, նորագոյն իտէալիզմը՝ Ֆիխտէ, Հեգել, Շուպէ, Օյկէն։ Դուալիզմի՝ երկարմատեան վարդապետութեան բնորոշումը Պլատոնի, Դեկարտի եւ Կանտի հիմնաւորումները, Կանտի իմացաբանական իտէալիզմը եւ իրն ինքնին, մատերիալիստական մոնիզմի ձեւակերպումները հնադարեան ներկայացուցիչներ Դէմոկրիտի, Եպիկուրի եւ Լուկրեցի կողմէ, նոր դարի՝ Գասենդի, Լամեթրի եւ Հոլբախի, նորագոյն շրջանի Ֆոգտի, Մոլեշոտի, Բիւխների եւ Հեկկելի կողմէ եւ Մարքսիզմը, որպէս մատերիալիստական փիլիսոփայական աշխարհայեցողութիւն։

Երկրորդ մասին մէջ.— Համադրական մոնիզմը, Ռիլի, Աւենարիուսի, Լասսի եւ Վունտի ենթակայ-առարկայի հարցն ու փոխադարձ լրացման սկզբունքը, Սպինոզան եւ հոգե-ֆիզիքական համընթացութիւնը, գոյակի եւ յատկանիշի ըմբռնումն ու յարաբերութիւնը, հոգե-ֆիզիքական տարրերի մոնիզմը, արտաքին եւ ներքին աշխարհներու կապը։ Հոգեբանութեան մէջ համադրական մոնիզմի ըմբռնումը, Հօֆդինգ, զգացումային եւ Շոպէնհաուէրի՝ կամապաշտ մոնիզմը։ Համադրական մոնիզմը պատմութեան եւ հասարակագիտութեան մէջ, պատմական իտէալիզմն ու մատերիալիզմը։

Ահա, գրքին ամբողջ բովանդակութիւնը։

Շատ պարզ է, որ այս փոքր հատորը (160 էջ), չէր կրնար այդ ծակայ յանձնառութիւններն սպառել։ Մարդն ու միջավայրը, կրակն ու ջուրը, նիւթն ու հոգին, մարմինն ու տարրկան, զգացումներն ու կամքը, գոյներն ու ձայնը, չարն ու բարին, իրականութիւնն ու գաղափարը, երեւակայութիւնն ու ենթական անձա՛յր ու անպարագիծ տիեզերական հարցերը, կը կազմեն փիլիսոփայութեան ուսումնասիրութեան առարկան, որոնք կը յեղյեղուին ու կը հակադրուին իրարու, կը ստեղծեն նորանոր դպրոցներ, նորանոր ուղղութիւններ։ Եւ «Մեր փիլիսոփայական աշխարհայեացքի» ընթերցողը, հարկադրուած է սկիւռի պէս, բարձրաբերձ ծառերու գագաթներէն միայն անցնիլ, առանց վար նայելու, խորանալու հնարաւորութիւնն ունենալու։ Շօշափուած նիւթերը, միարմատեան, երկարմատեան վարդապետութիւններու թէ համադրական մոնիզմի մասին, կը ձգեն համառօտագրութիւններու եւ քաղուածքներու խուսափուկ տպաւորութիւն մը։ Ժամանակակից հակա՛յ յեղաշրջումները, անկարելի կը դարձնեն փիլիսոփայութիւնն ուսումնասիրել, առանց գիտութեան եւ գիտութիւն մշակել, առա՛նց փիլիսոփայութեան։ Փիլիսոփայութիւնը, որպէս կենսահարցերու նուիրուած մայր գիտութիւն եւ գիտութիւնը, որպէս փիլիսոփայութիւն, միասնաբար կոչուած են տալու կենդանի համայնապարփակ աշխարհահայեացք։ Որքան շերտաւորուեր են գիտութիւնները, նոյնքան բազմացեր են տարամերժութիւնները գիտութեան եւ փիլիսոփայութեան մէջ, նոյնիսկ մեղադրանքներ բրած են փիլիսոփայութեան դէմ, ըսելով.

— «... Փիլիսոփայութիւնը օր-աւուր հիւծւում, կմախանում է. նա վերածւում է մի հնչական եւ անբովանդակ մեծութեան։ Ճակատագիրը փիլիսոփայութեան հետ խաղում է ճիշտ նոյն վտանգաւոր խաղը, ինչ խաղաց Լիր արքայի հետ։ Վերջինս իր ամբողջ ունեցածը բաժանեց զաւակներին եւ ինքը, մերկ ու աղքատ փողոց նետուեց։ Ճիշտ նոյն ճակատագիրը սպառնում է նաեւ փիլիսոփայութեան։

«Ճի՞շդ է արդեօք։

«Անկասկած ո՛չ։

«Պէտք է ընդունել, որ գիտութիւններու բաժանումը յայտնի չափով կամայական է, մի շարք միտումներ եւ գործնական նկատումներ կան այդ բաժանման հիմքում դրուած։ Գիտութիւնները չեն կազմում մի չեղչակոյտ, միմեանց հետ որեւէ առնչութիւն չունեցող գաւառաներ։ Գիտութիւնները ընդհակառակը, միմեանց հետ կապուած են բազմաթիւ նուրբ թելերով, միմեանց պայմանաւորում են փոխադարձաբար եւ՝ միանալով փիլիսոփայութեան մէջ՝ կազմում են մի ներդաշնակ միութիւն։ Փիլիսոփայական մտածողութեան առանձնայատկութիւնը կայանում է հէնց նրանում, որ նա չի վերցնում առանձին հարցերը եւ քննում իրենց առանձնութեան մէջ, այլ նա հարցերը քննում է իրենց ամբողջութեան, իրենց ընդհանուր կապակցութեան մէջ»։ (էջ 12—13)։

Փոխադարձաբար մէկ մէկու գոյութիւնն ապահովող գիտութիւնն ու փիլիսոփայութիւնը իրենց որոնումներու դաշտին մէջ, կուգան եւ կը յանգին համադրական մոնիզմին։ Ամենագեղեցիկ ձեւակերպումն է գուցէ համադրական մոնիզմը, երիտասարդ գիտութեան մը՝ հոգեբանութեան մէջ, յանձինս փիլիսոփայ-հոգեբան Հ. Հօֆդինգի, երբ մարդկային հոգու բովանդակութիւնը կազմող տարրերը կը վերլուծէ, ըսելով.

«Չկայ՝ պատկերացում՝ առանց զգացումի եւ կամքի։

«Չկայ զգացում առանց պատկերացումի եւ կամքի։

«Չկայ կամք առանց զգացումի եւ պատկերացումի։ (էջ 139)։

* *

Ահա, մեր ողբացեալ հեղինակը, փիլիսոփայական բազմազան դպրոցներու եւ վարդապետութիւններու ժառանգին մէջէն, կ'ուզէ հիմնաւորել Հ. Յ. Դաշնակցութեան փիլիսոփայական աշխարհայեացքը։ Դժուար է եւ ծանր, հեղինակի ստանձնած պարտականութիւնը, նոյնիսկ իբրեւ նախափորձ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան փիլիսոփայական աշխարհայեացքը շա՛տ հեռաւոր կերպով կարող է պատուանդան փնտռել փիլիսոփայական այդ ուղղութիւններուն մէջ։ [illegible] են հայ ժողովրդի առարկայական եւ ենթակայական պայմանները, որոնց դաշնադրութեան մէջ է տեսնում Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը գրաւականը ա՛յն մեծ [illegible]նակի, որ սանձելու է աշխա[illegible] ւոր մարդկութիւնը թէ [illegible] թեան կոյր ուժերի եւ թէ [illegible] սարակութեան մէջ [illegible] նարդարութեան դէմ» (Հ. Յ. [illegible] ծրագիր. էջ 19)։

Մեր առաւելագոյն [illegible] դժբախտաբար չի կրնար [illegible] ռայել իբրեւ հիմունք [illegible] լիսոփայական աշխարհայեացքի [illegible] որովհետեւ գրուած է [illegible] մի մոնիստական [illegible] ցողութեան սաւերին [illegible] հայկական երանգ ու բովան[illegible] կութիւն չունի։ Ընդհակառակը [illegible] մեր փիլիսոփայական աշխարհայեացքի հիմունքները [illegible] ուած են մեր Նուազագոյն [illegible] գրին մէջ, որ կը ձգտի [illegible] պանել հայ աշխատաւոր [illegible] զուածներուն բովանդակ [illegible] թէ տնտեսական-դասակարգային, թէ մարդկային-քաղաքական, եւ թէ ազգային-մշակութական», ստեղծելու [illegible] «ազատ եւ անկախ հայրենիք [illegible] Ուրեմն, հայ ժողովուրդի [illegible] տումներն ու ազգումները [illegible] ծառայեն հիմք Հ. Յ. Դաշնակցութեան փիլիսոփայական [illegible] խարհայեացքի մը [illegible]

Օրաթերթի մը նեղ սիւն[illegible] ներուն մէջ, դժուար է [illegible] ծել այս խնդիրը։

Նր. Ֆրանգեանը եւս [illegible] կը թողու այս հարցը։

ՎԱՀԱՆ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ[illegible]

ԵՐԵՍԻ ՎՐԱՅ ՁԳՈՒԱԾ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

1500 ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ ՓՈՇԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Շատ քիչ անգամ գրուած է Հալէպի քաղաքամէջի ազգ. Հայկազեան վարժարանին մասին, արտասահմանի հայ մամուլին մէջ։

Այս վարժարանը տարւոյն սկիզբը ունեցած է 750 երկսեռ աշակերտութիւն 25 պաշտօնեաներով։ Տնօրէնութիւնը յանձնուած է համալսարանական Գ. Խորէն Գաբրիէլեանի, որ իր շուրջը բոլորած է ձեռնհաս եւ պարտաճանաչ պաշտօնէութիւն մը։ Տարուան սկիզբը 750 արձանագրուած աշակերտներէն 50ը զանազան պատճառներով հեռացած կամ մեկնած են արտասահման։

Տարեվերջի հանդէսին օրը կարդացուած տեղեկագրէն կը հասկցուէր, թէ վարժարանին տարեկան պիւտճէն 1600 ոսկի է, զոր գոցած են հետեւեալ հասոյթներով— 29 ոսկի Արաբկիրի Հայրենակցականէն, 125 ոսկի Ֆրանս. իշխանութենէն, 300 ոսկի Ս. Խ. Մանկանց Եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդէն, 936 ոսկի դպրոցական տարեթոշակներէ, 22 ոսկի աշակերտներէն մուտքի դրամ, 126 ոսկի հանգանակներէն։ Ընդհ. գումար 1538 ոսկի. ուրեմն բաց կ'ունենայ 62 ոսկի, որուն դիմաց աշակերտներէն գանձուելիքներ կան։

Հայկազեան վարժարանը, կրնանք ըսել թէ տեղւոյն վարժարաններէն ամենաբախտաւորն է, քանի որ ան ուղղակի քաղաքին հարուստ եկեղեցիին հովանաւորութիւնը կը վայելէ։ Նպատակայարմար շէնքի մը չգոյութեան պատճառով, աղջկանց բաժինը զատուած է մանչերու բաժինէն, որ ազգային կալուած է։ Մանկապարտէզն ալ այս շէնքին մէջ է. իսկ մանչերու բաժինը ընդարձակ վարձու շէնքի մը մէջ, անյարմար՝ դպրոցի համար։

Անցած տարի հիմը դրուեցաւ կեդրոնական վարժարանի մը։ Այս բաժանումն ալ մանչերու բաժնին կից շէնքի մը մէջ է։ Տարուան սկիզբը կեդրոնականի բաժինը ունէր 20 աշակերտ, որոնց 8ը ձգած հեռացած են եւ մնացած է 12 աշակերտ։ Պատճառը՞ — «Վարժարանը հաստատուն պիւտճէ մը չունի, 8 ուսուցիչներէն երկուքը վճարովի են, իսկ [illegible] եալները պատուակալ պաշտօ[illegible] ներ, որ դուրսը իրենց անձն[illegible] գործերն ունին եւ ժամը [illegible] չեն կրնար հետեւիլ իրենց [illegible] խօսութեան. շատ շաբաթներ [illegible] գիւ թէ այնինչ ուսուցիչը դա[illegible] կրցեր է աւարտել, ան ալ [illegible] կեսին համնելով. այնպէս [illegible] ընկերները յուսահատեցան [illegible] լքեցին դպրոցը»։ Այն ուսու[illegible] որ այս պատմութիւնը [illegible] պատմէր, յուսահատ լքե[illegible] ուսման շրջանը եւ մեկնե[illegible] Ֆրանսա, արդիւնքը աչքերու[illegible]

Ուսուցիչներէն միայն եր[illegible] քը վճարովի են, իսկ մնացեալ[illegible] անվճար դասաւանդած են 192[illegible] 1929ի շրջանին։

Հալէպի նման հայաշատ [illegible] ղաքի մը մէջ անհրաժեշտութիւն է հայկ. բարձրագոյն վարժա[illegible] նի մը գոյութիւնը։ Եթէ մե[illegible] հոս, չկարողանանք պահել [illegible] բորդական վարժարան մը, [illegible] աշակերտութիւնը պիտի գի[illegible] տար վարժարաններ, որոնց [illegible] քիչ չէ դժբախտաբար։ Օ[illegible] բարձրագոյն վարժարաններու[illegible] հայերէնը կ'աւանդուի հայ [illegible] շակերտին իբրեւ օտար լեզու [illegible] ինչպէս ամերիկեան գոլէճին [illegible] Հայերէնը իբրեւ երկրորդ [illegible] տեղ ունի նաեւ Ֆրանսեան [illegible] միջնակարգ վարժարանին մէջ [illegible] րուն տնօրէն-վարդապետը [illegible] բախտաբար Հայ մըն է։ Իսկ [illegible] րիւրներ համրող [illegible] հայ կաթոլիկներու վարժա[illegible] մէջ, ոչ իսկ հայերէն քեր[illegible] մը կրնաք գտնել։ Բոլոր [illegible] գիչները բառ մը հայերէն չ[illegible] գող ֆրանսացի կրօնաւորներ[illegible] Անունով Հայ, իսկ իրականին [illegible] Արաբի եւ Ֆրանսացիի խառն[illegible] այս հասարակութեան քահանա[illegible] ներէն միայն Հ. Գաբրիէլը [illegible] ցառութիւն կը կազմէ։

* * Ուրիշ կենսական խնդիր[illegible] «Յառաջ»ի մէջ շատ անգամ[illegible] ներ գրուած է Հալէպի գաղթ[illegible] կայանի մասին։ Թիւերով [illegible] տրուած է դպրոցական աշակ[illegible] տութեան թիւը, մօտաւորապէս 1500, որոնց 500ը կը [illegible] Մեսրոպեան Նախակրթար[illegible]

...ներքնական, 150ը՝ Եգիպտոսին-
...րուն եւ 500ն ալ բողոքական եւ կաթոլիկներուն վարժարանները: Այս հաշուով Հալէպի միայն Սուլէյմանիէ գաղթակայանին մէջ ունինք 1500 դպրոցական աշակերտներ, բացի բողոք. եւ կաթոլիկ յարանուանութեանց աշակերտներէն: Եթէ անոնք ալ աւելցնենք այս գումարին վրայ, կ'ունենանք 2500ի պատկառելի թիւ մը:

Այս հսկայ բանակը ո՞րտեղերէն կը բաղկանայ: Միայն ... ազգային վարժարանի մէջ աշակերտութեան պատկերը հետեւեալն է. —Մարաշ, Այնթապ, Քիլիս, Ատըեաման, Բալու, Խարբերդ, Չմշկածագ, Մարզուան, Տիգրանակերտ, Բաղէշ, Սասուն, ...ուշ, Կեսարիա, Եոզկատ, Ճիպին, ...սիա, Տիգրիս, Գոնիա եւ Չըրմուկ..., Ատանա, Հաճըն, Կա..., Էրզնկա, Ակն եւ Արաբկիր, ...պեքիր եւ Պէհէսնի —26 քաղաք:

Կը տեսնուի թէ այս դպրոցին մէջ կ'ուսանին ամէն գաւառէ երկ... աշակերտութիւն մը, չափա... անյարմար տաղաւարի մը ... Մեր ազգը բառին բովան. ... առումով զրկուած են ոչ ... այն դպրոցի կանոնաւոր շէնքէ, այլեւ տարրական առարկաներէ. գրատախտակ, պատկերներ, սեղան, աթոռ, մանկապարտէզի առարկաներ: Կարծես տխուր մը ... մէջ: Այս պարագան ... ինծի այն 16ամեայ հայ ... որ տարագրութեան ... հովուութիւն ըրած պահուն, հողին վրայ Ա. Բ. Գ. սորվեցուցած էր իր ընկերներուն, գաւազանով:

Այս բազմութիւնները ո՛չ մէկ ... արտասահմանի իրենց Հայր. Միութիւններուն հոգածութեան առարկան չեն եղած դժբախտաբար: Դպրոցին վարչութիւնը հազար մէկ դժուարութեամբ կրնայ ... գոցել տեղական շատ ... պայմաններով: Յաճախ ... վրայ եկած է հող մը ... եւ գոնէ պարզ ազնուով շէնք մը շինելու խնդիրը. տեղայն նիւթական աղբիւրներու չգոյութեան պատճառաւ ձգուած է բաղձանք: Գաղթակայանի ամենաներկայանալի վարժարանն է Թեարոպեանը, որ կը մրցի քաղաքամիջի դպրոցներու հետ: Այս վարժարանը ուսուցիչ առանց այլեւայլի կ'ընդունուի Հայկազեանի բարձրագոյն Ա.ը: Եթէ վարժարանի շէնք մը գոյութիւն ունեցած ըլլար, արդիւնքը պիտի կըրնապատկուէր եւ հարկ պիտի չմնար առանձին առանձին բանալ խրճիթ-դպրոցներ՝ զանլիկ տառապանքով եւ թիթեղով ծածկուած, որոնք մեր մատղաշ սերունդին համար խեղական տանջարաններ են:

Մենք այստեղ չոր իրողութիւններ պարզեցինք, առանց խորհրդածութեան. Հալէպի գաղթակայանը դպրոցական շէնքի մը պէտք ունի անհրաժեշտօրէն: Ան ինքնիր միջոցներով չի կրնար այս գործը գլուխ հանել:

Ինչպէս տեսանք ամէն քաղաքէ եւ գիւղէ տղաք կ'ուսանին հոս, հետեւաբար ամէնուս գուրգուրանքին առարկան պէտք է ըլլայ: Այս առթիւ բոլոր Հայր. Միութեանց վարչութեանց վրայ խղճի պարտք կը ծանրանայ գլուխ հանել այս անյետաձգելի գործը, եթէ կ'ուզենք որ մեր նոր սերունդը չտապլտկի տգիտութեան խաւարին մէջ, այլ իբրեւ հայ եւ չմոլորի զանազան յարանուանութեանց եւ աղանդներու մէջ:

Ուրեմն կոչ կ'ընենք մեր բոլոր Հայր. Միութեանց վարչութիւններուն, ըլլան Ֆրանսայի մէջ թէ Ամերիկա կամ այլուր, որպէսզի քով քովի գալով իրենց կարելին ընեն գոնէ դպրոցի մը կառուցման եւ կահաւորման համար, այլապէս մեր տղաքը իզուր պիտի խամրին այս փոշիներուն, տաքին, ցուրտին մէջ ծալլապատիկ նստած իրենց բազմոցին վրայ գիր գրելով եւ դաս սերտելով..

Եւ մենք վստահ ենք թէ «Յառաջ» ալ իր կողմէն կարելին կ'ընէ դիւրացնելու համար այս գործը:

Ա. ՓԱՅԼԱԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲՆԱԿԱՐԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԼԻՈՆ, սեպտ.— Օրէ օր աւելի սուր հանգամանքութիւն կ'առնէ բնակարանի տագնապը Լիոնի մէջ: Մեր հայրենակիցները որոնց հարիւրին իննսունը իրը վարձակալներ են, մեծապէս կը նեղուին այն տագնապէն: Շատեր որոնք 1923-24ին եկեր հաստատուեր են, եւ սենեակ վարձած են, 100-150 վճարելու հարկադրուած են, երբ տան տէրը մտադրած է հանելու այս կամ այն վարձակալը, որպէսզի կարենայ 100ի փոխարէն 130 140 ֆրանք ամսական գանձել: Լոյսը ժամանակին չի վառիր, կանուխէն կը մարէ, մահճակալին սաւանները չի փոխեր եւ ուրիշ նեղութիւններ կուտայ մինչեւ որ վարձակալը ձգէ հեռանայ կամ գոհացում տայ տիրոջ: Այս դժուարութիւններուն գլխաւոր պատճառը այն է որ մեր հայրենակիցները լեզու եւ օրէնք չեն գիտեր:

Զմոռնանք որ այդ սենեակները թէ ննջարան են թէ ճաշարան, թէ հիւրանոց: Անցեալ օր հայրենակից մը գտնորէն կ'ըսէր.

— Այս սենեակը եթէ մեր երկիրը ըլլար, կենդանիներուն կը յատկացնէինք:

Շատեր կ'ուզեն սեփական տուն ունենալ, բայց ո՞ր մէկը

Կարապետ Ցովակիմեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԵՂԱՆԱԿԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

ՎԻԷՆ. 28 օգոստոս.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի առաջին թիմը անցեալ կիրակի 25 օգոստոսին Bourguoin ժամանեց, եղանակի բացման առթիւ իր անդրանիկ մրցումը կատարելու համար, յիշեալ տեղւոյն մօտ հեռու Union Sportif d'Eclose Սելէքսիոն խումբին հետ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի II մարզիկները կիրակի առաւօտ ճամբայ ելան ինքնաշարժով, եւ 50 քիլոմեթր ճամբայ կտրելէ ետքը հասան Էքլոզ, ուր մեզի կը սպասէին յիշեալ խումբի ներկայացուցիչները: Մրցումը սկսաւ ժամը 3ին: Նախապէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները դաշտ ելան բուռն ծափեր խլելով հանդիսականներէն, որոնց թիւը 1500ի կը հասնէր: Դաշտին երկու ծայրերը կը ծածանէին եռագոյնիր խումբի իրենց յատուկ եւ ազգային դրօշները:

Խաղը սկսաւ ֆրանսական խումբի յառաջապահներու յարձակումով: Անոնք առաջին վայրկեանին իսկ սկսան նեղել մեր վերջապահներն ու բերդապահը: Հ. Մ. Ը. Մ. ալ իր կարգին սկսաւ յառաջանալ ներդաշնակ ու նուրբ փոխերով եւ քանի մը անգամ գեղեցիկ զօրաւոր հարուածներ ուղղեց, բայց անոնց բերդապահը ճարպիկօրէն պաշտպանեց այդ դժուարին հարուածները:

Առաջին կիսախաղը լրացաւ Օի դէմ Օով:

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահներու յարձակումով՝ որը այս անգամ սկսաւ նեղել հակառակորդ խումբը:

Ինչպէս պատուիրած էր մեր խմբապետ Մարգիկը առաջին կիսախաղին նեղել ու յոգնեցնել զանոնք, իսկ երկրորդին գործ տեսնել՝ այնպէս ալ եղաւ. բաւական յառաջանալէ յետոյ Գարբիէլ գեղեցիկ շիւթով մը շահեցաւ առաջին նշանակէտը: Անկէ քանի լերուած՝ քանի մը վայրկեան ետքը Մարտիկ գեղեցիկ մէկ փասին վրայ՝ Մինաս շահեցաւ երկրորդ նշանակէտը, ու խաղը վերջացաւ, Ֆ. անսպիններու պարտութեամբ ու մեր յաղթութեամբ 2ի դէմ Օով:

Մրցումէն ետքը ֆրանսական խումբը մեզ պատուեց զանազան ըմպելիներով.ու անկէ ետք, մենք վերադարձանք, ուրախ զուարթ երգելով՝ «Բամ փորոտան», «Յառաջ նահատակ», «Մեր Հայրենիք» «Լուսին չկար» եւն. եւն.

Ա. Տիգրանեան

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ֆութպոլի եղանակը վերսկսած ըլլալով, Ֆրանսայի բոլոր մարզական միութեանց ֆութպոլի խումբերը սկսած են փորձ-մրցումներ կատարել, պատրաստուելու համար ախոյեանական մրցումներու, որոնք պիտի սկսին սեպտ. 22ին:

Այս առթիւ Ֆրանսայի լաւագոյն խումբերու վարիչները մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն զօրացնելով իրենց խումբերուն կազմը օտար կամ տեղացի կարող խաղացողներով: Մեծ խումբերու կարգին փոքր խումբերը եւս ջանք չեն խնայեր պատուաւոր արդիւնքներ ձեռք բերելու համար: Այս խումբերու կարգին կը պատկանին C. O. Billancourtի ֆութպոլի խումբերը որ այս տարի կը պարունակեն, կարգ մը հայ կարող ֆութպոլիստներ:

Միութեան Ա. խումբը թէեւ Փարիզի Ա. դասակարգի խումբերուն կը պատկանի, բայց իր զօրեղ կազմով գրեթէ հաւասար արժէք կը ներկայացնէ պատուոյ դասակարգի խումբերուն: Միութեան նախագահը որ «Ռընօյի» գործարաններուն տնօրէններէն մէկն է, մեծ զոհողութիւններ կ'ընէ յառաջիկայ ախոյեանական մրցումներուն առաջնութիւն ձեռք բերելու համար: Միութիւնը ունի ֆութպոլի 12 խումբեր, որոնց կազմակերպութեան համար ընտրուած հինգ հոգինոց յանձնախումբին երկուքը Հայեր են, Սարգիս Նարապետեան եւ Աստուր Պաղտասարեան:

Գ. Գասապեան

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԴԱՐԲՆԵՆ... ՄՈՒՏԵՐԸ

Ֆրանս. լուսանցեակ թերթ մը կ'իմանայ թէ «Ներկայիս Էրզրումի մէջ (Հայաստան) կը ներկայացնեն (Ռիւյ Պլաս)ը» եւ այն ալ հայերէն:

Բնական է, Էրզրումը Հայաստանի կցելէ յետոյ, ներկայացումներն ալ պիտի ըլլային մեր լեզուով:

Յետոյ թերթը իր կողմէ կ'աւելցնէ թէ կէս դար առաջ Վ. Հիւկօ. Պոլիս հաստատուած հայագէտ Ֆրանսացիէ մը կ'ընդունէր իր թատերգութեան հայերէն թարգմանութենէն օրինակ մը:

Հիւկօ անմիջապէս կը պատասխանէր.

«Կը սիրեմ Արեւելքը եւ գիտեմ թէ աչքերս յաճախ կ'ուղղուին դէպի արշալոյսի երկիրը: Հմայուած եմ Ռիւյ Պլասի հայերէն թարգմանութենէն եւ կ'արտօնեմ անոր հրատարակումը»:

Նամակը կը կրէր 1873 թուականը

Թերթը դարձեալ կ'աւելցնէ: Իր կողմէ. «Ռիւյ Պլասի թարգմանութիւնը կը կրէր Ռուսինեան» անունը (կ'երեւի Ռուսինեան) որ հրատարակեց գլուխ գործոցը եւ շնորհիւ անոր, երկար տարիներէ իվեր Հայաստան կը ճանչնայ գործը:

«Եւ Ռուսինեան, Վ. Հիւկոյի թեւերուն վրայ կը թռչի դէպի անմահութիւն»:

ՏԱՐԻՆԵՐ ՅԵՏՈՅ

Բոլոր անոնք որ կը կասկածին սիրոյ տեւականութեան ու հաւատարմութեան վրայ թող օրինակ առնեն.

Ճիշդ 65 տարի առաջ, երբ դեռ 20 տարու էր, Ժաքօպ Շվարց հրաժեշտ կ'առնէր իր նշանածէն, Օր. Ֆրէտաէն՝ 25 տարու, ու Գերմանիայէն կը մեկնէր Ամերիկա, բախտ փնտռելու:

Մեկնումէն առաջ, խնդրեր էր իր նշանածէն որ հաւատարմօրէն սպասէ իր դարձին, վստահութիւն ունենայ իր վրայ: Ու հաւատարիմ նշանածը սպասեց, ժարգկորէն որքան որ կարելի է սպասել: Ու վերջապէս, իր համբերութեան վարձքը ստացաւ:

Ժաքօպ Շվարց, որ հիմա 91 տարու է, հեռագրելէ յետոյ իր նշանածին (արդէն 90 տարու) որ պատրաստէ ամուսնութեան գործողութիւնները, վերադարձաւ Գերմանիա:

Մաղթենք որ հեռաւորութիւնը եւ երկարատեւ բացակայութիւնը մթագնած չըլլան անոնց զգացումները եւ Սէրը երիտասարդական կայծեր վառէ անոնց սրտերուն մէջ:

ԳՈՐԾԻ ՏԷՐ ԱՄԵՐԻԿՈՒՀԻՆԵՐԸ

Գործի տէր 70 ամերիկուհիներ որոնք եւրոպական 14 երկիրներ այցելելէ յետոյ, Փարիզ եկեր էին, առջի իրիկուն մեկնեցան Ամերիկա:

Ամերիկայի աշխատանքի նախարարութեան մէջ արձանագրուած 572 արհեստներուն եւ առեւտրական զբաղումներուն մէջ, միայն 30ը կին չեն համրեր: Չի կրնար ըսուիլ ուրեմն թէ, պատուիրակ կիները կը ներկայացնեն ամբողջ ճարտարարուեստական ու առեւտրական Ամերիկան: Այսուհանդերձ գործի տէր այս կիները, որոնցմէ իւրաքանչիւրը նուազագոյն 25-3000 ֆրանք ծախսած է այս ճամբորդութեան առթիւ, կը գրաւեն մեծմասամբ կարեւոր դիրքեր: Անոնց մէջ կան հիւանդանոցի տնօրէնուհի մը գրադարանապետի մը որ իր վարչութեան տակ՝ մէկ միլիոն գիրքեր ունի, ուսուցչուհիներ եւլն.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

— 253 —

...Փիէռի այնպէս կը թուէր թէ երազ մըն է ... Ֆինաշըլեկի մը պէս քայլերը տա... պարապ յարկաբաժնին ամէն մէկ կողմը, ... խոհանոցին պատուհանը, որուն ապակի կոտրելով է որ կրցած էր ներս մտնել, ու ... վերադարձաւ ննջասենեակ: Ահա մեծ ան... մեկնելու կազմ եւ պատրաստ, ահա լը... պայուսակները, Պիպին խաղալիքները, Նէնէթին գլխարկն ու վերարկուն, եւ մա... բայց մանաւանդ, արիւն, արիւն ամէն ... Արիւն՝ մահճակալին վրայ եւ գետինը, ... ջուրով լեցուն բազմաթիւ ամաններու ... արի՛ւն քուրջերու, շապիկներու, անձեռոցներու վրայ, արի՛ւն մինչեւ դրան շեմը:

... մը վերջապէս ուզեց խօսիլ, եւ Փիէռ ... մը պէս վազեց, վազեց, «քէպէ»ն ... մէջ ուժով մը սեղմած:

... սանդուղները բարձրացաւ, երթալիք ... կը գտնելու համար պէտք չունեցաւ մէ... հարցումը ուղղելու: Դրան մը առջեւ կե... Կոստան, երկու ձեռքերը կուրծքին սեղմած, գլուխը կախ, եւ կը հեկեկար, կը հեկե...

... դուռը բացաւ:

... սպիտակութիւն: Սպիտակ՝ պատերը, ... դերները, սեղանը. սպիտակ՝ դէմքերը, ... մթնոլորտը: Անկողնին վրայ հակած ... հոգի, բժիշկ, օգնական եւ հիւանդապահ, ... երը ցցեցին և նշան ըրին որ չմօտենայ: ... բա՛ն չէր լսեր, բա՛ն չէր ըսեր, եւ ... կոյէն պատ բա՛ն չէր տեսներ: Չկրցին ... դուրս հանել:

... մօտեցաւ երկու քայլ, կանգ առաւ, ... բացուեցան կարծես գիրկընդխառնումի ... մար, մարմինը տատանեցաւ կթոտ ծուն... վրայ, եւ անա՛նկ ձայնով մը տղան հե...

Nenette, Neunette chérie!

— 254 —

Տժգոյն կոպերը բարձրացան մէկէն եւ օրհասականին դէմքին վրայ անանուն, անդրաշխարհային ժպիտ մը տարածուեցաւ: Ժպիտ մը որ աւելի ծամածռութիւն էր, բայց որ հրճուանք էր, աղերս ու ապաշխարանք էր, բայց որ ամբողջ սէր էր:

Նէնէթ ուզեց ցցուիլ. շարժում մը ընել, բայց ուժերը մերժեցին: Կարծես գերագոյն ճիգ մը ըրաւ խօսելու, եւ հազիւ լսելի ձայնով մը փսփսաց տղուն մօտեցող ականջին.

— Փիէռօ՛, ազատէ զիս, ազատէ զիս... այս անգամ, հաւատա՛... հիմայ բժիշկը ըսաւ, հաւատա՛, ես... ես իրապէս յղի... ես իրապէս յղի...

Ձայնը հալեցաւ, սպառեցաւ. շրթունքները շարժեցան պարապին մէջ ու կոպերը ինկան:

— Դո՛ւրս, դո՛ւրս, բայց կ'աղաչեմ դուրս ելէք, կը կրկնէր բժիշկը. չէք տեսներ որ մահուան հետ կը պայքարի:

Դռնէն անցած պահուն մէկէն ետեւ դարձաւ Փիէռ, բռնեց բժիշկին օձիքէն ու ըսաւ.

— Պիտի ազատէք զայն, պիտի աղէկցնէք Նէնէթը. ըրէք ինչ որ կ'ուզէք, բայց բժշկեցէք, ապա թէ ոչ... ապա թէ ոչ... ապա թէ ոչ, je te casse la gueule moi, je te casse la gueule...

. . . .

Նրբանցքին խորը. անկիւն մըն էին կծկըտած երկուքը, շունչ շունչի: Փիէռ Կոստանը գրկած էր ուսերէն ու կը խօսէր խեղդուկ ձայնով մը, բայց շունչը սպառելու չափ արագ.

— Այո՛, պիտի աղէկնայ, պիտի տեսնես թէ ինչպէս պիտի աղէկնայ, իմ բարի, իմ պատուական Կոստանս, մենք դեռ շատ երջանիկ պիտի ըլլանք, մենք դեռ ի՛նչ օրեր պիտի ապրինք... Կոստա՛ն, Կոստա՛ն, ահա կը ներկայացնեմ ձեզ Փարիզ քաղաքի հրշէջ գունդի ենթասպաներուն է՛ն կրակոտը... այո՛, Rrrigole Brrigadier... բայց ինչո՞ւ, ինչո՞ւ ուզեց անձ-

— 255 —

նապան ըլլալ: Ինչո՞ւ դուն հոն չէիր... Պիպին տարիներ են եղեր, աւելի լաւ. թող կորսուի անպիտանը. ան միշտ կը խռովէր մեր խաղաղութիւնը, կը փճացնէր մեր զուարթութիւնը... բայց հիմա, ալ երջանիկ պիտի ըլլանք. ես հոս եմ, պիտի աղէկնայ իմին Նէնէթս, Rrrigole Brrigadier... Հաւատա՛. Կոստան, այս անգամ տանն չունեցայ, բայց եթէ նորէն Փարիզ երթամ. անպայման, անպայման պիտի գնեմ թութակը. այո՛, առանց թութակի չըլլար. Նէնէթն ալ թութակը շատ կը սիրէր... Մայրի՛կ, մայրի՛կ... je te casse la gueule moi, je te casse la gueule...

Եւ յետոյ,

Երբ այլեւս բնաւ յոյս չմնաց, ոչ իսկ երիտասարդի մը համար, հայը գլուխը ցցեց եւ միշտ Կոստանը այդպէս ուսերէն գրկած սկսաւ աղերսել.

— «Հայր մեր որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն քո, որպէս եւ մեք թողումք մերոց պարտապանաց... Հայր մեր որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն քո, եկեսցէ արքայութիւն քո, եղիցին կամք քո, որպէս եւ մեք թողումք մերոց պարտապանաց... թողումք մերոց պարտապանաց... պարտապանաց...»

— Չեմ յիշեր կոր Կոստան, մեղքցիր ինծի, ես իմ «Հայր մեր»ս չեմ յիշեր կոր...

Այն ատեն Ֆրանսացին սկսաւ արտասանել իր թաւ ձայնով եւ հայը խօսքերը կրկնեց. շունչ առ շունչ.

Notre père qui êtes aux cieux.
Notre père qui êtes aux cieux
Que votre nom soit bénit —
Que votre nom soit bénit.
Que votre règne arrive sur la terre —
Que votre ràgne arrive sur la terre
Que votre . . . . —
Que votre terre . . . . . .

— 256 —

Դանդաղօրէն, դանդաղօրէն, մութէն անջատուեցաւ մեծ խաչը մէկ պատուհանէն, եւ արշալոյսը սկսաւ լազուարթ, թերեւս կապտորակ, թերեւս վարդագոյն.

Հեռաւո՛ր, չարաշո՛ւք հաչոցներ, աքաղաղի խուլ կանչեր. մօտէն ոստափիւնը պարտէզներու թախծոտ սուլեր հարաւի:

Առտուն սիւքով, արշալոյսով, վարդով լի՛ բաց պատուհանին վարագոյրը սկսաւ ուռիլ, ուռիլ, մեկնելու պատրաստ առագաստի մը պէս, փշրուելու պատրաստ ալիքի մը պէս, որպէս երազ մ'անանուն:

Քիչ մը ջուր, խունկով օրհնուած, ճիւղ մը անծանօթ տերեւ, աղօթքներով հորցուած. եւ այլեւս մեղրամոմէ դէմքին վրայ անծրեւող լոյս մը՝ դողդղացող, չարաշուք, դամբանային:

Կիսատուերին մէջ իր սպիտակութեամբը կը նշմարուի մայրիկին կարած «քէպէ»ն, տակուն, դիմացկուն, որուն մէջ հիմա առատ խուրձ մը կայ, Նէնէթին ոսկի մազերէն:

Փիէռ կը մնար մահճակալին եզերքը, թըմբած, պարապ, անդոյ: Կարծես դեռ կը վազէր անոր ետեւէն որ ժամեր առաջ մեկնեցաւ, նոյն անթափանց պահարանով:

Ներքին խժալուր աղմուկներուն մէջ, ականջներուն անվերջանալի վզզոցէն տարուած՝ մէկէն կարծեց թէ մօտաւոր բակէ մը ջութակ մը բարձրացաւ. հի՛ն, շա՛տ հին մեղեդի մը բոլորին ծանօթ, որ մինչեւ հոս կ'ելլէր անհաւասար ալիքներով, տատանելով, յամենալով յարկերուն մէջ տեղ, որ կ'ուզէր աւելի երկրորդինը յուզել քան չորրորդ յարկինը. որ ալ պարտասած երբեմն կը կարչէր ջուրի խողովակներուն բայց որ կ'ելլէր, բայց որ կ'ելլէր մինչեւ հոս, այդ հի՛ն, շա՛տ հին մեղեդին, բոլորին ծանօթ:

ՎԵՐՋ

Նոյեմբեր 1927 — Յունուար 1929

ոստիկաններու վրայ։ Ոստիկանութիւնը անմիջապէս փութաց դէպքին վայրը և երկուստեք սկսաւ կռիւ մը, որու ընթացքին մօտ 20 խուժաններ թեթեւօրէն վիրաւորուեցան։

Պաղտատի բազմամարդ թաղերը ոստիկանական շղթայի տակ առնուած են եւ զինուորներ պահակ կը պտտին քաղաքի գլխաւոր փողոցներուն մէջ։

ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Պաղեստինի խնդիրներուն իրազեկ անձնաւորութիւն մը հետեւեալը կը յայտարարէ.

— Արաբները, որոնք նախապէս իրենց կամքով հող ծախած էին Հրեաներուն, հիմա կը զղջան, որովհետեւ — արեւելեան հոգեբանութեամբ — կ'ուզեն քանդել այն որմէ իրենք չեն կրնար օգտուիլ։ Ահա՛ ինչպէս կարելի է բացատրել հրեայ գաղութներու կողոպուտը։

Անգլիական քաղաքականութիւնը Պաղեստինի մէջ, երկսայրի է։ Մէկ կողմէ, ըստ Պալֆըրի յայտարարութեան, Հրէական Օջախ մը խոստացած է Հրեաներուն, առանց իրաւազրկելու Արաբները...

Իրականին մէջ, Անգլիացիները Պաղեստին գացած են՝ պարզապէս Սուէզի վրայ հսկելու համար։ Անկէ զատ կայ նաեւ արաբական մեծ կայսրութիւն մը հիմնելու ծրագիրը։ Արաբներն ու Հրեաները գործակցութեան մղելու ծրագիրը ջուրն ինկաւ։ Անգլիա կը փայփայէ Հրեաները, համաշխարհային կարծիքի համակրութիւնը ստանալու համար։

Անգլիա սխալ ըրաւ իր ուժերը քաշելով։ Որովհետեւ սուրիական ապստամբութեան ատեն Պաղեստին բնաւ չշարժեցաւ, Լոնտոն եզրակացուց անմիջապէս որ երկիրը վերջնապէս խաղաղած է եւ գոհացաւ ոչինչ ուժեր ձգելով հոն։

Պաղեստինի թէ Սուրիոյ մէջ, ուր զանազան կրօնքներ, շահեր ու ցեղեր կան, խաղաղութիւնը կը պահպանուի այն ատեն, երբ տեղացիները իրապէս զգան թէ եւրոպական ուժ մը կայ իրենց գլխուն վրայ, պատրաստ՝ խստիւ միջամտելու ի հարկին...

ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐՈՒ ՀԱՇԻՒԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 2 սեպտեմբեր.— Կառավարական վերջին պաշտօնական տեղեկագրին համաձայն, Պաղեստինի խռովութեանց ընթացքին ցարդ սպաննուած են 83 խուլամ, 109 հրեայ եւ 4 քրիստոնեաներ, ծանրապէս վիրաւորուած են՝ 122 խուլամ, 183 հրեայ եւ 10 քրիստոնեաներ։

Արաբները այրած են Եէյզոտ Համսլայհէրէական փոքր գաղութը, Տիբերիոյ մօտ։

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովը

Երէկ առաւօտ Ժընեւի մէջ բացուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան 10րդ Ընդհ. ժողովը, ներկայութեամբ 53 ազգերու ներկայացուցիչներուն, որոնց մէջ 7 վարչապետներ, 17 արտաքին նախարարներ և հարիւրաւոր նախարարներ։

Երէկուան նիստին մէջ զանազան ընտրութիւններ կատարուեցան։

Օրակարգի գլխաւոր հարցը կը կազմէ այս անգամ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներ կազմելու ծրագիրը, զոր պիտի պարզէ Ֆրանսայի վարչապետ Պրիան։

Համայնավարները Հապէշիստանի մէջ

Աստիս Ապապայէն կը թղթակցեն.—

Անցեալ յունիսին ռուս բժիշկ մը վտարուած էր Հապէշիստանէն։ Բռնուած նամակներ ցոյց կու տային թէ յիշեալը բոլշեւիկեան պրոպականտով կը զբաղէր։

Իր վտարումէն առաջ սակայն, զրոյց կը շրջէր թէ բոլշեւիկեան կատարեալ կազմակերպութիւն մը կար Հապէշիստանի մէջ եւ թէ խնդրոյ առարկայ բժիշկը պետը չէր այդ կազմակերպութեան։ Իսկական պետն էր Եթովպիոյ կառավարութեան հանրօգուտ շինութեանց ճարտարապետներէն Թ... որ վերջերս արտաքսուեցաւ։ Յուլիսի վերջը վտարուեցաւ նաեւ ռուս ճարտարապետ մը։

Թ... հանրածանօթ էր Ատտիս Ապապայի մէջ եւ իր վտարումը մեծ զարմանք պատճառեց։

Մօտ օրէն պիտի վտարուին ուրիշ Ռուսեր։ Այս վտարումներուն իբրեւ պատճառ կ'ըսուի թէ բոլշեւիկեան պրոպականտի մեծ կազմակերպութիւն մը երեւան հանուած է։

Եղեռնափորձ Ռայխսթակին դէմ

Կիրակի առաւօտ ժամը 4ի ատեններ, զօրաւոր պայթիւն մը ընդոստ արթնցուց Պերլինի Ռայխսթակի շրջակայ տուներու բնակիչները։ Քանի մը ժամ վերջ, խորհրդարանի շէնքը ոստիկանական շղթայի տակ առնուեցաւ։

Անմիջապէս բացուած հարցաքննութիւնը ցոյց տուաւ որ ռումբ մը մնացուած էր Ռայխսթակի նկուղի մէկ բացուածքին մէջ։ Պայթումին հետեւանքով, գետնայարկի և առաջին յարկի պատուհաններէն շատեր ջարդ ու փշուր եղան։

Դժոխային մեքենային կտորները և ելեկտրական թելեր գտնուեցան քիչ անդին։ Հանրակառքի սիւնի մը վրայ գտնուեցաւ արձանագրութիւն մը, «Մեծն Գերմանիա, արթնցի՛ր»։

Քննութիւնները ցոյց տուին որ նման դժոխային մեքենաներ գործածուած էին վերջերս Շլէզվիկ Հոլշթայնի և Հանովրի նահանգներուն և Օլտէնպուրկի մէջ։ Կը կարծուի թէ բոլոր այս եղեռնափորձերուն կազմակերպիչն է Ազգային Ընկերվարական կուսակցութիւնը։

Պերլինի ոստիկանական տեսուչը 25,000 մարք կը խոստանայ անոնց, որ իրենց ցուցմունքներով պիտի դիւրացնեն եղեռնափորձի հեղինակներուն ձերբակալութիւնը, և 15,000 մարք՝ անոնց որ պիտի կրնան հաստատել թէ կապ կայ Պերլինի և գաւառի եղեռնափորձերուն միջեւ։

Հակաֆաշիստներու ռումբը

Նիսի եւ Վիլֆրանշի միջեւ, Մոն-Պորոնի մէկ ճաշարանին մէջ կիրակի օր հացկերոյթ մը սարքած էին Իտալացի նախկին պատերազմիկները։ Ներկայ էին 145 հոգի, որոնց մէջ բազմաթիւ կիներ։ Սեղանին կը նախագահէին երեք Իտալացի հիւպատոսներ։ Ճաշը խաղաղ անցաւ եւ հանդիսականներէն շատեր մեկնեցան իրենց տեղերը։ Իրիկուան դէմ դեռ խումբ մը մարդիկ ճաշարանին առջեւ իրենց կիներով կը սպասէին մեծ ինքնաշարժի մը որ զիրենք պիտի փոխադրէր։ Այդ պահուն յանկարծ շանթի պէս որոտաց խոշոր ռումբ մը։ Սպաննուեցան երկու և վիրաւորուեցան 12 հոգի, որոնց երեքը ծանրապէս։

Կը կարծուի թէ հակաֆաշիստներ են հեղինակը այս եղեռնական [illegible] Ոստիկանութիւնը խիստ [illegible] կը կատարէ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 262 Rue Duguesclin։ Բոլոր ընկերներներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը։

Ժողովի կը հրաւիրուին պ. Պ. Ս. Վրացեան, Բժ. Լ. Գրիգորեան, Լեւոն Մօզեան, Կարօ Սասունի, Շաւարշ Նարդունի եւ Օհան Կարօ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին պ. Մկրտիչ Պարսամեանի բնակարանը 121 Rue Marcadet։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Պէյրութ, Զատ.— 100.
Պրիւսէլ, Ն. Վրդ.— 100 պելժ.։
Էքս ան Փրովանս, Յ. Ն.— 35։
Լիոն, Ս. Բ.— 30։
Վալանս, Պօղ.— 35։
Քլամառ, Զ. Վ.— 140։
Լա Կարէն, Հ. Ս.— Սկսանք ղրկել յաջորդ նոր բաժանորդին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ աղջկանս Մարիամի (Manan) հօր Պօղոսի Գրիգոր Գարակէօզեանի (հօր անուն՝ Ռաֆայէլ) հասցէն։ Իմացնել՝ Marta Kaufmann, Heimplatz 2, Zurich I. Suisse.

— Կիւրինցի այրի տիկին Գոհար Մինասեան կը փնտռէ իր եղբօրորդիները՝ Լեւոն Ծատուրեան եւ իր քոյրը Տիրուհի Ծատուրեան (այժմ Թօփալեան), կը կարծուի թէ Պէյրութէն Ֆրանսա անցած է։ Իմացնել՝ Տիկ. Գոհար Մինասեանի 138 Rue Garibaldi, Lyon.

— Կարնեցի Վարդիթեր Մկրտիչեան կը փնտռէ իր եղբայրը Կարնոյ գաւառէն Թաղէն Լեւոն Մկրտիչեան (32-35 տարեկան)։ Մօր անուն Վարդուհի (ծնեալ Գարթանճեան), հօր անուն՝ Կարապետ Մկրտիչեան որ կը զբաղէր սիկարի Թուղթի գործով։ Լեւոն աւարտած էր Սանասարեան վարժարանը եւ փոխադրուած Պոլիս, ուր կ'ուսանէր։ Ընդհ. պատերազմէն ի վեր որեւէ լուր առնուած չէ իր մասին։ Ողջ եղած ըլլալը եւ իր տեղը գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել Missak Sisserian, B. P. 35, Deir ez-Zor (Syrie)։

— Տիկին Աննա Ցարութիւնեան կը փնտռէ իր որդին Մխիթար Ցարութիւնեան որ այժմ Նիս կը գտնուի։ Իմացնել իր մօր՝ Աննա Ցարութիւնեան centre d'Hebergement du Boulevard Jourdan, Bld. Jourdan, Paris (13e).

— Իզմիրցի Օր. Արշակուհի Գազանճեան, հօր անուն՝ Յակոբ, կը փնտռէ իր հօրաքոյրը Տիկին Եսթէր Փալթաեան, ամուսինը Մարտիրոս, զաւակները Արտեմիս եւ Ղազարոս, որոնք Յունաստանէն մեկնած են Պէյրութ։

Կը փնտռէ նաեւ Նէվրիկ Ռստամեան որ կը գտնուէր Պէյրութի կողմերը։ Իմացնել՝ Ա. Տէր Ստեփանեանի, 43 Rue Piat, Paris (20e)։

— Նուարդ Տէր Կումսիեան կը փնտռէ իր քոյրը Հայրենիցա Թորոսեան որ կը բնակէր Պոլիս, Եօղուրդճեանէ փողոց Թիւ 11։ Կը խնդրուի արտատպել Պոլսահայ Թերթերէն։

Նուարդ Տէրկումսիեան նաեւ կը փնտռէ իր քեռորդին, Գէտրոս Քէօսէեան, կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Nevart Dergoumsian, 11 Route le Gieres, Croix-Rouge, Grenoble (Isère)։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«Երկունք» Օրկան Զ. Ե. Ռ. Միութեան Օգոստոսի Թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Մեր համրանքը (Խմբ.) Վահագնեան դպրոց (Ազատանի), Ծիպէյլի որբերը (Մ. Կիւրեղեան), Պորտոյի որբերը (Շ. Թէքթէքեան), Հայաստանի զինանշանը (Ժ. տը Մորկան), Շունի միտք (Աշճեան), Ծրագիր – կանոնագիր, — Բու Նըկարդ (Ն. Տէր Միքայէլեան), Խարտոցին տակ (Ծափ-Ծափ), Պատմ. Զ. Ե. Ռ. Մ. (Հ. Խանէտանեան), Երեք չպիտի մոռնանք, և խաբանկարներ։

Տարեկան բաժնեգին 22 ֆր.։

Դիմել՝ Kurkdjian, 247 Bld. Voltaire, Paris։

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Սեպտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ			ֆր.
Սթերլին.		L. St.	123.94
Տոլար.		Dollar	25.57
Մարք	100	Mark	608.25
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	10.25
Թրք. ոսկի »		or	106.90
Մէճիտիէ		Médjidié	8.75
Լէվա 100		Léva	18.62
Տրախմի	»	Drachme	33.25
Լիր	»	Lire	133.65
Պելժ. ֆր.	»	Fr. Belge	71.10
Զուից.	»	Fr. Suisse	492.—
Լէյ	»	Leï	15.15

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.		2260.—
»	II	»	1665.—
»	III	»	1650.—
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs		82.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

4 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1050 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԷՆ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

«Խաղաղութիւնը» վերահաստատուած է Պաղեստինի մէջ, թէ՛ հաւատանք պաշտօնական գեկոյցներուն։

Անշուշտ ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ. մարտանաւերու, թնդանօթներու, հրասայլերու եւ օդանաւերու խուժումէն եւ պաշարման վիճակէն յետոյ՝ Յարձակումները եւ աւարառութիւնները կը շարունակուին մեկուսացեալ վայրերու մէջ, եւ ո՛վ որ զէնք ունի ձեռքը, կ'օգտուի առիթէն, արիւն թափելու համար։

Միւս կողմէ, Սուրիոյ հոգատար իշխանութիւնն ալ վտանգի հոտ առած է եւ անոր համեմատ լարած իր ուժերը։ Ոչ միայն մասնաւոր հսկողութիւն կը կատարուի սահմանամերձ շրջաններուն մէջ, այլեւ ֆրանսացի զօրական մը ղրկուած է Երուսաղէմ, բրիտանական մարզպանին քով՝ յատուկ պաշտօնով։

Այս բոլորը կը ծառայեն ապահովելու արտաքին խաղաղութիւնը եւ բարեկարգութիւնը։ Բայց ներքնապէս, խրամատը լայն բացուած կը մնայ Արաբներուն եւ Հրեաներուն միջեւ, որոնք սաստկօրէն կ'ատեն իրար։

Ինչպէս դիտել տուինք մեր նախընթաց խմբագրականով, այս խնդիրը ունի շատ խոր արմատներ եւ Լացի Պատին միջադէպը պարզապէս կրակին վրայ իւղ լեցուց։ Արաբները չեն մարսած եւ չեն մարսեր Հրէական Տան ծրագիրը, որուն իրականացման համար ջանքեր կը թափէ բրիտանական կառավարութիւնը։ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, Պաղեստինի հոգատարութիւնը յանձնելով Մեծն Բրիտանիոյ, աւելի ճիշդ՝ վաւերացնելով արդէն կատարուած իրողութիւն մը, համակերպած եղաւ, նաեւ, Հրէական Տան հաստատման։

Այստեղ ոչ ազգերու ինքնորոշման իրաւունքն է որ դեր կը կատարէ, ոչ ալ հրեայ ժողովուրդը միջազգային հալածանքներէ փրկելու հոգը։ Մեծն Բրիտանիան՝ այս ծրագրով, ամէնէն առաջ կը հետապնդէ իր աշխարհակալութեան շահերը։ Ամուր խարիսխ մը՝ Պաղեստինի մէջ, լաւագոյն ապահովութիւնն է Եգիպտոսի, մանաւանդ Սուէզի պաշտպանութեան համար։ Արաբական խռովայոյզ ծովուն մէջ, որ կ'երկարի Միջերկրականի ափերէն մինչեւ Պարսից ծոց, լայնքին ու երկայնքին, բրիտանական աշխարհակալութիւնը բռնած է բոլոր ռազմական, կենսական կէտերը.— Սուէզ, Հայֆա, Մուսուլ, Պաղտատ, Պասրա, Ատէն։ Այս կամ այն ժողովուրդին հանդէպ որոշ բարեացակամութիւն կը տիրէ այնքան որքան կը նպաստէ ամրապնդելու տիրապետութեան հիմքերը։ Այն Բրիտանիան որ կ'ուզէ հրէական Տուն հաստատել Պաղեստինի մէջ, 700.000 Արաբներու դիմաց ունենալով 100.000 Հրեայ, մէկ անգամէն լքեց Քիւրտերը, երբ Թուրքիա հրաժարեցաւ Մուսուլէն։ Հակառակ անոր որ, Քիւրտերը իսկապէս մեծամասնութիւն կը կազմեն վիճելի շրջանին մէջ, եւ Լոնտոն անոնց իրաւունքն էր որ յառաջ կը քշէր, Մուսուլի քարիւղը ապահովելու համար։

Այդ բախտին արժանացան նաեւ Կովկասի ժողովուրդները, երբ խափանուեցաւ Բագուի ճամբան, թէեւ Վրացիներն եւ Ազէրիները կը կարծէին թէ միայն անճար Հայաստանն է որ կը զոհուի եւ իրենք պիտի վայելեն անոր ժառանգութիւնը կամ «լքեալ գոյքերը»։ Այսօր իսկ, մեր հարեւանները փարակուած են այդ հոգեբանութեամբ, եւ Մեծն Բրիտանիան կը տեսնեն Թուրքիոյ ետին, ինչպէս եւ Լենաստանի կողքին, «Կովկասեան անկախութեան կոմիտէ» խաղացած ատեն։

Միւս կողմէ, Լոնտոն, իբրեւ սեղանաւորական կեդրոն, չուզեր կորսնցնել հրեայ միլիոնատէրներու համալիրը։ Ջանցառելի քանակութիւն չէ ոչ անոնց թիւը, ոչ ալ անոնց միլիոններուն գումարը, մասնաւորապէս Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ։ Բրիտանական մաղղպանութիւնը եւ գաղթային նախարարութիւնը սերտ կապեր ունին Սիոնական կազմակերպութեան հետ, Րոշիլտներու եւ նման սակի հորթերու հետ, որոնք խաղոց(?) դեր կը կատարեն միջազգային քաղաքականութեան մէջ։ Եւ անոնք են, որ մինչեւ այն ատեն, ճարտարագործական ձեռնարկներ կը սարքեն Պաղեստինի մէջ։

Այսպէս, քաղաքական եւ տնտեսական շահերու ցանցի մը, որոշեան հանգոյցի մը թելերուն մէջ է որ կը հիւսուին Հրէական Տան պատերը, պարբերաբար յանգելով խռովութեանց, նոյնիսկ ջարդերու։

Իրականին մէջ, ոչինչ կը կորսնցնէ բրիտանական կայսրութիւնը, երբ ժողովուրդ ժողովուրդի դէմ գայրացած, արիւն կը թափէ, ինչպէս ներկայ պարագային։

Հոգատարութիւնը կրնայ թուլնալ կամ խստանալ.— հարցը այն է որ, բուն հրեայ ժողովուրդին տառապանքներն ու պահանջները շատ քիչ տեղ ունին այս անցուդարձին մէջ։

Դժբախտաբար ժողովուրդները դժուար կը հասկնան այս պարզ ճշմարտութիւնները, եւ արիւնը կը հոսի, ամէն անգամ որ յարմար տեսնեն վարիչները։

Պաղեստինի դէպքերուն հետ սերտ կապ ունի նաեւ Եգիպտոսի ներքին վիճակը, քանի որ արաբական շարժումներուն կեդրոնը կը գտնուի այդ երկրին մէջ։ Ազգայնական հոսանքը աւելի քան զօրաւոր է Նեղոսի ափերուն վրայ, իսկ Անգլիոյ վերջին զիջումը աւելի սրեց ախորժակները։

Շ.

.ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՁԱՏՈՂԱԿԱՆ ԶԳՏՈՒՄՆԵՐԸ

Պոլսոյ «Ազգարարը» գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (29 օգոստ).

— «Ցիրոդ անգլուխ վիճակին հետեւանքով, անջատողական ձգտումը տարուէ տարի աւելի կը շեշտուի գաղութներու մէջ։

Երէկ, Լիոնն էր որ այս պատկերը կը պարզէր, այնքան տրխուր գոյներով։ Ափ մը Հայեր են, գրեթէ ամբողջութեամբ նորեկ։ Ոչ եկեղեցի ունին, ոչ եկեղեցական շէնք, ոչ ալ դպրոց։ Իսկ այս վիճակը ինքնին բաւական է որ կատարեալ խաղաղութիւն տիրէ։ Մեր ... Թէնէն, բանկային ու դպրանոցը եղած են ո՛չ թէ գործելու եւ փայլելու ասպարէզներ, այլ տեսակ մը արծակարան աղայական քմահաճոյքներու։

Հակառակ այս աննպաստ պայմաններուն, Լիոնի Հայերը չկրցան լեզու գտնել իրարու հետ եւ բաժնուեցան նախ երկու, ապա երեք ճակատներու, առանձին թեմով եւ թեմական իշխա ունեցնելով(?)։ Պառակտումը շուտով պոռթկաց, եւ պէտք եղաւ որ դատարանը որոշէ թէ այդ երկու կամ երեք «ազգ»երէն ո՞ր ուղղափառ է։ Եւ եթէ չենք սխալիր, գործը կը քաշքշուի տակաւին, հակառակ տարիուկէս անցնելուն։ Այնպէս որ, այժմ մարդ չի գիտեր թէ ի՛նչ իշխանութիւն կը տիրէ։

Կարծես չէր բաւեր այս ամօթալի կացութիւնը, որ միայն հայկ. միջավայրի մէջ կրնայ տեղ գտնել, ահա Մարսիլիան ալ նոյն ուխտին թեկնածու։ Եւ աւելի բուռն թափով։ Եթէ Լիոնի անջատումը *տեսական* էր, Մարսիլիայինը արդէն *գործնական* է ու *պաշտօնական*։

Դլխու կամ փոքր ցաւի հետեւանքով, քանի մը թաղեր դիմած են կառավարութեան եւ իրենք զիրենք արձանագրել տուած իբրեւ «*կրօնական միաբանութիւն*», բոլորովին անկախ Առաջնորդարանէն ու Ազգ. կեդր. վարչութենէն։

Եւ ինչ որ մեծագոյն դժբախտութիւնն է, չկայ վերին մարմին մը որ դատաւորի կամ զսպողի դեր կատարէ այս տեսակ պարագաներու մէջ։ Ոչ ալ ունինք հանրային կարծիք մը, որ լրացնէ այդ պակասը, կշիռքին մէջ նետելով իր բախտորոշ ծանրութիւնը։ Իսկ ազգային շահերու գիտակցութիւնը բոլորովին կը պակսի։ Մեր խօսքը թող քալէ, կ'ուզէ ամբողջ ազգը կործանի։ Ահա մեր քաղաքացիական դաստիարակութեան ցայտուն գիծը։»

ՌՈՒՍ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐՈՒ ՊՏՈՅՏԸ

Կիրակի օր Պոլիս հասան խորհրդային երկու Թորփիլահալածներ եւ երկու սուզանաւեր։ Թորփիլահալածները յետոյ Տամբայ ելան դէպի Իտալիա, մինչ սուզանաւերը խարսխեցին նաւահանգիստին մէջ, մօտ օրէն վերադառնալու համար։

ՀԵԼԼԷՆ ՆՈՐ ՍՈՒԶԱՆԱՒ ՄԸ

Շաբաթ օր Յունաստանի ծովային նախարարութեան յանձնուեցաւ «Պրոթէոս» սուզանաւը, որ վերջերս շինուած էր Լուարի նաւարաններուն մէջ։

.՚. Հելլէն կառավարութիւնը որոշեց տարի մը եւս երկարաձգել Ֆրանսական զինուորական մարմնին պաշտօնը։ Հին համաձայնութիւնը կը վերջանայ 1930 մարտին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՆՈՐ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ»Ի ՎԵՑ ԽՄԲԱԳԻՐՆԵՐԸ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Իւմանիթէ»ի երէկուան թիւին մէջ կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն կը հրատարակէ յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ՝ վերջին օրերս «Իւմանիթէ» պէտք եղածին պէս չէ պաշտպանած կուսակցութեան սկզբունքները։ Այդ թերացումը մասնաւորապէս ի յայտ եկաւ Գիւղացի-Բանուորական Դրամատան դէմ ձեռք առնուած ծանօթ խստութիւններուն առթիւ։ Պաշտօնաթերթը՝ փոխանակ յարձակողականի դիմելու Ֆրանսայի վարիչներուն դէմ, թող տուաւ որ ասոնք ըլլան յարձակողը եւ ինք պաշտպանողական դիրք բռնեց։ Քաղաքական Բիւրօն քանիցս դիմեց «Իւմանիթէ»ի խմբագրութեան եւ Գիւղացի-Բանուորական Դրամատան վարիչներուն՝ այս սխալ ուղեգիծը սրբագրելու համար, սակայն արդիւնք չունեցաւ։

Քաղաքական Բիւրօն անգամ մը եւս կը հաստատէ թէ այդ դրամատան խնդիրը միջոտեղ դրուեցաւ՝ կործանելու համար համայնավար կուսակցութիւնը եւ խափանելու համար «Իւմանիթէ»ն։ Այս վերջինը կ'ամրաստանուի թէ կառավարութեան դէմ կը դաւադրէ։ Համայնավար կուսակցութիւնը պէտք է հակայարձակողականի ձեռնարկէ եւ բանուոր դասակարգը պէտք չէ մասերու բաժնուի քաղքենիութեան իրեն տուած իւրաքանչիւր հարուածի ազդեցութեան տակ։ Քաղաքական Բիւրօն անտանելի կը գտնէ որ այսպիսի դժուարին շրջանի մը «Իւմանիթէ» երկու ուղեգիծ ունենայ եւ տիրական գիծն ըլլայ ա՛յն զոր իրեն տուին կուսան Բանուորագիւղացիական Դրամատան կարգ մը վարիչները։

Եզրակացնելով, յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ համաշխարհային Զ. համաժողովի վաղորդայնին սկսած մաքրագործումը շարունակելով, «Իւմանիթէ»ի վեց խմբագիրները պաշտօնանկ եղած են։ Նոր խմբագրական մարմին կազմուած է՝ գլխաւորութեամբ Ֆլորիմոն Պոնթի, տնօրէն «Անշէնէ տիւ Նոռ» թերթին։

Թուրքիա եւ Յունաստան

Աթէնքէն կը հեռագրեն *Թայմզի*—

«Եավուզ»ի (նախկին «Կէօպէն») կրկին ծով իջնելուն, Թուրք մամուլի մէկ մասին մէջ հրատարակուած ռազմաշունչ յօդուածները եւ վերջերս Միտիլլիի առջեւ գտնուիլը շէշի մը, որուն մէջ տոմսակ մը կար՝ ստորագրուած Թուրք նաւապետի մը կողմէ թէ՝ կղզին շուտով Թուրքիոյ պիտի վերադարձուի, տեղական մամուլը մղեց գրելու յօդուածներ, վախ յայտնելով թէ Թուրքիոյ բռնած դիրքը առանց հիմի չէ եւ պահանջելու կառավարութենէն որ ամփոփական միջոցներ ձեռք առնէ՝ անհրաժեշտ պիտոյքներն ու մարտանաւերը ապահովելու համար Յունաստանի՝ ընդդէմ Թրքական գերակշռութեան։

«Էսթիա» խմբագրականի մը մէջ կ'ըսէ սակայն թէ այս վախերը բոլորովին անհիմն են եւ դիտել կուտայ թէ եւրոպական հանրային կարծիքին ներկայ խաղաղասէր վիճակին մէջ անկարելի է հաւատալ որ Թուրքիա կարենայ այդպիսի պատերազմ մը մղել, քանի որ «Եավուզ»ի կամ Թրքական ուրիշ մարտանաւի մը կողմէ Յունաստանի դէմ մղուած ոեւէ յարձակողական շարժում իրեն դէմ պիտի գտնէ Տարտանէլէն դուրս զօրաւոր եւրոպական ուժ մը՝ համաշխարհային խաղաղութեան դէմ նման ոճիր մը պատժելու համար։

.՚. Շիշի պատմութեան առթիւ «Սօն Սաաթ» կը գրէ թէ Հելլէնները այս խնդիրը յերիւրած են որպէսզի Թրք. շոգենաւերը Քիոս եւ Միտիլլի չհանդիպին։ Աթէնքի թերթերուն համաձայն, «Գիւլ Ճէմալ» շոգենաւը երբ Միտիլլիէն կ'անցնէր, մաքուր յունարէն գրուած նամակ մը, շիշի մէջ դրուած ծով կը նետուի։ Հելլէն նաւավար մը կ'առնէ եւ կը յանձնէ կղզիի կառավարութեան։ Նամակին պարունակութիւնը հետեւեալն է.

«Սիրելի եւ գեղեցիկ Միտիլլի, Հելլէններուն աղտոտ ոտքերը յաւիտեան պիտի չպղծեն քու հողդ եւ կապոյտ-ճերմակ քուրջի կտորն ալ երկար ատեն պիտի չծածանի հողիդ վերեւ։ Գիւլ Ճէմալ»։

Հելլէն թերթերը կ'աւելցնեն թէ Միտիլլիի Յոյները սաստիկ յուզուած են եւ վախ կայ որ ցոյց մը ծագի Թրքական շոգենաւերուն դէմ։

ԴԷՊՔԵՐԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ ԿՈՉԸ

Անգլիական մարզպան Սըր Ճոն Չէնսըլըրի կողմէ Պաղեստինի ժողովուրդին ուղղուած կոչ մը կիրակի օր օդանաւով բաշխուեցաւ։ Կոչին մէջ, մարզպանը կ'ըսէ թէ Անգլիայէն վերադարձին, մեծ ցաւով տեսաւ որ երկիրը տակնուվրայ եղած է, արիւնածարաւ չարագործներու կողմէ վայրագ ջարդեր գործուած են հրեայ անպաշտպան ժողովուրդին վրայ, մանաւանդ Քեբրոնի մէջ անլուր վայրենութիւններ տեսնուած են, ագարակներ ու տուներ այրուած են գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ։ Այս ոճիրները ամբողջ աշխարհի մէջ զայրոյթ առաջ բերած են։

Մարզպանը յետոյ կ'աւելցնէ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ ՋԱԽՋԱԽՈՒԱԾ

Օգոստոս 30ին ուրբաթ օր Ցումլու-փունարի ճակատամարտի տարեդարձին առթիւ մեծ հանդէսներ եւ զօրանցք տեղի ունեցաւ Պոլսոյ մէջ, ուր կը գտնուի դեռ Մուսթաֆա Քէմալ։

Նոյն օրը Սաւառնակի տօն ըլլալուն, մասնաւոր հանդէսներ կազմակերպուեցան քաղաքին զանազան մասերուն մէջ։ Եէշիլքէօյի (Սան Սթէֆանօ) օդանաւային կայանին մէջ անուանակոչումը կատարուեցաւ երեք նոր օդանաւերու, մէկը նուիրուած ծրկ Նորմաններու միութեան, միւս երկուքը Պոլսոյ բնակչութեան կողմէ։ Զարդանիշեր ծախուեցան Սաւառնակի միութեան ի նպաստ. հայ դպրոցներու աշակերտներն ալ մասնակցեցին վաճառման։

Ցայթանակի օրուան տօնին մասնակցելու համար Էսկիշէհիրէն դէպի Իզմիր ճամբայ ելան Թրքական երեք օդանաւեր։ Ասոնցմէ մէկը Իզմիրի մէջ ցամաք իջած ատեն ջախջախուեցաւ եւ միջի երկու օդանաւորդները մեռան։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԸ

Ֆրանսացի լրագրող մը, որ վերջերս պատեցաւ Սուրիա, հետեւեալ թիւերը կը հաղորդէ այդ երկրի բնակչութեան մասին.

— Ֆրանսական հոգատարութեան ենթարկուած Սուրիոյ ընդհանուր բնակչութիւնը կը հաշուուի 2,436 հազար, որուն մէկուկէս միլիոնը Սուրիական պետութեանց, 600.000ը Լիբանանի հանրապետութեան, 275.000ը Ալէվիներու երկրին եւ 60.000ը Ճէպէլ Տիւրզի մէջ կը գտնուին։

Այս բնակչութիւնը կը բաժնուի մօտ քսան կրօնական խմբակցութեանց, որոնք կը պատկանին երեք գլխաւոր միաստուածեան ցեղերուն— Քրիստոնեայ, իսլամ եւ հրեայ։ Թիւով իսլամները ամենաշատն են՝ 1,650.000 հոգի, որոնց 1,535,000ը Սիւննի եւ 115.000ը Շիա (Մէթուալի)։ Ասոնցմէ ետքը կուգան իրենց կարեւորութեամբ՝ նուսէյրիները՝ 348,000, կաթոլիկները 310.000, ոչ-կաթոլիկները եւ քրիստոնեաները 250.000 (որոնցմէ յոյն օրթոտոքս 150,000), Տիւրզիները 105.000, իսմայիլականները 18 հազար, Հրեաները 17.000 եւ ուրիշներ՝ 40.000։

Ինչպէս կը տեսնուի, եթէ չորս պետութիւնները իրարու հետ ձուլուէին միակ դաշնակցութիւն մը կազմելու համար, իսլամները բացարձակ մեծամասնութիւն ունենալով, երկրին կառավարութիւնը իրենց ձեռք պիտի առնէին։ Ահա թէ ինչո՛ւ Լիբանանցիները աժէն գնով կ'ուզեն անկախ հանրապետութիւն մը ունենալ։

ՑԷՓԼԻՆԻ ԹՌԻՉՔԸ

«Կոմս Ցէփլին» դժուարին թռիչքով մը կը յառաջանայ դէպի իր մեկնակէտը՝ Ֆրիտրիխսհաֆէն։ Այս անգամ կը յուսար արագութեան մրցանիշը կոտրել՝ Նիւ Եորքը Գերմանիայէն բաժնող երկար ճամբան կտրելով աւելի կարճ ժամանակի մէջ։ 60-8000 հանդիսականներ բարի գալուստ մաղթելու համար կը փութան Ֆրիտրիխսհաֆէն, ուր կը սպասուի Ցէփլինը այս առաւօտ։

Էնկիւրիի մէջ աւարտելու վրայ է երաժշտական դպրոցին շէնքը որ Թուրքիոյ առաջին արդիական գեղեցիկ դպրոցը պիտի ըլլայ։ Շէնքը ունի վեց դասարան, 300 հոգինոց սրահ մը, ընդարձակ ճաշարան մը, յոգարան եւ աղջկանց եւ մանչերու համար մէյմէկ ննջարան։ Մէջտեղի մասը բաց է եւ աւազան մը ունի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼԵՐԸ

Մայիսի ընտրական յաղթանակէն ետք, երբ իշխանութեան գլուխ անցաւ ընկերվարական կուսակցութիւնը, շատեր կարծեցին թէ Անգլիոյ ներքին ու արտաքին քաղաքականութիւնը մեծ յեղաշրջում պիտի կրէ և շատ բան պիտի փոխուի բրիտանական կայսրութեան այսօրուան կարգուսարքէն։

Այս ենթադրութիւնները հիմնուած էին անշուշտ Աշխատաւորականներու ընտրական յայտարարութեանց վրայ։ Տարիներէ ի վեր արմատական փափոխութեանց և վարդագոյն ծրագիրներու մասին կը ճառէին Մաքտոնըլտի հետեւորդները, երբեմն շատ յախուռն, երբեմն աւելի չափաւոր։

Կազմուեցաւ ընկերվարական դահլիճը յունիսին, շատ աւելի պահպանողականմայնութեամբ քան 1924ին։ Բաղքենի-դրամատիրական տարրերը,հազիւ սթափած իրենց ջախջախիչ պարտութենէն — որ գրեթէ անակնկալ էր — աշխուրժ հակողութեան սկսան, յանցանքի մէջ բռնելու համար ընկերվարական իշխանութիւնը, գահաճառին յաջորդ օրն իսկ։

Ի՞նչ պատահեցաւ։

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, տիրող կասկածանքը փարատելու մտահոգութեամբ, որդեգրեց ուղղութիւն մը որ հակասելով հանդերձ իր շարք մը յայտարարութիւններուն, լիովին կը համապատասխանէր բրիտանական շահերուն։ Այս ընթացքը բաւական էր արդէն վստահութիւն ներշնչելու և դիրքը ամրապնդելու համար։

Հիմա, աչքի առջեւ բերէք Լահէյի համաժողովի անցուդարձերը, դիտեցէք անգլիական պատուիրակութեան ուժեղ և ամբարտաւան կեցուածքը և փնտռեցէք տարբերութիւնը հին՝ պահպանողական իշխանութեան և նոր՝ ընկերվարական վարչութեան միջեւ։ Ելմտական նախարար Սնոտըն իր մորակը շաչեցուց աջ ու ձախ և իր բառերուն տակ ծածկուած զայրոյթը ապշութեան մատնեց ամէնէն կծու պահպանողականը։ Կասկած չկայ որ նախորդ վարիչներէն ո՛չ մէկը պիտի կարենար այս ատրիճան յամառութեամբ յառաջ տանիլ սակարկութիւնը «տոննէրը տալիք»ի սա փշոտ հարցին մէջ։ Բոլոր պետական մարդիկը, մամուլը և նոյնիսկ ընկերվարական գաղափարական հակառակորդները առանց խտրութեան Սնոտընը կը ծափահարեն այսօր, իր ձեռք բերած յաջողութեան համար։ Ինչպէս Լոնտոնեան թերթ մը դիտել կուտար, առաջին անգամն է, որ իշխանութեան գլուխ անցնող անգլիականնորկառավարութիւն մը անխտիր բոլորին վստահութեան և համակրանքին կ'արժանանայ այսքան կարճ ժամանակի մէջ։

Որոշ անկեղծութիւն կայ անգլիական մամուլի արտայայտութեան ձեւին մէջ, երբ բոլորը միաբերան կը պնդեն թէ Ելմտական նախարարին անհաշտ ընթացքը Լահէյի մէջ, հետեւանք է շարք մը կենսական պատճառներու որոնց մասին չեն ուզեր իսկ լսել Փարիզի կամ Հռոմի վարիչները։ Վերջ ի վերջոյ քանի մը միլիոն. ստերլին աւելին կամ պակասը չի փոխեր Անգլիոյ տնտեսական վիճակը։

Նախ՝ նիւթական հարցի տեսակէտէն, Անգլիոյ վարիչները անհանդուրժելի կը գտնեն որ պատերազմական պարտքերու մեծագոյն մասը իրենց ժողովուրդը վճարէ, տուրքի ձեւին տակ։ Փոխառութիւն կնքեցինք Ամերիկայէն և մեր ժողովուրդէն, կ'ըսեն, որպէսզի օգնենք մեր մեծ ու փոքր Դաշնակիցներուն, այս երկու պարտքերն ալ կը վճարենք Զինադադարէն ասդին, փոխարէն ստանալով գրեթէ ոչինչ։

Ցետոյ, յանձն առած ենք ջնջել մեր գլխաւոր Դաշնակիցներուն պարտքերը, առանց փէնի մը պակսեցուած ըլլալու մեր պարտքէն՝ հանդէպ Միացեալ Նահանգներուն։ Արդա՞ր է ասիկա. կը հարցնեն Անգլիացիները։

Հարցին բարոյական կողմը աւելի լուրջ է եւ կենսական Մեծն Բրիտանիոյ ազգային արժանապատուութեան տեսակէտէն։ Բացայայտ իրողութիւն է որ 1918էն ի վեր Անգլիոյ քաղաքական հմայքն ու հեղինակութիւնը մեծ ցնցում կրած են Փարիզէն մինչեւ Ջենեւա։ Այդ բարոյական հեղինակութիւնը ոչ միայն երկրորդական ատրիճանի վրայ իջած է ու կարգ մը պետութիւններ հետզհետէ աւելի ինքնուրոյն ուղղութիւն կը վարեն միջազգային քաղաքականութեան մէջ, այլ մանաւանդ Անգլիա քաղաքական հարցերու ներկայ դասաւորումին մէջ, տեսակ մը ստիպումի տակ է ստանձնելու բազմաթիւ զոհողութիւններ իրբեւ երիցագոյնը եւ ամէնէն հաւատը բոլոր ազգերուն։ Պատերազմէն ժառանգ մնացած զանազան խնդիրներու կարգադրութեան առթիւ, Անգլիա ընդհանրապէս վարեց թոյլ քաղաքականութիւն մը, ինչպէս կը չիշտեն պահպանողական թերթերը։ Վերսայլի դաշնագիրէն մինչեւ Լոզան, մինչեւ Լահէյի ներկայ համաժողովը, Անգլիոյ բրաւախոհական ուղղութիւնը եղաւ աւելի համապատասխան ուրիշ եւրոպական պետութեանց քան ուղղակի բրիտանական կայսրութեան շահերուն։ Տարակոյս չկայ որ եթէ 1919էն ասդին տեղի ունեցող խորհրդաժողովներու ընթացքին, Լոզանն ալ մէջ ըլլալով, անգլիացի վարիչները վարուէին այնպէս ինչպէս կը վարուի այսօր ընկերվարական կառավարութիւնը, բազմաթիւ սխալներէ կրնային խուսափած ըլլալ։

Այդ սխալներուն գլխաւորներէն մէկն է Գերմանական հատուցումներու հարցը, որ իր ներկայ ձեւով ահագին խոչընդոտ մը կը կազմէ Եւրոպայի տնտեսական վերականգնումի ճամբուն վրայ։ Այս իրողութիւնը շատ լաւ ըմբռնած էին Աշխատաւորականները, երբ տարիներ շարունակ կը պնդէին պատերազմական պարտքերու ջնջումին վրայ, պայմանավ որ Ամերիկա եւս յօժարէր գիծ քաշել իր ապահանջներու վրայէն։

Կարելի չեղաւ համոզել Միացեալ Նահանգները եւ Ընկերվարական կուսակցութիւնը, հակառակ իր տեսակէտներուն, ստիպուեցաւ փոխել իր քաղաքականութիւնը այս հարցին մէջ, մանաւանդ որ Ամերիկայի մերժումէն ու պարտական դաշնակիցներու անկարողութենէն՝ ուղղակի վնասուողը Անգլիոյ աշխատաւոր զանգուածն էր։ Հետեւաբար Աշխատաւորական վարչութիւնը կը ջանայ այժմ «մէկ քարով երկու թռչուն բռնել», մէկ կողմէն ապահովելով միանգամընդմիշտ առատ բաժին մը Գերմանիոյ հատուցումներէն, միւս կողմէ ուժգնօրէն հասկցնելով որ «Ա՛լ բաւական է չփանաք, մենք դժուար կանգ ու կը մնանք» Զարմանալու ոչինչ կայ Բրիտանական կայսրութեան ելմտական նախարարին արտայայտութեան այս ձեւին մէջ, քանի որ ուրիշ պետութեան մը «դիկտատոր»ը եօթը տարիէ ի վեր սեփականութիւն դարձուցեր է այդ ոճը։ Տարօրինակն այն է որ Մեծն Բրիտանիոյ զօրութիւնը եւ ցասումը ստորներուն զգացնել տալու պարտքը վիճակուեցաւ ընկերվարականներուն։ Այս արդէն փաստաւոր ապացոյց է որ Անգլիոյ ընկերվարականն ու պահպանողականը բնաւ չեն տարբերիր իրարմէ, երբ սեղանի վրայ է հայրենիքին շահն ու պատիւը։ Ըսողներ կան նոյնիսկ որ պահպանողական տարրերն ալ թերեւս կ'ուզէին որ Աշխատաւորականները իշխանութեան գլուխ անցնին, լուծելու համար բազմաթիւ խնդիրներ որոնց մէջ իրենք ձախողեցան ակամայ։ Անգլիոյ համար տարբերութիւն չեն ըներ վարչապետին ու իր նախարարներուն անձը կամ քաղաքական ու ընկերային ըմբռնումները, բոլորն ալ Անգլիացի են ամէն բանէ առաջ եւ հայրենասէր՝ բառին ամէնէն լայն իմաստով։ Եւ տարօրինակ չէ որ Թայմզի կամ Մօրնինկ փոսթի սիւնակներուն մէջ կը կարդանք գովասանքի եւ երախտագիտութեան խօսքեր՝ հանդէպ ընկերվարականներուն եւ մասնաւորաբար Սնոտընին։ Ելմտական նախարարին մէկ ճառը, կը յիշէ՛ր անցեալ օր անգլիացի լրագրող մը, բաւական եղաւ ամրապնդելու կուսակցութեան դիրքը երկրին մէջ, առնուազն տասը տարուան համար։

Իսկապէս Աշխատաւորական կուսակցութիւնը իր սպասածէն շատ աւելի մեծ յաջողութիւն ձեռք բերաւ, շնորհիւ Լահէյի համաժողովին։ Եւ եթէ շարունակէ իր այս ուղղութիւնը որ, խոստովանինք, ոչինչ ունի իբրեւ ընկերվարական կամ գաղափարական, կրնայ դառնալ շատ աւելի անհրաժեշտ խմբակցութիւն մը քան Ազատականները, որոնք աստիճանաբար կը մարին։ Կարելի է ըսել նոյնիսկ որ այս անակնկալ յաջողութենէն ուղղակի պիտի վնասուին այս վերջինները, քանի որ ներկայ քաղաքական ու ընկերային կարգուսարքին մէջ, տեղ չկայ երեք կուսակցութեան։ Պահպանողական եւ ընկերվարական հոսանքները լիովին կ'արտայայտեն անգլիացի ժողովուրդին մէջ տիրող հոգեբանութիւնը։ Այս իմաստով շահեկան է Աշխատաւորականներու նոր կանոնագիրը, որ պիտի ներկայացուի յառաջիկայ ընդհանուր ժողովին եւ որ շարք մը փոփոխութիւններ կ'առաջարկէ կուսակցութեան ներքին կազմակերպութեան մէջ։

Պահպանողական եւ ընկերվարական վարչաձեւերու միջեւ տարբերութեան չգոյութիւնը ակներեւ է նաեւ ուրիշ քաղաքական հարցերու մէջ, որոնք հետզհետէ սեղանի վրայ կուգան։ Ահաւասիկ Պաղեստինի խնդիրը որուն մէջ անգլիական ծովակալութիւնը կը վարուի այնպէս ինչպէս պահպանողական իշխանութեան օրով։ Դժուար է համոզուիլ որ Եգիպտոսի վարչութեան համար առաջադրուած նոր կարգադրութիւնը ընկերվարական սկզբունքներէ թելադրուած ըլլայ։ Ռուսիոյ հետ յարաբերութիւնները վերսկսելու հարցին մէջ անգամ, Մաքտոնըլտ կը վարուի չափազանց զգոյշ եւ դանդաղ, չխրտչեցնելու համար միտքերը։ Զինաթափութեան հարցը, որուն համար վարչապետը Ամերիկա պիտի երթայ շուտով, հազիւ թէ հաւանական ըլլայ կարգադրել ընկերվարական տեսութիւններով։

Ցիշեցինք այս բոլորը, բացատրելու համար թէ՝ ընկերվարական կամ պահպանողական անգլիական քաղաքականութիւնը կը պահէ իր ինքնատպութիւնը ամէն շրջանի մէջ։ Ընկերվարական իշխանութիւնը կրնայ վերականգնել վտանգուած հեղինակութիւնը բրիտանական կայսրութեան, իբրեւ աւելի թարմ ուժ, բայց դժուար թէ մազաչափ շեղի քաղաքականութենէ մը որ դարական է եւ անբռնաբարելի՝ իր էութեան ու խորքին մէջ։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԵՌԱՒՈՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ՈՒՆԻՍ. Ո՛ՐՈՆՔ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷԿ ԱՆԿԻՒՆԸ ԻՆԿԱԾ, ԵՒ ԱՇԽԱՐՀՔԷՆ ԿՏՐՈՒԱԾ. ԿԱՐՕՏԸ ԿԸ ՔԱՇԵՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՔԻ ՈՒ ԳԻՐԻ։
ՄԻՏՔԷԴ ՉԱ՞ՆՑՆԻՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԸ ՆՈՒԻՐԵԼ։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

Ինչպէս վերջերս արձանագրեց մեր մամուլը, խորհրդային «դրախտ»ից մի չտեսնուած հոսանք է սկսել դէպի Պարսկաստան։

Գալիս են Նախիջեւանի առեւտրականներ, գալիս են սովետական պաշտօնեաներ, արհեստաւորներ, բանուորներ, գալիս են պարզ գիւղացիներ։ Ոմանց «աքսորում» են, ոմանք կարողանում են որպէս «պարսկահպատակներ» անցագրով անցնել, իսկ ոմանք էլ գալիս են Արաքսը լողալով։

Հոսանքն այնքան ուժեղ է որ, շատերի արդարացի կասկածն է յարուցանում, — արդեօ՞ք ամենահնարագէտ Չեկան այս եկողների գլխի մէկ մասը չի՞ ուղարկում որպէս իր «յեղափոխական» կարմիր առաքեալներին...։

Մի քանի օր առաջ, Թաւրիզ եկաւ պարսկահպատակ, տեղում բոլորի կողմից ճանաչուած եւ վստահելի մէկ անձնաւորութիւն, որի անունը տալուց հասկանալի պատճառներով զգուշանում եմ։ Նա ամբողջ ութ տարի եղել է Թիֆլիսի եկեղեցական համայնքներից մէկի քարոզիչը։ Կրօնի եւ եկեղեցու դէմ սկսած հալածանքի հետեւանքով, նրան առաջարկել է 12 ժամուայ ընթացքում թողնել Թիֆլիսը եւ անցնել Պարսկաստան։

Ահա թէ ինչ է պատմում.

— Մեր համայնքը ինչպէս եւ ես, որ եւ է քաղաքական, առաւել եւս հակախորհրդային գործ ոչ միայն կատարած չենք, այլ եւ մեր ծրագրից դուրս է հոգեւոր-կրօնական խնդիրներից գոնըս որ եւ է բանով հետաքրքրուել կամ զբաղուել։

Ահա մի քանի տարի էր, որ ուժեղ հալածանք էր սկսուած լուսաւորչական եկեղեցու դէմ — Էջմիածնից սկսած մինչեւ վերջին գիւղի եկեղեցին ու քահանան։ Փակում էին եկեղեցիները, բանտարկում քահանաներին ու տիրացուներին, բռնագրաւում եկեղեցական գոյքերը, պաշտօնից արձակում եկեղեցի յաճախողներին, քահանայի ձեռքով կնունք անողին եւ այլն։ Սակայն, այս բոլոր հալածանքները շատ քիչ արդիւնք ունեցին։ Ժողովրդի մեծ մասը առաջուանից աւելի մեծ սիրով կապուեց եկեղեցու հետ։

Իր նպատակին մէջ յաջողելու համար, կառավարութիւնը հրապարակ բերեց այսպէս ասած «ազատ եկեղեցի»ն։ Թէեւ սա արտասահմանում քիչ են ծանօթ «Ազատ եկեղեցու» էութեան։ Դա գլխաւորւում է մի խումբ աթոռամոլ, բոլորովին անկրօն մարդկանց կողմից եւ նրանց միակ նպատակն է «եկեղեցու դիմակ հագած — ինչպէս գայլը գառան մորթու մէջ — մտնել եկեղեցին եւ քայքայել զայն։ Դորա համար երբեք նրանք այժմ շատ լաւ վարձատրութիւն են ստանում. իսկ ապագայի համար՝ «գործը գլուխ բերելուց» յետոյ, մեծամեծ խոստումներ ունեն առած։

Այդ եկեղեցու «հոգեւոր» հայրերի քարոզութեան միտքը մօտաւորապէս հետեւեալն է. — Քրիստոս սովորական մարդ էր, յեղափոխական եւ բարձր նկարագիր ունեցող մէկը։ Նա եկաւ վերացնելու դասակարգային անհաւասարութիւնը եւ աշխարհս ղեկավարելու գործը տալու ընչազուրկներին՝ կոմունիստներին, պապերի եւ առհասարակ կղերականների ձեռքով Քրիստոսի սկսած յեղափոխականգործը ձեւափոխուեց եւ քրիստոնէութիւնը դարձաւ տիրող դասակարգի ձեռքում մի գործիք։

Լենինը, հոկտեմբերեան յեղափոխութեամբ եկաւ խորտակելու բուրժուազիայի եւ նրանից կաշառուած կղերի դասակարգային բռնապետութիւնը եւ քրիստոնէութեանը վերադարձնելու իր նախկին եւ իսկական դէմքը։

Բոլշեւիկները եկել են Քրիստոսի սկսած գործը շարունակելու։

Սուրբերը մի-մի շառլատաններ են եղած եւ նրանց պաշտելը յիմարութիւն է։ Նախկին եկեղեցու սահմանած կանոնները — ամուսնութիւն, պահք պահել, մկրտութիւն եւ կրօնա-բարոյական ըմբռնումները՝ մեծի պատիւը պահել, խոնարհութիւն, բարոյականութիւն եւ այլն — փտած ու հակայեղափոխական հասկացողութիւններ են։ Եւ նման բաներ։

Ժողովուրդը, ինչ ասել կ'ուզէ, հէնց առաջին օրից գլխի ընկաւ թէ ինչ «պտուղներ»ի հետ գործ ունի եւ խորշեց նրանցից բայց, այստեղ մէջ ընկաւ ամենահզօր Չեկան եւ հրամայեց.— կա՛մ եկեղեցի չգնալ կամ թէ պիտի գնաք — կարող էք միայն «ազատ եկեղեցի» գնալ։

Հաւատացեալների մեծ մասը հրաժարւեց «Ազատ եկեղեցի» յաճախելուց եւ իր ուզած եկեղեցին գնալու հնարաւորութիւնը չունենալով, ամէն մէկը իր տան մի անկիւնը դարձրեց իրեն համար աղօթատեղի։

Լուսաւորչական եկեղեցու դէմ սկսած այս պայքարի առաջին չորս տարում ազատ էին մնացած միւս յարանուանութիւնների եկեղեցիները՝ Մկրտչականները, Բողոքականները եւ Շաբաթապահները։

Սրանք բոլորովին զերծ էին համարւում «դաշնակիզմ»ի վըտանգից։ Եւ իրօք այդպէս էլ էր — մեր համայնքում մի կուսակցական մարդ չեմ ճանաչում։ Եւ խաղաղ, հեռու պետական եւ քաղաքական որ եւ է գործից, դանդաղ բայց մեծ հաւատքով զարգանում էր մեր համայնքը Քրիստոսի հաւատքում։

Աւելի ուժեղանում էր մանաւանդ Մկրտչականների եկեղեցին։ Այս բանը, ինչպէս երեւում է, անհանգստացրեց կառավարութեան անկրօն ղեկավարներին եւ նրանք լուսաւորչական եկեղեցու հետ իրենց հաշիւը մասամբ մաքրած համարելով, ձեռք զարկին նաեւ մեր եկեղեցիներին։

Դուք լսած կը լինէք Երեւանի, Ալեքպոլի հայ աւետարանական եկեղեցիների փակումը եւ նրանց հովիւների՝ պատուելիներ Վահան Միքայէլեանի, Յովհաննէս Բղնունու, Ռափայէլ Մելիք-Ադամեանի եւ ուրիշների արտաքսումն ու բանտարկումը։

Սրանից երկու շաբաթ առաջ, հերթը հասնում է նաեւ այն եկեղեցուն, որի հովիւն էի ես։

Մի երեկոյ ինձ մօտ է գալիս Թիֆլիսի Չեկայի ներկայացուցիչը եւ առաջարկում մինչեւ լուսանալը թողնել Թիֆլիսը եւ անցնել Պարսկաստան։ Ես խնդրում եմ ժամանակ տալ ինձ, հաւաքելու եկեղեցու անդամներին եւ հրաժեշտ տալ նրանց, սակայն ինձ մերժում են, մտածելով, որ դրանից անախորժ դէպքեր կարող են ծագել։ Բայց, ինձնից անկախ, մինչեւ Թիֆլիսից դուրս գալս եկեղեցին իմանում է իմ աքսորուելու մասին եւ վաղ առաւօտեան համայնքի [illegible]
դամները արցունքը աչքերին [illegible]
կել էին ինձ ճանապարհելու։

Ցանկալի [illegible] ժամը [illegible]
ես Թիֆլիսի սահմաններ[illegible]
էի գտնւում եւ երկու [illegible]
շունչ եմ առնում ազատ [illegible]
կաստանում։»

Եղբայրակցութիւնը [illegible]
եմ ընթերցողին։

ՎԵՐՋԻՆ ԲԱՌԸ

(Հետեւողութեամ[illegible]

— Snob, ահաւասիկ [illegible]
բարեկամ, յառաջդիմ[illegible]
վերջին բառը։ Չայն թ[illegible]
նել կամ հայացնել [illegible]
կատակ է այս փարզա[illegible]
թեան, որ մտաւորապէսն[illegible]
նակէ չտեսութիւն, նորա[illegible]
թիւն։

— Ուրեմն դարավերջի[illegible]
տասարդ մը snob պէտք [illegible]
լայ։

— Անտարակոյս, [illegible]
է ըլլալ սիրոյ, նորաձեւութ[illegible]
վայելքներու, գրականութ[illegible]
քաղաքականութեան, [illegible]
ուեստի, կահկարասիքի [illegible]
թեան, ընկերային յարաբ[illegible]
թեանց, մէկ խօսքով կե[illegible]
մարդու մը գործունէութ[illegible]
լոր ասպարէզներուն ու [illegible]
վայրերուն մէջ։

— Բայց ի՞նչպէս [illegible]
գիտութիւնը, ո՞ւր [illegible]
անոր ուսուցիչներուն։

— Ամենուրեք կամ [illegible]
տեղ, եթէ կ'ուզէք [illegible]
պէտք չկայ, ասպարէզ [illegible]
ցէք համարձակօրէն, [illegible]
թիւնը, յաւակնութիւնը, [illegible]
ճիշդ լրբութիւնը բաւ[illegible]
յաջողելու համար։ Եր[illegible]
թիւնը վտարուած [illegible]
թեան վարդապետութենէ[illegible]

— Բայց...

— Մ՛ի՛ յուսահատի[illegible]
տատեցէ՛ք. վճռեցէ՛ք. [illegible]
մը պէս խօսեցէ՛ք. նոր [illegible]
փարներ յայտնեցէ՛ք [illegible]
ւելով մեր բոլոր սրբութ[illegible]
անարգեցէ՛ք բոլոր [illegible]
բաները եւ մանաւանդ [illegible]
ցէ՛ք ու պնդեցէ՛ք եւ [illegible]
ժամանակակիցները [illegible]
պիտի տեսնեն մեծ [illegible]
մը... օրինակ, ի՞նչ բան [illegible]
սպասէք նկար մը ցուցա[illegible]
համար սալոնին մէջ։

— Բայց, նկարել [illegible]

— Աւելի լաւ, եթէ [illegible]
ըլլայիք, գծածնից [illegible]
բար ապուշ բան մը պիտ[illegible]
լար, պիտի սիրէիք [illegible]
Ռաֆայէլը, Միքէլ Անճել[illegible]
Ռամբրանդը— ո՛չ... [illegible]
անոնք, զզրելի... [illegible]
չութեան մէջ կը փնտռե[illegible]
միկի հաճոյք մը միայն[illegible]
այդ հաճոյքը Մխքէ [illegible]
մէջ պէտք փնտռել։ [illegible]
ջիկ նկարչ'անարգէ [illegible]
կ'անգիտէ պատմութիւ[illegible]
մանաւանդ կը խորշի [illegible]
բիչէն. Նոր նկարին [illegible]
չէ աչքին հաճելի ըլլ[illegible]
փիլիսոփայական գաղա[illegible]
րու թագաւորութիւնը [illegible]
մաքին առջեւ։ Եւ [illegible]
նկարն այն է որ ոչինչ [illegible]
յացնելով, առիթ կուտայ [illegible]
դին ամէն ինչ երեւակայ[illegible]

—... Նկարիչը կրնայ հա[illegible]
չունենալ եւ անծանօթ [illegible]
նկարչական արուեստի [illegible]
գիտութեան, գիտազն է [illegible]
հմուտ ըլլայ եւ ջանք [illegible]
հասկնալու։ Նոր վարդա[illegible]
թեան մէջ գերերը փոխ[illegible]
կ'ըմբռնէ՞ք տարբեր[illegible]
այստեղ է նոր արուեստ[illegible]
թիւնը։ Միւսներն է [illegible]
նութեան, երաժշտութեան [illegible]
թատրոնի մէջ...։ Վերջ[illegible]
նորութիւնը Ոչնչութեան [illegible]
րոցն է։ Վերադառնանք [illegible]
նկարին, որպէսզի աւելի [illegible]
նալի ըլլանք։

— Լաւագոյն կ'ըլլայ [illegible]
երթայինք միասին նոր [illegible]
ներու ցուցահանդէս մը։

— Շատ լաւ, քալենք։

— Երանի թէ հասկ[illegible]
րեկամ, այս ի՞նչ խայտ[illegible]

թիւն է, մեզի համար կնոջ մարմինը բնութեան հրաշալիքն է. այս ի՞նչ անճոռնի մարմին է։

— Կը տեսնեմ թէ դժուար է անով ըլլալ, բայց քիչ մը աչխոյժ եւ քիչ մը յարատեւութիւն բաւական են: Սկսինք. այս նկարը գծուած է խորանարդագէտի մը կողմէ, cubiste. Խորանարդականութիւնը արուեստի կատարելագործումն է. անարատ գիծ, իտէալ ձեւ։ Հապա սա նկա՞ր է... ի՞նչ կը կարծէք թէ կը ներկայացնեն այս տախտը, լրագրի ծայրը, երաժշտական բանալին եւ ծաղիկի նմանող ձեւը, քովքովի։ Ապահովաբար չէք ըմբռներ. ոչ ալ ես, բայց գիտեմ թէ հրաշալի են, սքանչելի. ոչ մէկ հին նկարիչ այսչափ իրարմէ տարբեր եւ արտառոց առարկաներ քովքովի երեւակայած չէր. մեծութիւնը ուրիշին ընել չկրցածը ընելուն մէջ է.. այս է snobismeը։

— Բայց կիներն ինչո՞ւ այսչափ տգեղցուած են։

— Որպէսզի իրական սիրոյ վրայ գաղափար տան, կնոջական հմայքները ջնջելով։ Հին գրքերը միայն կինը գիտէր իբր սիրոյ առարկայ, այժմ արդէն..

- Բայց, կ'աղաչեմ, բարեկամ, մի՛ շարունակէք. ես արդէն կուզամ եւ կը խորշիմ...

— Շատ լաւ, դուրս ելլենք և փոխենք խօսակցութիւնները, որովհետեւ խորանարդապաշտութիւնը չէ նոր նկարչութիւնը. կան ապագայապաշտներ «futuriste», դադայականներ dadaïste եւ գերիրապաշտներ superréaliote։

— Ի՞նչ ըսել են ասոնք.

— Ոչ հարցնել պէտք է, ոչ հասկնալ։ Ոչ ոք հասկցած է եւ ոչ ոք գիտէ թէ ինչ են եւ արդէն գիտնալը հին գաղափար է։ Հասկնալէ վերջ գնահատելը սովորական է, ամէն մարդ կրնայ ընել. նորերուս արժանիքն է չհասկցած գնահատել, հիանալ պէտք է անհասկնալիին առջեւ, որպէսզի շուրջիններդ քեզ յարգեն։

— Կամաց կամաց կը սկսիմ հասկնալ կարծես. բայց, կ'աղաչեմ, ներելի՞ է հոմանուհի ունենալ։

— Անտարակոյս անհրաժեշտ է ունենալ. միայն պէտք է գիտնալ ընտրել... քանի որ կը խորշիք դարավերջիկ հոմանուհիներէ, պէտք է ընտրէք այնպէս աղջիկներ, որոնք մասնագիտական յատկութիւններ եւ սովորոյթներ ունենան եւ նման ըլլան ամենքին։

— Բայց սիրելի բարեկամ, իմ գիտցածս, բոլորը մէկ տեսակ են, անձնական բազմաթիւ փորձառութիւններ այդ ապացուցած են ինծի։

— Ոչ, ոչ. ատոնք ամէնքը հին գաղափարներ են. մեր հոմանուհիները հիներուն նման պէտք չէ ըլլան. առաջին պայման, պէտք է կամ սեւ ըլլան կամ առնուազն շոքոլադագոյն, եթէ ճերմակ են, պէտք է գոնէ մէկ ամուսին սպաննած ըլլան և առնուազն երկու անգամ երդուեալ դատաւորներէն անպարտ արձակուած։

— Բայց ես կը վախնամ այդ կինէն..։

Վախը համընթաց չի կըրնար քալել snobismeի հետ. անվախ պէտք է ըլլայ մինչեւ իսկ … պարագային։ Շարունակենք. նոր տարփուհին անպատճառ պէտք է եթեր շնչէ. … նկարէ իր մարմինն, … ծխէ և..

— Բաւական է, հասկցայ.. … կողմ զանանք եթէ կարելի է։

— Շատ լաւ, քաղաքական ինչ համոզումներ ունիք։

— Չափաւոր են իմ գաղափարներս. օրուան վարիչներն … գովեստի արժանի են ըստ …

— Տգիտութիւն... Չափաւոր … հակառակ է նոր վարդապետութեան. չափաւորութիւնը սովորական մտածողութեան գաղափար է. Պէտք է ըլլալ անշուշտ, խիստ, ծայրայեղ և արտառոց. պէտք է այն համոզումը ներշնչել մեզ շրջապատողներուն վրայ թէ, ոչինչ կրնայ կասեցնել մեզ և այն ատեն է միայն որ կիները պիտի պաշտեն մեզ. պէտք է ամէն օր նոր գայթակղութիւն մը տալ։ Կիները սովորական բաները չեն սիրեր. պէտք է կամ ծայրայեղ աջակողմին պատկանիլ կամ ծայրայեղ ձախակողմին.

— Ես աւելի աջը կը սիրեմ քան ձախը, թէեւ ինչպէս ըսի, միշտ աջէտերը նախընտրած եմ.։

— Բուրժուայի գաղափար է այդ. ո՛չ թագաւորական, ո՛չ ֆաշիստ, ոչ չափաւոր... ատոնց նորաձեւութիւնն անցած է արդէն...։ Անհրաժեշտ է համայնավար ըլլալ։

— Բայց ես պզտիկ սեփականատէր մըն եմ, բարեկամ, նոր գնեցի յարկաբաժին մը, զոր ոչ ոքի զիջելու կողմնակից եմ վարձերու այս սղութեան օրերուն։

— Հոգ չէ. ո՛վ ըսած է թէ համայնավարներն իրենց ունեցածը կը բաժնեն. բաւական է սիրել գաղափարը։ Թող ուրիշները բաժնեն իրենց ունեցածը, եթէ կ'ուզեն. մենք գաղափարապաշտ ենք և անձնական օրինակ տալու ստիպուած չենք։ Կնոջական մեծ սրահներու մէջ համայնավարութիւնն է վերջին նորութիւնը։ Ռափոփոռ կ'ըսէր վերջերս մեծ դքսուհիի մը. «Այո, ընկերուհի դքսուհի. այրը և կինը պէտք է մէջտեղ բերեն ինչ որ ունին լաւագոյն և... երեւակայեցէ՛ք, ընկեր Ռափոփոռի պատասխանեց դքսուհին, թէ այսչափ ժամանակէ հետէ համայնավար էի, առանց գիտնալու»։

Բարեկամս յոգնած էր եւ իբր երախտապարտութիւն առաջարկեցի ճաշարան մը երթալ. ընտրեցինք եւ առաջնորդեց զիս խորանարդապաշտ ճաշարան մը.

— Բայց պնակները քառակուսի են, ըսի, հակառակ անունի խորանարդ ըլլալուն. արդեօք կլոր ձեւը հակառա՞կ է snobismeի.

— Անտարակոյս. հիներն էին որ կը սիրէին կլորութիւնները. Նորը ուղիղ գիծի սիրահար է. գիծ եւ գիծ...։ Սեւ գիծ ճերմակ շրջապատի վրայ...

— Սքանչելի պէտք է ըլլայ։

— Ի հարկէ. հաւկիթի ձուաձեւութիւնն ալ պէտք է փոխենք եւ արդէն աչք չվիրաւորելու համար խաշած հաւկիթ չենք ուտեր. կերակուրներու վերջինը նարինջով պատրաստուած բադն է. սպասները կապարէ պէտք է ըլլան եւ սեղանը ճրագներով լուսաւորուած, իսկ կարսոնները պէտք է պեխեր եւ մօրուք ունենան։

Խօսակցութեան հին ձեւն ալ փոխուած է. անհրաժեշտ է քանի մը անգամ գոնէ առիթ գտնել Այնշթայնի, Ֆրոյդի եւ Պէրկսոնի վրայ խօսելու. Ֆրոյդ չէ՞ որ կ'ըսէ թէ եթէ երեխան մօրը կուրծքերուն կը փարի, այդ շարժումը սեռական բնազդի արդիւնք է... իսկ Այնշթայնի չորս տարածութիւնները... անպատճառ հասկնալու եւ բացատրելու խնդիր չկայ. բաւական է որ շուրջիններդ ապշին։ Ինչպէս կարելի է գովել Վիկտոր Հիւկօն կամ Լամարթինը... անոնք հին դպրոցի արդիւնք են։

Պառկելու ժամը մօտեցած էր, գոնէ ինծի համար, որովհետեւ նորերը առտուան դէմ պէտք է պառկին, կէսօրին արթննալու համար։ Շնորհակալութիւն յայտնեցի բարեկամիս եւ հեռացայ։

ՎԱՐԴ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՕՐԱԹԵՐԹ ՄԸ ՈՒՆԻՍ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԳՈՂՈՒԹՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ.

ՊԱՐՏՔ ՄԸՆ Է ՏԱՐԱԾԵԼ ԶԱՅՆ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴ ՄԸ ԳՏՆԵԼ. ՈՐՊԷՍԶԻ ԱՒԵԼԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃԻ, ՔՈՒ ԻՍԿ ԲԱՐԻՔԻԴ ՀԱՄԱՐ:

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

ՄԱԼԹՈՒՍԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Ինչպէս ծանօթ է բոլորին, մալթուսականները՝ աշխարհի բընակչութեան յաւելման աճումէն ահաբեկած՝ դէպի 1940 կը նախատեսէին համաշխարհային սով մը, որով մարդկութիւնը զրկուած սննդական բաւականաչափ նիւթերէ, պիտի ենթարկուէր բացարձակ անօթութեան։

Փաստ Աստուծոյ, ահա կը գտնուինք 1930 ական տարուոյ սեմին վրայ եւ բոլոր երկիրները, փարոսախնդրով հեռու՝ սովի եւ անօթութեան սպառնալիքներէ, ապրանք լիութեան մէջ կը լողան։ Ներկայիս, հակառակ մարդկութեան աճեցողական թափին, բոլոր երկիրներ կը տառապին երկրագործական բերքերու գերարտադրութենէն։ Ագարակներու ամբարներէն սկսեալ, երկաթուղիի կայարաններ եւ ծովային նաւահանգիստներ, բեռնատար շոգենաւներ ողողուած են երկրագործական բերքերով, որոնք կը փտին եւ կը ժանգոտին, իզուր սպասելով գնորդի։

Մալթուսականները հաշուի առած չէին գիտութեան հաւանական հսկայ յառաջդիմութիւնը եւ միայն, մեր աչքի մէկ կողմը գիտելով, իրենց մտահոգութիւնը կազմած էր մարդկային թիւին աճումը։ Մանաւանդ քիմիական պարարտներու ճարտարարուեստին հսկայական յառաջդիմութիւնը ոչ ոքի մտքէն կ'անցնէր։ Այսօր այս պարարտներու շնորհիւ, հողին ոչ միայն հին «պէրէքէթ»ը, սերը պիտի ըսէին ամբրիկացիները, վերստացուած է, այլ հողին արգասաւորութեան ուժը կրկնապատկուած եւ բազմապատկուած է։

Հակառակ՝ իրականութեան լոյսին տակ մալթուսական տեսութեան կրած այս ջախջախիչ պարտութեան, մալթուսականները կրնան մխիթարուիլ թէ՝ երկիր մոլորակին վրայ Հայաստան անունով կայ երկիր մը, ուր իրենց տեսակէտը կրնայ ճիշդ նկատուիլ։

Հայաստան, որուն բնակչութեան աճեցողական աստիճանը գլած եւ անցած է ուրիշ բոլոր երկիրներու թիւերը, այսօր կը տառապի, սա կամ նա պատճառով, սննդի սակաւութենէ։

Վա՜խ իմ անուշիկ հայրենիքս, այդ ընդհանուր կանոնին մէջ ալ նորէն բացառութիւն կազմեր ես։

Դժբախտաբար ժխտական։

Բայց հաւատքը Արաքսի ջուրերուն պէս կը յորդի եւ կը փրփրի մեր մէջ եւ մենք բաց աչքերով, մօտաւոր ապագայի մէջ, հայրենիքներու շարքին մէջ, պիտի ողջունենք մեր հայրենիքը, իբրեւ բազառիկ երկիր իր գեղեցկութիւններով եւ առաքինութիւններով։

Առաջինի երկի՛րն իմ Հայաստան։

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՑԷՅԻՆԻ ՄԷՋ

ՑԷՅԻՆ — Ներկայիս կը գտնուի աննախընթաց եռուզեռ մը Ցէյինի մէջ։

Առանց չափազանցելու նախ ըսեմ որ, Ցէյինը այսօր կը ներկայացնէ Ֆրանսահայ 4րդ կամ 5րդ գաղութը, Փարիզէն, Մարսէյլէն, Լիոնէն եւ Վալանսէն յետոյ, ուր կարելի է հաշուել աւելի քան 2000 դուռ հայութիւն։ Շատ քիչ են բոլոր միւս ազգերը, համեմատելով Հայերուն։ Արդէն ուրիշ լեզու չի լսուիր Ցէյինի բոլոր թաղերուն մէջ, եթէ ոչ հայերէն եւ երբեմն ռուսերէն։ Այնպէս որ, օտարները «La petite Arménie» կը կոչեն։

Բարոյական տեսակէտով, շատ մը բացասական երեւոյթներ աչքի կը զարնեն Ցէյինի մէջ։ Ունինք անհատներ որոնք իրենց անհատական կիրքերուն կը զոհեն գաղութին շահը։ Գրեթէ ամէն երկու տարի առաջ, Հօյն էր որ կը պղտորէր մթնոլորտը։ Հնչակեանները իրենց ֆարիզի կեդրոնէն չէզոքացուած ըլլալով, անշուշտ չեն կրկնուիր շատ մը անախորժութիւններ։ Ընդհակառակ մէկ տարի առաջ կ'ըլլային ահուր պատկերներու — նշանուիլ, քաղաքացիութեան գիմել ամուսնութեան համար, յետոյ իզուր, վէճ, կռիւ, դատ եւն.։ Այս շարքէն մօտ քանի օրինակներ ունինք, անցեալ տարուընէ, իբրեւ բարենիշ։ Ցաւալին այն է որ, այսօր ալ կը կրկնուին այդ բարքերը եւ Իզէրի նահանգապետը ձեռնարկելով, հարկ գտեր է. մասնաւոր շրջաբերական մը փակցնել տալ մասնաւորապէս Ցէյինի փողոցներուն մէջ։ Ահա գլխաւոր գիծերը

— Իզէրի Նահանգապետութիւնը խստիւ կ'ազդարարէ իր համայնքներուն մէջ հաստատուած օտարականներուն, որ մեզ չզբաղեցնեն, իրենց յատուկ տխուր արարքներով, որոնց համար տրամադրութիւն չունինք ժամանակ վատնելու: Պէտք է գիտնան նաեւ որ հիւրընկալ երկրի մը պարտադրած օրէնքները, պիտի կիրակուին անխտիր եւ թող չստիպեն մեզ, կրկնել զանոնք, գիրենք հրաւիրելու կարգապահութեան, որ տարրական է: Ուզողները իրենց երկրին մէջ կրնան ընել, ինչ որ կ'ուզեն, բայց հոս, ո՛չ: Եւայլն»:

Հասկցողին շատ՝ բարեւ. ցէյինի մտնելու արտօնութիւնն իսկ պիտի դժուարանայ, եթէ օտարականը անբարեձեւ համարուի։

Հայրենակցական Միութիւնները սկսած են գործել. սեթեւեթելով երկար քանի մը, կան հետեւեալ Միութիւնները — 1.— Ցարօն-Տուրուբերանի, 2.— Վասպուրականի, 3. - Սեբաստիոյ, (իրեն կցուած Սեբաստիոյ նահանգային Ուսումնական Միութիւն մը) 4 — Օրթաքէօյ Գիւղի գիւղի, 5 — Ակն Խուլի, 6 — Հ. Մ. Ը. Մ.ի Հ. Ց. Դաշնակցութեան բազմանդամ կոմիտէն։

Անցեալ կիրակի, Սեբաստիոյ Հայրենակցական Միութեան կողմէ ներկայացուեցաւ «Ցրիլքի» թատերախաղը որ բաւական յաջող էր։ Փողովուրդը փութացած էր քաջալերելու նոյն բարենպատակ ձեռնարկը։ Այստեղ եկած են նաեւ Ցէր եւ Ցիկին Հայկ-Արծիւի-ի իսկ 8 սեղանակիցներն։ Հայութեան պիտի ներկայացնէ հրաժեշտի իր վերջին թատերգութիւնը «Աստուած, Մարդը եւ Սատանան»։ Ունինք նաեւ «եկեղեցասէր Ցիկնանց Միութիւն մը», որուն առաջադրութիւնն է, գնել հող ու կառուցանել եկեղեցի մը որ պիտի ծառայէ նաեւ իբրեւ դպրոցի։ Առժամեայ Վարչութիւնը հրապարակ հանած է յայտարարութիւններ, որոնցմով կը հրաւիրէ հասարակութիւնը ընտրել օրինաւոր վարչութիւն մը։ Ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունք պիտի տրուի միայն կիներուն եւ օրիորդներուն։ Հրապարակ պիտի հանուին երեք կարգի տոմսեր 25, 50 եւ 100 ֆրանքի որոնց արդիւնքը պիտի կազմէ իբրեւ հիմնադրամ եկեղեցիի։

Գաղութիս մէջ գանգատ է չքաւորներու թիւը։ Մէկ մասը ապահոված է կլորիկ գումարներ։ Շատեր սեփական գործեր ունին։ Կան երկու օրճարան-ճաշարան, երեք մսավաճառ, 4 նպարավաճառ եւ զանազան մանր մունր արհեստաւորներ, որոնք իրենց բնակարանին մէջ կը գործեն։ Բանուորները կ'աշխատին երկու գործարաններու մէջ։ Société Lyonnaise de Soie Artificielleի մէջ մօտ 800 Հայեր կ'աշխատին, իսկ Gignaux Frères et Barbèzatի գեղագործարանին մէջ 50 հոգիի չափ նաեւ Լիոն աշխատողներ որոնք հանրակառքերով կ'երթեւեկեն։ Շատ է թիւը այն երիտասարդներուն, որոնք իրենց խնայած դրամին կռթնելով արհեստի կը հետեւին։ Ցէյինի Հայերը սիրուած են միայն անոր համար որ աշխատասէր են, տեղացիներուն խոպան դաշտերը գնելով, կառուցած են տուներ, խանութներ եւ նախանձը կը գրգռեն տեղացի խանութպաններուն։ Գործարաններէն մասնաւորապէս Société Lyonnaiseի մէջ յաւելուած եղաւ օրականներուն վրայ որուն շնորհիւ գաղթել ուզող Հայերը մնացին իրենց տեղը։ Այրերը 50 սանթիմէն մինչեւ 0,75 Ֆր. աւելի կը ստանան ժամ գլուխ իսկ այն թէ կին կը ստանան տարեկան նուէր 200 ֆրանքի երկրորդ տարին, 300, չորրորդին 500 շարունակաբար։ Շրջաններէն եկող Հայերը դժուարութեան կը բախին սենեակի համար։ Ամէն օր նոր եկող Հայերու թիւը կը բազմապատկուի։ Այնպէս որ յառաջիկային աւելի կարեւոր գաղութ մը պիտի դառնայ Ցէյին։ Միայն լաւ կ'ըլլայ որ պարապ տեղը խօսիլ չտանք մեր վրայ, այլ համերաշխութեամբ յարգանք ներշնչենք։

Ճ

ՑՈՐԵՆԻ ԲԵՐՔԸ

Ֆրանսայի ցորենի բերքը, այս տարի յուսացուածէն շատ աւելի լաւ արդիւնք տուած է թէ որակի եւ թէ քանակի տեսակէտով։

Ֆրանսայի գրեթէ ամէն կողմերը, մթնոլորտային պայմանները շատ նպաստաւոր եղան առատ բերքի առատութեան եւ որակին նպաստեցին. նաեւ սերմնցուի ընտրութիւնը, հողին լաւ մշակումը եւ պարարտացումը։

Այս տարի Ֆրանսա կրցած է արտադրել իր պէտքերու գոհացման անհրաժեշտ քանակութեամբ ցորեն։ Այնպէս որ, ուկին որ երկար տարիներէ ի վեր կը յատկացնէր արտասահմանի, իր ցորենի պակասը լրացնելու համար, պիտի մնայ երկրին մէջ։

Բայց անշուշտ, չի բաւեր միայն արտադրել, պէտք է նաեւ որ երկրագործը իր արտադրութիւնը ծախէ գոհացուցիչ գինով։

Այս հարցը սակայն կարծուածին չափ դիւրին չէ լուծել, կարգ մը պայմաններ կ'արգիլեն որ գինները որոշուին համաձայն մատուցման եւ խնդրանքի ընդհանուր օրէնքին եւ պէտք կ'ըլլայ միջազգային շուկայի պայմաններն ալ քննել, ինչպէս ներքին շուկային։ Ֆրանսական ցորենը առհասարակ կ'արժէ օտար ցորենը որ աշխարհի զանազան մասերուն վրայ կը մշակուի մեծ տարածութեան վրայ, եւ ամբողջ աշխարհի մէջ շրջան կ'ընէ։ Ֆրանսայի երեսփ. ժողովը ուզեց որ ցորենը պաշտպանուի երկրին մէջ։ Եւ այս կերպով, վերջին մաքսի ընթացքին, կենտրոնար գլուխ ցորենի վրայ տուրքի բարձրացում մըն ալ պարտադրեց, (ներկայիս 50 ֆրանք)։

Օտար երկիրներու մէջ, ամէն տեսակ ցորեն կը հասցնեն։ Անոնց գինները կը խաղան 120—155ի միջեւ։ Իսկ Ֆրանսական ցորենի գինն է 140 Փարիզի եւ 133—35 տեղական շուկաներուն վրայ։ Ցարբերութիւնը առաջ կու գայ փոխադրութեան ծախքերէն։ Կը նշանակէ թէ Ֆրանսական ցորենի դէմ օտար ցորենը չի կրնար մրցիլ ներկայիս միւս կողմէ ներքին շուկային մէջ, ան բաւական բարձրացում ունեցած է։ Իսկ ընդհակառակն, ան չի կրնար օտար շուկաներու մէջ ծախուիլ, առանց գինի անկում մը կրելու։ Ցորենի վաճառման գինը այս կերպով կը դառնայ ներքին շուկայի հարց մը։

Բայց ի՞նչ կարելի է ընել չափազանց անկումներու առաջքն առնելու համար։

Ֆրանսայի երկրագործական նախարարը կը կարծէ թէ, եթէ չուզուիր որ ցորենը գինի յաճախակի փոփոխութիւններու ենթարկուի, պէտք չէ որ երկրագործները շուկայ խուժեն իրենց ապրանքը ժամ առաջ ձեռքէ հանելու համար, այլ հետզհետէ զանոնք մէջտեղ հանեն, համաձայն պահանջներուն։ Շատ առատ մատուցումները գիներու անսովոր անկում առաջ կը բերեն։ Բարեբախտաբար, ցորենը շատ կը դիմանայ եւ կարելի է զայն պահել, պէտք եղած առնել երեւան հանելու համար։ Սակայն շատ երկրագործներ, պէտք ունին ժամ առաջ իրենց ցորենը ձեռքէ հանելու, տալու համար զանազան ծախքերու։

Այս անպատեհութեան առաջքն առնելու համար, երկրագործական նախարարը կը յիշէ երկրագործական վարկային ընկերութիւններու կարեւորութիւնը, քանի որ անոնք հաստատուած են փոխառութիւն ընելու համար երկրագործին։ Գիւղացիները կրնան լայնօրէն օգտուիլ այս ընկերութիւններէն, որոնք ի վիճակի են լիովին գոհացում տալու ըլլալիք պահանջներուն։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՁԱՅՆԸ

Զ. Ռ. Մ. վարչութիւնը մեզի յանձնած է երկար եւ կրքոտ պատասխան մը՝ Տիկին Գերցուհի Բարսեղեանի նամակին առթիւ. կը հրատարակենք միայն նիւթին հետ կապ ունեցող կէտերը.

Դիտել տալով թէ «Յառաջ»ը լուսաբանութիւն պահանջած էր պատասխանատու մարմիններէն եւ հայ ներկայացուցիչներէն, Վարչութիւնը կը յայտարարէ.—

1. Ի զօրու կը մնայ մեր ազդարարութիւնը — «Մի խաղաք որբերուն հետ» («Յառաջ», 24 օգոստոս)։

2. Վիճելի է արտաքսուած որբի մը պարագան եւ անտեղի էր գրի առնել։

3. Զ. Ռ. Մ.ի կեդրոնը «երբեք երախտագիտական նամակներ ուղղած չէ Ամերիկեան Նպաստամատոյցին, ոչ ալ քննադատական։ Իր յարաբերութիւն եղած են պաշտօնական եւ բարեկամական»։

4. Անճիշտ է նաեւ թէ Զ. Ռ. Մ. ի կեդրոնը տեղեկութիւններ ունէր Յունաստանի որբերուն փոխադրութեան մասին։ «Մեր վերջին հանդիպումին Դ. Կօրտըն Պէրրի մեզ հրաւիրած էր տարբեր խնդրի մը համար եւ մենք տարբեր բաներ խօսեցանք։ Ի միջի այլոց լսուեցաւ թէ որբեր պիտի գան Փարիզ։ Աւելին չէինք գիտեր։ Ու երբ դուք առանց շշուկի Աթէնք գացեր էիք ու կը վերադառնայիք, այն ատեն միայն Պ. Կ. Պէրրի ինք իմացուց մեզի ձեր պաշտօնը»։

5. Ոչ թէ մէկ, այլ մէկէ աւելի որբեր գինուորագրուած են։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՄԸ ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԱՆԴԱՄԸ ԱՌԱՆՁԻՆ ԹԵՐԹ ՄԸ ԿԸ ԳՆԷ։ ՇՌԱՅԼՈՒԹԻ՞ՒՆ Է ՄԵԶԻ ՀԱՄԱՐ։ ԼԱ՛Ւ, ԹՈՂ ԳՈՆԷ ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԿԱՐԴԱՑՈՂ ՄԷԿ ԹԵՐԹ ԳՆԷ, ՓՈԽԱՆԱԿ ՄԷԿԷՆ ՓՈԽ ԱՌՆԵԼՈՒ։

«Առաջին պարտականութիւնս եղաւ կարգը վերահաստատել եւ խստիւ պատժել վայրագութեանց հեղինակները: Բոլոր անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած են եւ կը հրաւիրեմ ժողովուրդը օգնել ինծի՝ այս պարտականութիւնս կիրարկելու մէջ:

Անցեալ յունիսին, Պաղեստինէն մեկնած առեն արաբական գործադիր կոմիտէին տուած խոստումիս համաձայն, Անգլիոյ մէջ արտաքին նախարարին հետ խորհրդակցութիւններ կատարեցի՝ Պաղեստինի Սահմանադրութեան մէջ փոփոխութիւններ մտցնելու համար: Վերջին դէպքերուն հետեւանքով, պիտի ընդհատեմ այդ խորհրդակցութիւնները:»

Արաբական Գործադիր կոմիտէն պատասխանելով մարզպանին կոչին, կ՚ըսէ թէ կառավարութիւնը զինեց բազմաթիւ Հրեաներ, թէ Հրեաները արաբ կիներ եւ երախաներ սպաննեցին եւ թէ Պաղեստինի անցեալ եւ ներկայ խռովութեանց պատճառն է Անգլիոյ սիոնական քաղաքականութիւնը, – փճացնել Արաբը եւ վերակենդանացնել հրեայ ազգը:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՑՈՅՑԵՐԸ

«Թայմզ»ի Թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Պաղեստինի ցոյցերուն շուրջ.

Ուրբաթ կէսօրին 5000 իսլամ ցուցարարներ հաւաքուեցան Հայտարխանա մզկիթին մէջ, յիշատակի արարողութիւն մը կատարելու համար Պաղեստինի մէջ սպաննուած իսլամներուն համար: Մոհամմէտ պէյ Ապու Թիմման, նախագահ ազգայնական կուսակցութեան, հրաւիրեց ներկաները բողոքել Պաղեստինի կացութեան դէմ, որուն միակ պատասխանատուներն են սիոնականները: Իրմէ վերջ նախկին վարչապետ զօր. Եասին փաշա էլ Հաշիմի եւս ճառ մը խօսելով, Իրաքցիները համբերութեան հրաւիրեց, ըսելով որ Իրաքի Հրեաները պատասխանատու չեն Սիոնականութեան համար, ուստի եւ ազնուօրէն պէտք է վերաբերուիլ անոնց հետ:

Ցուցարարները յետոյ քալեցին դէպի արքայական պալատը, ուր ցոյցեր տեղի ունեցան Սիոնականութեան դէմ: Վերադարձին երբ ցուցարարները կ՚անցնէին շուկային մէջէն, ջղայնացած հրեայ խանութպան մը օդին մէջ ատրճանակ պարպեց. սակայն գնդակը գնաց վիրաւորեց ամբոխին մէջէն իսլամ մը: Հրեան այն ատենաք ծեծ կ՚երաւ, որ ի վերջոյ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ: Հեծեալ ոստիկաններ հասնելով ցրուեցին ամբոխը: 10 հոգի թեթեւ վէրքեր ստացան:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԽԱՂԱՂԻ

Երուսաղէմ 3 սեպտ.— Կացութիւնը աւելի խաղաղ է այժմ Պաղեստինի մէջ, սակայն համիսլամական շարժումը վրդովիչ համեմատութիւններ կը ստանայ: Մեծ թիւով ցեղախումբեր կը համախմբուին սահմանագլուխներու երկայնքը: Անգլիական օդանաւեր կը սաւառնին Անդրյորդանանի վերեւ եւ կը հսկեն սահմանին վրայ: Օդանաւեր կը թռին նաեւ Երուսաղէմի վերեւ, բայց քաղաքին մէջ առեւտրական կեանքը կը վերստանայ իր բնականոն ընթացքը: Ոստիկանութիւնը մեծ դժուարութեամբ կը հաւաքէ Հրեաներու զէնքերը:

ՀԱՄԱՐԱԲԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Երուսաղէմի միւֆթին եւ իսլամական գերագոյն խորհուրդի նախագահ էմիր էլ Հիւսէյին Տէյլի Էքսփրէսի Թղթակցին յայտարարած է

— Եղածը ազգային յեղափոխութիւն մըն է, կրնայ հակազդեցութիւն ունենալ ամբողջ իսլամ Արաբիոյ մէջ: Ի հարկին կրնանք ստանալ ոչ միայն Սուրիոյ, Եգիպտոսի եւ Հիւս Ափրիկէի, այլ ամբողջ Արաբիոյ, 60 միլիոն բնակչութեան աջակցութիւնը: Անգլիոյ զէնքին ուժը կրնայ զսպել անկարգութիւնները, սակայն Պաղեստինի եւ Արաբիոյ մէջ վերջնական խաղաղութիւն չպիտի տիրէ, որքան ատեն որ Անգլիա շարունակէ հետապնդել Պալֆուրի յայտարարութեան քաղաքականութիւնը:

ՀԻՃԱԶԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԼՈՆՏՈՆ 3 սեպտ.— Շէյխ Վահպա, Հիճազի թագաւոր Իպն Սուտի խորհրդականը որ ներկայիս Լոնտոն կը գտնուի, վստահօրէն յայտնեց թէ Հիճազի թագաւորութեան մէջ հակաՀրէական շարժում առաջ չպիտի գայ: Իպն Սուտ եւ իր ժողովուրդը գիտեն որ Պաղեստին նուիրական երկիր է երեք կրօնքներու համար, քրիստոնէութիւն, հրէութիւն եւ իսլամութիւն: Թագաւորին անկեղծ փափաքն է տեսնել անոնց համերաշխութիւնը:

Եգիպտոսի ազգայնականներուն ցոյցը

Շաբաթ իրիկուն Գահիրէի մէջ Վաֆտ ազգայնական կուսակցութեան կողմէ կազմակերպուեցաւ մեծ ցոյց մը, որուն կը մասնակցէին աւելի քան 15,000 հոգի:

Խորհրդարանի լուծումէն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով խօսք առաւ նախկին վարչապետ Մուսթաֆա փաշա Նահաս: Ըսաւ որ թէեւ ազգայնական կուսակցութիւնը չընդունիր անգլեւեգիպտական դաշնագրի ծրագրին բոլոր մասերը, սակայն ազգայնականները երախտապարտ են աշխատաւորական կառավարութեան՝ եւ կանչելուն համար մարզպան Լորտ Ճորճ Լոյտը, որ յաճախ պատճառ դարձած էր երկու երկիրներու միջեւ բազմաթիւ թիւրիմացութեանց:

Նահաս փաշա պահանջեց նոյնպէս որ Մահմուտ փաշայի կառավարութիւնը հրաժարի եւ տեղ տայ սահմանադրական կառավարութեան մը, որպէսզի եգիպտական հանրային կարծիքը ազատօրէն կարենայ արտայայտել իր զգացումը հանդէպ անգլեւեգիպտական դաշնագրի ծրագրին:

Նահաս փաշայի ճառը քանիցս ծափահարուեցաւ:

Հաւաքոյթէն վերջ, խումբ մը ազգայնականներ գացին «Էլ Ահրամ» թերթի խմբագրատան առջեւ եւ հոն անարգական արտայայտութիւններ ունեցան թերթի տնօրէնին եւ նախարարներուն դէմ եւ քարկոծեցին գրաշարատունը:

«Էլ Ահրամ» վերջերս շարունակ յօդուածներ կը գրէր՝ յանձնարարելով ընդունիլ նոր դաշնագիրը:

Ոստիկանութիւնը միջամտեց, տեղի ունեցան բազմաթիւ ընդհարումներ եւ երեք ցուցարարներ ձերբակալուեցան:

Նոյն օրը վարչապետ եւ ազատական-սահմանադրական կուսակցութեան նախագահ Մահմուտ փաշա ճառ մը խօսեցաւ իր կուսակիցներուն առջեւ եւ բացատրութիւններ տուաւ Անգլիոյ մէջ կատարուած իր բանակցութեանց մասին:

Ցետ վիճաբանութեան ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց ընդունիլ դաշնագիրը:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Café la Petite Sourceին մէջ, Métro Odéon.

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի կողմէ: 14 Սեպտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ կէս գիշեր, 7 Place du Pont.

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ ENGHIENԻ ՄԷՋ

14 սեպտեմբեր 1929, շաբաթ գիշեր, ժամը ճիշդ 8.45ին
Enghienի Թաղապետական Թատրոնին մէջ
Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ
Բրիէօյի ծիծաղաշարժ գոմէտի-տռամը

3 արար E. BRIEUX **ՊԼԱՆՇԷԹ** Թարգմանեց՝ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

կը մասնակցին՝ տիկնայք Ս. Յ. Ալիքսանեան, Սիրուշի Նշանեան եւ Անահիտ, Պ. Պ. Տ. Նշանեան, Առման կոթիկեան, Ա. Գմբէթեան, Սարաֆեան, Մաքսուտեան, եւայլն:

Տոմսերու գները՝ Ա. Կարգ 25, Բ. Կարգ 10 ֆրանք:

Տոմսերու համար դիմել տեղւոյն վրայ Տիկ. Ա. Զարֆեանի եւ Պ. Հ. Սէթեանի

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մշակի խումբի անդամները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայանալ անդամատոմսով:

Փարիզի Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Մէթրօ Օտէօնի ճիշդ դէմը գաֆէ լա Փըթիթ Սուրսի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Սահակ Տէր Թովմասեան: Նիւթ՝ «Նոր Թուրքիան»:

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը 262 Rue Duguesclin: բոլոր ընկերներներու ներկայութիւնը կարեւոր է:

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ այսօր, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Դրադարանի սրահը:

Լիոնի Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Քեռի խումբի ընկերները այս գիշեր ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը:

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար կը հրաւիրէ ընկերներ Եղիա Սիմոնեան, Յովհաննէս Տօնոյեան, Կարապետ Պալեան, Գրիգոր Աճէմեան, Յարութիւն Արքլեան, Կարօ Կէնճեան, Խնկիկ Կէնճեան, վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, դրադարանին սրահը:

Ժողովի կը հրաւիրուին Պ. Պ. Ս. Վրացեան, Բժ. Լ. Գրիգորեան, Լեւոն Մօզեան, Կարօ Սասունի, Եաւարշ Նարդունի եւ Օհան Կարօ այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Պ. Մկրտիչ Պարսամեանի բնակարանը 121 Rue Marcadet:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Վալոնս, Լ. Կ.— 100:
Նիւ Եորք, Մ. Գ.— 10 տոլար:
Սկսանք ղրկել Օգոստ. 30էն:
Փարիզ, Ղ. Ե.— 12:
Գարի Գ. Ս.— 100 Ֆր.: Սկսանք ղրկել:
Ժընեւ, Տիկ.— Սկսանք ղրկել երրորդ նոր բաժանորդին Սեպտ. 1էն:
Մէստոն, Գ. Փ.— 35:
Համպուրկ, Ս. Յ.— 100 Ֆրանք: Սկսանք ղրկել:
Լա Սիոթա, Ղ. Թ.— 80:
Թաւրիզ, Գործ.— 736:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Նազարէթ Էքմէքճեան, 25 տարեկան, հօր անունը՝ Մկրտիչ, մօր անունը վարդուհի: 1924ին կը գտնուէր Փարիզ: Իմացնել՝ Յառաջի

— Կիւրինցի այրի տիկին Գոհար Մինասեան կը փնտռէ իր եղբօրորդիները՝ Լեւոն Մանուկեան եւ իր քոյրը Տիրուհիգա Մանուկեան (այժմ Թօփալեան): Կը կարծուի թէ Պէյրութէն Ֆրանսա անցած է: Իմացնել՝ Տիկ. Գոհար Մինասեանի 138 Rue Garibaldi, Lyon.

Կարինեցի վարդիթեր Մկրտիչեան կը փնտռէ իր եղբայրը Կարնոյ Գավառը Թաղէն Լեւոն Մկրտիչեան (32-35 տարեկան): Մօր անուն վարդուհի (ծնեալ Գարթանեան), հօր անունը՝ Կարապետ Մկրտիչեան որ կը զբաղէր սիկարի Թուղթի գործով: Լեւոն աւարտած էր Սանասարեան վարժարանը եւ փոխադրուած Պոլիս, ուր կ՚ուսանէր: Ընդհ. պատերազմէն ի վեր որեւէ լուր առնուած չէ իր մասին: Ով որ տեղը գիտէ հաճի իմացնել իր խնդրուի իմացնել Missak Sisserianի, B. P. 35, Deir-ez Zor (Syrie):

—Յիկին Աննա Յարութիւնեան կը փնտռէ իր որդին Մխիթար Յարութիւնեան որ այժմ Նիս կը գտնուի: Իմացնել իր մօր՝ Աննա Յարութիւնեան centre d'Hebergement du Boulevard Jourdan, Bld. Jourdan, Paris (13e).

— Իզմիրցի Օր. Արշակուհի Գազանճեան, հօր անուն՝ Յակոբ, կը փնտռէ իր հօրաքոյրը Տիկին Խաթէր Փալթաեան, ամուսինը Մարտիրոս, զաւակները Արտեմիս եւ Ղազարոս, որոնք Յունաստանէն մեկնած են Պէյրութ:

Կը փնտռէ նաեւ Նէվրիկ Ուստանեան որ կը գտնուէր Պէյրութի կողմերը: Իմացնել՝ Ա. Տէր Ստեփանեանի, 43 Rue Piat, Paris (20e):

— Նուարդ Տէր կումսիեան կը փնտռէ իր քոյրը Հայրենիցա Թորոսեան որ կը բնակէր Պոլիս, Նօղուրդիանէ փողոց Թիւ 11: Կը խնդրուի արտատպել Պոլսահայ Թերթերէն:

Նուարդ Տէրկումսիեան նաեւ կը փնտռէ իր քեռորդին, Գեորգ Քէօսէեան, կը կարծուի Թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա: Իմացնել՝ Nevart Dergoumsian, 11 Route le Gieres, Croix-Rouge, Grenoble (Isère):

ALLIANCE FRANÇAISE
101 Bld. Raspail, Paris (VI)

Ֆրանսերէն լեզուի գործնական վարժարան:

Սեպտեմբեր եւ Հոկտեմբեր ամիսներուն նախապատրաստական դասընթացք համալսարանի համար:

Շաբաթը 15 ժամ գործնական դաս ֆրանսերէնի, 40 դասախօսութիւն, 10 պտոյտ դասախօսութիւն Փարիզ եւ շրջակաները: Ամիսը՝ 170 Ֆր., երկու ամսուան համար 360 Ֆր.: Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ տնօրէն Mr. Robert Dupouey, 101 Bld. Raspail, Paris (6e).

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Սեպտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ			Ֆր.
Սթեռլին.		L. St.	123.94
Տոլար.		Dollar	25.57
Մարք	100	Mark	608.25
Թրք. Թղթ.		L. Trq.	12.25
Թրք. ոսկի		» or	106.90
Մէճիտիէ		Médjidié	8.75
Լէվա	100	Léva	18.62
Տրախմի	»	Drachme	33.25
Լիր	»	Lire	133.65
Պելճ. Ֆր.	»	Fr. Belge	71.10
Զուից.	»	Fr. Suisse	492.—
Լէյ	»	Leï	15.15

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ.-Քր.-Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	2260. -
»	II »	1665.—
»	III »	1650.—
Թուրքերի երկթղ.	Lots turcs	82.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 5 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

5 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1031 — ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄՈՒԹ ՄՆԱՑԱԾ ԿԷՏԵՐ

Երէկ հրատարակեցինք Զ. Ո. Միութեան մէկ բացատրութիւնը՝ Աթէնքի 70 որբերուն փոխադրութեան առթիւ։

Ոչ այդ յայտարարութիւնը, ոչ ալ անոր ամբողջական ընագիրը — որ անձնական բանվէճ մըն է— չեն լուսաբաներ մէջտեղ դրուած խնդիրը։

Ինչպէս կ՚երեւայ, Միութիւնը ինք ալ տեղեկութիւն չունի բուն անցուդարձէն, եւ նոր պիտի ուսումնասիրէ որբերու տեղափոխութեան փշոտ հարցը։ Այդ կ՚ապացուցանէ իր հարցաթանն ալ, զոր նոյնութեամբ հրատարակած ենք այսօր։

Այսպէս, աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատուի թէ՛ որբերն ու որբուհիները կը բաժնուին, կը տեղափոխուին, վարձու կը տրուին կամ կը ծախուին միշտ օտարներու ձեռքով, անոնց հայեցողութեամբ եւ խնամակալութեամբ։ Իսկ մեր ծանօթ գլխագիր «Ազգը», կողմնակի կերպով հ՚իմանայ լուրերը, եւ կը հառաչէ կամ կը քրթմնջէ։ Անշուշտ հայ ներկայացուցիչներ ալ կան օտար Մարմիններու մէջ կամ անոնց բոլորտիքը, բայց անոնք հիւրաբար կը վարուին։ Շատ-շատ՝ իրենց տեսակէտները կը յայտնեն իբրեւ ամերիկեան գիտողմէկ խօսքով, ձեւական ժամանակցութիւն մը, որ միայն երեւոյթները փրկելու կը ծառայէ։

Օգոստոս 24ի խմբագրականով, մենք լուսաբանութիւն պահանջեր էինք փոխադրութեան կարգադրիչներէն, մանաւա՛նդ հայ ներկայացուցիչներէն։

Բուն պատասխանատուները լռեցին, եւ ինքնաբերաբար հրապարակ իջաւ մեր ընկերուհին, Տիկին Պերճուհի Բարսեղեան, պաշտպանելու համար այս ձախող գործը։ («Յառաջ», 23 օգոստոս)։

Իբրեւ իրագէկ, Տիկինը այս առթիւ կը յիշէր կարգ մը փաստեր, որոնք աւելի շատ մանրամասնութիւններ են։

Յարգելով հանդերձ իր համոզումները, կը զարմանանք իր միամտութեան, այլ մանաւանդ չափազանց նախանձախնդրութեան վրայ։

Ցիրուցան որբերը հաւաքելու եւ Ֆրանսայի ագարակներուն մէջ բաժնելու այս քաղաքականութիւնը կարելի էր նուազագոյն չարիք համարել, եթէ ուսումնասիրուած ըլլային բոլոր պայմանները, Ցունաստանի, Սուրիոյ թէ Ֆրանսայի մէջ։ Կատարուա՞ծ է այս աշխատանքը։ Ո՞վ է կատարած, Նպաստամատոյց"ը թէ Բարեգործականը։ Ֆրանսայի Որբապաշտպան Կոմիտէ՞ն, թէ այս կամ այն գլխարկաւոր էֆէնտին։

Ֆրանսայի ագարակապանները միշտ պէտք ունին օտար եւ առողջ մշակներու։ Տակաւին անցեալ օր, տեղական թերթերը կը ծանուցանէին թէ՝ պատուիրակութիւն մը ղրկուած է Պալքանեան երկիրները, օտար բանուորներ վարձելու համար։ Միայն Ռումանիայէն վարձուած են տասը հազար հոգի, իբրեւ հետեւանք անգործութեան։ Պատուիրակութիւնը պիտի պտտի նաեւ Պուլկարիա եւ Ցունաստան։

Արդ, ի՞նչ է տարբերութիւնը այս ձեռնարկին եւ 17—20 տարեկան որբերու առուծախին։ Եթէ իբրեւ բանուոր կը վարձուին այս տղաքը, անշուշտ աւելի նպաստաւոր պայմաններ կրնան գտնել առանձին սակարկութիւններով, փոխանակ տաժանելի պայմանագիրներ ստորագրելու եւ կրնան իրենց նախընտրած գործին երթալ։ Չէ՞ որ նպատակը Ֆրանսա մտնել էր։

Մենք երբեք ջատագոված չենք այս տղաքը փափուկ, ծոյլ կեանքի վարժեցնելու կամ կաթ ու մեղրով սնուցանելու որ եւ է քաղաքականութիւն։ Իսկ եղ ու մեղրով սնած ու ճարպ կապած մարդիկ ա՛լ չափը կ՚անցընեն, շարունակ անոնց երեսին զարնելով «ազգին հացը» կերած ըլլալու պարագան։ Այդ մարդիկը պէտք է գիտնան, վերջապէս, թէ ո՛ւրկէ եկան այս տղաքը, եւ ի՛նչ կ՚ընեն հիմա, որբանոցներէն արձակուելէ յետոյ, այս պողոտաներուն վրայ, իրենց աչքին առջեւ…

Զարքաշութեան, ճակտի քրտինքով հացճարելու խնդիր չկայ այստեղ, այլ տարրական դատողութեան, գործնականութեան եւ եթէ կ՚ուզէք՝ բարոյականի խնդիր։ Ամբողջ սերունդի մը ճակատագի՞րը կը վարենք, թէ աւար կը բաժնենք։ Բարեգործականը, որ «ազգային» աչք մը ունի այս գործերուն մէջ, կրնա՞յ պնդել թէ աւելի գէշ պիտի ըլլար, եթէ այս տղաքը հողին կապուէին ոչ թէ Ֆրանսայի, այլ Ցունաստանի կամ Լիբանանի մէջ։ Մանաւանդ այս վերջին շրջանին մէջ, ուր գիւղեր կը շինուին եւ հողեր կը բաշխուին։ Ցետոյ, եթէ անհրաժեշտ չարիք է Ֆրանսա փոխադրութիւնը, գոնէ կրցա՞ծ է յաջողցնել, որ 5-10 տղաք միեւնոյն տեղը աշխատին։

Մենք տակաւին կը կասկածինք որ արդէն փոխադրուած 900էն կամ 1500էն հետքն իսկ պահած ըլլան։

Արդէն բուն չարիքը յառաջ կուգայ այն տխմարի, «պիխսպէր» կամ քարացած վիճակէն որ կը տիրէ մեր հանրային բոլոր գործերուն մէջ, օտարներն անգամ ջղագրգռելու աստիճան։ Գործեր կը կատարուին, երիտասարդ սերունդ մը կրկին եւ կրկին հովին կը տրուի աշխարհէ աշխարհ, իսկ մենք եղած կարգադրութեանց լուրերն անգամ պատահաբար կ՚իմանանք…

Եւ երբ իմանանք, մեզ կը հետաքրքրէ ոչ թէ երեւան հանել բուն ցաւը, այլ նիզակ ճօճել իրարու դէմ, խօսքի տակ չմնալու համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿԸ ՇԻՆՈՒԻ՞, ԹԷ ԿԸ ՔԱՆԴՈՒԻ

«Հայրենիք» գիտել կուտայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (15 օգոստ.)

— «Ինչպէս յուսեդբայր խորհրդային երկիրներու՝ նոյնպէս ալ Թուրքիոյ մամուլին մէջ, գրեթէ ամէն օր, արձանագրուած կ՚ըլլան խոշոր գումարներ, որոնք յատկացուած են այս կամ այն շինարարական ձեռնարկին։ Եթէ այդ գումարներու ցանկը մատեանի մը մէջ ամփոփուէր, պիտի կազմէր այնքան պատկառելի թիւ մը, որ մարդ զարմանքով պիտի հարցնէր թէ՛ ո՞ւրկէ կ՚ելլէ այդքան խոշոր գումար՝ Թուրքիոյ նման յետամնաց եւ աղքատ երկրի մը մէջ։

Միւս կողմէն, եթէ այդ գումարները յատկացուած նպատակին համար գործածուէին, այսօր Թուրքիան պիտի ունենար երկաթուղային մեծ ցանց մը եւ բազմաթիւ գործարաններ։ Բայց ատոնց ո՛չ մէկը, ո՛չ ալ միւսը գոյութիւն ունին, ոչ ալ դրամ կայ այդ երանելի երկրին մէջ։

Թուրքիան արագօրէն կը քանդուի թէ՛ բնութեան աղէտներու եւ թէ՛ ղեկավարներու ապիկարութեան պատճառով։

Պոլիսը՝ որ Թուրքիոյ առաջին քաղաքը կը համարուի ամէն տեսակէտով, այսօր ամայացած քաղաքի մը տպաւորութիւնը կ՚ընէ։ Հարիւր հազարաւոր այրած կամ քանդուած բնակարաններուն դիմաց՝ հազիւ քանի մը տասնեակ շէնքեր շինուած են անհատներու նախաձեռնութեամբ։ Մեծը պարապ մեղուի փեթակ մը դարձած է այս օրուան Պոլիսը։

Նոյն վիճակին մէջ է նաեւ Եգէական ծովի եզերքի Թագուհին՝ Զմիւռնիան, որուն կանգուն մնացած քանի մը շէնքերն ալ փլատակ դարձան երկրաշարժի հետեւանքով, եւ ուր տակաւին շինարար ձեռքը մուտք գործած չէ։

Ընկիւրին, ուր իբրեւ քէմալի մայրաքաղաքը նոր շինութիւններ կը կանգնէին, մէկ կարեւոր մասով հրդեհի մը ճարակ դարձաւ, որովհետեւ ո՛չ արդիական ձեւով հրշէջներու խումբ եւ ոչ ալ ջուր ունէր, հրդեհին առաջն առնելու համար։

Անդին ջրհեղեղ մը կուգայ եւ մարդոց ապիկարութիւնը կը լրացնէ։ Խօսքը Տրապիզոնի վերջին ջրհեղեղի մասին է։ Ահա քանդումի քանի մը նմոյշներ.— Հեղեղը քշած տարած է միթխարի կամուրջներ ու բազմաթիւ գիւղերու ամբողջ շէնքերը։ 1500է աւելի մեռեալներ կան։ Գատահար գիւղէն եւ Գոնտայի շուկայէն հետք մնացած չէ։ Սիւրմէնէի տեղը անգամ յայտնի չէ։

Կարճ խօսքով Տրապիզոնի նահանգի մեծագոյն մասը այժմ բնակելի վիճակի մէջ չէ։

Ասոնց վրայ եթէ աւելցնէք այն, որ արեւելեան (Տաճկահայաստանի) նահանգները տասնեակ մը տարիներէ ի վեր կը մնան բացարձակապէս աւերակ վիճակի մէջ, պատկերը կատարեալ կ՚ըլլայ»։

ՃԷՆՔ ՀԱՅՈՒ ՄԸ ՏԱՆ ՄԷՋ

Դամասկոսի ոստիկանութիւնը Կարաճ անուն հայու մը տան մէջ երեւան հանած եւ գրաւած է 31 րէվոլվէր, 41 դաշոյն, 1 գերմանական մավզէր եւ որոշ թիւով փամփուշտներ։ Կարաճ խնկոյն ձերբակալուած եւ բանտարկուած է։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Արաբներու խումբ մը առջի օր փորձեց Անդրյորդանանի սահմանագլուխէն Պաղեստին անցնիլ, Երուսաղէմի վրայ քալելու համար, սակայն արգիլուեցաւ։

Նախազգուշութեան համար անգլ. զինուորները գրաւած են Պաղեստինի սահմանագլուխի բոլոր այն գիւղերը, որոնց մասին կասկած կայ։

Խռովութիւնները սկսելէն ի վեր հացը սղած է։ Պզտ՛կ հաց մը, որ նախապէս կէս դրուշի կը ծախուէր, հիմա կը ծախուի 5 դրուշի։ Երուսաղէմի ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց արուարձաններու, մանաւորապէս Ցերձակի մըխանութիւն մէջ։ Երեւան հանեց զէնք ու ռազմանիւթ, զորս գրաւեց։ [illegible] գրոյ առարկայ շէնքի իսլամ վարձակալները ձերբակալեց։ Գիշերը շարունակ պահակ կը պտտի փողոցներուն մէջ։ Անգլիացի զինուորները գրաւեցին Երուսաղէմի մօտակայ Լիֆթա գիւղը, որ խռովութեանց բոյն դարձած էր։

Գալիլիայ շրջանին մէջ թեթեւ ընդհարումներ տեղի ունեցան զինուորական պահակներուն եւ Արաբներուն միջեւ։ Պէյսանի մէջ զինեալ իսլամներ յարձակած են քրիստոնեաներու վրայ եւ սպաննած քանի մը հոգի։ Տիբերիոյ մօտ Թինմիզրա հրէական գաղութին դէմ կատարուած յարձակում մը ետ մղուած է։

Հրամայուեցաւ զինուոր ղրկել Պիրիսէպա։

ՀՐԷԱՆՊԱՍՏ ՑՈՅՑԵՐ

Մարդու եւ Քաղաքացիի Իրաւունքներու պաշտպան Լիգայի կեդրոնական կոմիտէն քուէարկեց օրակարգ մը, որով անգլ. կառավարութենէն կը պահանջէ պաշտպանել Հրեաները, զորս բարբարոս մոլեռանդութիւն մը կը սպառնայ բնաջնջել։ Պաղեստինեան օջախին մէջ հաստատուած Հրեաները իր ուռունք ունին վայելելու կեանքի իրաւունքը, որ առաջինն է մարդու իրաւունքներուն։

Հրէական 30 զանազան կազմակերպութիւններ, երեքշաբթի իրիկուն հրապարակային հաւաքոյթի հրաւիրած էին Փարիզի Հրեաները, Վակրամի սրահին մէջ, բողոքելու համար իրենց եղբայրներու ջարդերուն դէմ։ 7000 հոգի ներկայ էին հաւաքոյթին, որուն կը նախագահէր Հիլալ Զլաթոփոլսքի, որուն երկու կողմերը նստած էին Պէնար Լըքաշ եւ Մարսէլ Միրթիլ։ Կարգադրուեցան նամակները ժոզէֆ Քայեօի, ժիւսթէն Կոտարի եւ փիէռ Ռընօտէլի, որոնք կը դատապարտէին ջարդերը։ Ցետոյ ճառեր խօսեցան Լոնտոնի խախամապետ Այզէնշթատ, եբրայական գրագէտ Զլաթափոլսքի եւ ուրիշներ։ Ցետոյ միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը՝ բողոքելով Պաղեստինի կառավարութեան դէմ։

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒՆ,

ԲԻԵՆ, 3 սեպտ.— Ցորենահաւաքման անկազմակերպ վիճակը ստիպեց առեւտրական գործավար Միկոյեանը նոր հրամանագիր մը հրատարակել, հրահանգելով ձերբակալել ու պատժել այն բոլոր կառավարական պաշտօնեաները, որոնք մրցումի կ՚ելլեն՝ իրարու ձեռքէ խլելու համար գիւղացիներու հունձքը։ Հակառակ դրուած արգելքին, Գործակցականները կ՚ազդարարեն գիւղացիներուն, որ եթէ իրենց ցորենները Գործակցականի մթերանոցները չյանձնեն, չպիտի կրնան ուրիշ ապրանք գնել անոնցմէ։ Մինչ միւս կողմէ Ցորենի Թրըստի, Ցորենի կեդրոնի գործակալները եւ ուրիշ գնող կազմակերպութիւններ կը զանգատին թէ՝ մրցումին հետեւանքով գիները կը բարձրանան եւ հաւաքումը դանդաղ կ՚ընթանայ։

Անցած շաբաթ «Իզվեստիա», «Պրաւդա» եւ ուրիշ թերթեր իրենց առաջին էջերը յատկացուցին ցորենահաւաքման դժուարութեանց։ Գաւառի թղթակիցները կը գրեն թէ ցարդ ակնկալուածին մէկ երրորդը միայն հաւաքուած է, ու գիւղացիները կը մերժեն նոյնիսկ յանձնել այն հունձքերը, որոնց փոխարժէքը ստացած էին անցեալ գարնան։ «Էկոնոմիչեսկայա Ժիզն» թերթի ուրբաթ օրուան առաջին էջին վրայ հրատարակուած տեղեկութիւնները կը հաստատեն նոյն տխուր կացութիւնը։ Քաղաքներու մէջ քարտի դրութիւնը կը շարունակուի, եւ բոլշեւիկները այս ձմեռ հացի աւելի նեղութիւն պիտի քաշեն։

Խարքովի շրջանէն կը հաղորդեն որ գիւղերու մէջ կարելի չէ ոեւէ ապրանք գտնել։ Տպածոյի մեդրը կ՚արժէ 2 ռուբլի 30 կոպէկ, 50 կրամ ծխախոտը որ նախապէս 6 կոպէկ կ՚արժէր, այժմ կը ծախուի 30 կոպէկի, ո՛չ մէկ տեղ կարելի է լուցկի եւ գամ գտնել։ Բոլոր այս ապրանքները մեծ քանակութեամբ կ՚արտածուին դէպի Պալթիկեան երկիրները՝ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեանց կողմէ։

Միկոյեան հրամայած է գաւառի խորհրդային իշխանութեանց՝ չվարանիլ ամենախիստ պատիժներու ենթարկել բոլոր այն գիւղացիները, որոնք ըստ պայմանագրութեան չեն յանձներ իրենց ցորենները, մանաւանդ կուլակները։

Ուրիշ հրամանագրով մը, առեւտրական գործավարը որոշ պայմանաժամ կ՚որոշէ ցորենահաւաքման համար, ըսելով թէ՝ Ուկրայինայի եւ Ստորին Վոլգայի նահանգները իրենցմէ պահանջուած քանակին 100էն 70ը պէտք է հաւաքեն նոյեմբեր 1էն առաջ, Հիւսիսային Կովկասը՝ 100էն 75ը, միջին Վոլգան՝

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԽՈԼԱՄԱՑԱԾ ՅՈՅՆ ԳԵՐԻՆԵՐ

Իտալական շոգենաւով մը Պոլսէն Սելանիկ հասած է փավլոս Տիմու Սփիրօղլու անուն 29 տարեկան յոյն մը, որ կը պատմէ թէ մինչեւ այսօր Թոքատի մէջ իբրեւ գերի վար դրուած եւ Թուրքերու կողմէ բռնի կերպով իսլամացուած էր։ Շատ անգամներ փորձած էր փախուստ տալ, սակայն ձերբակալուելով դարձուած է իր աշխատած վայրը։

Օր մը վերջապէս Սեւ ծովու նաւահանգիստներէն՝ մէկէն գաղտնի շոգենաւ կ՚ապաստանի եւ 15 օր առաջ Պոլիս կը հասնի։ Հոն փոխանակութեան խառն յանձնաժողովէն ճամբորդութեան թուղթերը ապահովելէ վերջ կ՚ուղեւորի դէպի Սելանիկ։ Փավլոս Սփիրօղլու կը պատմէ թէ փոքր Ասիոյ խորերը մեծ թիւով իսլամացած եւ գերի քրիստոնեաներ հետ ամուսնացած գերիներ կան։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՎՐԱՆԱՔԱՂԱՔԻՆ ՊԱՐՊՈՒՄԸ

Ինչպէս գրած էինք սակէ առաջ, Պէյրութի քաղաքապետութիւնը ութ օր երկարաձգած էր վրանաքաղաքէն 700 ընտանիքներու փոխադրութեան ժամանակամիջոցը, որ Օգոստոս մէկին արդէն լրացած էր։

«Ազդակ» կը գրէ թէ՝ հակառակ սակայն եղած կրկնակ ազդարարութեանց, մեր հայրենակիցներէն ոմանք դեռ անշարժ մնացած էին իրենց հիւղակներուն մէջ եւ հակառակ ցոյց տրուած դիւրութիւններուն, ո՛չ էշրէֆիէի բարձունքի հողամասէն բաժին առած էին եւ ոչ ալ ուրիշ կարգադրութիւն մը ըրած։ Անցած ուրբաթ օր, քաղաքապետութեան հրամանով խումբ մը ոստիկաններ եկան եւ բռնի փլցուցին կարգ մը տուներ, որոնց բնակիչները կը յամառէին դեռ չփոխադրուիլ ուրիշ տեղ։

Դժբախտաբար ազեղ եւ ցաւալի դէպքեր ալ տեղի ունեցան տրուած հրամանի գործադրութեան միջոցին։ Մեր հայրենակիցները շատ լաւ պէտք է գիտնան որ կառավարութիւնը վերջնականապէս որոշած է վրանաքաղաքներու վերացումը որով պէտք է կանուխէն պատրաստուին եւ վերջը խճողման եւ շփոթութեան տեղի չտան։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՒՂԵՐ ԱԼԷՎԻՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան գաղթականներու տեղաւորման յանձնախումբի ներկայացուցիչ Պիւռնիէ Պէյրութէն մեկնեցաւ Ալէվիներու երկիրը, իր հետ տանելով այդ շրջաններու մէջ կազմուելիք հայկ. գիւղերու մէջ հաստատուիլ ուզող գաղթականներէ կազմուած պատուիրակութիւն մը։

Մասեաֆէ Քազաի մէջ ընդարձակ եւ յարմար տարածութիւն մը ընտրուած է նոր գիւղեր կազմելու համար, որու շուրջ համաձայնութիւն գոյացած է Ալէվիներու կառավարութեան եւ Պիւռնիէի միջեւ եւ շուտով պիտի աւարտի գնումի գործողութիւնը։ Պիւռնիէ որոշած է արագօրէն ձեռնարկել գիւղերու կազմութեան եւ կամաց կամաց փոխադրել գաղթականները։ 4 500 ընտանիքներու տեղաւորման տարածայնութիւնները ծիշդ չեն, դեռ տեղաւորուելիք գաղթականներու թիւին շուրջ ոչ մէկ որոշում տրուած է։

Պատուիրակութեան անդամները պտտած են ընտրուած հողամասերը եւ գտնոնք յարմար տեսած գիւղեր կազմելու համար, որոնք կը բաղկանան թէ լեռնային եւ թէ դաշտային մասերէ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՌՈՒՍ Ս.ԴԵՄՈԿՐԱՏՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԻ ԾՐԱԳԻՐԸ ԱԶԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԽՆԴՐԻ ՄԱՍԻՆ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉԱՁԵՒԻ ՀԱՐՑԸ

Հ. Յ. Դ ԺԱ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ ԵՒ Ս. ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ձեռնածալ ու անգործ, սպասելով որ ներքին երկպառակութիւնները ուժաբեկ ընեն խորհրդային վարչաձեւը, գոհանալով զուտ գաղափարական ու ուղղամիտ ընդդիմադրութեամբ՝ տեսական ճակատի վրայ, ռուս Ս. Դեմոկրատ կուսակցութիւնը՝ աքսորական ու ջախջախուած, այլ սակայն սկզբի օրերէն իսկ հակառակ ռուսական ներքին գործերու մէջ արտաքին միջամտութեան՝ ի՞նչ ձեւի տակ ալ ներկայանայ ատիկա՝ ա՛հա հիմակուընէ կը բանաձեւէ իր դիրքը ազգութիւններու հանդէպ ու իր տեսակէտը կ'ըսէ վաղուան Ռուսաստանի վարչաձեւին մասին։

Բանաձեւելէ առաջ սակայն պետական վարչաձեւը որուն կուսակից է ինք, վերջին անգամ մը եւս, ան անհրաժեշտ կը գտնէ որոշ ապահովութիւններ տալ փոքր ազգութիւններուն. հարկ կը համարէ վստահեցնել՝ որ վաղուան դաշնակցային հանրապետութիւնը կազմող ազգերուն մէջ պիտի տիրէ կատարեալ հաւասարութիւն։ Նոյնիսկ տարտղնուած ազգերն ու ազգային փոքրամասնութիւնները պիտի վայելեն լայն ինքնավարութիւն։ Ծրագրին եօթներորդ կէտը՝ ամբողջովին համոզում ու բարեհաճութիւն դարձած կ'ըսէ՝

— Նպատակ ունենալով բոլոր ազգութիւններու հաւասարութեան ու ազատութեան ամբողջական պաշտպանութիւնը՝ Ռուսաստանի բանուորական Ս. Դեմոկրատ կուսակցութիւնը կը պայքարի ազգային փոքրամասնութիւններու հանդէպ գործուած ամէ՛ն ճնշումի դէմ՝ եթէ նոյնիսկ ատիկա գայ ուրիշ ազգութեան մը կողմէ՝ համախմբուած որպէս խիտ ամբողջութիւն։ Ս. Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ձայն կը բարձրացնէ՝ մասնաւոր սաստկութեամբ՝ որեւէ պատրուակի տակ, սպիտակ-ռուս ազգութեան ղեկավար կամ առանձնաշնորհեալ դիրք ապահովելու ձգտող ամէ՛ն ձեռնարկի դէմ այլեւ սպիտակ-ռուսական ազգայնականութեան եւ ազգայնամոլութեան դէմ որ մեծապէս վտանգաւոր է՝ այս պայմաններուն տակ, ի՛նչ ձեւի մէջ ալ ըլլայ (Հատուած VII)։

Հուսկ ապա ծրագիրը վերջին հարուած մը եւս կուտայ՝ անկախութեան ձգտող կուսակցութիւններուն՝ միշտ յանուն խորհրդային միութեան բոլոր ազգութիւններու բանուորական դասակարգին։ Այսպէս՝ ծրագրին վերջին կէտը կ'ըսէ՝

— Ռուսաստանի բանուորական Ս. Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ազգային խնդրի՝ տուեալ ոլորտ լուծման համար իր մղելիք պայքարը սերտօրէն կը կապէ միութեան բոլո՛ր ազգութիւններու(*) բանուորներու ընդհանուր պայքարին՝ յանուն համայնավար իշխանապետութեան ժողովրդավար հաշուեյարդարին՝ յեղափոխական դասակարգերու սեփական ուժով (այսինքն՝ ո՛չ արտաքին միջամտութեամբ Վ.Շ.)։

Միայն ժողովրդավար հանրապետութեան մը շրջանակին մէջ— որ պիտի ապահովէ քաղաքական ամբողջական ազատութիւն, որ պիտի կրնայ փրկել յեղափոխութեան ընկերային ու քաղաքական նուաճումները եւ ստեղծէ այսպէս՝ գետին մը ուր միայն իրաւախոհութիւն մը եւ համաձայնութեան դաշինք մը հնարաւոր պիտի ըլլայ կռել բանուորներու և գիւղացիներու միջեւ— կարելի է ապահովել ազգային ազատութիւնը այն ձեւերուն մէջ որ կը համապատասխանեն միութեան բոլոր ազգութիւններու ճնշող մեծամասնութեան շահերուն։

Միայն այս շրջանակին մէջ է որ հանրապետութեան մէջ ապրող ժողովուրդներու ազատութեան յառաջդիմութիւնը կրնայ ամուր յենարան մը դառնալ՝ բոլո՛ր ազգութիւններու բանուորութեան հասարակաց պայքարին համար՝ ի խնդիր ընկերվարութեան։

Ահա՛ հրաւէրը որ կ'ուղղէ ռուս Ս. Դեմոկրատ կուսակցութիւնը Խորհրդային Միութեան բաղկացուցիչ ազգութիւններուն, ահա՛ վարչաձեւը որ ան կը խոստանայ ու ահա՛ պայքարը որ ան կ'առաջադրէ։ Աւելորդ կը համարենք անգամ մը եւս կանգ առնել այս վերջին հատուածին պաշտպանած տեսակէտներուն եւ երկրորդ հատուածին խոստացած ինքնորոշման իրաւունքին միջեւ գոյութիւն ունեցող ակներեւ հակասութեան։ Կը կարծենք որ ընթերցողներուն համար բաւական պարզ է որ ռուս Ս. Դեմոկրատ կուսակցութիւնը լռելեայն կը դատապարտէ անկախութեան ձգտումը— եթէ նոյնիսկ այդ ձգտումը ամէ՛ն գնով ու ամէ՛ն պայմաններու տակ չըլլայ եւ կուսակից է կայսերական նախկին հողերու անձեռնմխելիութեան սկզբունքին։ Որովհետեւ գնահատութեան եւ դէպքերու առաւել կամ նուազ առարկայօրէն մեկնաբանութեան հարց է որոշել թէ՝ ո՞ր ազգութիւնը իր անկախութիւնը կը հետապնդէ օրինաւոր ու բնականոն միջոցներով եւ որը կը ձգտի անոր «շահագործելով միջազգային կնճռոտութիւններն ու ամէ՛ն գնով և ամէ՛ն պայմաններու տակ»։ Ո՞վ ի վերջոյ պիտի ըլլայ իրաւարարը որոշելու համար թէ մի՞թէ վրաց Ս. Դեմոկրատ կուսակցութիւնը ընկերվարական բանուորական Միջազգայինի հիմնական սկզբունքներու շրջանակին մէջ է որ կը հետապնդէ իր անկախութիւնը եւ կամ թէ՝ ո՞վ պիտի ճշդէ թէ ե՞րբ սպիտակ-ռուսերու «ազգութիւնը» այս կամ այն ոտնձգութիւնը կ'ընէ միութեան բաղկացուցիչ ազգերէն մէկուն կամ միւսին դէմ...

Մնաց որ՝ ծրագիրը բազմաթիւ կարեւոր հարցեր (գիտութեամբ թէ անգիտութեամբ, կարեւորը ատիկա չէ այլ այն որ) գործնականօրէն կը ձգէ մութին մէջ, անտարակոյս սպասելով նախախնամական կարգադրութիւններու։ Ի շարս այլոց հետեւեալը —եթէ, օրինակի համար, համաձայն ծրագրի պահանջին խորհրդային զօրքերը ձգեն Վրաստանը եւ Վրաց ժողովուրդը օգտուելով ազատ ինքնորոշման իր իրաւունքէն եւ բոլորովին ազատ ու ժողովրդավար հանրաքուէով մը պահանջէ իր լրիւ ամբողջական անկախութեան իրաւունքը՝ ինչ պիտի ըլլայ ռուս Ս. Դեմոկրատ կուսակցութեան դիրքը։ Պիտի արդարա՞ցնէ ու պիտի պաշտպա՛նէ վրաց ժողովուրդին այդ պահանջը համաձայն հատուած երկրորդի տրամադրութիւններուն թէ դատապարտէ զայն յանուն բոլոր ազգութիւններու բանուոր դասակարգին եւ յեղափոխութեան շահերուն ու խորհրդային երկիրներու տնտեսական միութեան։

Անշուշտ չկրցանք սպառել այն բոլո՛ր հարցերը որ ծրագիրը կը յարուցանէ եւ որ առանձին կրնան նիւթ դառնալ մասնաւոր ուսումնասիրութեանց։ Այդ կարգի հարցեր են օրինակ՝ բաղկացուցիչ ազգերու արտաքին ներկայացուցչութիւններու խնդիրը եւ կամ այս կամ այն ազգութեան գաղթական զանգուածներու պաշտպանութեան հարցը, պատերազմի ժամանակ սահմանամերձ ազգութիւններու պաշտպանութեան եւ կամ առհասարակ ազգային բանակներու խնդիրը եւ տակաւին ուրիշներ։ Վերջացնելէ առաջ սակայն՝ կ'ուզենք համառօտակի զուգահեռական մը տանիլ Հ. Յ. Դ. ԺԱ. Ընդհանուր Ժողովի քաղաքական յայտագրի դրած պահանջներուն եւ այս ծրագրին տրամադրութիւններուն միջեւ։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գերագոյն ժողովը ի՞նչ կը պատասխանէ այս հարցերուն եւ ի՞նչպէս կը տեսնէ վաղուան Ռուսաստանը։ Պատասխանելէ առաջ յիշեցնենք ինչ որ ըսինք առաջին յօդուածով, այսինքն՝ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ռուսական խնդրին առհասարակ ու ազգութիւններու հարցին կը մօտենայ՝ ո՛չ թէ ուրոյն, հապա փոքր ազգութիւններու մասնայատուկ անկիւնէ մը։ Այս բոլոր հարցերը զինքը կը շահագրգռեն այնչափով, որչափով որ կը դիւրացնեն կամ կը դժուարացնեն մեր քաղաքական կացութիւնը, միտական կամ դրական ազդակներ կը դառնան՝ հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարի հետապնդման ճամբուն վրայ։ Թէ ի՛նչպէս կ'արդարանայ ռուսական ազգութիւններու խնդրի մերձեցման այս եղանակը՝ ատիկա առանձին նիւթ է որ արժանի է լուրջ ուսումնասիրութեան, այլ սակայն սպառած՝ ԺԱ. Ընդհանուր Ժողովի յայտագրի երեւումէն իսկ։

Մեզ կը մնայ միայն հոս զետեղել կուսակցական յայտագրի հետեւեալ հատուածը որ կ'ըսէ— «Մեր պայքարի ճամբուն վրայ առաջին ուժը որուն կը հանդիպինք, խորհրդային Ռուսաստանն է, մէկը մեծագոյն պատասխանատուներէն Անկախ Հայաստանի խորտակման։ Հանդուրժելով հայաբնակ գաւառներու անջատման Հայաստանէն եւ անոնց կցման հարեւան հանրապետութեանց՝ Խ. Ռուսաստանը մինչեւ իսկ Կովկասի վարչական բաժանման մէջ կը շարունակէ ցարական Ռուսաստանի աւանդական քաղաքականութիւնը, գերազանցելով անոր բռնութիւնը ուրիշ մարզերու մէջ»։

Ուրիշ տեղ մը յայտագիրը՝ նոյնքան կտրուկ ու հաստատ որքան աներկմիտ, կ'ըսէ՝

— «Մեր պայքարի կարգախօսը պէ՛տք է ըլլայ «Միացեալ եւ Անկախ Հայաստան», որ արդէն դարձած է հայ զանգուածներու նշանաբանը։ Ընդհանուր ժողովի խորին համոզումով Հայոց հարցի ուրիշ որեւէ լուծում անկարող է ապահովել հայութեան գոյութիւնն իբր ազգ եւ տալու անոր ազատ ստեղծագործութեան եւ բարգաւաճման հնարաւորութիւն (Ընդգծումը իմս է)։

Ուրեմն ընդհանուր ժողովը չի հաւատար որ ուրիշ որեւէ լուծում, նոյնիսկ եթէ ատիկա ըլլայ ռուս Ս. Դեմոկրատներու առաջարկածը, ներկայ ու ապագայ բոլոր խոստումներով միասին՝ կրնայ բաւարարել մեզ։ Այս կտրուկ վճիռը տեսնէ է որ ստանայ իր ամբողջ պարզաբանութիւնը ԺԱ. Ընդհանուր Ժողովի յայտագրի մանրամասն մեկնաբանութեամբ եւ նիւթին արժանի ձեռնհասութեամբ։

Մեզ կը մնայ հետեւիլ մեր Ընդհանուր Ժողովի որոշումներուն։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

(*) Ազգութիւն բառը կը գործածեմ nationalitéի փոխարէն որ գործածուած է ծրագրին մէջ մասնաւոր նկատումով, անշուշտ տարբերելու համար ազգէն nation: Վ. Շ.

ՀԵՌԱՒՈՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ՈՒՆԻՍ. ՈՐՈՆՔ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷԿ ԱՆԿԻՒՆԸ ԻՆԿԱԾ, ԵՒ ԱՇԽԱՐՀՔԷՆ ԿՏՐՈՒԱԾ, ԿԱՐՕՏԸ ԿԸ ՔԱՇԵՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՔԻ ՈՒ ԳԻՐԻ։

ՄԻՏՔԷԴ ՉԱ՞ՆՑՆԻՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԸ ՆՈՒԻՐԵԼ։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՔՆԱՑՈՂ ՄԱՐԴԸ»

(L'Homme qui dormit cent ans), Հեղ. Հանրի Բերնէյ (Henri Bernay): Հրատ. Larousse:

Լարուս հրատարակչական տունը ձեռնարկած է շարք մը վէպերու, որոնք թէեւ յատկացուած են միայն պատանիներու, սակայն մեծերն եւս հետաքրքրելու շնորհքէն զուրկ չեն, Ժիւլ Վեռնի նշանաւոր վէպերուն նման։

Այդ շարքին կը պատկանի Հարիւր տարի քնացող մարդը վէպը, որուն հեղինակը՝ Հանրի Բերնէյ, արդէն վարձատրուած է Ֆրանսական Ակադեմիայէն պատանիներու նուիրած նախորդ մէկ վէպին Անդրալանտեան մը գողցուած էին համար, Սոբրիէ-Առնու մրցանակով։

Հանրի Բերնէյի վէպը մեզ կը տանի հարիւրաւոր տարի յետոյ, ու կը ներկայացնէ Միացեալ-Նահանգները իրենց ամենավերջին կատարելութեանց մէջ։ Հսկայական փոփոխութիւններ, նորանոր գիւտեր յեղաշրջած են ընկերային կարգերը, սովորութիւնները, կենցաղը։ Օրէնքը խիստ է։ պէտք է համակերպիլ, եւ մարմինը կերպ մը գոհ այդ համակերպականութեան, մեքենական բնոյթ մը կը ներկայացնէ։ Հանրի Բերնէյ, այդ պատճառով, երանի՛ կուտայ այն երկիրներուն որոնք ընթանալով հանդերձ յառաջդիմութեան շաւիղէն, կը ջանան պահել ինչ որ ներքան ունի իմաստուն եւ ընտիր։

1927ին, երիտասարդ հարուստ մը, զոհ կ'երթայ սակարանական անկումի, քարոզգործ խորհրդատուներու խաղերուն շնորհիւ։ Մէկ պահէն միւսը կը դառնայ չքաւոր մը, առանց ո՛եւէ դիրքի, առանց աշխատանքի, եւ ո՛եւէ աշխատանքի յարմարութեան։ Յոյսի ո՛չ մէկ նշոյլ։ Կը փորձէ անձնասպան ըլլալ. հաւատարիմ ծառան կ'արգիլէ։ Այդ ատենն է որ իր ուշադրութիւնը կը գրաւէ թերթի մը շնորհալից մէկ լուրը թէ՝ ամերիկացի գիտուն մը գտած է միջոց մը որով կրնայ քնացած վիճակի մէջ պահել անձ մը տարիներով, եւ նոյն իսկ հարիւր տարի։ Լուրը կը վերջանար կամաւորներու կոչով մը։

Տէր եւ ծառայ կ'ընդունին գիտունին պայմանները, եւ կը քնանան 1927ին, արթննալու համար 2027ին, հարիւր տարի՛ վերջ...

Հարի՛ւր տարի...

Անշուշտ շատ բաներ փոխուեր էին։ Երբոր մեր հերոսները կ'արթննան՝ խիստ անօթի են, կ'ուզեն խոշոր աման մը ապուր. իրենց կը հրամցուին մէկ մէկ գնդիկներ հացի սիսեռի մեծութեամբ։ Ֆրանսացի մեծ գիտուն Բերթըլոյի երազը իրագործուեր էր։ Ձեռք կ'ուզեն տալ հայրենակիցի մը՝ ան չի հասկնար իրենց այդ շարժումը։ Լուր կ'ուզեն Էյֆէլի աշտարակէն իրենց պատասխան կը տրուի թէ շատոնց քանդուած է. օդային երթեւեկը չխափանելու համար։ Ամէն շարժում, ամէն քայլ պէտք է առնել օրէնքի արտամադրութիւններուն համեմատ։ Ոստիկանութիւնը ամէն տեղ է, եւ աններող։ Մարդ ազատութիւն չունի որոշելու, ցանկալու, իր կամքին համեմատ շարժելու։ Խամաճիկներ՝ օրէնքի առջեւ, առանց անձնականութեան, միօրինակ հագուստներով, միօրինակ ճաշակներով։

Հանրի Բերնէյ իր հերոսները կ'առաջնորդէ զարմացումէ զարմացում, արկածներէ արկած, գործարանէն մինչեւ բանտը, այնպէս որ իր վէպը կրնայ գոհացում տալ ամէն կարգի ընթերցողներու, մանաւանդ որ իր ոճը յստակ է մեկին, ու մատչելի ամէնուն։ ԱՐՑ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՍՓՈՓ՛ԱՆՔԻ ՏՈՒՆԸ

Մանուկներու խնամատարական գործը, (եթէ նկատի չառնենք կովկասահայ երբեմնի հաստատութիւնները) առհասարակ շատ աննախանձելի վիճակ ունեցած է մեր մէջ։ Հայրենի բնագաւառներուն մէջ, հայ մամիկները, շինականի խրճիթէն մինչեւ քաղքցու հոյակապ տուներու մէջ, իւրայատուկ ձեւ ու միջոցներ ունէին։ Մամիկները ծանօթ էին այն բոլոր բոյսերուն եւ տեղերու յարմար նիւթերուն, զորս այժմ ալ գիտութիւնը կ'օգտագործէ ինչպէս մանուկներու, նոյնպէս չափահասներու եւ մեծերու առողջապահութեան համար։ Հայրենի շէնշող օճախներու մէջ, կային մանուկներու յարմար, օդասուն բնակարաններ, զբօսավայրեր, բաւարար եւ թարմ սնունդ. մաքուր եւ առողջ օդն ու ջուրը ամենալաւ եւ բուժեղ դարմանն էին. կարգ մը մանկական հիւանդութիւններու համար։ Ու մամիկներու գուրգուրանքը, սրտցաւ խնամքն ու լայն հնարաւորութիւնները, թէեւ նահապետական պայմաններու մէջ, մեծ մասով կը դարմանէին կործանարար վտանգը։

Այժմ սակայն շատ աւելի գժնդակ են պայմանները։ Եւ վտանգաւոր կացութեան մէջ է մեր մանուկներու խնամատարութեան գործը։

Հայ բազմանդամ ընտանիքները, պանդոկներու մէջ իրարու լեցուած են։ Ծնողներու չքաւորութեան պատճառով, երախաներու սնունդը բացարձակապէս նուազած են բազմաթիւ վայրերու մէջ, նոյնիսկ մանուկները անպաշտպան ու անտիրական, իրենց բախտին են ձգուած։

Միայն Մարսէյլի մէջ բազմաթիւ ծնողներ կան, որոնք իրենց անչափահաս մանուկները օտար դրացուհիին, քովի նպարավաճառին կամ պատահական ծանօթի մը պաշտպանութեան վստահելով, գործարան կ'երթան, իրենց օրապահիկը ճարելու։

Քիչ չեն նաեւ անոնք, որոնք կտոր մը ուտելիք դնելով իրենց տղոց ափին մէջ, կը ղրկեն փողոցի պատերուն տակ, կամ մօտիկ փոքրիկ հրապարակը խաղալու։ Սա դեռ ամբողջ երախաներու վիճակն է։

Քանիներ կան, որոնք հիւանդ երախան մինակ կը ձգեն տունը եւ գործի կ'երթան, առողջ մնացած զաւակներուն պատառ մը չորհացը վաստկելու համար։

Գաղութներու անկազմակերպ վիճակի զոհերն են նաեւ մեր մատղաշ մանուկները, որոնք վաղուան սերունդը պիտի կազմեն։

Մասնագէտներու պարտականութիւնն է անշուշտ մանրամասն ու գիտական տուեալներով լուսաբանել մանուկներու խնամատարութեան գործին կարեւորութիւնները եւ ձեւերը։ Անոնց պարտքն է նոյնպէս անհրաժեշտ միջոցներու մասին մտածել եւ թելադրանքներ ընել։ Սակայն պէտք չէ մոռանալ յայտարարելու համար որ ազգային բարենպատակ միութիւնները, Հայրենակցականներն եւ Կարմիր Խաչերը, մեծ գործեր կրնան կատարել այս ուղղութեամբ։

Օտարները կրնան, ժամանակ եւ տրամադրութիւն կ'ունենան ուսումնասիրելու մեր մանուկներու կացութիւնը, յատուկ օր մը եւ միջոցներ կը սահմանեն հայ մանուկներու դարմանումի գործին համար, հիւանդապահի, խընամակալի պաշտօն կը ստանձնեն։ Իսկ մենք եւ մասնաւորապէս Մարսէյլի 50է աւելի բազմ... միութիւնները. մասը մ... չեն խփեր, սկսուած ձեռնարկ... աւելի մեծցնելու, օգտակար... աւելի լայն չափերով մ... դարձնելու համար։

Ներկայ պայմաններու... Մարսիլահայ կեանքի մ... րական երեւոյթներէն մէկ... պետական միջոցներով եւ... բարերարներու կողմէ պահպա... այն հաստատութիւնը, որ... չափով կուգայ լրացնելու... բաց մը։

Առանց վարանումի, «Սփո... փանքի տուն», անունը կրե... տալ այն հիմնարկութեան... ծանօթ է «Oeuvre des nourris...» անունով։

Հին է այս հաստատութ... եւ իրական բարիք մը բոլոր... գերու չքաւոր հիւանդ մանու... րու խնամատարութեան... կէտէն։

Սփոփանքի տուն մը,... մեր աշխատաւորութեան... զաւակներէն մէկ մասին հա...

Երեք տարիէ ի վեր հայ... նուկները արժանացած են... ձին ուշադրութեան մը։

Եգիպտացի սրտցաւ տիկին որ կրնայ մաքուր հայերէն... սել, կրցած է չափել հայ գա... թականներու թշուառութ... միջոցներ ձեռք առած է հա... ւանդ մանուկներու առ... դարմանումի ժամ մը հա... տելու համար։

Եւ ահա, շնորհիւ տիկին... ժէլօի, երեք տարիէ ի վեր հա... բաւոր հայ հիւանդ մանո... կը դարմանուին 25 rue T... baneauի «Nourrissons»ի դար... նատան մէջ. քիչ բան չէ անշ... շաբաթական 70 — 100... նուկներու դարմանումը,... մասնագէտ բժիշկներու եւ... ՍԷմէրճեանի կողմէ։

Տիկին Անժէլօն է որ... մանուկներու առանձին գոր... նումի անհրաժեշտութիւնը... հանգոյը եւ կարեւոր ձեռն... գլուխ հանողը եւ ինքն ալ... յօժար կը ծառայէ դարմա... օրերուն։ Տիկինն ինքն է որ... գուա, ծանօթէ ծանօթ կը... զգեստեղէններ, կաթ եւայլն... թայթելով. կը բաժնէ դար... նատան մէջ իսկ, չքաւոր ծնող... րուն։

Խնամակալուհիի իր... դուրս գալով, տիկին Անժէլօ... ճախ կը բարեկամանայ հա... օտարազգի տիկիններու եւ... տասարդներու, կը բազմա... ձեռնարկները եւ գանձք գ... կը հրաւիրէ։

Դժբախտաբար շատ քիչ... յեր կան այդ խնդրով հետ... քրուող եւ այդ սփոփանքի... գրեթէ մոռացութեան տրու... հայ ունեւորներու, հայրե... ցական եւ բարենպատակ մ... թիւններու կողմէ։

Ձեռքիս տակն է Nourris... վերջին տարեշրջանի տեղեկագ... նուիրատուներու ցանկին մէջ... գիւ կարելի է հանդիպիլ հայ... նուններու։ Իսկ խնամակալ... կողքին այժմ կ'աշխատի մի... հայ աշխատաւորի մը կինը։

Քանի որ ի վիճակի չենք... մանկանոց-սնդակայաններ... նելու, քանի որ այդ խիստ կար... ւոր ձեռնարկը արդէն իսկ իրա... նացած է պետական մարմին... եւ օտար բարեկամներու զոհող... թիւններով եւ ջանքերով,... կը մնայ ուսումնասիրել այդ... նարկութիւնն ու իր բարիքն...

Մեզի կը մնայ աջակցի... փոխանակ շաբաթական մէկ... ուան, ուրիշ օրեր ալ հայ... խաներու դարմանումին յատ...

ցնելու միջոցներ ստեղծել։ Բան մը որ շատ ալ դժուարին չէ։

Մեզի կ'իյնայ գոնէ բացմա. ցնել նախապաշարումներու դանկը, փրկելով նաեւ մեր ազգային արժանապատուութիւնը։

Համոզենք մեր անգիտակից ծնողներն ու մամիկները, որ հիւանդ երախաները բժշկի տանին, գեղի ու դարմանումի վարժութիւն մը, արդիւնքը պիտի համոզէ մեզի։ Խղճի տուրք մը պէտք է վճարել։ Հայ անհատն ու հայ միութիւնները պէտք է մտերմօրէն եւ համարձակօրէն արձանագրել տան իրենց միանուագ տարեկան տուրքը։

Շա՜տ է, շա՜տ շատ է մարտիրոսներ մեր հիւանդ երախաներու թիւը գաղո՛ւ այդ հաստատութեան հիմնադիրներուն։

Փրկեցէք մեր մանուկները։

Ա. ԽՐԱՋԵԱ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԻՍԻՕՆԱՐՆԵՐՈՒ ԱՂՋԿԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Ճիւմհուրիյէթի մէջ Նազիյէ Ճէլիլ Հանըմ կը վերլուծէ Պոլսոյ միսիօնարներու վարժարաններուն կատարած դերը Թուրք աղջիկներու հոգեկան եւ բարոյական կեանքին վրայ։ «Երկու տարի յաճախեցի, կ'ըսէ հանըմը, միսիօնարի վարժարան մը, եւ սիրտս կը կսկծար տեսնելով թէ այդ հաստատութիւնը ի՛նչպէս կը խաթարէր մեր աղջիկներուն կրթական, ազգային, քաղաքական եւ հոգեկան բնազդները։

«Ուրիշ տեղեկագիր մըն ալ պատրաստեցի եւ ներկայացուցի կրթական գործավարութեան։ Կ'ուզեմ շեշտել մանաւանդ այն կէտը թէ շատ դժուար է թափանցել մայրապետներու վարժարաններու ներքին եւ իսկական կեանքին։ Երեւութապէս հանդարտ, մաքրասէր, կարեկիր դիմակին տակ՝ այդ դպրոցները ուրիշ բան չեն, բայց եթէ մէյ-մէկ սնախնդիր, անհաւատ եւ կեղծպարկեշտ, որոնք կ'ուզեն բռնաբարել իրենց քաղաքական պատակները։ Այս իրողութիւնը մտնելու համար բաւ չէ միայն ննջելի հանգամանքով այցելել այդ վարժարանները, այլ պէտք ինծի պէս մտքէն հետեւիլ եւ իբրեւ աշակերտ մը ըլլալ։

«Այդ դպրոցներու ծրագիրն ալ տարօրինակ է նոյնքան, ժանկավարժական, լեզուական եւ կրօնական տեսակէտներով։

«Անոնք ամբողջովին կը խաթարեն ներ անչափահաս աղջիկներուն մատաղ հոգիները, ազգային եւ ընտանեկան զգացումները։ Անոնք քաղաքական ու կրօնական եղերիկի նպատակներու բոյներ են պարզապէս։ Այս ամենուն փոխարէն մեզի ի՞նչ կ'աւանդեն այդ դպրոցները։

«Հասարակ, խղճալի ֆրանսերէն մը, զոր թուրքակներն անգամ կարող են խօսիլ։

«Կոչում կ'ընեմ ընթերցողներու խղճմտանքին։ Այս կրօնական վարժարանները, որոնք դարէ մը ի վեր մխրճեր են իրենց ճիրանները մեր մաքուր ծոցին մէջ, կրցե՞ր են հասցնել իսկական Թուրք երիտասարդ մը կամ տիպար հանըմ մը։»

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ

Անցեալ օր Դանեմի մէջ համագումարի նստան նոյն շրջանի աշխատանքի հաշմանդամներն ու անկարները։ Համագումարին մէջ բաց(ուեցաւ)։ Ճառեր խօսուեցան. բոլոր ճառախօսները պէտք ըլլալը շեշտեցին համերաշխութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ աշխատանքի արկածեալներուն եւ անկարներուն համար եւս ձեռք ձգել այն առաւելութիւնները, որոնք տրուած են պատերազմի հաշմանդամներուն եւ անկարներուն։

Վերջոյ, միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով հաստատելէ վերջ 1914էն յետոյ, պարուաւոր գիներուն անօրինակ եւ անհամեմատ բարձրացումը, կը պահանջուի որ աշխատանքի արկածեալներու յատուկ անկախ սնտուկ մը հիմնուի, բարելաւելու համար արկածեալներու, եւայլն կացութիւնը։

Կը պահանջուի նաեւ ամբողջական վերաքննութիւնը 1898ի օրէնքին, որ այլեւս չի համապատասխաներ արդի պահանջներուն։ Համագումարէն յետոյ, պատգամաւորները մեծ դայլ մը կատարեցին Դանեմի մէջ, ուր փողոցէ փողոց, թափոր կազմած շրջելէ յետոյ, հասան կառավարութեան շէնքը եւ քաղաքապետին ներկայացուցին իրենց պահանջները։

ՅՈՅՑ ՄԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Հալէպի քաղաքապետութիւնը վեց ամիս առաջ որոշած էր Համիտիէէն Սիւլէյմանիէ լայն պողոտայ մը բանալ՝ անցնելով հայկ. գաղթակայանին մէջէն։ Այս որոշումը ֆրանս. իշխանութեանց եւ թաղապետութեան միջոցաւ հաղորդուած էր գաղթականութիւններուն, որ դիմեր Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչին, որպէսզի իրենց հող տրամադրուի եւ հոն փոխադրուին։

Առաջնորդարանը իր միջոցներով աշխատած էր փոխել տալու սոյն որոշումը, բայց անկարելիութեան առջեւ՝ Յանձնախումբ մը կազմած էր, խնդրին քննութիւնը յանձնելով անոր։ Յանձնախումբը Նիւթականի կապուած այս հարցը չկրցաւ լուծել ի նպաստ կայանաբնակ մեր հայրենակիցներուն, շատ ծանօթ պատճառներով։

Օգոստոս 19ին քաղաքապետութիւնը շինութեան ձեռնարկելով, սկսաւ տնակները փլցնել։ Բայց քաղաքապետական պաշտօնեաներու ոստիկաններու եւ ոստիկան զօրքերու հսկողութեան տակ շարունակեցին իրենց գործը եւ աւարտեցին։

Այս միջոցին խումբ մը կիներ՝ իրենց ամուսիններուն դրդումով անշուշտ՝ առաջնորդարան եկան, եւ պոռալ կանչելէ վերջ ցրուեցան, կը գրէ «Եփրատ»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ԼԻՈՆ, 1 սեպտ.—Օգոստ. 25ի կիրակի օր տեղի ունեցաւ Լիոնի Հայրենակցական Միութեան դաշտապարահանդէսը Քիւսէի ընդարձակ ծառուղիներուն մէջ, ի նպաստ Սուրիոյ որբերու պատսպարանի։

Քիւսէ Լիոնէն հանրակառքով կէս ժամ հեռու է։ Որբերու պատսպարման այդ ձեռնարկը քաջալերելու փութացած էր հոծ բազմութիւն մը։ Բոլորն ալ խմբուած ընտանեկան սեղաններուն շուրջ տաք մթնոլորտ մը ստեղծուած էր։ Պարահանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին պ. պ. Պողոս Աղամոնեան, Խոսրով Ալպանաքեան եւ Օննիկ Պասմաճեան, որոնք մինչեւ ուշ ատեն երկսեռ երիտասարդութեան պարերը վարեցին։ Կարգադիր յանձնախումբը կազմակերպեց թոմպոլա մը, տրամադրելով արժէքաւոր առարկաներ։

Յետոյ կատարուեցաւ աճուրդ մը որմէ գոյացաւ 400 ֆր.։ Շահեցաւ կօշկակար պ. Յարութիւն Մանուկեան։

Ժամանակը ուշ էր եւ դեռ ժողովուրդը չէր բաժնուեր հանդիսավայրէն։ Ամէն կողմէ կը լսուէին ֆոնոկրաֆի, մանտոլինի եւ շութակի ձայներ, մանաւանդ հայկական ոգեւորիչ երգերը։ Ժամը 8ին կատարուեցաւ վերադարձը ուրախ տրամադրութեան տակ։

Յ. Գ. Խ.

ՀԱՅԵՐԸ ԼՕԹՐԷՋԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻՇԻ, 1 սեպտ.— Լօթրէզէն թաղամասի մէջ կը բնակին բազմաթիւ հայեր, մեծ մասը Մարաշցիներ։ Կրթական գործին համար ոեւէ ձեռնարկ չէ եղած դժբախտաբար։

Անցեալները հայրենակից մը եկաւ այս հայերու կեցած տեղը։ Կը պատմէ թէ երբ ներս մտաւ, տեսաւ բակին մէջ մեծ թիւով մանուկներ, որոնք մեծ մասամբ ֆրանսերէն եւ մաս մըն ալ թուրքերէն կը խօսին։ Ցաւալի է որ այսքան հայութիւն եղած տեղ մը չեն կրցեր փոքրիկներուն համար դասընթացք մը հաստատել կարելի եղած չափով։ Չենք գիտեր ինչ է այս անտարբերութեան պատճառը։

Մօտաւորապէս հինգ տարի է որ հոս հաստատուած են մեր հայրենակիցները, բայց ցարդ նախանձելի վիճակ մը չեն ունեցած, չի հասկցուիր ինչո՞ւ։

Ամենօրեայ խօսակցութեան նիւթն է թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը, մինչեւ ե՞րբ այսպէս պիտի շարունակուի։

Անցեալները եւ ինքս երբ ազգականի մը զաւակը դպրոց տարի, կէս ժամու չափ խօսակցութիւն ունեցայ ֆրանսացի ուսուցչին հետ՝ հայ աշակերտներուն մասին։ Ֆրանսացին բսաւ որ շատ գոհ է հայ փոքրիկներէն, որովհետեւ ուշիմ են եւ ընդունակ։ Միայն թերի են կրթութեամբ։ Առոր ալ յանցանքը իրենց ծնողներունն է։ Դատելով ազգականիս աղուն, բսաւ անոր որ պէտք է տան մէջ սորվի իր «մայրենի լեզուն», որպէսզի չմոռնայ զայն, թէ անիկա աւելի կարեւոր է իրեն համար քան ֆրանսերէնը։

Մեզմէ շատ քիչեր այս Ֆրանսացիին չափ մաքուր զգացում ունին։ Միութիւնները, քաղաքական կազմակերպութիւնները կը պայքարին ապազգայնացման դէմ եւ ամէն առթիւ կը մատնանշեն վտանգը, բայց գործնական ի՞նչ ըրած ունին։

Մեր մէջ կան մանուկներ, չափահասներ, տարեցներ, որոնք ամէնքն ալ իրենց կարգին պէտք ունին լսելու բարոյական խօսքեր։ Բայց դժբախտաբար 4—5 տարիէ ի վեր ոեւէ միութիւն հրապարակային բանախօսութիւն մը չսարքեց հոս։

Կարպիս Կարապետեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՖՐԱՆՍԱ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Այս հարցին կարեւորութեանը պատճառաւ, Երկունքի խմբագրութիւնը բացած է հետեւեալ հարցարանը (անքէթ)։ Պատասխանները պիտի հրատարակուին Երկունքի մէջ, կը հրաւիրուին գրել ինչպէս մեր որբերը, նոյնպէս ամէն հայ անհատ, խմբագրութիւնը եւս պիտի արտայայտուի այդ մասին.

1.— Օգտակա՞ր եւ բարեբար կը նկատէ՞ք արտասահմանի հայ որբերուն փոխադրութիւնը ֆրանսական ագարակներուն մէջ։

2.— Ի՞նչ առաւելութիւններ կամ ի՞նչ վնասներ կը ներկայացնէ այդ փոխադրութիւնը (ազգային, նիւթական, բարոյական, ֆիզիքական եւ իմացական)։

3.— Բաղդատեցէ՛ք կեանքը հայ որբերուն, որոնք կ'ապրին Յունաստանի եւ Սուրիոյ մէջ, եւ կեանքը այն որբերուն, որոնք կ'ապրին ֆրանսական ագարակներուն մէջ։

4.— Ի՞նչ հեռանկարներ ունի ֆրանսական ագարակներու մէջ հաստատուած հայ որբը։

5. Կարելի չէ՞ Յունաստանի եւ Սուրիոյ մէջ կարգադրութիւններ ընել, աւելի տանելի դարձնելու համար որբերուն կեանքը։

6. Ուրիշ լուծում գիտէ՞ք։

Պատասխանները պէտք է ըլլան ամփոփ եւ իրապաշտ։ Մասնաւորաբար Յունաստանի ընկերները պէտք է իրական գոյնով ներկայացնեն իրենց միջավայրին կեանքը, ինչպէս ֆրանսական ագարակներու մեր որբերը՝ կացութիւնը, ուր կը գտնուին։ Պատասխանները կը խնդրուի ղրկել Երկունքի (247, boulevard Voltaire, Paris)։ Կը խնդրենք մասնաւորաբար Նոր Օրէն եւ Ազդակէն արտատպել մեր այս հարցարանը։

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆ

Թէեւ վերջերս անդամ ընտրուած էի Ցաղդգործի վարչութեան, ինչպէս գրուեցաւ Յառաջի մէջ, սակայն այսուհետեւ եւ ընդմիշտ որեւէ կապ եւ յարաբերութիւն չունիմ այդ Միութեան հետ։

3 Սեպտ. Ե. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՊԷԼՎԻԼԻ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԸ

Փարիզի Հայրենակցական եւ այլ միութիւններէն Անդրէասի, Սեբաստիոյ, Հ. Գ. Հիսարի, Տիգրանակերտի, Բժշկական, Ռոտոսթի, Եոզղատի, Բարձր Հայքի, Պոլսի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Տրապիզոնի, Զ. Ե. Ո. Մ.ի, Յարդդիրի, Սանասարեանի եւ Ուրֆայի ղրկած ներկայացուցիչներէն կազմուած է եօթը անդամէ բաղկացեալ հոգաբարձութիւն մը, որ եղած պէտքերն ու խնդրանքին գոհացում տալու համար, որոշած է ամէն գինով մանկապարտէզ մը բանալ հայաշատ Պէլվիլի թաղին մէջ։

Հոգաբարձութիւնը կը կազմեն Պ. Պ. Յ. Մինասեան՝ (Ռոտոսթ) ատենապետ, Յ. Պապէջեան՝ (Զէյթուն) ատենադպիր, Ա. Գարակէօզեան՝ (Պոլս) գանձապետ, Մ. Մինասեան՝ (Զէյթ.) անդամ, Մ. Արծրունեան՝ (Բարձր Հայք) անդամ, Օ. Դավաֆեան՝ (Սանասարեան) անդամ եւ Պ. Գորգիկեան (Ուրֆա) անդամ։

Հոգաբարձութեան հասցէն.— H. Minassian, 16 Rue Albouy, Paris (10e) Ատենապետ Յ. Մինասեան, Ատենադպիր Յովհ. Գ. Պապէջեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ԱՐԻՒՆՈՏ ՀԱՇՈՒԵՀԱՇԻՒ ՄԸ.— Ֆրանսական թերթերը օրըօրին կ'արձանագրեն երթեւեկի եւ փոխադրութեան միջոցներու գործած աւերները։ Այսպէս, յուլիս 13էն մինչեւ 31 օգոստոս գրեթէ 7 շաբթուան ընթացքին, ինքնաշարժներու եւ շոգեշարժներու զոհ գացած են 1 424 անձեր, որոնցմէ 427ը մեռած։

Մալթուսականները կրնան հանգիստ քուն քաշել եւ երկիրը կրնայ փրկուիլ խճողուելու վախէն։ Այլեւս պատերազմի պէտք իսկ չկայ կոտորելու համար մարդկութիւնը։ Արագութիւնը որ 20րդ դարու հիւանդութիւնն է, կը կատարէ արդէն իր դերը։

ՈՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒ ՋՐԿԻՐԸ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

Մեր գիւղին գերեզմանատան … բնակող պառաւ կին մը, … անեկութեան տան, օր մը, … պատմեց, … շիրմաքարի մը եզրը, որ … ու թաղմանական ձայնով, … աղբօր պատմութիւնը, որ … տարիներու հեռաւորութ… մը մէջէն տակաւին մին… հիմակ կենդանի կը մնայ … միտ մէջ՝ հնութեան կոթողի … պէս, զոր ժամանակին հարուածները չեն կրցած տապալել։

* *

… երիտասարդ մըն էր … կեն, սիրտովն ու հոգիովն ալ … բոյր, եւ անոր ամբողջ էութեան … խորը կարելի էր յատակոտենալ, ինչպէս ականակիտ … մը յատակը շարուած խիճ… փողփողուրդի ամենապարին … գուակ. գեղոցի երես… պզտիկուց ինչ հօրը հետ … Մարմարայի բացերը … վերին Վոսփոր, ասեղազող … գեղջուկներու խորհուրդին … տարբերագոյնց մորիկ… դէմ կեանքի դժնէ պայքարը մղելով անվախօրէն։ Ձկնորս կամ նաւավար, հոգին յաջողած էր օրապահիկը ճարել եւ ծնողացը ծերութեան մէջ՝ նեցուկ ըլլալ անոնց։ Պապենական խրճիթ մը ունէին, խարխուլ եւ այլեւս գրեթէ անբնակելի, — պապենական ժառանգութիւն։ Անոր երբեմն տախտակամածները կը դղրդային ու կը ոգւորին Թումիկին հաստ ու կորովի ոտներուն տակ այնպէս որ մայրը շատ անգամ ամբողջական փլուզումէ մը վախնալով կը պաղատէր իր զաւկին.

— Ամա՜ն, որդի, կամաց քալէ, տուներնիս պիտի փլցունես։

Թումիկ շատ հեզ, բարակ յ կ'ըլլար տունէն՝ իր արհեստին իսկ բերմամբ, եւ երբոր իր ծնողքը մեռան՝ խնամքի պակասութենէ եւ ծայրայեղ թշուառութենէ, այլեւս շատ քիչ անգամ պապենական խրճիթին փտած տախտակները երերացին անոր կարշնեղ ոտքերուն տակ։ Ամառը լուսաւորոյն կը սպէր լեռը պառկիլ, պասօփին, կուրծքը բաց, երեսը աստղերուն դարձուցած։ Իսկ ձմեռը յաճախ կը կղկղուէր ձկնորսներու սրճարանին մէկ անկիւնը։

Պոհեմի թափառիկ ու թափթփած կենցաղ մը կ'ապրէր մեր ձկնորսը, երբ օրին մէկը յանկարծ իր կեանքը յեղաշրջեցաւ։ Իր դասակարգին պատկանող աղջիկ մը սիրեց. Բերուզը, ձկնորս Աշոտին աղջիկը։ Սիրոյ այս անակնկալ հարուածը ինչպէս ընդունեց ինք, չկրցաւ հասկնալ։ Ժամանակ մը, ամօթէն կամ համարձակութեան պակասէն, իրեն պահեց իր սէրը. անով աշխատեցաւ, անով քնացաւ, անով երազեց եւ անով տառապեցաւ. բան մը չըսաւ մէկուն. քիչ մը խոհուն եղաւ, մինչեւ իսկ տրտում, իր բարեկամներուն ուշք դրաւելու աստիճան։ Բերուզին թովիչ սեւ աչուըներն ու մեղր բոցիկ աչուըները, որոնց կը հանդիպէր երբեմն դրացնութեան պատճառաւ, կ'ալեկոծէին իր կուրծքը եւ մորմոքը կը դարձնէին։ Առաջին գործը եղաւ նորէն իր հօր խրճիթը բնակիլ եւ առանձնանալ հոն, իր կեանքը լուսաւորող այդ ճաճանչին հետ։

Ձկնորս Աշոտն բազմանդամ ընտանիքի տէր էր, շատ զաւակ ունէր որոնցմէ էր միայն Բերուզը աղջիկ։ Թումիկին հանդէպ փոքրիկ կը հոսէին, բուն տէրերէն լքուած խաչոր եւ կիսափուլ տան մը մէջ, առանց վարձքի։ Բերուզ քսան տարու էր, վայրի աղաւնիի մը թեւամբ մը, վճռուկի աչուըներով, բնական ծորուած յաղթական կուրծքով, եւ համարձակ քալուածքով։ Աւելի պզտիկ տարիքին մէջ, փողոցի անկիւնը սիրուհւթիւններ ունեցած էր մերձակայ թաղէն պատանիներու հետ՝ որոնք շատ անգամ իրար ծեծած էին անոր համար։ Աղէկ անուն մը չունէր Բերուզ, բայց դեռ աղջիկ ալ չէր. տարիքը առնելով կը լրջանար եւ շնորհքով կին մը կ'ըլլար, իր դասակարգին համար։ Թէեւ Թումիկ շատոնց կը ճանչնար զայն, անոր համար զգացած սէրը յանկարծակի ծագում առած էր, ճիշդ ինչպէս պայթումը։ Նայ մը որ տարիներով հաւատարմօրէն ծառայելէ յետոյ վաճառականի մը քով, անոր ոտքերուն մօտիկը, օր մըն ալ չեն գիտեր ինչպէս, կը գողնայ անոնց մէ եւ կը փախչի։

Զիտատովնուած տարփանքի մը գելաններուն մէջ բաւական ատեն ոտորելէ յետոյ, Թումիկ, խելայեղ, օր մը շիտակ ձկնորս Աշոտին գնաց եւ սիրտը բացաւ անոր խիզախօրէն։

— «Աշոտ, Բերուզը ինծի տուր, ես ալ հոգիս տամ ձեզի համար», բսաւ անոր։

Աշոտն աղուն նայեցաւ խոժոռ ու զարմանքով նայուածքով մը։

— Դուն բարպառ չունիս, քեզի վո՞վ աղջիկ կուտայ, բսաւ։

Բայց իր շեշտը իր խօսքին հերքումն էր։ Յայտնապէս չկամութիւն չունէր. իրը՝ հայրերու սովորական դժուարութիւնն էր յարուցուած աղջկան թեկնածուներու դէմ։

— Դուն աղջիկդ տուր, ես ինծի ալ բարպառ կ'առնեմ անոր ալ, պատասխանեց Թումիկ խրոխտ ձայնով մը։

— Դուն գուն աղէկ տղայ ես, վրայ բերաւ Աշոտն, բարպառ չունիս, ամա, աղջիկս կուտամ քեզի։

Եւ Թումիկ ու Բերուզ նշանուեցան։ Տարիէ մը պիտի կարգուէին եւ Բերուզ հարս պիտի երթար Թումիկին խրճիթը, ուր իր բերը՝ ծնողաց անյայտացումէն ի վեր՝ նոյն այն վիճակին մէջ մնացած էին՝ նոր տէրերու խնամքին սպասելով կարծես։

Բերուզին մայրը Թումիկի ըսած էր.

— Տղաս, կտոր մը կոփուէ, բարպառի տէր եղիր քի, կնիկդ սանեն եւ ըսհան ըլլայ։

Այս յորդորին հետեւեցաւ Թումիկ, օղին քիչ խմեց, ուրիշ ծուխին ծախքերը չըրաւ, եւ խնայողութեամբ մը կորիզը գրուցեցին չունենով կը քաշէր, մանաւանդ որ այդ սարքին դասակարգին մէջ նշանածներու սրտաբաց ու համարձակ յարաբերութիւնները, զգացումներու անվերապահ արտայայտութիւնները ներելի չէին։ Անոր համար շատ կը նեղուէր Թումիկ, ինչպէս նաեւ Բերուզ։

Ամուսնութեան պայմանաժամը լրանալու մօտ էր։ Երկու նշանածները յայտնի հրճուանքով կը խայտային՝ սիրոյ մերձաւոր յագեցման տենդերուն անձնատուր։

Ամիս մը մնացած էր։ Եւ ահա մէկէնիմէկ Բերուզ հիւանդացաւ. ինչպէս եղաւ ոչ ոք կրցաւ ճշդիւ հասկնալ. արիւն պաղթեկց բերնէն, եւ իր առողջ մարմինը յանկարծ, կայծակէն զարնուած ուռի մը պէս, ուժաթափ, ինկաւ անկողին։ Թումիկ, ձեռքերը մազերուն մէջ մխրճած, բժիշկին վազեց։ Բժիշկը եկաւ, նայեցաւ, քիթը բերանը ծամռեց եւ դաղեկ նայուելու էջ ըսելով մեկնեցաւ։ Նշանածը հսկեց իր սրտի հատորին մօտ։ Արեան պաաթկումները կրկնուեցան, եւ շարունակուեցան։ Թումիկ, դողդղահար, մէկ բժիշկէն միւսին վազեց, աղաչեց, պաղատեցաւ, լացաւ իսկ, որպէսզի աղէկցնեն իր նշանածը։

(1) ԵՐ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

100ին 65ը, Անդրկովկասն ու Խրիմը 100ին 100ը։ Յունուար 1ին ամբողջ մթերքին 100ին 95ը հաւաքուած պէտք է ըլլայ, իսկ յունուար 15ին՝ «քէմփէյն»ը պիտի փակուի։

ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԱՏՈՒՆ ՄԸ

Մոսկուայի թերթերուն համաձայն, անցեալ շաբաթ ստեղծուած է նոր պաշտօնատուն մը՝ «Ուսխոտեղէնի Մատակարարում Բանուորական Շրջաններու մէջ» անունին տակ։ Նպատակն է թեթեւցնել պարենաւորման տագնապը։ Միսը, կաթն ու կարագը սկսած ըլլալով պակսիլ, կառավարութիւնը կը ծրագրէ նոր սեղմումներու ենթարկել այնիւթերը, բանուորներուն լայն իրաւունքներ տալով գնել բոլոր մթերանոցներու մէջ։

Անցեալ չորեքշաբթի հրաման ելաւ մէկ քիլոյէն աւելի միս չտալ ամուրի յաճախորդներուն։ Մսավաճառներուն առջեւ պոչերը շատցած են։

Թրքական պատերազմի վախերուն դէմ

Թրքական սպառազինութեանց լուրերը լայն արձագանգ գտած են հելլէն մամուլին մէջ եւ մտատանջութիւն կը պատճառեն ժողովուրդին։

Հելլէն մամուլի հնչեցուցած վտանգի այս ահազանգը կառավարութեան ուշադրութիւնը գրաւած ըլլալով, հարկ տեսնուած է կարգ մը բացատրութիւններ տալ եւ փարատել ժողովուրդի մտավախութիւնները։

Կառավարական շրջանակներու համաձայն, Թրքական սպառազինութիւնները ոչ մէկ մտահոգութիւն կը պատճառեն Յունաստանի, որ պաղարիւնով եւ աչալուրջ կը հսկէ իր շահերուն պաշտպանութեան վրայ։ Անոնք Յունաստանի դէմ ուղղուած չեն եւ չպիտի ուղղուին այ,տրուած ըլլալով Ներկայի միջազգ. կացութիւնը, որ ոչ մէկ կերպով կ'արտօնէ պատերազմական գործողութեանց ձեռնարկելը։ Ժողովուրդին մտահոգութիւնը կը շահագործեն գինուորական կարգ մը շրջանակներ, որոնք պարագաներէն օգուտ քաղել կը ցանկան, դիկտատուրութիւն հաստատելու նպատակով։

Տէտէ Աղաճէն կը գրեն օգոստոս 28 թուականով.— Անցի օր խուրք սպայակոյտի սպաներ երկարօրէն քննութիւն կատարեցին սահմանագլուխին վրայ, հրամայելով պատերազմական նոր խրեղէններ բերել եւ սպառազինել ամրութիւնները։ Զորս օր առաջ Պոլսէն սահմանագլուխ անցած են երկու թուրքեր, գբօսաշրջիկի տարազին տակ եւ կ'աշխատին սահմանը անցնիլ, կարգ մը լուսանկարներ առնելու համար։ Անոնք կը խօսին ֆրանսերէն եւ գերմաներէն։

Քեմալական գործակալներ ձերբակալուած

Քամիթիէն կը հաղորդին օգոստոս 26 թուականով.

— Հելլէն ապահովութեան պաշտօնեաները երէկ գտան եւ գրաւեցին Պոլիս հրատարակուող Թրքական երգիծաթերթ «Քէօր Օղլու»ի բազմաթիւ օրինակները, անոր համար որ յիշեալ երգիծաթերթի այդ թիւը Յունաստանի հասցէին նախատական եւ ծաղրական գրութիւններ կը պարունակէր։

Այս առթիւ ձերբակալուեցան երկու քէմալական գործակալներ՝ Հիւսէյին Րիֆաթ եւ Րէճէպ Մուսթաֆա, որոնք կը վաճառէին այդ թերթը։ Որոշուած է զանոնք դատել հակահամայնավար օրէնքի մասնաւոր տրամադրութեան համաձայն։

Չէրքէզներու Ազգային Օջախը

Գրած էինք թէ Սուրիոյ Չէրքէզներուն մէջ շարժում մը ծագած է՝ Ազգային Օջախ պահանջելու համար Քունէյթրայի եւ Վատի Աճէմի շրջանին մէջ։ Վերջերս ձերբակալուած էր չէրքէզեան թերթի մը խմբագիրը, որ այս իմաստով յօդուածներ գրած էր։

Նոյն շարժումին իբրեւ վարիչ ամբաստանուած է Նաեւ Վատի Աճէմի գայմագամը։

Չէրքէզ երեւելիներու պատուիրակութիւն մը հասած է Պէյրութ, ֆրանսական մարզպանին բողոքելու համար իրենց պետերուն ձերբակալման դէմ։

Ցէփլինը վերադարձաւ

Ֆրիտրիխսհաֆէն, 4 սեպտ.— Կոմս Ցէփլին ժամը 8.26ին երեւցաւ Ֆրիտրիխսհաֆէնի վերեւ՝ 18 օդանաւերու հետ, որոնք զայն դիմաւորելու գացեր էին։ 200,000 կոկորդներ միաբերան կեցցէներ թնդացուցին։ Տասը քառակուսի մեղր մեծութեամբ դրօշակ մը փռուեցաւ գետին՝ ցէփլինի վարիչին ցոյց տալու համար թէ ո՛ւր պէտք է իջնէ։ Զանգակները սկսան հնչել խելայեղ։ Կայանին վրայ կը ծածանին դրօշակները բոլոր երկիրներուն, ուսկից անցաւ ցէփլինը։ Ժամը 8.48ին երբ ցամաք իջաւ, բազմաթիւ նուագախումբեր սկսան հնչեցնել «Տէօյչլանտ իւպէր Ալլէս»ը, զոր ժողովուրդը երգեց միաբերան մեծ խանդավառութեամբ։

Այս անգամ 33,000 քիլոմեդր ճամբայ կտրեց 20 օրէն։

Տոքթ. Նանսէն թաւէռ պիտի երթայ

ՊԵՐԼԻՆ 3 սեպտ.— Հոլլանտական բեւեռախոյզ տոքթ. Ֆրիտեոֆ Նանսէն, որ Ազգերու Դաշնակցութեան Ժընեւի խորհրդակցութեանց մասնակցելու համար ասկէ անցաւ, յայտարարեց թէ յառաջիկայ տարի «Կոմս Ցէփլին»ով Հիւսիսային բեւեռի խուզարկութեան գիտական ղեկավարութիւնը պիտի ստանձնէ։

Մաքտոնըլտի ճառը

Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Ժողովին մէջ առաջին մեծ ճառը խօսեցաւ Անգլիոյ աշխատաւորական վարչապետ Մաքտոնըլտ, պարզելով իր տեսակէտները գինաթափութեան, Քէլլոկի դաշինքին, նաւային սպառազինութեանց սահմանափակումին եւ պարտադիր իրաւարարութեան մասին։ Ցոյց յայտնեց որ Եգիպտոս յառաջիկայ տարի պիտի կրնայ անդամակցիլ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Ցաւ յայտնեց Պաղեստինի դէպքերուն համար եւ նպաստաւոր արտայայտուեցաւ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներ կազմելու մասին։

Այժմ կը սպասուի Պրիանի ճառին։

Տաքը

Շաբաթէ մը ի վեր անտանելի տաք կ'ընէ Փարիզի մէջ։ Ջերմաչափը շուքին մէջ 30-35 աստիճան ցոյց կուտայ։ Հակառակ երկու գիշերէ ի վեր Փարիզի մօտակայ կարգ մը տեղերու մէջ պայթած փոթորիկին, տաքը չի մեղմանար։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Café la Petite Sourceին մէջ, Métro Odéon.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մէջոյի խումբի անդամները վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Թրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Ուր. իրիկուն ժամը 9ին Մէթրօ Օտէօնի ճիշդ դէմը Քաֆէ լա Փըթիթ Սուրսի սրահները։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը զեկուցէ՝ Ընկ. Սահակ Տէր Թովմասեան։ Նիւթ՝ «Նոր Թուրքիան»։

ԳԱՐԱՌ

Լիոնի Շրջ. Կոմիտէն կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար կը հրաւիրէ ընկերներ Եղիա Մոմճեան, Յովհաննէս Տօնօեան, Կարապետ Պալեան, Գրիգոր Աճէմեան, Յարութիւն Արէլեան, Կարօ Կէնճեան, Խնկիկ Կէնճեան, վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին, դը դարանի սրահը։

Այրի Տիկին Մաքրուհի Հալէպեան, Պ. Գուրգէն Հալէպեան, Պ. Գրիգոր Հալէպեան, Պ. Արմենակ Հալէպեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ղուկաս Տէր Ազարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահագն Տէր Ազարեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Աղամեան եւ զաւակնե-ը (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Մատէնցեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Խայոգլեան (Խարբերդ) սրտի խորունկ կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր որդւոյն, աներհօր եւ ազգականին՝

Ո. ՆՇԱՆ ՀԱԼԷՊԵԱՆԻ

զանաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 4 սեպտեմբեր, չորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 6ին։

Յուղարկաւորներու թափօրը կը մեկնի իրենց բնակարանէն՝ 55 Av. de la Grande Armée, վաղը ուրբաթ առաւօտ ժամը 10ին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, առաւօտեան ժամը 11ին։ Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի Bagneuxի գերեզմանատունը։ Մահազդ չստացողներէ կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Սեպտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթեռլին.	L. St.	123.87
Տոլար.	Dollar	25.54
Մարք 100	Mark	608.—
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	12.25
Թրք. ոսկի	» » or	106.90
Մէճիտիէ	Médjidié	8 75
Լէվա 100	Léva	18.62
Տրախմի »	Drachme	33.25
Լիր »	Lire	133.60
Պելճ. ֆր. »	Fr. Belge	71.10
Զուից. »	Fr. Suisse	492.—
Լէյ »	Leï	15.15
ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	2260.—
»	II »	1665.—
»	III »	1650.—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	82.—

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

6 Septembre 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1052

ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉ ՎԱՅՆԱՍՈՒՆ, Է ԱՅՍ

Կը թուի թէ այս ազատ պողոտաներուն վրայ նետուելու էինք, դուրս տալու համար մեր բոլոր բացասական գիծերը։

Արդարեւ, անշնչելի դարձած է մթնոլորտը՝ ազգային կոչուած շրջանակներու մէջ։ Թոյն եւ կիրք՝ բանկալէն մինչեւ զանազան գրասենեակներ։ Գռեհկութիւն, կեղծիք եւ սուտ՝ ծերէն մինչեւ երիտասարդը։

Գարշելի խառնիճաղանճ մը՝ գրչով ու բերնով։

Երբեք այսքան լղրճուած չէր տպագրական խօսքը՝ նոյնիսկ պաշտօնական, կուսակցական բերաններու մէջ։

Եւ ապահովաբար հայկական մամուլը տակաւին արձանագրած չէ շրջան մը, ուր այսքան սանձակոտոր մոլեգնութեամբ թեւ առած ըլլայ իր անյատակ ագիտութիւնն ու անպարոյականութիւնը։

Հասնողը թուղթ կը մրոտէ։ Թառա՛փ, թառա՛փ, թառա՛փ։ Ոչ անոնց նշանակութիւնը գիտեն, ոչ կրնան անսխալ գրել.— եւ սակայն կը շարեն ու կը շարեն։ Ածական ածականի կռնակին կուտան։ Կը փսխեն ինչ որ կայ իրենց միտքին ու սրտին մէջ, եւ կը նետեն հրապարակ։ Թե՞րթ չկայ.— Թուղթիկը ողջ Յիսուս թերթը չստեղծո՞ց կամ կրճատե՞ց.— ուրիշ թերթ չի պակսիր։ Եթէ Ֆրանսայի մէջ տեղ չգտան, մինչեւ Նիւ Եորք առաքեցին։ Ուր որ գլուխ զարնեն, արկղիկ մը տառ եւ հայ գրաշար մը կը գտնուի։

Եւ ինչո՞ւ զարմանալ որ, շատեր կը գանեն կարգ մը հրատարակութիւններէ։ Ցետին ստահակն ալ կրնայ սեւնակ մրոտել, կը բաւէ որ գոց ընէ շարք մը «հասարակական» բառեր ու բացատրութիւններ։

Այս տխուր իրականութեան պատկերազարդ հաւաքածոն կը կազմեն մանաւորապէս հնչակեան հրատարակութիւնները։ Արձակէն մինչեւ ոտանաւորը։

Կը ճանչնանք ու կը յարգենք բացառութիւնները։ Բայց տակաւին չկրցանք ըմբռնել թէ՝ այդ բացառութիւններն իսկ, ինչպէս կը հանդուրժեն որ, քառասուն տարի վերջն ալ, շարունակուի նոյն ոգին, նոյն բառերը։ Եւ նոյն գռեհկութիւնը։ Մաքի, լեզուի, ճաշակի նոյն օնանականութիւնը։

Խմբագիր չունի՞ն այդ հրատարակութիւնները։ Եթէ տարէցները յոգնած են, չկա՞ն երիտասարդներ որ կարմրին, վերջապէս։ Քառասուն տարուան թուղթակն անգամ նոր բան մը, բառ մը կը սորվի։

Աւելորդ է խօսիլ ոամկավարներու մասին, որոնք չեն կրնար շնչել առանց քսութեան եւ կեղծիքի։

Մենք մեզ չենք սրբացներ։ Մեր մէջ ալ կան համբակներ, քայքայէն դարձածներ եւ մաղձոտներ, որոնք յաճախ կը կորսնցնեն չափի գաղափարը։ Բայց տարիներու ընթացքին, անհատին փոփոխութիւն, բարեշրջում է կատարուած, եւ զանցառելի քանակութիւն են դարձած անոնք։ Եւ յետոյ, դաշնակցական ո՛ր եւ է հրատարակութեան գլխուն կայ խմբագիրը, պատասխանատու ընկերը, խմբագրական կամ կուսակցական մարմինը, որ կը հսկէ, կը մաղէ, կը սրբագրէ կամ կը պատռէ։ Եւ եթէ վրիպումներ ալ կը պատահին, կիրքի կամ անփորձութեան հետեւանքով, «աչքը» չի պակսիր — նոյնիսկ յետին ընկերոջ աչքը — մոլորումը մատնանշելու համար։

. . .

Այս խորհրդածութեանց տուն տուին Մարսէյլի դէպքերը։ Կուսակցական-ընտրական պայքարը սաստկութեան հասած է այդ շրջանին մէջ։ Ձեռք-ձեռքի տուեր են ափ մը թափթփուկներ, աթոռ գլորելու եւ իրենց մարդիկը տեղաւորելու համար։

Այս առթիւ երկու պատահական թղթակցութիւններ երեւցան Յառաջի մէջ, որոնց վերջինը (25 օգոստոս) դիտողութեան տեղի տուաւ, ամէնէն առաջ, մեր շարքերուն մէջ։

Առաջին բողոքին վրայ իսկ, մենք երկտող մը հրատարակեցինք օգոստոս 29ին։ Այնուհետեւ մեր քաղած մասնակի տեղեկութիւնները կը հաստատեն որ, իսկապէս չափազանցութիւններ եւ անտեղի վերագրումներ եղած են նոյն թղթակցութեան մէջ։ (Սպանութեան սպառնալիք, գինեալ խուժուժ, ընտանիքներու փախուստ եւլն.)։ Անշուշտ անոր համար որ բողբ ինք ալ պայքարին կողմնակցած է պայքարին սաստկութեան մէջ եւ իբրեւ լուրջ առած զանազան «ասէ կոսէ»ներ, առանց յետին միտքերու։

Մեր առաջին ազդարարութիւնը ինքնին բաւական էր, որպէսզի քիչ մը ծանր նստէին պղտոր ջուրի որսորդները։ Մինչդեռ անոնք չեն կերեր, չեն խմեր, եւ սարքեն ձորքեն հէքեաթներ կը պատմեն եւ սպառնալիքներ կը տեղան իրենց թերթերով, յօդուածներով, սրճարանային ճրճռոցներով։

Ի՞նչ վայնասուն է այս։

«Պարապ վախէ խաղալիք», ընկերներ եւ քաղաքացիներ։

Թող կռնչեն, մինչեւ որ ոչ փրփուր մնայ իրենց բերնին մէջ, եւ ալ ածական՝ իրենց գրչին տակ։

Ձեզի կը մնայ՝ գործել, գործել եւ գործել։

Արհամարհել բոլոր խառնակիչները, ձեռք ձեռքի տալ եւ գործ արտադրել։

Մենք պարտականութիւններ ունինք այս ցիրուցան բազմութիւններուն հանդէպ, եւ ճղուռները չեն որ պիտի խափանեն մեր ճամբան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Աղեքսանդրիոյ երեսփոխանական ընտրութեանց առթիւ (27 օգոստոս)

— «Երէկ տուած էինք կատարուած քուէարկութեան արդիւնքը.— 1550 քուէարկողներէն 906 հոգի իր քուէն տուած է Գլորին, 640ը՝ Դաշնակցութեան ցանկին։ Մնացեալը՝ զանազաններու կամ սպիտակ, ըստ վերջին տեղեկութեան։

Պարտուեցաւ ուրեմն ոչ միայն Աղեքսանդրիոյ Դաշնակցութիւնը, այլ անոր աջակից համայնքին մէկ կարեւոր մասը՝ 640 հոգինոց կուռ ու առողջ զանգուածը։

Աղեքսանդրիոյ ընտրութիւնները հասարակ ընտրութիւններ չէին. մասնաւոր նշանակութիւն մը ունէին անոնք. առանց այդ նշանակութեան, Դաշնակցութիւնը մատը մատին պիտի չխփէր. Առաջնորդարանէն ներս աթոռներ գրաւելու համար։ Դաշնակցութիւնը նման աթոռներու կարօտը երբե՛ք ունեցած չէ։

Դաշնակցութիւնը պայքար բացած էր, որովհետեւ մեր ազգային կեանքը ղեկավարող օ., ընդքը՝ Ազգային Սահմանադրութիւնը ոտնակոխուած էր, որովհետեւ ժողովրդական իրաւունքներու այդ երաշխաւորութեանց պատկառելի փաստաթուղթը ոտնակոխուած, մոռցուած եւ ցնցոտի նետուած էր քուրջի մը պէս։

Իր իշխանութեան չորս տարիներուն, առաջին անգամ ըլլալով եգիպտահայ գաղութին մէջ, Դաշնակցութի՛ւնը կիրարկեց Սահմանադրութիւնը, վերջին երկու տարուան մէջ, յուսահատական ճիգեր թափեց, ապօրինի, կամայական, չարաշահ ու հակաժողովրդական գործողներին դէմ պաշտպանելու համար զայն եւ վերահաստատելու անոր արժանավայել դիրքը, պարտադրելու անոր հանդէպ յարգանքը՝ բոլորին։

Ցաւեցաւ Սահմանադրութիւնը, բայց պարտուեցաւ Դաշնակցութիւնը, աթոռներուն շուրջ։ Պարտուեցաւ՝ խաժամուժի գրոհին դէմ։

Խօսի՞նք նաեւ թիւերու մասին։

Դաշնակցութիւնը, միս մինակ, շահած է համայնքին 1558 ընտրողներէն 640ի քուէն, այսինքն՝ ընտրուելու համար պէտք եղած թիւէն (780) միայն 140 քուէ պակաս։ Դաշնակցութեան «պարտութիւնը» անհա այսքան աննշան թիւով մը տեղի ունեցած է, իր դէմ ունենալով պլօքին, ռամկավարը, հօկը եւ «չէզոք»ը, բազմազան միջոցներու, խաղերու, սադրանքի, եւ անգոյի հօխ մթերքով։

17 ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Իտալիոյ Պրէշիա քաղաքին մօտ Քասթէնտոյօ փոքրիկ գիւղին մէջ ռազմանիւթի մթերանոց մը պայթելով սպաննուեցան 17 բանուորներ, մեծ մասամբ կիներ եւ վիրաւորուեցան 20 ուրիշներ։

Ցարդ փլատակներէն տակէն հանուեցան 12 դիակներ, անճանաչելի վիճակի մէջ։ Պայթումի պահուն 45 հոգի կ'աշխատէր հոն եւ կը վախցուի որ զոհերուն թիւը աւելի մեծ ըլլայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՂԵՍՏԻՆ ԴԵՌ ՉԷ ԽԱՂԱՂԱԾ

ՄԵԾ ԹԻՒՈՎ ԱՐԱԲՆԵՐ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ

Երուսաղէմի իսլամ Արաբները ծրագրած էին սեպտ. 4ին հակայ ցոյց մը կազմակերպել՝ բողոքելու համար մարզպան Սըր Ճոն Չէնսըլըրի յայտարարութեան դէմ։ Ցոյցը արգիլուեցաւ։

Միւս կողմէ անգլիական իշխանութիւնները սկսած են զանգուածային ձերբակալութիւններ կատարել։ Հրէական ջարդերու բոլոր մեղսակիցները կը բռնուին ու կը բանտարկուին։ Քեբրոնի մէջ ձերբակալուեցան 120 Արաբներ, Լիֆթայի մէջ՝ 200։

Ընդհանուր կացութիւնը թէեւ խաղաղած է, սակայն ամէն պատահականութեան հանդէպ պատրաստ գտնուելու համար, Մալթայի մէջ շոգիի վրայ կը սպասեն «Րոյըլ-Սավրին» զրահաւորը, «Իկլ» օդանաւատարը, «Ռուլվըրայն» եւ «Ռփիթըրինկթըն» թորփիլահալածները։

ՀԱԶԱՐ ԱՐԱԲ ԳԵՐԻ ԲՌՆՈՒԱԾ

«Տէյլի Էքսփրէսի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Անդրյորդանանէն Պաղեստին մտած հազար Արաբներ պաշարուելով գերի բռնուած են անգլիական երեք գումարտակներու կողմէ, որոնց կ'օժանդակէին տեղական ոստիկանութիւնը, օդանաւեր եւ զրահապատ ինքնաշարժներ։ Ընդհարումի ընթացքին Անգլիացիները ոեւէ կորուստ չունեցան, իսկ Արաբները ունեցան 12 սպաննուած եւ բազմաթիւ վիրաւորներ։

ՔՆՆԻՉ ՄԱՐՄԻՆ ՄԸ ԴԷՊԻ ՊԱՂԵՍՏԻՆ

Երուսաղէմի անգլ. մարզպանի առաջարկին վրայ, Անգլիոյ գաղթային նախարարութիւնը որոշեց քննիչ մարմին մը ղրկել Պաղեստին՝ տեղւոյն վրայ քննելու համար խռովութեանց պատճառները։ Այս մարմինին պիտի նախագահէ Սըր Ուոլթըր Շօ, անդամներուն մէջ կան երեք նախարարներ եւ մէկ մէկ ներկայացուցիչ իւրաքանչիւր կուսակցութենէ՝ աշխատաւորական, պահպանողական եւ ազատական։ Մարմինը շուտով ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Պաղեստին։

Գաղթային նախարարութիւնը իր զեկոյցին մէջ կը հերքէ անգլիերէն կարգ մը թերթերու այն լուրը թէ կառավարութիւնը մտադիր է հրաժարելու Պաղեստինի հոգատարութենէն եւ կամ պիտի փոխէ Պալֆըրի 1917ի յայտարարութեան բովանդակութիւնը։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ

Իտալիոյ սիոնական կազմակերպութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը գնաց Հռոմի անգլ. դեսպանատունը եւ բողոքեց Պաղեստինի ջարդերուն դէմ։ Սեպտ. 10ին ամբողջ Իտալիոյ սինակոկներուն մէջ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Պաղեստինի մէջ ինկած Եբրայեցիներուն համար։

Երեքշաբթի գիշեր Անվերսի մէջ 5000 Հրեաներ բողոքի միթինգ մը գումարեցին։ Ճառախօսեցան Պելճիքայի խախամապետը, եւ ուրիշ հռետորներ։

Ռումանիոյ Հրեաները կառավարութեան դիմելով արտօնութիւն ստացան կամաւորներու ջոկատ մը ղրկել Պաղեստին։

Միւս կողմէ Իսլամներն ալ մեծ համերաշխութիւն ցոյց կուտան։ Հնդիկ Իսլամներու պետ Մէվլանա Մոհամմէտ Ալի կոչով մը բոլոր Իսլամները կը հրաւիրէ ի հարկին իրենց կեանքն ու ինչքը զոհել՝ Երուսաղէմի սրբութիւնը պահպանելու համար։ Կը պահանջէ նաեւ ջնջել Պալֆըրի յայտարարութիւնը։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՍԻՈՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Մոսկուայի մէջ սեպտ. 3ին հրեայ բանուորները մեծ հաւաքոյթ մը ունեցան։ Ընդունուեցաւ բանաձեւ մը, որով ուժգնօրէն կը բողոքուի Մաքտոնըլտի կառավարութեան գրգռիչ քաղաքականութեան դէմ. Բ. Միջազգայինի եւ Ամսթէրտամի Միջազգայինը մեղսակից կը նկատուի Պաղեստինի ջարդարարներուն։ Բանաձեւը գայրոյթով վեր կը հանէ տխուր դերը սիոնական կազմակերպութեան, որ դաշնակցած աշխարհակալ պետութեանց հետ, Պաղեստինի աշխատաւոր զանգուածները շահագործելու քաղաքականութեան կը հետեւի։

Ժողովը կ'ողջունէ համերաշխութիւնը արաբ եւ հրեայ բանուորներուն, որոնք միասին ցոյց կատարեցին Օգոստոս Մէկին՝ անգլիական աշխարհակալութեան դէմ։

ՊԱԼՖԸՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պաղեստինի խռովութիւններուն առթիւ շարունակ կը յիշեցուի «Պալֆըրի Յայտարարութիւն»ը։ Ստորեւ կուտանք այդ «Յայտարարութիւն»ը, որ նամակի ձեւին տակ 1917 նոյեմբեր 2ին Լորտ Պալֆըրի կողմէ ուղղուած էր Լորտ Ռոչիլտի.

Սիրելի Լորտ Ռոչիլտ,

Մեծ հաճոյքն ունիմ Ն. Վ. կառավարութեան կողմէ ձեզի ուղղելու հետեւեալ Յայտարարութիւնը, համակրութիւն յայտնելու համար սիոնական հրէական բաղձանքներուն, Յայտարարութիւն, որ դահլիճին ներկայացուելով վաւերացուեցաւ անոր կողմէ.

«Նորին Վեհափառութեան կառավարութիւնը նպաստաւոր կերպով նկատի կ'առնէ Պաղեստինի մէջ Հրեաներու համար Ազգային Տուն մը հաստատուիլը, եւ իր բոլոր ջանքերը ի գործ պիտի դնէ՝ դիւրացնելու համար այս նպատակին իրագործումը։ Միայն թէ չպիտի կատարէ անշուշտ ոեւէ բան, որ վնասէ Պաղեստինի մէջ ապրող ոչ-Հրեայ հաւաքականութեանց քաղաքային եւ կրօնական իրաւունքներուն, ո՛չ ալ այն իրաւունքներուն եւ քաղաքական կացութեան, զոր կը վայելեն Հրեաները ուրիշ երկիրներու մէջ»։

Ստոր. ԱՐԹԸՐ ՃԷՅՄՍ ՊԱԼՖԸՐ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏԱՔԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Հեղձուցիչ տաքը կը շարունակուի դեռ։ Երէկ շուքին մէջ 34 աստիճան ցոյց կուտար զարմանալ ջերմաչափը։ Դեռ յոյս չկայ որ օդը զովնայ։

Չորեքշաբթի տարուան ամէնէն տաք օրը եղաւ, շուքին մէջ 35 աստիճանով։

Ուրիշ երկիրներու մէջ ալ սաստիկ տաք կ'ընէ։ Պոլսոյ թերթերը քանի մը շաբթէ ի վեր կը գրեն թէ Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղաքին մէջ տաքը աննախընթաց է։ Շուքին մէջ 36, արեւին մէջ 65 աստիճան տաք կ'ընէ։

Նոյնը Միացեալ Նահանգներուն մէջ։ Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ. 54 տարիէ ի վեր այսքան տաք չէր ըրած, Շուքին մէջ 35 աստիճան է։ Եւ դեռ պիտի շարունակուի։ 35 տարիէ ի վեր ալ այսքան երաշտութիւն չէր տիրած։ Միլիոնաւոր տոլարի կորուստ կրած են հունձքերը, առանց հաշուելու անտառի հրդեհները։

ՋՈՒՐԻ ՆԵՂՈՒԹԻՒՆ

Տեղական թերթերը քանի մը օրէ ի վեր վախ կը յայտնեն որ, եթէ տաքը շարունակուի, Փարիզ ջուրի պակասէ պիտի նեղուի։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ՝ ԱՌԱՆՑ ՀԱՆԳՐՈՒԱՆԻ

Կոմս Ցէփլինի վերջին յաղթանակը— աշխարհի շրջանը չորս հանգրուանով եւ 20 օրէն— մեծ քաջալերութիւն մը եղաւ օդերու հսկայի վարիչներուն, որոնք այժմ կը ծրագրեն աշխարհի շրջանը կատարել մէկ թռիչքով, առանց հանգրուանի։

Վառելանիւթը համբան. պիտի ստանայ օդանաւերու միջոցաւ, ճիշդ այնպէս ինչպէս ըրին վերջերս ամերիկացի երկու օդանաւորդներ, որոնք օդին մէջ մնացին 15 օր։ Այս ձեւով չպիտի ստիպուի Թոքիոյի, Լոս Անճըլէսի եւ Լէյքհըրսթի մէջ սպասել եւ աշխարհի շրջանը պիտի կատարէ 10 12 օրէն։

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ բազմաթիւ օդանաւորդներ կը պատրաստուին առանց հանգրուանի երկար թռիչքներ կատարել, մրցումի ելլելու համար Ցէփլինի հետ.

ՇՆԱՅՏԸՐԻ ԲԱԺԱԿԸ

Վաղը՝ շաբաթ Քալշոթի (Անգլիա) մէջ կը սկսին «Շնայտըրի Բաժակ»ի փորձերը, օդանաւով արագութեան մրցանիշը կոտրելու համար։ Կը կարծուի թէ ներկայ պիտի ըլլան մօտ 2,000.000 հանդիսականներ որոնք պիտի գան 500,000 ինքնաշարժներով։ Ժաք Շնայտէրի հիմնած տարեկան այս մրցումը 10րդ անգամ ըլլալով տեղի կ'ունենայ վաղը։ Անցած տարի բաժակը շահած էր անգլիացի տեղակալ Ուէպըսթըր, 1000 ձիու ուժ ունեցող Նափիըր ջրօդանաւով, որ ժամական 453 քիլոմեդր արագութեամբ կրցաւ թռչիլ։ Նախկին մրցանիշը 448 քիլոմեդրով կը պատկանէր ֆրանսացի Պոնէի, որ ցամաքային օդանաւով մը ձեռք բերած էր այդ յաջողութիւնը։

Այս անգամ բաժակը շահելու համար պէտք է 453 քիլոմեդրէն աւելի ընել։

ՔԼԷՄԱՆՍՕ ՀԻՒԱՆԴ

Նախկին վարչապետ Ժորժ Քլէմանսօ քանի մը օրէ ի վեր անհանգիստ է։ Ցոքթ. Ժէն, որ Փարիզի մէջ խնամած էր զինքը, առջի իրիկուն մեկնեցաւ դէպի Սէն-Վէնսան-սիւր-Ժառ, ուր իր կալուածին մէջ կը բնակի վագրը։

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, ծերունի դիւանագէտին առողջական վիճակը ոեւէ մտավախութիւն չի պատճառեր։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԵՐԿՈՒ ՉԱՓ, ԵՐԿՈՒ ԿՇԻՌ

Պատահական այցելուներու եւ հրաշքով արտասահման ապաստանողներու ծանծաղ տեղեկութիւններէն յաճախ իմացած ենք տնտեսական այն ծանր տագնապի մասին, որուն ենթարկուած են խորհրդային հանրապետութիւններու քաղաքացիները ընդհանրապէս ու Հայաստանինները՝ մասնաւորապէս։ Փաստ այն է որ սակաւապէտ ու չարքաշութեան վարժուած Հայը ինքնապաշտպանութեան միակ միջոցը կը գտնէ արտագաղթի դառն ու փշոտ ճամբուն մէջ։ Փաստ է նաեւ որ հակառակ հայ ժողովուրդի արտակարգ աճման, հակառակ զանազան առիթներով տեղի ունեցած ներգաղթներուն, Հայաստանի հայութեան թիւը կը նուազի տարուէ տարի, փոխանակ աճելու։

Ուրեմն, հակառակ աժէն կարգի հաւաստիքներու եւ խոստումներու, տնտեսական կեանքը մեր երկրին մէջ շատ հեռու է տանելի ըլլալէ։

Արդար եւ ճիշդ պիտի չըլլար սակայն այս ընդհանրացումը, որովհետեւ փաստեր կան, նոյնիսկ խորհրդային աղբիւրներէն հաստատուած, որ երկրի տնտեսական վիճակի ծանրութիւնը հաւասարապէս զգալի չէ բնակչութեան բոլոր խաւերու վրայ։ Այլ խօսքով, կան դրկուածներու եւ առանձնաշնորհեալներու երկու շեշտուած դասեր, իբրեւ անմիջական հետեւանք տիրող կարգերուն եւ խորհրդային քաղաքականութեան։

Հետեւաբար այս անիրաւութիւնը անցողակի շրջանի մը յատուկ երեւոյթ չէ։ Ո՛չ ալ հետեւանք երկրի բնական աղքատութեան։

Պէտք է ընդունիլ ուրեմն չոր փաստը, այն իմաստով որ, մեր հայրենիքի արդի վարիչներու հիմնական քաղաքականութիւնն է աղքատացնել ժողովուրդին մէկ մեծ մասը, ի նպաստ չնչին փոքրամասնութեան մը։

Ո՛չ ոք թող մտքէն անցընէ սակայն, որ այս հիմնական զործողութիւնը կը կատարուի «անօրինական» եւ կամ «բռնի» ճանապարհներով, ընդհակառակն ամէն ինչ տեղի կունենայ խիստ օրինական կարգերով, պետական օրէնքներով, որոնք ոչինչով պակաս կը մնան դրամատիրական երկիրներու օրէնքներէն։

Այսպէս օրինակ՝ օրէնքը կը սահմանէ «երկու չափ, երկու կշիռ» նոյն երկրի քաղաքացիներուն համար։ Ըստ օրինի մարդասպան հաւասարը ու ոչ համայնավարը չեն կրնար միեւնոյն պատժով քաւել իրենց նոյնանման ոճիրը։ Համայնավարութիւնը ինքնին մեղմացուցիչ պարագայ է դատաւորին համար։

Այս նոր խտրականութիւնը աւելի շեշտուած եղանակով կը կիրարկուի մանր սեփականատէրերու, փոքր տնտեսութիւն ունեցողներու հանդէպ։ Որովհետեւ եթէ ինքնին ծանօթ յանցանք է անկուսակցական ըլլալը, ի՞նչ խօսք, որ ոճիր է մանր սեփականատիրութիւնը։ Օրէնքով սահմանուած այս խտրականութիւնը, անտարակոյս լաւագոյն միջոցն է հայ վարիչներու համար խորացնելու դասակարգային արհեստակցական անջրպետը հայ ժողովուրդի ներսը։

Թէ ի՞նչ դրական օգուտներ են ձեռք բերած իրենց այս աշխատանքներով, խնդիր մըն է մարսելի եւ ըմբռնելի՝ համայնավար մտածողներու համար միայն. բայց այս քաղաքականութեան անմիջական հետեւանքը՝ ծանր եւ ընդվզեցուցիչ՝ դիւրաւ նշմարելի է ոչ-համայնավարներու համար։

Առնենք երկու փաստ՝ Խորհրդային Հայաստանի յաջորդական քանի մը թիւերէն։

«Երեւանի գաւառային ֆինանսական բաժինը» իր մէկ յայտարարութիւնով Յունիս 10ին եւ 12ին հրապարակային աճուրդի կը դնէ 17 քաղաքացիներու (Երեւան քաղաքէն) «պատկանող տուները եւ այգիները ի դիմաց նրանց պետական հարկերի ապառքների»։ Պարզ բայց եւ այնպէս բարդ խնդիր մը ահա՛։

Պարզ անոր համար, որ Սովետան Հայաստանի օրէնքին ծանօթ է մեզի պետական տուրքերու փոխարէն սեփականութեան այս բռնագրաւումի եղանակը։ Տարբերութիւնը հոս այն է միայն, որ առաջ բռնագրաւողն էր Համիտի ընչաքաղց գործակալը, իսկ հիմայ «Հայաստանի հայ կառավարութիւնը»։ Խնդիրը կը բարդանայ սակայն երբ նկատի ունենանք այն պարագան թէ, ինչ՞ու հայ հարկատուն ժամանակին չէ վճարած իր տուրքը, իր հարազատ պետութեան, ու այսօր ստիպուած կ'ըլլայ զրկուիլ իր միակ սեփականութիւնը եղող փոքրիկ տունէն կամ այգիէն։ Մանաւանդ երբ նկատի ունենանք հայ ժողովուրդի մէջ այնքան շատ խորացած սէրը սեփականատիրութեան նկատմամբ։

Ինչ պատճառներ ալ վերագրուելու ըլլան այս երեւոյթին, ինծի համար անվիճելի կը նկատուին քանի մը իրողութիւններ։ Ա.) տուրքերու անարդար բաշխումը եւ բարձր սակերը, Բ.) տնտեսական իրապէս ծանր վիճակը Գ.) պետութեան թշնամական վերաբերումը։ Այլապէս եթէ տուրքերը համեմատական ըլլան եկամուտներուն եւ ձեռք բերուած շահերուն հետ, անհնար է ենթադրել որ քաղաքացի Յարութիւնեան Եղիազարը զիջէր իր 13 սենեակնոց տունը իր տուրքերու փոխարէն։ Փաստ է, որ Յարութիւնեան իր 13 սենեակնոց տունը հարկադրուած է տալ իբրեւ տուրք նոյն այդ տան համար։ Իսկ թէ ի՞նչ եկամուտ ստացած է իր տունէն կամ այլ կողմնակի աշխատութիւններէն՝ պարզ չեն մեզի։ Պարզ է այն, որ Հայաստանի մէջ 13 սենեակնոց տուն ունեցող մը չի կրնար ոեւէ պետական կամ հանրային պաշտօնեայ դառնալ։ Պարզ է նոյնպէս եւ այն, որ շնորհիւ խորհրդային օրէնքներուն եւ վարչական կարգադրութիւններուն, չափազանց դժուար է տուն ունեցողի մը համար իր սեփականութիւնը լաւ պայմանով վար ձու տալ։ Այս բոլորէն ուզենք թէ չէ, պիտի ընդունինք, ուրեմն այն, ինչ որ եզրակացուցի քիչ վերը։

Այսքանը բաւական է ցոյց տալու համար, թրաւցնէ այն ծանր պայմանները, որոնց մէջ կը պայքարին Հայաստանի մասբաքաղաքի մանր սեփականատէրերը, համայնավար բարբառով հայ «բուրժուազիան»?... Հայաստանը սակայն կը ծաղկի, ժողովուրդը կը կապուի նոր կարգերուն եւ իշխանութեան." հոգ չէ թէ մարդիկ կը զրկուին իրենց ապրուստի ամենատարրական միջոցներէն։ Չէ՞ որ անդին կայ մէկ ուրիշ, արտօնեալ դասուորիրաւցնէ կը վայելէ երկրի բարիքները։ Անիկա կուշտ է, գործի եւ պաշտօնի լաւը իրն է, կենսամթերքներու ամենամեծ բաժինը, բնակարանին լաւը, վերջապէս ամէն բանին լաւը իրն է։ Ու անիկա, այդ արտօնեալ դասը ո՛չ միայն չի նեղուիր ծանր տուրքերու ճնշման տակ, այլ իր ունեցածէն մէկ զգալի բաժին ալ պետութեան կը հանէ։

Այսպէս է որ «ինաւստրացման 3րդ. փոխառութեան» համար պետական հրատարակչականի (պետհրատ) աշխատակիցները կ'արձանագրուին 75, 100, 150, 200 ռուբլիով։ Ինքնին գովելի եւ մխիթարական այս երեւոյթի հանդէպ ոչինչ վատ բան կարելի պիտի ըլլար ըսել, եթէ սակայն այս երեւոյթին հետ զուգընթացաբար արձանագրուած չըլլար առաջին փաստը՝ քաղաքացիներու սեփականութեան բռնագրաւումը՝ պետական տուրքերու փոխարէն։

Ու խորհիլ որ այս վերջինները կը կազմեն Հայաստանի բնակչութեան հսկիչ մեծամասնութիւնը, որ կը հարստահարուին, կը կողոպտուին պետական օրինական միջոցներով, ի նպաստ չնչին փոքրամասնութեան։

Եւ ինչպէ՞ս չըսել որ Հայաստանը կը բարգաւաճի, կը ծաղկի ու կը շէննայ օրէ օր...

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

Տեղացին իր Կրցածը. Դուք ալ Ձեր Պարտքը

ՉԷ՞Ք ՈՒԶԵՐ ՓՐԿԵԼ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ

Անցեալ օր Հալէպի գաղթակայանի մասին մեր գրած յօդուածին իբր յաւելուած՝ նոր ծանօթութիւն մը։

Սիւլէյմանիէի, Ճէպրիէի, Րամատանիէի եւ Կէօզ Մէյտանի մէջ կ'ապրին հետեւեալ քաղաքներու բնակիչները, համաձայն գաղթակայանի տնօրէն Գ. Գէորգ Մեսրապեանի տեղեկութեանց։

Կայանի ամբողջ բնակչութեան թիւը 1923էն ասդին չէ նուազած, մեկնողներուն տեղ նորեր աշխարհ եկած են։ Մեր այս վիճակագրութիւնը 1927 մարդահամարին արդիւնքն է. հետեւաբար, հակառակ այդ թուականէն ասդին մեկնողներուն, նորածիններով կը գոցուի բացը.— 3862 անձ Այնթապցի, 3687 անձ Մարաշցի, 1275 անձ Ուրֆացի, 1286 Քիլիսցի, 1606 արեւելեան գաւառներէն, 813 արեւմտ. Անատոլուէն, 850 Կէօզ Մէյտանի բնակչութիւն, 450 Խատ փաշայի բնակչութիւն՝ զանազան գաւառներէ, Զէյթուն, Հաճըն, Սասուն, Մուշ եւլն., ընդհանուր թիւը 13,826։

Ուրեմն՝ Հալէպի արեւելահիւսիսային մասին ընդարձակ մէկ դաշտագետնին վրայ տուն տեղ եղած են ամէն քաղաքէ եւ գիւղէ 13,826 անձեր։

Այսքան հոծ բնակչութեամբ վրաններու կամ խրճիթներու քաղաք մը զուրկ է դպրոցական շէնքէ մը։ Օտար հորիզոնի տակ ինկած մեր սրտահատորներուն յետին մէկ մասնիկին վրայ զուրգուրալ ամէնէն ճիտին պարտքն է, մանաւանդ որ այս երկիրը թոյլատու է ամէն կերպով եւ արգելք չհանդիսանար մեր մշակոյթին, մեր ազգային ներքին կեանքին։

Մեզի կ'իյնայ օգնել քաղել առիթէն, ուժ տալ ամէն կերպով այս գաղութին մտաւորական, տնտեսական վիճակին բարելաւման։ Իսկ եթէ անհոգ գտնուինք, անոնք ալ պիտի ձուլուին երթան քիչ ժամանակէն, ինչպէս եղած է տարբեր երկիրներու մէջ, ինչպէս Պեսարապիոյ հայութիւնը։ Չերթանք մինչեւ հեռուները, Հալէպի հին գաղութը արդէն իսկ կորսնցուցեր է իր ազգային դիմագիծը, լեզուն եւ աւանդութիւնները։ Իրարու հետ արաբերէն կը խօսին, բառ մը հայերէն չեն հասկնար։ Միայն այս գաղութին մէջ բացառաբար Արաբկիրցիները, Խարբերդցիներն են որ կրցած են պահել իրենց մայրենի լեզուն, այն ալ ոչ ամբողջը, այլ այն ընտանիքները, որոնք նախանձախնդիր եղած են իրենց մայրենի լեզուին պահպանման՝ ընտանիքէն ներս։ Իսկ մաս մը Զէյթունցիներ, որոնք 50—60 տարի առաջ գաղթեր են այս երկիրը, բառ մը հայերէն չեն գիտեր։ Թէեւ բարեկեցիկ վիճակ ունին, սակայն մեռած է իրենց մէջ ազգային գիտակցութեան ոգին։ Անտարբեր են ամէն տեսակէտով։

Ինչպէս ամէն երկրի մէջ, նոյնպէս հոս ալ նոր կեանք, նոր աւիւն, նոր եռանդ առեղծողները բարեբախտաբար եկւոր ժողովուրդն է. միայն կայանի բնակչութիւնը իր մէջ կը հաշուէ 13826 հոգի։ Տակաւին խօսքը չեմ ըներ քաղաքին մէջ բնակութիւն հաստատող հազարաւոր ընտանիքներուն։

Քաղաքին մէջ կան 4—5 հայ վարժարաններ, Հայկազեան, Այնթապցիներու կրթասիրաց վարժարանը, Կիլիկեան, Արմէնեան, որոնք իրենց մէջ կը հաւաքեն հազարաւոր աշակերտութիւն մը։ Մարդ հաճոյք կը զգայ դիտելով փոքրիկ տղոց փողոցէն անցքը շարան շարան, դէպի լոյսի աղբիւրը։ Տակաւին մենք բոլոր կրթական հաստատութեանց անունները լրիւ չտուինք, այսքանն ալ կը բաւէ գաղափար մը կազմելու համար։

Ուրեմն չարժեր որ հետաքրքրուինք առանց ճակատագրով։ Թէեւ տեղացին իր միջոցներով կ'ընէ բաներ մը, սակայն չի կրնար ա՛յնքան զոհողութեան տակ մտնել, որովհետեւ իր նիւթական ուժէն վեր է։

Կէօզ Մէյտանի մէջ սկսած են տուներ կառուցանել Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ տրուած 150 քռ. կանգուն հողերու վրայ, եւ արդէն իսկ շինուած են 300ի չափ կոկիկ տուներ քարաշէն եւ աղիւսաշէն, օգոստոսին գիրքի մը վրայ։ Այս նորաշէն գիւղին մէջ Բժ. Թորոս Պասմաճեանի ջանքերուն շնորհիւ կանգնած է արդէն շէնք մը, որուն մէկ մասը այժմէն իսկ կը ծառայէ անապատներէն, Արաբներու քովէն բերուած 15—16 տարեկան տղոց իբր ապաստանարան, իսկ միւս ընդարձակ սրահը պիտի ծառայէ ընթերցասրահի եւ թատրոնի։ Ուրեմն, Սուրիոյ մէջ ծալապատիկ նստած չենք։ Սակայն 2000ի հասնող աշակերտութեան համար վարժարանի մը կառուցումը վեր է տեղացիներու ուժերէն։ Այս գործին մէջ դարձեալ պարտականութեան մեծագոյն բաժինը կ'իյնայ Հայրենակցական Միութեանց։ Դարձեալ Կէօզ Մէյտանի մէջ առաջնորդ Արտաւազդ վարդ.ի ջանքերուն շնորհիւ կառուցուած է քարաշէն դպրոց մը, Սահակեան, 200 երկսեռ աշակերտներով։ Սակայն անբաւական է այս շէնքը այսքան աշակերտութեան համար։ Քանի մը սրտցաւ հայեր, ինչպէս Բժ. Յարութիւն Տ. Ղազարեան եւ Գ. Գ. Ազիրեան, կը ձգտին Հալէպի հայ ժողովուրդը օժտել արդիական դպրոցներով, ոչնչացնել կայանի կեանքը, եւ ստեղծել նոր կեանք։ Սակայն, բաւձալը իրականացնել չէ։ Բժիշկ Տ. Ղազարեան սիրահար է հայ գրականութեան եւ պատմութեան, մանաւանդ կը գրադի արեւելեան հին ազգերու կեանքով, եւ այդ մասին գրած է գիրք մը, որ կը մնայ ձեռագիր վիճակի մէջ։ Իր տունը ժամադրավայր է ամէն տեսակի ազգօգուտ ձեռնարկներու եւ ժողովներու, շաբաթը երկու անգամ ուսուցիչներու եւ հայ գրականութեամբ զբաղողներու մասնակցութեամբ կը կատարուին գրական սալոններ, որոնց կը մասնակցին Գ. Գ. Խորէն Գաբրիկեան, Կարապետ Իւլիւպէյեան, Ե. Տասնապետեան եւ ուրիշներ։ Արտակարգ ազգային ժողովներ, Կարմիր Խաչի, կեդրոնական վարժ.ի խնամակալութեան եւն.ի ժողովները հոս, բժիշկին տան մէջ կը կատարուին։ Իր ջանքերուն շնորհիւ 60—70 տունի չափ հայրենակիցներ Անտիոքի եւ Հալէպի հաճբուն վրայ բարձրադիր եւ օդասուն բլուրի մը վրայ կանգնեցին իրենց տուները։ Անոնք վարը, դաշտին մէջ կը զբաղին երկրագործութեամբ, երկու տարիներէ ի վեր, եւ շատ են իրենց տնտեսութիւնը։

Ճիշդ է որ կայանները քակելու որոշում տրուած է, սակայն, հողը սեփականատիրոջն է, զոր պիտի ծախէ։ Ազգերու Դաշնակցութեան Սուրիոյ Ներկայացուցիչն ալ համախորհուրդ Ազգ. Առաջնորդարանի հետ, պիտի գնէն այդ հողը եւ դարձեալ պիտի տան հայ գաղթականին։ Եթէ չկրցան յարմարիլ դինին մասին, ճիշդ քովիկը, մօտերը կան ընդարձակ պարապ հողեր, որոնք պիտի գնուին եւ պիտի տրուին գաղթականներուն։ Հետեւաբար դպրոցը շինելու արգելք չկայ։ Արդէն հողերու բաժանումը կատարող Գ. Արմէն Տատեան այդ մասին հաւաստիքներ տուած է, թէ մօտերս նոր հողեր պիտի գնուին։ Կ'երեւի թէ գաղթակայանի ժողովուրդը տեղէն չպիտի շարժի։

Ըսուած է արդէն, թէ Սուրիոյ հայ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը տգէտ է, զուրկ է իր մայրենի լեզուէն։ Կը խօսի, կը մտածէ կը գործէ թուրքերէնով։ Պէտք է արմատախիլ ընենք գոնէ նոր սերունդին մէջէն թրքախօսութիւնը, տալով անոր հայեցի, տոհմիկ դաստիարակութիւն։

Ըսուած է նախապէս արդէն թէ. կայանի աշխատաւորութեան մէկ մասը հնարաւորութիւն չունի իր գիրքը, տետրակը, մատիտը եւ մելանը գնելու, վրան գլուխը թափթփած է եւն.։ Հակառակ այս դժուարին պայմաններուն, հայ աշակերտը եռանդով կ'աշխատի, նուէրներ կը ստանայ եւ քննիչներու գնահատումին կ'արժանանայ։ Կարելի չէ՞ օժանդակել գիրքով, տետրակով եւ այլ գրենական պիտոյքները հոգալով, առանց վիրաւորելու արժանապատուութիւնը։ Դիտակցութեան հասած տղաք ամչնալով կը մօտենային Միս Եփփէի խանութին, անկէ ստանալու համար պատառ մը հաց եւ երկու չերեփ ապուր․․

Ամբողջ Հալէպի մէջ չտեսայ մէկ հատիկ հայ մարդ, որ մուրացկանութիւնը արհեստ ընէր իրեն իբր ապրելու միջոց։ Մինչդեռ տեղացիները եւ տեղահանուած Քիւրտերը անվերջ կը թափառին գաղթակայանին մէջ, դռնէ դուռ ճիտերէն կախած մուրացիկի պայուսակը։ Գաղթակայանի բունաւեր, տնտեսապէս քայքայուած ժողովուրդն է որ կը կշտացնէ մուրացկաններու այս անվերջ շարանը։

Պարտք անպէտի ուշադրութեան յանձնել այս բոլոր փաստերը, որպէսզի բախտաւոր գաղութները եւ մանաւանդ մեր մատնանշած հայր. Միութիւնները շարժին եւ առանձնեն գոնէ դպրոցի մը կառուցումը։

Ս. ՓԱՅԼԱԿ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Շէյխ Սայիտի պարտութիւնը մեծ յաղթանակ մըն էր քրտական դատին, որովհետեւ այս պարտութիւնն էր որ առիթ տուաւ քիւրտերուն ճանչնալ թշնամին, ծանօթանալ անոր գաղտնի մտադրութիւններուն եւ կռիւը փոխադրել քաղաքական գետնի վրայ։

Շէյխ Սայիտի ապստամբութիւնը անկազմակերպ, վաղաժամ կրօնական շարժում մըն էր եւ յանգեցաւ պարտութեան։ Քիւրտերու գոյութեան պայքարը Թուրքերուն դէմ կրկին կը մտնէ նոր փուլի մէջ։ Թշնամին խորամանկ է եւ գիտէ օգտուիլ առիթէն։ Ան փոխած է կռուելու զէնքը— Թնդանօթին ու ռումբին միացնելով դեղին ոսկին ու դիւանագիտութիւնը— եւ կը փորձէ խաղաղ միջոցներով նուաճել հակառակորդը։

Շէյխ Սայիտ պարտուեցաւ.—

1. Որովհետեւ ուզեց մարգարէ հռչակուիլ իսլամութեան, եւ ոչ թէ իշխան կամ պետ անկախ Քիւրտիստանի։ Եւ որպէս այդպիսին խառնել ուզեց իսլամի առիւն թափել իսլամի ձեռքով, առանց գիտակցելու այն ճշմարտութեան թէ՝ ազգերու գոյութեան կռիւը ներողամտութիւն չի ճանչնար. եւ կը յաղթէ ան որ կազմակերպուած ուժ ունի, գիտէ հարուածել, ու մանաւանդ առատ արիւն թափել։

2. Ընկճամակերպ, անպատրաստ եւ վաղաժամ էր սկսուած կռիւը, եւ մանաւանդ զուրկ գինուորական թէ քաղաքական արժէքներէ։

3 Հարցը դրուած էր առաւ[...] լապէս կրօնական գետնի վրա[...] եւ կը ներկայացուէր Թուրք ըն[...] դիմադիրներու կողմէ ի շահ քա[...] ղաքական էնթրիկներու, որ ք[...] զարկուած էր շէրիաթ կեց[...] մակին տակ (Թուրք ընդդի[...] դրութիւնը կ'ուզէր օգտագործել քրտական մոլեռանդութիւնը [...] քիւրտերու արիւնով [...] փառքի ճամբան)

4 Իսկ ամէնէն կարեւ[...] մոռցուած էր— քրտական դ[...] տակ համախմբել բոլոր քիւրտ[...] րը, առանց նկատի առնելու աղ[...] գական բաժանումները եւ աղ[...] թապետական հակամարտութիւ[...] ները։

Ապացոյցներ կան որ ինչ[...] երէկ, նոյնպէս եւ այսօր մի[...] ման փորձեր եղած չեն հա[...] քէներու եւ Ալէվիներու միջ[...] Ալէվիները որպէս «պէշինջի մէ[...] հէպ» օրէնքէ դուրս հռչակու[...] են քիւրտերու կողմէ (թրքալ[...] թեյազրանք), մինչդեռ իրակ[...] նութեան մէջ աւելի սերտօրէն կապուած են քիւրտ [...] քրտական սովորութիւններուն, անոնց մէջ աւելի զօրաւոր են [...] մային աւանդութեանց կապ[...] մնալու ցեղային յատկութի[...] ները։

Ալէվիներու հայրենիքը [...] սիմ՝ տարիներէ ի վեր ապստամբութեան դրօշ պարզած է [...] քերուն դէմ։ Ան կռուած է [...] միտեան բանակներու դէմ [...] այս պայքարին մէջ քէմալ[...] կաններուն՝ զէնքի ուժով [...] պանելով ցեղիմի ասհման[...] Եւ սակայն ապստամբ ցեղ[...] չմասնակցեցաւ Շէյխ Սայ[...] ապստամբութեան, որովհետ[...] քիւրտ պարագլուխները [...] սիրաշահիլ ցեղիմը եւ [...] գործել ցեղիմցին [...] ուժը ի նպաստ քրտական դա[...]

Եւ ցաւալի է որ մինչեւ [...] ալ պէտք եղած լրջութեամբ [...] տեցած չեն — քիւրտերը [...] դրօշի տակ համախմբելու [...] ղաքականութեան։

Բայց ի՞նչ տարակարծութի[...] կայ երկու հատուածներու մ[...] որ լեզու չեն գտներ խօսելու [...] րու հետ— Մէկը Շէյխ [...] ճանչնայ որպէս գերագոյն [...] եւ «Նամազ» կ'ընէ մզկիթ[...] —միւսը Քըզըլպաշներ) Սա[...] կ'ընդունի որպէս կրօնապե[...] հակառակ է նամազի ծիս[...] տարութեան։ Պարզ ազանդ[...] հակամարտութիւններ որ [...] չփոթուին ազգային ուրոյն [...] ղաքականութեան հետ։

Կարելի չէ՞ արդեօք հա[...] թեան եզր մը գտնել բաժ[...] հատուածները միացնելու [...] դիւրին է, եթէ կողմերը [...] ռեն կրօնական վարագոյ[...] ձեռք ձեռքի տան քաղաք[...] ճամբու վրայ դէպի անկ[...] թիւն քալելու։

ԹԱՓՈՒՆԵԱՆ

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

Նովորիսիսքէն [...] թէյ[...]

«Ալէմ» շոգենաւով 150 [...] դի գաղթականներ հաս[...] քիոս եւ առժամապէս տեղ[...] ուած հոն։ Քիոսի նահանգ[...] 10,000 եւ տեղւոյն բար[...] կան ընկերութիւնն ալ [...] տրամադիր տրամադրած են [...] թականներու առժամեայ [...] ւորման համար։ Պիրէոնէ[...] նաւ ուղղուած է գանոնք [...] փոխադրելու համար։

Գաղթականներու [...] թեանց համաձայն, Սեւ [...] ռուսական նաւահանգիս[...] մէջ 8-10 հազար յոյն [...] կաններ խճողուած են [...] սպասեն Յունաստան երթ[...]

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Քաղուած խորհրդ. թերթերէն

ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ Կ'ԱՊՍՏԱՄԲԻՆ

Ընկերվարական թերթի մը Մոսկուայի թղթակիցը կը գրէ.—

— «Եթէ զբօսաշրջիկի աչքով դիտենք Մոսկուայի կեանքը, կարելի չպիտի ըլլայ հաւատալ թէ երկիրը կ'անցնէ խոր ճգնաժամ մը։ Մայրաքաղաքին պարենաւորումը շատ աւելի լաւ ապահովուած է քան երկրին մնացեալ մասին մէջ։ Հիմա ամէն մարդ աւելի լաւ կը հագուի։ Քաղաքին ամէն կողմը՝ զուարճութիւններ։

Սակայն, կացութեան տեղական համայնավար շրջանակներու մէջ կը տիրէ այն կարծիքը թէ աղէտը կը մօտենայ։ Մեծ մտահոգութիւն մը բռնած է գանանք կը սպասեն որ Ստալինի կիրարկած զգաստացուցիչ համայնավարութիւնը պայթեցնէ գիւղացիներու ապստամբութիւնը, որ անշուշտ պիտի տարածուի բանակներուն մէջ։

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Շարժումին ազդանշանները բազմաթիւ են։

Համայնավար կուսակցութեան խորհրդակցական ժողովին մէջ Զալ թեւը խօսք չառաւ եւ այս կերպով, պաշտօնական դարձ դոյց մը կատարած եղաւ կայսերականին դէմ, զոր Ստալին յաջած էր ժողովէն առաջ։

Աջակողմեանները խօսք առեր էին միայն Կեդր. կոմիտէի ընդհ. ժողովին մէջ, որ տեղի ունեցեր էր խորհն ժողովէն առաջ։

Կ. Կի քարտուղարը իր ճառը ուղղեր էր երկրին տնտեսական կացութեան։ Ան քննադատեր էր թէ Ստալինեան քաղաքականութիւնը գիւղացիները կը տանի դէպի ապստամբում եւ զանոնք կը քշէ բոլշեւիկ իշխանութեան իրենց ընդդիմութեան մէջ։

Նոյն անձը իր ճառին մէջ միեւ գիւղացիներու կողմէ սպանուած համայնավարներու թիւը վերջին մարտ ամսուան ընթացքին, 270 հոգի, որ ըսել է տրական Կ. Վ'րոսի թէ ապրիլին մէջ, սպանութիւններու թիւը աւելի բարձրացած է։

Ցնորդ. գիւղացիական շարժման իբրեւ ազդանշան կը յիշուի նաեւ «Բուգովի ըմբոստութիւնը»։ Բուգովի մէջ, շրջակայ գիւղերու բնակիչ՝ երբ հաւաքուելով պաշարած են կեդրոնի խորհրդային իշխանութեան շէնքը։

Զինուորները միմեան են կրակել բազմութեան վրայ։ Միայն համայնավարներէ կազմուած զինեալ խումբերու շնորհիւ կարելի եղած է խեղդել գիւղացիներու ապստամբութիւնը։

Կը յիշուի նաեւ Վրաստանի մէկ նահանգին մէջ, գիւղացիներու կարեւոր ըմբոստութիւն մը, որ տեւած է երկու շաբաթ։ Կեդր. կոմիտէի մէկ ընդհ. ժողովին մէջ միայն այդ մասին տեղեկութիւններ տուած էր Ցոմսկի իր ճառով։

Ցատկանշելու համար Ստալինի բռնապետութիւնը, Ցոմսկի յայտնած էր թէ երկու շաբաթ, Ստալին քաղաք Դիւանէն պահած էր վրացական ապստամբութիւնը։ Լուրը տուաւ այն ատեն միայն, երբ ապստամբութիւնը վերջացած էր։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ԾԽԱԽՈՏԻ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Թրքական ծխախոտներուն դէմ պայքարելու համար, Հելլէնները նորանոր միջոցներ ձեռք կ'առնեն։ Յունաստանի ծխախոտ արտադրողները միութիւն մը կազմած են, որուն լայն օժանդակութիւն ըրած է Հելլէն ազգային դրամատունը, մեծ փոխեր յատկացնելով։ Այս ձեռնարկը իր նպաստաւոր արդիւնքը դոյց տուած է, որովհետեւ ծխախոտի բերքը կարելի եղած է առաւելագոյն քանակութեան հասցնել։

Այս առթիւ, Թուրքիոյ գործերուն իրաղեկ անձնաւորութիւն մը հաստատելով վերոյիշեալ իրողութիւնը, կ'ըսէ թէ Հելլէնները մեծ ճիգեր կ'ընեն արտասահմանի Թրքական շուկաները գրաւելու։ Արդէն յաջողեր են Թուրքիայէն աւելի արտածում կատարել Գերմանիա։

Նոյն անձը, իբր դարման ցոյց կուտայ ծխախոտի վաճառականներու համագործակցական միութիւններ կազմել, որոնց պէտք է օժանդակեն երկրագործական դրամատունը եւ ծխախոտի մենաշնորհի վարչութիւնը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆԻ ՑԱՒԵՐԸ

ԼԻՈՆ.— Շատ խօսուած ու գրուած է Լիոնահայուն ազգային-հանրային կեանքին եւ նոր եկեղեցիի դատավարութեան գործերու մասին։ Բայց դժբախտաբար ցարդ գրական հետեւանք չեն ունեցած բոլոր խօսքերն ու գրուածները։ Պատճառը ժողովուրդի սուտ մեծամասնութեան քար անտարբերութիւնն է։ Օրինաւոր քուէարկութեամբ ընտրուած Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը՝ իրեն նեցուկ ունենալով տեղւոյս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ու կարգ մը սրտցաւ հաւատքներ ու հայրենակիցներ, ձեռք ձեռքի տուած ամէն ճիգ ու ջանք կը թափեն ու կ'ապրին որ մօտ ատենէն պիտի յաջողին իրագործել իրենց առաջադրած նպատակները, որոնց առաջին գիծին վրայ կը գտնուի մանկապարտէզի բացման խնդիրը։ Սակայն շատ ալ մեծ յոյսեր կարելի չէ ակնկալել, քանի որ այդ աշխատանքները կը թափուին սահմանափակ շրջանակի մէջ։ Այդ ջանքերը կը բերեն կը հասցնեն մինչեւ որոշ հանգրուան մը, անկէ անդին ժողովուրդը ինքն է որ թեւ եւ թիկունք պիտի հանդիսանայ նախաձեռնող մարմիններուն։

Գլխաւոր պարտականութիւնը կը ծանրանայ Հայրենակցական Միութիւններուն վրայ, որոնք աւելի քան երբեք ներկայիս է որ պիտի արժեցնեն իրենց գոյութիւնը։ Չէ՞ որ իւրաքանչիւրի կանոնագիր ծրագիրը կը շեշտէ «Հայութիւնը հայ պահել ու պայքարիլ այլասերման դէմ»։

Գոնէ այս մարզին մէջ, գործենք համերաշխաբար լաւ արդիւնք ձեռք բերելու համար։

Ըսինք թէ շատեր անտարբեր են հանրային ամէն շարժումի հանդէպ։ Այսպիսիները առաւօտուն գործարան կ'երթան, իրիկունը տուն կը դառնան, յետոյ, երեկոները կամ հանգիստի օրերուն, իրենց մտերիմներուն հետ խնջոյք կը սարքեն կամ բախտախաղի անբարոյացնող զբօսանքներ կը սարքեն, մսխելով այնպիսի գումարներ, որոնց մէկ քառորդը բաւական պիտի ըլլար նոր սերունդին համար կրթական հիմնադրամ մը կազմելու։

Ու Տիէնուարը Պոլսոյ Թուրք թաղերէն ոչ մէկ տարբերութիւն ունի։ Իւրաքանչիւր քայլափոխի դարչելի Թուրքերէն բառեր են որ իրենց նողկալի արձագանգը կուտան ականջներու, ու այս ողբերգութիւնը գրեթէ ամէն տեղ, խանութպաններու մօտ թէ հրապարակներու վրայ, հանրակառքերու թէ Berliet գործարանը տանող կառախումբերու մէջ։ Մէկ խօսքով կարծես ամէն կապ խզած են անոնք հայութեան հետ։

Ունինք վաղուան երիտասարդութիւն մը, որ կոչուած է կազմել մեր ապագայ սերունդի ողնաշարը եւ որ սակայն ձգուած է իր բախտին։ Հայ եւ հայրենիք բառերը անոնց հոգիներուն կը խօսին, բայց չեն գիտեր ինչպէս օգտակար ըլլան անոնց։ Իրենց պարապոյ ժամերը կը տրամադրեն թուղթ կամ նարտ խաղալու։ Չեն կրնար գնահատել ժամանակի արժէքը։ Ո՞վ պիտի առաջնորդէ անոնց։

Ս. Փողպարեան

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Լիոնէն 120 քիլոմեթր հեռաւորութեամբ գեղեցիկ քաղաք մըն է Կրընոպլը։ Հայերու թիւը կը հասնի 450ի. այր եւ կին, մեծ մասով Իզմիրցի եւ Աֆիոն Գարահիսարցիներ, կան ուրիշ գաւառներէ ալ։

Հայերը կը բնակին քաղաքին ծայրը որ կը կոչուի Croix Rouge եւ ուրիշ մաս մըն ալ Rondeի կողմը։ Փոքր մաս մըն ալ քաղաքին մէջ։ Քռուա Ռուժի մէջ կը գտնուին պիսքիւյի եւ երկաթեղէնի երկու խոշոր գործարաններ։ Մեր հայրենակիցները կ'աշխատին առաջիններուն մէջ։ Երկու տարիէ ի վեր բացուած է արուեստական մետաքսի գործարան մը, մեր հայրենակիցներուն մնացած մասն ալ հոն կ'աշխատի։ Երկու գործարաններուն օրականները գոհացուցիչ են։ Կան նաեւ առեւտրականներ,— նպարավաճառ, սրճարանատէր, շրջուն վաճառորդներ։ Շատ մը հայրենակիցներ իրենց սեփական տուները ունին։

Տարի մը կայ որ գաղութը ունի Ազգ. Միութիւն մը, որ լաւ կը կատարէ իր պարտականութիւնները։ Վարչութիւնը կը բաղկանայ հինգ հոգիէ,— Գ. պ. Գրիգոր Քիրեզեան՝ ատենապետ, Նշան Տէր Կոմսեան՝ ատենադպիր, Յակոբ Կիրեճեան՝ գանձապահ, Յովհաննէս Արապեան եւ Կարապետ Քէօսէեան խորհրդականներ։ Գաղութը ունի նաեւ Կարմիր Խաչ եւ Հ. Մ. Ը. Մ.։ Այս վերջինը միշտ Ֆրանսացիներուն հետ կը մրցի եւ յաղթող կը հանդիսանայ։

Ունին նաեւ սեփական գրադարանը, հանրութեան տրամադրելի։ Կարմիր Խաչը մօտ օրէն պիտի ձեռնարկէ ազգային դպրոց մը բանալու։ Կոչիկ գումար մը ունի արդէն։

Վերջին պաշտօն իմացայ ծանր արկած մը։ Արմենակ Եղէճեան, քսան տարեկան, ուրիշ երկու ընկերներով գործատեղիէն դուրս ելած ժամանակ, բուռն փափաք մը կ'ունենայ մագլցելու ձողի մը վրայ որուն կապուած են հանրակառքի ելեկտրական թելերը։ Եւ խօսքէն անմիջապէս գործի կ'անցնի։ Երբ թելերուն կը հասնի իր ուսը կը դպի եւ 4 մեթր բարձրութեամբ վեր կը նետուի եւ 17 մեթր բարձրութենէ վար կ'իյնայ։ Մարմինը բաւական տեղերէ այրած էր, իսկ թելին ծայրը կ'այրի ու թրամուէյի երթեւեկը կը դադրի մօտ կէս ժամ, մինչեւ որ կը վերանորոգեն։ Դժբախտ երիտասարդը հիւանդանոց կը փոխադրեն եւ յաւելու համաձայն յոյս չկայ ազատելու։

Դաշնակցութիւնը Կրընոպլի մէջ ունի Քրիստափոր ենթակոմիտէն, իսկ Հոկը քանի մը փանջունիներ։

Անցորդ

ՈՉ ՄԷԿ ԿԻՆ՝ ԱՌԱՆՑ ԳՈՒԼՊԱՅԻ

Այլանդակութեան դասական երկիրը՝ Ամերիկա նոր փաստ մը եւս կուտայ բարքերը ըմբռնելու իր տարօրինակ եղանակին։ Ամբողջ տաքերուն առթիւ, կ'արգիլէ կիներուն որ առանց գուլպայի պտտին։ Եւ իրաւունք ալ ունի։ Դիտուած է թէ չկայ աւելի տգեղ բան մը քան կնոջ մերկ ոտքերը։ Այրերը գտած են իրենց ոտքերը գիտելէն ու չեն ուզեր իգական բամբերու մազերը համբերել գեղարուեստական չէ։

Անսաստողը կը պատժուի բանտարկութեամբ եւ տուգանքով։

Առաջինին տեղի տուած է հետեւեալ միջադէպը։

Նիւ-Եորքի փողոցներէն մէկուն մէջ, մինչեւ սրունքները հանգրիճած բոպիկ կիներ կը խօսակցէին, երբ ձիաւոր ոստիկան մը անկէց անցաւ։ Մարդը գայթակղած ազդարարեց որ անմիջապէս տուն մտնեն եւ վայելչօրէն հագուելէ յետոյ դուրս ելլեն։

Ասոր վրայ, տեղական իշխանութիւնները յարմար դատեցին պատժի ենթարկել մերկ ոտքերը, հոգ չէ թէ ծովեզերքը այր եւ կին կրնան Ադամ եւ Եւայի զգեստները փորձել ազատօրէն։ Եւ որպէսզի արգելքը յարգուի, ոստիկանական մասնաւոր խումբ մը կազմուած է հսկողութեան պաշտօնով։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՀԱՑՈՒ ՄԸ ՀՐԷՇԱՑԻՆ ՈՃԻՐԸ.— Պուքրէշէն կ'իմացնեն թէ, անցեալներս օր մը, պետական խորհրդական Մաթրիսքուի աղջիկը յանկարծ կ'անհետանայ։ Ոստիկանութիւնը անմիջապէս կը սկսէր փնտռելու աղջիկը որ երեք տարու էր։ Բայց ապարդիւն։ Անցեալ շաբթու մէջ սակայն, Տիկ. Մաթրիսքու կը ստանար ծրար մը, որ թղթատարով իրեն ուղարկուած էր Պուքրէշէն։ Ծրարին մէջ կար աղջնակին չորցուած մարմինը, եւ նամակ մը որով ոճրագործը կը յայտնէր թէ մօրմէն վրէժ լուծելու համար, աղջիկը պատժած է։

Ոճրագործը հայ մըն է որ սիրահարած է Տիկ. Մաթրիսքուի ու զայն կը հետապնդէր։ Պուքրէշի մէկ պանդոկին մէջ, օր մը Հայը ուզած էր բռնի համբուրել կինը՝ ամուսնին ներկայութեան։ Բայց ամուսինը լաւ դաս մը տուած էր անոր։ Ասոր վրէժն է որ լուծած է ոճրագործ Հայը որ դեռ չէ ձերբակալուած։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ

«Յառաջ»ի օգոստոս 25ի թիւին մէջ Մարսէյլէն ղրկուած «Էնի» ստորագրութեամբ թղթակցութեան մէջ ռամկավարներու եւ ծնչակեաններու շարքին խառնուած էր նաեւ «Հայ Սիրտ»ի բարեկամներու միութեան անունը։

Պարտք կը համարենք յայտարարել թէ այդ վերագրումը սխալ է։ Միութիւնս որ եւ է առնչութիւն չունի նեղքին կողմնակի պայքարներու համար ստեղծուած այդ շարժման հետ։

Ատենապետ՝ Յ. Գալփագճեան
Ատենադպիր՝ Ե. Մարգարեան

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒ ՋՐԿԻՐԸ

(ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

— Աղէկ նայուելու է, կ'ըսէին բժիշկները, վէրքը է. օդափոխութիւն կ'ուզէ. թերեւս աղէկնայ։

Թումիկ՝ խնայած դրամը մէկ ամսուան մէջ բժիշկի եւ դեղի համար ծախսեց լմնցուց։ Ահարոն, որդէն աղքատ, աշխեցաւ շլմորեցաւ։ Հէք աղջիկը, իր նշանածին ախին կոթնած, «Թումիկս, ինծի աղէկցուր որ կարգուինք» կը հեծէր։

— Հիւծախտ պարտքն է, բժիշկ, կը հառաչէր խեղճ տղան։

Մէկ կարս չմնաց։ Թումիկ, բերուշան, փողոցէ փողոց կը թափառէր՝ ճարի մը, գեղագոյն ճարի մը խնդիր։ Աղաւելու էր բեռուն, բայց ի՞նչպէս. Յանկարծ լոյս մը ծագեցաւ մտքին մէջ։ Գիւղոյն թաղ. Խորհուրդին դիմեց եւ իր խորհրդը ասանդ թողում հինգ ոսկի ուզեց։ Կարիճ եւ նեղսիր մարդ ճանչցուած, շնորհուեցաւ։ Տուին իրեն այդ գումարը։ Չորս բժիշկը մէկէն թափին, վճռական դարմանին համար, բայց արդիւնքը նոյնը մնաց ու թեեւ ամիս մըն ալ հիւանդը աղէկ դարմանուեցաւ, բայց վիճակը չփոխուեցաւ, եւ՝ դրամը սպառելուն՝ ալ աւելի վատթարացաւ։

— Ծա՛ Բերուցը ծառաքէ կ'ելլայ կոր ճա՛ր մը, կ'աղաղակէր ինքնիրեն խեղճ ձկնորսը, խելքը գլխէն գացած։

— Ամա՛ն, Թումիկ, ճա՛ր մը կը հեծծեր հիւանդը, կուրծքը հագելէ գնցուած։

Ին աւգնապալից օրերէն օր մը Թումիկ յանկարծ խոհուն եւ լռակեաց եղաւ։ Իր զուարթ դէմքը կծկուած էր. եւ նայուածքը անծանօթ հեռուներ սեւեռուած։ Ահաւոր քայլ մը պիտի առնէր, ուրկէ անդին դուզէ անդունդը կար. կործանման անդունդը։

— Ջու՛ր, կը հեծէր հիւանդը աղերսարկու. եւ երիտասարդ ձկնորսը՝ երազէ արթնցած՝ կը ցատքէր, հիւանդին այրող ծարաւը անցընելու։

Ու գիշեր մը, մութին մէջ, փողոցներէն գողի պէս սպրդեցաւ Թումիկ։ Լռութիւն ամէն կողմ։ Մեռելոց, գիշերապահներու ճռիկանները կը թնդանդեցեն է Թումիկ, ձողերու վրայ փռուած ուռկաններու տակ կծկուած։ Վստահ է թէ ոչ ոք կայ զինքը լրտեսող. ու կը սկսի ուռկանները ժողվել, ծալլել, գլորել։

Կէս ժամ ետքը, Թումիկ, ահագին բեռան մը տակ կքած, ամայի փողոցներէ կ'երթայ կ'անհետանայ։

Այլ եւս գող մըն է ան. Հետեւեալ օրը իր ափին մէջ ունի ծախած ուռկաններուն փոխարժէքը, մէկ քանի ոսկի, զորս կը նետէ բժիշկներուն՝ որպէսզի փրկեն իր նշանածը։

— Ջու՛ր, ջու՛ր, կը հեծէ Բերուց շրթները կափկափելով գիշերուան լռութեան մէջ, կուրծքը այրող տենդը մարելու համար։

Եւ ահա ողբալի կերպով կը բախեն տանը դուռը։ Ոստիկաններ ներս կը խուժեն, կը բռնեն Թումիկը եւ գիշերանց պահականոցէ պահականոց, կը տանին կը նետեն բանտ։ Այս յանկարծական ձերբակալումէն ոչ ոք բան մը հասկցած է։ Բերուց նուաղած է... վերջացած է...

* * *

Ամբողջ գիւղը զարմանքի մէջ թողուեցաւ։ Թումիկը գո՞ղ, ան կարիճ ու աղնիւ Թումիկը։ Շատ քիչեր հասկցան անոր դաւը եւ անոր անկումին շարժառիթը։

Հէք ձկնորսը դատուեցաւ, լացուեցաւ, դատարանին մէջ, եւ եթէ չըլլար սերտած փաստաբանի մը գերճ պաշտպանողականը, Թումիկ վեցամսեայ բանտարկութեամբ չպիտի ազատէր իր գործած ոճիրին ծանր հետեւանքներէն։

Ո՞վ պիտի երթար հարցնէր, փնտռէր զայն իր բանտին մէջ. Ի՞նչ եղած էր իր նշանածը։ Ու իր մտահոգին զաւին հետ վեց ամիս տանջուեցաւ, հալեցաւ մաշեցաւ Թումիկ։ Պայմանաժամը լրանալէն ետքը, դուրս ելաւ կմախացած, ծերացած։

Բանտին դռնէն դուրս, չէր ուզեր քալել։ Աշխարհքը դժոխք մը կ'երեւար իրեն, եւ արեւը՝ հնոց մը որ ամէն բան կ'այրէ կը լմնցնէ։ Վրան գլուխը պատռտուած, կորսուած, ոտքերը բոպիկ, գլուխը բաց, անցաւ Բերա՝ լեռնէն Խասգիւղ երթալու համար Ընօթի էր, բայց չէր զգար իրեն կը թուէր թէ խուլցած է։

Վերջին զգացում մը կար իր մէջը.— Ի՞նչ եղած էր Բերուցը։

Ու հարցումին պատասխանը փնտռելու կ'երթար մեքենայաբար, գաղտնի ուժէ մը հրուելով։ Պառկելիքի բարձունքը, գերեզմանատան մօտ հասնելով, բազմութիւն մը տեսաւ։ Հառաւ փոսի մը մօտ, ուր մեռել մը կը թաղէին. Տէրտէրը կը կարդար վերջին աղօթքը, խուլ եւ տարտամ մրմունջով։

Թումիկ կեցաւ, սաստիկ խռոված։ Մարդիկ իրեն նայեցան, բայց չի ճանչցան զինքը։ Մեռելը ճաղի մէջ դրած էին, ի չգոյէ դագաղի։ Յետոյ ժամկոչներէն մէկը գրկեց պատանքուած դիակը՝ փոսը նետելու համար։ Պատանքին պզտիկութենէն՝ դիակին գլուխը՝ ճեղքէ մը յանկարծ դուրս անկուեցաւ։

— Վա՛յ, Բերուցն է, բացագանչութիւնը թնդաց։

Յուղարկաւորները, հազիւ արդէն 10-15 հոգի, դարձան ու Թումիկին նայեցան։

— Ես եմ, ե՛ս, Թումիկն եմ, գող Թումիկը, պոռաց ձկնորսը, Բերուցին նշանածը։

Յետոյ, ժամկոչին քով վազելով՝ արգիլեց դիակը փոսը իջեցնել։

— Կեցի՛ր, ժամկոչ աղբար, նա, չե՞ս լսեր կոր, չէ՞ք լսեր կոր. Բերուցս ջուր կ'ուզէ կոր, աման ձգեցէք որ ջուր մը տամ, վերջին ջուր մը տամ. վերջին ջուր մը, աման, ձգեցէք.. սատուընիդ պագնեմ, վար մի՛նչեցնէք ... ջո՜ւր մը, ջո՜ւր մը ..

Ու մինչ Բերուցին այլակերպուած գլուխը պատանքէն դուրս կը կը ծռճար, Թումիկ վազեց, խենդի պէս, մինչեւ մօտակայ սրճարանը. գաւաթ մը ջուր յափշտակեց ու մեռելին քով։

Ամէն մարդ այլեւս մնացեր էր. ու չէին կրցած չհամակերպիլ Թումիկ ջուրը բերւ յեցուց մեռելին կծկուած, իրարու փակած ակռաներէն ներս։

— Խմէ՛, անուշս, կ'ըսէր, խմէ, չըսես որ վերջին ջուրդ չը տուի...

Սակայն, ժամկոչը, անհամբեր եւ ասանկ արտաշարժ տեսարաններու անզգայ, շուտ մը փոսը իջեցուց մեռելը, ու աճապարանքով հողերը վրան նետեցին։ Թումիկ ներկայ եղաւ այս արարողութեան, գրեթէ անզգայ, քար կտրած։ Յետոյ ամէն մարդ ցրուեցաւ։

* * *

— Վերջը ի՞նչ եղաւ Թումիկ, հարցուցի պառաւին, որ ելած կեցած էր շիրմաքարին քով։

— Անիկա անկէ ետքը մեռելներուն ջուր կրող եղաւ. Թումիկ աղբար կ'ըսէին իրեն. պառուեցաւ։ Անկէ ասդին ողորմութիւն ուզելով ապրեցաւ. ամէն օր նշանածին գերեզմանին վրայ սափոր մը ջուր կը թափէր. «Ծարաւ անցնի, անուշս ըսելով։ Խեղճ տղան օր մըն ալ մեռաւ. նշանածին քովը թաղեցին...»

(2) ՆՐ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

ՎԵՐՋ

Յունաստանի նաւային ուժը

Երէկ գրեցինք թէ Յունաստանի հանրային կարծիքը վըրդովուած ըլլալով Թրքական սպառազինութիւններէն, կառավարութիւնը հաւաստիքներ տուած է միտքերը հանդարտեցնելու համար։

Աթէնքէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ ծովային Նախարարը հանդարտութեան հրաւիրած է հանրային կարծիքը «Եավուզ»ի նորոգութեան առթիւ ու աւելցուցած է.

— Կառավարութիւնը պիտի ապահովէ երկրին նաւային պաշտպանութիւնը՝ տնտեսական ուժերու սահմանին մէջ։ Կը փափաքինք բարւոք յարաբերութիւններ պահել մեր բոլոր դրացիներուն հետ։ Մեր սպառազինումները պիտի սահմանափակենք՝ մեր ապահովութեան համար անհրաժեշտ ուժերուն։

«Իւմանիթէ»ի մաքրագործումին շուրջ

Տեղական թերթերը կարգ մը մանրամասնութիւններ կուտան Իւմանիթէ»ի վեց խմբագիրներու վտարման շուրջ։

Մաքրագործումի որոշումը տրուած է համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյի վերջին նիստին մէջ, որուն չէին հրաւիրած թերթին տնօրէն Մարսէլ Քաշէնը։

Վեց խմբագիրներու վտարումը տեղի ունեցաւ երկուշաբթի իրիկուն։ Օգոստոս 1էն միայն ասոնք է որ ներկայ էին «Իւմանիթէ»ի խմբագրատան մէջ, միւսները կամ ձերբակալուած կամ պահուըտած էին։

Նորընտիր խմբագրապետ Ֆլորիմոն Պոնթ, շրջապատուած՝ ըստ «Փօփիւլէր»ի 20, ըստ «Ամի տիւ Փէօփլ»ի 40 կայտառ բանուորներէ — որոնք բիրերով ու կ'ըսուի նոյնիսկ թէ ատրճանակներով զինուած էին — հաւաքեց խնդրոյ առարկայ վեց խմբագիրները, եւ անոնց կարդաց Քաղաքական Բիւրոյի ծանօթ յայտարարութիւնը։

Պաշտօնէ դադրեցուցուած վեց խմբագիրներն են.— Տինեը Լեֆասըլաք՝ խմբագրութեան քարտուղարներ, Փօլ Կիթար՝ մարզական խմբագիր, Ալթման՝ գրական քրոնիկագիր, Տիկին Լիւսի Լէյսիակ՝ արտաքին քաղաքականութեան խմբագրուհի եւ Անտրէ Տէլհէ՝ խորհրդարանային խմբագիր։

Այդ պահուն վեց շնորհազուրկները դիմեցին Մարսէլ Քաշէնի, որ յայտնեց թէ ինք լուր չունէր եղած կարգադրութենէն եւ եթէ գիտնար վերապահումներ կ'ընէր կարգ մը անուններու մասին։ Տիկ. Լիւսի Լէյսիակ ուզեց իր գրասենեակէն կարգ մը անձնական գոյքեր առնել, սակայն բանուորները անոր թեւէն բռնելով դուրս հանեցին։

«Ամի տիւ Փէօփլը» ուրիշ պատմութիւն կ'ընէ. կ'ըսէ թէ վեց խմբագիրները երկուշաբթի իրիկուն սովորական ժամուն երբ խմբագրատուն ներկայացան, բանուորները, որոնց տրուած էր անոնց անունները, դուռնէն նետս չտուին զանոնք։

Այս բոլոր դէպքերուն մէջ չի յիշուիր Վայան-Քութիւրիէնի «Իւմանիթէ»ի խմբագրապետը։

Համայնավար պաշտօնաթերթին նոր վարիչը իր ուսումը առած է կղերանոցի մէջ, պատերազմի ատեն եղած է սպայ։ «Փօփիւլէր» կ'ըսէ թէ Մոսկուայի միլիոնները կլլելու համար իրեն հաւասարող չկայ։ Լիլի մէջ «Անշէնէ տիւ Նոր» օրաթերթը հրատարակելու համար ահագին դրամ մսխած է։

ՆՈՐ ՎՏԱՐՈՒՄՆԵՐ

Համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ պայթած նոր պառակտումը չէ վերջացած դեռ եւ մաքրագործումները կը շարունակուին։ Առջի օր հինգ հոգի եւս վտարուեցան, հինգն ալ Աշխատանքի Միութենական Ընդհանուր Դաշնակցութեան գործօն անդամներէն։ Ասոնք են՝ Պոժիլ, Փուսիֆ, Պոնամուր, Օքլէր եւ Ֆուռնուա, որոնք քննադատած էին համայնավար վարիչներու ձախորդ ընթացքը Օգոստոս Մէկի առթիւ։

Վտարուածները հաւաքոյթ մը ունեցան Աշխատանքի Սակարանին մէջ, ուրիշ ընդդիմադիրներու հետ ու որոշեցին ումգնօրէն բողոքել եղած կարգադրութեան դէմ։ Որոշեցին նաեւ կոչ մը ուղղել C. G. T. U. ի Սէնտիկաներուն։

Տեղական թերթերը կ'ըսեն թէ մաքրագործումը չէ վերջացած դեռ։ «Իւմանիթէ»ի ուրիշ խմբագիր մըն ալ պիտի վտարուի։

ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ ԱԼ...

Մէցի (Լորէն) մէջ գերմաներէն հրատարակուած համայնավար թերթին Բանուորա-Գիւղացիական դրամատան մասին հրատարակածները Քաղաքական Բիւրոյի հրահանգներուն հակառակ ըլլալով, եօթը խմբագիրներ պաշտօնանկ եղան։

Թուրքիոյ Մաքսային նոր սակացոյցը

Լօզանի դաշնագրին տրամադրութեանց համաձայն, Թուրքիոյ եւ զանազան օտար պետութեանց միջեւ կնքուած առեւտրական դաշնագիրներու պայմանաժամը աւարտած ըլլալով օգոստոս 29էն սկսեալ Թուրքիոյ հետ առեւտրական դաշինք չկնքող պետութեանց ներածումներուն համար մաքսային առաւելագոյն սակի գործադրութեան ձեռնարկուած է։ Նոր դաշնագիր կնքողները՝ կարգ մը կէտերու մէջ միւսներէն աւելի կ'օգտուին։

Մաքսային առաւելագոյն սակացոյցին մէջ, հնգապատիկ տուրքը վերածուած է ութնապատիկի, ութնապատիկը՝ 12պատիկի եւ ինը նապատիկը՝ 14պատիկի։

∴ Ֆրանքօ-Թուրք առեւտրական նոր դաշնագրին մէջ Ֆրանսացիները գիրենք շահագրգռող ապրանքներու մասին ցուցակ մը ընդունիլ տուած են։ Այս ցանկին մէջ մասնաւորապէս աֆիոնի, թիֆթիկի, հաւկիթի, բուրդի, բամպակի, չամիչի, թուզի, կաղինի, գարիի, լուբիայի, սիսեռի, խոզկաղինի, վաքէթայի, մորթի, աղիքի, մատուտակի միյան քէօքիւ, գորգերու եւ կերպասի վրայ բանուածքներու եւ անոնց նման ուրիշ կարգ մը ապրանքներու Ֆրանսա ներածման համար մաքսային նուազագոյն սակացոյց ընդունուած եւ կարգ մը առարկաներու համար ալ՝ այս սակացոյցէն զեղչեր եղած են։ Փոխադարձաբար Թրքական բոլոր ապրանքները՝ Ֆրանսայի մէջ մաքսատուրքի նուազագոյն սակացինի ենթակայ պիտի ըլլան։

Ամերիկեան կռիւները

Լոնտոնէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան Կարուէզի շուրջ, որ վերջերս զօր. Նատիր խանի ձեռքն ինկաւ։ Քապուլի մէջ նոր դաւադրութիւն մը երեւան հանուեցաւ Էմիր Հապիպուլլահի դէմ։ Դաւադիրները առհասարակ աֆղան մտաւորականներ են, որոնք դժգոհ Էմիրին իր ցեղախումբէն դուրս մարդոց հանդէպ խտրական ոգի մնուցանելէն, փախած են դէպի հիւսիս արեւմուտք։

Անծանօթի մը կողմէ նետուած ռումբով սպաննուեցաւ խան Պահատուր Աքպար։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ

ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Café la Petite Sourceի մէջ, Métro Odéon.

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ 4ՐԴ ՏԱՐԻ

կազմակերպուած Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ. մասնաճիւղի կողմէ այս կիրակի Փոն Թ'էվէքի ծանօթ մարզադաշտը։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայ խումբերը։ Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ Aharon Dikranianի. Etab. H. Pellet. Vienne. Isère.

Ծանօթ. — Ողիմպիականէն յետոյ կը սկսի բաժակի ախոյեանական մրցումը։

ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Զ. Ե. Ո. Մ-եան Լիոնի մասնաճիւղին կողմէ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին, 203 Ave. de Saxe. «Arthur» սրճարանին պարտէզը։ Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ ENGHIENի ՄԷՋ

14 սեպտեմբեր 1929, շաբաթ գիշեր, ժամը ճիշտ 8.45ին

Enghienի Թաղապետական Թատրոնին մէջ

Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

3 արար E. BRIEUX **ՊԼԱՆՇԷԹ** Թարգմանեց՝ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկնայք Ս. Ց. Ալիքսանեան, Սիրուշի Նշանեան եւ Ալնաճիրտ, Պ. Պ. Տ. Նշանեան, Արման Կոթիկեան, Ա. Գմբէթեան, Սարաֆեան, Մաքսուտեան, եւայլն։

Տոմսերու գինները՝ Ա. Կարգ 25, Բ. Կարգ 10 ֆրանք։

Տոմսերու համար դիմել տեղւոյն վրայ Տիկ. Ա. Զարֆեանի եւ Պ. Հ. Սէթեանի.

ՕՐ. ՍԻՐՎԱՆՉԻ ԷԼՄԱՃԵԱՆ
ԵՒ
ՊՐ. ԱՇՈՏ ՆՇԱՆԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ
Villejuif Paris
1 Սեպտ. 1929

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մշոյի խումբի անդամները այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Ուր. իրիկուն ժամը 9ին Մէթրօ Օտէօնի ճիշդ դէմը քաֆէ լա Փըթիթ Սուրսի առարկայ նախարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը դասախօսէ՝ Ընկ. Սահակ Տէր Թովմասեան։ Նիւթ՝ «Նոր Թուրքիան»։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑ. Միութիւն մը կազմելու համար, Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր Վասպուրականցիներ ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 2.30ին, 61 Rue Mr. le Prince, «Ֆլորիա» Ճաշարանի սրահը։

Նախաձեռնող Յանձնախումբ

Հ.Յ.Դ. կարտանի Ենթակոմիտէն խորին կսկիծով կը ծանուցանէ իր ընկերներէն Խարբերդի Նոր Գիւղացի Ե. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆի (23 տարեկան) դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 26 օգոստոս Եր. կուշաբթի ժամը 1ին Մարսէյլի Քոնսէփսիոն հիւանդանոցին մէջ։ Այս առթիւ կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ սգեցեալ ընկերոջ պարագաներուն։

Պ. Մելքոն Ճէնէթեան, Այրի Տիկին Սամուէլեան եւ զաւակունք, Օր. Տիրուհի Սամուէլեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Գասպարեան եւ պարագաները սրտի դառն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ կնոջ, զաւկին, քրոջ, Թոռան եւ ազգականին՝

ՏԻԿ. ՍԻՐՈՒՇԻ ՃԷՆԷԹԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը՝ որ տեղի ունեցաւ երիտասարդ հասակին։

Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Ցեսինի գերեզմանատունը Օգոստ. 29ին։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Գուէնոս Այրէս, Ա. Ե.— 10 տոլար։ Ստացանք ղրկել։

Լա Կարէն, Հ. Ս.— Ստացանք ղրկել հինգերորդ նոր բաժանորդին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Ուրֆացի Նազարէթ Էքմէքճեան, 25 տարեկան, հօր անունը՝ Մկրտիչ, մօր անունը Վարդուհի։ 1924ին կը գտնուէր Փարիզ։ Իմացնել՝ Յառաջի։

— Կիւրինցի այրի տիկին Գոհար Մինասեան կը փնտռէ իր եղբօրորդիները՝ Լեւոն Մառուկեան եւ իր քոյրը Տիրուհիցա Մառուկեան (այժմ Թօփալեան)։ Կը կարծուի թէ Պէյրութէն Ֆրանսա անցած է։ Իմացնել՝ Տիկ. Գոհար Մինասեանի 138 Rue Garibaldi, Lyon.

— Տիկին Աննա Յարութիւնեան կը փնտռէ իր որդին Մխիթար Յարութիւնեան որ այժմ Նիս կը գտնուի։ Իմացնել իր մօր՝ Աննա Յարութիւնեան centre d'Hebergement du Boulevard' Jourdan, Bld. Jourdan, Paris (13e).

— Իզմիրցի Օր. Արշակուհի Գազանճեան, հօր անունը՝ Յակոբ, կը փնտռէ իր հօրաքոյրը Տիկին Եսթէր Փալթաեան, ամուսինը Մարտիրոս, զաւակները Արտեմիս եւ Ղազարոս, որոնք Յունաստանէն մեկնած են Պէյրութ։

Կը փնտռէ նաեւ Նէվրիկ Ուստանեան որ կը գտնուէր Պէյրութի կողմերը։ Իմացնել՝ Ա. Տէր Ստեփանեանի, 43 Rue Piat, Paris (20e).

— Նուարդ Տէր Կումսիեան կը փնտռէ իր քոյրը Հայրենիցա Թորոսեան որ կը բնակէր Պոլիս, Խօղուրդ-Ճամէ փողոց Թիւ 11։ Կը խնդրուի արտատպել Պոլսահայ Թերթերէն։

Նուարդ Տէրկումսիեան նաեւ կը փնտռէ իր քեռորդին, Գէտրոս Քէօսէեան, կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուի Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Nevart Dergoumsian, 11 Route le Gieres, Croix-Rouge, Grenoble (Isère)։

ԱԶԴ

Մարսէյլի Traverse Bachas 11bis հաստատուած Comptoir Franco-Turc անուան տակ գործող Ա. Գարակոզեան քաւչուքի առեւտրական տան սեփականատէր Այրի Տիկին Ա. Գարակոզեանի կողմանէ շահակից պաշտօնեայ եւ վարիչ Պ. Արթին Տէմիրճեանի 7 մարտ 1928 Թուակիր փոխանորդագրով տրուած բոլոր իրաւասութիւնները՝ Մարսէյլ հաստատուած Huissier Maitre Pierre Costesի 27 Օգոստոս 1929 Թուակիր պաշտօնագրով ետ առնուած է։ Պ. Արթին Տէմիրճեան իր անվանոն գործառնութեանց հետեւանքով գործէ դադրեցուցուած է եւ վերոյիշեալ Թուականէն սկսեալ ոչ մէկ առնչութիւն եւ կապ ունի Ա. Գարակոզեան տան հետ։

Մարսէյլ 1 Սեպտ. 1929

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Սեպտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,		L. St.
Տոլար,		Dollar
Մարք	100	Mark
Թրք. Թղթ.		L. Trq
Թրք. ոսկի	»	» or
Մէճիտիէ		Medjidie
Լէվա	100	Léva
Տրախմի	»	Drachme
Լիր	»	Lire
Պելժ. Ֆր.	»	Fr. Belge
Զուից.	»	Fr. Suisse
Լէյ	»	Leï

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ.-Քր.-Ֆոնս.	I	Cr. Fonc. Eg.
»	II	»
»	III	»
Թուրքի երկաթ.		Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH”

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 7 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

7 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1053 — ՕՐԱԹԵՐԹ. ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՃԱՐՏԱՍԱՆԱԿԱՆ...

Ազգերու Դաշնակցութեան 10րդ. ընդհ. ժողովը եթէ ուրիշ արժէք չունենայ, պատմութեան մէջ պիտի արձանագրուի իբրեւ ճարտասանական մրցահանդէս։

Արդէն փայլեցան, առաջին օրէն, Մեծն Բրիտանիոյ աշխատաւորական վարչապետը եւ Նախկին ընկերվարական Գոխանը։

Շաբաթներէ ի վեր անհամբերութեամբ կը սպասուէր Մաք՝ տոնըլտի ճառին։ Մանաւանդ որ Սնոտըմի բուռն ելոյթը Լա Հէյի մէջ՝ կը համարուէր բացառիկ երեւոյթ, մինչեւ իսկ անձնական խառնուածքի խնդիր, եւ մարդիկ ժընեւէն կ'ուզէին լսել Անգլիոյ Նոր դահլիճին հիմնական տեսակէտները, ու վարչապետին բերնով, որ թէեւ վարժ է ճարտասանութեան, բայց գիտէ համրել ու գտնել բառերը։

Արտակարգ նորութիւններ չկան Պ. Մաքտոնըլտի ճառին մէջ։ Հիմն ըլլան տեսակէտ ունենալով խաղաղութեան ամրապնդումը, աշխատաւորական վարչապետը դիտել տուաւ թէ անհրաժեշտ պայման է նախ փարատել անվստահութիւնը, պայծառացնել մթնոլորտը. «Որքան ատեն որ ազգերը կասկածներ կամ վախեր ունենան, անկարելի է ապահովել խաղաղութեան գաղափարը, որուն շնորհիւ միայն կրնայ իրագործուիլ զինաթափութիւնը»։

Իր կարծիքով, խոշոր քայլ մը առնուած է 1924էն մինչեւ 1928, երբ ստորագրուեցաւ Քէլլոկի դաշինքը (27 օգոստոս), եւ մինչեւ Լա Հէյի ժողովը, ուր փակուեցաւ հատուցումներու հարցը եւ վճռուեցաւ Հռենոսեան գաւառներու պարպումը։ Բայց. Ազգերու Դաշնակցութեան կ'իյնայ հիմնաւորել այդ կարգադրութիւնները, իրական ուժ տալ Քէլլոկի դաշինքին, որպէսզի թուղթի վրայ չմնայ, եւ հարթել ապառազինութեանց կրճատման ճամբան։ «Մեծն Բրիտանիա իր բոլոր ջանքերը պիտի թափէ դիւրացնելու համար զինաթափութեան Նախապատրաստական յանձնաժողովին աշխատանքները։ Մենք պիտի պահանջենք որ խնդիրը չքննեն պատերազմի հաւանականութեան տեսակէտէն, այլ նկատի առնեն թէ պատերազմի վտանգը շատ աւելի փոքր է, շատ աւելի անկարեւոր քան տեւական խաղաղութեան մը յոյսը»։

Այս առթիւ, իբրեւ աւետիս, հաղորդեց թէ իր կառավարութիւնը պատրաստ է ստորագրելու պարտաւորիչ իրաւարարութեան յօդուածը, յարմար բանաձեւով մը։

Միեւնոյն ճամբուն վրայ կանգնած, բայց քիչ մը տարբեր ուղղութեամբ ճառ մը արտասանեց Պ. Պրիան։

Ամիսներէ ի վեր, Ֆրանսայի վարչապետին կը վերագրուէր ծրագիր մը,— «Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները», որ շատերը կը խանդավառէ, բայց միշտ համարուած է ցնորք։ Ահա Պ. Պրիանի բանաձեւը, այդ ծրագրի մասին.

— «Կը մտածեմ թէ՝ աշխարհագրապէս միացած ժողովուրդներու միջեւ— ինչպէս են Եւրոպայի ժողովուրդները— պէտք է ըլլայ դաշնակցային կապ մը. այս ժողովուրդները ամէն վայրկեան կարելիութիւնը պէտք է ունենան շփման մէջ մտնելու, իրենց շահերուն մասին խորհրդակցելու, հասարակաց որոշումներ տալու, իրարու միջեւ հաստատելու համերաշխական կապեր, որ ուզուած վայրկեանին թոյլ տայ իրենց ճակատելու ծանր պատահականութեանց դէմ։ Ահա՛ այդ կապն է որ պիտի աշխատիմ հաստատել։

Անշուշտ ընկերակցութիւնը պիտի գործէ մանաւանդ տնտեսական գետնի վրայ. ասիկա ամէնէն ստիպողական հարցն է. կը կարծեմ թէ կարելի է ձեռք բերել այդ յաջողութիւնը։ Բայց վստահ եմ նաեւ թէ՝ քաղաքական եւ ընկերային տեսակէտէ՝ դաշնակցային կապը՝ առանց դպչելու այդ ընկերակցութեան անդամո՛րեւէ ազգի գերիշխանութեան, կրնայ բարերար ըլլալ»։

Տարուելով այս եղանակէն, Ֆրանսայի վարչապետը «զրգուելի ոճրագործներ» կոչեց բոլոր անոնք որ կը թունաւորեն Նոր սերունդին հոգին, անոնց գլխուն մէջ ցանելով պատերազմի սերմեր։ Ըստոյ սրտառուչ եւ բանաստեղծական կոչ մը ուղղեց կիներուն, որպէսզի պայքարին թունաւորիչ ազդեցութեանց դէմ եւ խաղաղութեան սէրը սորվեցնեն մանուկներուն։

Ինչպէս կը տեսնէք, մէկը միւսը՝ գերազանցած է, ճարտասանական արուեստին մէջ։ Եւ աշխարհը կը սպասէ որ խաղաղութիւնը թագաւորէ, վերջապէս, այսքան բարի տրամադրութիւններէ յետոյ։

Դժբախտաբար չափազանց խորտուբորտ է աշխարհի ճամբան, իսկ մարդը՝ մարդուն գայլ։ Ինչպէս որ, ակադեմական ճառերը պահ մը միայն կ'օրօրեն հոգին, այն ալ հանդիսաւոր առիթներու մէջ, եւ միայն սրահները թնդացնելով։ Իրական կեանքին մէջ, այնքան խոր ձգուած են «պատերազմի սերմերը», որ հրաշք պիտի ըլլար, եթէ Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտը, Լոքառնոն, Քէլլոկի դաշինքը եւ նման լեռնակուտակ թուղթեր կարենային զիմանալ յառաջիկայ ցնցումներուն։

Երկու վարչապետները ընդհանուր չափանիշով մը կ'ուսագծեն աշխարհի խաղաղութիւնը, նկատի առնելով միայն խոշոր խնդիրները։

Իսկ ի՜նչքան մանր կամ անկարեւոր նկատուած հարցեր կան, որոնք հրդեհ կը բռնկցնեն, ինչպէս 1914ին։

Միայն փոքրամասնութեանց խնդիրը, որուն քսուելով անցաւ Մաքտոնըլտ, կը կազմէ ամէնէն դիւրավառ վառօդարանը...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՔՍՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ Օգոստոս 22ի խմբագրականով.

— «Հրապարակ դրուած է Ա. Ահարոնեանի յոբելեանի խնդիրը։ Ռամկավար գործիչները քաջութիւն չունին ուղիղ կեցուածքով մը ուղղակի պայքար սկսելու ձեռնարկուած յոբելեանին դէմ։ Կը վախնան ուղիղ ձեւով հանրային կարծիքին դիմելէ։ Կը գտնեն վարկաբեկելու միջոց մը. այն է՝ հրապարակաւ չըսել թէ Ա. Ահարոնեան լբամ. գործած է, այլ անուղղակի կերպով այդպէս հասկցնել հանրութեան ու մամուլին մէջ ըսուածը գաղտնի փափսուքներով իրենց ցանկացած ձեւով մեկնաբանել։ Ու, ռամկավար հրապարակագիրները կը հաւատան թէ իրենց նպատակին պիտի հասնին։

Ու ինչպիսի հոգածութեամբ մէկ թերթին մէջ գրուածները՝ միւսին մէջ կ'արտատպուին...

Այս յայտնի աճպարարութեան դէմ արտայայտուած հրապարակային զայրոյթին ի տես՝ ինչպի՛սի շինծու միամտութիւն մը կը կեղծեն անոնք, ու զարմանք կը յայտնեն, որ իրենց «պարկեշտութիւնը» կասկածի տակ կը դրուի, մինչդեռ իրենք —քա՛ւ լիցի— ոեւէ յետին միտք չունին եւ ոչ ալ կասկած Ահարոնեանի նկատմամբ։

«... Ըրկշեցնենք թէ, մեր վերը յիշուած խմբագրականը ո՛չ իր տառով եւ ո՛չ ալ իր ոգիով կ'ենթադրէ ոեւէ կասկած թէ Պ. Ահարոնեան իր տրամադրութեան գտնուած գումարները մսխած է իր գրպանը» (Ապագայ, 3 օգոստոս)։

Ռամկավար խմբագիրները, սակայն, տակաւին չեն կրցած ըմբռնել թէ հասարակութիւնը իրենց ենթադրածին չափ միամիտ չէ, որ չհասկնայ իրենց գրածն ու խօսածը։

Հայ հասարակութիւնը շատ լաւ գիտէ թէ՝ Ռամկավար խմբագիրներըկամ գործիչները այնքան յիմար չեն, որ չհասկնան թէ հանրային հաշիւ մը կարելի չէ անհատէ մը պահանջել, երբ այդ անհատը միակը չէ եղած, որ ուզածին պէս առած ու ծախսած է խնդրոյ առարկայ հանրային գումարները. Թէ՝ Ա. Ահարոնեան Հայաստանի կառավարութիւնը ներկայացնող պատուիրակութեան մէկ անդամն է միայն. Թէ՝ այդ պատուիրակութեան կազմին մէջ կային նաեւ ժողովրդական— կամ ռամկավար— կուսակցութեան անդամներ (Մ. Պապաջանեան՝ պատուիրակութեան, իսկ նախկին ելմտական նախարար Էնֆիէճեան ելեւմտական յանձնաժողովի անդամներ), թէ՝ գումարները գործածուած են կառավարութեան կարգադրութեամբ։ Եւ դեռ շատ ուրիշ բաներ, որ այստեղ թուել աւելորդ պիտի ըլլար։

Ուրեմն, հայ հասարակութիւնը մզգի հետ մէկ եզրակացութիւն կը հանէ։ Եւ այդ հետեւեալն է.— կառավարութեան հաշուոյն գործածուած գումարներուն անհատապէս պատասխանատու չէ Ա. Ահարոնեան, հետեւաբար եւ իրաւունք չունի ու չի կրնար հանդիպած մարդուն հետ հաշուի նստիլ կամ այդ հաշիւներու մասին խօսիլ։

Այս եզրակացութենէն պարզ կ'ըլլայ նաեւ այն, որ Ռամկավար խմբագիրներն ու գործիչները ուրիշ նպատակ մը կը հետապնդեն.— անոնք կը փորձեն պղտորել հանրային միտքը, կ'ուզեն Ահարոնեանը կասկածելի եւ վնասակար մէկը ներկայացնել, ու այս կերպ վնասել անոր յոբելեանին»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ԸՆԴՀԱՐՈՒՄՆԵՐ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն հասած վերջին հեռագիրներու համաձայն, կացութիւնը շատ ծանր է այն վայրերուն մէջ, ուր չկան անգլիական զինուորներ։

Պէտէվիները նոր յարձակումներ գործեցին Սաֆէտի եւ Սամախի վրայ (Գալիլիոյ լիճին եզերքը)։ Անգլիացիները ետ մղեցին այս յարձակումները։

Նապլուսի մէջ ևս նոր խռովութիւններ ծագած ըլլալով, անգլիական օդանաւերու արձակած ռումբերէն ու գնդակներէն սպաննուեցան 5 եւ վիրաւորուեցան 20 Արաբներ։ Օդանաւերը օգնեցին նաեւ ետ մղելու արաբական ուժերը, որոնք կը պատրաստէին քալել Տիբերիոյ վրայ։ Արաբական կորուստները շատ ծանր են։

Վէհապի ցեղախումբերու կարեւոր ուժեր կը մօտենան սահմանագլուխին։ Է'լ Միթկալ փաշա էլ Ֆայիզ, որ վերջերս Անդրյորդանանէն Երուսաղէմ տարուած էր հսկողութեան տակ, ազատ արձակուած է, պայմանաւ որ Անդրյորդանան վերադառնայ։

Մեծ թիւով արաբական ուժեր համախմբուած են Մէճտէլի շրջանին մէջ, գիծի մը վրայ, որ Քեպրոնի հարաւէն կ'երկարի մինչեւ ծով։

«Մորնինկ Փոսթ» կը տեղեկանայ թէ՝ բացի տեղացի պէտէվիներէ եւ անդրյորդանանեան ցեղախումբերէ, Սինայէն հասած են 20.000 Արաբներ, հունձքերուն մասնակցելու եւ հօտերը արածելու պատրուակին տակ։ Բոլորն ալ լաւ զինուած են։ Անգլիոյ գաղթային Նախարարութիւնը իր վերջին զեկոյցով կը հաղորդէ որ արաբ հեծեալներ յարձակած են Թալփիոթի վրայ, Երուսաղէմէն 3 քիլոմեդր դէպի հարաւ եւ ետ մղուած անգլիացի զինուորներու կողմէ։

Հիւսիսային Պաղեստինի մէջ Հաթթին հրէական գաղութին դէմ Արաբներու կողմէ կատարուած յարձակումի մը ընթացքին 12 հոգի սպաննուեցան։ Յարձակումը ետ մղուեցաւ անգլ. հեծեալազօրքին եւ հրասայլերուն կողմէ։ Ասկէ զատ 8 Արաբներ գերի բռնուեցան։

Բեթղեհէմի եւ Եաֆայի շրջակայ զանազան գիւղերու մէջ կատարուած խուզարկութիւններուն հետեւանքով գրաւուեցան ո՛չ միայն բազմաթիւ զէնքեր, այլ Երուսաղէմի հրէական Մոցա թաղէն կողոպտուած գոյքեր։

Վէլէթայի մէջ 170 եւ Պէյսանի մէջ 60 հոգի ձերբակալուեցան։

ՄԱՐԶՊԱՆԻՆ ՆՈՐ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Արաբները վերջին ծայր դժգոհ մնացած են մարզպան Սըր Ջէնսըլըրի սեպտ. 1ի Յայտարարութենէն, զոր հրէասիրական կը կոչեն։ Ոստիկանութիւնը գրաւեց կարմիր թուղթի վրայ տպուած թռուցիկներ՝ իբրեւ պատասխան մարզպանի յայտարարութեան՝ որոնք կը բաժնուէին շուկային մէջ։

Մարզպանը առջի օր նոր յայտարարութիւն մը հրատարակեց, յայտնելով որ վերջին դէպքերու պատասխանատուները պիտի դատուին անգլիացի դատաւորներէ կազմուած ատեաններու առջեւ ու կը շեշտէ թէ ո՛չ միայն Արաբները, այլ Հրեաներն ալ հաւասարապէս պիտի դատուին իրենց ոճիրներուն համար։

∴ Իսլամ Գերագոյն Խորհուրդը սկսած ըլլալով «Լացի Պատին անմիջապէս վերի մասին վրայ շէնք մը կառուցանել, Հրեաները բողոքեցին։ Կառավարութիւնը կը քննէ խնդիրը։

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՉԸՐՉԻԼ

Նախկին նախարար Ուինսթըն Չըրչիլ կը յայտարարէ թէ Պաղեստինի խռովութիւնները արիւնոտ նախատօնակ մըն են եւ թէ աւելի գէշ բաներ պիտի պատահին Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ մէջ, եթէ Անգլիոյ պաշտպան ձեռքը վերնայ անոնց վրայէն։

ՀՐԷԱԿԱՆ ՑՈՅՑԵՐ

Սոֆիայի մէջ քանի մը հազար Հրեաներ մեծ ցոյց մը կազմակերպեցին բողոքելու համար Պաղեստինի ջարդերուն դէմ։ Ցուցարարներուն արգիլուեցաւ անգլ. դեսպանատուն երթալ։ Քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որ ղրկուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարին։ Սոֆիայի բոլոր Հրեաները փակեցին իրենց խանութները ի նշան սգոյ։

Լիթուանիոյ Հրեաներն ալ մեծ ցոյց մը կատարեցին Քովնոյի մէջ։ Հաւաքոյթէն առեն քանի մը համալսարանականներ փորձեցին խանգարել։ Կռիւ ծագեցաւ որու ընթացքին 15 համալսարանականներ ոստիկանութեան յանձնուեցան։

Լեհաստան Պաղեստինի հոգատար ?

Լեհաստանի սիոնականներու պաշտօնաթերթը՝ «Նաշ Փրցէկլատ» կը հրատարակէ յօդուած մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ Լեհաստան միակ երկիրն է որ կրնայ Պաղեստինի հոգատարութիւնն ստանձնել ի նպաստ Հրեաներու Յօդուածագրին համաձայն. Սնոտըն՝ սիոնական վարիչներու հետ համախորհուրդ պիտի հիմնէ երկրագործական եւ ճարտարարուեստական դպրոցներ՝ հրեայ մասնագէտներ հասցնելու համար։ Պաղեստինի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ՀԵԼԼԷՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՄԷՋ

Աթէնքի կարեւոր պարբերաթերթերէն Պուքէթօ իր վերջին թիւերէն մէկուն մէջ հրատարակած է Ա. Ահարոնեանի «Աքաղաղ»ը, հետեւեալ ծանօթութեամբ.—

«Հայ գրականութեան բացարձակապէս ծանօթ չենք։ Մինչեւ հիմա, հազիւ երեք չորս հատ հայկական պատմուածքներ եւ բանաստեղծութիւններ յունարէնի թարգմանուած են։ Եւ սակայն, Հայերը մեծարժէք գրականութիւն մը ունին։ Անոնք ալ, մեզի նման, միեւնոյն ղժբախտութեանց եւ աներեւակայելի տառապանքներու բովէն անցած են։ Անոնց մէկ պատկառելի տոկոսը այսօր մեր երկրին մէջ կ'ապրի։

«Պուքէթօ»ն ուրախ է որ, պիտի կրնայ ներկայացնել իր ընթերցողներուն շարք մը հայկական գմայլելի պատմուածքներ, որոնք թարգմանուած են Պ. Քոգոլոյի կողմէ, այնքան գեղեցկօրէն։ Կը սկսինք Ա. Ահարոնեանի «Աքաղաղ»ով, որ մարդկային սիրտն ու հոգին ամհուած պակուցիչ արհաւիրքով համակող զլուխ գործոց պատմուածք մըն է»։

ԱՒԱԶԱԿԱՅԻՆ ԴԷՊՔԵՐ

Թաւրիզի մեր թղթակիցը կը գրէ Օգոստ 24 թուականով.—

Ցովուզբուլաղի կռիւները վերջացան կառավարութեան կատարեալ յաղթանակով։ Ապստամբ քիւրտ ցեղերու մեծ մասը անձնատուր եղաւ եւ հպատակութիւն յայտնեց՝ ընդունելով կառավարութեան պայմանները։ Մաս մը ցեղապետներ, որոնք չյանձնուեցան, պարտութեան մատնուելով անհետացած են։

Սովուզբուլաղի յաղթական զօրաբանակը, օգոստոս 21ին հանդիսաւորապէս հասաւ Թաւրիզ եւ ընդունուեցաւ մեծաշուք ցոյցերով։ Ամբողջ պողոտան դրօշազարդուած էր։ Տասնեակ հազարներով հանդիսատես ժողովուրդ բանակին ժամանման կը սպասէր։ Բանակը իրեն հետ բերած էր նաեւ գերի բռնուած 15 քիւրտեր։

∴ Հայաստանէն եկող ճամբորդները կը պատմեն, թէ Արարատի լանջերուն վրայ թառած քիւրտերը պարբերաբար Արաքսէն կ'անցնին եւ յանկարծական յարձակումներով կը մտնեն Ղամարլուի եւ Դաւալուի հայաբնակ գիւղերուն, կը թալանեն անասուններ եւ նոյնիսկ կը գործեն ոճիրներ ու կ'անհետանան։ Բոլոր ճամբորդները գրեթէ միեւնոյն տխուր փաստերը կը հաղորդեն։ Այս արշաւանքները շատ մեծ վնաս պատճառած են Ղամարլուի եւ Դաւալուի շրջանի հայ գիւղացիներուն, որոնք զէնք չունենալով, չեն կրնար ինքնապաշտպանութեան դիմել եւ արժանի դաս մը տալ։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Վերջերս գործազրկութիւնը ծանր համեմատութիւններ առած է Գերմանիոյ մէջ։ Տագնապը աւելի սուր է ինքնաշարժի, երկրագործական գործիքներու եւ շինութեանց ճարտարարուեստին մէջ։

Պաշտօնապէս նպաստ ստացող գործազուրկներու թիւը կը հասնի 730.000ի, անցած տարուանէն մօտ 150.000 հոգի աւելի։

ՉԷԶՈՔՆԵՐԸ Ի՞ՆՉ ԴԵՐ ՈՒՆԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

«Դրօշը ինկողը փրփուրին կը փարի»։

Այդ տպաւորութիւնը կը կրեմ ամէն անգամ, երբ մեր մամուլի մէջ կը հանդիպիմ առաջարկութիւններու, որոնք կը ձգտին հայկական կեանքը կազմակերպել եւ ձեւաւորել չէզոք տարրի նախաձեռնութեամբ կամ անոր գերակշիռ մասնակցութեամբ։

Կուսակցութիւններու համագործակցութեան կամ նուազագոյն համերաշխութեան հաւանականութենէն յուսահատած՝ երբեմն չէզոքներու շարքերէն, երբեմն ալ կուսակցական անհատներէն ձայներ կը բարձրանան ի նպաստ չէզոք տարրի նախաձեռնութեան, որ կոչուած պիտի ըլլայ վերջ տալու հայկական կեանքի ներկայ քաոսին։

Այսպիսի մտայնութիւն մը յայտարար նշանն է մտքի այն քաոսին որ չէզոքութեան դիմակին տակ կ'ապաստանի։ Որքան շուտ վերջ տրուի նման թիւր եւ ապարդիւն մտայնութեան մը, այնքան լաւ պիտի ըլլայ ազգային ուժերու կեդրոնացման յըստակ տեսակէտներուն։

Չէզոքը ինքն բացարձակ ոչնչութիւն մը չէ. իր դերը կը սահմանափակուի համեստ օժանդակութեան մը մէջ։ Այս օժանդակ ուժը անշուշտ մեծ կարեւորութիւն ունի, նկատի ունենալով որ ազգի մեծամասնութիւնը անտարբեր կամ չէզոք տարրը կը հանդիսանայ։ Սակայն այդ տարրին օժանդակութեան կարեւորութիւնը պայմանաւորուած է այն բանով թէ՝ հայկական կեանքի ղեկավար տարրերը ո՛ր աստիճան կրցած են կազմակերպել իրենց շրջապատը՝ ընդհանուրի շահին օգտագործելու համար վերը յիշուած օժանդակութիւնը։

Ներկայիս պէտք է ըմբռնենք թէ ինչ կը ներկայացնէ չէզոքը ներկայ ընկերային կեանքին մէջ։ Անցած պէտք է նկատել այն ժամանակները, երբ մեր կուսակցութիւնները չորիք մը կը նկատուէին, իսկ չէզոքութիւնը պատուաւոր անուն մըն էր։ Այսօր բոլորանջար հայութիւնը ցըրուած է աշխարհի չորս կողմը եւ անխտաբար բոլոր կազմակերպուած պետութիւններու եւ ազգերու կեանքի ղեկավարութեան, դունաւորուած բազմապէս կուսակցական գոյնով։ Ներկայ քաղաքականութեան ընթացքը հիմնուած է կազմակերպուած հաւաքական ուժերու վրայ, ու այդ կ'արտայայտուի քաղաքական կուսակցութիւններու հզօր ծաւալումով։

Հայութիւնը ընկերային այդ յորձանուտէն դուրս չի կրնար մնալ։

Չէզոք կոչուած տարրը երկու դասի պէտք է բաժնել։ Խոշոր զանգուած մը այդ անունը կը կրէ «չէզոքացած»ի կատարեալ իմաստով, այսինքն անտարբեր եւ անքիղ բազմութիւն մը, որ հանրային շարժուն կեանքին վրայ ծանր բեռ մըն է։ Ինքն խօսքը այսպիսի չէզոքներու մասին է, ընկերային տարրական մտածում ունեցողը պիտի համաձայնի մեզ հետ թէ այդ զանգուածէն աշխատանք սպասելը անմտութիւն է։

Կայ նաեւ չէզոք անուանուած դասը, որ հանրային քիղ ունի, կը մտահոգի հայ ազգային կեանքին, ունի որոշ տեսակէտներ եւ սրտցաւ մարդ է։

Չէզոքներուն նախաձեռնութիւն մը տալ» զոյգերը, անշուշտ այս վերջին խումբը նկատի ունին։ Սակայն պէտք է ըմբռնենք, միանգամ ընդմիշտ, որ այդ տարրը աւելի կամ պակաս կուսակցական տարր մըն է։ Ան անկախ է կամ չէզոք այն չափով, որ կուսակցութեան մը անդամ չէ եւ չենթարկուիր անոր ներքին կարգապահական օրէնքներուն։ Անուրանալի է որ այդպիսի անհատներ շատ կան մեր իրականութեան մէջ, բայց այդ անհատները, իրենց ազգային եւ քաղաքական համոզումներով այս կամ այն կուսակցութեան համակիր են։

Այս վերջին խումբը, որքան ալ ցանկայ իր անկախութիւնը պահպանել, չի կրնար հանրային կեանքի մէջ նախաձեռնող դեր ստանձնել եւ իր ետեւէն քաշել մեր կեանքի կառքը։ Չի կրնար, նախ այն պատճառով որ չէզոք է, անկախ անհատ է եւ հետեւաբար հաւաքական լուծի մը տակ չի մտներ։ Իսկ եթէ այդ անկախ անհատներէն ոմանք իրարու քով գան ու որոշ ծրագիր մը պարտադրեն իրենց շրջապատին, այդ պարագային իրենք կը դառնան քաղաքական նոր հոսանք մը. կամ, իրենց համակրութեամբ՝ այսինչ կուսակցութեան մէկ թեւը։

Ուրեմն, չէզոքները զուրկ են նախաձեռնութեան հնարաւորութիւններէն։ Անոնք կարող են միջնորդ հանդիսանալ կուսակցութիւններու մերձեցման, եւ գլխաւոր բաժին, օժանդակ տարր մը հանդիսանալ այն գործօն ուժերուն, որոնք կազմակերպուած շարքերով իրենց ուսերուն վրայ կը կրեն հայ կեանքի ղեկավարութեան գործը։

Իսկապէս, հայ սերունդ մը, 35—40 տարեկանէն վեր, որ անցեալ ժամանակի «չէզոքութեան» մտայնութեան կնիքը կը կրէ իր վրան։ Այդ սերունդը, աւելի շիտակ հայ ազգային ազատական տարրերէ կը բաղկանար, որ չկրցաւ մէկ դրօշակի տակ կազմակերպուիլ, ու մնաց «չէզոք»։ Հասունութեան հասած այդ սերունդը այլեւս անճկելի է, ու այդպէս պիտի մնայ իր անհատականութեան դրօշակով։ Այս խումբ գնահատելի աշխատանք մը կըրնայ կատարել մեր իրականութեան մէջ, իբրեւ անհրաժեշտ շաղախ։

Այս բարեացակամութիւնը, սակայն, պէտք չէ շռայլուի նորահաս սերունդներուն։ Այսօրուան երիտասարդները կամ պիտի մնան անտարբեր դէպի հայ հանրային կեանքը, պիտի ամփոփուին իրենց մորթին մէջ, ու մեռնին իրենց փոքրիկ հաշիւներու բեռին տակ, աննշան ու անհետ։ Եւ կամ, պարտաւոր են յարիլ կուսակցութեան մը, կազմել մէկ օղակը հաւաքական կազմակերպութեան մը, ու լծակից ըլլալ բազմահազար անհատներու՝ հայ կեանքի ծանր կառքը քաշելու համար։

Ահա, այս ըմբռնումներով, ներկայ փոխանցման ծանր ժամանակաշրջանին, չէզոքներէն նախաձեռնութիւն մը սպասելը կը նկատեմ ապարդիւն, ու այդ ուղղութեամբ եղած արտայայտութիւնները անպէտք մտացրում մը, որ կոչուած է հարուած մը տալու հաւաքական մտածման կազմութեան։

Ամէն քայլ որ պիտի առնենք, գործնական կամ մտաւոր կեանքի մէջ, պէտք է ձգտի երկու հիմնական բանի.— Ա) հաւաքական կազմակերպութեան. Բ) Հայ քաղաքական մտածողութեան կեդրոնացման։ Մտածում ու գործնական կեանքը իրարու շաղկապուած են շատ սերտ կերպով։ Անոնք որ կը ձգտին հայ կեանքի քաոսը վերցնել ու կազմակերպուած ազգի դիմագիծ ունենալ, պէտք է հրաժարին անյայտ բաւիղներու մէջ թափառելէ, ու իրենց կեանքը զարնեն անընդհատ մաքառող տեղը, հայկական հուժ երկաթը գօտելու համար։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

Օտար աշխատաւորները իրենց առատ թիւով՝ ընկերային հարց մը պարտադրած են Ֆրանսայի։ Եւ ամէն անգամ որ կառավարութիւնը պէտքը տեսնէ փոփոխութիւն մը մտցնելու կիրարկուող օրէնքներուն մէջ, ստիպուած է նկատի առնելու օտարներու ներկայութիւնը եւ մասնաւոր տրամադրութիւններ յատկացնելու անոնց։

Այսպէս նաեւ «Ընկերային Ապահովագրութեանց Օրէնք»ին մէջ, որ կոչուած է մեծ դեր մը կատարելու, աշխատաւորներու անհատական եւ երկրին ընկերային—տնտեսական կեանքին մէջ։

Բայց ինչպէս միշտ, հոս ալ օտարի եւ տեղացիի խտրութիւնը կը գործէ եւ աշխատաւորի հանգամանքը որ բոլորին հաւասարապէս կը բաժնէ արտադրութեան ճիգի յոգնութիւնն ու տառապանքը, դեռ չի զօրեր որ բոլորը— օտար թէ տեղացի հաւասարապէս օգտուին ստացուած առաւելութիւններէն։ Մանաւանդ որ օտար աշխատաւորները այսօր, Ֆրանսայի տնտեսական ու ճարտարարուեստական բարգաւաճման մէջ կը կազմեն նկատելի ներուժ մը, բնիկ աշխատաւորին հետ կը նպաստեն երկրին արդիւնաբերական զարգացման եւ անոր հետ հաւասարապէս կ'ենթարկուին աշխատանքի վտանգներուն (արկած, հիւանդութիւն, կանխահաս անկարութիւն, ևլն.)։

Մանաւանդ որ Ֆրանսա, իր հողերուն վրայ հաստատուած օտար աշխատաւորներուն կը նայի տարբեր ձգտումով մըն ալ։ Անոնց մէջ կը տեսնէ ձուլելի տարրեր, որոնք աստիճանաբար իւրացնելով, կորսնցնելով իրենց ազգային յատկանիշները, մէկ քանի սերունդ յետոյ պիտի ծառայեն գոցելու երկրին ծննդաբերական պակասը։

Պատերազմէն անմիջապէս յետոյ, Ֆրանսա, որ մօտաւորապէս 3 միլիոն մարդերու բացով մը կը վերադառնար ճարտարարուեստական ու երկրագործական աշխատանքին, օտար բազուկներուն կը նայէր լո՛կ տնտեսական նկատումներով իբրեւ արտադրութեան ուժ։ Այսօր սակայն, անոնց հանդէպ իր վերաբերումին մէջ կը դնէ ներքին քաղաքական հետապնդումներ։ Բայց, մինչդեռ զանոնք հրապուրելու եւ երկրին կապելու համար, անոնց ցոյց կուտայ մեծ դիւրութիւններ եւ առաւելութիւններ, միւս կողմէ, դեռ չի կրնար բոլորովին զսպուիլ անոնց զգացնելէ իրենց օտարի ծագումը։ Ասկից՝ խտրութիւնը որ պարտադրաբար կ'երեւի օտար եւ տեղացի բանուորներուն միջեւ ամէն առթիւ ու նաեւ Ընկերային Ապահովագրութեանց օրէնքին մէջ։

Օրէնքը իրաւացի զանազանութիւն մը կը դնէ անցորդ եւ հաստատուած օտարականներու միջեւ։ Իրօք, կան որ որոշ ժամանակի մը համար կը մտնեն Ֆրանսա եւ իրենց աշխատանքի պայմանաժամը լրացնելէ յետոյ, կը մեկնին։ Կան ալ որ, բաղդատաբար աւելի երկար ժամանակի մէջ, խնայողութիւն մը ապահովելէ յետոյ, կը խորհին վերադառնալ հայրենիք։ Բոլորովին արդար չէ ուրեմն, որ նման օտարականներ տեղացիին հետ վայելեն ապագայի կանխատեսութեան հաւասար իրաւունքներ։ Բայց անոնք որ տեւականապէս Ֆրանսա հաստատուած ըլլալու ամէն երաշխիք կը ներկայացնեն, պէտք չէր որ խտրութեան ենթարկուէին։

Ըսինք թէ օրէնքը պարտադրաբար եւ առանց վերապահումի կամ սահմանափակումի կը կիրարկուի Ֆրանսացի բոլոր աշխատաւորներուն հանդէպ, առանց սեռի խտրութեան, որոնք կը լրացնեն օրինական պայմանները։

Օրէնքը, նոյնպէս կը կիրարկուի հանդէպ օտար աշխատաւորներուն, բայց կարգ մը սահմանափակումներով եւ լրացուցիչ պայմաններու տակ։

Տարբերութիւնը հասկնալու համար, տեսնենք թէ տեղացի աշխատաւորը ի՛նչ օգուտներ կրնայ ստանալ օրէնքէն որ հաստատուած է ընդդէմ հիւանդութեան, մայրութեան, կանխահաս անկարողութեան, ծերութեան եւ մահուան։ Ասկից զատ, ընտանեկան ծանրաբեռնումներու դէմ կ'ընծայէ դիւրութիւններ։ Նաեւ օրապահիկ կ'ապահովէ բոլոր անոնց, որոնք կատարելէք աշխատանք չգտնելով, կը մնան անգործ։

Հիւանդութիւն.— Հիւանդութեան պարագային, ապահովագրութիւնը կը հայթայթէ բժիշկի, դեղի, գործիքներու, հիւանդանոցի մէջ դարմանումի, վիրաբուժական գործողութեան, (նաեւ ատամնաբոյժի), ծախքերը՝ ապահովագրեալին, իր կնոջ եւ 16 տարեկանէ վար ոչ-աշխատաւոր անոնց զաւակներուն, հետեւեալ պայմաններով.—

Ա. — Ապահովագրեալ հիւանդը ազատ է իր բժիշկը ընտրելու։

Բ. Հիւանդը քննուելու համար, պարտաւոր է երթալ բժիշկին աշխատանոցը, բացի այն պարագայէն, երբ իր վիճակը ծանր է եւ հետեւաբար, չի կըրնար շարժիլ։

Երբ հիւանդը կը դիմէ մասնագէտ բժիշկի մը որուն այցեգինը սովորականէն բարձր է, յաւելուածական ծախքերը ինք կը կրէ։

Գ. — Ապահովագրութիւնը բժշկական ծախքերուն կը մասնակցի 80-85 առ 100, դեղագործական ծախքերուն՝ 85 100 առ 100 համեմատութեամբ։

Դ — Հիւանդին կը վճարեն կէս օրավարձք, հիւանդութեան 6րդ օրէն սկսեալ, մինչեւ 6 ամիս։ Տկար օրավարձքերուն վըրայ՝ 60 առ հարիւր յաւելումով։ Եթէ ապահովագրեալը հիւանդանոց մտնէ, (որովհետեւ ապահովագրութիւնը դարձեալ կը մասնակցի հիւանդանոցի ծախքերուն), օրավարձքի հատուցումը կ'իջնայ քառորդի, կէսի կամ 2 3ի, համաձայն հիւանդին ամուրի, ամուսնացած, կամ զաւկի տէր ըլլալուն։

Մայրութիւն.— Յղութեան ընթացքին եւ ծննդաբերութենէն յետոյ մինչեւ 6 ամիս, օրէնքի տրամադրութիւնները նոյնն են։

Ա. - Ծննդաբերութենէն 6 շաբաթ առաջ եւ 6 շաբաթ յետոյ, ապահովագրեալը իրաւունք ունի օրավարձքի հատուցման, պայմանաւ որ բոլորովին դադրեցնէ վարձու ամէն աշխատութիւն։

Բ.— Ամբողջ մէկ տարի, մայրը եթէ ինք կը սնուցանէ զաւակը, իրաւունք ունի ամսական նպաստի մը որուն գումարն է առաջին երկու ամիսները՝ 100 ֆրանք, երրորդ ամիսը 75, չորրորդ, հինգերորդ եւ վեցերորդ ամիսներ 50, յետոյ կ'իջնէ 25էն 15 ֆրանք ամէն ամիս։

Իսկ եթէ մայրական տկարութեան պատճառով ի վիճակի չէ ինքն իսկ սնուցանելու նորածինը, կը ստանայ օրական կաթի տոմսեր։

Անկարութիւն.— Ըսինք թէ մինչեւ վեց ամիս, ապահովագրութիւնը հիւանդին կը հայթայթէ կէս օրավարձք։ Վեց ամիսը լրանալուն, եթէ հիւանդը չէ առողջացած կամ եթէ արկածի մը հետեւանքով, վէրքերը գոցուելէ յետոյ իսկ՝ ապահովագրեալը կորսնցուցած է իր աշխատելու կարողութիւնը առնուազն երկու-երրորդ չափով՝ իրաւունք ունի նախ ժամանակաւոր, եւ յետոյ տեւականապէս՝ անկարութեան թոշակի։

Անկարութեան թոշակը ժամանակաւոր կը նկատուի եւ ըստ այնմ կը վճարուի մինչեւ հինգ տարի։

Հիւանդը կամ արկածեալը, հինգ տարի շարունակ կը ստանայ նաեւ դեղի եւ դարմանի փոխարժէք, համաձայն օրէնքի տրամադրութեանց։ Եթէ այդ ժամանակաշրջանին, չկըրցաւ վերստանալ աշխատանքի իր ընդունակութիւնը, անկարողութեան թոշակը կը վերածուի տեւականի։

Երեսուն տարեկանէն վար ապահովագրեալի մը անկարողութեան թոշակի սակն է միջին օրավարձքի 40 առ 100ը։

Երեսունէ վեր ապահովագրեալները, եթէ օրէնքի կիրարկման թուականէն սկսեալ, վեց տարի շարունակաբար վճարած են իրենց ապահովագրութեան տուրքը, կը ստանան նուազագոյն 1000 ֆրանք անկարողութեան թոշակ։ Պակաս տարիներու իւրաքանչիւրին համար 100ական ֆրանք կը նուազի, պայմանաւ որ թոշակը չիջնէ 600 ֆրանքէն վար։

Անկարողութեան թոշակը կը կտրուի, երբ ապահովագրեալը կարենայ ապացուցել այնքա՛ն որ առողջ աշխատաւորի մը կէս գործէն աւելին արտադրելու ի վիճակի ըլլայ։

Ասոնցմէ զատ, կան նաեւ ծերութեան, մահուան, ընտանեկան ծանրաբեռնումի եւ գործազրկութեան պարագաներ։

Մահուան պարագային, մեռնողին կինը կամ զաւակները կը ստանան դրամագլուխ մը, տարեկան միջին աշխատավարձքի 20 առ 100 համեմատութեամբ։ Այս գումարը 1000 ֆրանքէն վար չպիտի ըլլայ, պայմանաւ որ մեռնողը տարի մը գոնէ, կանոնաւոր կերպով վճարած ըլլայ իր ամսական ապահովագինը։

Ակամայ գործազրկութեան պահուն (գործերու դադարման կամ տնտեսական ճգնաժամի հետեւանքով, գործազուրկը երեք ամիս առ առաւելն իրաւունք ունի ստանալու հատուցում մը, կարգ մը սահմանափակումներով։

Ահա այս առաւելութիւններն են որ ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքը կ'երաշխաւորէ վարձուած աշխատաւորներուն։

Բայց, օտար աշխատաւորը որ տեղացիին բոլոր պարտաւորութիւնները կը կատարէ, տեսնենք թէ ինչ սահմանափակումներով կ օգտուի օրէնքէն։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՓՈՔՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պուքրէշ, 5 սեպտ. Փոքր Համաձայնութեան երկիրներու ուսանողները գումարուելով Կլուժի մէջ, քուէարկեցին հետեւեալ բանաձեւը։

Ռումանիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ ազգային ուսանողական միութիւնները՝ հաստատելով որ երեք երկիրներու համալսարանական ուսանողութիւնը ազգային պէտք է պաշտպանէ նոյն շահերը, որոշեցին ստեղծել «Ուսանողներու Փոքր Համաձայնութիւն» մը։

Նոր կազմակերպութիւնը պիտի խորացնէ մտաւորական փոխադարձ ստեղծագործութիւնները, նպատակ ունենալով անհետացնել այս ազգերուն պառակտող բոլոր ձգտումները։

ՄՈՌՑՈՒԱԾՆԵ[Ր] ԵՒ ԼՔՈՒԱԾՆԵՐ

ԼԱԹԱՔԻԱ, 25 օգոստ... թղթ. — Վերջերս տեղի ունե... Թաղական Խորհուրդի ընտրու... 2Տ4 քուէարկուներու վրայ ... քուէներ եկած էին։ Ընտրու... Պ. Պ. Ստեփան Լիմոնճեան ... բոս Չպուքճեան, Տքթ. Մ... փօթուրլեան, Ցարութիւն ... շըգեան, Լեւոն Թէրզ... Կարապետ Կոստանեան, Ա... Գաբրիէլեան քեօրի։

Այս ընտրութեամբ, Լա... քիան ունեցաւ լաւ կազմ... ղական խորհուրդ մը, որմէ ... դութը արդիւնաւոր գործու... թիւն կը սպասէ։ Դպրոցը, ... խանձելի էր մինչեւ հիմա, ... շուշտ ա՛լ աւելի պայծառ ... մը պիտի ունենայ թէ նիւ... պէս եւ թէ բարոյապէս, ... պէս որ՝ Ալէվիներու շրջան... թական տեսուչին կողմէ ... մը եւս ըսել տրուի տեղացիներ...

— Օրինակ առէ՛ք Հայեր... նայեցէ՛ք անոնց գաղթական ... ճակին եւ պահած դպրոցին։

Լաթաքիոյ կաթող... նորդ Եփրեմ Տ. Վարդապետ ... նորընտիր թաղ. խորհուրդը ... 1-ին այցելեցին Քէպէլը ... գիւղերէն Գոնէմիյէ։ Անոր ... տրիլի էր գիւղի Հայերուն ... խութիւնը։ Առաջին անգամ է ... այսպիսի այցելութիւն մը կը ... լէին։ Մեծ խանդավառութեամբ ընդունեցին ու թ հոգինոց խում... նոյն իրիկունն իսկ ժողով ... տեղի ունեցաւ։ Այդ ... բուն մէջ կար Հայու սիրտ ... հոգի թէեւ արաբախօս, այն... ուած հայերէն մը դեռ կը պահ...

Գիւղը կը բաղկանայ 42 ... հայութենէ. Ասոնցմէ ... տարուելով բողոքականներու ... բոզութիւններէն եւ խոստ... ուած օգնութիւններէն, ... ցած են մայրենի եկեղեցիէն ... սակայն կը պահեն իրենց հայ... գին։ Գիւղը հիանալի ամ... մըն է։ Ամէն կողմ գեղեցիկ ... բեր եւ պտղոտակ այգիներ ... քը շատ լաւ է ու գեղեցիկ, ... օդը չոր եւ զով։ Միակ դժբ... տութիւնն այն է որ գե... մշակելի հող չունին եւ ... են։ Այս գիւղն ալ դերծ չէ ... ցած արտագաղթի ախտէն։ Գիւ... 480 բնակչութեան հազիւ ... մէկ երրորդը մնացած է։

Հակառակ այդքան փոքր ... լալուն, այս գիւղը մտաւորակ... ներ ալ տուած է։ Գիւղէն ել... են քանի մը վարդապետներ, ... պիսկոպոս մը՝ Սրապեան, որ ... մանակ մը Սիսի մէջ կաթող... խանորդ եղած է։

Իրենց եկեղեցիին մէջ ... սպաս եւ գոյք կայ, այլ միա... չորս պատեր։ Պատարագին ներկ... էին մեծն ու պզտիկը։ Կազմ... ցաւ վարչական մարմին մը ... ղին եւ դպրոցին պէտքերուն ... տանելու համար։ Բոլորն ալ ... ձանագրուեցան ազգային տուրք... մը։

Խանդավառութիւնը կատար... եալ եղաւ, երբ Լաթաքիոյ ... գացողներ միաբերան գիւղին ... բերուն եւ պարմանուհիներուն «Հայաստան», «Մեր Հայրենիք» եւ ուրիշ ազգային երգեր կը ... դացնէին։

Խումբին հետ կը գտնուէ... նաեւ Լաթաքիոյ միակ հայ բժիշ... կը Տօքթ. Մագսուտ փօթուրլեան ... որ ձրիօրէն քննեց հիւանդները ... Պ. Խաչի կողմէ տրամադրու... քները բաժնեց բոլորին։

Կաթող. փոխանորդը կ'ա... տի 4—5 գիւղերու մէջ դպ...

ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ ՆՊԱՍՏ Կ'ՈՒԶԷ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՐԴԻՆ ՆՈՐ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆԸ

Էջմիածին 3 Օգոստոսի 1929. Թիւ 680

«Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը 1926 թուին կայացած ընդլայնած նիստում, ուր ներկայ էին խորհրդային հանրապետութիւնների Հայոց թեմերի առաջնորդները եւ թեմական խորհուրդներից մի մի աշխարհական ներկայացուցիչներ, քննութեան առնելով Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տնտեսական ելեւմտից հաշիւը եւ 1926 թուի համար կազմուած նախահաշիւը, գտաւ որ, 23,400 րուբլի բաց է նկատւում, որպիսի գումարը լրացնելու համար միակ հնարաւոր միջոցը համարեց, որ ռուսահայ թեմերն եւ արտասահմանեան թեմական հաստատութիւնները, ունեւոր եկեղեցիներն եւ վանքերը իրենց նպաստներով լրացնեն այդ բացը։ Այս մասին իր ժամանակին տեղեկացուեց թէ ռուսահայոց եւ թէ արտասահմանեան թեմական հաստատութիւններին, խնդրելով իրենց նպաստներն ուղարկել Մայր Աթոռ։

«Նոյնպիսի գրութիւններ ուղղուած են ամենապատիւ պատրիարքներին եւ գերաշնորհ թեմական առաջնորդներին նաեւ յետագայում, սակայն Մայր Աթոռի գանձարանի ստուգութիւնը ցոյց է տալիս որ սպասելիք նպաստները կանոնաւոր եւ սպասուած չափով չեն ստացուել, որի հետեւանքով Մայր Աթոռի ամենաանհրաժեշտ ծախքերը ամենաչափաւոր չափով լրացնելու համար, վանական տնտեսութիւնն ստիպուած է եղել իր վաճառ հանել իր անասուններից, թէ աշխատաւոր եւ թէ կթնատու, կառքերը եւ երկրագործական գործիքները։ 1928 թուին յետ խլել էին Մայր Աթոռին յատկացուած 40 օրավար վարելահողը եւ 30 օրավար տարածութեամբ այգիները, որոնց վրայ Մայր Աթոռը նոյնը գումարներ էր ծախսել, այդպիսով զրկուելով ստանալու յոյսից։

Հայութեան կեդրոն Ս. Էջմիածինը իր ծննդավայր Հայաստանով եւ միաբաններով իսպառ զրկուեց եկամուտի աղբիւրներից եւ իր յոյսը կապեց ռուսահայ եւ յատկապէս արտասահմանեան թեմերի հայ հաւատացեալների կամաւոր նպաստների հետ, որպիսի նպաստները այս երկու տարուան ընթացքում չեն բաւարարել Մայր Աթոռի կարիքներին եւ Ս. Էջմիածինը պարտքերի տակ է ընկել անտեսապէս անտանելի նեղ վիճակ ապրելով։

«Այս ծանր կացութիւնը հարկադրում է Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդին, պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան գիտակցութեամբ, կրկին ձեր ուշադրութիւնը հրաւիրել Հայութեան սիրտ, եկեղեցեաց Մայր Ս. Էջմիածնի եւ Հայոց ընդհանրական Հայրապետութեան նիւթական ծանր դրութեան վրայ, խնդրելով ձեր ժողովուրդի նպաստները շուտով ուղարկել Խորհուրդիս, որ հնարաւոր լինի, թէ պարտքերը թափել եւ թէ շարունակել պահել Ս. Էջմիածնի կացութիւնը իր լրութեամբ։

«Գերագոյն Խորհուրդը խնդրում է նաեւ նպաստներին պատահական բնոյթ չտալ, այլ քննութեան առնելով ծխական-թեմական ժողովներում պարբերական որոշ նպաստ սահմանել, որպէսզի Խորհուրդս հնարաւորութիւն ունենայ Մայր Աթոռի տարեկան նախահաշիւը կազմել ըստ ստացուող նպաստների։

«Թէեւ ծանր է Խորհրդիս համար դրամական խնդրով ձեզ դիմելը, սակայն ինչպէս վերեւ նկարագրածից իրազեկ եղաք, ստիպուած է այս քայլն անելու եւ յոյս ունի, որ Ս. Էջմիածնի հարազատ զաւակները եւ հանուր Հայոց Հայրապետութեան նախանձախնդիրները կը շտապեն արձագանգ տալ մեր կոչին»։

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի՝ Մատթէոս Արքեպիսկոպոս, Քարտուղար՝ Կ. Թոչարեան։

...ռանալ։ Միւս կողմէ, իր կիրակնօրեայ քարոզներով եւ յաւարաններով կը նպաստէ լաւ...ութեան զարգացման։

Սէթ հոգածութիւն ցոյց ...րուի, ճէպէլ Նուսէյրիի կիսա...ր հայ գիւղացիները պիտի ...անան խոկական հայեր եւ հա...րդներ։ Մանաւանդ որ ունին ...րենց սեփական տունը, հողն ու ...գործութը, հոգ չէ թէ շատ հա...մետ։

ՆՊԸՑ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՄԸ ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԱՆԴԱՄԸ ԱՌԱՆՁԻՆ ԹԵՐԹ ՄԸ ԿԸ ԳՆԷ։ ՇՌԱՅԼՈՒԹԻ՞ՒՆ Է ՄԵԶԻ ՀԱՄԱՐ։ ԼԱ՛Ւ։ ԹՈՂ ԳՈՆԷ ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԿԱՐԴԱՑՈՂ ՄԷԿ ԹԵՐԹ ԳՆԷ. ՓՈԽԱՆԱԿ ՄԷԿԷՆ ՓՈԽ ԱՌՆԵԼՈՒ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Յուլիս 15ին լրացաւ Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութեան հինգերորդ տարին։ Այս առթիւ կ'ուզէի «Յառաջ»ի ընթերցողներուն ներկայացնել ամփոփ մը պատանիներու կատարած աշխատանքներէն։

Ինչպէս ուրիշ գաղութներու, նոյնպէս Մարսէյլի մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը առաջինը եղաւ որ ըմբռնեց ճերմակ վտանգին խորութիւնը, եւ անոր անդարմանելի չարիքները։ Նոյնպէս առաջինը եղաւ որ միջոցներ խորհեցաւ վտանգը սահմանափակելու համար։ Հովանաւորեց մեծ եղեռնէն փրկուած սերունդը, եւ հիմը դրաւ Պատանեկան Միութեան։

Այսօր քսանէն պատանիներ հաւաքուած են Միութեան շուրջ։ Իւրաքանչիւրը սիրայօժար կը ստանձնէ ուսին դրուած պարտականութիւնը։ Շնորհի անդամներուն գոհաբերութեան եւ գաղութին բարոյական աջակցութեան, հիմնած են գրադարան մը որ ունի աւելի քան 600 հատոր ազգային, քաղաքական, ընկերային գրքեր, հայրենաշունչ բանաստեղծութիւններ, թարգմանութիւններ եւ ամէն տեսակ հրատարակութիւններ։ Շաբաթական մէկ ֆրանք վճարումով գիրքերը կը տրամադրուին հայ հասարակութեան, իսկ անկարող պատանիներուն ձրիաբար։

Բացի գիրքերու հայթայթումէն, կիրակի եւ հինգշաբթի օրերը կ'ունենան վիճաբանական ու դասախօսական ժողովներ, իրենց մտային զարգացման համար։ Հաւասարապէս կ'օգտուին նաեւ ոչ-անդամ պատանիները։

Ստորեւ կուտանք Միութեան եւ գրադարանի 1918ի ելեւմուտքը.— 1928ին գրադարանը գիրքի ընթերցողներէն մուտք ունեցած է, յունուար, փետրուար, մարտ, ապրիլ, մայիս, յունիսի մէջ 783 ֆր 75. իսկ յուլիս, օգոստոս, սեպտեմբեր, հոկտեմբեր. նոյեմբեր, դեկտեմբերի մէջ 825 ֆր. 50 գրադարանի եւ Միութեան մէկ տարուան ընդհ. մուտքը՝ 4115 ֆր։ Միեւնոյն շրջանին ելքը՝ 2067 ֆր 30։ Բացի այս վճարող ընթերցողներէն, կան նաեւ Միութեան քսան անդամները, որ կը կարդան ձրիաբար, նաեւ չքաւոր պատանիները։

Ներկայիս Միութիւնը ունի 2,500 ֆր, որ նոյնպէս պիտի յատկացուի գիրքերու, գրադարանը աւելի ճոխացնելու համար։

Փափաքելի է որ հեռաւոր գաւառներու մէջ եւս ունենանք այնպիսի կազմակերպութիւններ, հակազդելու ճերմակ վտանգին։

Յ. Եամանթօ

ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆՑ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 2 սեպտ.— Գիշեր. Դպրոցի Յանձնախումբը դպրոցական իր առաջին տարեշրջանը լրացած համարելով, պէտք կը զգայ այս անգամ եւս ձեր ուշադրութիւնն հրաւիրել այն վերին աստիճանի կարեւոր հաստատութեան վրայ, ուր ամփոփուած է վեր ուսանելու կոչուած անխտիր ձեր հայրենակից երկսեռ աշակերտները։

Ցաւով կ'արձանագրենք, սակայն, որ հակառակ քանիցս կատարուած պաշտօնական ու մասնաւոր դիմումներուն եւ հրաւէրներուն, բացի Վասպուրականի, Սիվրիհիսարի, Զարսանճագի, Եոզղատի եւ Մարաշի Հայր. Միութիւններէն, Յանձնախումբս բախտ չունեցաւ միւս քոյր Միութիւններու (Բարձր Հայք, Տարօն Տուրուբերան, Սեբաստիա, Քղի, Բալու, Արաբկիր, Թուլլու Թլկատին, Ամասիա, Հաճըն, Եդեսիա եւլն.) գործնական մասնակցութիւնն եւս տեսնելու գիշեր. դպրոցին շուրջ, ինչ որ անհրաժեշտ էր ձեռնարկին զարգացումին եւ ժողովրդականացման համար։ Կը սիրենք հաւատալ որ այս բացակայումը տեղի է ունեցեր թերեւս ոչ այնքան չմասնակցող Միութիւններու անտարբերութենէն, որքան կամքէ անկախ պատճառներէն։

Ներկայիւս կը յայտարարենք որ Հայր. Միութիւններու ներկայացուցչական ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի, Սեպտեմբեր 8ին, առաւօտեան ժամը 9ին Bar de la Posteին (պառ տը լա փօստ, Քօր Պէլզոնսի եւ ավը. տ'Էքսի անկիւն) մէջ հետեւեալ օրակարգերով —

Ա.— Գիշեր. դպրոցի յանձնախումբի առաջին տարեշրջանի նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն

Բ.— Յառաջիկայ տարեշրջանի գործունէութեան նախագծի հաստատում

Գ.— Գիւտաճէն լրացնող ձեռնարկներու հարց.

Դ.— Նոր յանձնախումբի ընտրութիւն։

Կը խնդրենք բոլոր Միութիւններու վարչութիւններէն, որ իրենց կողմով ներկայ ըլլան այս ժողովին։ Անհնարաւորութեան պարագային ուղարկեն գէթ երկքական ներկայացուցիչներ։

Սիրով կը հրաւիրուին մասնակցելու նաեւ անհատ մտաւորականներ ու շահագրգռուող հայրենակիցները։

Յանձնախումբ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր «Stade Renault»ի գեղեցիկ մարզադաշտին վրայ ֆութպոլի կարեւոր մրցում մը տեղի ունեցաւ C. O. Billancourtի եւ S. C. Choisyի խումբերուն միջեւ։ Ներկայ էին 1500 հանդիսատեսներ, որոնց մէջ նաեւ մեծ թիւով հայեր։

Ժամը 4.30ին C. O. Billancourtի խումբը դաշտ ելաւ առաջնորդութեամբ իր խմբապետ Սարգիս Կարապետեանի։ Այս խումբին կը մասնակցէին նաեւ Ռ. Շահվիրեան եւ Գասէր Գույումճեան։ Մէկուկէս ժամ տեւող արագ խաղարկութենէ մը վերջ, Պիլանքուրի խումբը յաղթական ելաւ 2ի դէմ 6 նշանակէտ շահելով։ Մրցման ընթացքին Ռուբէն եւ Գասէր իրենց փորձառու խաղարկութեամբ կրցան տեսչուն պաշտպանութիւն մը ցոյց տալ. իսկ կեդրոնի յառաջապահ Ս. Կարապետեան իր բարձր խաղարկութեամբ կրցաւ մեծապէս օգտակար ըլլալ խումբին։ Ինքն էր որ զօրաւոր հարուածներով նշանակեց 4 նշանակէտներ։

Վաղը կիրակի C. O. Billancourtի Ա. խումբը փոխ վրէժի մրցում մը պիտի կատարէ միեւնոյն խումբին դէմ Նուազիի դաշտին վրայ։ Այս մրցումին պիտի մասնակցին Սարգիս Կարապետեան, Ռ. Շահվիրեան, Գ. Գույումճեան, Ժ. Շահինեան եւ Տաճատ Թօփալեան։

Դ. Գասապեան

ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ ՀՈՐ ՄԸ

Քրէօզոյի մօտերը ագարակապան մը որ հորը պեղել կուտար՝ աղբիւր մը երեւան հանելու յոյսով, ինկաւ հռոմէական շրջանէն մնացած հորի մը վրայ, որ հնագիտական մեծ արժէք կը ներկայացնէ, ըստ մասնագէտներուն։

Հորը շատ լաւ վիճակի մէջ մնացած է։ Ցիմենդի հնագէտ մը մեկնած է գիւղին վայրը եւ քննած է հորը, ինչպէս նաեւ անոր յատակը մնացած հին անօթներ, կղմինտրներ եւայլն։

Հնագէտին կարծիքով, հորը կը պատկանի հռոմէական շրջանին, երբ անոնք գրաւեր էին այդ վայրերը։ Նախապէս արդէն, անոնց գրաւումէն մնացած հետքեր գտնուած էին։

Բազմաթիւ հետաքրքիրներ կ'այցելեն ամէն օր, դիտելու հնութիւնները։

ՀՍԿԱՅ ՍԱՌՑԱԿՈՅՏԵՐ ԿԻՋՆԵՆ ԴԷՊԻ ՀԱՐԱՒ

Իսլանտայի մայրաքաղաքէն մեկնելով ֆրանս. «Բուրքուա-Բա» նաւը, որուն մէջ կը ճամբորդէր գիտական խումբ մը՝ գլխաւորութեամբ Տքթ. Շարքոյի, հասաւ Շէրպուրգ, ուր պիտի մնայ կարճ պահ մը, յետոյ շարունակելու համար իր պտոյտները։

Գիտական խմբակը ուսումնասիրութիւններ կատարած է ձկնորսութեան, բնագիտութեան, հողագրութեան, լեռներու չափին վրայ Իսլանտայի շրջակայ սառցակոյտերուն մէջ. ասկից զատ շահեկան խորաչափումներ է կատարած։

Արշաւախումբը, Իսլանտայի հիւսիսային կողմերը շատ տարածուած է գտած, որ առաջ կուգար բեւեռային սառցակոյտերու դէպի հարաւ անօրինակ խուժումէն։ Իր ճամբորդութեան եւ ուսումնասիրութեան ընթացքին, արշաւախումբը Իսլանտայի շուրջը հանդիպած է միայն երեք նաւերու որոնք կը կրէին գերմանական, անգլիական եւ նորվեկիական դրօշներ։

Վերադարձին, թանձր մշուշի մը հանդիպած են եւ խուսափելու համար ածուխի չափազանց ըսպառումէն, նաւը ապաստանած է Իսլանտայի հիւսիսային ծոցերէն մէկուն մէջ։ Եան Մայէնի մէջ, արշաւախումբը յարաբերութեան մտած է նորվեկիոյ օդերեւութաբանական կայանին հետ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ Կ'ԻՅՆԱՅ.— Առջի օր, Էթամփի մօտերը Մոնտէզիրի օդանաւային կայանին մէջ մահացու արկած մը պատահեցաւ։ Կայանին փոխ-հրամանատարը թռիչքէ մը կը վերադառնար, երբ գետին իջած պահուն, օդանաւը զարնուեցաւ շէնքի մը։ Հրամանատարը մեռաւ հիւանդանոց փոխադրուած միջոցին։ Իսկ իր ընկերը ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ։

ԱՆԲԱԽՏ ՍԻՐԱՀԱՐԸ.— Ճափոնական մարգարիտներու միջնորդ մը, 31 տարու Ռընէ Ցանս, սիրահարուեր էր մեծ վաճառատան մը արկղակալ օրիորդին, որ հակառակ երիտասարդին թախանձանքներուն, անդադար կը մերժէր։

Առջի օր, կարճ վիճաբանութենէ մը յետոյ, երիտասարդը մէջքէն հանեց դաշոյն մը եւ զայն իր փորը մխեց ուժգնօրէն։ Ծանրօրէն վիրաւոր, փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։

ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ ՑԵՓԼԻՆՈՎ

«Մաթէն»ի թղթակիցը որ Ցեփլինի արշաւին կը մասնակցէր, աշխարհի շրջանը ընելու համար, կը պատմէ վերադարձի տպաւորութիւնները.—

Ֆրիտրիխսհաֆէն, 4 սեպտ.— [illegible]մէկերորդ օրուան 4րդ ժամուն՝ լրացուցինք աշխարհի շրջանը։

Այս պահուն իսկ, իր վիթխարի հանգարին տակ, Ցեփլինը [illegible] հանգչի խոլոխ եւ հպարտ [illegible] ընկերկու[illegible] թալով անծանօթին՝ Սի[illegible] մաւլ բացատատանները [illegible] հոգին փախած եւ գիտու[illegible] նահանջած է, բայց [illegible] որուն պիտի հե[illegible] ապագային օդային եր[illegible] կարաւանները։ Առաջինն [illegible] այս զարհուրելի եւ [illegible] խաղաղականին, քանի [illegible] մարդոց առեղծուա[illegible] գերեզմանին, այս անհուն [illegible] վրայ, յաղթանակը [illegible] երազին՝ որմէ մնաւ [illegible]

Արագութեան ուղղուած ժառոտի հրաւէրի մը պէս կարեց Ամերիկան։

Երէկ դեռ անհուած եւ մոլեգին ալիքներով Ովկիանոսին եզերքն էր։ Ծովեզրն էր այս Ատլանտեանին որ— հակառակ քու միայնակ թռիչքիդ մեծափառութեան եւ անմահ ձանձրոյթին, ո՛վ Լինտպէրկ— կը մնայ անգթօրէն խորհրդաւոր գերեզմանը, ուր թաղուած են երկու մարդեր, որոնք առաջիններն ըլլալով ալիքներուն վրայէն դէպի Ամերիկա կը տանէին մեր դրօշակը եւ մեր հաւատքը։

Լէյքհըրսթ, երեկուան ժամը 10.— Բոլոր ձեւակերպութիւնները լրացնելէ վերջ, կը մտնենք նաւակ։ Կէս գիշերին, ըսուեցաւ թէ հովը թոյլ չէր տար որ գեկաւը մեկնի էր։ Եւ խելօք մը մեզ կը դրկեն պառկելու։

Առտուն, ժամը 8ին, գիշերուան այնքան երազներուն մէջ, կը սկսէինք ամէնէն գեղեցիկը, այս հանդրուանով օդային ամէնէն հրաշալի արշաւը որ փորձուած ըլլայ։

Քանի մը վայրկեան յետոյ, մօտեցեր էինք Ատլանտեանի։

Դիտելով այս անհուն բանը, այս զարհուրելի ովկիանոսը, որ թերեւս, գալիք օրերու ընթացքին, ուրիշ պատանդներու կը սպասէ, ուզեցի իմ մէջս գտնել ճշգրիտ յուզում մը։ Բայց օդը շատ մեղմ էր, շատ պայծառ, շատ ուրախ եւ շատ հանդարտօրէն կը սաւառնէինք։

Ճաշէն վերջն էր։ Ճամբորդներէն մէկը սեղանէն կ'ելլէր քննել մարդու կերպարանքով։ Սակայն քանի մը վայրկեան յետոյ, օդանաւուն պաշտօնեաներէն մէկը տեղեկութիւն կուտար հարիւրապետին թէ ծխախոտ հոտ էր առած այն անկիւնէն... ուր դպրոցականները սովորութիւն ունին գաղտնօրէն ծխելու։

Նաւաստի մը պահնորդ նշանակուեցաւ։ Յանցաւորը վերջապէս ստիպուեցաւ դուրս ելլել իր թաքստոցէն։ Խստօրէն յանդիմանութեան ենթարկուեցաւ, մանաւանդ որ յանցաւորին գտնուած վայրին կից խցիկը ամէնէն վտանգաւորն էր, պարպուած խողովակներուն առաջ բերած զօրեղ օդի հոսանքին պատճառով։

Անցորդները աւելի յուզուեցան այս արարքէն քան հարիւրապետը։ Այն մտածումով թէ այս ծխամոլին կրքին համար, բացերու մէջ ընկղմելու վտանգին ենթարկուած էին, մեր ճամբու ընկերներէն ոմանք՝ իրենց մէջ զգացին մեծ սարսուռին անցնիլը։ Ամերիկայի մէջ, մեծ սարսուռը կը նիւթականանայ անմիջապէս, ու թէեւ երկար ատենէ ի վեր հեռացեր էինք Հոլլիվուտէն, կարծեցի իրօք թէ ներկայ պիտի ըլլամ այն կոփամարտէն մէկուն, որուն գաղտնիքը կը պահէ ամերիկեան շարժանկարը։

Յաջորդ օրը ամէն ինչ մոռցուած էր։ Նաւապետը մեր ծխամոլ ընկերէն պատուոյ խօսք էր առեր, բայց մանաւանդ գրաւեր էր անոր ծխախոտը։

Ժամերը կ'անցնէին։ Առաջին օրը, ովկէանոսը պարապ մնաց, քողարկուած մշուշին տակ որ կը կապարէր իր ալիքները։ Յաջորդ առտուն, ուրախ արեւ մը կար եւ մեր ժամանցն էր հորիզոնին վրայ երեւան հանել մուխի ծուէն մը։

Հովերը որ գիշերը մեզ թոյլ տուեր էին ժամական 140 արագութեամբ ընթանալ, քմահաճ դարձան։ Անոնց երեսէն, ստիպուեցանք թողուլ հիւսիսի ճամբան եւ բռնել Ազորեաններու հարաւը։

Այսպէս է որ երէկ ժամը 1.30ին, 50 ժամ թռիչքէ յետոյ Ֆինիսթէրի հրուանդանին մօտ հասանք սպանիական եզերքը։

Որովհետեւ ծովու վրայ որեւէ յուզում չէինք ունեցեր, ցամաքը վերագտնելով որեւէ յուզում չունեցանք։ Շատ շատ ուրախութիւն մը, սրտաբաց, մտերմական ուրախութիւն մը շամբանեայով թրջուած, ուրախութիւն մը որ մանաւանդ կը բացատրուէր սպանիական քաղքին պարզած տեսարանին հաճելի շնորհովը։

Լուսաբացին, կը սաւառնինք Զուիցերիոյ վրայէն, եւ հիմա, ժամանումի գերագրգիռ ուրախութիւնն է։

Ազդակներ, կոչնակներ, ծաղիկներ։ Գերագրգռուած ամբողջ ժողովուրդ մը, ուրախ, բոլոր կիները եւ բոլոր այրերը հպարտ այս յաղթանակով։

Երգերուն եւ մոլեգին հուրրաներուն մէջ որոնք կը դիմաւորեն Ցեփլինը, անոր պաշտօնէութիւնը եւ ճամբորդները, քսան օր եւ 4 ժամ խօլական արշաւէ մը յետոյ կը լքեմ այս խցիկը ուր ապրեցայ անմոռանալի յուզումներ։

ՀԵՌԱՒՈՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ՈՒՆԻՍ. ՈՐՈՆՔ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷԿ ԱՆԿԻՒՆԸ ԻՆԿԱԾ. ԵՒ ԱՇԽԱՐՀՔԷՆ ԿՏՐՈՒԱԾ. ԿԱՐՕՏԸ ԿԸ ՔԱՇԵՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՔԻ ՈՒ ԳԻՐԻ։

ՄԻՏՔԷԴ ՁԱ՞ՆՑՆԻՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԸ ՆՈՒԻՐԵԼ։

վարչութիւնը ոեւէ ծախքի չպիտի նստի Լեհաստանի։ Բատա-կան պիտի ըլլայ կազմել լեհ Հրեաներէ բաղկացած բանակ մը։ Վարչական պաշտօնները նոյնպէս մեծ մասամբ Հրեաներուն պէտք է յանձնուին։

Պրիանի ճառը

Մաքտոնըլտէն վերջ, Պելճիքայի արտաքին նախարար Փոլ Հիմանս եւ Ֆրանսայի վարչապետ Պրիան եւս Ազգերու Դաշ-նակցութեան Ընդհանուր Ժողովին մէջ ճառեր խօսեցան՝ շա-տագովելու ազգերու համերաշխութիւնը, խաղաղութեան պահ-պանումը եւ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու կազմութիւնը։

Պրիան նախ վեր հանեց այն դերը, զոր կատարած է Ազ-գերու Դաշնակցութիւնը տասը տարիէ ի վեր, խաղաղութեան պահպանման եւ ազգերու եղբայրութեան համար։ Շեշտեց թէ Լոքառնօն ծնաւ Ազգերու Դաշնակցութենէն եւ Լոքառնոյի շնորհիւ էր որ Ժընեւի արիսպագոսին մէջ եկաւ բազմիլ գեր-ման պատուիրակութիւնը, որուն հետ կարենալ գործակցելուն ուրախ է Ֆրանսայի ներկայացուցիչը։ Դարձեալ Ազգերու Դաշ-նակցութեան շնորհիւ է որ ստորագրուեցաւ Փարիզի դաշինքը (Քէլլոկ-Պրիան)։ Խաղաղութեան ճամբուն վրայ առնուած մեծ քայլեր են ասոնք։

Եւ սակայն, գիտել տուաւ Պրիան, կայ դեռ ծանր պակաս մը, զոր ուշ կամ կանուխ պէտք է լրացնել։ Դատապարտած ենք պատերազմը, որ այսուհետեւ ոճիր մը կը նկատուի, մինչ քա-նի մը տարի առաջ օրինաւոր կը նկատուէր։ Բայց ո՞վ կրնայ ըսել թէ ասիկա բաւական է։ Երբ բոլոր ժողովուրդներու մէջ-քէն միայն մէկը խանգարել ուզէ խաղաղութիւնը, ի՞նչ կրնանք ընել, ի՞նչ ուժ ունինք մեր ձեռքը։ Անհրաժեշտ է նախզգուշա-կան պատժական միջոցներ ձեռք առնել, ստեղծել բազուկ մը, որ պատժէ պատերազմի պատասխանատուն։

Վարչապետը յետոյ խօսեցաւ Լահէյի խորհրդաժողովին, սպա-ռազինութիւններու սահմանափակման, երաշխաւորութեան, դիւա-նագիտական բանակցութեանց, պարտադիր իրաւարարութեան, տնտեսական խաղաղութեան մասին։ Յետոյ պարզեց իր հիմնա-կան միտքը՝ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու կազմութիւնը։

ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՏԱԳՆԱՊ

«Թայմզ»ի Ռիկայի թղթակիցը կը հաստատէ թէ համայնա-վար կուսակցութեան մէջ լուրջ ներքին տագնապ առաջ եկած է։ Երեւան հանուած են ոչ-ստալինեան լայնածաւալ անհնա-զանդ հատուածներ։ Մոսկուայի կեդրոնական կազմակերպու-թիւնը կը յայտարարէ թէ՝ գաւառական բազմաթիւ կեդրոն-ներու մէջ կուսակցութեան վարիչները անվստահելի են, ու կուսակցական մեքենան «հիւանդ» է մանաւորապէս Լենին-գրադի, Նիժնի-Նովգորոդի, Աստրախանի, Բագուի եւ Թուլայի, նոյնիսկ Մոսկուայի մէկ մասին մէջ։ Տագնապ կայ նաեւ ել-մտական գործավարութեան, Պետական դրամատան եւ կրթա-կան գործավարութեան մէջ։

Կուսակցութեան պաշտօնաթերթ «Պրաւդա» դիտել կուտայ թէ Լէնինգրադ մէկն է ամէնէն «հիւանդ» շրջաններէն, ուր գլխաւոր վարիչները, նախկին լենինականներ, այժմ ինկած են օտար ազդեցութեան տակ։ Աւելի գէշն այն է որ, կ'աւելցնէ, Լէնինգրադի վերստուգիչ յանձնաժողովը, որ զանոնք հսկա-կելու պաշտօն ունի, անոնց հետ միացած է։

Այս պարագան յուսահատութեան մատնած է հաւատարիմ լենինականները, որոնցմէ չորս հոգի վերջերս անձնասպանու-թիւն գործեցին, որովհետեւ չէին յաջողած համոզել վերստու-գիչ յանձնաժողովը չէզոքացնել քայքայիչ ուժերը։

«Պրաւդա»յի համաձայն, վարիչներուն այս քայքայումը հետեւանք է ընդդիմադիր աջ թեւի ազդեցութեան եւ Բուխա-րինի պէս մտածողներու շատնալուն։

Հռնեոսը կը պարպուի

Հռենոսեան հողամասերու անգլիական գրաւման բանակի հրամանատարը առջի օր Վիսպատընի նահանգապետին այցելեց, անձամբ հաղորդելու համար անգլիական պահակազօրքերու պարպումի յատակագիծը։

Պարպումը պիտի սկսի սեպտեմբեր 14ին։ Սեպտեմբեր 27ին Քէօնիկշթայն, սեպտ. 28ին ալ Լանկէնշվալպախ ամբողջովին պարպուած պիտի ըլլան։ Սեպտեմբեր 29ին հրետանին եւ հրա-սայլերը պիտի մեկնին Վիսպատընի շրջանէն։

Հոկտեմբեր 9ին պիտի սկսի Վիսպատընի հետեւակազօրքին պարպումը։

Դեկտեմբեր 7ին Վիսպատըն, դեկտ. 9ին ալ Պինկըն ամ-բողջովին պարպուած պիտի ըլլան։ Դեկտ. 13ին ամբողջ Հռէ-նոսիոյ անգլիական զինուորները մեկնած պիտի ըլլան։

Քոպլէնցի անգլ. մարզպանին պատուոյ պահակախումբը հինգշաբթի օր Վիսպատըն փոխադրուեցաւ։

∴ Անգլիական զինուորները դէպի կայարան փոխադրող մեծ ինքնաշարժ մը ուրիշ կառքի մը բախելով, տապալեցաւ։ Անգլիացի հինգ զինուորներ ծանրապէս վիրաւորուեցան եւ ստիպողաբար հիւանդանոց փոխադրուեցան։

∴ Քէ'լի քաղաքապետը նամակ մը ուղղեց գրաւուած շրջաններու նախարարին, խնդրելով որ ֆրանսական զինուոր-ները կարելի եղածին չափ շուտ պարպեն Քէ'լի կամրջագլուխը։

Անգլեւռուս յարաբերութիւնները

Անգլիոյ արտաքին նախարար Հէնտըրսըն՝ Ժընեւի մէջ ըրեւ-եալ յայտարարութիւններն ըրաւ անգլեւռուս յարաբերութեանց մասին.

— Յարաբերութիւններու վերականումը կարելի չէ, մինչեւ որ կացութեան մասին զեկոյց չտրուի խորհրդարանին մէջ։ Մինչ այդ, դեռ պէտք է աշխատիլ՝ պատրաստելու համար ծրագիրը ապագայ բանակցութեանց, որոնք կը յուսամ թէ պիտի յանգին երկու երկիրներու միջեւ առկախ խնդիրներու կարգադրութեան։ Անգլիական կառավարութիւնը կը փափաքի կարելի եղածին չափ շուտ վերսկսիլ յարաբերութիւնները Ռուսիոյ հետ, զանոնք հիմնելով բարեկամական եւ ամուր խարիսխի մը վրայ։ Ես չէ առնուած խորհրդային կառավարութեան ուղ-ղուած այն հրաւէրը, որով Լոնտոն կը կանչուէր ձեռնհաս պատ-ուիրակ մը՝ հետապնդուելիք ամէնէն արագ միջոցը քննելու համար։

ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Սեպտեմբեր 1929

	ԴՐԱՄՆԵՐ	Ֆր.
Սթերլին.	L. St.	123.87
Տոլար.	Dollar	25.54
Մարք 100	Mark	608.—
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	12.25
Թրք. ոսկի	» » or	106.90
Մէճիտիէ	Médjidié	8 75
Լէվա 100	Léva	18.62
Տրախմի »	Drachme	33.25
Լիր »	Lire	133.60
Պելժ. Ֆր. »	Fr. Belge	71.10
Զուից. »	Fr. Suisse	492.—
Լէյ »	Leï	15.15
	ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ	
Եգ. Քր. Ֆոնս.	I Cr. Fonc. Eg.	2260.—
»	II »	1665.—
»	III »	1650.—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	82.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

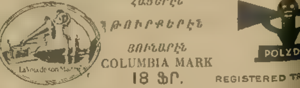

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

8 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1054

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԱԲԻՒՐԻՆԹՈՍ

Անցեալ օր, պատահարար անդրադարձանք ընդվզեցուցիչ իրողութեան մը,— միտքի, լեզուի եւ ճաշակի օ՜անականութեան։ Չարկ է բացատրել թէ՛ իսկապէս անհանդուրժելի համեմատութիւններ առած է այդ ախտը։

Ատեն մը՝ կարելի էր ընդհանուր պատճառներ գտնել, այդ կացութիւնը բացատրելու համար։ Մանաւանդ երանութեան մէջ, ուր մարդիկ շշմած՝ զարհուրելի բռնակալութեան մը մագիլներուն տակ, չէին կրնար թօթափել կոչկոճուած ունակութիւնները։

Անտեղ՝ քծիծաղ մը կ'արձակէինք ու կ'անցնէինք, երբ մարդիկ խանդավառ ճառամարտութիւններով կը փառաբանէին շատանեայ կերը, հայ նահապետական բարքերը, ամիրաներու եւ էֆէնտիներու կենցաղը, ու կը գայթակղէին, եթէ մէկը իրե՛ն համար խորթ ձայն մը հնչէր։

Եկաւ Օսմ. Սահմանադրութիւնը, եւ կազդուրիչ շունչ մը փչեց մեր հոգին։ Փաքուեցան շղթաները եւ խաւարամտութեան ակօսներ բացուեցան։ Իրարու եւտեւէ փլան շատ մը կաղապարներ, եւ զանազան շողեր պայծառացուցին մթնոլորտը։

Բայց, չափազանց կարճ տեւեց այդ շրջանը։ Բացուած ճեղքերէն գլուխ բարձրացուցին, նաեւ տգիտութիւնն ու խմաստակութիւնը։ Սանձարձակ ասպարէզ գտաւ դիւրին փառքերու մարմաջը։ Անզգալաբար տեղ-տեղ եղան բառեր եւ բացատրութիւններ, որոնք յետոյ հոգեբանութիւն կազմեցին։

... Փլուզումներէն յետոյ, այսօր, օտար եւ ազատ երկնքի տակ, ուր ոչ գրաքննութիւնը կը կապկպէ մեր թեւերը, ոչ ալ մարդիկ մեր գոյութիւնը կը յիշեն, տնավարի աշտարակներ շիներ ենք մենք մեզի համար, ու ոչ միայն բերանացի, այլ և գրաւոր կը պոռանք եւ յանկերգի կը վերածենք աշխարհի բոլոր տխմարութիւնները։

Կը գրենք լեզու մը, որուն տարրական կանոններն անգամ չենք գիտեր։

Կը գործածենք բառեր, որոնք ճառերու արձագանգներ են կամ բառարաններէն գողցուած բացատրութիւններ։

Եւ մանաւանդ, կ'արտայայտենք միտքեր որոնք անհունազմ վաթսուն տարուան թարմութիւն ունին։

Այսպէ՛ս է որ, մարդիկ թութակաբար թուղթեր կը յանձնեն անբովանդակ ածականներ — «անբասիր», «անկաշառ», «անձնուէր», «առաքինի», «տիպար Հայ»,— մեզի ներկայացնելու համար զարշելի ոչնչութիւններ։ Ծախուած գերեզմաններ։

Այսպէ՛ս է որ, «գերերջանիկ» նշանտուքներ եւ հարսնիքներ կը նկարագրուին, եւ մարդիկ Լոյս Քաղաքին մէջ, քաղաքական շաբաթաթերթի մը էջերէն կ'իմանան թէ ընկեր մը «տապանքներու թոհուբոհին մէջ սրտով եւ հոգւով վսեմացած յաղթաքայլ ողջունեց նորաբաց կեանքի մը արշալոյսը»։

Այսպէ՛ս է որ, թրքախօս «չէրչի» մը, ընդունակ ամէն տեսակ ռճիրներ ներշնչելու եւ սարքելու, Կարապետ Մելքոնեան, կը դառնայ «ազգային մեծ բարերար», եւ կը ստորագրէ բանաստեղծական բառեր, արթնցնելու համար «անտարբեր երջանիկներու քնացած խղճմտանքները»։ (Հարցը կը վերաբերի Անդրանիկի յուշարձանին առթիւ բացուած հանգանակութեան)։ Եւ կը գտնուի հայերէն թերթ մըն ալ — դարձեալ քաղաքական օրկան — որ պարտականութիւն կը սեպէ արցունք եւ լորձունք թափել երկու սիւնակի վրայ, այս խարդախ, ծաղրանկար կոչին առթիւ։

Այսպէ՛ս է որ, քարիւղի հոր մը, Գալուստ Կիւլպէնկեան, կը դառնայ «ազգային փառք եւ պարծանք», ազգին գոյութիւնն իսկ ուրանալու գնով։

Եւ այսպէ՛ս է, վերջապէս, որ առտու իրիկուն, Փարիզէն մինչեւ Ամերիկա, լայնքին եւ երկայնքին, իրար կը խառնուին բառեր, ածականներ, իրական արժէքներ եւ կաւէ արձաններ, առաքինութիւններ եւ պղծութիւններ, 60ական թուականներէն մնացած ունակութիւններ եւ ծայրագոյն զարգացման չինծու կանչեր, այսթշուառ ժողովուրդի գլխուն ստեղծելով զարհուրելի լաբիւրինթոս մը, ուր հազար առաջնորդներ չպիտի կրնային ճամբայ գտնել։

Սթափեցէ՛ք, ընկերներ, քաղաքացիներ, բարեկամ թէ թշնամի, յեղափոխական թէ հայ լուսաւորչական ազգասէր,— ո՞ւր կ'երթանք այսպէս։

Ո՞ւր կը տանինք այս ժողովուրդը, այսպէս տնավարի, կամ քէն կապած իրարու դէմ։ Կամ լոլիկ դարձած, ոստոստելով քառասուն եղանակի վրայ։

Ո՞ր մէկ ձայնը պիտի լսէ, ո՞ր մէկ եղանակին պիտի հետեւի, ո՞րը պիտի մոռնայ և ո՞րը պիտի սորվի այս Մեծ Հաւքը։

Անոնք որ քար քարի վրայ կը շարեն առանց աջ ու ձախ նայելու, պիտի կրնա՞ն, վերջապէս, գոնէ մէկ բաց դուռ գտնել, լաբիւրինթոսէն դուրս գալու համար...

Դինդագործը, որ ցուցանիշ մը կը գրէ, աւելի պատասխանատու չէ քան խմբագիրը կամ յօդուածագիրը։

Դինդագործին սխալը կամ սայթաքումը կապ ունի մէկ անհատի ճակատագրին հետ։

Այսքա՞ն ալ պատասխանատուութեան զգացում չունի հայ խմբագիրը կամ յօդուածագիրը, հարիւրներու եւ հազարներու հանդէպ...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ.

375 ՖՐԱՆՔ ՏՈՒՈՂՆԵՐԸ ԵՏ ՊԻՏԻ ԱՌՆԵՆ ԻՐԵՆՑ ԴՐԱՄԸ

Ինչպէս կը յիշուի, 1926 օգոստոս 3ի օրէնքը 375 ֆրանքի բարձրացուցած էր օտարականներու ինքնութեան թուղթի փոխարժէքը (բանուորներու, գիտնականներու եւ ֆրանսացի զաւակ ունեցողներու համար 40 ֆրանք), մինչ անկէ առաջ 68 եւ 20 ֆրանք էր։

Այս սակը շատ ծանր գալով, բազմաթիւ օտար պետութիւններ բողոքեցին ֆրանսական կառավարութեան մօտ եւ փոխադարձութեան դիմելու խօսքեր ըրին, այնպէս որ, Ֆրանսական խորհրդարանը 1927 մարտ 26ին նոր օրէնքով մը ինքնութեան թուղթի արժէքը իջեցուց 100 եւ 20 ֆրանքի (երկու տարուան համար) եւ ցարդ այդ օրէնքն է որ կը գործադրուի։

Եւ սակայն 1926 օգոստոս 3ին եւ 1927 մարտ 26ի միջեւ բազմաթիւ օտարականներ, անոնց մէջ նաեւ Հայեր, ինքնութեան թուղթերը առած էին՝ վճարելով 375 եւ 40 ֆրանք։ Բազմանդամ ընտանիքներու համար խիստ ծանր բեռ մը եղած էր այս վճարումը։

Օտար պետութեանց եւ անհատներու դիմումին վրայ, կառավարութիւնը 1929 օգոստոս 30 թուակիր օրէնք մը հրատարակեց, որով 1926 օգոստոս 3ի օրէնքը բոլորովին չեղեալ նկատուելով, 375 եւ 40 ֆրանք վճարողներուն իրաւունք կը տրուի ետ պահանջել իրենց վճարած աւելի դրամը։ Այսինքն 375 ֆրանքէն 100, 40 ֆրանքէն 20 վար պիտի դրուի եւ մնացեալը պիտի վերադարձուի. Ասոր համար մէկ տարի պայմանաժամ նշանակուած է։ 1930 օգոստոս 31էն յետոյ կատարուած դիմումները նկատի չպիտի առնուին։

Շուտով պիտի հրատարակուի հրահանգ մը, որ պիտի որոշէ կատարուելիք դիմումներուն մանրամասնութիւնները։ Այժմէն կարելի է ըսել սակայն թէ՛ 3 ֆր. 60նոց դրոշմեալ թուղթի (Papier timbré) վրայ խնդրագիր պիտի ներկայացուի ինքնութեան թուղթը տուող պաշտօնատան։ Անոնք որ դեռ իրենց մօտ ունին 375 եւ 40 ֆրանքնոց դրոշմաթուղթ կրող ինքնութեան թուղթերը, իրենց խնդրագրին պիտի կցեն զանոնք, իսկ անոնք որ նոր ինքնութեան թուղթ առած են, ոեւէ բան կցելու պէտք չունին, պարզապէս յիշատակութիւն պիտի ընեն։

Աւելորդ դրամները ետ պահանջելու իրաւունք պիտի ունենան նոյնիսկ այն օտարականները, որոնք ներկայիս Ֆրանսայէն մեկնած են, որովհետեւ օրէնքը ոեւէ զանազանութիւն չի դներ ներկայիս Ֆրանսա բնակող եւ անկէ հեռացածներու միջեւ։

Վիքթոր Հիւկօ եւ Նահապետ Ռուսինեան

Ինչպէս հաղորդեցինք անցեալ օր, Excelsior գրած էր թէ «Երեւանի կայծ Էրզրումի (Հայաստան) մէջ կը ներկայացուի Վիքթոր Հիւկոյի Ruy Blasը՝ հայերէն լեզուով» եւ թէ հայ ու թուրք կը ծափահարեն ֆրանսացի մեծ գրողին թատերական այդ գործը, որ հայերէնի թարգմանուած է Roussignonի կողմէ։

Կ՛երեւի թուրքի մը դիտողութեան վրայ, ֆրանսերէն թերթը քանի՛ մը օր առաջ փութացած էր սրբագրել թէ՛ Էրզրումը՝ո՛չ թէ Հայաստանի այլ թուրքիոյ մէջ կը գտնուի։

Ուրիշ Հայեր ալ ուրիշ դիտողութիւններ ըրած են անշուշտ Excelsiorի խմբագրութեան, որ երէկուան թիւին մէջ կը գրէ.

— «Երբ իր Ruy Blasի հայ թարգմանիչին շնորհակալութիւն կը յայտնէր, Վիքթոր Հիւկօ չէր կրնար նախատեսել թէ ո՛րքան աղմուկ պիտի յարուցանէր օր մը իր դրամը Արեւելքի մէջ, ուր հողը կ'այրի։

Այս թարգմանութեան մասին մեր արձագանգները վառօդին կրակ տուին։ Ինչպէս տեսանք, թուրքերը կը պահանջեն Էրզրումը, որ—ինչպէս Հայ մը պէտք կը տեսնէ յիշեցնել— Հայաստանի մայրաքաղաքն էր իր անդամատութենէն առաջ։ Ու այս Հայուն եղբայրները կը պնդեն որ Ruy Blasի թարգմանութեան հայրութիւնը կը պատկանի իրենցիններէն մէկուն։

«Roussignon»ը, որուն անունը ֆրանսացուցած էր անշուշտ վարպետը, իրականին մէջ կը կոչուէր Ռուսինեան, Նահապետ Ռուսինեան։

Ուրեմն ուրախութեամբ Ռուսինեանի կը վերադարձնենք այն որ կը վերագրուէր Roussignonի։

Անկէ զատ Ռուսինեան հայ ազգային բանաստեղծ մըն է, որուն երգերը զինքը արժանի կը դարձնէին թարգմանել Վիքթոր Հիւկոյի գործերը։»

Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները

Վաղը՝ երկուշաբթի կէսօրին Ֆրանսայի վարչապետ Պրիան հացկերոյթ մը կուտայ Ժընեւի մէջ 27 եւրոպական պետութեանց ներկայացուցիչներուն, անոնց հետ խորհրդակցելու համար Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներ կազմելու մասին։ Ասիկա պիտի ըլլայ առաջին շփումը՝ այնքան կարեւոր խնդրի մը մարմին տալու համար։ Եւրոպան կազդուրուելու եւ ոտքի կանգնելու համար պէտք ունի տնտեսական միութեան։ Հետեւաբար նախ տնտեսական գետնի վրայ է որ համերաշխութիւն պիտի գոյանայ, որովհետեւ պատերազմներու մեծ մասին պատճառն է տնտեսական մրցակցութիւնը։ Ուրեմն պատերազմը արգիլելու համար նախ արմատախիլ պէտք է ընել անոր հիմնական պատճառները։

Հենտըրսընի ձայնը

Անգլիոյ արտաքին նախարար Արթըր Հէնտըրսըն Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովին մէջ շարունակելով շաբքը մեծ ճառերուն, յայտարարեց թէ կը հաստատէ Պրիանի այն միտքը թէ Լահէյի խորհրդաժողովը երջանիկ արդիւնքի մը յանգեցաւ շնորհիւ Ազգերու Դաշնակցութեան ոգիին։ Հէնտըրսըն մեծ յոյս ունի որ Լահէյի որոշումները պիտի դիւրացնեն յառաջիկայ բանակցութիւնները։ Մասնաւորապէս Հռենոսը պարպելու համար տրուած միակամ որոշումները պիտի ապահովեն փափաքելի գործակցութեան մը շարունակութիւնը։

Հէնտըրսընի կարծիքով, պէտք է Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտը աւելի եւս զօրացնել, անոր մէջ մտցնելով պարտադիր իրաւարարութիւնը։ Ու որպէսզի կարելի ըլլայ գործնական արդիւնքի մը յանգիլ, անգլ. նախարարը կ'առաջարկէ բարեփոխել Ուխտին 12րդ եւ 15րդ յօդուածները այն ձեւով, որ Քէլլոկի դաշինքին սկզբունքը, մանաւանդ պատերազմի դիմելէ հանգիստաւորապէս հրաժարումը արձանագրուի անոր մէջ։

Ֆրանս. պատուիրակութիւնը համաձայն է այս առաջարկին, պայմանաւ որ ապահովութեան դաշինքն ալ պարտադիր իրաւարարութեան խնդրին հետ միաժամանակ նկատի առնուի եւ բոլոր խորհրդարաններու վաւերացման ենթարկուի։

∴ Որոշուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդի տարեկան նիստերը 4էն 3ի իջեցնել։

∴ Ազգերու Դաշնակցութեան կազմութեան տասնամեակին առթիւ երէկ կէսօրէ վերջ հիմնարկէքը կատարուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան Պալատին։ Առաջին քարին տակ դրուեցան աշխարհի բոլոր լեզուներով գրուած մագաղաթներ, բոլոր երկիրներու դրամները եւ Ուխտին մէկ օրինակը։ Շէնքը պիտի արժէ 100 միլիոն ֆրանքէն աւելի։

Պատրիարքարանները տուրքի ենթակայ

Լուրի մը համաձայն, որոշուած է տուրք գանձել Պոլսոյ հայ եւ յոյն պատրիարքարաններէն, անոնց ենթակայ հաստատութիւններէն, ինչպէս նաեւ թուրք բարեգործական հիմնարկութիւններէն։ Խախամապետարանէն 5068 ոսկի 74 ղրուշ տուրք կը պահանջուի, իսկ հրէական Օրահայիմ հիւանդանոցէն 30421 ոսկի։

Տուրք կ'ուզուի համաձայն ժառանգական օրէնքին, որ կը տրամադրէ տուրք գանձել ամէն տեսակ նուիրատուութիւններէ։

ՆՈՐ ԿՌԻՒՆԵՐ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ՛ հեծեալ Պետէվիներ, որոնք կ'ուզէին հագայի կողմէն յառաջանալ դէպի Երուսաղէմ, ծանր ընդհարում մը ունեցան անգլիական զինուորներուն հետ։

Կռիւներու ընթացքին երկուստեք մեծ կորուստներ եղան։ Կռիւներ տեղի ունեցած են նաեւ Պիրիսէպայի կողմերը։

Կը կարծուի թէ այս Պետէվիները Սինայէն եկողներն են։ Եթէ այս պարագան հաստատուի, կը նշանակէ թէ կացութիւնը լուրջ հանգամանք առած է։

Անգլիոյ գաղթային նախարարութիւնը զեկոյցով մը կը հաղորդէ որ արաբ աւազակախումբեր սեպտ. 3ին յարձակեցան էլ Մէշայի վրայ, Թաբոր լերան արեւելեան կողմը։ Իսկ Արաբներ սպաննուեցան եւ վիրաւորուեցան. անգլիացի զինուոր մը վիրաւորուեցաւ։

Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ Սուրիոյ ֆրանս. իշխանութիւնները զինուորական ջոկատներ ղրկած են Սաֆէտի հիւսիսը՝ պաղեստինեան սահմանագլուխի երկայնքը, Արաբներու կամ Հըրբաններու դէպի Պաղեստին արշաւը արգիլելու համար։

Օդանաւեր շարունակ պահակի պէս կանոնաւոր թռիչքներ կը կատարեն ամբողջ Պաղեստինի վերեւ։

Հրէական գործակալութեան մէկ հեռագրին համաձայն, սեպտ. 4ին 200 արաբ աւարառուներ շղթայակապ վիճակի մէջ պտտցուած են Երուսաղէմի փողոցներուն մէջ։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԻՍԼԱՄՆԵՐՈՒՆ ԲՈՂՈՔԸ

Պոմպէյէն Տէյլի Թէլէկրաֆի կը հեռագրեն.—

Պոմպէյի իսլամները հաւաքուեցան գլխաւոր մզկիթին մէջ՝ բողոքելու համար Պաղեստինի Արաբներուն հանդէպ հետապնդուած քաղաքականութեան դէմ։ Միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որով ստիպողաբար կը պահանջուի ջնջել Պալֆըրի յայտարարութիւնը։ Իսլամները մեծ զայրոյթ կը զգան կարգը վերահաստատելու պատրուակով ձեռք առնուած խիստ միջոցներուն դէմ, մասնաւորապէս անգլիական օդանաւերու կողմէ արաբական գիւղերու ռմբակոծումը սարսափով կը դիտեն։

Հաւաքոյթէն վերջ, որոշուեցաւ նաեւ բողոքի հեռագիրներ ղրկել Ազգերու Դաշնակցութեան եւ անգլ. կառավարութեան։

∴ «Սօն Սաաթ» գրած էր թէ Պոլսոյ Հրեաները գաղտնի ժողով մը գումարելով դրամ հանգանակած են ի նպաստ Պաղեստինի իրենց ազգակիցներուն։ Խախամապետ Պէճարանօ էֆէնտի կը հերքէ եւ կ'ըսէ թէ միայն սինակոկներու մէջ մասնաւոր աղօթք եղած է Պաղեստինի Հրեաներուն փրկութեան համար։

Պուլկարիոյ սահմանին վրայ

Սոֆիայէն կը հաղորդեն որ սեպտեմբեր 3էն 4 լուսնալիք գիշերը երկու զինեալ մարդեր փորձեցին պուլկարեւսերպ սահ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ„ի

թիւ 9 (Սեպտեմբեր) հետեւեալ բովանդակութեամբ.

1. Լահէյի խորհրդաժողովի առթիւ՝ (խմբագր.), 2. Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին՝ (Ն. Հանգոյց), 3. Տնտեսական քաղաքական խնդիրներ՝ (Ն. Բադալեան), 4. Եղնգի ծրագիրը՝ (Մ. Տէրպէտէրեան), 5. Ջտում (Աշոտ Արծրունի), 6. Լիման ֆոն Զանտերս՝ (Ե. Սուրէն), 7. Դէօրգ Զաւուշի ինքնակենսագրութիւնը, 8. Մեր զոհերը, 9. Թղթակցութիւններ, 10. Հայաստանի վարչական նոր բաժանումը, 11. Արձագանգներ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԵՒ ԱՐԻՒՆԱՀԵՂՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱԲՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 28 օգոստ.— Տարիէ մը ի վեր, Երուսաղէմի մէջ Հրեաներու «Լացի Պատ»ին շուրջ, իսլամ Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ տիրող հակամարտութիւնը սուր հանգամանք մը ստացած էր վերջերս։ Երկու կողմերն ալ ամէն ջանք ի գործ կը դնէին, իրենց պահանջները արժեցնելու եւ իրաւունքները պաշտպանելու համար։ Հրեաները իրենց մեծ ու պզտիկ բոլոր մարմիններն ու հաստատութիւնները շարժման մէջ դրած էին, եւ կ'աշխատէին որ տիրող վիճակը չխախտի, իսլամներու կողմէ սկսուած շինութիւններու շարունակումովը։ Միջանկեալ ըսեմ թէ «Պատ»ին վայրը իսլամներու սեփականութիւնն է, աւելի ճիշդը Վագըֆին, եւ Հրեաները տարիներէ ի վեր իրաւունք ունեցած են միայն հոն գալու եւ աղօթելու, առանց որեւէ եկեղեցական անօթներ բերելու, կամ նստարան եւ սեղան գործածելու։

Վերջին շաբաթներս սակայն, երկու կողմերն ալ խնդիրը այն աստիճան տաքցուցին, որ իսլամները գրգռուեցան, և սկսան մասնակի շարժում մը, նպատակ ունենալով խանգարել Հրեաներու «Պատ»ին մօտ կատարած արարողութիւնները։

Օգոստոս 15ին, Հրեաները «Սողոմոնի Տաճարին (այժմ Օմարի մզկիթը), կործանման տարեդարձին առթիւ, փոքրիկ ցոյց մը կազմակերպեցին «Լացի Պատ»ին մօտ, եւ գրգռիչ ճառեր խօսեցան։

Յաջորդ օրը, ուրբաթ, գրգռուած Հրեաներու «ելոյթ»էն, կէսօրուան աղօթքէն վերջ, Օմարի մզկիթին մէջ հաւաքուած աւելի քան երկու հազար Արաբներ, ցոյցերով կը դիմեն «Պատ»ին վայրը, եւ կը սկսին աղօթագրքերն ու հաւատացեալներու «խնդրագրերը» այրել, սեղաններն ու նստարանները կոտրել։ Աղօթողներէն երեք հոգի կային. երկուքը խուժանէն խոյս կուտան, բայց մէկը կը բռնուի եւ սաստիկ ծեծի կ'ենթարկուի։ Ոստիկանութիւնը իսկոյն դէպքին վայրը կը փութայ, եւ աւելի ծանր միջադէպերու առաջքը կ'առնէ։

Օգոստոս 17ին, շաբաթ օր, Հրեաներու մէկ խաղավայրին վրայ, խումբ մը Արաբներ (ֆէլլահ), զինուած բիրերով, կը յարձակին խաղացողներուն վրայ, եւ կը սկսին ծեծել եւ դաշոյններով վիրաւորել։ Երեք Հրեաներ ծանրօրէն կը վիրաւորուին այդ օրը, եւ դրացիներու օգնութեամբ, յարձակողները փախուստ կուտան։

Երկուշաբթի գիշեր, օգոստոս 21ին, վիրաւորուող երիտասարդներէն մէկը կը մեռնի իր ստացած ծանր վէրքերէն։ Յաջորդ առաւօտ, երեքշաբթի, Հրեաները խուռներամ յուղարկաւորութիւն մը կը կազմակերպեն։ Ճանապարհի ընթացքին, գրգռիչ ճառեր կը խօսուին, եւ վրէժ կը գոռան։ Թափօրը կ'ուզէ հին քաղաքի մէջէն անցնիլ, բայց ոստիկանութիւնը արգելք կ'ըլլայ։ Հրեաները կը պնդեն, և նոյնիսկ կը համարձակին ոստիկանական շղթան կտրելու փորձեր ընել։ Հրաման կը տրուի ոստիկաններուն, որ բռնի ետ մղեն ամբոխը, եւ քանի մը վայրկեանի մէջ, ոստիկաններու բիրերու տարափին տակ, բոլորն ալ աջ ու ձախ կը ցրուին։ Ոստիկանութիւնը չէր թոյլատրեր պարզապէս անոր համար, որ կրնար բախում մը տեղի ունենալ հին քաղաքին մէջ, իսլամներու հետ, որոնք վերադրգռուած վայրկեաններ կ'ապրէին։ Յուղարկաւորները իսկոյն տրուած հրամանին կը հնազանդին, և ոստիկանութեան ցոյց տուած ճամբով կը տանին դիակը։

Լուրը կը տարածուի իսլամներու մէջ։ «Կարգը հիմա ալ անոնցն է»։ Չէ՞ որ ուրբաթը մօտ էր։ Բերնէ բերան շշուկներ կը շրջին, թէ իսլամները մեծ պատրաստութեան մէջ են, եւ ուրբաթ օր, 23 օգոստոսին, կարեւոր ցոյց մը պիտի կազմակերպեն, եւ դուցէ կռիւներ ալ ծագին։ Ու կը ծագին այդ կռիւները, ծանր եւ արիւնալի դէպքերով, բազմաթիւ զոհեր ու վիրաւորներ խլելով...։

Օգոստոս 23ի առտուն, շատ կանուխէն, Երուսաղէմի շրջակայ գիւղերէն, խումբ խումբ գիւղացիներ եւ ֆէլլահներ, զինուած բիրերով եւ լախտերով, նաեւ գաղտնօրէն ատրճանակ եւ դաշոյններով, դէպի քաղաք կը դիմեն եւ կը հաւաքուին Օմարի մզկիթին բակին կամ հին քաղաքի փողոցներուն մէջ։ Ժողովուրդը ի տես այս արտակարգ երեւոյթին, կը նախզգայ պատահելիքը։ Հին քաղաքի խանութպաններէն շատերը, հրեայ կամ քրիստոնեայ, չեն բանար իրենց խանութները։ Եկողները հետզհետէ կը բազմանան, ցոյց տալով թէ կանխորոշ ծրագրի մը վրայ է, որ կը հաւաքուին քաղաքին մէջ։ Կը մօտենայ կէսօրուան աղօթքի պահը, եւ ժողովուրդը աւելի անհանգիստ կը զգայ ինքզինքը։ Ոստիկանութիւնը, դրաւած իր դիրքերը, կը ջանայ խաղաղեցնել ժողովուրդը եւ ո՛րեւէ դէպքի տեղի չտալ։

Ժամը կէսօրուան 12.30ն էր, երբ փոքրիկ խուճապ մը ծայր կուտայ «Եաֆայի դուռ»էն դէպի նոր քաղաք։ Շուտով առաջքը կ'առնուի, թէեւ քանի մը Հրեաներ կը վիրաւորուին։ Ժամը 1ին մօտերը, երբ խուժանը ա՛լ կը ձգէ իր «աղօթք»ն ու մզկիթը, երկրորդ իրարանցում մը, խուճապ մը ծայր կուտայ, և այս անգամ քիչ մը դժուար կ'ըլլայ ոստիկանութեան համար՝ զսպել ամբոխը։ Մզկիթէն ելլողը կը ցրուի հոս ու հոն։ Խանութները կը սկսին իրարու ետեւէ փակուիլ, մարդ, կնիկ, մեծ ու պզտիկ, բոլորն ալ խուճապի կը մատնուին։ Կռիւը կը սկսի հին քաղաքին մէջ։ Հոս ու հոն զոհեր կ'իյնան, իսկ վիրաւորները կամ կը փախչին կամ ոստիկաններու միջոցաւ հիւանդանոցներ կը փոխադրուին։ Խառնակութիւնը կը տեւէ մինչեւ ժամը 4։ Յետոյ ոստիկանութիւնը կերպով մը կը յաջողի զսպել ամբոխը, և հետզհետէ ցրուել իւրաքանչիւրը իր եկած գիւղը։ Օդանաւեր կը հասնին եւ կը շրջին քաղաքին վերեւ։ Տեսակ մը անիշխանութեան կը մատնուի քաղաքը։ Ոստիկանութիւնը իր բոլոր ուժերը կը տրամադրէ ամբոխը ցրուելու եւ դէպքերուն կրկնութիւնը արգիլելու։

Իրիկուան ժամը 5.30ի ատենները, մարզպանի փոխանորդին հրամանով, քաղաքին մէջ պաշարման վիճակ կը հաստատուի։ Իրիկուան ժամը 6.30էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 6 կ'արգիլուի դուրս ելլել, առանց տնօրինութեան։ Քաղաքին բնակչութիւնը կը զգայ կացութեան ծանրակշիռ հանգամանքը։ Բոլոր անգլիացի մեծ ու փոքր պաշտօնատարներ նոյն ժամուն իսկ կը սպառազինուին կառավարութեան կողմէ, եւ ոստիկանութեան տրամադրութեան տակ կը դրուին։ Քաղաքը անհուզողի կը մատնուի։ Կը վախցուի, որ գիշերը ծանր դէպքեր պատահին։

Օգոստոս 23ի գիշերը, մինչեւ լոյս, թէ՛ քաղաքին մէջ եւ թէ արուարձանները, հրացանաձգութիւնը անդադար կը շարունակուի։ Ոստիկաններու եւ դրահապատ ինքնաշարժերու երթեւեկը երբեք կանգ չառներ։

Յաջորդ առաւօտ, շաբաթ օր կը պարզուի, որ շրջակայ հրեայ արուարձաններէն քանի մը հատը յարձակման են ենթարկուած, եւ բացի զոհերէ, բաւական թիւով վիրաւորներ կան։ Կացութիւնը կարծուածէն աւելի լուրջ հանգամանք մը կ'առնէ։ Հետզհետէ տեղեկութիւններ կը հասնին թէ ցոյցեր, կռիւներ եւ արիւնահեղութիւններ պատահած են նաեւ Եաֆայի, Հայֆայի, Նապլուսի եւ Գաղեստինի ուրիշ վայրերուն մէջ։ Երուսաղէմի մօտ, Խալիլ Րահման կամ Քեբրոն կոչուած քաղաքին մէջ, կատղած ամբոխը, աննկարագրելի եւ արիւնախում ձեւերով, յիսունի մօտ երկսեռ անձեր, մեծ ու պզտիկ, ջարդի է տուած, եւ հարիւրեակ մըն ալ ծանրօրէն վիրաւորած։

Կը հասկցուի, որ ծրագրուած կանոնաւոր ջարդ մըն է։ Կառավարութիւնը իսկոյն օգնական ուժեր կը պահանջէ։ Օդանաւերով Եգիպտոսէն շաբաթ օրն իսկ 50 զինուորներ կը հասնին։ Ուրիշ զինուորներ, թիւով հազար, օգոստոս 25ին կը հասնին Գաղեստին, եւ կը ղրկուին զանազան վայրեր։

Խառնակութիւնը ընդհանուր է։ Բոլոր թերթերն իսկոյն դադարման կը դատապարտուին։ Հեռագրերու վրայ գրաքննութիւն կը հաստատուի, եւ հեռախօսային հաղորդակցութիւնները կը դադրին։

Օգոստոս 26ի առաւօտ, մարզպանի փոխանորդին կողմէ Պաղեստինի բնակչութեան ուղղուած յայտարարութիւն մը կը հրատարակուի, որով իմացնելէ վերջ, թէ «Ն. Վեհափառութեան զինուորական ուժերը հասած են եւ միակ նպատակ ունին ներկայ խառնակութիւնները զսպելու եւ կարգը վերականգնելու», հետեւեալ տողերով կը վերջացնէր

— «Զգուշացէք բացառիկ միջոցներէ պիտի խուսափինք, որքան ատեն որ կարելի ըլլայ այդ. բայց բանակը չպիտի վարանի երբեք խաղաղութիւնը խանգարողներուն դէմ բռնի ուժի դիմելու, առանց խտրութեան»։

Երուսաղէմի մէջ երկու օրէ ի վեր կարեւոր դէպքեր չեն պատահած։ Խանութները բոլորն ալ օգոստոս 23ի կէսօրէն ի վեր փակ են։ Կեանքը կանգ է առած քաղաքին մէջ։ Հետզհետէ զինուորական նոր ուժեր կը հասնին։ Ամբողջ երկրին մէջ զինուորական իշխանութիւն հաստատուած է։ Պաշարման վիճակը խիստ է։

Երէկ ուշ ատեն ստացած տեղեկութեանցս համաձայն, երկու օրէ վեր Հայֆայի մէջ ծանր դէպքեր պատահած են։ Խանութներ թալանուած, մարդիկ սպաննուած կամ վիրաւորուած, հրեայ արուարձաններ եւ գործարաններ կրակի տրուած...։ Մալթայէն հասած զրահաւորները թէ՛ Հայֆա եւ թէ Եաֆա ուժեր կը հանեն ցամաք։ Շուտով Մալթայէն հեծելազօրքի գունդ մը կը հասնի Պաղեստին։ Կ'ըսուի թէ բարձրաստիճան զինուորական մըն ալ պիտի գայ, անձամբ գործողութիւնները եւ զսպումը շարունակելու համար։

Կառավարութեան հրատարակած մէկ զեկոյցէն կը պարզուի, որ մինչեւ երկուշաբթի, օգոստոս 26ի երեկոյ, ընդհանուր Պաղեստինի մէջ մեռեալ, ծանր եւ թեթեւ վիրաւորեալներու թիւը 478 է։ Ասոնց 337ը Հրեայ են, իսկ 141ը Արաբ։ Բոլոր մեռածներուն թիւը 119 է, 83ը Հրեայ եւ 36ը Արաբ։ Կը կարծուի թէ երկու օրէ ի վեր զանազան վայրերու մէջ տիրող խառնակութիւններէն վերջ, այս կորուստները շատ աւելի են։ Պէտք է սպասել խաղաղութեան վերահաստատման, ճշգրիտ տեղեկութիւն ունենալու համար։

Առ այժմ կացութիւնը անորոշ է եւ մութ։ Կը վախցուի որ այս անորոշութիւնը դեռ երկարի, եւ նորանոր բարդութիւններ ստեղծուին։

Երուսաղէմի դէպքերու ընթացքին, հայ պատանի մը, հրեայ կարծուելով, ձախ ձեռքէն դանակի թեթեւ հարուած մը ստացած է։ Այժմ կը դարմանուի։

Ե. ՍԱՐՈՒՆԻ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

ՈԳԻ ԵՒ ՇՈՒՆՉ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ

(ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ)

Le Foyer երկշաբաթերթը, սեպտ. 1ի թիւին մէջ, յիշելով այս սիւնակներուն մէջ հրատարակած մէկ յօդուածս՝ «Հայրենիքի սերունդը», եւ նկատելով դասին արդարութեան հարկ մը 1890—95ի սերունդին, կ'աւելցնէր հետեւեալ տողերը.

— «Գ. Փարսամեան իրազեկ չի թուիր Հայրենիքի պատմութեան, եւ այդ թերթին աշխատակիցներու մասին իր հրատարակած ցանկին համաձայն չէ անոնց իւրաքանչիւրին ունեցած դերը Հայրենիքի մէջ։»

Այս ակնարկը երկուքի կարելի էր մեկնել։ Առաջին. Հայրենիք թերթին պատմութիւնը գրել կը վերագրուի ինծի, մինչդեռ իմ մտքէս չէ անցած երբեք գրել այդ թերթին ու ժամանակին պատմութիւնը։ Երկրորդը իւրաքանչիւր աշխատակցի ունեցած դերին կը վերաբերի, զոր նկատի չեմ առած եղեր։ Կ'ընդունիմ որ նպատակ չեմ ունեցած անհատներուն կատարած դերը երեւան հանել։ Ասիկա ուրիշ աշխատանք մըն է, որ իմ ծրագրէն դուրս կը մնար։

Այս դիտողութեան պէտք չպիտի ըլլար, եթէ Le Foyerի խմբագիրը կարդացած ըլլար, ո՛չ միայն յօդուածս, որուն կ'ակնարկէ, այսինքն «Հայրենիքի սերունդը», այլ ուշադրութեամբ սերտած ըլլար նաեւ ուրիշ մէկ գրութիւնս, Գրական հոսանքներ վերնագրով, (տեսնել Յառաջ 11 օգոստոս), մասէն առաջ լոյս տեսած։

Ի՞նչ կ'ըսէի հոն. «Բնորոշելով հոսանքի մը կամ խմբակցութեան մը աշխարհահայեացքը, իր բոլոր երեւոյթներուն մէջ կեանքը դիտելու եւ բացատրելու գրութիւնը, գրական եւ գեղարուեստական ըմբռնումները, մենք ճշդած կ'ըլլանք նաեւ անհատներուն դերը ընդհանրապէս իրենց աւելի կամ պակաս շեշտուած դիմագծով»։ Քիչ մը վարը. «Այդ այն շրջանն է, երբ հիմը կը դրուի Յ. Շահնազարի Հայրենիք օրաթերթին, ուր կը համախմբուէին ժամանակին ամէնէն տաղանդաւոր երիտասարդ գրողները, եւ որոնք՝ պոլսահայ հանրային ալիքը շարժելով մէկտեղ, ուշադրութեան առարկայ կ'ընէին գաւառէն եկող ձայները։»

Այս մէջբերումներէն կ'երեւի արդէն, որ նպատակս չէ եղած գրել թերթի մը պատմութիւնը, եւ ոչ ալ անհատներուն դերը երեւան հանել։

Ընդունելով մէկտեղ որ անհատներով չպիտի զբաղէի, սակայն որոշ կարգի մը եւ դասաւորութեան մը հպատակեցուցեր էի անունները բոլոր անոնց, որոնք որեւէ կերպով, որեւէ ժամանակ ու որեւէ ձեւով կապ ունեցեր էին գրական եւ հանրային այդ ձեռնարկին հետ։ Միասին կարդանք ուրեմն «Հայրենիքի սերունդը» յօդուածիս վերջաւորութիւնը. «Վերջացնելէ առաջ, կը գրէի, կը փորձեմ արձանագրել անունները բոլոր անոնց, որոնք շարժումին հիմնադիրները, ղեկավարներն ու հետեւողներն եղան. Յ. Շահնազար, Գ. Զօհրապ, Հրանտ Ասատուր, Ա. Արփիարեան, Լ. Բաշալեան, Տ. Կամսարական, Ե. Օտեան, Հրանդ (Մ. Կիւրճեան), Սիպիլ, Ա. Փանոսեան, Ա. Զօպանեան, Ե. Սրմաքէշխանլեան (Երուխան), Ա. Յարութիւնեան, Ռ. Զարդարեան, Թլկատինցին եւայլն։»

Վերի երեք բառերը դիտմամբ ստորագծեցի, շեշտելու համար անոնց կարեւորութիւնը եւ կարգը, որ կը համապատասխանէ որոշ գաղափարի մը եւ իրականութեան մը։

Կ'ըսեմ, հիմնադիրներ, ղեկավարներ ու հետեւողներ, հետեւաբար անունները կը բաժնուին այս երեք դասակարգութեան, իրենց ունեցած դերին համեմատ։ Կ'ընդունիմ ուրեմն, որ Հայրենիքը ունեցեր է նախ իր հիմնադիրները, հետոյ ղեկավարները եւ ամէնէն վերջը՝ հետեւողները։

Պատմութեան մէջ արձանագրուած, գրական եւ հանրային շարժումի մը մասին ունեցած իրազեկութիւնս, այս կերպով կը բացատրեմ ես. հարցը վեր առած եմ հաւաքական տեսակէտով. որովհետեւ՝ անհատներուն կատարած աննշան դերերը չէ որ գիս զբաղեցուցած ու հետաքրքրած են, այլ հոսանքի մը կամ խմբակցութեան մը, հաւաքականութեան երազն ու կատարած դերերն են, որ քանի մը խորհրդածութիւններ թելադրեր էին ինծի։ Կրնանք ժամանակակից ըլլալ շատ մը դէպքերու եւ շարժումներու, բայց ասիկա արգելք մը չէ, որ հեռուէն քննադատի եւ ուսումնասիրողի ակնոցներով չդիտենք ու չզգանք մանաւանդ պատմական շատ մը երեւոյթներ, որոնք՝ իրենց ժամանակակիցներէն աւելի, յաջորդ սերունդներուն համար, կը պահեն իրենց շահեկանութիւնը, եւ առիթ կ'ընծայեն իրենց գործը հեշտութեամբ վերագնահատելու, իբրեւ չէզոք անձեր ու անկողմնակալ դիտողներ։

Գրական հոսանքներուն կամ խմբակցութիւններուն մէջ դժուար է գտնել աչքի զարնող մեծ անհատականութիւններ, որոնք շարժումին ու իրենց ժամանակին տային ինքնուրոյն արժէք ու շեշտ, դրոշմելու համար կնիքը իրենց մտաւորական մեծութեան։ (Անշուշտ խօսքը միշտ մեր իրականութեան մասին է։) Դիտուած է, որ անհատներէ կազմուած գրական հոսանքներն են, որ կրցեր են պահել իրենց անունն ու բովանդակութիւնը որոշ ատենուան մը համար, ինչպէս տեսանք յաջորդական յօդուածներով։

Անդրադառնալով «Հայրենիք»ի սերունդին, երբ փորձենք «իւրաքանչիւրին ունեցած դերը ճշդել», դժբախտաբար անհատներուն կատարած դերը կը նսեմանայ հաւաքականութեանը քով այն գաղափարական շարժումին, որուն գոյն ու ձեւ տուին անհատներն իրենք։ Ուրիշ խօսքով, անհատներուն գործը եւ ունեցած աշխարհահայեացքը ինքնին շատ աննշան պիտի մնար, եթէ չբիւրեղանար հաւատամքի մը կամ հանգանակի մը մէջ։ Մասնաւորաբար Հայրենիքի սերունդին համար պէտք է շեշտել այս պարագան։ Երբ աչքի առջեւ կը բերենք այդ անհատներէն ամէն մէկուն գործը եւ ձգած հետքերը յաջորդ սերունդներու վրայ, շատ քիչ մխիթարական երեւոյթի կը հանդիպինք։ Իսկ անոնք, որ հետեւողներու դասին կը պատկանէին առանց երբեք գործօն մասնակցութիւն ունենալու, անոնց գործը ընդունակ է թերեւս աւելի դիմանալու քննադատութեան։ Ասոր համար էր, որ երբ գրական հոսանքներու դիմագիծը տալ կը փորձէի, համադրական կերպով անհատներուն դերը երկրորդական նշանակութիւն կ'ունենար ինծի համար։

(Ընթերցողներէս պիտի խնդրեմ այս լուսաբանութիւնը նկատել շարունակութիւնը նախորդ յօդուածներուս, որոնցմով կը փորձէի մեր գրականութեան քանի մը հոսանքներուն դիմագիծը տալ այս էջերուն մէջ։)

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

— Մեռեալներ կան, որոնք աւելի կենդանի են քան թէ ողջերը։

— Ո՛չ։ Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել թէ կան ողջեր որոնք աւելի մեռած են քան թէ մեռեալները։

Կեանքը ի՞նչ դիւրին է անոնց համար, որ պէտք չունին ճշմարտութիւնը տեսնելու, անոնց համար որ կրնան զայն տեսնել համաձայն իրենց փափաքին եւ շինել հաճելի երազներ ուր քնանան մեղկօրէն։

Ռ. Ռոլան

«ԼԷԼԷ ԵԱՄԱՆ»

Սիրոյ Տաճար՝ առանց ... կամ «սիրել» բառերու, կուհի հարսի մը սրտէն.

Լէլէ եամա՛ն, իմա՛լ ...
մա՛լ չանը ...
Լէլէ եամա՛ն, Ծարեր ...
մալուլը ...
Լէլէ եաման, եար ...
Լէլէ՛ եաման, եաման ...

Լէլէ եամա՛ն, կեաւ...
բեբի կեա...
Լէլէ՛ եաման կարմիր ...
ծառեց կէ...
Վա՛յ դէ՛ եամա՛ն, էկան ...
եարոջ վա...
Լէլէ եամա՛ն, Աչքս ...
սիրտս ուրա՛...
Լէլէ՛ եաման, եամա՛...

Լէլէ եամա՛ն, Ջուր կը ...
վիբին ...
Լէլէ՛ եաման, կուգէր ...
մարմար ...
Լէլէ եամա՛ն, եաման ...

Լէլէ եամա՛ն, Արի՛ էրթա...
տան բալ...
Լէլէ՛ եաման, ես վա՛րդ ...
դու ալ...
Վա՛յ լէլէ եամա՛ն, ...
կապե՛մ դու զարկ մա...
Լէլէ եամա՛ն, եամա ...

Լէլէ եամա՛ն, Իրիկուն ա՛...
կը...
Հէ՛յ, լէլէ եամա՛ն, ես ...
նե՛մ քամար, ...
Լէլէ եամա՛ն, Բաց ...
գիկ ա՛ռ ...
Լէլէ եամա՛ն, Թող խըմ...
սըրտի ...
Լէլէ եամա՛ն, եամա ...

Հաւաքեց՝ Զիթ...

ԲԱՌԵՐ. Իմալ՝ Ի՞նչպէս ... յուլել՝ Տխրիլ. Բէր՝ ... լու (պահ). Ալուշա՝ Սալոր ... չա՝ Ճակատի զարդ. ... Գօտի. Դըռնոց՝ Մանեակ. ... Վերմակ. Խըմբըրել՝ Համբ...

ԵՐԿԻՐ ԻՄ..

Երկի՛ր իմ, երկի՛ր իմ, երկի...
Դու հզօր, կարմրավառ իմ ...
Այս խնդուն ու ցնծուն ...
Թնդում է երգը քո հրաշէ...

Երկի՛ր իմ, երկի՛ր իմ բոց...
Նոր կեանքի անխորտակ ...
...
Չրանցքի, լոյսերի ծ...
Գալիքի կախարդիչ հանգ...

Նետել ես արեւներ ամեն...
Այրում ես ծերացած զուղ...
Շարժում ես ու ցնծում մի ...
Նոր կեանքով ու շնչով ամէ...

Սուլում է գնացքը փնչալ...
Լայնանիստ ու եռուն դաշ...
Քաղաքներն աղմկոց ու ...
Կապել ես գիւղերին արբ...

Վառել ես լոյսերը ցան ու ...
Գիւղական հիւղերում ...
Կապել ես երկաթէ գօտի...
Քաղաքում ու գիւղում ...
...

Շարժւում են, ոնց ալիքն...
...
Բանակներ մարտնչող ու ...
Երկաթէ քո երգից ...
Պատրա՛ստ են պայքար...
...

Երկի՛ր իմ, Նորազարդ ...
...
Նոր կեանքի հիացքի ...
...
Ողջո՛յն քեզ, քո երգի...
...
Նոր կեանքի Նորակերտ ...
...

ՏԻԳՐԱՆ ՏԷՐ...

(«Պրոլետար»)

Ի ՊԷՏՍ ՉԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

ԳԱՂՏՆԻ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ ՄԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 30 օգոստ (սեփ թղթ.) — Ս'ամսպարծմ «Կ. առաջնորդութեան տակ գտնել Ս ... Հնչակեաններու մէկ շրջաբերականը, որ աւելորդ անգամ մըն ալ երեւան կը հանէ «Մայր կուսակցութեան» ծոցին մէջ տիրող տարակարծութիւնները։ Շատոնց իմացեր էի խնդիրը, այս բոլորին մէջ նորութիւն մը չկայ մեզի համար, — Բայց կ'արժէ որ հանրութիւնը անգամ մըն ալ իմանայ թէ ինչպիսի մարդիկ են անոնք որ ջուր կը պղտորեն Սուրիայէն մինչեւ Ֆրանսա։

Շրջաբերականը նոյնութեամբ հրատարակութեան կը յանձնեմ առանց խորհրդածութեան.

Սոց. Դեմ. Հնչ. Կուս.

Զահլէի մասնաճիւղ

Թիւ 1 Շրջաբերական Ս. Դ. Հնչ. կուսակցութեան բոլոր մասնաճիւղերուն եւ ընկերներուն

Յանկագին ընկերներ

«Ապրիլ 1—2 Պէյրութի մէջ գումարուեցաւ մեր կուսակցութեան Լիբանանի շրջանի առաջին պատգամաւորական ժողովը։ Մենք մեծ խանդավառութեամբ ողջունած էինք այս ժողովին գումարումը, մանաւորապէս մեր կուսակցութեան ներկայ կազմակերպչականօրէն կիսաքայքայուած ու գաղափարական եւ քաղաքական օրէնդասիրանի (ուղղութիւն) կողմէ չփոթ եւ խորապէս անորոշ շրջանին։

«Բայց հնչակեան ընկերներ, ցաւօք յուսախաբուեցանք երբ այդ ժողովի որոշումներուն մանրամասնօրէն ծանօթացանք մեր պատգամաւորի միջոցաւ։ Ցնորին միջերով առաջնորդուողները, որոնք յաջողած են այս պահուս մեր կուսակցութիւնը իրենց ձեռքերուն մէջ առնել, սեւ էջ մը եւս աւելցուցին մեր կուսակցութեան քսանամեայ պատմութեան վրայ։ Այդ ժողովի մէջ որոշուած է —

1 Բոլոր՝ ի մանաւորի Դաշնակցութեան հետ, համագործակցիլ Ազգային շահերու պաշտպանութեան գետնի վրայ։

2 Խորհրդային Հայաստանի նկատմամբ անբարեացակամ դիրք առնել։

3 Ցոյնիս 2ին տեղի ունենալիք Լիբանանի Հանրապետութեան երեսփ. ժողովի ընտրութեան ընթացքին Հնչ. ընկերներու քուէները Ծոյխեան եւ անկէ գոյացած ումարով Թերթ հրատարակել։

4 Գաղափարական եւ քաղաքական գետնի վրայ «Նոր Երկիր»ին հետեւիլ։

Ամենամեծ կերպով բողոքելով այս խայտառակ ժողովին դէմ, միաձայնութեամբ կ'որոշենք —

1 Պատգամաւորական ժողովի որոշումները չեղեալ նկատել։

2 Ո՛չ մի գործակցութիւն ոճրագործ Դաշնակցութեան հետ։

3. Խօսքով եւ գործով միշտ բարեկամ մնալ Խորհրդային Հայաստանի։

4. Հնչակեան ընկերներուն կարուկ կերպով արգիլել իրենց քուէները ծախել։

5. Հնչակեան անուան տակ ծածկուած հոգւով եւ մտքով Դաշնակցական «Նոր Երկիր» թերթը պոյքոթի ենթարկել։

6 Այդ Պատգամ. ժողովէն բխած Շրջ. վարիչ մարմինը չճանչնալ եւ զայն լուծուած նկատել

7. Մեր կուսակցութեան շարքերէն վտարել Վահագն Դալպանեանը, որը եղաւ կազմակերպիչն եւ ուղղութիւն աւողը այդ Պատգ. ժողովին, եւ որը մեր ողբացեալ ընկ. Ս. Սերունիի սպանութենէն առաջ եւ վերջ Դաշնակցական շէֆերուն հետ իր կապոնի եւ խորհրդաւոր տեսակցութեանց վերջ չաւաւ, եւ որը մինչեւ իսկ, Դաշնակցական երիտասարդներու ինչպէս նաեւ մեր շրջանակներուն գիշեր ցերեկ ամենազօտո եւ զրպարտիչ պրոպականդը մղեց եւ կը շարունակէ մղել Խորհր. Հայաստանի դէմ։

Ընկերներ, հնչակեան բանուոր ընկերներ, մի լռէք այլեւս. բողոքեցէք։ Մի՛ ձգէք որ գաւազիտները մեր ճակատագրին հետ խաղան, միացուցէք ձեր ձայնն ու գործունէութիւնը մեր բողոքին։ Անկցի ոճրագործ-Դաշնակցութիւնը։

Անկցի մեզի, Խորհր. Հայաստանի թշնամի եւ Դաշնակցութեան գործիք ծառայեցնող ննջամիտ եւ դաւադիր շէֆերը։

Կեցցէ բանուորական ձայնը Հնչակեան կուսակցութեան մէջ։

Կեցցէ՝ Խորհրդային Հայաստան։

Ի դիմաց Ս. Դ. Հնչ. կուս. Զահլէի Մաս.ի ատենապետ՝ ՑոքԹ. Նախապետ Մազլումեան, ատենադպիր՝ Օննիկ Ճամպուլեան, Պատգ. ժողովի Ներկայ Պատգամաւոր Ե. Սաճակ (Գատիլեան)։

ԱՐԱԳՈՒԹԵԱՆ ՁԻՀԵՐԸ

Անցեալ օր կը գրէինք թէ յուլիսի կէսէն մինչ եւ օգոստոսի վերջը, 49 օրուան մէջ երթեւեկի եւ փոխադրութեան միջոցներու զոհ գացած են 436 հոգի մեռած եւ մօտ 1000 հոգի վիրաւոր:

1927ին ինքնաշարժի եւ շոգեշարժի զոհ գացած են 2379 (մեռած): 1928ին 2491, իսկ այս տարի կը վախցուի որ վերջին թիւը կրկնապատկուի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՓՆՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆԻԻ ՀԱՆՔԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Աշխատանքի գործավարութեան կողմէ քննութիւն կատարուած է Անիի քարահանքերուն մէջ, ուր կ'աշխատին մօտ 1200 բանուորներ։ Անոնց մէկ մասը կը գրաղին կոյարանեն մինչեւ հանքերը չինուող երկաթուղիին վրայ, մէկ մասը շէնքերուն, իսկ մնացեալը հանքերու մէջ։ Բանուորներու մեծ մասը գիւղացիներ են, իսկ մնացեալը եկած են Լենինականէն։ Կան նաեւ 56 բանուորուհիներ։

Բանուորներու համար շինուած են քանի մը բնակելի շէնքեր։

Ցորդ հանքերուն մէջ կ'աշխատէին փառօգով. իսկ այժմ, ուժանակ կը գործածուի։

Բանուորուհիները որոնք արտահանուած քարը կը լուան, չունին կօշիկ գոգնոց եւ ձեռնոց գինքերնին համար, կիներուն յատկացուած է շէնք մը 37 հոգիի համար։ Անոնց մէկ մասին տրուած է մահճակալ եւ անկողին։ Բնակութեան յարմարութիւնները կը պակսին։ Լոյս եւ լուացարան չկայ։ Բաղնիք մը կայ, որուն մէկ մասը գրաւուած է եւ կը գործածուի իբրեւ ննջարան։ Աշխատանքի արկածներու թիւը այս տարի եղած է 30։ Մահ չէ պատահած. ծանրօրէն վիրաւորուած են 8 հոգի։ Բժշկական սպասարկութիւնը շատ փազանց թերի է։ Ուտելիքի մեծ պակաս կայ։

Կայարանէն մինչեւ հանքերը փոխադրական միջոցները անուշադրութեան մատնուած են։ Մինչեւ իսկ պատահած է որ բանուորի մը յղի կինը՝ ծննդաբերութեան ժամանակ, հանքերէն կայարան տեղափոխելու համար, մեծ դժուարութիւն կը կրեն։

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱՅԲՈՒԲԵՆԻՆ ՇՈՒՐՋ

Լուս գործավարութիւնը քրտական նոր այբուբենի երեք ամբողջ տարբերակ ունի. ժամուլի մէջ պէտք խանի արծարծած հարցին քննութեան համար յատուկ խորհրդակցութիւն հրաւիրած է։ Այդ խորհրդակցութեան մասնակցած են Օրբելի եւ Աճառեան, քրտական նոր այբուբենի հեղինակ Մարգուլով եւ ուրիշներ, որոնք մասնագէտներ են քրտերէնի։ Խորհրդակցութիւնը գտաւ որ քրտական նոր այբուբենի բոլոր տառերը կը համապատասխանեն քրտական բարբառի յատկանիշներուն։

Խորհրդակցութեան արձանագրութիւնը պիտի ներկայացուի Թրքական նոր այբուբենի համամիութենական կոմիտէին։ Կոմիտէի կողմէն արձանագրութեան հաստատումէն յետոյ, Հայաստանի մէջ քրտերէն նոր տառերով պիտի հրատարակուի Այբբենարան ինքնուսուցման համար, դասագրքեր՝ առաջին աստիճանի դպրոցներու առաջին եւ երկրորդ կարգերու համար եւ 16 հատորներ ընթերցանութեան համար։

ՄԺԱԽՈՏԻ ՄՇԱԿՈՒՄԸ

Երեւան հրաւիրուած էր Կրասնոդարի ծխախոտի յանձնաժողովին մասնագէտներէն մէկը, որ անցած տարի շրջած էր Երեւանի ծխախոտ մշակման շրջաններ։ Հրաւէրին նպատակն էր անոր ուսումնասիրել ու պարզել տալ մշակուող ծխախոտներու վիճակը եւ քննել այն շրջանները ուր ծխախոտ չի մշակուիր։ Ռուս մասնագէտը գտած է որ Հայաստանը եւ չի մնար ծխախոտ մշակող միւս շրջաններէն։ Հայաստան կարող է արտադրել երկու տեսակ ծխախոտ։ Առաջինը՝ արտածման յատուկ, երկրորդը տեղական սպառումի համար։

Ան տուած է որոշ գուցմունքներ եւ բրած կարգ մը առաջարկներ Հայաստանի ծխախոտը եւ անոր մշակումը բարելաւելու համար։ Անոր առաջարկով մասնաւոր հողերու վրայ փորձի պիտի ենթարկուին ծխախոտի մէկ քանի տեսակներ։ Այս տարի կատարուած փորձերը ամերիկեան տեսակին վրայ լաւ արդիւնք տուած է. յառաջիկայ տարի անոր մշակումը պիտի ընդարձակուի։

«ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԷՆ ՆՈՐ ԲԱՆ ՉԿԱՅ» ԵՒ ՀԱՆՐԻ ՊԱՐՊԻՒՍ

Ռըմարքի գիրքը ''Արեւմուտքէն նոր բան չկայ,, համեմ չէ թուած աջ ու ձախ ծայրայեղներուն։ Գերման ազգայնականներու բուռն յարձակումներէն յետոյ, Ռըմարք ենթարկուեցաւ նաեւ համայնավար գրողներու սաստիկ քննադատութիւններուն։ Իսկ Հանրի Պարպիւս ''Կրակ,,ի համբաւաւոր հեղինակը իր կարգին կը գրէ բոլշեւիկեան ''Իզվեսթիա,, թերթին մէջ։

— Բուրժուա հրատարակչական մեծ տուները վճռապէս պայքար կը մղեն այն գրքերուն դէմ, որոնք ինչպէս իմս, ''Կրակ,,ը չեն մնար, ու գարերէ ի վեր պատերազմի թելադրած երկչոտ բողոքներուն, վարանոտ տրտունջներուն կուտան յեղափոխական բովանդակութիւն։

— «Ռըմարքի գիրքը ուղղուած է պատերազմի դէմ, բայց դիւանագիտական խոհեմութեամբ մը, կը մերժէ ըսել թէ ինչ հասունցած է...»

ԻՐԼԱՆՏԱՑԻՆԵՐՆ ՈՒ ՀԱՅԵՐԸ ԱԶԳԱԿԱՆ

Փրոֆ. Մառի նոր տեսութիւնը

Ռուս Գիտութեանց Ակադեմիայի անդամ եւ յայտնի հնագէտ ու հայագէտ փրոֆ. Մառ կ'ըսէ թէ «Իրլանտացիներն ու Հայերը ցեղային ազգականութիւն ունին։ Այս երկու ժողովուրդները ազգակցութեամբ կապ ունին երրորդ ժողովուրդի մը, Սկիւթացիներուն հետ որոնք պատմութեան ծանօթ ամէնէն բուռն կռուողները եղած են։

«Սկիւթացի այս ժողովուրդներու իրլանտացի ազգակիցները այժմ Իրլանտայի բոլոր բնակիչները չեն, այլ միայն անոնք որ Իրլանտայի ամենահին բնակիչներէն սերած են»։

Փրոֆ Մառ իր տեսութիւնը կը հիմնէ բառերու եւ անոնց ծագման վրայ։ Այս ամենահին Իրլանտացիներու ցեղը կը կոչուէր Ulut, եւ «in tempore ulutorum» լատիներէն խօսքը կը նշանակէ «Ուլութներու ժամանակին» խօսք մը որ շատ յաճախ գործածուած է ամենահին իրլանտացի ժամանակագիրներէն՝ ցոյց տալու համար թէ անոնք կը վերաբերի իրլանտական պատմութեան «ամենահին շրջանին»։

Ըստ փրոֆ. Էրին Մաքնէյլի, որ իրլանտական հնութեանց ուսումնասիրող մըն է, Սուրբ Պատրիկ (St. Patrick) իր առաքելական գործը սկսաւ Ուլիտեան երկրին (Ulidian) մէջ եւ ծանօթ ամենահին իրլանտական գիւցազներգութիւնն ու պատմական գրականութիւնը ուլիտիերէն է։

Ulidian բառին հիմը ulid կամ ulit բառն է։ Փրոֆ. Մառ կը հաւատայ թէ Սկիւթացիները իրենք զիրենք Սքոլոթ Skolot կը կոչէին եւ այս բառը բարեփոխումն է ulid կամ ulit երկվանկ բառերուն։

Փրոֆ Մառ Կովկասի մէջ գըտած է այս բառը, ինչպէս Օլթի (Olti) քաղաքն ու գաւառը, որ պատմութեան մէջ յայտնի է Ulti անունով։ Հայերու նախահայրերը Ուտի կը կոչէին իրենք զիրենք։

Ըստ փրոֆ Մառի, այն բոլոր ցեղերը, որոնք իրենք զիրենք այդ անունով կը կոչէին՝ Ուտի անուան զանազան բարեփոխումներով, որոշ աստիճան ինքնագոհացում ունեցած են, որովհետեւ Ուտ կը նշանակէ «Արդիք նրկնքի»»

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՐԱՆՍՈՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի շրջանային վարչութիւնը, անցեալ յուլիս 20ին իր ներքին ախոյեանութեան մրցումները կազմակերպելէ վերջ, սեպտեմբեր 29ին կը պատրաստուի տալ տարեկան երկրորդ մարզական մեծ հանդիպում մը, որուն մասնակցելու հրաւիրուած են Փարիզի շրջանի եւ գաւառներու Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերը, ինչպէս նաեւ Փալիզ կամ այլուր զանազան անուններով գործող հայ մարզական միութիւնները։ Մալզական Ցանձնախումբը հրաւէր ղրկած է նոյնպէս Իտալիա, մեր լաւագոյն մարզիկներէն եւ Նիզակի ախոյեան Յ Թաշճեանին, այժմ բժիշկ, որ խոստացած է իր կարելին ընել ներկայ ըլլալու համար։

Չափազանց ցանկալի պիտի ըլլար, որ շրջակայ երկիրներէն ալ, ինչպէս Պելճիքայէն, Գերմանիայէն, Անգլիայէն կամ Զուիցերիայէն ներկայացուցիչներ ունենայինք՝ ֆրանսահայ այս մրցահանդէսին տալու համար Արեւմտեան Եւրոպայի ախոյեանութեան մրցումներու հանգամանք մը։

Նկատի ունենալով կազմակերպութեան յատկացուած սահմանափակ ժամանակը, այժմէն կը թելադրուի մեր Թուած շրջաններուն մէջ գործող մարզական միութիւններուն, որպէսզի առաջին առթիւ յարաբերութեան մտնեն Փարիզի շրջանային մարզական յանձնախումբին հետ՝ տեղեկացնելով հաւանական մասնակցելիք մարզիկներու թիւն ու անոնց ձեռք բերած արդիւնքները։

Փարիզահայ մարզիկները, իրենց վերջին մարզահանդէսէն ասդին կանոնաւորաբար կը շարունակեն իրենց կիրակնօրեայ փորձերը Մոնրուժի մարզարանին մէջ, եւ յոյս կայ որ իրենց ձեռք բերած վերջին չափանիշերը զգալի կերպով պիտի բարելաւուին։

Մրցումներն են.— 100, 200, 400, 800, 1500, 3000 մեդրի, 4 × 100 դրօշարշաւի վազքեր, բարձրութեան, երկայնութեան, ձողի, գունդի, սկաւառակի եւ նիզակի մրցումներ։

Դպրոցասէրի սանուհիներն ալ պիտի մասնակցին իրենց հաւաքական մարզանքներով, որոնք այնքան գնահատուեցան վերջին անգամ հասարակութեան կողմէ։

Փարիզի շրջանային վարչութիւնը իր կարելին պիտի ընէ՝ գաւառներէն գալիք հայ մարզիկներուն երթեւեկի ծախքերուն գոնէ կէսը հոգալու համար։

Մարզահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Porte Picpus, Jean-Petit. jeanի մարզարանին մէջ։

Մարզական Յանձնախումբ

ՌՈՒՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱ-ՔՏԱՐԻ Վ,ԵՐՋԻ՛Ն ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

— Հեռացէ՛ք, գգուշացէ՛ք, ճամբայ բացէ՛ք։

Այսպէս կ'աղաղակէին եպարքոսական Թափորին առջեւէն քալող «սէքպաններ»ը՝ զինուորական նոր կարգ ու սարքին անծանօթ ու շփացած ներկայացուցիչները, որոնց կանչէ համազօր թեթեւցով «չուպուխ» գլխաւորները — երկուքն ալ Բումէլիի իրապետութիւնը յատկապէս — անելութեան ու արհամարհանքի ակնարկներ միայն հրաւիրէին ամբոխին կողմէ։

Ու մարդիկները՝ շանթի բեկորներով գալարապտոյտ կը լէին օդին մէջ, մինչդեռ խաչանի առատաբաշխ հարուած, կը տեղատու ծովու Թափնումներով կ'ընկրկէին խուժանը՝ որու բողոքն ու տրտունջը մոտալուտ փոթորիկի մ ընչումին խորհրդաւոր հանգարտութիւնը ունէր այդ Քասըր-Կէճեսիի իրիկունը։

Մեծ Եպարքոսը, պայրաքտար Մուսթաֆա փաշան, ժամանակին ազատարար բանակին հրամանատարը՝ զոր երկրին կրօնաընկերային կեանքը տակն ու վրայ ընող պիգծ ույժի մը մարմնաւորումը կը համարէր ամբոխը, Շէյխ-իւլամի տունը կ'երթար անոր հիւր ըլլալու համար «իֆթար»ի ընթրիքին, վաղեմի սովորութեան համեմատ։

Թափորը՝ որ կ'ընկերանար Թուսճուքի քաջին՝ Սուլթաններու մայրաքաղաքին մէջ նման գուն ուրեք տեսնուած շքեղութիւն մը ունէր. Ձէքպաններու գումարտակին կը հետեւէին ասկեճամուկ Թամբեր կրող արաբական ազնիւ նժոյգներ, զորս հետոյն կ'առաջնորդէին ցցունազարդ գգեստներով ծածկուած ծառաներ՝ սապազէններէն բանած։ Ու ձիաւոր տագաւորներու շարքէ մը ետքը՝ որոնց փառաւոր վերարկուներուն ճեղքուածքէն կը տեսնուէր պարսկական «Քէրմանի» շալէ գօտին, կուգար «պայրաքտար»ը, սպիտակ նժոյգին վրայ՝ պարթեւ հասակը տիրապետելով իրեն ընկերացող Թափորին եւ վախ ու պատկառանքի զգացում մը սփռելով շուրջը՝ շանթաշող ակնարկովը ու կամք ու յանդգնութիւն արտայայտող ուժգին դիմագծութեամբը։

Ո՛ր երջանիկ ասողին տակ ծներ էր այս արտակարգ արարածը, ու կրցեր էր պարզ Եէնի Չէրիի վիճակէն Սուլթաններու ճակատագրին վրայ իշխելու աստիճանին հասնիլ, եւ ի՞նչ առեղծուածային փառահութիւն մը ունէր իր յաջողութեանը վրայ, որ կը համարձակէր այսպէս ազատօրէն ներկայանալ ամբոխութիւնով ու վրէժխնդրութեամբ լեցուած ժողովուրդին՝ մինչդեռ ընդհանուր խլրտումի մը կամ իր անձին դէմ մահափորձի մը խօսքը, բայց ի բաց կը շրջէր քաղաքին մէջ եւ իր ականջն ալ հասած էր անշուշտ՝ իր բազմաթիւ գէտերուն միջոցով։ Այս էր տիրող ամբոխին մէջ հոգեկան վիճակը։

Դուն ուրեք մարդ մը այնքան ատուած է, որքան «Պայրաքտար»ը այդ միջոցին։

Եէնի-Չէրիները՝ որ կը նախանձէին «սէքպաններու» իրը տաանձին «օճախ» կազմակերպումին, Եէնի-Չէրիները՝ որ այլեւս չպիտի կարենային «Զուլուֆէ»էն եւ տաանձնաշնորհումներէն վայելել օգտուիլ, որովհետեւ «Պայրաքտար»ի մէկ հրամանը կ'արգիլէր զիրենք իբր բեռնակիր, նաւավար կամ խանութպան աշխատիլ, եթէ զինուորական մարզանքի չի համակերպէին, Եէնի-Չէրիները՝ որ իրենց ամենակարողութեանը վախճան սպառնացող վտանգը կը հոտէին «պայրաքտար»ի վարչութեան «սէքպաններու» թիւը աւելցնելու համար Թափած ջանքը տեսնելով, պատեհ առիթի կը սպասէին, քապաքճի Օղլուի ձեռնարկը վերանորոգելու համար։ Եւ դժգոհութիւնն ու աստուածութիւնը անոնց ընկեր եւ զօրավիգ ընդայեր էր «քալեօնճի» նաւաստիները՝ որոնց չափազանցեալ ամբոխները ցեցուեր էր «Պայրաքտար»ի լաւագոյն բարեկամ ու խորատառու «Քարտալ-Տէրեա» Ռամիզ փաշան՝ արգիլելով միանգամայ՝ առ ձայնակ շուայտութիւնն ու «գուզգալ»ի կեղեքումները, որ սարսափի կը մատնէր Ղալաթիայի մէջ իրենց «օտա»ներուն շուրջը բնակող ժողովուրդը՝ իրենց շքերէն մէկուն, Քահվէճի-Օղլու Մուսթաֆայի սրճարանին իսկ առջեւ, Քալիոնճիներու հաւաքուեր էր թէ «պալթա-սամագ»ի գրութիւնը՝ որ նաւերու հասոյթէն բաժիններ կ'ապահովէր իրենցմէ ամէնէն խիզախներուն՝ ալ չպիտի կարենար շարունակել, մինչդեռ սաստիկ հսկողութիւնը, զոր կը կատարէր Ռամիզ փաշա՝ ահաբեկիչ պատժներու ենթարկելով հին գեղծումները նորոգողները, բուռն վրէժխնդրութիւն կը գըրգռէր իրենց շարքերուն մէջ։

Իւլէմաներն ալ սկսեր էին շարժիլ՝ վտանգուած տեսնելով բազմաթիւ պատիւներն ու խոշոր «յանկատուրքներ»ը՝ զորս վայելեր էին մինչեւ այն ատեն՝ դժգոհութեան ատարկայ էր մանաւանդ անգորյշ խօսք մը զոր բերնէն փախցուցեր էր «Պայրաքտար» փաշան՝ դատավարութեան մը ունկնդրած միջոցին։

(1) ՏԻՐԱՆ ՔԷԼԷԿԵԱՆ

մանազլուխն անցնիլ «Հարիւրապետ Թոսթա» կոչուած պահականոցի կողմէն, փէթաչինցի գիւղին մօտերը։

Սերպ պահակները կրակ բացին պուլկար պահականոցին վրայ, վիրաւորելով պուլկար զինուոր մը։ Գիւղի քաղաքապահներուն աջակցութեամբ, պուլկար պահականոցի զինուորները յաջողեցան հետ մղել յարձակողները։ Պուլկար հարիւրապետը պահանջեց քննութիւն մը բանալ, սակայն հակառակ կողմը մերժեց։

∴ Պելկրատէն հասած լուրերն ալ կ'ըսեն թէ՝ երբ Սերպերը իրենց գործողութիւնները տեսան սերպ սահմանապահները, անմիջապէս կրակ բացին անոնց վրայ, շուրջ 20 գնդակ արձակելով եւ ռումբեր նետելով պահականոցի ուղղութեամբ։ Ցերեկ փախուստ տուին եւ մութէն օգտուելով պուլկար հողը մտան։

Դամասկոսի ցուցահանդէսը

Անցեալ օր հանդիսաւորապէս բացուեցաւ Դամասկոսի ցուցահանդէսը, ներկայութեամբ մեծ բազմութեան մը եկած Լիբանանի եւ Սուրիոյ զանազան քաղաքներէն։ Բացման արարողութեան կը նախագահէր Սուրիական պետութեան Նախագահը, իր շուրջ ունենալով Ֆրանս. Գերագոյն Ներկայացուցիչները ու քաղաքային ու զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ։

Կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ ամբողջ Սուրիոյ մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿՈՒԻՆՏԱԼԸՄԻ անգլ. ճնապիտական վարժարանի տնօրէն Քրաուֆութի ղեկավարութեամբ եւ Եէյլ համալսարանի օժանդակութեամբ փորձնապէս երեւան հանուեցաւ 6րդ դարու բիւզանդական ճոխ կառք եկեղեցի մը Ճէրաշի (Անդրյորդանան) մէջ, Նախկին Gerasa, որ յիշուած է Պտղոմէոսի, Պլինիոսի եւ Ստրաբոնի կողմէ։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ անցեալ գիշեր երկու ժամ տեւող փոթորիկն ու տեղատարափ անձրեւները մեծ վնասներ պատճառեցին, մանաւանդ գաղթականներու բնակած ցած թաղերուն։

ԹԷՀՐԱՆԻ մէջ Պարսկաստանի եւ Իտալիոյ միջեւ Անդրիոյ եւ Պելճիքայի ձեռ առեւտրական դաշնագիրներ կնքուեցան։

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ սպաննուած է ռուս նշանաւոր բժիշկ փրոֆ. Միխայլովսկի, որուն աշխատութիւնները արեան փոխանցման մասին՝ ծանօթ են ամբողջ աշխարհի մէջ։ Յարդ կարելի չէ եղած գտնել մարդասպանը եւ հասկնալ ոճիրին շարժառիթը։

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ մէջ կը գտնուին 50 խորհրդային պաշտօնեաներ, որոնք զեղծարարութեամբ ամբաստանուած են։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	
	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

10 Septembre 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1055

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԿԵԴՐՈՆԱՑՈՒՄ ԹԷ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ

«Խորհրդային Հայաստան» (20 օգոստոս) կը հրատարակէ Մոսկուայէն քաշուած հեռագիր մը, որուն իմաստը կու տանք թարգմանաբար (ինչպէս միշտ)։

Խորհրդային Միութեան տնտեսական Գերագոյն Խորհուրդին համապատասխան վարչութիւնը, լսելով Ազրբէջանի, Հայաստանի եւ Վրաստանի ներկայացուցիչներուն զեկուցումները Անդրկովկասեան արդիւնաբերութեան մասին, գտած է որ.—

1. Անդրկովկասի հանրապետութիւններու Ժող. Տնտեսական Խորհուրդի (Ժողտնտգերխորհ.) վարչական կազմակերպութեան ձեւերը խայտաբղէտ են եւ խառնակ, պարզ չեն։

2. Հանրապետական «Ժողտնտգերխորհ»ի կողմէ կը նկատուի անբաւարար ուշադրութիւն շինարարութեան հարցերուն ետեւ։

3. Հանրապետական արդիւնաբերութիւնը գլուխ չէ հանած արտադրութեան ծրագրին առաջադրութիւնները։

4. Հանրապետական առանձին տրեստները (Ազրբէջանի եւ Հայաստանի հիւսուածեղէնի ճարտարագործութիւն. Ազրբէջանի հանքային տրեստ) այնպիսի պայմանագիրներ կնքեր են, որոնք վեր են իրենց արտադրական կարողութենէն։

5 Աւելորդ ծախսեր (գերածախսեր) եղած են 1927 28ին, հակառակ հաստատուած ծրագիրներուն։

6. Ծրագիրները յաճախ կազմակերպուած են առանց հունովթները (հում նիւթ ?) եւ փոխադրական միջոցները բաւարար չափով նկատի առնելու։

7. Ամբողջ շինարարութեան մէջ չկայ կեդրոնացած ծրագրային ղեկավարութիւն։

Այս թերութիւնները արձանագրելէ յետոյ, ժողովը որոշեր է ուժեղացնել Անդրկովկասի արդիւնաբերութեան ղեկավարութիւնը, ամրացնել ինչպէս դաշնակցային, նոյնպէս առանձին հանրապետութիւններու կազմը, վարչական մեքենան պարզել), եւ Խ. Միութեան Տնտեսական Գերագոյն Խորհուրդին կից ստեղծել առանձին մարմին մը, որուն պիտի մասնակցին ազգային հանրապետութիւններու տրեստներու գլխաւոր վարչութեանց ներկայացուցիչները։

Այս բոլոր մանուածապատ բացատրութիւններէն կը հետեւի, ուրեմն, որ Մոսկուան չափազանց դժգոհ է Անդրկովկասի արդիւնաբերական եւ շինարարական աշխատանքներէն, որոնց մէջ կը տիրեն խառնափնթոր վիճակ, ապիկարութիւն եւ մսխումներ, եւ անհրաժեշտ կը գտնէ անգամ մըն ալ սեղմել օղակները, ամէն ինչ կեդրոնացնելով իր ափերուն մէջ։

Առաջին անգամ չէ որ Երեւան կը հանուին այսպիսի «խայտառակութիւններ», ինչպէս կը բնորոշէր Հ. Կոստանեան, Հայաստանի շինարարական աշխատանքներու մասին տուած զեկուցման առթիւ։

Նոյն խայտառակութիւնները մատնանշուած են Վրաստանի եւ Ազրբէջանի մէջ, պարբերական ժողովներու առթիւ, անուններով, թուականներով եւ թուանշաններով։ Դերձակը տեղաւորուեր է իբրեւ ճարտարագէտ, կօշկակարը՝ իբրեւ երկրաչափ։ Հարիւր հազարով կազմուած նախահաշիւ մը անցեր է միլիոնը, բանուորները շահագործուեր են չարաչար, գանազան ձեռնարկներ կա՛մ ձախողեր, կամ կիսկատար մնացեր են։ Կատարեալ անիշխանութիւն։ Օրը օրին թարգմանած եւ հրատարակած ենք բազմաթիւ փաստեր՝ այսպիսի մերկացումներու մասին, որոնք բարեբախտաբար ծածուկ չեն պահուիր։

Եւ ահա նոր միջամտութիւն՝ կեդրոնէն։

Մոսկուան, որ ողորմածաբար «ազատութիւն» բաշխեց նախկին Ռուսաստանի բոլոր ժողովուրդներուն, տարուէ տարի եւ տարին քանի մը անգամ, միշտ հայրակա՛ն հոգածութեամբ եւ օրինական պատրուակներով կը մկրատէ զայն։ Քաղաքական գետնի վրայ, առաջին օրէն իսկ այդ ազատութիւնը ճաշակեցին առանձին, ազգային հանրապետութիւնները։ Արտաքին եւ ներքին քաղաքականութիւն, բանակ, ելեւմուտք, հանրային կրթութիւն, դատական իշխանութիւն, հանրօգուտ ձեռնութիւնները,— բոլորը կեդրոնացան Կրեմլինի մէջ, եւ բառեր ու անուններ միայն մնացին իւրաքանչիւր «հանրապետութեան» սահմաններուն մէջ։

Զրկուած՝ պետական բոլոր ստորոգելիներէն եւ ...կաններէն, մասնաւորապէս ծայրագաւառները զարկան պարզ նահանգապետութիւններ կամ մարզպանութիւններ։ Իսկ երկիրէ երկիր, այդ շնորհն ալ իջաւ նուազագոյն աստիճանին։ Օրինակ. Երեւանը, բաղդատելով Թիֆլիսի եւ Բագուի հետ, այնքան «անկախ» եւ «հաւասարազօր» է, որքան ...Ստեփանոս տարիկանական Տեսչութիւնը կամ քաղաքապետութիւնը։ Իսկ հիմա որ շինարարական ճակատին սահմաններն ալ ...փոփոխուին, եւ մանարան մը կամ առու մը բանալու համար ...նքան խրթին ցանց մը ձգուած է Անդրկովկասէն մինչեւ Մոսկուա,— դիւրին է գաղափար կազմել մեր հայրենիքի զարգացման հնարաւորութիւններուն վրայ։

Դուք անկարող էք ձեր գործերը վարելու, ձեր առունը ...ելու, թողէք որ մենք տնօրինենք»։

Ահա թէ ի՛նչ որ ըսել կ՛ուզէ կեդրոնական իշխանութիւնը, ...ր նոր կարգադրութեամբ։

«Վերակազմութիւն» կը կոչեն իրենք այս նոր որոշումը։ ...ակապէ՞ս։ Վերակազմութի՞ւն, բարեփոխո՞ւմ թէ նոր կեդրոնացում, աւելի պիրկ եւ աւելի բիրտ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՎՏԱՆԳԻՆ ՀԱՆԴԷՊ

«Յուսաբեր» ալ, իր կարգին ձայնակցելով լեզուական մաքրութեան պայքարին, կը նկատէ (30 օգոստոս)

— «Հայ լեզուն այլանդակութեան վրայ է այսօր. «պղինձի ու «երկաթ»ի դարերէն ետքը, իր... Թիթեղեայ դարը կ՛ապրիան, շատոնց մոռցուած ըլլալով «արծաթ»ն ու «ոսկի»ն...

Անփութութիւնը, տգիտութիւնը, սոփեստութիւնը եւ այլասերումը կը խորացնեն վէրքը եւ ոչ ոք կը մտածէ դարմանի մասին։ Հետզհետէ հազուագիւտ կը դառնայ զիշդ ու մաքուր հայերէն գրուածք մը. մատի վրայ կը համրուին այն գրողները որոնք հայերէնը գիտնալով կը գրեն։ Սխալ ձեւեր, նախադասութիւններ, չարչարուած ու խառնածին պարբերութիւններ, այլանդակ կամ օտար բառեր, կամ հայերէն բառերով օտար կազմութեամբ խօսքեր հայերէնը անճանաչելի կը դարձնեն ոչ միայն իր ձեւին այլեւ իր ոգիին մէջ։

Ընդհանուր երեւոյթ է արհամարհանքը հայ լեզուին հանդէպ։ Դպրոցներէն մինչեւ շուկան ու ակումբները, հայ երիտասարդը, դպրոցակա՛ը, համալսարանաւա՛րտը առանց ամօթի, նոյնիսկ ծեքծեքանքով, պանծացումի ապո՛ւշ հովով մը՝ կը յայտարարեն թէ իրենց հայերէնը շատ «զօրաւոր» չէ... Այս սոփեստներուն կրնա՛ք դիտողութիւն ընել իրենց «գիտցած» օտար լեզուի մէկ որեւէ սխալին մասին. անկարելի՛ է, առանց «արժանապատուութիւնը» վիրաւորելու պարոններուն. հայերէնը կրնան չգիտնալ, գէշ կամ սխալ գրել, ցեխը նետել, հագնելով ու գանեզոլ նոյնիսկ, բայց ոչ ֆրանսերէնը կամ անգլիերէնը։ Հայերէնը անպատիւ ինկած, հանրային կի՛ն է դարձած, եւ ամէն մարդ իրաւունք ունենալ կը կարծէ իր ուզածին պէս վարուելու հետը. իսկ ֆրանսերէ՛նը, իսկ անգլերէ՛նը, անոնք տիկինե՛ր են, ազնուական ու յարգելի լէյտիներ, որոնց հանդէպ նուազագոյն վրէպն իսկ աններելի յանցանք է։ Գծքա՛խտ ու տխմա՛ր մարդիկ...

Բայց, ցաւալին հոն է, որ այս մեղքը ընդհանուր է. տեղ մը շատ՝ տեղ մը քիչ։ Կը ծիծաղինք՝ երբ մէկը ֆրանսերէն սխալ նախադասութիւն մը կը կազմէ, մինչեւ իսկ խօսքի մէջ. կ՛անդրադառնա՞նք հայերէնի հանդէպ գործուած ոճիրներուն. երբե՛ք։

Ամէն պարագայի մէջ, ուրախ ենք որ խորհրդային գրողներէն դեռ մարդիկ կան, որոնք «խայտառակութեան» մասին գաղափար ունին եւ կը պահանջեն վերջ տալ։ Ի՞նչ լաւ պիտի ըլլար, եթէ արտասահմանն ալ իր կարգին եւ իր չափովը անդրադառնար նոյն այդ բանին...

Հայ լեզուն մեր մեծագոյն գանձն է, ի՛նչ պիտի ընենք եթէ ան ալ մսխենք կամ կորսնցնենք։

Այս գանձը լաւապէս պահած կ՛ըլլայինք, եթէ ցայն փրկելէ առաջ, գո՛նէ, զգուշանայինք նախատակելէ...»

ԿԵՍԱՐԻԱ-ՍՎԱՋ երկաթուղիին շինութիւնի փութով առաջ կը տարուի։ Սվազ-Էրզրում երկաթուղիի յարդարման գործողութիւնը մինչեւ Նարա հասած է։ Հաւանական է որ այս գծին երկաթները այս տարի զետեղուին սկսին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԸ ԳՐԱՒԵԼՈՒ ՆՈՐ ԽԱՂ

Թրքական շրջանակներէ առնուած տեղեկութեանց նայելով, Սանասարեան խանի խնդիրը բոլորովին նոր փուլի մը մէջ մտած է. Թուրք կառավարութեան տուած մէկ որոշման վրայ, որուն համաձայն, տեղական նահանգային իշխանութեանց պիտի փոխանցուին այն բոլոր ոչ-իսլամ եւ հրէական վագըֆները եւ եկեղեցապատկան կալուածները, որոնք այլեւս համայնք չունին։ Այդ կալուածներուն համար նահանգային վարչութեանց անունին նոր կալուածագիր (թափու) պիտի հանուի։

Դարձեալ նոյն շրջանակներու կարծիքով, Պոլսոյ Սանասարեան խանը կը պատկանի եղեր Էրզրումի Սանասարեան եկեղեցիին եւ որովհետեւ Էրզրումի մէջ հայ համայնք չկայ, այդ խանն ալ Պոլսոյ նահանգային վարչութեան կը պատկանի, հետեւաբար Քաղաքային Բ. Ատեանը չպիտի կարենայ շարունակել Սանասարեան խանի դատը։

Միւս կողմէ բոլոր նահանգներու մէջ գտնուող հայկական, յունական եւ հրէական շէնքերուն ցանկը կը պատրաստուի՝ մօտ ատենէն գանոնք գրաւելու համար։

«Ազդարար» այս տեղեկութիւնը հաղորդելով կ՛աւելցնէ՝

Կը թուի թէ այս լուրը թիւրիմացութեան արդիւնք է եւ հետեւաբար հիմ չունի։ Որովհետեւ Էրզրումի մէջ Սանասարեան անունով եկեղեցի գոյութիւն չէ ունեցած եւ չի կրնար ալ ունենալ, քանի որ հայկական եկեղեցիները միշտ եւ միմիայն սուրբերու անունով կը կոչուին։ Սանասարեան խանը յատկացուած է ազգատ տղոց կրթութեան գործին եւ ոչ թէ ո եւ է եկեղեցիի կամ մասնաւոր նահանգի մը հայ համայնքին։

Գալով դատին, շահագրգռուող շրջանակները այն խոր համոզումն ունին թէ անիկա պիտի շարունակուի, քանի որ վերը յիշուած կառավարական որոշումը՝ համայնք չունեցող կալուածներու գրաւման մասին, նոր չէ եւ հետեւաբար ծանօթ էր վճռաբեկ ատեանին։

Անգլիա պիտի պաշտպանէ Յունաստանը

Վերջին օրերս հելլէն մամուլը մեծ սարսափով կ՛արձանագրէր Թուրքիոյ նաւային սպառազինումները։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Աթէնքի թղթակցին համաձայն, ժընեւի մէջ Անգլիոյ պատուիրակները հաւաստած են Վէնիզէլոսը թէ Թուրքիոյ կողմէ ծովային անիրաւ յարձակման մը ենթարկուելու պարագային՝ Անգլիա գործելով Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտի հիման վրայ՝ պիտի պաշտպանէ Յունաստանը։

Այս լուրը Աթէնքի մէջ ստացուեցաւ մեծ գոհունակութեամբ եւ սփոփանքով։

Հելլէնական յարաբերութիւններ

Սելանիկէն կը հաղորդեն որ Քսանթիի մէջ լոյս տեսնող թուրքերէն «Եէնի Ատըմ» թերթը փակուեցաւ եւ տնօրէնն ալ ձերբակալուեցաւ յօդուածի մը համար, զոր հելլէն իշխանութիւնները անարգական կը նկատէին Յունաստանի հանդէպ։

Պոլսոյ թուրք թերթերէն «Վագըթ»ի, «Ճումհուրիէթ»ի «Միլլիէթ»ի եւ «Գարակէօզ»ի թիւերն ալ նմանապէս գրաւուեցան նոյն պատճառով։

Գավալայէն ալ կը հաղորդեն թէ տեղւոյն ոստիկանութիւնը ձերբակալած է թուրք մը՝ Իպրահիմ Հասան որ առկէ առաջ լրտեսութեամբ ամբաստանուելով, ձերբակալուած եւ Թասոս կղզին աքսորուած էր, յետոյ խոյս տալով Քսանթի գացած էր։

Նոյնպէս ոստիկանութիւնը ձերբակալած է թրքուհի մը, Էմինէ Հաֆըզ հանըմ, որ լրտեսութեամբ կ՛ամբաստանուի։ Այս վերջինին երեք օր պայմանաժամ տրուած է Յունաստանէն հեռանալու համար։

Վէնիզէլոսի ճառը

Յունաստանի վարչապետ Վէնիզէլոս Ժընեւ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհանուր Ժողովին մէջ ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ՝ պատերազմը բոլորին համար ալ գէշ բան մըն է, թէ ամէն մէկ նոր պատերազմ զարշելի արարք մը եւ ոճրագործ յիմարութիւն մը պիտի ըլլայ, որովհետեւ Եւրոպա հասկցած է թէ՝ ոչ ոք կրնայ օգուտ քաղել ուրիշներուն դժբախտութենէն։ Եւ յետոյ խաղաղութիւնը անհրաժեշտ է մեր օրերուն, անդարմանելի անիշխանութենէ մը խուսափելու համար։

Վէնիզէլոս գնահատելէ յետոյ Ազգերու Դաշնակցութեան և Քէլլոկի դաշինքին դերը՝ խաղաղութեան համար, աւելցուց որ Յունաստան թէեւ կորսնցուց Անատոլուի մէջ իր 3000 տարուան պատմութիւն ունեցող քաղաքակրթութեան օջախները, սակայն իբրեւ վերջնական կ՛ընդունի իր ներկայ միջազգային դրութիւնը։ Յունաստան հաւատացած է թէ՝ լիովին պիտի բարգաւաճի երբ իր դրացիներուն հետ մշակէ լաւ յարաբերութիւններ, հիմնուած բարեկամութեան եւ խաղաղութեան վրայ, որովհետեւ կը փափաքի ամրապնդման տարր մը ըլլալ արեւմտեան Միջերկրականի մէջ։

Վերջացնելով, Վէնիզէլոս յայտնեց թէ Յունաստան վճռած է այժմէն իսկ ընդունիլ պարտադիր իրաւարարութեան յօդուածը։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ ՓԱՆԱՄԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Ուաշինկթընի Աշխատանքի Նախարարութիւնը զեկոյցով մը կը հաղորդէ.—

«Նոր տեղեկութիւններ կան թէ Փանամայի Փարիզի դեսպանը բանակցութիւններ կը վարէ Աթէնքի Միջազգային Ճամբորդներու Գրասենեակին հետ, կնքելու պայմանագիր մը, որով 1,000 երկրագործ ընտանիքներ պիտի բերուին Փանամա վեց ամսուան շրջանի մը ընթացքին։ Այս գաղթականները պիտի բաղկանան 40 առ հարիւր զուտ երկրագործ յոյն ընտանիքներէ, իսկ 60 առ հարիւրը Ալպանացիներէ եւ Հայերէ»։

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Իտալական կառավարութիւնը Աֆղանիստանի նախկին թագաւորին տրամադրութեան տակ դրած է Քազերթայի պալատը։

Հեռագրի մը համաձայն, Ամանուլլահ շուտով պիտի մեկնի Պոլիս, ուր պիտի հաստատուի վերջնապէս։

ԺԱՄԸ 530 ՔԻԼՈՄԵԹՐ

Շնայտըրի բաժակի մրցումները այս տարի եւս վերջացան Անգլիացիներու յաղթանակով։

Անգլիացի տեղակալ Ուակորն 350 քիլոմեդրնոց շրջափակը կտրեց 39 վայրկեան, 43 երկվայրկեանէն, այսինքն ժամական 528 քիլ. 867 մեդր արագութեամբ, յանօրէն կոտրելով նախորդ մրցանիշը՝ ժամը 453 քիլոմեդր, որ նոյնպէս կը պատկանէր Անգլիացիներուն։ Ուակորնի ընկերը տեղակալ Էջըրէյ շահեցաւ 100 քիլոմեդրի մրցանիշը (ժամը 533 քիլ. 888), ինչպէս նաեւ 50 քիլոմեդրինը (ժամը 635 քիլ 079)։

Երկրորդ հանդիսացաւ իտալացի Տալ Մոլին, որ ժամական 457 քիլ. 044 արագութեամբ կըրցաւ թռչիլ։

Մրցումին ներկայ էին հարիւրհազարաւոր հանդիսականներ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Երեսփոխան Ճէլալ Նուրի պէյ Իգտամի մէջ խօսելով երկրին բնակչութիւնը աւելցնելու պէտքին վրայ, կը գրէ.

—«Մեր ներկայ սահմաններուն մէջ 13ուկէս միլիոնէն քիչ մը պակաս հայրենակիցներ կ՛ապրին։ Մինչդեռ, 1312ին, բնակչութիւնը ներկայ քանակին մէկ քառորդը աւելի էր։ Պատերազմներ, հիւանդութիւններ եւ կարգ մը մարդոց անհետացումը պըզտիկցուցին մեզ։

«Այս տարրերուն անհետացումը քաղաքական տեսակէտով մեծ օգուտ ունեցաւ։ Ժողովուրդը այլեւս միատարր դարձաւ։ Բայց եւ այնպէս, բնակչութիւնը պակսեցաւ։ Փոխանակութիւնը մեկնողներուն չափ գաղթական չբերաւ.

Լիճերը դուրս թողլով, Թուրքիոյ հողին տարածութիւնը 762,736 քառակուսի քիլոմեդր է։ Որով, իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմեդրին 18 հոգի կ՛իյնայ։ Պատերազմէն առաջ, այս համեմատութիւնը 22 էր։

Կարելի չէ ժխտել որ բնակչութեան այս նուազումը գէշ կ՛ազդէ երկրին տնտեսութեան վրայ։ Չմոռնանք որ կորսուածներուն մեծ մասը՝ աշխատանքի տարիքին մէջ գտնուող այրեր էին։»

ՖԻՆԼԱՆՏԱԿԱՆ Քաւթու շոգենաւը ընկղմեցաւ Թրամմէրֆորսի նաւահանգիստին բացերը, նաւը շէ եաշէրվի լիճին վրայ։ Լիճէն հանուեցան 100 դիակներ, մեծ մասը դպրոցական տղաներ։ Խեղդուածներու ընդհանուր թիւն է 127 հոգի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՎԱԽՆ ՈՒ ԴՈՂԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Զգայուն գրող է Եահեա Ռէյհան։ Կը գրէ աւելի քան 15 տարիներէ ի վեր, ունի հիացողներ եւ ընդհակառակն քննադատողներ, որոնք Ռէյհանի մասին գրելը, անունը իբրեւ բանաստեղծի յիշելը կը համարեն ծիծաղելի։ Մինչեւ իսկ Սէյէդ Զիաէտտին իր վարչապետութեան օրով գլուխը սափրել տալով յիմարանոց ուղարկեց զայն, իր «Նովրուզ» թերթին մէջ Շահ Աբասը եւ Նատիր Շահը անուանարկած ըլլալուն համար։

Նախ քան այդ, «Գօլզարդ» (Դեղին վարդ) շաբաթաթերթը կը հրատարակէր, որ նոյնպէս երկար չկրցաւ ապրիլ, կարծեմ հազիւ 2—3 տարի։ Բազմաթիւ կտորներ ունի զանազան օրաթերթերու եւ պարբերականներու մէջ։ Միշտ ծայրայեղ ձախ, իր բանաստեղծութիւնները յաճախ անհանդուրժելի չափերուն։ Հիանալի գրիչ ունի եւ լեզու, բայց խօսակցութեան ժամանակ իր միտքերը այնքան հեռուն կը տանի, որ լսողները, խօսակիցները երկու ձեռքերով գլուխնին բռնած սենեակէն դուրս կը փախչին։ Ժամանակ մը գինեգործներու, խմող հետաքրքրուողներու մէջ «Ռէյհանը աւելի անիշխանական է, քան անիշխանականը», կ'ըսէին։ Բոլոր գրկուածներուն, հարստահարուածներուն, տառապողներուն համար տաք սիրտ ունի։ Խնամքով պահեր եմ հայ ժողովուրդին նուիրած մէկ բանաստեղծութեան բնագիրը, գրուած հաւաքոյթի ժամանակ։ Տարիներ յետոյ, երբ Գիլանը պոլշեւիկներու ձեռքը կ'անցնէր, տարուելով համաշխարհային յեղափոխութեան գաղափարէն, ուզեց Գիլան անցնիլ, իր միտքերը ազատօրէն հրապարակ նետելու համար, որովհետեւ «Թէհրանը խեղդում էր իրեն եւ շնչել չէր կարող»։ Կ'ընդունէր, որ մարդկութեան կատարեալ ազատութեան առաջնորդները ծնած են Ռուսաստանի մէջ եւ շուտով բոլոր ազգերը, բոլոր ճնշուած դասակարգերը պիտի ազատագրուին ամէն տեսակի կապանքներէ։

Ահա կարմիր յեղափոխականներով ոգեւորուած Եահեա Ռէյհանը անցեր է Եւրոպա եւ իր տպաւորութիւնները կը հրատարակէ «Իրան» օրաթերթին մէջ։ Զգայուն բանաստեղծը ամէնէն առաջ ոտք է դրած խորհրդային հողերու վրայ։ Իր ճամբուն վրայ ինկած են Բագուն, Խարկոֆը, Մոսկուան։ Երկու թիւերու մէջ, իր ստորագրութեամբ եւ «Մոսկուա քաղաքը» վերնագրով, կը սպասէք հիացմունքի խօսքեր կարդալու, մինչդեռ տողերը կը յաջորդեն իրարու, կը հասնիք վերջին տողերուն եւ համակրանքի ոչ մէկ խօսք՝ երկու ընդարձակ նամակներուն մէջ։ Աւելի լաւ է տեղ-տեղ միասին կարդանք

—«Խարկոֆի մէջ, որ գեղեցիկ քաղաք մըն է Մոսկուայի մօտ, երկաթուղին քանի մը բոպէ կանգ կ'առնէ։ Այստեղ երկու մուրացկան երախաներ, առաջինը աւելի փոքր, ամբողջ գլուխն ու դէմքը սեւ, ածխային, երկրորդը որ այդքան սեւ չէր եւ տեսքով կապիկի կը նմանէր, ամէն տեսակի հագուստներու փոխարէն միայն հին, շատ լայն եւ շատ երկար վերարկու մը հագած էր՝ վիզէն մինչեւ ոտքի ծայրը։ Գնացքի սենեակներուն մօտենալով ողորմութիւն կը խնդրէին։ Կրկին քանի մը փարսախ հեռացած էինք, ուրիշ կայարան մը հասանք, ողորմութիւն խնդրելու համար գնացքներու շուրջը բռնող քանի մը ուրիշ մուրացկաններու մէջ այդ նոյն երկու երախաներուն կերպարանքները երեւցին. Համբորդներու կասկածին ու զարմանքին առջեւ։ Այս խնդիրը երկաթուղիի ռուս պաշտօնեաներէն մէկուն ուշադրութեան յանձնեցի։ Երեւան ելաւ որ, այս մուրացկանները Ռուսիոյ ճամբաներուն վրայ, իջեւանի մը մէջ երկաթուղիի անիւներու եւ մեքենայի սենեակներուն տակ պահուելով միւս կայարանը կ'իջնեն եւ նոյն ձեւով կը վերադառնան առաջին իջեւանն ու կայարանը»։

Մեր թերթերուն մէջ շատ եմ կարդացած համաճարակի հասած ռուս մուրացկանութեան մասին, բայց, ինչ մեղքս պահեմ, երբեմն կասկածեր եմ, մտածելով թէ «հակառակորդները» կրնան գոյները խտացնել։ Բայց պարզ է, որ պարսիկ ձախ գրողը դրախտային ոչինչ գտնելով, ստիպուած է մուրացիկներու կեանքէն անպաճոյճ պատկեր մը թուղթին յանձնել։

Այս չէ բոլորը։ Բանաստեղծին հետ անցնինք Մոսկուա, խորհրդային իշխանութիւններու կեդրոնը։ Շատ բաներ կան տեսնելու —ինքնաշարժ, կառք, օրինք, հագուստ, բնակարան։ Պտտինք եւ տեսնենք թէ ինչպէս կ'ապրին դրախտի եւ լուսաւոր կեդրոնին մէջ.

— «Մոսկուա քաղաքին մէջ ինքնաշարժը շատ հազուագիւտ է», կը գրէ Եահեա Ռէյհան զարմանքով անշուշտ։ Զէ՞ որ ոչ միայն Թէհրանի, այլեւ փոքրիկ Ղազուինի ու Ռէշտի մէջ մարդիկ կը նստին ինքնաշարժներու անընդհատ երթեւեկէն։ «Տակսի», այսինքն վարձու ինքնաշարժներու սահմանափակ թիւ կայ, որոշ քանակութեամբ ալ միաձի կառք, որու իւրաքանչիւր հեռաւորութեան արժէքը պէտք է կառապանին հետ նախապէս սակարկել, որոշ օրէնք չկայ։ ... Մարդիկ մեծ մասը, գուցէ բոլորը պարզ շապիկ մը հագած եւ վրան գօտի մը կապած են... Փողոցին եւ քաղաքի շուկային մէջ Պարսկաստանի քաղաքներուն պէս պաղպաղակ, միրգ, օշարակ եւ ուրիշ ուտելիքներ բարձր ձայնով կը կանչեն, մարդիկ կը գնեն։

«Մոսկուա քաղաքին մէջ տուն եւ բնակարան սարսափելու չափ քիչ է եւ իմ ժամանելու թուականին, ինչպէս ռուս թերթի մը մէջ կարդացի, կառավարութիւնը հրամայած էր որ երեք օրուան ընթացքին Մոսկուա քաղաքի բոլոր վաճառականները իրենց բնակարանները պարպեն եւ քաղաքէն հեռանան... Այս վաճառականներու թիւը մօտ չորս հազար է» («Իրան» No. 3008, 2 յուլիս 1929)։

Նորութիւն չէ, բայց հետաքրքիր է, թէ ի՞նչ հասկացողութիւն կայ արդարութեան, հաւասարութեան մասին. թէ տնտեսական վիճակը դէպի ո՞ւր կը տանի այդ կարմիր երկիրը եւ թէ ինչպէ՞ս միրգերու մէջ իսկ բախտաւոր եւ անբախտներ կան։ Մարդոց մէջ դասակարգային խտրութիւնը վերցնելու կոչուած մարդիկ միրգերու մէջ իսկ խտրութիւն են ստեղծեր։

Ցարերու օրով հրեայ ուսանողներու մուտքը արգիլուած էր կամ անասելի դժուարութիւններ կար բարձրագոյն դպրոցներու համար։ Եւ այդ կը համարուէր անարդարութիւն։ Իսկ այսօ՞ր։ Ահա թէ ի՞նչ կը պատմէ պարսիկ գրողը «Իրան»ի յաջորդ (No. 3009) համարին մէջ.

— «Բարձրագոյն դպրոցներու մէջ բանուորներու եւ մշակներու զաւակներէն զատ ոչ ոք մուտքի իրաւունք ունի»։

Ցարերու օրով Հրեան համալսարան մտնելու համար ստիպուած էր օրթոտոքս քրիստոնեայ դառնալ եւ այդ կը համարուէր խղճի ազատութեան կապիտ բռնաբարում, իսկ այսօր, ըստ Ռէյհանի.

— «Օրինակ՝ ռուս փրոֆէսօրներէն մէկը, որ կ'ուզէր բարձրագոյն դպրոցի մը մէկ ճիւղը մտնել, ստիպուեր է ամբողջ տարի մը գործարանի մը մէջ աշխատիլ, որպէսզի դպրոց մտնելու համար բանուորի հանգամանք ստանայ»։

. Դարձեալ ցարերու օրով շահագործող դասակարգը կուշտ կ'ուտէր, շահագործուողը անօթի էր. նոյն պատկերը չէ՞ այսօր.—

—«Ընդհանուր պարէնը, մասնաւորաբար հացը, որ ընդհանրապէս շատ եւ առատ չէ, բանուոր դասերու համար աւելի դիւրին ձեռք կը բերուի...»

Ականատեսը միշտ իր տպաւորութիւնները կ'արձանագրէ. ոչ մէկ խորհրդածութիւն, այլապէս շատ սարսափելի իրողութիւններ կան ծածկուած «աւելի դիւրին ձեռք կը բերուի» բառերուն տակ, այն ալ տիրող դասակարգի, բանուորներու համար, ուրեմն վա՜յ ոչ-բանուորներուն։ Եւ այդ՝ հետեւանք է այն կացութեան, ուր կ'ապրի երբեմնի հարուստ, այսօր կիսաքաղց երկիրը.— «Ռուսերու տնտեսական վիճակը ընդհանուր առումով լաւ չէ. եւ եթէ Ռուսիոյ վերաշինութեան ու յառաջդիմութեան համար խաղաղ փոխառութիւն ձեռք չբերուի, տնտեսական տագնապը կրնայ աւելի ծանրանալ»։

Հետեւեցանք անշուշտ կարմիր դրախտէն անցնող ոչ-հակաբոլշեւիկ օտար անցորդի արտայայտութեան ձեւին։ Զգալի է, որ պիտի գերադասէր լռութեամբ անցնիլ եւ աչք գոցել դէպի Եւրոպայի դուռը տանող իր ճամբուն ողորմելի պատկերներուն առաջ։ Բայց համբերութիւն ունենանք իմանալու, որ երկու օր հիւանդ ըլլալով, ինչպէս կը գրէ ինքը՝ Ռէյհան, ստիպուեր է մնալ Մոսկուա եւ այդ գերագոյն հաճոյքը կ'արտայայտէ այս երկու խեղճ ու պարզ բառերով

— «Հիւանդութեան պատճառաւ, հազար հազար վախով ու դողով Ռուսիոյ հողին վրայ մնացի»։

Բոլորովին անմեղ բանաստեղծը, որ 1919ին և նախորդ կամ յաջորդ տարին խորհրդային կարգերը իր հայրենիքին մէջ երազելու իրաւունք ունէր, հազիւ տասը տարի յետոյ, նոյն կարգերու օրրանին մէջ միայն երկու օր ու գիշեր «հազար հազար վախով ու դողով» կ'անցընէ, մինչեւ որ ազատ շունչ առնէ աշխարհակալ Եւրոպայի մէջ։

Կարդանք սարսափած բանաստեղծի ծաղրը խորհրդային միրգերու բախտի մասին և մաղթենք անվտանգ վերադարձ, եթէ ուզէ նոյն ճամբով հայրենիք դառնալ.

— «Միրգերը Մոսկուա քաղաքին մէջ անսահման թանկ էին. ծիրանի, գեղձի եւ ուրիշ միրգերու մէջ կեռասի եւ բալի բախտը բոլորէն աւելի լաւ էր, քանի որ միայն կեռասի եւ բալի արժէքները բոլորէն աւելի աժան եւ ձեռնտու էին»։

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՀԱՄԱԹՐՔԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ ՀԱՄԻՍԼԱՄԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Իգտամ»ի Ճէվտէթ պէյը.— Այս երկու «վավով» Թուրքերու գործունէութեան շրջանը կարենալ յատկանշելու համար, անհրաժեշտ է կարդալ Իգտամի տէր Ահմէտ Ճէվտէթ պէյի հեղինակած քանի մը տողերը, Իգտամի հիմնարկութեան շրջանի յիշատակներէն.

«Այդ օրերու (1893—1895) Իգտամին մէջ Նէճիպ Ասըմ պէյ, Վէլէտ Չէլէպի եւ Էմրուլլահ էֆէնտի մեծ եռանդով գործի մղուած էին։ Ժողովուրդը արթնցուած էր։ Ազգայնականութեան սէրը ճիշդ այդ օրերուն կ'արթննար։ Մեզի բոլորովին անծանօթ մարդիկ թուրքերէն գիրքեր կը բերէին տպարան եւ մեզի ցոյց կուտային։ Եւ ալ այդ փափաքով սկսած էի տպել Մուճիթ էլ Մէարիֆը, Քամուսը Թիւրքին եւ ուրիշ գիրքեր։ Սակայն գրաքննիչին պատուիրած էին, ու արգիլեցին մեզ զուտ Թուրքերէն յօդուած գրել։ Աւելի վերջերը, Էվլիա Չէլէպիի Սէյահէթնամէն Վէզիր խանի մէկ սենեակին մէջ արգելափակուեցաւ եւ մինչեւ Սահմանադրութեան հռչակումը բանտարկուած մնաց։ Ցայտնի է թէ՝ անկէ առաջ ալ հրատարակութենէն զրկուած էր Մուճիթ էլ Մէարիֆը։ Ազգայնական անդիմադրելի զգացումով մը վճռած էի հրատարակութիւնները առաջ տանիլ։ Սակայն ստացած հարուածներս բնականաբար արգելք եղան [illegible]»

..

Ապտիւլ Համիտի վարչաձեւին դիրքը ցանդէպ համաթրքական շարժման.— Լեզուի եւ պատմութեան ասպարէզներուն մէջ համաթրքական հոսանքը, որ կը յայտնաբերուէր մէկ կողմէն Ահմէտ Միտհաթ էֆէնտիի ծովեզերեայ ապարանքի բարեկամական խօսակցութիւններով, միւս կողմէ Ահմէտ Ճէվտէթ պէյի Իգտամին մէջ լոյս տեսած յօդուածներով, անմիջապէս ուշադրութիւնը գրաւած էր Ապտիւլ Համիտի վարչութեան, որ արգիլեց զուտ Թուրքերէն, այսինքն արաբերէնն ու պարսկերէնը քիչ տեղով մը գրուած յօդուածներու հրատարակութիւնը։ Միաժամանակ արգիլուեցան նաեւ Թուրք պատմութեան ուսումնասիրութեան օժանդակելու համար տպուած գիրքերը...։

Չէլէպի էֆէնտի հետեւեալ կերպով կը պատկերացնէ Ապտիւլ Համիտի օրով համաթրքական շարժումին դէմ կառավարութեան բռնած դիրքը. «...հրատարակուեցաւ կայսերական հրովարտակ մը թէ «լեզուական խնդիրները արգիլուած են»։ Թիւրքջիները լռեցուցեցան, ու այլեւս մինչեւ Սահմանադրութիւն թերթերուն մէջ «լեզուական խնդիրներ» չտեսնուեցան։ Նէճիպ Ասըմ պէյի «Թուրք պատմութիւն»ը որ 1900ին տպուած էր, Էվլիա Չէլէպիի Սէյահէթնամէին պէս խանի մը մէկ սենեակին մէջ բանտարկուեցաւ։ Ապտիւլ Համիտ մէկ կողմէ իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ կ'աշխատէր քիչ շատ յարաբերութիւն հաստատել իսլամական աշխարհին հետ, միւս կողմէ՝ ներքին քաղաքականութեան մէջ՝ ամէն բանէ առաջ մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէր որ կայսրութեան իսլամ տարրերուն միջեւ սեւէ հակառակութիւն չծագի. պետութեան ապագային երաշխաւորութիւնը կ'ակնկալէր իսլամ տարրերու միութեան եւ համերաշխութեան, խալիֆային հանդէպ իսլամներու հաւատարմութեան եւ կապակցութեան մէջ։ Մէկ խօսքով, ճիգ կ'ընէր տեսակ մը իսլամական միութեան քաղաքականութիւն հետապնդելու։ Սուլթանը ըստ համոզուած էր թէ այլեւս կայսրութեան համար ո՛չ մէկ օգուտ կայ ոչ իսլամ տարրերէն, ձեռքէն եկածին չափ կ'աշխատէր արգիլել ըլլալ, որ գոնէ իսլամ տարրերը ազգայնականութեան խնդրի համար իրարմէ զատուին։ Այս քաղաքականութեան հետեւելով, մէկ կողմէ կ'աշխատէր անգործունէութեան դատապարտել արաբ, ալպանացի եւ քիւրտ ազգայնները, միւս կողմէ ալ կ'ուզէր թոյլ չտալ որ Թուրքերն ալ արժէք տան «Թուրք ազգայնականութեան»։ Ապտիւլ Համիտ, որ ազգութեան գաղափարը կը մերժէր, կը փափաքէր ու կ'երազէր իսլամներու խալիֆա-սուլթանը ըլլալ, իր բոլոր իսլամ հպատակները միայն յանուն կրօնական միութեան իր իշխանութեան տակ պահել. մէկ խօսքով տեւականացնել խալիֆա սուլթանութիւնը, զոր այլեւս անկարելի դարձած էր պահպանել նիւթական ու մտաւորական ազդեցութիւններով։ Չէր կրնար հասկնալ թէ այս ցնորքը կարելի չէ իրականացնել կեանքի մէջ..

Սակայն այդ օրերուն միայն թագաւորն ու կառավարութիւնը չէ, այլ իրենք զիրենք մտաւորական նկատող արեւմտեան թուրքերուն մեծամասնութիւնը հակառակ էր ազգայնականութեան գաղափարը ջատագովելու եւ տարածելու ո՛չ միայն քաղաքական, այլ նոյնիսկ լեզուական, պատմական եւ գիտական ու տնտեսական ասպարէզներու մէջ։

Ահա՛ թէ ի՛նչպէս կ'արտայայտուի այս մասին Վէլէտ Չէլէպի, իր մէկ անտիպ գրքոյկին մէջ.

«Կ'երեւի այն ատեն համաթրքականութեամբ զբաղող շրջանակով մարդիկ չկային, որովհետեւ երբ լեզուական խնդիր մը ծագէր, Նէճիպ Ասըմ եւ Վէլէտ Չէլէպին մէջտեղ կը նետէին, սակայն ոչ թէ իբրեւ յարգելի ասպարէզի մը հետեւորդները, այլ ընդհակառակն զանոնք ծաղրելու համար, ու անոնց մասին խօսուած ատեն «սա՛ մաճուտները» ըսելով կը յիշէին։

Կը գրէին թէ՝ «մինչ աշխարհ կը յառաջդիմէ, այս խեղճերը պիտի ձգեն օսմ. գրականութեան սա գեղեցիկ ու կատարելագործուած լեզուն ու մեզ համոզելու պիտի դարձնեն Ասիոյ անապատներու Էօզպէկներուն. Կ'ուզեն ձգել տալ Ֆիզուլին, Նէտիմը եւ փոխարէն հետեւիլ Ահմէտ Եէսէվիին ու Սօֆուլլահ Եարին...»։ Եւ դեռ այս կարգի ուրիշ կարգ մը սրտագրաւ խօսքերով կ'աշխատէին երիտասարդները խորշեցնել մեզմէ... մարել մեր տկար լոյսը։ Մանաւանդ Էպուզզիա Սուլթան Համիտի հոգին դպչող խօսքեր գտնելով, Թիւրքջիներուն վրայ կը յարձակէր, ո՛չ միայն կը յարձակէր, այլ կը հայհոյէր ու կ'անարգէր։ Ցետոյ, հակառակ յօդուածի մը մէջ գրեց թէ՝ «անոնք սաչափ միլիոն իսլամ հաւաքականութեան միաբերան գոչած «լա իլահէ իլլալլահ»ը վերցնելով տեղը դնել կ'ուզեն «Եօգ տըր Թափաճաք, ջալապ տըր անճաք» խօսքը...»

Համաթրքականներուն ամէնէն սխրիմ թշնամին Էբէպուզզիա Թէվֆիք պէյն, որ ճանչցուած էր ո՛չ միայն իբրեւ համիսլամական, այլ նաեւ համարաբական։ Արաբներու հանդէպ իր սէրը ցոյց տալու համար իր զաւակներուն՝ Թալհայի եւ Վէլիտի տուած էր թուինդ արաբական անուններ, որոնք շատ գործածական չէին ոչ-արաբ իսլամներուն մէջ։ Ինքն ալ մականունը արաբացնելով եղած էր Էպուզզիա։ Նամըգ Քէմալի շրջանէն աւելցուց այս քիչ ընդունակ սակայն շատ վարպետորդի լրագրողին ու տպագրիչին համաթրքականութեան դէմ բացած «ճիհատ»ը Սահմանադրութեան շրջանին շարունակուեցաւ իր, իր զաւակներուն եւ Սիւլէյման Նազիֆի պէս բարեկամներուն կողմէ։

Հակառակ ընդդիմադիրներու առարկութեանց եւ կառավարութեան արգելքներուն, լեզուական եւ պատմական համաթրքականութեան շարժումին կուգային միանալ նորանոր ուժեր, ինչպէս Էմրուլլահ էֆէնտի, Պրուսալը Թահիր պէյ, Րաիֆ փաշազադէ Մէհմէտ Ֆուատ պէյ, Նէճիպ պէյ։

(20) ԵՈՒՍՈՒՖ ԱՔՉՈՒՐԱ

ԱՆՀՂՈՔ ԿՌԻՒ ՕՁԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Պարսկաստանի մէջ տեղի ունեցող վերջին շարժերը հսկայ բացուածքներ գոյացուցին եւ շատ տեղեր ճեղքեր կազմեցին։ Այդ բացուածքներէն դուրս եկան հազարաւոր երկայն եւ հաստ օձեր, երկու գոյնով, որոնք իրարու կատաղի թշնամիներ են։ Սողուններու այս երկու ցեղերու միջեւ սկսած է անողոք կռիւ մը, որոնք իրար կը հալածեն կատաղօրէն եւ սպաննելէ վերջ կը կլլեն ամբողջութեամբ։

Գիւղացիներն ահ ու սարսափի մատնուած են եւ կը փախչին այդ շրջաններէն։

Կառավարութիւնը մասնաւոր մարդիկ եւ զինուորներ ղրկած է մեռցնելու համար այդ սողունները։

ԶԷՅԹՈՒՆՑԻՆԵՐՈՒՆ ԺԻԳԸ

ԼԸԹԱՔԻԱ — Աչքիս առ
են «Զէյթուն»ի Ա. պատ
ղովին կողմէ տրուած որոշ
եւ ծրագիր-կանոնագիր մը
թունի Հայրենակցական
թիւններու համար։

Ահա՛ պատգամաւորակ
ղովին որոշումները —

Ա. Իրենց մտաւորական
յանձնել «Զէյթունի յիշատա
անուն պարբերաթերթի մը
տարակութիւնը, ուր պիտի
Զէյթունի անցեալ փառքը։

Բ. Հաւաքել Զէյթունի
Հայաստանի կամ Սուրիո
առողջապահական լաւ եւ
սապէս զարգանալու բնա
վայր մը։

Գ. Զէյթունի համար
գանակութիւն կատարել թէ
րիոյ եւ թէ արտասահման

Դ. Ցուցակագրել անհ
րու քով գտնուած ազգայ
գոյքերը։

Ե. Մարդահամարը կա
վերապրող Զէյթունցիներու
րենց գտնուած վայրերու
արհեստով։

Զ. Ցուցակագրել ընդ
տերազմին եւ Կիլիկեան
դէպքերուն նահատակուա
բոլոր Զէյթունցիները։

Է. «Ցօղթանկի ցօ
տել ամէն տարուան
28ը, ի յիշատակ 1895
թուականին, որով կը
Զէյթունցիներու իրաւունք
եւ կը բարձրանար Հայ
վարկը։

Ը. Անդամագրել բոլոր
բնակիչները Հայրենակ
Միութեան, իբր զինուոր
կան պարտականութիւն։

Նոյն որոշումները կը յա
իւրաքանչիւր Հայու նկատ
բոլոր անոնց՝ որոնք սիրտ

Զէյթունի անունը մե
շատ մը յիշատակներ կ'
Ան մեզ կը սորվեցնէ թէ
բուռ մը հայութիւն ցա
լեռնաշղթային մէջ հա
տարիներ կռուեցաւ շատ
մեծ ուժերու դէմ, թէ ա
թեան ոգին եւ Աստուա
փափաքը ինչպէ՜ս վառ պ
ցաւ այդ հայորդիներուն

Անոր ապացոյցներն
թունի մղած 36 կանոնա
տերազմները եւ անհամար
ու մանր ընդհարումները։

Զէյթունի բարձրագ
նշանակէ բարձրացումը
կան կորովին, հայ մարմ
գրին։ Դարեր իր գոյութիւն
հող Զէյթունի մօտ 40.0
յութենէն, հազիւ 1.5
մնացած է ասոր ու անդ
Անոնք ջանք կը թափեն
խմբելու եւ իրենց
ծննդավայրին անունը
ցնելու։

Ընդհ. հայութեան
կ'իյնայ հետաքրքրուիլ
թունի բուռ մը բեկոր
օգնել անոնց ճիգերուն։

Թէեւ չկայ Զէյթուն
անոր ռազմիկ հերոս
շատեր, այլ սակայն կա
պայքարին համար
Զէյթունցիներու ձգտու
կ'ուզէ վեր բռնել անթ
բազմիներու եւ կախմիներ
կ'ուզէ՝ յաւերժացնել
պերու արիւնով ու
գաղափարով թրծուած
հիմնելով Զէյթուն մը։

Կարելի՞ է իրագ
որոշումները։ Այո՛, կարե
րովհետեւ մեծ հաւաք
ինչպէս նաեւ գոհաբեր
ազատութեան սէր,

...րգուելու համար պէտք է թղթաբերել Ջէյթունի պատմութիւնը, որ կը տեւէր վաղահաբութիւն, կ'արտօնուի, քեննաւեռական ոգի եւ ազատութեան սէր։

Գտնենք Ջէյթունի խելահեղ, գուրգուրանք անոնց առաջ, ազատութիւններուն վրայ, քաջաբերնք գանենք ամէն կերպով, արժէ տարին հեղ մըն ալ մտաբերենք զանոնք։ Եւ այս՝ մեր սրտին մէջ արթնցնելով հին յիշատակներ որոնք մինչեւ այսօր կրցեր կուտան Զկեցցէ՛ Ջէյթուն, կեցցէ Ջէյթուն»։

* Այս օրերս թերթերու մէջ կը գրուին որ հատատուեր կարգ մը գիւղերու մասին, որոնք պիտի կառուցուին Լաթաքիոյ շրջանին մէջ։

Հաստատուելիք վայրերը կը գտնուին Լաթաքիոյ սանճագին Պասիտի գաւառին մէջ Լաթաքիայէն ինքնաշարժի ճամբով 100 քիլոմեթր վրայ, մինչդեռ քալելով ... ժամուան ճամբայ է ...ովի գծով։

...կը գտնուի ճէպէլ Նուսէյրի ...եմի Որոնդէս գետ նայող կողմուն վրայ Բաւական ջրաբեր եւ կարմրահող գետին մը ունի, ուր կարելի է մշակել ամէն տեսակ բոյսեր, մանաւանդ բամպակ եւ ...թին։ Ըստ գիւղացիներու յայտարարութիւններուն՝ կլիման առողջարար է եւ կարելի է Հայերու համար լաւ բնակելի տեղեր նկատել։

Նոյն կողմերու բնակիչները լաւ համարում ունին Հայերու վրայ եւ կ'ուզեն որ Հայեր գան ու բնակին այն կողմերը եւ մշակեն անմշակ հողերը։

Իրաւցնէ ալ հայ գիւղերու հաստատման համար Ալէփներու շրջանը կարելի է ամէնէն յարմար վայրերէն մէկը նկատել եւ յանձնարարել մեր սուրիական հայրենակիցներուն։ Մանաւանդ բոլոր անոնց, որոնք կ'ուզեն աւերտար հողին կապուիլ եւ ...պէ պտուղին արժանանալ։

ՆՊԸՑ

ՆՈՐ «ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐ ԳՏՆՈՒԱԾ

Պոլսոյ Լքեալ գոյքերու վարչութեան տնօրէն Ալի Րիզա պէյ, յանձնաժողովի անդամներէն Թէվֆիք պէյի հետ Թարապիոյ եւ Պէօյիւքտէրէի կողմերը քննութիւն կատարած եւ 30 կտոր լքեալ գոյքեր երեւան հանած է։

Ըստ նոյն գաղտնի վերջին շարունակուած ընթացքին, 20 կտոր ո րիշ լքեալ գոյքեր գտնուած են։

ՀԱՄԵՍՏ ԲՈՅՆ ՄԸ

ՓԱԹՐԱՍ, (Յունաստան). — Շնորհիւ Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան, մեր դպրոցը կանգուն կը մնայ հինգ տարիներէ ի վեր։ Առանց այս օժանդակութեան, դժբախտաբար պիտի չունենայինք դպրոց մը՝ քանի որ նոյնիսկ հիմա ենթակայ եղեր չունինք։ Հազիւ տարին երկու անգամ Ծնունդին և Զատկին քահանայ մը կուգայ եւ ժողովուրդը հոգեւոր մխիթարութիւն կը ստանայ։

Գաղութը շատ խեղճ է. բացի 4-5 ընտանիքէ միւսները տաղաւարներու մէջ կ'ապրին եւ օրը օրին աշխատավարձով կ'անցնեն։ 800ի չափ երկսեռ հայութիւն մը կայ։ Տարին 25-30 ծնունդ եւ 4-5 մահ կ'ունենանք։ Հոս հիմա 4 տարիէ ի վեր Ազգ. Մարմին գոյութիւն չունի։ Լաւագոյն համարուած է որեւէ է թաղականութիւն չկազմել, տեղի չտալու համար կուսակցական վէճերու։

Դպրոցը բացուած է Գ. Տիրան Գասպարեանի ջանքերով, առանց առնչիմի մը ակնկալութեան, ինչպէս պիտի երեւի ընդհանուր հաշուեկշիռէն։ Ունինք 24 նախակրթարանի եւ 41 մանկապարտէզի աշակերտներ։ Յառաջիկայ շրջանին համար թէեւ նորեկներ կ'ուզեն արձանագրուիլ, սակայն թէ շէնքի փոքրութիւնը [եւ թէ նոր դասատուի պէտքի համար հարկ եղած գոհողութիւնը ընելու անկարող՝ կը ստիպուի նոյն չափի վրայ ընթանալ, մինչեւ որ պարագաները ներեն։ Աշակերտներն ամբողջովին ձրի առնըւած են, այլապէս եւ ոչ իսկ 10 աշակերտ կարելի է բերել, քանի որ շատեր հազիւ չոր հաց մը կրնան ճարել։

Պելոպոնէսի շրջակայ ցիր ու ցան Հայերու օտարացման հետ բաղդատելով, Փաթրաս շատ բախտաւոր է, որ Փարիզի Հայ Տիկնանց Թանկագին աջակցութեան շնորհիւ (տարեկան 15.000 ֆր.) կրցաւ փրկուիլ։ Եւ կը մտածեմ թէ զեռ որքա՛ն Փաթրասներ կան, որոնք այս ընթացքով փճանալու, ձուլուելու վտանգին ենթարկուած են եւ թէ Բարեգործականի վճարած կամ վճարելի տարեկան 20 ոսկիները շատ չնչին ծառայութիւն մը կ'ընեն։

Կը յուսամ թէ «Յառաջ» այդ մասին իր ընելիք կոչով պիտի կրնայ լսելի ընել տալ այսպիսի կարեւոր ու անյետաձգելի պահանջ մը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՆԱԽԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՐՏԱԻՈՐԻՉ

Պարտաւորիչ նախակրթութեան օրէնքը այս տարի Պոլսոյ մէջ պիտի գործադրուի եւ բոլոր տղաքը դպրոց պիտի դրուին։ Այս առթիւ ուշադրութեամբ նկատի պիտի առնուի նաեւ օտար դպրոցներու մէջ աշակերտող թուրք տղոց գիրքը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱՆՔ

«Խ. Հ.»ի աշխատակից մը կը գանգատի.

— «Երեւանի մարմնակրթականը իր կազմակերպութեան առաջին օրէն իսկ կանոնաւոր գծաւորութիւններու բախած է։ Գործնական դաշտ չկայ, հմուտ արահ չկայ եւ վերջապէս, այս վիճակով, աշխատանքները շարունակել անկարելի է։ Հասկնալի է որ քաղաքին մէջ չկայ մարմնակրթանքի յատուկ արահ։ Բայց արդեօ՞ք հնարաւոր չէ ճարել այդ տեսակ շէնք մը, որ ծառայէ մարմնակրթական կազմակերպութեան իբր արահ։ Ու թէեւ դաշտ ունինք, բայց ան չի ծառայեր նպատակներուն, կարգ մը արհեստագիտական եւ առողջապահական պայմաններու պակասին հետեւանքով։ Օրինակ, երբ հով ելլէ, դաշտին մէջ այն տեսակ փոշի մը կը բարձրանայ, որ քովդ կանգնած մարդը չես տեսներ. չկայ խմելու ջուր, դաշտը այնքան լեցուն է քարերով, որ ամէն խաղի ժամանակ պէտք է մաքրել եւ վերջապէս աշխատանք կատարելը անկարելի կը դառնայ, եւ այդ պատճառով ալ, շատ խումբեր մինչեւ այսօր դաշտ չեն ելած։»

ՍԵՒԱՆԻ ԵՒ ԱՐԱԳԱԾԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Սեւանի լիճն ու Արագածն ուսումնասիրելու գործին յատկացուած է 450,000 ռուբլի։

Աշխատանքներու նպատակն է պարզել այն խնդիրները. թէ որքա՞ն հնարաւորութիւն կայ Արագածի ստորերկրեայ ջուրերը օգտագործելու ոռոգումներու համար եւ թէ ի՞նչ հետեւանքներ կրնայ ունենալ Սեւանի լճի մակարդակի նուազումը։

ԽՈՋԱԿԻ ՄԹԵՐՔԸ

Երեւանի մետաքսի գործարանն անցեալ տարի մթերած էր 122 թոնո մետաքս։ Այս տարի նախատեսուած է մթերել 125 թոնո բայց մինչեւ այժմ մթերուած մետաքսի քանակութիւնը կը հասնի 9ի։

Անցեալ տարի հունար աշխատանոցները արտադրած են 57.000 տուփ հունտ, իսկ այս տարի պիտի արտադրեն 105,000 տուփ։ Հունտի պատրաստման աշխատանքները վերջանալու վրայ են։ Երկու գործարաններն ալ (մէկը Մեղրիի մէջ) լրիւ բռնաւորուած են։ Երկու աշխատանոցներուն մէջ կ'աշխատին 380 բանուորներ։

Կազմուած է հնգամեայ ծրագիր, որուն համաձայն նախատեսուած է շինել հաւնոր երկու աշխատանոց, իսկ եղածներուն վրայ աւելցնել 20 մեքենաներ։ Կազմուած ծրագիրը վաւերացուած է համապատասխան մարմիններու կողմէ։

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ ԵՒ ՆՈՎԷՆՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆ · ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Օգոստոս 22ին, Երեւանի գեղագոյն դատարանը քննեց սխամ է Արամիան եպս. Սամուէլեանի գործը։

Եպիսկոպոսը 79 տարու է եւ մինչ արդեն է Էջմիածին։ Ըստ Խ. Հ.ի, քաղաքական համոզումներով միապետական է եւ կը մեղադրուի հետեւեալ մեղքով.

1905էն մինչեւ 1917ի փետրուարեան յեղափոխութիւնը, վարած է խարգովի եկեղեցիներու գործակալութեան պաշտօնը Միեւնոյն ժամանակ աշխատած է տեղւոյն ոստիկանական վարչութեան մէջ։ Ասոնցմէ ետք, 1919ին Ուկրանիայի խորհրդային զօրքերուն յառաջխաղացման ատեն, լեհական գեսպանին միջոցով, արտասահմանէն ստացած է գրքեր եւ թերթեր եւ անոնց փոխարէն, իր տեղէն զրկած է լրտեսական բնոյթ կրող փաստաթուղթեր։

Քաղ. քաջական կռիւներու ժամանակ, եպիսկոպոսը փախչելով շարունակել իր առաջուան երջանիկ կեանքը նամակներ գրած է զանազան թագաւորներու, նախարարներու (Անգլիոյ թագաւորին, Փուլիճին, Չեմպըրլէյնին, Ցուկէրին, Մուսոլինիին, եւն.)։ Եպիսկոպոսին նպատակն է եղած Ուկրանիոյ հայութիւնը տեղափոխել Կիպրոս, «Ռուսիոյ Հայութիւնը հաստատելու համար Կիպրոսին... հովանաւորութեամբ Մեծն Բրիտանիոյ եւ եւրոպական միւս մեծ պետութիւններին», կը մասնաւորէ Խ. Հ.։ Այս պետական անձերուն հետ, եպիսկոպոսը թղթակցած է լեհական դեսպանատան միջոցով։ 1922-24ին ան գիտնած է Անգլիոյ արտաքին նախարարին, խնդրելով որ Ուկրանիայի հայութեան յատկացնէ Կիպրոս կղզին։ Նախարարը մերժած է, բայց խոստացած է յետագային դարձ տեղափոխել ուրիշ տեղ մը։

Նոյնպէս, այդ խնդրանքով, Սամուէլեան եպիսկոպոս դիմած է բէնեդիկտոսի արքայուհին, որպէսզի միջամտէ, այդ խնդրին լուծման տալու համար։

Այս գիմումներուն հետեւանքով, եպիսկոպոսը կը մեղադրուի իբր լրտեսական յանցանք։

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱԶ ԶՈՀԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

ՏԷՍԻՆ — Զօռա կը գտնուի Սեբաստիայէն 72 մղոն, դէպի Արեւելք։ Սրապիի օրերէն ձգած աճ մը, տրահատորներ, գետ կը հեռենեն, խնդրելով ելք մը փրկութեան։ Մենք ֆրանսայի Ջզուացիներս, որքան քար սիրտ պէտք է եղած ըլլանք, այս աղաղակները չլսելու համար։

Մեր ծննդավայրը մնացած բեկորները, մեծ մասով երիտասարդ, ոչ տուն ունին, ոչ ուտելու հաց։ Ամէն ինչ աճուրդի հանուած է պարտքի փոխարէն, իսկ ճամբու ծախք չունին դուրս ելլելու համար։

Անկարելի է ալքերը գոց յօրանջել։ Մարսէյլի Հայրենակցական Միութենէն լուրջեւ շօշափելի գործունէութիւն կը սպասենք։ Իսկ Լիոնի հայրենակիցներն ալ իրենց կարգին պէտք է շարժին։ Ի հարկին բեկորներու ցանկն ալ կը ներկայացնենք։

Ն. Շիրինեան

ՉԱՐՍԱՆՃԱԳՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Վերջերս Չարսանճագցիներու պատգ. ժողովին մէջ որոշուեցաւ յուլիս 7ը Աղեռնոյց փոնտի օր հռչակել։ Կար ուրիշ կարեւոր առաջարկ մը որ ազգային ձգուեցաւ կեցք։ Վարչութիւնը առաջին որոշումը գործադրելու, իր հովանաւորութեամբ Մարսէյլի մասնաճիւղին սարքել տալով գաշտահանդէս մը, որուն նկարագրութիւնը կարդացինք «Յառաջ»ի մէջ։

Այս թղթակցութեամբ կ'ուզենք խօսիլ կեցք. վարչութեան անտարբերութեան վրայ, հրաւիրելով նաեւ բոլոր սրտցաւ հայրենակիցներուն ուշադրութիւնը։ Վարչութիւնը Մարսէյլի մէջ Աղեռնոյց փոնտի համար գաշտահանդէս սարքել տուաւ. սակայն շրջաններուն մէջ գտնուող միութիւններուն ալ չթելադրեց մինոյն դղուեցաւ աշխատանք տանիլ։ Ցաւալի է ըսել որ շրջաններն ալ չզգացին այդ պակասը ու երեսի վրայ ձգուեցաւ այնքա՛ն նուիրական գործ մը։

Նախապէս ուրախութեամբ լսեցինք որ Աղեռնոյց փոնտին համար արկղներ պիտի շինուին, բաժնեկցելու ընտանիքներու մէջ զետեղելու հ․մար։ Մինչեւ այսօր ոչինչ եղած է եւ հանգանակութիւնն ալ երեսի վրայ ձգուեցաւ։

Ցաւով կ'իմանանք նաեւ Լիոնի մասնաճիւղին յաւելեան դատապարտութիւնը, շնորհիւ կարգ մը խռովարարներու. իսկ Սէն Շամոն, Վալանս եւ փոն տը Շէբիւին ալ անձայն կը մնան։

Վարչութիւնը իր գոյութենէն ի վեր չէ թղթակցած, արտասահմանի մէջ կազմուող կամ կազմուելիք Միութեանց հետ. օրինակ Ամերիկա եւ Սուրիա, մանաւանդ Սուրիան որուն կազմուելիք վերջ ունէ խօսք չլսուեցաւ։

Հայրենակիցնե՛ր, այս ամէնը յանձնելով բոլորիդ ուշադրութեան, պէտք է սթափինք եւ կատարենք մեր պարտականութիւնը, եթէ ոչ ուրիշ բանի, գէթ յանուն Անատոլուի խորշը մնացած բեկորներուն։

Արտասահմանի եւ Ֆրանսահայ Չարսանճագցիները պէտք է լսեն վերջապէս, իրենց արենակիցներուն աղիողորմ ձայնը։ Ամէն հայրենակից որ ապրած է այն սեւ օրերը եւ ճաշակած թուրքին սեւ հացը, ինչպէս անտարբեր կրնայ կենալ եւ կամ ինչո՞ւ չի խօսիր հաւաքական մարմիններուն, որպէսզի դուրս գան իրենց պատեանէն ու գործի լծուին։

Մ. Թաշճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԲԱՆԱԿՈՒՄԸ

Անցեալ շաբաթ իրիկուն, Թրոքատերոյի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ խաղաղասէրներու տարեկան հաւաքոյթը. Նախագահութեամբ երկրագործական նախարար ժան Էնոքեի։ Ներկայ էին ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ ֆրանսայէն եւ Գերմանիայէն։

Ֆրանսայի Հայ Արիներուն Փարիզի խումբն ալ հրաւիրուած ըլլալով Մարք Սանեիէի կողմէ, ներկայ էր հանդիսաւորութեանց, բեմին վրայ, հայկական եռագոյնով։ Օտար խաղաղասէրները խումբեր եկած էին Գերմանիայէն, Զուիցերիայէն եւ Անգլիայէն։

* Կիրակի օր հայ արիները մեկնեցան Պիէրվիլ բանակելու, Գերմանացիներու եւ Ֆրանսացիներու հետ։ Յաղթական ծամբարէն վերջ, հայ արիները հաճոյքով է որ մասնակցեցան համաշխարհային եղբայրական այս նոր ցոյցին։ Բանակումի ընթացքին, հայ արիներն ալ կազմակերպեցին խաղեր եւ բանակումի կրակներ, ուր ամէն անգամ կը խօսէին Գերմանացիներ, Մարք Սանեիէ եւ հայ պետը։ Մեծ բանակումի կրակին, Մարք Սանեիէ ըսաւ.—

— Ես կը սպասեմ որ օր մը այս բանակումի կրակը Արարատի լանջերուն վրայ կատարենք, երբ մեր տղոց հայրենիքը ազատագրուի։

Հինգշաբթի երեկոյ տեղի ունեցաւ մեծ ճաշկերոյթ մը, նախագահութեամբ Մարք Սանեիէի եւ բոլոր շրջապատի քաղաքներուն քաղաքապետներով։ Հրաւիրուած էին նաեւ հայ արիները։ Անգամ մը եւս կը տեսնէինք, Հայեր, Անգլիացիներ, պելժեր, ֆրանսացիներ եւ Գերմանացիներ, խառնուած իրարու, իբր եղբայրներ։

Հայ արիները միշտ պանծացուցին հայ անունը եւ Անգլիոյ ծամբարէն վերջ այս բանակումով ալ աւելցուցին իրենց արդէն շատ հարուստ յիշատակներուն վրայ։

Պիէրվիլի մէջ ուր միայն եղբայրական սէրն է որ կը տիրէ, հայ տղաք իրենց բաժինը սիրով կը բերեն յանուն համաշխարհային եղբայրութեան։

Գ. Մեծատուրեան

ՄՈՒՐՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱ-ՔՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

Ցնծալով որ հարցաքննութիւնը կը կատարէր ու գաղը կ'անփոփէր գիւանպետը (Զվէզիրի քեաթիպին»), մինչդեռ քաղաքաբերդ-դատաւորին դերը կը կատարէր «վճռեցի» (հիւքմ իթմիմ) օրինական բանաձեւը արտասանելուն մէջ՝ Զի՛նչ պէտք այս «Մեծ էֆէնտի»ին — բաբեր իր տգէտ պարզունակ գաւառականը — քանի որ ամբողջ գաւառը կը վարուի «պզտիկ էֆէնտի»ին կողմէ։»

Պալատի պաշտօնէութիւնը, վերջապէս, երիտասարդ Մահմուտը հրշապատող «անտէրուն»ի աղաներն եւ մանկլաւիկները, որոնց շահը կը պահանջէր արքունիքի ազդեցութեան անվթար պահպանումը, ձեռքի տակէ կը գրգէին Նէնի Չէրիներն ու «Իւլէմա»ն՝ որուն ներկայացուցիչները Րամազանի քարոզութիւններէն օգտուեր եւ մզկիթներու մէջ հաւաքուող ժողովուրդին կրօնական զգացումները գրգռեր էին՝ «Պայրաքտարը» ներկայացնելով իբր թշնամի «Հէրիաթ»ի սկզբունքներով նուիրագործուած վարչական դրութեան ու ընկերային կեանքին։

— Րումէլիի քեչո՛ւն, «Ըլթաքը», կը փսփսային ամբոխին մէջ մոլեռանդ Նէնի-Չէրիներ իրարու, պիտի տեսնէք թէ ինչ պիտի ըլլայ իր վերջը. ''պայրամ,,էն ետքը կամ սուրը պիտի գործէ կամ դանակը։

Ու ժողովուրդին մէջ սպրդած ''անտէրունի,, պալթաճիներ կը բացատրէին իրենց շուրջը գրտնուողներուն թէ Սուլթանն ալ գժգոհ էր ''Պայրաքտար,,ի գեղուն տղդեցութենէն ու ''սէքպան,,ներու նոքելուկ կազմակերպութենէն, որ վտանգ կը սպառնար իր ինքնակալ կամքին։

— Հոգ մի ընէք, աւելա երկար աւեն չի կրնար տեւել,— ըսաւ ծեր խանութպան մը իր դրացիին, որ կէս ձայնով լուսանք կը տեղար ''սէքպան,,ներու հասցէին՝ անոնց լիառատ բաժնած խարագանի հարուածներէն հատ մըն ալ իր բաժնին իյնած ըլլալուն համար — չե՞ս տեսներ որչափ փոխուած է ''Ըլթաք,,ը, քանի մը ամսուան մէջ որքան կորսնցուց իր վէս կազքը։

— Ի՞նչ պիտի ըլլար անհաւատը, շուայրը — պատասխանեց այն անձը որու կ'ուղղուէին այս խօսքերը — Ըստուած ամենակարող է, անիկա կը տապալէ նոճիները որոնք կը յանդգնին իրենց նմաններէն վեր բարձրացնել գագաթնին. կը կարծէիր որ պիտի ներէ՞ր Մարգարէին օրէնքին անսաստող այս Թշուառականին, խալամական ''պէյթիւլ մալին,, խումն իր գեղխութիւններուն ծառայեցնող այս արիկային՝ իր սամ բարիշա կամքն ու կեանքը շարունակել։

— Փառաբանութիւն իր անսասան արդարութեանը, Մեր Ամենակարող Ալլահը ամէնուն գործին համեմատ կը անօրինէ արժանը, այս մարդը որ բեւրիգա երանեալ Հաճի-պէքթաշը, Նէնի-Չէրիներու օճախին հզօր պաշտպանը դժգոհացուց իր գերեզմանին մէջ ''սէքպան,,ներու անհաւատ կազմակերպութիւնը ստեղծելով, իր արժանաւոր պատիժը պիտի գտնէ։ Ցիրուն տարուան Նէնի-Չէրի մըն եմ. հաւատա՛ որ հատ իսկ չտեսայ որ օճ/քը ազատէր Հաճի-պէքթաշ Վէլիի. թող Աստուծոյ ողորմութիւնը իր հետը ըլլայ, գայրոյթէն։

— Կարողութեանը մեանիմ Աստուած իր մեծ Մարգարէին նուիրական օրէնքէն շեղողներուն պատիժը կը անօրինէ նոյնիսկ անոնց ամբարշտութեանը միջոցով Պայրաքտարը՝ որ առիւծի մը կը նմանէր իր բանակին հետ Պոլիս հասած օրը, հիմա կորաքամակ շունի մը երեւոյթը ունի։

— Այնոնցու սե՛ոը, կիներու ա՛էը. ըսաւ ծերունին աչքերու նշանակիչ քթթու մով մը, ճանճի չափ միջատներու երամ մը կը քաշէ մահը ներմուծելու առիւծին արտին մէջ. եթէ գաղտնիքը գիտնայի՛ր

— Գաղտնի՞քը, հարցուց ծերունի Նէնի-Չէրիին դրացին՝ թաղին կարեւորագոյն փերեզակը, շարունակելով բաղուկը շփել, որպէսզի տրեան շրջանը վերահաստատելով չէգոքացնէ խարագանի հարուածին ազդեցութիւնը։

— Ըէյխ Իսլամի գուռը մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ։ Իւլէմային եւ աւագանիին ''սէլամլըգ,,ները ազատ մտնող մէկ բարեկամս տուաւ ինծի այս տեղեկութիւնը գիտես ի՛նչ մ շոցով վրէժ կ'առնեն Պայրաքտարին, Քարտան-փաշային եւ Րումէլիի Պաշնակիցներ ըսուած խալամի թշնամի անհեթ-ծանէներուն հակառակորդները՝ այդ մարդերէն. Ներս եկուր որ պատմեմ քեզի առիկա։

* * *

Նէնի Չէրին ու փերեզակը առաջինին խանութը մտան, «Հէլ վաճիր կէտիկ,, մը՝ որ երկու փողոցի անկիւնը աչքառու գիրք մը ունէր։

Ի՛նչ որ պատմեց հօն ծերունին իր մտերիմ դրացիին, ժողովուրդեան բարձր դասակարգներուն մէջ ամէնուն բերանն էր արդէն առնէ մը ի վեր եւ խուժանին բերանն ալ ինկեր էր վերջերս՝ օրէ օր չափազանցուելով բնականաբար։

(2) ՏԻՐԱՆ ՔԵԼԷԿԵԱՆ

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացումը

Սէն Ժերմէնի հաշտութեան դաշնագրին (10 սեպտ. 1919) տասնամեակին առթիւ Աւստրիոյ մեծ գերման կուսակցութիւնը հրատարակեց թռուցիկ մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ Աւստրիոյ ազգայնական շրջանակները երբեք՝ չեն ճանչցած Սէն-Ժերմէնի այս դաշնագիրը, որ դաշնակիցներուն կողմէ բռնի պարտադրուեցաւ Աւստրիոյ։ Թռուցիկը շեշտելէ յետոյ այս անարդարութիւնը, կ'ըսէ թէ Աւստրիա յաւագոյն ապագայ մը կրնայ ապահովել իրեն համար ա՛յն ատեն միայն, երբ միանայ գերման մեծ հայրենիքին հետ։

∴ Աւստրօ-գերման արհեստակցական դաշնակցութիւնը յարեցաւ աւստրիական ֆաշիստ շարժումին, իր 80,000 անդամներով։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը մտահոգ է ֆաշիստ շարժումի զարգացումին համար եւ շաբթուս ամբողջ Աւստրիոյ մէջ 4000 հաւաքոյթներ պիտի գումարէ՝ բողոքելու համար ֆաշիստ շարժումին դէմ, որ քաղաքացիական կռիւ կը պատրաստէ։

Հրեայ եւ Արաբ իրար կը սպաննեն

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն սեպտ. 8 թուականով.

Այս առաւօտ Բեթանիոյ մէջ Հրեայ մը կռիւի մը ընթացքին ատրճանակով վիրաւորեց Արաբ մը, եւ պահ մը կը վախցուէր թէ այս միջադէպը ծանր համեմատութիւններ առնէ։

Երէկ գիշեր Լացի Պատին մօտ Հրեայ մը դաշունահարուեցաւ Արաբի մը կողմէ որ յաջողեցաւ փախչիլ։ Ուրիշ Արաբ մը Եաֆայի ճամբուն մէջ յարձակեցաւ Հրեայի մը վրայ։ Անգլիացի պահակներու ջոկատ մը՝ ձայները լսելով, կրակ բացաւ յարձակողին վրայ, բայց գնդակներէն ծանրապէս վիրաւորուեցան Արաբն ու Հրեան միաժամանակ։

Արաբներու կողմէ, Հրեաներու տուներուն կողոպտումը — եւ փոխադարձաբար — կը շարունակուի։ Երկու տարրերու միջեւ ատելութիւնը եւս կը շարունակուի։

∴ Հէնտըրսընի համաձայն, մինչեւ օգոստոս 31, սպաննուած են 83 իսլամ, 4 քրիստոնեայ եւ 109 հրեայ։ Այժմ կացութիւնը խաղաղ է։ Պատերազմական վիճակ չէ յայտարարուած եւ սովորական դատարաններն է որ կը գործեն։ Պալֆըրի յայտարարութիւնը կը պահուի։ Քննիչ մարմնի վերադարձէն յետոյ պիտի որոշուի թէ Պաղեստինի քաղաքականութեան մէջ ինչ փոփոխութիւն պիտի մտցուի։

∴ Լոնտոնի հրեայ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները կիրակի առաւօտ խորհրդակցական ժողով մը ունեցան՝ զբաղելու համար Պաղեստինի Հրեաներուն խնդրով։ Նախագահ Ավիկտոր Կոլտսմիտ ըսաւ թէ Պաղեստինի դէպքերը պատահական կամ անակնկալ պայթում մը չէին, այլ կազմակերպուած ձեռնարկմը՝ Հրէական Ազգային Տան կազմութեան, հետեւաբար եւ հոգատար պետութեան քաղաքականութեան դէմ։ Խօսեցան նաեւ Լէօնարտ Մոնթէ Ֆիորէ, հազարապետ Զօր Պէլիշա եւ ուրիշներ, որոնք որոշեցին կրկին դիմել անգլ. կառավարութեան։

∴ Պաղեստինի Հրեաներուն համար Անգլիոյ մէջ երկու շաբթուան մէջ հանգանակուեցաւ եօթնուկէս միլիոն ֆրանք։

Ռուսաչինական կռիւները

Մոսկուայի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ չինացի զինուորները վերջին օրերս կը սաստկացնեն իրենց յարձակումները սահմանագլուխի խորհրդային ջոկատներուն դէմ՝ մանաւանդ Խաբարովսկի եւ Պոգրանիչնայայի գօտիներուն մէջ։

Բլագովէշչէնքի շրջանին մէջ Չինացիները կրակ բացին խորհրդային նաւերու վրայ։

Կիրակի օր չինացի զինուորները յանկարծակի հրացանաձգութեան եւ թնդանօթաձգութեան սկսան Գրատէքովօ-Պոլտավսկիայի կողմէն։

Ճափոնական աղբիւրէ կը հաղորդեն որ ռուսական հինգ զինուորական օդանաւեր կիրակի առաւօտ ռումբեր արձակեցին Պոգրանիչնայայի կայարանին վրայ, սպաննելով երեսուն հոգի։

Կայարանը քանդուեցաւ։

Մանչուլի նահանգին մէջ գրգռութիւնը կ'աւելնայ։

Թուրքիոյ Գեղեցկութեան Թագուհին

«Ճիւմհուրիյէթ» թերթը ամիսներէ իվեր բացած էր մրցում մը գեղուհիներու, որոնց լուսանկարները կը հրատարակէր ամէն օր։ Ընթերցողներու քուէարկութեամբ, զատուած են 50 ամէնէն գեղեցիկ աղջիկները՝ Թուրքիոյ «Գեղեցկութեան թագուհի»ի իբրեւ թեկնածու։ Մրցումը տեղի ունեցած է Սեպտ. 2ին երկուշաբթի օր «Ճիւմհուրիյէթ»ի խմբագրատան մէջ. Ներկայացած են 20 գեղուհիներ միայն։

Դատական մարմինը կազմուած էր 50 ծանօթ անձերէ, որոնց 45ը ներկայ էին։ Առաջին քուէարկութիւնով կը զատուին ութ գեղուհիներ, որոնցմէ ամէնէն շատ քուէ առացած էր Հիճրան հանըմ։ Սակայն յիշեալը ամուսնացած ըլլալով, մրցումէն դուրս կը հանուի։ Մնացած եօթը հոգիի վրայ քուէարկութիւն կատարուելով, առաջին կը հանդիսանայ Ֆէրիհա Թէվֆիք հանըմ, երկրորդ՝ օր. Արաքսի Զթիկեան եւ երրորդ՝ Սէմիհէ հանըմ։ Սակայն քանի մը անդամներու առարկութեան վրայ, կրկին քուէարկութիւն կը կատարուի՝ Հայուհին երրորդ դասելու համար։

Թուրքերը կ'արգիլեն

«Ցէյլի Մէյլ»ի Թղթակիցը Ցարտանէլէն կը հեռագրէ 8 սեպտ. թուականով.

Անգլիացի եւ ամերիկացի 186 զբօսաշրջիկներ, որոնք «Թէոֆիլ-Կօթիէ» շոգենաւով եկած էին, թուրք պաշտօնեաներու կողմէ արգիլուեցան այցելել Տրուան, որ կը գտնուի Գումգալէի մօտ, պաշտպանուած շրջանին մէջ։ Զբօսաշրջիկներուն մէջ կային քանի մը անգլիացի երեսփոխաններ, եպիսկոպոս մը, Մոնրէալ դրամատան տնօրէնը եւ որոշ թիւով նշանաւոր գիտնականներ։

Այս արշաւանքը կազմակերպուած էր Լոնտոն Հէնրի Լըն գործակալութեան կողմէ։

Օդանաւի ծանր արկած մը

Լոնտոնի օդանաւային կայան Քրոյտընէն օգոստոս 31ին դէպի Հնդկաստան մեկնած թղթատար օդանաւը ուրբաթ կէսօրէն վերջ անկում մը ունեցաւ Ճասքի (Պարսկաստան) մէջ եւ կրակ առաւ։

Վարիչը, մեքենավարը եւ լոնտոնցի ճամբորդ մը՝ Պէլ մեռան։ Անթելի մասնագէտն ու երկրորդ մեքենավարը վիրաւորուեցան։ Օդանաւն ու բոլոր ծրարները փճացան։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Եոզղատի եւ շրջականներու Հայր. միութեան կողմէ, այս կիրակի առաւօտէն մինչեւ իրիկուն Սէն Քլուի անտառին մէջ։

Հաղորդակցութեան միջոցներ թիւ 2, 18, 25 հանրակառքերը եւ շոգեկառք հաււ Սէն Լազարէն։ Առաջնորդներ պիտի սպասեն Սէն Քլուի կամուրջին և անտառին մուտքի դուռին մօտ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"Ի

Թիւ 9 (Սեպտեմբեր) հետեւեալ բովանդակութեամբ.

1. Լաճէյի խորհրդաժողովի առթիւ՝ (խմբագր.), 2. Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին՝ (Ն. Հանգոյց), 3. Ցնտեսական քաղաքական խնդիրներ՝ (Ն. Բադալեան), 4. Երնգի ծրագիրը՝ (Մ. Տէրպէտէրեան), 5. Զտում (Աշոտ Արծրունի), 6. Լիման ֆոն Զանտէրս՝ (Ե. Սուրէն), 7. Գէորգ Չաւուշի ինքնակենսագրութիւնը, 8. Մեր զոհերը, 9. Թղթակցութիւններ, 10. Հայաստանի վարչական նոր բաժանումը, 11. Արձագանգներ։

Հ. Յ. Դ.

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ-Պուագոլոմպի Զ. Ե. Ռ. Միութեան ժողովը՝ այսօր երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մաքրուհի Հալէպեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր Պ. ՆՇԱՆ ՀԱԼԷՊԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կիւրինցի այրի տիկին Գոհար Մինասեան կը փնտռէ իր եզբօրորդիները՝ Լեւոն Մառուքեան եւ իր քոյրը Տիրուհիզա Մառուքեան (այժմ Թօփալեան)։ Կը կարծուի թէ Պէյրութէն Յունաստան անցած է։ Իմացնել՝ Տիկ. Գոհար Մինասեանի 138 Rue Garibaldi, Lyon.

— Չարշամպայի Ղուրշունլու գիւղէն Գալուստ Պօրզակեան կը փնտռէ իր հայրը Միհրան և հօրեղբայրը Աղասի Պօրզակեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ A. Keosséianի. 58 Ave. Augustin Dumont. Malakoff (Seine), France.

Սուրիոյ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս որդին Մարաշցի Հայկազ Էմիրալեան որ երկար ժամանակէ ի վեր կը գտնուի Փարիզ։ Կը խնդրուի Մարաշի Հ. Միութենէն եւ զինքը ճանչցողներէն իր հասցէն իմացնել՝ Siranosian c/o Aram Kasbarian. 11 Rue du Sénégal, Paris XX.

„ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ,

ՓԱՐԻԶ

Կը ծախուի St. Michel (կրպակ, թիւ 7 չէնքին դիմացը)
Odéon (Carrefour Odéon)
St. Lazare (Cour de Rome)
Cadet (Մէթրոյին գլուխը)
Belleville (19 Rue de Belleville)
Belleville (93 Rue Rébevol)

ՄԱՐՍԷՅԼ
Գ. Ցերիկեանց
13 Rue des Dominicaines

ԼԻՈՆ
Նուպար Յակոբեան
191 Cours Lafayette

ՎԱԼԱՆՍ
Ա. Փէրզիկեան
26 Bld. Vauban

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ
Դաւիթ Երամեան
Boulangerie Curtat
Rue de la Liberté

ՏԷՍԻՆ
Ն. Պօտուրեան եւ Մ. Գինոսեան
Café Arménien. Ave. Jean Jaurès

ԻԻՍԷԼ
Ցարութիւն Աղամեան
• S. A. M.

ԼԱ ՍԻՈԹԱ
Ղեւոնդ Թորոսեան
46 Rue des Poilus

ՊՈԼԷՆ
Խաչիկ Աւետիսեան
Maison Pyron Marius rue de Béal

ԼԱՆՍԷՅ
Պարգեւ Խաչիկեան
4 Rue Doct. Michaud

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ
L. Marchand
34 Place de la Liberté

ՊԷՅՐՈՒԹ
Թ. Ցաճակեան
(Ընդհ. Գործակալ Լիբանանի)
B. P. 517
կը ծախուի նաեւ
1. Librairie Mourad Chadrjian et Bahadourian, Bab Yacoub
2. Վաճառ Ոսկունեան
(Գրավաճառ)
Maarat No. 109

ՀԱԼԷՊ
Գրիգոր Հազարշաճեան
c/o M. Siranossian

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Սեպտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթեռլին.	L. St.	123.90
Տոլար.	Dollar	25.54
Մարք 100	Mark	609.—
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	12,25
Թրք. ոսկի	» » or	106.90
Մէճիտիէ	Médjidié	8 75
Լէվա 100	Léva	18.62
Տրախմի »	Drachme	33.25
Լիր »	Lire	133.65
Պելժ. Ֆր. »	Fr. Belge	71.10
Զուից. »	Fr. Suisse	492.50
Լէյ »	Leï	15.15

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ.-Քր.-Ֆոնս. I	Cr. Fonc. Eg.	2260.—
» II	»	1665.—
» III	»	1650.—
Թուրքիոյ Վիճակ.	Lots turcs	82.—

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]		
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]		
ԻՏԱԼԻԱ			350 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]		
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

11 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1036

ՕՐԱԹԵՐԹ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Վ.ԱՂՈՒԱՆ ԵՒՐՈՊԱՆ

Բացման ճառերէն յետոյ, անհաւասիկ ծրագիրները:

Ինչպէս յայտարարուած էր, Ֆրանսայի վարչապետ երկուշաբթի օր (9 սեպտ. Ժընեւի մէջ, ճաշի հրաւիրեց եւրոպական 23 պետութեանց ներկայացուցիչները, մտերմօրէն զրուցելու համար իր տեսակէտներ՝ «Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներ»ու մասին:

Թերթերը շատ համառօտ կուտան Պրիանի ճառը, բայց յայտնի են, արդէն, անոր հիմնական կէտերը: Անբողջ արարողութիւնը տեւած է 30 վայրկեան, հետեւեալ եզրակացութեամբ. — Աւելորդ համարել ուսումնասիրութեանց յանձնախումբի մը կազմութիւնը, եւ Ֆրանսայի յանձնել որ խորհրդակցի եւրոպական կառավարութեանց հետ, որոշ հարցարանի մը համաձայն: Պատասխանները ստանալէ յետոյ, Պ. Պրիան տեղեկագիր մը պիտի պատրաստէ, Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ Ընդհ. Ժողովին համար 1930 սեպտեմբեր:

Մէկ տարին երկար չէ, հիմնաւորելու համար քաղաքականութիւն մը, որ սահմանուած է նոր շրջան մը բանալու ծերունի Եւրոպային համար: Տարիներով արծարծուած այլ մերժուած միտք մը, «գնորք» մըն է որ ձեւ ու մարմին պիտի առնէ, այսպէս կամ այնպէս: Առաջին տպաւորութիւնները խառնակ են, եւ աւելի շատ յոռետեսութիւն կը նշմարուի քան լաւատեսութիւն:

Պատերազմի դադարումէն տասը տարի յետոյ, երբ մարդիկ անվերջ ծրագիրներ կ'որոճան խաղաղութիւնը ապահովելու համար, կը նշանակէ թէ տակաւին հանգիստ չեն: Իսկ այդ անհանգստութիւնը կրնայ ճակատագրական ելքի մը յանգիլ: Կամ այն է որ իսկապէս պիտի ամրապնդուի խաղաղութիւնը, դարմանելով բոլոր թիւրիմացութիւններն ու անարդարութիւնները: Եւ կամ, անգամ մըն ալ պիտի պայթի կուտակուած վառօդը, աւելի ճեղքեր բանալով տիրող կարգուսարքին մէջ:

Ներկայ պարագային, տեսակ մը ինքնապաշտպանութեան պայքար է որ կը կազմակերպուի, եթէ, երբեք յաջողի: Կարելի է ըսել, նոյնիսկ, թէ իր ապագային մտահոգ Եւրոպան է որ կը փորձէ գլուխ վերցնել Ամերիկայի յարաճուն եւ սպառնալից գերապետութեան դէմ: Շատ ճիշդ բացատրած է Պրիան.

Եւրոպան չի կրնար ապրիլ այսպէս: Կա՛մ պատերազմի պիտի մատնուի, կամ թշուառութեան, եթէ չյաջողի կազմակերպուիլ եւ եթէ բազմազան ազգերը չկարենան համաձայնիլ իրարու մէջ:

Անշուշտ այս ձեռնարկը ուղղուած չէ «ո՛րեւէ երկրի կամ ազգի դէմ»: Այսպէ՛ս կը վայլէր ըսել: Բայց քանի որ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները պիտի կազմակերպուին Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակին մէջ, իսկ Ամերիկայի Մ. Նահանգները անդամ չեն այդ ընկերակցութեան, կարելի է ենթադրել թէ ինչպէս պիտի յարդարուի ճակատը:

Առ այժմ, իւրաքանչիւր պետութիւն իր ուզած եղանակով կ'ըմբռնէ առաջարկուած կազմակերպութիւնը: Շատեր որոշ մաքսային միութիւն կը համարեն առաջարկը, ուրիշներ՝ ընդհանուր ելմտական համաձայնութիւն: Իսկ բոլորն ալ կը ուզեն իրենց քաղաքական ձգտումները, մէջն բլլալով առաջարկին հեղինակը: Ամէն մէկը անձկութեամբ կը դողդղայ իր անկախութեան, վեհապետական իրաւունքներուն վրայ. ինչ որ կը նշանակէ թէ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները չեն կրնար հետեւիլ ամերիկեան օրինակին: Դաշնակցութիւն ն ալ հաճելի չթուիր, ինչպէս փափկութեամբ գրեց տուաւ Անգլիոյ ելեւմտական նախարարը Պ. Հէնտէրսըն, միեւնոյն ատեն առաջարկելով այս մասին ժողով մը գումարել Փարիզի մէջ:

Ինչ ուղղութեամբ ալ խմբագրուի վերջնական բանաձեւը, մէկ բան ստոյգ է. Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի բլլայ տէրը նոր կազմակերպութեան: Աւելի ճիշդ, ատով նոր ոյժ եւ հեղինակութիւն պիտի ստանայ Ազգաժողովը, որ այլեւս անհրաժեշտ ազդակ մըն է, հակառակ իր բոլոր թերութիւններուն:

Ընկերվարականները, ուժ տալով Ազգերու Դաշնակցութեան, կը ջանան բարեփոխել, ռամկավարացնել, իսկապէս ժողովուրդներու դաշնակցութեան մը վերածել զայն: Օրուան իշխանութիւններն ու քաղքենի տարրերը, թէեւ կասկածելի ծրագիրներ կը սնուցանեն, բայց նախատեսելով զալիքը, հետզհետէ կը զիջին կուտան, և նոյնքան անձկութեամբ կառչած են Ժընեւի ընդերքին:

Այդ մարդիկը, որքան ալ ծածկամիտ, այսուհանդերձ կը ենթարկուին նոր գաղափարներու եւ բարքերու: Պրիանն ու Շթրեզեմանն էին որ, իրարու հետ մրցումի ելան երկուշաբթի օր եւ աւելի առաջ, խաղաղութեան աւետարանը քարոզելու համար, սկսելով ընտանիքէն եւ դպրոցէն:

Դժուար է նախատեսել թէ ի՛նչ պիտի բլլայ վաղուան Եւրոպան: Բայց մարգարէ բլլալու պէտք չկայ, հասկնալու համար թէ, հետզհետէ կը քակուին եւ կը սրբուին հին տախտակները, իբրեւ հետեւանք այն յորդահոսան ալիքին որ կը կոչուի ժողովրդային յեղափոխութիւն:

Աստիճանաբար կը թուլնան հին կարգերն ու կապերը, ինչ՝ այն պարագային երբ չկան դղրդագին ցնցումներ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԶԱՐԻՔՆԵՐԷՆ

Պէյրութի «Ազդակ»ը գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (28 օգոստոս

— «Գլխաւոր աղանդը, որ ամենասկզբնական ընդհանրապես կատարած է մեր գաղութին մէջ եւ բազմաթիւ անփորձ եւ դեռատի աղջիկներ ու պատանիներ արկնային ալքայութեան պարտանացնելու խոստումով անկեալ օգնելու եւ լիմուրանոցներու մէջ փճացուցած, բողոքականութիւնն է

Ու մեր գաղութի մէջ աղանդական աղէտը այնքան զօրեղ եղեր, որքան մեր գաղութին մէջ. Մեր ժողովուրդի տկարութիւններէն եւ դժբախտութիւններէն օգտուող այս «պիբատէրներ»ը, ընտանեկան սուրբ յարկերէն ներս թափանցելով, բազմաթիւ ընտանիքներ կը դժբախտացնեն եւ ընտանեկան սէրը կը մեռցնեն անոնց մէջ: Փաթիմաներէն եւ բողոքականներէն առաջ ատոնք են ազգերը մխիթարութեան վերջացուցող նախանձը ամէն եկեղեցիի չինութեան առաջ, բոլոր պատուիրակութիւնն է որ քարոզասերի մը հաստատած է նորահաստատ կոյս գիւղերուն մէջ եւ սկսած իր գարշելի քարոզութիւններուն.

Ահա՛ այսպէս գիշեր ցերեկ կը գործեն օտարներու հովանաւորութիւնն ու նիւթական ու բարոյական օժանդակութիւնը վայելող հայ «առաքեալներ»ը, պատրաստելով հարիւրաւոր «շնորհալիներ» մեր ժողովուրդին մէջ, որոնք դիւրաւ կրնան ծուլութիւն տարուիլ յարանուանութիւններու նրանքին մէջ. Անոնց հետեւորդները կը դադրին հայ բլլալէ եւ կը կորսնցնեն ազգութեան ու հայրենիքի գաղափարը: Երկրային ուրիշ այլեւս անոնց համար անհրաժեշտ եւ անպէտ գոյութիւն մըն է եւ անկարող խանդավառելու զիրենք: Ինչպէս ծովու ինկած մարդ մը կը կառչի փրկութեան յուսալքին, ըսելով՝ ալ ամէն խնդրոյ եւ խօսակցութեան մէջ Քրիստոսն ու Աստուածը մէջտեղ կը բերէ, որովհետեւ անընդունակ է եւ կուրացած՝ ընդարձակ տեսնելու, խորհելու եւ ըմբռնելու կարողութենէն

Հալէպի մէջ խարսխած եւ հոն հաստատած իրենց բանակատեղին, ուղիներնը զօրակոչ յայտարարած են եւ որոշած հիւսիսային Սիրոյ հայութեան այլասերման եւ ապազգայնացման իրենց ուխտին: Հայ ազգային եկեղեցիին դէմ երկարած իրենց նիզակները, անոնք կ'աշխատին աւերակներու վերածել զայն եւ մեր հին փառքերու եւ հին օրերու յիշատակները անհետացնել»

ԺԱՆՏԱԽՏ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աթէնք, 9 սեպտ.— Փաթրասի մէջ ժանտախտի քանի մը դէպքեր պատահեցան

Անգլիական նաւատորմը մեկնեցաւ Պիրէոսի նաւահանգիստէն, ուր քանի մը կասկածելի դէպքեր նկատուեցան:

Գաւառայի մէջ ժանտախտի 16 դէպքեր արձանագրուած են:

Առողջապահական փոխ-նախարարը ստիպողաբար կանչուեցաւ Փրնեւ, ուր ընդհանուր միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ժանտախտի ծաւալումը արգիլելու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, Ֆրանսայի վարչապետ Պրիան առջի օր Ժընեւի մէջ հացկերոյթ մը տուաւ 27 եւրոպական պետութեանց ներկայացուցիչներուն, անոնց հետ խորհրդակցելու համար Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու կազմութեան մասին:

Հրաւիրուած պետութիւններն էին լատինական այբուբենի կարգով.— Ալպանիա, Գերմանիա, Աւստրիա, Պելճիքա, Մեծն Բրիտանիա, Պուլկարիա, Դանիա, Սպանիա, Էսթոնիա, Ֆինլանտա, Յունաստան, Հունգարիա, Իրլանտա, Իտալիա, Լաթվիա Լեթթոնիա, Լիթուանիա, Լիւքսէմպուրկ, Նորվեկիա, Հոլանտա, Լեհաստան, Փորթուկալ, Ռումանիա, Եուկոսլաւիա, Շուէտ, Զուիցերիա եւ Չեխոսլաւաքիա, ընդամէնը 27 պետութիւն, Ֆրանսան ալ հաշուելով՝ 28.

Հացկերոյթը տեղի ունեցաւ Պէրկէսի պանդոկին մէջ: Խորհրդակցութիւնները տեւեցին 80 վայրկեան, ժամը 14.36էն 15.55:

Նախ խօսք առաւ Պրիան, որ ըսաւ թէ մանրամասնութեանց մէջ չպիտի մտնէ, ո՛չ ալ ծրագիր պիտի ներկայացնէ: Իր կարծիքով Եւրոպա չի կրնար շարունակել ապրիլ այնպէս ինչպէս այսօր: Մինչ Միացեալ Նահանգները տնտեսապէս կը զարգանան, Եւրոպա, որ աւելի փոքր է, անկէ եւ բաժնուած զանազան փոքր պետութեանց, չի յառաջդիմեր: Պատճառն այն է որ մինչ Ամերիկայի 48 նահանգները առանց արգելքի ու տուրքերու ազատօրէն առեւտրական փոխանակութիւններ կ'ունենան, Եւրոպայի մէջ մաքսային հսկայ պատնէշներ ցցուած են, կան բազմատեսակ դրամներ, զանազան ցեղեր, լեզուներ ու կրօնքներ ու եթէ այս բազմազան ազգերը չկրնան իրարու հետ համաձայնիլ, կա՛մ պիտի պատերազմին շարունակ եւ կամ թշուառութեան պիտի ենթարկուին:

Պրիան բացատրեց թէ այս ձեռնարկը ո՛չ Ամերիկայի, ո՛չ ալ ուրիշ ոեւէ երկրի, հողամասի, անձի կամ ընկերակցութեան դէմ ուղղուած է: Ընդհակառակն կ'ուզէ մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակին մէջ, նպատակ ունենալով զարկ տալ ընդհանուր բարգաւաճման հողամասի մը, որ աւրշտկուեցաւ ահռելի աղէտի մը հետեւանքով:

Ոմանք այս դաշնակցութեան պիտի ուզեն քաղաքական, ուրիշներ տնտեսական հանգամանք: Բայց ոչ ոք կրնայ մերժել ուսումնասիրել զայն իրագործելու միջոցները, ո՛չ ոք կրնայ ըսել թէ ինք չի հետաքրքրուիր անով:

Եզրակացնելով, Պրիան հարցուց ներկաներուն թէ ամբողջութեանը մէջ կ'ընդունի՞ն իր թելադրութիւնները եւ ինչ ձեւ կ'առաջարկեն զանոնք իրագործելու համար:

Առաջին խօսողն եղաւ Շթրեզեման, որ ըսաւ թէ Պրիանի առաջարկը շատ հետաքրքիր է, ժողովուրդներու տնտեսական մերձեցման համար եւ թէ Եւրոպայի մէջ, ապահովութիւնը ամրապնդելու պատրուակին տակ, պէտք չէ ստեղծուի տեսակ մը գերպետութիւն, որ իրականին մէջ ազգային անկախութիւնը մեղցնող կործանարար բռնակալութիւն մը գործ դնէ:

Նպաստաւոր արտայայտուեցան նաեւ Հէնտըրսըն, Աւստրիոյ վարչապետ Շթոէէրուվից, Հիմանս, Մոթթա և Մարինքովիչ:

Ի վերջոյ որոշուեցաւ մասնաւոր յանձնաժողով մը չկազմել, այլ Ֆրանսայի ձգել այս խնդիրը ուսումնասիրելու հոգը իբրեւ նախաձեռնարկ պետութիւն: Ֆրանսական կառավարութիւնը այս մասին լայնօրէն պիտի խորհրդակցի եւրոպական կառավարութեանց հետ: Որոշուեցաւ նոյնպէս որ Պրիան յուշագիր մը եւ հարցարան մը ղրկէ խնդրոյ առարկայ գահլիճներուն:

Բոլոր պատասխանները ստանալէ յետոյ, վարչապետը պիտի կազմէ տեղեկագիր մը, որ ամէնէն ուշը պիտի քննուի Ազգերու Դաշնակցութեան 1930ի Ընդհանուր Ժողովին մէջ:

Շթրեզեմանի ճառը

Ժընեւի արխապագոսին մէջ մեծերը կը շարունակեն իրենց ճարտասանական մարզանքը: Անգլիոյ, Պելճիքայի, Ֆրանսայի, Յունաստանի եւ այլ երկիրներու գլխաւոր պատուիրակներէն վերջ, երկուշաբթի օր մեծ ճառ մը խօսեցաւ Գերմանիոյ արտաքին նախարար Շթրեզեման:

Ըսաւ թէ Լահէյի մէջ տրուած որոշումները գերման ժողովուրդի գոյութեան հիմքերուն եւ անոր տնտեսութեան գերագոյն շահերուն հետ կապ ունին: Կրնայ բլլալ որ ներկայիս գերման հանրային կարծիքը վերջնական եւ նոյնանման գաղութիւն մը չէ կազմած, բայց կայ կէտ մը որ մասնաւորապէս կը հետաքրքրէ զայն, որովհետեւ կը վերաբերի իր ազատութեան ու անկախութեան, այն է Հռենոսիոյ գինուորական գրաւման վերջ տրուիլը:

Գերման հանրային կարծիքին մէկ մասը, շարունակեց Շթրեզեման, պահանջած էր սեղմէ յետաձգել Գերմանիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, մինչեւ որ բոլորովին ազատագրուի մեր երկիրը: Սակայն մենք ուզեցինք աշխարհի տալ միջազգային համերաշխութեան մեծ օրինակ մը, ու ցաւագինօրէն տառապելով հանդերձ զինուորական գրաւման երկարաձգման համար, եկանք մտանք այս շրջափակին մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏԱՔԸ ՎԵՐՍԿՍԱՒ

Երկու շաբաթուան հովձուցիչ տաքէն յետոյ, ուրբաթ գիշեր քիչ մը մեղմացած էր տաքը եւ շաբաթ ու կիրակի աւելի սառնելի օդ մը ունեցանք: Երկուշաբթի կէսէն ջերմաչափը սկսաւ բարձրանալ այնպէս որ շուքին մէջ մինչեւ 32 աստիճան տաք կ'ընէր:

Երէկ կէսօրէն սկսեալ անտանելի տաք լուսաւ դարձեալ.

Դաշտերու մէջ տաքը աւելի սաստիկ է Պելթանի մէջ երկար անձրեւ մը չեկած եւ ցանքերը կը փճանան: Այս պատճառով վանի ելքիոլաստ [illegible] է հրապարակայի աղօթքներ ընել անձրեւ [illegible] համար: Մօրպիհանի զանազան եկեղեցիներուն մէջ թափօրներ կազմակերպուած եւ աղօթքներ եղած են:

ԸՆԿՂՄԱՆ ՆԱՒԵՐ

Բուլղարական Հայաստան շոգենաւը 1339 թոնո, Հէլսինգֆորս Աթոքոնի՝ ծովուն վրայ ընկղմեցաւ տասը վայրկեանի մէջ: Սամսոնայի բացերը ժայռի մը զարնուելով.

40 ճամբորդ եւ 30 նաւաստի ազատուելով կերան եղերք հասնիլ:

∴ Հայլէնտ փրայտ անգլ. շոգենաւը, որ Լոնտոնէն Պուէնոս Այրես կ'երթար, Վիկոյի բացերը խութի մը զարնուելով խորտակուեցաւ. Անթելով օգնութիւն ուղղուած բլլալով, քանի մը շոգենաւեր փութացին աղէտին վայրը եւ ճամբորդները ազատեցին.

∴ Ուրիշ անգլ. շոգենաւ մը Քուին ավ թանէթ, որ Քալէ գացած էր 600 ճամբորդներով, վերադարձին Հերվրայէյի բացերը խրեցաւ աւազի վրայ.

ՊԱՅԹՈՒՄ ՆԱՒԹԱՀՈՐԻ ՄԷՋ

Պուքրէշ, 9. սեպտ. Շաբաթ գիշեր պայթում մը տեղի ունեցաւ Քամփինայի բոլորի ատամնին մէջ եւ հրդեհ առաջ եկաւ: Պէտք եղաւ 11 ժամ աշխատիլ կրակը սանձահարելու համար.

Այս պայթումէն մեռան չորս բանուորներ, մէկ ճարտարագէտ եւ վիրաւորուեցան 12 բանուորներ, չորսը ծանր կերպով.

Բանուորներէն մէկը մեռաւ վայրկենապէս, միւս երեքը, որոնց հագուստները կրակ առած էին, մեռան սարսափելի տառապանքներէ վերջ, ո՛չ մէկ օգնութիւն ստացած բլլալով

ԻՆԴՈՍԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

Ինդոսի յորդումը լայն համեմատութիւններ առած է. Արդէն իսկ ողողուած են 50 գիւղեր: Մեծ թիւով արջառ կորսուած է, վնասները 37,500 ոսկիի կը հասնին:

Հնագոյն մը համաձայն, Սինտի շրջանին մէջ ջուրերու տակ անցած են 58 գիւղեր, որոնց բնակիչները մերժած էին ապահով տեղեր երթալ՝ հակառակ իշխանութեանց ազդարարութեան.

ՓԱՐԻԶԻ եւ արուարձաններուն մէջ չորս տեղ հրդեհ ծագեցաւ աչքի օր, նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով.

ՆԻՒ ԵՈՐՔ համայնավար կուսակցութիւնը որ 6,000 բանուորի փախառութիւն մը չէր կրցած վճարել, սնանկ հռչակուեցաւ:

ՍԱՄՍՈՆՑԻ բերքը 45 միլիոն քիլո եղած է այս տարի Թուրքիոյ մէջ: Սամսոնի ծխախոտը այս տարի քիչ եղած է թէեւ, բայց որակով ընտիր է: Իզմիրի շրջակայքը ծխախոտներու վաճառումը անդադին շրջանի մը մէջ մտած է: Ամերիկեան եւ գերման տուներ իրենց գնումները սկսած են արդէն:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՄՈՒՍԱՎԱԹ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

Մեր մամուլը,— մասնաւորապէս «Յառաջ»ը,— ամենալայն ուշադրութեան առաւ այն մերկացումները, որոնք տարիուէ մը առաջ՝ Մոսկուայի պաշտօնաթերթ «Պրաւդա»յի էջերում, երեւան հանեց ազրբէջանցի համայնավար Կարայեւը:

«Պրաւդա»յի յօդուածագրի տուած տեղեկութիւնների համաձայն, խորհրդային սահմաններում ապրող մահմետական ազգութիւնների մէջ գերիշխում են համաթրքական տրամադրութիւններ եւ այդ գաղափարի հրահրողներն ու տարածողներն են օսմանեան բանակից մնացած սպաներն ու Բէժայի կրօնաւոր գործակալները: Կարայեւի մեղադրանքներն ուղղուած էին գլխաւորապէս Թուրքմէնիստանի, Ուզբէկստանի և Դաղստանի դէմ: Գալով իր հայրենիքին՝ Ազրբէջանին, նա կիսաբերան ակնարկում էր, թէ այնտեղ էլ մուսաւաքական որոշ խաւերը զերծ չեն մնացած համաթրքական մէկ ընդհանուր պետութիւն ստեղծելու մոլայնութենէն:

Սակայն, երիտասարդ համայնավարների միութեան կեդրոնական օրգան «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա»ն մի փոքր տարբեր գոյներով է ներկայացնում կացութիւնը: Թերթն իր օգոստոս 11 թիւի մէջ, անդրադառնալով կուսակցական վերջին զտումին, հետեւեալ մանրամասնութիւններն է տալիս Ազրբէջանի կոմունիստական կուսակցութեան ղեկավարների եւ կառավարութեան անդամների ընկերային եւ քաղաքական վիճակի մասին.

—«Ազրբէջանի կուսակցական ներքին վիճակը պարզելու համար, գրում է «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա»ն, պէտք է ճանաչել ազրբէջանեան կազմակերպութեան ղեկավարներին, պէտք է ծանօթանալ այն սիստէմին, որով պատրաստուել եւ ընտրուել են այդ ղեկավարները»:

Թերթի ասելով, Ազրբէջանի կառավարութեան կազմից հինգ հոգին բնաւ չեն համապատասխանում իրենց կոչմանը եւ միանգամայն անհարազատ են բանւորա-գիւղացիական իշխանութեան ոգուն եւ առաջադրումներին: Իսկ թէ ինչպիսի տարրերից են կազմուած Ազրբէջանի կառավարութիւնն ու ղեկավարութիւնը, մօտաւոր գաղափար կազմելու համար, քաղենք մի շարք փաստեր:

Փոստ-հեռագրային կոմիսար Ըլլտորբըմի մասին թերթը հետեւեալ մանրամասնութիւններն է տալիս.—

—«Ըլլտորբըմը 1917 թւին Լէնինգրադում կազմակերպում է Մուսավաթ կուսակցութեան մասնաճիւղ: 1919ին նշանակւում է Զանգեզուրում ընդհանուր-նահանգապետութեան պաշտօնեայ: Այս անփառունակ գործունէութեան ժամանակ նա հարկադրում է գիւղացիներին տուրք վճարել կալուածատէրերին եւ, որպէս սպառնալիք, անհնազանդ գիւղացիների համար մզկիթի մօտ կախաղան է կանգնեցնում: 1920 թւին, մուսավաթականների անկման օրերին, մուսավաթական ընդհանուր-նահանգապետութեան պաշտօնեան արդէն համայնավար կուսակցութեան շարքերումն էր...

Նոյնանման մարդկանցից է կազմուած նաեւ կուսակցական ղեկավարութիւնը: Ազրբէջանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի քարտուղար Իւսուֆ Գասըմովը 1918 19 թւին եղել է մուսավաթական: Եւ երբ, 1924 թւին, կեդր. կոմիտէի յանձնարարութեամբ Աղալեւը նրա մասին քննութիւն է կատարում, պարզւում է, որ «Գասըմովը 1919 թ. Ղազախնեբի գաւառում յայտնի սխրագործութիւններ է կատարել՝ որպէս կատաղի մուսավաթական»: Այդ փաստերը ձեռքի տակ ունենալով, կեդր. կոմիտէն ոչ միայն չի հեռացնում կուսակցութիւնից «կատաղի մուսավաթական» Գասըմովին, այլ ընդհակառակն, պատժում է Աղալեւին, որ յանդգնել է ճշմարտութիւնը երեւան հանել:

Ղեկավարների մէջ է նաեւ Թիւրքկրայի յայտնի հաժից բէկ Սուլթանովի եղբայր Ղուլամբէկը, որի գործն է եղած պաշտպանել իր ազգական բէկերին ու կալուածատէրերին: Եւ միայն ինը տարի յետոյ է պարզւած, որ տխրահռչակ Խոսրով բէկ Սուլթանովի ազգական Ղուլամբէկը խորհրդային իշխանութեան համար անբարեյոյս տարր է...

Ուշադրութեան արժանի է այն հանգամանքը, որ Ազրբէջանի համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղարը մինչեւ վերջին օրերս եղել է հայազգի Միրզոյեանը: Այս «յեղափոխական հին անցեալ» ունեցողը ոչ միայն միջոցներ ձեռք չի առել մաքրելու կազմակերպութիւնը մուսավաթ բոլշեւիկներից, այլ ինքն էլ գործել է մի շարք յանցանքներ եւ հովանաւորել Ղուլամբէկ Սուլթանովի նման անձնաւորութիւնների:

Նոյն բարեացակամ վերաբերմունքը մուսավաթ կոմիսարների հանդէպ ցոյց է տւել նաեւ կուսակցութեան երկրորդ քարտուղար՝ Կարայեւը: Այս նոյն մարդն էր, որ անցեալ տարի «Պրաւդա»յի էջերում դատապարտութեան սիւնին գամեց Դաղստանի եւ միւս թուրք հանրապետութիւնների համայնավար կազմակերպութիւններին՝ նրանց անհոգ վերաբերմունքի համար դէպի համաթրքական շարժումը: Կասկածից դուրս է, որ Կարայեւը իր մերկացումներն անելիս գիտակցաբար լռութեամբ է անցել իր հայրենակից մուսավաթականների սխրագործութիւնների վրայից: Այդ խնդրում դուցէ եւ Բէժայի հնչուն ոսկիներն էլ իրենց դերն են ունեցել...

Որ Ազրբէջանի համայնավար կուսակցութիւնը մէկ զաւեշտ է, այդ մասին բազմիցս խօսել ու փաստերով հաստատել է մեր մամուլը: «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա»յի բերած օրինակներն էլ ցոյց են տալիս, որ այդ կազմակերպութիւնը գնալով աւելի ու աւելի է այլասերւում: Բանից դուրս է գալիս, որ նախարարական աթոռներ գրաւող կուսակցական ղեկավարները կողոպտում են իրենց հիմնարկութիւնները, հարբեցող ու ցոփ կեանք են անցկացնում, իրենց ստորադաս պաշտօնեաներին բռնաբարելու փորձեր են անում, հիմնարկութիւններից դուրս են քշում աշխատաւոր տարրերին նրանց տեղ նստեցնելով իրենց ուզած մարդկանց եւայլն: Որպէս օրինակ, թերթը մատնանշում է լուսաւորութեան գործավար Ղուլայեւին, ընկ. ապահովութեան կոմիսար՝ Հաջիեւին, «Հողժողկոմ» Բունեաթզադէին, ժողովրդական տնտեսութեան խորհրդի նախագահ՝ Աղավէրտիեւին եւ կեդրոնական կոմիտէի մի շարք անդամներին: Ամենից յատկանշականն այն է, որ այս բոլորը պարզւելուց յետոյ էլ, այդ հերոսները մնում են իրենց պաշտօններում: Հեռացւել է միայն Միրզոյեանը: Իսկ Կարայեւին իր արբանեակով թողել են Ազրբէջանում «ընկերվարութիւն կառուցանելու համար»:

Չի կարող պատահել, որ նման մարդիկ տարիների ընթացքում պետական ղեկն իրենց ձեռքում ունենալով, այս կամ այն ձեւով նպաստած չլինէին մուսավաթական քաղաքականութեան, որի յետեւում թաքնուած է Բէժայը: Այս բանում համոզուած լինելու համար բաւական է միայն աչքի առաջ ունենալ Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի վիճակը: Ազրբէջանի «համայնավարները» ոչ միայն դրժեցին Ղարաբաղը Հայաստանին միացնելու իրենց խոստումը, այլ եւ այսօր սպառնում են նոյնիսկ նրա ինքնավար վիճակին: Բոլոր նշաններից ու հանւած բանաձեւերից երեւում է, որ Ինքնավար Ղարաբաղն աշխատում են միացնել Թրքական Ղարաբաղի նահանգին: Իսկ Նախիջեւանին էլ ամուր կապած, զանազան Ըլլտորբըմներն ու Գասըմովները ծառայեցնում են այն որպէս կամուրջ Ազրբէջանի եւ Անգորայի միջեւ:

Մի շարք դէպքեր ապացուցանում են որ կառավարութեան անդամները սերտ կապ են պահպանել ազրբէջանեան Չեկայի հետ եւ աչքի պոչով նայել արտաթերացումների վրայ: Այսպէս, կենդրոնգործկոմի նախագահ Հաջիեւը ներում է շնորհել Յատուկ Բաժնից փախած քաղաքական յանցաւորներին (այսինքն՝ մուսավաթականներին): Իսկ թէ ինչպիսի թերացումներ է ունեցել Ազրբէջանի Չեկան, այս մասին Բագւի «Կոմունիստ» թերթն իր յուլիս 8ի խմբագրականում յայտնում է, որ Չեկայում կատարւել են «խոշոր խայտառակութիւններ» եւ «մարդիկ կորցրել են դասակարգային յեղափոխական հոտառութիւնն ու ենթարկւել նեխման»...

Այո, կորցրել են իրենց «յեղափոխական հոտառութիւնը», բայց դրա փոխարէն շատ լաւ պահպանել են մուսավաթական հոտառութիւնը՝ ամէն կերպ նպաստելով Ազրբէջանի բէկերի ու մուսավաթ խուժանի սպառազինման: Այդ են հաստատում երկրից ստացւած բազմաթիւ թղթակցութիւններն ու կոչերը:

Այն ժամանակ, երբ Հայաստանի հայութիւնը զինաթափւում է ու զրկւում իր վերջին դանակից անգամ, Բէժայը, Պոլսում նստեցնելով Ռասուլ-Զադէներին ու Սուլթանովներին եւ Բագւում էլ Ըլլտորբըմներին ու Ղասըմովներին, զինում է Ազրբէջանի թրքութիւնը:

Իսկ ի՞նչ են մտածում հայ համայնավարները...

ԱՇՈՏ-ԱՐՄՐՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ

ԿՌԻՒՆԵՐ
ԱՄԲՈՂՋ ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— կիրակի օր հրատարակած էինք ժամանուոր թղթակցութիւն մը՝ Պաղեստինի դէպքերու մասին:

Նոր ստացանք այս նամակը, ուրիշ թղթակցէ մը, որ կը պատմէ այլապէս շահեկան մանրամասնութիւններ:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ, 31 Օգոստոս.— Նախ բացատրենք թէ ինչ կը նշանակէ «Լացի Պատ»:

Քրիստոսէ մօտ 600 տարի առաջ, Երուսաղէմի վրայ արշաւող Բաբելացիներ, գրաւելով Երուսաղէմը՝ կործանեցին Սողոմոն թագաւորին հոյակապ եւ համբաւաւոր տաճարը: Հրեաներուն համար այդ օրը մեծագոյն սուգի օրը հանդիսացաւ, եւ այնօրէն սկսեալ Հրեաներ տարուան այդ մէկ օրը տաճարին արեւմտեան կողմի կանգուն մնացած պատին առջեւ հաւաքուելով, կ՚ողբան եւ բարձրաղաղակ Եհովայէն կը խնդրեն որ նորէն իրենց սեփականութիւնը դարձնէ տաճարը...

Այնուհետեւ տաճարը ի՛ր հին աւաղձովը նորէն կը վերաշինուի եւ իրենց ձեռքը կ՚անցնի: Բայց երկար չի մնար ու այս անգամ ալ, Երուսաղէմի վրայ արշաւող եւ զայն գրաւող ուրիշ ազգերուն կը փոխանցուի, որոնց ամէնէն վերջինը Եգիպտոսի Արաբ Սուլթաններէն Սուլթան Էօմէրի կողմէ գրաւուելով, մինչեւ այսօր Տաճարը կը մնայ Արաբներուն ձեռքը իր ամբողջ տարածութիւնով, իսկ Հրեաներուն բաժին կ՚իյնայ լացն ու աղերսանքը. այդ միեւնոյն Պատին առջեւ հաւաքուելով..

Հրեաները հիմնուելով իրենց այդ անզօր սովորութեան այս Պատին շուրջ, դարերու ընթացքին եկող գացող արաբական բոլոր սուլթաններէն մէկ մէկ փչուր առանձնաշնորհ կը ստանան եւ կը տեղաւորուին մշտնջենապէս եւ իրենց ժողովուրդին համար ամենօրեայ կատարեալ ուխտատեղի կը դարձնեն հոն: Գոնէ մենք մեր օրով շարունակ ականատես կ՚ըլլանք Պատին առջեւ կանգնող թալմուտ ի ձեռին քանի մը ծերունի —այրթէ կին—Հրեաներու ամենօրեայ լացին ու ողբին: Այս արարողութեան կը մասնակցին նոյնիսկ հեռաւոր Ամերիկայէն եւ Եւրոպայէն պատահաբար Երուսաղէմ այցելող մեծահարուստ եւ գիտակից Հրեաներ, զարմանք պատճառելով դիտող օտարազգիներուն:

Սկիզբները, Թուրքերուն օրով, ամէն տարի օգոստ. 15ին, որ թուականն է Տաճարին կործանման, սուգի այդ օրը Հրեաներ թէեւ կը պահէին, բայց ոչ այնքան շատ «Լացի Պատ»ով հետաքրքիր կ՚ըլլային, գոնէ երիտասարդութիւնը կը զլանար իր այցելութիւնը, սակայն, վերջացող երկու տարիներուն՝ երեւոյթը բոլորովին տարբեր հանգամանք առաւ, ինչ որ նկատեցին Արաբները: Եւ պայթեցաւ կռիւը երկու ազգերու միջեւ:

«Լացի Պատ»ի շուրջ այս անախորժութիւնը սկսաւ՝ անցեալ տարի ճիշդ այս օրերուն:

Հրեաներ՝ քաջալերուած Պալֆուրեան ծանօթ յայտարարութենէն եւ Անգլիացիներու ներկայութենէն, կը ջանային հետզհետէ ընդարձակել համբաւաւոր «Պատ»ին շուրջ իրենց ունեցած իրաւունքները: Անցեալ տարի փորձ մը ըրին, բայց ձախողեցան: Կառավարութիւնը այն ատեն հրահանգուած Ազգերու Դաշնակցութենէն՝ իրաւարարի դեր կատարեց եւ վիճակը նոյնը պահեց, հետեւելով գրաւեալ շրջաններուն մէջ իրերու վիճակը անփոփոխ պահելու սկզբունքին:

Հրեաները՝ նոյն փորձը կրկնեցին այս տարի օգոստոս 15ին, այս անգամ իրենց հետ ունենալով բազմահարիւր ժողովուրդ՝ ինչպէս նաեւ Թել Ավիվի մէջ բանաձեւուած մասնաւոր որոշումներ: Դրօշակ պարզած ուխտագնացութիւն մը կատարեցին, որ գրգռութիւն ստեղծեց և զայրոյթ պատճառեց իսլամ Արաբներուն: Հետեւանքը սակայն չափազանց աղետալի դարձաւ թէ իրենց եւ թէ Պաղեստինի բոլոր ժողովուրդներուն համար:

Յաջորդ օրը, Արաբներ ցոյց մը կազմակերպեցին, թէեւ խաղաղ, բայց երկու ժողովուրդներուն պատկանող անհատներ սկսան իրարու ծուռ նայիլ: Այն օրէն սկսած՝ ամայի փողոցներէն անցնող Հրեաներ սկսան դանակոծուիլ իսլամներու կողմէ: Տեղ տեղ օր ցերեկով դանակով կամ փայտով իրար վիրաւորելու դէպքեր պատահեցան: Օգոստոս 18ին Հրեաներ Պուխարալը հրէական թաղամասէն քիչ հեռու՝ դաշտէն անցնող Լիֆթացի իսլամ գիւղացի մը սպաննեցին ծեծով: Լիֆթացիները այդ սպանութիւնը փոխադարձեցին Հրեայ մը վիրաւորելով, եւ այսպէս օրէ օր երկու ազգերուն միջեւ ձգտումը հետզհետէ շեշտուեցաւ:

Օգոստոս 20ին Լիֆթացիներուն կողմէ վիրաւորուած Հրեան հիւանդանոցին մէջ մեռաւ: Թաղումին 2000էն աւելի Հրեայ մասնակցեցաւ: Այս հսկայ թափօրը Երուսաղէմի մեծ պողոտայէն յառաջանալով մինչեւ քաղաքին Թղթատարատուն-հեռագրատան առջեւ հրապարակը հասաւ: Հրեայ համայնավարներ առիթը օգտագործելով քարոզներ խօսեցան եւ գրգռիչ խօսքեր ըրին անգլիական կառավարութեան հասցէին: Թէեւ ատենոք ջանացին այն թաղման ցոյցի մը երեւոյթը տալ, բայց տասնեակ մը անգլիացի զինուորներ բիրերով զանոնք ցրուեցին:

ԱՐԱՋ

ԽՄԲ.— Յաջորդական դէպքերը օրը օրին հրատարակած ըլլալով, զանց կ՚առնենք:

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՄԻՏԱՂ

ՆՈՐ ԿԻՆԸ

(ՀԵՏԵՒՈՂՈՒԹԵԱՄԲ)

Պատերազմը ինչե՜ր չփոխեց, Աստուած իմ: Ո՞ր մէկը յիշեմ. գրականութիւն, արուեստ, երաժշտութիւն, ճաշակ, նկարչութիւն եւայլն եւայլն: Եւ սակայն անոնց ամէնէն տարօրինակը, ամէնէն հրէշայինը յետպատերազմեան կինն է, որ կորսնցուցած է իր սեռը, ներողութիւն, իր սեռը, հով եւ ռափ:

Ո՞ր կը կարծէք թէ թողած է զայն: Ըգահովաբար ինքնաշարժի մը մէջ չէ, ուր կը մոռնան աւահաւարակ մարգարտեայ մանեակներն ու փոքրիկ մետաքսեայ շապկընկերները..: Իր սեռը Նոր կինը պարզապէս նետած է իր վրայէն երբ աւելորդ բեռ մը: Եթէ գտնելու ըլլաք, ըլլայ որ վերադարձնէք, պարկեշտ կառապաններուն պէս որովհետեւ յուսախաբ կ՚ըլլաք յանդիմանութեան կ՚արժանանաք փոխանակ երախտագիտութեան.. «Ի՞նչ կ՚ուզէք որ ընեմ անով, պիտի ըսէ Նոր կինը հազիւ ազատեցայ անկէ. մաս մը մնացած է եւ այդ արդէն բաւական կը ջղայնացնէ զիս»:

Հարկաւ դուք ալ հանդիպած էք այդ կիներուն, որոնք կը վխտան թատրոններուն, ճաշարաններու եւ մէթրօին մէջ, փողոցները, սրճարաններու յառաջամասերուն վրայ, ամենուրեք... Անունն է նոր կինը, ինչպէս կայ Նոր Ձիթաղուստր, նոր Նկարը à la Degas կամ à la Vicasso...

Եթէ կան տակաւին Նորը հինէն չգանազանողներ, ահաւասիկ.. Նոր Ըստղիկը վերէն վար տափակ է, ոչ մէկ հաճոյալի կլորութիւն. ոչ հին բանաստեղծի շամամ կուրծքերը, ոչ ալ լայնանիստ եւ փառայեղ բլուր:

Հեռու կլորութիւններէ, Ներկան եւ ապագան ուղիղ գիծերունն է կ՚ե՞ցցէ ուղիղ գիծը, ինչ ուղղութեամբ կ՚ուզէ թող ըլլայ: Մեր հին հրապոյրները կը ստորնացնէին մեզ կարծես թէ կաթնտու ըլլալու համար աշխարհ եկած ըլլանք միայն, կ՚ըսէ Նոր կինը: Այդ աւանդական պարտականութիւնները փայլեն էգ խողերուն: որչա՞փ կ՚ուզեն թող ընեն.. Մայրութիւն.՞.. ինչ ենք մենք... քանի որ պաշտօնը ընդունած է, գործարաններն ալ պէտք է ընդունին ըստ Դարուինի վարդապետութեան:

Սեռակորոյս կնոջ առաջին գործն եղաւ անշուշտ մազերը կտրել, բայց երբ տեսաւ թէ ամէն կին սկսաւ հետեւիլ իրեն, ինք ստիպուեցաւ à la garçonne խուզել մազերը: Վերջին գիւտն է գանկին վրայ ճաղատութիւն մը ձեւացնել, նման քառասուննոց այրերու գլուխներուն:

Նոր կինը կը ծխէ բնականաբար, բայց գլանիկն ալ հինցած է, մինչեւ իսկ եթէ սրճարաններու յառաջամասերուն վրայ ոտքը ոտքին վրայ ծխուի: Վերջին ձեւը սիկարն է, որ անպատճառ Հաւանայէն ներածուած պէտք է ըլլայ. Ի՜նչ երեւակայական թռիչքներու դուռ չի բանար այդ սիկարը, խոշոր, ծայրը վայելչօրէն կտրուած եւ ոչ շատ չոր. մատներուն մէջ պտտելով ինչ հեշտալի զգացումներ կ՚արտադրէ գաղտագողի...: Հեռու չէ ժամանակն երբ ծխամորճն ալ իր տեղը պիտի ունենայ նոր կնոջ պայուսակին մէջ, շրթնակարմիրի տուփին քովը կամ անոր տեղը. ռեվոլվէրին աղընթեր...

Նոր կնոջ շարժուձեւերն ալ, աւելորդ է ըսել, բոլորովին նական են: Երբեմն երբեմ հաչհոյանքներ, բառեր զանին զարնէ, բարձրաձայ ծիլ եւայլն:

Գալով հագուստին շրջազ տը այլեւս տանջանք մըն է գերութեան յայտարարներ որուն դէմ պէտք է մաք մեծ ուժով. ինչո՞ւ կարելի է դուժել որ այրերու ոտքերն սրունքները երեւին տրաք իրենց ամբողջ երկայնութեամբ եւ կիներունը ծածկուած, շրջազգեստով ակնբախ անար դարութիւն.. Պէտք է կարճ զգեստները, մինչեւ որ սրունքներն ամբողջութեամբ երե Ո՞վ ըսած է թէ ծունկը սահ է ամօթխածութեան, թէ վեր կարելի չէ ցուցնել: Ի՞ այրերը ինչեր ալ հնարած ազատագրումի ուշացնելու մալ:

Կեցցէ՛ տափառը, պայծ որ այրերու տափառներ անթափանց կերպասէ չըլլա մուսլինէ, նուրբ շղարշէ, ամառ շրջազգեստի

Սէրն ալ, այս անգամ սէրը պէտք է զանազան վրական կնոջ սէրէն: Ալ կնանք Միթոլիթիքահամբաւ Նատեղծը հի Սաֆօի սէրը մանյ մըն է, որմէ կարելի տուիլ, բայց երապաշտ պէտք է: Զգայագրգիռ պատրաստութիւններն են նոր դարու կնոջ շուտ հաճելի՞ է մէկը երկարօր գեւումներու պէտք չկայ մեզեք. Ինչ է սէրը շփում մը եւ բոզը...:

Ճանչցա՞ք անսեռ եւ ապասեռ կինը ախորժակ:

ԽՆԿՕՒ ՅԻՇԱՏԱԿ

ԹԱՒՐԻԶ, 30 օգոս թղթ.) — Թաւրիզաբնակ տանցի տարագիր ընկերներ խաձեռնութեամբ, օգոս կիրակի առաւօտ, ժամերը նէն յետոյ Մայր եկե բակին մէջ կատարուեցաւ հանդիսաւոր ժողովրդական մարտիկ Խնկօի յիշ (Ինչպէս յայտնի է տարի նիսի 11ին Թէհրանի մէջ Խնկօն, զոհ երթալով ինք ահաւոր արկածի մը):

Պատարագէն յետոյ եւրական դասը շրջապատե սեղանը, որուն վրայ ընկերներու կողմէ դր պսակ մը, պատշաճ մա թեամբ: Երկսեռ բազմութի Ներկայ էր հոգեհանգստ նական արարողութենէն ընկեր Արամ Ալլուչեանը ուած շեշտերով խօսեցաւ բախտ Խնկօի մասին, շեշ

—«Թեհրանի հայ գատարանում հանգչում է որ զոհ գնաց մի դժբախ տի: Պատանի հասակից Հայ ժողովրդի ազատա շարժման ասպարէզը եւ Դաշնակցութեան շարքեր ւեց, կռուեց նրա յեղ յեղափոխական ոգին ու համեստ հոգին էր գովքի խօսքեր, նա մի բայց իրեն պահում էր սարակ զինուորի դերում նիքից հեռու, օտար երկ նա տուեց մահով քերը, դեռ չտեսած իր ազատութեան արշալոյ

Մինչեւ մահուան պէն, նրա գիտակցութ էր եւ նա, մեր սիրելի

...ուներնին աչքերին մղկտացել ու ...
...ուն կ. մեր աշխատանքին խաբ-
բիկ մը չունի՞ս. .
...վա առել է — «Ո՞չ սա
... Տաղով է, որ Մեռնում է
...նիս, որքա՞ն լաւ կը լինէր եթէ
...ազատութեան համար կուեւլիս
... մինչեւ մահ գնդակով։
...ուեղնոյ իրեն շրջապատող ըն-
...ներին ասել է — «Հողերք ջան-
...ենքի ազատութիւնը չտե-
... մեռնում է խնկօն, Նս ոգեա
..., բայց խնդրում եմ, որ
...ներին կրթութեան մասին
...եք, ձեզ եմ յանձնում
... «Որանք են եղել խնկօյի
... խօսքերը։
...գալ անշուշտ այն որը
... կուանը մեր աշխարհիս ա-
...թեան թարրիկը կը բերէ
... եւ մենք հետ տանելով կը
...նք իր այնքա՞ն սիրած
...նիքում, որի ազատութեան
... նա պայքարեց ու ստա-
... մարտիկ կոչումը։ Ցարգանք
...ուակից եւ հանգի՛ստ ոսկոր-
..., սիրելի Խնկօ։
...կիր Մինրան Գրիգորեանն
... քանի մը խօսքերով գոյց
... խնկօի անձնուիրութիւնը,
... կամաւորական խումբերու
...ձէն յետոյ (1916) հագ
...ցհաճայաստան եւ գնդապետ
... Համարցեանի հետ աշխա-
..., հայ ժողովուրդի ազատա-
...թեան համար։

ՄԱՍԻՍ

ՀԱՅՈՒ ՄԸ ԳԻՒՏԸ

Քանի մը շաբաթ առաջ, ...տեղեկութիւններ տուեր էինք ֆրանսացի երկու ճարտա-րագէտներու մէկ գիւտին մասին, որով կարելի պիտի ըլլայ երկա-թուղային արկածներու առաջքն առնել։

Այս առթիւ, մեզի կը հաղորդեն թէ հայրենակից մը Պ. Կ. Սերբոսեան C. Serpossian) որ կը բնակի Պլան-Մէնիլ, տարիներ առաջ կատարած է նման գիւտ մը. եւ ժամանակին զայն ար-ձանագրած պետական յատուկ գիւանատան մէջ, Office National de la Propriété Industrielle: Դժբախտաբար, նիւթական միջոցներու չգոյութեան պատ-ճառով, Պ. Սերբոսեան չէ կրցած իր գիւտը արժեցնել։ Ու հակա-ռակ իր կարգ մը դիմումներուն, մեր շրջանակներուն կողմէ գտած է բար անտարբերութիւն։

Մեր հայրենակիցը ըրած է նաեւ ուրիշ գիւտեր, մանաւանդ ... յատուկ հեծանիւներ, որոնք ... գնահատուած են մեծիշխ-ներու կողմէ, իբրեւ մարմնին համաչափ զարգացման նպաս-տող գործիք։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՊԱՀԱՆՈՅԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Երեւանի մէջ, շինուելու վրայ է պահածոյի նոր գործա-րան մը, որուն առաջին յարկն արդէն աւարտած է։ Ցոյս կայ որ նոյ. 1ին շէնքը ամբողջովին ա-ւարտած ըլլայ եւ կարելի ըլլայ սկսիլ մեքենաներու զետեղումը։ Անոնց մեծ մասն արդէն ստաց-ուած է։

Ամբողջ գործարանի կառու-ցումը կը նստի 800,000 րուբլիի։ Գործարանի արտադրական ուժը հնգամեա ծրագրի վերջը պէտք է հաս-նի տարեկան 3 հազար թոնոյի. իսկ գալ տարի գործարանը կուտայ 2700 տուփ պահածոյ, միջին հաշուով ամէն մէկը 8 հարիւր կրամ, մեծամասամբ՝ արտածման յատուկ։

Երեւանի շրջակայ այգիներէն զատ, նոր գործարանը պտուղ պիտի ստանայ նաեւ իր սեփական այ-գիէն, որ արդէն տնկուած է Նո-րագաւիթ գիւղի շրջակայքը. 110 հեկտար տարածութեան վրայ։ Այգիին կից պիտի հաստատուի նաեւ փորձնականտեցուցադրական տնկարան։

ՁԻԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆ

Ընթացիկ տարուան ընթաց-քին, ձիաբուծութեան նոր աճառ-ներ պիտի բացուին Նոր-Պայազիտի, Լենինականի, Դարալագեազի մէջ եւ պիտի ընդարձակուի Երեւանի ձիաբուծարանը։

Ձիաբուծութեան աւելի զարկ տալու համար պիտի գնուին 100 հատ Ղազախի եւ 50 հատ կա-բարդինական մատակներ։ Անկից զատ, ձիաբուծարանի ազնուացեղ մատակներու կազմը լրացնելու նպատակով, արտասահմանէն պի-տի բերուին անգլիական 5 մա-տակներ։

Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով, սկսուած է տեղական է-շերու տեսակները ազնուացնելու աշխատանքներուն։ Այս նպատա-կով. ջորեբուծութեան համար Սպանիայէն պիտի բերուին Կա-թալոնիայի չորս խոշոր էշեր, ո-րոնք ձիու մեծութիւն ունին։ Իսկ տեղական էշերու հասակը բարձ-րացնելու նպատակով, Ուզբեկիս-տանէն եւ Տաճկաստանէն պիտի բերուին խոշոր էշու տեսակներ, որոնք պիտի յատկացուին ձիա-բուծարաններուն բեղմնաւորման բաժիններուն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌՈՂՋԸ

Դամարլու գաւառին մէջ կան շարք մը բնական հարստութիւն-ներ, որոնք չեն օգտագործուած ժամանակին եւ եղածն ալ քայ-քայուած է, առանց հաշուի առնե-լու անոր անտեսական եւ քաղա-քական նշանակութիւնը։

Այդ բնական հարստութիւն-ներէն մէկն է Արաքսի աւազա-նոցը, որ ցարական կառավարու-թեան օրերէն մինչեւ 1926ը շա-հագործուած է արդէն եւ գեռ 15—20 տարի կրնայ գոհացնել Հայաստանի ամբողջ շինարարա-կան եւ մասամբ ալ երկաթու-ղային պահանջները։ Պարագայ մը որ կը նպաստէ աւազի քանակի յաւելման, Արաքսի վարարումն է։ Ամէն տարի ջուրը կը բերէ եւ մաքուր աւազ կը լեցնէ նորէն այնքան, որքան որ սպառած է տարուան մէջ. կարելի է ըսել թէ այդ աւազանոցը անսպառ է. ա-ւազին որակը եւ արժէքը շատ լաւ են, բնականէն զտուած, մա-քուր, առանց հողի, իր արժէքով կը հաւասարի Էջմիածնի աւազին։

Բայց, այդ բնական հարստու-թիւնները կարգ մը պատճառնե-րով, ներկայիս չեն օգտագործուիր, իբր շինարարութեան անհրաժեշտ նիւթ. ներկայիս Էջմիածնի աւա-զահանքը չի բաւեր Երեւանի շի-նարարութեան եւ Ցէքտոիլշէնի, Աոթիկ-տուֆի, Զորագէսի ու Նախ-իջեւանի երկաթագծերուն մեծ պահանջ կայ աւազի, բայց երկաթուղի շինուած չըլլալուն, կարե-լի չըլլար օգտագործել Արաքսի աւազները։

«Հ. Շինարար Ընկերութիւնը» 1926ին կը լքէ Արաքսի աւազա-նոցը, կը քանդէ երկաթուղին ու-կը բանայ Էջմիածնի նոր հանքը։ Ըստ ճարտարագէտներու ուսումնասիրութեան, այդ նոր հանքը պէտք է 15-20 տարի բաւէր Հայաստանի շինարարութեան, մինչդեռ հազիւ 3 տարի է որ կը շահագործուի եւ արդէն, աւազի պաշարը սպառած է ու գարունէն սկսեալ պէտք պիտի ըլլայ ուրիշ տեղ աւազ փնտռել։ Երկու ճար-տարագէտներու պնդումին վրայ էր որ Արաքսը լքուեցաւ, երկա-թուղին քանդուեցաւ 6 քիլոմեթ-րի վրայ ու մեծ ծախքերով բացուեցաւ Էջմիածնի աւազա-նոցը, որ արդէն սպառած է եւ հիմա հարց կը ծագի նորէն գառ-նալու Արաքսի աւազանոցը, մեծ ծախքերով կառուցանելէ յետոյ, ինչ որ քանդուեցաւ։

Զարմանալու ի՞նչ կայ։ Հա-յաստան որ զօրաւոր երեւակա-յութիւն ունի, կը հեռնէր բա-նաստեղծին խօսքին եւ նախ կը քանդէ, որպէսզի յետոյ, աւելի ամուր շինէ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կիրասոնի առեւտրական սեն-եակը կարեւոր տեղեկութիւններ տուած է Ցնտես Բարձրագոյն Խորհուրդի անդամներուն, որոնք վերջերս այդ շրջանին եւ Տրապի-զոնի մէջ ուսումնասիրական պտոյտ մը կատարեցին։ Առեւտրական սենեակը պահանջած է որ «Մօրա-թօրիոմ» (վճարումներու յետա-ձգում յայտարարուի, նկատի ունենալով կացութեան բացառիկ հանգամանքը։

Կիրասոնի մէջ, երեք մեծ հաստատութիւններ երկու միլիոն ոսկիի կանխավճար ըրած էին գիւ-ղացիներուն, այն ենթադրու-թեամբ թէ կաղինին բերքը լաւ է. բայց այդ բերքը փճացած ըլ-լալով. տրուած դրամներն ալ կը մնան անգանձելի։

Տրապիզոնի Առեւտրական Սեն-եակն ալ Ցնտես. Խորհուրդին ու-շադրութիւնը հրաւիրած է անոր տագնապին եւ անգործութեան վրայ։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՊՐՈՒՍԱՅԻ ՄԷՋ

Պրուսայէն կը գրեն «Ջիւ-մհուրիյէթ»ի

—Այս տարի բերքը շատ լաւ է Պրուսայի մէջ։ Բանջարեղէնները եւ պտուղները մասնաւորաբար առատ են։ Այն աստիճան որ 40-50 սմբուկը 5 ղրուշի կը ծախուի։ Սեխն եւ ձմերուկին հատն ալ 2 ղրշ էն պակաս կ'արժէ։

Պրուսա ունի նաեւ լաւ այգի-ներ։ Ճիշդ է որ, խնմքի պակա-սին հետեւանքով, տրտունջ չկայ, բայց արտադրուած խաղողը կը բաւէ տեղական պէտքերուն։

Անցեալ տարի, պահածոյի գործարան մը հիմնուեցաւ։ Թէեւ անբաւական է այս գործին տուած կարեւորութիւնը, բայց ձեռնարկը նորէն գոհացուցիչ է։

Բայց Պրուսայի ամէնէն գըլ-խաւոր ճիւղը՝ շերամապահու-թիւնն է։ Քաղաքին մէջ կայ շե-րամապահական վարժարան մը, ուր մասնագէտներ տեսական եւ գործնական ծանօթութիւններ կը հաղորդեն. բայց եւ այնպէս, շե-րամապահութիւնը դեռ հին ձե-ւով կը կատարուի եւ ուշադրաւ յառաջդիմութիւն մը չկայ մէջ-տեղ։

Ասոր պատճառը մասամբ պէտք է փնտռել շրջակայ գիւղա-ցիներու մէջ։ Որովհետեւ, յու-նական գիւղերու մէջ տեղաւոր-ուած գաղթականներուն մեծ մասը անծանօթ է շերամապահութեան արհեստին։ Բնակիչներէն ոմանք այնչափ անհոգ գտնուած են, որ կտրած են թութի ծառերը։ Վեր-ջերս կազմուած յանձնաժողով-ները արգիլեք պիտի հանդիսանան այս տեսակ արարքներու։

Պրուսայի գործարաններուն մէջ մեծ մասով կիներ կ'աշխատին, Անցեալ տարի հիմնուեցաւ թըլ-քական գործարան մը, որ կոչուած է մեծ զարկ տալու շերամապահու-թեան։ Պրուսացիները կրնան հպարտանալ այս ձեռնարկով։ Այս տարի ալ «Թուրքեւճափոն» մե-տաքսի մեծ գործարան մը հիմ-նուած է։

Այս գործարաններուն շինած մետաքսեղէնները եւ քրէփ տը շինները իրապէս կրնան մրցիլ եւ-րոպական տեսակներուն հետ։ Ա-ռաւելն ալ խոտէն գոր Եւրոպա-ցիները մեզի կը ղրկեն իբր մե-տաքս։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ.— Այս գիւղաքաղա-քին մէջ, որ Վալանսէն դէպի Մարսէյլ 75 քիլոմեթր հեռու է, կը բնակին մօտ 250 Հայեր, այր եւ կին։ Հոս կան 5—6 կղմինտրի գործարաններ ուր կ'աշխատին մեր հայրենակիցները։ Օրավարձերն են 20—25 ֆրանք։ Կործերը դժուար են ամառ փուռերուն մէջ։ Կիները կ'աշխատին խաւաքարտէ տուփ շի-նելու։ Գործարան կ'երթան նիւ-թերը կ'առնեն, տան մէջ կը շի-նեն։ Եթէ վարժ են, նախ 10 եւ մինչեւ 20 ֆրանք օրական կը ստանան։ Հոս սենեակ գտնել դիւ-րին է եւ վարձքերն ալ 20 էն 30 մինչեւ 50։ Ուսեալներն ալ սուղ չեն։ Գալով ազգային կեանքին, երեք ամիս առաջ Պալաքեան ե-պիսկ.խոստումներ կուտայ եւ կ'եր-թայ։ Մինչեւ այսօր ոչ Ազգային Միութիւնը վաւերացուած է, ոչ ալ դպրոց բացուած։ Գործարանա-տէրներէ Պ Հանրի Սինկլ խոստա-ցած է ամէն ամիս 300 ֆրանք վճարել ինպաստ դպրոցին, բայց մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած օգտուիլ այդ բարեսգակամութե-նէն, շնորհիւ առաջնորդին ձգձգ-ման։ Պզտիկները կամ տեղական դպրոց կ'երթան, կամ կը թափա-ռին փողոցները։

Պոլէնի մէջ կայ միայն Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէ մը որ երբեմն հանդէսներ կուտայ, իսկ Հօկը լուծուած է, միայն անհատներ կան։

Անցորդ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՇԷՅՔՍՓԻՐԸ

Պոլսոյ քաղաքապետական թատրոնը վերջերս Շէյքսփիրի գործերէն շարք մը ներկայա-ցումներ կուտայ։ Թատերախաղերը շատ լաւ պատրաստուած էին, ա-ռաջնակարգ դերասաններով եւ գեղեցկագոյն տէքօրներով։

Թատերասէր հասարակութիւնը լաւ ընդունելութիւն մը ըրաւ այս ներկայացումներուն։

Բայց, աՀաւասիկ իրենք իրենց ծայրայեղօրէն արդիացած նկատող որոշ թիւով երիտասարդ Թուրքեր կը պահանջեն թատրոնի տնօրէնին պաշտօնանկութիւնը, այս ներկայացումներով «Շէյքսփիրը վերակենդանացնելը» ըլլալուն հա-մար։

Արդարեւ, անոնք դիտել կու-տան որ Շէյքսփիրը մեռած է եւ իր գործօնքին մէջ գտնուող ժո-ղովուրդի մը համար անվայել է անոր հինցած գործերուն կարեւո-րութիւն ընծայել։

Իրենց բողոքը այնքան լուրջի առնուած է որ քննութիւն մը բաց-ուած է արդէն, երեւի այս յան-դգնութեան պատասխանատուները երեւան հանելու համար։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ԻՆԿՆԱՑԻՊ ԳԻՒՂ ՄԸ.— Քա-նի մը ամիսներէ ի վեր Պերլինի մէկ արուարձանին բնակիչները ահուգողի մատնուած էին։ Երի-տասարդ մը սովորութիւն ըրած է առտուան դէմ մտնելու այն սենեակները, ուր գիտէ թէ կիներ կան առանձին պառկած։

Վտանգաւոր չէ երիտասարդը. ընդհակառակն շատ բարի եւ նոյնիսկ զուարճալի է։ Իր ամէնէն մեծ հաճոյքն է խոստովել քնա-ցող կիներուն ոտները կամ իր ելեկտրական ճրագին ճառագայթ-ները ուղղել անոնց դէմքերուն։ Կ'երեւակայէք անոնց սարսափը ընդոստ կ'արթննան ահուգողով, մինչ երիտասարդը քիչ մը կը փրցնէ ու կը փախչի, այն ժամ-բէն ուրկէ մտեր էր։

ՍՈՒՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱԿՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻ՜Ն ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

Պէտք է քիչ մը նահանջել, պատմութեան՝ ընթացքին մէջ հասնելու համար հոգեկան վի-ճակը որուն ենթարկուած էր այն տեն մայրաքաղաքին խուժ բնակչութիւնը։

Ֆրանսական յեղափոխու-թիւնը՝ որ գժբախտ Սելիմ Գ.ի գահակալութենէն երկու տարի առաջ միայն տեղի ունեցեր էր, մէկ կերպով միայն ազդեր էր Օսմանեան կայսրութեան ճակա-տագրին վրայ։ Անգամ մը եւս չէնտեր էր զինուորական բարենո-րոգումի պէտքը՝ զոր արքունիքն ու աւագանին հասկցեր էին արդէն Համիտ Աի օրէն։ Զինուորական ազգի մը մէջ, ինչպէս է Թուրք ազգը, բնական է որ նիւթական ուժին, զէնքի զօրութեան հա-սակը գերակշիռ ըլլայ նոյնիսկ քաղաքակրթութեան դրութեան (?) հարցերու մտայնութեանը մէջ, նկատելի է՝ միանգամայն թէ միջավայրին դաւանապաշտ տրա-մադրութիւնները չէին նպաստեր հասկացողութեանը յեղափոխու-թեան ընկերային ազդակներուն, որոնց մասին ստացուած սխալ ու չփոթ տեղեկութիւնները իբր ան-հաւատութեան զատագովութիւնը կը ներկայացնէին մեծ շարժումը։

Յեղափոխական ժամանակա-միջոցին դեսպաններէն զօրավար Օպէր-Տիւպայէի փառաւոր անց-եալը, մանաւանդ Ֆրայոնի պաշտպանութեանը միջոցին կա-տարած հերոսական դերը՝ մեծ վստահութիւն ներշնչեր էր յուսա-միտ Սուլթանին, որ յօժարակամ ընդունեց անոր թելադրութիւն-ները եւ՝ նոյնիսկ կայսրութեան զինուորական վերածնունդը իրա-գործելու համար՝ կազմակերպիչի դերը յանձնեց անոր։

Այսպէսով կազմուեցան՝ իբր Նէնի-Չէրիներու կազմակեր-պութեան յաւելուածական մար-միններ՝ հրետաձգողներու կարեւոր գունդ մը, կանոնաւոր հեծելազօր-ներու գումարտակներ եւ ֆրան-սական հրացաններով զինուած հե-տեւակներու վաշտեր, որոնց ան-դամներ Նէնի-Չէրիներէ կ'առ-նուէին եւ որոնք կը ղամարվա-րէին ֆրանսական Սանպր-է-Մէօզի բանակին նահանգներուն յարեւմտ, ինչպէս կը վկայեն Օպէր Տիւպայէի իր կառավարու-թեան ուղղած տեղեկագիրները։

Բարենորոգումի գործը, որ-քան ալ սահմանափակ ըլլայ, չի կրնար առաջ տարուիլ առանց գժ-գոհներ յարուցանելու, որովհետեւ անկարելի է հաստատուած վիճակ մը փոխել շահերու, համոզումնե-րու, նոյնիսկ անձնասիրութիւննե-րու չբաղխելով։ Նոր մարզանք-ները, թնդանօթարանը կազմա-կերպելու եւ նորակազմ վաշտերու սպաները մարզելու պաշտօնով հրաւիրուած ֆրանսացի սպաներուն ներկայութիւնը, նոր շունչի մը ներմուծումը վերջապէս զինուո-րական կեանքին մէջ՝ բաւեր էին, որպէսզի Նէնի-Չէրիներն ու ժո-ղովրդեան մոլեռանդ մասը ան-բարեպաշտ ձգտումներ տեսնէին կառավարութեան առաջադրու-թիւններուն մէջ։

Ու երբ Պոնափարդի՝ Եգիպ-տական արշաւանքին հետեւանքով ֆրանսական ազդեցութիւնն ու ա-րեւմտեան զարգացումի վարկը պակսեցաւ Պոլսոյ մէջ, նոր զին-ուորական մարմին պատկանող Նէնի-Չէրիները չուզեցին շարու-նակել իրենց մարզանքը, այսպէ-սով դեռ նոր կազմակերպուած մարմինը հասաւ քայքայումի վիճակի մը, որուն աղէտալից ազ-դեցութիւնը տեսնուեցաւ՝ նոյն-իսկ Ֆրանսացիներու դէմ կռուե-լու համար Եգիպտոս ղրկուած եւ քիչ մը եաքն ալ՝ ռուսական ար-շաւանքը կասեցնելու յատկացուած բանակներուն պարտութեանցը մէջ։

Սելիմ Գ.ի արթուն իմաստ-կանութիւնը կը տեսնէր թէ ո՛ւր էր փրկութիւնը։ Ուրեմն ներկա-յացածին պէս ձեռք առաւ նո-րէն լքուած գործը եւ այս ան-գամ բոլորովին առանձին կազմա-կերպութիւն մը առաւ նորա-կազմ մարմինին՝ որուն իբր կեդ-րոն զօրանոցի վերածուեցաւ Ըէ-վէնտ»ի ագարակը, Վէհապիս՝ այս նոր ջան-քին շնորհիւ ամրացուցեր էր «Նիզամը Ճէտիտ»ը՝ զինուորական բարենորոգել ուժը՝ որուն ան-դամները երբեք. չէին զիջաներ Նէնի-Չէրիներու ապստամբու-թեանցը եւ որուն կազմակերպու-թիւնը օրէ օր կ'ընդարձակուէր՝ յատկացուած նոր հասոյթներուն ծաւալումին աստիճանով. Պոլսոյ բնակչութեան հանդարտաբարոյ մասը կը գնահատէր արդէն նոր մարմինին բարերար ազդեցու-թիւնը, որովհետեւ իրական հան-գիստ մը վայելելու սկսեր էր՝ շնորհիւ հսկողութեան, զոր կանո-նաւոր կերպով գիշեր եւ ցերեկ կը կատարէին նոր զինուորները։

Թուրք եւ ֆրանսական յա-րաբերութիւններու վերահաստա-տումէն քիչ մը ետքը, Ֆրանսա-կան նոր դեսպանի մը՝ զօրավար Սէպաստիանիի Պոլիս հասնելուն վրայ՝ բարենորոգումի ոգին նո-րէն յաղթանակել սկսեր էր կա-ռավարական բարձր շրջանակներու մէջ, աւելի խիզախ որոշումներ տրուեր էին բանակին վերածնուն-դը ամրապնդելու համար եւ ըն-կերային շարժումի մըն ալ առա-ջին քայլափոխները պատկերանալ սկսեր էին, շարժում, որուն ապա-գոյ ը տեսնուեցաւ 1807ին՝ ծո-վակալ Տիւքուորթի անգլիական նաւատորմին Պոլիս հասած ատենը կառավարութեան ընդունած պա-տական քաղաքականութեամբը, որ մայրաքաղաքին ամբոխութիւն-ներու շնորհութեանը մասնակցելու հրաւիրեց անխտիր խուժ եւ ոչ-խուժ Պոլսոյ ամբողջ բնակչու-թիւնը՝ իբր միեւնոյն հայրենի-քին զաւակներ՝ ու այս կերպով ուզեց հիմը դնել մեծ գաղափա-րին, զոր երեք քառորդ դար վերջը «Օսմանեան Քաղաքացիութիւն» պիտի կոչէր Միտհաթ փաշա եւ որուն իրականացումին կը ձգտի նոր ըէժիմը «ցեղերու համերաշխութեան» շնորհիւ։

Սակայն Սելիմ Գ.ի կը պակ-սէր հզօր կամքը՝ զոր իրմէ ետքը կրցաւ արտայայտել հօրեղբօր-որդին Մահմուտ Բ.։ Բարենորո-գումը չի կրցաւ ուղղուիլ բարձրէն պալատէն, ուր՝ ընդհակառակն՝ան-հոգութեան, խրախճանութիւննե-րու եւ վայելքի կեանք մը ներ-մուծուեր էր չափազանց հաճոյա-կատար պալատականներու ձեռ-քով։

(3) ՏԻՐԱՆ ՔԷԼԷԿԵԱՆ

Միայն թէ գերման ժողովուրդն ու կառավարութիւնը կը ցաւին որ Սաարի հողամասը դեռ կը շարունակէ մնալ օտար գրաւման տակ։ Եւ սակայն իրբրու ներկայ վիճակին վերջ դնելու համար առաջին քայլերը առնուած են, ու պատերազմի հաշուեյարդարը վերջացնելու համար, համոզուած ենք թէ՝ Ազգերու Դաշնակցութիւնը իր համակրութեամբ պիտի աջակցի նոր սկսուելիք բանակցութեանց։

Յետոյ հաստատելով Մաքտոնըլտի խօսքերը, Շթրէզէման ըսաւ թէ քաղաքական համաձայնութիւնները աւելի արժէք ունին ապահովութեան համար, քան բազմաթիւ վաշտեր։

Նպաստաւոր արտայայտութիւններ ունեցաւ պարտադիր իրաւարարութեան, Քէլլոկի դաշինքին եւ ընդհանուր զինաթափութեան մասին։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՉԻ ՎԱԽՆԱՐ ԹՈՒՐՔԻԱՑԵՆ

Վէնիզէլոս հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրած է Էսթիայի Ժընեւի թղթակցին.

— Կառավարութիւնը ձեռնհաս իշխանութեանց հետ խորհրդակցելէ յետոյ, ուշադրութեամբ ուսումնասիրած է կացութիւնը եւ իր պատասխանատուութեան տակ Խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ ծրագիր մը՝ երկրին նաւային պատրաստութեանց մասին, որ պիտի համապատասխանէ կառավարութեան ընդհանուր քաղաքականութեան եւ միջազգային կացութեան պայմաններուն։ Կառավարութիւնը չպիտի ազդուի անպատասխանատու մամուլի կարծիքներէն, ոչ ալ այնքան տղայական է՝ ազդուելու համար պարունակութենէն շիշի մը, որ կ'ըսուի թէ տեսնուած է Միտիլլիի բացերը։

Կառավարութիւնը հաստատօրէն պիտի շարունակէ իր խաղաղասէր քաղաքականութիւնը, փափաքելով բարեկամական եւ վստահութեան յարաբերութիւններ հաստատել իր դրացիներուն հետ, հետեւաբար եւ հակառակութեան տեղի չպիտի տայ զինուորական անպիսի պատրաստութիւններով, որոնք կրնան երկիրը մղել արկածախնդրութեանց, որոնցմէ կ'ուզենք զգուշանալ։ Կառավարութիւնը երկրին վստահութեան անարժան պիտի ըլլար, եթէ թոյլ տար որ անիկա վտանգի ենթարկուի. սակայն կառավարութիւնը աւելի լաւ կրնայ դատել այդ վտանգները քան անպատասխանատու քննադատներ։

Կառավարութիւնը չուզեր ընել այնպիսի ծանր ծախքեր, որոնք ոչ արտադրողական են եւ անպէտ այն պահուն, երբ երկրի տնտեսական վերականգնումը ամէնէն ստիպողական անհրաժեշտութիւնն է։ Կառավարութիւնը կը կարծէ թէ երկրին ծովային ապահովութիւնը կարելի է երաշխաւորել աւելի վստահ եւ վերջին ծայր աժան միջոցներով քան այն որ կը պահանջուի՝ հանդարտեցնելու համար սարսափահար մամուլին վախերը։

.'. Անգլիոյ արտաքին Նախարար Հէնտըրսըն կը հերքէ «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի այն լուրը թէ Վէնիզէլոսի հետ համաձայնած է Յունաստանի օգնել՝ թրքական յարձակումի մը պարագային։

Յոյները կը բաժնուի՞ն Պատրիարքարանէն

«Սօն Սաաթի տեղեկութեանց համաձայն, Պոլսոյ Յոյները որոշած են բաժնուիլ Ֆէնէրի յոյն Պատրիարքարանէն և աշխարհիկ մարմին մը կազմելով վարել դպրոցները, հիւանդանոցներն ու բարեգործական հաստատութիւնները։ Պատրիարքարանը պիտի զբաղի միայն կրօնական գործերով, իսկ եկեղեցական պաշտօնեաներուն ու քահանաներուն ամսականները պիտի վճարուին աշխարհական վարչութեան կողմէ։

«Յնդիր է, սակայն, կ'աւելցնէ թերթը, թէ Յոյները որքան անկեղծ են իրենց որոշման մէջ։ Պատրաստութիւններ կը տեսնուին աշխարհական իշխանութիւն կազմելու համար։ Բայց միայն գործնականին մէջ է որ երեւան պիտի գայ Յոյներուն անկեղծութեան աստիճանը»։

Բոլշեւիկեան ձա՞ռ Պաղեստինի մէջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Երուսաղէմի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ բոլշեւիկները իրենց գրգռութեամբ գործօն մասնակցութիւն ունեցած են Պաղեստինի վերջին խռովութեանց մէջ։

Փաստերը ցոյց կուտան սակայն թէ վերջին դէպքերը կանխամտածուած եւ ծրագրուած չէին, այլ պատահեցան յանկարծական կերպով։

Պաղեստինի մեծ միւֆթին հեռագիր մը ստացաւ Հնդկաստանի իսլամներէն, որոնք կ'ըսեն թէ պատրաստ են ձախողեցնելու սիոնականներու ցանկութիւնները եւ պիտի պահանջեն Անգլիայէն որ Պաղեստինի մէջ հաստատէ ազգային ներկայացուցչական կառավարութիւն մը։

Յոյն աւազակները կը գործեն

ԱԹԷՆՔ, 9 սեպտ.— Թրիքալայէն կը հաղորդեն որ աւազակախումբ մը, որուն վարիչն է Ցացա անուն մէկը, Փէրթուլի գիւղին մօտ առեւանգած է եօթը գրօսաշրջիկներ, որոնց մէջ ծերակուտական Հաճիկաքին և ոստիկան զօրքի յիսնապետ մը։ Աւազակները չորս միլիոն տրախմի փրկագին կը պահանջեն՝ պատանդները ազատ արձակելու համար։

Անտառներ կ'այրին

Մարսէյլէն կը հեռագրեն թէ Րոնեաքի մօտակայ վայրիի անտառներու կրակը, որ տարածուած էր մինչեւ Արպուայի դաշտը, այժմ աւելի լայն համեմատութիւններ առած է։

Մարսիլիայէն եւ շրջականներէն հրշէջ գունդեր փութացած են աղէտին վայրը՝ միանալու համար տեղական ոստիկանզինուորներուն։

Սէն Ժիւլիէն տը Փէյրոլայի պետական անտառներն ալ կ'այրին։ Ցարդ 50 հեկտար տեղ այրած է։

Լիւպէրոնի անտառներն ալ կրակ առած ըլլալով, Աւինեոնէն զինուորներ ղրկուեցան Մէրինտոլ։

Քեօթահիոյ յախճապակները

Քեօթահիոյ յախճապակները վերջերս սկսած են ընդունելութիւն գտնել Ամերիկայի մէջ, ուրկէ ամէնէն աւելի զարդագրերով ու պրաւանդներով պնակի ապսպրանք կ'ըլլայ։

Այս յաջողութեան վրայ, սակայն, Հելլէնները գործի անցած ու սկսած են յունական յախճապակներն ալ Քեօթահիականներուն նման գծագրել. Ամերիկայի մէջ թրքական արտադրութեանց հետ մրցելու համար։ Յունաստանի մէջ շինուածները թէեւ արդիական գոյնով եւ դրասանգներով թրքականներուն կը նմանին, բայց չեն կրցած Քեօթահիոյ յախճապակներուն գոյները տալ։

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 5 ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՍԷՆ ԺԻՒԼԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Սէն Ժիւլիէնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջ. կոմիտէի այս Կիրակի ժամը 2.30ին Սէնժիւլիէնի «LaChaumière» ընդարձակ և օդաւէտ պարտէզին մէջ, 8 և 10 Bld. Victor-Hugo, Beaumont(St. Julien)։ Կը խօսի՝ ընկ. Արօեան։ Կը հրաւիրուին Մարսէյլի եւ արուարձաններու ընկեր ընկերուհիները եւ բոլոր հայրենակիցները։

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՌՈՊԷՆՍՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Գ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Ի ՆՊԱՍՏ «ԵՐԿՈՒՆՔ»Ի

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ կէս գիշեր

Aux Grands-Arbres, Chez Fiquet. Ռոպէնսոն

ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Երգ, արտասանութիւն, եւրոպական պարեր, գիշերը՝ հրավառութիւն, անակնկալներ եւայլն։ Փոքրիկներու համար մասնաւոր խաղավայր։ Ընծրեւի պարագային պատսպարուած վայր։ Ջոխ պիւֆէ։ Պարտէզին տնօրէնութիւնը տրամադրած է ծառերու վրայ շինուած Շամփրամեան տաղաւարները։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Շոգեկառք Լիւքսէնպուրկի եւ Տանֆէր-Ռոշըրոյի կայարաններէն, եւ հանրակառք՝ Փորթ տ'Օրլէանէն։ Մուտքը ազատ է։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Եոզղատի եւ շրջականներու Հայր. միութեան կողմէ, 21 Սեպտեմբեր Կիրակի օր։

Մանրամասնութիւնները քանի մը օրէն։

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ ENGHIENի ՄԷՋ

14 սեպտեմբեր 1929, շաբաթ գիշեր, ժամը ճիշտ 8.45ին

Enghienի Թաղապետական Թատրոնին մէջ

Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

3 արար E. BRIEUX **ՊԼԱՆՇԷԹ** Թարգմանեց՝ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկնայք Ս. Յ. Ալիքսանեան, Սիրուհի Նշանեան եւ Անահիտ, Պ. Պ. Տ. Նշանեան, Արման Կոթիկեան, Ա. Գմբէթեան, Սարաֆեան, Մաքսուտեան, եւայլն։

Տոմսերու գիները՝ Ա. Կարգ 25 Բ. Կարգ 10 ֆրանք։

Տոմսերու համար դիմել տեղւոյն վրայ Տիկ. Ա. Ջարֆճեանի եւ Պ. Հ. Սէթեանի։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հաճի Մկրի Սրճարանը Rue Etienne Dolet. Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Քաշան Գանձէօի Արծիւ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթ. ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին Արմէն-Գարօ, Քեռի, Քրիս, Դէօրգ Չաւուշ եւ Ջարդարեան խումբերը։

Լիոնի շրջ. կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի՝ Ընկ. Բարկէն։ Նիւթ՝ «Հայ ազատագրական շարժումը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Պ. ՎԱՀԱԳՆ Յակոբեանէ կը խնդրուի իր հասցէն հաղորդել K. Ohanessoffի, 100 Rue Flachet, Villeurbanne, Rhone.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ միութեան հրաժարած վարչութեան տեղ նորը ընտրելու համար, ընդհ. ժողովի նախագահ Պ. Գ. Աբուլեանի կողմէ Միութեան բոլոր անդամները ժողովի կը հրաւիրուին, այս շաբաթ ժամը 3.30ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Monsieur le Prince.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կիւրինցի տէրտէր որդին Յոհար Մինասեան կը փնտռէ իր եղբօրորդիները՝ Լեւոն Մառուկեան եւ իր քոյրը Տիրուհի Մառուկեան (այժմ Թօփալեան)։ Կը կարծուի թէ Պէյրութէն Ֆրանսա անցած է։ Իմացնել՝ Տիկ. Յոհար Մինասեանի 138 Rue Garibaldi, Lyon.

— Զարշամպայի Դուրշունլու գիւղէն Գալուստ Փորգաքեան կը փնտռէ իր հայրը Միհրան և հօրեղբայրը Աշոտի Փորգաքեան։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա։ Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր։ Իմացնել՝ A. Keosséianի, 58 Ave. Augustin Dumont, Malakoff (Seine), France.

Սուրիոյ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

— Կը փնտռեմ Սօրաքըրօզս որդին Մարաշցի Հայկազ Էմիրալեան որ երկար ժամանակէ ի վեր կը գտնուի Փարիզ։ Կը խնդրուի Մարաշի Հ. Միութենէն եւ զինքը ճանչցողներէն իր հասցէն իմացնել՝ Siranosian c/o Aram Kasbarian, 11 Rue du Sénégal, Paris XX

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ալֆորվիլ, Ռ. Յ.— 50։
Ժուայնեզօզ, Ս. Մ.— 35
Տրակինեան, Հաճ.— 120.
Վէզնիզօ, Փ. Թ.— 70։
Մարսէյլ, Խ. Յ.— 50. Ցեմնել Թիւ 1040.

ԵԹԷ կ'ուզէք փոխառութիւն կնքել ձեր շինել տալիք տուներուն համար, ձեր շահը կը պահանջէ դիմել՝ Պ. Նշանեանի եւ իմանալ անոր ձեռնտու պայմանները։ 51 Bld. Blanqui, Paris (13e).

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Սեպտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթեռլին	L. St.	123.89
Տոլար	Dollar	25.56
Մարք 100	Mark	608.50
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	12.25
Թրք. ոսկի	» » or	106.90
Մէճիտիէ	Médjidié	8 75
Լէվա 100	Léva	18.62
Տրախմի »	Drachme	33.25
Լիր »	Lire	133.65
Պելժ. Ֆր. »	Fr. Belge	71.10
Զուից. »	Fr. Suisse	492.75
Լէյ »	Leï	15.15
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆոնս. I	Cr. Fonc. Eg.	2260. -
» II	»	1665.—
» III	»	1650.—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	82.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

12 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1057

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԱՄՈՒԼ ԹԷ ԱՐՇԱԿԱՒԱՆ

«Ժողովուրդը տարաւ իր յաղթանակը եւ ցմեց «Ցուսաբեր»ի ազրիւսային վոհմակին գլուխը»:

Այսպէ՛ս կը բարբառի Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը Աղեքսանդրիոյ երեսփ. ընտրութեանց առթիւ, ուր յաջողութիւն շահեր է երկակենցաղ եւ կասկածելի խմբակ մը։

Դանակը ոսկորին էր հասեր». «Ժողովրդական գալրոյթը ամէն սկսաւ արթննալ». «Ասիկա բանկուց ժողովուրդին յուզումը . «Ասկէ այլեւս ժողովուրդին յուզումն ու գալրոյթը կը յորդէին '7 Սեպտ.):

Բառե՛ր, բառեր եւ բառեր, որոնք տախտակի ձայն կը հանեն ստուկներու գրչին տակ, բոլորովին կորսնցնելով իրենց նշանակութիւնը։

Խառնիճաղանճ խմբակ մը ձեռք ձեռքի տուած, իր շուրջը ժողվելով ամեն-չամեմը, ռամկավարն ու հնչակը, էֆէնտին եւ ծառան, յաջողեր է, գիշերաջան ջանքերով, հաւաքել 900 քուէ. իսկ Դաշնակցութիւնը առանձին՝ առնուազն 600։ Կը մաղթենք որ ամէն ինչ կատարուած ըլլար օրինաւորապէս, եւ ընտրեալները արդարացնէին պատահարար քով քովի եկած ինը հարիւրին վստահութիւնը։ Եթէ պարտուեր է Դաշնակցութեան ցանկը, այդ կը նշանակէ թէ պարտութեան սատարողները աւելի բան մը կը սպասեն միւս ցանկէն, ի հեճուկս սարքուած բանի ցեռակցութենէն։

Բարի՛։ Մեր ալ ուզածը այն է որ, աւելի լաւ կառավարուի Աղեքսանդրիոյ առաջնորդարանը, աւելի բարգաւաճին ազգային շէնքերը եւ մանաւանդ վարժարանը, դադրին ամուլ վէճերը ու մարդիկ գործ արտադրեն, հոգ չէ թէ ըլլան կառապի հակադրոշնակցական։

Ժողովուրդին ուզած տարրե՞րն են այս նորընտիրները։ Բարի՛։ Միայն բարեկամաբար խորհուրդ կու տանք որ չմոռնան մէկ բան, - հոգին վառած, կրակն ինկած բազմութիւն է մեր ժողովուրդը։ Եթէ այսօր կը ծափէ, յուսալով, կրնայ, վաղը, նոյն մոլեգնութեամբ լախտ մը իջեցնել, յուսախաբ ըլլալով։ Յաջողութիւնները եւ պարտութիւնները փոփոխական երեւոյթներ են։ Միջակէ՜ն, ՚ ո՛չ թէ մեր շուացնէ։

Ո՛չ ալ աւոր համար ալ, ամուր բռնելով ռամկավար խմբագիրներու օձիքէն, կը հարցնենք.— ի՞նչ անճոռնի կանչ է այս. քանի մը հարիւր քուէի տարբերութեան առթիւ։ Այդ ի՛նչ բռշուական չտեսութիւն է եւ ի՛նչ յանդգնութիւն։

«Ժողովուրդը տարաւ իր յաղթանակը եւ ճզմեց «Ցուսաբեր ի ազրիւսային վոհմակին գլուխը»։

Ո՞ւր էք այս բառերուն հեղինակը, հայ գիւղացիներուն արիւնով սնած վաշխառուներ, հայ հարուստներու սեղաններէն փշրանքներ մուրացող թշուառականներ։ Ո՞ւր, տասն անգամ վհատուած եւ քսան անգամ նոյն վսեմապատիւ դուռներուն եւ ազնուաշուք ոտքերուն առջեւ սողացող տզրուկներ։

«Ազրիւսային վոհմակ» — անշուշտ անոր համար որ ձեր սրտղի հորիզոնը ազրիւսի մը կոյտէն անդին չանցնիր։ Իսկ վոհմակի նման չունէնայինք, հարկ էր հնարել, բնորոշելու համար ամէնէն առաջ ձեզ, հինգ թէ տասը լպրծուն կերպարանքներ, որոնք ընդունակ են ամէն անարգ դերի եւ կաղապարի, ե՛ւ փորի վրայ սողալու, ե՛ւ պորտ խաղցնելու՝ ե՛ւ կեղծելու, եւ հայր ու մայր ուրանալու։ Հրապարակի վրայ է ձեր բովանդակ պատկերը, օրուան բոլոր ժամերուն։ Եւ ո՛ր եւ է հարցի առթիւ։

Ահա միւսը, Ամերիկայի պաշտօնաթերթին գարշելի գաղտաստուքը՝ գրագէտի մը յոբելեանին առթիւ։

Զի բաւեր որ յոբելեանի լուրին վրայ իսկ, սիրտ պղտորել կուսան կողմնակի ակնարկներով, տակաւին կը կարդա՛նք սեւով սպիտակի վրայ.

— «Թող ապագայ պատմութիւնը ճշդէ ու գնահատէ Ահարոնեանի մտաւորական աշխատութեանց արժէքն ու գրական բացառիկ արժանիքը, եթէ ունի, որովհետեւ, պէտք է ըսել թէ այդ իսկ շատ ջուր կը վերցնէ»: (Տես մամուլի բաժինը)

Այսպէ՛ս, ուրեմն, յոբելեանի արժանի է հասարակ հասկացող մը, մատենագրութեան մշակ մը, մեր հանրային եւ մտաւոր կեանքին փակած ոջիլ մը, Արշակ Չօպանեան։ Իսկ յաւիտենական վիճելի է Ահարոնեանը, իր քառասուն տարուան գրական վաստակով... Արժանի է— եւ արժանի է— քանքարաւոր ոճով վանական մը, Դուրեան Եղիշէ պատրիարքը, կամ առաջնորդական Թարգմանիչ մը. Մեսրոպ Նուպարեան։ Իսկ Աւետիս Ահարոնեանը.— «շատ ջուր կը վերցնէ»։

Իսկապէս որ սահման չունի մարդկային անբարոյականութիւնը, երբ կիրքը կոշկոռ կը կապէ սիրտերու մէջ, եւ աչքերը կը դիտեն ոչ թէ արեւուն լոյսով, այլ թարախով։

Նոր չէ երեւոյթը։ Եւ մենք ընդհանրապէս կ՚արհամարհենք այս կարգի գռեհկութիւնները։

Իսկ եթէ այսօր գրադեցանք, պատճառը այն է որ, նոյն օրգանի բարքերը կը շարունակուին ռամկավարներու համաժողովէն անմիջապէս յետոյ ալ, անշուշտ համաձայն որդեգրած ազգանշանին։ Եւ յետոյ, ուզեցինք որ հանրութիւնը մէկ անգամ մըն ալ համոզուի, թէ ինչո՛ւ կարելի չէ ըլլար մտերմացնել մթնոլորտը, — լեզու գտնել գոնէ տարրական բարքերու մասին։

Մամո՞ւլ է այս, թէ արշակաւան։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԳԱՐՇԵԼԻ

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, Փարիզի, Եգիպտոսի եւ Ամերիկայի ռամկավար օրգանները առատ մը կանուխ արթննալով, մէկ բերանէ՝ Հ Դաշնակցութեան հաշիւները պահանջեցին Ա. Ահարոնեանէն, երբ հրատարակուեցան դրագէտին քառասնամեայ գործունէութեան յոբելեանին յայտարարութիւնները։ Նախ երեսուն, յետոյ 15 միլիոն ֆրանք ուզեցին գտնել յոբելեարին տրամադրութեան տակ։ Մեր թերթերն ու երեւցեններ պատասխանեցին այս ժամանակաւոր քաւթեան, մերժելով սուտն պատռելով դիմակները եւ դիտել տալով թէ ռամկավարներուն նպատակը հաշիւ առնել չէ, այլ խանգարել յոբելեանը։ «Բա՛ւ լիցի»— ճչաց Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը, իսկ ահա թէ ինչպէս իրենց սեւ հոգին դուրս կը տայ նոյն խմբակցութեան Ամերիկայի բերանը (Պայքար, 29 օգոստոս .

— «Դաշնակցական թերթեր այս առթիւ ուրիշ խնդիր մըն ալ կը յուզեն։

Մեր փարիզի պաշտօնակիցը Ազատամարտ, Բանակի Հանգանակութեան հաշիւներուն առթիւ Գ. Ա. Ահարոնեանի անունը յիշած է, իբրեւ նախագահ Նախկին Հանրապետութեան Պատուիրակութեան։ Ծառաչ ու Հայրենիք [illegible] ալ [illegible] խնդրին մօտենալու, ասիկա մատի փաթթոց կ՚ընեն, եւ աղաղակս վայնասուն կը փրցնեն, իբրեւ թէ Ազատամարտ եւ ռամկավար ազատական ուրիշ թերթեր, հաշիւի այս խնդիրը կը յուզեն Ա. Ահարոնեանի յոբելեանը ձախողեցնելու դիտաւորութեամբ, չուզելով կամ չկրնալով ուղղակի դէմ գրել ատոր։

Փութանք ըսել թէ Ա. Ահարոնեանի համար յոբելեանի գաղափար յղացողները ամէնէն գէշ ծառայութիւնը մատուցին իրեն։ Անոր անունը այնքան տխուր դէպքերու կապուած է, այնպիսի դառն յիշատակներ կ՚արթնցնէ մտքերու մէջ, որ հայրենասէր Հայեր չեն կրնար, առաւելապէս կուսակցական թմբկահարութեան համար սարքուած այդպիսի ցոյցի մը մասնակցիլ՝ առանց խղճահարութեան։ Ահարոնեանի ընկերները յաւագոյն բան մը ըրած կ՚ըլլային, եթէ հանգիստ թողէին զինքը, որ իր քաղաքական մեղքերը լայ։ Թող ապագայ պատմութիւնը ճշդէ ու գնահատէ Ահարոնեանի մտաւորական աշխատութեանց արժէքն ու գրական բացառիկ արժանիքը, եթէ ունի, որովհետեւ, պէտք է ըսել թէ այդ իսկ շատ ջուր կը վերցնէ, եւ անոր մշակած գրականութեան արժէքին նկատմամբ շատ տարբեր կարծիքներ կրնան յայտնուիլ։

Մենք չուզեցինք օրին անդրադառնալ Ահարոնեանի յոբելեանին, քանզի պատշաճ չգտանք քրքրել կարգ մը խնդիրներ, եւ խօսքեր ըսել մէկու մը, որու համար կ՚ըսուի թէ հիւանդ է եւ ինքզինք պաշտպանելու վիճակի մէջ չի գտնուիր։ Այսքանն ալ պիտի չըսէինք, եթէ չստիպէին մեզ որ ըսենք»։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ եւ Ճուէտի միջեւ առեւտրական եւ բնակութեան դաշնագիր մը կնքուեցաւ։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻ եւ Հռոմի Թուրք դեսպան Սուատ պէյ ստորագրեցին իտալեւթուրք հիւպատոսական պայմանագրութիւնը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հելլենացիներու զինուորագրութիւնը

Վերջերս հրատարակուած հրամանագրի մը համաձայն՝ Յունաստանի պատերազմական նախարարութիւնը, զինուորական ծառայութեան կը հրաւիրէ կարգ մը շրջաններու բոլոր այն օտարականները, որոնք մինչեւ 31 դեկտեմբեր 1928 թուականը, հելլենական քաղաքացիութիւնը ընդունած են՝ եւ ներկայիս, 20 — 35 տարիքներու մէջ կը գտնուին։

Այս հրամանը կը վերաբերի նաեւ քանի մը շրջաններու հելլենահպատակ ա՛յն Հայերուն՝ որոնք մինչեւ հիմա, իրենց զինուորական ծառայութիւնը չեն կատարած։ Հրաւէրին մէջ, ներկայանալու թուական նշանակուած է 1 — 3 սեպտեմբեր 1929։ Պիտի ծառայեն չորս ամիս, եւ կամ եթէ փափաքին, ծառայելու փոխարէն՝ պիտի վճարեն 1500 դրախմի։ Զինուորական իշխանութիւնները, քաղաքապետներու, գիւղապետներու եւ օտար համայնքները ներկայացնող մարմիններու ղրկած են արդէն, անունները բոլոր անոնց որոնք այս հրամանին ենթակայ են։

Պաղեստինի կացութիւնը

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ առջի օր Արաբական Գործադիր Կոմիտէի կողմէ պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ անգլ. մարզպան Սըր Ճօն Ջէնսըլըրի, որուն զեկոյց տուաւ Հրեաներու գործած ոճիրներուն եւ յարձակումներուն մասին։

Մարզպանը պատասխանեց որ բոլոր փաստերը պէտք է ներկայացուին անգլ. կառավարութեան նշանակած քննիչ մարմնին առջեւ, որ մօտ օրէն Պաղեստին պիտի հասնի։

∴ «Տէյլի Նիւզ»ի թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հեռագրէ թէ Քեբրոնի մէջ զինակները գերեզմաններէն կը հանուին, փաստեր ձեռք բերելու համար Արաբներու գործած խժդժութեանց մասին։

Անգլիացի հետեւակազօրքին տեղ ծովային ջոկատներ ղրկուեցան Կազայի եւ Եաֆայի մէջ։

Անգլիական «Բըրհըմ» օդանաւատարը ճամբայ ելաւ դէպի Մալթա. Անգլիոյ մայրաքաղաքէն [illegible] Պաղեստին ուր ոստիկանութիւնը կը բաղկանայ Անգլիացիներէ, Հրեաներէ եւ Արաբներէ։

∴ Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ երեք հիւանդապահուհիներ, մէկը անգլիացի, երկուքը արաբ, Երուսաղէմի շրջակայ Ուպուաէյտս գիւղը հիւանդ արաբ կնոջ մը մօտ կ՚երթային, երբ գիւղացիները յարձակեցան անոնց վրայ եւ ծեծեցին։ Խեղճ կիները այն ատեն միայն կրցան իրենց օձիքը ազատել, երբ ապացուցին որ Հրեայ չէին։

Հայֆայի մօտ Աթթա գիւղի բնակիչները կրակ բացին հրեայ ոստիկանի մը վրայ եւ ծանրապէս վիրաւորեցին զայն։

Ամերիկեան դրամագլուխ Թուրքիոյ մէջ

Վերջերս ամերիկեան ընկերութեան մը ընդհ. փոխ տնօրէնը էնկիւրի երթալով առաջարկ ներկայացուցած է երկաթուղիի, նաւահանգիստի, ճամբաներու եւ ջրանցքներու շինութեան եւ ճայիճներու չորացման համար։ Ընկերութիւնը ամէն պատասխանատուութիւն պիտի ստանձնէ եւ փոխարժէքը պիտի գանձէ 12 տարիէն՝ մասնավճարներով։

Փոխ տնօրէնը Թուրքիա փոխանորդ մը ձգելով Ամերիկա վերադարձած է, յայտնելով թէ կրկին պիտի գայ եթէ կառավարութիւնը հրաւիրէ։

Թուրք Հանրօգուտ գործավարութիւնը մեծ կարեւորութեամբ կը քննէ ամերիկեան ընկերութեան այս առաջարկը, որուն գործադրութեամբ հանրօգուտ ծրագիրը երկու տարիէն պիտի իրականանայ։

Ռուսաչինական վէճը

Մոսկուա, 10 սեպտ.— Արտաքին գործավարութիւնը գերման դեսպանին միջոցաւ Նանքինի եւ Մուքտէնի կառավարութեանց յանձնեց յայտարարութիւն մը, որով կը յիշէ յարձակման 19 նոր դէպքեր խորհրդային հողի վրայ՝ չինացի զինուորներու եւ սպիտակ պահակներու կողմէ։

Դիտել տալով որ ամբողջովին Նանքինի եւ Մուքտէնի կառավարութեանց վրայ կ՚իյնայ այս յարձակումներուն պատասխանատուութիւնը, յայտարարութիւնը կ՚ըսէ թէ օրինական ինքնապաշտպանութեան հիման վրայ, խորհրդային զինուորները ստիպուած են վճռական միջոցներ ձեռք առնել՝ սահմանագլուխներն ու բնակչութիւնը պաշտպանելու համար։

Եզրակացնելով, խորհրդային կառավարութիւնը դիտել կու տայ թէ նոր լուրջ բարդութեանց առաջքն առնելու միակ միջոցն է անմիջապէս ազատ արձակել սպիտակ-պահակներու բոլոր ջոկատները եւ ստիպողական միջոցներ ձեռք առնել՝ խորհրդային հողի վրայ նոր արշաւանքներն արգիլելու համար։

∴ Մանչուլիէն կը հաղորդեն թէ երկաթուղիի 86րդ կայարանին մօտ բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցած է։ Խորհրդային օդանաւեր ռմբակոծած են կայարանը։

∴ Օգոստոս 28էն ի վեր յարձակումներն ու ռմբակոծումները սիստեմատիկ հանգամանք ստացած են եւ կը շարունակուին ցարդ։Թարարովակի ու Բլագովէշչենսկի սահմանակից գիւ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ՕՏՆՁԳՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ քաղաք. ժողովին ատենապետ Գ. Գէորգ Թորգոմեան Թուրք պատկան պաշտօնատան կողմէ պաշտօնապէս կանչուելով, հաղորդուած է իրեն թէ այսուհետեւ ըլլալիք Թաղական եւ ընդհ. ժողովի ընտրութեանց ժամանակ, ընտրելիներու եռապատիկ ցանկը նախ պէտք է ներկայացուի կառավարութեան եւ յետոյ ձեռնարկուի ընտրութեանց։

ԷՆՐԷՖԻԷԻ ՀԱՅԱՔԱՂԱՔԸ

Պէյրութի Օրիան թերթը կը գրէ.

Էշրէֆիէի հայաքաղաքը դանդաղօրէն կը յառաջդիմէ. կը պարունակէ 300 շէնքեր՝ երկու սենեակով, մէկ խոհանոցով եւ մէկ արդուզարդի սենեակով։ Այս տուներուն մէջ նստողները ամիսը 410 սուրիական դրուշ միայն կը վճարեն եւ 16 տարի վերջ իրենց տուներուն սեփականատէրները պիտի պիտի ըլլան։ Միւս կողմէ Հայ Դաղթ. տնղաւորման Ցանձնախումբի կողմէ ծախու առնուած են երկու ընդարձակ գետիններ՝ մէկը՝ Էշրէֆիէի մէջ, իսկ միւսը՝ Սին-էլ-Ֆիլ, ինչպէս նաեւ Բուսթէմ փաշայի պալատէզը։ Այս հողերը մաս առ մաս եւ պայմանաժամով պիտի վճարուին անոնց որ կը փափաքին հոն շինել իրենց բնակարանները։

ՆՈՐ ՄԱՐԱՇԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութի մէջ կազմուած է Անշարժ կալուածներու շինութեան [illegible] արժէքը մաս առ մաս գանձելու պայմանով։ Ընկերութիւնը բանակցութեան մտած է արդէն Մարաշի Հայրենակցական Միութեան հետ՝ շինելու համար յիշեալ Միութեան նախրի կողմը նոր գնած հողին չէնքերը։

ՀԱՅ ԱՂՋԿԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Անարատ Յղութեան Քոյրերու Միաբանութիւնը որոշած է Փարիզի մէջ բանալ հայ աղջկանց վարժարան մը։ Այս առթիւ Հռոմէն Փարիզ հասած է Քոյր Էլպիս՝ Հալէպի աղջկանց վարժարանին նախկին տնօրէնուհին, վարժարանին բացման կարգադրութիւնը ընելու համար։

ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ԱՌԱԳԱՍՏԱՆԱՒԸ ԸՆԿՂՄԱԾ

Դանիական Քոփէնհակ ծնգակայմը, որ աշխարհի ամէնէն մեծ առագաստանաւն է, կորսուած է։ Քոփէնհակ 1928 դեկտեմբեր 21ին Պուէնոս Այրէսէն ճամբայ ելած էր դէպի Ատելայիտ (Աւստրալիա) եւ այդ թուականէն ի վեր լուր չէ առնուած իրմէ։ Ունէր վաթսուն նաւաստի։ Կը կարծուի որ փոթորիկի մը հետեւանքով ովկիանոսին տակը գացած է։

ՖՈՆԹԷՆՊԼՕԻ ԱՆՏԱՌԸ Կ՚ԱՅՐԻ

Կորժ եւ Փլաթիէր տ՚Աֆրըմոն գիւղախումբերու կողմէն կրակ առաւ Ֆոնթէնպլօի անտառը։ Այրեցան 25 հեկտար տարածութեամբ ծառեր։ Ֆոնթէնպլօէն եւ Մլէօնէն 200 զինուորներ փութացին աղէտին վայրը եւ հինգ ժամուան աշխատանքէ յետոյ յաջողեցան սահմանափակել հրդեհը։

ՄԱՐԱԶԱՒՏ Ֆոշի յիշատակին արձան մը պիտի կանգնուի Լոնտոն՝ Վիքթորիա կայարանին մօտ։

ՃԱՓՈՆԻ մայրաքաղաքը ողողուած է երեք օրէ ի վեր անընդհատ տեղացող անձրեւներէն. 3000 տուներ ջուրերու տակ մնացին։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՖՐԱՆՍ. ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Նոյեմբերեան յեղափոխութենէն յետոյ տարիներ անցած են արդէն, շատ մը յեղափոխական փորձեր ձախողած ու բազմաթիւ երկիրներու մէջ հաստատուած են արիւնկզակ իշխանապետութիւններ, զինուորական սակաւապետութիւններ կամ կէս-բռնապետական վարչաձեւեր։ Բաղբենի ռամկավարութիւնը (Démocratie) սերած ազատական սկզբունքներէ՝ սկսած է տեղի տալ ամբողջ եւրոպական ցամաքամասին վրայ, ուրիշ պետական դրութիւններու որ երդուեննալով հանդերձ ժողովրդավարութեամբ, կը գործածեն բռնական միջոցներ ու կը ջատագովեն հեղինակութեան եւ ուժի սկզբունքը։ Ամբողջ Եւրոպայի վրայ կը փչէ յետաշրջականութեան անտեղիտալի ու անզուսպ փոթորիկ մը։ Վայրագութեամբ կը գսպուին բանուորական, արհեստակցական ու ցուցարարական այլ շարժումները։ Որոշ երկիրներու մէջ՝ բանտերը լեցուն են բանուորներով եւ գիւղացիներով։ Քաղաքակիրթ Եւրոպայի մէջ, բանտերու խորը կը կատարուին գազանային սպանութիւններ եւ միջնադարեան ու ազատական տարրերը, ազատ-արմ. նաղիրներն ու խաղաղասիրութեան ծնրացած դասախօսները անզօր են կասեցնելու սկսուած հակաբանուորական շարժումը, որ նոյն ատեն հակազատական է եւ հակառամկավարական։

Այս յետաշրջական ու պահպանողական ուժեղ շարժման զուգահեռաբար, տեղի կ'ունենայ ոչ նուազ հիմնական ու-առաջնակարգ կարեւորութիւն ունեցող գործողութիւն մը, զոր պիտի անուանենք — Միջազգային բանուորութեան ծայրայեղ տարրերու աստիճանականտեղա-
փոխութիւնը. Կոմունիստ... Միջազգային եւ բազմաթիւ երկիրներու համայնավար կուսակցութիւնները այս վերջին տարիներու ընթացքին հետզհետէ թուլացած կը տկարանան։ Անշուշտ կարելի է առարկել որ քանի ճնշումը սաստկանայ, յեղափոխական գործը դառնայ դժուար ու վտանգաւոր, յեղափոխական կուսակցութիւններու շարքերը կը նօսրանան, բայց այդ լաւ է, որովհետեւ կը մնան իրապէս յեղափոխական խառնուածք ունեցող ու ամէն պատասխանատւութեան դիմագրաւելու պատրաստ տարրերը։ Մէկ խօսքով՝ յեղափոխական կազմակերպութիւնէն ներս քանի գումը դառնայ ամբողջական, այնքան կազմակերպութեան յեղափոխական աստիճանաչափը, դիմադրութեան ներքին կարողութիւնը (potentiel) կը բարձրանայ։ Այլ է սակայն համայնավար Միջազգայինի եւ անոր յարող կուսակցութիւններու իրական կացութիւնը։ Թուական նուազման ու կառորակման կողքին՝ յստակօրէն կարելի է նշմարել բարոյական ու յեղափոխական տկարացում, հաւատքի խախտում ու ներքին երկպառակութիւններ որ ընդհանրապէս յառաջ կուգան ընդհանուր գործին հանդէպ վստահութեան պակասէ։ Մնաց որ այս երկու երեւոյթները ընդհանրապէս կ'ընկերանան իրարու ու դժուար է ճշդել թէ ո՞ր մէկը արդիւնք է միւսին և կամ պատճառը։

Այս ներածութիւնը անհրաժեշտ էր ըմբռնելու համար շուրջ երկու տարիէ ի վեր Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան մէջ տեղի ունեցած դէպքերը՝ որ հետզհետէ չկարենալով այլեւս պարփակուիլ կուսակցութեան ներքին շրջանակին մէջ, խնդրոյ առարկայ կը դառնան ամբողջ քաղաքին մամուլին մէջ՝ չփոթ ու գայթակղութիւն սպառնալով համայնավար շարքերուն մէջ։

Մնաց որ, ինչ որ կը պատահի հոս, Ֆրանսայի մէջ, մեր աչքին տակ՝ աւելի մեծ չափով ու աւելի բուռն ձեւով տեղի կ'ունենայ ուրիշ երկիրներու մէջ եւս։ Ու մեզի կը թուի թէ ո՛չ ոք կրնայ որեւէ լուրջ առարկութիւն ընել, եթէ պնդենք թէ տագնապը յատուկ է ամբողջ Երրորդ Միջազգայինին ու անոր յարող կուսակցութիւններուն։ Այսպէս՝ փաստացի խօսելու համար, կրնանք յիշել գերման համայնավար կուսակցութեան մէջ հետզհետէ ծաւալ առնող ներքին երկպառակութիւնները, սկսած Համպուրկի մէջ-պատահած դրամական զեղծումով ու առայժմ վերջացնելով Վիլարա Յեռոկինի յայտնի ելքով Միջազգայինի Գործադիրին դէմ։ Անցնելով Գերմանիայէն Չեխոսլովաքիա՝ կը տեսնենք նո՛յն ներքին վէճերը որ այս անգամ կը յանգին իրենց տրամաբանական եզրակացութեան՝ Չեխ համայնավար կուսակցութեան հերձուածին։ Անտարակոյս կեդրոնէն բաժնուած տարրերը երբեք չեն կրնար լուրջ աշխատանք ու յեղափոխական գործ կատարել եւ սակա բազմաթիւ պատճառներով, — դրամական միջոցներու պակաս եւայլն։ Այլ սակայն մեծապէս կը տկարացնեն արդէն առանց ատոր ալ երկուքի ճեղքուած բանուորական շարժումը։ Չարժեր կանգ առնել բրիտանական ձախակողմեան բանուորական տարրերու մէջ վերջերս տեղի ունեցած բեկումին վրայ՝ ի հեճուկս Երրորդ Միջազգայինի եւ ո՛չ ալ ուրիշ մանր համայնավար կուսակցութիւններու հերթական զտումներուն որ ընդհանրապէս տեղի կ'ունենան կեդրոնի հրահանգով կամ թելադրութեամբ։ Բայց պէ՛տք է յիշել ... ման կեդրոնը նոյն ինքն յեղափոխութեան սրբան խորհրդային Ռուսիան է եւ ռուս համայնավար կուսակցութիւնը։

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան ներքին տագնապը մէկ երեսն է միայն, ընդհանուրին մէկ օղակը։ Ծաւալը հին է ու վարակած Գ. Միջազգայինի ամբողջ մարմինը։ Ատոր համար է որ կ'ուզենք ակնարկ մը նետել նախ Երրորդ Միջազգայինի իրական կացութեան վրայ, որպէսզի դիւրին ըմբռնուի՝ թէ՛ Փօլ Մարիոնի աղմկարար «Ելքը» որ քանի մը օր զբաղեցուց Ֆրանս. քաղքենի մամուլը եւ թէ «Իւմանիթէ»ի խմբագրութեան մէջ անցեալ շաբթու ընթացքին տեղի ունեցած «մաքրագործումը», որուն զոհ գացին վեց կուսակցական խմբագիրներ, բոլո՛րն ալ քաղքենի ծագումով մտաւորականներ, յծուած աւելի կամ պակաս խանդավառութեամբ բանուորական շարժման կառքին։

Ինչպէս յայտնի է, պատերազմէն յետոյ ու թուրք հերձուածէն առաջ Ֆրանս. ընկերվարական կուսակցութիւնը բաւական զօրաւոր էր ու թուապէս կտրած էր իր բոլո՛ր մրցակիցները։ Ձախակողմեան տարրերը տակաւին երկուքի չճեղքուած, կուսակցութեան մէջ սկսած էին արագօրէն զօրանալ։ Ատիկա անուղղակի պատասխան մըն էր կուսակցութեան աջակողմին, որ գլխաւորութեամբ Ռընոտէլի եւ ուրիշներու պատերազմի ընթացքին վարած էր անվայել քաղաքականութիւն մը։ Ձախակողմեան տարրերու այս ուժեղացումը արդիւնք էր միաժամանակ՝ թէ՛ ռուսական յեղափոխութեան ներգործօն հմայքին եւ թէ՛ յետպատերազմեան մթնոլորտին որ հարուստ էր քաղաքական անակնկալներով ու միջազգային դրամատիրութեան տկարացման հետեւանքով յեղափոխական առողջ կարելիութիւններով։ Ահա՛ այս պայմաններուն տակ էր որ «Փօփիւլէռ»ի արդի խմբագրական քարտուղար, ընկերվ. երեսփոխան ու համայնավար կուսակցութեան առաջին ընդհ. քարտուղար Լ. Օ. Ֆրոսար եւ «Իւմանիթէ»ի քաղաքական անօրէն Մարսէլ Քաշէն վերադարձան Մոսկուայէն իրենց հետ բերելով նորակազմ Գ. Միջազգայինի յայտնի պայմանները։ Այսօր եւ այստեղ աւելորդ է վիճիլ այս պայմաններու բնոյթին եւ բովանդակութեան մասին։ Այդ վէճը կ'ըլլայ դուր եւ ամուլ։ Միայն պարտք կը զգանք համառօտագրել այդ պայմանները՝ այնպէս ինչպէս որ յետագայ տարիները ցոյց տուին զանոնք։ Այդ պայմանները արեւմտեան ընկերվարութեան եւ բանուորական զանգուածներուն կը պարտադրուէին Ն. Լէնինի կողմէ եւ կապիտ ձեւով կը նշանակէին հետեւեալը.—

1.— Օգտուելով միջազգային դրամատիրութեան յետ-պատերազմեան չփոթէն, տկարութենէն եւ ներքին ներհակութիւններէն ու կանխելով անոր կայունացումը՝ պէ՛տք է իրագործել ընկերային յեղափոխութիւնը, միջազգային չափով կոթնելով խորհրդային Ռուսիոյ միջոցներուն եւ ուժին վրայ։

2.— Այս յեղափոխութիւնը տեղի պիտի ունենայ բանուոր-գիւղացիական խաւերու կողմէ առաջնորդութեամբ Ն. Լէնինի եւ իր հետեւորդներուն՝ որոնց կամ պիտի ենթարկուին արեւմտեան ընկերվ. ղեկավարները (ինչպէս Մարսէլ Քաշէնը) եւ կամ Գ. Միջազգայինը ապարէզէն պիտի քշէ զիրենք։ Մէկ խօսքով բանուորական միութիւնը տեղի պիտի ունենայ Գ. Միջազգայինի ծոցին մէջ՝ Բ. Միջազգայինի եւ իր ղեկավարներուն մարմնին վրայէն։

Ի՞նչ պատկեր դիմաց կը գտնուի այսօր Գ. Միջազգայինը։ Միջազգային յեղափոխութիւնը տեղի չէ ունեցած։ Ընդհակառակն՝ քաղքենիութիւնը զօրացած է ու միջազգային դրամատիրութիւնը կայունացած։ Բանուորական շարժումը ճեղքուած է երկուքի։ Կայ բանուորական... ...յինը որուն գաղափարաբանութիւնը հետզհետէ կ'ազդէ համայնավար ղեկավարութեան վրայ։ Նիւթ կայ Գ. Միջազգայինի շարքերուն մէջ։ Փա՛ստ — բայց Ժագ-Տորիօ, Ռընօ-Ժանը, Փօլ-Մարիօնը եւ վեց խմբագիրները։

ՎԱՀՐԻՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

«ՄԱՀՈՒԱՆ ԵՂԲԱՅՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ»

Մորավիոյ ոստանին, Պրնոյի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց գաղտնի ընկերակցութիւն մը, Մահուան եղբայրակցութիւն։ Երկու տարեկան տղեկ մը, որ կը խաղար հանրային պարտէզի մը մէջ, գտնէն գտաւ շոքոլայի կտոր մը եւ կերաւ։ Մէկ քանի վայրկեան ետքը մանկիկը ջղաձգումներ ունեցաւ եւ գետին ինկաւ։ Այնտեղէն անցնող ուսանող մը օգնութեան փութաց եւ ուզեց տղեկը փոխադրել հիւանդանոց, բայց հազ հասաւ, փոքրիկին դիակը թեւերուն մէջ։

— Արսէնիքէ թունաւորուած է, ըսաւ ուսանողը։

Արդարեւ դիազննութենէն երեւցաւ որ իրաւունք ունէր եւ շոքոլայի կտորը թունաւոր էր։ Բայց ուսանողը ի՞նչպէս գիտցեր էր որ թունաւոր էր։ Ոստիկանութիւնը կասկածեցաւ, ուսանողը հարցաքննեց խստիւ էն եւ անիկա վերջ ի վերջոյ հարկադրուեցաւ խոստովանիլ թէ՛ ինքն էր որ գետին նետեր էր թունաւոր շոքոլան՝ «Մահուան եղբայրակցութեան հրամանով։

Այս գաղտնի ընկերութիւնը կը բաղկանայ 14—20 տարու երիտասարդներէ եւ երիտասարդուհիներէ։ Բացարձակապէս կ'արհամարհէ կեանքը եւ նպատակն է մահ սերմանել։ Ընկերութեան անդամները այն ատեն միայն կ'ապացուցանեն իրենց հաստատ համոզումը և անկեղծութիւնը, երբ կարելի չափով շատ թիւով մարդոց մահուան պատճառ կ'ըլլան։

Ուսանողը բանտարկուեցաւ։ Ուրիշ ձերբակալութիւններ ալ պիտի կատարուին։

Ի ՄԻՋԻ ԱՅԼՈՑ...

Հայաստանի անունով կուրծք ծեծող, անոր բարգաւաճման եւ զօրացման կեղծ պաշտպանութիւնը սաանձնող ծանօթ հոսանքները, վերջերս շատ ազեղ եւ անարժան պաշտօնը եւսաւելցուցածնիրենց զանազան «պարտականութիւն»ներուն վրայ։

Գաղութներու մէջ կատարուած ամէն ձեռնարկ, անմիջապէս կը դատապարտուի այս հոսանքներուն կողմէ։ Ինչո՞ւ այդ բոլորը կ'ըլլան Հայաստանէն դուրս օտար երկիրներու մէջ,— կ'առարկեն անոնք։

Առաջին հայեացքով, ոչինչ կայ դատապարտելի այս անմեղ եւ եթէ կ'ուզէք հայրենասիրական նախանձախնդրութեան մէջ։ Ո՞վ չուզեր որ արտասահմանի մէջ վատնուած ճիգերն ու գումարները փոխադրուին մեր երկիրն՚ ներ։ Ասոնք սակայն ցանկութիւններ են միայն, որոնք բան չեն փոխեր մեր այսօրուան իրականութենէն, եթէ անհրաժեշտ պայմաններ չստեղծուին։

Դատապարտել հայկական այս կամ այն ձեռնարկը գաղութներու մէջ, սոսկ այն առարկութեամբ թէ, ինչո՞ւ չըլլան անոնք Հայաստանի մէջ, վտանգաւոր եւ վատ աշխատանք մըն է։ Այդ ճանչով կ'ոգեւորուին անոնք միայն որոնց համար ոչինչ կ'արժեն գաղթահայ բազմաթիւ պահանջները։

Ու ինծի կը թուի թէ, այն աւելորդ նախանձախնդրութիւնը որ երեւան կուգայ այս ուղղութեամբ ուրիշ նպատակ չունի, քան բացարձակ անփութութիւն, չըքմեղանք գաղթահայութեան հանդէպ։

...ողջ ատելի պատասխան տեղի տուին այս եզրակացութիւններու։

Անցեալները «Յուսաբեր» խօսելով Սուէտիոյ հայկական շրջանի (Լիբանան) մասին, կը թելադրէր Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի հայ հարուստներուն օգտուիլ այդ շրջանի բնական գեղեցիկ առաւելութիւններէն եւ ամարանոցներ շինել, թէ իրենց եւ թէ տեղացիներու բարիքին համար։ Այս թելադրանքը հիմնաւորուած էր նաեւ այն փաստով որ ամէն տարի Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ հայ ունեւոր դասը ստիպուած է խոշոր գումարներ ծախսել Լիբանանի եւ աւելի հեռաւոր ամարանոցներու մէջ։

Ինքնին անմեղ եւ օգտակար այս խորհուրդը, որ երբեք դէմ չէ Հայաստանին, նկատուեցաւ թշնամական թելադրանք Հայաստանի հանդէպ։ Ինչո՞ւ, որովհետեւ «Յուսաբեր» փոխանակ Հայաստանի՝ Սուէտիան էր ցոյց տուած իբրեւ արձակուրդի յաւագոյն վայր։

Նո՛յն վայնասունը՝ Միջագետքի անապատներուն մէջ ծաւալած հազարաւոր գաղթականութիւնը Մուսուլի շրջանը փոխադրելու ձեռնարկին առթիւ։

Ո՛չ ոքի անծանօթ է այս տարագիրներուն տառապանքները 1918էն ասդին, գլխաւորաբար հետեւանք կլիմայական աննպաստ պայմաններուն։ Ծանօթ են նոյնպէս այս դժբախտներու՝ բազմաթիւ դիմումները Հայաստանի կառավարութեան, երկիր մտնելու համար։ Գիտենք անգամ մը եւս որ 1922էն ասդին բազմաթիւ անգամներ Միջագետքի գաղթականական կոմիտէն իր ներկայացուցիչներու եւ գրաւոր դիմումներու միջոցով նիւթական խնդրանք գոհողութիւններ ըրաւ Թէհ-րանի խ. Հայաստանի ներկայացուցչութեան մօտ։ Եւ այս բոլորէն ետք խ. Հայաստան մերժեց Միջագետքի գաղթականութեան ներգաղթը։

Արդ, ի՞նչ կրնար ընել աքսորի դատապարտուած հայութիւնը — միջոցներ մտածել, տանելի դարձնելու համար իր կացութիւնը այդ օտար երկրին մէջ։ Եւ ի պատիւ իրենց, ըսենք, որ Միջագետքի գաղթահայը տարիներ շարունակ պայքարեցաւ բնական եւ արհեստական բազմաթիւ խոչընդոտներու դէմ, եւ այսպէս կամ այնպէս պահեցիր ֆիզիքական գոյութեան հետ, նաեւ մտաւոր եւ բարոյական զարգացման օջախներ անապատին մէջ, վրաններու տակ։

Եւ այսօր, երբ շնորհիւ Միջագետքի կառավարութեան եւ անգլիական ներկայացուցչութեան թոյլտուութեան, գաղթականները կ'արտօնուին հողի տէր դառնալ տառնձին շրջանի մը մէջ, փոխանակ քաջալերելու եւ օժանդակելու այս ձեռնարկը, նոյն վայ-բերանները դարձեալ կուրծք կը ծեծեն, նկատելով եղած ծրագիրը «հակահայաստանեան»։

Փարիզի ռամկավար օրկանը, որ քաջութիւն չունի իր խօսքերը շիտակ արտասանելու, կը մատնանշէ ամէնէն առաջ նիւթական դժուարութիւնները։ Ու յետոյ, կարծես թէ Միջագետքի կառավարութիւնը աւելի պարտական ըլլար Հայերուն քան բուն իսկ Հայաստանի կառավարութիւնը, ռամկավար խմբագիրը կը հարցնէ թէ ինչո՞ւ այդքան զոհողութիւններ Մուսուլի մէջ, երբ անդին նոյն զոհողութիւնով կարելի է հաստատուիլ Հայաստանի մէջ։ Գ. խմբագիրը սակայն կը մոռնայ որ Հայաստանի կառավարութիւնը ... գաղթականութեան համար ո՛չ միայն Միջագետքի կառավարութեան ցոյց տուած հնարաւորութիւնները, այլեւ պարզ մուտքի արտօնութիւնը իր ժողովուրդին, իր երկրէն ներս։

Անհերեւ իրողութիւններու հանդէպ քաղաքական օրկանի մը այս այլանդակ հեգնանքը անբաւական նկատելով, խմբագիրը ցոյց կուտայ նաեւ այլանդակ փաստ մը մոքի եւ սրտի աղքատութեան.—«Մերայս հայրենակիցները եթէ հարկադրուած պիտի ըլլային Հայաստանէն դուրս բնակավայր մը ընտրել, կրնային երթալ եւ տեղաւորուիլ Սալմաստ, ուր երբեմն հայկական չէն եւ ընդարձակածաւալ գիւղերը այսօր մեծագոյն մասով ամայի եւ անտէր կը մնան։»

Հարցում մը ռամկավար խմբագրին.— ինչո՞ւ տեղաւորուիլ Սալմաստ եւ ոչ Վասպուրական, չէ՞ որ Միջագետքէն Վասպուրական շատ աւելի մօտիկ է, եւ չէ՞ որ Միջագետքի գաղթականը հարիւրին 90ով Վասպուրականցի է։ Քաղաքական արգելքներ կան, բայց նոյն արգելքները չկա՞ն Սալմաստի համար, որուն յարմարութեանց մասին հէքեաթներ կը պատմէ ռամկավար խմբագիրը, մոռնալով այսօրուան վիճակն իսկ։

Այս չէր, սակայն, մեր բանելիքը. ուզեցինք մատնանշել հոգեբանութիւն մը, որ տուն կը քանդէ։

Մարդիկ մեզի լաւ ծանօթ են այն դժուարութիւններուն որոնց կ'ենթարկուին մտաւոր ձեռնարկները Հայաստանի մէջ։ Գիտեն, որ Հայը ինչ պայմանով ալ ըլլայ, չի կրնար շահարկութեան գնել իր գրամագլուխը, նոյնիսկ իր բաղուկը Հայաստանի մէջ։ Գիտեն նոյնպէս, որ եթէ Միջագետքի գաղթահայը ստիպուած է այս կամ այն ձեռնարկը ընել օտարութեան մէջ, կ'ընէ իր գոյութիւնը պահպանելու համար։ Անոնք գիտեն նաեւ, որ անապատներու մէջ չի պակսիր հայրենասիրութիւն, եւ ո՛չ նախանձախնդրութիւն.

Բայց, չէ՞ որ հարկ է ... տալ օրուան իշխանութեան. Մեր պատուելի ռամկավարները ու խայտաբղէտ «Երեւան»ցիները իրենց պարտականութիւն կը նկատեն խօսիլ այս ուղղութեամբ, խանգարելու համար ամէն ... տակար ձեռնարկ։

Եթէ այս է իրենց ...ութիւնը Հայաստանի հանդէպ լաւ է որ լռեն. գոնէ այնպէս պէս լաւած է «քաղաքացի»... բրեկանը, իրենց ուղղութիւնը ... տագուող եւ այդ ուղղութ... գոհ գացած ծանօթ ռամկավար...

Ս. ԹԱԹՈՒ

ՇԹՐԷԶԷՄԱՆԻ ՃԱՌԸ

Գերման նախարարին ... Ազգերու դաշնակցութեան ... վին մէջ. մտաւոր կարեւոր... թիւն մը կը ներկայացնէ։ Շթր... զէման պարզելէ յետոյ իր կառ... վարութեան տեսակէտները «... ռաջ» 11 սեպտ.) երկարօրէն խ... սաւ Եւրոպայի Միացեալ ... հանգներու ծրագրին շուրջ.

— «Առաջին վայրկեանէն ... կարգ մը անձեր յոռետես գտն... ցան։ Ինչպէս ըսած է գերման ... նաստեղծ մը, «Մեծ գաղափար... ըը յաճախ յիմարութիւն... կարծուին»։ Ինչո՞ւ սակայն ... փարը իրականանալի չպիտի ըլլ... կարեւորը գտնալն է թէ ... նպատակներ պէտք է հետապնդ... կողմնակից չեմ որ այս ծրագ... հիմնուի քաղաքականութեան ... վրայ որ կարծել տայ թէ ... զուած է ուրիշ պետական խմբ... ցութեան մը դէմ։ Կողմնակից ... նոյնպէս տնտեսական գերիշ... ցութեան մը, բայց գոհունակ... թեամբ պիտի տեսնէի թէ ... պայի մէջ գոյութիւն ունի ... կարգ մը անհաճոյ վիճակ... վերջ կը տրուի»։

Իր տեսակէտը հիմնաւ... համար պատմական փաստ... գերման արտաքին նախարար... գրաղարձաւ իտալիոյ եւ գեր... նիոյ վիճակին ... շատ մօտ... անցեալի մէջ, անոնք բաժն... էին կարգ մը փոքր պետութ... ներու իւրաքանչիւրը իր առա... դրամով, մաքսային օրէնք... սահմաններով, եւն.։ Այսօր ... րագան նոյնն է Եւրոպայ... մար որ փոքրաքանակ առեւ... վիճակ մը կը ներկայացնէ

Արդ, Եւրոպայի մէջ շա... ներ կան որ միջին դարը ... շցնեն։ Օրինակ՝ Վերսայլի ... նագրով ստեղծուած նոր պե... թիւնները։ Միայն սահման... չէ որ շատցան, այլ նաեւ մաք... յին պատնէշներն ու ... դժուարութիւններ։ Այ... թեան վերջ մը դնելու ... կ'արժէր հաստատել նոր ... միակերպ դրամներ եւ ... Հիմնականը դժուարութ... կը մնան ո՛չ միայն ... առեւտուրին, այլ բոլո... րու հետ տարբերութիւն...

Բայց ժողովուրդները ... պիտի մօտենան իրարու ... նան այդ գաղափարին շուր...

— Պ. Պրիան ըսաւ թէ ... դժուար է երիտասարդ... շահիլ ի նպաստ խաղաղ... գաղափարին, անոր համար որ ... կան հին գաղափարները ...

կենդանի են մեր օրերուն։ Անուշ, կրնանք ուրախ ըլլալ որ հերոսականութիւնը, այսինքն մեծ գաղափարներու հանդէպ անձնազոհութեան զգացումը կայ մեր մէջ։ Այս հերոսական զգացումին հանդէպ, պիտի ուզէի երիտասարդներուն ըսել թէ, ապագայ պատերազմներու մէջ, տեղ չպիտի ըլլայ անոր բայց ասոր փոխարէն, բնութեան դէմ մեր պայքարին մէջ, շատ առիթներ պիտի գոյց տալու մեր անհատական հերոսութիւնը։ Կը նախատեսեմ այն ժամանակը, երբ ազգերու իսկական հերոսները պիտի ըլլան անոնք որ այս պայքարը պիտի մղեն մարդէ մարդ եւ մարդէ դէպի տիեզերք յարաբերութեան մէջ։ Մենք հոս շատ աւելի խոնարհ պարտականութիւնն ունինք համբերութեամբ ու շնորհելու ազգերու մերձեցումը դեռ այնքան սերտ չէ որքան կը փափաքինք։ Դժբախտաբար դեռ շատ հակադրութիւններ եւ տարբերութիւններ կան։ Մեր գործը պիտի ըլլայ զանոնք ջնջել, աշխատելով չէզոքելու այդ մրցակցումը։

«Անհա գործ մը, որ մէկ օրէն միւսը չպիտի կատարուի, դանդաղ, յարատեւ, քայլ առ քայլ իրագործելի աշխատանք մը, ուր գերման բանաստեղծին որ կ'ըսէ,— գործունէութիւնն որ երբեք չի դադրիր, որ կը ստեղծէ դանդաղօրէն, բայց երբեք չի քանդեր, որ յաւիտենականութեան շէնքին համար՝ աւազի հատիկը կը դիզէ աւազի հատիկին վրայ եւ որ սակայն, դարաւոր մեղքի գիրքէն կը ջնջէ պատերազմի վայրկեանները»։

Իմ է յետոյ խօսք առաւ Չեխոսլովաք արտաքին Նախարարը Պենէշ, որ հաստատեց թէ կը գտնուինք քաղաքական նոր կեանքի մը նախօրեակին։ Բայց անոր զարգացումը պէտք է տարածուի նաեւ տնտեսական կեանքին վրայ։

«Այս վերջին տարիներս, կարգ մը կարեւոր դէպքեր տեղի ունեցած են Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակէն դուրս։ Բայց պէտք է ընդունիլ թէ անոնք յաջող կարեւոր արդիւնքներ տուին, նոյնիսկ այն պարագային որ դժգոհութեան մրմունջներ թելադրեցին, թէ առանցմով Ազգերու Դաշնակցութիւնն է որ կը վնասուի։ Ի վերջոյ սակայն, այլ դէպքերը եկան զօրացնել Դաշնակցութեան գիրքը եւ քաղաքականութիւնը։

«Այս նաստշրջանը կարեւոր է որովհետեւ, յաջորդական իրագործումներու շրջանի մը մէջ կը մտնենք, ըլլայ իրաւախոհութիւն, զինաթափում, թէ տնտեսական նոր վարչաձեւ։ Այս բոլոր նոր խնդիրները կրնան լուծուիլ միայն խաղաղութեան եւ ապահովութեան կատարեալ մթնոլորտի մը մէջ»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ՀԵԹԱՆՈՍԱԿԱՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆՆԵՐ ՇԻՐԱԿԻ ԴԱՇՏԻՆ ՄԷՋ

Վերջին գարուն, Շիրակի դաշտին մէջ գտնուած գերեզմանական հնութիւնները պարզեցին որ 40 50 եւ աւելի դարեր առաջ, Շիրակը եղած է բազմամարդ եւ հասած՝ մշակութական որոշ աստիճանի։

Դեռ 1909ին, Գումբրուա Սեւ-Ղուլարի ստորոտը, ցարական սպաները պեղեցին 13-15 գերեզման եւ դուրս հանեցին բազմատեսակ խեցեղէն ամաններ, ագաթէ զանազան չափի ուլունքներ, վզնոցներ եւ ապարանջաններ, պղնձէ ապարանջաններ, գործիքներ եւ զէնքեր, ոսկեզէ, ապակիէ եւ յախճապակիէ իրեր. Ընկից յետոյ, 13 գերեզմաններ ալ բացուեցան Շիրակի ջրանցքի պեղման ընթացքին՝ Ղանլիջարի տափաստաններէն մինչեւ Օրթաքիլիսէ եւ Հաճի Նազար։ Համանման գերեզմաններ բացուեցան նաեւ այս 1929 յուլիսի 8—9ին Լենինականի մէջ, բնակարանի մը հիմերուն պեղման պահուն։

Ընդամէնը 500 քառ. մեթր տարածութեան վրայ փորուած հիմերէն գտնուած են 80ը գերեզմաններ, շինուած 1 2 մեթր երկարութեամբ եւ կէս մեթր թանձրութեամբ քարերով, որոնք յարեւմտ են նախապէս պեղուած ու երեւան հանուած գերեզմաններու կազմին։ Այս գերեզմաններէն ալ գտնուած են խեցեղէն անօթներ սեւ եւ կարմիր, զանազան ձեւերով եւ գծագրերով պղնձէ ապարանջաններ, ագաթէ խոշոր ու մանր ուլունքներ, մարդու եւ անասունի ոսկորներ, փարչեր, պուլիկներ եւ քարղաններ։

Քաղքին հնագիտական պաշտօնեան խիկոյն դադրեցնել տուած է գործը եւ հնագէտներով տեղեկացուցած կեդրոնի կառավարութեան, հրահանգ ստանալու համար։

Խնդրեզէններու միաձեւութենէն, մանաւանդ պղինձէ, ագաթէ զարդարանքներէն որոշ յայտնի է թէ այս երեք խումբ գերեզմանները միեւնոյն շրջանի գործեր են, միեւնոյն աստիճանի մշակոյթի արտադրութիւններ։

Այս երեք խումբի գերեզմաններն ալ 9—5 ն. մ. թղ կը գրուեն, յատակը, շրջապատը եւ կափարիչը 2 մեթր երկարութեամբ, 1 մեթր լայնութեամբ եւ կէս մեթր թանձրութեամբ փուխր տուֆ քարէ են կազմուած, որոնց վրայ երկաթէ գործիքներու հետք բոլորովին չկայ, կոշտ ու անտաշ հանուած են հանքէն ու գործածուած։ Մինչդեռ ուրարտական շրջանի մէջ շինուած Վանի, Զարիշատի եւ Ցիվանի ամրոցներու պարիսպները կոփածոյ քարէ են շինուած, կարծր քարերը կոկուած են երկաթ մուրճերով, կրագաղախով իրար կպցուած եւ արհեստական նկատելի առաւելութիւններ ունին ուրիշ ամրոցներու վրայ։

Գերեզմանէն դուրս եկած քանի մը կմախքները, որոնք մեռած տանտիրոջ հետ թաղուած կիներու, ձիերու, եւ անասուններու կմախքներն են եւ որոնց համար խեցեղէն ամաններով ուտելիք, խմելիք եւ արուեստով հատուելիք դրուած են, կը մատնանշեն իրենց հնադարեան շրջանը։

Այս բազմաթիւ գերեզմանները կ'ապացուցանեն որ այդ առենի Շիրակի բնակչութիւնը ո՛չ միայն խաշնարած, այլեւ հողագործ է եղած, քանի որ Մանթաշի 10 քիլոմ երկարութեամբ ձորը եօթը ամբարտակներով բաժներ է իրարմէ բարձր ու ցած մակարդակներու, մեծամեծ աւազաններու, որոնց մէջ Արագածի հալոցքէն եւ լանջերէն իջած ջրերը հեղեղներն ամբարելով ոռոգած են սարի լանջերը եւ ստորոտի դաշտերը։

Այս բոլորը կատարուած են ջրապաշտութեան — վիշապազանց շրջանին, երբ աղբիւրները որպէս աստուածային յայտնութիւն կը պաշտուէին եւ ամէն մէկ աղբիւրի, լճակի, առուակի շուրջ վիշապներու կոթողներ կը կանգնեցնէին։ Բացի Արագածի գագաթի կողնիֆէր լճակին եզրը գտնուած երկու կոթողներէն, ուրիշ մըն ալ կը գտնուի Արագածի ստորոտը գիւղի մը մէջ (Ուրիներ), մինչեւ այսօր կանգուն 5 մեթր բարձրութեամբ եւ քանդակներով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն)

ՖՈՐՏԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Ֆորտ հաստատութեան Թոփհանէի ինքնաշարժի գործարանին հաստատումը այս ամսու վերջ կ'աւարտի։ Հաստատութիւնը երկու շաբաթէ ի վեր բանուոր կ'արձանագրէ։ Մինչեւ հիմա արձանագրուածներէն 250 գործաւորներ գործի գրուած են, միւսները գործարանի շինութիւնը աւարտելէ վերջ գործի պիտի հրաւիրուին.

Մինչեւ հիմա 17,000 հոգի դիմած են։

ՇԱՔԱՐԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Այս տարի 500 վակոն շաքար պիտի արտադրէ Ալփուլլուի գործարանը, 30 հազար թոնօ ճակընդեղ գործածելով. Շաքարի գործարանին վրայ շինուած ալքոլի գործարանը նոյնպէս բանիլ կը սկսի, անպէտ ճակնդեղէն է ալքոլ հանելու համար։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրները եւ նախկին անդամները, գործակցութեամբ Փարիզի Շրջանային վարչութեան, ձեռնարկած ըլլալով կեդր. գրասենեակի կազմութեան, սկսած են գործել նախկին Պոլսոյ) ուղղութեամբ։

Սոեյլա Փլածի սկաուտական ճամբարը շատ յաջող անցած է։ Ծնողքները իրենց գոհունակութիւնը յայտնելով խոստացած են աջակցիլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի։

Ծնողքները անակնկալի եկած են, տեսնելով իրենց զաւակներուն ֆիզիքական օգուտին հետ, անոնց բարոյական կորովը եւ մանաւորապէս հայերէն կարդալ գրելը։

.˙. Անցած շաբաթ կազմուած է Անկիէնի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղ մը. իսկ այս կիրակի նորընծայ գայլուկները եւ քանի մը սկաուտներ արշաւի գացած են իրենց խմբապետներով. Նախապատրաստական դասախօսութիւններու համար Անկիէնի հայութիւնը ոգեւորուած է այս շարժումէն։

.˙. Անցեալ շաբաթ օր սկաուտական եւ մարզական յանձնախումբերու անդամները այցելած են Ալֆորվիլ, կազմակերպելու համար գիւղին պատանեկութիւնը և երիտասարդները։ Նախօրօք լուր տրուած ըլլալով, հայկական սրճարանի մը մէջ հաւաքուած էին պատանիներ, աղջիկներ եւ երիտասարդներ։ Պ. Գառլօ Գեարաւեան բացատրեց միութեան նպատակը եւ խոստացաւ սկաուտական հագուստներ տրամադրել նորընծայ սկաուտներուն։ Անմիջապէս կազմուեցաւ սկաուտական խմբակ մը, որուն կազմակերպիչ և դասախօս նշանակուեցաւ Պ. Ժիրայր Մինթանճեան, որ շաբաթը երկու օր պիտի այցելէ մասնաճիւղը։

.˙. Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական յանձնախումբը պատրաստութիւն կը տեսնէ սեպտեմբերի վերջերը մարզատօն մը սարքելու Միութեան տասնամեակին առթիւ, որուն պիտի մասնակցին Ֆրանսայի բոլոր շրջանները։

Սոյն մարզատօնը երեւան պիտի բերէ շրջաններու մէջ գոյութիւն ունեցող մարզիկներուն քանակը եւ որակը, եւ պիտի ամրապնդէ փոխադարձ կապերը։ Մարզատօնին պիտի մասնակցին Դպրոցասէրի մարզիկ աղջիկները եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտուհիները։

.˙. Կեդրոնի գրասենեակը որոշած է վերհրատարակել Պոլսոյ կեդրոնի օրկան «Հայ Սկաուտը», աւելի ճոխ եւ խնամուած պարունակութեամբ, եւ պատկերազարդ։ Լայն տեղ պիտի տրուի հայ եւ օտար սկաուտական շարժումին, մարզական եւ ֆութպոլի, նաւարկութեան, լողորդութեան, սղարշաւներու, հեծանիւի եւ ինքնաշարժի մրցումներու, հայ եւ օտար յարմարագոյն վէպերու, եւայլն։

Վարչութիւն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՎԱՐԴԱՊԵՏՆԵՐԸ — Պելճիքացի վարդապետ մը զզուեցաւ իր վարած կեանքի միօրինակութենէն եւ ուզեց ամէն մարդու պէս մօտէն ճանչնալ կեանքը եւ օր մըն ալ ձգեց իր եկեղեցին, իր ծուխերը երեսի վրայ, մտաւ իր սպասուհիին թեւը եւ իբրեւ նորապսակ ամոլ երկուքը մէկ անցան Ֆրանսա։ Վարդապետը առեր էր իր կնոջ անունը. բայց պէտք էր կատարել կարգ մը ձեւակերպութիւններ, օրինականացնելու համար կացութիւնը։ Դիմեց ուրեմն Ֆրանսա բնակող եւ գործող վարդապետի մը որ իրեն ազգական էր։ Վարդապետը օգնեց իր նախկին պաշտօնակցին, որ ճարէ անհրաժեշտ ինքնութեան թուղթերը, հոգ չէ թէ կեղծ— Աւետարանին մէջ ինքնութեան թուղթին խօսքն անգամ չըլլար եւ հետեւաբար կեղծիք չէ կեղծել ինչ որ Աւետարանին մէջ չէ յիշուած եւ հետեւաբար արգիլուած։ Վարդապետը իր սուրբ ձեռքերով քերեց ուրիշի ինքնութեան թուղթը եւ զայն լեցուց իր ազգական կարգուորացին անունով. յետոյ, օգնեց անոր որ Վէրտէօնի մէջ հաստատուի եւ իր օրապահիկը ճարէ իբրեւ նուագարան նորոգող։ Բայց նախկին վարդապետին գործը յաջող չգնաց. մարդը որ բերնին համը առեր էր, գիշեր մը ձգեց Վէրտէօնը, լքեց իր կինը եւ ինքնաշարժի մը մէջ տեղաւորեց իր անբաժանին հոմանուհին՝ Օր. Թրապիւ եւ անոր հետ մեկնեց չուեց Լոնտոն։ Բայց հոն ալ, բախտը իրեն դէմ էր։ Երեք օր յետոյ, Օր. Թրապիւի մարդը յանկարծ իրենց դէմ կը կը կանգնէր սպառնագայթ ու գայրալից.

— Ո՛չ մէկ խօսք. եթէ ո՛չ կը վառեմ ձեզ։ Հետս եկէք եւ ըսածս ըրէք, հրամայեց, անոնց քիթին երկարելով լեցուն ատրճանակ մը։

Յետոյ, զանոնք առաջնորդեց պանդոկ մը եւ հոն, անոնց հետ սենեակի մը մէջ փակուեցաւ։ Անոնց վրան գլուխը խուզարկեց, առաւ ինքնութեան թուղթերը եւ միշտ ատրճանակի սպառնալիքին տակ, նամակ մը գրել տուաւ վարդապետին, ուղղուած անոր խանութին տիրոջը, արտօնելով զայն որ ծախէ իր ինքնաշարժը։

Բայց ճիշդ այդ միջոցին, ոստիկանները ներս մտան պանդոկապետին հրաւէրով, ու բոլորը մէկ տարին ոստիկանատուն։

Խնդիրը երեւան ելաւ՝ վարդապետները խոստովանեցան իրենց արարքները եւ դատապարտուեցան 15ական օր բանտի եւ 50ական Ֆր. տուգանքի։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱԹՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

Պոլիս կոչունքներու, խնճոյքներու, գաղտային խրախճանութիւններու, ծովու վրայ «գայըք»ներով լուսին գիշերներու եւ՝ կէճեններ՝ համբաւաւոր «Հէլվաճոհպէթ»ներու շրջան մը անցուցած է այդ միջոցին, որուն սկզբնաւորողն կը միանան նաեւ զօրքերու վհատեցուցիչ մեղկացումը ինչպէս նաեւ զեղծումներու անհամար շարք մը կառավարական գործերու մէջ.

Եւ այս կեանքին օրինակը կը տուէր նոյն իսկ Սուլթանին կողմէ՝ [illegible]կադասէր մը եւ տաղանդաւոր [illegible]ագէտ մը ինքն ալ՝ որուն համար Վոսփորի այլ եւ այլ ապարանները սարքուած հանդէսներուն հեշտութեանցն ու զեղխութեանցը մեկնամասնութիւնները բերնէ բերան կը պատմուէին եւ [illegible] գայթակղութիւն յառաջ կը բերէին քաղաքին մէջ.

Եւ այս կեանքը ընդհանրացեր էր բարձր ընկերութեան մէջ. աւագանիէն զատ նոյնիսկ ամէնէն խստակեաց «Չէյի»ներէն ու «Իւլէմա»ներէն շատեր ալ հրապուրուեր էին ճոխութեանց ու հեշտութեանց նորահնար վայելքներէն, որոնք ազդուած ըլլալ կը թուին կեսարներու Հռովմին եւ Բիւզանդական շրջանի հեշտախնդիր նրբութիւններէն։

Զինուորական նոր կազմակերպութիւնը չէր կրցեր զօրանալ եւ արմատանալ բարքերու այս անկումին մէջ։ Անոր գլուխներն ալ կրեր էին հեշտութեանց մեղկացուցիչ ազդեցութիւնը, անոնք ալ ինկեր էին առնական կամքին թեթացումի աստիճանին, որ ամէն անկում կ'ընդունի վայելքներու պահանջած ծախքերուն կարենալ հանելու համար. անոնք ալ իրենց պաշտօնեութիւններով արդար պատճառներ առեղծեր էին որպէսզի դժգոհները աւելնան ժողովուրդին, «Եէնի-չէրի»ներու, եւ՝ զրկումներու իբր հետեւանք՝ նոյնիսկ «Նիզամը Ճէտիտ,, մէջ.

Եւ կայսերական նուիրական անձին հանդէպ յարգանքի զգացումն իսկ սկսեր էին կորսնցնել ժողովրդային դասակարգերը՝ որոնց մէջ Սէլիմ Գ.ի մտային կարողութիւնները տկարցած եւ իր վրայ խելագարութեան նշաններ տեսնուած ըլլալուն, բժիշկներու եւ ''հօճա,,ներու միջոցաւ դարմաններ կատարուելուն ատեն, սակայն ամբոխի մը հոգեբանութեանը տեսակէտով շատ նշանակալից դրոյթները սկսեր էին ընդհանրանալ 1808ի սկիզբները։

. Գահաժառանգ իշխանը՝ Մուսթաֆա Դ.՝ որուն անանձ փառասիրութիւնը մեղապարտ անհամբերութիւնով մը կ'արտայայտուէր ժողովուրդին մէջ մոլեռանդութեան ոգին արծարծելու առիթներ կը գտնէր բոլոր այս պարագաներուն իր արբանեակները՝ խուժանին մէջ տարածուած՝ գրգռութիւնը կ'աւելցնէին ամէն օր, եւ դեռ քիչ առեն առաջ՝ մի միայն Սէլիմ Գ.ի Ներողամիտ վեհանձնութեանը պարտեր էր անպատիժ ազատիլ պատասխանատուութենէն դաւադրութեան մը. որուն մէջ մեղսակցութիւնը ապացուցուեր էր անհերքելի փաստերով։

Ուրիշ պարագայ մըն ալ ձեծապէս օգներ էր՝ յետադարձ շարժումի կուսակիցներուն։

Բարենորոգումի ախոյեաններուն կարեւորագոյն ձեռնարկներէն մին եղեր էր բանակի մը առաքումը դէպի Ռումէլի, վարչային նոր դրութիւն մը հաստատելու համար կայսրութեան եւրոպական նահանգներուն մէջ, որով կարելի պիտի ըլլար բառնալ ընել աւտոնականութեան ձգտումները՝ ձգտումներ որոնք նոր ուժ մը առեր էին Փաշվան Օղլուի խռովութեան վրայ եւ կատարեալ անիշխանութեան մատներ էին երկիրը՝ անոր ալ ազդեցութեանը ակերտնալէն ի վեր։ Միայն թէ խռհականութեան հակառակ հաճարուած ըլլալով յառաջիկմական բանակին բուն պաշտօնը խափանել, քրիստոնեայ ցեղապետի մը՝ Քարա-Ճօրճի՝ շահատակութիւնները եւ անհնազանդ սերբ ''բայա,,ները պատժելու տակաղունականութիւնը պատրուակեր էր կառավարութիւնը՝ զինուորական այս մեծ շարժումը արդարացնելու համար։ Այս բացատրութիւնը գոհացուցիչ չէր երեւցեր սակայն, Ռումէլիի 'րեւելիներուն, «Այանչներուն, որոնք իրենց ուժերը միացուցեր էին՝ Գառը փաշայի հրամանատարութեամբ յառաջացող բանակին դէմ եւ բացէ ի բաց ծանուցեր էին կայսեր թէ բուռն կերպով պիտի դիմադրէին եթէ «Նիզամը Ճէտիտը» որ մինչեւ Չօրլու հասեր էր՝ շարունակէր իր յառաջխաղացութիւնը։ Եւ Սէլիմ Գ.՝ միշտ տկար իր որոշումներուն գործադրութեանը մէջ՝ տեղի տուեր էր սպառնալիքին հանդէպ, վերադարձը հրամայելով ''Նիզամը Ճէտիտ,,ին, որուն այս անօթապարտ յետախաղացութիւնը՝ նոր կազմակերպութեան զինուորական արժէքին հաւատքն ալ ջնջեր էր ժողովուրդին մէջ։

Բոլոր այս պարագաներու, ինչպէս նաեւ նոր չէ յիսիւլիսլամ Աթա-Ուլլահ էֆէնտիի եւ նոր Առաջադիմի տեղակալ Մուսա փաշայի Մուսթաֆա Դ.ի կուսակիցներուն հետ սերտ մէկ դաւադրութեանը հետեւանքը եղեր էր յետադիմական շարժումը, որ ի գահ բարձրացուցեր 'էր Մուսթաֆա Դ.ը, Սէլիմ Գ.ը զրկելով իր արդար իրաւունքէն։

Քապաքճը Օղլու Մուսթաֆան՝ զոր նոր կազմակերպութիւնը իբր մարգարէին օրէնքին հակառակ դրութիւն մը անարգող եւ ''Նիզամ,,ի հաւագսաը՝ արեւմուտքի իբր անհաւատներուն պերճանքը, մերժող ''եամաք,,ներն ու Պէօյիւք-Տէրէի ''օճախը,,ները խլրտումին գլուխը անցուցեր էին— թէեւ հին բէժիմի ջերմ կուսակից մը, թէեւ կառավարութեան ''Նիզամը Ճէտիտ,, ի նըպաստ առած որոշումներէն դժգոհ մը՝ նաեւ իր շահերը վտանգուած ըլլալուն համար աւելի գործիք մը եղեր էր յետադիմութիւնը կազմակերպող աւագանիին ձեռքը քան ըլլա[illegible]իտցող մէկը՝ որ մինչեւ իսկ կայսր մը գահընկէց ընելու գիտակցութեամբ ճամբայ ելած ըլլայ այսի օրէն իսկ։

(4) ՏԻՐԱՆ ՔԷԼԷԿԵԱՆ

դերը եւ Պոգրանիչնայա եւ Մանչուլի կայարանները Չինացիներու կրակին ենթարկուած են։ Մեծ թիւով զոհեր կան։

Կիրակի եւ երկուշաբթի չինացի զինուորներ գնդացիրի եւ թնդանօթի կրակ բացին Մանչուլիի մօտ համախմբուած խորհրդային զինուորներուն վրայ։ Պէտք եղաւ փոխադարձութեան դիմել՝ Չինացիները լռութեան դատապարտելու համար։

∴ Շանկայէն կը հեռագրեն թէ՝ կռիւները կը շարունակուին Մանչուրիոյ սահմանագլուխին երկայնքը։ Ռուսերը նոր քաղաք մը ռմբակոծեցին։ Խորհրդային օդանաւեր կը սաւառնին չինական հողին վրայ եւ ռումբեր կը ձգեն չինացի զինուորներու գրաւած ռազմագիտական կէտերուն վրայ։ Անձի կորուստը խիստ մեծ է։

Քանի մը շաբթուան համեմատական հանդարտութենէն վերջ, կռիւներու վերսկսիլը սարսափի ենթարկած է Չինացիները։ Ռուսերու կողմէ Խարպինի ռմբակոծումը խուճապ առաջ բերած է սահմանի երկայնքին, ուր անիշխանական վիճակ կը տիրէ։

Թօփալեանը «լքեալ» գոյ՞

Պոլսոյ կալուածահամարի վարչութիւնը իմացեր է որ Թօքաթլեան պանդոկին մէկ մասը, հոն ուր յաճախորդներու ճամբորդութեան վերաբերեալ գործերը կը տեսնուին, «լքեալ» գոյք է եւ այս մասին քննութիւն ձեռնարկած է։

Թուրք թերթերու համաձայն, Թօքաթլեան պանդոկին տէրը Մկրտիչ Թօքաթլեան այժմ փախստական է եւ պանդոկը 29 յուլիս 1929ին Սուրբ Երրորդութիւն եկեղեցիին «վագըֆ» եղած է։ Կառավարութիւնը մինչեւ հիմա համոզուած էր որ պանդոկը տիրոջը փախուստէն առաջ «վագըֆ» եղած է։ Մինչդեռ, քննութեամբ հաստատուած է որ տիրոջը փախչելէն վերջ եղած է, ապօրինի ձեւով։

Լքեալ գոյքերու վարչութիւնը պատրաստութիւն կը տեսնէ գրաւելու Թօքաթլեանը, իբր լքեալ գոյք։ Միւս կողմէ նահանգային վարչութիւնն ալ, համաձայն օրէնքի մը, տէր կանգնած է նոյն շէնքին։

«Ազդարար» կը գրէ թէ այս գրոյցը ոեւէ լուրջ հիմ չունի։ Թօքաթլեան պանդոկը Մկրտիչ Թօքաթլեանի չի պատկանիր, որ «լքեալ»ի խնդիր ըլլայ։ Թօքաթլեան միայն վարձակալ էր, այն ալ ասկէ առաջ։ Ներկայ վարձակալն է Մէտովիչ։ Քանի մը տարի առաջ ալ նման գրոյց մը շրջան ըրաւ, բայց ոչ մէկ հետեւանք ունեցաւ, որովհետեւ Թօքաթլեան պանդոկին շէնքը ազգին անունով վագըֆ եղած է, եւ բնաւ կապ չունի Լքեալ Գոյքերու վարչութեան հետ։

∴ Լքեալ գոյքերու վարչութիւնը գրաւած է Ֆլորիայի ագարակը (5800 արտավար), շրջակայ նոր ագարակը, Խլմաս փաշայի ագարակին կէսը, Ֆլորիայի ծովային բաղնիքները եւ կազինօն, ինչպէս նաեւ շրջակայ բանջարանոցին կէսը, հաստատուած ըլլալով որ անոնց տէրերը փախստական են։

Կարինեան վերջ չամիչն ու թուզը

Իզմիրէն կը հաղորդեն որ անձրեւը մեծ վնաս հասցուցած է բերքին եւ մանաւանդ «սէրկի»ներու մէջ չորցուած չամիչին որուն կարեւոր մէկ մասը թրջուած է։

Խոքի Ֆոչայի մէջ, մօտաւորապէս 10.000 պարկ անկուտ չամիչ թրջուած է։

Քէմալ փաշա գաւառակին մէջ, անձրեւը մէկ ժամ տեւած է եւ 6 միլիմեթր բարձրութեան հասած։ Չամիչներուն հազիւ հարիւրին 30ը կարելի եղած է վերցնել։ 100ին 40ը «սէրկի»ին մէջ թրջուած է, իսկ մնացեալ մասը 100ին 30, դեռ չէ քաղուած։

Ուրլայի մէջ, մօտաւորապէս 10 հազար պարկ չամիչ թրջուած է, Մէնէմէնի մէջ անձրեւը շատ խիստ եղած է եւ 8000 պարկ չամիչ ամբողջովին թրջած։

Մանիսայի շրջանին մէջ ալ վնասը շատ մեծ է, դաշտը ամբողջովին ջուրով ողողուած եւ «սէրկի»ի չամիչը թրջուած է։ Ամէն տեղ չամիչին մեծ մասը «սէրկի»ն կը գտնուէր։ Չամիչը, որուն գոնէ արդէն բաւական աւրուած էր, վերջին անձրեւին հետեւանքով փճացած է։

Քէմալ փաշայի մէջ վնասուած է մէկուկէս միլիոն օխա չամիչ, Բէօշկի մէջ՝ մէկ միլիոն, Քասապայի եւ Մէնէմէնի շրջանին մէջ՝ 3-4 միլիոն օխա։ Այտընի թուզերն ալ շատ վնասուած են անձրեւէն։

Ցանկարծակի տեղացող անձրեւին վրայ, Սակարանին մէջ 4 ղրշ. բարձրացաւ չամիչին եւ թուզին գինը։ Այտընի թուզերը թրջած ըլլալով «սէրկի»ին մէջ, գրոյց կը շրջի թէ այլեւս բանուելիք թուզ չկայ Իզմիրի մէջ։

∴ Իզմիրի Համիտլի գիւղը ջուրերու տակ մնացած է։ Գիւղին 16 տուներէն 5ը ամբողջովին քանդուած, 11ն ալ անբնակելի դարձած են։ Աղջնակ մը մնացած է փլած տան մը աւերակներուն տակ, իսկ մանկամարդ կին մը ծանրապէս վիրաւորուած։

Իզմիրի կուսակալ Քեազըմ փաշա, Խալքի պատուիրակին հետ գացած է ողողուած շրջանը եւ քննութիւն կատարած։ Հասկցուած է որ անձրեւը մեծ վնաս հասցուցած է երկրագործութեան։ Քէմալ Փաշա գաւառակին մէջ, բերքը հարիւրին 30 վնասուած է։ Վնասը հարիւրին 50-70 է։

Ժամը 593 քիլոմեդր 500

Վերջին չորս օրուան ընթացքին Անգլիացիները չորս անգամ կոտրեցին օդանաւով արագութեան մրցանիշը։ Շաբաթ օրուան «Շնայտէրի բաժակ»ի մրցումէն յետոյ, ուր առաջին հանդիսացաւ Ուակորն ժամը 530 քիլոմեդրով, երեքշաբթի օր Սոլէնթի մէջ նոր մրցում մը տեղի ունեցաւ, երկու անգամ կոտրելով վերջին մրցանիշը։

Տեղակալ Սթէյնֆորթ երեք քիլոմեդր ճամբան կտրեց ժամը 541 քիլոմեդր արագութեամբ։ Յետոյ յայտնի օդանաւորդ հարիւրապետ Օրլըպար նստաւ Ուակորնի շաբաթ օրուան օդանաւին մէջ եւ առաջին երեք քիլոմեդր ճամբան կտրեց ժամը 593 քիլ. 500 արագութեամբ, իսկ յաջորդական թռիչքներու ընթացքին ձեռք բերաւ ժամական 572 քիլ. 605ի միջին մը։

Երկու օդանաւորդներն ալ գոհ չեն իրենց նոր մրցանիշներէն եւ ծրագրած են նոր փորձ մը եւս կատարել այսօր հինգշաբթի։

Ժամը 572 քիլ. 605 արագութեամբ, կարելի է Փարիզը կտրել մէկուկէս վայրկեանէն (Վէնսէնի դուռնէն Մայեօ), Մանշը կտրել 4 վայրկեանէն եւ Ատլանտեանը 10 ժամէն։ Մէկ ժամէն կարելի է Փարիզէն Ավինեօն երթալ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Պէլվիլի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին։ Ռոստոմի սրահը 131 Fbg. du Temple։ Չեկոյց ներկայացուցիչներէ։

Անիէռ-Գուա-Քոլոնպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Չեկոյց ներկայացուցչական ժողովի եւայլն։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հաճի Մկրի Սրճարանը Rue Etienne Dolet. Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Քաշան Գաննէօի Արծիւ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Գատանեկան Միութեան 6րդ դասախօսական ժողովը՝ 16 սեպտ. Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի՝ ընկ. Բաբկէն։ Նիւթ Նախորդ դասախօսութեան շարունակութիւն։

Ցէսինի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները այս Կիրակի ժամը 2ին Քաֆէ Պէնգօնի։ Ժողովը կը վերջանայ ժամը 4ին։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւնը։ Նորեկ ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ արձանագրուելու համար։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անզամատոմսով։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթ. ընդհ. ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին Արմէն-Գարօ, Քեռի, Քրիս, Գէորգ Չավուշ եւ Զարդարեան խումբերը։

Լիոնի շրջ. կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի՝ Ընկ. Բաբկէն։ Նիւթ՝ «Հայ ազատագրական շարժումը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Rosny s/Boisի մասնաճիւղին բոլոր անդամները եւ համակիրները, ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս Ճաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 22 Ave. de la République, Rosnyի կայարանին դիմացը։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ միութեան հրաժարած վարչութեան տեղ նորը ընտրելու համար, ընդհ. ժողովի նախագահ Փ. Գ. Արսլանի կողմէ Միութեան բոլոր անդամները ժողովի կը հրաւիրուին, այս շաբաթ ժամը 3.30ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Monsieur le Prince.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 13 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

13 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1058 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՎԱՆ ԽՕՍՔ

ՄԻ՞ՆՉԵՒ Ե՞ՐԲ ԱՅՍՊԷՍ...

Քար կապած են սիրտերը, բայց մենք պիտի շարունակենք ամէն դուռ զարնել: Բեքրել ու զարնել որպէսզի, արթննան քնացողները, կամ չքնանան անոնք որ կը գործեն կէս-քուն, կէս-արթուն:

Վերջերս, աւելի մանրամասն տեղեկութիւններով պարզեցինք թշուառութեան պատկեր մը՝ Սուրիոյ սրտին վրայ:

Հալէպի գաղթակայանին մէջ կ'ուսանին հազար հինգ հարիւր աշակերտներ, 500ը Մեսրոպեան Նախակրթարան, 350ը՝ Ներսէսեան, 150ը՝ Եղեսացիներու եւ 500ը՝ բողոքականներու եւ կաթոլիկներու դպրոցները: Եթէ հաշուենք նաեւ բողոքական եւ կաթոլիկ յարանուանութեանց աշակերտները, կ'ունենանք 2500 պատանիներ եւ մանուկներ, որոնք ծննդավայրով կը ներկայացնեն 26 տարբեր քաղաքներ: Ամբողջ սերունդ մը՝ Թուրքիոյ գաւառներէն:

Ի՞նչ պայմաններու մէջ կը կրթուին այս տղաքը, մանաւանդ Սիւլէյմանիյէի գաղթակայանին խշուառները.

— «Մեր տղաքը բաւին բովանդակ առումով զրկուած են ոչ միայն դպրոցի կանոնաւոր շէնքէ, այլ եւ տարրական առարկաներէ՝ չկան գրասեղան, պատկեր, սեղան, աթոռ, մանկապարտէզի առարկաներ... ցաւալի սեղանի վրայ եկած է հող մը գնելու եւ գոնէ պարզ աղիւսով շէնք մը շինելու խնդիրը, սակայն մնացած է առանց եթէ դպրոցի շէնք ըլլար, արդիւնքը պիտի կրկնապատկուէր եւ հարկ չպիտի մնար առանձին առանձին բանալ խրցիթ-դպրոցներ, ցածլիկ առաստաղով եւ թիթեղով ծածկուած»: («Յառաջ», 3 սեպտ.):

Տակաւին աւելի թշուառութիւն մը.

— «Այսյանի աշակերտներուն մէկ մասը միջոց չունի իր գիրքը, մատիտը, տետրակը եւ մելանը գնելու, եւ սակայն հազ աշակերտը անձնուէր կ'աշխատի»: («Յառաջ», 6 սեպտ.):

Չհարցնենք անունդի մասը: Օտարունի մը, Միս կարէն Նէֆֆէն է որ երկու շաբաթ ապուր եւ հաց կը բաժնէ շատերուն, իրիկունէ իրիկուն:

Առաջինը եւ միակը չէ այս գաղթակայանը: Նոյնքան քստմնելի պատկեր կը ներկայացնեն Լիբանանը (Պէյրութ), Ցունաստանը Աթէնք եւ Սելանիկ, Պուլկարիոյ շատ մը քաղաքները եւ Մերձաւոր Արեւելքի կայանները: Երկու տարի առաջ, Աթէնքի կրթական խորհուրդը օրհնութիւն մը՝ Նիկատէր տարեկան հինգ հազար ֆրանքի նպաստ մը, «քանց մեզ աղէկներուն» քանի մը ժամուան զինարբուքին գինը, բայց չունեցաւ ու չունեցաւ: Յունական նաւահանգիստի մը ափը, Փաթրաս իյնկեր են 800 Հայեր, որոնք հազիւ չոր հաց մը կը ճարեն: Ունին դպրոց մը՝ 65 աշակերտներով, բոլորն ալ որբ: Որբերն ալ կ'ուզեն արձանագրուիլ, բայց, թէ շէնքը փոքր է եւ թէ չեն կրնար նոր դասատու վարձել: Եկամուտի աղբիւրներն են՝ Փարիզի Տիկնանցին տարեկան 15.000ը եւ Բարեգործականին քսան ոսկիները, երկուքն ալ ծայրը ծայրին:

Բայց մենք ամփոփուինք Հալէպի վրայ, մանաւանդ որ, գործնական առաջարկ մըն ալ դրած է մեր թղթակիցը:

Իր յիշած 26 քաղաքները ունին Հայր. Միութիւններ, աւելի կամ պակաս կազմակերպուած, ապա ուրեմն անոնց ծիտին կ'իյնայ շինել դպրոց մը, Թիթեղի կտորներէն, ցուրտէն եւ փոշիներէ փրկելու համար գոնէ հինգ հարիւր աշակերտներ: Ակնարկուած Միութիւններուն մէջ կան այնպիսիները որոնք ամբողջ գիւղեր եւ աւաններ շինելու ծրագիր ունին, հայրենիքին մէջ կամ Սուրիա-Լիբանանու: Այս խոշոր ձեռնարկներուն քով, ի՞նչ կը ներկայացնէ դպրոցական շէնքի մը, մինչեւ անգամ երկու-երեք շէնքի ծախքը, երբ հազար հինգ հարիւր մանուկներ եւ պատանիներ փրկելու խնդիր կայ: Թուանշեց քաղաքներէն միայն Մարաշի, Այնթապի, Խարբերդի, Չմշկածագի, Տիգրանակերտի եւ Հաճընի Հայր. Միութիւնները եթէ երբեան, յառաջիկայ տարեշրջանին պատրաստ կ'ըլլայ առաջին շէնքը:

Արդ, ո՞ր օրուան կը սպասեն, կամ ինչո՞ւ կը սպասեն: Այս նոյն քաղաքներու բնակիչները երբ Թուրքիա կը գտնուէին, եւ դպրոց, ե՛ւ եկեղեցի ե՛ւ գերեզմանատուն կը շինէին: Ամօթ կը սեպէին, եթէ ժամուն բակէն քար մը պակսէր կամ գերեզմանատան մէկ պատը փլէր:

Այսօր հողի վրայ, տաղաւարներու, վրաններու, տախտակներու տակ խճողուած, կծկուած սա հարիւրաւոր տղաքը — վաղուան ժառանգները — քարի մը կամ գերեզմանատան պատի մը չա՞փ ալ արժէք չունին: Զգացո՞ւմն է որ ցամքեր է, թէ կայաններու մէջ կուտակուած հազարաւոր մանչերն ու աղջիկները արժանի չեն հոգածութեան, բոշաներ են կամ Թուրքեր...

Եւ նկատեցէք որ, ճարը հատնողը «Յառաջ»ին կը դիմէ, հանգանակութեան ձեռնարկելու համար: Յառաջ՝ իր պարտականութիւնը կատարեց երկու ծանր աղէտներու առթիւ (Նիրակ եւ Ֆիլիպէ): Եւ միշտ ալ կրնայ կատարել:

Բայց, ընկերներ եւ քաղաքացիներ, այս ժողովուրդը իր մեծ ու պզտիկով, իր ազգային մարմիններով եւ անհամար միութիւններով, իր գոյնզգոյն ջոջերով եւ միլիոնատէրներով այնքան խեղճացե՞ր է, որ լրագրական հանգանակութեա՞ն հոգայ իր բոլոր պահանջները:

Հանգանակութիւն մը միշտ կ'ենթադրէ բացառիկ պարագայ: Իսկ այն ինչ որ կը ներկայացնենք մենք եւ ուրիշներ, տարիներէ ի վեր եւ ամէն օր,— դպրոց մը այստեղ, քանի մը հազար ֆրանք նպաստ անդին, թուղթ, գրիչ եւ մելան եւ նման կարօտութիւններ ինչո՞ւ պիտի սպասեն հանգանակութեան, երբ այնքան միջոցներ եւ աղբիւրներ ունինք, անհատական թէ հաւաքական:

Խօսինք աւելի բացորոշ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՊՈԼՍԷՆ

Հետեւեալ հատուածը կ'արտատպենք Պոլսոյ «Ժամանակ»էն (4 սեպտ.).

— «Արտասահմանի առաջնորդութիւններուն ուղղուած Հայրապետական վերջին կոնդակը, Գերագոյն Խորհուրդին ստորագրութեամբ, փաստ էր թէ վերջերս ո՛րքան սաստկացեր էր ճնշումը Էջմիածնի վրայ, հակակրօն պայքարին հետ, որ ծայրայեղութեան տարուեցաւ «անաստուածներու» վերջին համաժողովին իսկ լեզու հանելու աստիճան:

Ցուրտ մը կը տիրէ խորհրդային իշխանութիւնը Ռուսիոյ մէջ, ցուրտ կայ քննութիւնը մարդոց խիղճին ալ, միտքին ալ, կեանքին ալ վրայ, ցուրտ լեզուի ամենաանմեղ շեղում մը կրնայ մարդուս կեանքը արժել, անկարելի է սպասել որ Էջմիածին կրնայ ոեւէ նշանակութիւն ունենալ իբր հոգեւոր կեդրոն:

Ընդհակառակն, կաթողիկոս թէ Գերագոյն Խորհուրդ կոչուած են խաղալիկ ըլլալ յետին չեկիսդին ձեռքը: Մարդիկը կրօնքին անունն իսկ չեն ուզեր լսել, մարդիկը եկեղեցիին շէնքերն անգամ կը քանդեն կամ ամէնէն տարօրինակ նպատակներուն կը գործածեն, բաւ է որ մէկ երկու հոգի [illegible] բանն: Անոնց պէս չէ որ հազարաւոր ժողովուրդի կարծիքը ոեւէ նշանակութիւն չունի: կարծի՞ք...: Ատիկա մեղք մըն է: Ո՛չ մէկ վարչաձեւ այսքան կոպիտ բռնութիւն համարձակեր էր ի գործ դնել մտածման եւ մանաւանդ խիղճի ազատութեան դէմ:

Այս ըլլալով իրականութիւնը, կրնանք, դժբախտաբար, յոռեգոյն անակնկալներու սպասել: Եւ, աւելցնենք, քանդելու միայն հետամուտ տկարամիտներու դժբախտութեան համար, որ յաւակնութիւնը ունին այսպիսի ճամարտակութիւններով «կառուցումներ ընելու, նոր մարդկութիւն մը կերտելու, ամէն ինչ նիւթականացնելով, սիրտ թէ միտք, եւ բարոյական ընդհանուր աւերակոյտ մը միայն դիզելով ռուսական երբեմնի կայսրութեան մէկ ծայրէն միւսը: Ու երեւանի ծայրայեղները գլխաւոր դերակատարն ըլլալով իրենց սահմաններուն մէջ, բարոյական քանդումի այս եղերելի գործին»:

Ուրեմն, թէեւ պահպանողական թերթ մը աւելի սրատես է, քան արտասահմանի «առաջատար» կոչուած ռամկավար մամուլը, որ տակը գլուխը տեղ առնելու վարժուած է, ամէն հարցի մէջ.

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ ԱՐԿԱԾ

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ՄԷՋ

Պոլսէն մեկնած մարդատար կառախումբը Փոլատլըի մէջ ընդհարած է Էնկիւրիէն մեկնած վաճառաբարձ կառախումբին: Մարդատար կառախումբին վայրաշարժը եւ վաճառաբարձին ալ վայրաշարժն ու չորս վակոնները տապալած են ու պաշտօնեայ մը վիրաւորուած է:

Էսկիշէհիրէն օգնական կառախումբ մը ղրկուելով վակոնները վերցուած են:

ԸՆԿՄԱՆ ՆԱՒԵՐ

Ամսթէրտամ.— Պելճիքական Լէոթէլլա շոգենաւը ընկղմեցաւ Զուիտէրկաթի մէջ, Հանովէրթի մօտ, գերման շոգենաւի մը բախած ըլլալով: Նաւազներէն երկուքը ազատուեցան: Կը կարծուի թէ միւսները խեղդուած են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԽԱՂԱՂԻ

Երուսաղէմի մէջ հրատարակուած վերջին պաշտօնական տեղեկագրին համաձայն, հրէական գաղութներու վրայ յարձակումները վերջ գտած են եւ ընդհանուր կացութիւնը բարւոքած է: Զինուորական ջոկատներու տեղ թաւուցիկ պահակներ պիտի դրուին գիւղական շրջաններու մէջ:

Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ ներկայ ուժերը բաւական են կարգը պահպանելու:

Զօրեքշաբթի առաւօտ անգլիացի 100 ոստիկաններու ջոկատ մը Լոնտոնէն ճամբայ ելաւ դէպի Պաղեստին: Ասոնք նախապէս ծառայած են զանազան գաղութներու եւ Պաղեստինի մէջ: Մէկ տարուան պայմանագրութիւն կնքած են եւ ամսական 11 ոսկի պիտի ստանան:

Վերջին դէպքերու պատասխանատուները գտնելու համար նախնական քննութիւնները կը շարունակուին: Առ այժմ տասնեակներ կը նշանակուին յանցաւոր շրջաններու համար: Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ հազարապետ Այրամսըն շրջանային քննիչ նշանակուած է՝ վնասուց հատուցումի խնդիրները քննելու համար:

«Ռոյըլ Սավրին» մարտանաւը, որ վերջերս Պաղեստին ղրկուած էր, հրաման ստացաւ իր խարիսխը վերադառնալու: Պաղեստին երթալու հրաման ստացած կարգ մը զօրագունդերու մեկնումը յետաձգուեցաւ: Բացի մանր մունր դէպքերէ, կացութիւնը շատ բարւոքած է:

Անգլիական մարզպանը նշանակեց բժշկական մարմին մը՝ բաղկացած երեք անգլիացի, երեք արաբ եւ երեք հրեայ բժիշկներէ, որոնք պիտի քննեն Քեբրոնի ջարդին զոհերը: Բոլոր մեռելները հանուած են իրենց գերեզմաններէն:

Բժիշկները սկսած են իրենց գործին, սակայն ցարդ չեն գտած ոեւէ դիակ որ անդամահատուած ըլլայ Արաբներուն կողմէ, ինչպէս կը պնդէին Հրեաները:

Գերման անարխիստները ձերբակալուած

Ժամանակէ մը ի վեր զանազան եղեռնափորձեր կը կատարուէին Գերմանիոյ մէջ: Վերջին անգամ դժոխային մեքենայ մը դրուած էր Ռայխսթակի շէնքին տակ. գաւառներու մէջ ալ կարգ մը պաշտօնատուններ օդը հանելու ձեռնարկներ կատարուած էին:

Այս եղեռնափորձերու հեղինակները գտնուած չըլլալով, ոստիկանութիւնը խոստացած էր 62,000 մարքի (375,000 ֆր.) վարձատրութիւն մը տալ անոր, որ պիտի կրնար լուսաբանութիւններ տալ խնդրոյ առարկայ գաղտնի կազմակերպութեան մասին: Կ'երեւի թէ այս վերջինի անդամներէն մէկը՝ վարձատրութենէն օգտուելու նպատակով, ոստիկանութեան յայտնեց գործին բոլոր ծալքերը: Այնպէս որ 24 ժամուան մէջ ձերբակալուեցան 39 մարդիկ, ու կը փնտռուին 11 ուրիշներ:

Կազմակերպութիւնը կը կոչուի «Թոնտաւլ»: Գերման յայտնի պետական դէմքեր Էրցպէրկէրի եւ Ռաթընաուի սպանութիւնը եւ Շայտէմանի դէմ ուղղուած ձախող մահափորձը գործն է այս կազմակերպութեան, որուն կեդրոնը կը գտնուի Իցհօէի մէջ՝ «Տաս Լանտֆոլք» ազգայնական թերթին խմբագրատան մէջ: Ձերբակալուեցան թերթին տնօրէն Պրունօ ֆոն Սալոմօն եւ եղբայրը, Հանս Թէխով, որոնք ամբաստանուած էին իբրեւ մեղսակից Ռաթընաուի սպանութեան:

Բրէմիէնի մէջ ձերբակալուեցաւ նախկին ոստիկանապետ Նիքէլս, որուն տան մէջէն գտնուեցաւ դժոխային մեքենայ մը, սահմանուած քանդելու Հոլշթայնի կառավարչատունը:

«Թոնտաւլ» կազմակերպութեան մէջ մտած էին նշանաւոր Էրհարտի կիսաբաժնին անդամները, որոնք կազմակերպած էին Քափի ապստամբական շարժումը: Հարիւրապետ Էրհարտ դեռ չէ ձերբակալուած, բայց Պերլինի իր գրասենեակը խուզարկուեցաւ:

Խուզարկութեանց ընթացքին գտնուեցան վաւերաթուղթեր, որոնք կը հաստատեն թէ դաւադիրները ծրագրած էին օդը հանել ներքին նախարարութիւնը եւ Պերլինի մէջ կարգ մը ուրիշ պաշտօնատուններ:

Ձերբակալուածներէն Տոքթ. Զալինկէրի Պերլինի բնակարանին մէջ գտնուեցան դժոխային մեքենայ շինելու նիւթեր եւ յատակագիծներ: Ուրիշ ամբաստանեալի մը՝ նախկին սպայ Վէնքէի տան մէջ երեւան հանուեցաւ ճշմարիտ քիմիական աշխատանոց մը, ուր մթերուած էին մեծ քանակութեամբ պայթուցիկ նիւթեր, քանի մը հատ վեցյարկանի շէնքեր օդը հանելու կարող, ինչպէս նաեւ հրթիռներ, արտասուաբեր կազի ռումբեր, փիքրին եւ այլ վտանգաւոր պայթուցիկներ:

Ձերբակալուեցաւ նաեւ Երկրագործներու Ընկերութեան նախագահը Համքէն: Այս ընկերութեան կ'անդամակցէին հանրապետական վարչաձեւին մոլեռանդ հակառակորդները որոնք իբրեւ վարդապետութիւն եւ գործելակերպ ընդունած էին պատերազմէն առաջուան ռուս Նիհիլիստներու մեթոտները:

Թուրքիան ձայնը կը վերցնէ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն.— Արտաքին գործավարութիւնը վերջացուց Թուրքիոյ կողմէ Յունաստանի ղրկուելիք պատաս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԵՂՈՍԸ ՊԻՏԻ ՅՈՐԴԻ

Վերջին օրերս Նեղոսի բարձրացումը սարսափի ենթարկած է Եգիպտոսի բնակիչները: Սովորական մակարդակէն 65 սանտիմեթր վեր ելած է արդէն: Ընդհանրապէս այս եղանակին Նեղոսի ջուրերը կը շատնան, բայց այս տարի բարձրացումը սկսաւ 20 օր աւելի կանուխ եւ կը շարունակէ բարձրանալ, որովհետեւ Հապէշիստանի լեռնադաշտին վրայ օրերէ ի վեր տեղատարափ անձրեւ կը տեղայ եւ յայտնի չէ թէ ե՛րբ պիտի դադրի: 1878էն ի վեր երբեք այսքան շատ ջուր չէր ունեցած Նեղոսը:

Քանի մը օրէն Նեղոսը վտանգաւոր պիտի դառնայ Բոտայի շրջանին մէջ: Ըստ օրինի, կառավարութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ գործի մղելու բոլոր առոյգ մարդիկը՝ պաշտպանելու Նեղոսի ափերը եւ արգիլելու ողողումները: Արդէն կարգ մը շրջաններու մէջ ժողովուրդը հրաման ստացած է այժմէն գործակցիլ ճարտարագէտներուն, որոնք ողողումի ծրագիրներուն գործադրութիւնը յետաձգելով, կ'աշխատին թումբեր կանգնել:

Նեղոսը 12 տարիէ ի վեր ցած մնացած ըլլալով, եզերքները, որ հողէ են, շատ դիմացկուն չեն եւ կը վախցուի որ անմիջապէս տեղի տան ջուրերուն առջեւ: Ստորին Եգիպտոսի մէջ գետը արդէն շրջակայի հողէն 12 ոտք բարձրացած է: Ողողում պատահի կամ ոչ, Ստորին Եգիպտոսի բամպակի հունձքը մեծ կորուստներու պիտի ենթարկուի, Նեղոսի ջուրերուն շատնալուն հետեւանքով:

62 ՕՐ ԾՈՄ

Լոնտոն, 12 սեպտ.— Քարտիֆի բնակիչներէն Պիլլի Պրաուն ծոմ կը պահէ, երկար ծոմապահութեան մրցանիշը կոտրելու համար: 61 օր եւ 11 ժամէ ի վեր բան չէ դրած բերանը: Սիրտը սկսած է տկարանալ: Հակառակ իր բժիշկի խորհուրդին, կը մերժէ քիչ մը սնունդ առնել:

ՀԱԿԱՐՕԼՇԵՒԻԿ ՆՈՐ ԴԱՒ ՄԸ

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը տեղեկանայ թէ Լէնինկրադի կէփէուն երեւան հանած է հակայեղափոխական մեծ կազմակերպութիւն մը, որ կը յիշեցնէ Տոնէցի աւազանին 1928ի ծանօթ դաւադրութիւնը.

Խորհրդային մարտանաւերու շինութեան ճարտարարուեստի ինը գլխաւոր վարիչները ձերբակալուեցան:

ԹՈՒՐՔԵՒԼԵՀ առեւտրական սենեակ մը կազմելու մասին ձեռնարկներ կ'ըլլան Պոլսոյ մէջ: Լեհերը արեւելքի մէջ մասնաւորապէս հիւսածեղէնի եւ երկրագործական գործիքներու յաճախորդ կը փնտռեն, իսկ Թուրքիայէն ալ պիտի օգտուին բուրդի, այծամազի ինչպէս նաեւ ծխախոտի գնումներով:

ՊԱՅԹՈՒՄ մը տեղի ունեցաւ Պորտօ՝ շոգուլայի գործարանի մը մէջ: Գործարանի տնօրէնը թունաւորուելով մեռաւ, գործաւորի մը գլուխը ջախջախուելով մեռաւ: Երկու բանուորներ ծանրապէս վիրաւորուեցան:

ՌԱՆԳՈՒՆՑԵՒԻ մէջ Պ. Ցուժէրկի նախագահութեամբ նախարարական խորհուրդ մը գումարուեցաւ, զբաղելու համար օրուան կարեւոր խնդիրներով: Վարչապետ Պրիան, որ Ժընեւէն յատկապէս եկած էր այս ժողովին մասնակցելու համար, մանրամասն զեկոյց տուաւ միջազգային կացութեան մասին:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԵՐՆԿԻ ԾՐԱԳԻՐԻՆ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Լահէյի մէջ գումարուած դիւանագէտները համաձայնեցան, վերջապէս Երնկի ծրագիրն ընդունելու, իբր վերջնական կարգադրութիւն պատերազմի ելմտական հաշուեյարդարին եւ անկէ մեկնեցան Ժընեւ, գումարելու Ազգերու Դաշնակցութեան տասներորդ Ընդհ. Ժողովը, ինչպէս եւ կատարելու նոր պալատին հիմնարկէքը։

Անհագին մղձաւանջ մըն էր որ անհետացաւ, թէեւ քիչ մը ուշ։ Յուսալի է թէ գէթ տասնեակ տարուան մը համար նոր բարդութիւններ չպիտի գան խանգարելու Եւրոպայի ապաքինումը։

Նախորդ յօդուածով մը ջատագոված էի Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու կազմութիւնը իբր գերագոյն միջոց եւրոպական ժողովուրդներու տնտեսական բարգաւաճման։ Խաղաղութեան բարեկամները ուրախ են որ Ֆրանսայի վարչապետ Պրիան՝ արդէն թանձրացեալ առաջարկ բերաւ այդ ուղղութեամբ Ժընեւի արիսպագոսին մէջ խօսած իր գեղեցիկ ճառով եւ սեղանի մը շուրջ տրուած բացատրութիւններով։

Լահէյի ժողովի նշանակելի դէպքերէն մէկն եղաւ Անգլիոյ ելմտական նախարար Սնոտընի ելոյթը քանի մը տասնեակ միլիոն մարքի համար։ Անդրմանշեան մամուլը անոր պահանջներու զոհացման մէջ կը տեսնէ բրիտանական դիւանագիտութեան եւ քաղաքական հմայքի մէկ յաղթանակը։ Մանրամասնութեանց մասին «Յառաջ» արդէն գիտակ պահեց իր ընթերցողներն օրը օրին։ Այս ընդհանուր տեսութեան մէջ կը փափաքիմ միայն Սնոտընի բարեկամներուն դիտել տալ որ, եթէ Իտալիոյ, Պելճիքայի եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչներն ալ ցոյց տային միեւնոյն անհաշտ տրամադրութիւնները, Երնկի ծրագիրը կրնար վիժիլ եւ այն ժամանակ դիւրին է կռահել թէ ինչ կ'ըլլար հետեւանքը։ Ովկիանոսներու հսկայ ալիքներէն ազատած նաւը պիտի գար ջախջախուելու փոքրիկ լճի մը մէջ, իր հետ խորտակելով տասը տարիներու անխոնջ աշխատութեանց և դիւանագիտական կնճռոտ բանակցութեանց դրական մէկ արդիւնքը։ Ապահովաբար Սնոտըն ինք առաջինը պիտի ըլլար որ ցաւէր իր անհաշտութեան։

Աշխատաւորական դահլիճի այս անհաշտ վերաբերումը նըպաստաւո՞ր է աշխարհի խաղաղութեան։ Ապահովաբար ոչ. եթէ Ժընեւի մէջ ալ շարունակուի բրիտանական այդ նախկին «շըքեղ կղզիացման» քաղաքականութիւնը, Եւրոպան շատ մը փորձանքներ կրնայ սպասել տակաւին։ Չեմ կարծեր թէ ոեւէ պետական անձ պիտի կրնայ համակերպիլ այլեւս որ Երնկի ծրագրին պարտադրած միջազգային կարգադրութեանց դրամատան կեդրոնավայրը Լոնտոնի մէջ հաստատուի։ Իրաւացի թէ անիրաւ, Մաքտոնըլտի դահլիճը կը նկատուի այլեւս իբր թունդ ազգայնական եւ պետութիւններն իրաւունք ունին մերժելու Լոնտոնն իբր կեդրոնավայր։

Միջազգային Դրամատունը կոչուած է մեծ դեր մը կատարելու պատերազմին ուղղակի կամ անուղղակի մասնակցած բոլոր ժողովուրդներու յարաբերութեանց մէջ եւ անընդունելի է որ որեւէ մեծ պետութիւն բացառիկ դիրք մը ունենայ անոր վարչութեան կամ կեդրոնին վրայ։ Որպէսզի այդ դրամատունն յաջողի կատարել իր դերը իբր կանոնաւորիչ ազգային դրամներու հաստատութեան եւ փոխանցման, անհրաժեշտ է որ ըլլայ բացարձակապէս անկախ։ Ոեւէ կասկած պէտք չէ ներշնչէ թէ այս կամ այն պետութեան ազդեցութիւնն աւելի կամ պակաս կը կշռէ իր գործառնութեանց վրայ։ Այդ հաստատութիւնը պէտք է ըլլայ ամէնունը եւ աշխատի ամէնուն համար, առանց որեւէ խտրութեան կամ կողմնակցութեան։

Անգլիոյ աշխատաւորական դահլիճը պաշտօնապէս առաջարկեց Լոնտոնը իբր կեդրոն, բայց մանաւանդ Սնոտընի ելոյթէն վերջ, անկարելի է դրական հետեւանք տալ այդ առաջարկին։ Միջազգային Դրամատան կեդրոնավայրը, ըստ իս, կանխորոշուած է արդէն. պէտք է հաստատուի Ազգաժողովի պալատին քով՝ Ժընեւի մէջ եւ իր մասնաճիւղերն ունենայ կարեւոր մայրաքաղաքներուն մէջ, եթէ հարկը պահանջէ։ Այսպէսով է միայն որ Միջազգային Դրամատունը կրնայ վայելել միջազգային յարգանք եւ հետզհետէ աւելի ազդուօրէն ծառայել միջազգային խաղաղութեան դատին։

Բաւական չէ որ Երնկի ծրագիրն ընդունուեցաւ պետութեանց կողմէ։ Կարեւորն այդ ծրագրի տրամադրութեանց գործադրութիւնն է, որ ամբողջովին յանձնուած է Միջազգային Դրամատան։ Անոր պարտականութիւնն ուրիշ պարփակուած չէ լոկ տնտեսական գործառնութիւններով, այլ և յաճախ պիտի կատարէ քաղաքական դիմումներ և վճռէ ընկերային փափուկ հարցեր, քանի որ ազգային տնտեսութիւնը հիմն է ժողովուրդներու բարօրութեան։

Գերման մեծ տնտեսագէտներն արդէն ապստամբութեան դրօշը պարզած են Երնկի ծրագրին տրամադրութեանց դէմ, իբր անգործադրելի և կ'ըսեն թէ Տօզսի ծրագրին որոշած տարեվճարները կրցան հատուցանել՝ նոր փոխառութիւն կնքելով արտասահմանէն, ինչ որ բացայայտ ապացոյց մըն է թէ գերման ճարտարարուեստն ու առեւտուրը ներկայ պայմաններուն մէջ անկարող են երկրէն տարեկան 14 միլիառ ֆրանքի չափ գումար արտածել առանց ներքին ելմտական հաւասարակշռութիւնը խանգարելու։ Պէտք է, կ'ըսեն, կամ դաշնակիցներն այդ գումարը Գերմանիոյ մէջ օգտագործեն, կամ փոխարէնն ամբողջովին կամ մեծ մասով ապրանք և ածուխ ստանան. որովհետեւ այլապէս մարքի գինին հաստատութիւնը կը վտանգուի և ամբողջ Երնկի ծրագիրը ջուրը կ'իյնայ։

Անշուշտ որոշ չափազանցութիւն կայ այս տարակուսանքին մէջ. բայց միեւնոյն ժամանակ ստոյգ է որ, եթէ Գերմանիոյ արտածութեանց և ներածութեանց տարբերութիւնը չբարուոքի ի նպաստ արտածումներու գումարներուն, դժուար է Երնկի ծրագրին որոշած գումարները դուրս հանել երկրէն, առանց ոեւէ փոխարինութեան։ Ճիշդ այս պատճառով ալ, Միջազգային Դրամատան վրայ պարտականութիւն դրուած է առեւտուրի նոր շուկաներ հայթայթել գերման վաճառականութեան և ի հարկին՝ պէտք եղած դիւրութիւնները տալ գերման առեւտրականներուն՝ այդ շուկաները շահագործելու։

Թէեւ քօղարկուած ձեւով բայց այս կը նշանակէ թէ Միջազգային Դրամատունը ի հարկին փոխատուութիւն ալ պիտի ընէ գերման վաճառականներուն, որպէսզի Գերմանիոյ ընդհանուր արտածումն աւելնայ և Երնկի ծրագրի գործադրութիւնը չվտանգուի։ Այստեղ ալ Միջազգային Դրամատունը խնամակալի դեր պիտի ստանձնէ և անոր ձեռք առնելիք միջոցներէն կախում պիտի ունենան միջազգային վաճառականութեան շատ մը կարեւոր խնդիրները — ազգերու ելմտական մրցակցութիւն, տեղային ճարտարարուեստներու խրախուսում, մաքսային սակերու փոփոխում եւն. եւն.։

Կը տեսնուի թէ ինչ մեծ եւ բազմապիսի ազդեցութիւն պիտի ունենայ մօտաւոր ապագային մէջ այդ Միջազգային Դրամատունը եւ թէ պետութիւնները որչափ շրջահայեաց պէտք է ըլլան անոր վարիչներու ընտրութեան մէջ։

Միջազգային կարգադրութեանց Դրամատունն է որ պիտի ըլլայ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու կազմութեան մեծագոյն ազդակը, ներկայ պայմաններուն մէջ։

Մ. Տ.

ԽՆԿՕ

Երկու ամսից աւելի է անցել այն դժբախտ օրից, երբ պատահական դէպքի զոհ գնաց Խնկօն։ Բոլորը այլեւս համոզուել են, որ Խնկօն չկայ։ Ցաւեռեան չկայ։

Էն մեղմ, հեզ ու խոնարհ Խնկօն, էն կենսուրախ — բոլոր պայմաններում եւ օրերին — թէ կռւի դաշտում թէ տանը, թէ հայրենիքում եւ թէ տարագրութեան մէջ, ուրախ ու ժպտուն Խնկօ չկայ։

Բայց եւ այնպէս դժուար է շարժւում ձեռքդ, հոգիդ քեզ հետ չի համաձայնւում մէկէնմէկ գրելու եւ արտասանելու՝ «Խնկօն չկայ»։

Խնկօն հայ գեղի խոնարհ զաւակ, տիպարն էր, ծնած ու սնած գիւղական անպաճոյճ միջավայրում, որն ի բուն բնութեան ծոցում եւ պարզ գեղջուկների շրջանում՝ նա պարզութեան եւ շիտակութեան մարմնացումն էր։ Պարզ էր՝ երբ խօսում էր ընկերոջ հետ, նոյնչափ պարզ հակառակորդի, անգամ թշնամու հետ։ Ու շիտակ էր. «դիպլոմատիա», կեղծաւորութիւն չէր հասկանում։ Լաւին՝ լաւ — իր հասկացածով, վատին՝ վատ — այդ էր նրա սկզբունքն ու բնաւորութիւնը։

Լեռների մէջ էր աչք բացել եւ դեռ պատանի՝ զինուորագրւեց անձնուրացների այն բանակին, որ հրացմունք պատմական խիզախութեամբ հայ ժողովուրդի եւ նրա պատմութեան պատուագրութեան փշոտ բայց փառապանծ ճամբան էր բռնած։

Ու խաղաղ, ստամոքսին ծառայող կեանք չունեցաւ նա։ 1905-1906 ճակատագրական օրերին, դեռ հազիւ 17-18 տարեկան պատանի, նա ձիու վրայ էր ու զէնքը ձեռքին պտտւում էր Զանգեզուրի սարն ու ձորը եւ յաղթականօրէն չափւում ազգի թշնամիների հետ։ Դրանից յետոյ, նա զինւոր է ռուսական բանակում, որտեղից նոր պատրաստականութեամբ ու նոր եռանդով վերադառնում է հայրենիք եւ նորէն պայքարողների շարքում էր։

1914 թւին էլ գունդ ի գունդ հայ քաջերը աշխարհի չորս կողմից դիմում են ռազմի դաշտ։ Առաջին շարքերում է եւ Խնկօն։ Թող յետին թւով մարգարէները ինչ կ'ուզեն թոթովեն, բայց այդ օրերին հայ կամաւորը, իր հայրենիքը դարաւոր ստրկութիւնից փրկելու սրբազան եւ ճակատագրական հոգն էր շալակած եւ մեր ժողովուրդի հարիւրին 90ը, բոլորս գիտենք, հոգով նրանց հետ էր։

Ու երբ վրայ հասան 1917 թւականի մէկը միւսին յաջորդող փոթորիկները, Խնկօն նրանց հետ չէր որոնք իրենց կաշին փրկելու համար «դէպի տուն» էին ճողոպրում, կամ իրենց դասալքութիւնն ու անզգամութիւնը արդարացնելու համար՝ բարձր, «յեղափոխական» եւ «համամարդկային գաղափարների» շուրջերին մարզանքներով, որ են մթնեցնում։ Խնկօն նրանց հետ էր, որոնք հակառակ դաժան պայմանների եւ թշնամիների սեղմած դժոխային կացութեան, հաւաքւեցին Սարդարապատ եւ մահուան վճիռը իրենց հոգում՝ հայ նորագոյն պատմութեան ամենասքանչելի դրւագը ստեղծեցին, Մայիս 28ը թւին։

Ու այնուհետեւ մոռացած տուն, անձնական բարիք եւ հանգստութիւն, ժողովրդական այդ անխոնջ զինւորը, զէնքը ձեռքին, միշտ ձիու վրայ շրջեց մերթ իր ծննդավայր Բաշգեառնիում, մերթ Երեւանում, մերթ Կոտայք եւ այլուր, մի տեղ որպէս պաշտօնեայ, մի տեղ որպէս հրամանատար, մի այլ տեղ որպէս կազմակերպիչ եւ ռահվիրայ, ինչ պաշտօն որ նրա վրայ կը դրւէր։ Ու առանց յոգնութիւն ցոյց տալու, առանց իր արածը «մի բան» համարելու, առանց աջ՝ չկամներին եւ ձախ՝ կախ լեզուներին նայելու, նա շարունակեց նորաստեղծ հայ պետութեան իր ծառայութիւնը, մինչեւ հասաւ նոյեմբերն ու ապա փետրուարը։ Եւ փետրուար ստեղծողների առաջին շարքում էր Խնկօն։

Ապստամբութեան առաջին դրօշ պարզողն էր եւ փետրուարի ամբողջ ընթացքում մնաց դիրքերում իր սիրելի զինակիցների հետ։ Ապա Դարալագեազ, Զանգեզուր, նոր պայքար, նոր կռիւներ եւ փամփուշտը հրացանի մէջ՝ Խնկօն անցաւ Տիւրքական Պարսկաստան։ Ու եկան տարագրութեան մռայլ ու սիրտ մաշող օրերը։ Հեռու հայրենիքից, անգործութեան դատապարտուած Խնկօն իր կեանքի ամենածանր օրերը ապրեց. «Սա էլ կեա՞նք է — արտնջում էր նա — կեր ու քնիր... մինչեւ մեռնես, էս խոմ թամամ խանութպանի կեանք կը լինի»։

Երկու «սէր»ի մէկը՝ Հայաստանն էր. «ապրել՝ Հայաստան, մեռնել՝ Հայաստան»։

Ու մեռնելու մասին. «Զինուորի մեռնելու լաւագոյն ձեւը կռւի դաշտում, թշնամու գնդակից մեռնելն է, միակ փափագս է — Հայաստանում, կռւի դաշտում մեռնել»։ Հպարտանալ, իր անցեալը ցուցահանել չէր սիրում։ Եւ առհասարակ «գլուխ գովող»ների հետ գործ չունէր։ Գլուխը կախ, հէնց առաջին օրից ճակատի քրտինքով հաց էր աշխատում եւ իր հինգ հոգուց բաղկացած ընտանիքը պահում։ Ու այստեղ էլ համեստ, շիտակ եւ աշխատասէր Խնկօն արժանացել էր շրջապատի յարգանքին եւ սիրոյն։

Սիրում էին նրան բոլորը — անգամ հակառակորդները, հակադաշնակցականները — թէեւ գիտէին որ նա հարիւրին 100 — դաշնակցական էր։ Իր այդ նեղ ու դժուարին օրերին իսկ, Խնկօն իրեն ամբողջովին չէր տալիս իր անձնական, ընտանեկան հոգերին։ Բոլոր հանրային եւ կուսակցական աշխատանքներին նա մասնակցում էր լի ուրախութեամբ եւ ժպիտն երեսին տանում իրեն բաժին ընկած բեռը։

Բայց մենք Խնկօի պատմութիւնն ու ցուցահանած գործունէութեան պատկերը չէ որ ուզում ենք տալ — դրա ոչ ժամանակն է եւ ոչ էլ թերթի սուղ էջերը կը ներեն։ Մենք միայն ծանր կորուստի անմիջական ազդեցութեան տակ, [illegible] մեր հոգում խոնարհելու եկանք ժողովրդական զինւորի, անկեղծ հայրենասէր եւ անվեհեր կուսակցի թարմ շիրիմի առաջ։

Թաւրիզ

ՔԻՐՍ

ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Տեղեկագիր
Մարսէյլի Ազգ. կեդր. վարչութեան գործունէութեան
(9 յունիս 1929էն. 31 օգոստոս 1929)

(կարդացուած Մարսէյլի Թեմական երեսփոխանական ժողովի մէջ, 1 սեպտ. 1929ին։)

Ազգ. կեդր. Վարչութիւնս որ, վերջնականապէս կազմուած էր, 9 յունիս 1928ին, նոյն օր իր առաջին նիստը գումարելով կազմեց իր դիւանը հետեւեալ կերպով.— Պ. Պ. Գարեգին Շահլամեան՝ ատենապետ, Հայկ Սերէնկիւլեան՝ ատենադպիր, Գրիգոր Պաղտասարեան՝ գանձապահ, Սահակ Գրաճեան, Աբրահամ Արապեան, Սահակ Կէմալմազեան, Ղազարոս Չպուքեան։

Վարչութիւնս իր ամբողջական կազմը պահեց սկիզբէն մինչեւ վերջ, բացի Պ. Ա. Արապեանէ որ ժողովներէ 2-3 ամիս շարունակ բացակայելուն հետեւանքով ի վերջոյ հրաժարած նկատուեցաւ։

Օժանդակ մարմիններ, եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն.— Վարչութիւնս իր առաջին ժողովին մէջ, կազմեց եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն մը, նախորդը արդէն հրաժարած ըլլալով։ Հոգաբարձութեան անդամ ընտրուեցան, Վարչութեան անդամներէն Պ. Պ. Ղազարոս Չպուքեան, Սահակ Կէմալմազեան, իրենց հետ գործի կանչելով Պ. Պ. Միհրան Վահունի, Գրիգոր Իսրայէլեան եւ Կարապետ Գօճապաշեան։

Այս մարմինը Վարչութեանս մասնաւոր շնորհակալութեան եւ գնահատման արժանացած է, իր բարեխիղճ եւ յարատեւ գործունէութեանը համար։ Ամէն կիրակի եւ տօն օրերուն եկեղեցին գտնուելով, հսկած է պնակներու եւ մոմերու հասոյթներուն։

Աղքատախնամ.— Նախորդ Վարչութեան օրով կազմուած Աղքատախնամ մարմինը որ լուծուած էր նոյն շրջանին մէջ, ձանձրացած անտեղի դիմումներէ նոյնիսկ յարձակումներէ ու սպառնալիքներէ.. դժուար եղաւ վերակազմել նորը անմիջապէս։ Ու ձեռնարկ եղաւ նոր մարմին առած Եւրոպահայ Կարմիր Խաչին յանձնել Աղքատախնամի գործը օժանդակ անդամներ տալով իրեն Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական աջակցութեան հետ, այս կերպով գոնէ անպատճառ կազմակերպելու համար, կարօտ եւ անանկ աղքատներու օգնելու գործը։ Սակայն Կարմիր Խաչն ալ մերժեց ու Աղքատախնամի գործը մնաց Վարչութեան վրայ, մինչեւ 26 փետրուար 1920, երբ Առաջնորդ Պալաքեան եպիսկ. հաւանութիւնը առած ըլլալով քանի մը հայրենակիցներու, ներկայացուց ցանկ մը որ վաւերացուեցաւ Վարչութեանս կողմէ իբրեւ Աղքատախնամի, հետեւեալ կազմով — Պալաքեան եպիսկ. նախագահ, Եղիշէ քհ. Մխիթարեան՝ ատենադպիր, Պ. Պ. Սիմոն Յովակիմեան, Սիմոն Մութաֆեան գանձապահ, Յարութիւն Աբիսողոմեան, Սահակ Գրաճեան, Տոքթ. Բ. Քէչեան։ Հազիւ երկու ամսուան գործունէութենէ մը վերջ, այս կազմը եւս իր մէջ կազմալուծուեցաւ ու գործը շարունակեց տանիլ Վարչութիւնը իր միջոցներուն ներած չափով։ Ուստի կարելի է ըսել հոս որ այս տարի օգնութեան գործը աւելի լայն եղած է քան էր։

Ուսումնական խորհուրդ.— Վարչութիւնս պէտք չտեսաւ Ուսումնական խորհուրդի մը մին իր կողքին, երբ վա Թիւնը ի՛նք, ամէնէն հա գործով խանդավառուած կ'ուզէր իր կարելին ընել կան գործը աւելի կանոն լու եւ յաջողութեան մէ լու։ Ու վարչութիւնս ինք դակի վարեց կրթական կապ պահելով դպրոցի թեան հետ։

Շրջաններու վիճակ եւ մակերպութիւն.— Վարչու իր սեղանին վրայ գտա մը շրջաններէ դիմումներ կը խնդրէին որ տրուի իրենց եւ հոգեւոր թարութեան հետ իրենց ազգային կազմակերպ եւս աշխատանք տարուի դութիւն տրուի եւն.։

Մարթիկ, Պոլէն, Լա — Այս երեք շրջաններու միջնապէս պատասխանա եւ առաջնորդ Պալաքեան կոպոսին հետ քահանայ ցելութեան ղրկուեցան։

Մարթիկ ղրկուեցան մասնաւոր կերպով, Վար թեան կողմէ Պ. Հ. Սէրէն եան եւ Աբ. Արապեան, դրելու համար ազգային մէջ ծագած վէճ մը։ Բայց Արապեան խուսափած էր, Մարթիկ մնաց նոյն վի մէջ։

Լա Սիոթա եւ Պոլէն արդէն կը կազմակերպուած են եւ ունին Ազգ. Կեդր. Վարչ նէն վաւերացուած թաղ հուրդ ու իրենց երեսփոխ ը՝ այս ժողովին մէջ.— Սիոթայէն՝ Պ. Ա. Արոյեան լէն՝ Պ. Գէորգ Քէօժէեան։ ընտրութեանց անձամբ ներ կած է առաջնորդ Պալաք եպիսկ. եւ հաստատած օրինաւորութիւնը։ Լա Սիո արդէն իր դպրոցն ալ այս տարուան օգոստոսի հրաւիրելով փորձ մանկա տիգպանուհի մը։ Արձա ուած են այժմէն 29 աշակե ներ. իսկ Պոլէնը եւս կը սանք յառաջիկայ շրջաննե նենայ իր դպրոցը, որուն քան կը տենչայ։

ԿԱՐՏԱՆ.— Մեր շրջաններէն մէկն էր տարեսկիզբէն կարելի խոշոր հասանքներու ցուցիչներէն բաղկացած կանութիւն մը կազմել, դագին կ'աշխատէր բանալ. բայց երեք հայրենակիցներ արկած գացած ըլլալով հանգերուն բնակչութեան մեծ մասը թեց, որով եւ դպրոցի մնաց առկախ։ Թաղական հուրդը սակայն գոյութիւ եւ միշտ կը յարաբերի թեանս հետ։ Արկածեալ ընտանիքներուն իրաւ պաշտպանութիւնը, հանգի կերութեան կողմէ հատուց մը ապահովելու համար տարուի այժմ Վարչութեան ջոցով։

ՆԻՍ.— Մինչեւ անցեալ ուան 14 օգոստոս Նիսի թեան հոգեւոր մատակար թիւնը եղած է Մարսէյլէն ուած պարագային քա տրամադրուելով ամէն դիմումի զոհացում Այդ թուականին էր որ Փ քերթէնի շինել տուած մա աւարտած ըլլալով իրենց մասին վրայ մնայուն կ հոգեւոր հովիւ ղրկուեցա հակ քահ. Շամլեան։ Այս ուար ամսուան ընթացքին առաջնորդին այցելութեան թիւ, կազմուած է խնամատարութիւն մը։ րան եւ մանկապարտէզի տակարարութեան հսկել մար։ Նիս եւս ունեցաւ րի իր մանկապարտէզը, հետաքրքրուած եւ ուած է գաղութը։ Նիսը անկախ շրջան մը եղած սինքն չէ ուզած միանալ աւելի թեմին սկիզբէն թէեւ բարոյական ամէն դակութիւն ընծայած է Մարսէյլը, առանց նիւ որեւէ ակնկալութեան։

Լիոն.— Լիոնի Ազգ.

վարչութիւնը (Կիւլպէնկեան) անցեալ տարի յուլիսին նամակով մը գիտցուց կատարած է մեզ յայտնելով որ յարմար կը գըտնէ Մարսէյլի Թեմին կապուիլ իբրեւ կեդրոնի ու առ այդ միջոցներու մասին խորհուրդ կը հարցնէին։ Նոյնժամանակ գիտցուց մըն ալ Փափազեան Վարչութիւնը ըրած էր առաջնորդին, ինչ որ խորհիլ տուաւ Վարչութեանս այս պատճէնութիւնը օգտագործելու Լիոնի Թեմին խաղաղեցման համար։ Ու այս աւգութեամբ Լիոնի զոյգ Վարչութիւններու հետ Թղթակցութենէ մը վերջ, որոշեցինք եւ Լիոն ղրկեցինք առաջնորդին հետ վարչութեան ատենապետ Գ. Գ. Շահլամեանը, երկու վարչութիւնները հաշտեցնելու եւ նոր մէկ վարչութիւն կազմելու ու ապա եթէ հնարաւոր ու յարմար նկատուի, Լիոնը եւ Մարսէյլը կապելու համար։ Կը ցաւինք յայտնել, սակայն, որ առաջնորդին եւ Գ. Գ. Շահլամեանի երեք օրուան ջանքերն ապարդիւն անցան եւ Լիոնը մնաց իր պառակտուած վիճակին մէջ։

Փոն տ՚Օպըէնա.— Այս շրջանը որ նախապէս Լիոնի կապուած էր, վերջերս քանի մը անգամ դիմեց մեզ, Մարսէյլի միանալու խնդրանքով։ Արդէն շուրջ տարիէ մը ի վեր է որ իր հոգեւոր մատակարարութեանց Մարսէյլը բաւարարութիւն կուտայ, պարբերաբար քահանայ ղրկելով։ Այժմ կապուած են վերջնապէս Մարսէյլին եւ ընտրած իրենց երեսփոխանն ալ, յանձին Եղիշէ Տ. Մխիթարեանի։ Ունին իրենց Թաղ. խորհուրդը որ միշտ կը յարաբերի Վարչութեանս հետ.

Վալանս, որուն քահանայի ձեռնադրութիւնը եղաւ Մարսէյլի մէջ, առաջնորդին կողմէ, տրամադիր է նոյնպէս կապուիլ Մարսէյլի Թեմին։

Այս բոլոր շրջաններու կազմակերպութեան համար վարչութիւնս աշխատանք թափած է նիւթական որոշ զոհողութեան եւս յանձնառու ըլլալով, ու գոհացում տալով միեւնոյն ատեն անոնց բոլոր դիմումներուն՝ ամուսնական, ժառանգական, եւ այլ խնդիրներու մասին համապատասխան վկայականներ եւ տեղեկներ տալով։ Պէտք է հոս ալ աւելցնել որ Վարչութիւնը այս ամէնը սիրայօժար ըրած է ... յանուն գաղութի կազմակերպման, առանց նիւթական ... ակնկալութիւն եւ օգուտ ...

(Շարունակելի)

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Թարգմ. խորհրդ. Թերթերէն)

ՍԱՐՍԱՓԻ ԳԻՇԵՐ ՄԸ

«Փոսդավի» վերջին Թիւերէն մէկուն մէջ, կը պատմուի զարհուրանքի ու ջարդի գիշերուան մը անցուդարձերը որոնք տեղի ունեցած են յուլիս 31էն օգոստոս 1 լուսնալու գիշերը, խռովելով Ցոնի շրջանին բնակչութիւնը։

Այս պատմութիւնը ցայտուն կերպով ցոյց կուտայ Ռուսերու մէկ մասին մտայնութիւնը, եւ մանաւանդ հոգեբանութիւնը, որուն շնորհիւ, բոլշեւիկները զօրացած են տէրն ու տիրականը ամբողջ Ռուսիոյ։

Ըստ ''Փրաւտա,,ի ահա զրոյցները որոնք տարածուած էին Ցոնի խաղաղներուն մէջ, օգոստոս 1ի միջազգային օրուան բոլշեւիկեան պայքարին առթիւ.

''Թէ 31 յուլիս — 1 օգոստոսի գիշերը պիտի ըլլար կարմիր գիշեր մը, տեսակ մը Սուրբ Բարթողիմէոսի գիշեր։ Այդ գիշեր, համայնավարները եւ երիտասարդ համայնավարները պիտի խողխողէին ամբողջ բնակչութիւնը եւ անոնցմէ ամէն մէկը պարտաւոր պիտի ըլլար երեք հոգիի գործը լմնցնելու։

«Ասկից զատ, տեսնողներ եղած են Թէ հոգեկաւքի կոյսնները դուրս ելած են Չինացիներ, որոնք մարդկային արիւնով գրուած արձանագրութիւններ կրող վրաններ կանգնած են։

«Եթէ որեւէ տան մէջ աղաղակ մը բարձրանայ անկից է որ ջարդը պիտի սկսի եւ նախ այդ տան բնակիչները պիտի ջարդուին։»

Շատ մը գիւղերու եւ աւաններու խաղաղ բնակիչները հաւատացին այս զրոյցներուն եւ զանոնք ընդունեցին իբրեւ կարելի բաներ։ Սարսափահար բնակչութիւնը ճակատագրապաշտ համակերպութեամբ մը կը պատրաստուէր իր զարհուրելի բախտին ենթարկուելու։ Խաղաղները մաքուր շապիկներ կը հագուէին, իրարու հրաժեշտ կուտային, կուլային կը հեծկլտային։

Ըսուած էր նաեւ Թէ Թերեւս ջարդէն կը փրկուին այն տուները, ուր կատարեալ լռութիւնը կը տիրէ. Գիւղացիները միջոցներ ձեռք առած էին որպէսզի իրենց տուներէն որեւէ աղմուկ չելլէ։ Պզտիկ մանկիկները կը պահէին տան նկուղներուն մէջ. զանոնք կը ծածկէին խոտով, դռները կը փակէին ամրօրէն։

Ասկից զատ, ձողերով, պարապ տակառներով ու վառելիք փայտով շինուած պատնէշներ ալ պատրաստած էին։

Այսպէս ուրեմն, սարսափած ու համակերպած, բնակչութիւնը անձկութեամբ կը սպասէր որ գիշերը յանկարծ ջարդարարները Թափին գիւղերն ու աւանները եւ կոտորելու սկսին։ Այսպէս անցաւ օգոստոս 1ի գիշերը, առանց այդ յառաջանշական միջադէպի մը։

Նովոթրոյցկի աւանին մէջ, անհամբեր քոլ մը տեսնելով որ կ՚ուշանան ջարդարարները, դուրս ելեր էր տեսնելու Թէ, ո՞ւր մնացին։ Ցուրտին մէջ զարնուեցաւ մարդու մը, որ ճիշտ իրեն պէս հետաքրքրութենէ մղուած, ելեր էր տեսնելու Թէ ի՞նչ կ՚անցնի կը դառնայ։ Երկուքը մէկ սարսափած՝ սկսան վախի անմարդկային կանչեր արձակել։ Անմիջապէս շրջակայ տուները որ լուռ էին, բաժ... գործած սարսափի աղաղակներու։ Ամէն մարդ կը պոռար հալածուած անասուններու պէս, տուներէն կը բարձրանար վախի ու սարսափի անորինակ, խառն ու վայրագ կանչ մը, որուն կը խառնուէր նաեւ շուներու հաչիւնը։ Այսպէս մինչեւ արշալոյս։

«Կարմիր գիշեր»ը, կը գրէ Փրաւտա, բնականաբար անցաւ առանց միջադէպի։ Խաղաղներու արիւնը Թափող չեղաւ. բայց երեք գիշեր անոնք չկրցան աչք փակել ու քնանալ հանգարտ մտքով ու սրտով։

Քանի մը օրեր յետոյ միայն, երբ իշխանութիւնները լուր առին, յատուկ մարդեր ղրկեցին բնակչութեան բացատրելու համար օգոստոս 1ի իսկական նպատակը։ Բայց ժողովուրդը երբ լսեց Թէ զինքը կը հրաւիրէին՝ իրեն խօսելու համար «Կարմիր Գիշեր»ուան վրայ, չուզեց տունէն դուրս ելլել։ Եւ երկար բանակցութիւններէ եւ աշխատանքներէ յետոյ միայն, շատերը հաւանեցան երթալ հաւաքոյթի եւ լսել կուսակցութեան քարոզիչներու ճառերը...

ՀԵՌԱՒՈՐ ՍԻՐԵԼԻՆԵՐ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐ ՈՒՆԻՍ, ՈՐՈՆՔ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷԿ ԱՆԿԻՒՆԸ ԻՆԿԱԾ. ԵՒ ԱՇԽԱՐՀՔԷՆ ԿՏՐՈՒԱԾ. ԿԱՐՕՏԸ ԿԸ ՔԱՇԵՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՔԻ ՈՒ ԳԻՐԻ։

ՄԻՏՔԷԴ ՁԱ՛ԳՑՆԻՐ «ՅԱՌԱՋ» ՄԸ ՆՈՒԻՐԵԼ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

ՌՈՒԱՆ (ԼՈՒԱՌ), 9 Սեպտ.— Ցեղուոյս Հ. Յ. Դ. «Ըկնունի» խումբը երեկ կազմակերպեց ընկերահամակրական խրախճանք մը՝ Խանասորի արշաւանքէն ինկած հերոսներուն յիշատակը յաւերժացնելու համար։ Ընկ. Գ. Գաքրճեանի բնակարանը հաւաքուած էր գրեթէ Ռուանի բոլոր երիտասարդութիւնը. Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Գալֆաեան Լեւոնէն, եր բացման խօսքով բացատրեց Թէ ինչպէս հայ ժողովուրդի ծոցէն ծնունդ առած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը այնքան տարիներէ ի վեր կը մարտնչի յանուն ազատագրութեան։ Խանասորի արշաւանքները իրենց նպատակին հասած չեն նկատուիր, որքան ատեն մեր հողամասերը կը գտնուին օտար լուծի տակ։

Ընկերը ծանրացաւ նաեւ Մանուկները հայ դաստիարակելուն վրայ եւ շեշտեց Թէ Հայ Դատը հետապնդողը պիտի ըլլայ նոր սերունդը եթէ հայ մնաւ. եթէ Հայ չմեծցնենք Հայ Դատին վրայ մենք մեր ձեռքով գամբանաքար մը դրած կ՚ըլլանք։

Երգուեցան յաւուր պատշաճի երգեր։ Ընկ. Մ. Հաշգագեան, արտասանեց «Ախ փաթանը», ընկ. Ղ. Պագրճեան՝ «Անէծք եւ պաշտում» եւ «Վրէժի ուխտը շիրմին առջեւ»։

Զաւեթակահար ընկ. Կ. Համալեան նուագեց գեղջուկ երգեր։

Բաժակաճառեր խօսուեցան ընկերներու եւ համակիրներու կողմէ.

Համակիրները եւ ընկերները կազմուած մարմին մը ընտրուեցաւ, անդուսյս հայ փոքրիկներուն դաստիարակութեամբ զբաղելու համար։

Յաջողութիւն կը մաղթենք։

Ռուանի Այբ

ԳՈՐԾԻ ՏԱԳՆԱՊ ?

ԼԻՈՆ, 10 Սեպտ.— Այս օրերս յամառ զրոյցներ կը շրջին գործազրկութեան մասին։ Այս առթիւ կը յիշուին հետեւեալ իրողութիւնները։ — Օգոստոսի սկիզբները, ինքնաշարժի գործարանը (Պէրլիէ) մօտ 40 50 բանուորներ արձակեց, իսկ օգոստոս 27-28 Մետաքսի գործարան մը մօտ 50 - 60 բանուորներ արձակեց։ Արձակուած բանուորներուն մէջ հայեր ալ կան։

Հակառակ այս իրողութիւններուն, բացի վերոյիշեալ երկու գործարաններէն, ուրիշ որեւէ գործարան այս տեսակ քայլ մը առած չէ։ Այնպէս որ հիմ չունին գործազրկութեան վախերը։ Պէրլիէ գործարանը տարուան այս եղանակին Թէ գործաւոր կը վարձէ եւ Թէ կ՚արձակէ։ Օրինակ, երբ ապսպրանք շատ ունենայ օրական 20-25 գործաւոր կը վարձէ, իսկ երբ քիչ մը ապսպրանքը նուազի, անմիջապէս կը ճամբէ։ Մէկ խօսքով անվստահելի է։ Թէեւ դրամ շատ կուտայ բաղդատելով միւս գործարաններուն հետ, բայց աշխատանքը ծանր է։ Գալով երկրորդ գործարանին, տէրը հետեւեալ կերպով բացատրեր է գործաւորներու արձակումը.— «Մեր արտադրած արուեստական մետաքսին հարիւրին իննսունըհինգը կը սպառի Չինաստանի մէջ. արդ, վերջերս կռիւներ տեղի ունեցան եւ մինչեւ այսօր ալ կը շարունակուին, որով մեր ապրանքները մեր քով կը մնան»։ Թէ որքան իրականութեան կը համապատասխանէ այս առարկութիւնը, մեզի համար մութ է։ Նորէն կը կրկնեմ, Թէ միւս գործարանները իրենց աշխատանքները կը շարունակեն եւ լաւ չէ ականջ կախել «սաք-կոսէ»ներու։ Պէտք է խնդրել «Յառաջ»ի խմբագրութենէն որ այս կէտին շուրջ պէտք եղած լուսաբանութիւնը տայ հայ աշխատաւորութեան։

Կարապետ Յովակիմեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր Փարիզի մէջ տեղի ունեցաւ ֆութպոլի կարեւոր մրցումներ Stade Buffaloի մէջ։

Առաջին անգամ ըլլալով Փարիզի ախոյեան Club-Françaisի խումբը մրցեցաւ անգլիական «Tufneil-Park» խումբին դէմ, որ Լոնտոնէն յատկապէս հրաւիրուած էր եւ յաղթեց անոր 1ի դէմ 3 նշանակէտով։ Stade de Parisի Racingի Ա. խումբը մրցեցաւ Ժընեւէն կանչուած «Urania Genève» խումբին դէմ եւ յաղթեց անոր 0ի դէմ 5 նշանակէտով։ Racingի խումբը որ Փարիզի պատուոյ դասակարգի խումբերուն կը պատկանի, այս տարի կը պարունակէ Ֆրանսայի ազգային խումբին հինգ լաւագոյն խաղացողները։ Իր զօրաւոր կազմով յուսալի է որ այս տարի պիտի կարենայ տիրանալ Փարիզի ախոյեան տիտղոսին։

«Stade Renault»ի մարզադաշտին վրայ եւս տեղի ունեցաւ ֆութպոլի կարեւոր մրցում մը. C. O. Billancourtի Ա. խումբը մրցեցաւ «Panhard»ի Ա. խումբին դէմ որ Փարիզի «Corporatif» խումբերուն կարգին կը պատկանի. Պիյանքուրի խումբը իր զօրաւոր կազմով տիրապետեց խաղին եւ ջախջախեց։ յաղթանակ մը շահեցաւ, 0ի դէմ 12 նշանակէտով. այս մրցումին Սարգիս Կարապետեան գնահատելի խաղարկութիւն մը ունեցաւ եւ կըրցաւ շահիլ 7 նշանակէտեր, մեծապէս գնահատուելով հանդիսատեսներէն։

Յառաջիկայ կիրակի C. O. B.ի Ա. խումբը հրաւիրուած է Շէրպուրկ քաղաքը մրցելու համար տեղական նշանաւոր «Stella Cherbourg» խումբին դէմ, որ ունի 4 կարող անգլիացի խաղացողներ։ Խումբը ճամբայ պիտի ելլէ շաբաթ կէսօրէ վերջ, առաջնորդութեամբ Ս. Կարապետեանի։

Կ. Գասապեան

ԾՈՎԱԽՏԻ ԴԱՐՄԱՆԸ

Ամերիկեան Ազուիթանիա նաւուն բժիշկը որ 36 տարուան ծովային ծառայութենէ յետոյ, հանգստեան կոչուած է, կը յայտնէ Թէ գտած է ծովախտի պատճառը եւ դարմանը, եւ կը պնդէ Թէ միայն իր պաշտօնակիցներուն հետ երկարօրէն վիճաբանելէ յետոյ նիւթին մասին, հանրութեան պիտի հաղորդէ իր պրպտումներուն արդիւնքը։

Ըստ ամերիկացի բժիշկին, ո՛չ ոք ծովախտ պիտի բռնուէր նոյնիսկ ամէնէն բուռն փոթորիկներու պահուն, եթէ ճամբորդութենէ շաբաթ մը առաջ ժուժկալ ու հանդարտ կեանք մը վարէր, եւ ծոմ պահէր, որովհետեւ ծովախտին պատճառն է ստամոքսին թթուածութիւնը։

Ուրեմն, ո՛չ գինի, ո՛չ ալ ոգելից որեւէ ըմպելի, քանի որ անոնք կը ծառայեն ստամոքսը աւելի թթուեցնելու, ու կը յանձնարարէ սոսա գործածել նման պարագաներու մէջ։

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ նաւատորմին ռազմափորձերը տեղի պիտի ունենան սեպտեմբերի երկրորդ կիսուն, Պալէարեան կղզիներու առջեւ։ Պիտի մասնակցին 2 դրահաւոր, 4 յածանաւ, 6 Թորփիլահալած, 10 Թորփիլանաւ, 14 սուզանաւ, մէկ ղեկաւոր օդապարիկ, 16 ջրօդանաւ, 35 օդանաւ եւ հետեւակ զինուորներ։

ՄՈՒՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱՔՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

Ասիկա կը հասկցուի խըլըրտումին փուլերէն՝ որ պարզապէս պահանջներ ներկայացնելու դիտաւորութենէ սկսելով օ... եր տուեր եւ հետզհետէ կառավարութիւն առացեր էր՝ իր ... Սատրազամի ... տեղակալին եւ շէյխիւլիսլամ ... Էֆէնտիի նենգութիւններուն մէջ, ինչպէս նաեւ անփոյթ ու կեղծաւոր վարմունքէն զոր այս երկու անձերը արտայայտեր էին վտանգալից կացութեան հանդէպ, եւ խաբեբայական ապահովութիւններէն՝ վերջապէս՝ ... տուեր էին ... փինանձ Սէլիմ Գ.ի։

Ու եթէ վեհապետին ամէն պահանջին հանդէպ տեղի տա... ան եւ նոյն իսկ՝ վտանգին ... րկման տակ՝ անմեղ գլուխներու ... անկումը հրամայելէն ... ալ, անոր գահընկէցութիւնը խնդրեր ու առացեր էին, ... պատճառն այն էր որ Մուսթաֆա Դ.ի հաշւոյն կ՚աշխատէին ... գահաշրջութեան բուն կարգադրիչները, պատճառը այն էր որ բոլոր շա...ժումը արդէն՝ իրենց շահը Մուսթաֆա Դ.ի գահակալութեանը մէջ տեսնողներու գործն էր։

Ու գլխաւորներու, ապանութիւններու, անխիղճ ու աններող ոխակալութեան մը սանձարձակ պոռթկումին մէջ սկսող նոր գահաշրջանը՝ որ գործի գլուխ կոչեր էր յետաշրջութիւնը ստացողներն ու հին, նախկին վարչութեան շարունակութեանը ձգտողները, վեհապետական արժանապատուութեան խիստ անկումովը ծնունդ առնող այս գահաշրջանը, որու նախամայրքը Մուսթաֆա Դ.ի ներման մասնակ տալը եղեր էր Եէնիչէրիներու (մասնաւ որով կը յայտարարէր Թէ անոնց շահատակութիւնները Երկրին, Հաւատքին եւ իր Անձին իբր ծառայութիւն կը նկատէր) տեւեր էր երկու ամիս ամբողջ, որու ընթացքին երկրին վարչութիւնը անցեր էր տգէտ բախտախնդիրներու ձեռք, ու ընջուեր էր զինուորական բարենորոգումի վերջին հետքերն իսկ՝ ոչինչ ձգելով բարիքներէն, զորս Սէլիմ Գ. ուզեր էր փոխ առնել արեւմտեան քաղաքակրթութենէն։

Այս վիճակին վերջ տալու համար Պոլիս եկեր էր Պայրաքտարի բանակը՝ որ յառաջդիմական «Ռուշչուք»ին պայքարը կը ներկայացնէր յետաշրջութեան յաղթանակին դէմ։ Ռուսճուքի դաշնակիցները՝ Սէլիմ Ա.ի անձին ու ազգութեանը այս անձնուէր բարեկամները դժուարութիւն չէին կրեր համոզելու Պայրաքտար փաշան՝ նոր շարժումի մը պէտքին վրայ, որովհետեւ այս նախորդ Եէնիչէրին որուն աւանդական պատերազմին ձախողուածքը կատարելապէս հասկցուցեր էր կայսրութեան տկարութեան բուն պատճառը՝ կը յայտարարէր արդէն Թէ՝ Օսմանցին չպիտի կրնայ դիմադրել «Մոսքոֆին՝ եթէ օրինապահութիւնը չվերահաստատուի Եէնիչէրներու ռօճախ ը։

Հարուստ ու վեհանձն, քաջ մանաւանդ՝ որքան որ տրուած է մարդ արարածին անվեհերութիւնը մարմնաւորել՝ Պայրաքտար փաշան բնազդական հակումով մը ընդգրկեր էր Սէլիմ Գ.ի դատը, որ օրինապահութեան եւ յառաջդիմական ձգտումներու դատն էր միանգամայն։ Իր Ռուսճուքէն, եւրոպական ծագում ունեցող եւ արեւմտեան ազգերու դրացնութեան մէջ ապրող անհատի բաց իմացականութիւնը հասկցեր էր՝ հակառակ խիստ սահմանափակ զարգացումին Թէ՝ պետութիւն մը որու մէջ պաշտօնները կը բաշխուէին ներքինիներու պաշտպանութեամբ, ինչպէս կը ծանուցանէին Պոլսէն ստացուած տեղեկութիւնները, չէր կրնար ուժ մը ներկայացնել ու իր գոյութիւնը կարենալ պահպանելու յաւակնիլ։

Ու յետոյ՝ մեծ հրապոյր մը ունէր Սուլթանի մը՝ երկրին բուն օրինաւոր վեհապետին՝ դատին անձնանուէրում վեհագի գործը։ Դաշնակիցներու Պոլիս ղրկած զգուշաւորը. Ռէֆիք Էֆէնտին՝ որ պաշտօն ունէր իր ճարպիկ մարդու հնարքներովը «Պայրաքտարը» Պոլիս հրաւիրել տալու աշխատիլ եւ որ միմիայն ինքզինքը «Րէիս իւլ քիւթթապ (արտաքին գործոց պաշտօնեայ) անուանել տալու յաջողեր էր, ծանուցեր էր վտանգը որ ամէն բայց կը սպառնար Սէլիմ Գ.ի կեանքին, Պալատին մէջ հաստատած բարեկամութիւններուն շնորհիւ, օրը օրին կը տեղեկանար Մուսթաֆա Դ.ը շրջապատող բախտախնդիրներու ըրած ու Թողածին եւ գիտէր Թէ գահընկէց կայսրը սպաննել տալու շատ լուրջ փորձ մը չէր յաջողեր պարզապէս Մուսա փաշայի այս նոր ոճիրին պատասխանատուութենէն խորշելուն համար։

Ու իր սրտին հրամայողական ձայնին անսալով միայն՝ բանակին ի գլուխ Պոլիս արշաւելու պաշտօնը ստանձներ էր Պայրաքտարը, առանց անձնական նկատումի, առանց փառասիրական ակնկալութիւններու, ինչ որ չէր համաձայներ իր խառնուածքին, որովհետեւ հաւատաց որքան քաջ՝ աւազակին կրկին եւ կրկին ստիպմանցը վրայ ընդունեշ էր արդէն անկէ առաջ՝ «վէզիր»ի տիտղոսը։

Միայն Թէ՝ հակառակ զգուշութիւններու որոնց եւ ոչ մէկ անտեսուեր էր բանակին յառաջխաղացութեանը միջոցին՝ Մուսթաֆա Դ.ի կասկածը չարթնցնելու համար, Պայրաքտար փաշայի՝ աննախատես անպատրաստ պարանքով մը իր մարդերէն մէկուն միջոցով Բումէլի-Գավաքի ապարանքին մէջ գլխատել տուեր էր Քապաքճը-Օղլուն, ինչ որ մեծ յուզում առաջ բերեր էր մայրաքաղաքին մէջ, եւ որուն հետեւանքով աւազանին որոշեր էր՝ երբ ապահովութեան միջոց՝ նուիրական դրօշը պարզել եւ անոր ներքեւ խմբուելու հրաւիրել Պայրաքտարն ու իր բանակը։

Երկիւղածական պարտաւորութիւնն ու նուիրական դրօշին յարգանքը յետաձգեց եւ ոչ Թէ արգիլեց յառաջդիմական բանակին նպատակը. Պայրաքտար խոնարհեցաւ այն օրը՝ ժամանակին Խալիֆային առջեւ եւ ստիպուեցաւ նոյնիսկ՝ արարողական սովորութեան համեմատ Մուսթաֆա Դ.ի մուճակը համբուրելու։

Ասիկա չարգիլեց զինքը քանի մը օր ետք իր քաջերէն վեց հազարը մէկտեղ առած Պապը-Ալի Գալէ, կայսերական կնիքը Սատրազամ Չէլէպի Մուսթաֆա փաշայէ առնելէ, եւ շէյխիւլիսլամը կցելով Թափօրին՝ Թօփ-Գաբուի պալատը երթալէ՝ Սէլիմ Գ.ի գահ վերադարձը խնդրելու համար։

(5) ՏԻՐԱՆ ՔԷԼԷԿԵԱՆ

խանին խմբագրութիւնը։ Այս պատասխանը պիտի ղրկուի Աթէնքի գործակատարին, անմիջապէս որ հաւանութեանը ենթարկուի վարչապետ Ըսմէթ փաշայի։ Այս վերջինը որ դեռ Պոլիս կը գտնուի, անմիջապէս Էնկիւրի պիտի դառնայ։

∴ Բնակչութեանց Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովին Թուրք ներկայացուցիչը ծանուցագիր մը ներկայացուց յանձնաժողովին, ըսելով որ Էնկիւրիի բանակցութիւնները ձախողած ըլլալով, Թուրքիա պիտի գործադրէ հելլէնօ-Թուրք նախկին համաձայնագրերը։

∴ Թուրք պատուիրակութիւնը սեպտեմբեր 7ին ալ ուրիշ ծանուցագիր մը տուած էր Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովի նախագահին։ Ծանուցագիրը կը շեշտէ թէ Թրակիոյ իսլամները մեծ չափով խժդժութեան կ'ենթարկուին, եւ կը պահանջէ որ ապահովութիւն շնորհուի այդ շրջանի Թուրքերուն։

Ինչպէս կանոն է, Յանձնաժողովին նախագահը այս ծանուցագիրը պիտի յանձնէ հելլէն պատուիրակութեան, պահանջելով որ պատասխանէ անոր։ Յանձնաժողովը ալ այս օրերս ժողով մը պիտի գումարէ այս խնդրով զբաղելու համար։

Կը թուի թէ Քսանթիի վերջին դէպքերն ալ դեր ունեցած են բողոքի ծանուցագրին խմբագրութեան մէջ։ Ինչպէս յայտնի է, այդ քաղաքին մէջ գրաւուած են պոլսական Թուրքերէն թերթերը։ Միւս կողմէ ձերբակալուելով դատարանի յանձնուած են Քսանթիի Թուրք ընդհ. գործակալը, ինչպէս նաեւ թերթի ցրուիչները։

Կարմիր բանակին յարձակումները

Մուքտէնէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի․—

Բոգրանիչնայայի դէմ ռուսական յարձակումին հետեւանքով քանդուեցան բազմաթիւ շէնքեր, որոնց կարգին կայարանի գլխաւոր մասը, անթելի կայանը, թղթատար-հեռագրական պաշտօնատունը եւ բանակի փոխադրութեանց գրասենեակը։ Սպաննուած են 60 հոգի, որոնց 20ը օդանաւերու նետած ռումբերէն։

Քաղաքին բնակիչները հրաման ստացան մեկնելու։

Աոջի առաւօտ ռուս օդանաւեր ռումբ նետեցին Մուլինի վրայ. ասոր վրայ Մուլինի եւ Բոգրանիչնայայի ամբողջ բնակիչները հեռացան։

Կարմիր զինուորները 16 ժամ շարունակ ծանր հրետանիով, դաշտային թնդանօթներով եւ գնդացիրներով յարձակեցան չինական գիծերուն վրայ, Մանչուլիի մօտ։

Զրահապատ գնացք մը մինչեւ մէկ քիլոմեդր մօտեցաւ քաղաքին։

Հրացանաձգութիւնը կը շարունակուի դեռ։

Հռենոսի պարպումը

«Պէրլինէր Թակէպլաթ» կը տեղեկանայ թէ սեպտ. 14ին անգլիական զինուորները պիտի պարպեն երրորդ գօտին։

Քէօնիկշթայն պիտի պարպուի սեպտ. 27ին եւ Գաու-Շվալպախ՝ 28ին։

Այս երկու տեղերը ուրիշ օտար պահակազօրք չպիտի ղրկուի։

Անգլիացի զինուորները Վիսպատընի եւ Պինկընի գօտին պիտի պարպեն դեկտ. 13ին։

Ցեփլինի նոր թռիչքը

ՊԵՐԼԻՆ, 12 սեպտեմբեր.—Կոմս Ցէփլին երէկ գիշեր ժամը 23.30ին 26 համբորդով ճամբայ ելաւ Ֆրիտրիխսհաֆէնի կայանէն 18 ժամուան թռիչք մը կատարելու համար արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Ռուրի ճարտարարուեստական շրջանին վերեւ։ Եթէ ժամանակ ունենայ, ցէփլին պիտի անցնի նաեւ Պերլինի վրայէն։

Նանսէն դէպի բեւեռ

Բեւեռախոյզ Ֆրիտեոֆ Նանսէնի կողմէ դէպի հիւսիսային Բեւեռ կատարուելիք ճամբորդութիւնը տեղի պիտի ունենայ 1930ի ապրիլի սկիզբը։ Նանսէն, որ ներկայիս Ժընեւ կը գտնուի, հոկտեմբերի սկիզբը պիտի երթայ Ֆրիտրիխսհաֆէն ուր պիտի տեսակցի Տօքթ. Էքընէրի եւ ընկերներուն հետ՝ ծրագրի մանրամասնութիւնները ճշդելու համար։

Անհրաժեշտ բոլոր գործիքները պատրաստ պիտի ըլլան մինչեւ տարւոյն վերջը։ Նանսէն այդ գործիքները փորձելու համար, գարնան սկիզբը քանի մը փորձի թռիչքներ պիտի կատարէ։ Ցէփլինի անթել կազմածը մեծ փոփոխութիւններու պիտի ենթարկուի՝ չազդուելու համար բեւեռի ելեկտրամագնիսական մթներեւոյթներէն։

Մէկ օր առանց միսի

Խորհրդային իշխանութեանց հրամանով, Մոսկուայի ճաշարաններուն մէջ շաբաթը մէկ օր —երկուշաբթի օրերը, միսը պիտի արգիլուի։

Միւս օրերը յաճախորդներուն տրուած միսին քանակը ճաշ գլուխ 100 կրամը չպիտի անցնի։

Տաքին հետեւանքով գետերը կը ցամքին

Ջորս շաբաթէ ի վեր կը շարունակէ տաքը։ Մէկ ամսուան ընթացքին կաթիլ մը անձրեւ եկած չըլլալով, Ֆրանսայի գետերու մակարդակը զգալիօրէն իջած է։ Լուառ գետը այնքան ցամքած է, որ Թուռի եւ Սէն-Նազէրի միջեւ ընդարձակ աւազակոյտեր մէջտեղ ելած են։ Նէնը նոյնպէս հետզհետէ կ'իջնէ։ Թուլոնէլի կամուրջին առջեւ հազիւ 87 սանթիմեդր բարձրութիւն ունի։ Կը նշանակէ թէ այդ կէտին վրայ ջուրին խորութիւնն է 3 մեդր 20, ինչ որ լայնօրէն բաւարար է նաւերու երթեւեկին համար։

Մառնի վիճակը աւելի գէշ է. տեղ տեղ այս գետին ջուրերը շատ ցածցած են եւ նաւերը սահանքներու յատակին կը քսուին։

Եթէ երաշտութիւնը շարունակէ, Սէնի մակարդակն ալ աւելի պիտի իջնէ, եւ այն ատեն պէտք պիտի ըլլայ արգիլել, որ գետին ջուրերը ծով թափին...։ Ասիկա կարելի է՝ ամբողջովին փակելով թումբերը։ Այն ատեն նաւարկութիւնը կրնայ շարունակուիլ։

∴ Երէկ կէսօրէն վերջ երկինքը ամպոտեցաւ եւ քիչ մը անձրեւ տեղաց Փարիզի վրայ։

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ «PETIT JOURNAL»Ի ՍՐԱՀԸ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՍԷՆ ԺԻԼԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Սէն Ժիւլիէնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի շրջ. կոմիտէի այս կիրակի ժամը 2.30ին Սէնժիւլիէնի «LaChaumière» ընդարձակ և օդաւոր պարտէզին մէջ, 8 և 10 Bld. Victor.Hugo.Beaumont(St. Julien)։ Կը խօսի՝ ընկ. Արօեան։ Կը հրաւիրուին Մարսէյլի եւ արուարձաններու ընկեր ընկերուհիները եւ բոլոր հայրենակիցները։

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՌՈՊԷՆՍՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Գ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ

Ի ՆՊԱՍՏ «ԵՐԿՐՈՒՆՔ»Ի

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ կէս գիշեր

Aux Grands-Arbres. Chez Fiquet. Ռօպէնսօն

Կը խօսի՝ Գ. ԵՐ. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Երգ. արտասանութիւն, եւրոպական պարեր, գիշերը՝ հրավառութիւն, անակնկալներ եւայլն։ Փոքրիկներու համար մասնաւոր խաղավայր։ Անձրեւի պարագային պատսպարուած վայր։ Ջոլի պիւֆէ։ Պարտէզին տնօրէնութիւնը տրամադրած է ծառերու վրայ շինուած շամբրամեան տաղաւարները։ Կը նուագէ Թաւիտ Աբգար։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Շոգեկառք Լիւքսէնպուրկի եւ Տանֆէր-Ռոշըրոյի կայարաններէն, եւ հանրակառք՝ Փորթ տ'Օրլէանէն։ Մուտքը ազատ է։

ԸՆԿԵՐԱ-ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԺԱՆԹԷՕՅԼԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած Անիէռ-Գուա-Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէին կողմէ. այս կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն։

Կը նախագահէ՝ ԸՆԿ. ԳԱՌՆԻԿ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Կը խօսին՝ Ընկերներ Մ. Գույումճեան, նիւթ՝ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը» և Ս. Մեսրոպեան, նիւթ «Վասպուրականի հերոսամարտը»։

Կը հրաւիրուին բոլոր քոյր ենթակոմիտէներն ու խումբերը։

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Թրամուէյ թիւ 40 Փորթ Քլիշիէն, շոգեկառք՝ Սէն Լազարէն եւ իջնել կար Արժանթէօյլ, ուր առաջնորդներ պիտի սպասեն մինչեւ ժամը 2.30։

Կարելի է ճաշ եւ ըմպելիք միասին բերել։

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ ENGHIENԻ ՄԷՋ

Վաղը շաբաթ գիշեր, ժամը ճիշտ 8.45ին

Enghienի Քաղաքապետական Թատրոնին մէջ

Պ. ՏՐԴԱՏ ՆՇԱՆԵԱՆ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

3 արար E. BRIEUX — ՊԼԱՆՇԵԹ — Թարգմանեց՝ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

Կը մասնակցին՝ Տիկնայք Մ. Յ. Ալիքսանեան, Սիրուհի Նշանեան եւ Անահիտ, Պ. Պ. Տ. Նշանեան, Արման Կոթիկեան, Ա. Դմբէթեան, Սարաֆեան, Մաքսուտեան, եւայլն։

Տոմսերու գները՝ Ա. Կարգ. 25, Բ. Կարգ. 10 ֆրանք։

Տոմսերու համար դիմել տեղւոյն վրայ Տիկ. Ա. Զարֆճեանի եւ Պ. Հ. Սէթեանի.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան ենթակոմիտէի անդամները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին իրենց ծանօթ հաւաքատեղին,

Պէլվիլի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ վաղը շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին։ Ռոստոմի սրահը 131 Fbg. du Temple։ Չեկող ներկայացուցիչներ։

Անիէռ-Գուա-Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Չեկող ներկայացուցչական ժողովի եւայլն։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հաճի Մկրի Սրճարանը Rue Etienne Dolet. Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Քաշան Գաննէօի Արծիւ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

Իսի-լէ-Մուլինոյի Մչոյի ենթակէմիտէի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին նախկին ծանօթավայրին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Իսի-լէ-Մուլինոյի եւ Պիյանքուրի Վռամեան ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 9ին, 164 Ave. de Verdun Իսի լէ Մուլինօ։ Կարեւոր օրակարգ՝ նոր վարչութեան ընտրութիւն եւայլն։

ԳԱՒԱՌ

Ցէսինի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները այս Կիրակի ժամը 2ին Քաֆէ Պէնգօնի։ Ժողովը կը վերջանայ ժամը 4ին։ Օրակարգ նախորդ ժողովի շարունակութիւնը։ Նորեկ ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ արձանագրուելու համար։

Մարսէյլի Ռոստոմ ենթ. ընդհ. ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կը հրաւիրուին Արմէն-Գարօ, Քեռի, Քրիս, Գէորգ Չաւուշ եւ Զարզարեան խումբերը։

Լիոնի շրջ. կոմիտէի դասախօսական ժողովը՝ այսօր ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի՝ Ընկ. Բաբկէն։ Նիւթ՝ «Հայ ազատագրական շարժումը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Ռուանի Ակնունի խումբի ժողովը՝ այս կիրակի ընկ. Ղ. Փագրճեանի բնակարանը։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Rosny s/Boisի մասնաճիւղին բոլոր անդամները եւ համակիրները, ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղըշաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, 22 Ave. de la République.Rosnyի կայարանին դիմացը։

ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ միութեան հրաժարած վարչութեան տեղ նորը ընտրելու համար, ընդհ. ժողովի նախագահ Պ. Գ. Աթուլեանի կողմէ Միութեան բոլոր անդամները ժողովի կը հրաւիրուին, այս շաբաթ ժամը 3.30ին Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue Monsieur le Prince.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 14 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

14 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1039

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՐ ՈՒՆԵՑԱԾՆ ՈՒ ՉՈՒՆԵՑԱԾԸ

Խոստովանինք, վերջապէս։ Այնքան խոշոր հարստութիւններ ունինք արտասահմանի մէջ, որ եթէ կարենանք շարժման մէջ դնել գոնէ հարիւրին տասը համեմատութեամբ, ոչ միայն Հալէպի 1500 պատանիները դպրոց կ'ունենան, ոչ միայն կրթարաններու կանոնաւոր ցանց կը բացուի և կանոնաւոր եկամուտ կը ստանան Յունաստանի, Սուրիոյ և Միջագետքի դպրոցները, այլ և կը պարպուին գաղթակայանները և կը դարմանուին բազմազան կարօտութիւնները։

Իսկ եթէ գիտակցութեան հասած ըլլանք մեր հարեւան ժողովուրդներուն չափ, գոնէ' անոնց չափ, բնաւ, ինչո՞ւ հարկադրուի մահ գալ մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք, ի խնդիր մէկ միլիոն ոսկիի։

Մէ'կ անուն եւ մէկ պարագայ միայն, գաղափար տալու համար անհատական կարողութեան մասին։

Գալուստ Կիւլպէնկեանի համար կ'ըսեն թէ օրական երկու միլիոն ֆրանք եկամուտ ունի։ Կրնայ չափազանցութիւն կամ չանսութիւն ըլլալ։ Հարցը այն է որ, այդ լարուած մեքենան, որուն բոլոր զսպանակները, ժամերն ու վայրկեանները քարիւղով թաթխուած են, վեց տարիէ ի վեր հոյակապ շէնք մը շինել կուտայ Փարիզ, ազնուապետական թաղի մը մէջ, իբրեւ խանգարան կամ բնակարան։ Արդէն ծախսած է երեսուն միլիոն ֆրանք, եւ որովհետեւ սահման չունի հարուստի քմայքը, կրնայ դեռ նոյնքան ալ ծախսել, մինչեւ որ լղփանայ փառքէն եւ շքեղութենէն։

Այո', մէկ պարագայ միայն, գաղափար տալու համար մնացածի մասին։

Պոլսոյ թուրքերէն թերթերը գրեցին թէ թրքական դրամատուն մը պիտի հաստատուի եւ Գ. Կիւլպէնկեան ալ պիտի մասնակցի հինգ միլիոն ոսկիով։ Հայ միլիոնատէրը ոչ հերքեց, ոչ ալ հաստատեց։ Բայց երեւան եկաւ որ, ոչ թէ չուզեր գործել Թուրքիոյ մէջ, այլ չի գիջանիր մտնել այդքան «մանր» գործերու մէջ։ Կարելի՛ էր նկատի առնել գոնէ քան միլիոնի ծրագիր մը, ինչպէս առաջարկեր է Լեհաստան, — համաձայն միեւնոյն աղբիւրներուն։

Ինչո՞ւ գրի կ'առնենք այս ըմբոստացուցիչ պատմութիւնները.— ապացուցանելու համար թէ, դրամը չէ պակասը, այլ սիրտը՝ նանաէն ողորմութիւն կը մուրայ Սարդարապատի ճահիճները չորցնելու համար։ Գ. Կիւլպէնկեան միլիոններ կը փոխադրէ երկիրէ երկիր, կամ կը վերածէ շքեղ քարակոյտերու եւ պերճանքներու, որոնք ճիշդ է, աչք պիտի պարարեն, բայց կոպեկի արժէք չունին ոչ հայ ժողովուրդին, ոչ ալ մարդկութեան համար, եթէ ուզենք լայն մտածել։

Երկար եւ մանաւանդ տաղտկալի պիտի ըլլար յիշել դեռ այնքան ամուլ եւ անմիտ ձեռնարկներ, որոնք միլիոններ թափել կուտան օտար պողոտաներու վրայ, մինչ հազարները չեն կը տեսնուին արիւն-արցունք չորցնելու համար, սեփական հայրենիքին մէջ, հազարներու բարիքին համար։

Միջանկեալ յիշենք Պ. Պօղոս Նուպարի մէկ ձեռնարկը։

Փաշան — ինչպէս կը կոչեն — որ անհամեմատ աւելի բարի սիրտ ունի քան «Քարիւղի իշխանը», կարծեց օգտակար ըլլալ երկու միլիոնի շէնք մը բարձրացնելով Համալսարանական Քաղաքին մէջ, իբրեւ հայկական բաժին։ Շէնքը լրացած է գրեթէ, եւ իր մտերիմները, բարեգործական մարդիկը, հագիւ կրցեր են 12 հայ ուսանողի անուն տալ, մինչ շէնքը շինուած է իբրեւ բնակարան 70 երիտասարդի, բոլոր յարմարութիւններով...

Ամուլ պերճանք մը այս ալ, որ պիտի ծառայէ ճոխացնելու հսկայական հարստութեանց տէր երկիր մը, մինչ 1915ի սարսափներէն ողջ մնացած 40,000 բեկորներ իրենց սեւ օրը կուլան Անատոլուի խորերը, կարօտ՝ պատառ մը հացի կամ ճամբու ափքի...

Մինչ անհամար կանանչ արեւներ կը մարին գաղթականական ժողովներու մէջ, իբրեւ բնակարան, իբրեւ դպրոց գործածելով իրար գամուած տախտակներ, սառի մթերանոցներ, փլչած զօրանոցներ կամ գարշահոտ «քարվանսարա»ներ..

Մինչ ամբողջ սերունդ մը կը ծիւրի եւ կ'օտարանայ, չափահասներ, օր տեսած ընտանիքներ իրենց եղունգները կը քերեն, իրենց միսը կը ճանկռտեն թշուառութենէն եւ կատաղութենէ։

Ու մինչ Ազգերու Դաշնակցութեան համապատասխան մարմիններ օտարներուն յառած է աչքերը, 100,000 ոսկիին կարելու համար, (տարեկան 25,000, որպէսզի հողի եւ տունի տէր դառնան 40,000 հայ բեկորներ... Հարիւր հազար ոսկիին, աւելի կամ պակաս գինը գործի կտորի մը, զոր ձեռք անցընելու համար մինչեւ Լեհաստան մարդ ղրկեր է Գ. Կիւլպէնկեան։

Ի հարկէ, ո՞վ իրաւունք ունի խառնուելու անհատի մը ազատութեան եւ կամքին։

Այնքան վարժուած ենք այս առողջ տրամաբանութեան, եթէ հայ ունեւորը հինգ միլիոն ծախսէ մզկիթ մը շինելու համար — կամք Տեառն օրհնեալ եղիցի — եւ հինգ հազար ֆրանք ալ բարեհաճի յատկացնել «հայ աղքատիկ մանկտւոյն», արդէն կը դառնայ «ազգային բարերար»։ Արժանի՝ տարին մէկ անգամ հանդիսաւոր պատարագ լսելու։

Այս հոգեբանութեան մէջ է՝ հայ հարուստին ուժը։

Բայց, փակենք այս էջը, որ գերեզման կը հոտի։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ

Պալեֆորնիոյ «Մշակ»ը խմբագրականի մը մէջ կը շեշտէ Անատոլուի խորերը մնացած բեկորներուն փրկութեան անհրաժեշտութիւնը (16 օգոստոս).

— «Երբ տարիներէ աշխատանք կը թափուի «մէկ որբ մէկ ոսկի» խոստով մէկ քանի տասնեակ կամ մէկ քանի հարիւր որբեր փրկելու արաբական եւ բրտական վրաններէ, երբ՝ կեսարիոյ մէջ կամ այլուր գտնուած խումբ մը որբերու փոխադրութեան համար հսկայ ալ ալ կ'արդիւնք, արդէօք չէ ուշադրութենէ վրիպի Թուրքիոյ այլեւայլ կողմերը ցրուած աւելի քան 40,000նոց հայութեան ողբալական տառապանքը։

Վերջին տասնեակներու յաջորդական ջարդերն ու բնաջնջումը թուական տեսակէտով իջեցուցած են մեզ այնպիսի աստիճանի մը, որուն տակէ չենք կրնար չի մտահոգուիլ. Համազգային է վտանգը. Հետեւաբար դիմագրաւումը պէտք է ըլլայ համազգային եւ միացած ճակատով։

Երբեք չենք ուզած արդարացնել ոեւէ միութիւն, որուն կալուածն Հ. Բ. Ը. Միութիւնը, երբ անոնք ազգային շահերու տեսակէտով ոչ այնքան նպաստաւոր ընթացք մը բռնած են։ Բայց ներկայ պարագային սխալ պիտի ըլլար ամէն բան այնպիսի միայն Բարեգործականին եւ աշխատիլ ամբողջ բեռը միայն անոր վրայ նետել։

Մեր տեսակէտով մինչեւ կուսակցականներուն, մինչեւ պալքանները, եգիպտոսն եւ Եւրոպայի մինչեւ Ամերիկա տարածուած բոլոր հայրենակցական միութիւնները համար չկայ, աւելի ազնիւ կոչում եւ կենսական խնդիր, քան մեկտեղուիլ ցեղին փրկութեան։

Հայաստանի այլեւայլ կողմե ըը այս խօսքը անուամբ նոր գիւղ մը կամ նոր աւան մը հիմնելը գեղեցիկ ձեռնարկ մըն է, բայց կը կարօտի նիւթական եւ բարոյական աժդքին փոխզօրութիւններու, առանց համապատասխան չափով գործադրելիք արդիւնք մը ծնելու բերելու. միեւնոյն ատեն ոչ միայն ազգային այլեւ մարդկային տեսակէտով շիտակ չէ որ բազմահազար հայ պանդուխտներ ամէն վայրկեան մեռնին դժբախտութեան, Թուրքիոյ հեռաւոր անկիւններուն մէջ, եւ մենք պառնենք երկելու տեղ շինարարութեամբ զբաղինք։

ԹԻՖԼԻՍ ԵՐԿՈՒ ԹՈՐՓԻԼԱՀԱԼԱԾՆԵՐ ԸՆԿՂՄԱԾ

Պերլին, 13 սեպտ.— Բէվալէն կը հաղորդեն որ Տրոցկի եւ Վոլոդով թորփիլահալածները, որոնք մասնակցած էին պալթիկի ռուսական նաւատորմի վերջին զօրաշարժերուն, ծովուն տակը գացած են՝ բոլոր նաւաստիներով միասին։ Այս երկու թորփիլահալածներու բեկորները գտնուած են Ֆինլանտայի ծոցին մէջ. Իւրաքանչիւրին մէջ 110 նաւաստի կար։

ՈՒՐԻՇ ԱՂԷՏ ՄԸ ԲԱԳՈՒԻ ԱՌՋԵՒ

Մոսկուա, 13 սեպտ.— Առագաստանաւ մը խորտակուեցաւ Բագուի ծոցին մէջ եւ ընկղմեցաւ ծովուն յատակը։

Տասնըմէկ ճամբորդներ, որոնց մէկ քանին տղաներ, խեղդուեցան։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վենետիկի նոր Աբբահայրը

Կը տեղեկանանք թէ Նոր Սահմանադրութեան համաձայն, սեպտեմբեր 4ին Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութիւնը ընտրած է իր Նոր աբբահայրը՝ յանձին Հ. Յովհան վրդ. Աւգերեանի, որ երկար տարիներ վարած է միաբանութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը եւ մեծ փորձառութիւն ունի։

Աբբահօր աթոռը թափուր կը մնար Հ. Իգնատիոս արքեպս. Կիւրեղեանի մահուընէն ի վեր 1922, եւ գործերը փոխանորդաբար կը վարէր Հ. Յովհ. Թորոսեան վրդ.։

Նոր Աբբահայրը բնիկ Գաղատիացի է եւ 53 տարեկան։

Մանուկ հասակէն մտած է Ս. Ղազարի վանքը, ուր կատարելագործած է իր ուսումը եւ վանքին մէջ վարած է ուսուցչական և այլ պաշտօններ։ Երկու տարի ուսումնապետ եղած է Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանին։

Խմբագրապետ եղած է «Բազմավէպ»ի, զոր վարած է երկար տարիներ։ Լատիներէնի թարգմանած է հայերէն շարականները։ Հմուտ է հին յունարէնի, լատիներէնի, անգլիերէնի, գերմաներէնի եւ այլ լեզուներու։ Ունի քանի մը ուրիշ աշխատասիրութիւններ ալ։

Վերջին անգամ Փարիզ եկած էր՝ Սէվրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի նախապատրաստական-կազմակերպական գործերով զբաղելու համար։

Ըստ Նոր Սահմանադրութեան, աբբահօր պաշտօնը ցմահ չէ, ինչպէս առաջ, այլ վեց տարի միայն, վերընտրելի ըլլալու պայմանաւ։

Նոյն օրը վանքի աթոռակալ եւ ընդհ. առաջնորդ նշանակուած է Հ. Աւետիք վրդ. Գազէզեան, իսկ միւս առաջնորդներն խորհրդականներ են՝ Հ. Վարդան Հացունի, Հ. Թէոդոս Միրունեան եւ Հ. Կիւրեղ Քիպարեան վարդապետները։ Այս վերջինը միաժամանակ ընդհ. քարտուղարութիւնը պիտի վարէ։

Իսկ ընգհանուր մատակարար կարգուած է Հ. Փիլիպպոս վրդ. Եատիկեարեան։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՇՈՒՈՅՆ ՑՈՅՆ ԼՐՏԵՍՆԵՐ

ԱԹԷՆՔ, 13 սեպտ, Վէնիզէլոսեան «Փաթրիս» թերթը կարգ մը յայտնութիւններ կը հրատարակէ հելլէն բանակին մէջ երեւան հանուած լրտեսութեան մը մասին։

Հելլէն գործօն բանակէն երկու սպաներ Թուրքիոյ հաշուոյն կը գործէին եւ հելլէն բանակի զինուորական կազմակերպութեան մասին կարեւոր տեղեկութիւններ յայտնած էին անոր։

Գլխաւոր ամբաստանեալն է տեղակալ Քավլխանաքոս, որ կ'ըսուի թէ սերտ յարաբերութիւններ ունէր Աթէնքի թուրք զինուորական կցորդին հետ, որմէ 5000 դրախմի ամսական կը ստանար, ի վարձ իր ծառայութեանց։

Գա թակցութեան տեղի չտալու համար, այս սպան եւ իր մեղսակից պատեր. գժական ատեանի առջեւ չհանուեցան, այլ պարզապէս վտարուեցան բանակէն։

Երկրորդ ամբաստանեալը Քարամանիտոս կը պնդէ որ ինք անմեղ է եւ Պետական Խորհուրդին դիմած է՝ վերաքննելու համար իրեն դէմ տրուած վճիռը։

„ՎԵՐԱՇԻՆԵՆՔ ՊԱՂԵՍՏԻՆԸ„

Այսպէս կը սկսի Սիոնական կազմակերպութեան կոչ ուղղուած աշխարհի հրեաներուն՝ [illegible] համար [illegible] [illegible] [illegible] մասնաւորապէս [illegible] վերջերս [illegible] մասերը.—

«Հրէական Միութեան մեծ գործը պէտք է կատարենք։ Ուրախ ենք յայտարարելով որ բոլոր երկիրներու հրեայ համայնքները Սիոնական կազմակերպութեան կ'օժանդակեն Պաղեստինի մէջ Ազգային Տունը վերաշինելու համար։ Անմռաց եռանդ ցոյց կը տրուի երկար ժամանակէ ի վեր ցիրուցան ապրող հին ժողովուրդը տեւական կապերով կապելու եւ համազգային գործը ի գլուխ հանելու նպատակով։

Եւ զարմանալի զուգադիպութեամբ մը այս գործը կ'ըլլայ ճիշդ այն օրերուն, երբ Իսրայէլի զաւակները յարձակողներուն զոհ կ'ըլլան։

Պաղեստինի մէջ արաբ ժողովուրդը իր ստուար մեծամասնութեամբ չի մասնակցիր բարբարոս արարքներուն որոնց դրդիչներն են սակաւաթիւ խումբեր։ Ասոնք վախնալով որ իրենց ազդեցութիւնը կը կորսնցնեն, Լացի Պատի շուրջի վէճը կոտորածի դարձուցին։

Հիմա կարգն ու կանոնը վերահաստատուած է, եւ այլեւս պիտի չխանգարուի։ Անգլիա որ ստանձնած է Պաղեստինի հոգատարութիւնը, պարտաւոր է «ապահովել հրէական ազգային տան հաստատութիւնը», ինչպէս խոստացած է հանդիսաւորապէս։

Եթէ ջարդերուն նուազ զոհ տուինք, ասիկա պէտք է վերագրել ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ։ Հրեաները իրենք քաջաբար դիմադրեցին բարբարոսներուն։ Առանց ինքնապաշտպանութեան, Քեբրոնի մէջ 65 ուսանող եւ ուսուցիչ անարգաբար պիտի մորթուէին։ Միւս սպաննուածներն ալ շատ սուղի ծախեցին իրենց կեանքը, պաշտպանելով իրենց տուներ, գաւակներն ու ընտանիքը։

Եթէ կրկնապատկենք հրեայ գաղթականներուն թիւը, եւ եթէ կարենանք եռապատկել, բարձրացուցած կ'ըլլանք ասով

(Ղուրեբու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

«ԱՌԱՔԵԼՈՅ ԱՂԱՒՆՈՅ...»

Քանի մը օր առաջ աշխատաւոր հայրենակից մը եկաւ խմբագրատուն եւ գետեւեալ պատմութիւնը բրաւ.

Տասնըվեց տարիէ ի վեր Փարիզ կը բնակիմ։ Քանի մը տարի առաջ կարգուեցայ եւ զաւակ ունեցայ։ Զաւակս մկրտելու համար եկեղեցի դիմեցի. երկար բարակ ձեւակերպութիւններէ յետոյ, որոշուեցաւ կիրակի պատարագէն վերջ մկրտել երախան.

Շատ բարի։ Ցետո՞յ։

— Եւ որովհետեւ գիտէի թէ՝ ինչպէս հարսնիք եւ յուղարկաւորութիւն՝ մկրտութիւնն ալ բարաքանչիւրի քսակին կարողութեան համեմատ փառաւոր կամ անշուք կ'ըլլայ, խնդրած էի միայն, որ երբ քահանան «Առաքելոյ Աղաւնոյ...» երգելով միւռոն կաթեցնէ, այդ միւռոնը կաթի աղաւնիի բերնէն.

= Շատ լաւ մտածեր ես...

— Ես ալ ազգականներով ու բարեկամներով եկայ եկեղեցի գացի, վստահ թէ աղաւնիով մկրտութիւն պիտի ունենամ։ Սակայն մեծ եղաւ զարմանքս, մանաւանդ զայրոյթս, երբ տեսայ որ քահանան «Առաքելոյ աղաւնոյ...» երգած ատեն, ձեռքը բռնած էր ո՛չ թէ աղաւնի, այլ «պախրայի» շիշ մը.

Կ'երեւի աղաւնին թռեր էր...

— Ո՛չ, ընդհակառակն, աղաւնին վանդակին մէջ բանտարկեր էր եկեղեցին քարտուղարը, որ բանալին ալ գրպանը դնելով մեկնած էր, բանալիին հաշիւները փակելէ վերջ։

Յետոյ ի՞նչ եղաւ։

— Ես ալ, որ երկու պատասխ եւ պահանջեցի որ աղաւնին մէջտեղ հանէ. ինչ քահանան հասկցուց թէ ինք անկարող է ոեւէ բան ընելու, եւ թէ ամէն բան կախուած է ամենազօր քարտուղարէն, որ միայն հաշիւները ... աղաւնիին վանդակը։ Ու արարողութիւնը շարունակուեցաւ ... պախրային շիշով։

Աղաւնին «աննիւթական» եւ «ասքանչելի» ըլլալով, կ'երեւի այդ շիշին վրայ թառած էր եւ դուն չես տեսեր...

— Կատակը մէկդի. ես հիմա որոշած եմ հանգանակութիւն մը բանալ եւ արծաթեայ աղաւնի մը գնելով եկեղեցիին նուիրել, պայման դնելով որ այսուհետեւ անով կատարուին մկրտութիւնները։

— Հրաշալի գաղափար. բայց կը կարծե՞ս որ առով կը զգաստանան այդ մարդիկը

— Եթէ չզգաստանան, ես գիտեմ ընելիքս։

Ի՞նչ։

— Պէլվիլի մէջ նոր եկեղեցի մը կը բանամ, աղքատ գաղթականներու եկեղեցին, եւ հոն ձրի կը կատարեմ ամէն բան՝ կնունք պսակ եւ թաղում։

Ա՛լ ըսելիք չունիմ առոր։

ՊԱՐՈՅՐ

ԺԱՆՏԱԽՏԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Սելանիկ, 13 սեպտ.— Անցած շաբաթ փոթրասի, Պիրէոսի եւ Յունաստանի ուրիշ քանի մը ծովեզերեայ քաղաքներուն մէջ երեւան եկած ժանտախտի դէպքերը փոխանցուեցան նաեւ Սելանիկի, ուր արդէն ցինգ ծանր պարագաներ արձանագրուած են։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՖՐԱՆՍ. ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ո՞վ է Փօլ Մարիօն, այս եօգակի ապստամբը...

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան քարոզչական մարմնի նախկին պետը, անդամ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին, մէկը այն երիտասարդ ու մտաւորական ուժերէն՝ որ առեւլութեամբ լեցուած դէպի պատերազմի ու զայն սարքողները, հիասթափած ընկերվարական ղեկավարներէն՝ մտած են համայնավար կուսակցութեան մէջ՝ անսալով իրենց ներքին ձայնին։

Արագօրէն կը հասնի ղեկավար դիրքի. կ՚ըլլայ կեդր. կոմիտէի անդամ, պետ քարոզչական մարմնի, կը վայելէ օրուան զօրաւորներուն վստահութիւնը, բայց՝ յանկարծ իր յեղափոխական ջերմաչափը նոյնքան արագօրէն կ՚իջնէ՝ տխրեցնելով իր պետերը։ Զայն կը ղրկեն Մոսկուա, յեղափոխութեան հայրենիքը՝ որպէսզի ընկերվարութիւն կառուցանող ժողովուրդին հետ շփուելով իր խանդավառութիւնը զօրանայ։ Կը ղրկեն, ինչպէս կ՚ըսէ Իւմանիթէի զայրալից ու անստորագիր յօդուածիկը՝ որ հրատարակուեցաւ ի պատասխան Մարիօնի բաց նամակին, որպէսզի «կատարելագործէ իր լենինեան կրթութիւնը»։ Աւելի քան տարի մը կը մնայ Մոսկուա, կարմիր քաղաքը, կը պաշտօնավարէ Գ. Միջազգայինի կեդր. մարմնին մէջ, կը տեսնէ այդ կազմակերպութեան ներքին մեքենականութիւնը, կը շփուի ժողովուրդին բոլո՛ր խաւերուն հետ ու անա՛ կը վերադառնայ իր «հայրենիք»ը փօփիւլէրի մէջ հրատարակելու համար դառնութեամբ եւ ՝զզուանքով, այլեւ տկարութեամբ ու վատութեամբ լեցուն նամակ մը՝ ուր մարդ բարոյական քաջութենէ աւելի կը տեսնէ յեղյեղուկ ու յարափոփոխ նկարագիր, մտաւորականի յատուկ արագ հիասթափութիւն ու նաեւ զուցէ՝ այլ բաներ, մանր ու անձնական շարժառիթներ, քիչ մը ոխ ու քիչ մը կրպակի կռիւ։ Եթէ դուք այսպէս կ՚ընէք, հետեւաբար ես ալ այսպէս կ՚ընեմ, կը տեսնէք թէ Փօլ Մարիօնը ով է...

Անկախ այս բոլորէն, սակայն, նամակը՝ զոր Փօլ Մարիօն լոյս ընծայած է «Փօփիւլէր»ի մէջ արժէքաւոր ու առաջին կարգի վաւերագիր մըն է բազմաթիւ տեսակէտներով։ Նախ այդ նամակը ցոյց կուտայ կուսակցութեան ներքին տագնապին իրական բնոյթը։ Ինչպէս նախորդ յօդուածով բսինք՝ միջազգային յեղափոխութիւնը տեղի չէ ունեցած, բանուորական հերձուածը աւելի քան խոր կը թուի դէթ առայժմ, միջազգային դրամատիրութիւնը կայունցած չէ եթէ՝ գէթ իր դիրքերու ամրապնդման ճամբուն վրայ է ու համայնավար մտաւորական ղեկավարութեան մէջ սկսած է ինքնաքննադատութեան ու վերագնահատութեան ուժեղ գործողութիւն մը։ Կը թուի թէ բազմաթիւ Փօլ Մարիօններ կան, անտարակոյս աւելի քաջ ու աւելի հաստատամիտ՝ որ չուզելով հանդերձ իրենց կապերը բրտօրէն կտրել կուսակցութենէ մը՝ որուն ծոցին մէջ ապրած ու խանդավառուած են, այսուհանդերձ կը զգան որ լռութեամբ շարունակելով հլու կամակատարներ ըլլալ բիրտ հրամաններու՝ կը դաւեն իրենց գաղափարներուն դէմ։ Որովհետեւ ի՛նչ ալ ըսուի տխուր ու անարգ բան մը կայ Մարիօններու, Ֆրոսարներու, եւ նման մարդոց կեցուածքին մէջ, բաղդատելով Սուվարիններու, Սիւզան Ժիրոներու, Թրէններու բարոյական կորովին որ հաւատարիմ մնալով հանդերձ իրենց գաղափարներուն՝ կը խարանեն Մոսկուայի սակաւապետութիւնը եւ այդ բաւա մը բոնակալներու օխայ ու ազիտաբեր ճամբան։ Մնաց որ Իւմանիթէն ամբողջովին արհամարհոտ ու զայրալից կը դատէ արդէն Մարիօնը կտրուկ նախադասութեամբ մը։ Կ՚ըսէ— կուսակցութիւնը կը թօթուէ իր մակաբոյծները... Ու կը պատմէ որ պաշտօն ուզած էր Մարիօն Մոսկուայէն վերադարձին յետոյ, այդ պաշտօնը չտրուեցաւ իրեն ու մարդուկը ապստամբեցաւ փօփիւլէրի խմբագրատունը։ Մարիօն սակայն մտաւորական է ու կրնայ անձնական խնդիրները փոխադրել գաղափարական գետնի վրայ։ Ու յետոյ, ան կը գրէ ճարտարութեամբ, կարծես ակներեւ անկեղծութեամբ մը։ Ու ընթերցողը կը շփոթէ թէ ո՞վ ունի իրաւունք։ Մարիօն հասարակ ուրացո՞ղ մըն է, թէ գաղափարական ղեկավար մը որ քաջութեամբ եւ քալ կ՚առնէ։ Դժուար է որոշել։ Որովհետեւ չենք ճանչնար մարդուն անցեալը։

Ի՛նչ կ՚ըսէ Մարիօն։ Ո՛չ մէկ նոր բան։ Ինչ որ օրինակ՝ փօփիւլէրի մէջ երկու տարիէ իվեր կը կրկնէ Օ. Ռոզէնֆէլտ՝ ծաւալման վարուածեան ծուխեալը ընդհանուր շարքի մը մէջ, ինչ որ մեր կուսակցական մամուլին մէջ կ՚ըսենք տարիներէ ի վեր, ինչ որ քարերը կ՚աղաղակեն ու ուրիշներ չեն լսեր տարիներէ ի վեր։

Ինչպէս կ՚ըսէ Մարիօն այս բոլորը։ Կ՚ըսէ գրեթէ թշնամութեամբ, բրտութեամբ մը որ յատուկ է քաղքենի օրագրողներու որոնք մանու առեղութեամբ կ՚առեն խորհրդային յեղափոխութիւնը, տարիներէ ի վեր կը հայհոյեն, կ՚անարգեն, կը գրպարտեն, այդ յեղափոխութեան անիւներուն մէջ ք օր զլտորելու յայտնի մտադրութեամբ։ Ինչո՞ւ համար Մարիօն կ՚ըսէ այս բոլորը, որպէսզի այն բոլոր բանուորները որ լսած կամ կարդացած են զինքը, որ տարիներով հետեւած են իրեն, հասկնան թէ ո՞ր աստիճան խաբուած է զիրենք, Բայց Թէվրիէ, Լիոնի ընկերվարական երեսփոխանը, փօփիւլէրի մէջ բարեմիտ այլ զօրաւոր հեգնութեամբ մը դիտել կուտայ որ երբեք կարելի չէ գործուած չարիքը ամբողջովին խափանել ու կ՚ըսէ — կը յայտնեմ այս մարդոց ուշացող զայրոյթին առջեւ իմ անակնկալի զալս ու թոյլ կուտամ քանի մը կասկածներ յայտնել իրենց նոր ուղղութեան արժէքին եւ ճշդութեանը մասին...

Որովհետեւ — հո՛ս է այս ելքին ամէնէն հետաքրքրական մասը Փօլ-Մարիօն չի զոհանար միայն դատելով ու մերժելով ռուսական յեղափոխութիւնը, պարսաւելով Մոսկուայի իշխանապետութիւնը՝ այլեւ մէկ ծայրայեղութենէն կ՚երթայ միւսին ու իր նամակին վերջը կը սկսի յապաղած գոռ տալ՝ համայնավար կուսակցութեան հետ նաեւ արեւմտեան ընկերվարութեան՝ հակադրելով բրիտանական աշխատաւորական շարժումը համայնավարութեան ու գտնելով որ, միջազգային աշխատաւորութեան ազատագրումը կարելի ու ցանկալի է միայն աշխատաւորական գործելակերպով։ Իր տողերուն տակէն մարդ կը զգայ որ այս գասը կ՚երթայ նաեւ արեւմտեան ընկերվարութեան յառաջամարտիկ տարրերուն, Այդ տարրերը, սակայն, պէտք չունին նման դասերու ու Փօլ-Մարիօնները չեն որ կրնան իրենց խարխուլ ու անկայուն գործերով առաջնորդել միջազգային աշխատաւորութիւնը։ Փօլ Մարիօնները կրնան միայն հրապարակաւ յետս կոչուած ընել ու խոստովանիլ իրենց սխալները։

Ու պէտք է խոստովանիլ որ Փօլ-Մարիօն այդ աշխատանքը կը կատարէ ճարտարութեամբ։ Ընդամէնը երկու սիւնակի մէջ, ան կը քանդէ նոյեմբերեան յեղափոխութիւնն ու անոր հետեւող տարիներու ամբողջ վերակառուցման աշխատանքը։ Նախ հարց կուտայ թէ Խ. Ռուսիոյ մէջ ո՞վ է որ կ՚իշխէ — բանուորական իշխանապետութի՞ւն, կը հարցնէ միամտութեամբ — Ո՛չ, դասի (caste) մը իշխանապետութիւն եւ ընկերվարութեան թաղում։ Ցետոյ ամբողջ էջի մը մէջ կը բացատրէ թէ ի՛նչի մէջ կը կայանայ այդ թաղումը։ Կը քննադատէ երրորդ Միջազգայինի վեցերորդ համագումարին որոշումները, խստութեամբ զանոնք որակելով ու աղիտաբեր գտնելով աշխարհի խաղաղութեան համար։ Յետոյ կուգայ Ֆրանս. համայնավար կուսակցութեան Սէն-Տընիի համագումարին ուր դատուեցաւ ու շնորհազուրկ եղաւ երիտասարդ ու եռանդուն դէմք մը՝ Ժաք-Տօրիօն կարգ մը ուրիշներու հետ (Ռընօ Ժան եւայլն) եւ կը խօսի արհամարհանքով ու իրաւացիօրէն՝ կատարուած խեղկատակութեան մասին։

Յաջորդ հատուածով, կըլարձակի հակառէն երրորդ Միջազգայինի ֆրանսական հատուածին վրայ ու անոր ամբողջ գործունէութիւնը կը գտնէ աղիտաբեր։ Տեղ մը անկեղծ ու ճիշդ նախադասութիւն մը մասնաւոր արժէք մը կուտայ ամբողջ հատուածին։ Այդ նախադասութեան մէջ կը խօսի արուեստական ձեւով յեղափոխական մթնոլորտ ստեղծելու մասին ու կը պախարակէ իր երէկուան ընկերները։ Պէ՛տք չէ մոռնալ որ նամակը ուղղուած է համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէին որ չէ զիջանած հրատարակութեան տալ կամ նկատի առնել։

Նամակին ամբողջ նիւթը, սակայն ամփոփուած է քանի մը կարճ նախադասութեան մէջ ո՛ւր կը խօսի համայնավար գործելակերպի անկումութեան մասին։ Ո՛չ միայն գործելակերպի այլեւ տեսաբանութեան։

Ատոր պիտի անդրադառնանք յաջորդ ու վերջին յօդուածի մը մէջ՝ ուր պիտի քննենք տագնապին շարժառիթները ընդհանուր ձեւով, մէկդի թողլով քաղքենի մամուլին, աւելի քան անանկ «քօթիտիէն»ի, «լիւրլ ու ծանրախոհ» թանի եւ միւսներուն ուրախութեան ճիչերը, որ ո՛չ մէկ ձեւով կը լուսաբանեն հարցը։

Մինչ այդ, մենք կը մերժենք Մարիօնները եւ կտրուկ ձեւով։

ՎԱՉԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

2000 ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՑ

Պոմպէյի մէջ վերջերս պեղումներու ընթացքին գտնուած է հրաշալիօրէն պահուած հաց մը, զոր եփուած է Քրիստոսէ 79 տարի առաջ։ Հացը պահած է իր բնական ձեւը եւ ցոյց կուտայ հռովմէական փառքի շրջաններուն ինչպէս կը պատրաստէին հացը։

Եգիպտոսի մէջ Անգլիացիներն ալ գտած են հաց մը, որուն համար կ՚ըսեն թէ 5000 տարուան հնութիւն ունի...։

ՄԱՐԴԸ ԿԸ ՍԵՐԻ... ՁՈՒԿԵՆ

Տարուէն յաղթուեցաւ Նիւ Եորքի բնապատմութեան թանգարանին տնօրէնը՝ Տոքթ. Ուիլեըմ Կրէկորի, կը կարծէ թէ կապիկը, ճիշդ է թէ, ծնունդ տուած է մարդուն, բայց իրնախահայրութիւնը այնքան ալ հին չէ։ Կրնաք կապիկը անուանել մեր մեծ հայրը, բայց մեր նախահայրը... ձուկն է։ Այսինքն, ըստ ամերիկացի գիտունին, կապիկը, ինչպէս մարդը, կը սերին ձուկէն։ Այս գիւտը բացատրելու համար, ամերիկացին կը ներկայացնէ շարք մը... արձաններ, որոնք ցոյց կուտան մարդուն կրած յաջորդական փոփոխութիւնը։ Այսուհանդերձ, եթէ նոյնիսկ ընդունինք թէ մարդը կը սերի ձուկէն, դեռ չենք գիտեր թէ ձուկը կը սերէր ո՞ր էակէն։

ԱԿՆԱՏԵՍԻ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԷՆ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ, 5 սեպտ — կիրակի. ցերեկ. 25։ Ընտրութեանց եռուզեռ Աղեքսանդրիոյ Ազատաթոր փողոցին վրայ, ուր կը գտնուի Հայոց եկեղեցին, Առաջնորդարանը եւ վարժարանը ընտրութիւններ պիտի ըլլան։ Արդէն եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ ենք՝ շրջապատուած ոստիկանական սեղմ շղթայով մը։

Եկեղեցւոյ շրջափակի ներքին երկրորդ դրան վրայ գամուած կը տեսնենք խոշոր ճերմակ պաստառ մը, որուն վրայ Մեսրոպեան սեւ տառերով գրուած էր.

— «Քուէարկեցէք ամբողջութեամբ պլօքի ցանկը»։

Պլօքը, որ Դաշնակցութիւնը կը մեղադրէր թէ՝ Ազգ. Առաջնորդարանը օգտագործուած էր, ուրեմն ինքը իր ի՛նչը կը նկատէր Ազգ. Առաջնորդարանը։ Եւ դեռ ասիկա տեսնելի առաջին մէկ պատկերն է հարցին, որուն անտեսանելի ներքնապատկերը ունի բազում ծալքեր։ Ինչո՞ւ համար ինքն ալ նման իր հակառակորդին՝ Դաշնակցութեան, եկեղեցւոյ շրջափակէն դուրս, փողոցին անկքին վրայ գամած չէր իր նշանաբանը։

Մենք գիտենք որ եուս քանակէն ուղիղ գիծ չըլլեր։ Ապօրէն ծնունդ ունեցող մարմին մը օրինաւոր պատուք չի կրնար արտադրել։

* * *

Եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ կը տեսնենք «պլօքիս»ներէն եւ ապօրէն «առժամեայ»ի անդամներէն մէկը որ իր ձեռքի գաւազանը վեր վար ճօճելով, կը շրջագայէր։

— Ի՞նչ է այդ ձեռքի գաւազանդ, կը հարցնեմ։

— Առանց անոր չըլլար, կը պատասխանէ։

* * *

Իսկ Բարեգործակա՞նը։ Ան ալ բերաւ իր մասնակցութիւնը ընտրութիւններուն, եկեղեցւոյ դրան քովի իր գրասենեակը տրամադրելով «պլօքիս»ներուն։ Ուրեմն ո՞ւր մնաց Բարեգործականի չէզոքութիւնը, զոր առիթ չեն փախցներ ի լուր աշխարհի յայտարարելու։ Ինչո՞ւ համար «պլօքիս»ներն ալ նման Դաշնակցականներուն, եկեղեցւոյ դրան դիմացը դատ գրասենեակ մը վարձած չէին։

Բարեգործականը իր այս ընթացքով ապացուցը տուաւ թէ՝ հեռու՝ չէզոք մարմին մը ըլլալէ, ընդհակառակն պարզ խաղալիք մըն է կուսակցութեան մը ափին մէջ։

Ահա մարդիկ, որոնք հակառակ իրենց հաւատքներուն, կուսակցութիւն կը խառնեն բարեգործութեան մէջ։

* * *

Եւ Պօղոսեան վարժարանի դասատուներն ալ կուսակցական։ Ուրեմն ի՞նչ արժէք կը ներկայացնէ այն մեղադրանքը, որով կը դատապարտուէին Դաշնակցական ուսուցիչները իբր կուսակցական գործիչներ։

Իմ ներկայութեան, Օգոստ 25ի կիրակի առաւօտուն, Պօղոսեան վարժարանի ուսուցիչներէն՝ Պ. Ցովսէփ Թըգըրեան եկեղեցւոյ առաջին դրան կից հայ գրավաճառի խանութին մէջ «Արեւ»ի խմբագիրներէն Պ. Օ. Մահտեսեանի հետ ժար ընտրական պայքարին շուրջ «Արեւ»ի գրեած իր թղթակցութեանց մասին կարգ մը լուսաբանութիւններ։ Հայ վարժապետը կը դողար հայ խմբագրին առջեւ, որ իր կարգին վարժապետը կը հրահանգէր այդ թղթակցութիւններու մասին։

Ո՞ւր պիտի յանգի այս թաւալգլոր անկումը.։

* * *

Օրէնքի հանդէպ մեր ունեցած գուրգուրանքը պատկերացնող թռուցիկով մը կը դիմենք ժողովրդային գիտակցութեան։ Այդ թռուցիկը անսպասելի էր «պլօքիս»ներուն համար։ Անոնք կը կարծէին ապահոված ըլլալ իմ լռութիւնս։ Երկու տարիէ ի վեր երբ օրէնքը բռնաբարուեցաւ, չգոյրեցայ բերանացի դէմ արտայայտուելէ Առաջնորդարանի վրայ կատարուած ապօրէն յարձակման դէմ, այդ առթիւ պատահած ցաւալի դէպքերն ալ պախարակելով։ Նրկար լռութենէ ետքը, երբ «առժամեայ»ին գործունէութեան մասին հաւաստի լուրեր հասան ականջիս, երեք ամիս առաջ որոշեցի խզել այդ լռութիւնս եւ սկսիլ պայքարի։ Վկայ «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած թղթակցութիւններս. Իսկ ընտրութեանց առթիւ, թռուցիկով մը աշխարհութիւնը՝ իր բոլոր մերկութեամբ պարզեցի հանրութեան։ Բոլորը շշմեցան։ Եւ սկսաւ հայհոյանքի տարափ։ «Արեւ» անուան շնչեց։ Փողոցային լեզուով մը յարձակեցաւ մէկու մը վրայ, զոր իր խմբագրականներով «յարգելի բարեկամ» կ՚որակէր։ Լրջօրէն պատասխանելու մեծութիւն չունեցաւ։

Վայ այս մամուլին, որ կոչուած է դաստիարակելու մեր ժողովուրդը։

* * *

Եւ ահա փոխանորդ վարդապետն ալ կը խառնուի այդ կուսակցական գատիմարտին։ Անուն է Ց Մամբրէ Ծ. վ. Սիրունեան, որ Դաշնակցական վարչութեան օրով, հակառակ Եգիպտոսի առաջնորդին ընդդիմութեան, փոխանորդութեան պաշտօնին կոչուած էր։ Իսկ այսօր՝ առաջնորդ եւ փոխանորդ՝ ձեռք ձեռքի տուած՝ կուսակցական կրկէսին վրայ։ Կը հաւատեմ թէ այս զուգամօլ, շփացած եւ սկզբունքէ զուրկ եկեղեցականը, ընտրութեանց աւարտումէն ետքը, «պլօքիս»ներու հետ միասին, յաղթանակը տօնած է ակումբին մէջ։

Ո՞ւր մնաց հայ կղերին բարձրութիւնը։

Հայ ժողովուրդն է որ, կղերամիտ ընթացքով, շփացուցած է մեր եկեղեցականները։ Ես ալ բաժին ունիմ այդ մեղքէն։ Կը խոստովանիմ զայն եւ կ՚ընդունիմ որ չարաչար սխալած եմ, այդպիսի կրօնական մը մասնակից ընելով Աղեքսանդրիոյ Գիւղատնտեսական Միութեան։

* * *

Ահա ուրիշ մէկ հերոսութիւնը այդ փոխանորդին։ Ընտրութեանց մէջ գործուած ապօրինութեանց առթիւ, ժողովրդական հանրագրութիւն մը կը ներկայացուի Աղեքսանդրիոյ թեմականին։ Փոխանորդը այդ հանրագրութիւնը սեփականութիւն չի դարձներ ժողովին եւ կ՚ուզէ անհետացնել զայն։ Ժողովը վերջանալէ եւ ընտրութիւնները հաստատուելէ ետքը միայն, դաշնակցական երեսփոխան մը կը նշմարէ այդ հանրագրութիւնը եւ երկրորդ ժողովին մէջ միայն արձանագրել կուտայ ատենագրութեան մէջ։

Այս առթիւ միտքս կուգայ նամակի մը խնդիրը, զոր պէտք է հրապարակեմ, գործած փաքր մէկ «մեղքս» թեթեւցնելու համար։

Պոլսոյ Ազգ. Ժողովի Մ... գիւանի անդամ ենք՝ Փրոֆ. Ցակոբեան, Պ. Ա. Ալպօյաճ... եւ ես։ Օր մը Պ. Դաւիթ... Մովսէսեան գիւանին ներկ... յացուց նամակ-գանգատագիր... Պ. Ալպօյաճեանի հրմիրի... բեւեռեան Մամուլ»ի մէջ... մէկ յօդուածին առթիւ. Պ... պօյաճեան իրար անցաւ... առնց այդ նամակը գիւանի... փականութիւնը դարձնելու... գօրէն վերցուց զայն եւ... քին մէջ, իր բարեկամ... նութեամբ, նամակը ես... տուաւ։ Պ. Ալպօյաճեան մ... այսօր կը կարծէ թէ՝ ես... չէի իր այդ անպարկեշտութ... նշմարեցի զայն եւ ես լռեց... տակցաբար ժողովին խնայ... պարգեւ վիճաբանութիւն... ճիշդ է որ հակառակ գործել... գիւանական պաշտօնիս, բայց... քայլը անելու չկարանեցայ... մերաշխութեան սիրոյն։

Աղեքսանդրիոյ փոխանորդ... բռածը գլխովին կը տարբեր... ընթացքէս։

Ժողովրդային հանրագրութ... մը, առանց ժողովի գիտութ... սեփ տանանհետանալ... ձգուիլ։

Իր մեղքերը քաւելու համար... կը մնայ իրեն քար մը... ծեծել իր կուրծքը եւ... երգել Պ. Ուիթ Մարգարէի... բով։

— «Զանօրէնութիւնս... ինծէն գիտեմ եւ մեղք իմ... ջի իմ են յամենայն ժամ...

ՍԵՊՈՒՀ ՕՁԵՓ...

ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾ...

Արուարձաններ.— Մարն... ըը ունի անմիջապէս յար... 8 արուարձաններ.— Պոր... Օտօ, Ս. Անթուան, Քան... Քան Միրապօ, Ս. Լու, Ս... կրիթ, Ս. Ժիւլիէն եւ գ՚Օ... Պօմոն։ Այս վերջինը... ըմբռստն է, քանի մը... բու ղեկավարութեամբ։... հալները կապուած են... նորդարանին եւ կը գործ... ցուցմունքներով եւ մեր... ջական հսկողութեան տակ... ուարձաններու ազգային... կան թէ կազմակերպակա... ճակը օր աւուր կը գան... ուի եւ նախանձելի կը...

Ծանօթ է բոլորին, ... ցեալ տարուան մէջ հիւր... Ս. Լուի, Քանփանեը Ֆր... Անթուանի եւ Ս. Մար... չորս մատուռները այս... ընթացքին լրացած եւ... են, ու այժմ կանոնաւոր... ժողովուրդը իր սեփակա... եկեղեցիին մէջ կ՚երթա... թելու ու նաեւ իրրեւ դպ... զաւակները հոն հայ կրթ...

Այս յաջողութիւնը... ղովուրդի ձեռներէցութ... ցոհողութեան արդիւն կը... տենք։ Ժողովուրդը ինք... տնինքնիս ու բաղուելով... նեցուց այդ շէնքերը։ Իր... զանի վկաներ ու կոթող... հրաշագործ կամքին ու... բելու ուխտին։

Այս յաջողութեան մէջ... է խոստովանիլ որ Առա... ծինը եղաւ, թէեւ վար... գրեթէ իր բոլոր ժողո... մէջ նոյն հարցերով, հայ... թաղական խորհուրդներ... ժումներով զբաղած էր։ Առա... ըը ոչ միայն բարոյական... պով իր ամէն կարելի... կութիւնը բերաւ այս... այլ եւ 50,000 Ֆրանքի... խաւորութիւն սատանել... ուած շէնքերը կնքաւոր... լու համար։ Այժմ, ինչպէս... այս չորս մատուռ-մա... տէզները— լուսաւոր... կառուցուածքով— լրաց... գրաւի դրուելով, կարգ... ծարաններու եղած այդ... ֆրանքն ալ վճարուած... րութեան մը կոզմէ...

տարուան ընթացքի շրջաններու թաղականները մաս մաս պիտի վճարեն եւ միանգամընդմիշտ ինք պիտի դառնան իրենց մէջ։ Փակագծի մէջ աւելցնենք որ այս շէնքերէն իւրաքանչիւրը գնահատուած է իբրև արժէք նուազագոյն 50.000 ֆր.։

Միջեւ սկսուած բայց կիսատ մնացած է Ս. Ժիւլիէն տէ զ'Օլիվի մատուռի շէնքը, որ նոյնպէս այս տարուան ընթացքին կը յուսանք կ'աւարտի, եւ հոն կ'ունենանք հինգ արուարձաններու մէջ մեր սեփական մատուռ-մանկապարտէզները, ու անոնց հետ նաև Փրատոյի վրայ նորակառոյց հոյակապ եկեղեցին, որ այս տարուան ընթացքին արդէն կը լրանայ։

Մեր յարաբերութիւնները արուարձաններու հետ եղած է սկիզբէն մինչեւ վերջերս։ Նոր տարուան առթիւ Վարչութիւնս Առաջնորդին թելադրութեան ընդառաջ երթալով, ճաշկերոյթի մը հրաւիրեց բոլոր արուարձաններու թաղական խորհուրդները։ Պատասխանած էին բոլորը, բացի Ս. Մարկրիթի եւ Պօմօնի թաղականութիւններէն։ Այս վերջնոյն եղած նամակին ի պատասխան, իրենց ձեռնադրական նամակը բուռն զայրոյթ յառաջ բերաւ միւս թաղականներուն մէջ, որոնք բողոքեցին անոնց ապօրէն գործունէութեան դէմ, եւ խնդրեցին Առաջնորդէն ու Վարչութենէ, որ պէտք եղած խիստ միջոցներուն դիմեն, անոնց ապօրէն ընթացքին վերջ տալու համար։

Այս տարուան ընթացքին էր որ կազմակերպուեցան երեք նոր արուարձաններ։ 1.- Ս. Ժիւլիէն տէ զ'Օլիվ, 2. Քան Միրապօ եւ 3.— Ժէբռ։

Առաջինը՝ Ս. Ժիւլիէն որ նախապէս մաս կը կազմէր և միացած էր Պօմօնին, չհանդուրժելով անոր ապօրէն գործունէութեան եւ պառակտիչ միտումներուն, բաժնուեցաւ եւ կազմեց առանձին թաղականութիւն ու կապուեցաւ մեզ, բացաւ իր մանկապարտէզը ու հիմը դրաւ իր մատրան, որ ինչպէս ըսինք կիսատ մնացած է։

Քան Միրապօն նոյնպէս նոր թաղ մըն է. 50—60 տնուոր հայութեամբ. ունի թաղականութիւն, եւ բացած է մանկապարտէզ մը, որուն վարձքը կը հոգացուի Վարչութեանս սնտուկէն, ամսական 160 ֆրանքով։

Ժէբռը եւս այս տարի կազմակերպուեցաւ. ունին թաղականութիւն, պիտի ընտրեն իրենց երեսփոխանը եւ այս դպրոցական վերամուտին պիտի բանան մանկապարտէզ մը։

Մեր առհասարակ հետեւորդն է մօտակայ բոլոր շրջաններու հետ վարած կամ ունեցած այնքան սերտ ու նոյնիսկ ընտանի յարաբերութեան մէջ երբեւ բացառական մաս, այս վերջին քանի մը շաբաթուան ընթացքին թաղականական ընտրութեանց առթիւ, Պուլվար Օտոյի, Ս. Լուի եւ Ս. Մարկրիթի մէջ, հակառակ թեմական կանոնագրի սկսուած շարժումներն են, ղեկավարութեամբ հոսանքի մը որ իր հետ ունի Պօմօնի ապօրէն թաղականութիւնը եւ ուրիշ քանի մը դժգոհներ։ Ասոնք խմբակ մը կազմած, թաղէ թաղ շրջելով, ճառեցին, ամէն ազգասիրութեամբ ժողովուրդը հրաւիրեցին առանց ազգային տուրքի մասնակցելու ազատ քուէարկութիւն պահանջելու։ Թռուցիկներ ալ հանեցին այդ ոգիով եւ ուղղութեամբ, որուն մէջ թեմական կանոնագրի տրամադրութիւնները եւ ազգային սահմանադրական ոգին խայտառակ կ'արհամարհեն։ Նոյն խմբակը կանխելով ընտրութեան թուականը, Պուլվար Օտոյի եւ Ս. Մարկրիթի մէջ հակառակ Վարչութեանս միջամտութեան եւ յորդորներուն, ու խաղաղութեան եւ օրէնքի հրաւէրներուն, ընտրութիւն կատարեց, ազատ քուէարկութեամբ եւ անկախ Վարչութենէն։

Վարչութիւնը չէր կրնար անշուշտ այսպիսի ապօրէն և կարգը, կանոնը, օրէնքը խանգարելու միտող ձեռնարկներու տեղի տալ եւ զանոնք ճանչնալ իբրեւ օրինաւոր մարմիններ, մանաւանդ ժողովուրդը ինչպէս եւ թաղականութեան երեք անդամները՝ (ատենապետ, փոխ-ատենապետ եւ քարտուղար) դէմ էին այս ձեռնարկին, իբրեւ հակականոնագրական։

Ու Վարչութիւնս ընդառաջ երթալով թաղականութեան երեք անդամներուն ու ժողովուրդի բաղձանքին, հրահանգեց ազգային տուրքի արձանագրութեան տոմարը բանալ եւ կանոնագրի տրամադրութեանց համաձայն օրինաւոր ընտրութիւն կատարել։ Այս ընտրութիւնը կատարուեցաւ լաւագոյն արդիւնքը տալով, եւ յոյս ու հաւատք ներշնչելով վարչութեան որ ժողովուրդը իր գիտակցութեան տէրն է, եւ պատրաստ զոհողութեան իր աւանդութեանց սրբութեանց ու կարգին եւ օրէնքին պահպանման համար, որուն՝ ընտրութեան արդիւնքը փառաւոր փաստ մըն է ինքնին։ Ազգ. տուրքով քուէարկողներու թիւը հասած է 195ի, մինչ ազատ, առանց սեւ սանթիմի «ծրի եւ անկախ» քուէարկողները հազիւ 135 հոգի, ըստ իրենց վկայութեան, այն ալ ո՛վ գիտէ ի՛նչպէս, ի՛նչ ձեւով եւ որոնց մասնակցութեամբ։

Նոյն շարժումը նաեւ Ս. Լուի մէջ։ Ծանօթ խմբակը, երբ չյաջողեցաւ Ս. Լուցիները եւս համոզել եւ կանոնագրին դէմ հանել— առանց ազգային տուրքի քուէարկութիւն կատարել պահանջել տալու, այս անգամ փորձեց ուրիշ ապօրինի միջոց մը. — Ջնջել ազգ. տուրքի յետնեալ պարտքերը եւ միայն վերջին վեց ամսականը տալով ընտրութեան մասնակցիլ. մինչդեռ, տեղին վրայ, եկեղեցին մէջ, թաղեցիներէն գումարուած ընդհ. ժողովի մը մէջ, ընտրուած տեղական ընտրողական յանձնախումբը նախապէս որոշած է եղեր գանձել յետնեալ՝ 1928ի Բ. եւ 1929ի Ա. վեցամսեակները միանգամայն։ Ու անոր Ս. Լուի որ ամենախաղաղ ու համերաշխ շրջաններէն մէկն էր, երկուքի կը բաժնուի։

Ընտրողական կեդր. յանձնախումբի անմիջական հսկողութեան տակ, ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ սակայն եւ ազգ. տուրք վճարող եւ ընտրական կանոնները լրացնող 130 ազգայիններու քուէարկութեամբ կատարուեցաւ Ս. Լուի թաղականութեան ընտրութիւնը եւս։

Երկու թաղերու ալ ընտրութեանց տեղեկագիրները Վարչութեանս հաստատուած ըլլալով, նորընտիր թաղականութիւնները Վարչութեանս կողմէ վաւերացուելէ վերջ, տեղական իշխանութեան ալ հաղորդուած է արդիւնքը, որ իր կարգին արձանագրեց իր կողմէ մեզ տրուած պաշտօնական տոմարին մէջ, եւ իբրեւ նոյն թաղերու մարմինները ճանչցաւ։

Վարչութիւնը չուզեց լռել եւ չէր կրնար լռել. թեմական կանոնագրի դէմ եղած ո՛րեւէ նոր առաջարկ, օրէնք կամ կարգադրութեան ձեւ, կամ քմածին կանոն։ Մենք քալեցինք այն ճանապարհով զոր գծած էր այս օրէնսդիր ժողովը, անոր գործադրութիւնը վստահելով մեզի։

Երկու նոր թաղականութիւնները իրենց պաշտօնին գիտակից, արդէն ձեռնարկած են իրենց վստահուած պաշտօնին եւ վստահ ենք որ պիտի տանին նոյն թափով ու նոյն գնահատելի օրինապահութեամբ։

(2) (Շարունակելի)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԸ-ՓԻՒԻ ՄԷՋ

ԼԸ ՓԻՒԻ, (Սեփ. Թղթ.) — Լը-Փիւի գաղութը մօտ վեց տարուան կեանք ունի։ Բնակչութիւնը կը կազմեն ընդհանրապէս այն որբերը՝ որոնք կամ լրացուցած են իրենց աշխատութեան պայմանագիրը եւ կամ չտոկալով իրենց պարտագրուած աշխատանքին, փախչելով եկած հաստատուած են այս քաղաքը։ Սկիզբները անոնք կ'աշխատէին խանութներու, պարտիզպաններու, դերձակներու եւ փայտէ ռանմաններ շինողներու մօտ։ Ցետոյ կամաց կամաց մտան ժանեակի գործարանները, գտնելով աւելի շահաբեր։

Չորս տարիէ ի վեր միեւնոյն գործարանը աշխատողները բաւական կը շահին եւ քիչ շատ «չէֆ»ներ ալ չեն պակսիր։ Գործը աղտոտ չէ, ոչ ալ այնքան ծանր։ Միայն գործարանին օրէնքը խիստ է։ Ընդատողները շուտով դուրս կը հանուին։ Ունինք քանի մը ընկերներ, որոնք մէկ գործարանի 8 ժամուան սահմանուած աշխատանքը վերջացնելէ յետոյ, իրենց հեծելանիւով կը փութան երթալ միւս գործարանը, հոն եւս շարունակելու իրենց 8 ժամուան աշխատանքը։ Այսպէսով անոնք կ'աշխատին օրական 17-18 ժամ, անդադար տարին տասներկու ամիս։ Երբեք չեն խորհիր թէ իրենց կեանքն է որ վրայ կու տան։ Շատ շահելու մարմաջը վարակած է զիրենք։ Ո՛րեւէ յորդոր կամ թե լոգրանք զուր է։ Ունեցնեմ որ այս տղաքը, առանց այլեւայլի ամէն ամիս 8 900 ֆրանք մէկ կողմ կը դնեն։

Տղաքը բոլորն ալ ընկերասէր են եւ հպարտ կը զգան իրենք զիրենք։ Ունին գանձանակներ եւ 15 օրը անգամ մը իրենց խնայածը հոն կը ձգեն։ Կը խօսին հայերէն։ Ճիշդ որբանոցի կեանքն է որ կ'ապրին։

Ցարդ ոչ մէկ մահ կամ հիւանդութիւն պատահած է, բացի Զաքար Նազարեանի ծանօթ ոճիրէն։ Պզտիկ արկած մըն ալ տեղի ունեցաւ օգոստոսի վերջերը, ընկերոջ մը անուշադրութեան հետեւանքով։ Ընկերը երբ գործարանէն ելած, իր հեծելանիւը կը քշէր առանց աջ ու ձախ նայելու, ճամբան կը զարնուի ինքնաշարժի մը։ Հեծելանիւը ջարդուփշուր կ'ըլլայ. իսկ ինք բարեբախտաբար սոսկ մահացումէ մը կ'ազատի։ Սա գոհ է միայն թեթեւ վէրքեր բերնէն եւ ձեռքերէն։ Պատահարը իրաւունք տուաւ ինքնաշարժի վարիչին, քանի որ յանցաւորը կը նկատուէր մեր ընկերը։ Կը զգուշացնենք մեր ընկերները նման արկածներէ։

1926ի սեպտ. ամսուն երբ Սէնթ'-Էթիէնէն այս գաղութը հաստատուեցայ, ունէինք 40ի մօտ ընկերներ։ Ուզեցինք կազմել Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէ մը։ Ընդհատ անգործութիւններու պատճառով թէեւ ան ամուր հիմ չունեցաւ, սակայն ամէն կիրակի կրցանք սարքել ընկերային եւ վիճաբանական ժողովներ։ Գրեթէ 20է աւելի ընկերներ ներկայ կ'ըլլային։ Ընկերային այս տաք հանդիպումները կանոնաւորապէս կը շարունակուէին։ Կազմուեցաւ նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի մասնաճիւղ մը։ Մարզիկ տղաց մարզական աշխատութեան վրայ, կառավարութիւնը անոնց տրամադրեց մասնաւոր վայր մը, մրցումներ կատարելու համար։

«Արծիւ» մարզական խումբը՝ որ կը բաղկանայ 15 հոգիէ, շուտով բարեկամացաւ տեղական մարզական զանազան խումբերու հետ։ Ամբողջ տարի մը անոնց հետ ունեցան կանոնաւոր մրցումներ։ Վերջին ծանօթ ոճիրը պատճառ եղաւ որ ընկերները հեռանան Լը-Փիւիէն ու կը հաստատուին Լիոն, տանելով Միութեան ամբողջ կազմը ուր եւս կը շարունակեն իրենց մրցումները։ Հայ մարզիկներէն մնացին հազ երկու հոգի, ընկերներ՝ Միհրան Ալազեան եւ Խաչիկ Աբրահամեան, որոնք կը խաղան ֆրանս. մարզական առաջին խումբին հետ։

Վերջերս կազմուեցաւ նաեւ Հ. Ե. Ը Միութեան մասնաճիւղ մը՝ որ ունի 20-25 անդամներ։ Բոլորն ալ նիւթական մեծ խնայողութիւններ ըրած, 8-10 հազարական ֆրանք, շնորհիւ իրենց անխախ գիրքին։

Մասնաճիւղի վերջին ընդհ. ժողովին մէջ վարչութիւնը բերած է հետեւեալ առաջադրութիւնները եւ գնահատելի եռանդ ցոյց կուտայ զանոնք իրագործելու։

1.— Հօթ - Լուար շրջանը գտնուող բոլոր որբերու հետ կանոնաւորապէս թղթակցիլ, 2. Մօտէն քննել այն որբերը, որոնք դեռ կ'աշխատին մեկուսացած, ագարակներու մէջ. 3.— Մեկուսացած որբերու հասցէները ճարելով թերթ, գիրք ղրկել եւ զանոնք կապել Լը-Փիւիի մասնաճիւղին։ 4.— Վարչութեան կողմէ 1—2 ամիսը անգամ մը ղրկել երկու պատուիրակներ։ 5.— Հետաքրքրուիլ որբերու հեռակայ եւ մօտակայ ազգականներով, յարաբերութեան մէջ դնելու համար զանոնք՝ թղթակցութեամբ։ 6.— Հետաքրքրուիլ եւ պաշտպանել ագարակները աշխատող որբերու ամսական կամ տարեկան իրաւունքը։

Հ. Ե. Ը Միութեան Լը-Փիւիի Մասնաճիւղին փափաքն է չուրանալ որբ անունը, քանի դեռ ունին կատարելիք պարտականութիւններ։

ՓԱՐԱՒՈՆ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Ամբողջութեամբ յապաւած ենք այս յայտարարութեան առաջին մասը, որ լուտանքներ կը տեղայ 75, Av. Berthelot կեդրոն «Ազգ. վարչութեան» գլխուն։ Կը կարծենք թէ պաշտօնական յայտարարութիւնը տարբեր է լրագրական բանավէճէ մը։ Իսկ եթէ հակառակորդները գունիկցած են, այդ չի նշանակեր թէ անոնց լեզուով պիտի խօսի օրինաւոր իշխանութիւն մըն ալ.—

«Ֆրանս. նախագահ ատեանին առջեւ դատապարտուած Սերովբէ Փափազեանը՝ վստահ ենք որ ի մօտոյ պիտի դատապարտուի նաեւ Վերաքննիչ ատեանին կողմէ, և անգամ մը եւս դուրս պիտի գայ դատարանէն գլխիկոր, ինչպէս եղած էր առաջին դատավարութեան ժամանակ։

Կեդր. Վարչութիւնս կուգայ յայտարարելու Լիոնի եւ շրջակայքի ժողովուրդին, որ հետեւեալ հոգեւորականները միայն իրաւասու են կատարելու պսակ, կնունք եւ այլ եկեղեցական պաշտամունք.—

Տ. Անանիա ծ. վ. Հարէլեան, Տ. Մկրտիչ աւագ քահանայ Աալանեան, Տ. Թաթուլ քհ. Գեղունի, Տ. Յուսիկ քհ. Ադամեան։

Կեդր. Վարչութիւնս կռթնած Լիոնի եւ շրջակայքի ժողովուրդի համակրութեան վրայ, ինչպէս տեսնուեցաւ 26 մայիս 1929ին կայացած ժողովի մը մէջ, որուն մասնակցեցան տասնէ աւելի Հայրենակց. Միութիւններ եւ ուրիշ կազմակերպութիւններ, մօտերս պիտի ունենայ իր սեփական մատուռ-մանկապարտէզը, որուն պաշտօնական գործողութիւնները լրանալու վրայ են։

Ի դիմաց Լիոնի եւ շրջակայքի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան ատենապետ Աննըս. Կ. Կիւլպէնկեան, ատենադպիր Արմենակ Գարաճէմեան։

. .

Մարսէյլ, Ջրաճեան.— Կը զարմանանք որ պատասխանի արժանի նկատեր էք ձեր քաղաքի ծանօթ շաբաթաթերթին անճոռնի ակնարկներն ու անճարակ խաղերը, մինչդեռ շատ լաւ կը հասկնաք թէ «բանը ինչումն է»...

. .

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սեբաստիոյ Նախկին «Վարուժան կրթասիրաց Միութեան» (կազմուած 1919ին եւ լուծուած քէմալական շարժման պատճառով) դրամը (հարիւր Թրք. ոսկի թղթադրամ), որ ցարդ մնացած էր սոյն միութեան գանձապահ պ. Մեսիա Մեսիկեանի մօտ, նոյն Միութեան վարչութեան անդամներէն պ. պ. Արամ Տէրոննեանի եւ Պօղոս Օտապաշեանի միաձայն հաւանութեամբ, եւ համաձայն ծրագիր-կանոնագրի, յանձնուած է Մարսէյլի Սեբաստահայերու «Սենեքերիմեան Միութեան», իր նպատակի— կրթական բաժնին— յատկացնելու պայմանով։

ՄԱՆՕԹ.— Վերոյիշեալ 100 Թրքական ոսկիի փոխարժէքը օրուան սակով (12 ֆր. 16 սնթ.) արժած է 1216 ֆր.։

(Կնիք)

ՍՈՒԹՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱՔՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ

Եղեռնը՝ զոր պատճառեց այս դիմումը՝ կ'ապացուցանէ անգամ մը եւս թէ յեղափոխական ձեռնարկները չեն կրնար՝ առանց չյաջողելու վտանգին՝ բոլորովին տարբերիլ դաւադրութեան անխուսափելիօրէն նուաստացուցիչ, սակայն հրամայապէս անհրաժեշտ եղանակներէն։ Պայրաքտար փաշան մերժեր էր՝ հակառակ իր բարեկամներուն խրատին՝ Մուսթաֆա Դը ձերբակալել եւ Սէլիմ Դի գահ վերադարձը հռչակել [illegible] մտած օրը, ներողութիւն [illegible], համարելով այս [illegible] գործելակերպ մը, Պայրաքտար փաշան [illegible] ուզեր էր խնայել յետին [illegible] վեհապետը, յանուն իր հրաժարումը խնդրելով գահէն. սակայն ի՛նչ ապահովութիւն ունէր թէ միեւնոյն խղճահարութեամբ պիտի վարուէին անոր պալատականները՝ որ անօրինական Սուլթանը կը շրջապատէին, եւ նոյնինքն Մուսթաֆա Դ. որ դաւադրութեան մը կը պարտէր իր գահը։

Յուսահատութիւնը զոր զգաց Ռուսճուգի առիւծը՝ քիչ մը ետքը Մուսթաֆա Դի հրամանով սպաննուած դժբախտ Սէլիմ Դի անշունչ դիակը տեսնելով, արտակեց աղաղակը որ իր բերնէն թռաւ այն ատեն «Ո՜ւր, իմ դժբախտ վեհապետ, ի՞նչ վիճակի մէջ կը տեսնեմ զքեզ աչքերը ծառայիդ՝ որ այնքան հաւատարմութենէ եկեր էր գքեզ գահդ վերադարձնելու համար, իր անաչառ վեհանձնութիւնը կ'ապացուցանեն անշուշտ, սակայն վտանգը որուն ենթարկուեր էր կայսրութիւնը, մաս մնացեր էր վճռական ըլլալու։ Հազիւ կարելի եղեր էր Մուսթաֆա Դի [illegible] ազատել միակ գահաժառանգը Մահմուտ Բը, որ [illegible] Սէլիմ Դի մահովը՝ որ արդէն վիրաւոր՝ տանիքներու վրայ ապաստաներ էր՝ հոն ալ հետապնդուած իր դահիճներէն։

Եւ մինչդեռ Մուսթաֆա Դի կը հրամայուէր քաշուիլ առանձնարանը ուր ինք բանտարկեր էր ժամանակին Սէլիմ Դը, [illegible] կորովի երիտասարդը Մահմուտ Բ. [illegible] ժողովուրդին հաւատարմութեան ու հնազանդութեան հաւատքը. [illegible] մատնելով իրեն մօտեցողները եւ նոյնինքն Պայրաքտարը, որոնց առ-[illegible] մէնքն ալ կը հաւնէին թէ վերջապէս Մէկը պիտի գտնուէր Օսմանեան գահին վրայ։

* *

[illegible]

(6) ՏԻԳՐԱՆ ԲԷԼԷՃԵԱՆ

իսկ մեր երկրին ոյժն ու ապահովութիւնը։ Հարիւրաւոր հրեայ երիտասարդներ պատրաստ կը սպասեն հայրենիք երթալու, եւ եթէ նիւթական միջոցներ ունենանք, այն ատեն անտարակոյս կը հասնինք մեր նպատակին։

Մեռեալները ինկան Հրէութեան եւ հրէական ապագային համար։ Անօգուտ սուգով եւ ապարդիւն բողոքներով ոչինչ կըրնանք ընել։ Դժբախտութեան մէջ մանաւանդ պէտք է ի յայտ գայ հրէական գեղեցիկ համերաշխութիւնը։

Կը փափաքինք շատ շուտ վերաշինել Ջարդարարներուն աւերները, եւ նոր ու աւելի մեծ գործեր կատարել։

Բարբարոսներուն բռնութիւնը եւ անիրաւութիւնները դարձեալ չկրցան խախտել Հրեաներու արիութիւնը, կորովն ու յոյսը։ Ուրեմն, յառա՛ջ։

Պաղեստինի քննիչ մարմինը

Պաղեստինի քննիչ մարմինը կազմուեցաւ հետեւեալ կերպով.— Նախագահ՝ սըր Ուոլթըր Շօ, դատարանի նախկին նախագահ. սըր Ռոպըրթ Համիլթըն՝ ազատական երեսփոխան, Հարրի Սնէլ՝ աշխատաւորական երեսփոխան, հազարապետ Կլիոթ՝ պահպանողական երեսփոխան։

Նախազգուշական միջոցներ

Տէյլի Թէլէկրաֆի Երուսաղէմի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Իշխանութիւնները շատ մտահոգ են եւ կը վախնան որ ուրբաթ օր (երէկ) նոր դէպքեր պատահին։ Այս պատճառով նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնուեցան։ Օդնական գնդուորներ եւ ոստիկաններ կը հսկեն քաղաքը եւ Պաղեստինի բոլոր այն վայրերը, ուր խռովութիւններէ կը վախցուի։

Պէտէվինները անցած են Մաճամայի կամուրջը՝ Գալիլիոյ լիճին մօտ. Արաբները յարձակած են հրէական Միշմար-Հայարտէնի գիւղին վրայ եւ արշաւ կողոպտած։

Հրէական գլխաւոր թերթը՝ «Տօր Հայոմ» խափանուեցաւ։

Մեծ աղէտ Թուլոնի շրջանին մէջ

Առջի օր աննախընթաց կիկլոն մը պայթեցաւ Միջերկրականի եզերքին վրայ, Թուլոնէն մինչեւ Մարսէյլ, ահագին վնասներ պատճառելով։ Ամիսներէ ի վեր խիստ երաշտութիւն կը տիրէր մանաւանդ Թուլոնի շրջանին մէջ. ջուրի պակասը զգալի էր ոչ միայն գիւղերուն, այլ քաղաքներուն մէջ ալ։

Փոթորիկը սկսաւ չորեքշաբթիէն հինգշաբթի լուսնալիք գիշերը եւ առատ անձրեւ տեղաց երկրագործական այդ շրջաններուն վրայ, սկիզբը մեծ ուրախութիւն պատճառելով բնակչութեան, որ կաթիլ մը անձրեւի կարօտը կը քաշէր՝ այգեկութքի սկսելու համար։ Հետզհետէ սակայն անձրեւը այ՛նքան սաստկացաւ, որ բոլոր այգիները աւերուեցան ու քանի մը ժամուան մէջ ահագին հարստութիւն փճացաւ։

Գիշերը Թալլասի զանգակատան վրայ կայծակ ինկաւ՝ քանդելով զայն. վնասուեցաւ շէնք մը եւ վիրաւորուեցան քանի մը հոգի։

Հինգշաբթի առաւօտ երկինքը սպառնական էր. ատեն ատեն որոտումներ կը լսուէին, տեղ տեղ սաստիկ կ'անձրեւէր։ Սակայն կէսօրին յանկարծ իրական կիկլոն մը պայթեցաւ Վառ նահանգի հարաւային կողմին, Թուլոնի շրջանին վրայ։ Թուլոնը շրջապատող բլուրներու գագաթները կորսուած էին ամպերու մէջ, զորս յաճախ կը ճեղքէին կայծակներ։ Անձրեւը կը թափէր ջրվէժի պէս եւ հսկայ հեղեղներ կազմած կը յառաջանար դէպի քաղաք։ Էկուբիէ գետը քանի մը վայրկեանի մէջ ուռելով յորդեցաւ երկու կողմերէն։ Շրջակայ բոլոր գիւղերը ջուրերու տակ մնացին։ Մասնաւորաբար վնասուեցաւ Մուրիյեռն թաղը. ուսկից գետը ծով կը թափի։ Ս. Ֆիլոմէնի վանքին պատերը փլան, գաղթային մատակարարութեան շէնքն ալ վնասուեցաւ։ Փոր-Մարշան թաղին եւ քաղաքին ստորին մասին մէջ կոյուղիներէն ելած ջուրերը ողողեցին փողոցները, որոնք անանցանելի դարձան։ Թէ՛ Թուլոնի եւ թէ գիւղերու մէջ մեծ թիւով տուներ վնասուեցան։ Ընկոյզի մեծութեամբ կարկուտ կը տեղար դաշտերուն մէջ՝ փճացնելով այգիներն ու պտղատու ծառերը։ Թուլոնի բնակիչները երբեք նման աղէտ չէին տեսած։ Ծառեր արմատախիլ կ'ըլլային, ճամբաները կը գոցուէին, երթեւեկը կ'ընդհատուէր։

Քաղաքին եւ նաւային իշխանութեանց հրշէջները անմիջապէս կազմակերպեցին օգնութեան գործը՝ վտանգուած տուներու բնակիչները ազատելու համար։

Կլայիի մեծ կրկէսը, որ Ռոտի մօտ վրան զարկած էր, մօտ երկու միլիոնի կորուստ ունեցաւ։ Վրանները թռան։ Վանդակի մէջ չգտնուած կենդանիները՝ փիղ, ուղտ, ձի եւ ցուլ սարսափահար փախան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԱԼ

Մարսէյլէն ալ կը հաղորդեն որ հինգշաբթի կէսօրէն վերջ ճշմարիտ ուրական մը պայթեցաւ այդ քաղաքին վրայ։ Վառ նահանգին հետ հաղորդակցութիւնները խզուեցան անմիջապէս, կառախումբերը երկար յապաղումներ ունեցան։ Խոշոր կարկուտներ ջարդուփշուր ըրին ապակիները։ Մարսիլիոյ փողոցները յորձանքներու վերածուեցան։ Ժամերով ո՛չ հանրակառք ոչ ալ ինքնաշարժ կրցաւ բանիլ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Վռամեան ենթակոմիտէի անդամները վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին իրենց ծանօթ հաւաքատեղին։

Պէլվիլի Ռոստոմ կոմիտէի ժողովը՝ այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին։ Ռոստոմի սրահը 131 Fbg. du Temple։ Ջեկոյց ներկայացուցիչներէ։

Անիէռ-Պուա-Քոլոմպի Եռաւգոյն ենթակոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Ջեկոյց ներկայացուցչական ժողովի եւայլն։

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հաճի Մկրի Սրճարանը Rue Etienne Dolet. Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Քաշան պանեէօի Արծիւ խումբի ժողովը՝ վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին ծանօթ հաւաքատեղին։

ԳԱՒԱՌ

Ցէսինի կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր խումբերու ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 2ին Քաֆէ Պէնզօնի։ Ժողովը կը վերջանայ ժամը 4ին։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւնը։ Նաեւ ընկերներէ կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ արձանագրուելու համար։

Ռուանի Ակնունի խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի ընկ. Ղ. Պագրճեանի բնակարանը։

Լիոնի Պատանեկան Միութեան 6րդ դասախօսական ժողովը՝ 16 սեպտ. Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի՝ ընկ. Բաբկէն։ Նիւթ՝ Նախորդ դասախօսութեան շարունակութիւն։

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929
15 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1060 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵԹԷ ՈՉ ԱՅՍ, ԳԷԹ ԱՅՆ

Ուրեմն, անհատներ կան մեր մէջ որոնք մէկ չէ,քով կրնան կէս առ կէս պակսեցնել մեր այսօրուան հոգերը: Ստանձնել ամբողջ գործ մը:

Բայց այդ հրաշքը կախում չունի մեր կամքէն: Եւ ոսկի հորթերու բերան ծռելով չէ որ պիտի դարմանուին մատնանշուած չարիքները: Մեր կրեսոսները, մանաւանդ վերջին տեսածները իրենց յատուկ ըմբռնումներն ու բարքերն ունին: Անոնք այնքան փափկասիրտ են, որ կրնան դարմանատուն մը բանալ կատուներու համար, կամ շքեղ դամբարան մը շինել շնիկի մը յիշատակին, բայց կրնեզարտին և կոպտօրէն կը ճասքեն, եթէ յիշեցնես թէ հարիւր երախաներ անօթի են կամ փողոցը ձգուած:

Բայց. հարստութիւններ չկա՞ն հանրային սնտուկներու մէջ: Չունի՞նք այնպիսի գումարներ որ ծառայեն այս կամ այն պահանջը լրացնելու:

Կա՛ն, եւ անհաշիւ: Մէկ պահող գիտէ, մէկ ալ տնօրինողը:

Գիտենք Բարեգործականի սնտուկը, որ շատոնց դարձած է սեղանաւորական հաստատութիւն մը, եւ իր իսկ ձեռքով անշարժութեան դատապարտուած, անվերադարձ հարստութեան մը տոկոսները միայն կը մատակարարէ:

Գիտենք, նաեւ Փարիզի Հոգաբարձութեան սնտուկը, որ 700 000 ֆրանքի գումար մը կը պահէ ձեռքին տակ, առանց որեւէ մէկուն հաշիւ տալու եւ առանց ո՛րեւէ նպատակի յատկացնելու: Իրօ գիտե՞նք իր պատմին թէ՝ այդ պարունակը փախուստով որ Լ. Մանթաշեանց սատու մը կը ծախէ եկեղեցին, իբրեւ անհատական սեփականութիւն, ու ձեռնտուէի կը պահեն նոյն գումարը. վաճառման գործողութեան հետ կապուած տուրքը վճարելու համար:

Si non è vero, è bene trovato! *Արդարեւ, հայ վաշխառուի մը տաղանդը միայն կրնար յղանալ այսքան հանճարեղ գիւտ:*

Վերջերս, Ամերիկայի պատուելիներուն օրկանը զարմանազան պատմութիւններ կը պատմէր կարգ մը Հայր. Միութեանց ներքին կեանքէն: Ուրիշ մը, Միութեան վարչական երկու անդամները «կը յաւակնին իրենց քով պահել 3000 տոլարի գումար մը, ամբողջ դրամագլուխին կէսէն աւելին»: Այս [illegible] է ծագած եւ արդէն ծախսուած է հազար տոլար: Կեսարիոյ գիւղերէն մէկուն Հայր. Միութեան վարիչներէն երկու հոգի Ընկերութեան ամբողջ հարստութիւնը յատկացուցած են սեփական բնակարանի մը շինութեան: Տիգրանակերտի շրջանի ընկերութիւններէն երկուքը կազմալուծուած են եւ դրամները կը գտնուին գանձապետներուն քով: «Գիտենք դէպքեր որոնց մէջ գանձապետը մեռած է եւ ընկերութեան դրամը յանձնուած է անոր ժառանգորդներուն»: Կան պարագաներ ուր հիմնադիր վարիչ, գանձապետ մեռեր կամ ցիրուցան եղեր են, անգանձելի դարձնելով դրամատուն ձգուած աւանդը:

Անշուշտ աւելի մանրամասն եւ աւելի ծանրակշիռ տեղեկութիւններ ունին, այս մասին, բուն տեղացիները, Ամերիկայի մէջ: Հինէն ի վեր, ի՛նչքան աւանդներ կան մէկուն միւսին քով մնացած, անդարձ մոռցուած կամ անուշի կապուած...

Եւ այսպէ՛ս ա՞լ պիտի շարունակուի, քանի որ չունինք ոչ կեդրոն, ոչ ազգային իշխանութիւն, ոչ օրէնք, ոչ ալ ոստիկան: Բախտի կապուած է շատ բան: Անհատներու, զանազան մարմիններու բարեհաճութեան կամ քմահաճոյքին: Տեղ մը ամբարները լեցուն են, ցորենը կը փտի, ուրիշ տեղ մը մարդիկ հատիկներ կը փնտռեն աւազին մէջ:

Եթէ միայն ունենայինք հաստատութիւն մը Միացեալ-Ազգանուէրի տիպարէն, նորէն կարելի էր հոգալ գոնէ կրթական պահանջները. Նոր դպրոցներ պահել եւ եղածներուն պակասը լրացնել. թուղթ. գրիչ եւ մելան ճարել չունեցողներուն: փրկել, վերջապէս. ամբողջ սերունդ մը, որ հաց չուզեր, այլ գիրք, որ վրայ գլուխ չունի, բայց լոյս կ'աղերսէ: Եթէ այդ ընկերութիւնը ամփոփուէր միայն խոնարհ եւ կարօտ գաղութներուն մէջ. Պուլկարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Միջագետք. նորէն պիտի դառնար ճշմարիտ օրհնութիւն մը: Եւ մարդիկ չպիտի հարկադրուէին քարին զարնել իրենց գլուխը, ծաղկոց մը բանալու կամ երկու գրասեղան գնելու համար:

Արեւելքէն եկեր ենք, միասին բերելով «կամաց-կամաց»ը: Իսկ այստեղ կը տեսնենք որ առ նուազն ինքնաշարժի զոհ կ'երթայ կամաց քալողը, տնտնացողը: Կամ անօթի կը մեռնի բազկատարած հառաչողը:

Եթէ դժուար է գաղութներու կազմակերպութիւնը, ձեռք ձեռքի տանք Միացեալը ողջնցնելու: Եթէ, այս մասին ալ չպիտի համաձայնինք իրար, գոնէ Հայրենակցական Միութիւնները թող իրար գտնեն եւ համբեն, խնամեն, դաստիարակեն իրենց գիւղերէն եւ քաղաքներէն եկած հասած սերունդը:

Վեց նահանգները կը պահանջէինք, Կիլիկիան ալ առանձին: Ի՞նչ դժուար բան է վեց կրթարան բանալ այդ վեցին անունով, շարժման մէջ դնելով բոլոր մեծ ու պզտիկ Միութիւնները:

Աւելի ծանր պայմաններու մէջ, տասն անգամ վեց կրթարան կրցեր ենք բանալ եւ պահել: Եւ անոնց մնացորդները կը պահուին մինչեւ այսօր:

Չքացա՞ւ նոյն առաքինութիւնը, ազատ երկնքի տակ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Զանգուածային ձերբակալութիւններ

Մոսկուայէն ռուս Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութեան կը հաղորդեն որ վերջին շաբաթներու ընթացքին, Մոսկուայի մէջ ձերբակալուած են բազմաթիւ մարդիկ, իբրեւ Սոցիալ-Դեմոկրատ կամ համակիր մենշեւիկներուն: Ձերբակալուածներուն մէջ են տարիներէ ի վեր կուսակցութենէն հեռացածներ, նոյնիսկ խորհրդային պատասխանատու պաշտօնեաներ:

Կեփէշուի բանտին մէջ քանի մը շաբաթ արգելափակուելէ յետոյ, ձերբակալուածները առանց դատավարութեան՝ դատապարտուած են երեք տարի Թուրքեստան աքսորուելու: Մաս մը դեռ բանտը կը մնան: Ահա՛ քանի մը անուններ Շուր, Բրաունշտայն, Վալէրիանով, Սանտոմիրսկայա, Բէյնշտայն: Բրաունշտայն հինգ տարի բանտի դատապարտուած եւ արդէն Սուզտալ փոխադրուած է: Ծայրագաւառական ուրիշ կեդրոններու մէջ ալ ձերբակալութիւններ կատարուած են:

Կացութիւնը Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը [illegible] 13 սեպտ. թուականով —

Երուսաղէմի արաբ ուսանողները այսօր հրատարակեցին շրջաբերական մը, որով կը հրաւիրեն բոլոր Արաբները բոյկոտի ենթարկել Հրեաները. «Բացի հողէ բան մի՛ գնեք Հրեաներէն. բացի հողէ ամէն բան ծախեցէ՛ք անոնց»: Այս է օրուան նշանախօսքը: Շրջաբերականին մէջ Հրեաները կը ներկայացուին իբրեւ «Քրիստոսը չարչարող եւ Մուհամմէտը թունաւորողներ»:

Այս շրջաբերականին հետ միաժամանակ հրատարակուեցաւ ուրիշ մը եւս՝ Արաբները համախմբութեան հրաւիրելու համար:

Տեղեկութիւն ստացուած էր որ 1500 Պէտէվիներ գերագրգռուած կը քալեն դէպի Պէլիսթիա, որովհետեւ խաբուած էին թէ Հրեաները գրաւած եւ այրած են Օմարի մզկիթը, ուստի եւ՝ նոյնին վրայ յարձակիլ: Անգլիական ոստիկանութեան պետ փորձերը, որ անձամբ կը ճանչնայ պէտէվի շէյխերը, յաջողած էր հանդարտեցնել զանոնք: Նոր շրջաբերականով, Արաբական Գործադիր Կոմիտէն կը հերքէ այն զրոյցները թէ իսլամական սրբավայրերը այրուած են Հրեաներուն կողմէ:

Սուրիոյ սահմանագլուխի Արաբները դրամի ժողով մը գումարելով, որոշած են Պաղեստինի հրէական գաղութներուն վրայ նոր յարձակում մը գործել, եթէ երբեք Անգլիացիները շարունակեն խուզարկել արաբական գիւղերը՝ հրէական աւար գտնելու համար:

Բերսապի մէջ սպաննուած Հրեաներու դիակներուն վրայ անգամ մը աւելի հետք գտնուած չըլլալով, հրեայ բժիշկներու խնդրանքին վրայ, [illegible] դիակները գերեզմանէն հանելու պէտք չտեսնուեցաւ:

Իտալիա եւ Պաղեստինի ինքնավարութիւնը

Հռոմէն կը հեռագրեն թանի.— Ամբողջ ֆաշիստ մամուլը կ'արտատպէ *Տէյլի Մէյլի* [illegible] որով Պաղեստինի կառավարութեան [illegible] Ազգերու Դաշնակցութեան, որ Իտալիոյ յանձնէ զայն:

Ինչպէս կը յիշուի, Լորտ Ռոթըրմիր 1927ին ալ նման կարծիք մը յայտնած էր: Իտալական մամուլը առայժմ ունէ արտայայտութիւններ [illegible]: Սակայն վերջին շաբաթներուն, Պաղեստինի դէպքերուն առթիւ՝ բազմաթիւ թերթեր կը պաշտպանեն այն կարծիքը թէ, Իտալիա՝ [illegible] չի կրնար [illegible]: *Մեսաժերօ* կը գրէ թէ [illegible] Պաղեստինի զանազան ցեղային եւ կրօնական խմբակցութեանց վրայ:

Ռոթըրմիր իր յօդուածին մէջ՝ այնպէս ինչպէս արտատպուած [illegible] մամուլին կողմէ՝ կ'ըսէ թէ [illegible] եւ միջա[illegible] Իտալիոյ փոխանցումը պիտի գոհացնէ այս երկիրը, որուն արժանապատուութիւնը վիրաւորուած էր այն [illegible] որ Ֆրանսա գրաւեց Թունուզը»:

Մոսկուա եւ Էնկիւրի

Վերջերս հեռագրական գործակալութիւն մը կը հաղորդէր որ խորհրդային կառավարութեան եւ Էնկիւրիի յարաբերութիւնները գէշ վիճակի մը մէջ մտած են եւ եթէ Մոսկուայի Թուրք դեսպան Հիւսէյին Րաղըպ պէյ, որ դեռ նոր հասած էր, ճամբայ ելած է դէպի Էնկիւրի:

«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Հիւսէյին Րաղըպ պէյ հասած է արդէն եւ թէ կը հաստատուի թէ մեծ պաղութիւն կը տիրէ Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի միջեւ: Թուրքիա այժմ դաշնագիր կնքած ըլլալով Ֆրանսայի հետ, աւելի կ'ուզէ հակիլ անոր կողմը, ի վնաս Մոսկուայի:

Ֆրանսա եւ Թուրքիա

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ յունիս 22ի ֆրանքօ-թուրք դաշնագրէն ի վեր, որ կը ճշդէր Սուրիոյ սահմանավէճը եւ յարակից խնդիրները, օգոստոս 29ին կնքուած առեւտրական դաշնագիրը եկաւ ամրապնդել Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ սիրալիր յարաբերութիւնները: Թուրք մամուլը գոհունակութեամբ կը շեշտէ թէ Ֆրանսա առաջին մեծ պետութիւնն է որ առեւտրական դաշնագիր մը կնքեց Թուրքիոյ հետ՝ Լօզանի առժամեայ կարգադրութեան տեղ: «Վաքըթ» կը գրէ.

— Այլեւս ո՛չ մէկ քաղաքական հակամարտութիւն կայ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ, ճշմարտապէս երկու երկիրներու միջեւ տնտեսական յարաբերութեանց զարգացումը պիտի օգնէ աւելի եւս ամրապնդելու այն հին բարեկամութիւնը որ ա՛յնքան առեն յատկանշած է անոնց փոխադարձ յարաբերութիւնները:

Հռենոսիոյ պարպումը սկսաւ

ՎԻՍՊԱՏԸՆ, 14 սեպտ.— Անգլիական գրաւման բանակի հրամանատար զօրավար սըր Ուիլեըմ Թուէյթս բոլոր զինուորներուն ուղղուած կարգախօսով մը յայտնեց Հռենոսիոյ պարպումը: Քանի մը խօսքով անգլ. գրաւման պատմականն ընելէ վերջ, կ'ըսէ թէ անգլիական գօտիի զինուորներուն պարպումը պիտի սկսի այսօր 14 սեպտ. 1929ին: Հետեւաբար պարպումը կը սկսի նախապէս ծանուցուածէն մէկ օր առաջ:

Այսօր Շվալպախէն եւ Քէօնիկշթայնէն կը մեկնին ընդամէնը 60 զինուոր եւ 6 սպայ: Անոնք Անգլիոյ մէջ զօրանոց պիտի պատրաստեն 5500 զինուորներուն համար, որոնց մեծ մասը պիտի մեկնի սեպտ. 23ին եւ 24ին: Միայն Արքայական Հրացանաձիգներու վաշտ մը պիտի մնայ Վիսպատըն մինչեւ դեկտ. 13:

Անգլօ-ռուս բանակցութիւնները

Անգլիական կառավարութիւնը Նորվեկիոյ դեսպանին միջոցաւ ծանուցագիր մը ղրկեց Մոսկուայի, թելադրելով որ հիմա ժամանակը յարմար է վերսկսելու բանակցութիւնները, որոնք ընդհատուած էին Փարիզի դեսպան Դովգալեւսկիի Լոնտոնէն մեկնելով: Հաւանական է որ Անգլիոյ արտաքին նախարար Արթըր Հէնտըրսըն եւ խորհրդային ներկայացուցիչ մը տեսակցին Ժընեւի մէջ:

Լիտվինոֆի վերջերս խօսած ճառին հետեւանքով է որ անգլ. կառավարութիւնը որոշած է այս ծանուցագիրն ուղղել Մոսկուայի:

Ինչպէս կը յիշուի, անգլ. կառավարութիւնը մերժած էր դիւանագիտական յարաբերութիւնները վերահաստատել մինչեւ որ կարգ մը վիճելի խնդիրներ չկարգադրուին, մինչ խորհրդային կառավարութիւնը կը պահանջէր անմիջապէս դեսպան փոխանակել երկու երկիրներու միջեւ:

Լիտվինոֆ պատասխանեց արդէն անգլիական կառավարութեան հրաւէրին եւ իր պատասխանը ղրկեց՝ Մոսկուայի Նորվեկեան գործակատարին միջոցաւ:

Խորհրդային պատասխանը կ'ըսէ թէ բանակցութիւնները պիտի սահմանափակուին միայն երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններ սկսելու եղանակին շուրջ: Վիճելի խնդիրները պիտի յետաձգուին եւ յառաջիկային պիտի քննուին:

Խորհրդային ներկայացուցիչը Ճըգապահ պիտի ըլլայ եւ ճիշդ սեպտ. 24ին պիտի սկսի բանակցութեանց՝ Անգլիոյ նախարարին հետ:

Լունաչարսկի շնորհազուրկ

Համառուս գործադիր կեդրոնական կոմիտէն պաշտօնանկ ըրաւ կրթական գործավար Լունաչարսկին, որուն յաջորդ նշանակեց Բուբնովը:

Լունաչարսկի նախագահ նշանակուեցաւ խորհրդային միութեան գիտական հիմնարկութեանց տնօրէն խորհուրդին:

Սամ. Մուրատեան վարժարանը

Ինչպէս գրած ենք, Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի նոր տարեշրջանը կը սկսի Հոկտեմբեր 1ին: Ցարդ արձանագրուած են 30 աշակերտներ զանազան երկիրներէ: Կան շուրջ 15 աշակերտներ եւս, որոնք բանակցութեան մէջ են:

Ներկայիս տենդոտ կերպով առաջ կը տարուին նորոգութիւնները, նոր շրջանին աւելի ներկայանալի եւ հանգստաւէտ պայմաններ ստեղծելու համար աշակերտութեան:

Հոկտեմբերի ընթացքին տեղի պիտի ունենայ պաշտօնական բացումը, նախագահութեամբ Ֆրանսայի ծովային նախարար Ժորժ Լէյկի:

Սնտուկի մէջ դիակ մը

Լիլի կայարանին ապրանքներու բաժինին մէջ երկու պաշտօնեաներ գէշ հոտեր առին նրեգնեայ սնտուկէ մը, որ սեպտ. 9ին Փարիզէն ղրկուած էր, իբրեւ թէ Լիլ ըռւ տը փարի թիւ 80 բնակող Պոլթէնի հասցէին: երկու պաշտօնեաները փութացին կանչել մաքսատան պաշտօնեայ մը եւ երեքը մէկ սկսան քակել սնտուկին կղպանքները: Մեծ եղաւ իրենց սարսափը, երբ տեսան որ սնտուկին մէջ կծկուած էր երիտասարդ մարդու մը դիակը, ծունկերը կուրծքին սեղմուած եւ ամէն կողմէ ամուր կերպով կապուած: Անմիջապէս հեռաձայնով կանչեցին ընդհ. ապահովութեան պաշտօնեան եւ ոստիկանապետը, որոնք կրկին բացին սնտուկը եւ մանրամասնութիւնները նշանակեցին.

Դիակին գրպանէն գտնուած թուղթեր հաստատեցին թէ մարդը կը կոչուէր Ֆրէտէրիք Րիկոտէն, ծնած Ռոման 1896ին եւ Փարիզի մէջ կը բնակէր Փլաս Էմիլ Լանտրէն թիւ 1 հասցէն. Նաեւ բժիշկը, որ մարմինը բժշկական վարժարան փոխադրել տուաւ՝ դիազննութեան համար.

Րիկոտէն զանազան վէրքեր ունէր կուրծքին ու գլխուն վրայ, [illegible] վզին վրայ խեղդուած ըլլալու նշաններ կային: Զոհը իր տունէն մեկնած էր սեպտ. 8 կիրակի օր եւ վերադարձած չըլլալով, դռնապանը լուր տուած էր ոստիկանութեան եւ դուռը կնքել տուած:

Ապրիլ 25ին իր սենեակին մէջ խեղդուած գտնուած էր Րիկոտէնի մայրը՝ Տիկ. Մարի-Ալտոնս Գլան, 70 տարեկան, որ յարաբերութիւններ ունէր անիշխանական շրջանակներու հետ: Կը կարծուի թէ Րիկոտէն զոհ է անիշխանականներուն. Փարիզի մէջ զանազան տեղեր խուզարկութիւններ կատարուեցան՝ ոճրագործը եւ մեղսակիցները երեւան հանելու համար.

Սնտուկը Թղթատարին յանձնողները երկու հոգի էին: Րիկոտէնի անհետանալէն ի վեր զանազան մարդիկ եկած էին անոր բնակարանը՝ զայն տեսնելու համար:

Գաղտնիքը դեռ չէ պարզուած: Քննութիւնները կը շարունակուին:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԱՆՑԵԱԼԻ ՈՒՐԱՑՈՒՄԸ

Առաջին բանը որ օտար այցելուի աչքին կը զարնէ՝ երբ Թուրքիա մտնէ, անցեալի ուրացումն է։ Տասը տարի առաջուան Թուրքիան արտաքնապէս հիմնական փոփոխութիւն կրած է այսօր։ Այս մասին ո՛չ մէկ տարակոյս։

Յարակուսելին ներքին փոփոխութիւնն է։ Նոր Թուրքերը, թթու արդիասիրութեամբ մը, ո՛չ միայն կ՚ուզեն մէկ անգամէն ամէն կապ կտրել անցեալին հետ, այն ամէն բանի հետ որ իրենց յետամնացութեան եւ բարբարոսութեան անհերքելի փաստը կը ներկայացնէ այլ եւ կ՚ուզեն հաւատացնել օտարին թէ՝ արդէն Եւրոպացի դարձած են իրենք։ Ո՛չ պակաս, ո՛չ աւելի...

Այս տպաւորութիւնն ստացած է «Վաթէն»ի թղթակիցը իր վերջին այցելութեան առեն։ Հանրի տը Քորապ կ՚ըսէ թէ ամէնէն մեծ վիշտը կը պատճառէք Թուրքի մը, երբ ըսէք իրեն.

— Անմիջապէս հասկցայ որ Թուրք էք։

Իբրեւ պատասխան քեզի կ՚ըսեն թէ Թուրքը այսօր ո՛չ մէկ կերպով կը տարբերի Պելճիքացիէ կամ Զուիցերացիէ մը։

— Չէ՞ք կարծեր որ Զուիցերիա կամ Պելճիքա կը գտնուիք, հարցուցեր է իրեն գրագէտ եւ երեսփոխան Եագիւպ Գատրի պէյ։

— Դուք երջանիկ պիտի ըլլաք այն օրը միայն, երբ կարենաք Մեթրոյով ճամբորդել Էնկիւրիի կայարանէն մինչեւ Ազգային Մեծ Ժողովի շէնքը

Թղթակցին հեգնական պատասխանը տեղին է։ Ըսել կ՚ուզէ որ Թուրքերը երբեք չպիտի տեսնեն այդ օրը, թէ Թուրքը Թուրք պիտի մնայ միշտ եւ որքան ալ ուրանայ իր անցեալը, երբեք Պելճիքացի կամ Զուիցերացի չպիտի կրնայ դառնալ։

Լեզուական բարենորոգումը. — Անցեալին հետ ամէն կապ կըտրելու ամէնէն վճռական ու յանդուգն քայլն էր անշուշտ լեզուական բարենորոգումը։ Ինչպէս յեղափոխական շարժում մը, որուն չպիտի համարձակէին անտարակոյս բազմաթիւ քաղաքակիրթ ազգեր։

Էնկիւրիի կրթական գործավար Ճէմալ Հիւսնի պէյ հետեւեալ կերպով կը բացատրէ այս փոփոխութիւնը

— Արաբատառ Թուրքերէնը սորվելու համար հինգ տարուան լուրջ աշխատանք պէտք է, մինչդեռ վեց ամիսը կը բաւէ լատինատառ Թուրքերէնը սորվելու։ Այս բարենորոգումը վտանգաւոր կը նկատուէր։ Ամէնէն լաւատեսներն իսկ 7-8 տարի կը նախատեսէին անոր գործադրութեան համար։ «Վեց ամիս պայմանաժամ կուտամ», ըսաւ Ղազին։ Դէպքերը ցոյց տուին որ միայն անիկա լաւ կը ճանչնար մեր երկրին կարելիութիւնները։

«Միայն ութ ամսուան ընթացքին, 1,036,500 Թուրքեր կարդալ սորվեցան։ Թուրքիոյ մէջ չկայ գիւղ մը ուր չգտնուին 2-3 մարդիկ որ կարող ըլլան գիշերային դասընթացքներ բանալու եւ իրենց դրացիներուն դաս տալու։

Ուսուցիչները մաքրագործեցինք աստուածաբանական դպրոցները եւ ելած հին ուսուցիչներէն 100էն 2ը միայն պահուեցան. 3850 մէքթէպներու տեղ ուր Քուրանի համարներ կըսորվեցնէին առանց հասկնալու, այսօր ունինք 6580 դպրոցներ, ուր 442,000 աշակերտներ պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն կը սորվին, գիտեն թէ ո՛ւր կը գտնուին Փարիզն ու Նիւ Եորքը, ու կը ճանչնան փառքերի փառայեղ գործը.

Չապա՞ ազգայնականութիւնը.— Ըսինք թէ հակառակ եւրոպականացման այս բոլոր ճիգերուն, Թուրքը բան չի փոխեր իր հոգիէն։ Եւ՝ ազգայնական շարժումը, համաիսլամական ձգտումները, որ Սահմանադրութեան շրջանէն սկսեալ Թուրք նոր սերունդին համար գերագոյն իտէալ դարձած են, աւելի շեշտուած կերպով կ՚արտայայտուին Քէմալի առողին տակ։

Ցատկանշական է հետեւեալ խօսակցութիւնը, որ այս առթիւ տեղի ունեցած է թղթակցին եւ կրթական գործավարին միջեւ։

— Հարցում մը, եթէ կը ներէք պ. Նախարար։ Չէ՞ որ այս կէս միլիոն մանուկներուն տրուած կրթութիւնը զուտ ազգայնական հանգամանք ունի։

— Անշուշտ։

— Այն ատեն, ի՞նչպէս կը հաշտեցնէք այս ազգայնական միտքը ուրացումին հետ անցեալին, ուր Թուրքիա եղաւ աւելի մեծ, աւելի զօրաւոր, աւելի փառայեղ։

— Կը տեսնեմ որ համաձայն չենք «ազգայնականութիւն» բառի իմաստին մասին։ Եւրոպայի մէջ ազգայնականութիւն եւ աշխարհակալութիւն գրեթէ հոմանիշ են։ Մեր մօտ հակառակն է։ Թուրքիա երկար ատեն աստուածպետական եւ աշխարհակալական պետութիւն մը եղած է։ Երբեք այսօրուան մեր հասկցած ձեւով ազգայնական չէ եղած։ Ըսել կ՚ուզեմ թէ մեր պատմութեան ընթացքին, մեր վարիչները բոլորովին կը ծաղրէին ազգին կեանքը, ժողովուրդին պէտքերը։ Այսօր Մ. Քէմալի նշանաբանն է. ամէն բան ժողովուրդին համար եւ ոչինչ ուրիշներու դէմ։ Մեր հին ու փուճ աշխարհակալութիւնները այսօր սարսափ կը պատճառեն մեզ։ Ճիշդ է թէ մենք ազգայնական ենք, բայց միաժամանակ հակաշխարհակալական, այսինքն ժողովրդավար ենք ու խաղաղասէր։ Ահա՛ նոր կեանքը զոր կը տարածենք Անատոլուի դաշտերուն մէջ, շնորհիւ պայծառ, ճկուն եւ մատչելի գիրերով այս հրաշալի գործիքին, տպուած թուղթին։ Քանի մը դարու յետամնացութիւնը գարմանելու վրայ ենք..

— Ճի՞շդ է թէ «Էնկիւրի-փոքր Ասիա» մակագրուած նամակները ետ կը դարձուին։

= Անշուշտ։ Մենք ասիական պետութիւն մը չենք. պէտք է որ սորվին ասիկա։

— Ուրեմն, աշխարհագրական տեսակէտ՞...

= Ո՛չ։ Թուրքիա առանձին պետութիւն մըն է։ Մենք կ՚ուզենք Եւրոպացիներ ըլլալ, կ՚ըլլանք, եղած ենք արդէն..

Եւ փառք յաւիտեանս, ամէն ..

Ահա՛ թէ ինչպէս կ՚ուզեն ուրանալ անցեալը, սակայն միշտ կը մնան նոյն քառակուսի գլուխները։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, վերջերս վրացի եւ ազէրի գրողներ այցելեցին Հայաստան, եւ վայելեցին փոխադարձ այցելութիւն։

Հետեւեալ հատուածները կը քաղենք վրացի երիտասարդ գրողներէն Գրիգոլ Ռոբաքիձէի տպաւորութիւններէն, որոնք հրատարակուած են թէ վրացերէն եւ թէ հայերէն.—

ՀԻՆ ՀՈՂԸ

Առաջին անգամ, երբ ոտք դնում ես Հայաստանի հողը, զգում ես, որ գտնւում ես հին երկրում, հին հողի վրայ։

Լենինականի մօտով հօսող Ախուրեան գետը կտրում է անօթի նման ոլորուած ձորը։ Ներքեւ, գետի ափին՝ տարածւում է մի փոքրիկ գիւղ-«Հողէ» խրճիթներով, որոնք սունկերի նման բուսած են գետնի վրայ։ Հացիւ են նշմարւում։

Գիւղի կենտրոնում եկեղեցին է ցցուած, ժանգոտ-գեղնաւուն։

Գիւղին որպէս թիկնապահ կանգնած է մի բլուր, որի լանջերը զսպուած փղերին, աւելի շուտ՝ նրանց կճախներին։ Լանջերն ու ժայռերը ճաքճքւած են, երեւում է՝ հներում այդտեղ շինութիւններ են եղել։ Մի մեծ քարի վրայ նշմարւում է ուրարտական շրջանի թագաւորներից մէկի արձանագրութիւնը։

Պատմութեան կնիքը դրոշմւած է հողի վրայ։

Աչքիդ առաջ պատկերանում են անցեալ դարերը։

Հողը ննջում է. կարծես ուզում է անցեալը յիշել։

Այսպէս է Հայաստանը, համարեա ամէն տեղ։

Բնութիւնն այստեղ պատմութեան թանձրացեալ պատկերացումն է. ամէն քար ու փոս, ամէն սար ու ձոր — անցեալն է յիշեցնում։ Լեռների կտրուածքները, համախմբումը՝ յիշեցնում են հիերոգլիֆները, ձորի փոսը՝ ներքին աչքը։

Գաշտավայրերը նոյնպէս իւրայատուկ տեսք ունեն։

Կայ գեղեցկութիւն, բայց ոչ կինօ ժապաւէնի համար։ Բնութիւնն այստեղ հոգեւոր դաշտավայրի է փոխւում, նշմարւում է Հայաստանի դաշտավայրերում ծածկւած դէմքի գաղտնի աչքը։

Հայաստանի կուլտուրան բացւում-ծաղկում է՝ նման աղատ դաշտավայրերի։

Բնութիւնն ու պատմութիւնը՝ որպէս զոյգ ընկեր՝ աճում են միասին։

ՍԵՒԱՆԱՅ ԼԻՃԸ

կատարեալ «հրաշք», զարմանալի հրաշք։

Գիւղի կատարից նկատում ես — տարածւում է, թեթեւ թեքումով, անսահման տարածութիւն — աչքիդ չեն երեւում հեռու ափերը — նման հսկած շափիւղայի, թէ՞ զմրուխտի։ Երկարութիւնն է — 76 վերստ, լայնութիւնը — 20ից 35 վերստ։

Այս «անհամբերութիւնը» դաստիարակիչ է թւում։

Լեռների մէջ լիճ — 6346 ոտնաչափ բարձրութեան վրայ։

Այժմ եմ հասկանում Յովհաննէս Թումանեանի խօսքերի արժէքը եւ իմ ուխտը։

Այս լճից սկսում է բացւել քո մէջ ուսումնասիրութեան կծիկի թելը։

Եգիպտական շափիւղա՞, թէ՞ Հնդկաստանի զմրուխտ. չգիտես ո՞րն ընտրել։ Գերադասելի է շափիւղան, հազար տեսակ գոյներով, հազար տեսակ փայլփլումներով։ Հէքեաթային թեւերով շաղախւած շերտեր, կամ նախամարդկանց լճի մէջ թողած ձուկ որսող ցանցեր։

Լճի մակերեւոյթը — հայելի, հազարաւոր հայելիների փայլփլումներով։ Բնութեան ակն. Հայաստանի աչքը։

Ձախ կողմում լեռնաշղթաներ են բազմել - մուգ - կապտաւուն գոյների մէջ կորած, հսկայ լեռներ կպել-բաղխւել են լճին, փարւել նրան ամէն կողմից, անդրպատմական որսի կենդանիների նման կպել են լճին. ոմանք գինգերով, ոմանք այլ ձեւերով դինգերն ուզում են չորացնել լիճը, միւսներն ուզում են պատառոտել լիճը. սակայն զարմանալի ունակութեամբ քերւած են բոլոր որսի կենդանիները. լիճը աչքը — նրանց հայեացքը քարացրել է. քարացել մնացել են նաեւ դինգերը, ուրւականի նման քարացնկանգնել են բոլորը։

Այժմ անցնենք լեռներին — հսկայ լեռներին։

Նրանք օղակ են զարմ... հրաշ աչքի - Սեւանի։

Սեւանը մատանու մէջ... մած»։

Այս գեղեցիկ ու թանկ... ակնից աչքդ չես հեռացնում... տեւում ես ալիքների խաղ... մինչեւ նրա ափերը, որոնք... են լեռների լանջերին։ Լեռն... գագաթներին տեղ տեղ ձեան... քեր են երեւում, որոնց գիծ... րեւը շուրջպար են բանել... կաւուն ամպերը. ամպեր... բացւում է լազուր երկնակամ...

Դարձեալ մի սքանչելի... սարան։

Սեւանը միանում, անյ... նում է լազուր երկնակամարի... լիճը կորցնում է իր նկա... յատկութիւնը, դառնում է... բայլ։ Մատանու մէջ բ... ակն արդէն անսահմանելի... րածւում ընդարձակւում է... այլեւս սահմաններ չունի... ներ ու ժայռեր կորչում են... սողութիւնից։

Ցաւն ու վիշտը ճնշում... հոգիս։

Ուրախութիւնը, ծիծաղ... կանգնած է։

Սիրտս կարկւում է... նակ։

Սեւանը փայլփլում է... դարտոտ է՝ մարդկանց նման...

Լազուր երկնակամարից հ... եացքս նորից ձգում եմ փոք... րից մաղւում լճին։

Մի ուրիշ սքանչելիք.

Այժմ թւում է քեզ — ... երկնակամարից կտրւեց մի ... ւած եւ զմրուխտ, թէ շափ... դարձած՝ սփռւեց լեռնաշղթան... մէջ։

Լազուր երկնակամարը ... փոխւել։

Սիրտս երգել է զանգ...

Այսպէս է Սեւանը...

Չես կարող չուրախանալ ... ափին, չերգել։

Չես կարող չվշտանալ... չզարդուտել նրա ափին, չարտ... ւել։

Ու խնդում ես, եւ լա...

Այժմ լաւ եմ հասկա... Աւետիք Իսահակեանի, Հով... տանի խորունկ քնարերգու... նաստեղծութիւնների ժողովու... վերնագիրը —

«Երգեր ու վէրքեր»

ԳՐՔԵՐՈՒՍ ԼՈՒՍԱՆՑՔՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՆՈՒՑԻՐ, ԿՑԿՏՈՒՐ ՕՐԱԳԻՐ

(ՀԱՏՈՒԱԾ)

Երկու ընկերներ էին, երկու աղքատ մարդիկ։ Կը նստէին իրիկունները սրճարանի մը յառաջամասը, երկու սուրճի սկահակի առջեւ ու կը սկսէին խօսիլ հանգամանքներու մասին որ չէին ճանչցած։ Ցետոյ երբ յոգնէին, սեղանին վրայ կը դնէին բոլոր կարեւոր հարցումները, որ պատասխանի կը սպասեն եւ սակայն երբեք չէին պատասխաներ։ Մոլութեամբ ու երկչոտութեամբ կը դեգերէին բոլոր հարցերուն շուրջ ու կանգ կ՚առնէին գեղեցիկ նախադասութիւններու առջեւ՝ որոնցմով կը սպաննէին վայրկեանին գեղեցկութիւնը։ Երկու ընկերներ էին, երկու աղքատ մարդիկ։ Կարեւորը այն չէ թէ անոնք ամուսնացա՞ծ էին թէ ոչ, այլ այն որ կիներու ներկայութեան մէկը երկչոտ էր ու տժգոյն, միւսը յանդուգն ու չնական։ Երկուքն ալ պարտուած էին կեանքէն՝ ո՛չ թէ անոր համար որ աղքատ էին, այլ որովհետեւ երբեք հաշտ չէին ապրած իրենց գաղափարներուն հետ։ Երկու ընկերներ էին, երկու աղքատ մարդիկ։ Երբ նստէին իրարու քով՝ երջանիկ էին իրենց աղքատութեամբ։ Սեւ սուրճ մը կը բաւէր որ անոնց երեւակայութիւնը ճամբայ ելլէր ու ծխախոտին ծուխին մէջէն այդ ճամբորդութիւնը բացարիկ ու անկարելի բան մըն էր։ Երկու ընկերներ էին, երկու աղքատ մտաւորականներ, մէկը վրիպած, միւսը վրիպելու վրայ։ Համարակաց առելութեամբ մը կ՚առէին դիւրին յաղթանակները, ամէն յաջողութիւնները եւ յաղթական մարդիկը ու իրենց դառնութիւնը գեղեցիկ ու դատարկ նախադասութիւններով, ժամերով կ՚որոճային, սուրճի երկու սկահակի առջեւ։ Երկու ընկերներ էին, բսի, երկու աղքատ ու վրիպած մտաւորականներ։ Մէկը կ՚ըսէր։

— Կարեւորը ամէն ատեն նոյնը մնալը չէ։ Ի՞նչպէս կարելի է անընդհատ նոյնը մնալ։ Մեր շուրջը շատ մը հին շէնքեր կը փլին, Բարոյական հասկացողութիւններ կը մաշին։ Նորեր ծնունդ կ՚առնեն։ Մտածէ՛ փոփոխութեան մասին որ քանի մը տարիէ ի վեր տեղի կ՚ունենայ մարդկային գործունէութեան ասպարէզներուն մէջ։ Իսկ մենք կ՚ուզենք կառչիլ հին գաղափարներու, մենք մեզ բանտարկել խարխուլ շէնքերու մէջ...

— Կրնա՞ս երթալ մտածումիդ մինչեւ ծայրը ու ըսել թէ ապրիլը բարոյական է ու նպատակ։ Կարեւորը ինչպէս ապրիլը չէ, այլ ապրիլ ի՛նչպէս որ ալ ըլլայ։ Եթէ առիթը ըսելու քաջութիւնը ունենաս՝ կը հասկնամ քեզ...

— Տարօրինակ ես, կը յարէր առաջին խօսողը, անընդհատ ընթացքի մէջ եղած գաղափարները կը տանիս երեւակայութեամբ իրենց վախճանին։ Այդ աշխատանքը թող որ կեանքը ընէ։ Երբեմն կարելի է կէս ճամբան կանգ առնել։ Միշտ անհրաժեշտ չէ երկու թշնամի կողմեր իրարու դէմ հանել...

Երկու ընկերներ էին, երկու աղքատ մարդիկ՝ որ կը խօսէին այսպէս, իրիկունները, սրճարանի մը յառաջամասը, սուրճի երկու սկահակի առջեւ, մինչ ժամը կը յառաջանար ու մարդիկ կ՚երթային դիւրին ուրախութիւններու։ Անոնք բազմաթիւ անգամներ դեռ պիտի խօսին այսպէս, բազմաթիւ իրիկուններու ընթացքին, բազմաթիւ սուրճի սկահակներու առջեւ, մինչեւ որ խօսիլն ալ դառնայ աւելորդ...

.·.

Նամակի կտոր, Թուղթ մը որ ինկած է...

...Պզտի՛կ սիրելի, կրնաս հաւատալ որ քեզ տակաւին քիչ մը սիրելու ու վրադ գթալու համար է որ երկար ատենէ չեմ գրեր։ Հասարակվրէժխնդրութիւնը՝ հասարակ մարդոց յատուկկերակուրէ։ Ես այդ վերջին հպարտութիւնը ունիմ՝ ուրիշ կերակուրներով սնանելու, ուրիշ ճամբաներու ճամբորդ ըլլալու։ Ի՞նչ իմաստ ունի հիմա՝ երբ ամէ՛ն բան արդէն վերջացած է քեզի եւ ինծի համար, անգութ բաներ գրելը։ Նամակները թող մնան ուրեմն իրենց լռութեան եւ թշուառութեանը մէջ ու դուն մի՛ յուսար որ պարզ ու քնքուշ բառեր կրնամ գրել քեզի։

Եթէ գոնէ գեղեցիկ ըլլայի՛ր։ Սարդանի հրապարակին վրայ ռուսական կապելայ մը կայ. յաճախ իրիկունները՝ ընկերներով կը նստինք, սպասելով որ ննջելու ժամը հասնի, տաղտուկը մեռցնելու։ Մեր տրտմութիւնը կը կերակրենք անիմաստ էջերով։ Այդտեղ է որ ամէ՛ն իրիկուն կը հանդիպիմ գեղման երիտասարդ աղջկան մը։ Երբ նստած ըլլայ՝ կը կարծես թէ գեղեցիկ է։ Կեռ ու մութ յօնքեր ունի, վարսերը կիսալոյսին մէջ՝ տաք ստուեր մը կը թողուն աղարկ եւ ջերմ դէմքին վրայ։ Մէկ աչքը՝ քիչ մը աւելի մութ է և պզտոր քան միւսը ու լոյսին դէմ պաշտպանուած է միակնոցով։ Երբ ոտքի վրայ կը կենայ, սակայն՝ կ՚ուզես ըսել որ նստի։ Կանգը լայն է. երանքները հաստ են ու մարմինն վարի մասը անշուշտ լաւ կը յարմարի աղաքերցի։ Այդ աղջիկը անընդհատ քեզ կը յիշեցնէ, պզտի՛կ սիրելի, ու անընդհատ կ՚ուզեմ պոռալ, բարձր ձայնով ուղղակի անտանելի են այն կիները որ գեղեցիկ չեն ու կը ... ծեն գեղեցիկ ըլլալ...

Պէ՛տք է խոստովանիլ որ մենք ալ յանցաւոր ենք... ժիտ իր «Երկրային անուններուն մէջ կ՚ըսէ— կարեւորութ... նաթանաել, թող նայուածքիդ մէջ ըլլայ, եւ ոչ թէ նայած իր... Մինչդեռ մենք անընդհատ կը մոռնանք որ սիրոյ առարկ... կարեւորը, հապա մեր սիրելու ընդունակութիւնը։ Մանուկ... պէս պէտք է անգութ ըլլալ, ու մեր ծարաւը յագեցնելէ ... փողոց նետել խաղալիքը։ Ասիկա շատ լրջութեամբ կ՚ըսեմ։

Ամրան տօթը անտանելի է, պզտի՛կ սիրելի։ Գիտե՞ս, կը ... չե՞ս այն ծառուղին ուր առաջին անգամ քեզ վիրաւորեցի. ... կ՚անցնէի հոնկէ։ Ակացիներու բուները կարծես թէ մերկ էին ու ... մարմնի պէս աղարկ, ապիտակ։ Տաքէն՝ բուներն կեղեւները կը ... փին, ծառերը կարծես թէ մորթ կը փոխեն։ Մեծ ձանձրոյթ մը ... քաղաքին վրայ ու ամէն բան կարծես թէ կը հիննայ... Ամէ՛ն ... գացած է արձակուրդի. Յառաջի դռնապանուհին, մեր փողոցի ... ցագործը, քու սափրիչդ ու նոյնիսկ մեր բանուոր ընկերները ... նան գիշերները մեր փողոցը կատուներ կային՝ հիմա կորսուա... մարդ չի գիտեր ո՞ւր են։ Կարծես թէ կատուներն անգամ ... են արձակուրդի ու միայն մենք ենք որ հոս ենք, երկու ... կտոր չարժող մտաւորականներ։ Ասիկա շատ զուարճալի է ... պզտի՛կ սիրելի... Ու այս բոլորը կարծես թէ չէին բաւեր ... է նաեւ քեզի նամակ գրել։ Փողոցի երգիչ մը՝ տխուր ու միօր... երգ մը կ՚երգէ դուրսը— Ա՛ռ ասիկա, ծե՛րուկ, ու կլափ... խնդրե՛մ, կլափդ...

.·.

Գրքերէս մէկուն լուսանցքին վրայ գրուած է թէ՝

— Անտրէ Ժիտի «Դրամանենգները ինծի նման մարդի... Երբեմն իրապէս դրամաներզի հոգի կը զգամ։ Կարծես թէ ... կեղծ դրամ կը քշեմ՝ բազմաթիւ մարդոց պէս որոնց ... համարհանք ունիմ միայն։ Սուտ դրամի պէս եմ, շատ մը ... պէս, ու կը զգամ որ այլապէս ալ չի կրնար ըլլալ։ ... թշուառութիւն։

Ուրիշ տեղ մը գրուած է թէ՝

— Այսօր, ան մեկնեցաւ։ Մեկնելէ առաջ՝ անմարժէք ... պէս, առանց մեծ կարեւորութիւն ընծայելու տուածին ու ...

ճի՜շդ որ երգեր, ճի՜շդ որ վէրքեր։

Ճի՜շդ որ հոգին ու վէրքը միասին շաղկապուած։

Այժմ եմ հասկանում Յովհաննէս Թումանեանի տառածների իմաստը։

Լաւ է, որ ուխտս չդրժեցի, ցանկութիւնս կատարեցի։

Սեւանի լճում, այդ աքանչելի բիւրեղանման ակնում մեր Յովհաննէսի բանաստեղծական բազմազան ժպիտներն են երեւում։

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Էջմիածնի մասին հատորներ են գրուած։

Հոյակապ գրադարան-մատենադարանը, ամբողջ Արեւելքի փառքն ու պարծանքը։ Ցասը հազարից աւել ձեռագրերով։ Բազմաթիւ թ. նկարէք գրքեր՝ անգնահատելի մանրանկարչական նմոյշներով։

Էլ ի՞նչ աւելացնեմ։

Ցայտնի են — Հռիփսիմէի վանքը — զարմանալի մի նմոյշ է հայկական հին քանդակագործութեան, հին ճարտարապետական ոճի։

Շատ բան է գրուած նաեւ Էջմիածնի տաճարի մասին։

Մի բան սակայն կարեւոր եմ համարում ինքս աւելացնել։

Ճարտարապետական տեսակէտից այս վանքն այնպէս է կառուցուած, որ կարծես թէ՝ ոչ թէ հողի յատակից եւ գետնի վրայ է կառուցել, այլ ամբողջ վանքն ի՛ջեցրած է գետնին՝ որպէս քարէ գանձ։

Այսպիսի տպաւորութիւն է գործում։

Էջմիածնի մօտ անտառ կար. ջնջուած-աւերուած է տասնըմէկ տարի առաջ գաղթականների կողմից սակայն ոչնչացել են նաեւ իրենք՝ գաղթականները։

30,000 անտէր-անտիրական գաղթականներ, բնաւեր եղած՝ սովի ու բազմազան հիւանդութիւնների ճարակ դարձան նոյն Էջմիածնի պատերի տակ։

Պատմութեան սարսափնե՜ր, պատմութեան զարհուրա՜նք...

117 — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ

(Երթողրուլի շրջանէն)

Մեր չամլըխին արեւը,
Մեր ծառերուն տերեւը,
Կաքաւ եկաւ վերեւը,
Առին փախան դեւերը։

Մեր դաշտերուն ծաղիկը,
Մեր վարդերուն գոյները։
Խնծորներուն կարմիրը,
Գեղակերտեն կամարը։

Ծուէն ծուէն կ'ելլէ ծուխ,
Ամպերուն մէջ թուխ ու մուխ,
Շանթը կ'իյնայ կայծակով,
Կաքւիկ փախչի մեծ վախով։

Անձրեւ կուգայ երկինքէն,
Թափ թափ կ'ըսէ վերեւէն,
Տիրանիկը կը բացուի,
Երեք գոյնով կը լեցուի։

Լուռ գիշեր է լուսինով,
Գեղջուկ մը իր թագներգով,
Հովիւ կարօտ խայտանքով,
Աղջին գըտած օրհնէնքով։

Փուշ վարդերու ծառին մէջ,
Կանաչութեան զովին մէջ,
Կեր ու խումբ ցաղին մէջ,
Կարօտ-նազըլըն կալին մէջ։

Գիշեր անցաւ կամացիկ,
Լոյսը եկաւ անուշիկ,
Առտուն կանուխ իմացան,
Լըսողները նեղացան։

Բայց, քաղցրրիկ մեղեդին,
Կարօտ-նազըլըն երգեցին,
Երջանկութեան օրերու,
Հիմնաքարը դըրեցին։

Հաւաքեց՝ Կ. Սեւեան
Մարսէյլ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆՈՐ ԴՊՐՈՑ

Քանի մը շաբաթ առաջ, արձանագրեր էինք գրական նոր դպրոցի մը հիմնադրութիւնը — Populisme — ղեկավարութեամբ Անտրէ Թէռիվի։ Թէ ի՞նչ կրնայ ըլլալ անոր ճակատագիրը դժուար է ըսել բայց արդէն ան սկսած է հետաքրքրութիւն առթելու իր շուրջ։ Այդ մասին Մարսէլ Պուլանժէ կը գրէ «Figaro»ի մէջ.

—«Ժողովրդապաշտ նոր գրողները կ'առաջարկեն նկարագրել մանաւանդ ժողովուրդին բարքերը — ո՛չ անշուշտ Զոլայի եղանակով, որ արդէն շատոնց հինցած է։

«Բայց ինչո՞ւ ժողովուրդին եւ անոր այնքան հետաքրքրական ու նաեւ կ'երեւի, այնքան ինքնատիպ բարքերուն հանդէպ այս ճաշակը։ Որովհետեւ, կ'ըսէ Լէոն Լըմօնիէ, ալ ձանձրացած ենք շքազարդ անձերէն եւ սնոպ գրականութենէն։»

Մարսէլ Պուլանժէ կ'ընդունի թէ ժողովուրդը ամէն ինչ ունի հմայելու համար տաղանդաւոր գրագէտ մը, ինչպէս Անտրէ Թէռիվ։ Բայց ժողովուրդը այն ատեն միայն կը յուզուի թերեւս, երբ բացէիբաց իրեն ցոյց տրուի «հզօր հոգեզգացումները զորս իր մէջ կ'արտադրեն քաղաքականութիւնը — իր կրօնքը — կամ Բանւորա-Գիւղացիական գրամատուն նման պատահարները»։

ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

La Revue de Genèveի մէջ, Ժ. Հոֆմանն փափին հմտալից յօդուածով մը կը հաստատէ թէ ինչ որ ամէնէն աւելի կը վնասէ խաղաղ գրողներուն, Ֆրանսացի գրողներու օտարական ազդեցութիւնն է։

— Այս երկու գրականութիւններուն միջեւ կայնոյն հակադրութիւնը ինչ որ երեւակայական պարագաները խոր եւ հաճելի կերպով եւ վաւերական դէպքերը իմաստութեամբ եւ պերճախօսութեամբ պատմելու արուեստներուն միջեւ, եւ գրեթէ միշտ՝ քիչ մը սենսարիկ, հոգեբանական եւ բարոյական վերլուծումներուն եւ յորդուն կեցին միջեւ։ Անկարելի է մտաբերել խաղացի վէպեր մը կամ Մոնթենյը։ Բայց կրնա՞նք երեւակայել Ֆրանսացի ցնծէ մը։ Երկու ազգերէն իւրաքանչիւրը ունի իր ամուր գիրքերը։ Զգուշանանք մրցելէ միւսին հետ, այն բանին համար որ կը գտնենք թէ մեր մէջ տկար եւ հարուստ է խաղացի մը — օրինակ — երբեք չպիտի կրնայ բարձրանալ Ֆրանսական նրբամտութեան, այն արձակ եւ մերթ խոր թեթեւութեան, որ այս գրականութեան մեծ մէկ մասը կը դարձնէ այնքա՜ն հաճելի։ Եւ նոյն կերպով, չպիտի կրնանք տալ վէպեր, որոնք գլեն Պալզաքի կամ Ֆլօպէրի վէպերը։ Բայց ատոր համար, պէ՞տք է որ յուսահատինք։ Ինծի կը թուի թէ խաղական գործերու յաճախ վեհ ու լեցուն «խոյութիւնը» նաեւ անոր պերճախօս խոսութիւնը առաւելութիւններ են, որոնց արժէքը պէտք է լաւ գնահատել եւ որոնք աւելի արժանի են հիացման»։

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

Միացեալ Նահանգներու մէջ, երեւան ելած է մեծ գայթակղութիւն մը, որ կրքոտ մեկնաբանութիւններ կը գտնէ ամերիկեան եւ անգլիական մամուլին մէջ։ Գայթակղութիւնը կապ ունի ծովային ուժերու սահմանափակման խնդրին հետ, որուն շուրջ համաձայնութեան գալու ձգտումով, 1927ի յուլիսին, Ժընեւի մէջ, խորհրդակցութեան նստեր էին Ամերիկա, Անգլիա եւ Ճափոն։

Ամերիկայի ներկայացուցիչ էր Շիրըր որ խորհրդաժողովին մէջ, ամերիկեան շահերը պաշտպանելու իր կորովով, ջերմ համակրանքը վայելեց այն ատեն, իր հայրենակիցներուն։

Բայց, ահա, քանի մը օր առաջ, յանկարծ երեւան ելաւ թէ այս հայրենասէր մտադրէտը գործեր էր նաւային մեծ ընկերութիւններու հաշւոյն, փոխան խոշոր գումարի մը, խորհրդաժողովին մէջ պաշտպանելով ընկերութեան տեսակէտները։ Ընկերութեան տէրերը իրեն խոստացեր էին 25,000 տոլար, ինչպէս կ'ըսեն իրենք, — 250,000 կը պնդէ Շիրըր։

Խորհրդաժողովէն յետոյ, Շիրըր պահանջեց իր ամբողջը, բայց որովհետեւ, նաւատէրերը դժկամակութիւն ցոյց կուտային վերջին պահուն, Շիրըր ուրիշ միջոց չգտաւ եթէ ո՛չ երեւան հանել գաղտնիքը որ խաղացեր էր 1927ին։ Բայց խնդիրը հոդ եւ իրմով չվերջանար։ Շիրըր միակ չէր անշուշտ, մեղսակիցներ ալ ունէր։ Նաւատէրերու շահը կարենալ պաշտպանելու համար, ձեռք անցուցեր էր «կապոյտ տետրակ» մը որ միայն ծովային բարձր պաշտօնատարները կրնան ունենալ եւ որուն մէջ արձանագրուած է ամբողջ աշխարհի ծովային ուժերու վիճակագրութիւնը։

Ինչպէ՞ս ձեռք անցուցեր էր այդ «Կապոյտ տետրակը»։

— Նորապս մեկնելէս երկու օր առաջ, կը բացատրէ Շիրըր, բնակարանս իմ անունիս ձգեր էին ծովային նախարարութեան պաշտօնական պահարան մը, ուր՝ ներփակեր էին «Կապոյտ տետրակը»։

Ո՞վ էր որ այդ կարեւոր վաւերաթուղթը յանձներ էր Շիրըրի, դեռ յայտնի չէ. բայց, արդէն երեւան ելած է թէ չորս ծովակալներու կողմէ, գաղտօրէն իրեն յանձնուած են կարեւոր թղթածրարներ։

Այս դէպքն է ահա որ մեկնած տալու կուտայ Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մամուլին եւ կուգայ անգամ մը եւս ապացուցանել թէ զինաթափում եւ խաղաղութեան ամրապնդում կը մնան անհասանելի ամբոխներու կարօտը, քանի ընկերային ու քաղաքական կեանքի նժարը կը մնայ Ոսկի Հորթին քուրմերուն ձեռքը։

Իր չորեքշաբթիի նիստին մէջ, ամերիկեան ծերակոյտը քուէարկած է Պորահի բանաձեւը, որ քննութիւն կը հրահանգէ Շիրըրի համար։ Ծերակոյտի ծովային յանձնախումբը արդէն սկսած է գործի։ Քննութիւնը պիտի կատարուի ո՛չ միայն Շիրըրի Ժընեւի մէջ կատարած դերին մասին, այլ նաեւ Ուաշինկթընի խորհրդարանին մէջ, զինաթափութեան դէմ անոր մղած պայքարին մասին։

Շիրըր յայտնած է թէ նաւային երեք ընկերութիւններ «գնած են իր գործունէութիւնը» Ժընեւի մէջ։

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Ցայտնի է թէ հանքային կացութիւնը Անգլիոյ մէջ, պիտի կնճռոտի ներկայ տարուան վերջերը, երբ վերջ գտնեն տեղական ժամանակաւոր համաձայնութիւնները ներկայիս կը կիրարկուին արդէն գործադրուելէն ի վեր։ Կացութիւնը աւելի պիտի կնճռոտի անով որ հանքագործները կը պնդեն ու կը պահանջեն որ աշխատանքի ժամերը իջնան 7ի, 8 ժամուան վրայ վարձքի հաշուով։

Հանքատէրերը արդէն, նախապէս մերժեր էին այս հիման վրայ որեւէ վիճաբանութիւն ու դարձեալ կը պնդէն։ Հանքագործներու Դաշնակցութեան կեդր. կոմիտէն նիստ գումարեց երէկ, խորհրդակցելու համար այս խնդրին շուրջ ու որոշեց հրաւիրել հանքատէրերու ներկայացուցիչները որ հանդիպում մը ունենան գործաւորներու պատուիրակութեան հետ, միասին քննելու համար կացութիւնը ընդհանրապէս եւ հիմը դնելու համաձայնութեան մը։

Այս մասին, հրատարակուած զեկոյց մը կը յայտնէ թէ հանքագործներու Դաշնակցութիւնը գիտէ թէ կառավարութիւնը կը պատրաստէ օրինագիծ մը, աշխատանքի ժամերու, թոշակներու եւ ազգայնացման մասին։ Բայց սով հանդերձ, ան համամիտ է որ հիմակուց իսկ երկու կողմերը գլխովին աշխատանքի տեւողութեամբ, 1930էն առաջ համաձայնութիւն մը կնքելու մտադրութեամբ։

Եթէ հանքատէրերը մերժեն հանդիպում մը ունենալ բանուորներուն հետ, կառավարութիւնը մտադիր է պաշտօնապէս հրաւիրել երկու կողմերը։

ԲՈԼՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Սուրիոյ եւ մասնաւորապէս Հալէպի կրթական վիճակին բարձրացման մասին «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած կոչին իբր հետեւանք, կարգ մը սրտցաւ հայրենակիցներ ծրագրած են կազմել առժամեայ օժանդակ մարմին մը, նպատակ ունենալով կառուցանել դպրոցի շէնք մը։

Կը խնդրուի Հայր. Միութիւններէն, Հայ Ցեղանց Միութենէն, Զ. Ե. Ո. Միութենէն եւ այլ Միութիւններէ մէկ մէկ ներկայացուցիչ ղրկել խորհրդակցական ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ 61 rue M. le Prince, Ֆլորիալի վերնայարկը, 22 սեպտ. կիրակի, ժամը 2ին։

Կը հրաւիրուին նաեւ բոլոր հետաքրքրուող հայրենակիցները։

…ութեամբ մը որ յուզեց զիս՝ գեղեցիկ նուէր մը տուաւ ինծի։ Խոստացաւ նաեւ որ երկարօրէն պիտի գրէ. տուն հասածին պէս, ու …ւանկար մը պիտի ղրկէ՝ իր պատանութիւնը յիշեցնող։ Մեր …երկրին մէջ, մեծ եւ կապոյտ ջուրեր կան, կ'ըսէր, եւ մեծ ծառեր …տիրութեամբ կը կախուին լճեզերքներուն վրայ։ Մեր աղաքը …բարձրահասակ են, պայծառ ու մաքուր աչքերով։ Վեց ամիս ձիւն …կայ մեր տուներուն վրայ՝ անպարագիծ, սպիտակ լռութեամբ …ձին. անհալ ձիւն։ Մեր երկրին մէջ լռութիւնը օրէնք է, կ'ըսէր …կապոյտ աչքերը յառած աչքերուս, բոլո՛րս լռութեամբ կ'ապ…ինք ու լռութեամբ կը սիրենք. ասիկա շատ կարեւոր է. կը հասկնաս, չէ՞…

Ո՛չ մէկ բան ալ չէի հասկնար ու գիս չէր հետաքրքրեր թէ …րենց երկրին մէջ ի՞նչ կայ։ Կարեւորը իր ներկայութիւնն էր …ու, զուսպ նկարագրով, ոսկեհնչուն դրամի մը պէս զուտ ու մա…ուր աղջիկ մըն էր։ Իր ներկայութեան անընդհատ կը յիշեցնէր …ցինքիս թէ կեանքը պէ՛տք է անկեղծութեամբ ապրիլ, կեղծ …ամի պէս տուտ չհնչել ու արարքներէս՝ այնպէս ընել որ ամօթ …ղաս։

Անգամ մը, առաւօտեան երեքին, զինքը կ'առաջնորդէի իր …նակը։ Փանդոկին դրան առջեւ կեցանք։ Փողոցը լուռ էր. մութ, …րծես թէ մեծ ամպեր կ'իյնային սալայատակին վրայ։ Ձեռքը …ող էր ձեռքիս մէջ։ Ըսի։

— Ձեռքդ պաղ է՝ ձեր երկրի ջուրերուն պէս։

— Ձեռքս պաղ է, բայց սիրտս տաք, ըսաւ լռութեամբ, գիշեր բարի…

— Մինչեւ վաղ առաւօտ մի՛ մոռնար զիս, ըսի ժպտուն ու …կուփն երբ առաւօտը արթննաս՝ յիշէ՛ զիս…

— Լա՛ւ, ըսաւ լռութեամբ, գիշեր բարի…

Հիմա որ մեկնած ես երբ կը յիշեմ քեզ, հանդիսաւոր խա…ղութիւն մը կը համակէ հոգիս։ Լուրջ ու ազնիւ մարդ մը կ'ըլ…մ ու քու մասիդ խօսելու համար՝ կը փնտռեմ խաղաղ ու մա…ուր բառեր։ Այս կերպարանափոխութեան ի՞նչ անուն կուտան, …ձեր երկրին մէջ ուր մարդիկ լուրջ են միշտ…

— Սէ՜ր, սէ՜ր, մի՞թէ կրնայ պատահիլ որ անգամ մը եւս …նկիպս քեզի ճամբուս վրայ. .

Ուրիշ գրքի մը՝ լայն լուսանցքին վրայ գրուած է թէ՝

— Ուրախութիւն չկայ զուգաւորման մէջ եւ ո՛չ ալ առողջ հաճոյք. գոնէ հիմա՝ երբ արդէն տարիներու սեռային կեանք ունիմ ետեւս։ Երէկ աղջկան մը հետ էինք, առանձին, սենեակի մը կիսալոյսին մէջ։ Երէկ ու այսօր տխրութիւնս միայ նոյնը։ Երջանկութիւնը միշտ հեռուն է, հեռաւոր ամպի մը պէս ու խաղաղութիւնը անկարելի։ Մէկ ուժեղ ու մեծ հաճոյք կայ մեր կեանքին մէջ — գաղափարական անհաշտ ու անզուսպ պայքարը։ Ցաղթել, անընդհատ յաղթանակ տանիլ՝ գձուձ ու ստոր բնազդներու, թշուառական մարդոց, անարժէք իրերու եւ զանցառելի ցանկութիւններու վրայ։

Այս յաղթանակը անշուշտ տեղի պէտք է ունենայ գաղափարներու եւ արեան գնով։ Որովհետեւ գիւրին յաղթանակը կը նմանի զուգաւորութեան՝ առանց ուրախութեան ու առանց առողջ հաճոյքի։

Քանի մէջ էջ անդին, լուսանցքին վրայ գրուած է թէ՝

— Սահմաններ որոշողը դուն չես։ Սակայն իրաւունք ունիս քու սահմաններդ դուն գծելու։ Քու գէշդ՝ զուցէ ուրիշին բարին է։ Ի՛նչ որ անպէտ աղանդեր է ու չնչին կերակուր քեզի համար՝ ուրիշին համար կրնայ ըլլալ համադամ։ Լաւն ու գէշը՝ որոշուած էր երբ դուն եկար աշխարհ, ասիկա մի՛շտ պէտք է կրկնել, եկար աշխարհ որովհետեւ՝ հեռաւոր սիրոյ գիշերուան մը մէջ էգ մը եւ արու մը կցուեցան իրարու, լրացնելու համար իրենց ճակատագիրը։ Ասիկա յարգանքի պակաս չէ դէպի քու ծնողքդ այլ իրողութեան պարզ ճշդում։

Այսօր լաւ օր էր։ Ընկերոջ մը հետ գացինք սրճարան մը՝ զով ու կամարակապ։ Որկին պէ՛տք է որ երթամ հոդ՝ օր մը, որ եւ է օր մը, տարուան երեք հարիւր վաթսունը հինգ օրերէն՝ օր մը։ Յետոյ ուրիշ ընկերոջ մը կինը տեսայ որ գեղեցիկ թուեցաւ այսօր ինծի։ Անշուշտ օրուան լոյսէն էր։ Բերանը քիչ մը մեծ էր, լայն ճեղքուած, թեթեւօրէն ներկուած եւ ես անընդհատ նայեցայ ատամներն բերնին որ պզտիկ էր, անարիւն, առանց անեղի։ Ու մտածեցի որ իմ բերանս արտասովոր կերպով կը յարմարի այդ զուակներ ունեցող կնոջ ծիծղուն բերանին։ Ես կը խնդրեմ ձեզմէ որ ներող ըլլաք՝ իմ այսօրէն ցանկութեանս համար։

Սեւ ու թափանցիկ շղարշին տակէն կ'երեւար իր մերկ բազուկը։ Գրեթէ ուսին վրայ խալ մը կար եւ ուրիշ մը դաստակին քիչ մը վեր։ Ձախ դաստակին վրայ ունէր թանգ եւ փայլուն ապարանջան մը։ Ու կարծեմ գոհարներ ու մատանիներ մատներուն վրայ։ Ձեռքերը անշնորհ էին սակայն, կարծես աշխատաւոր կնոջ գերի ու լքուն ձեռքեր էին, մաշած աշխատանքի վրայ։ Ու յետոյ՝ անիմաստ ու հաճելի ծիծաղ մը ունէր։ Նայուածքը նոյնպէս անիմաստ էր ու հաճելի՝ ընկերոջ այդ կնոջ։ Բայց պէ՛տք է կանգ առնել հոս։ Դարձնենք գրքին թերթերը…։

⁂

Սովորական բաներ…

Նոյն գրքին լուսանցքներուն վրայ գրուած է թէ՝

— Անընդհատ ինձմէ դուրս պատահած բաներ՝ կուգան ու կը խանգարեն կեանքիս սովորական ընթացքը։ Կարծես թէ ես իմ արարքներուս տէրը չեմ։ Ուժեր կան որ կը խուսափին հսկողութենէս ու հրապարակ կուգան ճակատագրական վայրկեաններին հաշիւներս ի զերեւ հանելու համար։ Կեանքը լաւ կազմակերպուած չէ։ Անկախութիւնը անիմաստ ու զուր բառ է։ Տերեւը կախուած է ծառէն, ծառը կը յենու հողին։ Ու մենք՝ աշնան տերեւներ ենք հողին բերանը։ Գիտե՛մ որ այս վերջին նախադասութիւնը սովորական է բայց ես արտասովոր բառերու պէտք չունիմ՝ սովորական բան մը ըսելու համար։ Մնաց որ կեանքը ինքը արտասովոր բան մը չէ։ Հազարամեակներ առաջ երկրի կեղեւին վրայ նոյն արարածներ կը խլրտէին ու հազարամեակներ յետոյ ուրիշ մարդիկ պիտի գան աշխարհ նոյն սովորական բաները ընելու։ Արդէն կեանքը իմաստ կը ստանայ սովորական բաներով։ Ամէ՛ն տարի նո՛յն եղանակին՝ ծաղիկները կը ծլին, նորածին գառնուկները կը մայեն արօտատեղիներուն վրայ ու կատուները կը կցուին մարտ ամիսէն, պատուհաններուն տակ…

Ամէ՛ն օր՝ օրը պիտի երթայ իր վախճանին, ես պիտի խմեմ, ան պիտի ընթրէ ու միւսը պիտի պառկի իր կնոջ հետ երբ մանուկներուն ձայները ընկղմին լռութեան մէջ։ Գիշերուան ընթացքին բազմաթիւ մանուկներ պիտի ծնին, աղաբերքի ճիչերը պիտի խառնուին հոգեվարքի հոնգիւններուն։ Վաղ առաւօտ բոլո՛րս ալ պիտի արթննանք։ Կարծեմ թէ հարկ չկայ շարունակել որովհետեւ կ'ըմբռնէք թէ բոլո՛րս ալ պիտի վերսկսինք նոյն բաները՝ նոյն տենդով կամ ձանձրոյթով։ Ես պիտի խմեմ, դուն պիտի ընթրես ու միւսը պիտի պառկի իր կնոջ հետ՝ երբ մանուկներուն ձայները ընկղմին լռութեան մէջ։ Ժամացոյցը թէ՝ թիք թաք, թիք-թաք, թիք-թաք, հին երգ է այս, հին եղանակ, թիք-թաք, թիք-թաք…

Օ՛ կլափը փակէ, խնդրե՛մ, կլա՛փը…

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԴԱՇՏԱՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՌՈՊԷՆՍՈՆԻ ՄԷՋ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ "ԵՐԿՈՒՆՔ„Ի

Այսօր Կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ կէս գիշեր

AUX GRANDS - ARBRES, CHEZ FIQUET- *ՌՈՊԷՆՍՈՆ*

կը խօսի՝ Պ. ԵՐ. ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Երգ, արտասանութիւն, եւրոպական պարեր, գիշերը՝ հրավառութիւն, ՋՈՒՐԻ ԿՈՒԺՈՎ ՎԻՃԱԿ, ԴԵՂԻՆ ԱՂՋԿԱՆ ՓՆՏԸ, անակնկալներ եւայլն: Փոքրիկներու համար մասնաւոր խաղավայր, օրօրոց եւ փայտէ ձիեր: Ընձրեւի պարագային պատսպարուած վայր: Ջուր պիւֆէ: Պարտէզին տնօրէնութիւնը տրամադրած է ծառերու վրայ շինուած ճամբրաներն տաղաւարները որոնք պիտի լուսաւորուին գիշերը: Կը նուագէ *ԹԱՌԻՍՏ ԱՐԴԱՐ*.

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— *Շոգեկառք Լիւքսէմպուրկի եւ Տանֆէր - Ռոշըրոյի կայարաններէն, եւ հանրակառք՝ Փորթ տ'Օրլէանէն: Մուտքը ազատ է:*

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

ՇՔԵՂ ԵՒ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ-ի փարիզի շրջանային վարչութեան կողմէ, եւ մասնակցութեամբ փարիզի, շրջանի, արտասահմանի, եւ ֆրանսայի գաւառներու Հ. Մ. Ը. Մ-ի մասնաճիւղերու, հայ մարզական միութիւններու, ինչպէս նաեւ դպրոցասէրի սանուհիներուն:

Նախագահութեամբ Եւրոպայի կաթող. պատուիրակ ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆԻ

Օրուան թագուհի՝ ՏԻԿԻՆ Ա. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 29 ՍԵՊՏ. 1929 ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2ին STADE PETIT-JEAN (PORTE DE PICPUC)

ցիսուն հոգինոց ֆրանսական ֆանֆառի խումբ մը կը նուագէ հայկ. եւ եւրոպական եղանակներ

Գին՝ Ա. կարգ 20, Բ. կարգ 10, մուտք 5 ֆր.: Տոմսերը այժմէն կարելի է հայթայթել, Լիլա, Յիւրիա, Գաթիսթ, Արաւ, Օրապաեան, Բազմավէպ ճաշարաններէն, Պէլվիլի Արթինեան նպարավաճառատունէն, եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր մասնաճիւղերէն:

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ *Օթոպիւս՝* AY *Կար տիւ Նորէն,* AU *Սէն Լազարէն, Թրամուէյ Րէփիւպլիքէն եւ իջնել* Porte de Picpus. *Մէթրօ՝* Daumesnil:

ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐ, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Մօտ օրէն Ամերիկայէն քաղաքս կը հասնի ծանօթ դերասան *Ս. ՍՈՒՐԱՔԵԱՆԻ* ղեկավարութեամբ հայ տրամա - օփէրաթային խումբը: Պիտի տրուի միայն երկու ներկայացում:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

VELEDIAN & ZINN

ESCHENHEIMER ANLAGE 22

FRANKFURT A. M. (ALLEMAGNE)

Ամէն տեսակ ապրանքներու ներածութիւն եւ արտածութիւն, գոմիսիոն եւ ներկայացուցչութիւն:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

39 Bld. de Strasbourg (կառ. տը Լ'էսթի եւ Նորի մօտ)

Métro: Château d'Eau *Հեռ.* Prov. 69 38

Մասնագէտ բժիշկներ կը դարմանեն հին եւ նոր ջերմամերգութիւնը, փռոսթաթիթը, բէթրէսիմանը եւ անկարողութիւնը: Դարմանում՝ պատուաստով եւ ելեկտրաբուժութեամբ: Քննութիւն արիւնի եւ մէզի … [illegible] *Կիր. եւ տօն օրեր* [illegible] 12

Եթէ կ'ուզէք փոխառութիւն կնքել ձեր շինել տալիք տուներուն համար, ձեր շահը կը պահանջէ դիմել՝ Գ. Նշանեանի եւ իմանալ անոր ձեռնտու պայմանները: 51 Bld. Blanqui. Paris (13e).

Ծախու է *սափրիչի խանութ մը հայաշատ կեդրոնի մը մէջ, խիստ նպաստաւոր պայմաններով: Մանրամասնութիւններու համար դիմել Հ. Աբելեանի,* 226 Rue Lafayette. Paris (10e).

Գործ կը փնտռէ *պատուաւոր եւ աշխատասէր հայ կին մը տնական աշխատանքներու համար: Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան:*

Հոկտեմբերին հրապարակ կ'ելլէ

ԿԱՎՌՕՇԻ 1930Ի ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Գին՝ 40 ֆրանք, Ամերիկա 2 տոլար: Մեծաքանակի համար հարիւրին 25 զեղչ: Ապսպրանքներու կէսը պէտք է կանխիկ ղրկել:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն իրենց ապրանքները բերել տալ ուզողներու օրինական հետապնդումներ եւ խորհուրդներ, ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական զանազան գործերու կարգադրութիւն:

Դիմել՝ Kh. Kébabdjianի, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine): Tél. Défense 00-39:

EMPIRE Սինեմա-Հոլ՝ 37 Av. Wagram

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, *Մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արիւնի եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմամերգ.) եւ վարակ: Մասն. լաբորատուար: Խորհուրդ եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր* 9—12, 2—8 *Կիրակի*9 – 12.

Cirque de Paris	Էքսէլ միլիոն	ամենալաւ ու ամենը	2-14 ֆրանք

ՃԱՇԵՑԷ՛Ք ԵՒ ԸՆԹՐԵՑԷ՛Ք

BOULANT

ՃԱՇԱՐԱՆ ՊՈՒԼԱՆ

Չետեւեալ չափաւոր գիներով

12 ֆրանք՝ 34 Bld. St. Michel

16 ֆրանք՝ 1 Bld. Montmartre

18 ֆրանք՝ 35 Bld. des Capucines

Տք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, թուղթերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր.ն ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.էն: 62 Ruede la Rochefoucauld *բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ.* Nord-Sud: Pigalle.

ԳԱՐԵՋՐԱՏՈՒՆ VETZEL

1 Rue Auber

(Place de l'Opéra)

ՆԱԽԱՃԱՇ, ԸՆԹՐԻՔ

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԳԱՐԵՋՈՒՐԸ

WAGRAM AUTO

Կ'ապահովէ արտօնագրի առաջումը երկու հարիւր ֆրանքով: 73bis Av. de Wagram, Մէթրօ Ternes, *Հեռ.* Wagram 02-30. 63 Av. Gde. Armée, *Մէթ.* Maillot, *Հեռ.* Passy 79 43, 149bis Bd. Villette, *Մէթ.* Aubervilliers, *Հեռ.* Nord 27.80.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՑՆԾԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՈՒՐԱԽԱՑԷ՛Ք

ԲԱՅՈՒԵՑԱՒ...

ՃԱՇԱՐԱՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ՝ ԿՈՎԿԱՍԸ

23 Rue de la Huchette, Métro ST. MICHEL

ժամը 11-30էն մինչեւ առաւօտեան 2ը ձեր տրամադրութեան տակ է

«ԿՈՎԿԱՍ»ի մէջ կը գտնէք կերակուրներ՝ տաք ու պաղ եւ աղանդերներ, որ կը պատրաստուին վարպետ խոհարարներու կողմէ:

Գեղարուեստական նոր ծրագիր:

Թառիստ փորձ կը ղեկավարէ լարաւոր օրքեստրը: Պ. Աղ. Նաւասարեան՝ կովկասեան եւ Տիկ. Օլգա՝ կ'երգեն ռուսական եւ եւրոպական ռոմանսներ:

ԱՌԱՏ ԸՄՊԵԼԻՔ *ԲԱՐԵԽԻՂՃ ԳԻՆ*

Տնօրէն Ազնաւուրեան

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ԴԵՐՁԱԿ ՔՈՒՓԷՕՐ ՄԸ

Վաճառատան կեդրոնին համար կ'ուզուի վարպետ գերձակ քուփէօր մը, գոհացուցիչ ամսական: Տեւական գործ: Ծրի կը տրամադրուի օդաւէտ երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց: Մանրամասնութիւններու համար գրել. A. Hadjian, Manufacture de Vêtements, 40 Bld. Jean-Jaurès, Draguignan, (Var).

ԱՄԷՆՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԱ՛ԿԻՑ, եթէ կը փափաքիս հող եւ տուն մը ունենալ Մարսէյլի մէջ կամ շրջակաները, դիմէ իսկոյն Comptoir Régional 3 Rue d'Italie, (առաջին յարկ), Մարսէյլ, ուր պիտի գտնես ամէն դիւրութիւն, հիւրասիրութիւն քաղկին յարմար: Մէկ անգամ այցելելը բաւական է համոզուելու համար: ընդունելութեանց ժամ 9—12 15—19: Թէլէֆոն Քոլպէր 53—91: Մարսէյլ:

ՃԱՇԱՐԱՆ ԱՐԱՐԱՏ

24 Rue des Carmes, Paris Ve. Մէթրօ՝ Սէն-Միշէլ կամ Օտէոն Տէր եւ Տնօրէն *ՅՈՎՀ. ՓԱԼԵԱՆ*

ԱՐԱՐԱՏ ճաշարանը կոչուած է դառնալ ժամադրավայրը բոլոր հայրենակիցներու, որոնք համեղ եւ խնամուած կերակուրներու հետ միասին պիտի գտնեն հայկական տաք մթնոլորտ մը: *Ճաշ կը տրուի առաւօտեան ժամը 11էն մինչեւ կէս գիշեր:* Կերակուրները կը պատրաստուին կայսերական պալատի նախկին խոհարարին կողմէ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՐ ՓԼԱՔՆԵՐ

8 Rue Jouy-Rouve Մէթրօ Belleville Թրամուէյ 26 & 5	*ՀԱՅԵՐԷՆ ՅՈՒՆԱՐԷՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ* ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ **VAHRAM** Ուր պիտի գտնէք ձեր փնտռած ամէն տեսակ *շարքինները, կազէնները* եւ *օփէրէթները*՝ երգուած հանրածանօթ արուեստագէտներու կողմէ, ամէն օր մինչեւ գիշերուան 10.30: կ'ընդունինք ապսպրանքներ արտասահմանէն:	8 Rue Jouy-Rouve Օթոպիւս BN N BF

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԼ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ԱՊԱԳԱՆ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵՑԷ՛Ք ՁԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

UNION ընկերութիւնը, ենթակայ պետական հակակշռի, որ հանրածանօթ է իբրեւ ամէնէն վստահելին, կ'ապահովագրէ ամէնէն նպաստաւոր պայմաններով: դիմել՝ Գշ. եւ Եշ. օրերը՝ կէսօրէ վերջ 9 Place Vendôme, Unionի կեդրոնը՝ քննիչ

Պ. Վ. Ք. ԷԼՄԱԵԱՆԻ, որ կը ստանձնէ նաեւ հրդեհի եւ արկածի դէմ ամէն կարգի ապահովագրութիւններ: Նամակով կամ հեռաձայնով կարելի է միշտ հաղորդակցիլ հետեւեալ հասցէով.— 18 Rue du l'Alma, Asnières, Tel. Grésillons 14-50:

ՏՕՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet & Anvers Autobus …

Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութի… ցատուկ յարկաբաժին *Վեներական եւ Մորթի հիւանդութեան* ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ … *կորի,* ջղային, արեան հիւանդութիւններ եւ ցռդացա.

կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէ…

ԳԱԶԱԶԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

4 RUE POISSONNIERE. Métro: SENTIER

Tél. Gutenberg 74 - 64

Բոլորին ուշադրութեան :

Դերձակներու հայթայթիչ: Ամէն տեսակ աստառներ … տաքս դերձան, կոճակներ եւայլն:

Անթրըփրընէօրներու եւ մեծաքանակ գնողներու մասնաւ… զեղչ: Այցելեցէք մեր խանութը համոզուելու համար մեր … ներուն աժանութեան:

ԱՐԵՒԵԼՔԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

կ'ուզէ՞ք ճաշակել ձեր հայրենիքի ընտիր կերակուրներ…

ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ

RESTAURANT COSMOPOL

20 Rue Rodier, PARIS (9e) Մէթրօ՝ Ca…

փափկաճաշակներու միակ ժամադրավայրը, ուր … ընտրած ազգակիցները պիտի գտնեն արեւելեան … տեսակ կերակուրներ եւ անուշեղէններ, պատրաստուա… վարպետ խոհարարներու կողմէ: Գիները մատչելի … քսակներու:

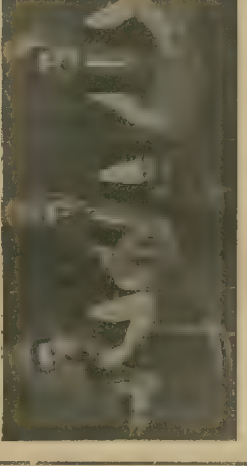

CAFE - RESTAURANT BOSPHORE 74 Rue Sedaine. Paris (11e)

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

106 Ave. Kléber. PARIS (16e)

(Նախկին ՍԹԷՖԷՔԻ) Հեռ. Passy 72.56 R. C. Seine No. …

Տնօրէն՝ Պ. ԱՆՏՐԷ

Ամէն տեսակ ընկերութեանց պայմանագրութիւններ, … կան պայմանագրութիւններ, խնդրագիրներ, պատերազմական … ցումներ, տուեալական տուներու առուծախ:

Օրինական ամէն կարգի հետապնդումներ վարչական եւ … կան իշխանութեանց մօտ:

Ֆրանսա մտնելու համար ձեռնհաս իշխանութիւններէ … ստացման խնդրագիրներ ԱԶԻՏԱՎԻՐ

Ամուսնութեան, ամուսնալուծման ձեւակերպութիւններ … ցուցչութիւն Ֆրանսայի, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ բոլոր … ներուն առջեւ:

Ամէն օր ժամը 4—7 , բացի կիրակիէ եւ Տարածք… *ցառաջի ընթերցողներուն համար խորհրդակցութիւնը …*

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLE…

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes. Paris. XIX. Tél. Nord 9…

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներ … ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ … գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4-6 … հօրքի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19.

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE

ՀԱՅԵՐԷՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

ՅՈՒՆԱՐԷՆ

COLUMBIA MARK

18 ՖՐ.

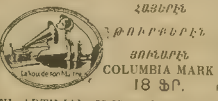

H. ARTINIAN. 26 28 rue Lesage, Paris XX Tél. Mén…

Այս երեք աշխարհածանօթ ընկերութիւններու այս … նոր եղանակները, նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ … գուած եւ նուագուած, գեղարուեստ ամենավերջին փ… ինչպէս նաեւ Հայերէնի նոր եղանակներ եւ Արշին մալ … բոլոր կտորները եւ Մարտիրոսեանի փլաքները:

Արեւելեան նպարեղէններու լաւագոյնը, գեղչուած գի…

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

17 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1061

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁԵՐ

Իրարու կը յաջորդեն աշխարհը վերակազմելու փորձերն ու ձեռնարկները։

Համրանք չունին ժողովներն ու ծրագիրները, եւ չափազանց լաւատեսութիւն պիտի ըլլար անպատճառ բարիք սպասել անոնց ժխորէն։ Բայց, տարուէ տարի, հետքեր կը մնան կիզծ ու անկեզծ մարզանքներէն եւ այսօր մարդոց հոգեբանութիւնը այն չէ ինչ որ էր 1920ին։ Մանաւանդ այն օրէն ի վեր որ իշխանութիւնները կ'անցնին նոր տարրերու ձեռքը՝ աւելի կը խորանայ բացուած ճամբան։

Այսպէս, 1919ի յաղթականներուն հզօրագոյնը, Մեծն Բրիտանիա, երկու անգամ գլուխ փոխեց։ Մեծ փոփոխութիւններ տեղի չունեցան 1924ին, երբ աշխատաւորականները տիրացան իշխանութեան։ Նոյնքան անփոփոխ են բարքերը այսօր, երբ կրկին աշխատաւորականները կը վարեն Անգլիան։ Բայց նոր ոգի մը փչել սկսած է նոյնիսկ այս պայմաններուն մէջ։ Ապահովութեան խնդիրներ դրուեցան 1924ին, միջազգային քաղաքականութեան համար, եւ Մաքտոնըլտի դահլիճը առիթ չունեցաւ արժեցնելու զանոնք։ Այսօր աւելի ամուր կը զգայ ինքզինքը միեւնոյն դահլիճը, եւ ճամբան արդէն հարթուած է քանի մը նորութիւններու համար։

Այդ նորութիւններուն գլխաւորն է՝ խուսափում յարձակողական կամ պաշտպանողական զինակցութիւններէ, ժամանակի համաձայնութիւններէ եւ կապակցութիւններէ։

Ֆրանսայի մամուլը սրտնեղ մեկնութիւններ տուաւ Մաքտոնըլտի մէկ բացատրութեան,— «գործակցութիւն»։ Նախապէս ալ դէմ արտայայտուած ըլլալով «սիրալիր համաձայնութեան», որուն շնորհիւ Անգլիա եւ Ֆրանսա տարիներէ ի վեր տուն կուտան աշխարհի գործերուն, Անգլիոյ վարչապետը տրամադիր կ'երեւայ փակելու այդ էջը։ Փարիզի քաղքենի թերթերը արդէն համրուած կը նկատեն «սիրալիր համաձայնութեան» օրերը, եւ կը խնդան այն միամիտներուն վրայ որոնք Ֆրանսայի համար բարիք մը կը սպասեն Անգլիոյ ներկայ դահլիճէն։

Այդ լրագիրներէն մէկը վերջերս խմբագիր մը ղրկեց Լոնտոն, որոշապէս իմանալու համար Մաքտոնըլտի տեսակէտները։ Առանց շեղելու դիւանագիտական սովորութիւններէն, աշխատաւորական վարչապետը բացատրեց թէ ինք խաղաղութեան ապահովութիւնը կը տեսնէ «սերտ գործակցութեան մէջ»։ Այսինքն պիտի հետեւի այնպիսի ուղղութեան մը որ չհամարուի թեր կամ դէմ՝ ո՛ր եւ է պետութեան։

Այսքանը, արդէն, բաւական էր փարատելու ամէն պատրանք, որովհետեւ «սիրալիր համաձայնութիւնը» իսկապէս կը ներկայացնէ պետութիւններու խմբակցութիւն մը, որ ինարկին աւելի փոքրերն ալ կը քաշէ ետեւէն, ուրիշ խմբակցութեան մը դէմ։ Այդ համաձայնութեան շնորհիւ էր որ Ֆրանսա կըրցաւ շահիլ պատերազմը, եւ Փարիզի մէջ դայն ամէնէն ամուր ապաւէնը կը համարեն այսօր ալ, վաղուան վտանգներուն դէմ, մանաւանդ Գերմանիոյ հանդէպ։

Մաքտոնըլտի այս յայտարարութենէն շատ առաջ, ծանօթ ըլլալով կուսակցութեան տեսակէտներուն, Ֆրանսայի վարիչ շրջանակները մտահոգութեան մատնուած էին եւ պրպտումներ կը կատարէին, նոր յենարաններ գտնելու համար։ Փոփոխութիւնը հասկնալով հանդերձ, Փարիզը չէր ուզեր այրել բոլոր կամուրջները եւ նորէն ապաւինած էր հին բարեկամութեան։ Բայց Լա Հէյի փորձը եւ Սնոտընի կեցուածքը պաղ ջուր լեցուցին պատերազմի յիշատակներուն վրայ։ Եւ փաստ է որ աշխատաւորական դահլիճը ոչ միայն ընդունիլ տուաւ իր տեսակէտը, այլ եւ սկսած է պարպել Հռենոսեան գաւառները, նոյնը պարտադրելով Ֆրանսայի։

Զարմանալ տեղը չէ որ գերմանական թերթերը խորունկ սփոփանքով մը կը յիշեն Քլէմանսոյի մէկ խօսքը։ 1919ին, ծերունի Վագրը բսած կ'ըլլայ Փուանքարէի.

— «Ես ծեր եմ եւ չպիտի տեսնեմ 1935 թուականը (Հռենոսը պարպելու պայմանաժամը)։ Դուն ինձմէ աւելի երիտասարդ ես, 1935ին կուզաս գերեզմանս եւ ես ուրախութեամբ պիտի լսեմ երբ պատմես. «Ֆրանսական զօրքը Հռենոսի վրայ է տակաւին եւ այնտեղ ալ պիտի մնայ։»

Մինչդեռ պարպումը սկսած է արդէն, եւ ամէնէն չկամը, Ֆրանսան, իր բոլոր զօրքը քաշած պիտի ըլլայ մինչեւ 1930 Յունիս...

Կը թուի թէ՝ Անգլիոյ աշխատաւորական դահլիճը՝ հետզհետէ ապահովելով իր աւականութիւնը, մէջտեղ պիտի դնէ ուրիշ նորութիւններ, յամրաբար պիտի քակէ բոլորս կապած ըմբռնումներ եւ դրութիւններ։

Այդ քաղաքականութեան երկրորդ երեւոյթն է նաւային սպառազինութեանց կրճատման ձեռնարկը, որ թէեւ շատոնց սեղանի վրայ դրուած է, բայց նոր ձեւ ու մարմին պիտի առնէ։

Համաձայնութեան գետին մը գտնուած է արդէն երկու հակամարտ ուժերուն, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ եւ եթէ բոլոր դժուարութիւնները հարթուին, միւսները ստիպուած են համակերպիլ։

Վերակազմութեան ոգին այնքան կը զօրանայ, որքան շատնան նոր տարրերը՝ բոլոր երկիրներուն մէջ։

Շ.

МАМУЛ

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՎ ԿԸ ԽԱԲԷՆ

«Հայրենիք» դիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (31 օգոստոս).

— «Ասկէ առաջ հաղորդած էինք թէ՝ Խ. Ռուսիոյ զբօսաշըջիկներու գրասենեակը որոշած է Հայաստանի համար ալ զբօսաշրջիկներ ընդունիլ։

Ըստ «Երեւան» թերթի յայտնութեան, միայն մէկ մարդ Ամերիկայէն գացած է Փարիզ՝ մեկնելու համար կովկաս։

«Ցաւալի է դիտել տալ որ— կ'ըսէ «Երեւան»— ցարդ այս ուղղութեամբ ոեւէ դիմում եղած չէ Փարիզէն։ Կ. Խալը, որուն կ'իյնայ այս գործին կազմակերպութիւնն ու քարոզութիւնը, բնաւ շարժած չունի։

«Մինչեւ հիմա դռները բաց էր կը պոռային հրաժարականօրէն, հիմա որ դռները բացուած են լայնօրէն, ամէնքն ալ սսքած են..»

Դռները բացէք պոռացողներէն մէկը մենք եղած ենք, սակայն կ'ուզէինք գիտնալ թէ, ի՞նչ կապ կայ զբօսաշրջիկներու Հայաստան կամ Անդրկովկաս երթալուն եւ «դռները բացէք»ի պահանջին միջեւ։

Դռները բացէք պոռացած ենք ու այժմ կը պոռանք այն բազմահազար թշուառ ու անտէր հայ գաղթականներուն առջեւ, որոնք պիտի մտնեն Հայաստան ո՛չ թէ իբրեւ զբօսաշրջիկ, ժամանակաւոր ծեւով, այլ երթալու եւ հոն հաստատուելու, թէ՛ իրենց եւ թէ՛ մեր աւեր երկրին օգտակար ըլլալու համար։

Այժմ քննենք եւ տեսնենք թէ՝ զբօսաշրջիկներու համար եղած կարգադրութիւնը կը համապատասխանէ՞ այն նպատակին, որուն համար տարիներով անընդհատ պահանջ կը դրուի։

Ըստ Պետական կարմիր խայի շրջաբերականին՝ առաջին պայմանն է որ գացողը բարեկամ ըլլայ խորհրդային կարգերու։ Ուղեւորութիւնը պիտի ըլլայ երկու գծով, ցամաքով եւ ծովով։ Ցամաքի գծով ճամբորդութեան համար նշանակուած է 25 օր ժամանակ երթ եւ դարձ։ Իւրաքանչիւր անհատի 500 տոլար ծախք, իսկ եթէ գացողը բանւոր է՝ 400 տոլար պիտի վճարէ։ Ծովային ճամբորդութեան համար ծախք նշանակուած է 300 տոլար, բանւորին՝ 250։

Նկատի ունենալով վերոյիշեալ պայմանները, անշուշտ, բացի հարուստներէն՝ որ այդ երկիրները երթալու ցանկութիւն չունին, ոչ ոք կրնայ այդպիսի ծախքեր կատարել՝ 25 օրուան զբօսանքի մը համար, հոգ չէ թէ իր պաշտած երկիրը տեսնելու հոգեկան մեծ հաճոյքը կապուած ըլլայ անոր հետ։»

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

Շաբաթ հրատարակած էինք Վ. Ենեանի նոր Ազգային եւ խորհրդականներու ընտրութիւնը։ Մեզմէ կը խնդրուի ճշդել որ առաջիկաները են Հ. Ուեսաիք վրդ. Գասպէզեան, Հ. Քերովբէ վրդ. Չրաքեան, Հ. Թէոդոր վրդ Սիրունեան եւ Հ. Վարդան վրդ. Հացունի, իսկ Հ. Կիւրեղ վրդ. Քիպարեան՝ ընդհ. քարտուղար։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ հասած լուրի մը համաձայն, Չիչէրինի տեղ արտաքին գործավար պիտի նշանակուի Պերլինի դեսպան Կրեստինսկի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալիա կը տրտնջայ նորէն

Ազգերու Դաշնակցութեան սեպտ. 14 ժողովին մէջ, երբ քաղաքական յանձնախումբը կը զբաղէր հոգատարութեանց յանձնախումբին տեղեկագրով, Պաղեստինի եւ ուրիշ երկիրներու մասին, իտալական պատուիրակը դիտել տուաւ թէ հոգատարութիւնները առժամեայ հանգամանք ունին։ Ֆրանսայի պատուիրակը նեղսրտելով, շեշտեց թէ անտեղի է կնճռոտել հոգատար պետութեանց սահմանուած հոգը եւ ընդհանուր կերպով խօսիլ հոգատարութեանց առժամեայ հանգամանքի մասին։ Թէեւ իտալական պատուիրակը խօսք առած էր Թանկանիքայի գաղութին առթիւ, բայց ֆրանսական պատուիրակը բացատրեց թէ ակնարկութիւնը կը վերաբերի հոգատարութեանց Ա. շարքին, այսինքն օսմ. կայսրութենէն անջատուած երկիրներուն, որոնց ժողովուրդները կրնան օր մը բոլորովին ինքնավար դառնալ։ Մինչդեռ այդպիսի բան չէ նախատեսուած հոգատարութեանց Գ. եւ Դ. շարքի մասին (գերմանական նախկին գաղութներ) որոնք ապահովաբար առժամեայ հանգամանք չունին։ Անգլիոյ պատուիրակն ալ բացատրութիւններ տուաւ, յայտնելով թէ դաշնակից եւ աջակից պետութիւններու համաձայնութիւնը անհրաժեշտ է, հոգատարութեանց դրութիւնը բարեփոխելու համար։ Իտալական պատուիրակը չմերժեց այս դիտողութիւնները եւ ընդդիմախօսեց ֆրանսական տեսակէտին, միեւնոյն ատեն շեշտելով թէ առ այժմ նպատակ չունի վիճաբանութիւն յարուցանել սկզբունքի խնդրի մը մասին որ շատ փափուկ հանգամանք ունի։ Ֆրանսական պատուիրակը դիտել տուաւ թէ հոգատարութիւնը նոր գաղափար մըն է, ուղղակի վերջին պատերազմէն ծնած։

Կացութիւնը Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ նորէն նաւ նստած են անգլիական այն զինուորները որոնք մարտանաւերէն ցամաք հանուած էին, վերջին խռովութեանց առթիւ։ Նոր դասաւորման մը ենթարկուած են Պաղեստին հասած զինուորները, որոնք բաւական կը համարուին ապահովութեան համար։ Հրէական թերթ մը խափանուեցաւ գրգռիչ հրատարակութեանց պատճառով։ Կ'ըսուի թէ կազայի իսլամները յուշագիր մը կը պատրաստեն մեծ միւֆթիին դէմ, որ Հրեաներուն կողմէ կ'ամբաստանուի իբրեւ գրգռիչ վերջին դէպքերուն։

Միշտ հակայեղափոխականներ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ զանազան պատիժներու դատապարտուեցան «Ցարութիւն» հակայեղափոխական կազմակերպութեան 70 անդամները, որ երեւան հանուած էին Լէնինկրատի մէջ։ Կազմակերպութիւնը, որուն նպատակն էր տապալել խորհրդային իշխանութիւնը, յարաբերութիւններ կը մշակէր Փարիզի ռուս տարագիրներուն հետ, կը ջանար հակախորհրդային շարժում մը յառաջ բերել եւ գաղտնի խումբեր կը կազմէր, ահաբեկչական մահափորձեր կատարելու համար։ Կազմակերպութեան անդամներն էին նախկին կալուածատէրեր, ցարական պաշտօնատարներ, սպաներ եւ կղերականներ։

Հայ եպիսկոպոսն ալ դատապարտուած

Գրած էինք թէ Չեկան դատի քաշած է Խարքովի նախորդ առաջնորդ Սրապիոն եպիսկոպոսը, 80 տարեկան ծերունի մը, որ կ'ամբաստանուէր թէ քաղաքական դաւեր սարքած եւ Ազգերու Դաշնակցութեան դիմած է, աշխարհի բոլոր Հայերը Սիպրոս փոխադրելու եւ այնտեղ նոր Հայաստան մը կազմելու համար...

Խորհրդային թերթերը նկարագրելով դատը, կը հաղորդեն վճիռը, հետեւեալ պատճառաբանութեամբ.— Դատարանը ապացուցուած կը համարէ եպիսկոպոսին ծառայութիւնը ցարական ոստիկանութեան մէջ, կը հաստատէ անոր կապերը արտասահմանի պետութեանց հետ, Ուկրայնայի Հայերը Սիպրոս փոխադրելու համար, եւ կը դատապարտէ տասը տարի բանտարկութեան։ Բայց նկատի առնելով ծերութիւնը եւ տկարութիւնը, բանտարկութիւնը կը զեղչէ երեք տարուան։ Այս պատիժէն պիտի զեղչուի 8 ամիս եւ 37 օր, նախապէս կրած բանտարկութեան ժամանակը։

Նաւային ուժերու կրճատումը

Բոլոր թերթերը կ'աւետեն թէ՝ արդէն իսկ համաձայնութիւն գոյացած է Անգլիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ, նաւային սպառազինութեանց կրճատման համար։ Մաքտոնըլտ կը պատրաստուի Ամերիկա երթալ, ուր մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին զինքը ընդունելու։ Անգլիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու վերջնական համաձայնութենէն յետոյ, խորհրդաժողով մը պիտի գումարուի Լոնտոնի մէջ, յառաջիկայ դեկտեմբերին, մասնակցութեամբ Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Ճափոնի։ Ուրեմն, հինգ դաշնակիցներ միեւնոյն սեղանին շուրջը պիտի հաւաքուին, փոխադարձ համաձայնութեամբ կրճատելու համար մարտանաւերու տարողութիւնը եւ թիւը։

Մ. Նահանգներու ծովային պաշտօնատան մէկ տեղեկագրին համաձայն, Անգլիոյ նաւատորմը կը ներկայացնէ 1.345.239 թոն, իսկ Ամերիկեանը՝ 1,293,972։ Այս հաշուով, Մ. Նահանգները 59.401 թոն կը կորսնցնեն, իսկ Անգլիա՝ միայն 21,105։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԼՈՒՐՋ ՎՏԱՆԳ ՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԳԼԽՈՒՆ

Բոլոր չըլլալիք լուրերուն եւ այլանդակ գործերուն դասական այս երկիրը լուրջ վտանգի ենթարկուեցաւ, այն օրէն որ արգիլեց ըմպելիներու գործածումը։

Առով, նախ բարքերը չմեղմացան, ինչպէս կը յուսային, ոճիրներու թիւը չպակսեցաւ, ինչպէս կը փափաքէին։

Ընդհակառակն, այդ թուականէն ասդին է որ Ամերիկացին երեւակայութիւնը սկսաւ հնարելու փորձել ժամանցի միջոցներ, որոնք Եւրոպայի մէջ, առնուազն փախուկներուն ներելի են։ Ու մաքսանենգութիւնը ստացաւ գիտական կազմակերպութեան մը հիմերը։

Իսկ այս բոլորէն զատ, կայ դեռ պարագայ մը, որ նոյնպէս կը բխի ըմպելիներու արգելքէն, եւ կոչուած է պաղ ջուր լեցնելու «չոր» Ամերիկայի գլխուն։

Համաձայն վերջին փաստարկութեան մը, գինին կը ծառայէ երկարելու մարդուն կեանքը։

Այս հնադարեան ճշմարտութիւնն է որ աշխատած է անգամ մը եւս հաստատել ֆրանսացի քաղաքապետ մը, պատրաստելով վիճակագրութիւն մը, որուն համաձայն աւելի բազմաթիւ ծերեր կան (եւ առողջ) այն շրջաններուն մէջ, ուր գինին առհասարակ կը ծառայէ պատառ թրջելու եւ ծարաւ անցընելու։

Ով որ չի խմեր, ուրեմն կը դաւէ իրիսկ կեանքին, զայն կարճեցնելով։

Եւ ահա՛, տրամաբանութեան պարզ եզրակացութիւնը, համաձայն թիւերու պերճախօսութեան։— Ամերիկա որ չի խմեր, դատապարտուած է կարճ ապրելու։

Եւ այդպէս ալ պիտի ըլլայ։ Անշուշտ, պարապ տեղը չէ որ մարդը կ'ըմբոստանայ պայմանական սովորութիւններուն դէմ, որոնք որքան հիննան, գործի պէս այնքան արժէք կը ստանան։ Ամերիկայի համար սրբապղծութիւն էր ոգելից ըմպելիներու արգելքը, եւ ահա, սկսած է մեղքը քաւել՝ մաքսանենգութեան յաւելումով, ոճիրներու բազմապատկութեամբ, բարքերու անկումով ու մանաւանդ կեանքի կրճատումով...։

Եթէ արգելքին մէջ քիչ մը իմաստութիւն դրած ու գոնէ գինիին համար բացառութիւն բրած ըլլային...

Այն ատեն խնդիրը բոլորովին կը տարբերէր, եւ Ամերիկա չէր ենթարկուեր այդ պատուհասներուն, որովհետեւ, սկիզբէն մինչեւ այսօր՝ գինին եղած է եւ մինչեւ վերջ պիտի մնայ կեանքի օշարակը։

Ջրհեղեղէն յետոյ, Նոյ նահապետ երբ դուրս ելաւ տապանէն իր առաջին գործն բրաւ այգի տնկել ու գինի պատրաստել,

Որովհետեւ, գինին նեկտարն է ուրախութեան։ Եթէ ո՛չ, իր ձեռքերով իսկ, Յիսուս ջուրը գինիի չպիտի փոխէր Կանայի հարսնիքին մէջ։

Եւ ուրախութիւնը կը շատցնէ մարդուն կեանքը։ Ահա թէ ինչո՞ւ քաժակները իրար կը բախեն՝ մաղթելով— կենա՛ցդ...։

Գինին խորհրդանիշն է սիրոյ եւ զոհողութեան ոգիին։ Ատոր համար չէ՞ որ Սկիհին մէջ կը փոխարինէ Յիսուսի արիւնը։

Ու սէր եւ զոհողութեան ոգի կ'ազնուացնեն բարքերը

Գինին վերջապէս, հաշտութեան եւ խաղաղութեան սրբահամ հեղուկն է։

Ու հաշտութիւն եւ խաղաղութիւն կ'արգիլեն ոճիրները։

Թող Հուվըր մտածէ այս առաւելութիւններուն վրայ եւ ըստ այնմ շարժի։

ԽԱՐՏՈՑ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ԴԷՊԻ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆ

Աշխատաւորական կուսակցութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը պիտի գումարուի շուտով։

Օրակարգի ամէնէն կարեւոր նիւթն է կուսակցութեան ներքին կանոնագրի փոփոխութեան հարցը, որուն վերաքննութեան անհրաժեշտութիւնը շեշտուեցաւ 1927ի համաժողովին մէջ։ Մասնաւոր յանձնախումբ մը որ կը զբաղէր այդ խնդրով երկու տարիէ ի վեր, պիտի ներկայացնէ իր տեղեկագիրը յառաջիկայ ժողովին։

Մամուլը ներկայացուց այդ փոփոխութիւններուն ոգին իր ընդհանուր գիծերով։ Տակաւին չկան մանրամասնութիւններ, սակայն եղած նիւթը բաւական է, բացատրելու համար թէ անգլիական ընկերվարութիւնը աստիճանաբար կը քալէ դէպի աջ, կամ առնուազն կը փորձէ իր գոյութիւնը հաշտեցնել երկրին տնտեսական ու ընկերային պայմաններուն հետ, հրաժարելով կարգ մը ձեւերէ որոնք մտահոգութիւն կը ներշնչեն ո՛չ-ընկերվարական տարրերուն։

Աշխատաւորական կուսակցութեան աճումը, պատմութիւնը եւ ուժը սերտօրէն կապուած են Արհեստակցական Միութիւններու կազմակերպութեան եւ առանց այս վերջիններու համրանքին կուսակցութիւնը չունի խոշոր անդամակցութիւն։ Իբրեւ քաղաքական հիմնարկութիւն, Աշխատաւորականներու գոյութիւնը կախուած է ուրեմն Արհեստակցական Միութիւններէն։ Անուղղակի ենթարկումի այս պարագան որոշ աստիճանով կը տկարացնէ ընկերվարական կուսակցութեան դիրքը խորհրդարանական ընտրութեանց ատեն, որովհետեւ Արհեստակցականներու թիւը երկրին մէջ բաւականին խոշոր չէ վստահօրէն պայքարելու համար։ Կուսակցական շարքերէն դուրս նոր ուժ եւ նոր բազմութիւն պէտք է, քուէ ճարելու համար կուսակցութեան թեկնածուներուն։ Այս է անհաւասիկ պատճառներէն մէկը այն առաջարկին որուն համաձայն Աշխատաւորական կուսակցութեան «համակիր-անդամ» պիտի նկատուին բոլոր անոնք որ սկզբունքով կ'ընդունին կուսակցութեան ծրագիրը։ Պարզ է որ «հիւրասիրութեան» այս նորօրինակ ձեւով տնտեսական միջակ պայմաններու տէր «չէզոքներ» — բացատրութիւնը հայկական է— հետզհետէ պիտի մտնեն Աշխատաւորական շարքերուն եւ, առաջին հարուածը պիտի ստանայ Ազատական կուսակցութիւնը։ Արդէն օր ըստ օրէ կ'արմատանայ այն համոզումը թէ Անգլիոյ քաղաքական եւ ընկերային ներկայ պայմանները չեն կրնար ապրեցնել երեք հակամարտ կուսակցութիւններ։

Ընկերային բարենորոգման նուազագոյն պահանջներու տեսակէտէն, չկայ խոշոր տարբերութիւն չափաւոր ընկերվարականներու եւ ձախակողմեան ազատականներու ծրագիրներուն միջեւ։ Ատիկա է պատճառը որ, ինչպէս գիտել կուտայ «Մընչէսթր Թայմզ»ի աշխատակիցը, Լոյտ Ճորճի խմբակցութիւնը աստիճանաբար կը կորսնցնէ իր համրանքն ու հեղինակութիւնը։ Այն սերունդը որ քիչ մը աւելի արդիացած, պիտի մտնէր Ազատական շարքերուն մէջ, շատ աւելի առողջ գաղափարներ ու ընդարձակ ասպարէզ կը գտնէ Աշխատաւորականներու մօտ։ Երբ նախկին վարչապետին դասական կուսակցութիւնը տեղ կուտայ իր ծրագրին մէջ զանազան պահանջներու, այս վերջիններու մասին աւելի ուժեղ շեշտով կը խօսին Աշխատաւորականները։ Միակ լուրջ արգելքը այս երկու խմբակցութիւններու վերջնական հաշտեցողութեան, այն ծայրայեղ հոսանքներն են որոնցմէ զերծ չեն ո՛չ մէկը, ո՛չ միւսը. աւելցուցէք նաեւ կարգ մը ներքին ու քաղաքական պատճառներ որոնք կ'ուշացնեն պարտուած կուսակցութեան մերձեցումը օրուան քաղաքական կազմակերպութեան։

Այս նոր առաջարկով, ուրեմն, Աշխատաւորականները մեծ յոյսեր ունին բազմապատկելու իրենց թիւը։ Բանուոր կամ արհեստաւոր անդամներով կազմուած քաղաքական կուսակցութիւն մը չէր կրնար թերեւս իր գոյութիւնը արժեցնել բացառիկ պարագաներու տակ, այն չափով որուն պէտք ունին Մաքտոնըլտի հետեւորդները։ Փոքր-քաղքենի տարրեր՝ գրեթէ ամէն դասակարգէ՝ կրնան անհամեմատ բարձրացնել կուսակցութեան դիրքը։

Եւ այն գգալ ու միայն բրիտանական ազգային շահերէ թելադրուած քաղաքականութիւնը զոր կը վարեն այժմ օրուան վարիչները, պէտք եղածէն աւելի հրապուրիչ է այդ նպատակին համար։ Հետեւաբար, եթէ յաջողի խնդրոյ առարկայ բանաձեւը, քաղաքական ասպարէզի վրայ կը մնան միայն երկու կուսակցութիւններ՝ պահպանողականը ախոյեան քաղքենի դրամատիրական շահերուն եւ ընկերվարականը՝ նուիրուած այն դասակարգին որ իր մէջ կը համրէ, բանուորն ու արհեստաւորը, պաշտօնեան ու փոքր դրամատէրը։ Իսկ Լոյտ Ճորճի կը հետեւին անոնք որ հաւատք չունին ո՛չ պահպանողականներու դասական ու չափազանց աւանդապաշտ ուղղութեան, ո՛չ ալ ընկերվարականներու բարենորոգչական ծրագիրներուն վրայ։

Բայց թէ անգլիական ընկերվարական կուսակցութիւնը հետզհետէ կը չափաւորէ իր ուղղութիւնը, իրողութիւն մը որ ժամանակաբար կը նշմարուի Մայիսի ընտրութիւններէն յետոյ։ Կիրակնօրեայ թերթը աւելի վճռապէս կ'արտայայտուի այս մասին, շեշտելով որ «Մարքսեան ընկերվարութիւնը այլեւս մեռած է Անգլիոյ մէջ»։ Արդարեւ ընկերվարութիւնը իբրեւ գիտական վարդապետութիւն կը խանդավառէ հիմա միայն փոքրամասնութիւն մը՝ ղեկավարութեամբ Մէքսթընի, որ հակառակ կեանքի պայմաններու ներկայ դասաւորումին եւ հակառակ դրամատիրութեան դեռ չափազանց զօրաւոր ըլլալու փաստին, կը հաւատայ ընկերվարութեան իրագործման «մեր օրերուն»։ Հարցին աւելի տրամաբանօրէն մօտեցող ղեկավար շրջանակները այդքան միամիտ չեն։ Թէեւ կուսակցութեան ծրագիրը կը խօսի արդիւնաբերական միջոցներու ազգայնացման կամ տարբեր արմատական բարեկարգումներու մասին, սակայն այդ բոլոր խոստումները կը մնան իբրեւ տեսութիւն, առայժմ անիրագործելի։ Պահպանողական օրկան մը կ'ապահովցնէ որ «հիմա կարելի է վստահիլ ընկերվարականներուն, որովհետեւ անոնք կամաց կամաց կ'ըմբռնեն ու կը տեսնեն այն էական կէտերը որոնք անհրաժեշտ են կանգուն ու բարգաւաճ պահելու համար Անգլիոյ ճարտարարուեստը, առեւտուրը եւ առ հասարակ ամբողջ տնտեսական վիճակը։

Այս իմաստով արտայայտութիւններ ընդդիմադիր տարրերէն ի նպաստ օրուան կուսակցութեան, ըսել կուտան չափաւորութեան թշնամիներուն որ «Մաքտոնըլտի ընկերվարութիւնը «վարդագոյն» է» (pink socialism), ուրիշ խօսքով ընկերվարութիւն մը որ կորսնցուցած է իր բուն յատկանիշը՝ կարմրութիւնը։ Պրուեցաւ նոյնիսկ ատենին որ կուսակցութեան առաջնորդը քաղքենի ընկերվարական է, թէեւ շատեր զինքը կ'ընդունին ամէնէն գաղափարապաշտներէն մէկը իր կուսակցութեան։

Ինչ կը վերաբերի Աշխատաւորականներու եւ անգլիացի համայնավարներու յարաբերութեանց, պէտք է ըսել որ կուսակցութիւնը չափազանց վերապահ է այս վերջիններուն հանդէպ։ Ամէն միջոցի կը դիմեն զտելու համար աշխատաւորական շարքերը Մոսկուայի ծառաներէն։ Դեռ քանի մը օր առաջ գումարուեցաւ Արհեստակցական միութիւններու տարեկան համաժողովը ու շախշախիչ մեծամասնութիւնով, քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը որ կ'առաջարկէր հեռու պահել համայնավարները իրենց կազմակերպութենէն իբրեւ վտանգաւոր, պառակտիչ եւ քանդող տարր։ Այդպէս չէր կացութիւնը 1926ին, երբ Հըլի համաժողովին ծափ ու ծնծղայով հիւրասիրուեցաւ Մոսկուայի ժամանոր պատուիրակը՝ Տոմսքի, որուն ոսկի ժամացոյց մըն ալ նուէր տրուեցաւ իբր յիշատակ «սրտագին բարեկամութեան»։ Նոյն Միջազգայինը կրցաւ պահ մը թունաւորել Արհեստակցականներու միտքերը եւ բազմատեսակ վեքենաւորութիւններով յաջողեցաւ կազմակերպել տալ ընդհ. գործադուլը որ, յայտնի է, ունեցաւ աղօրմելի վախճան մը, տեւելով հազիւ ութ օր...

Արհեստ. Միութիւնները եւ Աշխատաւորականները՝ լծուելով լուրջ պայքարի համայնավարութեան դէմ, որ վտանգաւոր էր ոչ միայն երկրին տնտեսական խաղաղ վերաշարժութեան, այլ նաեւ իրենց հեղինակութեան։ Պարբերաբար լսուող պառակտումները ծայրայեղ կարգ մը ղեկավարներու կողմէ, չփութեցին պայքարին դէմը եւ վերջին համաժողովին մէջ տրուած որոշումը ապացոյց է որ ամէն կապ կտրուած է անգլիական Արհեստակցական Միութիւններուն եւ Գ. Միջազգայինի կամ Մոսկուայի վարիչներուն հետ։

Պարզ է հետեւաբար որ չափաւորութեան [illegible] քաղաքականութիւն մը յառաջ կը տարուի ներկայիս թէ քաղաքական եւ թէ տնտեսական գետնի վրայ եւ այս իմաստով անգլիական ընկերվարութիւնը իր ամբողջ կարգուսարքով կը դառնայ շատ ինքնատիպ կազմակերպութիւն մը։

Ժ. ԱՐԱՄ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ՑՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Խանասորի տօնը.— Թերթի պահանջքը, գործադուլներ եւ անգործութիւնը.— Ընդհ. տագնապ.— Հայ առեւտրականի մը սնանկութիւնը.— Հիւանդութիւններ։

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ, 21 Օգոստոս.— Հինգերորդ ամիսն է որ այստեղ եմ, բայց երբեք առիթ չէի ունեցած այնքան մեծ թիւով ընկերներ եւ համակիրներ տեսնելու ինչպէսին էր Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան օրը։ Հայ երիտասարդը անգործ՝ Պուէնոս Այրէսի մէջ, չէ կորսնցուցած իր կորովը։

Ապրուստի պայմաններու ծանրութեան պատճառաւ, ընկերներ ստիպուած են ամիսներով իրար չտեսնել, բայց եւ այնպէս, նորէն մը անմիջապէս կը զգայ որ այդ երիտասարդութիւնը ամուր կապուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին։

Բայց եւ այնպէս տխուր է վիճակը, երբ այսքան երիտասարդութիւն օրերով, ամիսներով հեռու կը մնան իրարմէ, թէեւ միեւնոյն քաղաքի մէջ։ Կը զգաս որ կը պակսի կարեւորագոյնը, չկայ ընդհանուր կապ մը։

Կը պակսի ամենակարեւորը, թերթ մը որու միջոցաւ կարելի ըլլայ ընդհանուր կապ ստեղծել։ Այս հարցին մասին շատ է մտածուած ու նոյնիսկ եղած է փորձ մը, երբ գործի պիտի ձեռնարկէին, բայց եւ այնպէս նորէն ձգուած է բաղձանք։ Գաղութին մէջ գոյութիւն ունի թերթիկ մը, մի ամսագրային հրատարակութեամբ։ Բացի հայերէն լեզուէն, ամէն ինչ կարելի է գտնել անոր մէջ հայերէն տառերով միայն գրուած։ Հրատարակիչը բացի շահագիտութենէ, ուրիշ ոչ մէկ նպատակ ունի։

Այս անգամ լրջօրէն սեղանի վրայ դրուած է կանոնաւոր թերթի մը հրատարակութիւնը եւ յուսով ենք թէ մօտիկ ապագային, կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել այս մեծ պահանջը։

Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը հաստատեց թէ մեր մէջ կան կենսունակ ուժեր, կուսակցական աշխատանքներու ընդունակ մարդիկ ու ընկերներու մէջ կապ աւելի ամրապնդելու համար անհրաժեշտ են նման հանդիպումներ։ Ինչո՞ւ սպասել, որ անպայման Խանասորի արշաւանքի նման օր մը ըլլայ։ Ստեղծենք, փնտռենք ուրիշ առիթներ։ Երեկոյթներ, ընկ. հաւաքոյթներ, բանախօսութիւններ, վիճաբանական օրեր, ահա առիթներ իրար մօտիկէն ճանչնալու եւ իրարմով ապրելու։

*** Վերջերս այստեղ չափազանց շատցած են գործադուլները, իսկ միւս կողմէ մեծ գործարանները անվերջ կը պակսեցնեն բանուորներու թիւը։ Բազմաթիւ գործաւորներ կը նետուին դուրս։ Խոշոր կրճատումներ կան քաղաքական գործերուն մէջ, իբրեւ հետեւանք նոր ընտրութիւններու։ Արմատականները (U. C. R.) յամառ կերպով կը շարունակեն իրենց մաքրագործումները, որու պատճառով անգործութեան կը մատնուին նաեւ շատ մը Հայեր, թէեւ տարիներէ ի վեր կ'աշխատին նոյն գործերուն մէջ։

Առեւտրական ասպարէզն ալ մեծ տագնապի մէջ է։ Ցեղագիտները կ'ըսեն թէ չտեսնուած երեւոյթ է այս։ Այս տագնապը զգալի չափով կ'ազդէ նաեւ Հայերու վրայ։ Վերջերս սնանկացան առեւտրական հրապարակին ծանօթ եղբ. Ըռհպէնդէրեանները։

*** Քաղաքին մէջ եւ շրջականները շատ տարածուած է կրիփ հիւանդութիւնը։ Առողջապահական մարմիններ ջանք չեն խնայեր առաջքն առնելու համար, հիւանդանոցներ հիւանդներով լեցուն են։ Աւելի շատ կը վարակուին փոքրիկները։ Բարեբախտաբար Հայերու մէջ առ այժմ դժբախտ դէպքեր պատահած չեն, թէեւ համեմատաբար աւելի աննպաստ պայմաններու մէջ կ'ապրինք մենք։

*** Մեր հայրենակից Ն. Խաչիկեան վերջերս 1,100,000 փեսոյի նոր հողեր գնեց, տեղական կարեւոր թերթերուն գնահատման արժանանալով։ Ուրախութեամբ կը յայտնեմ որ մեր հայրենակիցը վերջերս իր գործերուն մէջ մասնաւորապէս հայ աշխատաւորներ կ'ընդունի։

ՍՄԲԱՏ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

ՇՐՋԱՆԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Կրթական գործը.— Ազգ. տեղական կեանքի այս ցաւոտ էջը թողլով, համառօտ կերպով տանք արուարձաններու եւ կեդրոնի այս տարուան կրթական գործի պատկերը.—

Ըսինք արդէն, թէ չորս թաղեր ունեցան իրենց սեփական մատուռները որոնք կը ծառայեն միեւնոյն ատեն իբրեւ մանկապարտէզ ալ։ Շրջաններու մէջ կրթական ու առհասարակ ազգային գործը աւելի թափ առած է։ Աշակերտներու թիւը անհամեմատաբար աւելցած է, և արդէն մանկապարտէզի կողքին նախակրթարանի բաժիններ ալ ունին այժմ Ս. Լուի, Պուլվար Օտոն եւ Ս. Անթուան։ Ու մանկապարտէզապահուհիի կողքին վարժուհի կամ ուսուցիչ ունենալու հարկադրանքին տակ են մեր այդ շրջանները։

Ահա իւրաքանչիւր թաղի աշակերտներու եւ պաշտօնեաներու ցուցակը.—

Մարսէյլի կեդր. մանկապարտէզ 248 աշակերտ, 3 պաշտօնեայ։ Մարսէյլի կեդր. նախակրթարան 125 աշակերտ, 4 պաշտօնեայ։ Արուարձաններ՝ Ս. Լուի մանկապարտէզ 83 աշ., 2 պաշտ.։ Ս. Մարկրիթ 53 աշ., 2 պաշտ.։ Պուլվար Օտօ 129 աշ., 3 պաշտ.։ Ս. Անթուան 100 աշ., 2 պաշտ.։ Բան Միրապօ 26 աշ., 1 պաշտ.։ Ս. Ժիւլիէն 23 աշ., 1 պաշտ.։ Ընդամէնը 787 աշակերտ, 18 պաշտօնեայ։

Այս ցանկն էր, որ ներկայացուցինք Inspecteur d'Académie-ին, որ ուզած էր պաշտօնապէս, մեր դպրոցներու օրինականացման պահանջին հետ։ Դեռ անցեալ յուլիսին էր երբ Վարչութիւնը Պուլվար Օտոյի մանկապարտէզը պիտի գոցէր, — ինչպէս եղած էր նախանցեալ տարի Կարտանի դպրոցը ու Վարչութեանս միջամտութեան ու տուած ապահովութեան վրայ էր որ գոցելու հրամանը ետ առնուեցաւ։ Երկար բանակցութիւններէ վերջ Վարչութիւնս կրցաւ գոնէ այս անցնող տարին ալ, իբրեւ կայուն կամ եղած վիճակը պահել նոյն գրութեամբ մեր շրջանի բոլոր դպրոցները, խոստանալով յառաջիկայ տարուան համար լրացնել տեղական օրէնքի պահանջած պայմանները։ Inspecteur d'Académieն այս ամսուան (օգոստոս) սկիզբը մեր այդ խոստումը գրաւոր ալ առաւ մեզմէ, պաշտօնագիր մը ստորագրել տալով մեզ, որուն համաձայն այս տարի պիտի ունենանք անպայման ֆրանսացի ընդհ. տնօրէն մը մեր դպրոցներուն համար կամ իւրաքանչիւր դպրոցի մէկ ֆրանսացի ուսուցիչ, որուն կամ որոնց անունով պիտի բացուին մեր դպրոցները։ Վարչութիւնս իր բոլոր կարելին կ'ընէ մէկ ընդհ. տնօրէնով գործը կարգադրել։

Ինչպէս վերը տրուած աշակերտներու թիւերէն կը յայտնուի, Մարսէյլի կեդր. մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի աշակերտներու թիւերը կրկնապատկուած են, եւ ուրախ ենք յայտնելու որ բարոյական և կրթական մակարդակը եւս գոհացուցիչ է։ Նիւթականը նոյնպէս մեծապէս յուսադրական է, եւ ինչպէս հաշուեկշիռէն ալ կը պարզուի, մեր դպրոցները— թէ՛ շրջանները եւ թէ կեդրոնը— նիւթապէս արդէն ինքնաբաւ դառնալու վրայ են։

Այս տարուան ընթացքին մենք տուինք երկու դպրոցական հանդէսներ, որոնք թէ՛ իբրեւ պրոպագանդի եւ թէ նիւթականի տեսակէտով խիստ յաջող անցան։

Դպրոցի շէնքի խնդիր եւ նախակրթարանի փոխադրութիւն.— Վարչութիւնս նկատի առնելով նախակրթարանի հեռաւորութիւնը հայկական թաղերէ, իր բոլոր կարելին ըրաւ, կեդրոնի մօտերը գտնելու դպրոցի յարմար եւ խոշոր շէնք մը որ կարելի ըլլար ծառայեցնել իբրեւ մանկապարտէզ եւ նախակր[թարան] բան։ Բայց հակառակ ամէ[ն] հողութեան եւ երկար տանքներու, ձախողեցան. Bernard du Bois[ի] շէնքը մասին տարիէ մը ի վեր կը ուի, շատ զբաղեցուց մեզ վերջ ի վերջոյ անյաջող. Այդ շէնքը շուտով ի ձեռ նենալու եւ հոն փոխադ յոյսով էր որ դպրոցական մուտքին նախակրթարանը Stanislas Torrents[ի]ն փոխա ցինք Rue Eclipse մանկապար տէզի շէնքին մէջ որուն որահը տախտակամածով բաններու վերածեցինք կրթարանի բաժիններուն մար, ու լաւ-գէշ կ'երթա երբ մանկապարտէզի տէզը, որ ուրիշ վարձակա էր մեր բռնած յարկաբ համար, Զատկուան արձ դէն օգտուելով, դուռը եւ մեր բոլոր գոյքերը դան, դաշնակ եւլն. փոխա էր դուրս։ Դատաստանով ցանք 5—6 օրէն իրաւունք բերել եւ տիրանալ շէնք դպրոցը վերաբանալ. շարունակուի, եւ կը իբրեւ փաստ հատուցում գումար մը ստանալ շէնք րոլ մէն։

Այս տարի հազիւ պիտի նանք նոյն շէնքին մէջ պարտէզը պահել, նախակ րանը դարձեալ բանալու ցիի շէնքին մէջ՝ 90 Rue Torrents։

Գ. Մինաս Ցերոսցի Թա — Այս տարի ապրիլին Մարսէյլի մէջ Գ. Մինա րաց։ Իբրեւ ազգային Վարչութիւնս չէր կրնար տաքբերուիլ իր թաղման րով, որ արժանավայել համար դիմեց Հ. Բարեգ կան Ընդհ. Միութեան դամ էր եւ կտակած էր նեցածը անոր։ Բարեգործ վերապահ պատասխանէն Վարչութիւնս հակառակ մեսա միջոցներուն ստիպ իր վրայ առնել թաղման հոգը ու կազմակերպեց նավայել թաղում մը։

Թաղչամանի խնդիր.— թեան թուղթերու փոփո առթիւ, Վարչութիւնս այն բոլոր դժուարութիւ ժամավաճառութիւնները կ'ենթարկուին մեր հայ կիցները, տեղական լեզ ծանօթ ըլլալով, համաձա Նահանգապետին հետ միայն հայ թարգման գործին համար։ Ապրի այդ պաշտօնին կանչուե Վահան Պոյաճեան, որ պէս մեծ օգտակարութի դիւրութիւն բերաւ մեր նակիցներուն ու միաց յուլիսի վերջը։

Մարդաքննութ.— թիւնս տարեսկզբին ձեռ մարդահամարի գործող Բաժնուեցան քաղաքի մէջ— պանդոկներու, նութիւնները— վիճակագ ցուցակներու, հետ հրահանգ-յայտարարութ թուղթերը լեցնելու դիւ համար։ Առաջնորդարան գրով կը յուսայինք որ նանք յաջողիլ, բայց է յայտնել թէ հազիւ տանիք պատասխանեց ցեալ մասը գիտակցա ոչ միայն չօժանդակեց իր թուղթերն ալ չու վերապահումին մէջ մ րեր իրենց դերը ունեցա Երկիր», «Ապագայ» քաղաքական էնթրիկն սան, այս այնքան պ այնքա՛ն անհրաժեշտ րեւոր գործին մէջ։

Մեր գործունէութեան յական մասը լով, կը ներկայացնենք թական հաշուեկշռ ռանձին հաշուեկշռով հոն իրենք պիտի կը վկայեն մեր տնտես սին։ Ըստ այդ հաշ մեր ընդհանուր մուտք է 15 ամսուան մէջ, 21 մուտք ու նոյնքան «մուտք»ի եւ թէ

ժանրաժամանուած են կուրելի օտնամին մէջ առանձինն բոլոր նկատառումը՝ ղեկավարները։

Վարչութիւնս տրուած պաշտօններու մէջ իր կարելին ըրաւ Մարսէյլի թեմին ազգային կազմակերպութիւնը դնելու առողջ գետնի վրայ եւ հիմնաւորելու ազգային կրթական գործը, որ իր միակ կէտ նպատակն էր, եւ որուն համար կեցած համագործակցութեան եւ համերաշխ ու գործակցութեան գետնի վրայ, անխտիր ամէն տուեալ այն բոլորին որոնք օգտակար ըլլալու առաջադրութիւնը ունէին իրենց սրտին մէջ, ու իր կարգին Վարչութիւնս ըրաւ իր կարելին, օգտակար ըլլալու այն ամէնուն որոնք իրեն դիմած են որեւէ խնդրով։

Գ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

3

ԽՄԲ.— Հաշուական մասը՝ յաջորդով։

Ա. Ե. Հ. Կ. Խ.

Արեւմտ. Եւր. Հայ Կարմիր Խաչի Փարիզի «Մանուկներու պաշտպանութիւն» մասնաճիւղը, որ հայու տան ամիսէ ի վեր կազմակերպուած է, մեծ եռանդով կը գործէ։ Օգոստոսի 4ին Սէն Միշէլի տօնավաճառին մէջ տեղի ունեցաւ, ընկ. Ն. Աղբալեանի նախագահութեամբ, վարչութեան առաջին գաշտահանդէսը, հզելով կոկիկ հասոյթ մը։

Կ'իմանանք թէ վարչութիւնը ձեռնարկած է գնահատելի գործի մը, որուն անշուշտ թէ բարոյական եւ թէ նիւթական աջակցութիւնը պիտի պլանայ գիտակից հասարակութիւնը։

Ինչպէս յայտնի է, Փարիզի արուարձաններու հայ գաղթականներէն շատերը —մարդ ու կին— կ'աշխատին գործարաններու մէջ, օրն ի բուն, իսկ իրենց երախաները կը մնան տունը՝ զրկուած ծնողներու անմիջական հսկողութենէն եւ դաստիարակութենէ, Վարչութիւնը որոշած է շաբաթական երեք անգամ, 3—12 տարեկան երախաները հաւաքել եւ վարժուհիի մը առաջնորդութեամբ մանկական խաղեր ու երգեր սորվեցնել անոնց.

Հայ գաղթականներու մէկ մասը կ'ապրի փայտաշէն տաղաւարներու մէջ, ծանր եւ վատառողջ պայմաններու տակ։ Բնականաբար, այդ կացութեան մէջ, առանց խնամքի եւ մանաւանդ առանց բաւարար սնունդի, երեսի վրայ ձգուած երախաները պիտի ջայքայուին թէ հոգեպէս եւ թէ ֆիզիքապէս։ Կ. Խ. վարչութիւնը նկատի առնելով այս պարագան, իսկ Լէ-Պուլինոյի մէջ շաբաթը երեք անգամ մանուկները պիտի հաւաքէ բացօթեայ վայրեր եւ մանկական խաղեր ու երգեր պիտի սորվեցնէ, փորձ վարժուհիի մը հսկողութեան տակ։

Վարչութեան ջանքերուն շնորհիւ, գեռատի երախաներու համար հիմնուած Ֆրանսական հիւանդանոցի մէջ շաբաթական մէկ օր յատկացուած է գաղթականներու հիւանդ երախաներուն քննութեան։ Այդ օրը Կարմիր Խաչի անդամներէն երկու հոգի ներկայ կ'ըլլան, կատարելով թարգմանի դեր եւ բարոյական որոշ աջակցութիւն ցոյց տալով հիւանդներուն եւ ծնողներուն։ Անոնք կ'այցելեն գաղթականներու տաղաւարները եւ առողջապահական խորհուրդներ եւ հրահանգներ կու տան ծնողներուն, երախաներն առողջ մեծցնելու մասին։

Ըսել է թէ, Կ. Խաչի Միութիւնը մէկէ աւելի երախայ ունեցող մայրերուն խտացած կաթ կու տայ։

Ուրեմն, Կ. Խ. Միութիւնը, հնարաւորութեան սահմանին մէջ, կ'աշխատի ամէն կերպ օգտակար ըլլալ կարօտեալներուն, եւ հասարակութիւնն ալ իր կարգին պէտք է ջանայ ամէն կերպ աջակցիլ, որպէսզի Կ. Խաչը կարենայ աւելի ընդլայնել իր գործունէութիւնը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՑԱՆՔԵՐՈՒ ՇՈՒՐՋ

Ցանքերու շուրջ Անդր. կեդր. գործավարութեան գահլիճին մէջ տեղի ունեցած է խորհրդակցութիւն մը, շահագրգռուած հիմնարկութիւններու ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ։

Խորհրդակցութիւնը իր առաջին նիստին մէջ զբաղած է ընթացիկ տարուան մէջ, գարնանացանի պայքարին արդիւնքներով։

Հայաստանի գարնանացանի արդիւնքներու մասին զեկուցած է հող. գործավարութեան ներկայացուցիչ Փիրումեան. Անցեալ տարուան, բաղդատմամբ ընթացիկ գարնանացանի ժամանակ, ցանքերու տարածութիւնն ընդարձակուած է հարիւրին 80 համեմատութեամբ։ Մասնաւորապէս, բամպակի ցանքերու տարածութիւնն աւելցած է 1700 հեկտար։ Բամպակի մշակումով պարապող գիւղական անտեսութիւններու թիւը նոյնպէս շատցած է։

Լրացուցիչ տեղեկութիւններ տուած է նաեւ Հայաստանի հող. գործավար Երզնկեան, որ շօշափած է բամպակի հարցը։

Զեկուցումներէն յետոյ, մտքերու փոխանակութիւն տեղի ունեցած է եւ քննադատութիւններէն հասկցուած է որ բամպակի մշակման ծրագիրն ամբողջովին չէ իրագործուած Անդրկովկասեան բոլոր հանրապետութիւններուն մէջ։ Արգելք եղած է այն պարագան որ գարնան հեղեղումներու ժամանակ, գիւղացիները զբաղած են եղեր գետեզրերու ամրացման աշխատանքներով։

Քննադատութեան ենթարկուած է Գիւղ. դրամատան բամպակի մշակման կոմիտէի գործունէութիւնը։ Շեշտուած է բամպակի շրջաններուն մէջ հացի գիներու կանոնաւորման անհրաժեշտութիւնը։ Հացի գիներու կանոնաւորումը եւ նուազումը կը նպաստէ խոշոր ազդակ, բամպակի մշակման զարգացման համար։

ԱՆՏԵՍՈՒԱԾ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայաստանի եւ Ադրբէջանի սահմաններուն վրայ կը բուսնի «կեռավանի կոչուած բոյսը, որմէ կը ստացուի տեսակ մը խէժ։ Այս թուփերը մասնաւորապէս առատօրէն կը բուսնին Սեւանայ լճին հիւսիսային եզերքին վրայ, նաեւ Շարուրի, Մեղրիի, Վէդիբազարի եւ Գառնիբազարի շրջաններուն մէջ։ Բնակիչները կ'ոչնչացնեն այդ թուփերը վառարաններ տաքցնելու համար, մինչդեռ խէժի արդիւնաբերութիւնը մեծ նշանակութիւն ունի արհեստներու համար, շատ կը գործածուի մանածագործութեան մէջ ներկը խառնելու համար, ինչպէս նաեւ լուցկիի, հօտաւէտ օծանելիքներու եւ անուշեղէնի գործերու մէջ։

Այդ բոյսին փճացման առաջքն առնելու համար, հրահանգներ տրուած են։

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԲՈՒԽԱՐԻՆԻ ՄԵՂՔԵՐԸ

Բուխարին որ վերջերս շնորհազրկուեցաւ, գլխաւոր խմբագիրներէն մէկն էր «Փրաւտա»ի, ռուս համայնավարութեան պաշտօնաթերթը եւ կեդրոնական դէմք մը Գ. Միջազգայինի մէջ։ Լէնինի այս աշակերտն ու աշխատակիցը որ կը նկատուէր մարքսիզմի եւ լէնինիզմի յուսալի տեսաբանը, համայն կուսակցութեան համար դարձած է անբաղձալի տարր մը։ «Փրաւտա» հետեւեալ կերպով կը դասաւորէ անոր մեղքերը։

— Բուխարինի պատասխանատու պաշտօնները ամէնէն առաջ կապ ունին կենսական խնդրի մը հետ,— բանուոր դասակարգին յարաբերութիւնները գիւղացիներուն հետ, ինչպէս նաեւ երկրագործութեան ընկերվարական հիմերու վրայ կազմակերպման զարգացումը։ Ան յանցաւոր է նաեւ անով որ կուլակներու դէմ պայքարէն հրաժարելու ձգտում ցոյց տուած է ու ուզած է երկրորդ կարգի վրայ դնել գիւղերու ընկերվարական վերակազմումը, ակնարկելով պետութեան հակակշիռը առեւտուրին վրայ եւ կուլակներուն տալ կարգ մը առանձնաշնորհումներ, հանդուրժելով որ գիւղերուն մէջ զարգանան դրամատիրական յարաբերութիւնները։»

Բայց այս չէ բոլորը։ Ըստ «Փրաւտա»ի Բուխարին աւելի մեծ մեղքեր է գործած — Հաշտութիւն քարոզելէ յետոյ աջակողմին հետ, որ մէն ալ յանկարծ, ան տեսնուեցաւ ձախ տրոցկիստներու շարքերուն մէջ եւ ի վերջոյ ամբողջովին փարեցաւ ընդդիմադրութեան։

*
* *

Կերենսկիի թերթը «Ցնիս» տեսակցութիւն մը կը հրատարակէ անձնաւորութեան մը հետ, որ երկար տարիներ բնակելէ յետոյ Ռուսիա, վերադարձած է Ֆրանսա եւ շատ մօտէն ծանօթ է խորհրդ. Միութեան ընկերային ու քաղաքական հարցերուն։

Ահաւասիկ հատուածներ այդ տեսակցութենէն.—

«Քաղաքներու մէջ, ժողովուրդին հոգեկան վիճակը շատ վատ է։ Ամէն մարդ ինքզինքը ընկճուած, ջախջախուած կը զգայ։ Թերեւս անոր համար որ սպառած են, թշուառութենէն արիւնաքամ։

Յուսալքման այս զգացումը կը տիրէ նաեւ երիտասարդութեան մէջ։ Ահա օրինակ մը,— Պաշտօնական ցոյցերէն առաջ, ընկեր Հոկտեմբերեան արբեցարձին կամ մայիս 1ի առթիւ, պանդուստական ձերբակալումներ կը կատարեն համալսարանին մէջ։ Կը ձերբակալեն ժողովրդական ուսուցչուհի մը որ «ընդդիմադիր» է, անոր հետ ալ շատ ուսանողներ։ Անոնց նման միջոցներու հանդէպ, բուռն բողոքներ կը բարձրանային։ Իսկ ներկայիս կատարեալ հանդարտութիւն։ Որոշուած ժամուն ուսանողները կը հաւաքուին ցոյց տրուած տեղը։ Ցեղոյ թափօր կազմած կը պտտցնեն ցուցանակներ՝ զանազան վերտառութիւններով, ինչպէս սովորութիւն է նման ցոյցերու մէջ, առանց սրտանցի։ Ուսանողները կը մոռնեն օգնութեան հասնիլ իրենց ձերբակալուած ընկերներուն։ Ոչ։ Երբեք չի պատահիր որ ձերբակալուած ընկերներուն համար օգնութիւն մը կազմակերպեն։

Աւելորդ է խօսիլ աւելի հասուն սերունդներուն համար։ Անոնց ի զուր չէ որ Կեփէուն կը վատնէ հսկայ գումարներ։ Անշուշտ, ձերբակալութիւններն ու աքսորները պահ մը ունին։ Իշխանութիւնները կը վախնան հարկաւ, բանէ մը։ Ամէն անհատ, առանձնութեան մէջ լեցուն է ոխով, լուծը թօթափելու փափաքով։ Բայց երբ իրարու քով գան, կը նմանին գաւառական քաղաքի մը ամբոխին, որ երկչոտ, ընկճուած փողոցները կը թափառի։

Անցած է այն ժամանակը, երբ ամէն մարդ գիտէր թէ ո՞վ է հրամայող ընկերը։ Կը պատահի նոյնիսկ որ անկուսակցական պաշտօնեաները չգիտնան թէ ո՞վ է կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը որ Մոսկուայէն կը ղրկուի հակակշռի պաշտօնով։ Քարտուղարը այսօր ունի այն իշխանութիւնը որ առաջ կառավարիչ զօրավարինն էր, բայց կառավարիչ մը որ այսօր կը գործէ կէս-մութի մէջ՝ ինչպէս գաւազիր մը։ Կեփէուի ճիւղին պետին անունը պետական գաղտնիք դարձած է։ Ոչ ոք (նոյն իսկ խորհուրդներու պաշտօնեաները) պէտք չէ գիտնան զայն։

Խորհրդային կառավարութիւնը թոյլ չի տար որ հաւաքոյթի կեդրոններ ստեղծուին։ Այն բոլշեւիկները որ վստահութիւն ներշնչած ու համակրանք գրաւած են, այնքան չեն ճնշուած որքան անկուսակցականները. բայց գործնապէս, հսկողութեան տակ են։ Այս կերպ կարգադրութեան նպատակն է անկարելի դարձնել ընկերային բոլոր կապերը։

Հսկողութիւնը անտանելի դարձած է։ Ձեր յարկաբաժնին մէջ կը մեկուսանաք, դուրս չէք ելլեր, կը խուսափիք ընկերական կեանքէ։ Բայց, վայրկեան մը ձեզ հանգիստ չեն ձգեր։ Կը զգաք թէ անընդհատ հսկողութեան տակ էք։ Յաճախ երեք հոգիէ կազմուած քննիչ յանձնախումբ մըն է որ ձեր դուռն ալ կ'առնէ։ Քաղաքավարութեամբ կը խնդրեն որ լեցնէք հարցարաններ եւ մինչ այդ, կը հարցնեն թէ ո՞վ կը բնակի աջի եւ ձախի սենեակները, թէ ի՞նչ գիտէք անոնց մասին։ Կը պատասխանէք։ Նոյն հարցումներուն պատասխանել պիտի հրաւիրուին նաեւ դրացիները։ Բայց առաջուց գիտէք թէ պաշտօնեաները ձեր հարցարանին վրայ պիտի նօթագրեն,— Այսինչը բան մը կը պահէ։

Մեծ քաջութիւն պէտք է ունենալ վտանգաւոր խօսքեր չփախցնելու համար բերնէ, երբ պաշտօնեաները կու գան տեղեկութիւններ քաղելու ձեր ծանօթներուն մասին։ Եւ երբեք չէք գիտեր թէ ինչ դերեր պիտի բռնեն ձեր դրացիները ձեզ հանդէպ։ Բան չէք ըսեր անոնց մասին. բայց անոնցմէ մէկն ու միւսը, թերեւս պիտի խօսին ձեր մասին...։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Փարիզէն գորգի վաճառական Գ. Արշաւիր Մինասեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պասրայի (Միջագետք) գաղթակայանին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆԻ ՄՐՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Այս տարի ալ դարձեալ Հ. Մ. Ը. Մ. ի Վիէնի Մ— ճիւղն էր որ ձեռնարկեց Լիոնի շրջանի աթլէթիք խաղերու տարեկան մրցահանդէսի կազմակերպութեան։ Խաղերը տեղի ունեցան Վիէնի մէջ 8 սեպտ. ի կիրակի օրը։

Այս տարուան մրցումներուն մաս առին Հ. Մ. Ը. Մ. ի Վիէնի և Կրընոպլի մասնաճիւղերը և Լիոնէն ուրիշ քանի մը խումբեր ու անհատ մարզիկներ։

Զվիտը խօսիմ կազմակերպչական մէկէ աւելի թերիներուն վրայ՝ որոնք ներելի են անշուշտ, երբ նկատի առնենք այն դժուարութիւնները որոնց մէջ գործելու դատապարտուած են մեր տղաքը։ Մանաւանդ որ՝ այս տարուան մրցահանդէսը շատ հապճեպ կերպով մէջտեղ գրուեցաւ։

Հակառակ առոր, սակայն խաղերը ընդհանրապէս անցան շատ յաջող։ Ի բացառութեան իրենց երէցներուն—որոնք անգամ մըն ալ նախընտրեր էին աւելի դիւրին հաճոյքներ — պատանի մարզիկները՝ հակառակ իրենց անփորձութեան, կրցան ստեղծել մրցումներուն շուրջ շատ տաք մթնոլորտ մը։ Այս առթիւ կ'արժէ յիշել Նիլը Իսթ Ըլիֆի խումբը (նախկին որբերու Լիոնի մարզախումբը) որուն երիտասարդ մարզիկները դաշտը կը թնդացնէին իրենց ուրախ աղաղակներով և ծափերով։

Զուտ մարզական տեսակէտով, կիրակի օր ձեռք բերուած մրցանիշերը մեծ բան մը չեն արժեր միջազգային գետնի վրայ։ Այսուհանդերձ դաշտին վրայ իմ տեսած տղոցս մէջ պակաս չեն երիտասարդներ որոնք կրնան լուրջ աշխատանքով մը դառնալ կարող մարզիկներ։ Այս մասին յիշեմ Ց. Պըլտըքճեանեանը, 17-ամեայ պատանի ուսանող մը (Լիոնէն)։

Ֆութպոլի մրցումները որոնք տեղի ունեցան աթլեթիք խաղերէն յետոյ, չտուին վերջնական արդիւնք մը, ժամանակի չգոյութեան պատճառաւ։

Հ. Մ. Ը. Մ. ի Լիոնի Շրջ. Վարչութիւնը՝ որ ընտրուած է տարի մը առաջ եւ տասը ամիսէ ի վեր գրեթէ բոլորովին անշարժ կը մնայ, կիրակի օր ալ չունէր ոչ մէկ ներկայացուցիչ։

Ո՞ր օրուան կը սպասեն գործելու համար։ Վ. Մ.

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱԿՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

Այս աճարեկումը առաջ եկաւ ոչ միայն գլխատումներու, աքսորներու ու փոփոխութիւններու երկար շարքէն՝ զոր երկրին վարչութիւնը ձեռք առած օրէն իսկ՝ նպատակօրէն կը կատարէր Պայրաքտար փաշան՝ այլ նաեւ խիստ միջոցներէն որոնց դիմեց կարգի բերելու համար Եէնի Չէրիները, որոնց խլրտումին հետեւանքը եղեր էր Սելիմ Գ.ի գահընկէցութիւնը Օսմանլըներու գլխատումը ամէնուն հասկցուց վախճանը զոր պիտի ունենային ամէն անոնք որ Պայրաքտարի հետեւած ճամբուն վրայ արգելք յարուցանել ձեռնարկէին։

Ռուսճուքի առիւծին հերոսական արարքներուն տենդերատարած հռչակը բաւեր էր՝ որպէսզի երկրին այլ եւ այլ կողմերը ստուական առանձնաշնորհումներ հետապնդող եւ Սելիմ Գ.ի կամ Մուսթաֆա Գ.ի օրով Բ. Դրան հրամանները անարգող «այան»ները փութան իրենց զօրքերով Պոլիս գալ՝ իր մէկ հրաւէրին վրայ եւ դաշնագիր մը ստորագրել կառավարական կարգն ու սարքը յարգելու եւ կեդրոնական իշխանութեան ազդեցութիւնը ամրապնդելու համար։

Բոլորովին զօրացած այս նոր ուժով՝ Պայրաքտար փաշան ձեռնարկեր էր զինուորական բարենորոգումի գործին՝ այս անգամ «Սէքպանը Ճէտիտ» անուանելով այն զումարտակները՝ որոնք Սելիմ Գ.ի օրով «Նիզամը Ճէտիտ» անունը կրեր էին։

Ու Պոլիս լեցուեր էր Րումէլիէն եկած համազգեստ կրող նոր զինուորներով, որոնց կառավարութեան քով վայելած յարգանքն ու անկէ ստացած առանձնաշնորհումները Եէնի-Չէրիներու նախանձն ու զայրոյթը կը գրգռէին։

Այդ նախանձն ու զայրոյթը կատարեալ անկարգութեան պիտի դատապարտուէին, եթէ նոր վարչութիւնը վարէր երկրին գործերը անպայման անձնուիրութեան ու բացարձակ արդարութեան կենդանաբար սկզբունքներով՝ որոնք վստահութիւն կը ներշնչեն ժողովուրդին եւ որոնցմէ պէտք չէ երբեք հեռանայ ճշմարիտ բարենորոգիչը

Միջավայրի ազդեցութի՞ւն, պոլսական կեանքին ընծայած դիւրութիւննե՞րը, թէ իշխանութեան ազդած գգլխումը, ինչ որ ալ ըլլայ շարժառիթը՝ իրողութիւնը սա է թէ Ռուսճուքի Առիւծին դաշնակիցները չէին կրցեր իրենց գործունէութեանը մէջ արտայայտել կատարեալ գիտակցութիւնը պատասխանատուութեան, զոր առանձներ էին երկրին ճակատագիրը վարելու սկսած առթէնին, ոչ ալ գիտցեր էին բաւական յարգալից գտնուիլ հանդէպ հանրային կարծիքին՝ որուն անկայուն ու անհանգիստ վիճակը՝ մանաւանդ գրգռութեան շրջաններու մէջ՝ կրնայ ահաւոր փոփոխութիւններ եւ անդարմանելի աղէտներ առաջ բերել։

Սելիմ Գ.ի շրջանին տոփանքի, հեշտութեանց ու զեխութեանց կեանքը վերսկսեր էր անփութօրէն նոր շրջանին ատագաններն ալ, միեւնոյն շուայտութեան պոռթկումը. նոր հարճերու գնումներով կանանոցին համար, ինչպէս նաեւ ընկերութեան մէջ կիսաշխարհիկ կիներու՝ որոնք առանձնացեալ վայրեր վարձուած ժամանցի տուներ կը հրաւիրուէին։

Ընդհանրապէս պարտէզով շրջապատուած այդ տուները՝ որոնք դաշնակիցներու ու իրենց կուսակիցներուն գաղտնի խորհրդակցութեանց իբր կեդրոնավայր կը ներկայացուէին թաղեցիներու աչքին՝ հեշտահրաւէր նուագածութեանց ու կնոջական պարախաղութեանց մեղկ տեսարանը կը պատկերացնէին շատ գիշեր՝ ծանրագին կարասիներու, շողշողուն լուսավառութեանց ու մեծատուն կեր ու խումի շրջանակի մը մէջ՝ ուրուն հանդիսատեսները՝ վարչային մարդու լրջութիւնը թողած օղիի յաջորդական գաւաթներու յատակը՝ հիմա ցանկասէր ակնարկներով կը տեսնէին օգապայի բարեձեւ մարմիններու թելադրիչ գալարումները՝ անյագ հեշտացումի բացագանչութիւններով ողջունելով ամէն շարժում, որ հեշտանուէր պերճանքի նոր գանձ մը կը շռայլէր իրենց աչքին, բեհեզներու ու շղարշներու գերութեան դէմ ըմբոստացող գանձեր, որոնց ճոխութիւնները աւելի դիւթիչ կ'ընծայէին պարուհիներու դիւրաթեք յաւերժահարսի նազանքն ու եղերային ոստոստումները։

Այս շուայտական կեանքին մանրամասնութիւնները օրէ օր կը տարածայնուէին ժողովուրդին մէջ՝ բերնէ բերան ընդլայնուելով բնականաբար ու գայթակղութիւն յարուցանելով այդ չափազանցութեանց աստիճանով։

Նոյնիսկ «Գաբտանը-Տէրիա» Ռամիզ փաշան՝ Պայրաքտարէն ետքը ամէնէն ազդեցիկ անձնաւորութիւնը նոր րէժիմին՝ որ մասնաւորապէս գնահատուած էր իր վարչական կարողութեանցը համար, աճագին առելութիւն մը հրաւիրեր էր իր անձին դէմ շուայտական հետապնդումներովը՝ որոնց պատմութիւնները կը լսուէին «չէրքէզ» եւ «կիւրճի» հարճեր հայթայթողներու բերնէն։

(7) ՏԻՐԱՆ ՔԷԼԷԿԵԱՆ

Եթէ ընդունուի նախնական համաձայնութիւնը, Մ. Նահանգներու յածանաւերու ընդհանուր տարողութիւնը պիտի ըլլայ 340.000 թօն, իսկ անգլիականը՝ 40.000 թօն աւելի: Տակաւին ճշդուած չէ թնդանօթներու չափն ու թիւը:

Թուրքերը մականուն պիտի ունենան

Երկար պրպտումներէ յետոյ, քէմալական կառավարութիւնը որոշած է օրինագիծ մը ներկայացնել Ազգ. Մեծ Ժողովին, առաջարկելով որ բոլոր Թուրքերը որոշ մականուն, ընտանեկան անուն ունենան այսուհետեւ: Ցայտնի է որ անհամար Մէհմէտներ եւ Ահմէտներ, Ալիներ եւ Իսմայիլ Հագգըներ կը վխտան Թուրքիոյ մէջ, ահագին շփոթութիւններ պատճառելով: Երբ օրինագիծը ընդունուի, հետաքրքրական պիտի ըլլայ իմանալ թէ Թուրքերը ի՛նչ հանճարեղ գիւտեր պիտի ընեն, իրենք զիրենք յատկանշելու համար... Մանաւանդ որ, գիւղերու եւ քաղաքներու անուններուն մէջ անգամ կ՛անճրկին, եւ համրանք չունին «Եէնի Քէօյ»ները, «Էսկիշէհիր»ները, «Գարատաղ»ները, «Տոմուզ Տէրէ»ները, «Օրթաքէօյ»ներն ու «Պէօյիւքտէրէ»ները:

Միւս կողմէ, քանի որ մեր մէջ անգամ այնքան սիրո՛ւն մականուններ կան— «Գարնըեարըքեան», «Պրունսըզեան», «Փարմաքսըզեան», «Թահթապրունեան», «Զուգասըզեան» եւլն., կարելի է երեւակայել թէ ուր պիտի հասնին իսկական Թուրքերը:

Հետապնդում համայնավարներուն դէմ

Շաբաթ օր ձերբակալուեցաւ Վայեան Քութիւրիէ, համայնավար նախկին երեսփոխանը, որ կը փնտռուէր իբրեւ մեղսակից անցեալ օգոստոս 1ի ցոյցերուն եւ որուն դէմ ձերբակալման հրամանագիր հանուած էր: Ոստիկանութիւնը գտած ըլլալով անոր թաքստոցը, բազմաթիւ ոստիկաններ պաշարեցին տունը: Երիտասարդ մը յայտնեց թէ ինք վարձակալն էր եւ ուրիշ մարդ չկայ տունը. բայց ոստիկանները ներս մտան եւ գտան փախստականը, որ տակաւին անկողինն էր: Պ. Քութիւրիէ բանտ գնաց առանց դիմադրութեան:

Կիրակի օր ալ ձերբակալուեցաւ ուրիշ համայնավար վարիչ մը, Պ. Մոնմուսօ, ընդհ. քարտուղար Աշխատանքի կարմիր Դաշնակցութեան, որ նմանապէս կը փնտռուէր միեւնոյն ամբաստանութեամբ: Ձերբակալութիւնը տեղի ունեցաւ հետեւեալ պարագաներուն մէջ.— Այս օրերս տեղի կ՛ունենայ Աշխատանքի կարմիր Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը, դռնփակ: Ոստիկանութիւնը հսկողութեան տակ առած է հաւաքատեղին: Կիրակի իրիկուան ժամը 8ին, ժողովականները նստեր էին Քլիշիի հրապարակը. փարթամ սրճարան մը, երբ երկու գաղտնի ոստիկաններ մօտեցան եւ պահականոց առաջնորդեցին մէկը, որ նոյն ինքն Մոնմուսօն էր:

Երկու կալանաւորներն ալ Սանթէի բանտը փոխադրուեցան:

Թրքական թղթադրամի անկումը

Առեւտրական Սենեակը տեղեկագիր մը պատրաստած է թրքական դրամի անկումի մասին, որուն գլխաւոր պատճառներէն մէկը ցոյց կը տրուի այն՝ թէ դրամատունները չափէն աւելի դրամ հրապարակ կը հանեն: Կ՛ըսուի թէ քանի մը միլիոն ոսկի դրամագլուխ ունեցող դրամատուն մը 40 միլիոն ոսկի առած է: Այսպէս, յիշեալ դրամատան կողմէ երկար պայմանաժամով տրուած վարկը, թղթադրամի հեղեղման պատճառ եղած է:

Շահակից շրջանակները մեծապէս հետաքրքրուած են այս տեղեկագրով եւ կարգ մը դրամատուններու տնօրէնները ըսած են թէ Առեւտրական սենեակին պիտի դիմեն, բացատրութիւն ստանալու համար:

Ցարական գանձ մը Պելկրատի մէջ

Պելկրատի թերթերը կը գրեն թէ շէնքի մը նկուղին մէջ գտնուած է նախկին Փեթերսպուրկի Գրաւներու Դրամատան գանձը, որ կը պարունակէր ադամանդներ, գոհարներ եւ ուրիշ թանկագին քարեր, աւելի քան կէս միլիառ տինար արժողութեամբ: Յեղափոխութեան օրերուն, Գրաւներու Դրամատունը Ղրիմ փոխադրած էր իր գանձը: Երբ ճերմակ բանակը քայքայուեցաւ, Վրանկէլի զինուորները միասին տարին գանձը, մինչեւ Կատարօ: Զօրավարը յանձնախումբ մը կազմած էր, գանձը վարելու եւ հաշիւներ պահելու համար: Ցետոյ Պելկրատ փոխադրուեցաւ այս խոշոր հարստութիւնը, բայց ոչ մէկ դրամատուն ուզեց պահել այդքան գոհարեղէն: Ուն առեն, յանձնախումբը նկուղ մը վարձեց եւ դրամարկղի մը մէջ պահեց գանձը: Այս հարստութեան գոյութեանը պիտի մոռցուէր, եթէ խումբ մը ռուս տարագիրներ պահանջած չըլլային հաշուեյարդարի ենթարկել զայն եւ արդիւնքով ռուսական դրամատուն մը բանալ: Վրանկէլի յանձնախումբը երբեք չէ ճանչցուած Նիկոլա մեծ-դուքսին կողմէ, որ կը մերժէր տարագիրներուն առաջարկը, առարկելով թէ այդ հարստութիւնը աւանդ է: Խնդիրը մեծ հետաքրքրութիւն շարժած է Պելկրատի մէջ:

Մուսոլինի կը ճառէ...

Ֆաշիստ կուսակցութեան ընդհ. ժողովին առջեւ, որ բացուեցաւ շաբաթ օր, Մուսոլինի յոխորտալից ճառ մը խօսեցաւ, փառաբանելով սեւ շապիկաւորներուն առաքինութիւնները եւ ուժը: Այս առթիւ յայտարարեց թէ ծրագիր մը պատրաստուած է. 500,000 հեքտար հող մշակելի դարձնելու համար և թէ անգործներու թիւը, որ 489,000 էր փետրուարի վերջը, իջած է 190,000ի: Շեշտեց թէ կուսակցութիւնը երթալով կը զօրանայ: 1,020,000 Իտալացիներ արձանագրուած են «խուրձ»երուն մէջ, որոնց 93,095ը կին, 560,250ը երիտասարդական խումբերուն, 53,600ը դպրոցներուն, 25,440ը համալսարանական խումբերուն եւ 2212ը ուսուցչական խումբերուն մէջ:

Մուսոլինի ծանր խօսքեր ուղղեց իր քաղաքական հակառակորդներուն դէմ, զանոնք անուանելով ոչխարի հօտ: Ծաղրեց ազատութեան գաղափարը որ «գրաւոր պատրանք մըն է միամիտները խաբելու համար: Այլեւս արժէք չունի 1789ի բանաձեւը: Ֆաշիստ վարչաձեւը անոր տեղ դրած է նոր բանաձեւ մը, — «հեղինակութիւն, կարգ-կանոն եւ արդարութիւն»: Ֆաշիստները յետադիմականներ չեն, այլ ռահահորդներ, կանխողներ, իրագործողները ընկերային եւ քաղաքական նոր կարգուսարքի մը: Սեւ շապիկներու յեղափոխութիւնը կրնայ հաչակել նափոլէոնի պէս. «Ահա՛ յիշատակարաններ որոնք լռութեան պիտի դատապարտեն գրպարտութիւնը: Ահա գանձ մը որ դարեր պիտի տեւէ:»

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ քրոջս աղջիկը Էրզրումի Ցայկարա Թաղէն, Գաբեկ վարդունին Թոռը Վարդունի Ապաճեան կամ Սարգիսեան, հօր անունը՝ Հաճիպապ, մօր անունը՝ Ագաւնի (ծնեալ Փափազեան): Զինադադարին սկիզբները կը գտնուէր Մէրսինի որբանոցը: Կը կարծուի թէ Յունաստան կամ Սուրիա փոխադրուած է ուրիշ որբուհիներու հետ: Իմացնել Յակոբ Փափազեանի, 3 Rue Thouin, Paris (5e):

Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Յունահայ թերթերէն արտատպել:

— Զարշամպայի Դուրշունլու գիւղէն Գալուստ Փորգաւեան կը փնտռէ իր հայրը Մինասն և հօրեղբայրը Աղասի Փորգաւեան: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա: Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր: Իմացնել՝ A. Keosséiant, 58 Ave. Augustin Dumont, Malakoff (Seine), France.

Սուրիոյ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

— Կը փնտռեմ մօրաքրոջս որդին Մարաշցի Հայկազ Էմիրալեան որ երկար ժամանակէ ի վեր կը գտնուի Փարիզ: Կը խնդրուի Մարաշի Հ. Միութենէն եւ զինքը ճանչցողներէն իր հասցէն իմացնել՝ Siranosian c)o Aram Kasbarian, 11 Rue du Sénégal, Paris XX.

— Վանայ Նարեկայ գիւղացի Ռաշօ Մատոեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Վանայ Բողոնիս գիւղացի Ստեփան, հօր անունը՝ Տէրմօ, եղբօր անունը Քէսրօ: Պատերազմէն առաջ մեկնած է Ամերիկա: Իմացնել՝ Պ. Պօղոս Սարեանի, 1bis Rouget de l'Isle Choisy-le-Roi (Seine), France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Եօզղատի Պէպէք գիւղէն Խաչիկ Սմզեան որ ասկէ քանի մը ամիս առաջ Պէյրութէն եկած էր Մարսէյլ իր աներձագին մօտ: Իմացնել՝ Avédis Kéchichian, 13 Cité du Chemin de Fer, Décines (Isère), France.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն - Ժէռոմի թաղ. Խարհաւրդը 18 Օգոստոս Կիրակի օրուան հանդէսին մէջ ի նպաստ Մանկապարտէզի բացման կազմակերպած վիճակահանութեան տոմսերէն շահած են հետեւեալ թիւերը:

1018՝ փողկապ, 1003՝ երկու տուփ անուշ, 59՝ մէկ երկաթանեակ թաշկինակ, 550՝ նապաստակ, 764՝ զոյգ մը ագուանի, 10՝ ժիլէթ, 494՝ ժամացոյց, 638՝ մէկ շիշ լիքէօր, 153՝ մէկ շիշ շամփանիա, 146՝ թեւի կոճակ, 975՝ մէկ շիշ քոլոնիա, 856՝ կնոջ հովանոց, 1030՝ կնոջ ձեռնոց, 402 ծնկակալ, 1015՝ Անդրանիկի նկար, 67՝ անուշի տուփ, 421՝ մէկ զոյգ գուլպայ, 70՝ մէկ զոյգ կօշիկ, 172՝ զարդ, 719՝ հաւ, 1116՝ անկողնոց ծածկոց, 366՝ մէկ զոյգ կնոջ գուլպայ:

(Կնիք)

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Սեպտեմբեր 1929

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին.	L. St.	123.89
Տոլար.	Dollar	25.56
Մարք 100	Mark	608.50
Թրք. Թղթ.	L. Trq.	12.25
Թրք. ոսկի	» » or	106.90
Մէճիտիէ	Médjidié	8.75
Լէվա 100	Léva	18.62
Տրախմի »	Drachme	33.25
Լիր »	Lire	133.65
Պելժ. Ֆր. »	Fr. Belge	71.10
Զուից. »	Fr. Suisse	492.75
Լէյ »	Leï	15.15

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ.-Քր.-Ֆոնս.	I Cr. Fonc-Eg.	2260.—
»	II »	1665.—
»	III »	1650.
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	82.—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

18 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ Թիւ 1062 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԲՈՒ՞Ն ՄՂՁԱՒԱՆՋԸ

Թուրքիայէն եկող-գացողները համաձայն են մէկ բանի մասին. – տարուէ տարի կը ակարանայ երկրին տնտեսական կարողութիւնը, կը ցամքին աղբիւրները։ Ձեռնարկներ պակաս չեն։ Կառավարութեան ուժն ու օժանդակութիւնն ալ իրենց կարգին։ Բայց, ինչպէս դիտել կուտար «Մաթէն»ի աշխատակիցը 800.000 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ երկիր մը չի կրնար վերաշինուիլ մէկ քիլօ գմրուխտով...

Ընկիւրի նորէն աչքերը յառած է դէպի Եւրոպա, ի խնդիր մեծագումար փոխառութեան մը։ Եւ նոյնքան անձկութեամբ ու խոնարհութեա՛մբ աջ ու ձախ կը դառնայ, պրպտումներ կը կատարէ, որքան իր զինակիցը, խորհրդային իշխանութիւնը, որ նոյն ցաւէն կը տառապի։

Երեւի յոյս չունենալով Անգլիայէն եւ Ամերիկայէն, կը փորձէ սիրաշահիլ Ֆրանսան։ Բանգէտներ կը պնդեն թէ Թուրքիա յայտնապէս տեղի տուած է Սուրիոյ սահմանավէճի եւ յարակից խնդիրներու մէջ, գետին պատրաստելու համար մեծ փոխառութեան մը։

Անշուշտ ա՛յս է պատճառը որ, Ֆրանսայի դրամատիրական օրկաններն ալ պարբերաբար քննութիւններ կատարել կուտան Թուրքիոյ մէջ կամ շուրջը։ Դրամագլուխը վախկոտ է ու միայն ապահովութիւն կը պահանջէ, այլեւ հաստատուն կարգ ու սարք։ Դրամատէրը՝ շատ աւելի վախկոտ, մանաւանդ երբ հարցը Թուրքիոյ կը վերաբերի։ Վերջին տարիներու ընթացքին, բազմաթիւ օտար ընկերութեանց հետ, հաշուեյարդարի ենթարկուեցան կամ սահմանափակուեցան նաեւ դրամատուններ։ Մինչեռ, տարբեր պարագաներու մէջ, նոր մասնաճիւղեր պիտի բացուէին։

Կարելի պիտի ըլլա՞յ անհրաժեշտ փոխառութիւնը ստանալ Ֆրանսայէն։ Դժուար է պատասխանել։ Ֆրանսացի դրամատէրը շատ աւելի պահպանողական է, քան Ամերիկացին կամ Գերմանացին։

Միւս կողմէ, քաղքենի — դրամատիրական թերթերը, հակառակ իրենց փաղաքշական խօսքերուն, տակաւին չհրատարակեցին ո՛ր եւ է լուրջ ուսումնասիրութիւն, որ վստահութիւն ներշնչէր տնտեսական ձեռնարկներու համար։

Մնաց որ, Եւրոպան կը խուսափի մեծ գումարներ շարժման մէջ դնել Թուրքիոյ մէջ, քանի այդ երկիրը կը գտնուի խորհրդային իշխանութեան շուքին տակ։ Թուրքիոյ համայնավարներուն հետապնդումը չի նշանակեր թէ քէմալականութիւնը բոլորովին անկախ է Մոսկուայէն։ Ամէն անգամ որ բարդութիւն մը ծագի, Էնկիւրի չի վարաներ խորհուրդ հարցնել ռուսական դեսպանին, ի հարկին մինչեւ կեդրոն դիմելով։ Այդպէ՛ս դրուեցան Թուրքեւռուս գործակցութեան եւ զինակցութեան հիմերը։ Հարս-կեսուրի վէճեր միշտ ալ կրնան ծագիլ, բայց անփոփոխ կը մնայ հիմնական իրողութիւն մը, — Այսօրուան Թուրքիան եւ Ռուսիան գիտակցօրէն եւ ամուր կապերով միացուցած են իրենց ճակատագիրը, եւ ճիշդ ատոր համար ալ, մերձեցման փորձեր կատարելով, աջակցութիւն խնդրելով հանդերձ, միշտ խոյս կուտան յանձնառութիւններէ՝ հանդէպ Եւրոպայի։ Կը խուսափին, մանաւանդ, Ազգերու Դաշնակցութենէն։

Գիտենք որ Թուրքերը կէս ճամբան մնալու սովորութիւն չունին, մանաւանդ երբ կոտորելու, թալանելու, հրապուրելու կամ դրամ կորզելու խնդիր կայ։

Այս փոխառութեան հարցին մէջ ալ, անոնք դիմած են բազմաթիւ միջոցներու։ Միայն մէկը յիշած ըլլալու համար, ըսենք թէ Պոլսէն ֆրանսացի օրագիրող մը գրկեր են Փարիզ, «պաշտօնական» կարեւոր օրկանները...

Իսկ ո՞ւ չէ, ո՞ր օրուան համար են արդէն «կարեւոր օրկաններ», մանաւանդ մեծ ոստաններու մէջ։ Վարձու սիւնակներ՝ որքան կ'ուզես։ Ծախու գրիչներ. — աչքդ գոցէ եւ բռնէ։

Ինչ փոյթ, եթէ գլխիվայր շրջուին իրողութիւնները, կամ թէ մէկ օրուան հրատարակութիւնը հակասէ միւս օրուան յօդուածին։

Միեւնոյն ատեն, Թուրքերը թեւ մըն ալ երկարած են դէպի Ամերիկա, որ ասպարէզ կը փնտռէ միլիոնները տեղաւորելու համար, բայց կը խրտչի նոյն պատճառներով։

Թուրքիա մնացած ամերիկեան միսիոնարներն ու առեւտրականները, եւ հայկական սարսափներէն յետոյ հայրենիք վերադարձած Ամերիկացիներէն շատ շատերը փայլուն օրեր կը գուշակեն Թուրքիոյ, հետեւաբար եւ ամերիկեան դրամագլուխին համար։ Անտեղ ալ, ինքնամատոյց մամուլը հաճոյութեամբ կը տրամադրէ իր սիւնակները, գետին պատրաստելու համար։

Եւ սակայն, անօթի է Անատոլուի գիւղացին, եւ աւերակ ու անմայր երկիրը։

Երկրին կենսական երակները կը քամէ օրուան իշխանութիւնը, պահելու համար հզօր բանակ մը որ իր բուն խարիսխն է, եւ նոյնքան բազմութիւն մը մեծ ու պզտիկ պաշտօնեաներու կատարեալ աւար, հակառակ զուիցերիական օրինագրքին։

Ահա թէ ո՛ւր է բուն մղձաւանջը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԽՆԴԻՐ ՄԸ

«Յուսաբեր» գիտել կուտայ խմբագրականի մը մէջ (6 սեպտ.).

— «Ինչպէս շատ մը ուրիշ կարեւոր հարցերով, չենք հետաքրքրուած նաեւ հայ երիտասարդութեան կազմակերպութեան հարցով.

Հայ երիտասարդը կը մեծնայ վայրի ծաղիկի մը պէս, ինքն իր գլխուն։ Այս է պատճառը որ իր հանրային գործունէութեան տեւողութիւնն ալ, ծաղիկի մը կեանքէն աւելի չէ։ Ցաճախ կը կազմուին երիտասարդական միութիւններ, բայց շուտով կը քայքայուին, հանրային անտարբերութեան հեստանքով։ Եւ երիտասարդը, հանրային գործունէութեան իր առաջին քայլին, առաջին ոգեւորութեան մէջ իսկ, վիրաւոր կ'իյնայ, կը յուսահատի ու, հարկադրաբար, կը մտնէ ի՛ր մասին, փոխանակ մտածելու հաւաքականութեան մասին։

Չենք գիտեր երիտասարդական Միութիւն մը, որ գոնէ իր գործունէութեամբ, իր ջանքերով ու ձեռնարկներովը դպրոց մը պահէր հայ մանուկին համար, արհեստանոց մը՝ հայ գաղթականներուն համար, կամ գրական գեղարուեստական միութիւն մը, որ իր ջանքերով հրատարակչական մնայուն ու արժէքաւոր ձեռնարկ մը հիմնէր, հայ հեղինակի մը ցրուած ու թանկագին գործը հաւաքէր։

Հակառակ այս ամէնուն, սակայն, ունինք երկու կազմակերպութիւններ՝ որոնք պատկերը յեղաշրջելու կոչուած են, եթէ գիտնանք գուրգուրալ անոնց վրայ։ Անոնցմէ մէկը՝ Ցավահաս Որբերու Միութիւնն է, որ գաղութէ գաղութ ցանց կը նետէ, կը կազմակերպուի եռանդով ու կը տոգորուի ազգային առողջ ոգիով։

Որբերու Միութեան կողքին՝ փրկարար դեր մը կատարելու կոչուած են նաեւ մարզական Միութիւնները, Գալքաններէն մինչեւ Ֆրանսա եւ Եգիպտոս։ Անոնք կրնան փրկել հայ երիտասարդութիւնը ոչ միայն ֆիզիքապէս, այլեւ բարոյականով ու ազգայնօրէն։ Անկարելի է չխանդավառուիլ այս մարմնով առողջ, կայծկլտուն աչքերով եւ արթուն ոգիով երիտասարդներու խիտ շարքերովը»։

ՔԱՐ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Պէյրութի առաջնորդ եպիսկ. գաղթականներու տեղաւորման Ցանձնախումբին ներկայացուցիչ Գ. Գիւլպէնկեանի դիմելով, օժանդակութիւն խնդրած է կարգ մը անկար ընտանիքներու համար, որոնք միջոց չունին փոխադրուելու վրանաքաղաքէն։

«Ազդակ»ի համաձայն, Գ. Գիւլպէնկեան իբրեւ պատասխան, ցաւ յայտնած է որ Հայերը ամէն ակնկալութիւն եւ օգնութիւն կը սպասեն օտարներէն, մինչդեռ հայ հարուստները եւ հայ բարեգործական միւթիւնը բոլորովին անմասն եւ անտարբեր կը մնան։ Ան մասնաւորապէս ցաւ յայտնած է Բարեգործականին որ ցարդ միայն 400 ոսկիի նուիրատուութիւն մը ըրած է ամբողջ Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւորման գործին համար։ Առաջնորդը այս պատասխանը ստանալէն վերջ, անմիջապէս դիմում կատարած է Բարեգործականի Եգիպտոսի Կեդրոնական Ցանձնախումբին եւ Փարիզի կեդր. Մարմինին եւ խնդրած որ 2 300 ոսկիի գումար մը դրկեն ի նպաստ անկարող ընտանիքներու տեղաւորման գործին, որուն եռապատիկը տրամադրել խոստացած է Գ. Գիւլպէնկեան։

Եգիպտոսէն ստացուած նամակը կը մերժէ այս դիմումը, յայտնելով թէ եւ աւելորդ գումար մը չունին այդ նպատակին յատկացնելու համար։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գաղտնի պայմաններ Թուրքիոյ հետ

Պէյրութի «Ալ Ահտ Ալ Ճէտիտ» արաբերէն թերթը կը գրէ սեպտ. 6ի թիւին մէջ.

— Թէեւ մարզպանութիւնը մամուլին չհաղորդեց Թուրքեւֆրանսական պայմանագրութեան կէտերը, բայց մեր սեփական միջոցներով կը յայտնենք թէ հետեւեալ պայմանները կնքուած են.

1.— Երկու կողմերն ալ պարտաւոր պիտի ըլլան յանձնել մէկ երկրէն միւսը ապաստանող ոճրագործները. մանաւանդ առաւելութեամբ պարապող եւ սահմանին անդորրութիւնը խանգարողները երկու կողմէն ալ ծանր պատիժներու պիտի ենթարկուին։

2.— Կողմերէն որեւէ մէկուն ցուցմունքին վրայ, կասկածելի կամ վնասակար տեսնուած անձը կամ անձերը պիտի ձերբակալուին եւ աքսորուին։

3.— Սահմանամերձ շրջանները զինաթափ պիտի ըլլան, Երկու կողմերէն նշանակուած Սահմանային յանձնախումբ մը տարին երկու անգամ ժողով գումարելով, պիտի հսկէ այս պայմաններու գործադրութեան։

Թրքական թղթադրամի զեղծումները

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ թղթադրամի փոխանակութեան առթիւ երեւան հանուած զեղծումի խնդրին քննութիւնը կը շարունակուի Պոլսոյ մէջ։ Այս խնդրին համար բազմաթիւ անձեր հարցաքննուած են։ Ինչպէս յայտնի է, փոխանակութեան առթիւ երեւան հանուած բացը 600.000 ոսկի է. ասոր վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ այրած, պատռուած եւ որ եւ է կերպով կորսուած անհաշիւ թղթադրամները։ Այնպէս որ, բացը քանի մը միլիոն ոսկի կը գնահատուի։

Արտաքին գործավարութեան իրաւագէտ խորհրդականը այս խնդրին մէջ պատասխանատու նկատած է Հանրային Պարտքի «բարոյական եւ իրաւական անձնաւորութիւնը»։

Արաբերէն եւ պարսկերէն վերացումը

Արաբերէն եւ պարսկերէն դասերը վերցուած են թրքական դպրոցներէն։ Թուրքերէնի մէջ գործածուած արաբերէն եւ պարսկերէն բառերու մասին բնաւ բացատրութիւն պիտի չտրուի, այլ այդ բառերը թուրքերէնի պէս պիտի գործածուին, թուրքերէն քերականական կանոններուն ենթակայ ըլլալով։

Այս լեզուներու վերացումով, գրականութեան պատմութեան դասն ալ կարեւոր փոփոխութեան մը կ'ենթարկուի։ Գրականութեան պատմութիւնը պիտի աւանդուի Թանզիմաթէն ասդին շրջանին մասին միայն։ Անկէ առաջուան շրջանը բնաւ պիտի չյիշուի։

Ջնջուած արաբերէն եւ պարսկերէն դասերուն տեղ գերմաներէն ու անգլերէն պիտի աւանդուին։

Նոր տագնապ ժընեւի մէջ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովի նոր տագնապի մը մատնուած է, ճիշդ այնպէս ինչպէս պատահեցաւ Լա Հէյի ժողովին։ Դարձեալ անգլիական պատուիրակ մըն է որ «կը թորփիլահարէ» սպառազինութեանց կրճատման յանձնաժողովին աշխատանքը։ Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ, Լորտ Սէսիլ ժողովին ներկայացուց բանաձեւ մը, որ զարմանք պատճառեց եւ կը համարուի «վտանգաւոր» խաղ մը՝ մասնաւորապէս Ֆրանսացիներուն կողմէ։ Ցանձնաժողովի նախընթաց գումարումներու ընթացքին, որոշ գետին պատրաստուած էր ցամաքային եւ օդային զինաթափութեան մասին։ Անգլիոյ պահպանողական կառավարութիւնը, անցեալ ապրիլին, ընդունած էր թէ պարտաւորիչ զինուորութիւն ունեցող ցամաքային երկիրները կարելի չէ միեւնոյն գծին վրայ դնել այն երկիրներուն հետ որոնք ազգային բանակ չունին։ Այս առթիւ որոշ զիջումներ եղած էին Ֆրանսայի։ Մ. Նահանգներու պատուիրակն ալ ընդունած էր այս տեսակէտը եւ կը սպասուէր նաւային սպառազինութեանց կրճատման ծրագրին, իրական զինաթափութիւն մը հաստատելու համար։ Եթէ դեկտեմբերին գումարուի ծովային հինգ պետութեանց ժողովը եւ յաջող ելքի յանգի, փետրուարին կամ մարտին զինաթափութեան յանձնաժողովն ալ պիտի կրնայ իր վերջնական ծրագիրը ներկայացնել և այն ատեն ժամանակը եկած պիտի ըլլար գումարելու պաշտօնական խորհրդաժողովը։

Արդ, Լորտ Սէսիլ վերի վայր շրջեց ամէն բան, իր նոր բանաձեւով, որ կ'առաջարկէ հետեւեալ հրահանգները տալ զինաթափութեան յանձնաժողովին.— 1. Միեւնոյն սկզբունքները գործադրել, զեղչելու եւ սահմանափակելու համար ցամաքային, ծովային եւ օդային ուժերու թիւը եւ մթերքը։ 2. Սահմանափակել բանակներու թէ թիւը եւ թէ մարզանքի ժամանակաշրջանը։ 3. Միջազգային մարմնի մը հսկողութեան ենթարկել դաշնագրին գործադրութիւնը։

Կը կարծուի թէ Լորտ Սէսիլ ինքզինքը կապուած չզգար նախարարական յանձնառութիւններով եւ աշխատաւորական դահլիճին տեսակէտն է որ յառաջ կը քշէ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԵՔ ՄԻԼԻՈՆ ՀԱՅԵՐ ՀՐԵԱՅ ՊԻՏԻ ԴԱՌՆԱՆ...

Երջող լուրի մը համաձայն, Արարատ-Սիոն ընկերակցութեան ղեկավարները Վարշաւիա գացած եւ այցելութիւն տուած են տեղին հրէական հաստատութեանց, ուսումնասիրելու համար թէ ի՞նչ կերպով կարելի պիտի ըլլայ Արարատ-Սիոնի երեք միլիոն հայ անդամները կապել «Մոզվսիականութեան», այսինքն մեր լեզուով՝ հրեայ դարձնել։

Նախ, չհարցնենք նոյնիսկ թէ ուրկի՞ց բուսաւ այս Արարատ-Սիոնը, որ 3 միլիոն անդամ ունի եղեր...

Եթէ իրօք կայ ու կը գործէ, ալ ի՞նչ ըսէտք կը մնայ հայ անունը կրելու։ Պարզապէս, Հայերը սակից յետոյ թող կոչուին Արարատ-Սիոնականներ, քանի որ բոլոր Հայերը, ներկայիս ապրողները՝ իրենցմէ զատ 3 4 սերունդներով՝ անդամ են այդ միութեան։ Այս կերպով գոնէ նորանուն ազգ մը երեւան եկած կ'ըլլայ եւ իբր նորութիւն՝ աւելի հետաքրքրութիւն եւ համակրանք կը ստեղծէ իր շուրջ եւ Թերեւս, ո՞վ գիտէ, հայ անունին կապուած անէծքը առտով կը փակուի։

Իսկ եթէ նման ընկերակցութիւն մը գոյութիւն չունի՝ իրեն վերագրուած նպատակով, չփութանք անմիջապէս հերքել։ Պահ մը մտածենք եւ եթէ կրնանք օգուտ մը յուսալ անկից, մենք մեր ձեռքով հիմնենք։

Ուրեմն։ Որոշենք հաստատել Արարատ-Սիոն ընկերակցութիւն մը։ Նպատա՞կ։ Հրեայ դարձնել բոլոր Հայերը։

Բայց Հայերը ի՞նչ օգուտ կը սպասեն ատկից։

Ամէնէն առաջ, «հայ» անիծապարտ անունը պիտի մոռցուի։ Մէկ։

Պիտի կրնան հրէական հսկայ հարստութենէն օգտուիլ։ Երկու։

Պիտի կրնան վերջապէս, ազգային օճախ մը ունենալ, վաւերական եւ իրական՝ Պաղեստինի մէջ։ Երեք։

Իբրեւ նորադարձ հրեայ, աւելի մոլեռանդ քան հիները, գինիէ դարձած քացախի պէս կծու, պիտի պաշտեն Եհովան՝ վրէժի աստուածը եւ իբր նախկին Հայ՝ պիտի կրնան ազատօրէն յանձնուիլ վրէժխնդրութեան գոհացումներուն, հանդէպ Թուրքերուն։ Չորս։

Եւայլն, եւայլն։ Հինգ, վեց։

Բայց ահա, հայ մնանք թէ հրեայ դառնանք, միշտ մեր վրայ պիտի մնայ ինչ որ դարերէ ի վեր մեր բախտն է, — ջարդը։

Հոս պիտի ջարդուինք իբրեւ Հայ, հոն՝ իբրեւ Հրեայ։

Կ'արժէ՞ ուրեմն անուն ու կրօնք փոխել՝ ջարդուելու համար Արաբներէ, երբ արդէն, գոնէ վարժութիւնն ունինք Թուրքերէն ջարդուելու։

ԽԱՐՏՈՑ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ միսը քարդով բաժնելու դրութիւնը պիտի շարունակուի ամբողջ ձմեռը։

ԻՍԼԱՆՏԱՅԻ դատականնախարարը, որ ծննդ կը գտնուի, յայտարարեց թէ իր երկիրն ալ մաս պիտի կազմէ Ազգերու Դաշնակցութեան, 1930ին։ Այդ առթիւ պիտի տօնուի կղզիին հազարամեակը։

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԿԱՊՈՅՏ ՋԱՐԴԸ

Կարմիր Ջարդ, սպիտակ Ջարդ, եւ այժմ ալ կապոյտ Ջարդ...

Դժբա՛խտ սերունդ, որ Ջարդին տեսակները սորվեցաւ մորթին վրայ։ Դժբա՛խտ մանաւանդ անոր համար, որ դեռ մէկուն վէրքերը չսպիացած, միւսին ուռը ծայր կուտայ։ Մէկը միւսին կը յաջորդէ, մէկը միւսը կը լրացնէ, նիւթական աւերը Ֆիզիքականով ամբողջացնելու, եւ այս բոլորը հոգեկան քայքայումով կրկնուած՝ դիւային կատարելութեան հասցնելու համար։

Կարմիր ու սպիտակ Ջարդե՜րը.— Բայց ո՞վ ծանօթ չէ անոնց։ Կարելի՞ է հայ ըլլալ, եւ անոնց դժխեմ յաճախանքը չզգալ յաճախ։ Այս կոտորածներէն առաջինը կարմիր՝ յաջողեցաւ, որովհետեւ զանգուածային սպանութիւնն էր անիկա, արիւնի գոյնով և խաթաղանի բրտութեամբ։

Դժոխքի իններորդ պարունակն էր անիկա,— Տանդէի դժոխքը ութը պարունակ միայն ունէր։ Ու հայ ժողովուրդն ամբողջ, տարիներով ապրեցաւ, ի՞նչ կ'ըսենք, մրկեցաւ, տապկուեցաւ ու 'այրեցաւ գեհենի այդ կրակին մէջ։ Բայց ինչ որ այդ արիւնի կրակէն դուրս ելաւ, խանձուած թէեւ, սակայն անոր հոգին թրծուած էր, և նոր ու բարկ Ջնարակ էր ստացած։

Սպիտակ էր միւս Ջարդը, որ անօթութեան ու զրկանքի միջոցով կը կիրարկուէր։ Բնաջնջման հանգարտ ու խաղաղ եղանակ մը, որուն Թուրքերը դիմեցին, երբեւ եղական ժամանցէտ, նեփ կոտորածի, կարմիր Ջարդի արհաւիրքէն ու աղմուկէն վերջ։ Անիկա նուազ աղիտաւոր չեղաւ մեզի համար, թէեւ առաջինին ո՛չ սարսափն ու սաստկութիւնը ունէր և ոչ ալ անոր նման Թուրքին արիւնի բոցալեզու ծարաւը յագեցնելու բնոյթը։

Այսուհանդերձ, բնաջնջման խորամանկ միջոց մըն էր անիկա, սպիտակ Ջարդը, զոր պատերազմէն ի վեր մինչեւ այսօր ևսս, Թուրքիոյ մէջ գործ կը դրուի մնացորդ Հայերու հանդէպ։ Այն առաւելութեամբ որ, ո՛չ բողոք, ոչ ցնցում առաջ կը բերէ ան, եւ ոեւէ վարկաբեկում չի պատճառեր հեղինակին։

Նիւթական չապաններ ո՛չ սուրով եւ ոչ հուրով, չի չարչարեր, տեսանելիօրէն չի հալածեր, այլ միայն զայն կ'ենթարկէ այնպիսի պիրկ պայմաններու կաշկանդումին, ուր չի կրնար ապրիլ, ապրիլ բուսական իմաստով, որովհետեւ անոր թոյլատրուած չէ տեղէն շարժելու, գործելու, հետեւաբար նաեւ աշխատելու։ Ու այսպէս, դանդաղ ու յամր ոչէպի ստոյգ մահն է որ կը դիմէն մեծն ու պզտիկը, զօրաւորն ու տկարը անխտիր, հաւաքաբար բնաջնջուելու, կամ անուղղակի Ջարդուելու համար, առանց արտաքին ցցուն պատասխանատուութեան։ Իր սեղմ գիծերուն մէջ, այս չէ՞ ներկայ պատկերը՝ Թուրքիա մնացած հայութեան վիճակին։

Ասոնցմէ վերջ եւ ասոնցմէ զատ կայ նաեւ ուրիշ մը, կատարածի ուրիշ նոր եղանակ մը, աւելի այժմէական, աւելի սոսկալի։ Կապոյտ Ջարդն է անիկա, որ այս անգամ Թրքական մասնագիտութեան արդիւնք չէ, թէեւ չի դադրիր Թրքական պատասխանատուութեան նշմարին վրայ ծանր ճնշելէ։

Նաւաբեկումէն վերջ, բազմաթիւ ափունքներու վրայ նետուած բեկորներու բազմութեան մը անողոք ճակատագիրն է անիկա,— կապոյտ կոտորածը, ուրիշ անուններով՝ ուծացումը, ձուլումը, այլասերումը կամ ապազգայնացումը։

Իր արտաքին երեւոյթով ու դանդաղ զարգացումով թէեւ նուազ վնասակար, այլ սակայն ճիշդ այդ պատճառներով ա՛-

համեմատ աւելի աղիտաբեր ու անհասար է ան իր հետեւանքներուն մէջ, ցեղին գոյութեան, անոր թէ՛ համրանքին եւ թէ որակին պահպանման ու տեւականութեան տեսակէտով։

Ազգային հաւաքական շահերու անկիւնէն դիտելով՝ անիկա աւելի աղիտաւոր է, աւելի քայքայիչ ու սպաննող քան բուն իսկ Ջարդը, նոյնիսկ իր զանգուածային ձեւին տակ։ Անոր հարուածներուն ենթակայ է ցեղին ողնայարն իսկ։ Կը կրծէ, կը քերծէ, կը քանդէ ու կ'աւերէ ամբողջ ցեղին հոգին։ Ու սակայն՝ առանց զգալի ընդլայնման ենթակային, դանդաղ բայց տեւական ու հետզհետէ աւելի զօրաւոր թափով և ուժգնութեամբ։

Դժբախտութիւնը հոն, է որ ուծացման ու ձուլումի այս յամր գործողութեան ընթացքին ճարճատումի ձայներ չենք լսեր, քայքայումի նշաններ չենք տեսներ, մինչեւ աւերումի, կազմալուծման գործը կատարեալ չըլլայ, մինչեւ որ արդէն ամէն ինչ վերջացած եւ ամէն ինչ փակուած ըլլայ մեր տարագիր ու տարուբեր զանգուածներուն համար։

Այս բոլորին մէջ չկայ որեւէ չափազանցութիւն։ Պարզ բաղդատութիւն մը՝ կարմիր ու կապոյտ Ջարդերուն միջեւ, բաւական է համոզելու համար ամէնէն սկեպտիկն անգամ։

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ

Ի՞ՆՉ ԵՂԱԾ Է ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՈՍԿԻՆ

Որքա՞ն ոսկի կը մնայ դեռ բոլշեւիկեան կառավարութեան ձեռքը, որ հին կառավարութենէն ստացեր էր ոսկիի նկատելի ժառանգութիւն մը։ Հարցը մասնաւոր կարեւորութիւն մը կը ստանայ այս օրերուն մանաւանդ, երբ Խ Միութիւնը կ'անցնէ տնտեսական ու ելմտական կրկնակ տագնապներ։

Ցարական իշխանութեան օրով, Ռուսիոյ ոսկիի պահեստը կը գնահատուէր 2200 միլիոն ռուբլի։

Ազգային այս հիմնադրամէն բոլշեւիկներու ձեռքն անցաւ 1 միլիառ 200 միլիոն։ Բայց այսօր, մարդ չգիտեր թէ ի՞նչ եղած է այդ գումարին ամենամեծ մասը, մօտ մէկ միլիառ։ Իսկ մնացեալ մասը յայտնի է թէ ի՞նչ կերպով գործածուած է։

1920-22ին Ռուսիոյ դէմ տնտեսական պաշարման ընթացքին, Շուէտ ներածուեցաւ 645 միլիոն ոսկի ռուբլի, Զուիցերիա՝ 3 միլիոն, Ֆրանսա՝ 29 միլիոն, Միացեալ Նահանգները 25 միլիոն։

Պաշարման վերացումէն յետոյ, Խ. Ռուսիա Գերմանիա ներածեց 24 միլիոն ռուբլի եւ Անգլիա՝ 100 միլիոն։ Իսկ շատ չանցած՝ Անգլիայէն քաշեց 43 միլիոն ոսկի ռուբլի։

Ռուսական ոսկի ռուբլիի արտածումը վերջին հինգ տարիներու ընթացքին, կը հասնի 267 միլիոնի։

Ամբողջը, 1920էն ի վեր Ռուսիայէն արտածուած է 1 միլիոնի մօտ ոսկի ռուբլի։

Խ. Ռուսիոյ ժետաղային պահեստը սպառած է ուրեմն։ Մաս մը դեռ կը մնայ Պետական դրամատան նկուղներուն մէջ, բայց այնքան աննշան որ չի կրնար երաշխաւորել չէրվոնեցը։ Այս դրամին պաշտօնական գինը կը պահուի շնորհիւ բանի միջոցներու Իրականութեան մէջ, անոր գնման արժէքը երեք անգամ նուազ է նախապատերազմեան ռուբլիէն։ 1929ի սկիզբը Խ. Միութեան վալուտաի ամբողջ պահեստը (ոսկի, փլաթին, արծաթ, թուղթ) կը հասնէր 350 միլիոնի։ Մինչ նոյն թուականին անոր ընթացիկ պարտքը արտասահմանի մէջ, կարճատեւ պայմանաժամի հիման վրայ, կը ներկայացնէր 550 միլիոն ռուբլի կլոր գումար մը։

ՀԱՄԱԹՐՔԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՊՐՈՒՍԱԼԸ ԹԱՀԻՐ ՊԷՅ

Էմրուլլահ էֆէնտի.— Էմրուլլահ էֆէնտի Թուրք լեզուով եւ պատմութիւնով չէ զբաղած մասնաւոր կերպով, այլ առհասարակ գիտական գործերու նուիրուած է։ Սակայն ինչպէս պիտի տեսնենք Սահմանադրութեան շրջանին մէջ, հակամէտ էր համաթրքական շարժման։

Պրուսալը Թահիր պէյ.—

Պրուսալը Թահիր պէյ լրագրութեան մէջ ճանչցուելէն ի վեր աշխատած է խլամ քաղաքակրթութեան մէջ Թուրքերու ինկած բաժինը գտնելով ցոյց տալ։ Բատականաչափ տեղեկութիւններ հաւաքած է մասնաւորաբար օսմանեան շրջանին հանդող եւ զանազան երկիր հրատարակող Թուրք շէյխերու, իւլէմաներու, բանաստեղծներու, դրագէտներու, պատմագիրներու, բժիշկներու, թուագէտներու եւ աշխարհագէտներու գործերու մասին եւ անոնց համառօտ կենսագրութիւնները գրած է։

Պրուսալը Թահիր պէյ գիտական փաստերով եւ վկայութիւններով ապացուցած է այն ճշմարտութիւնը թէ Թուրքերը միջին եւ օսմանեան շրջաններուն մեծ ծառայութիւններ մատուցած են ուսման եւ գիտութեան ու կարեւոր ազդակ մը եղած են իսլամական քաղաքակրթութեան մէջ։ Նոյնպէս մեծ ծառայութիւններ մատուցած է Թրքութեան մշակութային պատմութեան, ու ցոյց տուած թէ՛ Թուրքերը քաղաքակրթական տեսակէտէ պէտք է սիրեն իրենց անցեալը եւ պարծենալ ատով։

Պրուսալը Թահիր պէյ ալ Նէճիպ Ասըմ պէյի պէս զինուորական է եւ զինուորի որդի։ Իր մեծ հայրն է Ապտիւլ Մէճիտի շրջանի բարձրաստիճան զինուորականներէն Իւսկիւտարի Սէյիտ Մէհմէտ Թահիր փաշա, կայսերական պահակազօրքի հրամանատարը։ Իր հայրը նախ զինուորական եղած է. յետոյ առողջական պատճառներով քաշուած եւ պատմական ու գրական գործերով զբաղած է։ Ցետոյ 1877ի ռուսական պատերազմին կրկին բանակին մէջ մտնելով, Փլէվնայի առջեւ նահատակուած է։

Թահիր պէյ 1861ին ծնած է Պրուսայի մէջ։ Պրուսայի զինուորական խտատին եւ Պոլսոյ Հարպիյէին աւարտելէ յետոյ, 1883ին հետեւակազօրքի տեղակալ եղաւ։ Բանակէն աւելի իբրեւ ուսուցիչ ծառայեց զինուորական վարժարաններու մէջ։ Պաշտօնական դասերէն դուրս, դաս առած է ժամանակի գիտնականներէն։ Մակեդոնիոյ զինուորական վարժարաններուն մէջ ուսուցիչ եղած ատեն, պատմական եւ կենսագրական ուսումնասիրութիւններ կատարած է։ Ապտիւլ Համիտի բռնակալութեան հետեւանքով, երբ Րումելիի բանակներու սպաներուն մէջ «Երիտասարդ օսմանցիութեան» քաղաքական շարժումը ծագեցաւ, Թահիր պէյ խոր անկեղծութեամբ մը այդ շարժումին յարողներէն մէկն եղաւ։ Սակայն որովհետեւ հոգիով գաղափարապաշտ եւ մաքուր ճշմարտասէր էր, Սահմանադրութեան հռչակումէն յետոյ բացարձակապէս չկրցաւ յաջողիլ գործնական քաղաքականութեան ասպարէզին մէջ։ Այս խիստ պարկեշտ սպան, որ Սէլանիկի «Իթթիհատ վէ Թէրագգը» գաղտնի կազմակերպութեան թիւ 1 անդամատոմսն ունէր, առաջին օսմանեան երեսփոխանական ժողովին երեսփոխան ընտրուեցաւ Պրուսայէն. սակայն որովհետեւ չկրցաւ համակերպիլ իր նախկին աշակերտներուն կամ ընկերներուն խիստ պատեհապաշտ քաղաքական գործունէութեան, մ'ըլ չկրցաւ երեսփոխան ընտրուիլ, ու երեսի վրայ ձգուեցաւ Չէնկէլքէօյի իր խոնարհ տան մէջ, բոլորովին մոռցուած ու լքուած։

Այս մեծահոգի մարդը, որ քաղաքականութեան մէջ անյաջողութեան մատնուած էր, գիտական ասպարէզին, մասնաւորապէս Թրքագիտութեան ասպա-

րէզին մէջ եղաւ մեծ կենսագիր մը ու մատենագիր մը, որ խնդրոյ առարկայ շրջանին ամէնէն գիտական գործերը մէջտեղ բերաւ։ Մինչ Նէճիպ Ասըմ եւ Վէլիտ Չէլէպի իգտամի մէջ յօդուածներ կը գրէին Թուրք լեզուի եւ պատմութեան մասին, Թահիր պէյ ալ իգտամի մատենաշարին մէջ լոյս կ'ընծայէր իր անդրանիկ երկը՝ Թիւրքլէրին ուլում ու ֆիւնունա խըտմէթլէրի» (1896), որ թէեւ ծաւալով փոքր, բայց համաթրքական շարժման տեսակէտէն վերջին ծայր կարեւոր էր։ Այս գործը Սահմանադրութենէնյետոյ, երկրորդ անգամ հրատարակեցաւ իբրեւ «Թիւրք Յէրնէկի»ի մատենաշարին թիւ 2ը (1911)։ Առաջին տպագրութեան համար հեղինակին Մանասթըրի մէջ գրած յառաջաբանը այն ատեն խոր ազգերութիւն գործած էր ընթերցողներուն վրայ։

Թահիր պէյ այդ յառաջաբանին մէջ կ'ըսէր թէ՝ «Նուաստինս պատակը ընդարձակ Թուրք պատմութիւն մը գրել չէ, այլ ցուցակի ձեւով ու համառօտ կերպով պատկերացնել կեանքը այն գիտնականներուն, որոնք այս ժողովուրդի ծոցէն ծնելով, գիտական արժէքաւոր գործեր ձգած են, որպէսզի հերքեմ հակառակորդներու խումբի մը այն գաղափարները թէ Թուրքերը պարզապէս ֆրոսակային արշաւանքներ կատարող կոշտ մարտիկներ են։Ներկայ դարուս եւրոպացի արեւելագէտներու Թուրք գրականութեան եւ գիտնականներուն մասին կատարած պրպտումներն ու ուսումնասիրութիւններն ալ բացարձակապէս կը հաստատեն մեր հաւատումը.... իրենց ծագումով եւ սերունդով հաստատուած է որ իսլամական գիտութեան եւ քաղաքակրթութեան ծառայող եւ զանոնք տարածող առաջինազարդ անձերուն եթէ ոչ կէսը, գոնէ մէկ երրորդը անպատեհ Թուրք եղած են։»

Այս ճշմարտութիւնը, որ այժմ հանրածանօթ է, այն ատենուան համար նոր հերքան մը բանալու հանգամանք ունէր։ Բէօփրիւլիւ զատէ Ֆուատ պէյ, որ «Թիւրք Եուրտու»ի մէջ Պրուսալը Թահիր պէյի համառօտ մէկ կենսագրութիւնը գրած է, անոր գրքին մասին խօսելով, կ'ըսէ թէ՝ Թահիր պէյ Թուրք ազգի կարողութեան, ուշիմութեան եւ քաղաքակրթութեան ծառայելուն մասին բացարձակ փաստեր մէջտեղ դրաւ, ապացուցանելով որ Թուրքեր էին՝ օրինակ՝ Իպնը Սինաները, Շէֆքէթ Գուխարիները, Ճէվհէթները եւ ուրիշ իսլամ մեծամեծներ, որոնք Արաբ կամ Պարսիկ կը կարծուէին, որովհետեւ արաբերէն կամ պարսկերէն գրած են։»

Եթէ չեմ սխալիր, Թահիր պէյ 17 տարուան գործ ձգած է, մէկ մասը փոքրիկ գրքոյկներ, սակայն բոլորն ալ խիստ արժէքաւոր, որովհետեւ պրպտումներու եւ ուսումնասիրութեան արդիւնք են։

Այս գործերուն մէջէն համաթրքական շարժման վրայ իր ազդեցութեան տեսակէտով ամէնէն արժէքաւորն է վերեւ յիշուած «Թիւրքլէրին ուլում ու ֆիւնունա խըտմէթլէրի» գրքոյկը։ Իսկ ամէնէն աւելի աշխատուած գործն է «Օսմանլը Մուէլլիֆլէրի» մեծ գիրքը,երեք հատոր, առաջին երկու հատորները տպուած 1916ին Պոլիս՝ կրթական նախարարութեան կողմէ,երրորդ հատորը՝ 1926ին՝ Թուրք հանրապետութեան կրթական գործավարութեան կողմէ։

Պրուսալը Թահիր պէյ գերգնդապետ եղած ատեն հանգստեան կոչուած եւ 1926ին Պրուսայի մէջ մեռած է։ Սահմանադրութենէն յետոյ համաթրքականութեան ասպարէզին մէջ ունեցած իր գործակցութեան մասին պիտի խօսինք յետոյ։

ՏՈՒՍՈՒՆ ԱԺԶՈՒՐԱ

21)

ԹԱՒՐԻԶԻ
ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

ԹԱՒՐԻԶ.— «Յառաջ»ի մէջ յաճախ գրած եմ, եւ այժմ ալ կը կրկնեմ, որ Թաւրիզի ազգային դպրոցները հաստատ հիմունքներէ զուրկ են, բայց հասարակութիւնը – վաճառականէն սկսեալ մինչեւ արհեստաւոր եւ բեռնակիրն ու լուացարարը— գուրգուրանքով կը մօտենան կըրթական գործին եւ ազգային դպրոցներուն։ Այս իսկ պատճառով, այս գաղութին կրթական, կեանքը կ'ընթանայ խաղաղ, եւ կանոնաւոր, մանաւանդ շնորհիւ ազգային մարմիններու եւ դըպրոցական վարչութեանց հաշտ ու համերաշխ գործակցութեան։

Մեր գաղութի կրթական կեանքի մասին լրիւ գաղափար մը կազմելու համար, այս հակիրճ տողերն անբաւական են, բայց եւ այնպէս արտասահմանի հայ գաղութները իրենց բազմատեսակ մարմիններով, կրնան մօտաւորապէս ծանօթանալ մեր ազգային դպրոցներու կրթական վիճակին որ շատ օրինակելի կողմեր ունի։

Անցնինք բուն նիւթին

Հայկազեան (հիմն. 1860)— Թամարեան (հիմն. 1895) երկսեռ դպրոց.—

1928-29 ուսումն. տարեշրջանի հանդէսին մէջ, տեսուչ Պ. Արմենակ Աֆթանդիլեան կարդաց դպրոցի կրթական տեղեկագիրը, որմէ կը քաղեմ հետեւեալ շահեկան տեղեկութիւնները.-

Դպրոցը վերաբացուեցաւ 1928 սեպտ 10ին եւ վերջացաւ 1929 մայիս 25ին։ Դպրոցական օրերու թիւ՝ 176։ Աշակերտութեան ընդհ. թիւը տարեսկզբին 360, իսկ տարեվերջին 340, որմէ 166 աղջիկ, 174 տղայ, վեց հիմնական եւ չորս զուգընթաց դասարաններով (վեցամեայ դասընթացք)։ 340 երկսեռ աշակերտներէն՝ 218 Թաւրիզցիներ, 48 Սալմաստցիներ եւ Խոյեցիներ, 74 Ատրպատականի գաւառներէն։

Աշակերտութեան յառաջդիմութեան պատկերը շատ գոհացուցիչ է։ 340էն ազատ կը փոխադրուին յաջորդ դասարաններ՝ 255 երկսեռ աշակերտներ (75 տոկոս), կը մնան 72 հոգի (12 տոկոս)։ Աւարտական դասարանի 31 երկսեռ աշակերտներէն ազատ փոխադրուած են եւ կեդրոնական դպրոցը պիտի երթան 17 հոգի (7 տղայ եւ 10 աղջիկ)։ Միջին թիւով օրական բացակայեր են 16 հոգի, մեծ մասը հիւանդութեան պատճառով (կարմրուկ եւ կոկորդացաւ)։

Աշակերտութեան տնտեսական վիճակը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնէ՝ 340 երկսեռ աշակերտներէն 22ը բարեկեցիկ, 243 միջակ ապրող, իսկ 75 հոգի ալ խիստ չքաւոր ծնողներու զաւակներ են։ Վերջին 75 հոգին ձրիավարժ են։ 340 աշակերտներու ծնողներէն հայր, մայր, եղբայր եւ քոյր) 98 ընտանիքի մէջ կան միջնակարգ կրթութիւն ունեցողներ, 228 հոգի տարրական, 2 հոգի բարձրագոյն եւ 12 հոգի անգրագէտ ընտանիքներէն կուգան վերջինները գաւառներէն եկած նորեկներ են)։

Աշակերտութեան կարդացած գիրքերու ընդհանուր թիւը կը հասնի 2460։ Իւրաքանչիւր աշակերտը միջին թուով կարդացեր է 20 անուն գիրք։ 340էն կալ գացողներու թիւը եղած է 130։ Փոքրահասակները մանաւոր գիրքերու ընթերցում չունին։ Ցանեակ տարիներու ընթացքին

մանկական գիրքերը կարդա... լով փճացեր եւ գրեթէ ան... ծելի դարձեր են։ Նոր մանկ... հրատարակութիւններ չկա... հիներն ալ կը գտնուին, ... ուրկէ բերելն անհնար է։

Այս տարի քննութեան թարկուեցան աշակերտութեա... տամիները, Նոր առաջնորդ... Հայրապետ Դանիէլեանի ... Առաջներու քննութիւն... տուաւ, որ 340 աշակերտ... միայն 73ը առողջ ատամ... ունին։

Ուսուցչական խումբը մուած է 10 հոգիէ, 3 վարժ... եւ 7 ուսուցիչ։ Ուսո. գչական... ըը հաշտ ու համերաշխ գոր... ցութեամբ ղեկավարած է ... ցի ներքին կեանքը։ Մանկա... ժական ժողովներ ի հարկին ... մարուած են դպրոցի ներքին... կրթական վիճակի մասին խ... դակցելու եւ գործելու հա... Դպրոցը իր ջերմ մանկա... թիւնը բերած է ազգային ... կատարը ժեանց— Վարդա... Ապրիլ 24ի Սգատօնի, Մայիս... եւ «Հայ Մշակոյթի Օր... հանդէսներուն։

Դպրոցի հոգաբարձութ... նախագահ Պ. Դիմիտրի Գ... եանը կարդաց տնտեսական ... տեղեկագիրը, որմէ պարզու... որ աշակերտներու թոշակն... գոյացած մուտքը եղած է ... թուման (տոլար)։ Օգնի պետ... տուրքէն՝ 333 թուման, ... Հայոց Ազգասախնամ Ընկե... թեան վարչութենէն 80 թու... (16 աշակերտ չքաւորներու ... շակ), Նուէրներ զանազան ... ներքնոր եւ անհատներու ... 225 թուման, ձեռնարկներ ... կոյթ, վիճակախաղ եւն ... թուման։ Ընդհանուր մու... 3200 թուման, որ ծախս... դպրոցի վրայ (ռոճիկ, վառ... փայտ, նորոգութիւն, գրասե... կային եւ այլ ծախսեր։ Դ... բաց ունի 350 թուման ... սեպտեմբեր. 1929։

Հոգաբարձութեան նախա... Պ. Դիմիտրին հաստատակամութ... շաջողութիւնը կը հրաւիրէ ... կազեան դպրոցի հիմնարկութ... 60ամեայ եւ Թամարեան դ... գի 35ամեայ յոբելեանի վր... կոչ կ'ընէ, որ հաստատակա... իր բարոյական ու նիւթակա... ջակցութեամբ մասնակցի ... եանի տօնակատարութեան, ... ղի պիտի ունենայ 1930ի ...

(«Հայկազեան Թամար... դպրոցի հիմնարկութեան 60... յոբելեանի առաջարկը մենք ... 1929ի մեր «Մասիս» օրա... մէջ։ Մեր առ ջարկին ... արձագանգ տուաւ Պ. Իրա... որ «Յառաջ»ի մէջ այդ ... գրեց գեղեցիկ յօդուած մը։ ... կալի է, որ այդ հարցը ... ձագանգ գտնէ պարսկահա... գութներու եւ մանաւանդ ... դպրոցի հազարաւոր երխ... եւ նոր աշակերտներու մէջ։

ՀԱՅԿ ԱՃԷՄԵ...

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱՅԷՆ կը ... գրեն թէ Եգիպտոսի վար... Մահմուտ փաշա պիտի հրա...

ԱՄԱՆՈՒԼԼԱՀ փատիշահ... մար իտալական թերթերը ... թէ քրիստոնեայ պիտի դ... կաթոլիկ եկեղեցին ընդ...

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻ... ԻԻՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԱՆԴԱ... ԱՌԱՆՁԻՆ ԹԵՐԹ ՄԸ ԿԸ... ՇՌԱՅԼՈՒԹԻ՞ՒՆ Է ՄԵ... ՀԱՄԱՐ. ԼԱՒ. ԹՈՂ ԻԻՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԿԱՐԴ... ՄԻԿ ԹԵՐԹ ԳՆԷ, ՓՈԽԱ... ՄԷԿԷՆ ՓՈԽ ԱՌՆԵԼՈՒ...

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի օրը Ռոպէ՛սոնի մէջ տեղի ունեցաւ Զ. Ե. Ո. Միութեան Փարիզի Մասնաճիւղին դաշտահանդէսը, ի նպաստ Երկունքի։ Ընդարձակ տեղը շատ գեղեցիկ էր, ամփիթատրոնաձեւ պարտէզ մը, բլուրներու վրայ հաստատուած տաղաւարներով, ուր ցորեկին տեղ էին գրաւեր էին հայ ընտանիքներ եւ երիտասարդներ, ընթրելով ու զուարճանալով։ Ժամը 3ին սկսաւ հանդէսը։ Օրուան բանախօսը Պ. Ե. Տէր Անդրէասեան ի վիճակի չէր խօսելու, խնդրեց ուրիշ անգամ կատարել իր բանախօսութիւնը։ Երկունքի խմբագիրը խօսք առնելով ըսաւ.

— «Երկունքի նպատակն է տարածել Զ. Ե. Ո. Միութեան գաղափարները, միացնել բոլոր որբերը, պատրաստելու համար վաղուան սերունդը, միայն որուն է յանձնուած հայ ժողովուրդին ճակատագիրը՝ վերջապէս տունն է, որ մտածենք երիտասարդ ոյժերը եւ ուժերը կանչել այդ գաղափարի գործերուն գլուխ։ Մեր այդ կացութիւնը կը նմանի այն բանակին, որ Եգիպտոսի անապատներուն մէջ կը հալածուէր դէպի ծովը, ետեւը թշնամին, առջեւը ծով։ «Յաղթութեան ճամբէն դառնալու մինչեւ չեղած կը պոռար հրամանատարը։ Զ. Ե. Ո. Միութեան եւ Երկունքի նպատակն է, ազգային այս գիշերին մէջ, քալե՛լ դէպի յաղթանակ ճեղքելով ճակատը»։

Յետոյ եղան արտասանութիւններ եւ երգեր։ Յիշենք Հ. Մաճառեանի արտասանութիւնը (Սիամանթօյէն), Օր. Աղաւնիի երգը «Մայր Արաքսի», Օր. Սիրվարդ Արապեանի երգը «Կռունկ», Տիկ. Ալիս («Տէրունի մանկիկս»), Օր. Շիրինեան (արտասանութիւն)։

Խանդավառութեան ընթացքին շատեր բաժանորդագրուեցան եւ նուիրատուութիւններ ըրին «Երկունք»ի։ Պ. Մայիսեան միանգամայն տարեկան բաժանորդ արձանագրուեցաւ։ Զէյթունցի Պ. Եղեկիէլեան 300 օրինակ նկարներ նուիրեց Զէյթունի կեանքէն, հասոյթը «Երկունք»ի։ Յետոյ աճուրդի դրուեցաւ գորգ մը, որուն մասնակցեցաւ Պ. Մայիսեան, չափահաս որբ մը։ Աճուրդը հասաւ 970 ֆրանքի, եւ ընկեր Անկերեան 100 Ֆր. միանգամայն վճարելով առաւ գորգը։ Օր. Շիրինեան, որ ազատագրուած որբուհին է Զ. Ե. Ո. Միութեան, որդէն ինքնապահ դարձած՝ մասնակցեցաւ աճուրդին։ Մեծ մասով որբեր էին. նոյն որբնուէրներ ըրին Միութեան։ Գիշերը սկսան պարերը եւ հրավառութիւնը։ Դժբախտաբար, քանի մը հոգի, որոնց հետ ծաղրածու նուագածուն, գինովնալով ուզեցին խանգարել կարգը։ Ոմանք շատ ցաւ զգացին, որ անճոռնի բարքեր խանգարել փորձեցին պայծառ եւ հաճելի մթնոլորտը, հակառակ կազմակերպիչներուն որի եւ պաղարիւն կեցուածքին։

Ն.

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐ

Կիրակի օր իր կեդրոնատեղիին մէջ իսկ, բացուեցաւ Աշխատանքի Կարմիր Համադաշնակցութեան Համագումարը (C. G. T. U.)։ Թղթակցական բոլոր սրահները ուր Համադաշնակցութիւնը ուզեր էր իր նիստերը գումարել, մերժուեր էին։

Իսկ յառաջիկայ երեքշաբթի օր ալ, Աշխատանքի Ընդհ. Համադաշնակցութիւնն է (C. G. T.) որ պիտի բանայ իր համագումարը։

Այս աշխատաւորական երկու կազմակերպութիւններուն միջեւ, տեսակէտի եւ գործելակերպի տարբերութիւնները շատ աւելի յստակ կերպով պիտի երեւան գան, մանաւանդ այս տարի։

Իրօք, Աշխատանքի Ընդհ. Համադաշնակցութիւնը հետզհետէ կը շեշտէ իր բարեփոխական ձգտումները եւ թերեւս հասած է այն կէտին ուր իր յեղափոխական նպատակն ու գործունէութիւնը պիտի փոխարինէ բարեփոխական ըմբռնումներով։ Որովհետեւ, ոչ միայն որեւէ փափաք ցոյց չի տար ներկայ վարչաձեւը տապալելու, կառավարական ղեկը յեղափոխութեամբ ձեռք անցնելու ի նպաստ աշխատաւոր դասակարգին, այլ կը ձգտի ներկայ չարիքը բարեփոխել համաձայն իր ըմբռնումներուն, բարեկարգուելներով զայն յարմարցնելու իր հիմնական պահանջին, աշխատաւոր դասակարգի շահերուն։ Ան նոյնիսկ չի մերժեր դրամատիրական հաստատութիւններու հետ համէն գործակցութեան եւ առօք իսկ՝ երկրորդ կարգի վրայ կը դնէ դասակարգային պայքարի ըմբռնումը, եւ միշտ ի նպաստ աշխատաւորութեան, կը ջանայ աշխատանքի կազմակերպութեան մէջ կիրարկել համագործակցութեան սկզբունքները։

Ընդհակառակն, կարմիր սենդիկալիստները անընդհատ կը շեշտեն մարքսիստական եւ լենինեան սկզբունքներու հանդէպ իրենց հաւատքը։ Մինչեւ վերջերս, կարմիրները կ'օգտուէին համադաշնակցական ընդհանուր ժողովներէն, Աշխատաւորական սենդիկալիստներուն ընելու համար «մէկ ճակատ» առաջարկներ, բայց ներկայիս այդ ալ անկարելի կը դառնայ շնորհիւ Մոսկուայի, որ իր կուսակիցներուն կը հրահանգէ անհաշտ պայքար ընկ.-դեմոկրատներու դէմ՝ զանոնք այժմ կը նկատուին «դաւաճաններ»։

Սակայն Ընդհ. Աշխատաւորականները բոլորովին բարեփոխական չեն։ Կարեւոր մաս մը անոնց մէջ դեռ սերտօրէն փարած կը մնայ նախապատերազմեան յեղափոխական սենդիկալիսմի սկզբունքներուն։ Նման տարրեր կան նաեւ կարմիրներուն մէջ, ինչ որ աւելի կը կնճռոտէ հարցը։

Յեղափոխական սենդիկալիսմի ղեկավար սկզբունքները ամփոփուած են «Ամիէնի Համաձայնագրին» մէջ, (1906) որուն համաձայն, սենդիկաները պէտք է անկախ ըլլան քաղաքական կուսակցութիւններէն։

Արդ կարմիր սենդիկան հետզհետէ աւելի կ'իյնայ համայնավարներու ազդեցութեան տակ եւ յաճախ կը գործէ իբր անոր մէկ թեւը։ Այս պարագան կը խրտչեցնէ նաեւ կարմիր աշխատաւորականներու մէկ մասը, որ կը ջատագովէ յեղափոխական սենդիկալիսմը։ Մէկ քանին անոնցմէ (անիշխանական ձգտումով) բաժնուած եւ կազմած են Յեղափոխական սենդիկալիստներու Ընդհ. Դաշնակցութիւնը, որ մօտ առնուէն նոյնպէս, համագումարի կը նստի։ Կարմիրներու վերջին համագումարին փոքրամասնութիւնը (Պօրտօ, սեպտ. 1927) աւելի ուժեղացած երեւան կուգայ կազմուած է տարրերով որոնք կը պահանջեն սենդիկաներու բաժանումը համայնավար կուսակցութենէն։ Ահա այս փոքրամասնութեան գոյութիւնն է որ անհանդարտ մթնոլորտ մը կը ստեղծէ կարմիր համագումարին մէջ եւ որ կրնայ մինչեւ խզում ու պառակտում երթալ։ Առաջին նիստին մէջ իսկ, բախումը ծայր առած է անհաշտ խնդրով մը, Յանձնախումբերու կազմութեան առթիւ։

Առանց ատոր իսկ արդէն, կարմիր սենդիկաներու վիճակը փայլուն չէ։ Անդամներու թիւը նուազած է, այնքան որ նիւթական տեղեկագրէն կարելի չըլլար յստակ գաղափար մը կազմել անոր թուական ուժին վրայ եւ այս պարագան, փոքրամասնութիւնը մասը կը փաթթէ յարձակելու համար դիւանին վրայ։

ՅԵՏՊԱՏԵՐԱԶՄԵԱՆ ՖՐԱՆՍԱՆ

Գնդապետ Լինչ հրապարակ հանեց աշխարհի քաղաքական ապագան ուսումնասիրող գիրք մը, Rosy Fingers. (Վարդագոյն Մատներ) ուր ամբողջ գլուխ մը յատկացուցած է Ֆրանսայի։

— Պատերազմը կ'ըսէ հեղինակը վերակենդանացուց Ֆրանսան եւ ծերութեան նշաններ ցոյց տուող կազմի մը մէջ հոսեցուց կորովի աւիշը։

«Ֆրանսացիները կրցան ցոյց տալ թէ գաղղիական ցեղը բան չէր կորսնցուցած իր քաջութենէն եւ յանդգնութենէն։

«Գալով այն եղանակներուն, որոնցմով Ֆրանսա հիմա կը փորձէ իր դիրքը պահպանել Եւրոպայի մէջ, աւելի բարդ են քան այն շրջանին, երբ Ֆրանսա գլխաւորաբար կը կռթնէր Գերմանիոյ հակամարտ Ռուսիոյ խարխուլ զօրութեան վրայ։ Լեհաստանի եւ Փոքր Համաձայնութեան հետ կնքած դաշնակցութիւնը, անշուշտ, երաշխիք մը պիտի ըլլայ առանձին մը համար։ Բայց ներկայիս, Եւրոպայի մէջ չկայ խաղաղութեան հաստատուն հաւասարակշռութիւն մը»։

Ուրիշ հատուածի մը մէջ հեղինակը դէմ առ դէմ կը դնէ Անգլիան եւ Ֆրանսան։

— Երբ 1918ին, կռուի վերջին հարուածը պայթեցաւ, փոխադարձ համագործակցութեան եւ խանդավառ ընկերակցութեան ոգին որ կար երկու երկիրներուն միջեւ, պահ մը այնպէս թուեցաւ թէ փոփոխութեան կ'ենթարկուի։ Անգլիոյ համար, պատերազմի նպատակներէն մէկը յաջողած էր, որովհետեւ, ծովային առեւտրական ճամբաներու վրայ գերակշռութեան տեսակէտով Գերմանիոյ անունը ջնջուած էր մրցակիցներու ցանկէն։

«Կը մնար պահպանել որ Ֆրանսա չհասնի նման դիրքի մը։

«Աւարի բաշխման գործին մէջ, Անգլիա առաւ առիւծի բաժինը, իսկ Ֆրանսա՝ թէեւ աւելի հարուստ Ալզաս-Լորէնի ստացման եւ արեւելեան սահմանագլուխին վրայ, տեւական պաշտպանութեան մը վերագրման հեռանկարով, սակայն կը մնար տէրը ուժասպառ բանակի մը, երկրորդ կարգի ծովային ուժի մը, պարտքերու զարհուրելի բեռով մը։

Երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները պաղեցան եւ լաւագոյն դիրքերը պահպանելու իրենց տեւական փորձերուն ընթացքին, մեր պետական մարդերը հակառակեցան չհաստատանի. Եուկոսլաւիոյ եւ օժանդակեցին Իտալիոյ»։

Գնդապետ Լինչ համոզուած է թէ նկատի ունենալով Եւրոպայի անկայուն կացութիւնը եւ Ամերիկայի մեծ ապագան, Ֆրանսա իր փրկութիւնն ու ապահովութիւնը պիտի գտնէ Ափրիկէի իր գաղթային հարուստ եւ անսահման կայսրութեան զարգացման մէջ։

ԴԷՊԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐԸ

Վրաստանի աշխարհագրական ընկերութեան գիտական յանձնախումբը Թիֆլիսէն մեկնած է դէպի Կովկասեան լեռնաշղթան, անոր կեդրոնական եւ արեւմտեան գագաթները բարձրանալու մտադրութեամբ։

Արշաւախումբը կը բաղկանայ 23 անձերէ (որոնց 6ը կին)։ Անոնց մէջ կան երկրաբաններ, բնագէտներ, բժիշկներ, եւայլն։

Արշաւախումբին աշխատանքները պիտի շարժանկարուին։

Արշաւախումբը ճամբայ ելած է հինգ հազար մետր բարձրութիւն ունեցող գագաթները ելլելու նպատակով։ Իր հետազօտութիւններուն ընթացքին, արշաւախումբը կը հանդիպի երեք օտար ուսումնասիրական խմբակներու, (2 գերմանական, մէկ իտալական) որոնք արդէն կովկասեան լեռնաշղթային վրայ են։ Եւրոպական խմբակներու ուսումնասիրական եղանակին ծանօթանալու համար, վրաց խումբը մտադիր է գագաթներէն մէկ բարձրանալ իտալացիներուն ընկերակցութեամբ։

Ուսումնասիրութեան ընթացքին, որ կը տեւէ մէկը ամիս, արշաւախումբը ռադիօյի կապ պիտի հաստատէ Խ. Միութեան եւ բոլոր երկիրներու հետ։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀՈՂԸ

«Իգտամ» կը գրէ թէ խորհրդային Ռուսիայէն զատ, եւրոպական ոչ մէկ երկիր Թուրքիոյ չափ ընդարձակ է, ինչպէս ցոյց կուտայ հետեւեալ ցանկը.

	Քառ. Քիլոմեդր
Անգլիա	228,198
Սպանիա	470,656
Իտալիա	309,940
Լեհաստան	388,390
Ռումանիա	294,244
Ֆրանսա	550,986
Շուէտ	470,493
Եուկոսլաւիա	248,986

Իսկ Թուրքիոյ տարածութիւնն է 762.736 քառ. քիլոմեթր. Այսքան ընդարձակ հող մը կրնայ 100 միլիոն հոգի սնուցանել։ Միայն թէ մեր հողը միջին Եւրոպայի հողին չափ բարեբեր չէ։ Մասնաւորաբար միջին Անատոլուն չոր է։ Երկրաբաններու համաձայն, Տաւրոսի լեռնաշղթային գոտեւորող մասը նախապատմական շրջաններուն լիճ է եղեր։ Բայց եթէ երաշտ տեղերը զեղչենք, մնացածը նորէն մեծ է Ֆրանսայէն ալ, Գերմանիայէն ալ։

Բնական հարստութիւններ ալ ունինք։ Հանքածուխ կայ, քարիւղ թերեւս կայ։ Միւս հանքերն ալ կան, թէեւ ոչ առատ։ Մէկ խօսքով, մեր հողը կրնայ ներկայի բնակչութեան հնգապատիկը կերակրել։

Նեղուցները, Թրակիան, արեւմտեան Անատոլուն, Սեւ ծովի եզերքը եւ Ատանայի շրջանը ետ չեն մնար ամէնէն բարեբեր երկիրներէն։ Եւ ամէնէն յոռետես ենթադրութեամբ, մեր երկրին մէջ կայ 500,000 քառ. քիլոմեթր տեղ, որ եւրոպական հողերուն չափ հարուստ է։

Դժբախտաբար, մեր բնական հարստութիւնները գիտականապէս քննուած չեն։ Թիւ մը մութին մէջէն կը քալենք, չենք գիտեր մեր հարստութեան աստիճանը։ Մեր գրեթէ ամէն ըսածը մօտաւոր եւ ենթադրական է։ Մինչդեռ ուրիշներ գիտեն իրենց չշահագործած հարստութիւններն անգամ։ Մենք այս մասին դրամ չենք ծախսած եւ մեր ունեցած տուեալներով չենք կրնար այս գործը ընել։

Բայց եւ այնպէս, կրնանք ըսել թէ մեր երկրին բնակչութեան խտութիւնը վար չէ Պալքաններէն։ Այսպէս, Իզմիրի նահանգին խտութիւնն է 43, Այտըն՝ 28, Պալըքէսիր՝ 29, Պրուսա՝ 29, Զօնկուլտաք՝ 35, Իզմիթ՝ 35, Մանիսա՝ 27։

Իսկ Սեւ ծովի եզերքները շատ աւելի են Յունաստանի խտութենէն, որ 43 է։ Այսպէս, Տրապիզոն 63 խտութիւն ունի, Կիրասոն՝ 40։ Օրտու՝ 40, Րիզէ՝ 37, Սինոպ՝ 30, Սամսոն՝ 28։

Այս շրջանները Յունաստանի չափ մշակուած չեն, բայց անոնց բնակչութիւնը աւելի քիչ չէ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՄԷԿ ՕՐՈՒԱՆ ՄԷՋ— Անցեալ օր հաշիւը տուեր էինք յուլիսի կէսէն մինչեւ օգոստոսի վերջը 49 օրուան մէջ, ճամբաներու վրայ պատահած մահացու արկածներու զոհերուն։ Առջի օր, 24 ժամուան մէջ 16 հոգի մեռած եւ 39 հոգի վիրաւոր զոհ գացած են գլխաւորաբար ինքնաշարժերու։ Շարժավարներէն շատերը կոխկռտելէ յետոյ իրենց զոհերը, փախած են։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱՔՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

Շաբաթներէ ի վեր կ'ըսուէր թէ իր հրամանովը գերեվաճառներ մեկներ էին երկրին ամէն կողմը գտնելու համար «Խաթայի մը՝ յաւիտենական կոյս հորմը՝ որ գերագոյն մտատիպարն էր ժամանակին հեշտասէրներուն եւ որուն գոյութեանը կը հաւատային այն ատեն.

Յառաջդիմասէր բանակին հրամանատարը, Րումէլիի անվեհեր առիւծը՝ անձնական հարստութեանը պատճառով զերծ կը գտնուէր գեղծարարութեան կասկածներէն՝ որոնց ենթարկուած էին հրոժումին միւս պարագլուխները սակայն չէր կրցեր դժբախտաբար ինքզինքը պաշտպանել հեշտախնդիր ու գեղի կեանքի հրապոյրներուն դէմ։

Արդեօք խոնարհ աստիճանէ գերագոյն կարողութեան բարձրացող անմշակ հերոսի մը՝ միջավայրին կեանքը իւրացնելու փափաքին պէտք է վերագրել այս երեւոյթը. թէ կիզիչ եռանդին որ իր խառնուածքին ծուծն իսկ էր եւ բոլորանուէր ընդգրկել կուտար իրեն ամէն յարումուփ յոյզին մէջ իր գործունէութեան յատկանշանը եղեր էր արդէն։ Երկրորդ ենթադրութիւնը աւելի հաւանականական պիտի գտնեն ամէն անոնք որ վայրկեան մը իրենց երեւակայութեանը առջեւ պիտի պատկերացնեն Պայրաքտարի ջլուտ, եռանդոտ եւ զգայուն կազմուածքը։ Ծայրայեղ անձնիւրութեան մէջ, ծայրայեղ իր քաջագործութեանցը ու իր կամքին յաղթանակին մէջ. ինչու զարմանալ որ ծայրայեղ ըլլար նաեւ անծանօթ վայելումներու կեանքի մը մէջ՝ որուն կը գրգուէր իրեն ամէն սիրելի անձերու կողմէ։ Մեծ դիմագծութիւնները յատկանշող հանգամանք մը հանդիսացած են յաճախ մեծ սխալութիւններ՝ որոնք խառնուածքին հարստութեանը այլաձեւ մէկ արտայայտութիւնը կը ներկայացնեն այս պարագային բարձր մտատիպարներու իրականացում հետապնդող հերոսներու մէջ բացառութիւնները շատ զանգուած են այս տեսակէտով։

Րումէլիի իսլամ ժողովուրդը՝ թէեւ վարժուած գնչուհիներու պարանուագներու՝ որոնք կը սարքուէին յաճախ լեռնանառին մէջ կարկաչող աղբիւրը հովանաւորող կաղնիին շուքին տակ, կամ հովիտը՝ արօտընթաց գետին եզերքը՝ զմրուխտաշար գալարիքին վրայ, միշտ պահեր էր ընտանեկան յարկին տակ՝ կին առաքածին յարգանքը։ Եւրոպական ծագումի առհաւութիւնները որ այնքան կը զննազանեն եւրոպական իսլամը ասիական իսլամէն՝ բացայայտ կ'երեւին նաեւ էրիկ մարդուն կնկան հանդէպ վարմունքին մէջ։ Թուրքերը արեւմտեան սովորութիւններէն քան մը պահեր էին Րումէլիի մէջ՝ ուր երբեք մուտ չէր գտեր կինը ծեծելու սովորութիւնը, որ այնքան տարածուած էր այն ատեն եւ տարածուած կը մնայ դեռ՝ կայսրութեան ասիական գաւառներուն մէջ. Մէկէ աւելի կին ունենալու սովորութիւնը նոյն իսկ՝ թէեւ ներուած իսլամական օրէնքով՝ խիստ սահմանափակ գործադրութիւն մը ունէր, եւ հոգին՝ գաղտագողի յարաբերութիւններու շնորհիւ տարփուհիի կացութեան հանդոյանալու պարսուհիներ կրնային սպրդիլ մեծ ապարանքներու կանանոցներուն մէջ։

Պայրաքտար փաշան խստակիր գիւղացին մը համբաւը վայելեր էր մինչեւ Ռուսճուքէ հեռացած ատենը։ Ցեղական «այան»ներէն մէկուն դուստրն էր Իգպալը՝ զուարթութեան դիցուհիի կազմով Նորահասակ աղջիկը՝ որ իր կողակիցը եղեր էր տարիներ առաջ՝ մինչդեռ ինք Վէզիրի ու Րումէլիի Սերասքէրի տիտղոսներուն չէր արժանացեր դեռ։ Անհուն գուրգուրանքով մը կապուեր էր համեստ կնկան սիրազեղ անձնամատուցումով իրեն յարող այս շքեղ արարածին՝ որուն երկայն թարթիչները Ռուսճուքի դաշտին ուղեկից եգիպտացորեններու ցոլքերը ունէին եւ որուն աչքերը Դանուբի վէտվետումներուն ու Պալքաններուն ջինջ երկինքին խորհրդաւոր կապոյտը կը յիշեցնէին՝ ազնուական ծագումի մտացի կնկան վէս դիմագծութեան վրայ։

Կասկածն ու Նախանձը երբեք մուտ չէին գտեր՝ ամուսնոյն դիւցազնական համբաւին յարգալից պաշտամունքը ունեցող Իգպալի սրտին մէջ՝ մինչեւ յառաջդիմական բանակին մեկնումը դէպի Պոլիս՝ ուր փութացեր էր ինք ալ՝ ընտանիքին հայ սեղանաւորին հսկողութեամբ կարգադրուած մեծախումբ կառաւանով մը։ Նրաւ, Մուսթաֆա Դի բանութիւններէն խուսափող Պոլսեցի «էֆէնտի»ներուն, ապագայ Դաշնակիցներու Ռուսճուք հասնելէն ու Պայրաքտարի անոնց հետ յարաբերութիւն հաստատելէն ետքը, Իգպալ նկատեր էր դիւցազնին կենցաղին մէջ փոփոխութիւններ որ լքումի սկզբնաւորութիւններ էին։

(8) ՏԻՐԱՆ ՔԵԼԷԿԵԱՆ

Արաբները եւ Հրեաները կը հաշտուին?

«Թայմզ»ի թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հեռագրէ թէ Արաբներու եւ Հրեաներու փոխադարձ բոյկոտը կը շարունակուի՝ բայց հրեայ գլխաւոր վաճառականները կը թելադրեն ժողով մը գումարել իրենց հակառակորդներուն հետ։ Կը թուի թէ տնտեսական ճնշումը անտանելի դարձած է եւ Հրեաները ելք մը կը փնտռեն։

Անգլեւռուս յարաբերութիւնները

Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ խորհրդային կառավարութիւնը որոշած է ներկայացուցիչ մը ղրկել Լոնտոն, բանակցելու համար դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման մասին։ Խորհրդակցութիւնները պիտի սկսին սեպտ. 24ին։

Կացութիւնը Եգիպտոսի մէջ

Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրեն թէ վարչապետ Մահմուտ փաշայի հրաժարման մասին կանխահաս լուրեր շրջած ըլլալով, Վաֆտ կուսակցութեան վարիչներէն մէկը ազգայնական ցոյց մը կազմակերպեց։ Ցոյցի ընթացքին քարեր նետուեցան վարչապետին կուսակիցներէն ծանօթ անձի մը բամպակի գործարանին դէմ։ Ոստիկանութիւնը ցրուեց ցուցարարները եւ 17 հոգի ձերբակալեց։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Հեռագրի մը համաձայն, երկու կարեւոր ցեղեր ապստամբութեան դրօշ պարզած են Հապիպուլլահ Թագաւորին դէմ (Չրկիրին տղան)։

Հոլանտական գաւառներու պարպումը

Կոպլէնց՝ դաշնակից մարզպանը շուտով պիտի հեռանայ եւ պիտի հաստատուի Վիսպատէն։ Այս որոշման վրայ, Վիսպատէն պիտի փոխադրուին նաեւ Կոպլէնց գտնուած փոքրաթիւ պահակները։ Այնպէս որ, բացի այս զինուորներէն, այլեւս դաշնակից զօրք չպիտի գտնուի Հռենոսի աջ ափերուն վրայ։ Երկրորդ գօտիին (Կոպլէնց) ֆրանսական զինուորները քաշուիլ պիտի սկսին սեպտ. 20ին։ Պարպումը պիտի վերջանայ Նոյեմբեր 1ին։

Ոճիր մը դատական պաշտօնատան մէջ

Երկուշաբթի առտու, դատական պաշտօնատան մասնագէտ պաշտօնատարներէն Պայլ սպաննուեցաւ իր գրասենեակին առջեւ, ըեվոլվըրի երեք հարուածներով։ Գնդակներէն մէկը հանդիպեցաւ աջ աչքին տակ, երկրորդը ծակեց սիրտը, իսկ երրորդը վրիպեցաւ։ Ոճիրը գործելէ յետոյ, մարդասպանը փախաւ։ Պահակները հետապնդեցին եւ ձերբակալեցին պողոտային վրայ, առանց դիմադրութեան հանդիպելու։

— Անպարկեշտ մարդ մը սպաննեցի, յայտարարեց մարդասպանը, իբրեւ առաջին պատասխան։ Յետոյ, կատարեալ պաղարիւնով պատասխանեց հարցաքննիչ դատաւորին.

— Անունս է Ժան Ֆիլիփոնէ։ Ծնած եմ 1886ին։ Ներկայացուցիչն եմ հիւսուածեղէնի տան մը, հազար ֆրանք թոշակով, որ շահաբաժիններով կը հասնի 2000ի։ Առենէ մը ի վեր դատի մէջ եմ տանտիրոջս հետ։ Պ. Պայլ, իբրեւ մասնագէտ, աննպաստ վճիռ տուած էր ինծի դէմ. որոշեցի վրէժ լուծել։ Կ'արժէր սպաննել այս մարդը, եթէ նոյնիսկ հինգ գաւակի հայր ըլլայ։

Հաստատուած է որ երեք օրէ ի վեր մարդասպանը կը թափառէր Փալէ տը Ժիւսթիսի նրբանցքներուն մէջ։ Զոհը 50 տարեկան էր, նախկին աշակերտ փասթէօրեան հաստատութեան։ 1921էն ի վեր կը վարէր դատական ինքնութեան բաժնի կարեւոր պաշտօնը։

Երկրաշարժ Տրապիզոնի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի ուժգին ցնցումներ զգացուեցան Տրապիզոնի մէջ, առանց մեծ վնասներ պատճառելու։

Պարսիկ ուսանողներ դէպի Եւրոպա

Թեհրանէն եւ ուրիշ քաղաքներէ 76 պարսիկ ուսանողներ ճամբայ ելան դէպի Եւրոպա, իրենց ուսումը շարունակելու։ Միւս կողմէ, կառավարութիւնը 15 ֆրանսացի ուսուցիչներ պաշտօնի կոչեց պարսիկ բարձրագոյն վարժարաններու մէջ։

Անգլ. զրահաւոր մը Պոլսոյ ջուրերուն մէջ

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ հոկտեմբեր 1ին Պոլիս պիտի հասնին անգլիական «Էլիզապէթ» զրահաւորը եւ «Քըրէճըս» օդանաւակիրը, երեք թորփիլահալածներու եւ Միջերկրականի ծովակալ հրամանատարին զբօսանաւին հետ։ Ծովակալը ինը օր Պոլիս մնալէ յետոյ, Էնկիւրի պիտի երթայ եւ պիտի տեսակցի Մուսթաֆա Քէմալի հետ, որ փոխադարձ այցելութիւն պիտի տայ Պոլսոյ մէջ կամ շրջակաները։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» այս լուրը հաղորդելով, կը շեշտէ այցելութեան կարեւորութիւնը ճիշդ այն պահուն երբ Թուրքիա թորփիլահալածներ եւ ընդծովեաներ ապսպրած է Իտալիոյ, իր նաւատորմը զօրացնելու համար։ Առաջին անգամ է որ օտար ծովակալ մը պիտի ընդունուի Մ. Քէմալի կողմէ, եթէ չհաշուենք այն ռուս ծովակալը որ ընկերացաւ Ամանուլլահի։

Թուրքերը եւ Ալճերիոյ ճարիւրամեակը

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Թուրք մամուլը դառնութեամբ դիտել կու տայ որ Պոլիս Էնկիւրի երթեւեկող մահճաբարձ վակոններուն վրայ յայտարարութիւններ փակցուած են, որոնք ճամբորդները կը հրաւիրեն ներկայ ըլլալ Ալճերիոյ գրաւման հարիւրամեակի հանդէսներուն։ «Միլլիյէթ» դիտել կու տայ թէ Ալճերիոյ Արաբները Թուրքիոյ Սուլթանին հպատակներն էին եւ օսմ. զինուորներ կը գտնուէին այդ երկրին մէջ, որոնք ստիպուեցան քաշուիլ, Ֆրանսայի գրաւումէն յետոյ։ «Ի՞նչ պիտի զգային Ֆրանսացիները, եթէ Գերմանիա հրաւէր ուղղէր իրենց ժամանակցիլ Ալզաս-Լօռէնի գրաւման տարեդարձին, մեծ պատերազմէն առաջ»։

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ «PETIT JOURNAL»Ի ՍՐԱՀԸ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

ՍԷՆ Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Café la Petite Sourceի սրահը, Métro Odéonի ճիշդ դէմը։ Օրակարգ. Ա) ընթացիկ հարցեր ու նորկ. ժողովի գեկոյց։ Բ) Դասախօսութիւն։ Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ԺԱ. ընդհ. ժողովի յայտագիրը»։

Քաշան-Գանեէօյի Արծիւ խումբի ժողովը՝ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հասցէին։ Ընկերցուած շրջաբերականներու

ԳԱՐԻԱՆ

Լիոնի Վրէժ խումբի բոլոր ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Պ. Պ. Յարութիւն Աղեան (Փարիզ), Տիգրան Չէքեան (Լիոն) Յակոբ Յարութիւնեան (Թարսեան, Մարսէյլ)։ յաջողութեամբ աւարտած են Փարիզի Ecole de Coupeը (6 Place des Victoires)։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱԽՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նաիր էլ Օմարի գաղթականներու Մուսուլի շրջան փոխադրութեան առթիւ բացուած հանգանակութեան Բ. ցանկը.—

Ա. անգամ հրատարակուած ցանկի գումարը 720, Ղ. Աստուրեան 100, Ա. Բարսեան 30, Յ. Եղիազարեան 50, Ա. Հիւսեան 20, Զ. Զազարեան 25, Ս Աճէմեան 20, Կ. Ղուկասեան 25, Մ. Խաչատուրեան 30, Մ. Յովհաննէսեան 20, Յ. Վարոսեան 20, Մ. Փօզահարեան 20, Ա. Գրիգորեան 40, Օ. Մէյխանճեան 30, Ա. Չչօեան 25, Յ. Շահպալեան եւ որդիք 50, Մ. Տինօեան 50, Մ. Շահինեան 50, Հ. Ջանխօշեան 20, Ա. Անդրանիկեան 50, Գ. Գէորգեան 25, Թ. Ծրպաշեան 25, Յ. Անդրանեան 25, Գ. Նազարեան 25, Բ. Գասպարեան 50, Պ. Շուշանեան 20, Ս. Սուգօեան 25, Ա. Հիւեան 30, Եավրուեան (Թէլ) 100, Վ. Մարգարեան 20, Մ. Սարգիսեան 25, Մ. Գրիգորեան եւ եղբ. 50 Ս. Ստեփանեան 10, Վ. Խաչիկեան 10, Վ. Յովհաննեան 25, ընդհ. գումար 1860 ֆրանք։

Ծանօթ.— Ա. ցանկին մէջ (29 օգոստ.), Յակոբ Զորպաճեանի բաժինը պիտի ըլլայ 30 ֆրանք եւ ոչ թէ 20:

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant: H. STEPHAN

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Յէսին, Ն. Ճ.— Յարմար չէ անուններուս հրատարակութիւնը: կարգադրեցէք Հայր. Միութեան միջոցաւ

Ռօան, Գաճ.— 50:
Ֆրակինեան, Վ. Զ.— 35:
Ռուան Յ. Վ.— 70:
Խարթում, Ե. Վ.— 2 անգլ.. Սկսանք ղրկել նոր բաժանորդին:
Գրօն Վիյաժ, Կ. Մ.— 50:
Սէն Վալիէն, Ա. Փ.— 70:
Տէսին, Ն. Պ.— 202.80:
Մօրպիյան, Վ. Մ. 210:
Քոյոնպ, Ս. Ք.— 35:
Իսի լէ Մուլինօ, Գ. Մ.— 50:
Վիէն, Յ. Ռ.— Սկսանք ղրկել նոր բաժանորդին:

ՀԱՅԿ ՔԱՐՏ-ՓՕՍՏԱԼՆԵՐ

Րաֆֆի, Քասառ-Քաթիպա, Խրիմեան, Դ. Ալիշան, Խ. Աբովեան, Մ. Նալբանտեան, Սռ. Նազարեանց, Գ. Սնդուկեանց, Կոմիտաս վրդ., Միք., Պէշիկթաշլեան, Ե. Տէմիրճիպաշեան, Պ. Դուրեան, Ս. Տիւսաբ, Պ. Ադամեան, Յ. Պարոնեան, Ծերենց, Ս. Արփիարեան, Ադանուր, Ս. Պալասանեան, Տրկ. Զուհաճեան, Պողոսեանց, Իվազովսքի, Ռ. Զարդարեան, Գ. Զօհրապ, Դ. Վարուժան, Ս. Պարթեւեան, Ռ Սեւակ, ինչպէս նաեւ հայ թագաւորներու, թագուհիներու, եւն. Քարթ-փոստալին գինն է 0.50 սանթիմ

Ինչպէս նաեւ դրոշմաթուղթեր «Հայաստան»ի եւ հայկ. գէմքերու

10 հատը կ'արժէ 1 ֆր.։ Փօստի ծախք չառնուիր։ Դիմել հետեւեալ հասցէին.—L. Mozian, 5 Rue Champlain, Paris (20)։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն իրենց պարագաները բերել տալ ուզողներու օրինական հետապնդումներ եւ խորհուրդներ, ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական զանազան գործերու կարգադրութիւն:

Դիմել՝ Kh. Kébabdjianի, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine): Tel. Defense 00-39:

ԱՄԷՆՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԱ՛ԿԻՑ, եթէ կը փափաքիս հող եւ տուն մը ունենալ Մարսէյլի մէջ կամ շրջակաները, դիմէ իսկոյն Comptoir ... 3 Rue d'Italie, (առաջին յարկ), Մարսէյլ, ուր պիտի գտնես դիւրութիւն, իւրաքանչիւրին քսակին յարմար: Մէկ անգամ լոկ բաւական է համոզուելու համար: ընդունելութեանց ժամ 15—19. Թէլէֆոն Քոլպէր 53—91: Մարսէյլ:

ԱԺԱՆ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ
(ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ)

50 Ֆր.է վեր գիրք առնողին հարիւրին 10 զեղչ

Հայի համար (կազմուած) 35, Պէլ Փէկոր (417 էջ) 30, Իմ Կեանքս (Մաքսիմ Գորքի) 7.50, Անցնտագած սերունդ 8, Գիւղաշխարհ ... քաղքի մը յուշատետրը 15, Կարօտ հայրենի 20, Քերթուածներ Դուրեան 5), Գոհարներ հայ գրականութեան (կազմուած) 30, Թէատրոն ... 10, Արտիստը, Ֆաթման եւ Ասատը 25, Ապրիլ 11, 15, ... 15, Բոլինծ, Հայերու բնաջնջումը 7.50, Էջեր իմ յուշերէն (... կազմուած) 60, Արսէն Լիւբէն (5 հատոր) 9, Շէրլոք Հոլմս (4 հատոր) Պասքըրվիլներու շունը (Շ. Հոլմս) 2, Լոնդոնի ... Նամուսը 15, Ճամբուն վրայ 7.50, Ագահ վաճառականին ... մագութ Մինաս 2, Վարպետ բժիշկը 2, Արշին մալ ալան 4, ... պորտի ժառանգ Խաչուած սնտուկը 4, Խոշանոցին գիրքը 5, Երազ ... 8, Խոստովանութիւն 2.50, 5, 7.50, Արարատ երգարան 25, ... երգեր Սրուանձտեանցի, Քարտեր (զոր. Անդրանիկի, Ա. Մ... Մեծն Մուրատ, Անմահն Ժիրայրի եւն.):

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը ինչպէս նաեւ ձեր ուզած բոլոր գիրքերը

Դիմել՝ Mme A. Sévoubi, 31 Rue Kléber, Issy-les Moulineaux (Seine), France.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 236 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 դ.	200դ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

19 Septembre 1929

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1063

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

72×54 ԵՒ 59×42

Արտա՛նց կը շնորհաւորենք խորհրդային Հայաստանի վարիչները, իսկապէս շինարարական, եթէ կ'ուզէք՝ յեղափոխական ձեռնարկի մը առթիւ։

Օգոստոս 31էն ի վեր, Երեւանի պաշտօնաթերթը, «Խորհրդային Հայաստան», կը հրատարակուի «փոխուած դիրքով»։

Խօսինք աշխարհաբար,— Թերթին ծաւալը գեղչուած է մէկ երրորդ համեմատութեամբ։ Ներկայ ծաւալը «Ցառաջ»էն չորս սանդիմեդր լայն է եւ միայն երեք սանդիմեդր երկայն։ Նախորդը, անճոռնի սաւան մը, 72 սանդիմեդր երկայնութիւն եւ 54 սանդիմեդր լայնք ունէր։ Նորը՝ 59 ս. երկայնք, 42 ս. լայնք։

Խմբագրութիւնը այս փոփոխութիւնը կը բացատրէ վարչական պատճառաբանութեամբ մը, որ թափանցիկ է.. «Թղթի ծաւալը ստանդարդի ենթարկուելու եւ փոքրանալու պատճառով»։

Ուրեմն, ինչպէս կեանքի միւս ասպարէզներուն մէջ, թուղթի հրապարակին վրայ եւս, մէկուան է որ կը գործէ։ Կրճատում, խնայողութիւն, համեմատութիւն խնդրանքի եւ մատուցումի։

Արդարեւ, թուղթն ալ դիւրին ձեռք չի ձգուիր խորհրդային դրախտին մէջ, եւ կարելի չէ տարիներով անխնայ գործածել, մսխել, մրոտել զայն։ Մանաւանդ որ, համրանք չունին խորհրդային հրատարակութիւնները։ Եթէ Նորվեկիոյ կամ Ֆինլանտայի թուղթի գործարաններուն բոլոր մթերքը Ռուսաստան փոխադրուի, մարդիկ դժուարութիւն չպիտի քաշեն զանոնք սեւցնելու։ Միայն հայատառ գրիչներ պատրաստ են թոնոներով գիր գրելու...

Այսպէս կամ այնպէս, չափաւոր, տանելի ծաւալի մը վերածուած է «Խորհրդային Հայաստան»ը եւ մենք ուրախ ենք։

Ուրախ՝ ոչ թէ անոր համար որ անփառունակ նահանջի մը կը դիմէ հակառակորդ մամուլը, այլ որովհետեւ այս փոքրացումը իսկապէս բարիք մըն է հայ ընթերցողին եւ [illegible] համար։ Եւ բարիք մը, նաեւ, խմբագիրներուն եւ աշխատակիցներուն համար։

Ով որ առիթ ունեցեր է տեսնելու Երեւանի պաշտօնաթերթին նախորդ ծաւալը, անշուշտ սփոփանքի հառաչանք մը պիտի արձակէ, իմանալով այս լուրը։

Ի՞նչ էր իմաստը, վերջապէս, 1929 օգոստոս 31էն առաջ մրոտուած թուղթէ սաւանին։

Օրաթերթի մը կեանքը երկու ժամ է, աշխարհի բոլոր մասերուն մէջ։ Թող ըլլայ քիչ մը աւելի՝ Հայաստանի համար։ Բայց որո՞ւ օգտին կը ծառայէր 28 լայն սիւնակներու մէջ թխուած այդ լաբիւրինթոսը, որուն այս կամ այն սիւնակը հեգելու, կարդալու, հասկնալու համար ժամեր ու ժամեր պիտի որոճար ընթերցողը, մանաւանդ բանուորն ու գիւղացին։

Եւ միայն անճոռնի ուղղագրութիւնը կամ խառնածին շարադրութիւնները չեն որ կը պատճառեն այս աւելորդ չարչարանքը։ Կա՛յ, նաեւ, հիմնականը,—թերթին բովանդակութիւնը, մեծ մասով թխածոյ թարգմանութիւն եւ կապկութիւն։ Ուղտի պէս բեռնաւորուած նախադասութիւններ, կարաւան-կարաւան հեռագիրներ եւ բանաձեւեր ուղղակի Մոսկուայէն։ Անբովանդակ բառակոյտեր եւ շղթայաշար հանելուկներ,—«Համկոմկուսի Յ. կենտկոմի լոզունգները»։ Անսկիզբ եւ անվախճան «Պլենում»ներ եւ «ֆրոնտ»ներ։

Մխօ՛, Համօ՛, Կարօ՛, դուք չարատանջ բանուորներ եւ գիւղացիներ Հայաստան աշխարհի, ե՞րբ կը կարդաք, ինչպէս կը մարսէք ձեր պարզ եւ միամիտ գլխուն թափուած այս կարկուտը։ Ի՞նչպէս կը տանիք ծանրութիւնը այս ձուլածոյ կաղապարներուն եւ կապարներուն...

Եւ դո՛ւք, հեղինակները այս աննախընթաց բաբելոնին, ինչպէ՞ս խելք կ'ընէք հագիւ կարդալ-գրելու վարժուած ժողովուրդի մը գլխուն փաթթելու այս օր - պակաս միտքերն եւ խօսքերը, երբ դուք անգամ չէք հասկնար անոնց իմաստը։

Այո՛, եթէ հասկնայիք, այդպէս չպիտի շարադրէիք Հայաստանի միակ օրաթերթը, հոգ չէ թէ խորհրդային ուղղութեամբ։ Համայնավարութիւնը Երեւանէն չծնաւ, ոչ ալ Թիֆլիսէն եւ Բագուէն։ Նոյն գաղափարները, նոյն ծրագիրներն ու բանաձեւերը, բոլշեւիկ վարիչներու նոյն ճառերն ու յօդուածները մենք ալ կը տեսնենք այստեղ, ֆրանսերէն, անգլիերէն կամ գերմաներէն եւ աւելի դիւրութեամբ կը կարդանք ու կը սերտենք, որովհետեւ, այստեղ մարդիկ թերթ խմբագրել գիտեն։ Գիտեն թէ ինչպէս պիտի ներկայացնեն համագումար մը, բանաձեւ մը, ճառ մը՝ ֆրանսացի, անգլիացի կամ գերմանացի ընթերցողին, որ, ըսենք անցողակի, անհամեմատ աւելի զարգացած է։

Դպրոցներու մէջ, էջերով գիր գրել կուտային յանցաւոր աշակերտներուն, իբրեւ պատիժ։

Անշուշտ «Խ. Հ.»ի աշխատակիցներն ալ երախտապարտ են, որ ազատեցան ամէն օր 72×54 տարածութեամբ թուղթ մը սեւցնելու անմիտ եւ ամուլ չարչարանքէն։

Հաւատա՞նք թէ, սահմանափակուելով աւելի փոքր ծաւալի մը վրայ, ճիգ պիտի ընեն իսկապէս խմբագրելու թերթը, նոյն իսկ «պրոլետարիատ»ի բարիքին համար։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՏԵՂԻ ԱՂՄՈՒԿ

Պոլսոյ «Ազգարար»ը, բացատրելով պատմական իրադարձութեան յառաջացած շարժը՝ մեր կեանքին մէջ, գրած կուտայ (13 սեպտ.)

— «Իմացայ, անշուշտ, որ տարիքոտ էջմիածնական մը, Սրապիոն եպսկ., երեք տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Երեւանի դատարանին կողմէ։ Արդ, յանցանքը որ գըլխաւոր առանցքը կազմեց այս ծանր վճռին, ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ՝ պարզ աղմուկ։ Այդ ուխտուննամեայ ծերունին փորձեր է աշխարհի Հայերը կեդրոնացնել կիպրոս։ Եւ ասոր համար մարդ չէ մնացեր, որուն գլուխ չզարնէ։ Ալ Չէմպըրլէնը կ'ուզէք, Մուսոլինին, Քուլիճերը, թէ Քէնթըրպըրիի արքեպս.ը։ Բոլորի՛ն, բոլորին դիմած ու պարզած է իր մտադրութիւնը...։

Ոչ մէկ կասկած, որ այս բոլոր խօսքերուն մէջ, կորեկի չափ ալ ճշմարտութեան բաժին չկայ։ Ու եթէ չըլլար ողբերգական վախճանը, որուն ենթարկուած է ֆիզիքապէս ու բարոյապէս ծիւրած կղերական մը, կ'արժէր միայն կուշտ մը ծիծաղիլ, եղածը ընդունելով իբր հասարակ զաւեշտ։

[illegible] տպաւորութիւնը, զոր այս դատը կրնայ թողուլ օտար շրջանակներու վրայ։

— Օ՛, Հայերը մե՛ծ մեծ ծրագիրներու ետեւէ են, կ'ուզեն աշխարհի իրենց արենակիցները խմբել կիպրոս, օճախ հիմնել եւ ուրիշներու մուխը մարել։ Գործի՛, ուրեմն, քանի անոնք չեն շարժած, քանի վտանգը սաղմնային վիճակի մէջ է։ Գործե՛նք, որովհետեւ եղածը զրոյց չէ, այլ պաշտօնապէս ապացուցուած իրողութիւն.

Այսպէս կրնան ըսել Հելլէնները, որոնք արդէն պղտորուած են այսպէս։ Դեռ քանի մը ամիս առաջ, կիպրոսէն թղթակից մը Աթէնքի մեծ թերթերէն մէկուն մէջ ահազանգ կը հնչեցնէր, գրելով թէ Անգլիա կ'ուզէ զօրացնել հայ տարրը, ի վնաս կղզիին յոյն մեծամասնութեան։ Եւ կ'առաջարկէր միջոցներ ձեռք առնել այս բուսնող վտանգին դէմ...

Այն ատեն, որեւէ փաստ չկար, եւ հելլէն վարիչները կրնային կարդալ ու խնդալ։ Հիմա՝ արդէն փաստ ունին, եւ շատ զօրաւոր ալ եսակէն։ Չէ՞ որ Հայաստանի Գերագոյն դատարանը հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ *«ապացուցուած է»* Սրապիոն եպսկ.ի յանցանքը, կիպրոսի մէջ հայկ. օճախ մը հիմնելու մասին։ Այսքան ալ սուտ կրնա՞յ ըլլալ։

Իրաւունք ալ ունին։ Մարդիկը ի՞նչ գաղափար ունին մեր ներքին աղտոտութեանց մասին, ո՞ւրկէ կրնան գիտնալ որ այդ «Գերագոյն դատարան» ըսուած օրկանին տակ՝ չեկան է պառկած, եւ թէ հետապնդուած նպատակն է միայն հարուած մը աւելի իջեցնել սրբած էջմիածնի գլխուն։ Քաղաքակրթուած վարիչներ իրենց միտքէն իսկ չեն անցըներ թէ արդարադատութեան մը վերին մարմինը կը գիջանի այսքան վար իջնել, ու անգոյ ծրագրի մը համար բանտ նետել կիսամեռ եկեղեցական մը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նանսէն կը պատրաստ հրաժարիլ

Երկու թերթեր միայն, «Տէյպս» եւ «Թան», բաւեհաճած են երկու տող գրել հայ եւ ռուս գաղթականներու չարաբաստիկ հարցին առթիւ, որ միշտ կ'արծարծուի Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովներուն առթին։

«Տէյպս»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ընկերային խնդիրներու յանձնախումբի նիստին մէջ, գաղթականներու լիազօր ներկայացուցիչը, Տօքթ. Նանսէն, սպառնաց հրաժարիլ, եթէ փախստականներու հարցը չմիացուի Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. Քարտուղարութեան։

Իսկ «Թան»ը կը գրէ.— Զօրրորդ յանձնախումբին մէջ (Ելմտական եւ նախահաշուի խնդիրներ) Տօքթ. Նանսէն պահանջեց որ փախստականներու գործին վարչութիւնը, որ մինչեւ հիմա ինքնավար է, այսուհետեւ կցուի Ազգերու Դաշնակցութեան։ Ֆրանսական պատուիրակը բացատրեց այսպիսի կարգադրութեան մը նիւթական դժուարութիւնները։

Արդի՞ւնքը.— Սպասենք մէկ-երկու օր...

Օլիվըր Պօլտուինի յուսախաբ

Անգլիոյ նախորդ վարչապետին որդին, որ երեսփոխան ընտրուեցաւ անցեալ մայիսին, իբրեւ աշխատաւորական, արդէն զզջացած է եւ իր դառնութիւնը կը յայտնէ յօդուածով մը։ «Կը զգամ թէ մեր պետերուն վրայ ունեցած վստահութիւնս չարդարացաւ։ Ես կը կարծէի թէ մենք գործադրկութեան տագնապը պիտի քննէինք ընկերվարական ոգիով, բայց ես հետք չեմ տեսներ այդ ոգիէն։ Ես չեմ կրնար չորս տարի շարունակել այսպէս։ Կը զգամ թէ ես իմ տեղս գողցայ խորհրդարանին մէջ։

«Ընտրողները կը կարծէին թէ իրերու վիճակը պիտի փոխուի. ես ալ այդ կարծիքէն էի։ Իրար կը խաբէինք։ Այժմ կ'մնամ իմ ընտրական շրջանակս վերադառնալու»։

[illegible]

Սեպտեմբերի վերջը պատրաստ պիտի ըլլան անգլիական երկու ցէփլիններ, աւելի մեծ եւ աւելի ուժով քան գերմանականը։ Երկուքն ալ սահմանուած են առեւտրական նպատակներու եւ չեն կրնար պատերազմի գործիքներու վերածուիլ։

Անգլիական եւ գերմական ցէփլիններուն գլխաւոր տարբերութիւնը այն է որ, անգլիականները աւելի լայն են եւ նուազ երկայն (234 մեդր երկայնք, 44 լայնք, մինչ գերմանականը՝ 255 մեդր երկայնք, 33 մ. լայնք)։ Ցետոյ, անգլիականները պիտի բանին ծանր իւղով մը որ կը պակսեցնէ հրդեհի վտանգները։ Անգլիականներէն իւրաքանչիւրը կրնայ 50 թոնօ աւելի ծանրութիւն փոխադրել, ինչպէս եւ հարիւր ճամբորդ, մինչ «Կոմս Ցէփլին»ը միայն քսան ճամբորդի տեղ ունի։ Անգլիականներուն արագութիւնն ալ աւելի է։

Քարիւղի մթերանոց մը բռնկած

Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ Հըլի մօտ կրակ առաւ մթերանոց մը, որ 1.500.000 լիտր քարիւղ կը պարունակէր։ Մթերանոցին տանիքը քանի մը մեդր վեր նետուեցաւ եւ շրջակայ տուները ցնցուեցան հիմքերէն։ Աշխատող բանուորները քանի մը հարիւր մեդր անդին նետուեցան։ Լոնտոնէն մասնաւոր հեղուկ մը փոխադրուեցաւ, բայց հազիւ կարելի եղաւ մեղմացնել հրդեհը որ կը շարունակուէր մինչեւ երէկ։ Հարիւրաւոր հրշէջներ արիւն-քրտինք մտած են հրդեհը մարելու համար, կը կարծուի թէ դեռ երկու օր ալ պիտի տեւէ։ Այրած մթերանոցներուն շրջակաները կը գտնուին 21 միլիոն կալոն քարիւղ եւ ուրիշ դիւրավառ նիւթեր։

Ինչպէս պիտի կրճատեն

Օրուան խնդիրն է, Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովներուն եւ մեծ մայրաքաղաքներուն մէջ, սպառազինութեանց կրճատման ծրագիրը։ Ժընեւի մէջ չափազանց դանդաղ կ'ընթանան գործերը, իսկ Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն արդէն պատրաստած են ծրագիրը, ծովային ուժերու կրճատման համար։

Վաւերական տեղեկութեանց համաձայն, Անգլիա կ'ուզէ պահել 50 յածանաւ, որոնց 15ը մեծ թնդանօթներով, 35ը՝ միջակ։ Համագումար՝ 339.000 թոնօ։ Մ. Նահանգները՝ կը պահանջեն 21 յածանաւ մեծ թնդանօթներով, 15 ալ միջակ։ Համագումար՝ 315.000 թոնօ։ Անգլիա Ամերիկայի համար շատ կը գտնէ 10.000 թոնօնոց 21 յածանաւը եւ կ'առաջարկէ 18, բայց յոյս կայ որ հարթուի այս վէճը։

Մաքտոնըլտի յայտարարութեանց համաձայն, Անգլիա Մ. Նահանգներուն ձգած է ծանր յածանաւերու գերակշռութիւնը, իսկ Ամերիկան ալ Անգլիոյ թողած՝ թեթեւ յածանաւերու գերակշռութիւնը։ Այս որոշումը տրուած է՝ նկատի առնելով երկու երկիրներուն աշխարհագրական պայմանները։ Այս համաձայնութիւնը պիտի իրականանայ 1936ին, իսկ 1935ին նոր խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարուի, սպառազինութեանց խնդիրը վերջնական ձեւի մը վերածելու համար։ Զրահաւորներու խնդիրը կարգադրուած է 1922ին Ուաշինկթընի նաւային համաձայնութեամբ։ Թորփիլանաւերու մասին առանձին խնդիր չկայ։ Գալով ընդծովեաններուն, Անգլիա եւ Ամերիկա

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

ԽՄԲ.— Ողբացեալ երգիծաբանը այս «Օրը օրին»ը գրած է 1921 օգոստոս 12ին։ Այն ատեն Պոլիս էինք, այսօր՝ Փարիզ։

Ընթերցողին կը մնայ դատել թէ ի՛նչ փոխուած է անկէ իվեր...

— Ուստի՞ կուգաս կամկար կամկար, խելօ՛ք աղբար, հարցուցի քաղաքական ժողովի անդամի մը որ Պրուսա փողոցէն դէպի մեծ փողոցը ելլելով, աջակողմը կը դառնար։

— Ժողովէն կուգամ, ժողովէն, պատասխանեց յաղթականօրէն։

— Ո՞ր ժողովէն։

— Ո՞ր ժողովէն կ'ուզես որ ըլլայ, զարմանալի՛ հարցում, այն ժողովէն որուն հին ատենը Գերագոյն ժողով կ'ըսէին եւ որ հիմա Քաղաքական ժողով կը կոչուի։

— Կարեւոր գործեր տեսա՞ք։

— Բնականաբար կարեւոր գործեր, մենք չտեսնանք ա՛լ ո՞վ պիտի տեսնայ։

— Ինչ ըրիք նայինք։

— Սամաթիայի թաղ. խորհուրդի խնդիրը կարգադրեցինք։

— Ի՞նչ կերպով։

— Մաքրագործում, էֆէնտիմ, մաքրագործում... Նոր խորհուրդին մէջ հատ մը դաշնակցական չդրինք, այլ հինգ հատ հնչակեան, երկու հատ ռամկավար եւ երկու հատ ալ չէզոք։

— Զարմանալի՛ բան, գոչեցի։

— Ինչո՞ւ այդ զարմանքը, հարցուց։

— Ինչո՞ւ համար փոխանակ հինգ հնչակեանի՝ հինգ ռամկավար չդրինք թաղ. խորհուրդին մէջ։

— Ատիկա դիւանագիտական նուրբ տաքտիքա մըն է որ վերջէն մեզի հրահանգ տրուած է... Ամէն բանին ատենը կայ։

— Ասկէ զատ չէզոքները ի՞նչ գործ ունին թաղ. խորհուրդին մէջ, դիտել տուի, չէզոքները, դաւաճան, ոճրագործ, անողնայար, կնամարդի անձեր են, ըստ ձեր մեծաւորներուն յայտարարութեան, այդ ապականիչ տարրերը ինչո՞ւ գան բազմին խորհուրդին մէջ։

—Հիմակուհիմա անանկ պէտք է։ Մեզի վերէն այնպէս հրահանգ տրուած է։ Առ այժմ լաւ չէ որ բոլորը մեզի թշնամի դարձնենք ...Նախ՝ սա դաշնակցականներէն օձիքնիս ազատենք, յետոյ միւսներուն ալ *քաշուէը* ձեռքերնին կուտանք... ասանկ բաներու մէջ շրջահայեցութեամբ վարուելու է։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ առեւտրական գործավար Միկոյեան ազդարարած է որ դատարանները աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնեն, եթէ կուլակները չյանձնեն իրենց ցորենը սահմանուած պայմանաժամուն։

Միսի տագնապը սաստկացած ըլլալով, կառավարութիւնը որոշած է աւելցնել ծուկի հայթայթումը եւ դիւրացնել փոխադրութիւնը։

ՌՈՒՍ-ՉԻՆ վէճը կը շարունակուի նոր սաստկութեամբ։ Մոսկուա գերմանական դեսպանին միջոցաւ յայտարարեց թէ պատասխանատու պիտի նկատէ Չինաստանը, եթէ աւելի ծանրանայ կացութիւնը եւ նոր դէպքեր պատահին։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՀՐԱՄԱՆԱԳԻՐՆԵՐԸ ՎԵՐՋ ՉԵՆ ԲՈՒԺԵՐ

Խորհրդային Հայաստանի պետական և հանրային վարչական հաստատութիւնները, հակառակ իրենց տարիներու գոյութեան, հեռու են տակաւին ժողովուրդը օգնելու իրենց խոստացած առաւելութիւններով։ Հակառակ խիստ հրամանագիրներու, ծանօթ պատիժներու եւ վերջապէս համայնավարական ուղղիչ եւ զարպիչ «կենսատու» միջոցներուն, այս հաստատութիւններէն շատերը կարօտով յիշել կուտան անցեալը, ըլլայ «ցարական» թէ «դաշնակ» տիրապետութեան օրով։

Ամէն օր բազմաթիւ փաստեր կ'արձանագրուին Խորհրդային Հայաստանի մամուլին մէջ, զանազան շրջաններէն այս կամ այն հաստատութեան կամ պաշտօնեայի վնասակար աշխատանքներու դէմ։ Ճիշդ է, որ Խորհրդային երկիրներու մէջ առհասարակ մամուլի ձայնը ամենէն ուժեղն է. շնորհիւ այս իրողութեան, մամուլի մէջ երեւցած ամէն մէկ ցուցմունք այս կամ այն եղանակով կը հասնի նպատակին։

Բայց այս բոլորը անզօր են չարիքը հիմնովին անհետացնելու։

Անփութութիւնը, աւելորդ եւ անտեղի մսխումները, անհաշուական զեղծումներ, տնտեսական կարգադրութիւնները, իրենց պաշտօնի եւ կոչումի հանդէպ անգիտակից վերաբերմունքը՝ այն չարիքներն են որոնց մասին աղաղակներ կ'արձակեն ամէն օր թղթակիցները։

Յիշենք քանի մը օրինակներ։

Երեւանի նոր կայարանի շինութեան համար «շատ դժուարութեամբ են ձեռք բերւած շինանիւթերը, բայց իրենց նպատակին չեն ծառայում» կը գրէ որովհետեւ «վարչութեան տեղական Գէորգ Սարգսեանը պահանջում է աշխատանքներու ղեկավարից, որ ինքը խոհանոցի կարիք է զգում, հարկաւոր է երկու օրուայ ընթացքում կառուցել այդ։ Եւ կառուցւած է։» Երկու ուրիշ վարիչներ պէտք ունին «Դարդեբրինի պահարանի (հանդերձարան. Թանկ է, գնել չեն կարող, հարկաւոր է ստացւած նիւթից պատրաստել։ Նրանք էլ պատրաստեցին» եւ թղթակիցը ամենայն իրաւամբ կը հարցնէ թէ որո՞ւ թոյլտուութեամբ եւ հաշուին շինուեցան խոհանոցն ու պահարանը։

Մէկ ուրիշ թղթակից Մ. Գէորգեանը «Շինարարութիւնը կատարուել է 20 տոկոս գերածախսով» թղթակցութիւնով կը պատմէ «Արթիկտուֆի» «բանւոր ծառայողների համար կառուցւած եւ կառուցւող շէնքերն սկզբից չեն ունեցել իրենց յատակագծերը եւ ծախսերի համար համապատասխան նախահաշիւ։ Աշխատանքի ընթացքին կազմւած է ծրագիր, որի շնորհիւ շինարարութեան հետ կապւած ծախսերը եղել են 20 տոկոսով աւելի։ Բացի այդ, օգոստոսի 19ին գործադրկութեան են մատնել շինարարութեան վրայ աշխատող բանւորները, բացառութեամբ հիւսներից։» Ինչո՞ւ գործի սկզբնաւորութեան իսկ այս գործադրկութիւնը, որովհետեւ «Զանազան տեղերից շինարարութեան համար ստացւած նիւթերը դասաւորւած են կառուցւող շէնքերից 60 մեթր հեռաւորութեան վրայ, մինչդեռ ըստ գոյութիւն ունեցող օրէնքների, պիտի լինի 25-30 մեթր հեռաւորութեան վրայ։ Բացի այդ, շատ անգամ մի շէնքի համար պահանջւած նիւթը տարւում է այլ տեղ, որտեղ այդպիսի կարիքը չի զգացւում»։

Հայաստանի մէջ շինանիւթերու պակասը զգալի է ընդհանրապէս ինչպէս օրինակ փայտ, երկաթ, քարն ու աւազը երկիրն ունի, սակայն օգտագործելն է կարեւորը։ Էջմիածնի շրջանի աւազահանքը կը նուազի, եկող տարուան համար աւազ չկայ. Մինչդեռ տարի մը առաջ, համաձայն մասնագէտներու քննութեան կը ձեռնարկուի այս հանքի շահագործմանը, այն համոզումով թէ Էջմիածնի հանքը կը բաւարարէ Հայաստանի շինարարութիւնը 15—20 տարի։ Եւ այս տեղեկատուութեան պատճառով կը լքուի մինչ այդ գոյութիւն ունեցող Արաքսի աւազահանքը, եւ կը քանդուի նախապէս գոյութիւն ունեցող 6 քիլոմեթր երկաթուղագիծը, 70 100 հազար ռուբլի արժողութեամբ։ Այսօր սակայն Էջմիածնի աւազի նուազումը մէկ տարուան ընթացքին պատճառ կը դառնայ նորէն դառնալ դէպի Արաքսի հանքը, եւ հետեւաբար շինել այն գիծը, որը քանդուած է աննպատակ։ Եւ թղթակից Զախ-Մախը պատմելով այս ամէնը կը վերջացնէ հետեւեալ դիտողութիւններով. «1929ի յունուարին քանդւած են 70 100 հազար ռուբլի արժողութեամբ երկաթուղագիծը։ Իսկ այսօր նորից հարց ենք դնում գիծը վերականգնելու, որը պահանջում է 75—100 հազար ռուբլի. ո՞վ է վճարելու չգիտենք»։

Մարդիկ կան որոնք կը ճառեն շարունակ Հայաստանի ժողովուրդի համակրութեան մասին, հանդէպ «հարազատ» կառավարութեան։

Օրինակ մըն ալ այս առթիւ

Այս տարի յուլիսին Կոտայքի որոշ շրջանի ցանքերը կը փճանան։ Կը հրահանգուի առանձին յանձնաժողովի մը միջոցով ստուգել վնասներու քանակը։ Յանձնախումբի անդամները մասնագէտ քննիչներու հետ իրենց աշխատանքները կը սկսին սակայն խնճոյքով, Թամէջ։ Եւ այդ կերուխումի ընթացքին է որ իրականութեան մէջ հարիւրին 20—25 վնասը կը բարձրանայ 50—60ի. իսկ Խէչո բիձայի վնասը հարիւրին հարիւր։

Հարկ չկայ շարունակելու այսօրինակ բազմաթիւ փաստերու մէջբերումը։ Ըսենք նաեւ այն, որ առանձնապէս լայն չափերու են հասած պաշտօնեաներու կամայականութիւնները, անոնց «կոպիտ» եւ «ցարական» վերաբերմունքը ոչ միայն հասարակ ժողովուրդի, այլեւ իրենց համայնավարներու հանդէպ։

Խորհրդային իշխանութիւնները այս կարգի թերութիւններու մասին, պարզ է որ լրջօրէն մտահոգուած են։ Չեն ծածկեր իրենց կասկածները, եւ ինչպէս ամէն մէկ բանի մէջ, այս առթիւ ալ նորօրինակ միջոցներով է որ կռուիլ կ'ուզեն չարիքին դէմ։ Յաջորդ անգամուան ձգելու համար այս նոր միջոցներու քննութիւնը, ըսենք այժմէն որ Հայաստանի մէջ մասնաւորաբար բոլշեւիկեան քայլերը չեն կրնար անհետացնել իրապէս հանրային այս չարիքները։

Մեր երկիրը, որ ամէնէն շատ պէտք ունի պետական եւ հանրային առողջ, իր կոչումն ու դերը ըմբռնող վարչական հաստատութիւններու, տարաբախտաբար հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն, աննախանձելի վիճակի մէջ է։

Մասնագէտ, կրթուած, բարեխիղճ ուժերով միայն կարելի է պակասը լրացնել։ Որքան ալ քիչ, Հայաստանի մէջ անտարակոյս այս կարգի ուժեր կան. սակայն անոնք դատապարտուած են անգործութեան, սոսկ այն պատճառով, որ համայնավար չեն։

Իսկ որքան ատեն որ կայ այս բացարձակ խտրականութիւնը, եւ անոր փոխարէն արհեստական եղանակով՝ համայնավար տարրերով բացը գոցելու հիւանդագին հոգեբանութիւնը, անտարակոյս, այս գոյավիճակը պիտի շարունակուի։

Տուժողը վերջին հաշուով մեր երկիրն է եւ մեր ժողովուրդը, որու գլխին իրենց փորձը կ'ընեն համաշխարհային փրկութեան առաքեալները։

Ուժը, միջոցն եւ ազդեցութիւնն ունեցող իշխանութեան մը համար երկրի մը վարչական մեքենայի կանոնաւորումը, օգտագործումը ամենաէական խնդիրներէն մէկն է։ Կացութիւնը, այնպէս ինչպէս կը ներկայացուի Խորհրդային մամուլին մէջ, ցոյց կուտայ դժբախտաբար իշխանութեան անզօրութիւնը բուն չարիքի հանդէպ։

Հրամանագիրները, մասնանշումներն ու դատապարտումները այս ուղղութեամբ՝ տակաւին ոչինչ են բուն կարիքի հանդէպ։ Եւ այսպէս ալ պիտի մնան, որքան ատեն որ ժողովուրդի մեծամասնութեան խղճի ու մտքի վրայէն չհանուին փոքրամասնութեան բռնակալութեան օղակները։

Օ. ԹԱԹՈՒԼ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 14, սեպտ.—«Յառաջ»ի օգոստոս 5 Ο հինգ թիւերուն մէջ «ցիրուցան եւ թըշուառ բեկորներ» վերտառութեամբ տխրատեսիլ մը քաղմընցուցիչ նկարագրութիւնները, թրքական տիրապետութեան եւ սարսափին տակ տակաւին մնացած մեր արենակիցներու քաշած տառապանքներու մասին, անշուշտ ոչ ոքի ուշադրութենէն վրիպեցաւ։

Լրատուն, իր ամփոփ ու համառօտ տեղեկութիւնները տալէ վերջ, կ'եզրակացնէ՝

— «Այլեւս խօսքը ազգային մարմիններունն է, թող ընեն՝ ինչ որ կրնան ընել. եթէ կ'ուզեն փրկել 25000 ազգայիններու կեանքը»։

Ամիս մը անցաւ այդ օրէն ի վեր, սակայն, հարգալով հանդերձ հարազատներու քաշած տառապանքները, ազգային մարմինները քար անտարբերութեամբ մը կը յորանջեն ու անոնց մասին վայրկեան մ'իսկ խորհելու տրամադրութիւն ցոյց չեն տար։ Ո՛չ մէկ տեղէ ո՛չ մէկ շարժում, սկսեալ Ամերիկայէն, Եւրոպայէն, Եգիպտոսէն եւայլ բախտաւոր շրջաններէն։ Այս ոճրապարտ լռութեամբ, կուզանք ըսելու, թէ թող անոնք ալ կորսուին, թըրքանան, կամ կոտորուին, ինչ փոյթ, ինչ կրնանք ընել. բաւական է որ մենք ապահով միջավայրի մէջ ենք...

Միամտութիւն պիտի ըլլար մեր հարուստ եւ տիտղոսաւոր դասակարգէն սպասել որ եւ է նախաձեռնութիւն, թէեւ անոնցմէ միայն մէկը կրնար ո՛չ թէ 25 հազար [illegible] գաղթականներու կեանքը փրկել։

Աւելորդ է Բարեգործականին անունն անգամ յիշել, որովհետեւ ան պնակալէզներով աւելի կը հետաքրքրուի քան Անատոլուի բեկորներով։

Իսկ Հայաստանի կարմիր ագռաւներէն ինչ կարելի է սպասել, երբ անոնք համոզուած են, որ իրենց բարեկամ ու դաշնակից «ընկեր» Քէմալի իշխանութեան տակ, ա՛յն անհատ կը վայելէ կեանքի, պատուի ու ինչքի կատարեալ ապահովութիւն, իսկ հայը՝ բան մըն ալ աւելի... Անոնց մաքէն անգամ չանցնիր բարեխօսել Քէմալին մօտ, Հայաստան փոխադրելու համար Թուրքիոյ այդ վերջին թշուառ խլեակները։ Մեր հայրենիքին մէջ, Թուրք հազարաւոր գաղթականներուն համար հող, գիւղ ամէն դիւրութիւն կայ, իսկ հայ արիւնաքամ բեկորներուն, համար տեղ չկայ։

Բայց այս ամէնուն տեղ կայ հայ ժողովուրդը, որ թէեւ կորսնցուցած ամէն ինչ, գաղթական օտար հորիզոններու տակ, իր բազուկին ու մաքին ուժով դիրքի տիրացած ու տանելի կեանք մը ապահոված է։ Ահա այս գիտակից հայրենասէր եւ սրտով հոգով մաքուր հայութեան է խօսքս։

Հայ գիտակից ժողովուրդը, հայ աշխատաւորութիւնը ազգային կենսական հարցերու շուրջ, գիտէ իր պատրաստակամութիւնը տրամադրել եւ իր ազգային լաւագոյն առաքինութիւնները երեւան բերել՝ իր հաւաքական ուժին արդիւնքով ան կրցաւ եղբայրական օգնութեան հասնիլ Շիրակի աղէտեալներուն, Գիլիպէի եւ Յունաստանի երկրաշարժի թշուառներուն։ Մարսէյլի մէջ, քանի մը խօսքերու ընդառաջ երթալով, կէս ժամու մէջ 8000 Ֆր. տրամադրեց Կեսարիոյ որբերուն փրկութեան գործին։

Այսօր շատ աւելի ծանրակշիռ հարցի մը առջեւ կը գտնուինք ազգովին։ Անատոլուի երկու եւ կէս միլիոն հայութեան փոխան մնացած են ցիրուցան 20-30 հազար թշուառներ, որոնք ենթակայ են արտաքնապէս քաղաքակրթուած է, բայց ներքնապէս եւ հոգեպէս բարբարոս քեմալականներու սարսափին։ Բոլորովին մեկուսացած՝ անոնք դատապարտուած են խղդուելու կորսուելու։ Զուրկ դպրոցէ, հոգեւոր մխիթարութենէ եւ ուրոյն հաւաքականութենէ, բնականաբար կամ պիտի կոտորուին, կամ պիտի անհետանան քանի մը տարուան մէջ։

Անոնք իրենց թշուառութենէն ու տառապանքէն խորացած աչքերը ուղղած են մեզ եւ [illegible] թէ ներ։ Հաւաքական եւ գերագոյն ճիգ մը պիտի ընենք, փրկելու մեր այդ խլեակները. եթէ չենք ուզեր որ ապագայ պատմիչը սեւ տառերով արձանագրէ մեր անունները։

Չդնենք մեր յոյսերը մեծահարուստներու վրայ, որոնք սիրտ չունին. բան մը չակնկալենք Հայաստանի մարզպաններէն, որոնք չեկայի կարմրաներկ սուրով փակած են դրախտին դուռները, նոյնիսկ պոլշեւարներու առջեւ, որոնց անունով կը ճառեն եւ հազար կոոր կ'ըլլան։ Դուն միայն հայ ժողովուրդ, դուն միայն կրնաս փրկել Անատոլուի բեկորները։

Ամէն կողմ ցրուած հայրենակցական եւ այլ միութիւններու, սրտով ու հոգիով մաքուր բոլոր սրտցաւ իրական Հայերու ճիտին պարտքն է վերջին ճիգ մը վերջին զոհաբերութիւն մը, հաւաքական գործունէութիւն մը, առանց կուսակցական նեղ դաշիններու, փրկել այդ 25000ը։

Խօսքը եւ ճառերը օգուտ չունին։ Աւաղելն ու ափսոսալը չեն մեղմացներ անոնց ծով ցաւերը։ Գործնական քայլը եւ զոհաբերութեան ոգին միայն կրնան տալ դրական արդիւնքներ։ Եւ դուն, հայ ժողովուրդ, դուն, որ քու զոհաբերութեամբդ կանգուն մնացեր ես, հակառակ իրերայաջորդ դժբախտութիւններու եւ այսօր գործնել անսայթաք կը յառաջանաս դէպի քու նպատակէդ, փրկէ այդ 25000ն ալ, ինչպէս փրկեցիր հազար-հազարներ։

Ա. ԱՐԾՆԵԱՆ

ՉՈՐՍ ՏԱՐԻ ԿԱՐԴԱՑԻՐ ԱՅՍ ԹԵՐԹԸ ԵՒ ՈՒՐԱԽ ԵՍ։ ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵՍ ՈՒԶԵՐ ՈՒՐԱԽԱՑՆԵԼ ՈՒՐԻՇՆԵՐ ԱԼ, ՈՐ ՄԻՋՈՑ ՉՈՒՆԻՆ։

ԿԵՍ-ԳԻՏԱԿԱՆ

ԾԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՐՄԱՆԸ

Ահաւասիկ խնդիր մը, որ շատ կը զբաղեցնէ գիտական աշխարհը։

Մարդիկ չեն ուզեր ծերանալ, այսինքն կը փափաքին վար պահել իրենց երիտասարդական կորովը, եւ պահպանել իրենց ֆիզիքական ու մտաւորական կարողութիւնները։

Անուրանալի է թէ կեանքի գոյութեան ներկայ դժուարին պայմաններուն մէջ, մեր օրով մարդիկ չափէ աւելի կը յոգնին, եւ ֆիզիքապէս ու մտաւորապէս շատ աւելի կը մաշեցնեն իրենց մարմինն ու միտքը, քան նախորդ սերունդները։

Այս մասին տօքթ. Եաւոսկի որ ծանօթ է երիտասարդացման փորձերով, հետեւեալ կերպով կ'արտայայտուի.— 1929ին ապրող մարդոց մէկ օրը համարժէք է 17րդ դարու մէջ միեւնոյն դիրքը գրաւող մարդոց տասը օրուան։

Այս պատճառով, զանազան ազգերու պատկանող գիտնականներ հետամուտ եղած են դարման մը գտնել մարդկային ուժերուն տկարացման, եւ ջանալ կարելի եղածին չափ վար պահել մարմնի ուժը եւ պահպանել գործարաններուն առողջութիւնը։

Տօքթ. Եաւոսքի, որ այս մասին մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ բժշկական աշխարհին մէջ, խիստ հետաքրքրաշարժ ուսումնասիրութիւններ կատարած է երիտասարդացման նորագոյն մեթոտներու մասին։ Կ'ըսէ թէ՝ թէեւ կարելի չէ եղած գտնել երիտասարդացման բուն գաղտնի- [illegible] կրնայ երիտասարդ մնալ եւ ունենալ առողջ ու կայտառ ծերութիւն մը։ Ծերանալ կը նշանակէ յոգնեցնել մարմինը, եւ յոգնութիւնը առաջ կը բերէ գործարաններու մաշում, սակայն այդ մաշումը անհատէ անհատ եւ տարիքէ տարիք կը տարբերի. յաճախ տեսնուած են 40 տարեկան ծերեր, եւ 60 տարեկան երիտասարդներ։ Ծերութեան գըլխաւոր յատկանիշը գործարաններու մաշումն է։

Հիմա համառօտիւ թուենք երիտասարդացման այն գլխաւոր մեթոտները, որոնք մինչեւ այսօր կիրարկուած են զանազան մասնագէտներու կողմէ, առանց մըտնելու մանրամասնութեանց մէջ։

Շթայնախի մեթոտը կը կայանայ գեղձ պարունակող կապի մը մէջ։ Այս մեթոտը բաւական յաջող արդիւնքներ տուած է։

Վորոնոֆ կ'օգտագործէ կապիկներու պատուաստը։ Իր մեթոտը տուած է նպաստաւոր ու տեւական արդիւնքներ, առանց սակայն զերծ ըլլալու կարգ մը անպատեհութիւններէ։ Անյաջողութեան պարագային, դժուար է կրկին գործողութեան ենթարկել անհատը։

Վիեննացի բժիշկ Ցոփէ, զանց առնելով պատուաստումի մեթոտը, կը փորձէ սախա ֆինիքի լուծոյթով մաքրել երակներուն ներքին պատերը։

Տօքթ. Պիւսքէ կը գործածէ ցուլի շիճուկը, որը երկու անգամ եւ ամէն անգամին 20 խորանարդ սանթիմեթր շիճուկ։ Շիճուկին ազդեցութիւնը երեք շաբաթ կը տեւէ եւ փորձը պէտք է յաճախակի կրկնել։

Վերջապէս տօքթ. Եաւոսքի երիտասարդ մարդոց արիւնը կը
ներարկէ ծեր մարդոց արեան
Այս մեթոտը շատ պարզ
անվնաս է, երկու սեռէ պատ
նող երիտասարդներու արիւնը
նելով մասնաւոր բաղադրութ
մը կը պատրաստէ եւ զայն
մարդոց երակներուն մէջ կը
բարկէ. Արդիւնքը կը յայտնուի
նաւորապէս յոգնութեան նուա
զումով եւ աշխատութեան
րութեամբ։

Վերոյիշեալ մասնագէտ
տակաւին վերջին խօսքը
չեն իրենց հնարած մեթոտ
մասին, սակայն կրնան ըսել
փորձերը բաւական յաջող
դիւնքներ տուած են։ Ցոյց
որ մօտաւոր ապագայի մը
կարելի ըլլայ գտնել երիտա
ցման գաղտնիքը, առանց
կայն յաջողելու հիմնովին
գել մարդուն մաշած գործա
ները եւ դարմանել ծերութ

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԻՐՈՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթ

Հող. ժող. գործավարութ
մշակած ծրագրով, այս տարի
նանացանը պիտի կատարուի
հազար հեկտար տարածութ
վրայ. անցեալ 95 000 հեկտ
փոխարէն։

Բամպակագործական շր
ներուն մէջ, աշնանացանի
ծաւալ
թիւնը չպիտի գերազ
1926ի աշնանացանը։

Կը նախատեսուի 7510 հ
տար ցանել տեսակաւոր սեր

Աշնանացանի աշխատանք
րուն պիտի յատկացուին
տրակտորներ (երկրագործա
մեքենաներ) որոնց 145ը կը
նուին բամպակի շրջաններուն
Ձմեռնացանը թաշխուած են
Նախանի, Փամպակ-Լոռիի եւ
Բայազիտի գաւառները։ Գա
ները ընդամէնը 13.000 հա

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Երեւանի համար գա
կոմ.ին կցուած է անգրագիտ
թեան վերացման արտա
յանձնաժողով մը որ բաժնուած
քանի մը խմբակներու՝ կայս
կերպչական, տնտեսական, քաղա
չական, կանանց եւ ազգային փո
քրամասնութիւններու մէջ աշխ
տող բաժիններ։

Արտակարգ յանձնաժողով
1929—30 տարուան յատա
գծի համաձայն, Երեւան քաղա
քին մէջ, անգրագիտութիւնը բ
լորովին պէտք է վերնայ։

Անգրագէտներու թիւը ք
ղաքին մէջ կը հասնի
(7385ը հայ, 1317ը թուր
մնացեալը ռուս)։ Այս թիւեր
մէջ կան 5893 կիներ։ Ներկայ
անգրագէտներու վիճակագր
թիւնը կը կատարուի առանձ
թաղամասերով։

Նախապատրաստական աշխ
աշխատանքներուն համար, գա
պիտի կանչուին համայնավար
րէն, ուսանողներէն, մտաւորակ
ներէն, աշակերտներէն 1620 հ
գիներ։

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԱՆՃԱՐԱՆԸ

Հայաստանի մանածեղէն
մէնէն մեծ գործարանը որ
գտնուի Լէնինականի մէջ, սկս
է 1924ին եւ հինգ տարուան
կրցած է իր արտադրութիւնը
գացնելով, մեծ դեր կատար
երկրին տնտեսական կեանքին մ

1924ի սկզբնական շրջան
գործարանը ունեցած է 2172
եւ 25 հազ կարկաս։ Դերկա
կարկահներու թիւը բարձրացա
է 200ի եւ մինչեւ հոկտ
բարձրանայ 238ի։ Իսկ իլիկներ
թիւը հասած է 25 հազարի։

մինչեւ հոկտ. պիտի բարձրանայ 40 հազարի:

Համեմատէ կը զարգանայ գործարանին արտադրութիւնը: 1925-26ին արտադրած է 520 հազար րուբլի արժէքով մանած, 213 հազար ր. գործուածք եւ 23 հազար ր. շիւաքներէ: Հիւսկի բաժինը բացուած է 1926ին։ 1926-27ին արտադրած է 743 հազար րուբլի մանած, 597 հազար ր.ի գործուածք եւ 212 հազար ր. շիւաքներէ:

1927-28ին, ընդհ. արտադրութեան արդիւնքը կը բարձրանայ 2,326 հազար ր.ի

Գործատան նախանիւթը առնուած է գլխաւորապէս Հայաստանի բամպակով. Արտադրութիւնը կը սպառի գլխաւորաբար Հայաստանի մէջ եւ փոքր մաս մը միայն կ'արտածուի Պարսկաստան եւ Ցաճկաստան, հակառակ այդ երկիրներու մեծ պահանջին։

Գործարանը մեծ ջանք կը թափէ նաեւ իջեցնելու արտադրութեան ինքնարժէքը:

Հնգամեայ ծրագիրը կը նախատեսէ գործարանի ընդարձակումը Հնգամեակի վերջը, գործարանը պէտք է ունենայ 75 հազար իլիկ, 2500 կարկաս եւ 575 շիւաքի մեքենաներ։ Հնգամեակի ընթացքին, գործարանը պիտի արտադրէ նաեւ գունաւոր կտաւներ. Միայն արտադրութեան մէջ կ'աշխատին 1910 բանուորներ։

ԿԱՇԻԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալին մէջ, Հայաստան կաշիի արդիւնաբերութիւն գրեթէ չէ ունեցած: Երեւանի եւ Լենինականի մէջ միայն կային քանի մը նախնական արհեստանոցներ, որոնք իրենց արդիւնաբերութեան ծայրայեղ նախնական ձեւերով ու քանակով աննշան դեր խաղացած են երկրի պահանջները գոհացնելու տեսակէտով 1922ին է որ գործող արհեստանոցներու երկուքը ժամանակակից պահանջներու համեմատ, վերածուեցան արդիական կաշեգործարանի։

Առաջին տարին, այդ գործարանները արտադրեցին 3076 խոշոր եւ 9076 մանր կաշիներ։ Երկրորդ տարին, արտադրութիւնը բարձրացաւ 6753 խոշոր եւ 27889 մանր կտորներու. բայց գործարանները իրենց հաշիւները փակեցին 24400 րուբլի վնասով. Յետագային միայն, երբ գործը կեդրոնացաւ մէկ ձեռքի մէջ, (Հայկաշի), ու կանոնաւորուեցաւ նախանիւթի հայթայթումը ու բանուորներու թիւն ալ աւելցաւ (138 ներկայիս) արտադրութիւնը աւելցաւ եւ գործարանները սկսան տարուէ տարի զգալի արդիւնք տալ:

Անցեալ տարի, երկու գործարաններուն մէջ վերամշակուած են 19.000 խոշոր եւ 145 հազար մանր կաշի. որ դրամի հաշուով կը հաւասարի 1.100.000 ր.ի։ Ցուցահանդէսին շահ ձգած է 90 հազար ր.։ Ներկայ տարուան մէջ կ'ենթադրուի արտադրել 25 հազար խոշոր եւ 222 հազար մանր կտորներ՝ 1 միլիոն 977 հազար ր. արժէքով։

Արտադրուած ապրանքը, շնորհիւ իր որակին, յաջողութիւն կը գտնէ ո՛չ միայն երկրի, այլեւ Բագուի, Թիֆլիսի, Մոսկուայի եւ Լենինգրադի շուկաներուն մէջ։

Կաշեգործութիւնը Հայաստանի մէջ աւելի զարգանալու առիթներ եւ յարմարութիւններ ունի։ Հայաստան, իբրեւ անասնապահութեան շատ նպաստաւոր պայմաններ ունեցող երկիր, նախանիւթի անսպառ աղբիւրներ կը խոստանայ կաշեգործութեան համար, միւս կողմէ, կաղնիով հարուստ անտառները կուտան կաշիի գործին համար անհրաժեշտ օժանդակ նիւթերը։

Կաշեգործութեան զարգացումը այսուհետեւ կը դանդաղի համապատասխան շէնքի պակասէն։ Այդ պակասը լրացնելու համար, Երեւանի մէջ շինուելու վրայ է եւ շուտով կ'աւարտի ընդարձակ շէնք մը, որ Եւրոպայէն բերուած ու կատարելագործուած սարքաւորումով կը նստի մօտ կէս միլիոն րուբլիի։

Շինուող շէնքին վրայ կ'աշխատին 200 բանուորներ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՀԱՇԻՒՆԵՐԸ

«Յառաջ»ի երեք թիւերով հրատարակեցինք Մարսէյլի Ազգ. կեդր. վարչութեան գործունէութեան տեղեկագիրը: Ստորեւ կը ներկայացնենք նաեւ հաշուեկշիռը, որ կը ներկայացնէ 1928 Մայիս 6 1929 օգոստոս 31 շրջանի գործառնութիւնները.—

ՄՈՒՏՔ Նախորդ վարչութենէն փոխանցուած 6.794.70, պատրաստ ոսկի դրամ 270, պատրաստ արծաթ դրամ 283, 17 արժեթուղթեր։

Եկեղեցւոյ հասոյթներ՝ մոմ սնակ, խնդադին 17.432.35, վկայական հողհանգիստ 23 հազար 813.60։

Առաջնորդարանի հասոյթներ՝ ազգ. տուրք 10,200.95, մկրտութիւն 10.840, պսակագրութիւն 46,255, նուէր, բացառիկ հանգանակութիւն 250։

Մանկապարտէզ՝ թոշակներ 25.539, նուէր Յարութիւն եղբայրներէ 1800. Գ. Գալաքեանէ 1.500՝ Լ. Մեսրոպէ 150, հանդէսի մուտք 9881։

Դպրոց՝ թոշակներ 14,951.85, սնակ, խնդադին 7.231.80, հանդէս 6962, նուէր՝ Հ. Գույումճեանէ 1500, Գալաքեան եղբ. 4500, մուրհիններէ 1642։

Աղքատախնամ՝ սնակ, խնդադին, նուէրներ 17,780.50, պարագ՝ փոխառութենէ 1776. Ընդհ. գումար՝ 212,800.75. Գանձատուն 1312.55։

ԵԼՔ.— Եկեղեցւոյ ծախքեր՝ մամի փոխարէն 2063.05, դպրերու փոխարէն 515, քահանայ հայրերու 10,862, անտես. ըլպ. 6630։

Առաջնորդարանի ծախքեր՝ առաջնորդի թոշակ 26.705.95, քարտուղարի 16.160, թարգմանի 1500, Եկեղեցւոյ վարձք 15,321, փոխառութիւն շերջաններու եւն. 1390։

Ընդհ. ծախքեր՝ տպագրութիւն, գրենական 4091.65, փոստ հեռագիր 792.05, ելեկտրականութիւն 1067.15, զանազան ծախքեր, ծաղիկ, ծաղկեպսակ 2142.50, երթեւեկութիւն 1032.95, ածուխ 800.15, Մ. Զերագի թաղման 3730.50։

Մանկապարտէզ՝ պաշտօնէից թոշակ եւ ծախքեր 28,808.25, հանդէսի ծախքեր 3043, խաղալիք, առարկաներ 1650։

Դպրոց՝ նորոգութիւն եւայլն 2531, հանդէսի ծախքեր 726, փաստաբանի 2735.50, Ուսուցչաց թոշակ եւ ծախքեր 50 հազար 654.70, շէնքի վարձք 6500։

Աղքատախնամ աղքատներու տրուած 18,032.80, պատրաստ մնացեալին մէջ 1312.55։ Ընդհ. գումար 212,800.75։

(Վերջ)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՁԱՐԻՔԸ

ՊՈՒԷՆ, 15 Սեպտ.— Օտար այս ափերուն վրայ ցիրուցան մեր ընկերներու բազմաթիւ եւ բազմատեսակ ցաւերէն ու հոգերէն մէկն է նաեւ հիւծախտաւորներու հարցը։

Ցարդ ոեւէ ձեռնարկ մը կատարուած չէ այս ուղղութեամբ. ու օրը օրին կը ծաւալի հիւանդութիւն հայ աշխատաւոր զանգուածին մէջ։ Ցրկուած իր հայրենիքէն, անոր օդէն ու ջուրէն, օրն ի բուն աշխատելով գործարաններու մուխին ու ծուխին մէջ, հայ մարդը ենթակայ է միշտ հիւծախտի։

Այս պզտիկ գաղութը որ չորս տարուան կեանք մը ունի, արդէն թաղեց երկու երիտասարդներ, խորին թշուառութեան մէջ ձգելով անոնց ընտանիքները եւ զաւակները։ Նախկին ազգային մարմնի վարչութիւնը իր գանձէն նպաստ յատկացուց 175 ֆր: Դեռ անցեալ օր էր որ ազգային նորընտիր վարչութիւնը հանգանակութեան մը ձեռնարկեց իբրեւ ճամբու ծախք ուրիշ թոքախտաւորի մը։ Երկու հոգի ալ կան որ իրենց օրերը կը համրեն սեւ թշուառութեան մէջ։ Չեմ խօսիր անոնց մասին որոնք հեռու տեղերէն կուգան, օդափոխութեան յոյսով, ու սենեակ չգտնելով կամ չընդունուելով ետ կ'երթան։

Եթէ այս է կացութիւնը այս օփանին եւ պզտիկ գիւղին մէջ, կարելի է երեւակայել խոշոր քաղաքներու վիճակը, իսկ դարմա՞նը։ Կարծես այս ազգը գլուխ չունի։ Եթէ օրը օրին հետեւիս մամուլին, պիտի տեսնես թէ քանդողները աւելի շատ են քան մտածողներ ու շինողներ։

Ռամկավարները Հայաստանի դէմ կը նկատեն արտասահմանի մէջ կատարուող որեւէ ձեռնարկ։ Ուրիշ խմբակ մը, որ կարմրած շոշորթներէ կը բաղկանայ, շան քարոզ կը կարդայ կոյր ու համր ձեւանալով, եւ առանց ամչնալու ալ հայ աշխատաւորներու անունով ալ կը խօսի...

Դուք բոլորդ որ թուղթ եք նստեր մեծ գումարներու վրայ, տարին գոնէ մէկ անգամ բժշկական առաքելութիւն մը չէ՞ք կրնար ղրկել գաւառները, մասամբ մեղմացնելու համար ցաւը։

Ա. Երիցեան

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԼԻՈՆ, 16 Սեպտ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիոնի Կուկունեան խումբը սարքած էր ընկերա համակրական երեկոյթ մը, շաբաթ 14 Սեպտ. երեկոյեան Փլաս տիւ Բոն Գաֆէ նուվօ Սանթրալ սրահը։ Ժամանակին կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր աթոռները գրաւելու։

Կուկունեան խումբի կողմէ ընկ. Պ. Թիւլպէնտճեան գնահատելի գտաւ այս ձեռնարկները, որոնց շնորհիւ մենք առիթը կ'ունենանք իրար տեսնելու միասին, ուրախանալու եւ իրարու հաղորդակից դառնալու։ Ընկերներու կողմէ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը. յոտնկայս: Ընկ. Ճանկեօզեան երկու խօսքով բացատրեց թէ Դաշնակցականը գիտէ կռուիլ, առաւել եւ ինչպէս զուարճանալ միեւնոյն եռանդով։ Ընկերներու կողմէ եղան արտասանութիւններ։ Յեղափոխական երգերով կը թնդար սրահը ուր խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ։

Սեղանապետի կողմէ աճուրդի դրուեցաւ երեք շիշ շամփանիա որ բարձրացաւ 356 ֆրանքի։ Շահեցաւ ընկեր Ադումանեան։ Ուրախութիւնը տեւեց մինչեւ ժամը 1, եւ «Մշակ բանուորով» փակուեցաւ։

Դեռասի

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԸՆԴՀ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ա. Ը. Դ.ի (C. G. T.) համագումարը բացուեցաւ այս երեք շաբթի օր (սխալմամբ գրուած յառաջիկայ երեքշաբթի) հետեւեալ օրակարգով.

1.—Պատգամաւորներու ստուգման յանձնախումբի տեղեկագիր։

2.— Բարոյական։

3.— Նիւթական հաշուետուութիւն։

4.— Ընկերային ապահովագրութիւններ։

5.— Տնտեսական դատակարգը եւ արտադրութեան հարցը. ա) Համաքական պայմանագիր,—բ) արտադրականութեան զարգացման համընթաց օրավարձ,— գ) կինը արդի տնտեսութեան մէջ, — դ) աշխատանքի ժամեր, եւլն։

6.— Կրթութիւն, ընդհ. կրթութիւն, միակ դպրոց. արհեստագիտական կրթութիւն։

7.— Ազատուած արձակուրդներ.

8— Միջազգային հարցեր

9 — Ընկերային օրէնսդրութիւն, աշխատանքի արկածներ, արհեստի հետեւանքով հիւանդութիւններ, աշխատանքի հսկողութիւն եւայլն։

10 — Զանազան հարցեր։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.
ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի շրջանային մարզական Յանձնախումբը Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադրութեան տասնամեակին առթիւ յառաջ կը տանի տարեկան երկրորդ միջխմբային մըրցումներու կազմակերպութեան աշխատութիւնները։ Տիրող խանդավառութենէն յայտնի կ'երեւայ թէ Սեպտ. 29ի մարզահանդէսը ակնկալուած արդիւնքը պիտի տայ թէ՛ նիւթական եւ թէ բարոյական տեսակէտով։

Փարիզի շրջանի մարզիկները իրենց կիրակնօրեայ փորձերէն զատ ամէն հինգշաբթի երեկոյ ալ Petit Jeanի սթատին մէջ կը մարզուին՝ ֆրանսացի արժէքաւոր մարզիկներու կողքին։ Փարիզի մարզիկները լուրջ պատրաստութեան պէտք ունին գաւառէն գալիք մարզիկներուն հետ չափուելու համար։ Մարսէյլը արդէն խոստացած է առնուազն չորս հինգ մարզիկներ ղրկել. որոնց զանազան փորձերու մէջ ձեռք բերած չափանիշներէն ոմանք Փարիզի արդիւնքներէն բարձր են։ Փափաքելի էր որ միւս շրջաններէն ալ, Կրընոպլը-Լիոն, Վիէն, Պելճիքա եւն. փութացնեն իրենց պատասխանները՝ Մարզական Յանձնախումբին գործը դիւրացնելու համար։

Ուր որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղեր կամ հայ մարզական միութիւններ կան, սիրով կը հրաւիրուին. եւ եթէ մասնաւոր կերպով ղրկուած պաշտօնական հրաւէրները չեն իսկ ստացած, ներկայ գիտելը իբր այդ թող նկատեն եւ անմիջապէս յարաբերութեան մտնեն՝ մարզական յանձնախումբիս հետ։

Յանձնախումբս նկատի առած է գաւառներէն գալիք մարզիկներուն ճամբու ծախքը եւ որոշած է հնարաւորութեան սահմանին մէջ անոնց մասնակցիլ։ Ուստի կարեւոր է որ մեզի գիտցնեն մասնաճիւղերէն գալիք տղոց թիւը, ձեռք բերած արդիւնքները եւ հաւանական ճամբու ծախքը։ Մարզիկ մը մինչեւ Փարիզ գալը արժեցնելու համար պարտաւոր է նուազագոյն ստորեւ նշանակուած չափանիշերը ձեռք բերած ըլլալ.

100 մէթը 12 երկվ. 400 մէթր 58 երկվ., 1500 մէթր 4 վ. 40 երկվ., 200 մեդր 25 վ. 2/5 երկվ. 800 մեդր 2 վ. 18 երկվ., 3000 մեդր 10 վ. 30 երկվ.

Բարձրութիւն՝ 1.50 մեդր, երկայնութիւն՝ 5.50 մեդր, երեք քայլ՝ 12 մեդր, ձող՝ 2.80 մեդր, սկաւառակ՝ 28 մեդր, նիզակ՝ 35 մեդր, երկաթ՝ 10 մեդր։

Այս արդիւնքները պէտք է վաւերացուած ըլլան մասնաճիւղերու վարչութիւններուն կողմէ,

Փարիզի ոյժերուն վրայ այս տարի աւելցած է նոր ոյժ մը, Պոլսոյ նախկին ընդհ. ախոյեան Գ. Ա. Արէլեան, որ 1922ին Պոլսոյ երկաթի միջազգային ախոյեանութիւնը շահած էր 12,55 մեդրով, որ եղաւ միաժամանակ մեր ազգային մրցանիշը։ Յետագային Փարիզի մէջ Գ. Ժ. Խաչիկեան կոտրեց զայն 12,80 մեդրով։

Գաւառներէն գալիք պատասխանները ուղղել U. G. A. Comission Sportif 12 Passage du Caire Paris (2e.).

Մարզական Յանձնախումբ

Տէր եւ Տիկին Հայկ Գալուստեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին ՍՐԲՈՒՀԻի.

Պաշան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿՌՈՒԻ ԲՆԱԶԴԸ Ֆեդ. Բիէռ Պօվէ. Թարգմ. Գ. Գէորգեան: Հրատ. Հայ Դպրոցի, Պրնիէն եւ Ժընեւ (Զուիցերիա): Գին 1,50 ֆր. գ.։

ԻՄ ԳԻՐՔՍ, այբբենարան-ընթերցարան, պատկերազարդ. Ա. տարի Նախակրթանի. կազմեց Հ. Հ. Ոսկեան, Վիէննա: Գին 2 ֆր. գ.։

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈՒ ՉԵՍ ՑԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ ։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱՔՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ

Նոյն այդ երեկոյ ... վերագրեր էր ամուսնոյն ... գաղութներուն քան, հեշտա... քայլերու յարումի, զոր ... ներու ընկերակցութեան ... օրինակէն դրդուած արդէն ... էր արտայայտել Դիւցազնը, ... գլուխը անցնելէն առաջ։ Սակայն յաղթական զօրա... Մեծ Եպարքոսական գահ... պատիւին հասնելովը, ... վիճակը կատարեալ փոփոխութիւն մը կրեր էր ընտանեկան ... Եպարքոսական ընդարձակ ... րանքին մէջ՝ որ Բ. Դրան ... մասն էր այն ատեն եւ ուր ... թեանց յորդումի մը մէջ ... հաժիշտներու ու ներ... ներու գումարտակ մը ու... մով իր տրամադրութեանը ... Ռուսճուքի կեանքին երջանկութիւնը կորսնցուցեր էր Ռուսճուքի դաշտերուն աղջիկը։

Հոս՝ փակ ապարանքին մէջ՝ երբ չէր ալ դիւցազնը՝ որ մայրաքաղաքի կեանքին շքեղութիւններուն հետ մեղկութիւններ ալ ներմուծեր էր կանանոցին մէջ. Եպարքոսական պատիւին կցուած արարողական սովորութիւններ անշուշտ, այնպէս հաւատացեր էր գոնէ խեղճ Իզպալը առջի ատենները։ Աւագանին՝ ամէն կողմէ՝ հարճեր ու նաժիշտներ նուիրեր էր Պայրաքտարին. երաժիշտ կիներու, պարուհիներու, երգչուհիներու խումբեր լեցուեր էին ապարանքը ու խրիկուան կեանքը — այնքան պարզ Ռուսճուքի մէջ ուր իրեն, միայն իրեն կը մնար դիւցազնը — հիմա երաժշտութեանց, երգեցողութեանց, ու ցանկահրաւէր պարախաղութեանց շուայտանքովը կ'անցնէր, ու խեղճ Իզպալ՝ միշտ մայրուն բազմոցին վրայ, հակառակ անհուն թախծութեան որ կը պատէր սիրտը, գերագոյն մարտիրոսութիւնը կը կրէր ինքզինքն ելած տեսնելով իր սիրելի դիւցազնը, որուն աչքերը՝ օղիի ազդեցութենէն կորսնցուցած իրենց փայլը՝ ցանկախնդիր մոլեգնութիւն մը կ'արտայայտէին եւ որ ուժաթափ, այգին մօտ կ'երթար հարճի մը թեւերուն մէջ փնտռել շիջումը կենսապատ հուրին որ կը լափէր եւ կը լափլիզէր իր եռանդաբորբ խառնուածքը։

Մխիթարութիւն մը — շա՛տ տկար, կատարելապէս անզօր մխիթարութիւն մը, սա՛կ-կար անշուշտ. բացառութիւն մը չէր Պայրաքտարի նոր կենցաղը. բոլոր աւագանին միեւնոյն կեանքը կը վարէր եւ Իզպալ ցերեկուան նուագներին միջոցին ներբինիներէ կ'իմանար յաճախ մանրամասնութիւնները արբեցութիւններու ու շուայտութիւններու՝ որոնք տեղի կ'ունենային ուրիշ ապարանքներու մէջ։ Սակայն որքա՜ն քի՛չ էին այդ աւագանիի կանանց մէջ՝ իր Ռուսճուքցիի վէս խառնուածքը ու անբաժան սիրոյ վարժուած կողակիցի դիւրազգածութիւնը ունեցողները։ Ու՝ յետոյ՝ ուրիշներու դժբախտութիւնը չի կրնար թեթեւցնել աղէտը, որուն անհունութիւնը կը զգար իր լքուած կնկան յուսախաբութեանցը մէջ. կրնա՞ր հանդարտեցնել մանաւանդ՝ նախանձի կիզիչ անձկութիւնները՝ որ մտային կարողութեանցը գերագոյն բորբոքումին մէջ՝ կը հրդեհէին իր սիրտանեղ կնկան վառվռուն երեւակայութիւնը, մինչդեռ անդին՝ առանձնարանին մէջ՝ ուրիշ կին մը հեշտագրգիռ հարճի պլլուանքովը կը գրկապատէր ամուսնոյն սիրուած էութիւնը։

Վերջին ատենները՝ շուրջ երեք ամիսէ ի վեր՝ եպարքոսական կանանոցի կենցաղութեան մէկ նոր փոփոխութիւնը թախծութեան զգացումը անհուն ատելութեան փոխեր էր՝ Իզպալի սրտին մէջ։ Բարձրաստիճան իւլէմաներէն մէկը, Անատոլուի Գազասքէր Հաֆիզը, որ լսեր էր ուրիշ շատ մը աշխատակիցներուն նման իր ալ աքսորի դատապարտուած ըլլալը Պայրաքտարի հրամանով, Դիւցազնին սիրտը ամոքել փորձեր էր տասնեօթամեայ գեղանի կոյս մը նուիրելով անոր՝ իբր հարճ։ Դիմումը յաջողութեամբ պսակուեցաւ, Պայրաքտարի խորհրդատուներուն սախպամամբ՝ Հաֆիզ էֆէնտի ղրկուեցաւ որոշուած աքսորավայրը։ Սակայն պնրաւքնաղ չերքէզուհին մտեր էր դիւցազնին կանանոցը՝ ուր խաղացած դերը անհուն ազդեցութիւն առաջ բերաւ, ո՛չ միայն Պայրաքտարի, այլ նոյնիսկ կայսրութեան ճակատագրին վրայ։

Հրապուրագեղ կոյսը Քամէրգալ՝ կը պատկանէր չերքէզ աղջիկներու այն դասակարգին, որոնք անսահման գեղեցկութեան մը պատճառով տղայ հասակէն կը գնուէին գերեվաճառներու կամ մեծահարուստ աւագանիներու կողմէ ու կանանոցի բարձրագոյն կրթութիւնը կը ստանային, կայսրութեան մեծամեծներուն, թերեւս նոյնիսկ կայսերական կանանոցին ծախուելու կամ նուիրուելու համար։

Ասոնք անընդհատ կը մարզուէին տարիներով, սորվելու համար սիրագերելու արուեստին նրբութիւնները, որոնցմով պիտի շինէին ապագային իրենց դիրքը այն անձին մօտ՝ որ իրենց համանին, ու թերեւս՝ իրենց ազդած բուռն զգացումին դրդմամբը՝ իրենց կանոնաւոր ամուսինը պիտի ըլլար։

Ճարտարարուեստ երգչուհի, ոտքաքաւ պարուհի եւ սաղանդաւոր նուագող ջութակի կամ ուտի՝ անոնք քաջավարժ էին միանգամայն առանձնասենեակի զգլխիչ հնարանքին մէջ, որոնք բիւզանդական կայսրութեան ատենէն իբր աւանդութիւն մը յանձնուեցեր էին՝ օրէ օր ենթարկուելով՝ մայրաքաղաքին կանանոցական տարփաշխարհին մէջ։

(9) ՏԻՐԱՆ ՔԷԼԷԿԵԱՆ

պիտի առաջարկեն բոլորովին ջնջել զանոնք: Ճափոն համաձայն է այս ծրագրին:

Կը կարծուի թէ Անգլիա եւ Ամերիկա վերջնական համաձայնութիւնը կնքելէ յետոյ, Լոնտոնի մէջ ժողովի պիտի հրաւիրեն Իտալիան, Ֆրանսան եւ Ճափոնը, յառաջիկայ յունուարին,

Մաքտօնըլտ Նիւ Եորք կը սպասուի հոկտեմբեր 4ին եւ ուղղակի Ուաշինկթըն պիտի երթայ: Քանի մը քաղաքներ այցելելէ յետոյ, պիտի անցնի Քանատա:

Նոր վախեր Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ նորէն վրդովիչ լուրեր շրջան կ'ընեն քաղաքին մէջ: Հրեաները կը վախնան արաբական նոր յարձակումէ մը: Կ'ըսուի թէ արաբական անջատ խումբեր կը խմբուին Անդրյորդանանի սահմանին վրայ եւ այլուր:

Լոնտոնի մէջ զինուորագրուած ոստիկաններու առաջին հարիւրեակը Պաղեստին հասած է արդէն:

Ազգերու Դաշնակցութեան քաղաքական յանձնաժողովին մէջ, Պարսկաստանի պատուիրակը առաջարկեց անաչառ քննութիւն մը կատարել Պաղեստինի մէջ եւ հրաւիրեց Անգլիան՝ յարմարագոյն վարչաձեւը հաստատել Պաղեստինի մէջ, խաղաղութիւնը ամրապնդելու համար:

«Գաղափարական» աւազակներ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ մէկ շաբաթ պահելէ յետոյ, աւազակապետ Ցացիաս արձակեց իր առեւանգած հինգ պատանդները: (Մէկը երեսփոխան Հաճիխաքիս, որուն հոգին բերանը եկած էր կրած տառապանքներէն): Արձակումը տեղի ունեցաւ ճիշդ մօտիկը այն վայրին ուր կատարուած էր առեւանգումը: Աւազակները հինգ միլիոն տրախմին զեղչեր էին 500,000ի, եւ բանակցութիւնները բաւական երկար տեւեցին, գումարը յանձնելու համար, որովհետեւ բազմաթիւ ոստիկաններ եւ զինուորներ կը հետապնդէին աւազակախումբը: Դէպքը տեղի ունեցած էր հետեւեալ պարագաներուն մէջ.— Հարիւր շրջիկներ կը պտտէին Թրիհալայի կողմերը, խիտ եւ գեղեցիկ անտառի մը մօտ, ձիերով եւ էշերով: Որոշեցին անտառին խորերը մտնել, երեք խումբի բաժնուած, եւ ճամբայ ելան: Հազիւ սկսեր էին յառաջանալ, լերան կատարէն սուլիչ մը հրամայեց կանգ առնել, էշերէն վար իջնել եւ անշարժ սպասել: Բոլորն ալ համակերպեցան: Միւս երկու խումբերը՝ նոյնպէս: Աւազակները շրջապատելով հարիւր հոգին, զատեցին այրերն ու կիները, շատ փափկութեամբ վարուեցան այս վերջիններուն հետ եւ ազատ ձգեցին, իսկ այրերէն միայն հինգ հոգի բռնելով լեռը տարին, որպէսզի խոշոր փրկանք մը ստանան: Անմիջապէս յետոյ սկսաւ հետապնդումը, բայց անօգուտ, մինչեւ որ կարելի եղաւ սակարկել եւ դրամը ստանալ:

Աւազակապետը յիսուն տարեկան ծերունի մըն է, շատ քաջ եւ յանդուգն: Գլուխը գրաւի դրուած է մէկ միլիոն տրախմիի: Այս դէպքէն քանի մը օր առաջ, 50 հազար տրախմի նուէր ղրկած էր այրի կնոջ մը, որուն ամուսինը, ոստիկան, սպաննուած էր երբ կը հետապնդէր զինքը: Կառավարութիւնը հոգ չի տանիր ձեզի պէս թշուառներուն, կ'ըսէր նամակի մը մէջ, պարտք սեպեցի օգնել...

Ամբողջ ընտանիք մը ջարդեր են

Տինեբի (Պաս Ալփ) դատարանը մահուան դատապարտեց լեհ Ուկէտոօն, իսկ քսան տարի բանտարկութեան՝ իր ընկերը, Մուխա: Այս երկու այլասերածները, որոնց մէկը 18 եւ միւսը 16 տարեկան են, ոխ կապելով իրենց վարպետին դէմ, քանի մը ամիս առաջ վայրագօրէն սպաններ զայն, կինը, երկու զաւակները եւ հինգերորդ մը: Ոճիրի ծրագիրը յղանալէ յետոյ, երկու պատանիները կ'երթան ագարակապանին քով, որ կը պատուասիրէ զիրենք: Բայց Ուկէտոօ անմիջապէս կը յարձակի ագարակապանին վրայ եւ գետին կը փռէ զայն: «Աշխատանքի բաժանման» սկզբունքով, ընկերն ալ միւսներուն վրայ կը յարձակի: Կինը կ'աղաչէ որ գոնէ երախաներուն խնայեն, բայց երկու հրէշները ոչ իսկ լսել կ'ուզեն եւ ատրճանակով, բիրով, դանակով ու կացինով կը վերջացնեն հինգն ալ:

Դատավարութեան ներկայ էր Ուկէտոօյի հայրը, որ իր տղուն գլուխը պահանջեց կատարեալ պաղարիւնով: Մուխա ձայն չհանեց վճիռը արտասանուած ատեն, իսկ Ուկէտոօ զզջում յայտնելով, պնդեց թէ ինք չէր որ սպաննեց երկու մանուկները:

Այս առթիւ երդուեալները առաջարկեցին պահանջել դատական նախարարէն՝ որ աւելի խստացնէ բէվոլվէրներու վաճառումը եւ աւելի խիստ պատիժներ սահմանուին անչափահասներուն:

Շոգեկառքի արկած Պոլսոյ մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն սեպտեմբեր 17 թուականով.— Սխալ մը սխալ վարուած ըլլալով, Սէնփլոն-էքսփրէսը Գումգափուի մէջ ընդհարեցաւ վաճառաբարձ վակոնի մը հետ: Ապրանքներով լեցուն եօթը վակոններ տապալեցան: Չորս վակոններ ջարդուփշուր եղան իրենց պարունակութեամբ: Երկու պաշտօնեաներ ծանրապէս վիրաւորուեցան: Վնասները կարեւոր գումարի մը կը հասնին:

Փոթորիկ եւ անձրեւ Փարիզի մէջ

Օգոստոս 17էն ի վեր, անսովոր երաշտութիւն մը կը տիրէր Փարիզի, ինչպէս Ֆրանսայի ուրիշ մասերուն մէջ: Առջի գիշեր ժամը 10ին, յանկարծ փոթորիկ մը պայթեցաւ, որուն յաջորդեցին կայծակ, որոտում եւ բուռն տեղատարափ մը: Սէն Մորի դիտարանին արձանագրութեանց համաձայն, 1873էն ի վեր երեք անգամ է որ այսքան երկարատեւ երաշտութիւն կը տեսնէ Փարիզը: Առաջինը՝ 1893ի ապրիլին, երբ 27 օր կաթիլ մը անձրեւ չտեղաց: Յետոյ 1895ին, երբ երաշտութիւնը տեւեց օգոստոս 24էն հոկտեմբեր 2, այսինքն 38 օր: Վերջապէս 1921ին, երբ 22 օր բացարձակ երաշտութիւն տիրեց, իսկ 73 օր ալ՝ մայիս 28էն օգոստոս 9:

Փոթորիկը եւ անձրեւը ծանր վնասներ պատճառած են գաւառներուն մէջ, մասնաւորապէս Սէն Մալօ, ուր բանուորական թաղերը ողողուեցան, Տինան, ուր քարափ մը քանդուեցաւ, Տինար, Թուլուզ եւլն.: Բազմաթիւ տուներ քանդուած են եւ հաղորդակցութիւնները խանգարուած: Օտի նահանգին մէջ ըմպհատուեցաւ այգեկութքը:

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ «PETIT JOURNAL»Ի ՍՐԱՀԸ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԸ

Կազմակերպուած Եօզկատի եւ շրջականներու Հայր. միութեան կողմէ, այս կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն: Կը խօսի՝ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ:

Հայկ. եւ եւրոպական պարեր:

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ թրամուէյ թիւ 2 եւ 18 Լուվրէն, շոգեկառք՝ Սէն Լազարէն եւ իջնել Սէն Քլու, ուր առաջնորդներ կը սպասեն:

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայ Լէգէոնական Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կը յայտարարէ թէ՝ այս կիրակի առաւօտ Մարսէյլի Հայ Մատրան մէջ, տեղի կ'ունենայ պատարագ եւ հոգեհանգիստ, մասնակցութեամբ երգչախումբին, Արարայի մէջ ինկող Հայ Լէգէոնական զինուորներու նահատակութեան 11րդ տարեդարձին առթիւ: Կը նախագահէ Գ. Տ. ԹԷՔԷԵԱՆ.

Կը հրաւիրուին բոլոր յարանուանութիւնները, քաղաքական կազմակերպութիւնները, հայրենակցական եւ այլ միութիւնները: Ներկայ պիտի ըլլան օտար զինուորական միութեանց ներկայացուցիչներ. Union des Volontairesի նախագահ, M. Adrien Artaud եւ վարչ. կազմը ինչպէս նաեւ հայ եւ օտար թերթերու թղթակիցներ:

Ծաղկեպսակ ղրկողներէ կը խնդրուի թարմ ծաղիկներ ղրկել:

Հ. Յ. Դ.

Փ Ա Ր Ի Զ

Սէն Միշէլի «Բրիստափոր» խումբի ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Café la Petite Sourceի սրահը, Métro Odéonի ճիշդ դէմը: Օրակարգ. Ա) ընթացիկ հարցեր ու ներկ. ժողովի զեկոյց: Բ) Դասախօսութիւն: Նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ԺԱ. ընդհ. ժողովի յայտագիրը»:

Քաջազն-Պանեէօյի Արծիւ խումբի ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ընթերցում շրջաբերականներու:

Գ Ա Ւ Ա Ռ

Մարսէյլի Գուլվար Օտտոյի Վռամեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մալաթ եւ Հրայր խումբերու ընկերները այս կիրակի իրիկուն ժամը 6.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ Հայրենակց. միութեան Փարիզի ատենական վարչութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի եւ իր շրջանի բոլոր հայրենակիցները, ներկայ գտնուիլ խորհրդակցական ժողովի որ տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի ժամը 2.30ին Ֆլորիայի ճաշարանը:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Կրընոպլը, Զամ.— 35:
Ժընեւ, Տիլ.— 200:
Վիլէօրպան, Մ. Տ. Գ.— 35: Սկսանք ղրկել նոր բաժանորդին Սեպտ. 14էն:
Փարիլի Վէնիսիէօ, Գ. Մ.—200:
Մարսէյլ, Յ. Յ.— 70:
Իսսէլ, Ե. Զ.— 290:
Սէն Շամօն, Մ. Թ.— 10:
Լ'Արժանթիէօ, Լ. Մ.— 35:
Իսսէլ, Կ. Ս.— 71:
Ռուանէսք, Գործ — 3 տոլար:
Լիոն, Մ. Տ. Գ.— 35: Սկսանք ղրկել երկրորդ նոր բաժանորդին:
Վիվիէ, Ա. Ա.— 35:
Ֆրանքֆուրթ Խ. Վ.— Սկսանք ղրկել նոր բաժանորդին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Լա Սիօթայէն Գարեգին Սարգիսեան կը փնտռէ իր մօրեղբօր աղջիկը, Օր. Լիւսի Տաքէսեան, 14 տարեկան, որ Սեպտ. 15ի առտուն անհետացած է Եօզկատցիներիտառաղջի մը հետ: Կը խնդրուի առաջնորդարաններէն նկատի առնել այս պարագան:

— Ֆաթսայի Զուարթ Մարգարեան կը փնտռէ Տէր եւ Տիկ. Մալէմէզեանները: Կը կարծուի թէ կը գտնուին Պոլիս կամ Զոնկուլտաք: Իմացնել M Baravianի, 5 Rue Froid, St- Chamond, (Loire) France.

— Զարշամպայի Կուրշունլու գիւղէն Գալուստ Գորգակեան կը փնտռէ իր հայրը Միհրան և հօրեղբայրը Աղասի Գորգակեան: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Սուրիա: Լուր տուողին 200 ֆր. նուէր: Իմացնել՝ A. Keosséianի, 58 Ave. Augustin Dumont, Malakoff, (Seine), France.

Սուրիոյ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

— Վանայ Նարեկայ գիւղացի Ռաշօ Մարօեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Վանայ Բողոնիս գիւղացի Ստեփան, հօր անուն՝ Տէրմօ, եղբօր անուն Քէսրօ: Պատերազմէն առաջ մեկնած է Ամերիկա: Իմացնել՝ Գ. Գօզոս Սարեանի, 1bis Rouget de l'Isle. Choisy-le-Roi (Seine). France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ քրոջս աղջիկը Երզրումի Ջալկարա թաղէն, Դաճիկ Վարդունին Թոռը Վարդունի Ապաճեան կամ Սարգիսեան, հօր անուն՝ Հաճիպապ, մօր անուն՝ Աղաւնի (ծնեալ Փափազեան): Զինադադարին սկիզբները կը գտնուէր Մէրտինի որբանոցը: Կը կարծուի թէ Յունաստան կամ Սուրիա փոխադրուած է ուրիշ որբուհիներու հետ: Իմացնել Յակոբ Փափազեանի, 3 Rue Thouin, Paris (5e):

Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Յունահայ թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս	6 ամս	Տար
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»	
ԻՏԱԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

20 Septembre 1929

Ե ՏԱՐԻ Թիւ 1064 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆՊԱՏԱԿԻՆ ԾԱՌԱՅԵԼ

Կիրակի օր գրեցինք թէ Փարիզի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին նոր տարեշրջանը պիտի բացուի հոկտեմբեր 1ին։

Առաջին օրէն իսկ, երբ Վենետիկի Մխիթարեանները ձեռնարկեցին այս գործին, մենք փութացինք շնորհաւորել։

Մոռցանք ձեռնարկին կղերական հանգամանքը։ Զուգեցինք արծարծել տալ զանազան մտավախութեանց, եւ ընդհակառակն բաղձանք յայտնեցինք որ յաջողի գործը։ Մեր կեանքի այս շրջանին մէջ, ո՛վ որ ակօս մը կը բանայ ազգային գիտակցութեան ճամբուն վրայ, նոյնիսկ այն որ պարզ հայերէն կը սորվեցնէ, «Հայը Հայ պահելու համար», արժանի է քաջալերութեան։ Իսկ Փարիզի մէջ, երբ հին ու նոր հարուստներ, նոյն իսկ միլիոնատէրներ քար կտրեր են, ափ մը Միաբաններու գործունէութիւնը այլապէս գնահատելի երեւոյթ է։

Տարի մը անցաւ շէնքին գնումէն եւ բացումէն ի վեր, եւ կը գիտենք որ չափազանց դանդաղ կ՚ընթանայ գործը։ Մինչ արդէն ընթացք առեր է նոյն շրջանին Ֆիլիպէի մէջ բացուած Մխիթարեան վարժարանը, Փարիզի Սամուէլ Մուրատեան հաստատութիւնը տարին բոլորեց 16 աշակերտներով, որոնց միայն մէկը վճարովի։ Մեր լրատուն կը հաղորդէր թէ այս տարի արձանագրուած են արդէն 30 աշակերտներ եւ 15 հոգի ալ բանակցութեան մէջ են։

Կը հասկնանք Փարիզի դժուարութիւնները։ Երկու միլիոն շէնքին համար, խոշոր գումարներ՝ իբրեւ կահաւորման ծախք, ներքին կազմակերպութիւն եւն.։ Բայց,— ուրիշ առթեն ալ գիտել տուած ենք — այս հաստատութիւնը չէր կրնար քալել տարեկան վեց հազար ֆրանքի թոշակով, որ կը պահանջուի իւրաքանչիւր աշակերտէ։

Վենետիկի Միաբանները միեւնոյն առթեն լաւ հաշուագէտներ են։ Կրնան, սեղանաւորի մը հմտութեամբ, ներկայացնել դրամներու փոխանակութեան սակերը, ապրուստի սղութեան պայմանները, դրամագլուխի եւ տոկոսի հաշիւները։ Եւ անշուշտ այդ հիման վրայ սահմանած են 6000 ֆրանքը։

Արդ. աչքի աչքի առջեւ ունենալով միայն Ֆրանսան, այն որ տարին քանի մը վեց հազար ֆրանք վճարելու կարողութիւն ունի, չի հետաքրքրուիր հայկական վարժարանով։ Իսկ այն որ կ՚ուզէ հայկական կրթութիւն տալ իր մէկ զաւկին, միւսներուն բերնէն պիտի կտրէ։ Այդ զրկանքն անգամ չի կրնար 6000 ֆրանք ձգել իր ձեռքը։

Վեց հազարը մեր աշխատաւորներու տարեկան վաստակին կէսն է, քիչ մը աւելի կամ պակաս։ Միւս կողմէ, Ֆրանսայի նոյն աստիճանի վարժարանները աւելի աժան են, տարեկան 3.000 ֆրանք։

Ի՞նչպէս պիտի լուծուի այս անելը։ Ի՞նչպէս կարգադրել վճարումը, որ վարժարանը աշակերտ ունենայ, եթէ ոչ 500, գոնէ 200, մէկ անգամէն։ Այդ փառաւոր շէնքը, Սէնի ափերուն վրայ, կրնայ դառնալ ամուլ պերճանք մը, եթէ այժմէն միջոցներ չխորհուին, որպէսզի ապրի իբրեւ կենդանի վառարան մը։ փեթակ մը լոյսի եւ աշխատանքի։

Եթէ չենք սխալիր, Սամուէլ-Մուրատեանի կտակը երբեք թոյլ չի տար դրամ պահանջել իր սաներէն։ Կտակը սահմանուած է ձրիաբար կրթելու «ազգին աղքատիկ մանկտին»։ Ժամանակները փոխուա՞ծ են,— Թող բարի ըլլան միայն սնուցիչ ծախքը զանձելու։ Անշուշտ այն առթեն կէս առ կէս կը զեղչուի թոշակը։

Թերեւս առարկեն թէ կտակին այդ մասը կը գործադրուի Վենետիկի մէջ։ Բաւարար չէ այս պատասխանը, մանաւանդ երբ նկատի առնենք Վենետիկի վարժարանին սահմանափակ հոգը նիւթական տեսակէտով։

Տակաւին կարելի է թելադրել ուրիշ բարեփոխումներ։ Մենք ուզեցինք ուշադրութեան յանձնել հիմնական պարագայ մը, որ կապ ունի հաստատութեան ճակատագրին հետ։ Եւ անոր վարիչները, եթէ իսկապէս պահանջ մը լրացնելու միտքով է որ կապուեր են այս գործին, չեն կրնար տարին կառչիլ եւ բախտին ձգել ոգին։

Նոր ձեռնարկ մը միշտ կը յաջողի, երբ անոր հիմերը առողջ գետնի վրայ դրուած ըլլան, առաջին օրէն իսկ։

Շ.

Ց. Դ.— Բթամտութեա՞ն թէ անքաղաքավարութեան նոր ապացոյց մը կը ներկայացնէ Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը, իր սեպտ. 18ի խմբագրականով։

Իրար խառնելով մանաւանդ մեր սեպտ. 6 (Ի՞նչ վտանգաւոր է այս) եւ սեպտ. 12 (Մա՞ռ՞ւ, թէ Արշակաւան) խմբագրականները, գլխիվար շրջելով բացորոշապէս, հատիկ-հատիկ յիշուած անուններ, արարքներ, բացատրութիւններ եւ որակումներ, անդադրելով առանձին խնդիրներ եւ նախադասութիւններ, եւ մեզի վերագրելով նոյնիսկ մեր կողմէ չգործածուած բառեր, կ՚ուզէ դատել կէն անհներու դպրոց դասը, պսակաւոր թէ անպսակ։

Մէկ բառ միայն այս պարոններուն, որոնք միեւնոյն ատեն ռամկավար կուսակցութեան նորընտիր վարիչ մարմնին անդամներն են.—

— Եթէ պարկեշտ մարդիկ էք, բարեհաճեցէք նոյնութեամբ արտատպել մեր այդ երկու խմբագրականները։ կամ գոնէ ձեր ակնարկած մասերը, ամբողջութեամբ։

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՆ ԴՐԱՄԸ ՅՈՅՆԻՆ ԳՐՊԱՆԸ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» լրագիրը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ նախկին ծերակուտական Մավրոձէնի պէյի մասին, որ մեռաւ անցեալ շաբթու եւ որ մեծ գումար մը կտակած է բրիտանական դրամատան մը միջոցաւ.

— «Ուրեմն, Թուրքիոյ մէջ շահուած դրամ մը Լոնտոն կը պահուի եւ Աթէնք կը բաժնուի... Այս դրամին տէրը ժամանակին կը վարէր երկրին արտաքին քաղաքականութիւնը, իսկ օսմ. շրջանին օրէնսդիր էր։ Այս մարդուն հայրն ալ կայսերական պալատին բժշկապետն էր, նախարարական թոշակ կ՚առնէր եւ պաշտօն կը ստանար։ Եւ որովհետեւ Թուրք գիւղացիին վճարած տուրքը կայսերական գանձը կը մտնէր մասամբ, ուրեմն Մավրոձէնի պէյի այսօր ծգած գումարը, առաջին սանթիմէն մինչեւ վերջինը, ամբողջովին արդիւնքն է Թուրք գիւղացիներու վճարած դահեկաններուն։

Յոյն ծերակուտականին այս դրամը պիտի յատկացուի յոյն դպրոցներուն, յոյն եկեղեցիներուն եւ յոյն բարեգործական հաստատութեանց։ Ուրեմն, Թուրքին գրպանէն ելած դրամով՝ վաղը յոյն դպրոց մը աւելի պիտի զարգանայ, մոմ մը աւելի պիտի վառի յոյն եկեղեցիին մէջ, որու գմբէթին տակաօթ ք կ՚ըլլայ Թուրքին գէշութեան համար։ Եւ վերջապէս, աւելի պիտի շէննայ յոյն բարեգործական հաստատութիւն մը, ուրկէ ներս չեն առներ Թուրք կարօտեալը։ Եւ երբ մենք Թուրքերս յուզումով կը կարդանք այս տողերը, անդին յոյները մոմ մը աւելի պիտի վառեն այն մարդուն հոգիին համար, որ իրենց դրամ կտակած է։

Այս իրականութիւնը պատիժն է մեր տխմար անհոգութեան, եւ փորձանքը մեր ապուշ անցեալին։ Մավրոձէնի պէյի մահուան պէտք չունէինք, աւելի լաւ ճանչնալու համար ցեղ մը զոր շատ աղէկ կը ճանչնանք։ Միայն, անհրաժեշտ է գիտնալ այս պատմութիւնը, ապագայ սերունդը աւելի եռանդոտ դարձնելու համար իր ազգայնական դատին մէջ»։

ՊԱԼԱՅ ՅՈՅՆԵՐԸ

Գրուած էր թէ ցոյներուն ազատօրէն ճամբորդելու արտօնութիւն պիտի տրուի։ Այս մասին Էնկիւրիէն եկած լուրերը կը հաստատեն թէ խնդիրը կը կայանայ «էթապլի» ցոյներուն արտասահման ճամբորդութեան շուրջ։

Արտաքին գործավարութիւնը իրեն եղած հարցումին պատասխանելով, յայտնած է թէ «էթապլի»ները կրնան արտասահման երթալ ու գալ։ «Էթապլի»ի վկայագիր չունեցողներն ալ կրնան արտասահման երթալ, բայց ալ պիտի չկարենան Թուրքիա վերադառնալ։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ

Եղնկի ծրագրով նախատեսուած Միջազգային Դրամատունը կազմակերպելու համար, մասնագէտներու ժողով մը պիտի գումարուի Վիսպատէնի մէջ, հոկտեմբերի սկիզբները։

ՇԱՔԱՐԸ մենաշնորհի պիտի վերածուի Յունաստանի մէջ, իբրեւ եկամուտի աղբիւր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքերը կը սպառնան Յոյներուն

«Ճայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պոլսէն, սեպտ. 17 թուականով.— Թուրք-յունական յարաբերութիւնները, որոնք երբեք լաւ եղած չեն բնակչութեանց փոխանակութեան վէճերն առթիւ, վերջերս չափազանց վատթարացան։ Թրքական կառավարութիւնը վերջերս պատուիրած էր մամուլին չարծարծել այս խնդիրը, բայց երեսփոխան Եոնուս Նատի պէյ այսօր լռութիւնը խզեց «Ճիւմհուրիյէթ»ի մէջ։ Համառօտակի յիշելով վերջին վեց ամիսներու պատմութիւնը, Եոնուս Նատի կը ծանրանայ երկու կէտերու վրայ. առաջին՝ կը մեղադրէ Յունաստանը թէ գրժած է Թուրքիոյ յունական ներկայացուցիչներուն կողմէ իր անունով եղած կարգադրութիւնները։ «Այսպիսի ընթացք մը կը վարկաբեկէ ո՛ր եւ է կառավարութիւն եւ անկարելի կը դարձնէ միջազգային յարաբերութիւնները»։ Երկրորդ, ծիծաղելի գտնելով Յունաստանի վախերը Թուրքիոյ վերագրուած յարձակողական միտումներու մասին, կը յայտարարէ թէ Թուրքիա մէկ բան ընելու պէտք ունի, եթէ կացութիւնը պահանջէ,— արտաքսել բոլոր Յոյները։ Իբրեւ եզրակացութիւն, Թուրք երեսփոխանը կ՚առաջարկէ ուրիշ միջոցներու դիմել, եթէ երբեք պիտի կարգադրուի հինգ տարիէ ի վեր քաշքշուած այս խնդիրը։

Էնկիւրի արդէն պատրաստած է իր տալիք պատասխանը։ Կը կարծուի թէ ծանուցագրին շեշտը շատ սուր պիտի ըլլայ եւ Յունաստանէն պիտի պատրաստուի վերջ տալ քաշքշուքներուն։

Վէճ մը՝ Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ վէճ մը ծագած է Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ, 14 փոքր կղզիներու մասին որոնք կը գտնուին Թրքական ծովեզերքին երկայնքը. երեք մղոն հեռու։ Իտալիա կ՚ուզէ իր գերիշխանութիւնը հաստատել այդ կղզիներուն վրայ, բայց Թուրքիա կը մերժէ։ Որոշուած է Լա Հէյի ատեանին յանձնել խնդիրը։

Ֆրանսացիները սկսան պարպել

Երեքշաբթի օրէն ի վեր, Ֆրանսացիները սկսած են պարպել Հռենոսի գրաւեալ գօտիները։ Խումբ խումբ կը մեկնին ֆրանսական զինուորները։ Ամբողջ զօրագունդեր լուծուած են եւ մաս մաս ճամբայ կ՚ելլեն.

Միջդաշնակցային Յանձնաժողովն ալ մեկնելու կը պատրաստուի։ Վեց խոշոր վակոններ ապսպրուած են երկաթուղիներու վարչութեան, փաստաթուղթերու փոխադրութեան համար։ Կայլէնցի գերման լիազօրը իր երկրին համար արտակարգ յաջողութիւն մը կը նկատէ գրաւեալ գաւառներուն պարպումը։ Հռենոսեան գաւառներու ժողովուրդը չափազանց ուրախ է որ պարպումը տեղի կ՚ունենայ արագօրէն։

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Պատերազմը կատաղօրէն կը շարունակուի Աֆղանիստանի մէջ, գահուն տիրանալու համար։ Հապիպուլլահի բանակէն 10.000 զինուորներ Ճէլալապատի վրայ կը քալեն, իսկ Նատիր խան տասնց գնդակ մը արձակելու գրաւեց Քանտահարը եւ կը սպառնայ Քապուլի։ Խոշոր վարձատրութիւն մը խոստացած է առաջին անգամ Քապուլ մտնողին։ Հապիպուլլահ (Ջրկիրի տղան) առաջարկած է իր մրցակցին՝ ժողով մը գումարել Քապուլի մէջ եւ այնտեղ վճռել գահուն թեկնածութեան խնդիրը։

Նատիր խան պատասխանած է թէ նախ պէտք է պարպէ Քապուլը եւ թափուր հռչակէ Աֆղանիստանի գահը, որպէսզի կարելի ըլլայ խաղաղութեամբ լուծել խնդիրը։ Արքայական նախկին գերդաստանին իշխանուհիները, որոնք բանտարկուած են Քապուլի մէջ, կոչ մը ուղղած են մահմեդականներուն, «յանուն Ալլահի», եւ կը խնդրեն զիրենք ազատել «աւելի մեծ խայտառակութենէ մը եւ չարչարանքէ, որոնց կ՚ենթարկուին Քապուլի աւազակ արքային կողմէ»։

Նոր տագնապ Եգիպտոսի մէջ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ զաղլիւճին հրաժարումը անխուսափելի է եւ քանի մը օրուան խնդիր։ Հրաժարման պատճառը այն է որ, բրիտանական մարզպանը պահանջած է երեսփոխանութիւնները կատարել անգլօ-եգիպտական դաշնագրին հիման վրայ։ Այսինքն, սկզբունքով ընդունիլ Անգլիոյ առաջարկած պայմանները՝ Եգիպտոսի անկախութեան մասին, փոխանակ յետոյ ժողովին վաւերացման ենթարկելու զանոնք։ Միւս կողմէ, Թագաւորը Աղեքսանդրիա կանչած է ազգայնական կուսակցութեան պետը, նախորդ վարչապետ Նահաս փաշան։

Նորէն մահապատիժ

Խորհրդային հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Մոսկուայի դատարանը մահուան դատապարտեց Սամուէլ Ֆայց եւ Աբրահամ Բլայնէր անուն շահադէտները, իսկ վեց տարի բանտարկութեան Լիթուանիոյ դեսպանատան պաշտօնեաներէն Օր. Գէրթ Ախմանը, որոնք անդամ էին նոյն դեսպանատան մէջ հաստատուած գաղտնի կազմակերպութեան մը։ Այս մարմինը քանի մը տարիէ ի վեր ադամանդ եւ ուրիշ ար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՔԷՉԻ Է, ԼՍԷ՛

«Յառաջ»ի գրաշարները լաւ սովորութիւն մը ունին։ Աշխատանքի ծանրութենէն ջղագրգռուած, երբ սկսին իրարու հետ վարուիլ քիչ մը անսովոր կերպով, կը դիմեն անմիջապէս ի փոխանցումի...

— Ջեռքդ շուտ բռնէ՛, ծօ՛, ռամկավար։

Ան որուն խօսքը ուղղուած է, անշուշտ քիչ մը կը ցնցուի բացականչութեան կոպտութենէն, բայց կը զսպէ ինքզինքը եւ իր վրայէն քովինին կը նետէ անբաղձալի որակումը.

— Քէզի է, Հայկ, նայէ՛ ի՞նչ կ՚ըսէ։

⁂

Նման եղանակի մը կը դիմէ Փարիզի ռամկավար թերթը։ Ինչ որ իրեն, իրեններուն եւ մասնաւորներու տրուած է «Յառաջ»ի մէջ, աչքկապուկով մը կը փոխանցէ իր ցոյցերուն.

— Քէզի է, պարոն Այսինչ, նայէ՛, ի՞նչ կ՚ըսէ։

Ու պարոն Այսինչը որ «Յառաջ» չի կարդար, «Յառաջ»ի խօսքը կը լսէ «Ապագայ»ի ծուռ բերնէն.

Եւ որովհետեւ չի կրնար ըլլալ որ ոեւէ ռամկավար քայլ մը առնէ առանց ճաշուելու, նպատակ մը պէտք է ծածկուած ըլլայ այս նուրբ գործունէութեան տակ։

Ո՞վ գիտէ. թերեւս մարդ շահելու եւ բաց գոցելու... եղանակ մըն ալ այս է։ Հայ թերթը դրժուար կ՚ապրի՝ ու չապրեցնեն իր մարդը որ սակայն պէտք է ապրի։ Իսկ ռամկավար որեւէ թերթ որ իր ընթերցողներով իր թուղթին ծախքն իսկ չի հաներ, անշուշտ բացառիկ միջոցներու պէտք ունի, գոցելու համար իր բացը, որ երբեք չի գոցուիր...

— Քեզի է, պարոն Այսինչ, նայէ՛, ի՞նչ կ՚ըսէ։ Մեր պարտքն է պաշտպանել ձեր պատիւը, լաւ խմբագրական մը գրած ենք. բայց գիտէք, տպագրական ծախքերը եւն...

⁂

Է՛հ, այո՛. Պարոնեան չէր ճանչցած «Մեծապատիւ մուրացկաններ»ու այս պաշտօնական տիպարները։

ԽԱՐՏՈՑ

ՓԹԹՈՒԻԿԻՆ ԱՒԵՐՈՒՄՆԵՐԸ

Ֆրանսայի գաւառներէն ծանրակշիռ լուրեր կը հասնին սեպտ. 17ի գիշերուան փոթորիկի, կայծակի եւ տեղատարափի հետեւանքներու մասին։ Ցինանի մէջ, 48 ժամ որոտում եւ անձրեւ տեւեց, ամբողջովին քանդելով եօթը ջրաղացներ։ Երեք հոգի խեղդուեցան։ Սէն Մալոյի մէջ 120 հոգի առանց բնակարանի մնացած ըլլալով, զօրանոց մը փոխադրուեցան։ 150,000 ֆր. նպաստ խնդրուած է Փարիզէն։ Ցինառի մէջ, անգլիական փոխհիւպատոսին որդին կայծակնահար իյնալով, կուրցաւ։ Փոթորիկը եւ անձրեւը ծանր վնասներ պատճառած են Վառի նահանգին մէջ։

ԺԱՆՏԱԽՏ ծագած ըլլալով Գիրէսոնի մէջ, Թուրքիա բժշկական քննութիւն հաստատեց այդ նաւահանգստին դէմ։ Իտալական կառավարութիւնն ալ իր կարգին քարանթինա հաստատած է Թունուզի ժամանումներուն դէմ։

ԹԷՀՐԱՆԻ հանրային մթերանոցներուն մէջ 4000 թոնօ ցորենի փճացում մը երեւան հանուեցաւ։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՅԱՐԱՃՈՒՆ ՏԱԳՆԱՊ ԵՒ ՆԱՀԱՆՋ

Հագիւ մեր երկու յօդուածները վերջացուցած, նոր դէպքեր կուգան ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան ներքին տագնապին ծալքերը բանալ։

Կուսակցական ներքին հակամարտութիւններէն, մեծամասնութեան եւ փոքրամասնութեան միջեւ տարիներէ ի վեր տիրող մերթ թաքուն ու երբեմն ալ բաւեն կռիւներէն, Մոսկուայէն նշանակուած սակաւապետութեան մը յարուցած ճեղքերէն յետոյ՝ տագնապը կը վարակէ նաեւ համայնավար արհեստակցականներու (C. G. T. U) շարքերը ու կը սպառնայ հերձուած յառաջ բերել համագումարին մէջ, որ բացուած է արդէն։

Տագնապը, ինչպէս ըսինք, ընդհանուր է ու ծնունդ կ'առնէ Գ. Միջազգայինի ծոցէն իսկ։ Երկու ներհակ ուղղութիւններ են որ կը բախին իրարու։ Լէնինեան կէս-անիշխանական, կէս բռնապետական ու կէս դրամատիրական խորհրդային Ռուսիան այլեւս անվերապահ համակրանքի արժանի ըլլալէ դադրած է արեւմտեան համայնավարութեան կարգ մը ղեկավարներուն համար որ որպէս հասարակ «ընկերվարական-դաւաճաններ» սկսած են քննադատական վերաբերում ցոյց տալ կառուցուած «ընկերվարական կառուցումներ»ուն եւ «ընկերվարական կառուցանողներ»ուն հանդէպ։ Կարգ մը համայնավար ղեկավարներ՝ ինչպէս Ժագ Տորիօ, Ռընօ Ժանը, Քլարա-Ցեթկինը եւայլն քայլ մը յառաջ կ'երթան ու Գ. Միջազգայինի քաղաքական գիծը կը համարեն վնասակար ու աղիտաբեր միջազգային բանուորութեան համար։ Նոյն քննադատական վերաբերումը Գ. Միջազգայինի Զ. համագումարին հանդէպ երեւան կուգայ նաեւ գերման համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ բուռն ձեւով։ Ու պէտք չէ մոռնալ որ գերմանական հատուածը՝ ռուսականէն յետոյ Գ. Միջազգայինի ամէնէն զօրաւոր ու լաւ կազմակերպուած հատուածն է։

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան վերջին համագումարի ընթացքին, (Սէն-Տընի), հակառակ կուսակցական մեքենայի ամբողջ ճիգին՝ որ կ'ուզէր իր սաղմին մէջ իսկ խեղդել այդ շարժումը, ընդդիմադիրները նախընտրեցին առժամեայ կերպով նահանջել ու ճակատէն յարձակում չկատարել, քաջ զգալով որ շատ մը ուրիշներու պէս պիտի քշուէին հրապարակէն։ Այդպէս է որ Ժագ Տորիօ միայն առանձին ու դարձաւ քաւութեան նախազ, մինչդեռ Ռընօ-Ժանը, Փոլ Վայեան Քութիւրիէն եւ ուրիշներ չհամարձակեցան անգամ բողոքի ձայն բարձրացնել Զ. համագումարի որոշումներուն հանդէպ։

Յետագայ դէպքերը գահավիժեցան, օգոստոս 1ի ձախող ցոյցը որ պանդուխտներին բանուորական ցուցարարութիւն մը ըլլալէ աւելի, ոստիկանական ու զինուորական զօրաշարժ մը եղաւ՝ վաղեմի յեղափոխական քաղաքին՝ Փարիզի փողոցներուն մէջ, աւելի ծանրացուց կացութիւնը։ Մինչ այդ ռումբի պէս պայթեցաւ բանուորագիւղացիական դրամատան անանկութեան խնդիրը ու կացութիւնը դարձաւ «ճգնաժամային», ինչպէս հեգնութեամբ կ'ըսէր քաղքենի թերթ մը։ Ի՞նչ էր բանուորագիւղացիական դրամատան խնդրին ներքին ատառը։ Իրապէս բաց ունէ՞ր դրամատունը՝ թէ ինչպէս «Իւմանիթէ» պնդեց մինչեւ վերջը, դրամատան գործավարները կարող էին առանց վճարում ընել։ Դժուար է պատասխանել, որովհետեւ ինչպէս գրեցին բազմաթիւ քաղքենի թերթեր, ռուսական գեսպանատունը կրնար ձեռքի տակէ այդ բացերը գոցած ըլլալ։ Անհրաժեշտ տարրերը կը պակսին ճշգրիտ եզրակացութեան մը յանգելու համար, որովհետեւ ո՛չ կարելի է հաւատք ընծայել «Իւմանիթէ»ին եւ ոչ ալ ամբողջ քաղքենի մամուլին, մեծ մասամբ ծախուած եւ միւս մասամբ՝ ենթակայ ներքին գործերու նախարարութեան։

Այն օրերու ընթացքին էր, սակայն, որ թաքուն վիճակի մէջ ապրող ու զուսպ ընդդիմադրութիւնը՝ կուսակցութեան մէջ հետզհետէ սկսաւ հող շահիլ «Իւմանիթէ»ն փոխանակ ճակատէն յարձակելու՝ կեցաւ պաշտպանողական դիրքի վրայ։ Թերթին խմբագրութիւնը որ մինչ այդ հայհոյանքէ ու պարսաւէ զատ ուրիշ բան չէր գրեր՝ ընկերվարական պետերու հասցէին՝ սկսաւ ողեկոչել Ժոռէսի յիշատակը ու հրաւիրեց Ֆրանսական բանուորութիւնը անխտիր որ պաշտպանէ մեծ տրիբունին թերթը։ Այս բոլորը անտարակոյս հաճոյ աչքով չէր դիտեր Քաղաքական Խորհուրդը որ գլխաւորութեամբ Փիէռ Սըմարի, ահա՛ քանի մը տարիէ ի վեր բացարձակ հաւատաքննական բարքեր ստեղծած է կուսակցութեան ներսը։ Առիթը համարուեցաւ յարմար։ Թերթին խմբագրութեան մէջ կային մտաւորական ծագումով ու նախկին ընկերվարական խմբագիրներ՝ որոնց դէմ սկսաւ կը հերոսէր Սըմարի տխուր ու ծախու խմբակը։ Աւելի քան տարիէ մը ի վեր արդէն թերթին չորրորդ էջին մէջ, բանուորական թղթակիցներ կը զգուշացնէին Քաղաքական Խորհուրդը «Իւմանիթէ»ի կարգ մը խմբագիրներու մանրքաղքենիական հակումներուն դէմ։ Պէտք էր շարժիլ արագութեամբ, գործածել բռնի ուժ։ Առաւօտ մը, ուրեմն, կուսակցութեան կեդր. մարմնի մէկ անդամը, քառ-քառասնհինգ շինութեան բանուորներու հետ խուժեց խմբագրատուն ու արգիլեց որ վեց խմբագիրները սկսին իրենց առօրեայ աշխատանքին։ Իրբեւ հասարակ վարձկաններ զանոնք արտաքսեցին դուրս։ Հարուածը, սակայն, այդ վեց երկրորդական ուժերու վրայէն ուղղուած էր Վայեան-Քութիւրիէի եւ Բանուորա-Գիւղացիական Դրամատան կարգ մը վարիչներուն դէմ։ Նոր խմբագրական քարտուղարը, Ֆլօրիմօն Պոնթ նախկին եղբայր մըն է «ի Քրիստոս» եւ ֆրանսական բանակի նախկին սպայ մը, գրեթէ աննշան մարդուկ մը, որուն արժէքը ծառայութենէն անդին չանցնիր։ Այստեղ չենք ուզեր կանգ առնել այս մաքրագործման պզտիկ ու գձուձ մանրամասնութիւններուն վրայ։ Մեզի չի հետաքրքրեր թէ ինչպէս Ֆլօրիմօն-Պոնթը, «եղբայր ի Քրիստոս», սրբազան զայթակղութեամբ մը զամբիւղը կը նետէ նախկին խմբագրապետ Վայեան-Քութիւրիէի անձնական թուղթերը, թէ ինչպէս վեց խմբագիրները կը դիմեն յեղյեղուկ Մարսէլ-Քաշէնի, որ զգուշաբար կը մերժէ միջամտել։

— Քաշէն, կ'ըսեն վեց խմբագիրները, մեզ կ'արտաքսեն որովհետեւ այն քիչերէն էինք որ մասնակցեցանք օգոստոս 1ի ցոյցին, միջամտէ՛...

— Միջամտէ՛, Քաշէն, կը պնդէ իր անձնական քարտուղարուհին։

— Միջամտէ՛, ո՛վ առաքինի Քաշէն, կը ճչայ իր քաղքենի սիրտը որ քնքշօրէն յուզած էր օր մը, Սթրազպուրկի մէջ, խոեւ ֆրանսական պզտիկ զինուորներուն։

Քաշէն դողահար ու գունատ կը կակազէ.

— Այն նիստին որու ընթացքին տրուած է այդ որոշումը, ես հրաւիրուած չէի...

— Քաղաքացի Քաշէնի ներկայութիւնը հարկ չէր տեսնուած, կը յարէ անզգամութեամբ ու արհամարհանքով, կեդրոնական մարմնի ներկայացուցիչը։

Ոչ, այս գծուծ մանրամասնութիւնները մեզ չեն հետաքրքրեր, այլ այն որ այս դէպքերէն յետոյ էր որ մէկիկ մէկիկ քակուեցան կծիկին բոլոր թելերը՝ փոփոխելով սկսաւ Քաղաքական Խորհուրդի վարպետը վերցնել, անշուշտ վտարուած խմբագիրներու աջակցութեամբ։ Պարզուեցան տխուր ու ցաւալի բաներ որոնց ճշդրտութիւնը եթէ ապացուցուի ու ահիականութիւնը դառնայ լայն զանգուածներուն, դժուար թէ Ֆրանսական համայնավար կուսակցութիւնը պահէ իր հմայքն ու ուժը։

Խօսինք նաեւ այդ հմայքի եւ ուժի մասին։ Թուրի հերձուածէն յետոյ, ընկերվարական կուսակցութեան խաչքաղցին մասը՝ (աւելի քան հարիւր հազար կազմակերպուած բանուորներ) հետեւած էր Գ. Միջազգայինի դրօշին։ Դեռ տասը տարի չէ անցած ու ահա՛ Գ. Միջազգայինը այդ զանգուածը վերածած է ծիծաղելի քանակութեան մը։ «Փօփուլէռ»ը կը պնդէ որ ամբողջ համայնավարներու թիւը Ֆրանսայի մէջ կը տարուբերի 9000-էն 12.000ի միջեւ, մէջը հաշուած բոլոր նորակոչ համայնավարները, նահանգապետութեան գաղտնի գործակալները եւ բոլո՛ր տեսակի լրտեսները։ Ուրեմն սկզբնական թիւը տասնորդուած է գրեթէ։ Դալով կուսակցութեան յեղափոխական կարելիութիւններուն, պէտք է ըսել, որ փայլուն չեն՝ եթէ օրինակ վերցնենք օգոստոս 1ի ցոյցը, կամ մայիսի մէկը։ Ամէ՛ն կողմ տեղատուութիւն եւ բարոյական նահանջ։ Իրաւ որ պարտութեան ու վհատութեան խորշակ կը փչէ կուսակցութեան վրայ։ Իսկ Ժոռէսի «Իւմանիթէ»ն կրնաք երեւակայել թէ ի՛նչ վիճակ կրնայ ստանալ մի օրն Ֆլօրիմօն Պոնթի հսկողութեան տակ։

Տակաւին չխօսեցանք Ալզասի համայնավարներու ներքին պառակտումներու մասին։ Սթրազպուրկի քաղաքապետին եւ իր ընկերներուն, որ շնորհազրկուած կուսակցութենէն՝ ճակատ կը յարդարեն կեդրոնին դէմ, միացած խայտաբղէտ տարրերու։ Չխօսեցա՛նք կուսակցական բարձր պաշտօնատարի մը մասին որ առաւօտ մը անյայտացած է, հետը տանելով կլոր գումար մը։ Անշուշտ պիտի շարունակենք հետեւիլ տագնապի փուլերուն, օր օրին արձանագրելով պատահածը։

Այս բոլոր դէպքերը սակայն ուրախութիւն չէ որ կը պատճառեն մեզ, այլ ցաւ՝ որովհետեւ կը վարկաբեկեն բանուորական շարժումը։ Ու մեզ համար հիմնական տարբերութիւն չկայ Վայեան-Քութիւրիէի մը՝ որ ատանալրներ կը նուիրէր Սուրբ Կոյս Մարիամին եւ ինչ որ Ֆլօրիմօն-Պոնթի միջեւ՝ եղբայր ի Քրիստոս ..

ՎԱՉԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՊԱՐՍԻՑ Շահին հրամանով, կառավարութիւնը 50,000 թուման յատկացուցած է Թաւրիզի քաղաքին, հեղեղի դէմ ամբարտակ շինելու համար։ Թէհրանէն Թաւրիզ հասան երկու ճարտարապետներ այդ աշխատանքով զբաղելու։ Յուլիս 8ի եւ Օգոստ. 11ի երկու աղէտալի հեղեղները միլիոնաւոր թումանի վնասներ հասուցին Թաւրիզի ազգաբնակչութեան։ Անշուշտ կառավարութիւնն այս անգամ կարուկ եւ գործնական միջոցներու պիտի դիմէ քաղաքի արեւելակողմը ամբարտակներ կառուցանելու համար

*** Ատրպատականի Հայոց թեմական-պատգամաւորական ժողովի ընտրութեան եւ գործունէութեան քառամեայ շրջանը (1925-1929) լրացած ըլլալով, առաջնորդարանը յայտարարեց, որ յառաջիկայ ընտրութիւնները (պատգմ. ժողովի անդամներու) տեղի պիտի ունենան Սեպտ. 20ին։ Պատգմ. ժողովէն ալ կ'ընտրուի թեմական խորհուրդը։

Մասիս

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՒԵԼԻ ԱՀԱՒՈՐ ՔԱՆ ՋԱՐԴԵՐԸ

Ուծացումի եւ ձուլման ներկայացուցած վտանգը աւելի ահաւոր է, կ'ըսէինք, քան ջարդերունը։ Սեղմ բաղդատութիւն մը անհրաժեշտ է, երեւոյթներուն ներքին ծալքերը երեւան բերելու համար։

Ծանօթ է որ, նախընթաց բոլոր ջարդերու ընթացքին, նոյն իսկ ընդհանուր տարագրութեան միջոցին,— մէ՛կ միլիոն կորուստ, լաւ ըմբռնենք սա՛իկա, — ցեղին մարմինը եղաւ արիւնաթաթախ, հարուածներէն փշրուած կապեց, ի վերջոյ ինկաւ ուժասպառ ու անդամահատ։ Սակայն, ցեղին հոգին՝ խլացան արծիւի մը նման սաւառնեցաւ գեհենի այդ բոլոր ապառաժներուն վրայէն, դարձաւ բիւրեղ ու ճաճանչ, աւելի հզօր ու աւելի գեղեցիկ։

Նուազեցուցինք թիւը,՝ համբանքը, անգնահատելի՛ համբանք մը։ Այսուհանդերձ անոնք որ վերապրեցան այդ սպանդէն ետք, երկրին մէջ թէ գուրբէթութեններու մէջ, եղան աւելի թունդ հայ՝ քան ինչ որ էին նախապէս, եւ աւելի ջերմօրէն փարած ազգային խոէալին։ Ճիշդ է որ, այդ մահաբոյր գաղութային վերելքին՝ ցեղը ամբողջ որբացաւ, բայց Յոյսին որբը չեղաւ երբեք։

Ձուլումը, սակայն, որուն կը դիմենք այսօր ամէն տեղ եւ զանազան ձեւերով ու չափերով, կը ներկայացնէ աւելի տխուր ու սեւ պատկեր մը։ Ճիշդ ու միակ բառը չէ ձուլումը, որովհետեւ եթէ տեղ մը ձուլման է, ուրիշ վայր մը ուծացում է կամ այլասերում։ Արդիւնքի տեսակէտով միեւնոյնն է թէպէտ։

Ակնծալի է տեսնել որ, այս երեւոյթը ընդհանուր է ամբողջ հայ գաղութներուն եւ նոյնիսկ երկրին մէջ. տարբեր չափերով անշուշտ։ Հայաստանի մէջ բուն իսկ ուծացումն է, ապազգայնացումը, որ կը կրծէ մեր ժողովուրդը։ Մտաւոր ջանք ու կազմակերպուած աշխատանք կը կատարուի այս նպատակով երկրի հայ իշխանաւորներուն կողմէ։ Այնպէս որ խորհրդային երկրի դպրոցները, ակումբները, մամուլը, ամբողջ գրականութիւնն ու բեմը, եւ վերջապէս պետական ու կուսակցական բոլոր օրգանները անոր կը ձգտին, ամէն գնով ու ամէն միջոցով ապազգայնացնելու, ապահայացնելու համար հայ քաղաքացին, այս «Պուրժուա նացիոնալիզմը»։ Ամէն պարագայի տակ, եթէ նոյնիսկ ընդունինք որ հին սերունդը կը պահէ իր հարազատ դիմագիծը, բայց նոր սերունդը չի կրնար խուսափիլ վտանգէն այդ ազդեցութենէն, հոգեպէս խաթարուելու, ուծանալու համար։

Գաղութներուն մէջ երեւոյթը հետաքրքիր է, չափի տարբերութեամբ միայն։ Մշակոյթով ու ճարտարուեստով խիստ բարձր եղ կիրներու մէջ, ինչպէս Ֆրանսա եւ Ամերիկա, այս երեւոյթը արդէն համայնական աղէտի մը սահմաններուն մէջ է մտած։ Միւս գաղութներուն մէջ, թէեւ սկսած ու դանդաղ, բայց ամէն պարագայի տակ անոր գոյութիւնը զգալի է որոշապէս։ Հետեւաբար պիտի ընդունինք զայն իբրեւ համահայկական, ընդհանուր, հասարակաց երեւոյթ մը, աղէտ մը պարզապէս։

Արդ, ինչպէս ըսինք, մինչ կոտորածները մեր համբանքը միայն կը նուազեցնէին, դարձնելով հայ հաւաքական ոգին աւելի հզօր՝ ճակատագրի հայութեան մէջ, սակայն կապոյտ ջարդը նախապէս ոգին կը սպաննէ, ու անոր հետ անհատն ալ անհետ կը կորսուի հայ ժողովուրդի հորիզոնէն։ Ու եթէ ճակատագրի հայութիւն մը մը կայ, որուն մէջ հայ ոգին կը միայ դեռ ողջ, անիկա միայն հին սերունդը կը ներկայացնէ։ Հին սերունդ՝ որուն դերը ժամանակաւոր է միայն, չունենալով զինքը հարազատօրէն փոխարինող մը հայ աշխարհին մէջ։

Ուրեմն, կապոյտ ջարդը արիւն չի թափեր, չսպաններ անհատը, բայց ինչ որ աւելի սոսկալի է, զայն կը սպաննէ հոգեպէս՝ հայ հաւաքականութեան համար։ Հայ անհատն ու հայ հաւաքականութիւնը իրարու միացնող կապերը կը կրծէ, կը քակէ վերջնապէս, ու առաջինը անջատուելով կ'երթայ լուծուիլ օտար ուժեղ հաւաքականութիւններու ծոցին մէջ, իրեն հետ մէկտեղ կազմալուծելով, քայքայելով նաեւ հայ հաւաքականութիւնը։ Այս երկրորդ երեւոյթը, հայ հաւաքականութեան կազմալուծումը ժամանակի ընթացքին, հաւանական է եւ սոսկ։ Որքան ատեն որ իրենց ներկայ ձեւով անարգել կը զարգանան ձուլման եւ ուծացման երեւոյթները, եւ որքան ատեն որ անոնք ունին ներկայ ընդհանուր ու հասարակաց բնոյթը՝ երկրէն սկսեալ մինչեւ մեր ամենափոքր գաղութը։

Կարելի՞ է պահ մը երեւակայել այն պայմանները որոնք կրնան ստեղծուիլ 30 տարի վերջ։ Երեւակայութիւնն իսկ սարսուռ կ'ազդէ։ Այսօրուան 20էն վեր սերունդը, որ առհմային դաստիարակութիւն ստացած է, հակառակ տիրող ճնշիչ պայմաններուն ու հազարումէկ դժուարութեանց, կրնայ դեռ պահել իր հարազատ գիծը եւ իբր հայ դեր մը խաղալ մեր հանրային կեանքին մէջ, բայց այդ թուականին արդէն հասած կ'ըլլայ իր գործունէութեան սպառման շրջանին, տեղը ձգելու համար իր յաջորդ սերունդին։ Սակայն այն յաջորդ սերունդը, որ այսօրուան 20էն վար գտնուած մեր երիտասարդութիւնն է, ոչ միայն անցեալէն աւանդ մը չունի իր հոգիին մէջ, այլ դեռ հայերէն խօսիլն ու գրելն իսկ կասկածելի է։ Այդ սերո՞ւնդն է որ վաղը պիտի վարէ մեր հանրային կեանքը։ Ինչ դառն հեգնութիւն։ Եւ դեռ կասկածելի է նաեւ թէ՝ այդ սերունդէն քանի՞ հոգի պիտի «զիջանի» հայ անունը կրելու իր վրայ եւ ինքզինքը հայ զգալու։ Բայց իրապէս, այդ թուականին, ենթադրուած այս պայմաններով, ժամանակավրէպ չպիտի՞ նկատուի հայ հանրային գործն ու կեանքը, կրթութեամբ, վարքով ու բարքով, հոգիով ու անունով իսկ օտարացած այդ տարրերուն համար։

Կարելի չէ առարկել թէ մեր ներկայ վիճակը չի կրնար խիստ երկար տեւել, հետեւաբար աւելորդ յոռետեսութիւն է յայտնուածը։ Յոռետես չենք բնաւ, ընդհակառակն, համոզուած ենք որ իբրեւ անբնական՝ մեր ներկայ անտուն կացութիւնը չի կրնար տեւական ըլլալ։ Բայց ո՞վ պիտի ըսէ մեզի թէ որքա՛ն պիտի տեւէ անիկա։ Եւ յետոյ, երբ այդ կացութիւնը այսօրուանն է, չենք կրնար խուսափիլ վաղուանը նաեւ նկատելէ զայն, եւ հետեւաբար մեր ձեռքերը լուալ պիղ... Նման, ու որեւէ ձեռնարկ ... ձել այդ կացութեան ... չարիքը խափանելու եւ վե... չփոխանցելու համար։

Բայց այս նորագոյն ... դէմքեր ինքնապաշտպանութ... արժանաւորապէս կազմակերպ... լու համար, անհրաժեշտ է ... ճանչնալ անոր գոյութիւնը ... տեւանքները, փնտռել անոր ... խաւոր յատկանիշները եւ ... անոր զարգացման ընթացք...

ԼԵՒՈՆ ՄՈՒՇ...

ԼՈՒՐԵՐ ԹԱՒՐԻԶԷ...

ԹԱՒՐԻԶ, 1 Սեպտ.— ...պէս գրած էինք, վերջին ... մեծ վնասներ պատճառեց ... ամիսէն աւելի է որ ... մէջ ջուրի սով է. (խորհր... երկիրներու մէջ հացի սով ... այս տեղ ալ՝ ջուրի)։ Ժողովուրդ... ճարահատ տակառներով ծախ... ջուր կը գնէ։

Քաղաքի որոշ թաղամասեր... անցնող գետնափոր ջրանց... բոլորովին փճացած են։ Մեծ... խատանքներ կը կատարուին... բերու հոսանքը նախկին ... մէջ դնելու։

*** «Իրիօ պերսի» ... եայ հրեայ Մոնոզոնը, ... ռագուած էր պաշտօնէն, ... խնամքը յանձնուած ... կութեան մէջ վատնումներ... տարիներուն համար, նորէն ... տոնի է հրաւիրուած եւ ... հրեայ Թումանովի (խորհր... հիւպատոս) հետ ... Թաւրիզի փողոցները կը ...

*** Ռուս-Չինական ... բազմի զրոյցները որոշ չափո... գած են շուկային վրայ ... կան ապրանքները, ... շաքարը, փութին երկ... աւելցած են։ Լ... ալ այդպիսի պատրուակ մը ... էր, որպէսզի մթերանոցներ... դիզուած ապրանքները ... եաւկի ալ ժէքներով ծախեն...

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԸՆԴՀ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Ինչպէս գրեր էինք երէ... խատանքի Ընդհ. Դաշնակցութ... (C. G. T.) համագումարը ... ցաւ առջի օր ճարտարար... 60 միութիւններ ներկայ... 1200ի մօտ պատգամաւոր...

Ժողովը բացաւ Սէնի ... կային ընդհ. քարտուղարը ... քանի մը հակիրճ խօսքեր...

— Ողջունելով օտար պ... մաւորները, ուրախ ենք ... գիտնալ տալու թէ Ա. Ը. Դ... քա՛ն ուժեղացած է 1927ի ... մագումարէն ի վեր, ուր թ... պատրաստութիւններ կը ... կարգադրիչի մը կողմէ, որ ... խազախներու գնդապետ ...

Այս քարը գլորելէ ... համայնավար Մոնմուսոյի ... գէին, որ հիմա, Սանգէի ... մէջ տրամօրէն կը խորհր... իր բոլշեւիկ գնդապետ ... նին եւ փառքերուն վրայ. ... կը շարունակէ եւ կ'եզրակ...

— Ապագայի ... հարցեր քննելու եկող ... մաւորներու թիւը, ձեզ ... պարտադրէ բաղդատութի... ընելու ուրիշ համագումար... հետ, որ այս միջոցին ... շրջանին մէջ տեղի կ'ու... (կարմիրներու համագում... որուն անիրաւասու պ... ւորները իբր թէ կը ներկա... «անկազմակերպ» միութ... Եւ ասոնք կը կոչուին ... պատգամաւորներ...

«Մեր համագումարը սէնդիկալիստ առաջնորդութեան մէջ է. կալինգ մինչ սէնդիկալիզմը կը դիմէ

«Մեր հպարտութիւնը եւ ինչ որ Ա. Ը. Դ.ի պատիւը կը կազմէ, այն է որ բնաւ պէտք չենք ունեցած դիմելու քաղաքական միջոցներու, զօրութեան պատրանքը տալու համար»։

Կիրակի վերջ խօսք առաւ Ա. Ը. Դ.ի ընդհ. քարտուղարը Ժուհօ, որ ողջունեց համագումարին ներկայ օտար պատգամաւորները, որոնք կը ներկայացնեն զանազան երկիրներ՝ Գերմանիա, Պելճիքա, Դանիա, Սպանիա, Իտալիա, Հոլանտա, Լիւքսէմպուրկ, Լեհաստան, Զուէտ, Զուիցերիա, միջազգային զանազան սէնդիկաներ, ինչպէս նաեւ Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին ներկայացուցիչը։

Ժուհօյէ վերջ, խօսք առաւ Միլի որ բացաւ բարոյական գործունէութեան տեղեկագրին քննադատութիւնը եւ ընդհանուր դիտողութիւններ ըրաւ։ Ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին վրայ գոհ կը գտնէ անբաւարար ու կ'եզրակացնէ թէ ընկերային ինչական յառաջդիմութիւնը պէտք չէ սպասել խորհրդարաններու նախաձեռնութենէն։ Սխալ էր այդ օրէնքը ընդունիլ ինչպէս որ էր, անոր կիրարկումը ուշացնելու վախով։

Իր յաջորդեց Միլան, գըլ. քարտուղարը Մետաղագործներու Միութենէն, որ յայտնեց թէ առանց քննադատել ուզելու բարոյական գործունէութեան տեղեկագիրը, պիտի ջանայ մանաւանդ սահմանել գործունէութիւնը որ Ա. Ը. Դ.ը պէտք է հետապնդէ ապագային։

Միլան նախ ընդհանուր ակնարկ մը կը նետէ Ա. Ը. Դ.ի գործունէութեան վրայ՝ պատերազմէն առաջ, անոր ընթացքին, եւ յետոյ։ Պատերազմէն առաջ Ա. Ը. Դ.ը յստակօրէն յեղափոխական էր. Ժուհօ, պաշտօնատարներու համագումարի մը մէջ, բացատրեց անգամ մը թէ «զօրաւորները չեն դիմեր այն միջոցներուն, որոնք տկարներուն յատուկ են»։ Համայնավարները կը դիմեն բանութեան, որովհետեւ կը կազմեն փոքրամասնութիւն մը, որ դեռ այս պահուս, պառակտելու եւ կազմալուծելու վրայ է, մինչդեռ Ա. Ը. Դ.ը որ 800,000 անդամներու ուժ մը ունի եւ որուն ներկայացուցիչները կը մասնակցին ազգին վերին խորհուրդներուն, կրնայ հիմա դիմել «աշխատակցութեան» եղանակին։

«Բայց մինչեւ ո՞ւր պիտի երթայ այս աշխատակցութիւնը։ Ժուհօ դեռ երէկ պատուիրակ էր Ազգերու Դաշնակցութեան, վաղը դարձեալ կրնայ ըլլալ. Համագումարը պէտք է խորհի եւ յստակօրէն ցոյց տայ Ա. Ը. Դ.ի ղեկավարներուն թէ մինչեւ ո՞ւր կրնան երթալ աշխատակցութեան հողին վրայ»։

Միլան քօղարկուած կերպով կ'ուզէ յայտնել թէ կառավարութեան հետ աշխատակցութիւնը, կամ կառավարութեան մասնակցութիւնը դուրս կը մնայ Ա. Ը. Դ.ի գործունէութեան դաշտէն։ Իր ճառը կարելի է սապէս ամփոփել. — քաղաքական կուսակցութիւններուն՝ լո՛կ քաղաքական գործունէութեան. սէնդիկալիզմին՝ լոկ ընկերային գործունէութիւն, որուն պէտք է օժանդակեն նաեւ քաղաք. կուսակցութիւնները, մանաւանդ որ անոնք ալ նոյն ծագումը ունին ինչ որ Ա. Ը. Դ.ը։

Ուրիշ մէկ քանի ճառախօսներէ յետոյ, համագումարը փակուեցաւ իրիկունը Ը 30ին։

Այսօր Ա. Ը. Դ. քարտուղարը կը պատասխանէ քննադատութիւններուն։

ԿԱՐՄԻՐ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Կարմիր աշխատաւորականներու համագումարը ուր համայնավարութիւնը կը տիրէ մեծամասնաբար ու կը ջանայ ձեռքէ չհանել սանձերը կազմակերպութեան, համաձայն անշուշտ Մոսկուայի հրահանգներուն, կը շարունակէ իր աշխատանքները թշնամաբար երկուքի բաժնուած բանակի մը պէս, ուժեղ փոքրամասնութիւն մը՝ սէնտիկալիստներ եւ խառնակ մեծամասնութիւն մը՝ համայնավարներ։

— Ոչ-համայնավար թերթերուն միակերպ է թղթակից ղրկել համագումարին, որուն աշխատանքներուն մասին լուրի միակ աղբիւրը կը մնայ համայնավար «Իւմանիթէ»ն, որ հպարտ ծավամոյնի փորձեր կը կատարէ պայծառ ցոյց տալու համար կացութիւնը։ Հասկնալի է անոր նեղ կացութիւնը. համագումարէն ներս եւ ամէն տեղ իր պետերն ու ղեկավարները բանտ են կամ փախստական եւ կամ շնորհազուրկ. կը շարժի գըլխատ մարմնի մը պէս, կամ աւելի ճիշդ, մութին մէջ քալող կարճատեսի մը նման։

Ասկից զատ, փոքրամասնական սէնդիկալիստները լուրջ ու կորովի ճակատ մը ստեղծած են համագումարէն ներս, մաքրագործութեան մատնելով կարմիր կուսակցութիւնը ինչ որ «Իւմանիթէ» կը խոստովանի իր հեգնանքներով ու հերքումներով իսկ եւ այդպէս ալ պիտի ըլլար որովհետեւ փոքրամասնականներուն համար հարցը էապէս ընկերային է. իսկ համայնավար ղեկավարներուն համար, նախ, եւ ամէն բանէ առաջ ու վեր միայն քաղաքական։

Նախորդ օրուան նիստին մէջ, ուրիշ փոքրամասնականներ յաջորդաբար բանած են բեմը, մանաւանդ քննադատելու համայնավար կուսակցութիւնը եւ անոր խողովակով դատափետելու համար Մոսկուայի չարաշուք ազդեցութիւնը։

Տըվօ փորթիգեան Հանր. փոխադրութիւններէն, կ'ըսէ — դէմ եմ սէնդիկայի գործունէութեան տեղեկագրին, որովհետեւ դէմ եմ բանալութեանը քաղաքական որեւէ դիւանի, որ կազմուած է սէնդիկայի հետ կապ չունեցող մարդիկէ»։

Ցետոյ, անշուշտ համայնավարներու զոռ ու գոչին մէջ, կ'աւելցնէ թէ համագումարը խարդախուած է եւ երբեք չի ներկայացներ սէնդիկայի անդամները, ոչ ալ գործաւորները. կը հաւաստէ թէ աշխատաւորները դէմ են համայնավար կուսակցութեան ու կը յարձակի անոր «աշխատանքի եղանակներուն» վրայ, խստօրէն կը քննադատէ համայնավարները անոր մէկ քանի վարիչները, կ'եզրակացնէ թէ այդ կուսակցութիւնը չի կրնար վարել գործաւոր դասակարգին շահերը։

Շարպիի (Գրաշարներու Միութենէն) ալ ձայնը ուղղուած կարմիրներուն, յատկանշական է. — Թուղթակներու բանակ մը իր ստեղծէք, քննադատութիւն չէք ընդունիր։ (Շատ չափըրինք կը նշանակէ թէ պարզապէս միայն մեր խեղճ Հայաստանին յատուկ չէ)։

Բայց ահա թէ ինչպէս կ'օրօրեն ու կը քնացնեն համայնավար մանկիկները։ Եղանակը ընդհանրացուցէք, տարէք մինչեւ Մոսկուա, անկից Հայաստան ու կը հասկնաք։

Շարպի կը քննադատէ թէ «Համադաշնակցային մեծամասնութիւնը երեք ամիսը անգամ մը նոր մարգարէութիւն մը երեւան կը հանէ։ Պահ մը իր կարգախօսն էր «ֆաշիզմը մօտ է»։ Սակայն, ֆաշիզմը չեկաւ»։

Ցետոյ կարգը եկաւ «վերահաս պատերազմի»ն. իսկ հիմա՝ «դրամատիրութեան տնտեսական տագնապը լուրջ է»։

«Խօսելու յատկացուած խօսքեր այս բոլորը որոնցմէ յետոյ ղեկավարները չեն քաշուիր, իրենք զիրենք արդարացնելէ գործաւորներուն աչքին»։

Հուսկ ուրեմն Շարպի համայնավարներուն երեսին կը նետէ ամէնէն մեծ անարգանքը.

— Ցեղափոխութեան մը ընթացքին է որ պիտի տեսնենք եւ ոչ թէ անկիւնադարձը թէ ո՞ւր է աշխատաւորութեան առաջնորդ եւ ազատարար հարազատ հոսանքը։

Նման խիստ եւ իրաւացի քննադատութիւններէ յետոյ պուռնըթօն նեղը մնացած մարդու խօսքերով կը ջանայ սահմանել մեծամասնութեան տեսակէտը եւ համայնավար կուսակցութեան դերը։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Զ. Ե. Ռ. Մ.Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ԼԻՈՆ — Զ. Ե. Ռ. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը գեղեցիկ գաղափարը ունեցաւ տօնելու մասնաճիւղի կազմութեան երկրորդ տարեդարձը։ Երեկոյթը տեղի ունեցաւ Աւենիւ Սաքսի ամառնային պարտէզին մէջ։ Ժամանակէն առաջ կոկիկ բազմութիւն մը եկած էր, գրեթէ ամբողջութեամբ որբ երիտասարդներ եւ մաս մըն ալ իրենց տիկինները։ Բացումը կատարուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Սեղանապետ Պ. Ե. Ճանկէօզեան ստեղծեց զուարթ մթնոլորտ մը։ Ներկայ ընկերներուն կողմէ ոգեւորիչ ճառ մը խօսեցաւ Պ. Ա. Մելքոնեան։ Երիտասարդ բանաստեղծ Պ. Ա. Գառնէ կարդաց ինքնագիր բանաստեղծութիւն մը։ Երգով եւ արտասանութիւնով իրենց մասնակցութիւնը բերին Պ. Պ. Ահարոնեան եւ Պ. Ա. Թէրզիպաշեան։ Ներկաներուն մէջ էր նաեւ վերջերս Լիոն հասած արուեստագէտ տիկ. Ցէր եւ Ցիկին Հայկ-Արծիւ, որոնք երեկոյթին փայլը աւելցուցին ազգային երգերով։ Իսկ դերասան Պ. Մութաֆեան մերթ ուրախ եւ մերթ ալ յուզիչ արտասանութիւններով ծափերու արժանացաւ, ինչպէս ընկերուհի Մ. Աճէմեան՝ իր «Իմ Եարս» հայկական պարով։

Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մասնաճիւղի վարչութեան կողմէ, ոչ-անդամ ներկայ որբերուն հրաւէրի ճառ մը խօսեցաւ ընկ. Ե. Ճանկէօզեան։ Ընկեր Ա. Թէրզիպաշեանի կողմէ նուիրուած շիշ մը շամփանը աճուրդի դրուեցաւ, որ ապահովեց կոկիկ գումար մը։ Շիշը վիճակուեցաւ Մասնաճիւղին եռանդուն անդամներէն ընկեր Արայի՛ն։ Ներկայ ընկերներուն գեղեցիկ խրատական մը խօսեցաւ սեղանապետը պարզելով որբերու դերը մեր կեանքին մէջ։ Ըղեռ է պահէք սրբազան վրէժը ձեր սրտին մէջ եւ կուռ շարքերով դիմէք դէպի Միացեալ-Անկախ Հայաստանի գաղափարին իրականացումը։ Ձեր ձեռքով պէտք է ծածանի հայկական եռագոյնը Արարատի գագաթին»։ Հրաւիրեց ոչ-անդամ որբերը որպէսզի անդամագրուին Լիոնի Մասնաճիւղին։

Հանդէսը փակուեցաւ ուշ ատեն, եւ ներկայ ընկերները տարին իրենց հետ անուշ յիշատակ մը։

Վաղրամ Սէֆէրեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր Stade de Parisի մէջ, Փարիզի ախոյեան Club Françaisի խումբը կարեւոր մրցում մը կատարեց Զուիցերիական «F. C. Zurich» խումբին դէմ, որ յատկապէս հրաւիրուած էր։ Երկուստեք հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ, Փարիզի խումբը կրցաւ յաղթանակը շահիլ 1ի դէմ 3 նշանակէտով։

C. O. Billancourtի ֆութպոլի Ա. խումբը Շէրպուրի մէջ մրցեցաւ «Stella Cherbourg»ի դէմ եւ հաւասար արդիւնք ունեցան 2ի դէմ 2 նշանակէտով։ Մրցման ամբողջ տեւողութեան Պիյանքուրի խումբը թէեւ կրցաւ գերազանց խաղարկութիւն մը ունենալ, բայց դատաւորին կողմնակալութիւնը մեծապէս նպաստեց Շէրպուրի խումբին։ Այս մրցումին ներկայ էին չորս հազար հանդիսատեսներ։ Տեղացի Հայերը եւս «Յառաջ»էն լսած ըլլալով մրցումը, փութացած էին դաշտ։ Շէրպուրի տեղական թերթերը Սարգիս Կարապետեանի նկարը հրատարակած էին եւ մեծապէս կը գնահատէին անոր բարձր խաղարկութիւնը։ Մրցումին կը մասնակցէր նաեւ հայ լաւագոյն ֆութպոլիստներէն Միհրան Շահինեան։

Մրցումէն անմիջապէս վերջ խումբ մը հայ երիտասարդներ ջերմապէս խանդավառուած հայ մարզիկներուն լաւ խաղարկութենէն, գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը նուիրեցին խմբապետ Սարգիս Կարապետեանի։

Յառաջիկայ Կիրակի կը սկսին Փարիզի ախոյեանական մրցումները։ Գլխաւոր մրցումը տեղի պիտի ունենայ «Parc des Princes»ի մէջ, ուր պիտի մրցին Club Françaisի եւ Red Starի Ա. խումբերը։ Անցեալ եղանակին այս վերջինը երեք անգամ պարտուած ըլլալով Club Françaisէն, մրցումը խիստ հետաքրքրական պիտի ըլլայ։

«Stade Renault»ի մարզադաշտին վրայ C. O. B.ի Ա. խումբը պիտի մրցի A. S. Bourseի Ա. խումբին դէմ։

Գ. Գասապեան

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋը

Հ. Մ. Ը. Մ. ԿՐԸՆՈՊԼԸ

ԿՐԸՆՈՊԼ, 12 Սեպտ.— Աթլէթիզմի եղանակը մեր շրջանին մէջ վերջացած է արդէն։ Մասնաճիւղս այս տարի մասնակցեցաւ ինը միջազգային մարզահանդէսներու։ Ձեռք բերուած արդիւնքները ծանօթ են «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։ Ուրախ ենք որ կրցանք որոշ չափով մը գոնէ ծանօթացնել Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը մեր շրջակայ գրեթէ բոլոր քաղաքներուն մէջ։

Այս տարի եւս դժուար պիտի ըլլայ ունենալ ֆութպոլի մնայուն զօրաւոր խումբ մը։ Մեր գաղութին մէջ չկան պէտք եղած թիւով կարող խաղացողներ։ Այս պայմաններուն տակ ուժով խումբի մը կազմակերպութիւնը կարօտ է նիւթական լայն միջոցներու զորս չի կրնար հոգալ մեր գաղութը։ Այսուհանդերձ ֆութպոլի փորձերը պիտի շարունակուին միշտ ամէն կիրակի, մասնակցութեամբ գլխաւորաբար պատանի խաղացողներու։

ԱԶԴ

Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը այսու կուգայ յայտնել ի գիտութիւն անգլիաբնակ հայրենակիցներու որ Պատուիրակութեան Լոնտոնի ներկայացուցչութիւնը յանձնուած է Պ. Միհրան Միսաքեանի, (13 Devonshire Street Bishopsgate London, (E. C. 2) եւ նախկին ներկայացուցչութեան կողմէ յանձնումի գործողութիւնները արդէն իսկ կատարուած ըլլալով, այսուհետեւ անցագրերու, վկայականներու եւ այլ խնդիրներու համար պէտք է դիմել Պ. Միսաքեանին, վերեւ դրուած հասցէով։

Հ. Հ. Պատուիրակութիւն

Փարիզ 16 Սեպտ. 1929

ԲՈԼՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Սուրիոյ եւ մասնաւորապէս Հալէպի կրթական վիճակին բարձրացման մասին «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած կոչին իբր հետեւանք, կարգ մը սրտցաւ հայրենակիցներ ծրագրած են կազմել առժամեայ օժանդակ մարմին մը, նպատակ ունենալով կառուցանել դպրոցի շէնք մը։

Կը խնդրուի Հայր. Միութիւններէն, Հայ Տիկնանց Միութենէն, Զ. Ե. Ռ. Միութենէն եւ այլ Միութիւններէ մէկ մէկ ներկայացուցիչ ղրկել խորհրդակցական ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ 61 rue M. le Prince. Ցլորիայի վերնայարկը, 22 սեպտ. կիրակի, ժամը 2ին։

Կը հրաւիրուին նաեւ բոլոր հետաքրքրուող հայրենակիցները։

ՉՈՐՍ ՏԱՐԻ ԿԱՐԴԱՑԻՐ ԱՅՍ ԹԵՐԹԸ ԵՒ ՈՒՐԱԽ ԵՍ. ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵՍ ՈՒԶԵՐ ՈՒՐԱԽԱՑՆԵԼ ՈՒՐԻՇՆԵՐ ԱԼ, ՈՐ ՄԻՋՈՑ ՉՈՒՆԻՆ։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱՔՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

Կատարելապէս նեխած արարածներ՝ հակառակ իրենց կուսական անբծութեանը՝ առնական կեանքին այլասերումը հետապնդող արփագրգիռ մասնագէտներ էին անոնք որ՝ անկողնարանի դաւադրութեանց մթնոլորտի մէջ մեծցած՝ հաճոյքը կը փնտռէին ոչ միայն իրենց հրապոյրներուն, այլ նաեւ տառապողի մեքենայութեանցը յաղթանակին մէջ։

Գամէրգայ՝ վերին աստիճանով իւրացուցեր էր արեւելքցի հարճի ձիրքերը՝ որ՝ անհամեմատ հաճոյակատար՝ գերագոյն զօրութիւն կը դաւանի իր կենդանի ապրանքի խոնարհութեան չափազանցումը։ Մինչդեռ արեւմտքի տարփուհին՝ որ իր ինքնութիւնը ու պահանջքը ունի, շատ անգամ չի յաջողիր առաջադրութեանցը մէջ։ Արեւելքցի տարփուհին անվրէպօրէն կը յաջողի՝ տրամագծապէս հակառակ միջոցով ինքնութեան կատարեալ բացակայութիւն ձեւացնելով ու իր ոյժը գնելով տեսակ մը չքացումի մէջ երիկ մարդուն արբականութեանը հանդէպ. որ կը ջլատէ ու կ'եղծանէ ընդդիմութեան ու արգելքի բացարձակ բացակայութեանը հետեւանքով ու անզգալապէս ինքզինքը կ'ենթարկէ պարմանիին կամքին ներգործութեանը, ստեղծիչի հաճոյք մը զգալով բարձրացնելու եւ ազնուացնելու մէջ անհունապէս սիրուն ոչինչը. որ իր գուրգուրանացը առարկան դարձեր է։

Այսպէս եղեր էր Դիւցազնին վերաբերումը՝ զգայացեղ չէրքէզուհիին հանդէպ, առջի գիշերն իսկ, իր կուսական երկչոտութեան ու յարտաւի գոլորշիներուն գգըլխիչ հրապոյրներովը Գամէրգայ կատարելապէս գերեր ու իրեն կապեր էր Պայրաքտարը՝ որ նուէր՝ երաժիշտ ու կանանոցի կեանքին մէջ պարգեւած աւանձնաշնորհումներովը արտայայտեր էր զօրաւոր ձգողականութիւնը զոր կը զգար անոր հանդէպ։

Ու հետզհետէ չէշտուեր էր Գամէրգայի նախապատիւ դիրքը, սրահներու ու սենեակներու ամբողջ շարք մը՝ որու կարասին նորոգուեր էր իր նրբաճաշակ զգուշաւորութեան արհամարհոտ քմայքին գոհացում տալու համար՝ յատկացուեր էր իրեն, մինչդեռ ներքինիներու ու նաժիշտներու ամբողջ գումարտակ մը կը գտնուէր իր հրամանին տակ, այս միջոցով տեսակ մը անկախութիւն պարգեւելով իրեն՝ պայքարելու օրինաւոր կողակիցին՝ ապարանքին միակ տանտիկնոջը՝ Իգպալի հանդէպ։

Խեղճ Իգպալ. որքա՜ն աւելի դժբախտ զգացեր էր ինքզինքը ամուսնոյն զգայականութեանը կեդրոնանալը տեսնելով միակ կնկան մը վրայ, այդ գեռատի աղջկան վրայ՝ տղայ մը գրեթէ՝ որու առկայծ մորթի թափանցկութիւնները, թարմ գեղեցկութիւնը եւ մանաւանդ բարձրագոյն զարգացումը առջի օրէն իսկ բնազդապէս զգացուցեր էին իրեն աղջիններէն շատ աւելի վտանգաւոր նոր մրցորդի մը սպրդումը ընտանեկան յարկին մէջ։ Որքա՜ն նուաղ դժբախտ էր երբ փաշան վաղանցուկ քմայքով մը հարճերէն որ եւ է մէկուն կը յարէր՝ ապարանքը խնդրելով եւ ոչ անձը։ Հիմա հեշտանքի հետապնդումը տեղի կուտար կեդրոնացած բուռն զգացումի մը, որ ուղղակի իր հակառակորդը կ'ընէր այս չէրքէզի աղջիկը, հա՛րճը, «ճարիէ՛ն», ապարանքին մէջ անշուք ապրանքի պէս իբր նուէր ներմուծուած այդ արարա՛ծը։

Ազնուազարմ հէգ «հանըմը» վրդովուած իր սիրոյն ու արժանապատուութեանը մէջ միանգամայն, հիմա առարկայ դարձեր էր անուղղակի անարգանաց այս աղջկան, որ դիւական հաճոյք կը զգար իր զօրութիւնը փորձելով լքուած կնկան հանդէպ, հասկցնելով թէ՝ եթէ օրինական կինն էր անիկա, ինք Գամէրգայ միայն կ'իշխէր Պայրաքտարի սիրտին. կանանոցի բարբանջը — միակ զբաղումի հեշտասիրութիւնը ժողվեր էր ապարանքին մէջ — ամէն օր կ'արծարծէր Իգպալի սրտին խոցը. Գամէրգայ՝ միջոցը կը գտնէր վիրաւորիչ լուր մը հասցնելու անոր ականջին, հասկցնելու համար թէ որքան մեծ էր իր զօրութիւնը ու հակառակ արարողական երեւոյթներու՝ որքան անզօր էր ինք, Իգպալ։

Խեղճ «հանըմը», զոր արժանապատուութեան շատ բնական զգացում մը՝ կ'արգիլէր երկանը գանգատելէ, միմիայն ծերունի ներքինիի մը, զինք մեծցնող հաւատարիմ Մէրճանին կը բանար երբեմն իր սիրտը, արտասուալից կապոյտ աչքերը սեւեռելով դէպի երկինք ու վերյուշելով Ռուսճուքի կեանքը. ուր այնքա՛ն երջանիկ եղեր էր միշտ։

Իր վշտին անհունութեանը անձնատուր, կ'անիծէր ճոխութիւնները, փառքն ու պատիւները որոնցմէ շրջապատուած էր. եւ երեւակայութեամբը վայրկեան մը վերապրելով անցեալը՝ երբ իրը, միայն իրն էր փաշան, իր տէ՛րը, իր ամուսի՛նը, իր սիրակա՛նը.

— Ո՞ւր են, ո՛ւր, են կը բացագանչէր, այն երջանիկ օրերը։

(10) ՏԻՐԱՆ ՔԷԼԷԿԵԱՆ

ժէքաւոր առարկաներ կը գնէր եւ արտասահման կը փոխցնէր: Ուրիշ քսան ամբաստանեալներ, մեծ մասով նոյն կազմակերպութեան յաճախորդները, գանազան պատիժներու, տաժանակիր աշխատանքի կամ տուգանքի դատապարտուեցան: Քննութիւնը հաստատած է թէ շահագէտներուն եւ գաղտնի կազմակերպութեան միջեւ յարաբերութիւնները կը պահէին դեսպանատան պաշտօնեաները, իսկ մաքսանենգութիւնը կը կատարուէր դիւանագիտական պայուսակներու միջոցաւ:

1000 Չինացիներ ձերբակալուած

Չինական կառավարութիւնը բուռն բողոք մը ուղղեց գերման կառավարութեան միջոցաւ խորհրդային իշխանութեան, որ վերջերս հազար Չինացիներ ձերբակալած է, իբրեւ փոխ վրէժ: Չինաստան կը պահանջէ անմիջապէս ազատ արձակել կալանաւորները:

Միւս կողմէ, Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը տեղեկացնէ թէ չինական զօրքեր յարձակած են խորհրդային սահմանագլուխի պահականոցներուն վրայ, վեց ժամ կրակ տեղացնելով: Միեւնոյն ատեն Չինացիները կը ռմբակոծեն ռուսական ուրիշ գիրքեր:

Մակեդոնացիները կը գործեն

Սեպտ. 15ին, Սոֆիայի փողոցներուն մէջ սպաննուեցաւ սերպ լուսանկարիչ Աթանաս Սփասիչ: Երեք անծանօթներ դանակի 30 եւ հրացանի երկու հարուածներով գետին փռեցին լուսանկարիչը, որ ճանչցուած էր իբրեւ հակապուլկար եւ կը գործէր Ցարիպրոտի մէջ:

Միեւնոյն օրը, դարձեալ Սոֆիայի մէջ անծանօթներու կողմէ սպաննուեցաւ փաստաբան Անկէլ Միխայլով: Տուն վերադարձած ատեն, փաստաբանը գետին փռուեցաւ հրացանի գնդակով մը:

Երկու սպանութիւններն ալ կը վերագրուին Մակեդոնացիներուն:

Կարմիր բանակին վիճակը

Վերջերս տեղեկագիր մը ներկայացուեցաւ Ստալինի եւ միւս պոլշեւիկ վարիչներուն, Չեկայի մէկ գործիչին կողմէ: Այս տեղեկագրին համաձայն, կարմիր բանակը մեծապէս յառաջդիմած է վերջին հինգ տարիներու ընթացքին, զինուորները լաւ կը կերակրուին եւ հաճոյքով կը վիճաբանին քաղաքական խնդիրներու մասին, բայց եթէ պատերազմ ծագի Չինաստանի հետ, բանակը երկու հակամարտ ճակատներու պիտի բաժնուի, շնորհիւ քաղաքագիտական մարզանքներու: Արհեստագիտական տեսակէտով, կարմիր բանակը գերազանց է չինականէն, բայց բարոյապէս՝ շատ վար կը մնայ, համաձայն նոյն տեղեկագրին:

Լոնտոնի գիշերային ակումբները

Լոնտոնի ոստիկանական վերատեսուչին հրամանով, փակուեցան գիշերային ակումբները, որոնք արտաքին վայելչութեան տակ, պղտոր նպատակներու կը ծառայէին: Քառասուն օտար վարձակալներ արտաքսուեցան Անգլիայէն եւ իրենց շէնքերը վարձու տրուեցան վաճառականներու:

1000 տոլար հայ գրաշարի մը

Պոսթոնի թերթերէն մէկը վերջերս հանելուկի մրցում մը կազմակերպած էր, 12.000 տոլարի մրցանակներ տրամադրելով իր ընթերցողներուն: Հազար տոլարի պարգեւը շահած է հայ գրաշար մը, Արամ Շմաւոնեան, որ կանխիկ ստացած է այդ դրամը:

Ամերիկեան թերթը այս առթիւ հրատարակած է հայ գրաշարին լուսանկարը, «Ճէյմս Վակնէր» անունով: Ամերիկեան քաղաքացի դարձած ատեն, հայ երիտասարդը այսպէս փոխած է իր անունը...:

Պաղեստինի դէպքերուն առթիւ

Հակահրէական միջազգային դաշնակցութեան Փարիզի կեդրոնը ժողով մը կազմակերպած էր, առջի օր, Սալ Վակրամի մէջ: Ճառեր խօսեցան 8-10 ծանօթ անձեր: Յետոյ ժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց որով կը խնդրուի հոգատար իշխանութենէն՝ պատժել վերջին խռովութեանց պատասխանատուները, զսպել էֆէնտիներու գրգռիչ քաղաքականութիւնը եւ հաւասար աչքով նայիլ Հրեաներուն եւ Արաբներուն:

Խայտառակ մը ճնարած սուտը

Անցեալ օր յիշած էինք հրեայ հեռագրական գործակալութեան մէկ լուրը, որուն համաձայն Հայերը կ'ուզեն մովսիսական դառնալ: Համաձայն այդ լուրի բնագրին, որ մեր ձեռքն է, Հայերու մեծամասնութիւնը շաբաթապահ է, եւ «հայ ժողովուրդը իր փրկութիւնը կը տեսնէ Հրեաներու հետ միանալուն մէջ»:

Բայց, ուրկէ՞ ծնունդ առաւ այս այլանդակութիւնը:

Սուտին հնարիչն է ուսանող մը, Ժիրայր Պասմաճեան, որ Պուքրէշէն Ռոման քաղաքը երթալով, ինքզինքը ներկայացուցած է իբր «Հայ Ուսանողական Միութեան» նախագահ, եւ հրէական միթինկներու մէջ դասախօսութիւններ տալով, ըսած է նաեւ թէ «Հայերը հրեայ եղած են»:

Ռոմանի ոստիկանութիւնը կասկածելով, ձերբակալած է բախտախնդիրը իբրեւ համայնավար գործակալ եւ հսկողութեան տակ Պուքրէշ ղրկած:

Այս պարոնը Սիլիսթրէի եւ Եաշի մէջ ալ դրամաշորթութիւն ըրած է:

Հայկ. կերակուրներուն գովքը

«Պոստոն Հէրըլտ»ի աշխատակից մը այցելելով Պոսթոնի հայկական ճաշարաններէն մէկը, երկարօրէն կը նկարագրէ հայկական կերակուրները, զոր համեղ կը գտնէ:

Այս առթիւ նոյն թերթի օգոստոս 28ի թիւով լոյս տեսած գրութեան մէջ կը յիշուին «շիշ քէպապ»,«քայմաք», փիլաֆ, մածուն, «տօլմա» եւլն. կերակուրները:

Հայկ. ճաշարանին տէրը այս առթիւ թղթակցին զոված է նաեւ սխտորը եւ ըսած է թէ Ամերիկացիները հետզհետէ պ'ւոր վարժուին անոր ալ, որովհետեւ «սխտորը քոլերայի դէմ դեղ է» եւ ինք շատ կը գործածէ զայն:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

ՇՔԵՂ ԵՒ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանային վարչութեան կողմէ, եւ մասնակցութեամբ Փարիզի, շրջանի, արտասահմանի եւ Ֆրանսայի գաւառներու Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու, հայ մարզական միութիւններու, ինչպէս նաեւ դպրոցասէրի սանութիւններու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կըրլ սկաուտներուն եւ սկաուտներուն:

Նախագահութեամբ Եւրոպայի կաթող. պատուիրակ ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆԻ

Օրուան թագուհի՝ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 29 ՍԵՊՏ. 1929 ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2ԻՆ STADE PETIT-JEAN (PORTE DE PICPUS)

Ցիսուն հոգինոց ֆրանսական ֆանֆարի խումբ մը կը նուագէ հայկ. եւ եւրոպական եղանակներ

Գին՝ Ա. կարգ 20, Բ. կարգ 10, մուտք 5 ֆր.: Տոմսերը այժմէն կարելի է հայթայթել, Լիլա, Ֆլորիա, Պաթիսթ, Արամ, Արաքսեան, Քոզմոփոլ ճաշարաններէն, Պէլվիլի Արթինեան նպարավաճառատունէն, եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր մասնաճիւղերէն:

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Օթոպիւս՝ AY Կար տիւ Նորէն, AU Սէն Լազարէն, Թրամուէյ Րէփիւպլիքէն եւ իջնել Porte de Picpus. Մէթրօ՝ Daumesnil:

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ «PETIT JOURNAL»Ի ՍՐԱՀԸ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԸ

կազմակերպուած Եոզկատի եւ շրջականներու Հայր. միութեան կողմէ, այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն: Կը խօսի՝ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ:

Հայկ. եւ եւրոպական պարեր:

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Թրամուէյ թիւ 2 եւ 18 Լուվրէն, շոգեկառք՝ Սէն Լազարէն եւ իջնել Սէն Քլու, ուր առաջնորդներ կը սպասեն:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուան ժամը 9ին Café la Petite Sourceի սրահը, Métro Odéonի ճիշդ դէմը: Օրակարգ. Ա) ընթացիկ հարցեր ու ներկ. ժողովի գեկոյց: Բ) Դասախօսութիւն: Նիւթ «Հ. Յ. Դ. ԺԱ. ընդհ. ժողովի յայտագիրը:

Քաշան-Պանեէօյի Արծիւ խումբի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ընթերցուած շրջաբերականներու:

ԳԱՒԱՌ

Մարսէյլի Փուլվար Օտտօի Վռամեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մուրատ եւ Հրայր խումբերու ընկերները այս Կիրակի իրիկուն ժամը 6.30ին սովորական հաւաքատեղին:

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Լիոնի Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Դրադարանի սրահը: Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները: Կը խօսի՝ ընկ. Բարգէն:

Ֆոն տը Ճէրիւի ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 6ին Օթէլ տը Ֆրանսի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայանալ անդամատետրով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ Հայրենակց. միութեան Փարիզի առժամեայ վարչութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի եւ իր շրջանի բոլոր հայրենակիցները, ներկայ գտնուիլ խորհրդակցական ժողովի որ տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի ժամը 2.30ին Ֆլորիայի ճաշարանը:

ԱՐԲԱՌԻՏԻ Երտ. միութեան վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալ թիւերը՝ 202՝ փողկապ, 271՝ մէկ շիշ անուշահոտութիւն, 256՝ ինքնահոս գրիչ, 196՝ կնոջ ձեռքի պայուսակ, 115՝ այր մարդու ամառնային գլխարկ: Ստանալու համար դիմել Արտաշէս Ներսէսեանի, 30 Bld. Oddo, Marseille.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԻ եւ շրջանի Տիգրանակերտի Հայր. Միութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Գաֆաֆեան ընտանիքին եւ պարագաներուն (Հալէպ, Ամերիկա, Սւտան եւ Երուսաղէմ) Պ. ՎԱՀԱՆ ԳԱՖԱՖԵԱՆի զաւակին մահուան առթիւ որ տեղի ունեցաւ Օգոստոս 22ին Հալէպի մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Յաթասցի Զուարթ Մարգարեան կը փնտռէ Տէր եւ Տիկ. Մալեէժէգեաններ: Կը կարծուի թէ կը գտնուին Պոլիս կամ Զանկուլտաքի-Պաղնէ: M. Baravianի, 5 Rue Froid, St. Chamond, (Loire) France.

— Վանայ Նարեկայ գիւղացի Խաչօ Մարոեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Վանայ Բողոնիս գիւղացի Ստեփան, հօր անուն՝ Տէրմօ, եղբօր անուն Քէսօ: Պատերազմէն առաջ մեկնած է Ամերիկա: Իմացնել՝ Պ. Գոզոս Սարգեանի, 1bis Rouget de l'Isle. Choisy-le-Roi (Seine). France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռեմ քրոջս աղջիկը Էրզրումի Ջայկարա Թաղէն, Դաշեկ Վարդունին Թոռը Վարդունի Ապաշեան կամ Սարգիսեան, հօր անուն՝ Հաճիպապ, մօր անուն՝ Աղաւնի (ծնեալ Փափազեան): Զինադադարին սկիզբները կը գտնուէր Մէրտինի որբանոցը: Կը կարծուի թէ Յունաստան կամ Սուրիա փոխադրուած է ուրիշ որբուհիներու հետ: Իմացնել Յակոբ Փափազեանի, 3 Rue Thouin, Paris (5e):

Կը խնդրուի Սուրիահայ եւ Յունահայ թերթերէն արտատպել:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Cirque de Paris | Էջոլ Միլիթէր | ամենալաւն ու աժանը

Le Gérant: H. STÉPHAN

EMPIRE Միւզիք-Հոլ, 37 Av. Wagram

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100	200

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 21 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

21 Septembre 1929

Ե ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1065 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՅԱՆՈՒՆ ԳԵՐԱԿՇՌՈՒԹԵԱՆ

Ճառերը, վէճերն ու վիճաբանութիւնները կը շարունակուին չորս ճակատի վրայ, յանուն խաղաղութեան։

Իրականին մէջ յանուն գերակշռութեան, ուժի եւ տիրապետութեան։

Վերջին ձայնը կուգայ Ժընեւէն, ուր տաք ու պաղ հովեր կը փչեն քանի մը օրէ ի վեր։

Ինչպէս Սնօտըն՝ Լա Հէյի մէջ, Լորտ Սէսիլն ալ, թէեւ պահպանողական, ամուր դիրք մը բռնած է ի դիմաց Մեծն Բրիտանիոյ աշխատաւորական դահլիճին, պաշտպանելու համար տեսակէտ մը որ ջղագրգռութիւն կը պատճառէ միւսներուն։

Ինչպէս Սնօտըն վեր ի վայր ըրջեց չորս ամսուան աշխատանք մը, «թորփիլահարելով» Երնկի ծրագիրը, նոյնպէս լորտ Սէսիլ քանի տեղ չի դներ զինաթափութեան Նախապատրաստական Յանձնաժողովին աշխատանքները, եւ չնախատեսուած հարցեր կը յուզէ։

Եւ ինչպէս Լա Հէյի մէջ, Գերմանիա հաճոյքով կը դիտէր բացուած ճեղքը — քանի որ ինք պիտի ըլլար վճարողը — Ժընեւի մէջ ալ, գերմանական պատուիրակութիւնը մէկ մարդու պէս կանգնեցաւ անգլիական պատուիրակութեան կողքին։ Մինչեւ անգամ քայլ մըն ալ առաջ գնաց գլխաւոր պատուիրակը, կոմս Պէրնստորֆ։ «Զափը անցուց», ինչպէս կ'ըսեն փարիզի թերթերը, յիշելով անոր մէկ խօսքը.

«Նախապատրաստական յանձնաժողովը ուրիշ բան չըներ, եթէ ոչ փոխադարձ օժանդակութեան պայմանագիր մը կնքել զինաթափութեան դէմ»։

Ֆրանսական թերթերը չափազանցութեան տանելով լորտ Սէսիլի «Էլոյթը», նմանութիւն մը կը տեսնեն այսօրուան կացութեան եւ այն ժողովին միջեւ, երբ խորհրդային պատուիրակը, Լիտվինոֆ, կը ներկայացնէր իր հռչակաւոր ծրագիրը, ետեւէն քաշելով գերմանական պատուիրակը, միեւնոյն Պէրնստորֆը։

Հասկնալի են այս բոլորը։ Մեծն Բրիտանիոյ աշխատաւորական կառավարութիւնը արդէն հարթած է գետինը, նաւային սպառազինութեանց կրճատման մասին, համաձայնելով Մ. Նահանգներուն հետ։ Քանի մը մանրամասնութիւններ առկախ կը մնան, բայց վախ չկայ որ անոնք խանգարեն վերջնական համաձայնութիւնը։ Երկու անգլեւսաքսոն պետութիւնները այս համաձայնութեան հետ, միւս երեք ծովային պետութիւններուն պիտի ներկայացնեն առաջարկ մը՝ բոլորովին ջնջելու սուզանաւերը։

Այս արմատական առաջարկն ալ, ինքնին, կը խրտչեցնէ մասնաւորապէս Ֆրանսան եւ Իտալիան, որոնք սուզանաւը ազգու զէնք մը կը համարեն տկարներուն համար, հզօրներուն դէմ կռուելու պարագային։

Ջղագրգռութեան գլխաւոր պատճառը այն է որ, Մեծն Բրիտանիա չունենալով պարտաւորիչ զինուորութիւն, եւ մնալով ծովերու թագուհին, կ'ուզէ ցամաքի վրայ եւս տկարացնել բուն ցամաքային պետութիւնները։

Արդարեւ, Ֆրանսա եւ Իտալիա— նոյն իսկ Ճափոն— իրենց բանակին վրայ դրած են ամէն յոյս, եւ այս հիման վրայ յաջողեր էին բացառութիւն ընդունիլ տալ անցեալ ժողովներուն։ Մինչդեռ բրիտանական պատուիրակը մէկ մակարդակի վրայ կը դնէ բոլոր պետութիւնները եւ սպառազինութեանց տեսակէտները, կը պահանջէ զեղչել բանակներու ե՛ւ թիւը, ե՛ւ պաշտօնէութիւնը ե՛ւ մթերքը (ցամաքային, ծովային թէ օդային)։ Կ'առաջարկէ նաեւ զեղչել մարզանքի պայմանաժամը, կրճատել զինուորական խմտացոյցը եւլն.։ Եւ յետոյ, հաստատել միջազգային մարմին մը, որ հսկէ այս առթիւ կնքուելիք դաշնագրին գործադրութեան վրայ։

Գերմանիան՝ զրկուած բանակէ եւ նաւատորմէ, անշուշտ բան մը չի կորսնցներ, եթէ ընդունուի այս բանաձեւը։ Ընդհակառակն, շատ ուրախ պիտի ըլլայ, եթէ քուէարկուի նոյն իսկ Լիտվինոֆի ցնորական ծրագիրը, որ կը ջնջէ ամէն բան,— զինուոր, մարտանաւ, օդանաւ, զօրանոց, մարզանք, հրացան, թնդանօթ, ռազմանիւթ եւ զինարան։ Վերջապէս ինչ որ կապ ունի զինուորութեան եւ պատերազմի հետ։

Իսկ միւսներուն համար, ընդունիլ Լորտ Սէսիլի բանաձեւը, կը նշանակէ անգամ մը եւս ենթարկուիլ բրիտանական գերակշռութեան։ Մանաւանդ Ֆրանսան չափազանց տհաճութեամբ կը դիտէ այս հեռապատկերը, Լա Հէյի պարտութենէն անմիջապէս յետոյ։

Կարելի չէ բոլորովին ժխտել որ, հանրային կարծիքի եւ ընկերային ալեկոծումներու ճնշումին տակ, ջանքեր կը թափուին խաղաղութիւնը ամրապնդելու եւ պատերազմները կանխելու։

Բայց, միեւնոյն ատեն, այդ ջանքերու ընթացքին իսկ, ծրկապարանոց կը պարզուի ազդեցութեան պայքարը։ Եւ նորէն Ֆրանսան է մեծագոյն մտահոգը, իր դիմացն ունենալով Մեծն Բրիտանիան, միշտ իշխելու կամեցողութեամբ, եւ պարտուած այլ ամրակուռ Գերմանիան, 70 միլիոն բնակչութեամբ եւ յարաճուն զարգացումով։ Իսկ Ամերիկան, որ «չի ուզում պղտորել», արդէն կ'իշխէ իր տոլարներով, որոնց տակոսն իսկ դժուար թէ կարենայ վճարել յաղթական Ֆրանսան, եթէ առաւ մը Գերմանիա դադրեցնէ հատուցումները։

Այո՛, խաղաղութիւն, հզօրին բոլոր իրաւունքները անվնաս պահելու պայմանով...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵԼԻ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր կը պատմէ (13 սեպտ.).

— «Հնչակեաններու բիւրիցս պառակտուած «կուսակցութիւն»ը անգամ մը եւս պառակտուած է, վերջին պատգամաւորական ժողովի որոշումներուն առիթով։ Հին ու ծանօթ պատմութիւն, որ շուրջ 35 տարիներու աղտոտ ու ալլարոտ անցեալ մը ունի։ Ասկէ 33 տարիներ առաջ ըսուած քառերն են կարծես, որ կը լսենք այսօր։ *«Հեռո՛ւ մնացէք այս սուտ արարածներէն, հեռո՛ւ»*,— կը գրէին հնչակեան երկու կեդրոններէն դուրս Հնչակեանները նազարբէկեաններու եւ ջօպանեաններու ծաւցէին։ *Երկու հընչակեան կեդրոններու մեղքերը ու զեղծումները անհամա՛ր քաղաքականն են և բռնած ընթացքնին այն աստիճան անարգելի ու անսկզբունք...»*, — հատուած մը միայն— ու մե՛րմ հատուածներէն— խմորատիպ թռուցիկէ մը, որ յանուն բողոքող հնչակեաններու լոյս տեսած է փարիզի մէջ, ասկէ 33 տարիներ առաջ, 1897 մայիս 7ին։ Բաղդատեցէք այս տողերը Ս. Դ. Հնչակեան «կուսակցութեան» Զահլէի մասնաճիւղի շրջաբերականին հետ։

Եւ քառասուն տարիներու ընթացքին գլխէ եսրմակ էջ չկա՛յ այս պառակտուած *թայ-ֆաներուն* համար։ Մէկուն «ճերմակ»ը միշտ միւսը կը սեւցնէ, սեւ գիծ մը քաշելով ոչ միայն «կուսակցութեան», այլ եւ հայութեան ճակտին։ 1907ին, Պաքուի մէջ, օր մը, վիճաբանական ժողովի մը ընթացքին, անծանօթ մը խօսք կը խնդրէ՝ Նահատակ Յար. Ճաթըլկեանին ընդդիմախօսելու համար.

— *Ո՞ր կուսակցութեան կը պատկանիք, պարո՛ն*,—կը հարցնէ Ճաթըլկեանը։

— *Հնչակեան։*

— *Ձեզմէ մէկ խումբը՝ գաղափարական ու գործարար կ'անուանէ միւսը, իսկ աս ալ՝ գործարար, սեւագործ ու դող կ'անուանէ առաջինը,— այս երկու խմբերէն ո՞ր մէկուն կը պատկանիք դուք...։*

Ա՛յս կ'ըլլայ Ճաթըլկեանի երկրորդ հարցումը, որմէ շանթահար, ընդդիմախօսը այլեւս կը սկսի անըմբռնելի բառեր թոթովել։

Պէյրութի մեր թղթակիցը օգոստոս 5 գրութեամբ (տես «Յուսաբեր» Թ. 111) կը գրէր.— *«Անցեալ շաբթու մէջ Պէյրութի ոստիկանութիւնը երեւան հանեց հայ գողերու ընկերութիւն մը, կազմուած բացառապէս հնչակեաններէ։*

«1922ին հնչակեանները գոյութիւն մը ըրին՝ բանալով խոշոր դրամարկղ մը։ Անցեալ ամիս Քաթուլեան խումբը (ամբողջութեամբ հնչակեան) ուրիշ դրամարկղ մը բացաւ եւ մեծ սակցի մը մատնութեամբ բանտ դրուեցաւ։ Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը ասկէ երկու շաբաթ առաջ 3էն 6 տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցաւ. Հնչակեա՛ Պետրոսը, որ պատուհաս մը դարձած էր վրանաքաղաքին մէջ, իր մեղսակիցներով միասին ձերբակալուած է ոստիկանութեան կողմէ։ Ըստ ոստիկանական յայտարարութեանց, գողերու այս կազմակերպութիւնը մասնաճիւղեր ունի եղեր նաեւ Զահլէի, Թրիփոլիի, Ճիւնիի եւ Սայտայի մէջ»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ ՅԵՏՈՅ՝ ՄԻՋԱԳԵՏՔ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ որոշ տրամադրութիւն կայ Միջագետքի եւս անկախութիւն տալու, այնպէս ինչպէս Եգիպտոսի։ Կառավարութիւնը որոշած է հեռաւիլ հանգուցեալ մարզպան Սըր Կիլպըրթ Քլէյթընի խորհուրդին եւ առաջարկել որ Միջագետքը Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ ընդունուի 1932ին։ Այս որոշումը մեծ փոփոխութիւն յառաջ բերաւ Իրաքի մէջ եւ տասը տարիէ ի վեր առաջին անգամ է որ բրիտանական կառավարութիւն մը այսքան ժողովրդական կը դառնայ։

Կառավարութեան զեկոյցը կ'ըսէ.— 1. Մեծն Բրիտանիա պատրաստ է ուժ տալու, որպէսզի Միջագետքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ ընդունուի 1932ին։— 2. Մեծն Բրիտանիա Ա. Դ. Խորհուրդին յառաջիկայ նստաշրջանին պիտի հաղորդէ թէ որոշած է չշարունակել 1927ի դաշնագրին գործադրութիւնը (որ կը կաշկանդէր Իրաքը) 3. Մեծն Բրիտանիա Ա. Դ. Խորհուրդի 1930 յունուարի նիստին պիտի տեղեկացնէ թէ, համաձայն 1926ի դաշնագրին Գ. յօդուածին, պիտի յանձնարարէ որ Իրաքը ընդունուի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ, որովհետեւ անհրաժեշտ է դաշնագիր մը կնքել 1932էն առաջ, ճշդելու համար Անգլիոյ եւ Միջագետքի յարաբերութիւնները, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցութենէն առաջ, անյապաղ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, նախագիծ մը պատրաստելու, անգլեւեգիպտական նոր համաձայնութեան հիման վրայ։

Այս զեկոյցին հրատարակութենէն անմիջապէս յետոյ, նոր դահլիճ մը կազմուեցաւ Պաղտատի մէջ, վարչապետութեամբ Սըր Ապտիւլ Սատունի, որ նոյն ատեն արտաքին նախարարն է։ Նոր վարչապետը ճառի մը մէջ շեշտեց թէ անգլեւիրաքեան նոր դաշնագիրը յարենմանը պիտի ըլլայ անգլեւեգիպտականին, շնորհաւորեց անգլիական կառավարութեան լայնամտութիւնը եւ աւելցուց.— Իմ պաշտօնակիցներս եւ ես համոզուած ենք թէ նոր առաջարկը մասամբ կը գոհացնէ Իրաքի ազգային բաղձանքները եւ թէ յառաջիկային միայն բացարձակ անկախութիւնը պիտի ընդունինք։

Պապը եւ Մուսոլինի կը կռուին

Լաթերանի համաձայնութեան մելանը չցամքած, անընդհատ վէճեր կը ծագին երկու վեհապետներուն, Պապին եւ Մուսոլինիի միջեւ։

Բաւական սուր հանգամանք առած է վերջին վէճը, որ պարզապէս ազդեցութեան պայքար է։

Պապը իր ներկայութեան ընդունելով «Կաթոլիկ ընկերակցութեան» պատկանող 300 ուսուցիչներ, նորէն կրկնեց թէ կաթոլիկ երիտասարդներն ու դաստիարակները կը լրտեսուին ու կը հետապնդուին։ Պատուիրեց ուսուցիչներուն որ ամուր մնան իրենց հաւատքին եւ կարգապահութեան մէջ եւ չվախնան այն «պաղտնի դիտողներէն» որոնք սպրդած են իրենց մէջ։ Մանրամասնելով իր մեղադրանքները, Պապը յայտնեց թէ Իտալիոյ երիտասարդ կաթոլիկները խորհրդաւոր խոչընդոտներու կը հանդիպին, գործ գտնելու կամ իրենց պաշտօնին մէջ յառաջանալու համար։ Եւ այս արգելքները վերագրեց Ֆաշիստներու ընդդիմութեան։ Միեւնոյն ատեն պարսաւեց Մուսոլինիի այն յայտարարութիւնը թէ քահանաները եռանդով կը գործակցին քաղաքական իշխանութեանց։

Պապին այս դառնութիւնը շատ կը նմանի անցեալ տարուան սրտնեղութեան, երբ Մուսոլինի լուծեց կաթոլիկ արիներու կազմակերպութիւնները։

Անշուշտ Ֆաշիստ մամուլը անպատասխանի չի ձգեր Վատիկանի այս յարձակումները։ Թերթ մը խափանուած է արդէն, շատ բուռն պատասխան մը գրած ըլլալուն համար։ «Ճօրնալէ տ'Իտալիա» իր կարգին կ'ազդարարէ Պապին որ քիչ մը խոհեմ ըլլայ, քաղաքական խնդիրներու մասին խօսած ատեն։ «Կաթոլիկ ընկերակցութիւնը» գերազանցապէս քաղաքական կազմակերպութիւն է եւ երբ այդ՝ Ֆաշիստ կառավարութիւնը կատարեալ իրաւունք ունի հսկողութեան տակ պահելու զայն։ Այս ազդարարութենէն յետոյ, իտալական թերթը կը սպառնայ հետաքրքրական պատմութիւններ հրատարակել Հռոմի քահանաներուն և վանականներուն անբարոյական կենցաղի մասին... Յետոյ կ'ամբաստանէ «Կաթոլիկ ընկերակցութիւնը» թէ պատճառ եղած է երկու դրամատուններու սնանկութեան։

Եզրակացութիւն — Պապը պէտք է խելօք մնայ, եւ տեղի չտայ նեղացուցիչ փոխարինութեանց...

Նոր վախեր Արաբիոյ մէջ

Երուսաղէմէն Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, ծանրակշիռ դէպքեր կը նախատեսուին Արաբիոյ մէջ։ Կ'ըսուի թէ Իպն Սուուտ, թագաւոր Հիճազի և սուլթան Նէճտի, կը պատրաստուի քալել շէյխ Ֆէյզալ էտ Տովիշի վրայ որ Վէհապիներու պետն է եւ ապստամբած է իրեն դէմ։ Շէյխը երբեմն Իպն Սուուտի թունդ հետեւորդն էր եւ 1924ին օգնեց անոր Մէքքէի, եւ տարի մը յետոյ՝ Մէտինէի գրաւման ատեն։ Իրաքի բրի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԱՅ ՀՐԵԱՆԵՐ

Անցեալ օր կը գրէինք թէ Արարատ-Սիոն անուն ընկերութիւն մը մտադրած է Հայերը ձուլել հրէութեան մէջ։

Լուրը տուող ռուսական «Վազրոժտ» թերթը (լո՞յս, արշալո՞յս, վերջալոյս թարգմանողներ ալ գտնուեցան) կը գրէ թէ միութիւնը իր գաղափարները պաշտպանող թերթ մըն ալ ունի փարիզի մէջ, «Ապագայ»։

Գիտէինք թէ քանի մը տարիներ առաջ, փարիզի մէջ կազմուած է նման ընկերակցութիւն մը, որուն նպատակը այնքան ալ յստակ չէր, ինչպէս պէտք է ըլլայ ամէն կազմակերպութիւն որ ռամկավար ծագում ունի։ Որովհետեւ, մի զարմանաք, ռամկավար կուսակցութիւնը, որուն կազմութեան նպատակներէն յայտնի է միմիայն Դաշնակցութեան դէմ պայքարի իր բնաքանը, նախ իր շուրջ կը հաւաքէ մարդեր, որոնց էութիւնը չի դիմանար արեւու լոյսին ու զանոնք կը դնէ գլուխը գործերու, որոնք մութի մէջ կը կատարուին։

Այսպէս է որ, իր ատամնաբոյժ անդամներէն մէկը անցած է Արարատ-Սիոնի հիմնադիրներու ցանկին մէջ։

Այս կերպով երեւան կ'ելլէ նաեւ ռամկավարներու երկրորդ նպատակը,— Հայը Հրեայ դարձնել...

Փաստերը չէ որ կը պակսին.—

Նախ, իրենց բոլոր թերթերուն բռնած ընթացքը ամէն խնդրի առթիւ որ հայկական շիլը կը ցնցէ։ Պարզապէս կը ծառայեն հայութիւնը գաննցնելու ինքզինքէն.

Երկրո՛րդ։ Նկատեցէք թէ ի՞նչ տարրերէ բաղկացած են առհասարակ,—աչէրչիններ, վաշխառուներ եւ պղտոր ջուրի մարդեր։ Գործեր որոնք մանաւանդ կը պահանջեն հրէական յատկութիւններ։ Ասով ըսել չենք ուզեր թէ Հրեաները վատ մարդեր են։ Այլ թէ կան յատկութիւններ որոնք տրուած են միայն Հրեաներու եւ կարգ մը Հայերու...

Եւ այս կարգի Հայեր են անշուշտ որ գործի լծուած են ազգասիրաբար եւ ազգին փրկութիւնը կը փնտռեն հրէութեան մէջ։

Բայց որո՞ւ կը սպասեն օրինակը տալու համար։ Չէ՞ որ իրենց յատկութիւններով, արդէն նախասահմանուած Հրեաներ են։

Այս կերպով, եթէ չյաջողին ազգը քաշել իրենց ետեւէն, գոնէ զայն փրկած կ'ըլլան անտանելի պատուհասներէն որ են։

Ասով անշուշտ, ըսել չենք ուզեր թէ հրէութիւնը լայնտաբղէտ հաւաքածոյ մըն է մարդկային թափթփուքներու։

Այլ իւրաքանչիւրին— անոնց որ սխալի մը հետեւանքով ինկած են հայութեան մէջ,— ցոյց կուտանք իրենց բուն սեղը։

ԽԱՐՏՈՅ

ԱՆԲՈՒԺԸ ՅԱՄՔԵՑԱՒ

Խորհրդային թերթերը կը ծանուցանեն թէ որոշուած է ջնջել Պելժիոյ համայնավար կուսակցութեան սահմանուած վարկը, որովհետեւ այդ մասնաճիւղը բաւական գործունէութիւն չէր ցուցներ։

Զարմանալի է որ Պելժիոյ բոլշեւիկները օրինակ չեն առներ գոնէ հայ կարմիր կտուցներէն...

ՀՌՈԴՈՍԻ մէջ երեւան հանուեցան 18 գերեզմաննե՛ր, 143 անօթներով, որոնց քանը հնագիտական մեծ արժէք ունին։

ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՍՏԻՔՆԵՐ

Անդրկովկասեան բովանդակ մամուլը զբաղուած է Ազրբէջանի համայնավար կազմակերպութեան խնդրով։ Բագւի, Թիֆլիսի եւ Երեւանի թերթերը լեցուն են նորանոր մերկացումներով, կոչերով ու բանաձեւերով։

Անամպ երկնքից չէ, որ կայծակ է ժայթքել՝ անակնկալի մատնելով համայնավար կուսակցութիւնը։ Աւելորդ իրարանցում։ Համայնավար կուսակցութիւնների կեանքում ազրբէջանեան կազմակերպութեան այլասերումն ու անկումը բնաւ նորութիւն չէ եւ այս մէկն էլ կազմում է բնական օղակն այն տեղատուութեան, որին տարիներից ի վեր ենթակայ է համայնավար շարժումը թէ՛ խորհրդային երկրներում եւ թէ արտասահմանում։ Այս բանում համոզուելու համար, բաւական է հետեւել ներկուսակցական վէճերին ու պայքարին եւ «ինքնաքննադատութեան» երեւան հանած այլանդակութիւններին։ Կազմակերպութեան այլասերման տեսակէտից վատթար վիճակում է Լէնինգրադի շրջանը, որը համարւում է Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան յառաջապահը։

Սակայն, մեզ հետաքրքրողը այս երեւոյթը չէ, քանի որ, ինչպէս նախորդ յօդուածում պարզեցինք («Յառաջ», 11 սեպտ.), Ազրբէջանի կազմակերպութեան մէջ տեղի ունեցող դէպքերը ունին նաեւ մէկ ուրիշ աստառ, որ աւելի քան կարեւոր է Հայերիս համար։ Կասկածից դուրս է, որ մուսաւաթականներից աւելի ճարպիկները, հագած համայնավար մորթ, տարիների ընթացքում հետապնդել են ազգային քաղաքականութիւն եւ ձեռքի տակից հող պատրաստել համաթրքական մէկ ընդհանուր պետութիւն ստեղծելու գաղափարն իրականացնելու համար։ Պարզ է, որ այս մասին խորհրդային մամուլը բացէ ի բաց չի արտայայտւում։ Բայց բաւական է ուշադրութեամբ կարդալ Ազրբէջանի համայնավարներին դատապարտող զեկուցումներն ու բանաձեւերը, որպէսզի մեր այս ենթադրութիւնը միտումնաւոր չհամարուի։

Այսպէս, օրինակ, մէկ զեկուցումից պարզւում է, որ Ղազախի, Լէնքօրանի, Սալեանի եւ Ղարաբաղի գաւառների խորհրդային ապարատը գտնւել է հակայեղափոխական կուսակցութիւնների անդամների ձեռքը, այսինքն՝ մուսաւաթականների։ Վերստուգիչ Յանձնաժողովի բանաձեւի մէջ ասուած է, թէ՛ «առանձին նացիոնալիստական խմբերի վերածնման փորձեր են եղել»։ Իսկ Անդրկովկ. Երկրային կոմիտէն իր կոչում յորդորում է ուժեղ պայքար մղել մուսաւաթականների եւ իթթիհատականների դէմ։ Դեռ աւելին. այս կոչից պարզւում է, որ «Ազրբէջանի կոմկուսի նախկին ղեկավարութիւնը դիմադրութիւն կազմակերպեց, որը վերածւեց պայքարի, ընդդէմ անդրերկրային կոմիտէի» եւ նոյնիսկ չի ենթարկւել Մոսկուայի որոշումներին։

Յայտնի փաստ է, որ Անդրկովկասի կուսակցական եւ պետական ղեկավարութիւնը գտնւում է Վրացիների ձեռքին, որոնք, առանց քաշւելու, շեշտուած վրացական քաղաքականութիւն են վարում։ Վրաց համայնավարների ազգայնականութեան դէմ է, որ երկար ժամանակ պայքարում է ազրբէջանեան կարմիր մուսաւաթական-իթթիհատական ազգայնականութիւնը՝ «տեղ տեղ ազգային հարցերում խնդամթիւրելով դասակարգային գիծը» (Խորհրդ. Հայաստան. 15 և 20 օգոստոսի)։

Երբ Ազրբէջանի կուսակցական եւ պետական մեքենան վերից վար լեցուն է մուսաւաթական-իթթիհատական տարրերով, որոնք ազգային հարցերում «խնդամթիւրուած» ըմբռնում ունին, մեզ համար արդէն անվիճելի է, որ այդպիսի կացութիւն վերջ ի վերջոյ Ազրբէջանին ծունկի է բերելու Անգորայի դրանը։ Թէ ինչպիսի վտանգ է ներկայացնում այդ ընթացքը Հայաստանի համար, նոյնպէս որեւէ վէճ չի վերցնում։ Մանաւանդ, երբ Վրացիներն էլ իրենց ազգային գիծն են տանում։ Եւ այն չափով, որ նոյնիսկ բողոքել են հայ երիտասարդ համայնավարները (Խորհրդ. Հայաստան, 29 մայիս)։

Միայն հայ համայնավարներն են, որ աշխատում են Անդրկովկասեան ազգայնական ծովի մէջ Հայաստանը պահպանել որպէս «լէնինեան» մէկ կղզի։ Թէ ինչպիսի Փանջունիներ են մեր երկրի այսօրւայ ղեկավարները, այդ շատ յստակ կերպով երեւում է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան քարտուղար Աղասի Խանջեանի ճառից, որն արտասանել է Վրաստանի կոմկուսի 6րդ. համագումարում։ Խանջեանը, որ մանկական միամտութեամբ միշտ ճգնում է իրեն ղեկավարի դերում ցոյց տալ, վերոյիշեալ համագումարում հայ ժողովրդի անունից յանդգնում է հետեւեալ յայտարարութիւններն անել.

— «Պատուաստելով ազգայնական տրամադրութիւններ, մեր թշնամիներն ուզում են արգելք հանդիսանալ մեր սոցիալիստական յաղթող յառաջխաղացմանը։ Դաշնակների ագիտացիայի սիրած մօտիւը եւ ամենահասարակ զէնքը Հայաստանի կոմկուսի դէմ հանդիսանում է, նրանց կարծիքով, ազգային փոխյարաբերութիւնների հարցը Անդրկովկասում։ Ամենից աւելի նրանք բղաւում են այսպէս կոչուած սահմանների հարցի մասին։ Նրանք ասում են իբր, Հայաստանը զրկուած է այդ հարցում։ Ընկերներ, մենք յայտարարում ենք ի լուր ամէնքի, որ մեզանում Անդրկովկասի Սոցիալիստական Ֆէդէրացիայի մէջ ոչ մի վէճ չկայ սահմանների մասին։ Դաշնակների սիրած երկրորդ փաստարկումը մեր կուսակցութեան դէմ ազգային դժգոհութիւնը, ազգային հակամարտութիւնն է, որ իբրեւ թէ գոյութիւն ունի Անդրկովկասում։ Ընկերներ, արժէ՞ արդեօք ժամանակ կորցնել՝ հերքելու այդ հրէշային բամբասանքը, քանի որ այսօր Անդրկովկասում մենք ունենք ազգային համակեցութեան այնպիսի ձեւեր, որոնք գոյութիւն չեն ունեցել համաշխարհային պատմութեան ամբողջ ընթացքում»...

Մեր թոթովախօս երեխայի երեւակայութիւնը չի սահմանափակւում Անդրկովկասով եւ նա սլանում է դէպի համաշխարհային պատմութեան ծալքերը։ Ինչպէս երեւում է, չափից աւելի ոգեւորութիւնը մի պահ մոռացութեան է տալիս մի շարք փաստեր։ Եթէ Անդրկովկասում ազգային հաւասարութիւն է իշխում, ապա ինչո՞վ բացատրել այն դժգոհութիւնը, որն առաջ եկաւ սահմանային եւ տնտեսական խնդիրների շուրջ հայ համայնավարների մէջ և այդ պատճառով էլ նախկին ղեկավարութիւնը մեղադրւեց ազգայնական թեքման մէջ՝ աքսորւելով Ռուսաստան։ Եթէ «պատմութեան մէջ չտեսնուած» ազգային համակեցութիւն է տիրում, ինչո՞ւ են երիտասարդ հայ համայնավարները բողոքում վրաց ազգային գերակայութեան դէմ։ Եւ վերջապէս, եթէ գոյութիւն չունի ազգային ներհակութիւն, ուրեմն ի՞նչ անուն տալ ազրբէջանեան խայտառակութիւններին։

«Երբ Դաշնակները նոր լուրեր են տարածում այն մասին, բարբանջում է Խանջեանը, երբ Հայերը Անդրկովկասում հարստահարւում են, նրանք չփաթթում են հայ կապիտալիստներին ու չարչիներին ամբողջ հայ ժողովրդի հետ» («Խորհրդ. Հայաստան» թ. 151, ...

Ուրեմն, իրօք որ Հայերի դէմ հալածանք գոյութիւն ունի, միայն թէ ուղղուած «կապիտալիստների դէմ» ինչ թշուառական։ Այս ձեւի բացատրութիւններ տալ երեւոյթներին՝ ոչ թէ միամտութիւն, այլ ուղղակի յիմարութիւն է։ Սակայն, ով ճանաչում է Հայաստանի օրւայ «ղեկավար» Խանջեանին, աւելին պահանջելու իրաւունքը չունի։

Ուղղակի զզւանք է պատճառում այն քծնական ու շողոքորթ ոճը, որ գործ է ածում Հայաստանի ներկայացուցիչը վրացական համագումարում։ Վրաց համայնավարների գովքն անելով, Խանջեանը յայտարարում է, որ Հայաստանի կուսակցութիւնը պատրաստ է միշտ իր «դասն» առնել վրացի ընկերներից եւ հետեւել նրանց օրինակին...

Ոչ թէ հետեւել, այլ ենթարկւել, ինչպէս որ եղած է միշտ։ Մեծաւորների ու հզօրների ոտքերի տակ պէտք է քարշ գալ՝ աթոռներ պահպանելու համար։ Ահա թէ ինչու է հաւատարմութեան հաւաստիքներով Խանջեանը ներկայացել փոխարքայի պալատը։

ԱՇՈՏ ԱՐՇՐՈՒՆԻ

ՀԱՄԱԹՐՔԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

ՌԱԻՖ ՓԱՇԱԶԱՏԷ ՄԷՀՄԷՏ ՖՈՒԱՏ ՊԷՅ

Ռաիֆ փաշա զատէ Մէհմէտ Ֆուատ Ռաիֆ Ֆուատ պէյ.— Այս շրջանին համաթրքական շարժման լծուողներէն մէկն ալ է Ռաիֆ փաշա զատէ Մէհմէտ Ֆուատ պէյ։ Ծնած է Պոլիս 1872ին։ Զաւակն է քէօսէ Ռաիֆ փաշայի, Աբտիւլ Համիտի վէզիրներէն, որ բազմաթիւ նախարարութեանց մէջ ծառայած է ուղղամտութեամբ։ Կալաթա-Սէրայի լիսէի 4րդ կարգը աւարտելէ յետոյ, ուսումը կատարելագործած է Գերմանիոյ մէջ, ուսկից 1893ին Պոլիս դարձաւ, փրուսիական բանակի թնդանօթաձիգ սպայակոյտ աստիճանով եւ օսմանեան բանակին մէջ մտաւ իբրեւ հարիւրապետ։ Հայրենիքէն երկար ատեն հեռու մնալով, մայրենի լեզուն քիչ մը՝ մոռցած էր, սակայն ատոր փոխարէն սորված էր որ օսմաներէն լեզուէն զատ տհագին Թրքութիւն մը կայ։

15 տարեկանին երբ դեռ դպրոցին մէջ միջնակարգ վարժարանի աշակերտ էր, գրավաճառի մը փեղկին մէջ տեսնելով կը գնէ Վամպէրիի գիրքը, որուն մէջէն կը սորվի չաղթայերէնէ հաւաքուած առածներ եւ արձակ կտորները, ու այդ գիրքին շնորհիւ կը հասկնայ նաեւ դպրոցին մէջ սորված Թուրքեստան, Պուխարա, Սմըրղանտ եւ այլն աշխարհագրական անուններու իմաստն ու ոգին, կը ծանօթանայ այդ երկիրներուն մէջ ապրող Թուրքերու լեզուին, կենցաղին եւ քաղաքական վիճակին։ Օսմանցի Թուրք փաշային որդին, ռահվիրական ազգասիրութեամբ, կը զայրանայ այդ տեղերու ռուսական իշխանութեան տակ գտնուելուն, ու իր ազգակիցները փրկելու բաղձանքը երիտասարդ Ֆուատ պէյի հոգիին մէջ աղուոր զգացումներ կ'արթնցնէ։ Ինքն գրած անձնական մէկ նամակին մէջ կ'ըսէ թէ այս դէպքը մեծ ազդեցութիւն ունեցած է զինքը գիտնականութեան մղելու մէջ։

Ռաիֆ փաշա զատէ երբ Պոլիս դարձաւ, իբրեւ ազգային գրականութիւն իրեն ներկայացուցին Նամըք Քէմալի եւ Աբտիւլ-Հագգ Համիտ պէյի գործերը։ Երիտասարդ ըսաւ, որ գրականութեան ճաշակը ստացած էր գերման գրականութենէն եւ քիչ շատ զբաղած էր Թուրքերէն բանասիրութեամբ օսմանցիներու այս վերջին դասական գրականութեան մէջ չկրցաւ գտնել իր փնտռածը։ Վերադարձէն տարի մը վերջ՝ 1894ին ծանօթացաւ Նէճիպ Ասըմ հետ, որ այն ատեն Հարպիյէի մէջ Ֆրանսերէնի ուսուցիչ էր. 1895ին ալ ճանչցաւ Վէլէտ Չէլէպի Իզպուտակ, այդ օրերուն տեսնուեցաւ Մէհմէտ Էմին պէյի — մեր ազգային բանաստեղծ Էմին պէյի հետ— գրասենեակի պետ մաքսային վարչութեան, որուն վերատեսուչն էր իր հայրը։ Էմին պէյի հետ իր յարաբերութեանց մասին Ֆուատ պէյ կ'ըսէ «Առաջին տեսակցութեան իսկ, մեր նպատակներու համանմանութեան պատճառով, իրարու տաքցած էինք։ Իր առաջին Թուրքերէն ոտանաւորները այն ատեն մահիկ ըրած եւ սիրած էի, յայտնելով իրեն որ շատ գեղեցիկ ճամբայ մը կը բանայ եւ թէ առաջին «Թուրք բանաստեղծը» պիտի համարուի»։

Ռաիֆ Ֆուատ պէյ շատ լաւ գիտէր գերմաներէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուները եւ Թըրքագիտութեան մասին այդ լեզուներով բազմաթիւ երկեր կարդացած եւ ուսումնասիրած էր, սակայն մինչեւ Սահմանադրութեան շրջանը որեւէ գործ չհրատարակեց։ Ընկերներուն հետ գաղափարի փոխանակութիւններ ընելով, կ'աշխատէր իր ծանօթութիւնները բացատրել, միտքերն ու տեսութիւնները պարզել։ Այդ օրերէն սկսեալ, իր հիմնական միտքերէն մէկն էր Թուրք լեզուն կարելի եղածին չափ ազատագրել օտար բառերէ, ասութիւններէ եւ բացատրութիւններէ։ Ֆուատ պէյ կատարելապէս համոզուած էր թէ Թրքական արմատներէ կարելի է բազմաթիւ բառեր եւ ասութիւններ ստեղծել։ Այս ձեւով ծնած Թուրքերէն նոր բառերով եւ կամ մոռցուած հին Թուրքերէն բառերը կենդանացնելով, կարելի պիտի ըլլայ Թուրք լեզուն աւելի ճիշդը Թուրքերէնի արեւմտեան բարբառը ձերբազատել օտար բառերէ։ Եթէ արեւմտեան Թուրքերէնը նպատակին չյաջողէր, դիմում կ'ըլլայ ուրիշ Թուրք բարբառներու օգնութեան։

Այս հիմնական միտքը, այսինքն Թուրքերէնի բիւրեղացումը, որ եղքէն շատ վիճաբանութիւններու դուռ բացաւ, ամէնէն յստակ կերպով հրապարակ նետողն եղած է Ռաիֆ Ֆուատ պէյ։

Այն օրէն ի վեր որ Ֆուատ պէյը ճանչցայ, միշտ համամիտ եղած է Թուրքերէնը լատիներէն տառերով գրելու։

Ֆուատ պէյի համաթրքական շարժման մէջ գործօն դերը կը սկսի Սահմանադրութեան շրջանէն։

Նէճիպ պէյ.— Նէճիպ պէյի բարեկամներէն իմացած եմ որ յիշեալը ուժգնօրէն կապուած է համաթրքականութեան իտէալին եւ մանաւորապէս լրջօրէն աշխատած է լեզուական ասպարէզին մէջ։ Սակայն Նէճիպ պէյի Պոլսէն հեռու խոնարհ կեանք մը վարելը արգելք եղաւ իր կեանքին, գործունէութեան եւ աշխատութեանց մասին որոշ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ քաղելու։ Իրմէ խնդրած էի կենսագրութիւնն ու երկերը։ Չափազանց հեզ ըլլալուն այս խնդրանքիս հետեւանք չտուաւ։ Նէճիպ պէյի բարեկամներէն կը խնդրուի իր կենսագրութիւնն ու գործերուն մասին փաստաթուղթեր եւ տեղեկութիւններ ղրկել մեզ։

* **

Թուրքեւիւնլէն պատերազմը. — Համաթրքականութիւնը բանաստեղծութեան եւ գրականութեան մէջ։ Վերեւ յիշուած անձերը, որոնք 80ական եւ 90ական թուականներուն ծանօթ էին իրենց համաթրքականութիւնով գրեթէ բոլորն ալ պատմական, լեզուական, մէկ խօսքով գիտական ասպարէզներուն մէջ աշխատողներն էին։ Ասոնցմէ զատ, համաթրքականութիւնը բանաստեղծութեան եւ գրականութեան մարզին մէջ որոշ ու բացորոշ կերպով մըտցնող երկու կարեւոր դէմքեր ալ կան, որոնք այդ թուականներուն աչքի զարկած են։ Ասոնք են՝ արձակագիր Ահմէտ Հիքմէթ պէյ, եւ բանաստեղծ Մէհմէտ Էմին պէյ։ Այս երկու արուեստագէտները առաջին անգամ Թուրքեւիւնլէն պատերազմին ատեն գոյութիւն ունեցող իրենց մաքուր Թուրքերէնին, զոր վարպետօրէն կը գործածէին։

Ազգային բանաստեղծին գլուխ գործոցը, որ կը սկսի՝

«Պէն պիր Թիւրքիւմ, տինիմ ճինսիմ ուլուտուր»

Խօսքերով. յաղթանակի փողի մը պէս դիւցազնօրէն հնչեց ամբողջ Թուրք աշխարհին մէջ այնպահուն, երբ Թուրքերը իրենց սուիններուն ծայրը անցուցած հելլէն էվզոնները՝ Յէնտէքէի զառիթափներէն վար կը գլտորէին զանոնք։

Իսկ Ահմէտ Հիքմէթ պէյ այս յաղթանակէն 2—3 տարի վերջ դէպի երկինք բարձրացուց իսլամ Թուրքին իր հարազատ լեզուով Աստուծոյ ուղղած առաջին ուղերձը՝ «Եա զալլէհ»ը։ Լեզուի այս երկու վարպետներուն ոճը բոլորովին կը համապատասխանէ Ռաիֆ Ֆուատ պէյի տեսութեան։ Կարելի եղածին չափ քիչ կը գործածեն արաբերէն եւ պարսկերէն բառերը, շարադասութիւնը բոլորովին նոյնն են։ Մէհմէտ Էմին պէյ իր ոտանաւորներուն մէջ երբեք չգործածեց արաբերէն եւ պարսկերէն չափերը։ Իր ոտանաւորները բոլորն ալ առանց բացառութեան մատի հաշիւով են։ Այս տաղաչափութիւնը գտած են Նէճիպ Ասըմ եւ Վէլէտ Չէլէպի՝ առնելով ժողովրդական երգերէն եւ զայն մկրտելով «Միլլի Արուզ» անունով։

(22) ԽՈՒՍՈՒՓ ԱՔՉՈՒՐԱ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԴԷՏԵՐԸ

(Les Guetteurs; Հեղ. Ա. Ու. Մէյզըն (A. W. Mason), Թարգմ. անգլերէնէ։ Հրատ. Larousse.

Այս երկն ալ թարգմանութիւն մըն է անգլերէնէ։ Սակայն Մէյզընի վէպը փոխանակ Ուիլեըմ Լօքի վէպին նման զուարճացնելու, ընթերցողը կ'առնէ իր տարօրինակ հմայքին տակ, դողով ու սարսուռով։

Արկածներու վէպ մըն է, սա տարբերութեամբ եւ առաւելութեամբ մանաւանդ որ հեղինակը, վարպետ տիրականութեամբ, կը սկսի քաշել իր հանգոյցը, էջ առ էջ, առանց իյնալու այն ահաւոր ապիրատութեան եւ այլանդակութեան մէջ, որոնցմով ողողուած են, ժամանակէ մը ի վեր, մանաւանդ, արկածալի վէպերը, զուրկ գրական արժէքէ։

Անցքը տեղի կ'ունենայ 1758ին։ Քանի մը երիտասարդներ նստած են տեղակալ Պլուտերբուքի տունը։ Յանկարծ դուռը կը բացուի, եւ անծանօթ մը՝ Դիք Պարմիտըր անունով, եկած Սիլլի կղզիներէն, հոն քարացած կը մնայ։

Ցեղակալ Պլուտերբուք կը ճանչնայ զայն Լուրեր է Դիք Պարմիտըր կը պատմէ տուկտոր եղելութիւններ, անիմաստ ու անկապ համար։

Պ. Բերքըլէր, որ ներկայ այդ տեսարանին, խորապէս հետաքրքրուի, եւ ամօթ իր անզգաղ վիճակէն, կը մէջտեղ, խորհրդաւոր քին լուծումը գտնելու։

Ասամ Մէլ, կարգ մը ներով, ծովային յելուզակներ ի գործ դրեր էին, առաջ. խումբը ձեռք ձգեր գանձ մը, զոր Ասամ Մէլ էր թաղել անծանօթ տեղ միշտ քովը պահելով տեղին տակագիծը։ Իր ընկերները կրցեր էին ճողոպրել թեան ձեռքէն, Ասամ Մէլ հէն վերջ, եկեր էին հասա Արեւքօ կղզին, հսկելու անոր զաւկին վրայ որ իր հետ գտնուելէն ի վեր կը մնայ։ Եւ սակայն գէ վստահ էին որ, օր մը ան մէջտեղ պիտի ելլէր։

Անոնց մէջ կար Մանա Կրեայ Պիտըրս անուն մէկը գանձի տիրացումէն աւելի, միացած էր չարագործներու բակին, որուն համանակին ցած էր իր տղան, եւ զոհ էր Ասամ Մէլի տղուն Մէլի անգութ եւ չնակ րին։

Վէպին մէջ կայ նաեւ ուրիշ կան դէմք մը, Հէլէնը. Անո խլեակ մը, եկած չես գիտեր կից, եւ որդեգրուած Ասամ լէն։ Օրեր ու ամիսներ, հ համբերութեամբ եւ անի թեամբ կը սպասէ սիրելին վերադարձին։

Եւ դեռ հարիւրներով բամասնութիւններ, ու դեռ զարձակ հեռու ենք վէպին կմախքը տալէ։ Այդ չոր կմ չի տրուիր։ Եւ եթէ փորձենք սակ մը մեզնել է վէպը սարսուռ կայ, հետաքրքրու կայ, նոյնիսկ շնորհ կայ։ լու է զայն բանալ, եւ ուշի հետեւիլ հեղինակին, ու իւրաքանչիւր էջի նորութիւն յուզումները, քան փորձել բացատրել։

Դէտերը վէպը, ժամ համար, ամէնէն յարմարն

Ա. ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՐՍՆՑՈՒ

Գլորիայի համալսար մէջ ունիմ Ջէյթունցի ուսա մը՝ Լ. Պ. որ աչքը բաց եւ տղայ մըն է։ Խենդ Ջէյթ կ'անուանէին զայն ընկերներ որ խենդերը կ'ըլլան քաջ։ Մա ւանդ Ջէյթունցիները։

Սանս վերջերս կը խնդրէ դեքտանդրիա տեսնել Օր. Ն զոր սիրած էր Ցունաստանի

Հաճոյքով կ'երթամ կը նեմ հարսնցուն, լուրջ աղջիկ

Ուրեմն երեք տարի ծովէ նինք մեր առաջին հարսնիքը։

Մեր պսակադիրը պիտի ըլ հայ անմոռ քահանայապ Խրիմեան Հայրիկ։

Թողունք որ խօսի քաջ պիկը —

« — Լծեցէք գութան տես հիմի Ջէյթունցի թո թէ ինչպէս պիտի պատկեմ նախ գոմշուկներուն եւ եզն ճակատները համբուրել, թանին մաճին քով խոնարհեցի տին, մայրենի հող համբուրե մաճին վրայ գրած եմ, համ րէ պապիկ ձեռքս եւ մաճ քառասուն տարուան մաճկալ պիկ, այսօր քեզ կը յանձնէ կալութեան փսեմագոյն պա

գոր ցէր Աստուած Ադամայ մեր մեծ պապէն սուսեր, որ գործէ երկիր եւ պահէ։

«Ցորենարտյակ հիւսուած մի փրուն, գեղեցիկ բոլորակ պսակ շինեմ իմ ձեռքովս քեզ համար, բեր գլուխդ, Թոռնիկ, դնեմ այս իմ պսակ եւ այս պսակն, պապ կէ պսակն եւ յիշատակն է, երբեք չի վերցնես գլխէդ մինչեւ մահուանդ օր։ Եւ երբ դու ալ կը ծերանաս պապկէ պէս, այդ պսակ ը՝ անդրանիկ որդւոյդ գլուխ դիր եւ այսպէս որդւոց որդի թոց շարունակէ։»

Վերջանան գերգ պսակեց Շուշանին հետ։ Պապիկն այսօր զերկ կը պսակէ հողին հետ, զուլանին հետ, գաշտի մշակութեան հետ եւ ինչպէս Շուշանին կապեց զերգ քաղհանան եւ դու տէր եւ մինչեւ ի մահ. կարող չես զինքն թողուլ, այնպէս եւս պապիկն զերգ պսակելով կը կապէ մայ. անի երկրին հետ, որ յաւիտեան պիտի թողու, որ մեր հայ. րենի պապենական սեպհականու. թիւն է։

Թոռնիկ այժմ երկու կին ունի, իմացէք, մի կինն Շուշանն է, որու հետ պսակուեցաւ սուրբ եկեղեցւոյ օրհնութեամբ. մի կինն ալ հայրենասէր ժառանգութեան հողն է, որու հետ ես կապեցի Հայր Աբրահամու օրհնութեամբս։

Նորապսակ ամոլին ճակտին վրայ քնքոյշ համբոյր մը դրոշմելով, խրիմեան Հայրիկ պսակն ուրախանք հեռացաւ։

Սեպուհ Ստեփանեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Թարգմանած խորհրդ. Թերթերէն

ՈՉԽԱՐԱԲՈՒԾՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

Հայաստան իր բաւական զարգացած ոչխարաբուծութեամբ, անցեալին մէջ, առաջնակարգ տեղերէն մէկն է գրաւած Ռուսաստանի խաշնարածային շրջաններու մէջ։ 1917ին Հայաստանի մէջ կար 1.375,590 գլուխ ոչխար։ Բայց վերջին քաղաքական դէպքերու հետեւանքով երկրին տնտեսական կեանքը չափազանց վնասուեցաւ, նաեւ այդ ճիւղը։ Մէկ քանի տարուան մէջ. անհետացեր էր 1,027,919 գլուխ ոչխար. այնպէս որ 1922ին Հայաստանի մէջ կար ընդամէնը ... հազար գլուխ ոչխար։

Ներկայիս, մեծ զարկ կը տրուի ոչխարաբուծութեան վերականգնումին։ Եւ այսօր, ոչխարներու թիւը կ'անցնի նախապատերազմեան թիւը։ 1928ին Հայաստանի մէջ կար 1 439,300 գլուխ ոչխար։

Ոչխարաբուծութեան զարգացման լաւ գետին հանող մեծ հնարաւորութիւններ ունի Հայաստանի մէջ։ Արագածի խոտառատ եւ ջրառատ լանջերը, Դարալագեազի ու Զանգեզուրի սարահարթերը, Լոռիի, Ղազախի եւ Դիլիջանի լեռնային արօտավայրերը բազմաթիւ միջավայր կը հանդիսանան ընդհանրապէս անասնապահութեան եւ մանաւանդ ոչխարաբուծութեան համար, որ ժողովուրդին ապրուստի գլխաւոր միջոցներէն մէկն ըլլալով, խոշոր դեր կը կատարէ նաեւ գիւղատնտեսութեան ճարտարարուեստագործման մէջ։ Իւղի եւ պանիրի հետզհետէ ծաւալող արդիւնաբերութիւնը, նոյնպէս եւ ալիւրներու եւ կաշիի արդիւնաբերութիւնը զգալի չափով կախուած են ոչխարաբուծութենէն։

Վկայելով ոչխարաբուծութեան կարեւորութիւնը Հայաստանի տնտեսական զարգացման գործին մէջ, մեծ ջանք կը թափուի զարգացնելու այդ ճիւղը։ Այս ճամբուն վրայ, գլխաւոր հոգ մը կը կազմէ քոչւորութեան վերացումը, որովհետեւ պապենական այդ սովորութիւնը շատ վնասակար է արօտավայրերու համար, որոնք անխնայ օգտագործուելով եւ ոտքերու տակ կոխկռտուելով, տարուէ տարի կը փճանան եւ կը փճանան։ Այժմ ջանք կը թափուի խաշնարածները վարժեցնելու նստակեաց կեանքի, միւս կողմէ կանոնաւորելու արօտավայրերը, ջանանք առոգելու եւ յանգող ճամբաներ շինելու։ Այդ խնդրի գործնական լուծումը մեծ նշանակութիւն ունի Արարատի ու Ատրպէյճանի խաշնարածներուն համար, որոնք ամէն տարի հարիւր հազարաւոր ոչխարներ կը բերեն Հայաստանի արօտավայրերը։

Հետզհետէ կը ծաւալի նաեւ ոչխարաբուծութեան մեծ վնասներ հասցնող հիւանդութիւններու դէմ մաքառելու գործը։ Կը կազմակերպուի ոչխարներու պետական ապահովագրութիւնը, կը կազմակերպուին ոչխարաբուծական համագործակցականներ որոնք միացնելով անհատական խաշնարածային տնտեսութիւնները, միջոցներ կը ստեղծեն, աւելի բանիմաց կերպով գործը առաջ տանելու։ Ինչպէս գրած էինք անկից առաջ, ոչխարներու տեսակները ազնուացնելու համար, մեծ ջանք կը թափուի այս տարի։ Այս նպատակին համար յատկացուած է 25000 հեկտար տարածութիւն Արագածի սարօտներէն, ուր պիտի կեդրոնացուին 20000 գլուխ ազնիւ ոչխար «բալբաս» ցեղէն, որ տեղականներէն ամէնէն լաւն է իր բուրդի եւ կաթի առատութեամբ.

ԵՐԿՐԻՆ ԱՆՏԱՌԱՊԱՏՄԱՆ ՀԱՐՑԸ

Վերջին գիտական հետազօտութիւնները ցոյց տուած են որ Արարատ գետը իր տիղմին պարունակութեամբ երկրագունդին վըրայ առաջին գետերէն մէկն է։ Բայց անիկա ո՞րտեղէն այդքան տիղմ կը ստանայ իր մէջ։ Արաքսի գլխաւոր վտակներն են՝ Լենինականի եւ Դարալագեազի Արփաչայերը, Քասախ, Զանգի, Միսխանա, Վասնի, Բարգուշատ եւ Հէյքարի գետերը։

Հայ ջրանտեսութեան ջրաչափական բաժանմունքին օգնութեամբ պարզուած է թէ Հայաստանի մասին մէջ, մէկ տարուան ընթացքին, որքան ջուր կը հոսի եւ անոր հետ որքան տիղմ կ'երթայ Արաքսի մէջ երկրի մակերեւոյթէն։ Այս մասին յիւ պատկեր պիտի տուած յառաջիկայ նոյեմբերին։ Մինչ այդ կարելի է հետեւեալ տուեալները բերել վերջերս, մասնագէտի մը կողմէ Երեւանի մէջ կատարուած փորձը ցոյց տուած է որ ամէն անգամ անձրեւ տեղալու ատեն՝ առուներու մէջ գոյացած տիղմին քանակը 5 առ 100ի կը հասնի։ Ըստ ջրաչափական տուեալներու՝ Զանգի գետէն տարեկան 6-700 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր կը հոսի։ Ցարիներ եղած են, ուր այդ քանակը հասած է 1,200,000.000 խորանարդ մեթրի։ Ձիւնհալի եւ եւ յորդառատ անձրեւներու ատեն՝ այդ քանակը աւելի կը մեծնայ։

Միայն Զանգի գետը տարեկան իր հետ կը տանի 6-7000 խորանարդ մեթր տիղմ, այսինքն 0 միլիոն թոն տիղմ. Եթէ Արաքս թափող գետերը 4 Զանգի հաշուենք, անոնց տարած տիղմին քանակը տարեկան 25 միլիոն թոնի կը հասնի։ Նկատի ունենալով այս հանգամանքը՝ պաշտպանել մարմիններուն առջեւ լուրջ կերպով դրուած է Հայաստանի արագ կերպով անտառապատման խնդիրը։ Բնութեան պաշտպանութեան կոմիտէն արդէն ուժեղ կերպով սկսած է երկրին անտառապատման աշխատանքներուն։

ԶՈՐՍ ՏԱՐԻ ԿԱՐԴԱՑԻՐ ԱՅՍ ԹԵՐԹԸ ԵՒ ՈՒՐԱԽ ԵՍ։ ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵՍ ՈՒԶԵՐ ՈՒՐԱԽԱՑՆԵԼ ՈՒՐԻՇՆԵՐ ԱԼ ՈՐ ՄԻՋՈՑ ՉՈՒՆԻՆ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Քանփըլէթի վակոնի գործարանի մասին շատ քիչ գրուած է։ Ուստի պարտք զգացի «Յառաջ»ի նեղ սիւնակներուն մէջ պատկերացնել հայ բանուորներու կեանքը

Այս հսկայ գործարանն ալ անցուց մեծ տագնապ մը 1926ին։ Երկար ժամանակ փակուած Յաւցին դուռները ժամանակաւորաբար հայ աշխատաւորներուն առջեւ, որոնք անձանօթ ըլլալով միջավայրին եւ լեզուին, ալ ձախ կ'ինային պատառ մը հացի համար։ Ամէնէն առաջ հայ բանուորն էր որ ետ կը ճամբուէր գործարանատէրերու կողմէ։ Բայց յաջորդ երկու երեք տարիներու ընթացքին, մինչ դուռները բաց կ'ընդունին այլազգի բանուորները, մասնաւորապէս Հայերը.

Գործարանին մէջ կ'աշխատին մօտ 2500 հոգի, իտալացի. Սպանիացի, Ցայն եւլն։ Կարեւոր տեղ կը գրաւեն Հայերը. շատեր գրեթէ արհեստաւորներ են. երկաթագործներ, ատաղձագործներ եւ վակոնի վրայ աշխատողներ։ Ութը ժամուան աշխատանքի փոխարէն կը ստանան 30, 32 եւ 34 ֆրանք. ինչ որ գոհացուցիչ կարելի է համարել, բաղդատելով ուրիշ գործարաններու հետ։ Աշխատանքի պահերն են առաւօտեան ժամը 7էն 12, երկու ժամ հանգիստ եւ 2էն 6. իսկ շաբաթ օրերը մինչեւ կէսօր։

Գործարանը ունի իբրեւ թէ բանուորական կազմակերպութիւն մը որ իր երկու թերթիկ մամուլով համայնավարական քարոզութեամբ կը զբաղի եւ ամէն տարի նախաձեռնարկ կ'ըլլայ մայիս մէկի եւ օգոստոս մէկի ցոյցերուն, գործադուլի հրաւիրելով տեղական բանուորները։ Քանի մը հայ թափթփուքներ ալ մասնակցած ըլլալով անցեալ օգոստոս մէկի ցոյցերուն, աքսորուեցան հեռաւոր վայրեր ։

Երկրորդ կազմակերպութիւնը «Լուսնիոն Միւթիւէլ», որ վերջերս կազմուեցաւ տեղական պաշտօնեաներու կողմէ, ամսական չորս ֆրանք վճարումով կ'անդամագրէ բանուորները։ Այս ընկերութիւնը հիւանդութեան մը պարագային բանուորին օրական 10 ֆրանք վճարելէ զատ, կը հոգայ նաեւ բժիշկի այցելուի եւ դեղարանէ գնուած առարկաներու ծախքը Բաւական թիւով հայ բանուորներ անդամագրուած են այս Միութեան

Ինչպէս ըսինք, առհասարակ վակոնի գործի վրայ աշխատողները Հայեր են։ Այս երիտասարդ բանուորները իրարու հետ մրցումի կ'ելլեն երբեմն։ Վակոն մը որ պէտք է լրանայ առնուազն 30 ժամէ, կը հասցնեն քսան ժամէն։ Ոչ մէկ շահ իրենց, քանի որ կտորով չէ գործը։ Այս ալ բարենիշ մըն է հայ բանուորին համար։ Բայց մի՞թէ այս պզտիկ բարենիշին համար կ'արժէ՞ հայրենակիցներ, որ զոհէք ձեր առողջութիւնը, հալելով ու մաշելով գործարանի ժխորին մէջ։

Կ. Ցէրտէրեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.

Անցեալ կիրակի Անկէնի գայուտները և սկաուտները արշաւ մը կազմակերպած էին դէպի Անտիլյիի անտառը, ընկերակցութեամբ Քոլօմպի 30էն աւելի ընկառու և կըըլ սկաուտներու և Գէլվիլի սկաուտ խումբին։ Խաղեր և զառախօսութիւններ եղան խմբապետներուն կողմէ։ Ներկայ էին սկաուտներու ծնողքներէն ոմանք շատ հաճելի ժամանց մը ունեցան։

•. Հ. Մ. Ը. Մ. ի կազմակերպիչ յանձնախումբը շաբաթ երեկոյ գնաց Սարսէլ, հիմը դրելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի կանոնաւոր մասնաճիւղի մը, իր սկաուտական և ֆութպոլի խումբերով։

•. Արֆորվիլի նորակազմ Հ. Մ. Ը. Մ ի խումբը գզալապէս կը յառաջդիմէ։ 30 ի չափ սկաուտներ արձանագրուած են, որոնց հագուստները պիտի հայթայթուին այս շաբթու։ Ձեռնարկներ կ'ըլլան մարզադաշտ մը վարձելու համար։ Արդէն վարձուած է սրահ մը, դասախօսութեանց և հաւաքոյթներու համար։

Ցեղեկատու

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ. ի Իփթալի Մասնաճ-ւղի Ա. թիմը 15 Սեպտ., կիրակի օր ֆութպոլի մրցում մը ունեցաւ, ուր յաղթեց 3 ի դէմ 2 ով։ Թէև քանի մը ախոյեանք ի վեր խաղացած չէին, բայց բոլորն ալ լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

ՎԱԼԱՆՍ — 1918ին Պոլսոյ մէջ կազմուեցաւ Շապին Գարահիսարի եւ Շրջանի «Ռազմիկ» Միութիւնը, նպատակ ունենալով ժողվել ցիրուցան Շապին Գարահիսարցիները եւ շրջանի բեկորները, եւ օգնել անոնց նիւթապէս եւ բարոյապէս։

Քիչ յետոյ. վարչական կազմին մէջ ըսի-ըսաներ մտնելով, 1920ին անջատօրէն կազմուեցաւ Շապին Գարահիսարի «Ըրինոտ Դաշտի Արծիւ» Միութիւն մը.

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Փարիզէն գորգի վաճառական Գ. Արտաշէս Պասմաճեան ինչպէս անցեալ տարի, «Յառաջ» նուիրած էր Պասրայի գաղթականին, այս տարի ալ մէկ տարեկան Թերթ կը նուիրէ Քալամաթայի (Յունաստան) Ռոստոմեան վարժարանին։

1923ին, երբ քեմալական բանակը դէպի Պոլիս կը քալէր. մեր հայրենակիցներն ալ սկսան հոս ու հոն ցրուիլ։

Արդ, հայերէն թերթերէն կ'իմանամ թէ յիշեալ «Ռազմիկ միութիւնը իր կեդրոնը հաստատած է Փարիզ. իսկ «Ըրինոտ Դաշտի Արծիւը» իր կեդրոնը դրած է Վալանսի մէջ եւ դարձեալ կը գործեն անջատօրէն։

Նոյնպէս թերթերու մէջ կարդացի թէ 1927ին, Փարիզի մէջ կազմուեր է Անդրէասի եւ Շրջանի Միութիւն մը։ Միեւնոյն ատեն 1928ին Մարսէյլի մէջ կազմուեր է Շապին Գարահիսարի Ըրինոտ Դաշտի Անդրանիկ միութիւն մը։

Շատ հետաքրքիր եմ հասկնալու թէ ո՞րն է իսկական Շապին-Գարահիսարի եւ շրջանի Միութիւնը, եւ որո՞ւն պէտք է որ անդամակցիմ եւ օժանդակեմ։ Նոյնպէս կը փափաքիմ հասկնալ թէ «Շրջան» ըսելով ո՞ր գիւղերն ու աւանները կը հասկնան։

Կը յուսամ թէ յիշեալ չորս անձատ «Շապին-Գարահիսարի եւ շրջանի միութիւնները» բարի պիտի ըլլան պատասխանելու հարցումիս, որովհետեւ ինձ նման շատ մը Շապին-Գարահիսարցիներ կան որոնք շուարած են թէ իրենք որո՞ւն կը պատկանին, եւ ի՞նչ դիրք պէտք է բռնեն այս չորս տարբեր անունով գործող միութիւններուն հանդէպ։

Ց. Ա. Պանդուխտեան

ԲՈԼՈՐ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

Սուրիոյ եւ մասնաւորապէս Հալէպի կրթական վիճակին բարձրացման մասին «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած կոչին իբր հետեւանք, կարգ մը սրտցաւ հայրենակիցներ ծրագրած են կազմել առժամեայ օժանդակ մարմին մը, նպատակ ունենալով կառուցանել դպրոցի շէնք մը։

Կը խնդրուի Հայր. Միութիւններէն, Հայ Ցեղնանց Միութենէն, Զ. Ն. Ռ. Միութենէն եւ այլ Միութիւններէ մէկ մէկ ներկայացուցիչ ղրկել խորհրդակցական ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ 61 rue M. le Prince, Ֆլորիայի վերնայարկը, 22 սեպտ. կիրակի, ժամը 2ին։

Կը հրաւիրուին նաեւ բոլոր հետաքրքրուող հայրենակիցները։

...ՈՑՈՒԽԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱՔՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

...Դամէրգապի ամբողջ կեան... հիմա՝ իր տիրապետութիւնը ...րածելու մէջ կը կեդրոնա... ...իր եաշ՝ որ կ'անէծանար ու ...ինչուէր դիշերները հոմանի... ...ներկայութեանը, այդ անէա... ...մը կը փոխարինէր իր շուրջը ...ին կարողութիւն, ամէն ընդ... ...ութիւն ջնջելու անյագուրդ ...փաքով մը, որ միահեծան ...ուրի մը կամքն ու հաստա... ...տութիւնը կը մատնէր այդ ...ջակատար տարփուհիին

— Ուղածս կարող եմ կատա... ...տալու, պիտի տեսնէ թէ ...րքան մեծ է կարողու... ...նս, ըսել տուեր էր Իզզալիւ ...ու՝ արդարեւ յաջողեցաւ ու... ...ր ըսել տալու։ Պայրաք... ...րի կեանքին մէջ առաջ բե... ...անհաւատալի փոփոխու... ...մը, զոր ոչ ոք պիտի հա... մարձակէր կարելի համարել։

Առտու մը՝ ապարանքին սպասաւորները, եւ՝ անոնցմէ առջե՝ Տիվանի աւագանին, զարմանքով տեսեր էին Պայրաքտար փաշան, մէջքէն հանած ականակուռ ատրճանակներու ու դաշոյններու շարքը, զորս կը կրէր գօտիին տակ եւ որոնցմէ հրաժարող ամէն Րումէլիեցի պալատ, կնամարդի եւ ալլանեբած կը համարուէր ընդունուած եւ խստօրէն յարգուած համոզումին համեմատ։

Գամէրզադ Գոլէնցի փաշայի մը դարձուցեր էր Րումէլիեցի Դիւցազնը։ Սակայն Պոլսոյ փաշաները երբեք չէին ունեցեր Պայրաքտարի տիրապետող ազդեցութիւնը։ Դիւցազնը՝ հրաժարելով այժի նշաններէն կը ջընջէր դիւթութիւնը որ կը շրջապատէր իր եզական անձնաւորութիւնը։ Րումէլիի ռազմանեւ... րու շրջանակին մէջ մասնաւորապէս, կարեւորագոյն զօրութիւնը որու անպայման օժանդակութեանը վրայ կը յենուր Պայրաքտարի առանձնաձեռն իշխանութիւնը՝ անփոխարինելիօրէն կը ջնջուէր ամէն յարգանք այս մարդուն հանդէպ, որ գեռ երէկ իրենց փառքը եւ պաշտելի կուռքն էր։ Պայրաքտար կորսուած մէկն էր այդ օրէն իսկ եւ Րումէլիեցի ադիէկը, Իզպալ՝ կը հասկնար ասիկա։ Իր սէրէն գրգռուած՝ ուզեց մատնանշել երկանը, վտանգը որ կը սպառնար անոր. սակայն անդին կը հակէր տարփուհին մինչ պատրաստ, եւ առաղ՝ մինչ կարող՝ կամքի ամէն արտայայտութիւն ջնջելու իր լափող պլլուումներուն հեշտական հըմարքովը։ Պայրաքտար փաշան մէյ մըն ալ չկրեց զէնքերը գօտիին մէջ. բաւքով՝ խրացնէ բիւզանդական փաշա մը եղեր էր...։

... Հէլվաճի Եէնի-Չէրինպաշ-մ-ը իր փերեզակ զրացին այս մանրամասնութեանց մեծագոյն մասը՝ զոր առաջնորդութիւնը իր ականջին հասցուցեր էր, ու երբ վերջացուց պատմութիւնը՝

— Թշուառականը, շուայտը, շուա՛յտը, բացագանչեց ձեռքի բուռն շարժումով մը, պիտի գտնէ իր պատիժը, մենք Եէնի-Չէրիներս երդում ենք իր կորուստը եւ ամէն հաւատացեալ պիտի միանայ մեզի։

∴

— Մէկդի կեցէ՛ք. ճամբայ բացէ՛ք. զգուշացէ՛ք։

Զանգը որ լսուեցաւ Էսկի-Ալի-Փաշայի մզկիթին կողմէն, ուր կը գտնուէր Շէյխ-Իսլամի ապարանքը եւ զօրաւոր շարժումը՝ որ ճամբուն երկու կողմը ընկրկեց ամբոխը՝ հասկցուց ամէնուն Պայրաքտար փաշայի վերադարձը։ Ու մարդիկ արագօրէն սուլումներ, ինչպէս նաեւ ճիչերու ու լուտանքներու արձագանք կ'արգասւորէին իշխանութիւնը՝ աւելի ամբարտաւան, աւելի անզութ այս անգամ՝ որով կը կատարուէր ճամբայ բանալու գործը։

Մահմուտ Բ. Այա-Սօֆիայի մզկիթը պիտի կատարէր այն իրիկուան Գատըր-Կէճէսիի արարողական աղօթքը։ Իֆթարի սեղանին ձոխութիւնը, ինչպէս նաեւ անհամեմատ շարքը յաջոր, դական ուտեստներու եւ օշարակներու որոնք կը հրամցուին ճաշէն ետքը, քիչ մը ուշացուցեր էին Մեծ-Եպարքոսը շտապելէ դէպի Աթ.Մէյտանի, ուրկէ կայսերական թափորին պիտի ընկերանար մինչեւ մզկիթը։

Սրարշու կը յառաջանար հետեւապէս՝ որպէսզի կարենար պալատին դրան քով գտնուիլ երբ կայսրը նժոյգին սապանդակը պիտի դնէր իր ոտքը.այս էր Մեծ-Եպարքոսի մը հլու ծառայի պարտքը՝ վաղեմի սովորութեան համեմատ։ Ու առէգպաններ՝ որ անճապաղելու հրամանը ստացեր էին նոյնիսկ փաշայէն՝ պարագայէն կ'օգտուէին իրենց անզուգական ամբարտաւանութիւնը պոռթկացնելու՝ ինչ որ կը շեշտէր՝ կ'հռուցանէր, ու խլրտումի ասպիճանին կը մղէր տրտունջի արտայայտութիւնը։

Ժողովուրդին քանինե՞ր մաքեր ու գետինը փռուեր էին՝ մարակի հարուած մը ընդունելով իրենց երեսը կամ թաժերն վրայ, քանինե՞ր խանութները պատառտեր էին՝ օգնութիւն հայցելով որպէսզի կարենան կասեցնել արիւնը զոր խարազանի ուժգին հարուած մը ցայտեցուցեր էր իրենց երակներէն։ Ու կ'ըսուէր թէ մեռնողներ ալ կային, աչէհիտներ, նահատակներ Րումէլիի զնչուներուն վայրագութեանը։

— Ինչ է մեր մեղքը, կ'ըսէին ժողովուրդին ծերունիներ, ինչո՞ւ կը ծեծեն զմեզ, բարեպաշտ հաւատացեալներս,սանկ նուիրական գիշեր մը։ Մեր ո՞ր մեղքին պատուհասն է արդեօք այս «Չըթալը»՝ որ կարող կ'ըլլայ Մարգարէին հաւատքովը սնած ամիւսլիմանները նախատել ու զանակոծել տալ, այսքան անարգել։

(11) ՏԻՐԱՆ ՔԵԼԷԿԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

տանական մարզպան Սըր Կ. Քլէյթըն մէկ շաբաթ առաջ յանկարծամահ եղած ըլլալով, շէյխը Թեւերը ազատ կը զգայ։

Կը վախցուի որ արաբական ներքին կռիւները անդրադառնան նաեւ Իրաքի, Պաղեստինի եւ Անդրյորդանանի վրայ։

Անգլիա պիտի պահէ Պաղեստինը

Ազգերու Դաշնակցութեան սեպտ. 19ի ընդհ. ժողովին մէջ, Տոքդ. Նանսէն տեղեկագիր մը ներկայացուց հոգատարութեանց մասին։ Տեղեկագիրը ցաւ կը յայտնէ Պաղեստինի դէպքերուն առթիւ եւ կ'արձանագրէ Մաքտօնըլտի խոստումը՝ ժողովին առջեւ, խոստում մը որուն համաձայն ոչ մէկ անհաբեկում կամ անկարգութիւն չպիտի կրնան փոփոխել Անգլիոյ ստանձնած հոգատարութեան պայմաններուն ամբողջական գործադրութիւնը։ Մեծն Բրիտանիոյ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ իր երկիրը ամէն ջանք պիտի թափէ, մերձեցում հաստատելու համար Պաղեստինի ազգութեանց միջեւ եւ պիտի վերացնէ արիւնալի խառնակութեանց խորունկ պատճառները։

Ժողովը նոյնութեամբ քուէարկեց տեղեկագիրը եւ բանաձեւը։

Պուլկարիա եւ Սերպիա կը մօտենան

Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ արտաքին նախարարները իրարու հանդիպած ըլլալով Ժընեւի մէջ, յաջողած են գտնին պատրաստել ընդհանուր հասկացողութեան մը համար։ Պուլկարական կառավարութիւնը սկզբունքով ընդունած է Պելկրատի կառավարութեան առաջարկը՝ երեք ամիս գործադրելու Փիրոթի պայմանագիրը։ Հաւանական է որ երկու կառավարութեանց պատուիրակները մօտերս ժողով գումարեն Փիրոթի մէջ, Եուկոսլավիոյ պահանջած բարեփոխումները կատարելու համար։ Երբ վերջնապէս համաձայնին, խառն յանձնաժողով մը պիտի կազմուի, քննելու համար անջատուած գաւառներու կալուածական խնդիրները եւ հաստատելու արգիլեալ գօտի մը, ուրկէ չպիտի կրնան անցնիլ «կոմիտաճի»ները։ Կը թուի թէ Սօֆիա կարեւոր զոհողում մը պիտի տայ Սերպիոյ, որ իր կարգին պիտի աշխատի յաջողցնել Պուլկարիոյ պարտադրուած հատուցումներուն վերաքննութիւնը։

Ծառ. յաղագս խաղաղութեան

Մ. Նահանգներու Նախագահ Հուվըր կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ սեպտ. 19ին, զինաթափութեան մասին։ Անհամար բազմութիւններ լսեցին այս ճառը, անթելի միջոցաւ։ Նախագահը պարզելով զինաթափութեան մասին կատարուած բանակցութիւնները, շեշտեց թէ անոնց նպատակն է ապահովել ազգային պաշտպանութեան միջոցները, թեթեւցնել անհելի ծախքերը եւ աշխարհը ազատել սպառազինութեանց մրցակցութեան հետեւանքով ծագած ատելութենէն եւ երկիւղէն։

Բացատրեց թէ Մ. Նահանգներու բոլոր նախագահները ուզած են որ իրենց կառավարութիւնը խաղաղութեան կառավարութիւն մը ըլլայ։ «Բայց, այդ մարդիկը երբեք չվարանեցան, երբ պատերազմը պարտականութիւն մը եղաւ իրենց երկրին համար։ Միշտ Նախկին Նախագահներու մտածումն եղաւ ինքնապաշտպանութեան պատրաստուիլ, ապահովելու համար խաղաղութիւնը։ Բայց այդ պատրաստութիւնը պէտք չէ անցնի պաշտպանութեան անհրաժեշտ սահմանները, որովհետեւ այն ատեն յարձակողական սպառնալիք մը կը դառնայ ուրիշներուն համար եւ երկիւղի ու թշնամութիւն աղբիւր մը՝ աշխարհի մէջ»։

Եւ սակայն կը կռուին, Ժընեւի մէջ...

Ծանր ժամեր կ'անցընէ զինաթափութեան նախապատրաստական Յանձնաժողովը, Ժընեւի մէջ։

Լորտ Սէսիլ, Անգլիոյ պատուիրակը, խանգարեց խաղաղութիւնը իր բանաձեւով, որ ոչ միայն տակնուվրայ կ'ընէ մինչեւ հիմա կատարուած աշխատանքները, այլ եւ կը վարկաբեկէ զանոնք։

Բրիտանական պատուիրակը իր խօսած ճառին մէջ դիտել տուաւ թէ Յանձնաժողովը կ'անգիտանայ զինաթափութեան սկզբունքները եւ կը զոհանայ անիմաստ իրաւախոհութիւններով եւ վերացական խօսքերով, որոնք հաճելի են իրենց զինուորական ուժը պահելու որոշում տուած պետութիւններուն։

Աւետելով անգլօ-ամերիկեան համաձայնութիւնը նաւային զինաթափութեան մասին, շեշտեց թէ առիկա բաւական չէ ապահովելու խաղաղութիւնը, որովհետեւ վերջին բոլոր պատերազմները մղուեցան ցամաքի վրայ եւ ցամաքային բանակներն էին տիրապետող ազդակները։ Ուզեց ապացուցանել թէ նաւային սպառազինութիւնները գրեթէ ամբողջովին պաշտպանողական են, իսկ ցամաքայինները բնականօրէն յարձակողական կը դառնան։

Այս ճառը պաղ ջուր լեցուց միւս բոլոր անդամներուն վրայ, բացի գերմանականէն, որ ուժ տուաւ Լորտ Սէսիլի եւ վիրաւորիչ բառեր գործածեց։ Յանձնաժողովին կողմէ բուռն պատասխաններ տուին Հոլանտայի պատուիրակ Լուտօն (Նախագահ), Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ պատուիրակները։ Ասոնց միացաւ նաեւ Ճափոնի պատուիրակը։

Բազում աղմուկ վասն...

Չորեքշաբթի առտու, կարմիր պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Փարիզի ամերիկեան դեսպանատունը, նախագահութեամբ Մարսէլ Քաշէնի, բողոքելու համար Հիւսիսային Քարոլինի հիւսուածեղէնի բանւորներուն կրած նեղութեանց դէմ։ «Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ թէ ներկայացողները չորս հոգի էին եւ բողոքագիր մը ներկայացուցին ամերիկեան գործակատարին, կէս միլիոն ֆրանսացի համայնավար բանուորներու անունով եւ թաքուն սպառնալիքներով։ Գործակատարը փափկութեամբ մերժեց բողոքագիրը և ճամբեց պատուիրակութիւնը։

Սաքքօ-Վանցէթթիի դէպքէն ի վեր, երկու ոստիկաններ կը հսկեն ամերիկեան դեսպանատան առջեւ։

Յաջող սակարկութիւն մը

Ֆրանսական կառավարութիւնը շատ կարեւոր զիջում մը բրաւ Եուկոսլաւիոյ պարտքին առթիւ։ Նախապէս այդ պարտքը կը հաշուէին 2ուկէս միլիառ ֆրանք, բայց վէճի տակ էր ֆրանքին սակը։ Ֆրանսա այժմ համաձայնած է որ այդ պարտքը արձանագրուի 60.000.000 ոսկի մառք (3,000.000 սթերլին), իսկ վճարման պայմանաժամը երկարաձգուի 37 տարի։ Յետոյ, վճարումը պիտի հաշուակցին գերմանական հատուցումներէն Եուկոսլաւիոյ ինկած բաժինով։ Այնպէս որ, Պելկրատ պատասխանատու չպիտի ըլլայ։

Այս սակարկութիւնը կատարուած է Լա Հէյի մէջ, այն պայմանով որ Եուկոսլավիա ուժ տայ Եընկի ծրագրին։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

ՇՔԵՂ ԵՒ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանային վարչութեան կողմէ, եւ մասնակցութեամբ Փարիզի, շրջանի, արտասահմանի եւ Ֆրանսայի գաւառներու Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու, հայ մարզական միութիւններու, ինչպէս նաեւ դպրոցասէրի սանուհիներուն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կըր սկաուտներուն եւ սկաուտներուն։

Նախագահութեամբ Եւրոպայի կաթող. պատուիրակ ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆԻ

Օրուան Թագուհի՝ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 29 ՍԵՊՏ. 1929 ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2ԻՆ STADE PETIT-JEAN (PORTE DE PICPUS)

Ցիսուն հոգինոց Ֆրանսական Ֆանֆարի խումբ մը կը նուագէ հայկ. եւ եւրոպական եղանակներ

Գին՝ Ա. կարգ 20. Բ. կարգ 10, մուտք 5 Ֆր.։ Տոմսերը այժմէն կարելի է հայթայթել, Լիլա, Ֆլորիա, Պաթիսիթ, Արաս, Արագեան, Քոզմափոլ ճաշարաններէն, Պէլվիլի Արթինեան նպարավաճառատունէն, եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր մասնաճիւղերէն։

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Օթօպիւս՝ AY Կար տիւ Նորէն, AU Սէն Լազարէն, Թրամուէյ Րէփիւպլիքէն եւ իջնել Porte Picpus. Մէթրօ՝ Daumesnil.

''ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ԱՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՆՊԻ ՄԷՋ

26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

(ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ)

Հեղինակ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Շքեղ տպագրութեամբ, Ահարոնեանի վերջին նկարովը զարդարուած այս ստուար հատորէն չտապեցէք ունենալ օրինակ մը։

Գին՝ Ֆրանսայի համար 25 Ֆր., միւս երկիրներու համար 1.50 տոլար։ Կը պատասխանուի կանխիկ ապսպրանքներուն միայն, առանց բացառութեան։

Դիմել հեղինակին՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18e):

«Յառաջ»ի, L. Kévonian, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e)

Փալենց գրատուն՝ 233 Fbg. St. Martin. Paris (10e):

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԸ

կազմակերպուած Եոզկատի եւ շրջականներու Հայր. միութեան կողմէ, վաղը Կիր. առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն։ Կը խօսի՝ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։

Հայկ. եւ եւրոպական պարեր։

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ թրամուէյ թիւ 2 եւ 18 Լուվրէն, շոգեկառք՝ Սէն Լազարէն եւ իջնել Սէն Քլու, ուր առաջնորդներ կը սպասեն։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

28 Սեպտեմբեր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Էժիլ-Զոլայի սրահը, 127—9 Rue Boileau. Կովկասահայ երգիչ-դերասաններ Տէր եւ Տիկին Հայկ-Արծիւ կը ներկայացնեն՝

ԱՇՈՒՂ - ՂԱՐԻԲԸ

Օփերէթ 6 արար 1 պատկեր, կազմեց՝ Հայկ-Արծիւ

Կը մասնակցին տեղական լաւագոյն ուժերը

Տոմսերը կը վաճառուին բոլոր հայկական ճաշարաններր

ԳԻՆ՝ 8, 6 ԵՒ 5 ՖՐԱՆՔ

ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հայ Լէգէոնական Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղը կը յայտարարէ թէ՝ վաղըԿիրակի առաւօտ Մարսէյլի Հայ Մատրան մէջ, տեղի կ'ունենայ պատարագ եւ հոգեհանգիստ, մասնակցութեամբ երգչախումբին, Արարայի մէջ ինկող Հայ Լէգէոնական զինուորներու նահատակութեան 11րդ տարեդարձին առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մշոյի և Վասպուրականի խումբերու բոլոր ընկերները, վաղը Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին 164 Ave. Verdun, Իսի լէ Մուլինօ։ Կարեւոր օրակարգ։

Սէն Միշէլի «Քրիստափոր» խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Café la Petite Sourceի սրահը, Métro Odéonի ճիշդ դէմը։ Օրակարգ. Ա) ընթացիկ հարցեր ու ներկ. ժողովի զեկոյց։ Բ) Դասախօսութիւն նիւթ՝ «Հ. Յ. Դ. ԺԱ. ընդհ. ժողովի յայտագիրը»։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի շրջ. կոմիտէն կարեւոր խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր խումբերու նախագահները այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։

Մարսէյլի Գատանեան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Միութեան Գրադարան Ընթերցարանին մէջ, 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիք։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Մարսէյլի Պուլվար Օտտօ Վասմեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Մուրատ եւ Հրայր խումբերու ընկերները վաղը կիրակի իրիկուն ժամը 6.30ին սովորական հաւաքատեղին։

Լիոնի Գատ. Միութեան զասախօսական ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։ Կը խօսի՝ ընկ. Բաբկէն։

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ Հայրենակցական միութեան Փարիզի առժամեայ վարչութիւնը կը հրաւիրէ Փարիզի եւ իր շրջանի բոլոր հայրենակիցները, ներկայ գտնուիլ խորհրդակցական ժողովի որ տեղի կ'ունենայ վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին Ֆլորիայի ճաշարանը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իթալիի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 111 Ave. d'Italie.

Անդամներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Փափաքողները կրնան ներկայ ըլլալ։ Օրակարգ՝ վարչութեան ընտրութիւն։

ԵՐԵԿՈՅԹ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Բալուի և Յարակից գիւղերու իրար օգն. միութեան կողմէ, այսօր Շբ. երեկոյ, ժամը 8.30 ին 7 Place de Pont. Մուտքը ազատ է։

L'ATELIER ԹԱՏՐՈՆԸ

Կը վերաբացուի Հոկտ. 1ին

Կը ներկայացուի՝

VOLPONE

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette

Le Gérant: H. ST...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	3 ամս. 6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԵԳԻՊՏՈՍ	[illegible]	[illegible]
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք
ՄԻԱՑ. ՆԱՀ.	6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

22 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1066

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՔԼՈՐԸ ՔԱՐՈԶՉԻ ՊԱՏՄՈՒՃԱՆ ՀԱԳԱԾ...

Աքլորը քարոզչի պատմուճան հագած,
Ասպարէզ է ելել,
Խելքի աշեցէք... (Աշուղ Ջիւանի)

Գաղութներու մէջ կատարուած ո՛ր եւ է աշխատանք, թելադրուած ո՛ր եւ է ծրագիր աչք ու սարսափի կամ կատաղութեան կը մատնէ Երեւանցիները։

Թղթատեցէք անոնց հայատառ հրատարակութիւնները, Երեւանէն մինչեւ Ամերիկա, եւ դուք ուրիշ բան չպիտի գտնէք, եթէ ոչ լուտանք, հեգնութիւն կամ լրբութիւն։

Ո եւ է հայ բոլշեւիկ որ հանդիպած կ'ըլլայ այս կամ այն գաղութը, կամ կը հետեւի արտասահմանի մամուլին, իր տեսածն ու կարդացածը չէ որ կը ներկայացնէ, այլ այն ինչ որ գոց սորված էր տարիներ առաջ, Մոսկուայի կամ Թարքովի մէջ, եւ ինչ որ հաճելի է օրուան իշխանաւորին։

Այսպէս է որ, ոմն Ա. Վանցեան, իր տպաւորութիւնները կը պատմէ Թիֆլիսի «Պրոլետար»ին մէջ 29 օգոստոս, «Դաշնակների սխրագործութիւնը Սիրիայում»։

Այս պարոնը պաշտօնեայ էր Պոլսոյ խորհրդային առեւտրական գրասենեակին մէջ, եւ եթէ չենք սխալիր, մնաց աւելի քան մէկ տարի։ Բայց, կարդացէք իր շարադրութիւնը, եւ պիտի համոզուիք որ պարզապէս ջաղացքէն կու գայ։

Դարչնի բառակոյտով մը, ուր հասարակ ճառութիւնն անգամ գլուխը կը ցցէ, այս թշուառականը կը ճգնի ապացուցանել թէ «Դաշնակները ձգտում են իրենց վայելմի «հայկական օջախի» օրրանը ստեղծել Սիրիայում»։ Եւ ի՛նչ հէքեաթներ որոնք ոտքի վրայ քուն կը բերեն։

Իմացէ՛ք, իմացէ՛ք.— «Ազգային օջախի գաղափարն իրագործելու համար դաշնակները ձեռնտու չէր ինչ ավելորդ մէկ միջոց»։ «Հայկական հայ աշխատաւորութիւնը, զգուած դաշնակների դաւերից ցոյցեր կազմակերպեց Սիրիայում դաշնակների դէմ, ցոյցեր որոնցից մէկին մասնակցում էին 10,000ի չափ քաղաքացիներ»։

Եւ տակաւին հոչակաւոր աւետիսը որ կը կրկնուի եւ կը կրկնուի 1921էն ի վեր, բայց չիրականանար, դժբախտաբար. — «Արտասահմանում, ոչ միայն հայ բանւորն ու գիւղացին, այլ եւ, կարելի է ասել, մանր բուրժուազիան եւս է գալծել Խորհրդային Հայաստանի դաշնակցի»։

Անհաւատի ուրիշ ձայն մը, այս անգամ Փարիզէն, մեր աչքին առջեւ «Երեւան»էն, որ արթո՛ւն պահակի մը պէս կը հետեւի «Հայաստանի թշնամիներու քայլերուն։

Կը բաւէ արտասանել գաղութներուն կազմակերպութիւն բառն իսկ, որպէսզի լուսնոտի մը պէս գալարուին այս թերթին շուրջը խմբուած մարդիկը։ Կը բաւէ մէկ ծրագիր, նոյնիսկ խմբագրական մը, որպէսզի հանդիսաւոր կերպարանք մը առնելով, սուր կանչեր արձակեն այս գոյնզգոյն աքլորները։

Տեսնելով որ մեր մամուլը անընդհատ կ'արծարծէ գաղութներու կազմակերպութեան հարցը — Երեւանի լուսարարը բոլոր ուժովը կը թախանձէ, կը պոռայ առտուն կանուխ.— «Պէտք չէ թողլ տալ»։

Ի՞նչ բան.— Դաշնակցութիւնը, յուսահատա՛ծ՝ ազգային կեդրոն ստեղծելու ճիգին մէջ, «այժմ իր յոյսը դրած է իր ազդեցութեան տակ գտնուող շարք մը հայրենակցական միութիւններու վրայ» 20 սեպտ.։

Պէտք չէ թողլ տալ,— կը լսէ՞ք։ «Հայրենակցական միութիւններու աշխատաւորները Հօկերու մէջ ամփոփուած աշխատաւորներու հետ միասին՝ սաղմին մէջ պիտի խեղդեն Դաշնակցութեան նոր փորձերը»։

Պէտք չէ թողլ տալ, որ «Հայրենակցական Միութիւններու մէկ մասը խարխախ դառնայ հակախորհրդային, հակաշխատաւորական ինչ որ գաղութային կեդրոնի»։

Ուրեմն, այս փեթրաթափ աքլորները իսկապէս լուրջ քանի տեղ դրած են իրենց խօսքերը, շարժումները, կանչերն ու գալարումները, եւ կը հաւատան թէ փոթորիկ պիտի յարուցանեն։

«Աքլորը քարոզչի պատմուճան հագած, ասպարէզ է ելել, խելքի աշեցէք»։

Այո՛, աթափեցէ՛ք, հայրենակիցներ (կամ հայրենակցականներ)։

Զըլլա՛յ որ խաբուիք Դաշնակներու խօսքերէն եւ բան գործէք ձեր գլխուն ճարը նայիլ։

Զըլլա՛յ որ փորձէք ձեր ճակատագիրը վարել այս լպրծուն գողտաներուն վրայ։ Կազմակերպութիւն ստեղծել, դպրոց եւ մշակոյթ պահել, կապ հաստատել գաղութէ գաղութ, թշուառները հոգալ եւ հայրենիքին օգնել։

Ո՛չ, ո՛չ։ Թոյլ մի տաք ուր ուրիշներն ալ մտածեն այդպիսի բաներու մասին։

Լա՛ւ է այսպէս, — Եօթը հարիւր հազար տարագիրներ փռուած եօթն աշխարհի վրայ, իբրեւ հասարակ բոշաներ, ամէն ինչ բախտին ձգուած, հայրենիքն անզգայ եւ ապիկար, հասակաւորները աշխատանքի մէջ, մանուկները այլասերման մէջ, - եւ «աքլորը քարոզչի պատմուճան հագած»։

Ունեցե՞ր էք աւելի երանելի օր...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Եղբայրասպանութիւնը վերսկսաւ

Վառնայէն կը հեռագրեն սեպտ. 20 Թւով - Երէկ իրիկուան դէմ գացած առէն, փողոցին մէջ սպաննուեցաւ Կէորկի Պաճարօֆ, որ կը պատկանէր մակեդոնական կազմակերպութեան ընդդիմադիր հատուածին։ Իրեն ընկերացող պահակն ալ սպաննուեցաւ, իսկ երկու ընկերները վիրաւորուեցան։ Սպանիչները, որոնք երեք հոգի էին, 10-12 գնդակ պարպելէ յետոյ, յաջողեցան փախչիլ։ Կը կարծուի թէ ահաբեկիչները կը պատկանին Իվան Միխայլոֆի խումբին։

Նոր հեռագրի մը համաձայն, ահաբեկիչներէն մէկը ձեռբակալուած է։

Անգլօ-եգիպտական դաշնագիրը

Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրեն թէ կարգ մը պատասխանատու անձեր մասնաւոր խորհրդակցութիւն մը կատարած են, անգլօ-եգիպտական դաշնագրին վաւերացման առթիւ։ Կը կարծուի թէ զանազան կուսակցութեանց վարիչները ելք մը պիտի գտնեն, որպէսզի վաւերացման խնդիրը կարգադրուի, երեսփ. ընտրութիւններէն առաջ։ Թագաւորն ալ գործնապէս կը մասնակցի այս խորհրդակցութեանց։ Իթթիհատ կուսակցութիւնը ամբողջովին համաձայն է վաւերացման, իսկ Վաֆտը՝ թունդ ազգայնական կ'ընդդիմանայ։

Միջագետքի անկախութիւնը

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ հետաքրքրութիւն շարժած է անգլ. կառավարութեան որոշումը՝ Միջագետքը Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ առաջարկելու մասին։ Երէկ տուինք այդ որոշումին մանրամասնութիւնները։ Կը թուի թէ աշխատաւորական դահլիճը կ'ուզէ թեթեւցնել հոգատար իշխանութեան ծանր բեռը մինչեւ հիմա 225,000,000 ոսկերլին ծախսուած է, առանց հրաժարելու բրիտանական գերիշխանութեան իրաւունքներէն։ Ինչ ձեւով ալ կարգադրուի խնդիրը, Մեծն Բրիտանիա պիտի պահէ Իրաքի արտաքին յարաբերութեանց ղեկավարութիւնը եւ աստիճան մըն ալ պաշտպանութիւնը։ Յայտնի չէ թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պիտի հաւանի՞ որ Իրաք բոլորովին անկախ դառնայ։ Հաւանական է որ հոգատարութիւնը շարունակուի տարբեր ձեւով եւ կամ առաջարկուի յանձնել ուրիշ պետութեան մը։

Կացութիւնը Պաղեստինի մէջ

Կացութիւնը գոնէ երեւութապէս խաղաղած ըլլալով Պաղեստի մէջ, Հրեաները վերսկսան իրենց երկրպագութիւնը Լացի Պատին առջեւ։

Բեթրոնի մէջ քանի չափ դիակներ հանուեցան գերեզմաններէն եւ հաստատուեցաւ որ չեն յօշոտուած։ Անկարելի համարուեցաւ ուրիշ դիակներ հանել, որովհետեւ արդէն քայքայուած են եւ կարելի չէ դիագննութիւն կատարել։

Հակառակ տիրող խաղաղութեան, վախ կայ որ նոր դէպքեր ծագին, որովհետեւ երկու ցեղերը կը շարունակեն ակռայ կճրտել իրարու դէմ։

Նոր դաւադրութիւն ?

Ռիկայէն Թայմզ ի կը հեռագրեն թէ Մոսկուայի Չեկան երեւան հանած է նոր դաւադրութիւն մը, որուն կազմակերպիչներն են արտասահմանի Ռուսերը, իսկ դրդիչները Անգլիացիներ։ Ինը նախկին սպաներ ձերբակալուեցան, ամբաստանուած ըլլալով թէ միապետական դաւեր սարքած եւ կեղծ թղթադրամներ քշած են։ Միեւնոյն աղբիւրին համաձայն, ամբաստանեալներէն հարիւրապետ Շէլլեր խոստովանութիւններ բրած է։

Չինուորութիւնը դպրոցին կը սկսի

Ֆաշիստ կառավարութիւնը նոր ծրագիր մը կազմած է, որուն շնորհիւ համալսարաններու ուսանողները իրենց զինուորութեան մեծագոյն մասը պիտի կատարեն ուսման շրջանին։ Ծրագիրը առ այժմ պիտի գործադրուի ութ համալսարաններու մէջ։ Պիտի հաստատուի երկու տարուան դասընթացք մը, տեսական եւ գործնական մարզանքի համար։ Ամառուան արձակուրդին, ուսանողները պիտի մասնակցին բանակի մարզանքներուն։ Դասընթացքը աւարտելէ յետոյ, յաջող թեկնածուները փոխ-տեղակալի աստիճան պիտի ստանան եւ եօթը ամիս պիտի ծառայեն բանակին մէջ։ Կառավարութիւնը անհրաժեշտ գտած է այս փոփոխութիւնը, հաստատած ըլլալով թէ անօգուտ է նախորդ ձեւը, որուն համաձայն ուսանողներու զինուորութիւնը կ'սկսէր ուսման շրջանի լրացումէն յետոյ։

Ցարական գանձ մը Ամերիկայի մէջ

Ծերակուտականի մը հարցապնդումին վրայ, Պ. Պրիան պաշտօն յանձնեց Ուաշինկթընի ֆրանսական դեսպանին՝ տեղեկութիւններ հաղորդել 10 միլիոն տոլարի գումարի մը մասին, որ իբրեւ թէ Մ. Նահանգներու մէկ դրամատունը դրուած է ցար Նիկոլայի կողմէ։ Այս մասին դատեր բացուած են արդէն կարծեցեալ ժառանգորդներու կողմէ, իսկ Ֆրանսա կ'ուզէ իր աւանդները ապահովել։

Իրաւու եւա կ'իյնան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ պաշտօնանկ եղաւ եկվորական գործավար Ֆրումքին, որ հակառակ էր ճարտարարուեստութեան հնգամեայ ծրագրին եւ գիւղացիներու հանդէպ տիրող քաղաքականութեան։

Ֆրումքին համայնավար կուսակցութեան ամէնէն հին զօրծիչներէն մէկն է եւ տասը տարի աքսոր կրած է Սիպերիոյ մէջ, ցարական իշխանութեան օրով։ Նախապէս առեւտրական գործավար էր։ Այժմ կը համարուի կուսակցութեան աջ թեւի վարիչներէն մէկը։

∴ Կրթական գործավար Լունաչարսկիի շնորհազրկութիւնը կը վերագրուի շատ հետաքրքրական պատճառներու։ Լունաչարսկի ամուսնացած է Մոսկուայի թատրոնի դերասանուհիներէն Տիկին Ռօզէնելի հետ, որ իբրեւ գեղուհի, կը ներկայացնէ ե՛ւ առաւելութիւններ ե՛ւ թերութիւններ։ Քանի մը տարի առաջ, երբ այր եւ կին Փարիզ եկան, Տիկինը գնեց թանկագին զգեստեղէններ եւ մուշտակներ, որոնք մեծ գայթակղութիւն պատճառեցին։ Կուսակցութեան Վերստուգիչ Յանձնաժողովը քննութիւն բացաւ եւ նախագահը տեղեկագիր մը ներկայացուց Ստալինի, որ այս առթիւ հրահանգներ տուաւ մամուլին։ Պաշտօնաթերթ «Պրաւտա»ն պայքար մը բացաւ նախ կարգ մը ընկերներու կիներուն դէմ, յետոյ «ընկեր» Լունաչարսկիի դէմ։ Այս վերջինը, որ մինչեւ հիմա հեղութեամբ համակերպած էր պաշտօնական քաղաքականութեան գիծերուն, ըմբոստացաւ այս անգամ, բերանը աւրեց Ստալինի դէմ եւ քաշուեցաւ։ Կ'ըսուի թէ թեկնածու է Փարիզի դեսպանութեան։ Հաւանական է, քանի որ Փարիզի մէջ շատ բարակը չեն նայիր...

Միսի եւ հացի տագնապը Ռուսիոյ մէջ

Սեպտ. 20էն սկսեալ, չափի տակ առնուեցաւ միսի բաշխումը Խորհրդային Միութեան մէջ։ Պարզ բանուորները պիտի ստանան օրական երկու հարիւր կրամ միս, իսկ գրասենեակի եւ մտաւորական աշխատաւորներ միայն հարիւր կրամ։ Հաւանական է որ հացն ալ համրանքով բաշխուի, ամիսը 15 հատ՝ չափահասներուն եւ 25 հատ անչափահասներուն։

Մուրճ եւ մանգաղ՝ թատրոնի գլխուն

Մոսկուայի թատերական գործերու յատուկ յանձնաժողովը տեսակ մը «Ինտէքս» հաստատեց, որով կարգ մը թատերախաղեր եւ օփերաներ այլեւս չպիտի ներկայացուին խորհրդային բեմերուն վրայ։ Արգիլուած կտորներուն մէջ կան «Լա Թրավիաթա», «Մադամ Պըթըրֆլայ», «Այտա», «Օթէլլօ», «Հօֆմանի հէքեաթները» եւայլն։ Յանձնաժողովը կը յայտարարէ թէ այս խաղերը «չեն համապատասխաներ դասակարգային գիտակցութեան հասած պրոլետարիատի հոգեբանութեան»։

Թուրքիոյ օտար դպրոցներուն դասերը

Կարգ մը օտար լիսէներ դիմեցին կրթական տնօրէնութեան եւ արտօնութիւն խնդրեցին օտար լեզուով պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն աւանդելու իրենց օտար աշակերտներուն։ Իսկ Թուրք տղաքը առաջուան պէս Թուրքերէնով պիտի սորվին այդ ճիւղերը։

Կրթական տնօրէնութիւնը կը քննէ այս առաջարկը, բայց հաւանական չէ որ ընդունուի։

60,000 Արաբներ ոտքի կ'ելլեն

«Տէյլի Քրոնիքլ»ի Արեւելքի Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Աթէյպա ցեղախումբին սուլթանն ալ միացած է Իպն Սաուտի դէմ սարքուած ապստամբութեան մինչեւ հիմա. այս նոր ցեղերը կը բնակին Իպն Սաուտի մայրաքաղաքին եւ Հիճազի սահմանագլուխին միջեւ. բազմաթիւ ովասիսներու մէջ, կը ձանչ'ար սուլթանին հեղինակութիւնը։ Այժմ ապստամբելով, պիտի կռուէ համորդակցութիւնը ձիաւէլի հետ եւ պիտի ստիպէ Իպն Սաուտը՝ պատերազմ վարել երկու ճակատներու վրայ։ Ուրիշ երկու ցեղերու փնտռուրներն ալ հաշուելով, 60.000 հոգիի կը հասնին ապստամբները։ Անգլիացիները չեն ուզեր միջամտել այս կռիւներուն, եւ պիտի շարժին, եթէ ապստամբները բռնաբարեն Պաղեստինի, Անդրյորդանանի կամ Իրաքի սահմանները։ Լոնտոնի մէջ կը կարծեն թէ եթէ Իպն Սաուտ շահի պատերազմը, աւելի ամբաստանուած պիտի դառնայ, իսկ եթէ կորսնցնէ, ծանր դէպքեր պիտի ծագին միջին Արեւելքի մէջ։

Սնկարանական խայտառակութիւն մը

Լոնտոնի մէջ իր երեք ընկերներուն հետ ձերբակալուեցաւ հռչակաւոր դրամատէր մը, Քլարէնս Հէթրի, որ վարիչն է եօթը սեղանաւորական ընկերութեանց։ Սնկարանի վարչութիւնը գիտած է որ վերջերս անընական անկումներ կ'ունենային այդ ընկերութեանց թուղթերը։ Այսպէս, 19 շիլին արժանագրուած թուղթը մէկ շիլինի իջած քանի մը օրուան մէջ։ Բազմաթիւ մարդիկ վնասուած են այս խաղերէն։ Անգլիոյ ամէն կողմերէն Լոնտոն կը հասնին կիներ եւ այրեր, որոնք այդ ընկերութեանց թուղթերէն գնած էին։

Ընկերութեանց դրամագլուխն է հինգ միլիոն ոսկերլին։

Քլարէնս Հէթրի 40 տարեկան էր, եւ պարզ պաշտօնեայ ապահովագրական ընկերութեան մը, բայց 30 տարեկանին միլիոններու հետ կը խաղար։

Դէպքը ահագին ցնցում պատճառած է Լոնտոնի հրապարակին վրայ։

Թ.ՄԻՐՔԵՆՀԷԼԼԷՆ վէճը կը սպառէ իր սուր հանգամանքը։ Ինչպէս գրած էինք, Թուրքիա խնդրագիր մը պիտի ներկայացնէ այս անգամ Պոլսոյ ծովահունական խորհուրդը կը պահանջէ որ Յունաստան առնէ տասը Պոլսոյ 90.000 Յոյները, եւ Թուրքիոյ վերադարձնէ Արեւմտեան Թրակիոյ 102.000 Թուրքերը։

Կը կարծուի թէ այս առաջարկը պիտի դրուի փոխանակութեան յանձնաժողովի սեղանին վրայ։

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ԱԶԴԱԿ",.- ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Հոգիի անկախութեան ձգտումը վերնագրով յօդուածս (տես, Յառաջ, 25 օգ. 1929) հետեւեալ բառերով կը վերջացնէի.

— «Այս հոսանքը հազիւ թէ բանաձեւուած էր, երբ պատերազմը ծնաւ, իր անգիտակից, ներքին էութեան մէջ Թաքուն պահած կարելիութիւնները արեւուն կը բանար Միսաք Մեծարենց, մէկը ամէնէն տաղանդաւոր եւ երիտասարդ գրագէտներէն, որ հայ քերթողութեան կը բերէր Թարմ, ինքնատիպ երակ մը եւ ապրելու սահմանուած անթառամ ծաղիկներու փունջ մը: Հոգին մէջ ցանած սերմերը մեծցած, ծաղիկ բացած ու պտուղ տալ սկսեր էին արդէն:»

Միսաք Մեծարենց մինակը չէր սերունդը յատկանշող: Անոր գաղափարակից ու հոգիի ընկերներու խումբը, ստիպուած էր ստուերի մէջ հասակ նետել ու իր մէջը Թաքուն պահել բոլոր այն կարելիութիւնները, որոնք նպաստաւոր առիթի մը կը սպասէին յայտնուելու համար: Ռուբէն Զարդարեանի խօսքը գործածելու համար, բառն ու միտքը ցայգալուսային մշուշի մը մէջ կորսուեր էին, քաղաքական խիստ ու աննպաստ պայմաններու մէջ շղթայի զարնուած ըլլալով..

Նպաստաւոր առիթը Օսմանեան Սահմանադրութիւնն էր, որուն յայտարարութիւնը խօսքի ու մամուլի համեմատական ազատութիւն մը կը բերէր իրեն հետ:

Քսան տարիներու յետադարձ ակնարկ մը նետելու է, պոլսահայ մամուլի անգիտակցութեան ու անհաւասարակշռութեան վիճակը պատկերացնելու համար: Օրուան վարիչներն ու մտաւորականները, փոխանակ իրարու յաջորդող քաղաքական դէպքերէն սթափելու, տեսակ մը Թմրութեան անձնատուր եղած, կատարուած դէպքերուն վերլուծումը ընելու եւ անկէ առաւելագոյն չափով օգտուելու իմաստութենէն զուրկ էին: Ժողովուրդին հոգեկան վիճակն ալ աւելի կերպ չէր: Մարդիկ կը գրէին ու կը խօսէին անհեռատեսութեամբ: վայրկեանին իմաստը չէին ըմբռներ: Դուրսէն եկած հովերը անիմաստ կը գտնէին: Գինովցեր էին «ազատութեան» կանչերով ու փառաբանութիւններով. խելացնոր վիճակ մը կը տիրէր հանրային բոլոր կազմակերպութիւններուն մէջ: Բառին բուն նշանակութեամբ գրականութիւն գոյութիւն չունէր: Ամէն բան լրագրութեամբ եւ հրապարակախօսութեամբ կը սկսէր ու անով ալ կը վերջանար:

Այսպիսի յորձանուտ եւ անպատասխանատու ատեն մըն էր որ խումբ մը երիտասարդներ աշխատանքի կը լծուէին: Կը հիմնուի երիտասարդ շաբաթաթերթ մը, «Ազդակ», որուն առաջին Թիւը լոյս կը տեսնէ 1908 դեկտ. 16ին:

Ժամանակի օրաթերթերէն աւելի, «Ազդակ»ը Թերթատելով է որ վերլուծումը կ'ունենամ քանի տարիներ առաջուան քաղաքական փոփոխութեան եւ միտքերու վրայ՝ անոր ձգած ներքին արժէքին: Զեմ ուզեր խօսիլ Թէ ընկերային-քաղաքական այդ փոփոխութիւնը եւ անոր յաջորդող բազմաթիւ դէպքերը ի՛նչ խորունկ ներգործութիւն ունեցան մեր ճակատագրին վրայ: Ատիկա մեզ հեռուները պիտի տանէր, պիտի մղէր մանաւանդ պատմական դէպքերու վերագնահատումն ընել, ինչ որ այսօրուան յուշատետրէս դուրս կը մնայ:) Բայց մէկ բան մօտիկ է ճշմարտութեան. այն՝ որ ժամանակակից հայ երիտասարդութիւնը, մանաւանդ անոր ամէնէն գիտակից մէկ խումբը, առօրական ու անցաւոր գինովութենէն ու ցնծութիւններէն աւելի, դէպքին նայեցաւ շեշտակի, անկէ խորապէս օգտուելու պայմաններու ուսումնասիրութեան տուաւ ինքզինքը, շարք մը նախապաշարումներու օձիքը Թօթուել սկսաւ. գիտակցութեան ու ինքնամփոփման, վերանորոգութեան ու իտէալի ճամբաները փորձեց հարթել, առաջարկեց նոր կեանքի ու բարօրութեան ազդակ դառնալ. վաղուան յեղափոխութեան, աշխատանքին, բազուկին ու միտքին ներբողը հիւսել, եւ «նոյնազգաց ու նոյնախոհ երիտասարդութեան մէկ շեշտը» ներկայացնելու ձգտումովը տուայտեցաւ:

Երիտասարդ, միտքով, սիրտով ու հոգիով երիտասարդ ուժերու զօրաշարժն էր, որ կը քարոզէր «Ազդակ», որուն յետոյ եկաւ միացնել իր հզօր ձայնը, օրաթերթ «Ազատամարտ»ը, արդէն կազմակերպուած, պահեստի ուժերով ու ծրագրուած հանգանակով, աւելի խոհական ու մտածուած քայլերով, ու լրագրութեան պատմութեան մէջ ձգելով անմոռանալի հետք մը եւ անուն մը:

«Ազդակ» գրական-գեղարուեստական մտահոգութիւններէ աւելի, հանրային դաստիարակութեան, ժողովրդապետական իրաւունքներու պաշտպանութեան, միտքերու վրայ Թանձրացող ազդեցութիւնը փարատելու հայրենաշէն իտէալին նուիրուած օրկանն էր, մի՛շտ երիտասարդ, միշտ յանդուգն, յարձակող, քանդող ու հետեւաբար վերանորոգուող ձգտումներով:

Իր այս առաքելութեան համար, անիկա չէր արհամարհեր երէց սերունդը, (ականջը խօսի արդի մտաւորական սերունդին) ընդհակառակն. «Ազդակ», ըլլալով հանդերձ երիտասարդութեան Թերթը, կը գրէին առաջին Թիւին մէջ, միշտ պատուոյ տեղը վերապահած է այն գրողներուն, որոնք իր անդրանիկներն եղած են եւ որոնք իրենց տաղանդովն ու գործունէութեամբը ռահահորդ կը հանդիսանան Ազդակի հետեւելիք գործին մէջ:»

Որո՞նք էին այդ ռահահորդները», որոնց անունները, իբրեւ համակրողներ, Թերթին ճակատը կը զարդարէին.— Ե. Ակնունի, Ա. Ահարոնեան, Ա. Նարճանեան, Ռ. Զարդարեան, Ս. Զաւարեան, Յ. Շահրիկեան եւ Փիէր Քիյար:

Իսկ Ազդակը խմբագրող մարմինը կը կազմէին Գ. Բարսեղեան, Տիկին Զ. Եսայեան, Շ. Միսաքեան եւ Վ. Թաթուլ:

Երէցներուն ու վարիչներուն իր գործօն համակրութիւնը կը բերէր էր աշխատակիցներու երիտասարդ խումբ մը, որոնցմէ շատերը մեր գրականութեան մէջ գրաւեցին այնքան պատուաւոր տեղ մը:

Տարիներ անցնելէ վերջ, երբ այսօր ուսումնասիրողի պաղարիւնութեամբ կը Թերթատեմ հատորը, կը զգամ անկեղծութիւնն ու հաւատքի ուժը, որ անոնց գրիչները շարժել կուտար, Թէեւ այդ ազնուութիւնն ըլլար «մանկունակ» եւ միամիտ շատ անգամ: Կը զգամ գաղափարապաշտ մտաւորականի այն «հոսանք»ը, որ ուղեղէ ուղեղ, մարդիկը իրարու կը կապէ, մեծ ու բարձր նպատակներու համար, շատ անգամ անձնազոհութեամբ նոյնիսկ:

Երիտասարդներ էին, որոնք կը հաւատային ճշմարտութեան ու գեղեցկութեան, կը հաւատային մանաւանդ յեղափոխական Մտածումին փրկարար դերին:

Իտէալի այս ճամբով էր, որ Ազդակի սերունդը բոլոր արժէքները վերագնահատման կ'ենթարկէր: Վերանորոգչական շունչով մաքրագործել կը փորձէր մեր կեանքի բոլոր երեւոյթները: Վարիչները կը խօսէին ժամանակակից մտաւորականութեան մասին, որ կը ներկայացնէր «շուարուն, քնաթաթախ, կազմալոյծ զանգուած մը, անբարբառ, Թմրած, սատրամադրութիւն ունեցող: Անոնք առաջ կ'երթային գրագէտին պահանջելու համար, որ իր ճիգերը որոշ առաքելութեան մը համար, եւ որոշ դաւանանքով մը սպառէ...: Օրուան ազդեցութիւններն ու դուրսէն եկող հովերն ու հոսանքները մեծապէս տպաւորեր էին ղեկավար երիտասարդութիւնը, որ ամէն երեւոյթի վրայ իր մտածումին ու զգացումին, երիտասարդական գրոշմը դնել կը փորձէր...:

Ուսանողութի՞ւնը.— «փետրազուրկ Թռչուններու երամ մըն է որ միջոցին մէջ կը տատանի գԹաշարժ անստուգութեամբ մը, անծկալի նայուածք մը ուղղած չորսդին, ապաւինած հեռաւոր յոյսի մը, առաջնորդող ուժի մը, որ պիտի Թափ տար իր սլացքին:... Իսկ եւ իսկ պապերու Թոռներն են անոնք, Թրքահայ ուսանողները, — համակերպութեան, խոհեմ կենցաղի, կաղապարուած գործունէութիւններու երկիւղած ուխտաւորները, որոնք ամէն բան կը ստորադասեն զուտ օգտապաշտ նկատողութիւններու, դիւրին յաղԹանակներու»:(Շ. Մ.):

Կղերական շրջանակներու մէջ մեծ իրարանցում տիրեց մանաւանդ, երբ Ազդակի երկու գործօն ուժերը, Շ. Միսաքեան եւ Գ. Բարսեղեան, միեւնոյն Թիւին մէջ ստորագրեցին «Սեւ Թաթ» եւ Սեւ փորձանքը

Հայութեան կենսունակ տարրին, հայ գիւղացիութեան մասին ի՛նչ կը մտածէին Ազդակի խմբագիրները.

— «Մենք գիւղացին պիտի ուզէինք տեսնել կանգնած այնպէս ինչպէս մարդը՝ որ ոչ մէկ վեհապետութիւն կը ճանչնայ, բայց միայն սրբագործ Աշխատանքին վեհապետութիւնը, որ ոչ մէկ սխտոսի առջեւ քամակ կը ծռէ, ոչ մէկ շքանշանի առջեւ իր աշխատաւորի խրոխտ ճակատը կը խոնարհէ.— մարդը որ Աշխատանքին ու Իրաւունքին աւետարանովը կ'երդնու, եւ կեանքի առապար ուղիներուն վրայ կը քալէ առանց յետ ընկրկելու միշտ հպարտ իր քրտինքով, միշտ գօտեպինդ իր ստեղծագործ կամքով:» (Շ. Մ.):

Ժողովրդապետութեան, ընկերային ու քաղաքական կեանքի կենսունակութեան համար անհրաժեշտ է կ'ըսէին. «Կազմակերպուած կեանք.— ահա դերագոյն պահանջը, համախմբել բոլոր ցիրուցան ուժերը, կազմակերպելով բոլոր նորագարթ. կենսուէտ ու ընդունակ տարրերը, ինչպէս նաեւ նիւթին կազմակերպութիւնը»

Դէպի երկիր կոչը կ'ուղղէին սրտառուչ ներդաշնակութեամբ, կապ կը պահէին գաւառներուն հետ, հայ գրականութեան ու արուեստի վերակենդանութեանը եւ հայ հոգիին վերյայտնութեանը համար...:

Ճիշդ է, որ գրական փափքներն ու արուեստի հոգերը երկրորդական գծի վրայ կուգային տրուած ըլլալով ժամանակակից մտածումին յեղափոխական եւ ընկերային բնոյթը. սակայն Ազդակի երիտասարդները կը փնտռէին. «Արուեստ գրականութիւնը, ուր կեանքը պիտի պրիսմակուէր իր բիւր երանգաւորումներով», ուրիշ բառերով — «նոր գրականութիւնը, երիտասարդ՝ իր յղացումներով, երիտասարդ՝ իր արուեստով» որպէսզի ան երգէր աշխատանքին ծովացած վիշտը եւ հերոսական զրուագները»:

Ասոնցմով չբաւականանալով այն ատենուան երիտասարդները կ'երթային միջազգային գրականութեան աղբիւրէն յագեցնելու որոնումի իրենց պապակը: Անոնք ընտանի էին ձայներուն ու երգերուն հետ բոլոր մեծ գրագէտներուն, որոնց աստղը վառ-վառ կը փայլէր հեռաւոր երկնակամարներու վրայ: «Ազդակ»ի հաւաքածոն միջազգային ընտրուած ատենադատունի մը պատկերը կը ներկայացնէր, հոն քով քովի, հայ գրագէտին ու արուեստագէտին հետ բայրանային Լ. Անտրիէվ Կորքին, Մորիս Մէթեր Վէռհառէնը, Բիէռ Գրոր Ժան Կռավը, Անտոն Չե Էրիք Պէօխը (զանիացի Մորէասը, Շառլ Գաւյէր Հուիդմանը, Միշել Պագ Օսքար Ուայլտը, Նիւ տամ Միցքիեվիչը եւլն.:

Այս տողերը կարգալէ ձեզի կը մնայ կազմել նակը կամ հաւատամքը շարժման մէջ կը դնէր երի սարդ ուխտուածներու խումբը:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵ

ՉՈՐՍ ՀՆՁԵԱԿՆԵՐ

I. ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՂՋԿԱՆ ՄԸ ՀԱՄԱՐ...

Մըտիկ իմ խաւրին արէք,
Զինչ հագեր, ամէնն է կանա.
Նահապետ Քուչ.

Երազներու մէջ ամուլ, բոյրերու մէջ կանացի,
Ծառերու տակ ծըլարձակ, ջըրերու քով անառմուկ,
Գործատան մէջ քաղքենի, բազուկներու մէջ տամուկ՝
Անընդհատ քեզ կ'որոնեմ, ո՛վ աղջընակ դըրացի...

Անկողնիս մէջ ամբարիշտ՝ շատ մը իղձեր մեռցուցի.
Երեւայտօրէն պառկեցայ պիղծ կիներու հետ փափուկ.
Օ՜ արբեցայ ու մոռցայ մեր հին տընակը անշուք
Ու խենթ սըրտիս ապստամբ տըլի անգութ աքացի...

Բայց գարնան հետ կը զարթնուս, ո՛վ դուն հին սէր տիրաքա.
Յանկարծ ինծի կը դառնաս, կ'ալեկոծես լուռ հոգիս
Ու Թեւերուդ մէջ ճերմակ գիս մեր գարնան կը տանիս...

Ու մըտացիր կը ծըգեմ բոլո՛ր հոգերս վայրապար.
Ու բազկաբաց կը վազեմ քու տեսիլքիդ գարնային,
Ո՛վ աղջընակ հայրենի, առաջին սէր այգային...
1921

II.— ԿՐԿԻՆ ՆՈՅՆ ԵՐԳԸ

Գետին զարդարվեցաւ
Իմ խաւրիս ոսկէ նալով...
Սայեաթ Նովա

Ճամբաներէն այս բոլոր կը դառնամ մերկ ու տըխուր,
Սպառելով ցըմըրուր՝ բոլո՛ր տենչերն կարելի.
Ձեր քաղքենի խընջոյքին կը նետեմ սիրտս անծկալի
Որպէս անպէտ աղանդեր, որպէս չնչին կերակուր...

Ժամը կ'երԹայ վախճանին, այս սենեակին մէջ Թափուր:
Անհրաժեշտ է այլեւս լըքել գըղջումն անցեալի...
Ըսպաննուած յոյսերու Թափօրն է սեւ, անծկալի...
Աւազուտքին վրայ օրերս կ'իյնան փըփուր առ փըրփուր...

Ու յանկարծ դուն կ'երեւիս— Օ՛ այս նոյն երգն է, գիտե՞ս,
Որ քիչ առաջ երգեցի իմ մանկութեանս ամբողջ—
Դուն կը ծըլիս ծաղկի պէս քնքուշ, բողբոջ առ բողբոջ...

Ինչպէս գարնան առաւօտ կ'անցնիս ամուլ տանիքէս,
Գիս կը խըլես հեզօրէն ծուլութենէս իմ հիւանդ,
Կ'ընես ծառերս պտղատու ու յոյլ արտերս արգաւանդ...
1921

III.— ՑԱՅԳԱՅԻՆ ԵՐԱԶ

Ինչ որ մութըն մըթնանար
Ս'ծնայի՛, ծոցըդ մըտնէի.
Նահապետ Քուչ.

Աղուոր աղջիկ մըն էիր երազիս մէջ, այս գիշեր,—
Գարուն էր լուռ, օ՛ կային աղաւնիներ ձորին քով,
Կային ճերմակ գառնուկներ՝ վիթխի անուշ աչքերով
Ու կար տղայ մը բոպիկ որ ո՛չ մէկ ցաւ կը յիշէր...

Երազիս մէջ այս գիշեր՝ ես մեծցուցի քեզ տակաւ,
Եղար գիրգ կին մը քընքուշ իմ տանըս մէջ հայրենի,
Մեր տունը ցած էր, պզտիկ, սաղարթներու մէջ գաղտնի...
Երիտասարդ էինք մենք ու մեր հրճուանքն էր ամբաւ...

Մեր պարտէզին մէջ կային նորաբողբոջ ծաղիկներ,
Ածուներուն մէջ բեղուն՝ երկինքն աստղեր կը ցանէր
Ու ձորին մէջ ինքնասպան կ'ըլլար լուսնակն յուսակտուր:

Կը ննջէի ծոցիդ մէջ, անկողնիդ մէջ ծաղկաբոյր,
Ինկրանըս՝ հեզ բերնիդ վրայ, ճերմակ Թեւերըդ վըզիս,
Մինչեւ որ լոյսը բացուէր՝ մանուկ ձայնըդ կ'օրրէր գիս...
1922

ՀԱՄԱԿՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԳՐՈՂՆԵՐ

ԱՆՐԻ ՊԱՐՊԻՒՍ— «ԿՐԱԿԸ»

«Գրողը արուեստին՝ արուեստը Մարդուն», պիտի ըսէ օր մը, երբ փորձուի բանաձեւի մը անձկութեան մէջ սեղմել իր գործը եւ գործունէութիւնը:

Համայնավար է: Բըզքուկցէք իր քաղաքական կամ ընկերային դաւանանքը. խառնուածքի, կրթութեան կամ քաղաքականութեան հարց է:

Գրող է: Խծբծեցէք իր արուեստը: Ճաշակի խնդիր: Բայց, մի ամչնաք խոնարհելէ մարդուն առջեւ, որ դադար չի փնտռեր բոլոր ճամբաներուն վրայ, որ, ինչպէս Անաթոլ Ֆրանս մը, սկեպտիկ առաքեալի շնական ժպիտը չի պտտցներ ծափէ ծափ ու զուարճանար հաւաքոյթներէ դէպի տանջահար, հաւատքի կարօտ բազմութիւնները՝ փոխն ի փոխ:

Մէկ անգամ ընտրեց իր ճամբան, ուրկէ կը տանի հուրը սրտի մը եւ դժուար մտքի մը կենակցութեան յղութիւնը:

Բանաստեղծի սիրտ՝ որ բարդ ու պղտոր քաղաքներու ծոցին մէջ, չի վարանիր մաքուր, կուսական անեղծ դողերով զգալու տառապանքին առջեւ. բայց զուրկ երեւակայութեան բարիքներէն, երբ աչքերը կը կեցնէ ներշնչման աղբիւրներուն վրայ, կամ երբ միտքը կը յանձէ երազանքի հեշտաւէտ գինովութեան, կը տանջուի շնորհի պակասէն, անկից որ ճապուկ ու ճկուն, գիտէ ճաշակներու նախընտրութիւնը — պճնանքի եւ շքեղութեան կարօտը— փայփայել. վարպետ ու գիտուն ձիրքէն, որ օտար աչքերուն առջեւ, տեսիլքը խաղցընէ ներքին ողբերգութիւններու:

ԲԱՆՈՒՈՐՈՒՀԻՆ

Քու ճերմակ կանթեղդ քեզ կը լուսաւորէ, երբ մակոս, աղմուկէն վախնալով, գիշերն ուշ ատեն՝ կ'աշխատիս քիչ մը աստուածային գործի մը վրայ:

Ճակատագրիդ առջեւ խոնարհ, մեղմօրէն կը մխրճիս ամէն քանի մէջ...: Քունը բըռնած է վիզէդ. զարմացած՝ կը ցնցուիս...

Խե՛ղճ աղջիկ որ չէ Թագաւորած. խե՛ղճ կին, խե՛ղճ իշխանուհի...: Եւ ահա, գուրգուրանքի այս իրիկուան մէջ, քու շատ խաղաղ սիրտդ արիւնած է...

Ու քովդ՝ չկայ մէկը որ ժպտի ու քաղցրօրէն՝ դուն քեզի կը ժպտիս...

. . . . . .

Արձանի պաղ գեղեցկութիւն, որ անշարժ կը կենայ մտքին առջեւ՝ տրտում յամառութեան մը պէս. Ներս չի մտներ ու վար, սիրտ չիջներ: Անոր հոգին դուն պէտք է ենթադրես.

ՄՈՌԱՑՈՒՄ

Ոչինչ կայ մէջս որ դիմադրէ յուշիկ փախող բաներուն՝ ոչինչ կայ մէջս որ [illegible] կազդուրէ...: Կը նստիմ մարող ճառագայթին տակ: Մտիկ կ'ընեմ տխուր օրը որ կ'անցնի: Պարզապէս տխուրեմ:

. . . . . .

Ցաւս լմնցած է ողբերգութեան մը պէս. ոչ մէկ գիծ, ինչ ալ ըլլայ: Արեւն իր բոցով կը յամենայ պատին վրայ. յաւիտենական լռութիւն: Եւ օրը կ'անցնի հոգիէս, իբր Թէ անցնէր երկինքէն:

Բանաստեղծի իր յուզումը երբ ուզէ մեկնիլ սրտէն դուրս՝ հագուիլ չի գիտեր ու կը մնայ գրեթէ մերկ:

Ու սէրեր ունի մեծ ու շատ ծանր իր սրտին համար եւ անոնց ճնշումին տակ արձակուած զուլալ ու սկար ճիչեր են իր երգերը:

. .

Գարպիւս նաեւ փիլիսոփայ է մէկու մը պէս, որ բանաստեղծի իր քմայքոտ հոգիին պարտադրած է երկար ու ջանաջան մարզանքներու կարգապահութիւնը: Իր մտքին մէջ, մտածումը կը հասուննայ զգացումի ջերմութեամբ. ու երկուքին արտառոց գործակցութենէն կը ծնի գրողը, որ մեծ չէ իր տաղանդութեամբ, ինչպէս Ռոմէն Ռոլան մը՝ մեղկ ու ճապուկ արուեստագէտ մարդասէր կամ ինչպէս Լեւ Թոլսթոյ մը՝ աղանդաւոր մարդասէր:

Բայց, երբ աշխարհական առաքեալ, ամբողջովին ունի ինչ որ Ռոլան քիչ ունի, իսկ Թոլսթոյ շատ, բայց սխալ ունեցաւ. — Նուիրում:

Հո՛ն է իր մեծութիւնը: Կ'ապրի իր գրչին համար, զոր կ'ապրեցնէ մարդկութեան համար:

Այդ գրչով ան ստորագրեց ԿՐԱԿԸ:

Մնացեալը՝ անկից առաջ ու յետոյ՝ մանրամասնութիւն է:

. .

Յիշողութիւնը ապերախտ է: Րոպէ մը ժպիտ կը բաւէ մոռցնելու ամբողջ երէկուան տանջանքը: Բայց վաղը, երբ ջնջուի համատարած աւերին վերջին հետքը երկրէն, ու նաեւ մանաւանդ, սրտերէն ու մտքերէն, կրակը պիտի մնայ մարդկային վայրագութեան անթերի ցոյցը:

Վաղուան սերունդը հոգի գիրքերէն պիտի քանի մը Թիւեր՝ առանց մանքի, եւ քարտէզներու անգոյնով մատներով ցոյց տալ քանի մը կէտեր,— դերեզմանները անհամար բածներու,— կը բաւէ որ բեռ ընկերութեան մը դասա ներուն մէջ, օրօրուած խաղաղ խաղաղութեան պատրանքներովը, որպէսզի րոտնալ պատերազմներու կածախնդրութիւնը՝ իբր քի զուարճալի եւ անհրա դանագանութիւն...: Բայց անգամ որ պատահմամբ հետաքրքրութեամբ, ըլլա ժամանցի համար, կրակի էջերը, չպիտի խուսափիլ անոր կազդու ցնցումներէն:

Պատերազմը հո՛ն է Թուղթի կտորներուն վրա կենդանի զարհուրանք ւոր ուժգնութեամբ, իր եայ տագնապներով:

IV.— ԵՐԿԻՐ ԱՒԵՐԱԿ

Թէ վուր հօղուդ կամքն էս անում՝
Մարմինըդ բեղաւոր է ըլում...
Սայեաթ-Նովա

...ծնր վերծ շէնքին վրայ անալոգ աղէտը չիջնէր,
...պարտէզը ձեր կուսափըթիթ, ծըլարձակ,
...վըրնայիք դեռ բացուիլ ծաղիկներով, ակէ ակ,
...կըրնայիք դեռ շողալ, լուսացնցո՛ւղ երազներ...

...մը հապըշտապ կործանեցաք դուք ընդվայր,
...ծաւըլեցան ձեր վրայ խաղդալս կրքեր քաղքենի,
...ցեցին, երազնե՛ր, ձեր սէգ պալատն արքենի,
...ցին ձեզ այլուր՝ ծիլերու պէս հողմավար...

...են վանկերն այս տըկար՝ ձեր հին փառքին ի պատիւ.
...ըսերուն հողմածուփ, անհետ կորած, ոսկեշող
...փկութեան, ձեր հիւսքին, ձեր պերճանքին անըսքող...

...տա՛ր, կը տիրեն արդ աստուածներ անպատիւ,
...ձեր փոխան պալատին մէջ կը դառնան լըկտի պար
...ութիւններ ամբարիշտ— այծամարդեր դիւահար...

ՎԱՋԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

1932

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԸՆԴՀ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

...ական ծառը

...համագումարին նախորդ օր...ան նիստին մէջ, Ա. Ը. Դ. ընդհ. ...քարտուղարը Ֆուհօ կուռ ու հըմ...ալից ճառով մը, երկարօրէն ...պատասխանեց եղած քննադատու...թիւններուն: Սուրբէ կուտանք ...քարտուղար անգլերէն իր ճառին:

...Իր առաջին խօսքերով իսկ, Ֆուհօ յայտնեց թէ Ա. Ը. Դ.ի մէջ, ոչ ոք կ'ուզէ քաղաքակա...նութիւն խաղալ: Բայց քննադա...տութիւնները որ կ'ուղղուին Ա. Ը. Դ.ի դիւանին, կ'անդրադառնան ...ընդհ. կազմին, անոր բոլոր ան...դամներուն վրայ:

— Մենք բոլորս պարտաւոր ենք հարցնել մենք մեզի թէ ը...րած ենք մեր կարելին զարգա...ցնելու եւ տարածելու համար այն ...գործունէութիւնը, որուն համար կը քննադատէք Դիւանը թէ չէ ...կրցած կարովի կերպով վարել:

Այս նախաբանէն յետոյ, Ֆուհօ անցաւ քննադատութիւն...ներու պատասխանին:

Ընդհ. բանուորական ...զանգուածները

— Կը մեղադրէք Դիւանը, թէ պէտք եղածին չափ չէ խօսած ժողովուրդին: Բայց տեղական մի...ութիւններուն չի՛յնա՞ր արդեօք այդ դերը: Բառերը անշուշտ արժէք մը ունին: Բանաձեւերը գրե...թէ միշտ խանդավառութիւն կ'արթնցնեն, բայց երկուքն ալ վտանգաւոր ազդեցութիւն մը կը գործեն: Բանուորական շարժումը արդիւնքը չէ քանի մը վայրկեան...ներու ծիգին. իսկ զանգուածները ...շահելու համար այս տեւական ...ու կազմակերպուած շարժումին, աւելի բան պէտք է, քան թէ ...պարտամ բանաձեւեր, որքան ալ ...փայլուն ըլլան:

— Ձեր պարտականութիւնն է, ընկերներ, ճանչնալ զանգուած...ներու իսկական հոգեբանութիւնը, ...գիտնալ թէ ինչպէս կարելի է զա...նոնք մեզի կապել: Բայց ժողո...վուրդը ունի իր առանձնութիւն...ներն ու թերութիւնները: Այդ թերութիւններուն շնորհիւ է որ երբեմն ալ կը գործէ իր շահերուն հակառակ:

«Ահա՛, ասոր պէտք է հա...կազդել: Հապա, ինչպէ՞ս ժողովուր...դը կապել մեզի:

— Ժողովուրդը գոհացնել, կը նշանակէ նախ գոհացում տալ ա...նոր շահերուն, ինչ որ ըրինք կա...րելի չափերով: Բայց այդ, միշտ ալ շատ սպասուած արդիւնքը, մեծամասնութիւնը կը մնայ ան...տարբեր: Մեր կազմակերպութիւ...նը մեծ ծիգեր կը պահանջէ ժո...ղովուրդէն, մեծ զոհողութիւններ, որոնց ան պատրաստ չէ դեռ: Ամ...բողջովին պէտք է կրթել զայն, ամբողջ մտայնութիւն մը պէտք է ստեղծել անոր մէջ:

Բարեշրջականութեան իմաստը

«Ըսողներ եղան թէ մեր պա...հանջները չեն կատարուած ինչպէս որ պէտք էր: Հոդ ալ, շահագր...գռուած ենթականերն են որ չկա...րենալով արժեցնել իրենց պա...հանջները, կը մնան իսկական պա...տասխանատուներ: Եւ յետոյ, հարցին վրայ աւելի վերէն նա...յելու համար, որեւէ բարեկար...գումի արժէքը չի գնահատուիր աշխատաւոր դասակարգին բերած ազատութեան չափով, այլ ինքն իրմով՝ իբր մէկ տարրը ընկերա...յին բարեշրջութեան:

«Ո՛չ իրականութեան մէջ, Ա. Ը. Դ.ը չէ մոռցած իր գաղա...փարաբանութիւնը:

«Բայց, չիտակ չէ թէ գաղա...փարներու բիւրեղացումը պէտք է տեղի տայ անմիջական բարեկար...գումներու նուաճման առջեւ:

«Երբ հակառակորդ կազմա...կերպութիւններու հետ վէճի կը նստինք կատարեալ անկախու...թեամբ, չենք մոռնար թէ մենք ներկայացուցիչներն ենք աշխա...տաւոր դասակարգին, թէ աշխա...տաւոր դասակարգը դասակարգ մըն է որ շահերը հակառակ են միւս դասակարգերու շահերուն:

«Դասակարգերու պայքը ըը յեղափոխական բանաձեւ մը չէ ինքն իր մէջ.ան պարզ հաստատում մըն է եւ քանի չփոխուի արգի կացութիւնը, ան պիտի մնայ ճըշմարտութիւն մը:

«Այս փոփոխութեան իրակա...նացման մէջ է որ կը հետապն...դենք աշխատաւորական պահանջ...ներու իրականացումը:

– Ֆուհօ, պատասխանելու հա...մար քննադատութիւններուն, պահ մը անդրադառնալէ յետոյ հան...րային կրթութեան, գործադուլ...ներու, ընկերային ապահովագրու...թեանց օրէնքին եւ այլ խնդիր...ներու, կանգ առաւ միջազգային հարցերու վրայ,

— Ա. Ը. Դ.ը ստիպուած է կենալու դէպքերու, մարդոց եւ պայքարին մէջտեղը: Կորսնցու...ցի՞նք արդեօք երէկուան հաւատ...քը, պէ՞տք է որ նոր հաւատք մը ընդգրկենք: Ո՛չ, նոր հաւատքի պէտք չկայ: Կը բաւէ վստահու...թիւն ունենալ ինքն իր վրայ: Բայց փոխուած է աշխարհի վի...ճակը: Կարելի չէ որ սենդիկաներու միութիւնը իր պատասխանա...տուութիւնը սահմանափակէ ար...հեստակցական շահերու նեղ շըր...ջանակի մը մէջ: Այսօր պէտք է հետեւիլ արտադրութեան ընդ...հանուր հարցին: Ահա թէ ինչո՞ւ իրաւունքը չունինք անտեսելու նոր հարցերը եւ ահա թէ ինչո՞ւ պէտք է Ա. Ը. Դ. գտնուի Աշխա...տանքի Միջազգային Դիւանին եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Խաղաղութեան հարցը

Ա. Ը. Դ.ի ընդհանուր քար...տուղարը կ'անցնի յետոյ խաղաղու...թեան հարցին եւ խաղաղութեան պահպանման ի նպաստ, աշխատա...ւոր դասակարգին թափած ջանքե...րը ցոյց կուտայ. Ազգերու Դաշ...նակցութեան մասնախումբերուն մէջ:

— Ազգերու Դաշնակցութեան ձեռք բերած արդիւնքը կրնայ գոհացուցիչ չնկատուիլ: Բայց պէտք է դարձնել, այս խնդրին մէջ ալ ցոյց տալ յանդանքի բա...ժինը որ կ'իյնայ աշխատաւոր զանգուածներուն. անոնք պէտք եղած ջանքը չեն թափած ըմբռնե...լու համար ի նպաստ խաղաղու...թեան՝ առաւելութիւնները, զորս կը սպասենք ժընեւի հաստատու...թիւններէն:

«Պէտք է բանդատել պատե...րազմը որ այլեւս երեւան չելլէ պէտք է խաղաղութիւնը կազմա...կերպել անտեսական թէ քաղա...քական յառաջդիմու... վրայ: Ասոր գործ մը որ երկար շունչի կը կարօտի ու կ'իրականան միայն, եթէ գիտնանք մեր ամբողջ ու...ժով եւ հաւատքով լծուիլ անոր հետապնդման:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԵՐԿՐԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԵՏԱԽՈՒԶՈՒԹԻՒՆ

Որոշուած է Ժող. Ցնտ. Գեր. խորհուրդի լեռնային բաժնին կցել երկրաբանական հետախու...զութեան դիւան մը:

Այս դիւանին կ'իյնայ Հա...յաստանի հողերուն վրայ կատա...րել երկրաբանական հետախու...զութեան ամբողջ աշխատանքները: Դիւանին պիտի տրուի բոլոր այն վարկերը, որոնք լեռնային բաժնի նիւմատգայցով կը յատկացուին եր...կրաբանական ուսումնասիրութիւն...ներու համար:

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐ

Ժող. Ցնտ. Գեր. խորհուրդը հաստատած է այն պայմանագիրը, որ կնքուած է ընկերութեան բա...րակածնային պարսպոպամ ան գոր...ծարաններու կառուցման մասին: Այս պայմանագրութեան հիման վրայ, Հայ. Պետ. Առեւտուրի բաժինը 1929 30ի ընթացքին պիտի հայթայթէ 900 հազար րուբլի արժէքով շինարարական նիւթեր, իսկ ընկերութեան ա...ռաջարկուած է կազմել Գարա...քիլիսէ կայարանէն մինչեւ բա...րակածնի գործարան տանող լայն երկաթգծի կառուցման նախա...գիծը: Երկաթուղիի երկարութիւնը պիտի ըլլայ 45 քիլոմ., 60 հա...զար րուբլի արժէքով:

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆԸ

Օգոստոսի առաջին օրերը սկսուած են Լենինականի պետ. թատրոնի աշխատանքները: Հրա...ւիրուած են 12 նոր դերասանու...հիներ, մեծ մասով երիտասարդ: Դերասանական ամբողջ կազմը բաղկացած է 35 հոգիէ, բացի վարիչ բեմադիրներէն եւ նկարի...չէն:

Այս տարի պիտի բեմադր...ուին 10 նոր եւ 5 հին կտորներ: Նոր կտորներուն մէջ կան Ե. Չըլ...լէրի «Մենք կ'ապրինք»ը բժ. Պողոսարեանի «Արինոտ Ա...նապատ»ը, Գլեբովի «Ինտա»ն, Զոլայի «Լեռ»ը. Օստրովսկիի «Անտառ»ը, Ահրշնի «Հողմերու քաղաքը», եւլն.:

ԻՐՈՍԱԿՑԱԿԱՆ ՉՏՈՒՄ

Լենինականի մէջ, յուլիս 10էն մինչեւ օգոստոս 11, հա...մայնավար կուսակցութեան զտ...ման ընթացքին, ստուգման են...թարկուած են 7 քաղաքային բջիջներ — 100 անդամ, եւ թեկնածուներ. 8 մանածային գործարանի բջիջներ 207 անդամ ու թեկնածուներէն հեռացուած են 31 հոգի: Նկատողութիւն եւ յան...դիմանութիւն ստացած են 52 հոգի. Հեռացուածներու թիւին մէջ կան 24 բանուորներ, 2 գիւ...ղացիներ, 5 ծառայողներ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ

ԽՌՈՎՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ անցած դէպքերու պատ...ճառները դժուար է յստակօրէն ցոյց տալ: Երկու կողմերը յան...ցանքը կը նետեն իրարու վրայ, Նախապէս խռովութիւններու պատճառ ցոյց տրուեցաւ ազգա...յին փոխադարձ ատելութիւնը Հր...եաներու եւ Արաբներու միջեւ: Բայց ահա, Ֆրանսացիներու կող...մէ կատարուած քննութիւն մը կը հերքէ այդ ենթադրութիւնը եւ միակ պատճառ ցոյց կուտայ մեծ կալուածատէրերու ցանած գր...գռութիւնը:

Պաղեստինի վրայ բրիտան...նական հոգատարութենէն առաջ, բնակչութեան մեծամասնութիւ...նը արաբ էր, զանազան չերտաւո...րումներով: Կային ֆէլլահները՝ հանգարտ ու նստակեաց երկրա...գործներ կային «էֆէնտի»ները՝ քաղքըցի կալուածատէրեր կամ կառավարական պաշտօնատարներ: Կային նաեւ պէտէվինները, թա...փառական ցեղախումբեր, առհա...սարակ խաշնարած, որոնք ի հար...կին կանգ չեն առներ աւազակա...յին միջոցներու առջեւ:

Վրայ հասաւ Սիոնիզմը, որ քանի մը տարուան ընթացքին, դէպի Պաղեստին մղեց եւ հոն տեղաւորեց բազմաթիւ Հրեաներ: Անոնք սարպուեցան հողեր գնել «էֆէնտի» Արաբներն էին, որ իրենց հողերը կը ծախէին, յա...ճախ կրկնապատկուած գիներով: Իսկ ֆէլլահը որ հող չունի, ան...շուշտ բան չէր կորսնցներ այս առեւտուրին մէջ միայն տէր կը փոխէր. Այնպէս որ խռովութիւն...ներուն մէջ չի կրնար շահագր...գռուած ըլլալ ուղղակի: Արաբ կալ...ուածատէրերն էին, որ տեսնելով իրենց հողերուն ծաղկումը Հըր...եաներու ձեռքին տակ, կը զղջա...յին: Զանոնք հանգարտեցնելու համար, իրենց կը տրամադրուէր պետական հողեր, զորս կը ձգէին անխնամ ու անմշակ, ինչպէս նա...խապէս եւ կամ դարձեալ կը ծա...խէին միշտ աւելի սուղ: Եւ այս կերպով աւելի հարստացած, ձեռք կ'առնէին ղեկը արաբ քաղաքա...կան կազմակերպութեան, ո...րուն կեդրոնը կը գտնուի Գահիրէ եւ որ քաղաքական նկատումներով միակ խռովութիւն սերմանողն է Հրեաներու եւ Արաբներու միջեւ:

Նոր հասած տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ խաղաղութիւնը վերահաստատուած է: Հոգատար իշխանութիւնը միջոցներ ձեռք առած է արգիլելու համար նոր խռովութիւններ:

Որեւէ պատճառով, արգիլուած որ եւ է տեսակի զէնք կրել, մին...չեւ անգամ հասարակ գաւազան մը: Հրապարակային հաւաքոյթ...ներ չեն թոյլատրուիր:

*
* *

Հակառակ Ֆրանսական տե...սակէտին որ խռովութիւնը կը վե...րագրէ կալուածատէրերու գրգռու...թեան, անգլ. աղբիւրներէ առ...նուած լուրերը պատասխանատու ցոյց կուտան Մոսկուա, որուն գոր...ծակալները Արաբները կը գրգռեն հոգատար իշխանութեան դէմ:

Մէքքէ ուխտի գացող մահ...մետականները հոն կ'իյնան խոր...հրդային հիւպատոսին ազդեցու...թեան տակ եւ անկից կը վերա...դառնան աւելի գրգռուած ու մո...լեռանդ,լիցուած՝ համայնավար...ներու կողմէ:

Իսկ անգլիական մէկ քանի թերթեր կը պնդեն թէ խաղա...ղութեան վերահաստատման հա...մար, զինուորական կարեւոր ուժե...րու ներկայութիւնը Պաղեստինի մէջ անհրաժեշտ է:

ԱՆՆԱ ՆԵՐԻՄԱՆ ԽԱՆ

(Հրատարակութեանխնդրանքով)

Իշխանուհի Աննա Ներիման խան (Մամիկոնեան) որ բաւա...կան ատենէ ի վեր ծանր հիւանդ էր եւ վերջերս հիւանդանոց փո...խադրուած, սեպտ. 10ին հոգին աւանդեց 62 տարեկան հասա...կին մէջ: Հանգստեան պատա...րագը եւ յուղարկաւորութեան արարողութիւնները Պրիւքսէլի մէջ կատարուելէ յետոյ, մար...մինը առջի օր Փարիզ փոխա...դրուեցաւ եւ ամփոփուեցաւ հօ...րենական դամբանին մէջ, Փէռ Լաշէզ: Ցովհան. վրդ. Նալ...պանտեան թաղման աղօթքները կատարելով, ծաղկեփունջ դրած է հանգուցեալին, ինչպէս նաեւ Զօր. Անդրանիկին շիրիմին վրայ:

Իշխանուհի Աննա բարձր դաստիարակութիւն ստացած էր իբ հօրը՝ պարսկական դեսպան Յովհաննէս խանի քարտուղարն եղած եւ բժաստասիրական գիրք մը հրատարակած էր:

Ժ. Ն.

ԱԿՈՒՄԲԻ ՅԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ, 29 Պուլվար Սէն-Մարթէն, մեր հայրենակիցները պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր ատամնաբոյժ մը, որուն դարմա...նատունը օժտուած է ատամնաբու...ժական վերջին կատարելագոր...ծումներով և որ բուրաքանչիւրը պիտի խնամէ իբր պարագային համեմատ: Ակռայ քաշել ձրի: Կեղծ ատամներու և ատամնաշա...րերու շինութիւն՝ չափաւոր գի...ներով: Երաշխաւորուած աշխա...տանք: Ամէն օր ժամը 9էն մին...չեւ կէսօր: Հեռաձայն Archives 55 09:

(Ծ.)

հանդէպ՝ սպասումի սրտնեղու...թիւններով ու զայրոյթներով, ...խաղաղ կեանքի կարօտներով, մինչեւ դժոխային տագնապներ...րու ամբողջ ախմարութիւնը:

...կեանքը — այն որ այսօր, ...նորէն կը փորձէ ժպիտի խա...ղաղութիւնը սփռել բոլոր ճամբա...ներուն վրայ, դիմակը վար կ'առ...նէ հոն առաջին տողէն իսկ, ու ...վերջալոյս կապտութեամբ մը ցոյց ...կուտայ ինքզինքը, իր անշպար ...ութիւնը:

Պարպիւսի խօսքը հո՛ղ, զար...հուրելի հշմարտութեամբ արձա...գանգ կուտայ իրականութեան: Ձի պատմեր ան: Հոն ուր ...կեանք կրակի պէս, մարդը ...կանչեց գլուխըպատեանին տակ, ...ինչ պէտք կրնայ ըլլալ, որ իբր ...կամ հաճելի պտուղը կա...սուր ու գիտակից սադրանք...ներու կամ ճակատագրական ...ջղերու, պատմուի յաջորդա...կան դրուագներու շահեկանու...թեամբ:

Ձայլ դէպք ու ոչ ալ դէպք: ...ը բազմազգլխանի ու միա...հոգի միօրէն է իր տառապանք...ներով, յոյսի ժպիտներով ու

...նքամի տագնապներով, իր ան...զօր ըմբոստացումով ու հուսկ համակերպութեամբ՝ անօրինակ կրկէսին վրայ, ուր կեանք եւ մահ դէմ առ դէմ, կանչուած են խաղալու անհաշտ հակամարտ...ներու դերը:

Եթէ չկայ ուրեմն պատմու...թիւն որ մանրամասնուի գրգըռ...ւած երեւակայութեան մը սուտ յաւելումներով, կայ սակայն կեանքի պամը իրական, կտոր մը ադտեղութեան պէս տեսանելի ու զարշելի. որ կը նկարագրուի զուսպ ու ժուժկալ յուզումով՝ պատկեր առ պատկեր, ո՛չ թէ ուզուած ու կանխամտած դասաւորումով, այլ ինչպէս կը ներկայանան անյօդ ու չարա...շուք, իբրեւ պատուհաններու երկինքէն սպասուած անակն...կալներ, որոնք իրենց ներքին կապակցութիւնները գտնեն մար...դուն տառապանքին մէջ: Ճիշտ ինչպէս իսկական, անարուեստ կեանքին մէջ, ուր մահուան վերին հրամանատարութեան տակ՝ կեանքը կը բորբոքի, կը կատղի եւ ինքզինքը կը ջարդէ:

Ու մարդկային այս տարե...բայնութեան առջեւ, Պարպիւսի ժողովրդային սիրտը պէտք չու...նենար փրցնելու կիսակիրթ վի...պագաշտի պաղլտուքներ: Պըդ...տիկ ցաւերն են որ կ'աղմկեն ամենէն աւելի: Մեծ զգացումը չի կարօտիր խօսքի ու բառի միջնորդութեան: Կը մատնուի մահուանդ սրտաբուխ կանչի մը կարճ շեշտով: Մեծ մտածու...մը որ աւելի արտէն՝ քան թէ մաքէն կուգայ, տխմարութեան կը ձգէ խոշոր բառերու պեր...ճանքը: Իսկ մեծ տառապանքը չի բացատրուիր անոնց որ չեն տեսեր: Ցոյց կը տրուի:

Ու Պարպիւս ցոյց կուտայ փորձ եւ ինքնավստահ առաջ...նորդի վարպետութեամբ: Բա...րոզի գործը կը ձգէ պատկերին:

Բայց պատերազմը տարե...բային աղէտ մը չէ: Քաղցկեղն է որ կը բանի գեղազարդ մարմ...նին մէկ անկիւնը՝ իբր հետե...ւանք ներքին նիւխանքի: Մարդ...կային կամքը իր մեծ բաժինն ունի անոր ծագման ու զարգաց...ման մէջ: Անոնք որ բռնած են այդ կամքին սանձերը ու կը մնան գիտակից պատասխանա...տուները աւերին, անշուշտ. կը լեռն ջարդն ու աւերը ու կը թմբկահարեն յաղթանակը — պատրանք մըն ալ այս՝ իրակա...նութեան մէջ: Իսկ անոնք որ իրենց թալլութեամբ կը քաշա...լերեն փառ ուժերու խաղը իրենց գլխուն վրայ եւ ամէնէն աւելի կը ստանան հարուածները մը...մարդի բախումին, կը լեռն իրենց զոհաբերութեան: Անգամ մը յանձնած եղան սանձերն ուժին որուն ի...րենք են աղբիւրը: Բայց բնազդը — ժողովուրդին մշտարթուն ու անսաշ գիտակցութիւնը — ազդ է իրենց մէջ եւ առողջ ու կը խօսի: Կը զգայ ան, եթէ չզա...տապարտէ իսկ: Ձի դատաւորեր. բայց կը վերլուծէ: Անսուն չի տար, բայց կը բնորոշէ պարզ...յստակ ու կտրուկ:

Եւ այդ բնազդին պայծառա...տեսութեամբ, Պարպիւս կը խո...րտափէ կրակին բացած վէր...քերը ընկերութեան մարմնին վրայ:

Առկից՝ ամէն մէկ էջի թանձր գունութիւնը, որ չի ցնցեր ա...նակնկալ հարուածի մը ուժգնու...թեամբ, այլ մանր ու կրկնուող հարուածներու յամառութեամբ, կը ներածուի աստիճանաբար, տեղ կը շինէ, կը տարածուի, կը խորանայ մինչեւ կուծնի ոսկորին:

Կռուի գիծերուն կանակը, սկսած հանգստեան պահերէն, ո...րոնք անընական հաւաքակա...նութեան մը ցանցերուն տակ կը տրորեն, կ'ամբարոյացնեն, կ'ամ...բանացնեն զինուորը ու զայն կը նետեն յոռի բնազդներու գոզը, մինչեւ խրամներու խորը, ուր ցեխի ու կեղտի մէջ մխրճուած՝ 20րդ դարու մարդը կը վերա...դառնայ բնազդական վայրենիին, Պարպիւս չի զարներ ուղեղին գոները, չի փորձեր բռնանալ մտածման վրայ ու գիծերու կո...պիտ սեւութեամբ՝ ճիգ չի թա...փեր մղձաւանջային տեսիլներ քալեցնելու հեռաքրքիր աչքե...րուն առջեւ: Որովհետեւ իր ժո...ղովրդային անշուք ու անա...նուն հերոսներուն պէս գիտէ թէ «կը լեցուինք վայրկեանին ի...րականութեան յուզումովը եւ ի...րաւունք ունինք»: Բայց այս բա...լորը կը մաշին ձեր մէջը»:

Բայց, վերջապէս. պէ՞տք է ցոյց տալ թէ չէ ընկերային չարիքին ամբողջ վայրենու...թիւնը: Պէ՞տք է թէ չէ ազդել մտքերուն ու սրտերուն վրայ եւ առով իսկ հակազդել:

Ու Զոլայի այս վարպետ աշ...կերտը, որ նոր իրապաշտու...թիւնը կը կենդանացնէ առաք...եալի իր շունչով ու վէպին կու...տայ ուրիշ դեր մը — մարդա...սիրական ու նկարաւոր քարոզ...չական, — (L'Enfer, Clarté, Les Enchaînements, Faits Divers), նորէն կը հանէ իր նպա...տակին՝ պարզ ու հարազատ ար...ուեստի մը ուժով:

Հաւատքը որ զինքը բռնած է, փոխանցիկ է ու թոյլ չի տար խուսափիլ յուզէն՝ որ կը բանի իր մէջ:

— «Մռայլ ամպերու երկու զանգուածներու մէջտեղէն, հան...դարտ փայլ մը, կ'ելլէ եւ լոյսի այս գիծը — ո՛րքան սեղմ՝ ո՛րքան սգաւոր, ո՛րքան ողոր...մուկ,որ մտածելու երեւոյթն ունի — սակայն և այնպէս փաստը կը բերէ թէ արեւը կայ:»

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

ՇՔԵՂ ԵՒ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ-Ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ-ի Փարիզի շրջանային վարչութեան կողմէ, եւ մասնակցութեամբ Փարիզի, շրջանի, արտասահմանի, եւ Ֆրանսայի գաւառներու Հ. Մ. Ը. Մ-ի մասնաճիւղերու, հայ մարզական միութիւններու, ինչպէս նաեւ Գալուստեանի սանուհիներուն եւ Հ. Մ. Ը. Մ-ի կըր. սկաուտներուն եւ սկաուտներուն:

Նախագահութեամբ Եւրոպայի կաթող. պատուիրակ ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆԻ

Օրուան Թագուհի ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 29 ՍԵՊՏ. 1929 ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2ԻՆ STADE PETIT-JEAN (PORTE DE PICPUS)

ցիսուն հոգինոց ֆրանսական ֆանֆարի խումբ մը կը նուագէ հայկ. եւ եւրոպական եղանակներ

Գին՝ Ա. կարգ 20, Բ. կարգ 10, մուտք 5 ֆր.: Տոմսերը այժմէն կարելի է հայթայթել, Լիլա, Զվարթ, Պաթիսթ, Արազ, Արարատ, Բողոսիոյ ճաշարաններէն, Պէլվիլի Արթինեան նպարավաճառատունէն, եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր մասնաճիւղերէն:

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ *Օթոպիւս*՝ AY *Կար տիւ Նորէն*, AU *Սէն Լազարէն*, *Թրամուէյ Ըէփիւպլիքէն եւ իջնել* Porte de Picpus. *Մէթրօ*՝ Daumesnil:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
(ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ)

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Շքեղ տպագրութեամբ, Ահարոնեանի վերջին նկարովը զարդարուած այս աշխատութենէն շտապեցէք ունենալ օրինակ մը:

Գին՝ Ֆրանսայի համար 25 Ֆր., միւս երկիրներու համար 1.50 տոլար՝ կը պատասխանուի կանխիկ ապսպրանքներուն միայն, առանց բացառութեան:

դիմել հեղինակին՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18e):

«Յառաջ»ի, L. Kévonian, 236 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

Պալենց գրատուն՝ 233 Fbg. St. Martin. Paris (10e):

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ՔԼՈՒԻ ԱՆՏԱՌԸ

կազմակերպուած եռգկատի եւ շրջականներու Հայր. միութեան կողմէ, այսօր կիր. առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն: Կը խօսի՝ Մ. ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ:

Հայկ. եւ եւրոպական պարեր:

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Թրամուէյ Թիւ 2 եւ 18 Լուվրէն, շոգեկառք՝ Սէն Լազարէն եւ իջնել Սէն Քլու, ուր առաջնորդներ կը սպասեն:

ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵ՛Ր, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Մօտ օրէն Ամերիկայէն քաղաքս կը հասնի ծանօթ դերասան *Մ. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆի* ղեկավարութեամբ հայ տրամա - օփէրաթային խումբը: Պիտի տրուի միայն երկու ներկայացում:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ՕՐ. ՍԻՐԱՆՈՒՇ ԹԷՐՋԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Վիէն *Փարիզ*

ԱՐԱՐԱՑ միութեան վիճակահանութիւնը այս առաւօտ ժամը 9ին, 10 Rue Rampal, հայկ. ճաշարանը

Կէս օրէ վերջ Արարատի պահեստի խումբը կը մրցի Nogenth Alsace Loraine de Paris Ա. խումբին հետ:

Պ. Փ.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STÉPHAN

ԱՄԷՆՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱ՛ԿԻՑ, եթէ կը փափաքիս հող եւ տուն մը ունենալ Մարսէյլի մէջ կամ շրջակաները, դիմէ իսկոյն Comptoir Régional 3 Rue d'Italie, (առաջին յարկ), Մարսէյլ, ուր պիտի գտնես ամէն դիւրութիւն, իւրաքանչիւրին քսակին յարմար: Մէկ անգամ այցելը բաւական է համոզուելու համար: Ընդունելութեանց ժամ 9—12 15—19: Թէլէֆոն ,Քոլպէր 53—91: Մարսէյլ:

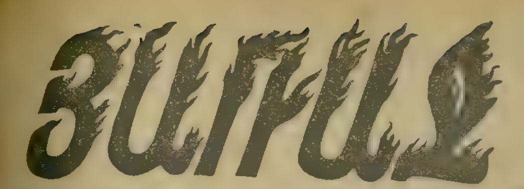

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շ. 40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԼԵՒՈՆ. [illegible]
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)
[illegible]
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929
24 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1067
ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՉՊԷՍ ԱՇՆԱՆ ՏԵՐԵՒՆԵՐ...

— Առոյգ տղայ էր, հալեցաւ եւ անշնչացաւ քանի մը օրուան մէջ...

— Արիւն փսխեց երէկ...

— Արդէն երկրորդ աստիճանին վրայ կը գտնուէր...

— Մեր քով կ'աշխատէր, կը յիշե՞ս, բռնուեր է...

Ցիրուցան խօսակցութիւններ, օրուան բոլոր ժամերուն: Ցիրուցան եւ պատահական: Մարդիկ արդէն վարժուեր են, եւ զէպքերը իրարու կը պատմեն, երբ գիտեն որ խօսակիցը ծանօթ է զոհին:

Մենք չորս պարապայ միայն յիշեցինք. չորսն ալ ծանօթ. իսկ ապահովաբար սփիւռքին ժամուն ուրիշ տասնչորս ուրիշներ ալ կան ... ցուցակներ շրջան կ'ընեն բերնէ բերան, միշտ սահմանափակ շրջանակի մը մէջ: Եւ միայն փարիզը ոչխի առջեւ ունենալով:

Աւելի բախտաւոր չէ գաւառը: Տակաւին անցեալ օր, թղթթակից մը, Պոլսէն. ուշադրութիւն կը հրաւիրէր հիւծախտի տարածման մասին: Պոլիսը դիւցազնական է եւ բազմատարր առողջ: Ո՛վ պիտի գրէ միւս բազմահոծ, խառնամբոխ քաղաքներուն պատմութիւնը...

Շատ խոր են այս նոր չարիքին պատճառները: Թառանգականութիւն, կենցաղ, միջավայր, չարաչար աշխատանք: Բոլորս ալ քիչ շատ գաղափար ունինք այս մասին: Եւ մենք չպիտի ուզէինք մասնագիտական տուեալներով խճողել նիւթը: Մեր գործը չէ, եւ ոչ ալ յարմար՝ այս էջին:

Բայց, գիտելով յարաճուն ընթացքը բարակ ցաւին, եւ առանց զարմանալու շատ մը դէպքերու վրայ, կ'ուզէինք ուշադրութեան յանձնել քանի մը կէտեր: Մեր խօսքը Ֆրանսայի եւ մանաւորապէս Փարիզի մասին է, բայց թերեւս կը յարմարի նաեւ ուրիշ գաղութներու: Առողջ կարծուած Պոլիսն անգամ այսօր մտահոգ է հիւծախտի ծաւալումէն:

Ուրեմն, սովորական պատճառներէն դուրս ժառանգականութիւն, անսնունդ եւ օդի պակաս եւն.— կան երեւոյթներ որ կա՛մ կը սրեն, կը փութացնեն ախտին ընթացքը, կամ ախտը կը տեղաւորեն բոլորովին առողջ կազմի մը մէջ:

Օրինակ՝ շուայտ կեանքը: Մեզի ծանօթ պարագաներուն մէջ կան այնպիսիները, որոնք եթէ ոչ ամբողջովին, գոնէ խոշոր մասով հետեւանք են սանձարձակ վայելքի: Գիտենք որ այսինչ տղան բան չունէր եւ յանկարծ ինկաւ: Ինկաւ ոչ թէ թշուառութենէն կամ տաժանակիր աշխատանքէն, այլ իբրեւ հետեւանք իր վարած կենցաղին: Կեր, խմէ՛ սորուէ՛, եւ ծիրումը կը սկսի: Անքուն գիշերներ՝ ինչքան կ'ուզես Փիշերաշան տքնութիւններ, առանսինկոններ եւ անոնց լրացուցիչ զարնթացքը՝ վարձու բարձերու վրայ: Ցնոտյ պարծենկոտութիւններ եւ մրցումի հրաւէրներ: Ցնոտյ զինարբուք՝ ինչքան կ'նաս:

Իբրեւ անբաժան աղանդերը սանձարձակ վայելքին, այս վերջին, զինարբուքը, իսկապէս ուշագրաւ հաւեւուտութեամբ կը ծարակի մեր երիտասարդներուն մէջ: Եւ յաճախ անոր հետեւանքն են կռիւները, սրճարաններու, փողոցներու: Նոյն իսկ հանդէսներու մէջ:

Տակաւին չենք խօսիր զանազան ·քաջագործութեանց մասին, որոնք բերնէ բերան կը պատմուին ինչպէս հարբուխ մը կամ ակռայի ցաւ մը: Մեր հիւրանոցին մէջ 27 հայ երիտասարդներ ենք, 19ը բռնուած են...

Կ'ընդունինք: Խմբագրականի մը սիւնակներուն մէջ հաշուելիք հարցեր չեն ասոնք: Բայց ի՞նչ նշանակութիւն ունի ասոր կամ սովորութիւնը, երբ չարիքը գլուխն առած կ'երթայ:

Գաղտնիք չէ որ օդ չունինք այստեղ, Փարիզի մէջ: Փոշի եւ մուր է մեր շնչածը: Եւ ·պէնզին·: Երբեմնեկի մխոցն անգամ չիգ կը մաշեցնէ:

Օդ չկայ, նաեւ, այն հիւրանոցներուն մէջ ուր կը բնակի մեր երիտասարդութիւնը, մանաւանդ խռնարհ դասը: Ինչ կը վերաբերի աշխատանոցին, գիտենք թէ ի՛նչ կը շնչեն բանուորները, երկնակարկառ ծխնելոյզներու տակ, վիթխարի մեքենաներու դղրդագին թաւալումներուն մէջ: Ու վերջապէս զաղտնիք չէ սնունդը: Ուրիշ երկիրներու մէջ, Պուլկարիա, Ցունաստան, Սուրիա, հաց պանիրին պակասը կը լրացնեն օդն ու ջուրը: Այստեղ ոչ մէկը ունինք, ոչ միւսը, եւ եթէ լաւ չանանինք, տկարացումը անխուսափելի է:

Արդ, երբ գիտենք այս բոլորը եւ մեր ձեռքը չէ դարմանը, գոնէ մեր ձեռքը չէ՞ սահմանափակել չարիքը: Ֆիզիքական կարողութեան, կազմի, խառնուածքի խնդիր է ինչպէս աշխատանքը, նոյնպէս վայելքը: Եւ, մեր տեսած իրականութենէն դատելով, թերեւս աւելի մեծ աւեր կը գործէ վերջինը, քան առաջինը: Կարելի է փոխել աշխատանքի տեսակը, բայց եթէ ունակութիւն է դարձեր շուայտ կեանքը՝ որ բառին բուն իմաստով երբեք վայելք չէ — ոչ քաղաքն է որ պիտի զարմանէ չարիքը, ոչ ալ գործին տեսակը: Ֆրանսան ի՛նչքան Փարիզն իր անէն հիւսիսէն մինչեւ հարաւ, լայնքին ու երկայնքին..

Մեր կանանչ արեւը շուտ կը դեղնի այս երկնքին տակ, տղա՛ք: Ս ա՛նձ մը, եթէ կը հաճիք:

Քրիստոնէական քարո՞զ եղաւ: Հոգ չէ. միայն թէ աշ՞ան տերեւ մը պակաս ունենանք:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԿԱՐԳԻՆ Է

Ամերիկայի առաջնորդ պաշտօնաթերթը, շօշափելով գաղութներու կազմակերպութեան խնդիրը, կը պատմէ Գ[illegible], 11 սեպտ.

Մինչեւ հիմա հարիւր անգամ բացատրած ենք թէ գաղութ[illegible] մը կազմակերպութիւնը ոչ միայն անկարելի է, այլ նաեւ անօգուտ, թէ [illegible] կամ [illegible] կ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] կազմակերպութիւնը տունը կարգի դնել՝ ու արդիւնաւորապէս վարել [illegible] [illegible] [illegible] ... [illegible] [illegible] [illegible] **ծերու մէջ ներդաշնակութեան** ու [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] **ուխտական ջանքերու, երբ պէտք մը ծագի, տարբեր կազմակերպութիւններ ու հոսանքներ** [illegible] կուգան ու կը գործակցին, [illegible] միաբանութեամբ, միայն եւ միշտ **դուրս կը մնայ դաշնակցութիւնը**, իր մենատիրական ձգտումներով եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] **մէջ ոչ քաղաքային վէճակ կայ, ոչ ալ ժողովուրդ** [illegible] [illegible] **կազմակերպութիւն ու գործ փափաքելի է անշուշտ. եւ** [illegible] [illegible] [illegible] **ծունէութիւնը դադրեցնեն. եւ** [illegible] [illegible]

ԱՆՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ԽԱՆԻ ԴԷՊՔ

[illegible] խանի դատին [illegible] **ցին Հուգուգի դատարանը, որպէսզի դատավարութեան օրը** [illegible] [illegible].

Բայց [illegible] **ցաւ որ միւս կողմը վճարեկ ատեան դիմած է «Թասիֆի գայտ»ի համար: միայն թէ տակաւին Պատրիարքարանի փաստաբաններուն չէ հաղորդուած անոնց խնդրագիրը:**

ՆՈՅՆ Փարիզ վերադարձած [illegible] [illegible] [illegible] եւ Տարօնական[illegible] **պատերազմներուն մասնակցած էր: 87 տարեկան էր՝.**

ԹՐԷՑԻ ՖՈՆՏԻԷԻ սեպտ. 16ի վիճակագրութեան 50.000ական [illegible] 1886ի 41,825, 1903ի 775,055 եւ 1911ի 321,679 **թիւերը:**

[illegible] [illegible] օրուան խմբագրականին վերջին տողը, **«տնսե՞ր էր» (կամ «էր»). պէտք է կարդալ— *Տեսե՞ր էիք:***

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մոսկուա կը սպառնայ Չինաստանի

Մոսկուայի խորհուրդներու առաջին համագումարին մէջ ճառ մը խօսելով, Պ. Ռիկով յայտարարեց թէ խորհրդային կառավարութիւնը չունէր աւելի վճռական միջոցներ ձեռք առնել, որովհետեւ հարկադրուած է օգտուիլ բոլոր պատեհութիւններէն, վէճը խաղաղութեամբ լուծելու համար: Ծայր·Արեւելքի մէջ սասնաւորապէս կազմուած բանակը դիրք բռնած է Չինաստանի սահմանին վրայ եւ կատարելապէս պատրաստ է: Այժմ կը կազմակերպուին ձ եռնային բանակատեղիները: Բայց քանի պատեհութիւն կայ վէճը խաղաղութեամբ լուծելու, բանակը չի աւելի ծանրակշիռ միջոցներու դիմել: Չինական առաջարկները հիմք չեն ներկայացներ վէճին լուծման համար, որովհետեւ չինական կառավարութիւնը կ'ուզէ բանակցութեան մտնել, պահելով հանդերձ բռնութեամբ գրաւուած դիրքերը: [illegible] կառավարութիւնը այս միջոցին այնքան զօրաւոր էն կացութեան մէջ կը գտնուի որ, ստիպուած է խաբել ժողովուրդը, այնպէս ցուցնելով թէ բանակցիլ կ'ուզէ:

Ուս առթիւ Ռիկով յիշեց սպիտակ Ռուսերու եւ Չինացիներու կողմէ կատարուած արշաւանքները խորհրդային սահմանին վրայ: Իբրեւ եզրակացութիւն, խորհրդային վարիչը յայտարարեց.

Մենք երբեք նպատակ չունինք բանակ մը մտցնելու Ծայր·Արեւելքի մէջ, աչնան այս օրերուն: Մենք ա՛լ աւելի պիտի զօրացնենք. պիտի ամրապնդենք. պատերազմի պատրաստ վիճակի մէջ պիտի գտնենք զայն: Չպիտի հաւանինք նանքինի մինչեւ հիմա առաջարկած պայմաններուն, որոնք պարզապէս կը նշանակեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը պէտք է անձնատուր ըլլայ չինացի զօրավարներուն:

Չինաստանի մասին ալ խօսելով, Ռիկով ըսաւ թէ ծանր շաքարախտէ մը կը տառապի, որ կը սպառնայ ընդհանուր ջլատում յառաջ բերել: Գերման մասնագէտները խորհուրդ չեն տար որ աշխատանքի վերսկսի:

Թուրքիա պատասխանեց Ցունաստանի

Աթէնքի թրքական գործակատարը շաբաթ առտու յունական կառավարութեան յանձնեց իր պատասխանը՝ առկախ խնդիրներու մասին: Թուրքիա շնորհակալութիւն կը յայտնէ Ցունաստանի համաձայնութեան բաղձանքին առթիւ, բայց կը ցաւի որ չպիտի կրնայ ընդունիլ առաջարկուած ընդհանուր իրաւարարութիւնը եւ պիտի գոհանայ Լոզանի դաշնագրին եւ աւելի վերջը կնքուած պայմանագիրներու գործադրութեամբ: Միւնոյն ատեն կը պնդէ մասնակի իրաւարարութեան առաջարկին վրայ:

Մտահոգութիւն Երուսաղէմի մէջ

Տէյլի Քրոնիքլի մասնաւոր թղթակիցը կը հեռագրէ թէ՝ կացութիւնը միշտ փափուկ է Երուսաղէմի մէջ: Կիրակի օր ազահանգէս մը պիտի կատարուէր ջարդի զոհերուն համար, բայց յետաձգուեցաւ: Թէ Արաբներուն եւ թէ Հրեաներուն մէջ կատարուած քննութենէ մը կը հասկցուի թէ՝ ոչ մէկը կ'ուզէ որ վերջ գտնէ Մեծն Բրիտանիոյ հոգատարութիւնը: Սուրիոյ Ֆրանսական իշխանութիւնները արտակարգ միջոցներ ձեռք կ'առնեն, որպէսզի Պաղեստինցիները երկրէն դուրս չելլեն: Սահմանը ասսուր փակուած է երկու երկիրներուն միջեւ: Ֆրանսայի եւ Անգլիայի զինուորներ կը հսկեն խստութեամբ: Սուրիոյ համար անցագիր տալ կը մերժեն Ֆրանսացիները, առանց խտրութեան: Մերժեցին նոյնիսկ Երուսաղէմի մեծ մուֆթիին եւ քաղաքապետին, որոնք Դամասկոս երթալ կ'ուզէին:

Կատաղի քնճուղ Աֆղանիստանի մէջ

Նոր հեռագիրներու համաձայն, Հապիպուլլահ այնքան վտանգուած է որ, ամէն միջոցի կը դիմէ, մայրաքաղաքը պաշտպանելու համար Նատիր խանի յարձակումներուն դէմ: Փախստականները կը պատմեն թէ Քապուլի գրաւումը առակալի հարուած մը տուած է Ջրկիրի Տղուն, որ զէնքի եւ ռազմանիւթի պակասը լրացնելու համար, կը պատրաստուի կացիններով զինել իր զինուորները եւ պաշտպանել Քապուլը: Միւս կողմէ, կեանքը անտանելի դարձած է մայրաքաղաքին մէջ: Ուտեստեղէններու գիները տարապայման չափերու հասած են, իսկ աղքատները սեւ թշուառութեան մատնուած:

Վերջին լուրերու համաձայն, հազարաւոր կացիններ շինուած եւ բաժնուած են Հապիպուլլահի զինուորներուն: Միւս կողմէ, դրամ ճարելու համար, Ջրկիրի տղան շրջաբերութեան մէջ կը դնէ Ամանուլլահի հանած հին թղթադրամները, եւ զործածել կուտայ պղինձէ եւ կաշիէ դրամներ, ինչպէս բրած է «նիզամ» մը՝ 300 տարի առաջ: Նատիր խանի գործակալներն չորս հազի ձեռբակալուեցան իր լրագիրը բաժնած ատեն եւ անմիջապէս գնդակահարուեցան:

Նոր երկրաշարժ Տրապիզոնի մէջ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժի բուռն ցնցումներ զգացուեցան Տրապիզոնի շրջանին մէջ: Թուրնիք" գիւղը հիմ[...]

(Ուրերու «արունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՍԵՒ ՇԱՊԻԿԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԳԻՒՏԵՐԸ

Անցեալ շաբթու, Մուսոլինի կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ իր կուսակցութեան [illegible] ժողովին մէջ, [illegible] ոչ միայն սպետութեան եւ կուսակցութեան յարաբերութեանց խնդիրը, այլեւ կառ[illegible] կազմի [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] կոչուած ծրագրի մը համաձայն, որուն վարչապետը կը դառնայ կառավարութեան [illegible] եւ ոչ թէ հա[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] **բուն միջոցաւ: Աւելի պարզ բացատրելով, նախարարները ինչպէս եւ** [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] բայց գործելով վարչապետին կամքով. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] եւ ոչ թէ **նախարարական խորհուրդին միջոցաւ**, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] **գան նախարարութեանց թիւը,** կարևորութիւնը եւ իրաւասութիւնները, ինչպէս ըրաւ Մուսոլինի վերջերս.

[illegible] միւնոյն ճառին մէջ, Մուսոլինի յայտարարեց թէ սպիտական խորհուրդը, համարակ[illegible] [illegible] եւ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] **ինչպէս եւ քաղաքապահ զօրքը:** կարելի է ըսել թէ, «[illegible] [illegible] կամքովն իսկ» արդէն հաստատուած է տեսակ մը վարչապետի նախարարութիւն, որ գերագոյն վարչն է կառավարութեան ամբողջ գործունէութեան.

[illegible] փոփոխութիւն մը եւս պատրաստուած է Մուսոլինի: Ընծապէս պիտի զեղչուի Ֆաշիստական [illegible] [illegible] անդամներուն թիւը, որ 52 է [illegible] [illegible] կը գտնէ այս թիւը, այնպիսի ժողովի մը համար [illegible] [illegible] կը գործէ. Այսուհետեւ այդ խորհուրդը պիտի դառնայ Մուսոլինիի տեսակ մը [illegible], 10 12 անդամներով, որոնք պիտի ըլլան վարչապետը, կուսակցութեան քարտուղարը, նախարարները, երկու ներկայացուցիչ [illegible], մէկը [illegible], միւսը՝ գործատիրական.

ԱՐՔԱՅԱՄ, ԽԱՉԱԿ ԵՒ ՑԱԿՈՒ... ՁԱՅՆ ԿՈՒՏԱՆ

***Երուսաղէմէն կը հեռագրեն սեպտ. 22 թուականով.*— Քեփրոնի շրջակաները բնակող Արաբները աճուսարսափի մատնուած են կարգ մը գիւղերէ, որոնց համաձայն սպառնալի ձայներ կը լսուին [illegible] փողոցներէն, ուր թաղուած են Աբրահամ, Իսահակ ու Յակոբ: Այդ ձայները կը հարցնեն ամէն իրիկուն.

— Ի՞նչ ըրիք իմ զաւակներուս...

« Պատրիարքին Տօղեկատու » [illegible] համաձայն, այս գերեզմանատան [illegible] կը պատահի գիշերը: Նախ կը սկսի մրմունջ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Արաբկինները կ'ըսեն թէ լսած են կանացի ձայներ որոնք կը ցուան.

— Ինչո՞ւ թափեցիք անմեղներուն արիւնը...

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՆՈՐ ՀԱԻԱՏԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամիսներէ ի վեր, Խորհրդային Միութեան բոլոր մասերուն մէջ, օրուան կարեւոր խնդիրներէն մէկն է «զտումի» գործողութիւնը, ո- րուն ենթակայ են բոլոր համայ- նավարներու հետ, պետական եւ հանրային պաշտօնեաները։

Այս գործողութեան ընթացքին երեւան եկած շարք մը իրողութիւնները, մէկէ աւելի պատճառներով հետաքրքրական են եւ գաստիարակիչ։

Ցրոցկիի ծանօթ ելոյթէն եւ իր աքսորէն յետոյ, համայնավարական կուսակցութեան միասնականութիւնը կորսնցուցած էր իր երբեմնի ուժն ու հեղինակութիւնը։ Լենինեան կուսակցութիւնը իր ծոցին մէջ սնուցած էր ընդդիմադիր ուժեղ հոսանք մը յանձին Ցրոցկիի եւ իր հեղինակաւոր եւ ուժեղ ընկերներուն։ Ստալինի կուսակիցները ժամանակին բոլոր ներքին եւ աններքին միջոցներով ճնշեցին կուսակցութեան ներսը ծագած յարաճուն շարժումը, չխնայելով ո՛չ իսկ երբեմնի կուռքերը, բայց եւ այնպէս անհնար էր կարծել թէ կուսակցութիւնը անցուցած է բոլոր ներքին վտանգները։

Բնական եւ քիչ մըն ալ արհեստական կասկածը կը թելադրէր Ստալինին կուսակցութիւնը «մաքրելու» գործողութեան հետ, ստեղծել այնպիսի սարսափ մը, որ երկար ժամանակուան համար գոնէ ապահովէր իր միահեծան տիրապետութիւնը բովանդակ կուսակցութեան, ուրիշ խօսքով, խորհրդային եւ պետական քաղաքական կեանքին վրայ։

Իբրեւ անմիջական հետեւանք այս քաղաքականութեան, «հարուածային» կարգով կը սկսէր ներքին կռիւը համայնավարական կուսակցութեան ներսն ու դուրսը։

Այս շարժումները, աւելի սաստկութեամբ տեղի ունեցան մեր երկրին մէջ։ Առաջին իսկ առթիւ, իբրեւ մայր կուսակցութեան ընդդիմադիր եւ «դէպի աջ» հակիլու մեղադրանքով շնորհազուրկ եղան եւ երկրէն դուրս քշուեցան բոլոր նախկին դէմքերը։ Փոփոխուեցան կառավարութեան եւ Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի կազմերը։ Կառավարութեան այս փոփոխութենէն ետք, սկսաւ հալածանքը բուն շարքերուն մէջ։

Այս բոլորէն յետոյ է աշա՛, որ առանձին հրամանագրով զտումի կ՚ենթարկուին առանց բացառութեան բոլոր համայնավարներն ու պաշտօնեաները։

«Զտումը», որքան ալ անմիջական հետեւանք ըլլայ մեր պարզած հիմնական քաղաքականութեան, ըստ պաշտօնական յայտարարութիւններուն, նպատակ ունի «կուսակցութիւնը աւելի մարտական դարձնել» «թարմացնել» «անկուսակցական եւ չքաւոր աշխատաւորներու կապը կուսակցութեան հետ ուժեղցնել» եւ վերջապէս «դուրս շպրտել թաքնուած Ցրոցկիստներն» ու «բանւոր գիւղացիութեան դաւաճան թշնամիները»։

Սակայն որո՞նք են զտողները, անոնք, որ պիտի որոշեն այս կամ այն անձին իրական արժէքը թէ իբրեւ կուսակցական եւ թէ իբրեւ պաշտօնեայ. ի հարկէ «բարձրալի» նկատուած համայնավարներ, որոնք ձեւականօրէն ամէնէն առաջ ենթարկուած են հաւատաքննութեան, գանգատ ժողովներու մէջ։ Զնւական բոլ անոր համար, որովհետեւ եթէ պատահի որ անոնց դէմ լուրջ առարկութիւններ մէջտեղ բերուին, դարձեալ ի վերուստ նշանակուածներն են որ զատ յանձնախումբը կը կազմեն։

Այս յանձնախումբերն են, որ իւրաքանչիւր շրջանի մէջ առանձին յարաբերութիւններով «զտումի» կը հրաւիրեն այս կամ այն խմբակցութիւնը։ Պատկերը ամբողջացնելու համար, հարկ է ըսել որ այս գործողութիւնը կը կատարուի հրապարակաւ։ Ներկայ կրնան ըլլալ եւ իրենց դիտողութիւնները ընել ոչ կուսակցականներն ալ զտուման ենթարկուողներու մասին, ով ալ որ ըլլայ ան։ Եւ պէտք է խոստովանիլ, որ համաձայն իրենց մամուլին, մեծ ճիգեր կը թափուին անկուսակցական եւ չքաւոր տարրերը մասնակից ընելու այս ժողովներուն։

Այստեղ է աշա որ զտման ենթարկուողը պիտի տայ իր կենսագրականը պիտի պատասխանէ յանձնախումբի կողմէ տրուած հարցումներուն եւ պիտի լսէ իր դէմ եղած բոլոր քննադատականներն ու գնահատականները եւ յետոյ «վճիռը» զատ յանձնախումբին։

Անհատներու դէմ հանուած վճիռներէն աւելի, հետաքրքրական են զտումի հետեւանքով երեւան եկած իրողութիւնները։ Այնքան պերճախօս փաստեր կան համայնավարութեան ծոցին մէջ զարգացած ախտաւոր բարքերուն եւ ապականուած մթնոլորտին, որ իրենք համայնավարներն իսկ լեզու են առեր, ի զարմանս մեր ռամկավարներուն։

Խօսք տանք սակայն «Խ. Հայաստանի» թղթակիցներուն

— «Բզնիի քարտուղարի գեկուցումից պարզւեց, կը գրէ Բասարգեչի թղթակիցը — որ բջիջում կայ թայֆաբազութիւն, բացակայել է գիւղիպլենան։ Բջիջը չի կարողացել իր շուրջը հաւաքել չքաւոր եւ միջակ գիւղացիութեան, որի հետեւանքով թայֆաբազութիւն է առաջացել նաեւ անկուսակցական աշխատաւոր գիւղացիութեան մէջ։»

Ուրարանի թղթակիցը Բաշաբարանի կոմբջիջի ստուգման եւ զտման մասին կը գրէ.

— «Պարզւեց որ բջիջի 10 անդամներից միայն երկուսն են չքաւոր, իսկ ութը միջակ են բջիջում կայ թայֆաբազութիւն, մէկը միւսի դէմ լարւել են 24 թւից մինչեւ հիմա։»

Հետաքրքրական է Կարպի գիւղի թղթակցութիւնը։ Ցիշելով որ ընդհանուր հետաքրքրութիւնը որչափ եկած է բազմութեան մէջ, պատահաբար կուսակցութեան շարքերը մտած մէկ քանի անհատներու մասին, կը շարունակէ.

— «Փաստօրէն ապացուցւեց, որ կոմբջիջը ենթակայ է եղել մի քանի հոգու՝ առանձնապէս Գ. Ղուկասեանի՝ անհատական ազդեցութեանը. բջիջը 10 տարւայ ընթացքում ոչ միայն չի առաջադիմել, այլ քարացել է իր տեղում եւ չեղւել իր քաղաքական գծից»։

Այս Ղուկասեանի դէմ բազմաթիւ մեղադրանքներու մէջ կը յիշուի նաեւ, որ,

— «Գիւղերում բոլոր խնջոյքներին, քէֆերին, կնունքներին, քելեխներին, մատաղներին Ղուկասեանը միշտ սեղանի գլխին բազմել է. երբ կուլակ թամադան մռացել է խմել «Մայր Աթոռի» (Էջմիածնի) կենացը այդ «կոմունիստ» նախագահն ինքն է բաժակ վերցրել եւ ճառով առաջարկել խմել «Մայր Աթոռ»ի կենացը, ոչնչամբոլը է աւել տերտերին համբուրելով Աւետարանը եւ առաջարկել է հետեւել իր օրինակին»

Կարելի է երկարել այսօրինակ փաստերու շարքը, որոնք մէկը միւսէն հետաքրքրական թէեւ, սակայն անհնար է, նկատի ունենալով մեր թերթին նեղ սիւնակները։

Պատկերը ընդհանուր է բոլոր ծխերուն համար։ Բջիջները առհասարակ շրջաններու փորձանքներն են եղած ու տարածիչները զանազան այլանդակութիւններու։

Փակագծի մէջ ըսենք որ պատժուողներու մէջ մեծ է թիւը անոնց, որոնք գատապարտուած են իրենց ընկերային «անհարազատ ծագման» համար։ Այսինքն մէկի համար մեղք է նկատուած, որ հարուստ կամ ունեւոր գիւղացիի զաւակ էր կամ քահանայի զաւակ, եւ տեղական սովորութեան համակերպող իր բարեկեցիկ ընտանիքը (ծնողքը) չդադրեցնողներ նոյնպէս յանցաւոր են նկատուած։

Նման վճիռներ ընդհանուր են ըսի, եւ հետեւաբար բջիջները ընդհանրապէս «հիւանդ» են իրենց իսկ խոստովանութեամբ։

Թէ որպիսի մեծ համեմատութիւններով ծաւալած է անկումը համայնավար կուսակցութեան ու իր ենթակայ կազմակերպութիւններու մէջ, կարելի է գաղափար կազմել Աղեքսանդրապոլի ստուգումներու նկարագրութենէն

— «Քաղաքի ծոթ բջիջների ստուգման ենթարկուած հարիւր անդամներից հեռացւեցին 10 հոգի, այլ պատիժների ենթարկւեցին 19 հոգի»

Ուրեմն 100էն 29 հոգի պատժուած են։ Համեմատութիւնը մեծ է եւ աննպաստ համայնավար պարտախօսներու համար։

Այս քննութիւններէն զատելով, մեր մամուլին մերկացումները ո՛չ միայն չափազանցուած չեն, այլ ընդհակառակն հազիւ աղօտ պատկերը կուտան համայնավարական իրականութեան։ Բացի վերեւ յիշուած բարեխառնութիւններէն, Հայաստանի համայնավարներուն մէջ «կնամոլութիւնը», «արբեցողութիւնը», «սուտը», «նախանձը» եւ «քինախնդրութիւնը» ընդհանուր երեւոյթ են, նոյնիսկ ղեկավար տարրերուն համար։

Թէ ի՛նչ դրական արդիւնքներ պիտի տայ այս ընդհանուր հաւատաքննութիւնը համայնավար կուսակցութեան համար,— վաղաժամ է ճշգրիտ պատասխան տալ։

Սակայն մէկ բան աննշմարելի է, եթէ մէկ կողմէ շատերը կը պատժուին, շատերը կը հեռացուին, միւս կողմէ անոնց տեղ հրապարակ կուգան նորերը, յաջորդները. որոնք ի՛նչ խօսք, նոյն ընթացքի մէջ պիտի իյնան։ Այս կասկածը անոր համար որ, առհասարակ զտումներու ընթացքին կողմեր են երեւան եկած, եւ միշտ ալ մէկ կողմն է պատժուած միայն։

Թողունք գուշակութիւնները, որպէսզի օր մը նորէն իրենք իրենց բերնով խոստովանին այն ամէնը, ինչ որ մատնանշուած էր «դաշնակ»ամ մամուլին կողմէ երէկ, եւ ինչ որ կը ձաղկուի այսօր։

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՁՄԻ ՉԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ՞՞

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԳՐԵՄ...

Ամէն անգամ երբ գրիչը ձեռքս կ՚առնեմ բան մը գրելու եւ կը հանդիպիմ օտար անունի մը, հայերէն տառերով այդ անունը գրելու համար դժուարանամ մը, երկմտանք մը, ներքին պայքար մը կ՚ունենամ. օրինակ՝ Tolstoï-ը Տոլստո՞յ գրեմ արդեօք թէ Թոլսթոյ. .

Եթէ Թոլսթոյ գրեմ. արեւմտահայու ծաղրանքին պիտի ժառանգիմ, իսկ եթէ Տոլստոյ գրեմ, դաւաճան պիտի նկատուիմ արեւմտահայերէնի։

Պէտք է սակայն ելք մը գտնել՝ Լեզու մը, այն ալ հայերէնի պէս կատարելագործեալ եւ դարաւոր հարուստ լեզու մը չի կրնար խաղալիկ դառնալ այս ու այն գրողին ձեռքը։

Այս մասին կ՚արժէ՞ արդեօք որ «Յառաջ»ի մէջ արտայայտուէին մեր արեւմտահայ մտաւորականները, եւ մանաւանդ նոր գրագէտները։ Արեւելահայերուն չեմ ուղղեր խօսքս, որովհետեւ անոնց համար, խնդիրը սեւէ առարկութիւն չի վերցներ. շատ պարզ է. շատ ուղիղ է եւ շատ որոշ։

Մինչեւ Ե. Դար հայ գիր եւ ՞գրականութիւն չունէինք, ինչպէս կ՚ըսեն մեր պատմագիրները. այստեղ խնդիր չկայ նախաքրիստոնէական գրականութեան։— Մեսրոպ Մաշթոց. Ե. դարու սկիզբին Վռամշապուհ թագաւոր եւ Սահակ Պարթեւ կաթողիկոսի աջակցութեամբ յունական այբուբենի հետեւողութեամբ կազմեց հայերէն այբուբենը, յարմարցնելով զայն հայ լեզուի հնչումներուն, լրացնելով պակասներ եւ յաւելելով աւելորդները։

Մաշթոցի եւ աւաղ թարգմանիչներու աշխատութեամբ թարգմանուեցաւ Սուրբ Գիրքը եւ ուրիշ շատ մը դաւանաբանական եւ կրօնական երկեր, եւ անոնց միջոցաւ հաստատուեցաւ հայ լեզուի ուղղագրութիւնը։

Արդ, Մաշթոց եւ իր ընկերները յունարէն տառերը հայերէնի դարձուցին այսպէս, յիշելով միայն մէկի հետաքրքրողներ։

B		բ	G		գ
D		դ	Th		թ
K	C	կ	P		պ
T		տ	Ph		փ
Ch		ք	O		ով, ձեւ օ)
			o		ո փոքր օ)

Աւելորդ է օրինակներ յիշելը. մինչեւ այստեղ չեմ կարծեր թէ սեւէ մէկը կրնայ հակառակիլ։

Ոչ ոք կրնայ հակաճառել նաեւ թէ այս տառադարձութիւնը համաձայն էր հնչականութեան, այսինքն թէ անշուշտ Մաշթոց հայերէն Ադամ կամ Բաբելոն գրելով, այս երկու բառերը ճիշդ այնպէս կը հնչէր ինչպէս յոյնը կը հնչէր Adam եւ Babylon բառերը։ Այս կ՚ըսեմ բնականաբար այն ժամանակուան համար, որովհետեւ հետեւեալ դարերուն փոխուեցան զանազան հնչումներ. օրինակ Lucas եւ Lot որ Մաշթոցի կողմէ տառադարձուեցան իբր Ղուկաս եւ Ղովտ, այժմ հայերէն կը հնչուին տարբեր կերպով. Ղ գիրը իր սկզբնական լ ի նմանող հնչումը փոխեց մեր մէջ եւ հետզհետէ առաւ կոկորդ խ ի հնչում, թէեւ կը շարունակենք Անգղիա եւ Աղեքսանդր գրել, փոխանակ Անգլիայի եւ Ալեքսանդրի։

Նմանապէս եԲ հնչումը Յոյներուն մէջ հետզհետէ փոխուեցաւ Վ ի եւ այսօր Յոյները Վասիլ կը հնչեն մեր Բասիլ գրածն ու հընչածը։

Մէկ կողմ թողլով այս քանի մը հնչական փոփոխութիւնները, որոնք սեւէ ազդեցութիւն ունեցած չեն ուղղագրութեան վրայ, ի՛նչ կը տեսնենք այժմ. ամբողջ արեւելահայութիւնը այսինքն հայութեան կէսէն աւելին կը հնչէ եւ կը տառադարձէ նոր անունները ճիշդ Մաշթոցեան ուղղագրութեամբ. Tolstoï-ը կը գրէ Տոլստոյ եւ կը հնչէ ճիշդ գրածին պէս եւ մըտքէն իսկ չանցըներ թէ ռուսը կամ Ֆրանսացին չեն հնչեր իրեն նման. մտքէն իսկ չանցըներ կ՚ըսեմ, որովհետեւ ան սեւէ հնչական տարբերութիւն չի նըշմարեր Ֆրանսացիի Tolstoï հընչումին եւ իր Տոլստոյ հնչումին մէջ։

Անցնելով արեւմտահայութեան, բուն Հայաստանցիներու մէջ այդ հնչումները քիչ մը փոխուած են. մենք Բը կը հնչենք իբր BH կոշտ Պ մը, բայց առանց երբեք Գոլսոյ կամ Իզմիրի մտաւորականներուն նման նոյնացնելով փի հետ. մեզի համար Գը Բ չէ. Թ աւելի սօտ է Տին և բնաւ Դ չէ. գալով Տ, Պ եւ Կ գիրերուն, մենք առոնք կը հնչենք ոչ բոլորովին բայց գրեթէ նման ֆրանսերէն d, b եւ g հնչումներուն. ահա ասկէ կը ծագի խառնաշփոթութիւնը, որ աւելի եւս կը բարդանայ Պոլսեցիներուն Բ, Գ եւ Դ հնչումները Փ Ք, և Թ հնչումներուն հետ նոյնացնելովը։

Ցաճախ առիթ ունեցած եմ վիճելու պոլսեցի մտաւորականներու հետ, որոնց ականջները չեն կրնար զանազանել իսկ մեր հնչած Բ եւ Փ հնչումներու տարբերութիւնը եւ այդ պատճառաւ Parisը կը գրեն Փարիզ կամ Բարիզ առանց տարբերութեան, փոխանակ գրելու Պարիս։

Ցառաջ եկած է ուղղագրական քաոս մը. Պետրոսը (Petros) կը գրենք պ ով եւ տ ով եւ Պետրոսի քաղաքը. Բեթերսպուրկ (Petersbourg)։ Petresbourg թէ Petesbourg կը նշանակէն Պետրոս Մեծէն հիմնուած քաղաք։ Կա՛մ Փեթրոս գրենք կամ եթէ պիտի շարունակենք Պետրոս գրել, գրենք նաեւ Պետրոգրադ կամ Պետերսբուրգ. հակառակը անդելը յամառութիւն է, եթէ տգիտութիւն չէ։ Անհեթեթ է գրել «Իթալիա» շողենաւով Իտալիա մեկնեցայ, միայն այն պատճառով որ Italia անունը իբր երկրի անուն գասական լեզուով գրուած է, իսկ այդ անուամբ շոգենաւը կամ 18րդ կամ 20րդ դարուն շինուած է։

Այսպէս թէ այնպէս, այս ուղղագրական քաոսը կը տիրէ այսօր— ի ընդհանրապէս միայն արտասահմանի մէջ— եւ պէտք է որ դարման մը խորհին մեր գրական առաջնորդները։ Դժբախտաբար այդ սխալ ուղղագրութեան կուսակիցներն ալ շատ են —աւելի շատ քան որ կը կարծենք— եւ եթէ «Յառաջ» համամիտ է թող հիւրընկալէ այս ուղղութեամբ գրուած յօդուածներ եւ աշխատինք միօրինակութիւն մը հաստատել, քանի որ վիեննական հայրերու կամ օտար հայագէտներու հեղինակաւոր ձայներն ալ բաւական չեն զինաթափ ընելու մեր արեւմտահայ գրագէտները։ «Հանդէս Ամսօրեայ» յիսուն տարիէ իվեր կը գրէ Մաշթոցեան տառադարձութեամբ եւ Այտընեան իր աշխարհաբարի հոյակապ քերականութեամբ պէտք էր ամէն վէճեր փակած ըլլար։

Մ. ՏԷՐ-ՊԷՏԷՐԵԱՆ

ԽՄԲ.— Հիմնական կէտերու մասին համաձայն ըլլալով հանդերձ մեր աշխատակցի տեսակէտին, կը կարծենք թէ այնքան ալ դիւրին չէ իր առաջարկին գործադրութիւնը, մեր այս ցիր ու ցան եւ անիշխան վիճակին մէջ։ Մեծ բան է, եթէ կարենանք լեզուն պահել, փոխանակ նոր քաոս ստեղծելու։

Մեր մամուլին մէջ արդէն հաւատարմօրէն կը պահուի դասական անուններու եւ բառերու տառադարձութիւնը։ Նոյն օրէնքին կարելի է հետեւիլ նոր եւ անծանօթ անուններու եւ բառերու մասին։ Իսկ ինչ որ գործածական դարձեր է կամ թըրքական ծագում եւ հնչում ունի, առ այժմ պէտք է մնայ պոլսական ձեւով (ինչպէս կ՚առաջարկէր Տոքթ. Ա. Աբեղեան եւս)։

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՑԻՑԱՂ

ԳԻՐՔ ԾԱԽԵԼՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

(Հետեւողութեամբ)

Նոր երկը կը նմանի ախորժաբեր ըմպելիքի (apéritif) կաակրայ մաքրելու փոշիի. պէտք է շատ ծանուցում ընել, որպէսզի ծախուի. խեղճ նոր գրագէտները անհագին դժուարութեանց կը հանդիպին հրատարակիչներու կողմէ.— հրատարակիչներ կան որ ծանուցումներու համար դրամ ծախսելէ առաջ, կը սպասեն որ գիրքը յաջողութիւն գտնէ եւ կամ հեղինակը որեւէ գրական մրցանակ շահի, ան պատճառ փրանսական Ակադեմիէն պսակուելու պէտք չկայ, կ՚ըսէ անպատկառ եւ շնական ձեւով հրատարակիչը. Կոնկուրի մրցանակն ալ կը բաւէ. «Անգամ մը այդ մրցանակներէն մէկն առնելէ վերջ պէտք չունիք ծանուցումի համար դրամ ծախսելու», կը պատասխանէ միամիտ հեղինակը. «Այո՛, սակայն մրցանակի արժանի գտնուելու համար ալ պէտք է ծանուցանել, հանրութեան», կ՚ըսէ հրատարակիչը եւ մեծ թերթերը առանց դրամի չըլլալ չեն շարժեր. դժբախտաբար։

Կայ սակայն հրատարակիչ մը որ կը զերազանցէ բոլոր իր մրցակիցները. ան կը մերժէ նշանաւոր գրագէտներու գործերը, որովհետեւ ամէն մարդ կը ճանչնայ զանոնք, կ՚ըսէ. անոր մասնագիտութիւնը նոր հեղինակներ հրապարակելն է. ի հրաշալիօրէն կը յաջողի միշտ. ան կ՚արժէ գրքի պարունակութիւն, կ՚ըսէ փիլիսոփայօրէն, ամէն ծանուցման եղանակէն կախում ունի. պէտք է գիտնալ նոր... թիւններ ստեղծել. յաջող... բազմեան հոգեբանութիւնը... րութեան եւ տարօրինակութեան... սիրահար է, պէտք է անոր... ախորժակը գրգռել եւ յաջողութիւնն ապահովուած է։

Անգամ մը այս հրատարակիչին բոլբակիներէն մէկը... բանած խոստովանեցաւ... թէ զգուած է կեանքէն եւ... զարձ վճռած է անձնասպան... լալ։ Զկարծէք թէ տարհամոզելու որեւէ փորձ ըրաւ. ընդ... «վերջա» ըսաւ. պէտք է... տագործել մինչեւ իսկ... մտածումներն ու եղերական... փիրները։ Կանչեց այգքամ... գինակ մը եւ ըսաւ անոր... պատրաստէ անմիջապէս... ի՛նչպէս սպանեցի Ամլ... անուն գիրք մը, զանազան... բացատրութիւններով եւ... տաւաւ անոր յայտարարութիւն մը՝ ստորագրուած Աբրա... կողմէն։ Այդ յայտարարութեան համաձայն, թէեւ իր... կամքով անձնասպան եղած... բայց «Թէ ի՛նչպէս սպանեցի Աբրահամը» գրքին վաճառ... տատարելու նպատակով,... մը զոհ եղած ըլլալու ձեւ... է իր անձնասպանութեան... խան իր կնոջը Սառայի վճար... մեծկակ գումարի մը։

Եւ իրաւ, որոշեալ օր... բանամ հրաժեշտ առաւ... քին, բայց այնպիսի ձեւով... որ նոյնինքն զաւական բո... եզրակացուց թէ անպատ... մեռեալը ոճիրի մը զոհ զա... է։ Աղքատ հեղինակը փախ... «Թէ ինչպէս սպանեցի Աբ... համը» գիրքը հրապարակ... դղրդագին յայտարարութիւններով. առաջին անգամ կը... ոճրագործ մը ալդշխ... թեամբ հրաւէր կը կարդայ... դալութեան։ Բոլոր նշան... ստիկանները շաբաթան... դրուեցան եւ մէկ շաբաթ... ցած աղքատ հեղինակը... ցաւ, սպանիական սահման... խին վրայ, իբր ոճրագործ... քէն արդէն կէս միլիոն... ուած էր, երբ երգաւեալ... ւորները իրենց վճիռը... մեղմացուցիչ պարագայ... եւ գլխատման օրը կը... Հրատարակիչը միշտ... հասցնէր բանտարկեալին...

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ՃԱՐԱԿԻՐԻ ԲՈՎ

Կ՚ոչուի «Ալրգուվ բուվ»...

...30,000 ձիու ուժով ելեկտրական...

ԱՌ ՏԵՍԱԿ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՈՒՐ

ԲՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱԹՈՒՈՒԹԻ ԳԻՐՄԱՐԱՆ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՆՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՓՈՆ ԾՈՊՈՆԱՅԻ ՄԷՋ

Ս. ՔԱՐԱՃԵԱՆ

Կարդացէք և Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐԱՐԱՏ ԽՈՒՄԲԸ

Հակառակ իր ճամեստ կարողութեան, Արարատ խումբը ունեցած է յաջող գործունէութիւն: Այս խումբն էր որ ցուլսին մրցեցաւ Ճիրակի դէմ, եւ 13 ով 1 յաղթեց, բայց դժբախտաբար չարժանացաւ խոստացուած բաժակին: 11 Օգոստ·ին մրցեցաւ Billancourtի եւ Italieի առաջին խումբերուն հետ յաղթական հանդիսացաւ, (3·0 գիյեանքուրին, 4 0 իթալիին) եւ ստացաւ Ռոստոմի բաժակը:

Դարձեալ այս խումբը անցեալ կիրակի Corbia Athlétique Clubի Ա խումբին դէմ մրցելով 4 2 յաղթեց:

Չկա՞ն արդեօք ափ մը հայրենակիցներ որ ուզեն օգնել եւ աւելի առաջ մղել այս խումբը:

Գ. Փ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԹԻՒՐԻՄԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Ռուսակա՛ն թէ լեհական թերթ մը գրած էր թէ երեք միլիոն հայեր կ՚ուզեն հրէական կրօնքը ընդունիլ եւ այդ նպատակաւ պատուիրակութիւն մը ղրկած են Լեհաստան, կրօնական պետին հաւանութիւնը խնդրելու համար։

Սեպտ. 18ին, «Յառաջ»ի մէջ...

...1928 թիւ 643ի մէջ...

Լեւոն Դարբինեան

* *

ԿՈՉ ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ

...15O ֆր. եւ գրենէ մինչեւ...

Վազգէն Անդրէասեան
198 Bld. St. Denis Courbevoie Seine).

Ց.Գ.—Կը խնդրուի ամերիկեան թերթերէն արտատպել:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ (վէպ — Յառաջի թերթօնը): Հեղինակ Շաւարշ Նարդունի: Տպ. Մասիս, 1929: Գին՝ Ֆրանսա՝ 15 ֆրանք. Ամերիկա՝ 1 տոլար. ուրիշ երկիրներ՝ 20 ֆրանք:

ՑՐՈՆՔԻ ՄՈՒՐԱՏ ԳԵՏՐՈՍԵԱՆ (էջեր Հայոց նորագոյն պատմութենէն): կազմեց՝ Ա. Արշակունի: Պատկերազարդ: 1929. տպ. Արաքս, Հալէպ: Գին՝ 12 ֆր.: Հասցէ.— Մխիթար Եղոյեան, Հայոց եկեղեցի, Հալէպ:

ՍԻՐՈՅ ՍԿԻՀ (բանաստեղծութիւններ): Հեղ. Ա. Լէյլանի: 1929: Տպ. Հրազդան, Պէյրութ: Գին՝ 5 ֆր.

ԱԼԳԻՕՆԻ ՊԱՐՏԷԶԷՆ (նմոյշներ մեր օրերու անգլիացի բանաստեղծներէն): Թարգմանեց Յակոբ Մարթայեան: 1929: Տպ. Սօֆիա: Գին 6 ֆրանք.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(... խորհրդ. Թերթերէն)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՄԱՐ ԱՌԱՏ ՋՈՒՐ

...50,000 հեկտար...

...2 2 4 խորանարդ...

ՄՈՒՏՔԻ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՔԱՐԱՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

— Անվիճելի՛ է, ժողովուրդի...

— Ի՞նչ ըսաւ թէ «Հէնի-Ջէրիները...

(12) ՏԻՐԱՆ ՔԵԼԵԿԵԱՆ

Նայատակ կործանեցաւ, իսկ ուրիշ գիւղեր ծանրապէս վնասուեցան։ Բազմաթիւ մարդկային կորուստներ կան։

∴ Ուրիշ հեռագրի մը համաձայն, գիւղ մը, որ 25 տուն կը պարունակէր, անհետ կորսուած է բնակիչներուն հետ մէկտեղ։ Միւս արկածահար գիւղերուն մէջ կործանած են 50 տուներ։

Գաղտնի զինակցութեան մը պատմութիւնը

Գերմանական թերթերը շնորհալից մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն ֆրանքօ-գերման գաղտնի զինակցութեան մը մասին։ Գաղտնիքը երեւան հանեց Շթրէզէմանի օրկանը, բանավէճի մը պահուն։ Թունդ ազգայնական ժամուլը կը մեղադրէր Շթրէզէմանն եւ ընկերները թէ դաւաճանութիւն գործած են Լա Հէյի մէջ։ Արտաքին նախարարին օրկանը, իբրեւ պատասխան, կը պատմէ թէ ազգայնական երեսփոխան Քլոննէ, Հիւկէնպէրկի ատենիմը, Փարիզ երթալով, տեսակցութիւններ ունեցած է ֆրանսացի կարեւոր անձնաւորութեան մը հետ եւ առաջարկած է ֆրանքօ-գերման զինուորական զինակցութիւն մը կնքել խորհրդային միութեան դէմ։ Միեւնոյն առաջարկը եղած է անգլիացի պաշտօնատարի մը։ Ֆրանսացի զօրավար մը անպաշտօն կերպով Պերլին գացած է 1928ին, նոյն Քլոննէի եւ ազգայնական կուսակցութեան գիտութեամբ, զինակցութեան պայմանները քննելու համար։ Այս ֆրանսացի զօրավարը Պերլին գտնուած ատեն սերտ կապեր կը պահէր Քլոննէի հետ, որ յանձն առած էր համոզել Գերմանիոյ պատերազմական նախարարութեան բարձր զինուորականները։ Քլոննէ իր բանակցութիւնները շարունակեց ուրիշ ֆրանսացի զինուորականներու հետ։ 1928ի գարնան, բանակցութիւնները Փարիզ փոխադրուեցան եւ Ֆրանսայի աջակողմեան հոսանքներէն ազդեցիկ մարդիկ ալ մասնակցեցան։

Քլոննէ հրապարակաւ կը խոստովանի թէ Լոնտոն եւ Փարիզ գացած եւ բանակցութիւններ վարած է, անհատապէս, Հռէնոսը պարպել տալու, Տանցիկը ետ առնելու եւ ուրիշ նպաստաւոր պայմաններ ստանալու համար։ Գործարանատէր Րէխպէրկ եւս, որուն անունը յիշուած էր, կ'ընդունի թէ բանակցած է Ֆրանսայի պետական մարդոց հետ, ճարտարարուեստական, քաղաքական եւ զինուորական գործակցութեան մը համար։ Ուրիշ երկու ազգայնական վարիչներ Վօլֆ գործակալութեան միջոցաւ կը յայտարարեն թէ ներկայ եղած են թէյասեղանի մը, ուր կը գտնուէին Րէխպէրկ եւ Փօլ Ռէյնօ։ Այս վերջինը, ֆրանսացի պաշտօնատար մը, պարզեց ֆրանքօ-գերման համաձայնութեան մը ծրագիրը, խոստանալով հարիւրին 10 զեղչ կատարել Տօըսի ծրագրին վրայ, վերադարձնել Տանցիկը, զիջումներ տալ գերմանական բանակին կազմակերպութեան համար եւն.։

Համայնավար պառակտում

Համայնավար կուսակցութեան Շուէտի ճիւղին մէջ ալ խոր արմատ ձգած է պառակտումը։ Կազմակերպութիւնը երկու մասի բաժնուած է, որ փոխադարձաբար կ'ամբաստանեն իրար։ Մոսկուայի ուղղափառ հետեւորդները կը խորհին անկախ թերթ մը հրատարակել։ Հրապարակային վիճաբանութիւններէ խուսափելու համար, չափաւոր մեծամասնութեան վարիչները կը պահանջեն անմիջապէս ընդհ. ժողով գումարել։ Կ'ըսուի թէ նոր պատուիրակ մը հասած է Շուէտ, միասին տանելով արտաքսելի բոլշեւիկներու ցանկը, որ կը պարունակէ բոլոր կարեւոր դէմքերուն անունները։ Ասոնք ամբաստանուած են թէ պահպանողական ձգտումներ ունին եւ պէտք եղածին պէս եռանդ չեն ցուցներ։

Անորոշ կացութիւն Եգիպտոսի մէջ

Նախկին վարչապետ Ատլի փաշա տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆուատ թագաւորին հետ։ Կ'ըսուի թէ խօսակցութեան միջոցին յայտնած է որ անկարելի կը գտնէ խառն դահլիճի մը կազմութիւնը։ Եւ որովհետեւ անհրաժեշտ է որոշում մը տալ, երկու ելք կը նախատեսուի.— Առաջին՝ կազմել առժամեայ դահլիճ մը, ընթացիկ գործերը վարելու եւ ընտրութիւններ կատարելու համար, ապագայ խորհրդարանին ձգելով անգլօ-եգիպտական դաշնագիրը։ Երկրորդ՝ առայժմ մէկդի դնել դաշնագիրը եւ սպասել որ խաղաղի տիրող գրգռութիւնը։ Այն ատեն կարելի պիտի ըլլայ աւելի յաջողութեամբ քննել դաշնագիրը։

Գերմանիան ալ ծովային պետութիւն

Ամերիկայի նաւային մասնագէտները մեծ կարեւորութիւն կուտան գերմանական նոր յածանաւին, որ 10.000 թոն տարողութիւն եւ վեց թնդանօթ պիտի ունենայ։ Կ'ըսեն թէ կարելի չէ անտեսել այս մարտանաւը, ծովային սպառազինութեանց կրճատման հարցին առթիւ։ Անոնց կարծիքով, եթէ Գերմանիա վեց յածանաւ շինէ այս միեւնոյն տիպարէն, ինչպէս կ'արտօնէ Վէրսայլի դաշնագիրը, միւս պետութիւնները պիտի ստիպուին փոփոխել իրենց շինութեանց ծրագիրը։

Նորէն անուշի կարգին

Ժընեւի զինաթափութեան նախապատրաստական ժողովին մէջ, բրիտանական պատուիրակ լորտ Սէսիլ ետ առած ըլլալով իր բանաձեւը, համաձայնութիւն գոյացաւ Փոլիթիսի բանաձեւին վրայ։ Յանձնաժողովը պիտի շարունակէ իր աշխատանքները, առանց նոր հրահանգներ ստանալու Ազգերու Դաշնակցութենէն, ինչպէս կ'առաջարկէր լորտ Սէսիլ։

Այժմ տեղական աշխատանքի մէջ են զանազան յանձնաժողովներ։ Մասնաւորապէս կ'ուսումնասիրուի Միջազգային Դրամատան կազմակերպութեան ծրագիրը։ Չինական պատուիրակութիւնը առաջարկած էր վերաքննել այն դաշնագիրները որոնք անգործադրելի են, համաձայն Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտին 19րդ. յօդուածին։ Այս առաջարկը ընդունելութիւն չգտաւ շահակից պետութիւններուն կողմէ, եւ յանձնախումբը բանաձեւ մը կը փնտռէ, բոլորն ալ գոհացնելու համար...

Լոնտոնի գայթակղութիւնը

Լոնտոնի ոստիկանութիւնը խստութեամբ կը շարունակէ քննութիւնները, սեղանաւոր Հէթրիի խարէութեանց մասին։ Միայն Մանչէսթրը քաղաքը 80.000 սթերլին կորսնցուցած է։ Ամբողջ վնասը մէկ միլիառ ֆրանքի կը հասնի։ Սակարանը արգիլեց ուրիշ երեք ընկերութեանց թուղթերուն արձանագրութիւնը։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

ՇՔԵՂ ԵՒ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանային վարչութեան կողմէ, եւ մասնակցութեամբ Փարիզի, շրջանի, արուարձաններու եւ Ֆրանսայի գաւառներու Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու, հայ մարզական միութիւններու, ինչպէս նաեւ Դպրոցասէրի սանուհիներու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կըըլ սկաուտներուն եւ սկաուտներուն։

Նախագահութեամբ Եւրոպայի կաթող. պատուիրակ ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆԻ

Օրուան Թագուհի՝ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 29 ՍԵՊՏ. 1929 ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2ԻՆ STADE PETIT-JEAN (PORTE DE PICPUS)

Ցիսուն հոգինոց ֆրանսական ֆանֆառի խումբ մը կը նուագէ հայկ. եւ եւրոպական եղանակներ

Գին՝ Ա. կարգ 20, Բ. կարգ 10, մուտք 5 ֆր.։ Տոմսերը այժմէն կարելի է հայթայթել, Լիլա, Ձլորիա, Գաթիսթ, Արամ, Արամեան, Քոզմոփոլ ճաշարաններէն, Պէլվիլի Արթինեան նպարավաճառատունէն, եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր մասնաճիւղերէն։

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Օթոպիւս՝ AY Կար տիւ Նորէն, AU Սէն Լազարէն, Թրամուէյ Րէփիւպլիքէն եւ իջնել Porte Picpus. Մէթրօ՝ Daumesnil:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
(ԻՐ ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ)

Հեղինակ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Շքեղ տպագրութեամբ, Ահարոնեանի վերջին նկարովը զարդարուած այս ստուար հատորէն շտապեցէք ունենալ օրինակ մը։

Գին՝ Ֆրանսայի համար 25 ֆր., միւս երկիրներու համար 1.50 տոլար։ Կը պատասխանուի կանխիկ ապսպրանքներուն միայն, առանց բացառութեան։

Դիմել հեղինակին՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18e):
«Յառաջ»ի, L. Kévonian, 235 Fbg. St. Martin, Paris (10e).
Գալենց գրատուն՝ 233 Fbg. St. Martin. Paris (10e):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Առնուվիլ-լէ կոնէսի "Ռազմիկ" խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս Հինգշաբթի 8.30ին ընկ. Յ. Պուճիկեանի բնակարանը, 63 Rue du Parc։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անզամատետրով։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի շրջ. կոմիտէն կարեւոր խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր խումբերու նախագահները այս չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ վաղը Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանը։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Տիկին Վ. Սեւունի։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մեսրոպ Պողոսեան կը փնտռէ իր եղբայրը Թէրզիպէյի (Եոզկատ) Սամուէլ կամ Պօղօ Պողոսեան, հօր անուն՝ Սենեքերիմ, մօր անուն՝ Զիլէկ։

1916 ին կը գտնուէր Պէյաճա Գավազ գիւղը՝ ուսկից մեկնած է թուրք հրամանատարին հետ որպէս որդեգիր։ Իմացնել Յառաջի։

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։

— Ֆաթսացի Զուարթ Մարգարեան կը փնտռէ Տէր եւ Տիկ. Մալխասեանները։ Կը կարծուի թէ կը գտնուին Պոլիս կամ Զոնկուլտաք։ Իմացնել՝ M. Barsamianի, 5 Rue Froid, St. Chamond, (Loire) France.

— Վանայ Նարեկայ գիւղացի Թաշօ Մարօեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Վանայ Բողոնիս գիւղացի Ստեփան, հօր անուն՝ Ցէլմօ, եղբօր անուն Քէսօ։ Պատերազմէն առաջ մեկնած է Ամերիկա։ Իմացնել՝ Գ. Պօղոս Սարեանի, 1bis Rouget de l'Isle Choisy-le-Roi (Seine). France.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռեմ հայրս, Կեսարացի ոսկերիչ եւ ադամանդավաճառ Նազար Կիրիշճեան. եղբայրս՝ Գրիգոր. քոյրս՝ Հրանուշ։ Ընդհ. պատերազմի ատեն աքսորուած են Պիրէճիկ (Տէր-Զօր), անկից վերջ տեղեկութիւն չեմ առած։ Յիշեալներու մասին ստոյգ տեղեկութիւն տուողին դրամական կարեւոր գումար մը նուէր պիտի տրուի։ Իմացնել գորգի վաճառական G. Nazarianի, 52 Rue Sfintzilor, Bucarest. Roumanie.

— Լա Սիոթայէն Գարեգին Սարգիսեան կը փնտռէ իր մօրեղբօր աղջիկը, Օր. Լիւսի Տաքէսեան, 14 տարեկան, որ Սեպտ. 15ի առտուն անհետացած է Եոզկատցիներէ տարիքի մը հետ։ Կը խնդրուի առաջնորդարաններէն նկատի առնել այս պարագան։

— Տիկ. Տիգրանուհի Մէքինեան կը փնտռէ իր ամուսինը Յովհաննէս Մէքինեան որ Ուրֆայի մէջ Ռէժիի հաշուակալ էր։ Իզմիրի Հարգէն 20 օր վերջ Ուրֆայի բանտէն հանած տարուած է իրմէ, անկէ վերջ լուր չկայ։ Իմացնել՝ Mme D. Mekinianի, 12bis Ave. de l'Espérance, Bondy. (Seine). France.

Կը խնդրուի յունահայ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուի Գարահալլը գիւղէն (Եոզկատ) Ալթուն Փիլոյեան, հօր անուն Յովհաննէս, մօր անուն՝ Զեմիթէ։ Երեք տարի առաջ կը գտնուէր Պէյրութի Ամերիկեան աղջկանց որբանոցը։ Իմացնել՝ իր եղբօրը Արիս Փիլոյեանի, 77 Rue de Paris. Meudon (S. et O.) France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ

Հիւանդապահ Բ. Աբգարեան փոխադրուած է 8 Rue Bisson, Փարիզ (20e):

1930Ի ՕՐԱՑՈՅՑ

Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Սահակ-Մեսրոպ Գրադարանի պատկ օրացոյցը։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն իրենց պարագաները բերել տալ ուզողներու օրինական հետապնդումներ եւ խորհուրդներ, ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական զանազան գործերու կարգադրութիւն:

Դիմել՝ Kh. Kébabdjianի, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine,: Tel. Défense 00-39:

Le Gérant: H. STÉPHAN

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ

Քերական 2 ֆրանք, Լուսաբեր Այբենարան 6, Լուսաբեր ... Ընթերցարան Ա. Բ. Գ. տարիներ 10, 12, 14, Մայրենի լեզու ... քեր. ընթց. 5, Թանգարան Հ. եւ Զ. Աստուր, ... գասընթացք 8, Թանգարան Բ. տարի 10, Թանգարան ... տարի 12, Թանգարան Դ. եւ Ե. տարի 17.50, Թուաբանութիւն Աստուծն Ա. եւ Բ. տարի 10, Թուաբանութիւն միջին 1... Պատմութիւն հայոց 2 հատոր (Հ. Մովսէսեան) 40, ... տանի մեծադիր քարտէսը 20, Նամականի հայ լեզուի ... Բառարան հայ. լեզուի 75, Ֆրանսահայ բառարան 75, ... Ֆրանս. բառարան 65, Զրուցատրութիւն ֆրանս. հայ ... 3, 6, 7.50, 25, Երգարաններ 5, 10, 25, 30։

Զանազան գիրքեր.— Հայաստան, Բ. Թրքահայաստան, ... 70, Աննա Քարէնին 35, Հազար եւ մէկ գիշերներ 2 ... 70, Կրացիէլլա 8, Ռաֆայէլ 18, Արուլայա 5, Կեանքի ... Մահուան երգեր 10, Տզու հոգիներ 6, Բժիշկին գիրքէն ... ցուած էջեր 10։

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր։

Դիմել՝ Mme. Sévouni. 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux Seine, France.

ԳՈՐԾ կը փնտռէ ֆրանսերէնի հմուտ հայ երիտասարդ մը։

Դիմել՝ Նուպար Հազարապետեանի, 5 Rue Jourdan, Փարիզ (14e):

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

25 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 1068

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՑԱՆՈՂԸ ԿԸ ՀՆՁԷ

Արտակարգ աշխուժութիւն ցոյց կուտայ Վատիկան, մանաւանդ այն օրէն ի վեր որ վերստացաւ իր վեհապետական իրաւունքները:

Ա՛յդ կ՚ապացուցանեն սեւ շապիկաւորներու հետ ծագած բանավէճերն ալ:

Մեծ չէ տարբերութիւնը Մուսոլինիի եւ Պապին ըմբռնումներուն միջեւ: Երկուքն ալ կը տենչան ատրաբար իշխել, իրենց թաթին տակ պահելով անհամար բազմութիւններ: Մէկը՝ սեւ շապիկներով, յանուն պետական միութեան, միւսը՝ խաչով, յանուն քրիստոնէութեան: Կարելի է ըսել, նոյնիսկ, թէ շատ մը տեսակէտներով իրար կը լրացնեն երեւութապէս հակամարտ այս ուժերը: Եթէ ընդհարումներ կը ծագին, ինչպէս կ՚արձանագրենք օրը օրին, պատճառը պարզապէս գերակշռութեան կռիւն է:

Պապը ափ մը հող միայն ունի, իբրեւ պետութիւն, մինչ Մուսոլինի կ՚իշխէ 290.000 քառ. քիլոմեդր տարածութեան մը վրայ: Բայց Մուսոլինիի հպատակներուն թիւը 40 միլիոնը չանցնիր, մինչդեռ Պապը իր հովանին կը տարածէ տասն անգամ աւելի մեծ բազմութեան մը վրայ: Մէկը՝ միայն Իտալիան կը ներկայացնէ, միւսը՝ ամբողջ աշխարհի կաթոլիկութիւնը:

Այս վերջին հանգամանքը միշտ շօգիի վրայ կը պահէ Դուչէն, որ ամէն բանէ առաջ իր ձեւակերպած իշխանութիւնը պահպանելու մտահոգութեամբ վարակուած է: Եւ ճիշդ ատոր համար ալ, կը հակէ եւ կը հետապնդէ, որպէսզի իր թաթին տակ պահէ նոր սերունդը:

Բոլոր բռնապետութիւնները թանկագին աջակից մը համարած են կղերը, գիտակցաբար մերժուած համակրանքը նախապաշարումներով պարտադրելու համար: Այս ունակութենէն վարակուած են մինչեւ իսկ խորհրդային իշխանաւորները, հակառակ իրենց հակակրօնական պատերազմին եւ անաստուածութեան: Անոնք նոր եկեղեցի եւ նոր կղեր շինած են իրենց առօրեայ քաղաքականութեան համար, ամէն ուր որ չեն կըր՛ցած օգտագործել հինները:

Բայց Մուսոլինի կը վախնայ որ, եթէ ազատ ձգէ սանձը, Վատիկան կրնայ յամրաբար փորել իր հաստատած կարգ ու սարքին հիմերը: Անոր համար գետին պատրաստել տարբեր իշխանութեան մը:

Ահա թէ ինչո՛ւ կը հետապնդէ կաթոլիկ թերթերն ու կազմակերպութիւնները, ուսուցիչներն ու քահանաները: Անցեալ տարի, առանց վարանելու լուծեց կաթոլիկ արիներու խումբերը: Այս տարի, կրկնապատկած է իր հսկողութիւնը, որպէս զի Իտալիոյ բովանդակ երիտասարդութիւնը կապուի պետութեան, ոչ թէ պապութեան: Կաթոլիկ մամուլին համար ալ ստեղծած է ծանր պայմաններ: Շաբաթ օր իր վերջին թիւը հրատարակեց «Քորրիէրէ տ՚Իթալիա», Պապին սիրական թերթը: Անցեալ գարնան ալ դադրած էր Թորինոյի «Մոմէնտօ» թերթը, դարձեալ կաթոլիկ: Իսկ Ֆիորէնցայի «Ունիտա կաթոլիկա» լրագիրը վերածուեցաւ շաբաթաթերթի:

Վատիկան այն հաստատութիւնը չէ որ կէս ճամբան մնայ այսպիսի խոչընդոտներու հետեւանքով: Ան կը շարունակէ գործել յամառ հետեւողականութեամբ, ի հարկին ստորերկրեայ միջոցներով: Եւ միեւնոյն ատեն խուլ բողոքներ արտասանել, գրաւոր թէ բերանացի:

Բայց, իբրեւ տիեզերական ուժ, Պապը ինչ որ չի կրնար ցանել երկրին մէջ, կ՚արտածէ սահմանէն դուրս, ամէն ուր որ կը համնի իր իշխանութիւնը: Եւ այստեղ ոչ թէ իրեն դէմ, այլ ի կողքին կը գտնէ սեւ շապիկաւորները: Իբրեւ իտալական ճակատ՝ ուրիշ լատին եւ կաթոլիկ պետութեան մը, Ֆրանսայի դէմ, Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

Այսպէս, պապական պետութեան վերահաստատումէն ի վեր, աշխուժացած է ծանօթ «Փրոփականտա»ն: Այդ վերակենդանացման առաջին շարքերուն վրայ կ՚երեւան ամէն ազգէ կրօնաւորներ, եւ մասնաւորապէս Հայերը: Կաթողիկոսութիւնը հազիւ Պէյրութ փոխադրուած, անախորժ երեւոյթներ պարզուեցան: Անճոռնի ճառեր եւ հրատարակութիւններ, որոնք 1840ական թուականները կը յիշեցնեն: Միւս կողմէ, պաղ հովեր կը փչեն մեր դարաւոր Վենետիկէն, որ վերջապէս ունեցաւ իր Աբբահայրը, բայց թերեւս վանքին անկախութիւնը ժառանգ ընելու գնով... Երանի՛ թէ սխալած ըլլայինք:

Խնդիրը այն է որ, Վատիկան շարժման մէջ դրած է իր ամբողջ մեքենան,— կրօնական, քաղաքական, կրթական եւ նիւթական:

Արդ, հայկական սովորութիւն է, երբ մէկը կը հրամայէ փախչել, կը սկսինք վազել: Այս նոր գործունէութեան առթիւ ալ, բացառութիւն չեն կրնար կազմել Հայերը: Իսկ պարագաները շատ նպաստաւոր են, թէ ցանելու եւ թէ հնձելու համար: Անկերպարան եւ անիշխան, հօսանք հօսանքի, գաղութ գաղութի դէմ, մինչ մենք ջուրը սանդին մէջ լեցուցած կը ծեծենք, ուրիշները լուռ ու մունջ կը գործեն: Կը ցանեն ու կը սպասեն հունձքին:

.. Բայց ներողութիւն, սխալեցանք: Մենք հին եղանակ մըն էր որ յիշեցինք, գաղութները ներկայացնելով «անկերպարան եւ անիշխան»: Մինչդեռ, վերջին պահուն, Ամերիկայի համկավարներու պաշտօնաթերթէն կ՚իմանանք երջանկաբե՛ր աւետիս մը.

—«Գաղութներու մէջ ոչ քաոսային վիճակ կայ, ոչ ալ ժողովուրդը անտէր եւ անգլուխ է» (11 սեպտ.):

Այնպէս որ, Վատիկանը ուզածին չափ թող ցանէ...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

. ՈԳԻՆ

«Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ. (12 սեպտ.).

— «Ըրէ՛կ ծնաւ սաւառնակը: Տարիքով մանուկ, ան արդէն հրաշքներ կը գործէ՝ հիացում պատճառելով անխտիր ամէնուն: Ճիշդ մեր վաղնջական օրանուանին նման՝ ցաւ: Երկունք մտաւ գիտութիւնը, եւ բոցերու ու ծուխերու մէջէն դուրս թռաւ հրաշէկ պատանին՝ օդերու «Վահագն»ը՝ որ բոցեղէն թռչեր ունի, հրավարձակ թեւեր եւ արեգակնային աչքեր:

Ո՛վ կրնար երազել, թէ օր մը մարդը թեւեր առած՝ մէկ շունչով պիտի կտրէ հսկայաթխաւոր ովկիանոսը, Նիւ-Եորքէն մինչեւ Փարիզ:

Լինտպերկէն ետքը... տոքթ. Էքէնէր: Մարդկային վեհ եւ ըմբոստ ոգիի տիպար մարմնացում մը, որ խիզախ խիզախութեամբ տիրացաւ փառքերէն գեղեցկագոյնին՝ իր թեւաւոր թռչունով աշխարհի շրջանը ընելով:

Իր խիզախ եւ յանդուգն գաւակին այս փառաճիգ յաղթանակին առիթով, գերման հանրապետութիւնը օր մը գոցել տուած է երկրի բոլոր կրթական հաստատութիւնները: Իսկ աշխարհը որ հիւրիհետ կը հետեւէր անձնազոհ օդանաւորդի երկարաձիգ ճամբորդութեան, յուզեալ հիացումի եւ երախտագիտութեան դափնի մը հիւսած է՝ պսակն ըլն ամէնէն գեղեցիկն ու ամէնէն անթառամը:

Տոքթ. Էքէնէրը Ամերիկայի մէջ արդէն 70 միլիոն տոլար կը ժողվէ ընկերութիւն մը հիմնելու եւ տարեկան 33 միլիոն տոլար ծախսով վեց ցէփլիններ կանոնաւոր պտոյտի մէջ պահելու՝ այդ գումարին կրկնապատիկը շահելու եւ հաղորդակցութեանց պայմաններն ա՛լ աւելի դիւրացնելու համար:

Բայց մի՞թէ աւելի դիւրին է օրին մէկը օդանաւով աշխարհի շրջանն ընել, քան հաստատուն ցամաքին վրայ շուրջ 2 միլիոն հայ մարդոց ձեռքերով մեր ազատութեան տիրանալ:

Արդեօք մօզ պիտի պակսի՛ այս ոգին, Էքէնէրեան խիզախութեամբ եւ անձնուիրութեամբ հայ ժողովուրդի մարտական սերունդը պիտի չփշրէ՞ այն անարգ լուծը, զոր դարերը նետած են մեր ուսին...:

Մի՞թէ Գէորգ Չաւուշներն ու Անդրանիկները անո՛ր համար լեռները բարձրացան, որ մենք միշտ անոնց ստորոտը մնա՛նք, այսքա՛ն խեղճ եւ այսքա՛ն հալածական»:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ԱԼԷՎԻՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ հայկական նոր գիւղեր պիտի հաստատուին Ալէվիներու երկրին մէջ: Այդ մասին բոլոր ծեւակերութիւնները լրացած ըլլալով, առաջին գիւղը պիտի հիմնուի յառաջիկայ շաբթու սկիզբը, Մասհաֆի մօտ.

Տեղաւորուելիք գաղթականներու առաջին կարաւանը— որ կը բաղկանայ Մշեցիներէ եւ եւ Եոզղատցիներէ, պիտի մեկնի երկուշաբթի օր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Թերթերը կը գրեն թէ բազմաթիւ մանկամարդ կիներ եւ աղջիկներ խնդրագիր տուած են, կարմիր բանակին մէջ մտնելու համար:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հայ գաղթականներու խնդիրը Ժընեւի մէջ

ՆԱՆՍԷՆ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՅԻՇԵՑՆԵԼ ՊԱՐՏՔԵՐԸ...

«Զուայց»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Ժընեւէն.— Սեպտ. 22ի իրիկուան նիստին, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը նկատի առաւ 6րդ յանձնաժողովին տեղեկագիրը՝ հայ գաղթականներու տեղաւորման մասին: Տոքթ. Նանսէն այս առթիւ պարզելով գաղթականներուն վիճակը, յայտարարեց թէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ձախողած է այս գործին մէջ: Ան յոյսեր ներշնչեց տառապած ժողովուրդի մը, բայց չկրցաւ գործադրել: Մանրամասնելով Հայերու ունեցած կորուստները Դաշնակիցներու դատին մէջ, եւ անոնց կրած տառապանքները մեծ Պատերազմէն ի վեր, Տոքթ. Նանսէն ցաւ յայտնեց որ այնքան սահմանափակ արդիւնք առաւ: Ա. Դ. Խորհուրդին կոչը բոլոր ազգերուն՝ գաղթական Հայերը Երեւանի մէջ տեղաւորելու ձեռնարկին առթիւ: Ինք ուրիշ ելք չի տեսներ, եթէ ոչ խորհուրդ տալ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը առ այժմ խզէ իր կապակցութիւնը այս ծրագրին հետ:

Ժողովը այս ճառը լսելէ յետոյ, բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը հրաւիրէ Տոքթ. Նանսէնը պահել իր յարաբերութիւնները գործին հետ եւ տեղեկացնել Խորհուրդին թէ ե՛րբ յարմար է իր գործակցութիւնը:

Ուրիշ հեռագիր մը՝ «Քանի»ի մէկ անկիւնը նետուած.—

Տիկին Համիլթըն (Անգլիա), խօսելով 6րդ յանձնաժողովին կողմէ, գովեց Տոքթ. Նանսէնի գործունէութիւնը: Շեշտելէ յետոյ գաղթականներու հարցին քաղաքական եւ մարդասիրական հանգամանքը, Տիկին Համիլթըն ընդունիլ տուաւ բանաձեւ մը, որ Ազգերու Դաշնակցութեան քարտուղարութեան կը յանձնէ մէկ տարի շարունակել այն մարդասիրական գործը որ մինչեւ հիմա յառաջ տարուեցաւ Տոքթ. Նանսէնի ղեկավարութեամբ:

Ֆրանսա եւ Իտալիա ճակատ կը յարդարեն

Իտալական թերթերը կը շարունակեն բացորոշապէս պաշտպանել ֆրանքօ-իտալական ճակատի մը անհրաժեշտութիւնը՝ սպառազինութեանց կրճատման առթիւ: Մաքտոնըլտի ճամբորդութիւնը եւ Մ. Նահանգներուն հետ համաձայնելու հաւանականութիւնը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն երկու երկիրներու վարիչ դասերուն: Թէեւ վէճեր անպակաս են Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, բայց անգլօ-սաքսոն միացեալ ճակատը բնազդաբար կը մօտեցնէ երկու լատին երկիրները: Թերթերը գիտել կուտան թէ՝ նաւային ո՛րեւէ համաձայնութեան պարագային, Ֆրանսա եւ Իտալիա պէտք է միասին քալեն եւ պահանջեն իրենց ուզածին չափ մանր մարտանաւեր շինել (թորփիլահալած, յածանաւ եւ սուզանաւ): Ֆաշիստները որոշած են ո՛չ միայն ընդդիմանալ սուզանաւերու ջնջման, այլ ի հարկին խափանել բրիտանական ամբողջ ծրագիրը: «Տրիպունա» բուռն յօդուածի մը մէջ, «զզուելի սուտ» կը կոչէ Անգլիոյ զինաթափութեան ձեռնարկը, եւ ընդհակառակն զայն կը համարէ նոր մարտանաւերու շինութեան ծրագիր մը: Ուրիշ թերթեր ալ առիթէն օգտուելով, հաշտութեան դաշնագիրներու վերաքննութիւնը կը պահանջեն, իբրեւ միակ երաշխիքը իրական խաղաղութեան:

Պապը եւ Մուսոլինի նորէն դէմ դիմաց

Վէճը կը շարունակուի Հռոմի եւ Վատիկանի միջեւ, հող չէ թէ լրագրական հրատարակութիւններով: Անցեալ օր, ճառի մը մէջ, Մուսոլինի կը ներկայացնէր ֆաշիստ կուսակցութեան յարած երիտասարդներու թիւը.— «Աւելի քան մէկ միլիոն մանուկներ եւ պատանիներ արձանագրուած են «բալիլա»ներու եւ «յառաջապահներու» շարքերուն մէջ եւ 500.000է աւելի մանկամարդ իտալուհիներ անդամ են իգական խումբերուն»: Պիոս ԺԱ. անուղղակի պատասխանելով այս յայտարարութեան (երբեք Մուսոլինիի անունը չտար ո՛րեւէ վիճաբանութեան ատեն), կը տեղեկացնէ թէ այս տարի 50.000 պատանիներ արտօնութիւն խնդրած են մտնելու «կաթոլիկ երիտասարդութեան» շարքերը: Այս կազմակերպութիւնը մէկ ճիւղն է «կաթոլիկ ընկերակցութեան», որ կը գտնուի նոյն ինքն Պապին նախագահութեան տակ եւ յարատեւ պայքար կը մղէ կաթոլիկ վարդապետութեան եւ գաղափարներուն տարածման համար: Մուսոլինի, վախնալով որ սեւ շապիկաւոր երիտասարդութեան շարքերէն անդամներ կրնան միանալ այդ հոսանքին, հսկողութեան տակ առած է «կաթոլիկ երիտասարդութիւնը»: Մնաց որ, իր աչքին այդ կազմակերպութիւնը ոչ միայն կրօնական, այլ եւ քաղաքական հանգամանք ունի, իրեն յատուկ խորհրդանշաններ, դրօշակներ, քարտուղարները եւ կոմիտէները:

Պապին ճառէն անմիջապէս յետոյ, 500.000 «մանկամարդ իտալուհիներու» կազմակերպութիւնը որ անջատ էր, ենթարկուեցաւ ազգային կրթութեան նախարարութեան, ինչպէս էղած են արիներն ու յառաջապահները: Այս ալ կ՚ապացուցանէ թէ Մուսոլինի միտքը դրած է երբեք տեղի չտալ Վատիկանի՝ նոր սերունդի դաստիարակութեան փափուկ հարցին մէջ:

Միւս կողմէ, ֆաշիստ լրագիրները կը շարունակեն պայքար մղել կաթոլիկ ընկերակցութեան զանազան ոտնձգութեանց դէմ եւ կը յորդորեն. «Տուք զկայսերն կայսեր»:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

Կ. ՊՈԼԻՍ Կ՚ԱՄԱՅԱՆԱՅ

Լուրը նոր չէ անշուշտ: Պարզապէս կանոնաւոր կերպով կը շարունակուի, ինչ որ տարիներ առաջ սկսած էր,— Պոլսոյ ամայացումը, բայց այս անգամ բոլորովին տարբեր եղանակով: Աղէտը կերպարանք կը փոխէ եւ կը յայտնուի հետեւեալ կերպով.

— Աշխարհի վրայ չկայ ուրիշ քաղաք մը՝ ուր ամուրիները այնքան բազմաթիւ ըլլան, որքան Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղաքին մէջ:

Թուրք երիտասարդները որոնց, ե՛րբեմն, փառքի եւ պարծանքի ամէնէն մեծ առարկան էր լեցուն հարեմ մը, այսօր կը յամառին նոյնիսկ չամուսնանալ:

Պատճա՞ռ: Ո՛չ այն որ բազմակնութիւնը արգիլուած է օրէնքով: Թուրքը երբ ուզէ, աստուածային օրէնքն անգամ կը դարձնէ: Ո՛չ ալ այն որ կին չկայ՝ Թուրքիոյ հիմա հարսնցու աղջիկներ շատ ունին, պէտքէն աւելի: Ո՛չ ալ այն մանաւանդ որ Թրքուհիները հիմա քաղաքակրթուած՝ այսինքն մայիսի վարդի պէս բացուած ըլլալով աւելի քան երբեք տրամադիր են ամենքիթի հաճոյանալու: Թուրքը վարժուած է իր ծաղիկը իր ձեռքով ուրիշին հրամցնել տալու.

Պատճառն այն է եղեր որ, Թուրք երիտասարդը չունի ապագայի նիւթական ապահովութիւն: Աղքատ է եւ ընտանիքի մը կազմութիւնը Պոլսոյ մէջ ալ դրամի կը կարօտի: Գործ չկայ, աշխատանք չկայ:

Եւ որպէսզի Թուրքը կարենայ իր նիւթական ապահովել, բոյն կազմել, եւայլն, Հայ ալ չկայ որ կողոպտէ եւ հարստանայ:

Աւելին, ի՞նչ ընել:

Թող տալ որ պարպուի՞ երկիրը հետզհետէ, Թրքութեան թիւը նուազի՞, մինչեւ ցամքի:

Այս իսկ է խնդիրը, զոր Քէմալ չկրցաւ լուծել ո՛չ հրամանով, ո՛չ հրահանգով, ո՛չ ալ տուգանքով ու պատիժով: Հաջու խելք պէտքէ նորէն որպէսզի աղէտին դարմանը գտնուի:

Անտարակոյս դարմանը, իմ համեստ խելքովս.—

Թուրքիա մտցնել աշխարհի բոլոր Հայերը, կեանքի, ինչքի եւ պատուի ապահովութեան խոստումներով, եղբայրութեան, ազատութեան խօսքերով: Թող տալ որ անոնք տեղաւորուին իրենց ուզած վայրերը, գործեն, զարգացնեն տնտեսութիւնը, նորէն հրապուրեն օտար յաճախորդն ու դրամը: Թող տալ որ հարստանան եւ ճիշդ այդ պահուն, նորէն տապալը իջեցնել բունին...

Ու աւարի տալ: Իսկ արդիւնքը յատկացնել այն Թուրք երիտասարդներուն, որոնք կ՚ամուսնանան. :

Այդ պարագային, Թուրք երիտասարդը ո՛չ թէ մէկ, այլ 1001 կին ալ կ՚առնէ...:

ԽԱՐՏՈՑ

ՉԱՐԱՅԻ ՀԱՅԵՐԸ

Չարայէն (Սըվազ) կը գրեն.— Ատենէ մը ի վեր շատցած է ասկէ Պոլիս գացողներուն թիւը: Անոնք որոնք ճամբու ծախք ունին, անմիջապէս ճամբայ կ՚իյնան: կը մնան միայն անկարողներն ու ուրբերը:

Տեղին գիտեր թէ մեր ազգային ո՞ր մարմինն է որ պիտի օգնէ այս խեղճերուն:

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ԴԵՐԸ ԿԱՊՈՅՏ ՋԱՐԴԻՆ ԴԷՄ

Ձուլման երեւոյթը իր վտանգաւոր աստիճանին հասաւ այն օրը երբ հայ ժողովուրդը, մանաւանդ Արեւմտահայը, դարձաւ հայրենազուրկ, բունաւեր, եւ ցրուեցաւ ամէն հորիզոնի տակ: Այդ օրէն սկսեալ ձուլումը ստացաւ Ջարդի բնոյթ, նոյն յատկանիշներով եւ նոյն սաստկութեամբ, ինչպէս գրած էինք նախորդ յօդուածով: Ու այսօր, կացութիւնը այն է, որ գաղութներու մէջ ցրուած հայ ժողովուրդը չունի որեւէ առանցք, որուն շուրջը կարենային դառնալ իր հոգեկան ու մտաւոր արտայայտութիւնները, անկէ ստանալով անհրաժեշտ սնունդն ու հիւթը:

Նոր չէ որ հայկական գաղութներ կ'ունենանք: Բացի Թրանսիլվանիոյ ու Լեհաստանի մեր հնագոյն գաղութներէն, միացեալները պահեր էին իրենց հարազատ տիպարը, իր ոգիով ու բոլոր ստորոգելիներով: Ու այս բոլոր գաղութները գրեթէ կէս դարու կեանք ունէին արդէն մինչեւ ընդհ. պատերազմին սկիզբը: Բայց լսեր կամ տեսե՞ր էինք որեւէ ահազանգ, ինչպէս այսօր, որ հնչած ըլլար ձուլման կամ օտարացման համար: Բացի բացառիկ ու չափազանց մասնաւոր դէպքերէ, մինչեւ պատերազմը՝ մեր գաղութները մնացին անխաթար, պահեցին անեղծ՝ ցեղին ոգին, հայ ժողովուրդի հոծ զանգուածին հետ զգացին միեւնոյն ուրախութիւնն ու վիշտը, միասին խանդավառուեցան եւ միասին լացին: Հոգեկան կապը այնքան զօրաւոր էր երկրի ու գաղութներու մեր ժողովուրդներուն միջեւ, որ անկարելի էր խորհիլ ձուլման կարելիութեան մասին:

Բացատրութիւնը չափազանց պարզ է:

Նախքան պատերազմը, հայ ժողովուրդին մայր զանգուածը կը գտնուէր իր դարաւոր հայրենիքին մէջ, հարուստ էր ցեղային աւանդութիւններով, իր պատմութեամբ եւ փառքերով, և հարուստ մանաւանդ իր ստեղծագործ ու վերանորոգիչ տարրերով: Գաղութները, այդ միջոցին, իրենց հոգեկան սնունդը կը ստանային մայր երկրէն, անով կ'ապրէին, անոր ցաւը իրենցն էր, ինչպէս անոր ցնծութիւնը: Երկրին ու գաղութներուն միջեւ մշտական osmose մը տեղի կ'ունենար ամէն գետնի վրայ, հոգեկան, մտաւորական ու ֆիզիքական տարրերու: Հիւթի ու աւիշի տուրեւառ մը կը կատարուէր անընդհատ: Նախապատերազմեան մեր գաղութները այս osmoseի դրութեան կը պարտէին իրենց կենսունակութիւնը, իրենց ազգային թարմութիւնն ու հարազատութիւնը:

Ներկայիս, նման osmose մը, տուրեւառ մը տեղի չունենար, չի կրնար ունենալ, որքան ատեն որ չկայ թրքահայ ժողովուրդը իր հայրենիքին մէջ, եւ որքան ատեն որ ներկայ Հայաստանի շուրջը չինական պարիսպներ քաշուած են: Չինական պարիսպներ՝ ոչ միայն նիւթական իմաստով, այլ նաեւ մանաւանդ բարոյական, որովհետեւ այն հոգեկան կապը, հաղորդակցութիւնը որ բնականօրէն պիտի ստեղծուէր գաղութներէն դէպի հայրենիք, եւ հայրենիքէն դէպի գաղութները, խզուած ու արգիլուած է բռնօրէն: Հետեւաբար ստեղծուած է կացութիւն մը, ուր գաղութները կը մնան առկախ օդին մէջ իրենց հոգիով, առանց աւիշի, առանց սնունդի, եւ բնականաբար ենթակայ եւ դիւրին զոհը՝ օտար ազդեցութեանց:

Ահաւասիկ ասկէ է որ կը սկսի ձուլումը, Կապոյտ Ջարդը:

Ասկէ զատ, նմանօրինակ ուրիշ պարագայ մը եւս:

Մեր գաղութներուն, ներկայիս, կը պակսի բարոյական ձգողութիւնը: Բնագիտական օրէնք է ձգողութիւնը, ծանօթ բոլորին, բայց նոյն օրէնքը այժմ կը պատշաճեցնեն նաեւ ժողովուրդները կեանքի այլազան երեւոյթներուն, բացատրելու համար կարգ մը երեւոյթներ: Արդ, այս օրէնքը աւելի քան հզօրագոյն կը դառնայ մեզի նման հազարաւոր կտոր եղած ու ցիրուցան ժողովուրդի մը համար: Իրաւամբ, ո՞ւր է մեր ձգողութեան կեդրոնը: Ո՞ւր է այն կեդրոնական խարիսխ կազմող ժողովուրդը, որուն շուրջը համաստեղութիւններու նման պիտի դառնային մեր գաղութները, առանց ինկնալու եւ կորսուելու մթնոլորտի պարապութեան մէջ: Գաղութները դէպի ո՞ւր և որո՞ւ կը ձգտին իրենց հոգիով, կապուած մնալու համար մայր կաճղին եւ հետեւաբար նաեւ իրարու:

Առանց այդ բարոյական ձգողութեան, առանց այդ հոգեկան կեդրոնաձիգ ուժին, գաղութները կը դառնան անզէն ու տարուբեր, եւ հետեւաբար ենթակայ՝ ուրիշ ուժերու եւ օտար ազդեցութեանց, որոնց պարունակին մէջ կը կազմեն իրենց նոր շրջագիծը, որ այլեւս ոչինչ կ'ունենայ ազգային ու հարազատ:

Չենք անգիտանար Խորհրդ. Հայաստանի մէջ ապրող հայ ժողովուրդին գոյութիւնը: Գիտենք որ, տարբեր պայմաններու մէջ, անիկա պիտի կրնար դառնալ այն կեդրոնական խարիսխը, դէպի ուր ուղղուած պիտի ըլլային հեռաւոր բոլոր նայուածքները, անկէ ստանալով հոգեկան սնունդ, բարոյական կորով և թարմութեան պատուաստ: Բայց մեր մեծագոյն ցաւը այն է, որ այլասերած փորձերու պատճառով,— որոնք Մարքսը և Լէնինը գոց գիտեն, բայց չեն ըմբռներ ո՛չ անոնց ոգին եւ ոչ ալ ժողովուրդներու պատմութեան թաքուն խմորը,— անանցանելի թանձր պատուարներ քաշուած են երկրի ժողովուրդին եւ գաղութներուն միջեւ, զրկելով այս վերջինները մտաւոր եւ հոգեկան կազդուրման ամէն կարելիութենէ:

Ահա թէ ինչո՛ւ կ'ըսենք թէ, մեր գաղութները զուրկ են հոգեկան սնունդէ, որ պիտի գար բուն իսկ երկրին մէջ ապրող հայ ժողովուրդէն, անհրաժեշտ հակազդակը կազմելու համար օտար ազդեցութեանց, ձուլման ու ապազգայնացման աղէտին:

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ

ԱՆՉԱՓԱՀԱՍ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ

Վերջերս, ամերիկացի կին լրագրողի կատարած յայտնութիւնները Հնդկաստանի մէջ տիրող վայրենի բարքերու և սովորութիւններու մասին, յուզման մատնեցին անգլիական պաշտօնական շրջանակներն ու մամուլը:

1921ին կատարուած վիճակագրութիւն մը երեւան կը հանէր թէ 1,250.000 ամուսնացած կիներ կամ այրիներ 5 (հինգ) տարեկանէ վար էին, թէ 2.000,000 կիներ՝ հազիւ 10 տարեկան եւ թէ 10—15 տարեկան աղջիկներու հարիւրին 40ը արդէն էրիկմարդ ճանչցած էին:

Այս բարբարոս սովորութիւնը ծանօթ է երկրին տեղական վիճակին մասին իր վատ հետեւանքներով: Հնդկաստանի կառավարութիւնը պիտի ձեռնարկէ օրինական միջոցներով մաքառիլ անոր դէմ: Բայց որովհետեւ, անգլիական կառավարութիւնը իր գործողութեան մէջ կը գործէ դանդաղօրէն, կարճ հանգրուաններով, չխրտչեցնելու համար իր մոլեռանդ հպատակները, հարսնցու աղջիկներուն օրինական տարիքը բաղդատաբար վար նշանակուած է, 14: Այս տարիքէն վար իրենց աղջիկները ամուսնացնող ծնողքները յանցաւոր պիտի բռնուին:

Իսկ այր ամուսնական տարաբախտութիւններու համար, աղջկան նուազագոյն տարիքն է 16, ըստ նոր օրէնքին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՕՁԵՐՈՒ ԵՒ ԿԱՐԻՃՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

«Գ-վիրը Լութ» — այսպէս կը կոչուի Հիւսիս-արեւելքէն դէպի հարաւ տարածուող անապատը, որու արեւմտեան ափը ովասիսներու նման անզուգուած են Քաշան, Եազդ, Քիրման եւ Բամ քաղաքները: Կարծես մտածուած քաշուած ուղիղ գծի մը վրայ՝ Քաշանը Հիւսիս-արեւմտեան ծայրը, Բամը՝ հարաւ-արեւելեան: Անապատէն դէպի հիւսիս փռուած է Ալբորզ լեռնաշղթան 60 փարսախի վրայ եւ Դէմավէնտ գագաթը՝ Թէհրանի մօտ կ'երեւայ Քաշանէն, իսկ ուղղահայեաց գծով ճիշդ դէպի հարաւ 36 փարսախի վրայ հին մայրաքաղաք Սպահանը կը միացնէ նոր խճուղիով.

Եւ Հայը, որ փռուած է աշխարհի չորս ծայրերուն վրայ, անգամ այս անապատային վայրերուն մէջ տուն-տեղ է շինած, առեւտրականի իր եռանդը սպառելու: Ճիշդ է, որ Հայը վաճառական ժողովուրդ է եւ աւելի քան ճիշդ, թէ «Որտեղ հաց, այնտեղ կաց»ը զուտ հայկական ասացուած: Պարսկական գորգի ամէնէն նուրբը, ամէնէն ընտիր եւ գեղեցիկ տեսակները, մետաքս թէ բուրդ, կը պատրաստուի Քաշանի եւ Քիրմանի մէջ:

Եւ ահա տասնեակ տարիներէ ի վեր, հակառակ անտանելի տաքին եւ թունաւոր կարիճներու եւ օձերու անհամար, երբեմն վտանգաւոր կենակցութեան, հայ առեւտրականներ հաստատուած են անապատի այս անկիւնները, իբրեւ թանկարժէք գորգերու միակ արտածողներ դէպի եւրոպական եւ ամերիկեան շուկաները, եթէ հաշուի չառնենք աւելի փոքր թիւ կազմող եւրոպական առեւտրական տուները, որոնց աշխատաւորներու մէկ մասը նոյնպէս Հայեր են: Ամերիկահայ խոշոր առեւտրական տուներ, ինչպէս Գարաքէօզեան, Թավշանճեան, Թելֆէեան, Ալպանոզեան եւ ուրիշներ իրենց մասնաճիւղերն ունին: Կան նաեւ որ գնումներ կ'ընեն պարսիկ առեւտրականներու միջոցով: Այնպէս որ տեղական առեւտրական կեանքը կը շնչէ մեծ մասով շնորհիւ հայկական դրամագլուխին, հոգ չէ թէ կը գերադասեն հայ անուններով ամերիկացի ներկայանալ:

Ահռելի ունեցայ մէկ շաբաթ անցընելու Քաշան, մերթ 30o մերթ մինչեւ 35o տաքութեան մէջ (շուքի մէջ), տաքութիւն մը որ կարծէք մեր արեւէն չի գար եւ որ քանի մը օր առաջ 38օի վրայ էր: Միայն քաղաքի 25-30,000 ազգաբնակութիւնը հաճելի գիշերներ ունի, սակայն, յաջորդ օրուան տաքէն առաջ զովանալու, հոգ չէ թէ ցերեկը պահուող դեղին կամ սեւ թունաւոր կարիճները պտոյտի կ'ելլեն, պատժելու անզգուշօրէն իրենց հանգիստը վրդովող կամ անզգուշութեամբ իրենց դպչող մահկանացուները: Ոստիկանութիւնը երեք ամսուան ընթացքին արձանագրած է կարիճներու խայթուածքի 500 դէպք, որոնց միայն երեքը՝ երեխաներ, ծերունի մը եւ կին մը մեռած են, ուշ օգնութիւն ստանալու հետեւանքով: Միւսները փրկուած են «Խամօնեակ»ով եւ «Պերմանգանատ»ով, զորս կը պահեն միշտ հայ եւ օտար առեւտրականները, հայ հեռագրիչը, նաեւ հարուստ կամ քիչ շատ բարեկեցիկ տեղացիները: Սովորական երեւոյթ է կէս գիշերին, երբեմն աւելի ուշ թունաւորուածներու օգնութեան հասնիլ: Բարեկեցիկները սովորած են նախազգուշական եւ ինքնապաշտպանութեան բոլոր միջոցներով:

Այստեղ եւս օրուան հացը հազիւ ձեռք բերող մեծամասնութիւնն է ենթակայ խայթուելու վտանգին: Մարդիկ որոնք ի վիճակի չեն մահճակալի վրայ պառկելու, մահճակալի չորս ոտներու տակ ջուրով լեցուած չորս կաւէ ամաններ դնելու եւ ոչ իսկ անկողինը չորս կողմէն, տակէն եւ վերեւէն պաշտպանելու փեշտաբանդով (*): Եւ երեւակայել, թէ ամիսներ շարունակ բան գործ կ'ընեն ամէն գիշեր զգուշութեամբ բանալ «փեշտաբանդ»ի փոքրիկ դուռը, ներս մտնել, դրան շուրջ քաշուած թելերը ժողվելով փակել: Այդ բաւական չէ, հագուստները կախել շատ բարձր, իսկ առտուն մէկ-մէկ նայիլ որ կօշիկներուն մէջ կարիճ չգտնուի... Զուարճալի տղաուկ մը զոր վեց անգամ վայելելու բախտը ունեցայ ուղեկիցս եւ կառավարին հետ: Հակառակ մեր հիւրընկալին սիրալիր վերաբերմունքին եւ զուարճալի կատակներուն, վերջինս երդում ըրաւ երկրորդ անգամ ոտք չկոխել կարիճներու հայրենիքը:

Ցեղ տեղ աւելի քան քաղաքի կէսը իր աւերակ տուներու տխուր թաղերովը, կը հաստատէ ազգաբնակութեան փախուստը այս անհրապոյր վայրէն:

Կը պատմեն որ երկու թէ՞ երեք հարիւր տարի առաջ 1500ի չափ հայ ընտանիքներ են ապրած այստեղ, թէ հայկական եկեղեցի եւ գերեզմանատուն կը գտնուէր, բայց Հայերու հեռանալէն յետոյ եկեղեցին վերածուած է մզկիթի, որ կանգուն է մինչեւ այժմ: 4-5 տարի առաջ Հայերու թիւը կը հասնէր 40ի, որոնք ցրուած են եւ հիմա չորս հոգի միայն՝ երեք վաճառական եւ մէկ հեռագրիչ գիշերները քով քովի կուգան, ցերեկուան տաքութեան աստիճանի կամ նախորդ գիշերուան կարիճներու եւ օձերու մասին խօսելու: Կամաւոր աքսորականներ, որոնց կեանքին ընկերներն ու երախաները ամառուան շոգերուն ձգած փախած են Թէհրան կամ Ջուղա, աշնան կրկին վերադառնալու համար: Զարգացած Հայեր են եւ չորս հոգիով կը ներկայացնեն մեր բոլոր կուսակցութիւնները, — Դաշնակցութիւնը մեծամասնութիւն կազմելու պայմանով: Ըսելի գործի մարդիկ են սակայն: Անհամբեր կը սպասեն սեպտեմբերին, մինչեւ մայիս հաճելի աշուն, մեղմ ձմեռ եւ գեղեցիկ գարուն ապրելով, իրենց կեանքէն մէկ տարի եւս վրայ տալու համար:

Անապատի այս անկիւնը պատմութիւն ունի: Հինգ գեղեցիկ շէնքեր կան հազուագիւտ քանդակներով ու բազմերանգ մանրանկարներով, որոնք խնամքով կը պահուին, եւ հիացում կը պատճառեն ականատեսին: Աշխարհահռչակ քաշի աղիւսներու վրայ արտագրուած գոյները մանաւանդ դարերու անձրեւէն ու արեւէն պահպաներ են իրենց կուսութիւնը: Կը թուի թէ երէկ է արուեստագէտը աւարտեր իր գործը եւ այսօր անհետացեր, ո՛չ ոքի թողլով պարզ աղիւսներու վրայ նկարելու գաղտնիքը:

Բայց կը շտապեմ: Եօթը արտասովոր ցերեկներէ եւ գիշերներէ յետոյ, կը տանիմ ինձ հետ ստուգման կարօտ նօթերու հարուստ ծրարով մը՝ «Յառաջ»ի համար:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

(*) Օդանցիկ սպիտակ կտաւէ կարուած սենեկածեւ ծածկոց մը անկողնի մեծութեամբ որ կը կախուի մահճակալին չորս անկիւններուն կապուած փայտերէ:

ԿԻՍ ԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՆԴՐ-ՄԱՆԻՇԱԿԱԳՈՅՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՆԵՐԸ

Երբ արեգակնային լոյսի ճառագայթ մը բիւրեղի մը պրիսմայի մէջէն անցնի, կը տարբաղդրուի զանազան գոյներու, որոնք գօտիներու ձեւով կը ներկայանան, ինչպէս՝ մանիշակագոյն, ռեղակի գոյն, կապոյտ, կանանչ, դեղին, նարնջագոյն եւ կարմիր:

Երկար տարիներէ ի վեր կը կարծուէր թէ՝ մանիշակագոյն, ինչպէս նաեւ կարմիր գոյներէն անդին՝ որեւէ բան գոյութիւն չունէր:

Սակայն անգլիացի գիտուն Ուոլէսթըն՝ հաստատեց թէ մանիշակի գոյնէն անդին կան մաս մը ճառագայթներ, որոնք թէեւ մեր աչքերուն տեսանելի չեն, սակայն քիմիական ուժեղ ներգործութեան տակ կը յայտնուին, սեւցնելով իրենց ազդեցութեան ենթակայ արծաթի աղերը: Այդ անծանօթ ճառագայթներուն «անդրմանիշակագոյն ճառագայթներ» անունը տուաւ:

Սովորական լուսապատկերէն զատ, այդ մասին մէջ գտնուած ճառագայթներուն լոյսի թրթռացումները ունին արտակարգ ու աներեւակայելի արագութիւն մը, որ երկվայրկեանի մը մէջ հազար երկիլիոնի կը հասնի: Պէտք է աւելցնել թէ այդ ճառագայթներուն ծաւալումը անեզր ու անսահման է, նոյնիսկ եթէ անոնք հանդիպին ապակիի կամ մետաղական ելեկտրականութեամբ բեռնաւորուած մարմիններու:

Ասկէ զատ, անդր-մանիշակագոյն ճառագայթներուն կը վերագրուին արեգակնային ճառագայթումին բուժիչ ազդեցութիւնը, մանրէներուն արագ բնաջնջումը եւ տպականած վէրքերու անհետացումը:

Անոնց վերագրելի են նաեւ բուժիչ ազդեցութիւնը տկարակազմ կամ հաշմանդամ հիւանդներու վրայ, որոնք բացօթեայ վայրերու եւ բարձրաբերձ լեռներու մէջ կը կրեն արեւուն լոյսին բարերար ներգործութիւնը, ու երբ անոնք կը վերադառնան իրենց տունը, բոլորովին կազդուրուած, առողջացած եւ ուժեղացած կը զգան: Անդր-մանիշակագոյն ճառագայթներուն բարերար ազդեցութեան արդիւնքն է այս:

Դժբախտաբար, Արեւմտեան Եւրոպայի երկիրները չունենալով ջինջ ու անամպ երկինք, հիւանդները չեն կրնար պէտք եղած կերպով օգտուիլ արեւուն կենսատու բարիքներէն:

Դանիացի բնագէտ Ֆինսըն առաջին անգամ ըլլալով հաստատեց թէ վոլթայեան ելեկտրական աղեղը հարուստ է անդր-մանիշակագոյն ճառագայթներով: Իր յաջորդները վոլթայեան աղեղին տեղ գործածեցին սնդիկի շոգիէ լամպարը, ուրկէ արձակուած անդր-մանիշակագոյն ճառագայթներուն լոյսը կ'անցնի քուարցէ ներքնապատերէն: Հետզհետէ գիտունները հանճարեղ գաղափարը յղացան օգտագործելու այդ ճառագայթներուն ներոյժ կայծերը եւ շինեցին մասնաւոր գործիքներ, որոնք մեր …
դժուարին ու կարեւոր դ…
նումներուն մէջ խիստ օգ…
գործածութիւն մը ունին.

Անդր-մանիշակագոյն ճառ…
գայթները կ'անհետացնեն …
բաթեքութեան ենթակայ …
րու տկարութիւնը, խթանելով …
բնականոն վիճակի վերած…
ֆոսֆորի եւ կրածինի գործ…
թիւնը, որոնք ոսկորներու …
դրութեան էական տարրեր…
կազմեն:

Ջղագրգռութեան, …
թեան եւ մկաններու …
ենթակայ տղաք անդր-ման…
կագոյն ճառագայթներուն …
հիւ կը վերստանան իրենց …
գիտը, խաղաղ քունը եւ …
դրութեան հանդարտութիւն…

Այդ ճառագայթները …
կամ նուազ չափով իրենց …
ցութիւնը կը ներգործեն …
անարիւնութեան, պնդերու…
թեան, քլատութեան, …
թեան եւ ճաղատութեան …

Հիւծախտի զանազան …
գաններու մէջ ալ հաստատ…
անդր-մանիշակագոյն ճառագ…
ներուն բարերար եւ բուժիչ …
ազդեցութիւնը:

Այս օրերս փրոֆ. …
Հըլլ եւ Ալպեր Էտիենն …
գի գիտնականները փորձեր…
են անդր-մանիշակագոյն ճառ…
գայթները գործածել …
թունաւորման դարմանումին…

Խոզերովին նոր մեթոտ…
վրայ հիմնուած այդ փորձ…
կ'ապացուցանեն թէ՝ միշտ …
գայթները որոշ չափով …
հիւանդներու դիմադրական …
արեան թունաւորման պար…
ներու մէջ. եւ առաջ …
կը նուազեցնեն մահերու …

Նկատի առնելով անդր-մա…
նիշակագոյն ճառագայթներուն …
բող ու կիզիչ յատկութիւնը, …
զգուշութիւն կը յանձնար…
անոնց գործածութեան մէջ …
քերը մասնաւորապէս …
կ'ազդուին, այս պատճառաւ …
նաւոր ակնոցներու գործածու…
նը անհրաժեշտ նկատուած …

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐ…

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթ…)

ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷ…

Պաշտօնական վերջին …
կազմութեան մը համա…
1928ին Երեւան քաղաքի …
«փաստօրէն» կատարուած …
հետեւեալ շինութիւն…

Պետական.— Աւարտուած …
շէնքեր՝ 223 քառ. մեթր …
կելի տարածութեամբ եւ …
հազար 489 ռ. արժէքով: …
տած են նախորդ տարի…
կիսաւարտ մնացած 11 շէ…
5207 քառ. մեթր բնակելի …
րածութեամբ եւ 429 …
արժէքով:

Համայնական.— …
տարուան ընթացքին …
աւարտած են 3 շէնքեր …
քառ. մեթր բնակելի տար…
թեամբ եւ 95000 ռ. արժ…

Սկսուած եւ կիսաւար…
ցած են 5 շէնքեր:

Հանրային.— Աւարտուած …
շէնքեր 3,222 ք. մեթր բն…
տարածութեամբ եւ 40…
ռ. արժէքով:

Կիսաւարտ մնացած …
շէնքեր:

Մասնաւոր.— Նոյն …
նին շինուած են ան…
300 շէնքեր 5810 քառ. …
տարածութեամբ, իսկ …
տարուընէ կիսաւարտ …
շէնքերէն աւարտած են …
քեր՝ 1232 քառ. մեթր …
ծութեամբ:

ԾՐԱԳԻՐԸ ԼՐԻՒ ՉԷ ԳՈՐԾԱԾ…

Երեւան քաղաքի …
րութեան ներկայ …
մասին, Կառուցողներ…

...թեան կողմէ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը տրուին.—

Անցեալ ամիսներու համեմատութեամբ, այժմ, քաղաքի շինարարութեան ընթացքը աւելի կանոնաւոր եւ արագ է, սակայն, հնարաւոր չէ այս ծրագրով նախատեսուած շինարարութիւնն աւարտել այս եղանակին, որովհետեւ վարկերը ժամանակին չտրուեցան, կառուցող կառարաղ հիմնարկութիւնները ժամանակին պայմանագրութիւն չկնքեցին կառավարութեան հետ, տեղական շինանիւթերու անհրաժեշտ քանակը սկիզբէն չմթերուեցաւ եւ այս բոլորին հետեւանքով՝ շինութիւնները կարելի չեղաւ սկսիլ ժամանակին։

Ներկայիս պակասը զգալի է քարի, շաղախի եւ երկաթի։

Շինարարութեան Արտ. կարգ յանձնաժողովը կտրուկ միջոցներ ձեռք առած է, այդ պակասը լրացնելու համար։ Մարդ ղրկուած է Թիֆլիս, որպէսզի շինանիւթերու առաքումը փութացուի։

Պէտք կը զգացուի նաեւ քարտաշի եւ որմնադրի։ Կը պատահին դէպքեր, երբ հիմնարկութիւններն իրարու ձեռքէ կ'աշխատին խլել արհեստաւորները՝ բարձր վճարումներով։

ՆՈՐ ՋՐՄՈՒՂԸ

Մօտ օրերս կը լրանան նոր Երեւանի համար շինուող Երեւանի երկու խոշոր ջրամբարներու հողային աշխատանքները։ Ջրամբարներու համար, անհրաժեշտ քարը պատրաստ է, իսկ աւազը՝ մէկ երրորդ չափով։ Մեծ պահանջ կայ շաղախի եւ երկաթի։ Առանց այս նախանիւթերու լիակատար պաշարին, հազիւ թէ այս տարի կարելի ըլլայ ջրամբարներու շինութիւնը աւարտել։

Դէպի ջրամբարները ժամանակաւոր ճամբայ եւ շինութիւններու համար պահեստներ շինուած են։

Սկսուած է նոյնպէս Քըրքբուլաքի ջուրերը հաւաքող աւազանի կառուցումը, որ կ'աւարտի մէկ ամիսէն։

Երեւանէն դէպի Քըրք-Բուլաք տանող ճամբուն վրայ կէս մետրի չափ փորուած են ժայռոտ տեղեր, որոնք ապագայ ջրմուղի առուի մասերը պիտի կազմեն։ Դիւրին տեղերու պեղումը կը սկսի խողովակներու առաքումէն յետոյ։

Հաւանական է որ մինչեւ 1930ի աշնան, ջրմուղը պատրաստ ըլլայ եւ Երեւան լիառատ ջուր ունենայ, պայմանաւ որ խողովակի ապրանքներ աւարտին։

ՔԱՂԱՔԻՆ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒՄԸ
ԱՐՈՎԵԱՆԻ ԱՐՁԱՆԸ

Աւարտած է կարմիր բանակայիններու փողոցին սալարկումը։ Այժմ կը կատարուին Գնունի փողոցին սալարկումը և մայթումը, որոնք կը լրանան այս եղանակին։

Աղիզբեկով հրապարակն ալ կարգի բերելու համար, անկանոն տնկուած եւ գրեթէ աւերբազուրկ հին բարտիները կտրուած են։ Անոնց տեղ կը տնկուին սաւերաշատ ծառեր։ Հրապարակին մէջտեղը պիտի կանգնի Աղիզբէկովի արձանը։ Իսկ Աբովեանի արձանը, որ պատրաստուած է Փարիզի մէջ, նոր հիւրանոցին մօտի հրապարակին վրայ։ Արձանի տեղաւորման աշխատանքներու համար ընտրուած է յատուկ յանձնաժողով, որու կազմին մէջ կը մտնեն Լուսժողկոմի, Բաղխորհուրդի, Գրողներու եւ Արձանագործներու ներկայացուցիչները։

ՄԵՔԵՆԱԿԱՆ ՓՈՒՌԸ

Բան. համագործակցականի մեքենական հացի փուռը դեռ պատրաստ չէ։ Այս առթիւ կը յայտնուի թէ, թէեւ նախատեսուած էր որ փուռը պատրաստ պիտի ըլլայ Սեպտեմբերին, բայց նախատեսութիւնը չիրականացաւ բանուորներու եւ միջոցներու չգոյութեան պատճառով։ Փուռի կառուցման եւ սարքաւորման սկսուած էր յունիսին։ Փուռի մեծ մասն արդէն պատրաստ է։ Առաջ կը տարուին շոգեկաթսաներու տեղաւորման աշխատանքները։ Փուռին ծխանը լրացած կ'ըլլայ այս շաբթու։ Ունի 25 մեդր երկարութիւն։

Հոկտեմբեր 1ին մեքենական փուռը կը կատարէ իր առաջին փորձը, իսկ ամսուն 15ին արդէն կը սկսի կանոնաւոր աշխատանքի, արտադրելով օրական 35 40 թոնս հաց որ կը գոհացնէ քաղաքին պէտքը։

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Բոլշեւիկները հետզհետէ կը հասկնան թէ «Լէնինով սոցիալիզմ կառուցել չի լինիր» եւ ոչ ալ տգէտ ժողովուրդով, թէ ընդհանուր եւ պարտադիր կրթութիւնը՝ անհրաժեշտ պայման է «Ընկերվարութեան արագ յաջողութեան»։ Երկու տարի առաջ, կը յուսային այդ արդիւնքին հասնիլ 1921-22ի վերջերը։ Բայց ահա թէ ի՞նչ կը պարզէ իրականութիւնը, ըստ Հանր. կրթութեան գործավարին օգնականին։

— «Հանր. կրթութեան հնգամեայ ծրագրին առաջին տարեշրջանի հաշուեկշիռը բոլորովին տարբեր է տնտեսական կեանքի հաշուեկշիռէն։ Ըստ ետ մնացած ենք, նկատի առնելով կենսական անհրաժեշտութիւնները եւ մշակուած ծրագիրը։

«1928 29ի թիւերը ցոյց կուտան թէ այս ճիւղին մէջ հնգամեայ ծրագիրը ձախողութեան սպառնալիքին տակ է։

Ըստ ծրագրին, գիւղական դպրոցներու թիւը պէտք է ունենար հարիւրին 69 համեմատութիւն, բայց հազիւ աւելցած է հարիւրին 5 ։ Ծրագիրը մասնաւորապէս կը ձախողի երկրագործական կեդրոն շրջաններու մէջ։ Հոս քիչ դպրոցներ կը շինուին։

—«Գաւառ գրադարաններուն, կը յայտնէ կ. թ. գործավարին օգնականը, կացութիւնը աւելի վատ է։ Ըստ եղմտական գործավարութեան թիւերուն, կը հաստատուի ո՛չ թէ գոհացուցիչ զարգացում մը, այլ ընդհակառակն, նուազում մը, մանաւանդ գիւղական շրջաններու մէջ։ Այսօր գիտենք թէ մանաւանդ գիւղերը որքա՛ն պէտք ունին գրքի։

Հնգամեայ ծրագիրը յաջողապէս կիրարկելու համար, կը յայտնէ բոլշեւիկ գործավարին օգնականը, կրթական այս գործին մէջ, պէտք չէ յոյս դնել սովետական պաշտօնէութեան վրայ. այլ պէտք է ապահովել ընկերային բոլոր ուժերուն գործակցութիւնը։

Չենք գիտեր ընկերային բոլոր ուժերով ի՞նչ կը հասկնայ մարդը, բայց երկրի մը մէջ ուր չկայ ազատ քաղաքացի, այլ կան համակերպած ստրուկներ, որոնք ստիպուած են կուրօրէն հպատակելու տրուած հրամաններուն, ի՞նչ գործակցութիւն կարելի է սպասել։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԷՆ ՁԱՅՆԵՐ ԿՈՒԳԱՆ

Գերման երիտասարդ գրողին Ռըմարքի վէպը՝ «Արեւմուտքէն նոր բան չկայ» իր գտած անսովոր ընդունելութեամբ իսկ, մեծ դրգռութիւններ ու թշնամութիւններ արթնցուց իր դէմ։ Իր հրատարակութենէն մինչեւ այսօր, 7 ամսուան ընթացքին, միայն Գերմանիոյ մէջ անոր սպառումը հասած է մէկ միլիոնի։ Օտար երկիրներն ալ ուրիշ։

Վէպը, որ իր բովանդակութեամբ եւ ոգիով անխնայ ձաղկումն է պատերազմին, գայրոյթ յառաջ բերած է գերման ազգայնական շրջաններուն մէջ որոնք բոլորը յայտարարած են թէ հեղինակին եւ թէ գրքին ընթերցողներուն դէմ..

Իսկ այս օրերս ալ, այս գրգռուած ազգասէրներուն կերպով մը գոհացում տալու փութեռանդութեամբ. Ֆրանքֆուրթի հրատարակչական մեծ տուն մը հրապարակ հանեց ուրիշ գիրք մը, «Փարթէնաու»։ Հեղինակն է փրուսիացի սպայ մը, որ ծածկուած է Մաքս Քէօսէ կեղծ անունին տակ։

Գիրքը պատասխան մըն է Ռըմարքի խաղաղասիրական երկին։

Գիրքը շահեկան է շատ տեսակէտներով, որովհետեւ, (վէպի ձեւին տակ գործողութիւնը կ'անցնի Գերմանիոյ մէջ), երեւան կը հանէ գերման ազգայնամոլներու ձգտումները Արեւելեան Եւրոպայի աշխարհագրական քարտէսին վերակազմութեան մասին։

Վէպին հերոսն է գերման սպայ մը, Փարթէնաու, որ ընդհ. պատերազմին, մեծ քաջութիւն ցոյց տուած է ճակատին վրայ։

Հերոսը իր տեղակալին հետ զանազան խօսակցութիւններու ընթացքին, ուժգին մանրամասնութիւններով կը նկարագրէ եւրոպական յառաջիկայ բախումը, (գրքին մէջ այս կարեւոր գլուխը բռնած է 70 էջ)։ Ու բնական է, իր գիրքը ամբողջնելու համար, Գերմանիա իր յարաբերութիւնը աւելի սերտ կը գործէ Խորհրդային Իշխանութեան հետ։

Այս կերպով իրարու միանալէ յետոյ, երկու երկիրները ձեռք ձեռքի տուած, երկար մաքառումներէ եւ սադրանքներէ յետոյ, կը յաջողին իրենց քաշել Ռումանիան եւ Չեխօ-Սլովաքիան։ Եւրոպայի կարգ մը պետութիւններն ալ կը միանան Գերմանիոյ, որպէսզի անոր հետ նուաճեն Արեւելեան Եւրոպան, իսկ [illegible] պետութիւնները, բնականաբար գերման անարգել յառաջխաղացման հանդէպ կը բռնեն բարեացակամ չէզոքութիւն մը։ Իսկ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Բոլորովին անկարող կասեցնելու արշաւանքը։

Գերման բանակին գլուխն անցած է նոր Նափոլէոն մը, որ միեւնոյն ատեն Գերմանիոյ իսկական դիկտատորն է։ Գերման ամէն մէկ զինուոր կ'արժէ երեք լեհ, եւ արդէն չէ մնացած երիտասարդ գերման մը որ կամովին մտած չըլլայ բանակ..

Պալթիկ ծովը կը դառնայ ռուսեւգերման ծով։ Լեհաստան եւ Չեխօ-Սլովաքիա ջախջախուած ու քայքայուած են։

Պատերազմը վերջացնելէ յետոյ, Փարթէնաու կը լուծէ նաեւ խաղաղութեան հարցը, Սոցիալիստական նոր իմաստութեամբ։ Լեհ եւ Չեխօ-սլովաք գիւղացիները կը փոխադրուին Ռուսիա, ուր մինչեւ Մոնկոլեան սահմանները՝ պիտի երթան շէնցնելու ամայի գիւղերը։ Իսկ գործաւորները աշխատանքի կը լծուին գերման գործարաններուն մէջ։ Բայց դժբախտ պատահար մը կ'արգիլէ գերման Նափոլէոնը վայելելէ իր դափնիները կին մը պատճառ կը դառնայ որ Փարթէնաու բարեկամութիւնը խզէ իր տեղակալին հետ։ Ու յուսահատութենէն, յետին ռամիկի մը պէս, այս գաւրիք աշխարհակալը վերջ կուտայ իր կեանքին... բարեբախտաբար։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.
ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս կիրակի օրուան մարզահանդէսը՝ կազմակերպուած ի պատիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնարկութեան տասնամեակին, կը խոստանայ իսկապէս աննախընթաց ըլլալ։ Փարիզահայ գաղութը երբեք առիթը ունեցած չէ այսքան մեծ թիւով մարզիկներ, մարզիկուհիներ եւ սկաուտներ ի մի հաւաքուած տեսնելու։ Ապահովաբար հասարակութիւնն ալ իր բազմութեամբ պիտի գերազանցէ նախորդները։

Այս տարուանը աւելի շահեկան կը դառնայ մանաւանդ անոր համար որ, գաւառի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերն ալ իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն։ Մարսիլիան որոշած է իր մարզիկներէն, թիւով չորս կամ հինգ, որոնք Փարիզ կը հասնին շաբաթ առաւօտ։ Նորահաստ մարզիկ մը, Վալանս՝ որ կը մասնակցի Կրընոպլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով, Փարիզ կը հասնի շաբաթ երեկոյ։ Պելճիքայի մասնաճիւղը դժբախտաբար պատրաստուած մարզիկներ չունենալով, չպիտի կարենայ մասնակցիլ, բայց կը խոստանայ սիրով պատասխանել ֆութպոլի եւ թէնիսի մրցումներուն համար եղած հրաւէրներուն։ Փարիզի շրջանէն պիտի մասնակցին Թուա Թոլոմպը, Իթալին, Պիյանքուրը, Ռոնի Սու Պուա, Սարսէլը, Ալֆորվիլը, Ցանկէնը եւն.։ Դպրոցասէրի սանուհիներն ալ կը մասնակցին իրենց չափական մարզանքներով եւ քանի մը մրցումներով։ Սկաուտներու նորակազմ բոլոր խումբերը, թիւով աւելի քան հարիւր հոգի առաջին անգամ ըլլալով ամբողջական կազմով պիտի ներկայանան հասարակութեան։ Այսպէսով 350ի չափ մարզիկներ, մարզիկուհիներ, ֆութպոլիստներ եւ սկաուտներ մաս պիտի առնեն ընդհանուր տողանցքին։

Մարզական Յանձնախումբ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պիյանքուրի մասնաճիւղին եղանակի առաջին մրցումը տեղի ունեցաւ Etoile de Montsourisի առաջին եւ երկրորդ խումբերուն միջեւ։ Խաղին սկսելէն քառորդ ժամ յետոյ հակառակորդները շահեցան առաջին նշանակէտը։ Ցետոյ աւելի հետաքրքրական դարձաւ խաղը։ Ժամը 4ին դաշտ ելան առաջին խումբերը։ Մեր խումբէն երկու հոգի բացակայած ըլլալով մարզիկներուն փոխարէնը ի զուր կ'անցնէին։ Խաղը վերջացաւ Etoile de Montsourisի յաղթութեամբ, 4 — 1։

Հ. Պագիրկեանեան

Տէր եւ Տիկին Կ. Ճանիկեան կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց անդրանիկ զաւկին, ՍԵՊՈՒՀ-ՄՈՒՐԱՏԻ։

Մարսէյլ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՍԱՒԱՌՆԱԿԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

Գերմանիոյ Հօմպէրկ քաղաքին մէջ աննախընթաց ձեւով շանթաժ մը տեղի ունեցած է անցեալ օրը։ Նոյն քաղաքին գործարանատէր մը իր տանը պարտէզին մէջ կը գտնէ վանդակ մը ուր բանտուած էր սուրհանդակ աղաւնի մը, որ բերանը նամակ մը ունէր. տարագիր էր եւ անծանօթը մահուան սպառնալիքով կը պահանջէր որ հինգ հազար մարք յանձնուի աղաւնիին։

Գ. Փլաթպէրկ լուր կուտայ ոստիկանութեան եւ ահա թէ ինչ կը պատահի։

Երկու նշանաւոր սաւառնորդներ, Ֆիսէր և Պօհէնքամփ, Տիւիզպէրկի օդակայանին մէջ փորձեր կը կատարեն հետապնդելով աղաւնի մը որ ուրիշ սաւառնակի մը կողմէ կը քշուէր։ Սաւառնորդները նախապէս պատրաստական դժուարութիւն կը քշեն աղաւնիի թռիչքին հետեւելու մէջ, բայց բազմաթիւ փորձերէ վերջ, յաջողելու կերպը կը գտնեն։

Ոստիկանութեան յանձնուած աղաւնին անցեալ հինգշաբթի օր թող կը տրուի. երկու սաւառնորդներն ալ անոր կը հետեւին և քիչ վերջ կը տեսնուի որ աղաւնին կ'երթայ կ'ապաստանի Հօխհայմի մէկ աղաւնատունը։ Սաւառնակներ իսկոյն կը լուսանկարեն աղաւնին, երբ իջնալ վայրը կ'ապաստանէր անիկա։ Ասոր վրայ ոստիկանութիւնը իսկոյն քննութեան կը ձեռնարկէ եւ յայտնի կ'ըլլայ որ խնդրոյ առարկայ աղաւնին կը պատկանի Վիլհէլմ Կոէվէն անուն գործաւորի մը որ աղաւնեբուծութեամբ ալ կը զբաղէր։

Կոէվէն ամէն բան կը խոստովանի։ Իսկոյն կը ձերբակալուի իր մեղսակցին, Վէրնէր Ցէլման անուն ընկերոջ մը հետ, որ առաջին անգամ գաղափարը յղացեր էր այս նորօրինակ շանթաժին։ Երկու գործաւորներն ալ Գ. Փլաթպէրկի գործարանը կ'աշխատէին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ (Իր կեանքը եւ գրականութիւնը)։ Գրեց՝ Մկրտիչ Պարսամեան։ Շքեղ տպագրութեամբ եւ Ահարոնեանի վերջին նկարով։ 1929։ Տպ. Մասիս, Փարիզ։ Գին 25 ֆրանք (Ամերիկայի համար 1.50 տոլար)։

ՓՈՐՁԸ (Հալածուածները)։ Ա. Գիրք։ Գրեց՝ Զ. Մ. Որբունի։ 1929։ Տպ. Մարսէյլ։ Գին 15 ֆրանք։

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱՔՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

Հաւատարիմ ներքինին Մէրճան, աղջի իրիկուընէ փողոց ելեր էր ժողովուրդին խառնուելու ու մեծ հպարքոսական թափորին հանդիսատես ըլլալու համար։ Ճարտարօրէն լրտեսութեան դատապարտուած ներքինիի արթուն հետաքրքրութեամբ՝ Մէրճան կը հետապնդէր իր շուրջը անցած դարձածը, ու ժամանակէ մը ի վեր ժողովուրդին մէջ տարածուած տարաձայնութիւնները զուարճալիք մը չէին իրեն համար։ Այն գիշերն ալ՝ ականջները բաց էր ամէն կողմէ լսուած խօսքերուն ու Պայրաքտարը տապալող [illegible] փաշաներէն մէկուն [illegible] մէջ ձեւացնելով [illegible] խօսակցութեան խառնուեր էր հասկնալու համար ամբոխին տրամադրութիւնները։ Ըսանկով Մէրճան վերահասու եղեր էր ենի ջերիներու մէջ խոշոր դաւաճանութեան մը գոյութեանը Պայրաքտարի դէմ. դաւաճանութիւն՝ որ ժամէ ժամ, վայրկեանէ վայրկեան կրնար իրականութիւն մը դառնալ։

Ու սեռային վայելքէ զրկուած արարածի բոլորական անձնուիրութենէն գրգռուած՝ ելեր «Հանըմ»ին ոտքը ինկեր ու անոր բացատրեր էր կացութիւնը։

— Պէտք է ազատել զինքը՝ պէտք է հասկնել ճշմարտութիւնը. լսեր էր Իգպալ բոլորովին այլայլած ու որոշեր էր մինչեւ առաջին սրահը ընդ առաջ ելլել ամուսնոյն, առոր համարձակելով մանաւանդ օրուան ասպին ընձայած պատեհութենէն։

..Մեծ շարժում մը բակին մէջ եւ անմիջապէս ետքը կանանոցին գետնայարկը՝ հաւկցուց ամէնուն բարձրաշուք տիրոջ այդ ընդարձակ ապարանքին միահեծան հրամայողին ժամանումը։

Ու ներքիններու «տէսթո՛ւր» «տէսթո՛ւր» աղաղակները ծանուցին երկրորդական նաժիշտներու ու պարզ սպասուհիներու գաւիթէն ու սանդուխներէն հեռանալու պարտաւորութիւնը՝ իրենց ներկայութեան անարժան տեսարանը չընծայելու համար փաշայի ազնուազարմ ակնարկներուն։ Միեւնոյն ատեն առաջնակարգ հարճերը՝ արտակարգ ձգողականութեամբ զինուած՝ կը շարուէին ճամբան երկու կողմը, կանանոցական ընդունելութիւնն ու իրենց հրապոյրներուն մատուցումը միանգամայն կատարելու համար։

Իգպալ յառաջացեր էր մինչեւ «Հարէմ»էն «Սէլամլըք» առաջնորդող դրան քով, բուական ծայրին ձգելով քամէրգաղը որուն չէր բարեհաճեր իսկ ակնարկ մը ուղղելու։

Ու քամէրգաղ հասկնալով մրցակցութեան վճռական խաղը՝ որ պիտի խաղացուէր այդ վայրկեանին իր ու Իգպալի միջեւ, պատրաստուեր էր մենամարտին՝ որու կը հրաւիրուէր, յուսալով իր գաւառին լրտեսի ամբողջ ճարպիկութիւնը ապահովել։ Հրապոյրին յաղթանակը իրաւունքին վրայ։

— Դուն հո՞ս, Իգպալ, ինչո՞ւ մինչեւ հոս եկար, ըսաւ փաշան պատասխանելով Իգպալի յորդալից բարեւին։

— Փութացի իմ շնորհաւորական պարտականութիւնս կատարել տիրոջս հանդէպ, ըսաւ Իգպալ, ու խնդրել որ բարեհաճիք վայրկեան մը ինծի լսել անշուք սենեակիս մէջ, ուր կարեւոր, շատ կարեւոր բաներ ունիմ ըսելու։

— Ըսա կարեւոր բաներ, ''Վէլիի-Նիյմէթ,, փաշա, յարեց ծերուկ Մէրճանը, իր փղեղմի գերիի դիրքէն օգտուելով գետինը նետուելու ու Պայրաքտարի մուճակը համբուրելու համար։

Առկայն արդէն փաշային քովն էր քամէրգաղ, ծայրայեղ խոնարհութիւն ձեւացնելով, չհամարձակելով նոյն իսկ անոր երեսը նայիլ, սակայն արժել տալով իր դիւթական մարմնոյն ամբողջ հրապոյրները հեշտահրաւէր տռփուհիի շարժումով մը, որ մարզուած չերքէզ հարճերու մասնագիտութիւնն է։

— 'Բաղդիս Ալլահ,, թող հաճի այս նուիրական գիշերը շնորհաւոր ու բարեբաստիկ ընծայել մեր 'Վէլիի-Նիյմէթ փաշա էֆէնտի, ըս. ես իր հողաթափին փոշին իսկ չեմ արժեր, սակայն երէկ գիշեր դուք, ''փաշա էֆէնտիմիզ,, ձեր բարձր հրամանը արձակեցիք ինծի, որպէսզի ձեր ընդունելութեան պատրաստութիւնները կատարել տամ ապարանքին միւս մասին մէջ, եւ ես կատարեցի ձեր շնորհալի հրամանը..։

Իրաւ էր, իր հնարքներէն մէկն ալ այս էր, պլլուումներուն գերագոյն գոյութիւնէն օգտուիլ, նոր խոստումով մը վաղորդայն ապահովելու համար։

Իր ծալլապատիկ կոցքը, ակնարկին հուրը, որ հեշտանքի ցանկութիւններով կը ճառագայթէր հակառակ յանգանքով գետինը նայելուն, ակնածանօք արարողական խօսքերը, որոնցմով կը ծածկէր տարփական հրաւէրը, այս ամէնը իրենց ներգործութիւնը կը կատարէին Պայրաքտարին վրայ։

— Կարեւոր ըսելիքներ ունիմ ''փաշա՛ս, պնդեց Իգպալ՝ անարգալից ակնարկ մը ուղղելով անձնամատոյց հարճին։

Փաշան կը վարանէր։

(13) ՏԻՐԱՆ ՔԵԼԷԿԵԱՆ

Մակեդոնական կռիւներ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն թէ կիրակի օր տեղի ունեցաւ յուղարկաւորութիւնը Մակեդոնացի յեղափոխականներէն Կէորկի Պայտարօֆի, որ Վառնայի մէջ, իր թիկնապահին հետ սպաննուած էր իր ընդդիմադիր ընկերներուն կողմէ, ինչպէս գրեցինք։ Ահագին բազմութիւն ներկայ էր արարողութեան։ Զոհին ընկերներէն Թոմալեւսքի, որ Մակեդոնական կուսակցութեան ազդեցիկ անդամներէն մէկն է, բուռն ճառ մը խօսեցաւ Իվան Միխայլովի դէմ եւ պահանջեց որ կառավարութիւնը ազդու միջոցներ ձեռք առնէ քաղաքացիներու կեանքի ապահովութեան համար։ Պուլկար մամուլը եւ հանրային կարծիքը միաձայն կը դատապարտեն այս եղբայրասպանութիւնները եւ թախանձագին կը խնդրեն կառավարութենէն որ խիստ միջոցներ ձեռք առնէ, ներքին խաղաղութիւնը ապահովելու համար։

Վառնայի մէջ կասկածով ձերբակալուած Մակեդոնացիները կ'ուրանան ո՛ր եւ է մեղսակցութիւն։ Սոֆիայի մէջ ալ ձերբակալութիւններ կատարուեցան։

Մահ կարտինալ Տիւպուայի

Փարիզի արքեպիսկոպոս կարտինալ Տիւպուա, որ բժշկական գործողութեան մը ենթարկուած էր քանի մը օր առաջ, մեռաւ երկուշաբթի օր։ Ծնած էր 1856ին։ Զանազան պաշտօններ եւ առաջնորդութիւններ վարելէ յետոյ, 1916ին կարտինալութեան բարձրացաւ, իսկ 1920ին նշանակուեցաւ արքեպիսկոպոս Փարիզի։ Մեծ դեր կատարած է վերջին պատերազմի ընթացքին։ Զինադադարէն յետոյ, ֆրանսական կառավարութիւնը ուզելով բարձրացնել իր հեղինակութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ, կարտինալ Տիւպուան ղրկեց Պաղեստին, Սուրիա, Լիբանան եւ պալքանեան երկիրները։ Կողմնակից կը համարուէր Ֆրանսայի արդի վարչաձեւին եւ հակառակ՝ թագաւորականներուն, մասնաւորապէս «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի հատուածին։ Զէմոռցուած իր բանադրանքը «Աքսիոն Ֆրանսէզ» թերթին խմբագիրներուն եւ ընթերցողներուն դէմ։ Իր շրջաբերականին համաձայն, կաթոլիկ պսակէ, հաղորդութենէ եւ թաղումէ պիտի զրկուին անոնք որ չեն խզեր իրենց կապերը «Աքսիոն Ֆրանսէզ»ի հետ։ Իր նախաձեռնութեամբ էր որ, 1927ին վերահաստատուեցաւ մասնաւոր պատարագը՝ Ֆրանսայի խորհրդարանի նստաշրջանին բացման առթիւ։

Խլրտումներ Վիեննայի մէջ

Շաբաթէ մը ի վեր ծանր դէպքեր կը նախատեսուէին Վիեննայի մէջ։ Աւստրիոյ ազգայնականները կամ սեւ շապիկաւորները, որոնք համախմբուած են «Հայմվէրէն» անունին տակ, կը սպառնան քալել մայրաքաղաքին վրայ եւ տապալել իշխանութիւնը։ Անոնք դիկտատորութիւն կը պահանջեն, եւ այդ իմաստով բանաձեւեր քուէարկած են։ Ժողովրդական ցոյցեր կազմակերպուած էին սեպտ. 21ին եւ 22ին, ամբողջ Աւստրիոյ մէջ։

Կիրակի օր ցոյցեր եւ ժողովներ տեղի ունեցան ամէն կողմ։ Միայն Սթիրիոյ նահանգին մէջ 42 ժողովներ գումարուեցան։ Վիեննայի ցոյցերուն կը մասնակցէին 10,000 հոգի։ Բոլոր ճառերուն մէջ կը շեշտուէր թէ անկարելի է գործակցիլ ընկերվարականներուն հետ։ Դիկտատորութեան թեկնածու կը համարուի Շոպէր, Վիեննայի ոստիկանութեան վերատեսուչը։

Չինական խառնակութիւններ

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Չինացիները կը շարունակեն ձերբակալել խորհրդային հպատակները։ Այս առթիւ գործակալութիւնը վկայութեան կը կանչէ ամերիկացի մը, որ սարսափի մատնուած է, տեսնելով ռուս կալանաւորներուն վիճակը։ «Կալանաւորները արգելափակուած են օդէ զուրկ վայրերու մէջ և կը տառապին աղիքի ցաւերէ, իբրեւ հետեւանք զէշ սնունդի»։

∴ Չին զօրավար Զանկ Թուէյ, հրամանատար 4րդ. զօրաբանակին եւ համայնավար, ապստամբեցաւ Նանքինի ազգայնական կառավարութեան դէմ, որուն գլուխը կը գտնուի Զանկ Քայ Շէք։ Կ'ըսուի թէ ապստամբը մայրաքաղաքին վրայ կը քալէ իր բանակին հետ միասին։ Առաջին թնդանօթները արձակուեցան սեպտ. 23ին։

∴ Ճափոնական աղբիւրէ հասած լուրի մը համաձայն, Գարախան ազդարարած է չինական կառավարութեան, որ եթէ մինչեւ երեք շաբաթ գոհացում չտան, Ծայր. Արեւելքի խորհրդային բանակը պիտի գրաւէ ամբողջ արեւելեան Չինաստանի երկաթուղին։ Կ'ըսուի թէ այս մասին համաձայնութիւն գոյացած է Ռուսիոյ եւ Ճափոնի միջեւ։

Հրդեհ Սելանիկի մէջ

Սեպտ. 23ին մեծ հրդեհ մը ծագեցաւ Սելանիկի մէջ, տեւելով առտուան ժամը 3էն մինչեւ 10։ Մոխիր դարձան 61 տուներ եւ 10 12 մեծ վաճառատուներ, երկաթուղիի գծին մօտ։ Նիւթական վնասը կը հաշուեն աւելի քան 92 միլիոն դրախմի (30 միլիոն ֆրանք)։ Կը կարծուի թէ չարագործութեան արդիւնք է այս հրդեհը։ Այս կասկածով, ձերբակալութիւններ կատարուած են։

∴ Նոր հեռագրի մը համաձայն, 200 ընտանիքներ անպատսպար կը մնան։ Քանի մը ժամուան մէջ հրդեհին ճարակ դարձած են 15 վաճառատուն, 80 տուն եւ 20 փայտէ մթերանոց։

Նորէն «փայինը միլլէթ»ները

«Հաքիմիյէթը Միլլիէ» քէմալական պաշտօնաթերթը խօսելով թիւրքեւֆրանսական յառաջիկայ բանակցութեանց մասին, կը գրէ.

— Ֆրանսացիները շարունակ հայկական խնդիր մը կ'ուզեն յառաջ քշել եւ նիւթ դարձնել յառաջիկայ բանակցութեանց։ Մեր կառավարութիւնը երբեք չպիտի յօժարի առոր, որովհետեւ Հայերը Ֆրանսայի ստիպումով Սուրիացի արձանագրուած են, «փայինը միլլէթ»ներ են եւ Թուրքիայէն վտարուածներ, ուստի Հայերու մասին մասին ոչ մէկ խօսք կրնայ ըլլալ յառաջիկայ բանակցութեանց ընթացքին։

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

5 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ «PETIT JOURNAL»Ի ՍՐԱՀԸ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Առնուվիլ լէ կոնէսի Ռազմիկ խումբի ընդհ. ժողովը՝ վաղը հինգշաբթի 8.30ին ընկ. Յ. Պուճիկեանի բնակարանը, 63 Rue du Parc։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ «Վիշապեան» խումբը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons- Asnières։ Օրակարգ՝ ընթերցում շրջաբերականներու եւ դասախօսութիւն ընկերվարութեան եւ համայնավարութեան մասին,

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Քէնտրիեանի ճաշարանը։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի նախորդ ժողովի շարունակութիւնը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգը սպառելէ վերջ կը դասախօսէ ընկ. Ա. Աբօեան։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները, այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի շրջ. կոմիտէն կարեւոր խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր խումբերու նախագահները այսօր չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրագարանի սրահը։

Լիոնի Վրէժ խումբի ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Գրադարանը։

Լիոնի Կայծակ խումբի ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ Ժամկաւսրութեան եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր մասնակցող եւ մասնակցիլ փափաքող միութիւններու ներկայացուցիչները վաղը իրիկուն ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկ. Երջանիկ Տէրտըլեան, Գ. Գարգեւ Տէրտըլեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն ազգականներու եւ հայրենակիցներու որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ եղբօր դառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Անիէռ, Մ. Կ.— 72:
Մարսէյլ, Գ. Ի.— 140:
Քոլոնպ, Ս. Ա.— 140:
Մարսէյլ, Գործ.— 750.50:
Մարսէյլ, Տիկ. Փ.— 35։
Մարսէյլ, Կ. Ֆ.— 100:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռեմ հայրս, Կեսարացի Սուքերիէ եւ պղուխտա, գործանազար Կիրիտլեան. եղբայրս՝ Գրիգոր, քոյրս՝ Հրանուշ։ Ընդ. պատերազմի ատեն աքսորուած են Պիրէճիկ (Տէր.Զօր), անկից վերջ տեղեկութիւն չեմ առած։ Յիշեալներու մասին առաջ տեղեկութիւն տուողին դրամական կարեւոր գումար մը նուէր պիտի տրուի։ Իմացնել գերգի վաճառական G. Nazarianի, 52 Rue Sfintzilor, Bucarest, Roumanie.

— Շապին-Գարահիսարցի Հերինէ Թումասեան (ծնեալ Պօղոսեան) կը փնտռէ իր եղբայրը Գրիգոր Պօղոսեան որմէ վերջին անգամ նամակ ստացած է 1925ին Ամերիկայի Միլֆորտ քաղաքէն։ Իմացնել՝ K. Israëlianի, 26 Rue du Musée, Marseille. (B. du R). (France).

Կը խնդրուի Ամերիկահայ Թերթերէն արտատպել։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant H. STÉPHAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin, PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

26 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1069 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Զանազան երեւոյթներ ցոյց կուտան թէ պաղ հով մը կը փչէ նաեւ երիտասարդական խաւերուն մէջ, հանրային գործունէութեան ընթացքին։

Չինե՞րն օրինակն է որ կը նորոգուի, թէ նորերը աւելի կրքոտ են եւ ոխակալ. — կը դժուարանանք ճշդել։ Գիտենք միայն երեւոյթը։

Բաւական հետաքրքրութիւն կը տիրէր, ատեն մը, Ցարդցողի շուրջը։ Շրջանակ մը ուր կը խլրտէին ափ մը երիտասարդներ, ի խնդիր գրականութեան եւ արուեստի։ Երեք տարի բոլորեց Միութիւնը, բայց երկու անգամ երեք տեսակ տագնապներու մատնուեցաւ։ Թեւեր կազմուեցան եւ թեւեր պոկուեցան։ Նախնական կորիզէ մը դուրս, որ կը ձեւափոխուի զարբերաբար, անդին կան տարրեր որոնք չեն ուզեր մօտենալ։ Իրա՞ր չեն քաշեր, գործի՞ն չեն հաւատար, թէ՞ եղածը կը համարեն «պարապ վախտի խաղալիք»։ Ո՛չ այս, ո՛չ այն ո՛չ երրորդը։ Իսկ հետեւանքը,— կիսկատար գործ, եթէ ոչ քաղքշուք։

Չենք մոռնար իրենց վերջին յայտարարութիւնը, բաւական ուռուցիկ, այլ սակայն գնահատելի՝ իբրեւ եռանդ եւ առաջդրութիւն։ Անշուշտ պատմութեան նիւթ հայթայթելու համար չէր որ գրի առին այդ զեկոյցը, եւ պիտի տանին անոր պարագրած ճիգը։ Իրենց իսկ մշակած տասնաբանեան։

Աւելի լայն շրջանակ ունեցաւ Զ. Ո. Մ.ը, դարձեալ նախաձեռնութեամբ նոյն տարիքէն սերունդի մը։ Անհրաժեշտութիւն մըն էր այս և կը խօսէր ամբողջ բազմութեան մը սրտին։

Ըսենք, անցողակի, որ քիչ մը տժգոյն եւ բովանդակութենէ զուրկ է՝ այս Միութեան անունը։ Մեր աչքին, այն սերունդը որ չափահաս որբեր կ'անուանուի, կոչուած է տեւական ազդակ մը դառնալու հայկական կեանքին մէջ, իբրեւ շառաւիղը բացառիկ շրջանի մը։ Այդ էր մէկ պատճառը, որ անոր կազմակերպութեան առաջին օրերուն, կը թելադրէինք ծրագրուած միութիւնը կոչել «Ապրիլ 11ի Սերունդ (կամ «Ապրիլեան Սաներ») «Որբ»ը, ինքնին, չունի այն արժէքն ու իմաստը որ կը յատկանշէ այդ սերունդը։ Մանաւանդ որ, տարիները կը թաւալին, պատանիները կը դառնան երիտասարդ, տուն տեղ կը կազմեն, և հետզհետէ ականջի խորթ կը հնչէ այդ սովորական բառը։

Մինչդեռ «Ապրիլեան Սաներ»ը ամբողջ պատմութիւն մըն է, շրջան մը։ Եթէ կ'ուզէք՝ հանգանակ մը եւ առաքելութիւն մը, այնպէս ինչպէս կը բանաձեւեն Միութեան վարիչները։

Արդ, այս Միութիւնն ալ, թէեւ աւելի բախտաւոր, տեսակ մը դանդաղութիւն կը ներկայացնէ երեք տարի յետոյ։ Կապերը սահմանափակ են տակաւին, թէեւ ամուր է՝ կորիզը։ Մենք արժէք չենք տար այն զեհերկ խաչակրութեան որ սարքուեցաւ այս պատանիներուն եւ երիտասարդներուն դէմ, զոյնզգոյն պառաւներու կողմէ, երեւութապէս Ապրիլ 23ի դէպքին հետեւանքով, բայց իրականին մէջ՝ Միութիւնը կազմալուծելու համար։ Ամլութեան դատապարտուած են այդ բոլոր խաղերն ու դաւերը, կը բաւէ որ Զ. Ո. Միութիւնը ժամանց կամ խմբակցական մարզանք չհամարէ իր գոյութիւնը, այլ պահանջի մը լրացումը։ Եթէ յաջողին, մինչեւ մէկ տարի, լրացնել առաջին հազարեակը, արդէն կ'ունենան հաստատուն խարիսխ մը եւ պիտի կրնան լայն բանալ իրենց թեւերը։ Այն ատեն է որ, ինչքան ալ տարուբերին առօրեայ հոսանքներու միջեւ, չեն կորսնցներ իրենց հարազատ ճամբան, եւ կը դառնան իրական ազդակ։

Զ. Ո. Մ.ը, ինչպէս ուրիշ կազմակերպութիւններ, պէտք է ինքզինքը պարտադրէ ոչ թէ հաւաստիքներով կամ աղմուկով, այլ կենդանի գործով։ Իսկ ասպարէզ՝ ինչքան կ'ուզեն։

Այս երկու հոսանքներէն դուրս, ընդհանուր ակնարկ մը նետելով Փարիզի ամբողջ երիտասարդութեան վրայ, պատկերը կը գտնենք չափազանց ողբալի։

Մաս մը միայն կապուած է քաղաքական կուսակցութեանց եւ անոնց կողքին ծնած օրկաններու։ Իսկ ի՞նչ կը բանի մնացած բազմութիւնը, ուսանողներէն մինչեւ այսպէս կոչուած չէզոք երիտասարդութիւնը։ Տարիքի յաւակնութիւննե՞ր ալ չունի այդ բազմութիւնը, այնքան որքան կ'ունենային 70ական թուականներուն, Պոլսոյ մէջ։ Ո՞ր եւ է գործ, պարտականութիւն չե՞ն ներշնչեր այս պողոտաները, այդ անկերպարան գանգուածին, որ իր գոյութիւնը կը զգացնէ միայն սրճարաններու անկիւնը կամ պարահանդէսներու մեղկ եւ ակնախտիղ գալարշիներուն մէջ։

Փարիզը միայն պերճը ածիլել չի սորվեցներ, պարոննե՛ր։ Հաւատացէ՛ք բանի մը, վերջապէս, հոգ չէ թէ ձեզի, ձեր օրտին ու մտքին զարգացման համար։

Եւ համոզեցէք մեզ թէ հայ երիտասարդներ կան Փարիզի մէջ...

Նոյն հարցումը՝ երիտասարդուհիներուն, որոնք Փարիզը սիրել սկսան մազ կտրելով, առանց քայլ մը աւելի ճամբայ կտրելու՝ հանրային կեանքի մէջ։

Ինչքան շուտ ցամքեցաւ «Ազգանուէր Հայուհեաց» ոգին, ներերուն մէջ։ Մինչդեռ այսօր տասն անգամ աւելի ծանր եւ ստիպողական պարտականութիւններ կ'իյնան բոլորի ճիտին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՍԿԻ ԱԾՈՂ ՀԱՒԸ

Պոլսոյ «Ազգամամ» լրագիրը կը գրէ այս խորագրին տակ.

— «Ոսկի ածող հաւին պատմութիւնը գիտէք. Գիւղացիի մը հաւը ամէն օր ոսկի մը կ'ածէ եղեր հաւկիթի փոխարէն։ Գիւղացին թող ամէն օր ոսկի մը առնէ եւ մինչեւ կեանքին վերջը հանգիստ ապրի։ Ո՛չ, «քանի որ այս հաւը ոսկի կ'ածէ, կը նշանակէ թէ փորին մէջ ոսկիի գանձ ունի», կ'ըսէ, ու հաւը կը մորթէ։ Բայց ոչինչ կը գտնէ.

Մեր նախնիքը աւելի կարճ արտայայտած են այս միտքը. «քիչ մը ընչաքաղցութիւնը շատ վնաս կը պատճառէ»։ Ասոր նման, շատ չենք ըմբռներ ընթացքը եւրոպական պաշտօնեաներուն, որոնք այնքան կը ծանրանան զբօսավայրերու եւ ուրիշ վայրերու վրայ, շատ դրամ հաւաքելու համար։ Էնկիւրիի մէջ պար մը կայ եղեր, որ երեք ամսուան ընթացքին 8000 ոսկի հասոյթ ունեցած է։ Սակայն, հակառակ ասոր, չէ դիմացած տուրքին եւ վնաս ընելով փակուած է։

Պարահանդէս մը կ'ուզէք տալ. ձեր հաւաքած դրամին կէսէն աւելի ցէյիթէրատրութիւնը կ'առնէ։ Թատրոնները, սինէմաները, կազինոները եւ նման վայրերը դժգոհ են։ Ֆութպոլի մրցումներէն անգամ այնքան տուրք կը գանձուի, որ այլեւս անկարելի եղած է եւրոպայէն խումբ բերել տալ։ Որքան հասոյթ գոյանայ, նորէն հաշիւ չի գար։ Տեղ մը նուագ կա՞յ.— տուրք։ Խմիչք կա՞յ.— նորէն տուրք։ Տուրք առնել կը հասկնանք, բայց նկատի առնելու է երկրին տնտեսական կարողութիւնը եւ ժողովուրդին հարստութեան աստիճանը։ Պետական գանձին շահը կը պահանջէ որ այս տեսակ վայրերէն առնուած տուրքը չափաւոր եւ տանելի ըլլայ։ Որովհետեւ, այս պատճառաւ շատ մը հաստատութիւններ կը փակուին Պոլսոյ մէջ։

Ծիշդ հաւի պատմութեան նման։ Եթէ չգոհանանք ամէն օր կանոնաւոր հասոյթով, կամաց կամաց պիտի չորնան հասոյթի բոլոր աղբիւրները»։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ

Կեսարիոյ ճամբով Պոլիս հասան Սեբաստացի 3–4 ընտանիքներ, 18 հոգի, միասին բերելով 3 որբեր՝ որոնք գտնուեցան Խնամատարութեան որբանոցը։ Հաւաքուած տեղեկութեանց համաձայն, վերջին գաղթերէն յետոյ, Սեբաստիա քաղաքին մէջ մնացած են 250—300 հոգի, որոնց շուրջ 100ը այրեր են, մնացածը՝ կիներ եւ անչափահաս փոքրեր։ Այրերը մեծ մասամբ շաղագպանութիւն կ'ընեն, իսկ կիները կը զբաղին կտաւագործութեամբ։ Տիրող ազգութեան պատճառով, իրենց ապրուստը հազիւ կրնան ճարել։ Մեկնելու ընդհանուր տրամադրութիւն մը կայ, գլխաւոր պատճառը՝ դպրոցի չգոյութիւնն է։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ երկաթուղիի ծանր արկած մը պատահեցաւ Սիպերիոյ գծին վրայ, Վիատկայի մօտ։ 45 հոգի մեռան եւ 36 հոգի վիրաւորուեցան. վեց վակոններ գիծէն դուրս ելան եւ երկուքը ջարդուփշուր եղան։

ՊԱՔՈՒԻ մէջ ձեռնարկուած է հրատարակելու Ադրբէջանեան լեզուի բառարան մը, որ պիտի պարունակէ 65,000 ազէրի-թուրք բառեր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլօ-ռուս բանակցութիւնը

Փարիզի խորհրդային դեսպան Դովկալեւսկի Լոնտոն կը գտնուի արդէն, վերսկսելու համար ընդհատուած բանակցութիւնները։ Առջի օր երկու ժամուան խօսակցութիւն մը ունեցաւ արտաքին նախարար Հէնտէրսընի հետ։ Երկուքն ալ յայտարարեցին թէ խօսակցութեանց արդիւնքը գոհացուցիչ է եւ պիտի շարունակուի։ Պ. Հէնտէրսըն խորհրդային դեսպանին ներկայացուց ցանկը այն խնդիրներուն որոնք պիտի քննուէին։ Առայժմ խօսակցութիւնները պիտի դառնան բանակցութեանց եղանակի մասին։ Անգլիոյ տեսակէտն այն է թէ խորհրդային իշխանութիւնը պէտք է ճանչնայ ցարական պարտքերը եւ հրաժարի համայնավարական քարոզութիւններէ, իբրեւ պայման դիւանագիտական յարաբերութեանց վերահաստատման։

Լոնտոնի մէջ հանրային կարծիքը այնքան ալ տաք չերեւար այս բանակցութեանց առթիւ։ Պահպանողական մամուլը աւելի քարեյաջող եզք մը չի նախատեսեր այս անգամ եւս։ Կասկածողներ կան թէ Մոսկուայի նպատակն է ամէն պայման ընդունիլ պաշտօնապէս, միլիոնաւոր ոսկիներ փոխ գտնելու յոյսով, քանի որ ձախողեցան ներքին փոխառութիւնները։

Ա. Դ. Ժողովը կը վերջանայ

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին պատուիրակները տենդագին աճպարանքի մէջ էին, ժամ առաջ վերջացնելու համար աշխատանքները։ Երէկ իրիկուն փակուեցաւ ժողովը։ Հեւի հեւ քննուեցան զոյնզգոյն յանձնաժողովներու եւ մասնախումբերու տեղեկագիրները, յանգելով երկդիմի կամ տարտամ բանաձեւերու, ինչպէս եղաւ գաղթականներու հարցին առթիւ։

Երեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովին աշխատանքներուն առթիւ, Լորտ Սէսիլ բացատրեց թէ իր նպատակը չէր դժուարացնել յանձնաժողովին գործը, թէ երբեք թաքուն միտքեր չունէր եւ միայն խաղաղութիւնն է իր հետապնդածը։ Իր կարծիքով, խաղաղութիւնը կ'ապահովուի միայն այն ատեն, երբ միեւնոյն սկզբունքին համաձայն, կրճատուին ծովային, ցամաքային եւ օդային սպառազինութիւնները եւ եթէ մանաւորապէս ուշադրութեան առնուի պատերազմի յատկացուած նիւթերուն սահմանափակման պէտքը։ «Բացարձակապէս անհրաժեշտ է կրճատել այն գումարները որ կը յատկացուին քար ու քանդ ընելու գործին»։

∴ Այս նստաշրջանին, Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը ունեցաւ 21 լիագումար նիստ, 94 յանձնաժողովներու եւ 10 դիւանի նիստ եւ քուէարկեց 43 բանաձեւեր։ Այս ժողովը կարելի է ամէնէն բազմամարդը համարել, որովհետեւ 54 պետութիւններ, 53ը ներկայացուցիչ ունէին։

Չինական բեմուկը

Ինչպէս հաղորդեցինք երէկ, չինացի զօրավար Զանկ Թուէ, որ կը գտնուի համայնավարներուն ազդեցութեան տակ, ապստամբած է կեդրոնական կառավարութեան դէմ։ Այս այն զօրավարն է որ 1927ին յարձակեցաւ Գանթոնի վրայ։ Ապստամբները յառաջխաղացութիւններ կը կատարեն զանազան ուղղութիւններով։ Միեւնոյն ատեն շրջաբերական մը հանուած է զօրավարին եւ իր երկու խորհրդականներուն ստորագրութեամբ, գրգռելու համար ամբոխը։ Շրջաբերականը ուժգնօրէն կը քննադատէ օտարներու հետ կատարուած բանակցութիւնները, 70 միլիոն տոլարի նոր փոխառութիւնը եւն.։ Ստորագրողները կը պահանջեն տապալել Զանկ Քայ Շէքի կառավարութիւնը եւ ձախակողմեան իշխանութիւն մը հաստատել։ Ապստամբ զօրավարին նպատակները պղտոր են, իսկ օրուան իշխանութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք առած է, շարժումը իր սաղմին մէջ խեղդելու համար։ Մանաւորապէս ուշադրութեան առարկայ դարձած է Գանթոնը, որուն կը սպառնան ապստամբները։ Բոլոր ազգայնական զօրավարներուն հրաման տրուած է գործել ապստամբին դէմ։

«Զտում»ը պիտի շարունակուի

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ որոշուած է այս աշնան «զտում»ը յառաջ տանիլ աննախրնթաց ստուգմամբ մը, ամբողջ խորհրդային Միութեան մէջ։ Կազմակերպուած է զտման երեք շրջան։ Առաջինը՝ բուն կուսակցութեան ներքին զտումը, որուն հետեւանքով դուրս կը նետուին լէնինեան գիծը չընդունողները կամ անվստահելիները։ Երկրորդ զտումը կապ ունի պետական պաշտօնեաներուն հետ, առանց իշխանութեան կամ դիրքի խտրութեան։ Իսկ երրորդը, որ դեռ վերջերս հաղորդուեցաւ, նպատակ ունի մաքրագործել անգործներուն շարքերը։ Մօտ երկու միլիոն անգործներ կան, որոնք շարունակաբար կ'արձանագրուին աշխատանքի սակարաններուն մէջ։ Տրուած հրահանգին համաձայն, բոլոր անգործները պարտաւոր են նորէն արձանագրուիլ, «խստօրէն դասակարգային» հիման վրայ։ Անխնայ պիտի կրճատեն պաշտօնապէս ճանչցուած անգործներուն թիւը, վտարելով այն քաղաքացիները որոնք զուրկ են «պրոլետարական» ծագումէ եւ սովորութիւններէ։

Պայքարը սկսած է արդէն Լէնինկրատի եւ ուրիշ կեդրոններու մէջ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ԸՆԿԱԼԵԱԼ ՍՈՎՈՐՈՒԹԵԱՄԲ...

Երբ մեր ունեւորները ուզեն օգտակար ըլլալ ժողովուրդին, կ'երթան կ'իջնեն գրեթէ միշտ ժամուն դուռը, մենաստանի մը բակը։ Մեծահարուստ Գ. Կիւլպէնկեան եւս չկրցաւ խախտել այս կանոն դարձած երեւոյթը։

Լոնտոնի մատուռէն յետոյ, որ աւելորդ պերճանք մըն էր, ահա կուգայ Երուսաղէմի վանքին մէջ մատենադարանական նոր շէնք մը շինելու։ Ընդհակառակը Գ. Կ. մինչեւ մէկ միլիոն տոլար կը խոստանար, ազգային մշակոյթին սատարելու եւ միջնակարգ վարժարան մը հաստատելու համար։ Բայց խոստումը մնաց խոստում, եւ միլիոնատէրը գոհացաւ տասը սանիկ պահելով Փարիզի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանին մէջ։

Մեր հնաւոր պապերը իրաւունք ունէին, թերեւս վանքերու շուրջը ամբարելու իրենց բարեգործութեան գանձերը։ Այն օրերուն վանքերը միաժամանակ եւ դպրատուններ էին, հայ կրթութեան միակ ճրագները, եւ վարդապետները՝ միակ ուսուցիչները, իսկ այժմ ազգային մշակոյթը շատոնց է որ նետած է վանական սքեմը եւ ազատ կը պտտի բուն ժողովուրդին մէջ։ Այդ, ինչ որ ներելի էր եւ հասկնալի դարեր առաջ, առնուազն ժամանակավրէպ է այսօր։

Տարագիր հայութեան բեկորները ուրիշ աւելի ապահով խարիսխ չունին այսօր, օտար մարդակուլ ծովերուն վրայ, քան մայրենի լեզուն եւ գիրը։ Ասոնք կը խնամուին միայն ազգային դպրոցներու մէջ։ Ներկայ ծանր պայմաններուն տակ, ժողովուրդը չի կրնար սեփական միջոցներով հոգալ իր կրթական պէտքերը, առանց կողմնակի օժանդակութեան։ Ահա նուիրական դաշտ մը իսկական բարեգործութեան։

Մինչեւ հիմա չգտնուեցաւ մէկ հատիկ մարդ, որ ուզէր դառնալ գրական մեկենաս, ձեռնարկելով հայրենագիտական խոշոր հանդէսի մը հրատարակութեան։ Ասոր համար բաւական էր մէկ տասներորդն իսկ այն եռանդին ու դրամին, որ կը վատնուի ռուսական թերթերու օգտին հայկական ձեռքերով։

Չենք խօսիր աւելի բարձր պահանջներու մասին,— կրթարան, ճեմարան եւլն.։ Ո՛րքան դիւրին էր ստեղծել, կաճառ մը բարեգործականի մատենադարանին կից, եթէ միայն բաժին մը հանուէր այն գումարներէն, որ կը յատկացուին Cité Universitaireի մէջ հայկական տուն մը շինելու։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս տունը գոնէ այնպէս ինչպէս ծրագրուած է, եթէ ոչ նոր խողովակ մը՝ հայկական ջուրերը մղելու դէպի օտար գետերը...։

ՊԵՐՃ

ԵՂԻՇԷ ԱՐՔ.Ի ՅՈՒԲԵԼԵԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Երուսաղէմի պատրիարքին, Եղիշէ արք.ի Դուրեանի յոբելեանին առթիւ, Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանը յայտնած է Թորգոմ արք.ի միջոցով, թէ պատրաստ է ստանձնել վանքին մատենադարանին համար ծրագրուած շէնքին ամբողջական ծախքը, մօտ եօթը հազար անգլ. ոսկի, ի յարգանս յոբելեարին եւ ի յիշատակ իր հօր՝ Սարգիս Կիւլպէնկեանի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՈՒԺԻ ԵՒ ԳԵՐԱԿՇՌՈՒԹԵԱՆ ԿՌԻՒԸ

Յառաջիկայ շաբաթ օր Ամերիկա կը մեկնի Անգլիոյ վարչապետը, անձամբ տեսակցելու համար նախագահ Հուվըրի հետ նաւային զինաթափութեան հարցի մասին։ Շնորհիւ Լոնտոնի ամերիկեան դեսպանին եւ Մաքտոնըլտի միջեւ երեք ամիսէ ի վեր տեղի ունեցող բանակցութեանց, կարելի եղած է հարթել կարգ մը դժուարութիւններ եւ մեծ յոյսեր կան որ համաձայնութիւն գոյանայ շուտով։ Բնականաբար այդ համաձայնութիւնը պիտի ըլլայ մասնակի և պիտի ծառայէ իբրեւ նախապատրաստութիւն յունուարին գումարուելիք խորհրդաժողովին, որուն պիտի մասնակցին միւս երեք գլխաւոր նաւային պետութիւնները— Ֆրանսա, Ճափոն և Իտալիա։ Անշուշտ շատ բան կախուած է այս պետութիւններէն, որոնք այնքան ալ հաշտ աչքով չեն դիտեր Լոնտոնի և Ուաշինկթընի դիւանագիտական սիրաբանութիւնը։ Գոհացում չգտնելու պարագային, անոնք կըրնան ձախողեցնել խորհրդաժողովը, բայց կասկած չկայ որ անգլեւամերիկեան գործակցութիւն մը այս հարցին շուրջ, պիտի ունենայ քաղաքական նշանակութիւն։

Ծովային ուժերու կրճատման առաջին փորձը կատարուեցաւ 1921ին, Ուաշինկթընի մէջ, երբ համաձայնութիւն գոյացաւ սահմանափակելու կամ ընդհատելու միայն գլխաւոր պատերազմական նաւերու շինութիւնը, որովհետեւ կարգ մը պետութիւններ մերժեցին որեւէ սեղմում յանձնառնել փոքր ռազմանաւերու եւ ընդծովեաներու մասին։ Այս անգամ ծրագիրը աւելի ընդարձակ է եւ կրճատումի պիտի ենթարկուին պատերազմական նաւերու բոլոր դասակարգերը։ Թելադրութիւններ կան միանգամ ընդմիշտ ջնջել տալու սուզանաւերը, թէեւ հաւանական չէ որ համաձայնութիւն ստեղծուի այս մասին։ Համեմատաբար փոքր ծովային ուժ ունեցող երկիրներու համար, անոնց գործածութիւնը չափազանց ձեռնտու է եւ նպատակայարմար, որովհետեւ մէկ սուզանաւը կրնայ հինգ մարտանաւի «գործ տեսնել»։

1927ի ամրան գումարուեցաւ երկրորդ ժողով մը, Ժընեւի մէջ, նախապատրաստական եւ մասնագիտական, սակայն քաղաքական պայմաններու աննպաստութեան պատճառով, կարելի չեղաւ վերջնական ձեւ տալ զինաթափութեան հարցին։ Պէտք է յիշել որ դիւանագիտական յարաբերութիւնները Անգլիոյ եւ Ամերիկայի միջեւ, շատ ալ «սրտագին» չէին այդ օրերուն։ Ժողովը ձախողեցաւ, բայց զինաթափութեան հարցը մնաց միշտ առաջին գծի վրայ։ Աշխատաւորական վարչութիւնը լրջօրէն ձեռք առաւ խնդիրը եւ մինչեւ հիմա կատարուած աշխատանքները տարակոյս չեն թողուր անգլիական կառավարութեան տրամադրութեանց մասին։ Նոյն բանը կարելի է ըսել նաեւ Ամերիկայի նորընտիր նախագահին համար, որ անհրաժեշտ կը գտնէ վերջնական համաձայնութեան մը գալ Լոնտոնի հետ։

Մամուլի տեղեկութիւններէն կը տեսնուի որ ամերիկեան դեսպանը եւ վարչապետ Մաքտոնըլտ գրեթէ համաձայնած են կարգ մը թուանշաններու մասին։ Անգլիա պիտի ունենայ յիսուն յածանաւ, որոնց 15ը 8 ինչէզնոց եւ 35ը 6 ինչէզնոց թնդանօթներով, իսկ Միացեալ Նահանգները կը պահանջեն 21 յածանաւ 8 ինչէզնոց եւ 15 յածանաւ 6 ինչէզնոց թնդանօթներով։ Անգլիական ծովակալութիւնը կը գտնէ որ 21 հատ 8 ինչէզնոց թնդանօթներով զինուած յածանաւ, շատ է Ամերիկայի համար եւ 18 թիւը աւելի տրամաբանական է։ Հետեւաբար ա[illegible]րբերութիւնը երկու կառավարութեանց միջեւ՝ երեք յածանաւի մասին է։

Վարչապետը բացատրած է, Ուաշինկթընի կառավարութեան թէ Անգլիա ո՛չ մէկ ատեն կ'ուզէ մրցումի սկսիլ Ամերիկայի հետ, պատերազմական նաւերու շինութեան մէջ։ Սակայն, միւս կողմէ, չի կրնար անտարբեր մնալ Միացեալ Նահանգներու նաւային ծրագիրներուն հանդէպ։ «Տէյլի Թէլէկրաֆ» դիտել կու տայ թէ Անգլիոյ ծովային ուժին չափանիշը ամերիկեան ծովային ուժը չէ, այլ այն պատասխանատուութիւնը զոր ունինք հանդէպ բրիտանական կայսրութեան բաղկացուցիչ երկիրներուն։ Զենք կրնար ընդունիլ ամերիկեան ծովակալութեան պահանջած թիւերը, կը շարունակէ պահպանողական օրկանը, որովհետեւ եթէ տեղի տանք այժմ, քաջալերած պիտի ըլլանք ուրիշ պետութիւններ, որպէսզի անընդունելի պահանջներ ներկայացնեն յառաջիկայ խորհրդաժողովին. իսկ այդ բանը պիտի ստիպէ որ մենք ալ մեր կողմէ աւելցնենք մեր նաւային միութիւններուն համրանքը եւ ուժը։

Այս տրամադրութեան հիման վրայ է որ, Մաքտոնըլտի եւ Հուվըրի միջեւ գոյանալիք համաձայնութիւն մը— որուն քաղաքական արժէքը կը շեշտուի մասնաւորապէս— բացարձակ չպիտի ըլլայ, եթէ նոյնիսկ Անգլիա կարգ մը զիջումներ ընէ Ամերիկայի։ Ուրիշ խօսքով, եթէ խորհրդաժողովին մասնակցող պետութիւն մը չափազանցուած պահանջներ ներկայացնէ եւ գոհացում ստանայ, Անգլիա պիտի վերաքննէ այն բոլոր որոշումները զորս կրնայ ընդունած ըլլալ Ուաշինկթընի մէջ։ Հասկնալի է, ուրեմն, որ Մեծն Բրիտանիա կ'աշխատի ամէն գնով երրորդ գծի վրայ պահել ծովային սոյն պետութիւնները որոնք կուգան իրմէ եւ Միացեալ Նահանգներէն ետք։ Աշխարհի չորս ծագերուն վրայ ոստիկանի պաշտօն կատարող պետութիւն մը չի կրնար անշուշտ ունենալ տարբեր պահանջներ։

Ինչպէս շեշտեցի վերը, շատ բան կախուած է այս փշոտ հարցին մէջ Ֆրանսայի, Ճափոնի եւ Իտալիոյ վարիչներէն։ Մէկդի դնելով պահ մը անգլեւամերիկեան հաւանական մերձեցումի մը քաղաքական հետեւանքները, զինաթափութեան խնդրին շուրջ անոնց համաձայնութիւնն իսկ արդէն բաւական է մտատանջելու միւս մրցակիցները։ Մասնաւորաբար Փարիզի եւ Հռոմի մէջ որոշ հակակրութիւն կայ ներկայ աշխատանքներու մասին։ Այս պարագան ծանօթ է Անգլիոյ եւ Ամերիկայի վարիչներուն, որոնք կը խոստովանին թէ, գլխաւոր դժուարութիւնները պիտի ծագին այդ երկու երկիրներուն կողմէ։ Թէեւ Ֆրանսա և Իտալիա իրարու հետ կը մրցին մարտանաւերու շինութեան մէջ՝ Միջերկրականի տիրապետութիւնը ձեռք բերելու մարմաջով, կը թուի թէ տեսակ մը մերձեցում յառաջ պիտի գայ երկուքին միջեւ նախատեսակ պահանջներ ներկայացնելու համար յունուարի խորհրդաժողովին։ Պահպանողական թերթ մը ցոյց կու տայ թէ Ֆրանսա ծրագրած է վերակազմել իր ծովային զօրութիւնը մինչեւ 1942 թուականը հետեւեալ շինութիւններով.— 18 յածանաւ, 90 թորփիլահալած, 67 ովկիանոսի սուզանաւ եւ 48 եզերապահ սուզանաւ։ Իսկ Իտալիա հետզհետէ կը բազմապատկէ իր եզերապահ եւ արագընթաց թորփիլահալածներու թիւը՝ յատնապէս շինուած Միջերկրականեան գործածութեան համար։ Միւս կողմէ, Մեծն Բրիտանիա զգալի կերպով զեղչած է իր ծովային ուժի տարողութիւնը, ունենալով այժմ 1.500,000 թոնօ փոխանակ 2.500,000ի (1914)։

Անգլեւամերիկեան միացեալ քաղաքականութիւնը ընդհանուր զինաթափութեան գործին մէջ, չափազանց թափանցիկ է։ Աշխարհի երկու հզօրագոյն պետութիւններուն համար կենսական անհրաժեշտութիւն է նախ իրար հասկնալ, յետոյ, համեմատութիւնները պահելով, չափաւորել իրենց ծովային ուժը և բերելու զայն նուազագոյն քանակութեան։ Այդ բոլորէն վերջ, սեփականացնել համաշխարհային պատերազմական ամէն տեսակ զօրութիւններու անուղղակի հակակշիռ իրաւունքը, հիմնուելով բնականաբար մինչեւ հիմա ստորագրուած դաշնագիրներու տրամադրութիւններուն վրայ, որոնք չափազանց առաձգական են երբեմն։

Ասոր համար է որ, ֆրանսական մամուլը մասնաւորաբար, կծու խօսքեր կ'արտասանէ Անգլիոյ հասցէին, շեշտելով թէ այս ձեւով իրագործուած Անգլեւամերիկեան համերաշխութիւն մը դեռ բաւական չէ ամրապնդելու համար համաշխարհային խաղաղութիւնը։

Երբ անգլիական կայսրութիւնը ծովերուն ու ովկիանոսներուն տիրապետողի իր հանգամանքով կը փորձէ առաջին տեղը դրաւել ծովային զօրութեան տեսակէտէն, նոյն առաւելութիւնը ձեռք բերել կ'ուզէ նաեւ Ֆրանսա ցամաքի վրայ, տարբեր մտավախութիւններով։

Այսպէս կամ այնպէս, վէճը բաւական սուր հանգամանք ունի եւ անհաւանական չեն քաղաքական անակնկալներ։

Ամէնէն յատկանշականը ներկայ իրագործումներուն մէջ, այն համերաշխութիւնն է որ ստեղծուեցաւ Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի միջեւ, այնքան կնճռոտ հարցի մը շուրջ։ Աշխատաւորական իշխանութիւնը յաղթանակ մը եւս պիտի շահի, եթէ վերջնական գոյն ստանայ այս հարցը Մաքտոնըլտի ճամբորդութենէն յետոյ։

Կը մնայ տեսնել թէ ինչ դրական արդիւնք պիտի տան կատարուած աշխատանքները և ինչ չափով պիտի իրականանայ զինաթափութիւնը ծովերուն վրայ կամ օդին մէջ։ Դիւանագէտները շունչ կը սպառեն, խօսուած կը շաղեն եւ թերեւս անկեղծօրէն հաւատացողներ ալ կան իրենց շարքերուն մէջ, բայց ո՞վ քեր են որ կը քաջալերեն քիմիագէտները, բնագէտները եւ ելեկտրագէտները, որոնք ամէն օր նոր կազեր, նոր թոյներ կը հնարեն յաջորդ պատերազմին համար։ Ու կ'ըսեն թէ այդ պատերազմը պիտի տեւէ միայն երեք օր, որովհետեւ այնչափ կազը մղոններ հեռուէն զինուորներուն մարմինը միաէն պիտի բաժնէ կամ ելեկտրական այնինչ հոսանքը պիտի անդամալուծէ ամբողջ բանակ մը...

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՍԻՒՐԷՅԵԱ ԹԱԳՈՒՀԻՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ

Հակառակ Պոլսէն տրուած հերքումներուն, Հռոմի թերթերը կը պնդեն թէ Սիւրէյեա թագուհին, Ամանուլլահի կինը, հոգեկան տագնապ մը կ'անցընէ ամիսներէ ի վեր եւ կրօնափոխ պիտի ըլլայ, մտնելով հռոմէական փարախը։ Նոյնիսկ ըսողներ կան թէ արարողութիւնը պիտի կատարեն Սալէզեան Հայրերը։ Թագուհին այս Հայրերուն ազդեցութեան տակ է Հռոմ հասնելէն ի վեր, եւ անդադար կաթոլիկ տետրակներ, աղօթագիրքեր եւ թերթեր կը ստանայ։ Սիւրէյեա ունկնդրութիւն խնդրած է պապէն, բայց թուականը որոշուած չէ տակաւին։

Թագուհին խոր ազդեցութիւն ունի Ամանուլլահի վրայ, որ իր ճնշումին տակ փորձեց եւրոպականացնել Աֆղանիստանը, բայց գահը վրայ տուաւ։ Սիւրէյեա կրթուած է Սուրիոյ ֆրանսական քոյրերու մէկ վարժարանին մէջ եւ միշտ համակիր եղած է կաթոլիկ դաւանանքին։ Կ'ըսուի թէ Ամանուլլահ հակառակ չէ կրօնափոխութեան։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԵՒ Մ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԸ

Վերջին ժամանակներս բաւական շօշափելի առեւտրական յարաբերութիւնների մէջ է Անդրկովկասն՝ արեւելեան շուկաների մանաւորապէս Թուրքիայի հետ։

Այդ առեւտուրը բաժանւում է երկու շրջանի։ Խորհրդային Անդրկովկասի առեւտրական յարաբերութիւնները մեզ սահմանակից, այսպէս կոչւած Արեւելեան Անատոլիայի հետ եւ առեւտրական փոխ-յարաբերութիւնները Թուրքիայի միւս շրջանների, մասնաւորապէս, Պոլսի վրայով Մօտաւոր Արեւելքի զանազան շրջանների՝ Պաղեստինի եւ Եգիպտոսի հետ։

Ցայտնի է, որ տարէ-տարի Խորհրդային Անդրկովկասի ապրանքների արտահանման խնդրում աւելի կազմակերպւած նկատելի ձեւով է հրապարակ գալիս ընդհանրապէս արտասահմանեան շուկաներում, որոնց թւում նաեւ Մերձաւոր Արեւելքում։

Հաշուի չառնելով Անդրկովկասից արտահանւող նաւթը եւ մարգանէզը, այնուամենայնիւ Անդրկովկասի էքսպորտը 1926-29 թւին կազմւում է 14 միլիոն ռ. վալիւտայով, կամ 7 միլիոն տոլար։ Որքան մեզ յայտնի է, էքսպորտն Անդրկովկասից դէպի արտասահմանեան շուկաները 1932-33 թւին կազմելու է 33 միլիոն ռ։

Այսպէսով մենք ունենք անդրկովկասեան էքսպորտի յառաճուն եւ արագ զարգացում, մի հանգամանք, որ մեր երկրի կենսունակութեան եւ նոր ու նոր նւաճումների նշանացոյցն է։

Անդրկովկասեան արտահման մէջ, Մերձաւոր Արեւելքի շուկաները համեմատաբար համեստ տեղ են գրաւում առ այժմ, սակայն նրանք մշտապէս ընդարձակւում են եւ զուգացրում այն հեռանկարներն ու իրական պատկերը, որ ունի Անդրկովկասն արեւելեան շուկաներում։

Անցնելով մասնաւորապէս Արեւելեան Անատոլիային, պէտք է նկատել որ 1928-29 թւին աչքի է ընկնում Անդրկովկասի առեւտրական յարաբերութիւնների զարգացումը Տրապիզոնի եւ Էրզրումի վիլայէթների հետ. այստեղ առեւ. շրջանառութիւնը 750 հազար տոլարից արդէն աւելի է եւ առաջիկայում խոստանում է էլ աւելի աճել։

Այս շրջաններում անդրկովկասեան կազմակերպութիւններից Անդրպետառը հրապարակ է ելնում իբրեւ խորհրդային նաւթի, շաքարի, մանուֆակտուրայի եւ այլ նիւթերի վաճառող եւ Արեւելեան Անատոլիայից ներմուծում է զանազան հում նիւթեր, մասնաւորապէս բամպակ Իգդիրի շրջանից, բուրդ, անասուններ Կարսի շրջանից, հում կաշիներ, իւղ եւ այլ մթերքներ, նպատակ ունենալով ամէն կերպ նըպաստել Թուրքիայի տնտեսութեան բարձրացմանն եւ կազդուրմանը՝ Արեւելեան Անատոլիայի շուկաներում։

Բացի այս շրջաններից, ինչպէս ասացինք, Խորհրդային Անդրկովկասն առեւտրական սերտ յարաբերութիւնների մէջ է նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի միւս շրջանների հետ։ 1928-29 թւին Անդրպետառի շրջանառութիւնը Պոլսի հետ կազմում էր 600,000 տաճկական լիրա։ Աչքի առաջ ունենալով զարգացման թէմպը, պէտք է ենթադրել, որ 1929-30 թ. այդ շրջանառութիւնը հասնելու է 1 միլիոն տաճկական լիրայի։

Պոլիսն Անդրկովկասի համար ներկայումս ունի միայն տեղական նշանակութիւն, նրա դերը սահմանափակւում է Մերձաւոր Արեւելքի հետ ունեցած առեւտրով, մինչդեռ 1920-21 թւին Պոլիսն ընդհանուր տրանզիտային կենտրոն էր ամբողջ եւրոպական շուկաների տեսակէտից.

Վաղուց արդէն Պոլիսն իր այդ դերը կորցրել, նրա նշանակութիւնը համեմատաբար սահմանափակ է, այնուամենայնիւ, այդ նեղ շրջանակում եւս Պոլիսը, ինչպէս Խորհրդային Միութեան, նոյնպէս եւ Անդրկովկասի արտաքին առեւտրի նկատմամբ ունի իր որոշակի տեղն ու նշանակութիւնը։

Եթէ անցնենք առանձին ապրանքներին, ապա կը տեսնենք, որ օրինակ գորգերի արտահանութեան հարցում, Անդրպետառի համար Լոնդոնի շուկայից յետոյ Պոլսի տրանզիտային պահեստներն առաջին դեր ունեն կատարելու։ Անդրկովկասից գորգերի արտահանութիւնն արտաքին շուկաները, կազմում է տարեկան մօտ 3ուկէս միլիոն րուբլի, որից կէս միլիոն րուբլու չափ վերջին ամիսներս տեղափոխուեց Պոլիս, որտեղ նա առժամանաբար պահւում է համեմատաբար նպաստաւոր գներով։ Նշանակալիցն այն է, որ Անդրպետառը արտահանում է Անդրկովկասում գործւած նոր գորգեր, որոնք արտաքին շուկաներում յաջողութիւն ունեն եւ հետաքրքրութիւն են առաջ բերում։

Անդրկովկասեան գորգերը, մասնաւորապէս Շիրվանը, Ղարաբաղը, Բորչալուն, Ղազախը իրենց տեղն ունեն գրաւած արտաքին շուկաներում եւ Արեւելքի խալիների միւս շուկաներն անկարող են անդրկովկասեան խալիների հետ մրցել։ Պոլսի վրայով Անդրկովկասեան գորգեր գնում են Ամերիկա, Ֆրանսա, Աւստրիա եւ այլ երկիրներ։

Բացի գորգերից Մերձաւոր Արեւելքի շուկաներում Անդրկովկասը վերջերս այլ ապրանքներով հրապարակ է գալիս, որով հրաւիրում է խոշոր առեւտրական ձեռնարկների ուշադրութիւնը։ Մասնաւորապէս աչքի է ընկնում Վրաստանից, գլխաւորապէս Աբխազիայից անտառային նիւթերի՝ առաջին հերթին փայտեղէնի՝ տախտակների եւ արկղների արտահանութիւնը դէպի Պաղեստին եւ Եգիպտոս։ Այս տեսակէտից Պաղեստինը նոր շուկայ է, եւ ընդամէնը մի տարի է, որ Անդրկովկասը այդ երկրի կառուցողական պէտքերի համար տախտակ եւ նարինջի տնտեսութեան համար արկղներ է արտահանում մեծ քանակութեամբ։ Այսպէս օրինակ, 1928-29 թւին Անդրկովկասը սպառել է Պաղեստինում մինչեւ 300,000 կոմպլեկտ արկղ համեմատաբար նպաստաւոր գներով։

Խորհրդ. Վրաստանի փայտեղէնը կոչւում է «բիխտա», որի նկատմամբ պահանջը Եգիպտոսում եւ Պաղեստինում շատ մեծ է։ «Բիխտա» փայտը իր որակով լաւ է եւ մրցում է ռումինական փայտեղէնի հետ։ Ռումինիայի տախտակը եւ պատրաստած արկղները որակով ցածր են, այդ պատճառով մօտ տարիներում եթէ Վրաստանում տախտակ եւ արկղ պատրաստող գործարանները լաւ գործեն եթէ նոր սղոցարաններ դրւեն, ապա կարելի կը լինի Անդրկովկասի էքսպորտը ուժեղացնել և բաւարարել եգիպտական շուկայի հսկայ պահանջի մի մասը։

Անդրկովկասը Մերձա[illegible] րեւելքում 1928-29 թւին հրապարակ է գալիս նոյնպ[illegible] ձկնեղէնով։ Բացի աղած ձ[illegible] այսպէս կոչւած սազան[illegible] լան, սամը, պանք աղած [illegible] թեամբ, տակառների մէ[illegible] րեկան սպառւում են մինչ[illegible] վագոն, գլխաւորապէս [illegible] ուսաւմեն Պոլսի վրայով Բ[illegible] ներում, Ռումինիայում, Զարբիայում եւ Յունաստան[illegible] Ձկնեղէնն Անդրկովկասի[illegible] է տարեկան 200,000 [illegible] չհաշուելով խաւիարը. թանձր, այսպէս կոչւած [illegible] յիւնայս» տեսակը [illegible] ւում է Պոլսի եւ Մերձա[illegible] րեւելքի շուկաներում [illegible] հազար փութ տարեկան.

Ձկնեղէնի ամենախոշոր [illegible] պառողը Ռումինիան է, որն [illegible] հանրապէս խորհրդային [illegible] թիւնից տարեկան ներմ[illegible] է մինչեւ 1000 վագոն ձուկ բնակչութեան պէտ[illegible] համար, մասնաւորապէս [illegible] եւ էժան տեսակները։

Խաւիարը սպառւում [illegible] խաւորապէս Պոլսում [illegible] ն-ստանում, փութը 10ից [illegible] չեւ 10ուկէս անգլիական [illegible] լիրնով։

Մերձաւոր Արեւելքի [illegible] ներում վերջին ժամանակ[illegible] Անդրկովկասը հանդէս [illegible] նաեւ իր խնձորներով. [illegible] տարիներս տարեկան [illegible] 15.000 արկղ խնձոր է [illegible] ռում Կորիի, Ախալցխայի, [illegible] բայի շրջաններից։ Մաս[illegible] բապէս պահանջը մեծ է [illegible] շրջանի խնձորների նկատ[illegible] որովհետեւ նրանք բաւարար[illegible] են Մերձաւոր Արեւելքի [illegible] կայի պահանջները։ Կորի[illegible] պարտային ապրանքը խո[illegible] առանց կէտերի եւ բծերի [illegible] միր եւ զիմացկուն, հասու[illegible] համով. այդ պատճառով [illegible] տասահմանային էքսպորտ[illegible] առաջին հերթին պահանջ[illegible] Կորիի խնձորը, վճարելով փթանոց արկղին մինչեւ [illegible] տոլար։

Անդրկովկասը, որ ն[illegible] լուծս ծրագրում է արտա[illegible] շուկաները ուղարկել տա[illegible] մինչեւ 500.000 արկղ խ[illegible] անշուշտ լաւ հեռանկարներ[illegible] Նմանապէս Յունաստանում [illegible] գիպտոսում, եթէ կարող [illegible] իր ժամանակին լաւ և [illegible] ապրանք մատակարարել, մրցել Կալիֆորնիայի խն[illegible] ների հետ։ Բոլոր տւեալ[illegible] վկայում են, որ այդ հնար[illegible] րութիւնները գոյութիւն ու[illegible] մօտ տարիներում Անդրկով[illegible] խնձորի էքսպորտը խոշոր[illegible] տեղ է գրաւելու։

Այս ապրանքներից [illegible] Անդրպետառը Մերձաւոր [illegible] ւելքի շուկաներն է արտա[illegible] նում եւ այլ ապրանքներ, [illegible] պէս օրինակ Բորժոմի [illegible] յին ջուր, տարեկան մի [illegible] վագոն, կոնսերւաներ, [illegible] բալէս Եգիպտոսի շուկա[illegible] ցարական պանիր, գլխա[illegible] պէս Յունաստան եւ Եգիպ[illegible] այլ եւ խաղողնական սպի[illegible] եւ այլն։

Այս համառօտ ակնարկ[illegible] է տալիս, որ Մերձաւոր [illegible] քում Անդրկովկասի տնտե[illegible] դիրքերը աստիճանաբար [illegible] պնդում են եւ որ կամաց[illegible] մեր հանրապետութիւն[illegible] տօրէն կապւում են ու [illegible] Թուրքիայի, այլեւ Յուն[illegible] նի, Եգիպտոսի, Պաղեստի[illegible] Մօտ ապագան աւելի [illegible] ւոր է լինելու եւ նշան[illegible] տնտեսական շահերի [illegible] յարաբերութիւնների [illegible] տից, որ ունի Անդրկով[illegible] ձաւոր Արեւելքի շուկա[illegible]

«Պր[illegible]»

ԱՐԴԻ ԲԱԲԵԼՈՆ

Պաշտօնական վի[illegible] թեան մը համաձայն, [illegible] կը խօսուի Երուսաղէ[illegible] թէ այնքան որքան ն[illegible] մէջ։ Եբրայեցերէնը կը [illegible] ռաջին տեղը։ 32.341 [illegible] խօսին զայն. ցետոյ [illegible] բաբերէնը, զոր [illegible] 21.307 հոգի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. թերթերէն)

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Շիրակի աՀաւոր աղէտէն ասիկ երեք տարի է անցեր։ Երկրաշարժը մեծապէս վնասեր էր Լենինականի եւ շաւշակ մը գիւղերու։ Գաղութներու կատարած մեծ օգնութիւնը այդ միջոցին, իր օրին արձանագրուեցաւ մամուլին մէջ։

Միւս կողմէ, երկրաշարժէն անմիջապէս յետոյ, կազմուեր էր Լենինականի վերաշինման յատուկ յանձնախումբ մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլար Հսկել վերաշինութեան եւ ծախքերը Հայթայթել։ Այդ յանձնախումբը գործած է մինչեւ ներկայ ապրիլի 1ը, որմէ յետոյ, վերաշինման բոլոր աշխատանքները փոխանցուած են Լենինականի գաւառային մարմիններուն։

Այդ յանձնախումբը գումարներէն ստացած է Հետեւեալ գումարները։ Նիւ Եորքի Բարեգործական ընկերութենէն՝ 97,000 րուբլի. Փարիզի Հանգանակիչ յանձնախումբէն 18,760 ր.։ Ամերիկեան Բարեգործական ընկերութենէն 28660 ր., Փարիզի Բարեգործ ընկերութենէն 18820 ր., Հոկի միջոցով 40,000 ր., Ամերիկեան բարեգ. ընկերութենէ մը՝ զգեստեղէն ու կօշիկ՝ 130,705 ր., արժէքով, զանազան վայրերէն Հիմնարկութիւններէ եւ անձերէ 595,889 ր.։

Այս գումարներէն զատ, մեծ գումարներ ստացուած են նաեւ Խորհրդ. Միութենէն, ընդամէնը 1 միլիոն 663 970 ր.։

ԱՐԶՆԻ ՆՈՐ ԱՄԱՌԱՆՈՑ

Արզնին՝ Երեւան գաւառի Կոտայքի շրջանի խնդճուկ գիւղերէն մէկն է, որ սակայն դեռ Հին ժամանակներէն մեծ Համբաւ ունի Հայաստանի մէջ, շնորհիւ մօտերը՝ գտնուող Հանքային ջուրերու. Զանգուլի ձորի մէջ պառաւներու տակէն կը բխի 9 տեսակ ջուր, որոնք անցեալին ուսումնասիրուած են մասնագէտ Սարուվէյի կողմէ եւ մեծ գովասանքի արժանացած բայց մնացած են անօգտագործելի։

1923ին Արզնին դարձած է ամառանոց եւ տխուր ու մեռած այդ վայրը կը ծաղկի ու կը կենդանանայ Հիմա։ Գիւղէն 2 քիլոմեդր Հեռու կառուցուած է դարմանատուն՝ 40 մաՀճակալով եւ լողարան։ Ամառուան ամիսներուն Հայաստանի բոլոր ծայրերէն մեծ քանակութեամբ Հիւանդներ կուգան բժշկուելու Արզնիի ջուրերով, որոնք ինչպէս ցոյց է տուած 5 տարուան փորձը, փորձառ դեր կը խաղան սրտի, ստամոքսի, աղիքներու, լեարդի, յօդացաւի եւ կանացի Հիւանդութիւններով տառապողներու Համար։ Մեծ չափով կ՚օգտուին Հանքային ջուրերէն նաեւ շրջակայքի գիւղացիները, որական (մօտ 50 Հոգի) որոնց չքաւոր մասը կը բժշկուի անվճար։ Սեփական Հաշուով բժշկուողներու Համար կառուցուած է օթեւան 50 մաՀճակալով։ Հիւանդներու զբօսանքի Համար ծառաստան ու ծաղկանոցներ են մշակուած գետի ափին։ Կայ գրադարան-ընթերցարան, նամակատան կայան, Համագործակց. խանութ։ Երեւանի Հետ կապ կը պաՀէ ինքնաշարժներու միջոցով։

«Արզնին Հայաստանի մարգարիտն է». — այդպէս ըսած է քիմիագէտ Կարբստենսը անոր Հանքային ջուրերը ուսումնասիրելէն վերջ։ Եւ իզուր չէ, որ այդ ջուրերու բուժիչ յատկութիւններու լուրը կը տարածուի ու կը ժողովրդականանայ օրէ օր, նոր-նոր Հիւանդներ գրաւելով Արզնի, որ արդէն անկարող է տեղաւորել բոլոր ժամանողները։

Պիտի կառուցուի նոր մեծ Հիւրանոց մը։ Բուժարանը պիտի ընդարձակուի, եւ պիտի ունենայ ելեկտրաբուժարան, ռէօնթկէնեան խցիկներ եւն., Այդ նպատակի Համար առայժմ յատկացուած է 300 Հազար րուբլի։

Բացի ատոնցմէ, 220 Հազար րուբլի պիտի ծախսուի Արզնիի մէջ երկու գործարան կառուցանելու Համար։ Գործարաններէն մէկը, որ երկրորդը պիտի ըլլայ Խ. Միութեան մէջ (առաջինը Կիսլավոդսկի մէջ) բնական ածխաթթու ստանալու Համար է Հանքային ջուրերէն։ Իսկ երկրորդ գործարանը պիտի լեցնէ ջուրի մէկ տեսակը շիշերու մէջ, վաճառքի Հանելու Համար։ «Արզնի» ջուրը Հրաշալի առողջարար խմիչք է եւ իր բաղադրութեամբ կը մրցի եւ Նարզանի եւ Գերմանիա գտնուող Հասսինգենի յայտնի աղբիւրներու Հետ։

ԽՈՐՀԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

«ԵԹԷ ԿԱՐԵՆԱՅԻՔ ՏԵՍՆԵԼ, ԻՆՉ ՈՐ ՄԵՆՔ ՏԵՍԱՆՔ ՀՈՆ. ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԷԻՔ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԸԼԼԱԼԷ»…

Կ՚ըսեն երկու անգլիացի Հանքագործներ, որոնք Խորհրդ. Ռուսիա մեկներ էին, իրենց աչքերով իսկ տեսնելու եւ իրենց խելքով դատելու ինչ որ կը կատարուի Հոն։

Մօտ մէկ տարի առաջ, Անգլիոյ քէնթ նաՀանգին մէջ, Հանքատիրոջ կարեւոր ընկերութեան մը աշխատող, նշմարելով որ իր գործաւորները պոլշեւիկեան ձգտումներ ցոյց կուտան, անոնց կ՚ըսէ Հետեւեալ առաջարկը

— Քանի որ այդքան կը Հիանաք խորՀրդային կարգերուն վրայ եւ կը Հաւատաք թէ աշխատաւորներու երջանկութիւնը կ՚ապաՀովեն անոնք, գացէք Ռուսիա եւ Հոն կեցէք որքան որ կ՚ուզէք. ձեր ծախքերը ես պիտի վճարեմ։ Երբ Անգլիա վերադառնաք, ձեր ընկերներուն կը պատմէք ձեր տպաւորութիւնները։ Եթէ այն ատեն ալ, դեռ Հաւատաք թէ պոլշեւիզմը միայն կրնայ ձեզ երջանկացնել կատարելապէս ազատ էք. բայց այդ պարագային դուք ձեր ընտանիքներով պիտի մեկնիք վերջնականապէս Հաստատուելու Ռուսիա։ Ծախքերը նորէն ես կը Հոգամ

Հանքագործներու կողմէ նշանակուեցան երկու անձեր որոնք մեկնեցան Ռուսիա, ուր բաւական երկար կենալէ յետոյ, դարձած են Անգլիա եւ կ՚երդուընան թէ երբեք իրենց բերանը չպիտի առնեն Խորհրդ. Ռուսիոյ անունը՝ իբր աշխատաւորներու դրախտ։

— Երբ Մոսկուա Հասանք, կը պատմեն անոնք, մեզ տարին Հանքերու Համաշխարհային պրոպագանդի գրասենեակը, որուն քարտուղարը, մեզի Համար պ. տօրատեց այցելութիւններու յայտագիր մը։ Այցելեցինք յեղափոխութեան թանգարանները եւ թատրոններ, ուր միայն քարոզչական թատերախաղեր տեսանք, բայց, երբ մինակ սկսանք կատարել մեր պտոյտները, ականատես եղանք զարՀուրելի բաներու։ Եթէ մեր Համայնավար Հայրենակիցները տեսնէին ինչ որ տեսանք, անմիջապէս պիտի փոխէին իրենց կարծիքը։

«Եւ Համոզելու Համար մեր Հանքի ընկերները թէ Հէքեաթներ չէ որ կը պատմենք. ռուսական մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ քաշուած լուսանկարներ բերինք, ինչպէս նաեւ նմոյշներ այն սեւ Հացէն, զոր կուտեն այնտեղի աշխատաւորները

«Ցածախ, երբ Մոսկուայի մէջ կը պտտէինք, կը ստիպուէինք մայթերէն վար իջնել չկոխկռտելու Համար անօթութենէ մահամերձ դժբախտները, որոնք Հոն փռուած էին։ Մայրաքաղաքին մէջ, Թշուառութիւնը զարՀուրելի է։ Ցեստնք տարճանակներով զինուած ոստիկաններ որ կը ձերբակալէին մուրացիկները կը կապէին անոնց ձեռքերը կռնակի վրայ, բայց այնքան ուժեղ կը պրկէին պարանը, որ կը մանէր անոնց մսին մէջ։

«Մեր տեսակցութիւններուն մէջ, յաճախ Հարց ենք տուած։

— Ինչո՞ւ բանուորներուն Համար, բնակութեան յատուկ շէնքեր չեն շիներ, փոխանակ թատրոններու, թանգարաններու եւ վիթխարի յիշատակարաններու.

«Իսկ մեր խօսակիցները կը պատասխանէին

— Եթէ ժողովուրդը վայելէ Հանգստութեան բարիքները, ալ չպիտի ուզէ պայքարիլ

«Անգլիոյ Հետ պատերազմի մը գաղափարը ընդՀանրացած կ՚երեւի։ Ամէն պարագայի, բոլորը կ՚ատեն Մաքտոնըլտը. Մոսկուայի մէջ ամէն մարդ, այնքան վստաՀ էր անգլօ-ռուսական պատերազմի մը մասին, որ սկսանք մտաՀոգուիլ։

«Ռուսիոյ մէջ, խօսակցութեան մէկ նիւթ կայ— քաղաքականութիւն։ Իսկ այդ մասին, միայն մէկ կարծիք պէտք է յայտնել։ «Ռուսերը շատ կը զարմանային, երբ կը պատմէինք թէ մեր դրամատիրական եւ միապետական երկրին մէջ, Հրապարակին վրայ, Հռետորները կրնային պատմել ինչ որ ուզէին, առանց բանտարկութեան վախի։

"Ժողովուրդը գիւրաւ կը խաբուի Հոն։ Մշակելի Հողերուն Հինգերորդը Հազիւ կ՚օգտագործուի. Երբ գիւղացին իր աշխատանքով իր պէտքերուն բաւելու, իր անասունները կերակրելու եւ տուրքերը վճարելու չափ արտադրած է, մնացածը ստիպուած է ծախելու կառավարութեան, շատ վար գինով։

"Հանք մը այցելեցինք, ուր բանուորները այդ որը կ՚աշխատէին բացարձակապէս վասն ոչինչի. պետութեան օգտին Համար։

ՈՎ ԷՐ ՕՐԻՈՐԴ ՑՈՔԹՈՐ

"Զուարթնոց"ի ընթերցողները ծանօթ են Օր. Ցոքթորի, վոյրագ ու իրական Հերոսուհին վէպի մը "Մասնաւոր պաշտօնով"ի որ իբր թերթօն Հրատարակեցինք երեք տարի առաջ։ Քանի մը ամիսներ առաջ, եւրոպական եւ ամերիկեան թերթերը յայտարարեցին թէ Օր. Ցոքթորը որ մեծ պատերազմի ընթացքին, մինակը եւ տիրականօրէն կը վարէր գերման լրտեսական կազմակերպութիւնը եւ խաղաղութեան կնքումէն յետոյ անյայտացեր էր առանց Հետք ձգելու, վերջերս գտնուեր էր յիմարանոցի մը մէջ։ Բայց, երեւան կուգայ որ այս վերջին տեղեկութիւնը բոլորովին ճիշդ չէ։

Օր. Ցոքթորը ներկայիս յիմարանոցի մէջ չէ փակուած, այլ Զուիցերիոյ մէկ մասնաւոր դարմանատան մէջ, ուր մասնագէտ բժիշկներ կը ջանան բուժել թըմրեցուցիչներու գործածութեամբ խախտուած անոր առողջութիւնը։

Հակառակ սակայն այս կնոջ մասին զանազան յայտնութիւններուն, անոր ինքնութիւնը կը մնայ դեռ անյայտ։ Այս ծնած լրտեսուՀին Հակառակորդ լրտեսներուն կողմէ որակուած էր «Չեր-մակ տիկինը»։

Իր մասին լաւ տեղեկութիւններ ունեցողները կը Հաւաստեն թէ այս Հրէշային Հմայքով կինը սաՀուն կերպով կը խօսի ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն, սպաներէն եւ Հոլանտերէն։ Իր ուսումը կատարած է Պերլինի պատմոլեզուաբանական վարժարանին մէջ եւ միայն դիպուածի մը կը պարտի իր լրտեսական գործունէութիւնը։

Պատերազմէն առաջ, իր Հօրը Հետ Ռուսիա ճամբորդած էր. Փեթերսպուրգի մէջ, ապագայ լրտեսուՀին կը սիրաՀարուի գերման զինուորական կցորդին որ իրմէ խնդրեց ծառայութիւն մը, — իրեն օգնել որ ռուսական զօրծառան մը մէջ շինուող թնդանօթներու գաղտնի յատակագիծերը ձեռք անցնէ։ Օր. Ցոքթոր առանց վարանումի յաջողեցաւ։

Բախտը այնպէս ուզեց որ իր Հայրը ճիշդ այդ միջոցին, բանկցութեան մէջ ըլլայ գործատան անօրէններէն մէկուն Հետ, Հին նկարներու վաճառման գործի մը առթիւ։ Օրիորդը որ մեծ ազդեցութիւն կը գործէր իր գեղեցկութեամբ, օր մը սողոսկեցաւ անօրէնին գրասենեակը ու կորզեց գաղտնի յատակագիծը։

Այս յաջողութիւնը Հպարտութեամբ լեցուց օրիորդը եւ իր իսկ խնդրանքով, իր սիրաՀարը զինքը յանձնարարեց Պերլինի պատերազմական նախարարութեան գաղտնի սպասարկութեանց պետին։ Անմիջապէս գործի ձեռնարկեց եւ իր անօրինակ յաջողութիւններով, կրցաւ այնքան Համակրանք վայելել որ, պատերազմին սկիզբը, զինքը կարգեցին պետ լրտեսական կազմին, զոր կը վարէր Անվէրսէն, իր բնակատեղիէն։

Զինադադարին անյայտացաւ յանկարծ։ Հաշիշի եւ զանազան թմրեցուցիչներու գործածութիւնը վտանգեց իր առողջութիւնը զոր դարմանելու Համար, մտաւ զուիցերիական դարմանատուն մը, ուր կը մնայ Հէլէն Մէյէր անունով։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԲԱԼԹԻ ԵՒ ՅԱՐ. ԳԻՒՂԵՐԱՒ ՕԳ ՄԱՐՄՆԻ ԽՆՋՈՅՔԸ

Բալու եւ յարակից գիւղերու Օգն. Մարմինը գեղեցիկ գաղափարը յղացած էր իր երկրորդ տարելիցին առթիւ խնջոյք մը սարքելով սեպտ. 21ին, Փլասցէփոյի 7 թիւ ընդարձակ սրաՀին մէջ։

Ներկայ էր Հայրենակիցներու կոկիկ բազմութիւն մը։ Օրուան նախագաՀը խօսք առնելով, Հակիրճ կերպով բացատրեց Միութեան նպատակն ու գործունէութիւնը, որմէ յետոյ ըստ Հայրենիքի սովորութեան, խնջոյքին կառավարիչ (թամատա) ընտրուեցաւ Պ. Պօղոս Թիւլպէնտճեան, որ նմանապէս իր կարգին մէկ քանի խօսքերով բացատրեց խնջոյքին նպատակը եւ յաջորդաբար Հրաւիրեց ներկաներէն Հայրենակիցներ, որ իրենց Հաճելի խօսակցութեամբ գեղեցիկ փայլ մը տուին խնջոյքին։

Գեղեցիկ էին բանաստեղծ Արամ Գառօնէի ինքնագիր մէկ արտասանութիւնը եւ Պարսկաստանցի Պ. Բարգէն Ազապէկեանի մէկ ճառը որ ի միջի այլոց կը գնաՀատէր Թրքահայերու ցոյց տուած Հայրենասիրական զգացումները, որոնք ազգային բարելաւման ողնաշարը կը կազմեն այս օտար պողոտանել ու վրայ։

Աճուրդի դրուեցան երկու շիշ շամբանեաներ, որ մինչեւ 265ի բարձրացան։ Պ. Պ. Արզումանեան անունով, Հայրենակից մը շաՀեցաւ։

Ֆրանսայի միւս շրջաններու Հայրենակիցները թող Հետեւին Լիոնաբնակ Բալուցիներու օրինակին։ Եթէ չունի Հայրենակց. Միութիւն թո՛ղ կազմակերպուին։

Ինչո՞ւ լուռ են Մարսէյլի եւ Վալանսի Հայրենակց Միութիւնները, որ այսօր Ֆրանսաբնակ Բալուցիներու մէկ ստուար մեծամասնութիւնը կը կազմեն։ Գործն է՞ որ կը պակսի․ոչ երբեք. Միայն Համերաշխութիւնը բաւական է մէկ օրէն միւսը Հաւաքելու ամբողջ Հայրենակիցները իմի, ստեղծելով ՀամաՀայրենակցական չոծ կազմակերպութիւն մը։ Միացէ՛ք Հայրենակիցներ։

Գ. Նազարեան

Լիոն

ԸՆԹԵՐՑՈՂ, ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը, ԻՆՉՈ՞Ւ ՉԵՍ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱՔՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

— Իմ անձս մըջիւնի մը կարեւորութիւնն իսկ չունի, յարեց Քամէրգալ քիչ մը աւելի զօրաւոր ձայնով մը՝ որ պաղատանք մը եւ անկողմնարանի մէջ որ ուած խօսքս մը յարգելու Հրամէրմը կ՚արտայայտէր միանգամայն. իմ անձս մըջիւնի մը իսկ կարեւորութիւնը չունի, սակայն նուիրական է մեր «Վէլիի Նիյմէթ փաշայ»ին ամէն Հրամանն ու ամէն խօսքը, իր բարի սիրտը չի ներեր որ ստահակն ընէ մըջիւնը, երբ իր Հլու գերին, իր Հրամանին անձնատուր անարգ մէկն է անիկա։

— Լռէ, սատոից Իզզթ իր գայրոյթին գրգռութեանը անձնատուր, դուն չես կրնար խօսիլ Հոն ուր «Հանըմ»ը իր ձայնը լսելի կ՚ընէ։

Սակայն Քամէրգալ՝ գետինը գլորեր էր արդէն ու ջղաձգական գալարումով մը ոտքերը կը Համբուրէր փաշային, գերագոյն գէնքը, որու կը դիմէր մարդուած Հարճը, արժանապատուութեան նախանձախնդրութիւնը ունեցող «Հանըմին» դէմ։

Ցաղթանակը իրն էր։

— Խօսատցած էի, խօստացած էի, ըսաւ Պայրաքտար, մինչդեռ Քամէրգալ՝ զոր ծեր նամիշտ մը օթափեցուցեր էր մասը խածնելով, ամօթէն գետինը անցնիլ կը ձեւացնէր, միշտ իր էութեանը զեղծումէն, իր խոնարՀութեանը ծայրայեղումէն խնդրելով յաջողութիւնը։

Մէրճան Համարձակեցաւ մօտենալ

— «Եէնի-Չէրի»ները, «վէլիի նիյմէթ» տէր... կակազեց գողահար։

Այս անգամ տարիծը մռնչեց

— Կորի՛ր, անարգ սեւամորթ, ո՞վ են «Եէնի-Չէրի»ները, ափ մը խեղճ ու կրակ «լէպլէպիճի»...

Ու յառաջացաւ դէպի Քամէրգալի յարկը։

* * *

Կէս գիշերը երկու ժամ անցեր էր. երբ եկան գաւառակի աճապարող Հարուածներ իջեցնել դրանը անկողնասենեակին՝ ուր Պայրաքտար՝ ընկողմանած «էրքեան մինտէրին վրան՝ Հեշտացող կը դիտէր կաքաւը՝ զոր Հերարձակ եւ շղարշեայ «էնթարի»ին մէջ գրեթէ կիսամերկ՝ վայելչօրէն կը ձեւացնէր Քամէրգամ։

Ի՞նչ կայ նորէն, գոռաց տարիծը։

Երկու ժամէ ի վեր երեք անգամ եկեր էին Հրդեհներ ծանուցանել եւ ամէն անգամուն առանց դուռը բանալ տալու Հրամաններ արձակեր էր Պայրաքտար փաշան՝ անկարող ինքզինքը տոփուՀիին գիւթութենէն խլելով Հրդեհավայրը փութալու՝ ինչպէս Մեծ-Եպարքոսին եւ ամբողջ ատեանին պարագը կը Համարուէր այն ատեն։

— Հրդե՜Հ, Հրդե՜Հ, Պապը-Ալիին մէջ, բոցերը պատեցին Քէթխիւտա էֆէնտիին սենեակը, աղաղակեց Մէրճանի ուր, կոճակի ձայնը, սարսափէն դողալով։

— Անունաթի՜ն, «Եէնի Չէրի»նե՛րը, աւելցուց Իզզէտ՝ զոր անձնուիրութիւնը մինչեւ Հարճին ննջասենեակին դուռը մղեր էր՝ իր սիրելի փաշային ծանուցանելու Համար վտանգը։

— Ո՛վ Ցէր կարողութեանց եւ զօրութեանց, աղաղակեց տարիծը։ Եւ գանէն դուրս սրացաւ, մերկ սուրը ձեռքը, միշտ ինքնավստաՀ, միշտ ապաՀով թէ իր Հրամանը, նոյնիսկ իր բացուիլը միայն, պիտի բաւէր պատժելու դաւադրողները։

Դէպքերը ելեկտրական ծաւալում մը ունեցեր էին Պայրաքտարի Բ. Դուռ վերադառնալէն ի վեր։

Սէքպաններու անագորոյն վարմունքին ու քանակծութեան յարուցած դժգոՀութիւնը տեսնող Եէնի-Չէրիները՝ որոշեր էին առիթէն օգտուիլ, անմիջապէս կազմակերպելու Համար խլրտում մը, զոր պայրամէն ետքը իրագործել ծրագրեր էին նախապէս՝

Անմիջական կերպով փոխանակուեր էր ամէն կողմ խլրտումի կարգախօսը «առաւօտ էն» («առաւօտ էր»), որով գիրար կը ճանչնային դաւադրութեան գլուխները սպաներ էին Եէնի-Չէրիներու պետը, Մուսթաֆա աղան՝ իրենց դիտաւորութեանցը դէմ առարկութիններ յարուցանելուն Համար եւ իրենց Հրամանին անսացող «քէօշկլիւ»ներ ղրկեր էին Բ. Դուռը, Հրդեհի սուտ լուրեր ծանուցանելու պաշտօնով։ Իրենց նպատակն էր Պայրաքտարը սպաննել՝ Հրդեհավայրը շտապած միջոցին։ Ցեսնելով սակայն որ այս լոյսը ի դերեւ կ՚ելլէր, վախնալով ժանտանդ թէ Պայրաքտար աճապարեր էր գլուխը ժողվելու սէքպաններու գունդերը՝ զորս այնքան անՀոգութեամբ Հեռաւոր վայրեր բնակեցուցեր էր, գաղտագողի Բ. Դուռը եկեր ու յատակէն բռնկցուցեր էին Քէթխիւտա էֆէնտիին (Ներքին Գործոց Նախարարին) սենեակը, օդին մէջ արճանակներ պարպելով միանգամայն ու մի առ մի սպաննելով մօտակայ խաներու մէջ բնակող «սէքպան»ներէ զանոնք՝ որ դուրս կը խուժէին շտապելով դէպ իրենց գերագոյն Հրամանատարին ապարանքը։

(14) ՏԻՐԱՆ ՔԷԼԷԿԵԱՆ

«Ռումանիական»ներու ցաւերը

Ծանր ճգնաժամի մը մատնուած է ռումանական կառավարութիւնը, ժառանգորդականներու յարաճուն բանակին հանդէպ։ Ամէն տարի հարիւրաւոր շրջանաւարտներ կ'ելլեն բարձրագոյն վարժարաններէն եւ դժուար է գործ ճարել բոլոր նոյնին, թէեւ չափէն աւելի պաշտօններ ստեղծուած են հանրային եւ պետական գրասենեակներուն մէջ։ Այսպէս, պէտք եղածէն շատ աւելի ուսուցիչներ, բժիշկներ, աստուածաբանութիւն, իրաւագէտներ, ճարտարապետներ եւ գրագիրներ կան, ամէն տեսակէ։ Եւ ամէն տարի կ'աճի գործ փնտռողներու բազմութիւնը։ Կառավարութիւնը սկսած է փակել շարք մը երկրորդական վարժարաններ, եւ վարժապետանոցներ, անիմաստ գտնելով ուսուցիչներ հասցնել այնպիսի պաշտօններու համար որոնք գոյութիւն չունին եւ գիւղացիները քաղաք բերել ու կրթել այնպիսի գործերու համար որոնք արդէն խճողուած են։ Այս երիտասարդները ոչ միայն բեռ են քաղաքներու վրայ, այլ եւ չեն ուզեր իրենց գիւղը դառնալ։ Մեծ դժգոհութիւն կը պատճառէ վարժարաններու փակումը, բայց կառավարութիւնը նկատի չառներ։ Յառաջիկային առեւտրական եւ արուեստից արհեստներու վարժարաններ պիտի բանայ փակուած դպրոցներուն տեղ։

Միեւնոյն միջոցները ձեռք առնուած են Պուլկարիոյ եւ Եուկոսլավիոյ մէջ։

Դէպի Հռոմէն յետոյ, դէպի Վիեննա…

Թէեւ խաղաղութիւնը չէ խանգարուած Աւստրիոյ մէջ, բայց սեւ շապիկաւորները կը սպառնան յաջողցնել իրենց պահանջները, դիկտատորութիւն հաստատելու համար։ Այս կիրակի չորս ճակատով պիտի քալեն Վիեննայի վրայ։ Պաշտօնապէս խոստացած են զէնք չգործածել, բայց բաւական ժամանակ կը պատճառեն իրենց յայտարարութիւնները.— «Վերջին ազդարարութիւններ», «Ցիշեցէք դէպի Հռոմ յառաջխաղացութիւնը»։ Ընկերվարականները, որոնց կրթնած է Աւստրիոյ այսօրուան իշխանութիւնը, կազմ եւ պատրաստ պիտի սպասեն մայրաքաղաքին մէջ, եւ երբեք տրամադրութիւն չունին տեղի տալու սեւ շապիկաւորներու սպառնալիքներուն։ Կը կարծուի թէ դժգոհները ուժ կ'առնեն նախորդ վարչապետ Զայփէլէն։ Այս առթիւ վարչապետը տեսակցութիւն մը ունեցաւ գերապայծառին հետ։

Սիոնականներուն պահանջները

Պ. Վայզման, հրէական գործակալութեան նախագահը, Անգլիոյ վարչապետին ներկայանալով, պարզեց սիոնական կազմակերպութեանց պահանջները՝ Պաղեստինի մասին։ Գըլխաւոր կէտերն են.— Անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել, ապահովելու համար Հրեաներու կեանքն ու գոյքը։ Կատարելապէս վերակազմել ոստիկանութիւնը եւ Անդրյորդանանի բանակը։ Աւելի գործօն աջակցութիւն հոգատար իշխանութեան կողմէ, Պաղեստինի տնտեսական զարգացման, գաղթականներու տեղաւորման եւ ներգաղթի մասին, արդիւնաւորելու համար Պալֆըրի յայտարարութիւնը։

Եթէ ընդհարումներ տեղի ունենան, կը վախցուի որ քաղաքական կռիւներ ծագին, որովհետեւ երկու կողմերն ալ բաւական ռազմանիւթ ունին։

Կռիւներ Ատրպէյճանի մէջ

«Պրոմեթէ»ի մէջ կը կարդանք.— «Եէնի Եօլ» թերթը կը ծանուցանէ թէ 1922էն ի վեր, Ազէրի ապստամբները, ազգային հերոս Ալէքպէր Իսմայիլ պէյի հրամանատարութեամբ արիւնալի կռիւներ կը մղեն բոլշեւիկներուն դէմ։ Կ'ըսուի թէ այս կռիւները ծագած են մուսավաթ կուսակցութեան մղումով։ Վերջերս, Ղազախի շրջանին մէջ, արիւնալի ընդհարումներ տեղի ունեցան եւ Չեկային պետը, Եատիկարոֆ, սպաննուեցաւ։ Ապստամբները կորսնցուցին վեց հոգի։

∴ Ատրպէյճանի թերթերը կը ծանուցանեն թէ վերջին իներ տարիներու ընթացքին, Զաքաթալայի շրջանին մէջ անհուասարսափ կը տարածէ ժողովրդական հերոս Շուա։ Մայիսի վերջին օրերը ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Չեկայի մէկ ջոկատին եւ Շուայի կուսակիցներուն միջեւ։ Կռուի ընթացքին, ջոկատին հրամանատարը, յայտնի չէկիստ Նասիլօֆ սպաննուեցաւ։ Կ'ըսուի թէ Շուան ալ սպաննուած է։

Չինաստան կը պատրաստուի պատերազմի

Անընդհատ առաջ կը տարուին Չինաստան զաւառները պարպելու գործողութիւնները։ Երկրորդ գօտին ամբողջովին պարպուած պիտի ըլլայ դեկտեմբեր 1ին։ Անգլիացիները շատ աւելի կ'աճապարեն։ Մինչեւ հիմա ո՛ր եւ է դէպք չէ պատահած պարպումի առթիւ։

Միսը եւ կաթը կը սղեն Պոլսոյ մէջ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ միսը չափազանց պիտի սղէ մօտերս։ «Թօքլա» կոչուած ոչխարը 27 ոսկիի բարձրացած է Էրզրումի մէջ, մինչդեռ ամէնէն սուղ շրջանին անգամ 22 ոսկիէն աւելի չէ եղած։ Պատճառը այն է որ Արաբները եւ Ռուսերը մեծ ապսպրանքներ տուած են Էրզրումի։ Մանաւանդ Արաբները մեծաքանակ ոչխար կը գնեն Էրզրումէն, թէ իրենց պէտքերուն գործածելու եւ թէ Եգիպտոս եւ Յունաստան արտածելու համար։

Միւս կողմէ, կաթն ալ կը սղէ։ Այս ձմեռ 45—50 դրշ. գին կը նախատեսուի։ Անասնաբուժական վարժարանի տեսուչին յայտարարութեամբ, Պոլսոյ մէջ գտնուած 7600 կովերէն երեք հազարը օրական 5 եւ երեքն հազարն ալ օրական 3 օխա կաթ կուտան։ Մնացեալ հազարը յղի կ'ըլլան կամ կաթը կըտրուած։ Այսպէս, Պոլսոյ մէջ օրական կ'արտադրուի 24,000 օխա կաթ, առանց հաշուելու քաղաքապետական սահմանէն դուրս գտնուած կովերուն արտադրութիւնը։

Անասնաբոյժին կարծիքով, կաթի արտադրութիւնը նուազած է կերի նուազութեան հետեւանքով։ Կաթիկարտադրիչները, որոնք ամէն տարի կաթին օխան 18 դրուշէն կը ծախէին, պայմանագրութիւն մը կնքեցին վաճառորդներուն հետ, այս տարի օխան 30—32 դրուշի ծախելու։

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Փարիզ, 5 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն։
Մարսէյլ.— Հոկտ. 5 Ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ ։
Վալանս, Հոկտ. 6 »
Լիոն, Հոկտ. 5 (մանրամասնութիւնները յաջորդով)
Ցէսին, Հոկտ. 6 » »
Վալանս, Հոկտ. 12 » »
Վիէն, Հոկտ. 13 » »
Ֆոն տ'Օպընա.— Հոկտ 20 » »
Պուտօ, Հոկտ. 28 » »
Կրընոպլ, Հոկտ. 6 Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԵԿԵԱՆ։
Ռուան, Հոկտ. 13 »
Սէն Շամոն, Հոկտ. 5 Ընկ. ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ։
Սէն Թ'էթիէն, Հոկտ. 6 »

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Իսսի լէ Մուլինոյի Վռամեան, Մշոյի եւ Մուրատի խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 164 Ave. Verdun Issy-les-Moulineaux:

Առնուվիլ-լէ-կոնէսի Իսագմեկ խումբի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի 8.30ին ընկ. Յ. Պուճիկեանի բնակարանը, 63 Rue du Parc։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անզամատեսարով։

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Եռագոյն ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ «Վիշապեան» խումբը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons- Asnières։ Օրակարգ՝ ընթերցում շրջաբերականներու եւ զաաախօսութիւն ընկերվարութեան եւ համայնավարութեան մասին,

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Քէնտիրեանի ճաշարանը։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի նախորդ ժողովի շարունակութիւնը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգը սպառելէ վերջ կը դասախօսէ ընկ. Ա. Արօեան։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները, այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Քրիստափոր խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին, 202 Rue Garibaldi նախկին Կրագարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Ֆոն տ'Օպնայի շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները, այս կիրակի ժամը 2ին կոմիտէի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 262 Rue Duguesclin: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Սէն Շամոնի Վարուժան խումբի ընկեր. եւ համակրական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին իր ակումբին մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ մանկապարտէզներու հոգաբարձութիւնը ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր մասնակցող եւ մասնակցիլ փափաքող միութիւններու ներկայացուցիչները վաղը իրիկուն ժամը 9ին, 131 Fbg. du Temple: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Երիտասարդաց միութեան ժամանակի ւ խորհրդակցական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue M. le Prince. Կը խնդրուի բոլոր անդամներէն եւ համակիրներէն ներկայ գտնուիլ։

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի, Անիէռի, Պիյեանքուրի, Ալֆորվիլի մասնաճիւղերու միասնաբար, այս Շաբաթ իրիկուան ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանին մէջ, կեդր. վարչութեան հրաւէրով: Ստիպողական օրակարգ:

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Շապին-Գարահիսարի Արիւնոտ դաշտի Արծիւ Միութեան եւ մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութիւններու, Զ. Ե. Ռ. Միութեան եւ Կ. Խաչի Տիկնանց Միութեան: Սգահանդէսը այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին պետական Թատրոնին վերնայարկի սրահը:

ՆԱՄԱԿ ունի Պ. Սողոմոն Յովսէփեան։ Դիմել՝ Յառաջի։

IMPRIMERIE - MASSIS
208bis, Rue Lafayette

Le Gérant H. ST...

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire: SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

27 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1070 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԻԱՍԹԱՓՈՒՄԸ

Փրկութեան եւ փառքի խրախճանքներէն յետոյ, որոնք անհրնական չէին, Թուրք մամուլը սկսած է աւելի պաղարիւն դառնալ եւ քննական աչքով նայիլ օրուան կեանքին։ Խոկալ, որոճալ, դատել։

Երեւոյթը աչքի կը զարնէ մանաւանդ այս տարի, եթէ ուշադրութեամբ հետեւինք Թուրք մամուլին։ Տեսակ մը հիասթափում եւ դառնութիւն կը կաթկթի տողընդմէջ, նոյնիսկ Թունդ ազգայնական եւ պատասխանատու հրապարակագիրներու ստորագրութեան տակ։

Անշուշտ բոլորն ալ երջանիկ են որ փրկուեցաւ Թուրքը և տիրացաւ անսահման աւարի մը, անարգել վայելելով 800,000 քառ. քիլոմեդր տարածութեամբ հող եւ անոր շարժուն, անշարժ կամ ստորերկրեայ հարստութիւնները։ Չկայ մէկը որ զլանայ յայտնէ երէկուան սարսափներուն համար, փնտռէ Հայը կամ Յոյնը։ Ընդհակառակն, օրէ օր կը շեշտուի երկու ժողովուրդներու վերջին մնացորդներն ալ հաշուեյարդարի ենթարկելու ձգտումը, առանց աղմուկի, այլ «իրաց բնական ընթացքով»։ Եթէ կ'ուզէք՝ Զուիցերական օրինագրքով, որ Թըրքական ձեռքերու տակ նոյնքան ճկուն է եւ առաձգական, որքան «Շէրիաթ»ը կամ «Մէճէլլէ»ն։

Արդարեւ, Թուրք են — Թրքահպատակ — բոլորն ալ. Պոլիս մնացած 70,000 Հայերն ու 90,000 Յոյները։ Բայց երբ իրաւունքի, պաշտօնի, ասպարէզի մասին է խօսքը, «Թուրքը» կառնէ ո՛չ թէ հպատակութեան, այլ կրօնական դաւանանքի իմաստ։ Թուրք-Թրքահպատակ Արաբը կը դառնայ քրիստոնեայ, Մէհմէտը՝ իսլամ։ Ապա ուրեմն սահմանադրութեան բոլոր իրաւունքները կը վայելէ Մէհմէտը, միշտ անձեռնմխելի պահելով կեղեքելու, Թալանելու, հալածելու եւ ի հարկին ջարդելու առանձնաշնորհն ալ։

Վերջերս ճամբորդ մը կը պատմէր թէ Նեբքին գործավարը «արատ» (լէքէ) մը համարած է ոչ-իսլամ «Թուրք»երը հպատակութենէ զրկելու եւ անոնց հարստութիւնները գրաւելու քաղաքականութիւնը։ Բայց, ի՞նչպէս ցամքեցնել պետական աւարի, եկամուտի այդ հոսուն եւ տեւական աղբիւրը... Ի՞նչպէս լեցնել դանայեան կարասը, որ այնքան հարստութիններ հալեցուցած է։

Եւ սակայն, աւարը հանգիստ կրծելով, ծամելով հանդերձ, մտահոգ է Թուրքը։ Հասկցողներ կան, վերջապէս, որ բաղձանքն եւ խանդավառութիւնը ամէն բան չեն, երկիր մը վերաշինելու, ժողովուրդը պետութեան հետ կապելու համար։

Առաջին անգամ չէ որ խուլ տրտունջներ, քրթմնջիւններ կ'արձակուին, տուրքերու տարապայման ծանրութեան դէմ։ Անցեալ օր արտատպեր էինք «ոսկի սեղան հաւուն» պատմութիւնը, Պոլսոյ «Ազգամ»էն։ Սահման չկայ տուրքերու ոչ տեսակին, ոչ քանակին։ — Պարահանդէս, թատրոն, սինէմա, կազինօ, ֆութպօլ, նուագ, խմիչք. — բոլորն ալ կը վճարեն, եւ քանի կը վճարեն, միշտ ալ պարտական կը մնան։ Եւ իբրեւ հետեւանք, շատ մը հաստատութիւններ կը փակուին։

—«Միշտ հաւին պատմութեան պէս։ Եթէ չգոհանանք ամէն օր կանոնաւոր հասոյթով, կամաց կամաց պիտի չորնան հասոյթի բոլոր աղբիւրները։»

Տարբեր տեսակէտէ մը դատելով իրականութիւնը, նոյնքան մռայլ խորհրդածութիւններ կ'ընէ գրագէտ երեսփոխան մը, կիսապաշտօնական «Միլլիյէթ»ի մէջ։ Ըսի՞նք թէ ներկայ Թուրք մամուլը ամբողջովին քէմալական է, քիչ մը աւելի կամ պակաս գունաւորուած։

Տակաւին երկու յօդուած միայն ունինք աչքի տողջեւ, բայց արդէն զգալի է հիասթափումը, որքան ալ բանաստեղծական շղարշ մը փռուած ըլլայ բառերուն վրայ։

Մոլեռանդ ազգայնական, Եագուպ Գատրի կը նկատէ. «Նոական բոլոր ուժերուն նման, մարդկային կորովն ալ պարապ տեղը կ'իյնայ Անատոլուի ընդարձակ եւ ամայի դաշտերուն մէջ։»

— «Յեղափոխութեան մեծ հոսանքը տակաւին ո՛ր եւ է ցարում յառաջ բերած չէ ժողովուրդին կեանքին մէջ։ Սարսափով կը տեսնենք որ միջնադարեան ձեւերը պահուած են առեւտուրի, արհեստներու եւ հողագործութեան մէջ։ (Տես Դ. էջ):

... «Գիւղացին տակաւին կ'ապրի մեր գետցած խլուրդի բոյներուն մէջ, եւ քուրջերով ծածկուած։

... «Անագին երկրին ամբողջ կեանքը սահմանափակուած է քանի մը քաղաքի մէջ»։

Տակաւին աւելի հրատապ խնդիր մը.

— «Երկրին մէջ չկայ մէկը որ ապրուստի նեղութիւն չկրէ, չտեսնէ եւ չխոստովանի»։

Դարմա՞նը.— Բարձրացնել ժողովուրդին ընկերային, մտաւոր մակարդակը, հետեւաբար եւ տնտեսութիւնը։

Կը յաջողի՞ն այդ ճամբուն վրայ եւս, այնպէս ինչպէս յաջողեցան զինուորական եւ քաղաքական ասպարէզին մէջ։

Պատասխանը թող տան «Ազգամ»ներն ու «Միլլիյէթ»ները, աւելի եւ աւելի խրելով Անատոլուի խորհրդը։

Միայն թէ՛ չմխիթարուինք լսելով ու գիտելով այս հիասթափումներն ու գալարումները։ Ոչ ալ կորսնցնենք իրականութեան գաղափարը, Թաիչք տալով մեր երեւակայութեան։

Թուրքը ազատ է եւ հզօր։ Ունի անսահման երկիր մը եւ պետութիւն։ Մենք՝ ոչ իսկ ափ մը հող՝ մեռեները թաղելու համար...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴՈՒՐՍԷՆ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Պէյրութի «Ազդակ»ը նորխմբագրականով մը կը փորձէ համոզել թէ ամէն ինչ կարգի պիտի մտնէ, եթէ փրկիչ մը հասնի դուրսէն. (11 սեպտ.).

— «Վերջին դէպքերը Սուրիահայութեան մէջ յառաջացուցած են այն աստիճան բուռն եւ ատելավառ կիրքեր, որ կատարեալ անիշխանութեան մատնուած է Սուրիահայ ազգային կեանքը։ Համաժողովրդական համակրանք եւ վստահութիւն վայելող ոչ մէկ անհատ եւ մարմին գոյութիւն ունի։ Շարունակ իրար դէմ լարուած եւ իրար հալածող, մոռցած ենք ամէն պարտականութիւն եւ աշխատանք եւ չորս հովերուն յանձնած ազգային գեկը։ Սուրիոյ բոլոր շրջաններուն մէջ ալ գրեթէ պատկերը միեւնոյնն է եւ շատ հեռու մխիթարական ըլլալէ։

Իրականութիւնը այն է՝ որ Սուրիոյ մէջ գտնուող եւ հարիւր հազարէ աւելի պատկառելի թիւ մը ներկայացնող հայութիւնը, իր շահերով հետաքրքրուող եւ իր ձայնը ներկայացնող վերին մարմին մը եւ իր վստահութիւնը վայելող անհատ մը չունի։ Բժիշկներ, փաստաբաններ եւ մտաւորականներ ունինք, որոնք իսկապէս կարողութիւն ալ ունին, արժանիք ալ, բայց դժբախտաբար անոնք քաշուած են հրապարակէն եւ ոչ մէկ պատասխանատու դեր ունին, ծառայելու համար ժողովուրդին։ Ամէն տեղ կազմուած են ազգային մարմիններ, ընդհանրապէս նշանակովի, եւ անոնց յանձնուած ազգային մեքենային գեկը։

Կուսակցական անհամերաշխութիւնը միւս գաղութներէն աւելի մեծ համեմատութիւններ առած է մեր գաղութին մէջ եւ ոչ ոք կը փորձէ լուծում մը գտնել տիրող տարակարծութեանց։ Մութին մէջ գործող տարրեր, ընդհակառակն, կը շահագործեն կուսակցական այս պայքարը, եւ գաղութը տեւական խառնակութեան եւ անիշխանութեան մէջ պահելու համար միջոցներ չեն խնայեր։

Թէ՛ Լիբանանի եւ թէ ալ Սուրիոյ մէջ ազգային գործերը ողբերգական վիճակ մը կը ներկայացնեն. Տարիներէ ի վեր ամերիկեան, ֆրանսական եւ տեղական հայ թերթեր կը շեշտեն տեղացիներու հետ բարւոք յարաբերութիւններ մշակելու եւ թիւրիմացութիւնները հարթելու անհրաժեշտութիւնը։ Սակայն ոչ մէկ քայլ առնուած է ցարդ այդ ուղղութեամբ ազգային մարմիններու կողմէ։

Եւ հիմա թող հասկնան մեր արտասահմանի պաշտօնակիցները թէ՝ ինչո՞ւ շարունակ կը շեշտենք մարդու պակասը եւ փարիզի «սուրբ»երուն ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այս բարոյապէս սովահար եւ լքուած գաղութին վրայ։

Անկեղծօրէն կը խոստովանինք որ մեր գաղութը փրկիչ ձեռքի մը պէտք ունի, այլապէս բարոյական փտախտը պիտի հիւծէ եւ պիտի մաշեցնէ հարիւր հազարաւոր հայութեան կեանքը»։

ՎՈՍՓՈՐԸ՝ ԼՈՂԱԼՈՎ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Ամերիկեան ղեապանին աղջիկը՝ Օրիորդ Կրիւ լողալով կտրած է Վոսփորը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վազրֆ կալուածները եւ Պատրիարքարաններու ապագան

Պոլսոյ թերթերուն մէջ կը կարդանք (22 սեպտ.).—

Փրոֆ. Լէյման, որ սակէ առաջ Եւրոպայէն հրաւիրուած էր բարեկարգելու էվգաֆը, իր տեղեկագիրը պատրաստելով յանձնած է վարչապետութեան։

«Սօն Սաաթ»ի տեղեկութեանց համաձայն, եւրոպացի մասնագէտը նկատի առած է «անքեամը էվգաֆ» գիրքին, ինչպէս նաեւ քաղաքային նոր օրէնքին տրամադրութիւնները։

Տեղեկագիրը այժմ կը քննուի մասնագէտներու յանձնախումբի մը կողմէ, որուն նախագահն է էվգաֆի նախորդ ընդհ. տնօրէն երեսփոխան Բիւշտի պէյ։

Պոլիս գտնուող Միւթէվէլլիներու Միութիւնը պատուիրակութիւն մը ղրկած էր Էնկիւրի, տեսակցելու համար փրոֆ. Լէյմանի հետ։ Սակայն մինչեւ պատուիրակութեան ժամանումը տեղեկագիրը արդէն պատրաստուած եւ վարչապետութեան յանձնուած էր։ Այնպէս որ, եւրոպացի մասնագէտը չէ կրցած նկատի առնել եղած դիմումը, ինչպէս յայտարարած է պատուիրակութեան նախագահ Նուրուլլահ պէյը։

«Տեղեկագիրս պատրաստեցի, ըսած է փրոֆէսէօրը, եւ յանձնարարեցի Եւրոպայի մէջ ընդունուած դրութեան համաձայն մատակարարել էվգաֆի բոլոր կալուածները։ Արդէն ձեր քաղաքային օրէնքն ալ շատ որոշ է այս մասին եւ համոզուած եմ թէ եւրոպական դրութիւնը պիտի ընդունուի նաեւ Թուրքիոյ մէջ»։

Շրջող կարգ մը զրոյցներու համաձայն, եւրոպացի մասնագէտը դէմ արտայայտուած է այն առաջարկին որով կ'ուզուէր որ կրօնական հաստատութեանց շինութեան եւ այլ ծախքերը առանձին վարչութեան մը կողմէ կատարուին, իսկ կրօնական պաշտօնեաներու անուանումը եւ յարակից գործերն ալ ուրիշ վարչութիւն մը կատարէ։ Փրոֆ. Լէյման կողմնակից է կրօնական վարչութեան ջնջումին։

«Սօն Սաաթ»ի համաձայն, մասնագէտին առաջարկը իսլամ վազրֆներու միայն չի պատկանիր, այլ կը վերաբերի նաեւ քրիստոնեայ վազրֆներուն։

Փրոֆ. Լէյման կողմնակից է որ կրօնական հաստատութեանց հոգեւոր եւ վարչական պաշտօնեաները կարգուին իւրաքանչիւր հաստատութեան միւթէվէլլիին կողմէ, եւ չուզեր որ իսլամ պաշտօնեաները կարգուին կրօնական գործերու տնօրէնութեան կողմէ, իսկ քրիստոնեայ պաշտօնեաներն ալ Պատրիարքարաններու կողմէ։

Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, կ'աւելցնէ «Սօն Սաաթ», եւրոպացի մասնագէտը առաջարկած է իսլամներու եւ քրիստոնեաներու վազրֆները միօրինակ կերպով մատակարարել եւ պէտք ցոյց տուած է ջնջելու կրօնական գործերու տնօրէնութիւնը և Պատրիարքարանները։

Հայ տղայ մը սպաննուած Պէյրութի մէջ

Պէյրութէն կը գրեն Մոզի. սեպտ. 17 թուականով.— Սեպտ. 15ին, իրիկուան ժամը 10ի ատենները, երբ քանի մը պատանիներ (Զափահաս Որբերու Միութեան անդամ) տուն կը վերադառնային պտոյտէն, յանկարծ փողոցին մէջ կը հանդիպին հնչակ-բոլշեւիկ խումբի մը, ղեկավարութեամբ Մինաս Զաւուշի հնչակեան)։ Դաւադիրները ինքնաշարժերով կը հասնին եւ լոյս տալով իրենց պահուըտած ընկերներուն, կը յարձակին որբերուն վրայ եւ դաշոյններով կը վիրաւորեն զանոնք։ Նոյն միջոցին իրենց հերոսներէն բոլշեւիկ Մինաս Հոփուրեան կը հանէ իր դաշոյնը եւ ճիշդ կուրծքէն կը զարնէ 15 տարեկան որբ մը, Վանեցի Ազատ Սարգիսեան։ Մահը վայրկենական կ'ըլլայ։ Կը վիրաւորուին նաեւ քանի մը ուրիշ պատանիներ։

Ոճրագործ կեսարացի Մինաս Հոփուրեան, որ կ'աշխատէր փախուստ տալ, կը ձերբակալուի ոստիկանի մը կողմէ և բանտ կ'առաջնորդուի. Նոյնպէս իր ընկերներէն մէկը, Ղազարոս։

Յաջորդ օրը ժամը 4ին կատարուեցաւ որբին յուղարկաւորութիւնը։ Ներկայ էին բազմաթիւ որբեր եւ երիտասարդներ։ Ազատ Սարգիսեան ունի միայն պզտիկ եղբայր մը, 12 տարեկան, Բէլէկեան որբանոցին մէջ։

Շաբաթական հինգ օր աշխատանք

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ գործավարներու խորհուրդը որոշած է անմիջապէս գործադրութեան դնել շաբաթական հինգ օր աշխատանքի ծրագիրը, (չորս օրը՝ իրական աշխատանք, մէկ օրը՝ հանգիստ)։ Ցեսոյ, իւրաքանչիւր գործարանի կամ գրասենեակի մէջ, բացարձակ հանգիստ պիտի պահուի տարին վեց օր,— Յունուար 9ին տարեդարձ Ջմեռնային Պալատի ջարդին, Յունուար 22ին, տարեդարձ Լէնինի մահուան, Մայիս 1ին եւ 2ին եւ վերջապէս Հոկտեմբեր 7ին եւ 8ին։

Կը խորհուի նաեւ հաստատել միջնջենական օրացոյց, տարին բաժնելով 12 ամիսի, իւրաքանչիւրը 30 օր և շաբաթը հինգ օր։

Ռումանիա կը շարունակէ կրճատել

Երէկ գրեցինք թէ ռումանական կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, ուսումնականներու գերարտադրութիւնը չափաւորելու համար։ Նոր տեղեկութեանց համաձայն, կառա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՏՈՄՍԵՐ

ՀԱՒԱՏԱՔՆՆԱԿԱՆ

Բայց նախ, հանելուկ մը։

Քանի ծնչես, կը բարձրանայ, քանի ծեծես, կ'ուռի ու կը գօրանայ։ Որքա՛ն զարնես, այնքան կը փայլի հին գորգի պէս։

— Ի՞նչ է։

Պատասխան.— Հ. Յ. Դ.։

∴

Հաստ է մեր հակառակորդներուն գլուխը։ Ջաղեր։ Ու փլրուն։ Եթէ զարնես՝ վրան ծակ մը բանալու եւ մէջը բան մը դնելու համար, կը փշրուի։ Քաղկութեամբ ու համբերութեամբ պէտք է գործել։ Բայց արագութեան այս դարուն մէջ բարի Թշնամիի տրամադրութիւնը չէ որ կը պակսի մեզի, այլ ժամանակը։ Ահա թէ, ինչու կը գոհանանք միայն բանալով ու կ'անցնինք։

Քանի՛ անգամ ըսեր ենք ու քանի՛ անգամ դեռ պիտի ըսենք մեր հակառակորդներուն։— Իմելք չունիք, որ մեզ ալ բերէք ձեր խելքին, եթէ այդ է ձեր նպատակը։ Իսկ զէնքը որ կը գործածէք մեր դէմ, չի բանիր մեր վրայ։ Բայց ինչ որ պէտք էր մեզ լուութեան դատապարտելու համար,— եթէ այդ է ձեր նպատակներէն միւսը,— չէք կրնար՝ լռել եւ անտեսել մեր գոյութիւնը։ Որովհետեւ, ձեր, ձեր գոյութեան միակ պատճառը արժեցնելու համար, բան մը պէտք է ընել վերջապէս ու կ'ընէք։ Կը հալուածէք Դաշնակցութիւնը, աւելի ճիշդ՝ կը կարծէք հալուածել։ Դուք ձեզ խաբելու անմտութիւնն ալ ունիք բարեբախտաբար։ Եւ որովհետեւ կը կը տեսնէք թէ մարմինը ամբողջ կը մնայ անվթար, կը փորձէք ձեր թոյնը սրսկել անոր անդամներուն վրայ։ Եւ ի՞նչ կերպով։ Գետնաքարշ ստորնութեամբ, որ միայն ձեզի յատուկ է։

Բայց ներողութի՛ւն։ Կը նըշմարեմ յանկարծ թէ դեռ խօսքը չըմ ըսեր ռամկավարներուն։ Եւ հիմա, մէկը ամէնէն վերջին ու յետին ապացոյցներէն։

Ռամկավար պաշտօնաթերթին մէջ, նամակ մը կը կարդամ ուղղուած Փարիզի Հայ կ. խաչին եւ ստորագրուած մէկու մը կողմէ որ եղած է ՍԷՆ Շամոնի Հ. Բ. Ը. Մ.ի փոխ-ատենապետ եւ է կըրնոպլի ՀՑԿ. նախագահ։ Ահա որեւէ ռամկավարի համար բաղձալի տիտղոսներ, զորս պէտք է արժեցնել։ Եւ մարդը կ'արժեցնէ։

Կը հարցնէ թէ «իրա՞ւ է որ տարեկան 5000 ֆր. կը տրամադրուի *Բուժանքի*», որուն խմբագիրը դաշնակցական է։ Եւ դեռ ուրիշ երկու հարցումներ, որոնց մասին՝ ուրիշ անգամ։

Եւ որովհետեւ ըստ ռամկավար տրամաբանութեան, *Բուժանքի* խմբագիրը դաշնակցական է, Թերթն ալ ուրեմն պէտք է որ դաշնակցական ըլլայ, եւ հետեւաբար պէտք է դադրի անոր եղած օժանդակութիւնը։

Այս յայտնութեան վրայ, դաշնակցական բուժագիտութեան նմոյշներ տեսնելու հետաքրքրութեամբ, կը բանամ *Բուժանք* մը։ Մէ՛ջը։ Ոչինչ որ կարենայ հետաքրքրել որեւէ առողջ դաշնակցական։ Ընդհակառակն, ամէն ինչ որ կուզէք՝ հետաքրքրելու համար բոլոր տեսակի հիւանդները։

Ու կը մտածեմ թէ, ռամկավարները ամէնէն աւելի պէտք է հետաքրքրուին անով, քանի որ, մանաւանդ վերի խաւերուն մէջ... շատ աւելի հիւանդներ կան, քան ուրիշ որեւէ կազմակերպութեան մէջ։

Բայց որպէսզի «Բուժանք» աւելի օգտակար ըլլայ ռամկավարներուն, պէտք է որ յառաջիկայ թիւով իսկ, շարք մը սկսի յիմարաբուժութեան վրայ...։

ԽԱՐՏՈՆ

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄԱՑ

(C. G. T.ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս յօդուածը, նուիրուած Ֆրանսայի Աշխատանքի համադաշնակցութեան տարեկան համագումարին՝ քննութեան առած խնդիրներու պարզաբանութեան, խնդիրներ՝ որ մասնակի ու յատուկ չեն միայն ֆրանսական բանուորութեան այլ կը շահագրգռեն ամբողջ միջազգային աշխատաւորութիւնը, պէտք սկսինք նիւթէն անկախ խորհրդածութեամբ մը: Արդարեւ, «Յառաջ»ի ընթերցողները նկատած կ'ըլլան՝ այն կարճ տեղեկատուութիւններէն որ կարդացին նուիրուած համագումարի աշխատանքներուն՝ որ այդ պատկառելի, թուապէս մեծ ու լուրջ ժողովին աշխատանքներու մեծ մասը սերտօրէն կապուած էր միակ կեդրոնական ու գլխաւոր խնդրի մը, որ ահա՛ քանի մը տարիէ ի վեր կը զբաղեցնէ ընկերվարական ու համայնավար կուսակցութիւնները, երկու Արհեստակցական-Միջազգայինները, դրամատիրական ու արտադրական բոլո՛ր շրջանակները, նոյնիսկ կառավարութիւններն ու միջազգային խորհրդաժողովները: Ատիկա ճարտարարուեստի բանուոր կազմակերպումն է (La rationalisation), միջազգային արտադրութեան աղբիւր դրուած ամենէ՛ն հրատապ ու անյետաձգելի խնդիրը որ դանդաղօրէն կը ստանայ իր լուծումը՝ իր հսկայական ձեռնարկութեան տակ ճնշելով միջազգային բանուորութիւնը, փակելով շատ մը ճամբաներ ու բանալով ուրիշներ ու երեւալով աղքատ ու ընչազուրկ բանուորութեան դէմ, որպէս անողոքելի ու զարհուրելի մողոք մը, կլափը բաց, անօթի թնդանօթի միսով ու ծարաւ մարդկային բազմութիւններու ստեղծագործ աշխատանքին, արեան զուգէ: Վերածելով ամէ՛ն բան՝ երիտասարդութիւն ու արիւն, աշխատանք ու տառապանք, դանդաղածներու թշուառութիւն ու ճիգ, միակ յաղթաբարի մը — դրամագլուխի:

Արդ. գրել՝ Աշխատանքի Համադաշնակցութեան այս համագումարին մասին, առանց խօսելու ճարտարարուեստի բանուոր կազմակերպման շուրջ, ծաղր է ու հեգնութիւն, անբարեխղճութիւն նոյնպէս: Իսկ այս ճարտարարուեստական հսկայ հարցին մտնենալ միակ յօդուածի մը մէջ եւ այն ալ լուսաբանելու համար համագումարի մը աշխատանքները՝ շատ դժուար է, չըսելու համար անկարելի: Միլիոնաւոր մարդկային բազմութիւններ ներկայացնող համագումար մը կը վերջանայ ու իր ամբողջ աշխատանքներուն գումարը մեզի կը բերէ ներկայացնելով քանի մը բանաձեւ որոնց մէջ առաջին ու գլխաւոր տեղը տրուած է մեր ակնարկած խնդրին: Միւս բանաձեւերը, ըստ էութեան յարակից մասերն են անոր — կինը արդի տնտեսութեան մէջ... կ'ըսէ բանաձեւի մը խորագիրը, բայց այս խնդիրը ամբողջովին կից է միւս մեծ խնդրին: Ընկերային ապահովութիւններ... կ'ըսէ ուրիշ խորագիր մը, բայց այս ալ յարակից խնդիր է...

Խօսիլ սակայն ճարտարարուեստի բանուոր կազմակերպման (rationalisation) շուրջ թռուցիկ կերպով, քանի մը նախադասութեամբ, նախօրօք մատնուիլ է անյաջողութեան: Ամբողջ Հայոց մամուլին մէջ՝ գրեթէ ոչինչ գրուած է այդ մասին: Մինչդեռ ամբողջ աշխարհի քաղաքական կացութիւնը այսօր՝ սերտօրէն, անբաժանելիօրէն, անտարակուսելիօրէն կապուած է տնտեսական միջազգային կացութեան: Քաղաքական սահմանները սկսած են փլչիլ տեղ տալու համար տնտեսական սահմաններու: Պրիանի «Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներ»ը ուրիշ բանի չեն ձգտիր՝ եթէ ոչ Եւրոպայի տնտեսական միութեան եւ ամբողջութեան: Դրամատիրութիւնն է որ կ'ըսէ — խորտակեցէ՛ք ազգային սահմանները, որովհետեւ անոնք կը նեղեն մեր ապրանքներու շրջանառութիւնը: Մեր առեւտրական ձեռնարկներուն ու յարաճուն արտադրութեան աղբիւ, արտաքին շուկաներու յարատեւ սահմանափակման դիմաց՝ մենք կ'ուզենք գոնէ ներքին ընդարձակ շուկայ, առանց մաքսային սահմաններու, մինչդեռ անոր փոխարէն կան քաղաքական ու տնտեսական փոքրիկ միաւորներ, այսինքն փոքրիկ երկիրներ ..

Ինչո՞ւ համար մեծ դրամատիրութիւնը ստիպուած՝ իր հերթական գործակատարներէն մէկուն բերնով, կը պահանջէ ասիկա-Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները, Եւրոպայի տնտեսական Միութիւնը: Որովհետեւ եւրոպական դրամատիրութիւնը, ճարտարարուեստն ու առեւտուրը, պատերազմէն յետոյ մանաւանդ, ըլլայ ներքին թէ արտաքին շուկաներու մէջ՝ անընդհատ կը հանդիպին Միացեալ-Նահանգներու անողոք ու յաղթական մրցակցութեան: Որովհետեւ Միացեալ Նահանգներու անյաղթելի ու արիւնախում դրամատիրութիւնը՝ իր թաթը սկսած է երկարել նաեւ Եւրոպայի վրայ:

Հարցը դրուած է հետեւեալ ձեւով — ո՞վ պիտի ըլլայ աշխարհի տէրը. Եւրոպա՞ն թէ Միացեալ-Նահանգները: Միացեալ-Նահանգները կը պատասխանեն շատոնց, եթէ Եւրոպան մնայ բաժան-բաժան, տնտեսական ու քաղաքական փոքրիկ միաւորներով ու եթէ Եւրոպայի մէջ մարդիկ յամառին շարունակել ճարտարարուեստական արտադրութիւնը նոյն հին ու մաշած մեթոտներով, փոխանակ ընդօրինակելու Միացեալ Նահանգներու յաղթական, արագ, աշխարհակալ ճարտարարուեստին բանուոր կազմակերպման եղանակները: Ու անընդհատ, մեկնելով որեւէ քաղաքական խոշոր խնդրէ՝ կը հասնինք տնտեսական հարցերու: Զուտ քաղաքական հարցերը ինկած են երկրորդ գծի վրայ: Ազգերու Դաշնակցութիւնը կը հրաւիրէ տնտեսական համաժողով, քննելու համար միջազգային շուկաներու, հում նիւթերու, աշխատող ձեռքերու, վերջապէս միջազգային տնտեսութեան վերաբերեալ խնդիրներ: Ռուսական հսկայ յեղափոխութեան արդի տագնապին, ներքին ջղաձգութիւններուն, պառակտումներուն, հերթական պայքարներուն՝ իրական, ներքին ատաղը՝ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ երկրին տնտեսութեան անցուցած դժուար տագնապը: Ու Օ. Ռօզէնֆէլտ բացատրելու համար համայնավար կուսակցութեան ներքին ճեղքերը՝ Փարիզի մէջ, կը գրէ ռուսական ցորենի եւ արմտիքի արտադրութեան մասին շարք մը յօդուածներ: Ամբողջ եւրոպական բանուորութիւնը դէմ յանդիման կեցած է՝ դրամատիրութեան հետ, այս հիմնական խնդրին, ճարտարարուեստի բանուոր կազմակերպման դիմաց: Ֆրանսական բանուորութիւնը նոյնպէս: Ռընօի, Սիթրօէնի եւ կարգ մը ուրիշ ինքնաշարժի գործարաններու մէջ՝ Ամերիկեան աշխատանքի եղանակներ բերուած են դանդաղօրէն մուտք գործել՝ պարտադրելով բանուորութեան ապարին եւ մեքենական աշխատանք: Ճարտարարուեստական որոշ շրջաններու մէջ կը խօսին նոյնիսկ Սիթրօէնի եւ ուրիշ մեծ տան մը փոխանցման ֆօրտի ընկերութեան: Վաղը՝ կրնան տեղի ունենալ գործադուլութիւններ, այս անգամ մեծ չափերու վրայ: Եթէ Ֆրանսական ճարտարարուեստի տէրերը ընդգրկեն Ամերիկեան բանուոր կազմակերպումը՝ առանց նախապատրաստութեան: Ամբողջ Աշխատանքի համադաշնակցութեան համագումարին աշխատանքները՝ առաջնորդուած էին այս հունով: Ի՞նչ դիրք պէտք է բռնել այս խնդրին հանդէպ: Ի՞նչ է ճարտարարուեստի բանուոր կազմակերպում Rationalisation) բառը: Պէ՞տք է զայն կիրարկել Ֆրանսական տնտեսութեան մէջ: Ի՞նչ չափով: Եւ եթէ կիրարկուի՝ ի՞նչ հետեւանքներ կրնայ ունենալ: Ի՞նչպէս բանուորութիւնը կարելի է պաշտպանել հաւանական վտանգներու դէմ: Համայնավարները վայրագ յամառութեամբ մը կը պնդեն որ այդ կիրարկումը հետը պիտի բերէ — գործազրկութիւն, թշուառութիւն, քաղց ու հիւանդութիւններ, տնտեսական վերիվայրումներ ու հաւասարակշռութեան խախտում...

Մեր մամուլը լրջօրէն չի հետաքրքրուիր նման խնդիրներով: Շատեր յայտնապէս կը քաշուին՝ ընթերցողներու մեծ մասին մտքի անորակելի ծուլութիւնն ու հեղգ, հիւանդ նկարագիրը: Ընթերցողները ճիգէն ուրախ չեն. թերթը կ'ուզեն կարդալ հաճոյքի համար: Հայկական յօդուածը, իմա՛ վիճաբանական, աւելի յարգի է քան որեւէ լուրջ խնդրի նուիրուած տեսութիւն:

Երեւի այդ հոգեբանութեան տեղի տալով, «Յառաջ»ի խմբագիրը կ'ըսէ — C. G. T.ի համագումարին աշխատանքներուն մասին յօդուած մը բեր...— Մէ՛կ հատ... կ'ըսեմ ծածուկ հեգնութեամբ: — Մէկ հատ... կը պնդէ: Լա՛ւ. թող ըլլայ մէկ հատ:

Իսկ այս բոլորէն յետոյ՝ ի՞նչ է ճարտարարուեստի բանուոր կազմակերպումը եւ ի՞նչ դիրք բռնած է համագումարը այդ երեւոյթին հանդէպ: Երեւոյթը՝ սահմանել դժուար է: Ահաւասիկ սովորական տարազը — Ճարտարարուեստի բանուոր կազմակերպումը կը ձգտի իրականացնել արտադրութեան առաւելագոյն չափը, նուազագոյն ծախքով եւ ամենակարճ ժամանակի ընթացքին: կամ քիչ ծախքով, կարճ ժամանակի մէջ, շատ արտադրել: Այս տարազը կը կարօտի երկար բացատրութեան: Կը բաւէ ըսել որ համագումարը իր բանաձեւով կ'ըսէ թէ ինք ո՛չ թէր, ո՛չ ալ դէմ կեցած բռնելու հարկը չի տեսներ: Այս որոշումը շատ ծանրակշիռ է իր հետեւանքներով ու չափազանց լուրջ: Ան ընդհանուր ձեւով կը նշանակէ որ համագումարը պատրաստ է գործակցելու դրամատիրութեան հետ որոշելու համար աշխատանքի նոր եղանակները: Ո՞ւր կը մնան դասակարգային պայքարն ու ընկերային յեղափոխութիւնը:

Ահա՛ հարց մը որուն նոյնպէս կ'արժէ պատասխանել:

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԾԾԿԱԼՆԵՐԸ ԿԸ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՈՒԻՆ

Նորէն այրերն են որ կը մտածեն գոհացում տալ կիներու գեղարուեստական պէտքերուն: Ամերիկացի մը գիւտ մը ըրած է, կատարելագործելով այն նուրբ ու գեղարուեստական գործիքը, զոր կիները կը կոչեն ծծկալ:

Շնորհիւ այս գործիքին, հասարակ ծծկալներու պատճառած նեղութիւնները կը վերնան եւ ստինքներու զարգացումը չարգիլուիր:

ԿԱՌՔԵՐՈՒ ՀՐԴԵՀԻՆ ԴԷՄ

Յայտնի է թէ ինքնաշարժերու եւ օդանաւերու շատ արկածներ վտանգի չպիտի ենթարկէին ճամբորդներու կեանքը եթէ առաջքը առնուէր հրդեհին որ յաճախ կը հետեւի արկածին:

Ֆրանսացի ճարտարագէտի մը հնարած մէկ գիւտով, կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ առաջքն առնել ինքնաշարժներու եւ օդանաւերու հրդեհներուն:

Առաջին փորձերը անցած են շատ յաջող:

ԶԱՐՀՈՒՐԵԼԻ ՑԱՆՑ ՄԸ ՈՐ ԿԸ ԿԱՌԱՎԱՐԷ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՄԱՍԸ

Ծանօթներիս խնդրանքին գոհացում տալու համար, պիտի աշխատեմ հանգամանօրէն պարզել այն բոլոր դրական եւ բացասական երեւոյթները, զորս վերջին հինգ տարուայ ընթացքում, կարողացել եմ տեսնել այն երկրում, որ Խորհրդային Միութիւն է կոչւում:

Շատերը զարմանալով հարցնում են թէ ինչպէ՞ս այդքան փոքրաթիւ կոմունիստներ կարող են կառավարել Ռուսաստանի նման բազմազան ցեղերով լեցուն ծովածաւալ երկիր մը: Տրամաբանօրէն շատ ճիշդ է հարցումը. որովհետեւ հեռուից հեռու միայն լսել եւ կամ կարդացել են այն սիստեմի մասին, որ որդեգրել է բոլշեւիզմը, այլապէս երբեք չէին զարմանար. եթէ իրանք էլ ապրած լինէին այդ երկրում, ծանօթ լինէին ժողովրդի հոգեբանութեան եւ իրանց կաշիի վրայ զգացած լինէին Չէկայի անասելի սարսափները:

Ինչքան թաթեւ կերպով գրեցինք «չէկա» բառը, կարծես սովորական մէկ հիմնարկութեան մասին խօսելիս լինէինք: Իսկ յիրաւի, Եւրոպա ապրողի մը համար ի՜նչ մտավախ այլեւս, պիտի մտածեն շատերը: Բայց խորապէս համոզուած եմ, ոչ միայն ես, այլեւ բոլոր նրանք, որոնք դժբախտութիւն են ունեցել ապրելու բոլշեւիզմի սարսափների տակ, թէկուզ Ամերիկա գնալու առիթն ունենան, մի որոշ ժամանակ առանց ցնցումի եւ սարսափի չպիտի կարողանան արտասանել այն երեք գիրը կ. պ. ու. (Կէփէու):

Աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը դրուած այդ հողամասի կառավարիչն ու միակ իշխանաւորը Չէկան կամ կէպէուն է: Նա գերիվեր է մնացած բոլոր իշխանութիւններից: Ամենակարող է եւ ամենազօր, իր ցանցերը տարածել է հեռաւոր ու խուլ անկիւններն անգամ, հսկում է արթուն ու հաւատարիմ շան նման, կարգադրում է ըստ իր հայեցողութեան, դատում՝ ինքնուրոյն ձեւով եւ բոլշեւիկներին յատուկ տրամաբանութեամբ:

Մի քիչ պարզաբանենք:

Ըստ Չէկայի քննիչի, գողը, աւազակը կամ մարդասպանը ուղղուելու ընդունակ քաղաքացիներ են, որոնց արարքները այս կամ այն պատճառի հետեւանք են: Այդ գողն ու մարդասպանը, իրանց ժառանգ են մնացել հին կարգերից, այսինքն, ցարական, մենշեւիկեան կամ դաշնակցական կառավարութիւններն են պատճառը, որ սրանց նման «խեղճ ու անմեղ» քաղաքացիներ, ստիպուած են եղել ուղիղ ճանապարհից շեղուել, որով այդպիսիներին կարելի է ներել, իսկ ծայրայեղ դէպքում կարճ ժամանակով միայն ուղղիչ տանը (բանտ) պահել: Բայց վա՜յ այն չէզոք մտաւորականին, պաշտօնեային կամ առեւտրականին, որ դժբախտութիւնը ունեցաւ իյնալու կէպէու. այստեղ խնդիրը բոլորովին տարբերւում եւ տրամաբանութեան ձեւը փոխւում է: Տեսնենք ի՞նչ են ասում այսպիսիների համար մեր կարմիր ընկերները:

Ինտելիգէնտ — (Մտաւորական).— Հակայեղափոխական, սնած եւ ուսած հին կարգերի ազդեցութեան տակ, անհարազատ ու խորթ տարր է:

Պաշտօնեան.— Վտանգաւոր տարր է, դիտաւորեալ կերպով ներս է սողոսկում հիմնարկութեան մէջ, սապօտաժի ենթարկելու համար: Բիւրոկրատական գիծ ունի:

Առեւտրականը.— Չարաշահ, կեղեքող եւ զեղծարար, խարդախ իր բոլոր գործառնութեանց մէջ, կաշառատու, պատճառ այս կամ այն ապրանքի սակաւութեան: (Եթէ օրինակի համար, հրապարակում մանիֆակտուր չկայ, անմիջապէս սկսում են գոռալ ու աղմուկ բարձրացնել, թէ առեւտրականները չարաշահութեան նպատակով հաւաքել եւ թագցրել են եւ մի երկու օր յետոյ իրանց սաստները օրինականացնելու համար բանտարկում են 20-30 առեւտրական): Այսպիսի մարդկանց ուղղել անհնար է, որովհետեւ այդ գաղափարները մտել են նրանց ուղն ու ծուծի մէջ եւ ուրեմն պատիժի ձեւն ու չափը մնում է Չէկայի քննիչից կախուած:

Երբ ասում եմ Չէկան ամենակարող է եւ ամենազօր, գուցէ ընթերցողներից շատերը ենթադրեն, որ ուրեմն այդ հիմնարկութեան մէջ աշխատողներն էլ առանձնաշնորհեալ դիրք ունին:

Անկողմնակալ լինելու համար, պիտի ասել որ ոչ նրանք էլ շատ շատերի նման, նոյն ահուդողի մէջ են, գիշերները վախով են անկողին մտնում եւ ամէն րոպէ բանտուելու մտավախութիւնն ունին, եթէ սակայն իրանց պաշտօնի մէջ զեղծում կամ թերացում ունեցել են: Զեղծում կամ թերացում չի նկատւում անմեղ քաղաքացիի մը աքսորը, առեւտրականի մը ինչքերի գրաւումը, զանազան պատրուակներով ... կամ ոչ կուսակցականի մը հինգ տարուան բանտարկութիւնը: Ո՛չ, սրանք այնքան մանր երեւոյթներ են, որոնց մասին խօսիլն իսկ աւելորդ են համարում: Բայց վա՜յ այն կուսակցականին կամ չէկիստին, որ մաթեմատիքական ճշտութեամբ չկարողացաւ կատարել այն գաղտնի հրահանգը, որ գալիս է վերեւից, որ կապ ունի իրանց կուսակցական երկպառակութեանց խնդրի եւ քաղաքական հարցերի հետ: Ահա այսպիսի պարագաներում լսում ամենաուժեղ հարուածը գալիս է ջախջախելու այն կուսակցականը, որ յանդգնութիւն է ունեցել իր սեփական կարծիքը յայտնելու եւ կամ իր մտայնութիւնն ունեցող խմբակի տեսակէտը պաշտպանելու: Աքսորը անխուսափելի է այսպիսիների համար, թէկուզ ամենապատասխանատու պաշտօն ունենան եւ կամ սիրուած ընկերներից լինեն: Եւ մենք շատ անգամ ականատես եղել ենք այսպիսի աքսորների շարանի եւ տեսել ու լսել այդ առթիւ պատահած անախորժութիւններ:

Չէկան ո՛չ միայն զարհուրելի է իր անունով, այլեւ սարսափելի իր կազմութեան իւրայատուկ ձեւով, իր երեւելի եւ անտեսանելի պաշտօնէութեան արտակարգ քանակով, հոգ չէ թէ նրանք լինին մարդկութեան տականքներ, վիժուածքներ եւ կամ մօտիկ անցեալի քրէական յանցաւորներ: Աւելորդ է անգամ այսպիսի անծանօթներ տալ, որովհետեւ ուրիշ ձեւի խառնուածք կամ խմոր ունեցող մէկը երբե՛ք չի զիջանի նման հաստատութեան մէջ պաշտօնավարել, լինի կուսակցական կամ ո՛չ: Մի քանի օրինակներ գիտեմ, որ երբ բարեխիղճ կոմունիստի հրաւիրել են ծառայու-թեան կէպէուում, նա զանա[...] պատճառներով հրաժարւել է [...] եւ շատ լաւ գիտէ, որ Չէկա[...] պաշտօնավարողի մը ինչպէս [...] բութիւններ ու [...] նեք է սպասում: Բայց չէ, [...] մարդ չի կարող իր խնդիր[...] գրպանը պարպտեցնելու հա[...]

Ահա այս է պատճառը [...] խորհրդային երկրում, [...] քաղաք կամ գիւղ, հիմն[...] թիւն թէ տուն, ներկայ[...] դպրոց, չորս մարդ, չորս [...] կամ բարեկամ, իրար հետ [...] սելիս չափ ու կշիռ են [...] իրանց իւրաքանչիւր բառի [...] գուցէ մի սխալ բառ կամ [...] դասութիւն խօսեն, որ քաղաք[...] կանութիւն շօշափէ: Չէ՞ որ [...] ընկեր կամ բարեկամ կոչւող [...] րից մէկն ու միւսը Չէկայի [...] անտեսանելի անգամներից կարող [...] լինել որոնք սասանակ հա[...] րով այս ու այն կողմ [...] ռում են, մի բառ, մի խօս[...] նպատակ լսելու եւ գործ [...] թելու, ե՞րբ Չէկային այդ [...] րեւոյթ սրիկաները ոչ մի[...] տեսնում, այլ եւ իրանց [...] նիքի մէջն իսկ լրտեսներ [...] տօն ունեն եւ դրա համար [...] վարձատրում են:

Տնտեսական, վերաշին[...] ուսումնական եւ առեւտ[...] խնդիրների մասին կը խօսեմ [...] ուրիշ անգամ:

ԽԱՉԻԿ[...]

ՁԷ՞Ն ԳԻՏԷՐ ԱՐԴԵՕ[...]

Էջմիածնի «Գերագոյն [...] գեւոր Խորհուրդը» յանձն[...] տասահմանի բոլոր [...] բուն ուղարկեց Չէկայի [...] սութիւններով պարտադրուած [...] բերական մը, որուն [...] հրատարակեց «Յառաջ»ը [...] խմբագրականներով ալ [...] ման ենթարկեց:

Պաշտօնաթերթը [...] փոխեցումութիւն ունեցած [...] քսելու խորհրդային Հայաստան[...] նի վարիչներու հացին եւ [...] էր, որ Էջմիածինը «լայն[...] «բարեացակամ» «վերաբեր[...] ունի դէպի Հայաստանի [...] իշխանութիւնը» եւ վերջին[...] «իրողապէս ընդունած է [...] ն նուիրապետական գոյ[...] եւ ազատութիւն տուած է [...] ւոր բարձրագոյն իշխանութ[...] պաշտ իր ներքին կազմակերպ[...] թիւնը»:

Թեմակալ պաշտօնաթերթը կ'աւելցնէ թէ խորհրդ. Հայաստա[...] նի մէջ «օրէնքով անբռնաբար[...] հռչակուած է խղճի ազատութիւ[...] նը»: Չքաւոր ուղեղ մը [...] կրնար յղանալ այս [...] տողերը:

Ինչպէս Հայաստանի «խղճի ազատութիւն» [...] րոն ամեն կալուածներ, գուշ[...] ւասա՞ք ձեր բաններուն, [...] րանց կարմրելու կը [...] կէք ալ

Երեւանի լրտեսական [...] րինթոսին մէջ մարդկայ[...] ձը աղա՛ւ է, եւ եթէ [...] հոգա ինչո՞ւ ամենանա[...] մըն ալ հոն չէք ապրեր [...] րեւելի մէջ վայելի[...] խղճի ազատութիւնը: [...] գիտեր որ Երեւանի մէջ [...] ազատ զգալու համար [...] բանտի եւ աքսորի [...] պարտուին, չէք գիտեր [...] մարդիկ ո՛չ միայն [...] այլ եւ կրօնական խղճի [...] թենէն զրկուած են եւ [...] սպառնալիքին տակ [...] գիտեր որ Էջմիածինը [...] սական շրջանի մը [...] մէջ կը գտնուի այսօր, [...] նոս 16ի շրջաբերականը [...] ստիպման տակ գրուած է

Այս բոլորը եւ դեռ աւելին գրէք դուք, բայց իբրեւ ...որութիւններ կը ծածկէք երկու նը-րագով — նախ դաշնակցական-ներուն հակառակ շարժած ըլլա-լուն եւ երկրորդ բոլշեւիկներուն համակրելու համար։

...էջ մը խիղճ ունեցէք եւ ...ղեկավարեցէք վերջապէս, թէ ...ութիւնը զարնուած է խեղճուկ ...ներ մը, ուր խումբ մը միա-...բաներ տնտեսական ծանր պայ-...մաններու ենթակայ քարշ կու ...բերեն իրենց գոյութիւնը, զրկուած ...ն իրենց մարդկային խղճի տարրա-կան ազատութենէն։

Ռամկավարները իբրեւ աջա-կողման եւ թունդ պահպանողա-կան, ինչպէս կը հանդուրժեն, որ ... եկեղեցին, հայ երկրի մէջ ... հալածանութեան ձեռքով այս-... խոշտանգուի, մինչ անդին ... կը հանէին ամէն տա-... երբ Թուրքիոյ մէջ ... մը եկեղեցիներ ժողովրդա-... ժողովներու վայր դարձան ... տարի յետոյ ժամերը Հա-...ստանի մէջ քանդուեցան, ... վերածուեցան, կոմսո-...ներու եւ պատկոմներու շնա-... փարք ու բուրքի հաւաքա-... գարձան, ինչո՞ւ կը լռեն ...։

ԿՈՐԻՒՆ

ԼՈՒՐԵՐ ԹԱՒՐԻԶԷՆ

ԹԱՒՐԻԶ 10 սեպտ (Սեփ. թղթ.) — Հնչակեան վաղեմի գործիչ Պ. Ռուբէն Խանազատը նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարէ, որպէսզի Ամերիկայի «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, երկու տարի շարունակ տպուած իր «Հայ յեղափոխականի յուշերից» յօդուածները ամփոփելով առանձին հատորով մը լոյս ընծայէ։ Պ. Խանազատը լոյս ... Թաւրիզի իր բարեկամները դրամական օգնութիւն պիտի ... իրեն։

** Ատրպատականի Մակու քաղաքացի ոսկերիչ Գէորգ Զարգարեանը, ամիսներ շարունակ աշխատելով յաջողութեամբ կրցած էր արծաթեայ նուրբ թելերով ... շինել գեղեցիկ պատուանդան մը, զարդարուած արծաթեայ պուտերով եւ ծաղիկներով, որոնց մէջ տեղաւորուած էր Շահնշահի փոքրիկ նկարը։

Ոսկերիչ Գէորգը իր ձեռաշէն ... պատուանդանը տարաւ Թեհրան ... պալատական նախարարին (Թէյ-մուրթաշ) ներկայանալով, յանձ-նեց անոր, խնդրելով իր կողմէ ... "Ոսկի(?)ին վեհափառութեան ... Շահնշահին իբր հայ ոս-կերիչ արհեստաւորի մը ձեռքի աշխատանք եւ նուէր։ Նախարարը այդ համեստ նուէրը մատուցած էր Շահնշահին, որ շատ գոհ մնացեր էր եւ իբր քաջալերանք հայ արհեստաւորին հրամայած էր, որ դրամական համեստ նուէրով մը գնահատուի այդ աշխատանքը։

Այս Գէորգը իր պարզ եւ անպաճոյճ լեզուով գրած է բազմաթիւ ազգային եւ հայրենասիրական ոտանաւորներ, որոնք 1926ին լոյս տեսան «Գաղափարի Պարծանք» անուն գրքոյկի մը մէջ։ Իբր գրական գործեր, այդ ոտանաւորները հարկաւ անարժէք են, բայց իբր ժողովրդական-աշուղական երգեր կրնան կարդացուիլ։

Մ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խորհրդային թերթի մը յօդուածագիրը, կարգ մը անխուսափելի խորհրդածութիւններէ յետոյ, միջոցներ կ'առաջարկէ երիտասարդութեան մէջ դիւրացնելու համար հակակրօնական քարոզչութիւնը։ Անհրաժեշտ գտնելէ յետոյ առաջին եւ երկրորդ աստիճանի դպրոցներուն մէջ, հակակրօնական քարոզչութեան յատուկ ծրագրի մը մշակումը պատանիներու համար, հարց կուտայ թէ ի՛նչ խնդիրներով պիտի զբաղին երիտասարդութեան մէջ աշխատող հակակրօն քարոզիչները։ Ու կը պատասխանէ.

— «Ամենէն առաջ պէտք է բացատրել կրօնի դասակարգային էութիւնը եւ քրիստոնէական կրօնի դասակարգային, շահագործական դերը։ Երիտասարդութեան պէտք է հասկցնել որ կրօնը ստեղծեր են այն մարդիկ, որոնք կը հաւատան գերբնական ուժերու գոյութեան եւ կ'երկրպագեն այդ ուժերուն։ Յետոյ պէտք է ծանօթացնել թէ ինչ տեսակ կրօններ կան։ Այստեղ ի հարկէ անհրաժեշտ է համառօտ տեղեկութիւններ տալ այդ կրօններուն մասին եւ պատանիներուն բացատրել թէ անոնք միշտ ծառայեր են եւ ներկայիս ալ կը շարունակեն ծառայել, իբրեւ աշխատաւորութիւնը ճնշելու եւ շահագործելու ուժեղ զէնք մը։

Քրիստոնէական կրօնի մասին խօսուած պահուն, հարկաւոր է աւելի հիմնովին եւ մանրամասն կանգ առնել Քրիստոսի ծննդեան, յարութեան, խաչելութեան, համբարձման, կլօնի եւ եկեղեցիի հետ կապուած տօներու վրայ, ապացուցանելով որ այդ բոլոր տօները իրենց սնապաշտութիւններով կը ծառայեն եկեղեցիի եւ կղերի օգտին։

Կրօնին անմիջապէս պէտք է հակադրել գիտութիւնը։ Երիտասարդ անաստուածներուն պէտք է բացատրել, որ գիտութիւնը կ'ըսէ թէ, աշխարհի մէջ գերբնական ոչինչ կայ։ Գիտութիւնը բնութեան մէջ տեղի ունեցող բոլոր երեւոյթները եւ գոյութիւն ունեցող ուժերը կը քննէ, կը ծանօթանայ անոնց զարգացման, փորձերու եւ այլ միջոցներով։ կը գտնէ անոնց պատճառները եւ կուտայ իր բացատրութիւնները։

Այստեղ պէտք է թուցնել գիծերով ծանօթացնել բնագիտութեան գլխաւոր ճիւղերը, որոնք կապ ունին հակակրօնութեան հետ. օրինակ. երկրաբանութիւն, հնագիտութիւն, բնագիտութիւն եւ տարրաբանութիւն, կենդանաբանութիւն, բուսաբանութիւն, կենսաբանութիւն, տիեզերագիտութիւն եւն.։

Անհրաժեշտ է նաեւ բացատրել երիտասարդութեան, թէ ինչ բան է «սուրբ գիրք»ը։ Այստեղ պէտք է բացատրել, որ զանազան ժողովուրդներ ունին «սրբազան գիրքեր», որոնց մասին անոնք կը հաւատան թէ աստուածային բերնով թելադրուած են, Աստուծոյ պատգամներ են։ Կարելի է յիշել այդպիսի քանի մը ժողովուրդներ եւ անոնց «սրբազան գիրքերը»— Հնդիկներ, Հրեաներ եւայլն։

Քրիստոնէական վարդապետութիւնն ալ ունի իր «սուրբ գիրքերը» — աստուածաշունչը, հին եւ նոր կտակարանը։ Պէտք է բացատրել, թէ ինչ ձեւով են կազմուեր հին եւ նոր կտակարանները, «սուրբ գրքի» ծագման պատմութիւնը եւ թէ որքան հարազատ է աւետարանը իր հեղինակներու եւ Քրիստոսի անձնաւորութիւններուն հետ։

Այնուհետեւ աւելի հիմնովին պէտք է կանգ առնել աշխարհի ստեղծագործութեան խնդիրներուն վրայ։ Ժողովրդական աւանդութիւններուն եւ «սուրբ գրքի» մեկնաբանութիւններուն անպայման պէտք է հակադրել գիտական բացատրութիւններ հետեւեալ զրոյցներով. 1) արեգակնային համակարգութիւնը, 2) երկրի ծագումը, 3) երկրի պատմութիւնը, 4) կեանքի ծագումը մեր երկրին վրայ, 5) կենդանական աշխարհ, 6) տեսակներու ծագումը (Տարուինի տեսութիւնը), 7) մարդու ծագումը։

Այնուհետեւ պէտք է բացատրել, թէ ինչպէս կը ստեղծէ «սուրբ գիրքը» Ջրհեղեղի աւանդութեան, կանգ առնելով միաժամանակ ուրիշ հին կրօններու մէջ այդ աւանդութիւններուն վրայ։

Անկէ ալ պէտք է անցնիլ Քրիստոսի ծննդեան, հրաշագործութիւններուն, ծաղկազարդին, չարչարանքներուն ու մահուան, յարութեան եւ համբարձման։ Այդ բոլոր խնդիրներուն անպայմանօրէն անհրաժեշտ է տալ ճշգրիտ գիտական բացատրութիւն, օգտուելով համապատասխան հակակրօնական գրականութենէն։

Վերջը անհրաժեշտ է կանգ առնել քանի մը խնդիրներու վրայ, որոնք շատ սերտօրէն կապուած են քրիստոնէական կրօնին ու եկեղեցիին հետ. օրինակ, սուրբերու, մասունքներու, հաղորդութեան, մատաղի և խաչի վրայ։ Նոյնպէս պէտք է կանգ առնել մարգարէներու (Մովսէս, Եղիա, Դանիէլ) վրայ, թէ ինչ դեր խաղացեր են անոնք Հրէաստանի մէջ։ Անհրաժեշտ է մեկնաբանել Քրիստոսի քարոզները երկնային թագաւորութեան, հանդերձեալ կեանքի, արքայութեան եւ դժոխքի մասին։

Վերոյիշեալ զրոյցները յաջող անցընելու համար, ի հարկին անհրաժեշտ է, որ հակակրօնական պրոպականդիստը իր ձեռքին տակ ունենայ համապատասխան հակակրօնական գրականութիւն, առանց որու, նա, պրոպագանդը, մանաւանդ երիտասարդութեան մէջ ոչ մէկ յաջողութիւն չունենար։ Մեզ մօտ հակակրօնական գրականութիւնը կը սկսի երեւալ ու զարգանալ հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն յետոյ։ Ներկայիս մենք հայերէն լեզուով հակակրօնական գրականութիւն ունինք, թէպէտ շատ աղքատիկ։

Հայերէն թարգմանուած են քանի մը գիրքեր, ինչպէս օրինակ, դասագիրք հակակրօնական բանուորական խմբակներու համար, քանի մը հատ ալ փոքրիկ գրքոյկներ կրօնական տօներու —Քրիստոսի Ծնունդի, զատկական տօներու մասին եւ ուրիշ ոչինչ։ Հայերէն թարգմանուած է նաեւ «Աստուածաշունչ հաւատացեալներու եւ ոչ հաւատացեալներու համար», «Լէնինի կրօնի մասին» եւ քանի մը ուրիշ գիրքեր։ Ատիկա ի հարկէ շատ քիչ է հակակրօնական պրոպականդայի գրականութեամբ ապահովելու համար։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն

ԲԱՂՁԱՆՔԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք ազգայնական գրագէտ եւ երեսփոխան Նազըմ Գատրի պէյ, «Միլլիյէթ»ի մէջ շեշտելով հանդերձ թէ Թուրք ազգը 17 տարիէ ի վեր այսքան լաւ շրջան տեսած չէր, դիտել կուտայ.

«Ժողովուրդի մը համար մեծ բարեբախտութիւն է այս տեսակ բարձր արժէքով յեղափոխական խումբ մը ունենալ։ Բայց Թուրք ազգը պէտք եղածին պէս կ'օգտուի՞ այսօրուան սաիթէն։ Բնական բոլոր ուժերու նման, մարդկային «էներժի»ն ալ պարապ տեղը կ'իյնայ Անատոլուի ընդարձակ եւ ամայի դաշտերուն մէջ։

Յեղափոխութեան մեծ հոսանքը տակաւին ո եւ է նոր շարժում յառաջ չէ բերած ժողովրդային կեանքին մէջ։ Մարդկային հսկայ գետը անձայն անձուն կը սահի իր նեղ ու չխնամուած հունին մէջ։ Սարսափով կը տեսնենք որ միջնադարեան ձեւերը պահուած են առեւտուրի, արհեստներու եւ երկրագործութեան մէջ։ Երբ աչքերս կը փակեմ, կը տեսնեմ սարդի ոստայնով ծածկուած խանութներ՝ գիւղերու նեղ շուկային մէջ. այդ խանութներուն դիզուած ապրանքները եւ այս ապրանքներուն ետին կը տեսնեմ մրափող կլոր մօրուքներ, ճիշդ 15 տարի առաջուան իրենց վիճակով։ Շատրուանին ջուրերը տատանօրէն կը վազեն ձայնով մը, որ այս լռութեան մէջ կը ցուցնէ թէ ժամանակը պարապ կ'անցնի։ Քանի մը տղաք մզկիթի բակին մէջ «պիրտիր պիր» խաղը կը խաղան, փոշիներով թաթաւուն։ Յանկարծ մինարէէն կը հանի «մուէզզին»ի մը ձայնը։ Արձաբանի կկլակներուն աղմուկը կը դադրի, եւ շուկայէն 5-15 հոգի կ'ուղղուին դէպի գարշահոտ ճէմիշներ, որոնց շինուելէն ի վեր թայլ մը ջուրի երեսը տեսած չեն։

Գիւղացին տակաւին կ'ապրի մեր գիտցած խլուրդի բոյներուն մէջ, եւ քուրջերով ծածկուած հիւանդ գոմէշներ, իրենց ճապաղ աչուըներով կուլան լճերու եզերքը եւ կամ ջերմի բոյն ճահիճներու մէջ մէջտեղ։

Ահագին երկրի մը ամբողջ կեանքը սահմանափակուած է քանի մը քաղաքի մէջ։ Ուշադիր աչք մը, այս քաղաքներուն մէջ ուրիշ բան չի տեսներ, եթէ ոչ աննպատակ գեգերումը կարճ մազերով քանի մը կիներու՝ եւ կարտափառով այրերու բազմութեան մը մէջ»։

ԿԱՂԻՆԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կաղինի հրապարակը այս օրերուն փափուկ կացութեան մը մէջ կը գտնուի, բերքը քիչ ըլլալուն հետեւանքով։ Կաղինին գինը 106 ղրշ. է ներկայիս։

Բերքի նուազութենէն ամէնէն աւելի ազդուած են Կիրասոնի եւ Տրապիզոնի հաստատութիւնները, որոնք բերքը չհասած գնումի գործողութիւն կատարած են։ Այս վաճառականներէն իւրաքանչիւրը 3-5 վակոն կաղին յանձնելու պարտաւոր են։ Ապրանք չկայ շուկային, եւ վաճառականները նեղ դրութեան մատնուած են։

Կիրասոնի եւ Տրապիզոնի Առեւտրական Սենեակները, այս կացութեան դարման մը գտնելու մասին խորհրդակցութիւններ կատարած եւ որոշած են կաղինի նախորդ յանձնառութիւնները չեղեալ նկատել։ Այս որոշումը որքան Կիրասոնի նոյնքան ալ Մարսիլիայի եւ Համպուրկի մէջ մեծ կարեւորութեամբ նկատի առնուած է։ Համպուրկի Առեւտրական Սենեակը համաձայն չէ եղած այս որոշման, որովհետեւ այնտեղի վաճառականները կանխավճարներ ըրած են կաղինի համար։

Խնդիրը գոցած է Տնտեսական գործավարութիւնը, որ Պոլսոյ Առեւտրական Սենեակին հարցուցած է թէ բերքը չհասած, կատարուած վաճառումները չեղեալ նկատելու սովորութիւն կա՞յ թէ ոչ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԻ ՃՇԴՈՒՄ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ. — «Յառաջ»ի յուլիս 26ի համարում Յ. Սարգսեանի Նոր Ջուղայից գրած թղթակցութեան մէջ սպրդել է մի սխալ։

Թղթակիցը գրում է «Քոչեր թաղի Ս. Ներսէս եկեղեցիի արծաթեղէնները քահանան գողանալով կը փախցնէ։ Բարեբախտաբար շրջապատը կռահելով լուր կուտայ կառավարութեան, որ գողը բռնելով արծաթեղէնները ետ կ'առնէ»։

Իրականութիւնը հետեւեալն է. Նոյն եկեղեցու երեցփոխ կարապետ Արզումն առանց եկեղեցական վարչութեան, քահանայի եւ ծխականների գիտութեան եկեղեցու խորանից վերցնում է մի քանի կտոր եկեղեցական հին զգեստներ ու սպասներ եւ յանձնում է Փէրիայի շրջանի քահանաներից մէկին գիւղ տանելու։ Ծխատէր քահանայի, Տէր Ներսէսի նախաձեռնութեամբ ծխական ժողով է հրաւիրւում, ժողովը քննութեան առնելով խնդիրը, բողոքում է կրօնական խորհրդին, Առաջնորդին։ Երկար ձգձգումներից յետոյ վերջապէս կարողանում են յետ առնել։ Իսկ Կ. Արզումն հեռացնում են իր պաշտօնից, նկատի ունենալով այդ եւ մի քանի այլ կասկածելի արարքները։

Ծխական

Կարդացէք և Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱՔՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

Եւ դաւադրութեան նախօ-...րին համեմատ՝ Ենի Չէրին-...ե խումբեր փութացեր էին Պայ-...րաքտարի վարչութեան միւս ...ուններուն բնակարանները, ...ցանելու համար դաշնակիցներն ...անց համախոհները, որոնց մէ... քանին միայն ծպտումներու ... մազապուր ազատեր եւ ... մասը իրենց թշնամ-... ձեռքը իյնալով կենսագրաւ... էին արդէն։

Ու Պայրաքտարը ամէն օ-...րէնդակութենէ զրկելու միջոցն ...տածուեր էր շատ վարպետօր-...էն. Փողոցին մէջ որեւէ կաս-... անհատ սպաննող Ենի-...Չէրիները գաղտաբարներ ղրկեր ... քաղցրանոցները ինչպէս նաեւ ... այն խանը, ուր բազմա-թիւ էին նոր կազմակերպութեան զինուորները, ծանուցանելու համար թէ միայն Պայրաքտարի դէմ սարքուած էր խլրտումը եւ թէ Ենի-Չէրիները "Հաճի-Պէքթաշի,, աղօթքով նուիրագործուած կազմակերպութեան անդամներ կը նկատէին "սէքպան,,-ները՝ որոնց համար "գլխուն վրայ տեղ ունին,, կը յայտարարէին։

Ժողովուրդէն որ եւ է մէկու փողոց ելլելն ալ արգիլուեր էր. "Պէքծի՛,ներու հրամայուեր էր իրենց աղաղակներովը չի ծանուցանել հրդեհը։

Բ. Դռնէն մինչեւ Փաթիհ եւ մինչեւ Ուն-Քաբան գըլխաւոր փողոցներու գլուխը սպասող Ենի-Չէրիներ՝ իրենց բնակարանները վերադառնալ հրամայեր էին սարճանակներու ձայնէն փողոց շտապողներուն։

— Այս հրդեհը ձեր գիտցած հրդեհներուն չի նմանիր. Նշանակիչ խօսքերը ուղղեր էին անոնց։

...Մեծ Եպարքոսին առաջին գործը եղաւ ուժգին հարուածներով թնդացնել թմբուկը՝ որով սովորութիւն էր ի վաղուց հետէ սուլթանեան բանակին մէջ՝ ի զէն հրաւիրել զինուորները։ Բ. Դրան գետնայարկը բնակող "սէքպան,,ներն ու իրենց սպաները աճապարեցին իր մօտը երթալ՝ անցնելով ներքին երկաթեայ դռներէն, զոր փակել տուեր էր Պայրաքտար։ Սակայն դրսէն, նոյնիսկ մօտակայ խանե-րէն եկողները շատ դանդաղ էին...։

Անհրաժեշտ էր աճապարել. հրդեհը կը տարածուէր վայրկեանէ վայրկեան եւ հրացանաձգութեան ձայները կը սաստկանային. Ենի Չէրիներու յարաճուն հրոսը՝ բարձրաձայն լուտանքներ կը տեղացնէր Պայրաքտարի հասցէին՝ այս կերպով հրապարակելով իր վրէժխնդիր առաջադրութիւնները

— Թող սատկի անհաւատը... դուրս թող գայ եթէ կը համարձակի։

Ռուսճուքի քաջին հայրենակից սպաներ՝ որ միշտ իր մօտէն չէին զատուեր ու փութացեր էին այդ վտանգի վայրկեանին անոր քով երթալու՝ խիզախ ծրագիր մը առաջարկեցին

— Ջէբը անհամբեր կը խաղան, ըսաւ անոնցմէ մէկը. վարը սպանդանոցի մէջ. Բումէլիի քաջերը կը սլանան անոնց վրայ սրամերկ կը սուրան դէպի այս «լէպլէպիճի»ներու ամբոխը՝ զոր կը ճեղքեն կ'անցնին սրընթաց՝ քամիի արագութեամբ։ Ընցէք մեր գլուխը եւ ինչպէս միշտ՝ յաջողութիւնը պիտի պսակէ մեր արշաւը

— Արշաւե՛լ, սուրա՛լ, հեռանա՛լ.. կը յաջողինք, տարակոյս չկայ... սակայն կը կործնի Ահմէ՛տ, թէ Ռուսճուք կը գտնուինք՝ մեր անձերուն ու մեր ինչքերուն պատասխանատուութիւնը ունենալով միայն։ Որո՞ւ պիտի յանձնենք ճակատագիրը կայսրութեան որու Մեծ-Եպարքոսն եմ ես։ Ո՞վ պիտի պաշտպանէ այս պատամը ստահակներուն դէմ՝ երիտասարդ կայսրը՝ զոր Բումէլիի բանակին արշաւանքը ի գահ բարձրացուց։ Չէ՛, Ահմէտ չէ։ Ռուսճուքի ինքնահրաման Պայրաքտարը չեմ ես հիմա. ուսերուն վրայ այս կայսրութեան ճակատագրին պատասխանատուութիւնը կրող Մեծ Եպարքոսն եմ, կապուած այս Բ. Դրան ուրկէ յաղթանակով միայն ներուած է ինծի դուրս խոյանալ, երբ պարտութեան մը հանդէպ կը գտնուիմ։

Լայնասուինները կ'աւելնային կանանոցին մէջ։

— Օգնութի՜ւն, հրդե՜հը, ձեղունը կը ճարճատի։

Ահաբեկումը, որ առաջ բերաւ այս աղաղակը, անմիջական իրականութեամբ զբաղելու պարտաւորեց Պայրաքտարը, որ սկսաւ վճռական հրամաններ արձակել։

— Դէպի քարուկիր աշտարակը. պատող, դէպի քարուկիր աշտարակը. կիները վերի յարկը, այրերը վարը։

Քարուկիր աշտարակը Բ. Դրան գանձարանն էր, դիրքովը գրեթէ անջատ միւս մասէն՝ որ փայտաշէն էր այն ատեն։

— Հոնկէ կը շարունակենք պաշտպանութիւնը, ըսաւ իր քովը գտնուող սպաներուն, անշուշտ «սէքպանի» գումարտակներ կուգան մեզի միանալու. պէտք է ժամանակ վաստկիլ։

(15) ՏԻՐԱՆ ՔԵԼԷԿԵԱՆ

վարութիւնը կը շարունակէ կրճատումները՝ վարչական բոլոր ճիւղերուն մէջ։ Ոստիկաններու և ոստիկան-զինուորներու թիւը գեղչելէ եւ Նախարարները 17էն 11ի իջեցնելէ յետոյ, կառավարութիւնը ձեռնարկած է կրճատելու պետական պաշտօնեաներու թիւը։ Ռումանիա չափէն աւելի պետական պաշտօնեայ ունի, բաղդատաբար աւելի քան իր դրացիները։ Կառավարութիւնը կը ճամբէ աւելորդները։ Կրճատած է նաեւ Նախարարութեանց ենթաշարժներուն թիւը, հինգը՝ երեքի, երեքը՝ երկուքի եւայլն։

Խնայողութեան համար, պետական Օփերան եւ Դրամատիկ Թատրոնը միեւնոյն շէնքին մէջ փոխադրուեցան։

Աւստրիոյ դահլիճը հրաժարեցաւ

Տեղի տալով շաբաթներէ ի վեր տիրող ճնշումին, Աւստրիոյ վարչապետ Շթրէրուվից ամբողջ դահլիճին հրաժարականը ներկայացուց եւ առաջարկեց նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնել Վիեննայի ոստիկանական վերատեսուչ Շոպէրի։ Գլխաւոր կուսակցութիւնները համախորհուրդ դիմում կատարեցին վերատեսուչին, որ ազգայնականներուն թեկնածուն է՝ դիկտատորութեան համար։ Շոպէր ընդունեց եւ այսօր վաղը կը լրացնէ դահլիճին կազմը, որ մեծ փոփոխութիւններ չպիտի կրէ։ Շոպէր 1921-22ին ալ վարչապետ եղած է։ Իր անունը բաւական կը համարուի կանխելու զանազան խլրտումներ, մանաւանդ որ կիրակի մեծ ցոյցեր պիտի կատարուին Վիեննայի մէջ։

Նոր դաւադրութիւն Պուլկարիոյ մէջ

Սոֆիայէն կը հեռագրեն. Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց երիտասարդ կոմունիստներու բջիջ մը, որ կը փորձէր վերակազմուիլ եւ գործունէութեան ձեռնարկել։ Կազմակերպութեան շարք մը անդամները որոշեր էին գաղտնի ժողով մը գումարել Վիտոշի ստորոտը։

Հսկողութիւն մը կազմակերպուեցաւ եւ ոստիկանները յանկարծակիի բերին խումբ մը երիտասարդներ, ճիշդ այն պահուն երբ կը վիճաբանէին վերակազմութեան մասին։

Մոսկուայի բողոքը

Մոսկուայի կառավարութիւնը գերման դեսպանատան միջոցաւ բողոքագիր մը ուղղեց Նանքինի եւ Մուքտէնի կառավարութեանց՝ չինացի զինուորներու եւ սպիտակ պահակներու խորհրդային հողին վրայ կատարած սիստեմատիկ արշաւանքներուն դէմ։

Խորհրդային կառավարութիւնը կը հաստատէ թէ այս ձեւով ստեղծուած կացութեան բոլոր պատասխանատուութիւնը եւ ապագային առաջ գալիք հետեւանքները ամբողջովին պիտի իյնան Նանքինի եւ Մուքտէնի կառավարութեանց վրայ եւ թէ խորհրդային զինուորական հրամանատարը պիտի ստիպուի այսուհետեւ անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնել՝ արգիլելու համար նման դէպքերու կրկնութիւնը։

∴ Հոնկ Քոնկէն կը հեռագրեն․— Զօր. Զանկ Սաք Քուէյ յայտարարութիւնով մը կ'ըսէ թէ երկու շաբաթ չանցած պիտի գրաւէ Քանթոնը։

Ռումբի պայթում

Շթիպէն կը հեռագրեն թէ չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 4ին ատեններ ուժգին պայթում մը տեղի ունեցաւ Օպլէշեվայի կայարանին մէջ. Շթիպ—Քոչանա գծին վրայ։

Անմիջապէս կատարուած քննութիւնով հաստատուեցաւ թէ պայթողը դժոխային մեքենայ մըն էր, սահմանուած օդը հանելու քիչ վերջ անցնելիք կառախումբ մը, եւ որ սակայն ժամանակէն առաջ պայթած էր։

Երկրորդ ռումբ մը գտնուեցաւ առաջինէն քիչ անդին։ Նիւթական կորուստները շատ աննշան են։

Խ. Միութեան ցնտեսական ծրագիրը

«Թայմզ»ի Րիկայի թղթակիցը կը հեռագրէ․— Խորհրդային Միութեան Տնտեսական Գերագոյն Խորհուրդը ժողով մը գումարեց, քննելու համար խորհրդային ձեռնարկներու մէջ անհատական դիկտատորութիւն հաստատելու խնդիրը, համաձայն համայնավար կուսակցութեան հրահանգներուն։

Որոշուեցաւ գործարաններու մէջ պատահած բոլոր յանցանքները նկատել «քրէական յանցանք» եւ խիստ պատիժներ տնօրինել։ Կ'ըսուի թէ այլապէս անկարելի պիտի ըլլայ պատերազմէն առաջուան արտադրութեան քանակը ձեռք բերել։ Գէշ արտադրութեան համար միայն տնօրէններն ու ճիւղերու պետերը չէ որ իբրեւ ոճրագործ պիտի հետապնդուին, իւրաքանչիւր բանուոր պատասխանատու պիտի ըլլայ իր արարքին համար եւ պիտի հետապնդուի համաձայն քրէական օրինագրքի։

Կառավարութիւնը գործարաններուն մէջ պիտի պահէ «անկախ քննիչներ» պատասխանատու միայն իր առջեւ, արգիլելու համար գէշ ապրանքներու արտադրութեան շարունակումը։

Սոկոլովսկի երկար տեղեկագրի մը մէջ կ'ըսէ թէ խորհրդային ճարտարագործական արտադրութեան մէջ վերջերս ցոյց տրուած յառաջդիմութիւնը պարզապէս «խաբեբայութիւն» մըն է, քանի որ գործարանները կառավարութեան պահանջներուն համնելու համար որակը զոհեցին քանակին։ Ռուսիոյ մէջ արտադրուած երկրագործական մեքենաներու 100էն 50ը անպէտ դուրս եկան. հիւսուածեղէնի գործարանները աւելցուցին արտադրուած կերպասներու ճարտայի թիւը, պակսեցնելով ապրանքին լայնքն ու ծանրութիւնը, լուցկիի գործարանները 100էն 20-25 համեմատութեամբ պակսեցուցին իւրաքանչիւր տուփի մէջ դրուած լուցկիներու քանակը. ճարտարարուեստի միւս ճիւղերն ալ նման խաղերու դիմեցին։

Կրօնական դասերը Իտալիոյ մէջ

ՀՌՈՄ, 26 սեպտ.— Նախարարական խորհուրդը վաւերացուց երկու հրամանագիրներ, մէկը միջնակարգ վարժարաններու մէջ աւանդուելիք կրօնական դասերուն, միւսը կրթական ծրագրին մասին։ Վերջերս կնքուած կոնկորդատոյին համաձայն, կրօնական դասերը պիտի ներմուծուին բոլոր միջնակարգ վարժարաններուն մէջ։ Ուսուցիչները պիտի նշանակուին ամէն տարի զանազան հիմնարկութեանց պետերուն կողմէ՝ տեղւոյն կրօնական պետին հետ խորհրդակցաբար։ Ծնողքներու պահանջումին վրայ, աշակերտները կրնան ազատ կացուցուիլ կրօնական դասերուն հետեւելէ։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Փարիզ.— 5 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Փըթի ժուռնալի սրահը 21 Rue Cadet, Մէթրօ Cadet
Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկ. եւ եւրոպական պարեր
Մուտք՝ 5 ֆրանք. Տոմսերը կը ծախուին Յառաջի խմբագրատունը

Մարսէյլ.— Հոկտ. 5 Ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ,
Կառտան, Հոկտ. 6 »
Լիոն, Հոկտ. 5 (մանրամասնութիւնները յաջորդով)
Ցեսին, Հոկտ. 6 » »
Վալանս, Հոկտ. 12 » »
Վիէն, Հոկտ. 13 » .
Փոն տ'Օպըրնա.— Հոկտ 20 » .
Գռասս, Հոկտ. 28 » .
Կրընոպլը, Հոկտ. 6 Ընկ. ԲԱԲԳԷՆ ԱՂԱԲԵԿԵԱՆ,
Ռուան, Հոկտ. 13 »
Սէն Շամոն, Հոկտ. 5 Ընկ. ԹԻՒԼԳԷՆՏՃԵԱՆ,
Սէն Թ'էթիէն, Հոկտ. 6 »

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Իսսի լէ Մուլինոյի Վռամեան, Միջոյի եւ Մուրատի խումբերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին, 164 Ave. Verdun Issy-les-Moulineaux:

Անիէռ-Գուա Քոլոմպի Ռոստոմ ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները եւ «Վիշապեան» խումբը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 164 Rue des Bourguignons, Asnières։ Օրակարգ՝ ընթացիկ շրջաբերականներու եւ դասախօսութիւն ընկերվարութեան եւ համայնավարութեան մասին.

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հաճի Մկրի սրճարանը 72 Rue Etienne Dolet։ Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Քէնտիրեանի ճաշարանը։

Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի նախորդ ժողովի շարունակութիւնը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգը սպառելէ վերջ կը դասախօսէ ընկ. Ա. Աբոեան։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները, այս Կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Քրիստափոր խումբը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 202 Rue Garibaldi նախկին Գրադարանը։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Փոն տ'Օպնայի շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները, այս կիրակի ժամը 2ին կոմիտէի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

Լիոնի Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 262 Rue Duguesclin: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Սէն Շամոնի Վարուժան խումբի ընկեր. եւ համակրական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին իր ակումբին մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

Ցէսինի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ցէսինի բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 5ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Երիտասարդաց Միութեան մտերմական և խորհրդակցական ժողովը՝ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Ֆլորիա ճաշարանը, 61 Rue M. le Prince, կը խնդրուի բոլոր անդամներէն եւ համակիրներէն ներկայ գտնուիլ։

ԱՐՑԱԽԱՐԴ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ Զ. Խ. Ռ. Միութեան Փարիզի, Անիէրի, Պիյեանքուրի, Ալֆորվիլի մասնաճիւղերու միասնաբար, այս Շաբաթ իրիկուան ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանին մէջ, կեդրոնական վարչութեան հրաւէրով: Ստիպողական օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայր. Միութիւններու ներկայացուցչական ժողովը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Bar de la Poste (Պառ տը լա Փոսթ, Քուռ Պէլզանսի եւ Րիւ տ'Էգսի անկիւն) մէջ։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն։ Կը հրաւիրուին Մարսէյլի բոլոր Հայր. Միութիւնները, անխտիր, իրենց վարչական կազմով։ Սիրով կը հրաւիրուին նաեւ գիշեր. դպրոցին շուրջ իրենց շահագրգռութիւնը ցոյց տուող բոլոր հայրենակիցները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եոզկատի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս Կիրակի ժամը 2.30ին Պար տը լա Փոսթի սրահը 2 Րիւ Քոլպէր։ Կը խնդրուի անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին։ Օրակարգ՝ եռամսեայ հաշուետուութիւն և զեկոյց վարչութեան։

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՍԳԱՀԱՆԴ... ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
Նախաձեռնութեամբ ... Գարաճիսարի Արիւծոտ ... Արծիւ Միութեան եւ ... ցութեամբ քաղաքական ... ցութիւններու, Զ. Խ. Ռ. Մ... եւ Կ. Խաչի Տիկնանց Մ... Սգահանդէսը այս Կիրա... օրէ վերջ ժամը 3ին ... Թատրոնին վերնայարկ...

1930Ի ՕՐԱՑՈՅՑ

Մօտ օրէն լոյս կը տեսնէ Սահակ-Մեսրոպ Գրադարանի պատի օրացոյցը։

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette ...
Le Gérant: H. STE...

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

ՇՔԵՂ ԵՒ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանային վարչութեան կողմէ, եւ մասնակցութեամբ Փարիզի, շրջանի, արուարձաններու եւ Ֆրանսայի գաւառներու Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու, հայ մարզական միութիւններու, ինչպէս նաեւ Դպրոցասէրի սանուհիներու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կրթ. սկաուտներուն եւ սկաուտներուն:

Նախագահութեամբ Եւրոպայի կաթող. պատուիրակ ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆԻ

Օրուան Թագուհի՝ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ 29 ՍԵՊՏ. 1929 ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2ին STADE PETIT-JEAN (PORTE DE PICPUS)

Յիսուն հոգինոց Ֆրանսական ֆանֆառի խումբ մը կը նուագէ հայկ. եւ եւրոպական եղանակներ

Գին՝ Ա. կարգ 20, Բ. կարգ 10, մուտք 5 Ֆր.։ Տոմսերը այժմէն կարելի է հայթայթել, Լիլա, Ֆլորիա, Գաթիսթ, Արամեան, Քոզմոփոլ ճաշարաններէն, Պէլվիլի Արթինեան նպարավաճառատունէն, եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր մասնաճիւղերէն։

Հաղորդակցութեան միջոցներ՝ Օթոպիւս՝ AY Կար տիւ Նորէն, AU Սէն Լազարէն, Թրամուէյ Րէփիւպլիքէն եւ Բէթէյ Porte Picpus. Մէթրօ՝ Daumesnil.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration / Խմբագ. եւ վարչութիւն — 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

28 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1071 — ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՆՈՐ ԸՆԹԱՑՔԸ

Հետզհետէ աւելի եւ աւելի անդիմադրելի կը դառնայ աշխատաւոր բազմութիւններուն ազդեցութիւնն եւ ճնշումը՝ տնտեսական կեանքի եւ միջազգային քաղաքականութեան ընթացքին վրայ։

Ինչ որ կը փորձեն եւ կը բանաձեւեն օրուան վարիչները, յանուն խաղաղութեան, ի հարկէ վստահութիւն չի ներշնչեր։ Անոնք ներկայացուցիչներն են որոշ դասակարգի մը, որ ուզած ատեն կրնայ պատերազմ սարքել, կեղծ ու պատիր նշանախօսքերու տակ, իր աւարը պահելու, կամ նոր շահաստաններ գտնելու համար։

Բայց, անոնց թեւերը բոլորովին ազատ չեն հիմա։ Գոնէ այնքան որքան Մեծ Պատերազմէն առաջ։ Աշխատանքի գինուորները, որոնք աւելի բազմաթիւ են քան աշխարհի բոլոր բանակները, ինչքան ալ մոլորին եւ պարբերաբար քշուին հոսանքէն, կրնան յանկարծ գոչել.— «Ո՛չ կամ, —«կա՛նգ առէք»։

Այս երեւոյթը որոշապէս ձեւ ու մարմին առած է արեւմուտքի մեծ երկիրներուն մէջ։ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա յստակապէս կը զգան որ բան մը փոխուած է աշխարհի մէջ։ Իտալիան ալ այդ գիտակցութեան հասած պիտի ըլլար, առանց սեւ շապիկաւորներու տիրապետութեան, որ կը մնայ միշտ ասպարատուած եւ մարտաշունչ, իսկ եւ իսկ հռոմէականն։ Իւ եթէ Մուսոլինի կը սպառնայ, բայց չի քալեր. պատճառը այն է որ հօրոնները հրաման չունին։

Ինչ կը վերաբերի Եւրոպայի միւս պետութիւններուն եւ ինքնակալութիւններուն, աւելորդ է բացատրել թէ անոնք զանազան սայլերու կապուած լծկաններ են, անկարող՝ ինքնաբերաբար գործ կատարելու։ Իսկ խորհրդային իշխանութիւնը կը մնայ միշտ կանոնէ դուրս։ Եթէ ձեռքէն գար, պիտի բռնկցնէր բովանդակ աշխարհը։ Այդ առաջադրութեամբ ալ, կը սպառնացինուի անընդհատ, շատ մը տեսակէտներով աւելի քան ո՛ր եւ է դրամատիրական երկիր։ Բայց, միեւնոյն ատեն վախնալով իր իսկ փլուզումէն, ստիպուած է ծանր նստիլ տեղը։

Անգլիոյ մէջ, խորապէս խաղաղասիրական գետին մը կը պատրաստէ Աշխատաւորական Կուսակցութիւնը։ Ամէն տեղ ալ ընկերվարականները եւ կարգ մը ձախակողմեան հոսանքներ յամրաբար եւ յամառօրէն կը ցրուեն զանազան աւանդութիւններ եւ կը փորձեն իրականութեան վերածել խաղաղութեան բաղձանքը։ Այս մասին յատուկ բանաձեւեր ալ մշակուած են համագումարներու մէջ։ Ամէն անգամ որ վառօդի հոտ մը արձակուի այս կամ այն սահմանէն, վտանգի ազդանշանր կուտան աշխարհի բոլոր ընկերվարականները։

Սակայն, ամէնէն աւելի Տարուին հայրենիքին մէջ է որ դանդաղ այլ ամուր քայլեր կ'առնեն Աշխատանքի ներկայացուցիչները։ Խորապէս բարեխղճական, անոնք յաճախ չեն վարանիր տապարը իջեցնել չարիքի արմատներուն։

Այս է պատճառը որ, մասնաւոր հետաքրքրութեամբ կը սպասուի Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան տարեկան 29րդ) համագումարին։

Երկուշաբթի օր կը բացուի այդ ժողովը։ Շատ մը բանաձեւեր կան սեղանի վրայ։ Ծրագիրներ՝ կուսակցութեան սահմանադրութիւնը փոխելու, եւ ուրիշներ՝ պատերազմի եւ խաղաղութեան մասին։

Այսպէս, Անկախ Աշխատաւորականներու խմբակցութիւնը ներկայացուցած է բանաձեւ մը, որուն համաձայն Աշխատաւորական Կուսակցութիւնը, գաւառի թէ երեսփ. ժողովին մէջ, անընկճելի, աննկուն դիրք մը պէտք է բռնէ պատերազմին եւ պատերազմի բոլոր պատրաստութեանց դէմ։

Այս առաջադրութեամբ, խմբակցութիւնը կը պահանջէ որ աշխատաւորական դահլիճը հետապնդէ կատարեալ զինաթափութեան քաղաքականութիւն մը, առանց նկատի առնելու միւս կառավարութեանց մտադրութիւնները։

Ուրիշ բանաձեւ մը կ'առաջարկէ որ «Զինաթափութեան հարցին մէջ, բրիտանական կառավարութիւնը օրինակ հանդիսանայ միւս ազգերուն, միջոցներ ձեռք առնելով բանակի եւ նաւատորմի զինուորներուն թիւը կրճատելու։ Եւ այս՝ առանց նկատի առնելու թէ ի՛նչ կը խորհին ընել միւս համաշխարհային պետութիւնները»։

Եւ երբ նկատենք որ միլիոններ կանգնած են այս կուսակցութեան կողքին (նուազագոյն 7 միլիոն), կրնանք ընդհանուր գաղափար մը կազմել շարժումին կարեւորութեան մասին։

Օրուան իշխանաւորները արդէն մասնակի ձեռնարկներ կը կատարեն, թեթեւցնելու համար ճնշումը որ կ'աճի ու կ'աճի։ Միւս կողմէ, ընկերվարութիւնը իր տեսակէտներուն արծարծման համար լաւագոյն գետին մը կը նկատէ Նաեւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը։ Քննադատելով հանդերձ այդ միջազգային կազմակերպութեան կազմը եւ ոգին, ընկերվարութիւնը չի մխտեր անոր արժէքը, ինչպէս կ'ընեն բոլշեւիկները, այլ կը ձգտի հետզհետէ ժողովրդականացնել զայն, եւ ծառայեցնել բազմութիւններու օգտին եւ խաղաղութեան դատին։

Ուրեմն, թէեւ անզգալաբար, բայց ուշագրաւ հետեւողականութեամբ կը փոփոխուի աշխարհի ընթացքը։ Մարդիկ այլ եւս չեն հաւատար հին աստուածներու եւ նշանախօսքերու, եւ եթէ փորձեն գործի վերածել հին հաւատալիքները, իրենց առջեւ կը գտնեն խափանարար ուժեր, հետզհետէ անդիմադրելի։

Մեր շահերուն տեսակէտով, լա՞ւ է աշխարհի այս նոր ընթացքը թէ գէշ։

Առանձին խնդիր է այդ։ Մենք փորձեցինք վերլուծել հետեւանք մը, փարատելու համար կարգ մը պատրանքներ։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐԸ

«Յուսաբեր» կը շեշտէ սեպտ. 17ի խմբագրականով.

—«Ստոյգ եւ կատարեալ վիճակագրութեան մը համաձայն —այնքան «ստոյգ», որքան, ընդհանրապէս, «ստոյգ» եւ «կատարեալ» կրնան ըլլալ Թրքական պայմաններու մէջ կատարուած վիճակագրութիւնները— այժմ Թուրքիոյ ներքին գաւառներուն մէջ մենք շուրջ 41.282 ազգակիցներ ունինք։ Ասոնցմէ 7710 հոգին վերջին տասը տարիներու ընթացքին փոխած են իրենց կրօնքն ու ազգութիւնը եւ դարձած Թուրքեր եւ իսլամներ։ Մնացած 33.572 հայրենակիցներէն աւելի քան 8.000ը զանազան կապերով ամբողջէն կապուած են Թուրքիոյ եւ այլեւս չեն ուզեր այդ երկրէն գաղթել։ Վերջիս հաշուով ունինք 25.000 ազգակիցներ միայն, որոնք կ'ուզեն Թուրքիայէն հեռանալ։ Այս 25.000էն 4000ը նիւթական որոշ դիւրութիւններ ունին իրենց ծախքով փախչելու, մինչդեռ միւս 21.000ը զուրկ կը մնան այս հնարաւորութենէն։ Հսկայ բազմութիւն մը, որ անտէր ու անպաշտպան դառնութեանց բաժակը կը քամէ մինչեւ մրուրը, ամէն օր իր շարքերէն առատօրէն տուրք տալով կարմիր եւ ճերմակ ջարդերուն։ Բուն հայրենիքը այս դժբախտներու ճակատագրով քնաւ չի հետաքրքրուիր։ Ռուսնեթուրք բարեկամութեան ամբողջ շրջանին ո՛չ Մոսկուան եւ ոչ ալ Երեւանը երբեք փոքր չըրին խօսքով կամ գործքով այս դժբախտներու ճակատագիրը գէթ չափով մը մեղմելու։ Տարբեր չեղաւ նաեւ գաղութահայութեան վերաբերումը։ Տարիներ պէտք եղան, որպէսզի կարելի դառնար ընդամէնը քանի մը տասնեակ որբ կեսարիայէն փոխադրել Պէյրութ...։ Կարողութիւնը չէ որ պակսեցաւ մեզի, այլ կամեցողութիւնը։

Օրինակ, ինչո՞ւ կարելի պիտի չըլլայ յատուկ մարմին մը ստեղծել զբաղելու համար բացառաբար Թուրքիա գտնուած մեր ազգակիցներու փրկութեան գործով։ Կուսակցութիւնները անկարող են այս գործով զբաղիլ. անով չեն ուզեր զբաղիլ նաեւ Ազգային իշխանութիւնները, Պատրիարքութիւնները, Բարեգործականը եւ այլ նման հաստատութիւններ։ Կը մնայ ուրեմն, որ յատկապէս այս նպատակի համար յատուկ մարմին մը ստեղծուի՝ կատարելու վերք մը դարմանելու համար։ Լաւագոյնը պիտի ըլլար, որ այս գործին ձեռնարկէին Հայրենակցական Միութիւնները։ Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը Թուրքիոյ գաւառներուն մէջ իր հայրենակիցներն ունի, որոնց ցաւերը իր սրտին ամէնէն աւելի մօտ են։ Եթէ ասոնք բոլորը միանային, մենք կ'ունենայինք հեղինակաւոր մարմին մը, ազդեցիկ՝ իր խօսքով եւ զօրաւոր՝ իր միջոցներով։ Ու միաժամանակ տոգորուն կամքով ու փափաքով՝ ազգային մեծագոյն գործ մը պատուաւորապէս գլուխ հանելու համար։ Միայն Ամերիկայի մէջ ունինք,— Կարնոյ, Գերջանի, Մուշի, Վանի, Եւդոկիայի, Մալաթիոյ, Խարբերդի, Շապին-Գարահիսարի, Սեբաստիոյ, Արաբկիրի, Տիգրանակերտի, Ուրֆայի, Այնթապի, Ատանայի եւ այլ միութիւններ, որոնցմէ ոմանք պատկառելի միջոցներու տէր են։ Այս Միութեանց միացումով կարելի պիտի ըլլար մեր ակնարկած մարմինը ստեղծել եւ մեր մատնանշած գործը կատարել»։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Անգլիոյ Պանքան կը բարձրացնէ զեղչի սակը

Անգլիոյ Պանքան առջի օրուընէ՝ սկսեալ զեղչի սակը 100ին 5ուկէսէն բարձրացուց 100ին 6ուկէսի։ Ելմտական շրջանակները կը սպասէին արդէն ատոր, Դրամատան տնօրէն Մոնթէկիւ Նորմըն այս կէտը հասկցուցած ըլլալով սեպտեմբերի սկիզբը։

Այս կարգադրութիւնը հետեւանք է Անգլիոյ Պանքային ոսկիի պահեստի նուազելուն։ Ըստ օրէնի, դրամատունը պէտք է իր նկուղներուն մէջ 150 միլիոն ստերլին արժէքով ձոյլ ոսկիի պահեստ ունենայ, մինչդեռ տարուան սկիզբէն ի վեր Ամերիկա, Ֆրանսա եւ Գերմանիա 22 միլիոն ստերլինի արժէքով ձոյլ ոսկի գնած են Անգլիոյ Պանքայէն, որ ներկայիս միայն 133.272.894 ստերլինի ոսկի ունի, այսինքն 17 միլիոն պակաս օրինական քանակէն։

Աշխատաւորական կառավարութիւնը, որուն գլխաւոր մտահոգութիւնն է անգործութեան դէմ պայքարը, հակառակ էր այս կարգադրութեան, սակայն համակերպեցաւ՝ նկատի առնելով անոր անհրաժեշտութիւնը։ Կ'ըսուի թէ այս սակը շատ քիչ ժամանակի համար պիտի գործադրուի եւ թէ յոյս կայ որ ատոր շնորհիւ ո՛չ միայն անգլիական ոսկիին գինը պիտի բարձրանայ՝ տոլարի հետ համեմատած, այլ եւ Ամերիկա արտածուած ոսկիները կրկին Անգլիոյ Պանքային սնտուկը պիտի մտնեն։

Լոնտոնի եւ Նիւ Եորքի սակարաններուն մէջ սակի այս բարձրացումը որոշ ազդեցութիւն ունեցաւ, առանց սակայն որեւէ ցնցում առաջ բերելու, քանի որ նախատեսուած էր։

Այս կարգադրութենէն պիտի տուժեն ճարտարարուեստներն ու առեւտրականները։ 1921էն ի վեր Անգլիոյ Պանքան այսքան չէր բարձրացուցած զեղչի սակը։

∴ Ուրիշ երկիրներ ալ նոյն օրինակին հետեւեցան։ Շուէտի Րիքսպանքը 100ին 4ուկէսէն 5ուկէսի, Նորվեկիոյ պետական դրամատունը 5էն 6ի, Տանիմարքայի ազգային դրամատունը՝ 5էն 5ուկէսի, Իրլանտայի Պանքան 6էն 7ի բարձրացուցին իրենց զեղչի սակերը։ Աւստրիոյ ազգային դրամատունն ալ 100ին 7ուկէսէն 8ուկէսի պիտի բարձրացնէ։

Ելմտական շրջանակներու մէջ վախ կը յայտնուի որ գործերը մեծապէս պիտի տուժեն։

Գերման դրամատուներու ձուլում

Գերմանական երկու մեծ դրամատուներ՝ «Տէօյչէ Պանք» եւ «Տիսքոնթօ Կէզէլշաֆթ» առջի օր պաշտօնապէս յայտարարեցին իրենց միացումը։ Այս նոր դրամատան ընդհանուր դրամագլուխը պիտի ըլլայ 285 միլիոն մարք։ Տէօյչէ Պանքն ունի 422.694 ընթացիկ-հաշիւ, Տիսքոնթօն՝ 166.765։ Ասոնց միացեալ գումարը կը ներկայացնէ վեց միլիառ մարք, այսինքն 36 միլիառ ֆրանք։

Այս երկու մեծ դրամատուններու միացումով, նոր հիմնարկութեան մէջ ձուլուած կ'ըլլան նաեւ ուրիշ 17 գերմանական դրամատուններ՝ գաւառի եւ արտասահմանի մէջ։

Անցեալ տարի Տէօյչէ Պանքը 225 միլիառ մարքի գործ ըրած է, Տիսքոնթօն՝ 120.600 միլիոնի։ Այս երկու դրամատունները որոնք 20.000է աւելի պաշտօնեայ եւ քանի մը հարիւր մասնաճիւղեր ունին, այսուհետեւ մեծապէս պիտի գեղչեն իրենց վարչական ծախքերը։ Վարիչ խորհուրդը պիտի բաղկանայ 109 հոգիէ։ Պաշտօնէութեան կէսը պիտի արձակուի, գաւառական մասնաճիւղերու կէսը պիտի ջնջուի։

Տիսքոնթօն միայն Պերլինի մէջ ունի 77 առաջնակարգ կալուածներ։

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Աղեքսանդրիայէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.

Իթթիհատ կուսակցութեան պետ Եահեա փաշա Իպրահիմի Եւրոպայէն եւ Հըզպ-էլ Վաթան կուսակցութեան պետ Հաֆըզ պէյ Րամատանի Գահիրէէն ժամանումով, ներկայիս քաղաքական չորս կուսակցութիւնները խորհրդակցութիւն կը կատարեն Աղեքսանդրիոյ արուարձան Սան Սթէֆանօյի «Կազինօ Օթէլ»ին մէջ։ Միայն Վաֆտն է որ միւսներէն հեռու կը մնայ։

Միւս կողմէ Վասըֆ փաշա Ղալի, սպանեալ զարչապետ Պուտրոս փաշա Ղալիի տղան եւ Զաղլուլի դահլիճին արտաքին նախարարը, որ Եւրոպայի մէջ եղած ատեն արդէն հաւանութիւնը տուած էր անգլօ-եգիպտական դաշնագրի ծրագրին, կը շարունակէ գլուխ հանելու աշխատիլ Թագաւորին իրեն տուած պարտականութիւնը, այն է համոզել Վաֆտը, որ համաձայնութեան մը գայ եթէ ոչ միացեալ դահլիճի մը, գոնէ դաշնագրին շուրջ։

Դիտելի է որ Վաֆտի չափաւոր եւ դաշնագրին համակիր նկատուած անդամներէն ոչ մէկը եկած է Գահիրէէն Մուսթաֆա փաշա Նահասի հետ։ Ասիկա ցոյց կուտայ թէ Մաքրամնէքրաշի ծայրայեղ հատուածը դեռ տիրապետող է Վաֆտի ժողովներուն մէջ եւ շատ գէշ նշան մը՝ Վասըֆ փաշա Ղալիի ջանքերու յաջողութեան համար։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ էջ)

ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ԲԵԿՈՐՆԵՐՈՒ ՕԳՏԻՆ

Թաւրիզի վասպուրականի Հայրենակցական Միութեան վարչութեան միջոցով՝ հանգանակուած շիրազի մէջ, հետեւեալ նուիրատուներէն՝

Մանուէլ Քրաճեան	ֆր.	107
Constantinides	«	107
Գումար		214

ԽՄԲ.— Զէքը նոյնութեամբ փոխադրուած է համապատասխան հասցէին, ինչպէս նախորդ գումարները։

ՏՈՄՍԵՐ

ԱԶԴ

Երեք հայ միմոսներ կը նըստին սրճարանի մը մէջ եւ յօդուած մը կը խմբագրեն, նկարագրելով Հ. Ե. Ռ. Միութեան դաշտահանդէսը, զորս դուք պատուիրեցեր։ Մէկը հայրիկ կ'ըլլայ յօդուածին եւ կ'երթայ ցոյց տալ իր մայրիկին, պարծենալով որ յօդուած է գրեր։ Այդքա՞ն։ Ո՛չ, նոյնիսկ փարիզի Ապագայ անուն ռամկավար մեծ մայրիկն ալ հաներ ու տպեր է։ Այդ Թուականէն ասդին լուրը «միջազգայնացաւ», մինչեւ Երեւան հասաւ։ Հիմա, բարեկամներ, Ապագայ եւ Երեւան, որոնք յօդուած չունին,— գոնէ երազ պատմեցէք, ա՛յ մարդիկ.— իբրեւ գլխաւոր նիւթ՝ ամէն օր իրենց թերթին երկրորդ էջին վրայ կը նկարագրեն այդ երեւակայական «ճակատամարտ»ը։ Իբրեւ թէ «ռուսահայ»ը «պարսկահայ»ին դէմ է «ելեր», «պարսկահայ»ն ալ «թրքահայ»ին դէմ։ Մէկը ապտակ է զարկեր, միւսն ալ մարեր է, տիկին մըն ալ կօշիկը Ապագայի թղթակիցին է նետեր։ Ուրեմն, կը մտածեմ, Ապագային թղթակիցները այդքան քա՞ջ են, որ կ'երկնան մինչեւ ռազմաճակատ, մինչդեռ Երեւանի թղթակիցները, կռիւին ներկայ գտնուելէ վախնալով, օգտագործեր են Ապագայի նկարագրականը։ Ի՛նչ եղբայրութիւն, «յեղափոխական» Երեւանի եւ մեծ մայրիկ Ապագայի խմբագիրներուն միջեւ։ Մի հարցնէք թէ մեր «միջազգայնական» խմբագիրնե՞րն ալ չհասկցան երեք խենդի կատակած խաղը։ Աշխատաւորները դաստիարակելու ի՛նչ նիւթեր, ի՛նչ դասեր։

Այս առթիւ այդ կուտամ գաւառի որքերուն, երբեմն Թղթակցութիւն դրկել այդ երկու թերթերուն, նկարագրելով — ի շահ եւ յօգուտ Երեւանի եւ Ապագայի ընթերցողներուն, — թէ մուկն ի՛նչպէս փախաւ, թէ կատուն ծուկին պոչէն խածաւ՝ գլխուն հարուած մը կերաւ, թէ շունը հաչե՜ց, հաչե՜ց...

Կը վստահեցնեմ ձեզ, որ այդ նիւթերը իբրեւ խմբագրական ալ կարելի է տպել Ապագայի եւ Երեւանի մէջ։

ՈՒԽՏ ՆԱՓ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ԴՐՕՇԱԿ"ի

Հոկտեմբերի թիւը (թիւ 10) հետեւեալ բովանդակութեամբ.

«Դաշնակցութեան Օր»ը՝ խմբագրական, Քրիստափոր Միքայէլեան՝ Ս. Վ., Քրիստափորի մտքերից, Քրիստափոր Միքայէլեանի մահը՝ Յ. Տէր-Դաւթեան, Թռուցիկ յուշեր Քրիստափորի կեանքից՝ Ռ. Սեւեան, Առաջին հանդիպումս Քրիստափորի հետ՝ Ցար-Հատ, «Ցաւեցեալ արիւն»ը՝ Աշոտ Արծրունի, Մի էջ Քրիստափորի կեանքից՝ Ս. Վրացեան, Մտածումներ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին՝ Ն. Հանգոյց, Թղթակցութիւններ։

Ցեռքէ հատը 2.50 ֆր.։

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՆՀԱՏՆՈՒ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Նախորդ յօդուածներով ջանացինք պարզել թէ կապոյտ ջարդը համահայկական աղէտ մըն է գաղութներուն եւ երկրին մէջ, թէ՛ հայ հաւաքականութեան համար անիկա աւելի քայքայիչ է քան բուն իսկ կոտորածը, եւ թէ՛ հայրենիքի ու գաղութներու միջեւ հաղորդակցութեան բացակայութիւնը կը զրկէ գաղութները անհրաժեշտ ուժգնութեամբ մաքառելու այդ մեծագոյն աղէտին դէմ։

Կապոյտ ջարդին ամէնէն յատկանշական գիծը, որ զայն կը դարձնէ այլապէս անաւոր, կը կայանայ անհատի ու հաւաքականութեան յարաբերութեան մէջ։ Ու ձուլման խնդրին մէջ մեր մեծագոյն դժբախտութիւնը հոն է, որ հայ անհատն ու հայ հաւաքականութիւնը հակադիր շահեր ունին։

Լուսաբանութեան անհրաժեշտ կէտ մըն է ասիկա, որ ցարդ խուսափած է ձուլման խնդիրը ուսումնասիրողներու ուշադրութենէն։ Հետեւաբար, կ'արժէ լրջօրէն ծանրանալ այս էական կէտին վրայ, կարենալ ըմբռնելու համար ձուլման երեւոյթին իրապէս ադիտալի հանգամանքը մեր հաւաքական գոյութեան համար։

Արդ, կ'ըսէինք թէ ձուլման կամ ուծացման երեւոյթին մէջ, հայ անհատն ու հայ հաւաքականութիւնը բոլորովին հակադիր շահեր ունին։ Ամենօրեայ կեանքի երեւոյթ դարձած է, մանաւանդ մշակոյթով բարձր երկիրներու մէջ, որ հայ անհատը՝ կեանքի իր պայքարին մէջ ձեռնարկէ այնպիսի միջոցներու, որոնք իրեն ապահովեն առաւելագոյն բարեկեցութիւնն ու վայելքը։ Իրդէն իսկ սովորական տիպար մը դարձած է այն հայ անհատը, որ իր անձնական յաջողութեան համար կը ջանայ բան մը աւելի մոռնալ իր ազգային սովորութիւններէն, բարքերէն, լեզուէն եւ յարաբերութիւններէն, եւ ընդհակառակն բան մը աւելի պատուաստել իր վրայ ինչ որ յատուկ է գինքը շրջապատող օտարին։

Հայ անհատին ձգտումը, գաղութներուն եւ երկրին մէջ եւս, կեդրոնախոյս է։ Արդէնք՝ նոր ու դժուարին պայմաններու Անոր մտքի, հոգիի նայուածքները ուղղուած են իր ազգային շրջապատէն դուրս, բայց աւելի մօտիկ ու աւելի տիրական օտար դաշտի վրայ, ուր դիւրութեամբ կը գտնէ կեանքի կռիւին համար անհրաժեշտ ու պատրաստ ճարակը։ Գիտենք որ դժուար են կեանքի պայմանները։ Դժուար են առաւելապէս մեր հայ տարագրին համար, որ առանց պատշաճ պատրաստութեան, մէկ օրէն միւսը նետած ինկած է բոլորովին նոր միջավայրի մը մէջ։ Ու այդ դժուարին պայմաններու հոսանքին մէջ կարենալ թիավարելու համար, հայ անհատը խտիր չի դներ միջոցներու միջեւ, կը դիմէ այնպիսի հնարքներու, որոնք ապօրէն չեն թէեւ, բայց բնաւ չեն դադրիր ապազգային ըլլալէ։ Իր անմիջական շրջապատին յարմարելու, հաճելի թուելու եւ հետեւաբար յաջողութեան նոր կարելիութիւններ ունենալու նպատակով տեղ մը կը ձեւափոխէ իր անունը, ուրիշ տեղ մը կ'ուրանայ իր ծնունդը. կը ծալլէ մէկ կողմ կը դնէ իր սովորութիւնները, կը խուսափի հայերէն թերթ կամ գիրք կարդալէ, կը թեթեւցնէ իր յարաբերութիւնները իր ազգակիցներուն հետ, կը յաճախէ օտար զբօսավայրեր (թատրոն, սինէմա, պարահանդէս)։ Ու այս բոլորը եթէ այսօր ընէ ակամայ ու երբեմն ծնդրիքով, վստահ եղէք որ քանի մը տարիէն անոնք արդէն պիտի դառնան սովորական ու անկեղծ։ Այլեւս ան ոչ հոգեկան կապ մը պիտի ստանայ և վայելք ո՛չ հայ գիրքէն ու գրականութենէն, ո՛չ հայ թատրոնէն ու հանդէսէն եւ ոչ ալ հայկական ոեւէ մթնոլորտէ։ Ու այսպէս ինքնաբերաբար պիտի կտրուի, խզուի իր հարազատ մայր արմատէն։

Անա այսպէս, հայ անհատը, կամաց կամաց ու անզգալաբար, պիտի ստանայ ծալքը, դրոշմը օտարին, եւ բարի առաւօտ մըն ալ պիտի դառնայ այլեւս անճանաչելի տիպար մը, որուն հոգին պիտի մնայ օտար ու անարժանգանց հայ կեանքին։ Ճիշդ է որ, այս տիպարը ո՛չ ֆրանսացի է Ֆրանսայի մէջ, եւ ոչ ալ ամերիկացի Ամերիկայի մէջ, չունի մէկուն կամ միւսին հարազատ գիծը, տեսակ մը խառնածին, որուն վրայ պատուաստը անհամեմատ աւելի շատ է քան բուն բնածին էութիւնը։ Ո՛չ ֆրանսացի, ո՛չ ամերիկացի, բայց բնաւ երբեք հայ.— անա այդ տիպարը, որ կոչուած պիտի ըլլայ գնչուներու փոքրամթիւ բայց նոր սերունդ մը առաջ բերելու ազգերու կեանքին մէջ։

Բայց ինչ որ մեզի համար հետաքրքրական է այս փոփոխութեան մէջ, մեր կորուստն է, հայ հաւաքականութեա՛ն կորուստը։ Ու իրապէս, ձուլման, օտարացման երեւոյթին ամենէն բնորոշ ու ինքնեկ գիծը այս է.—հայ անհատը՝ իբրեւ անհատ, չի կորսնցներ ձուլուելով, ընդհակառակն նիւթական աւելի լաւ կացութիւն կը ստեղծէ շատ հաւանօրէն։ Մինչդեռ անոր ձուլումով հայ հաւաքականութիւնն է որ բան մը կը կորսնցնէ իր մարմնէն։ Հո՛ս է անա ամենէն չարաբաստիկ, ամենէն ցաւատանջ կէտը։ Մինչ միւս բոլոր տեսակի ջարդերուն, բնական կամ մարդկային աղէտներուն մէջ, անհատի ու հաւաքականութեան շահերը կ'ընթանան զուգընթաց, այնպէս որ երբ անհատը տուժէ (ջարդուի, անհետանայ), հայ հաւաքականութիւնն ալ կը տուժէ, սակայն հոս՝ ձուլման մէջ հայ անհատը չի տուժեր, ընդհակառակն կը շահի օտարանալով, իսկ հայ հաւաքականութիւնը կը կորսնցնէ։ Այսպէս անոնց շահերը կը ստանան հակընդդէմ ուղղութիւններ։

Ձուլման մէջ հայ անհատի ու հաւաքականութեան շահերու այս անհաշտութիւնն է որ, ահա, այդ երեւոյթը կը դարձնէ աւելի քան ադիտաւոր։

Ձուլումը, միւս կողմէ, զօրաւոր դաշնակից ունի ժամանակը։ Անոր զարգացումը գլխու պտոյտ տուող արագութեամբ առաջ կ'ընթանայ ժամանակի ընթացքին։ Ինչ որ այսօր անզգալի երեւոյթ է, թերեւս նոյնիսկ հաճելի, վաղը սովորական է այլեւս։ Օտար երկիրներու տակ ապրող ու տառապող հայ անհատին այսօրն ու վաղը իրարու չեն նմանիր բնաւ։ Վաղը ան աւելի նուազ հայ է քան այսօր։ Ամէն օր բան մը կ'աւրէ անոր մէջ, գիծ մը կը ջնջէ անոր հոգիէն, և շարժուձեւ մը անոր վարքէն, ու զանոնք կը փոխարինէ ուրիշներով, նորերով, օտարով։ Օրերը օրերուն չուտով կը յաջորդեն, բայց այս փոփոխութիւնները շատ աւելի արագ կը կրկնուին, կը բարդուին ու կը կուտակուին անհատին վրայ։ Շրջապատող պայմանները կը պարտադրեն այս փոփոխութիւնները, և այնքան աւելի ուժգնութեամբ, որքան տկար է ընդդիմութիւնը ներքակային կողմէ։ Ու գիտենք որ ներքական ոչ միայն ընդդիմութիւն չի փորձեր, այլ կը հրաւիրէ այդ փոփոխութիւնները և սիրով ընդառաջ կ'երթայ անոնց։

Ու արդիւնքը բացորոշ է,որքան առենի՞ն ընդդիմութիւն կայ հայ անհատին կողմէ եւ ոչ ալ ընդդիմութեան համար անհրաժեշտ ճիգն ու կազմակերպութիւնը հաւաքականութեան կողմէ։

Ի՞նչ պէտք է ընել, ուրեմն, եւ ի՞նչ ձեւով։ Անա բուն իսկ խնդիրը, ամենէն այժմէականը, ամենէն կնճռոտը եւ անյետաձգելին։

ԼԵՒՈՆ ՄՕԶԵԱՆ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՕՏԱՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախորդ երկու յօդուածներով, բացատրեցինք «Ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին» նպատակը եւ առաւելութիւնները որ կ'երաշխաւորէ աշխատաւոր զանգուածներուն։

Ըսեր էինք նաեւ թէ օրէնքը նոյն պարտաւորութիւններուն ենթարկելով մէկտեղ Ֆրանսա հաստատուած օտարականները, անոնց կը զլանայ ֆրանսացի աշխատաւորին տրուած իրաւունքներէն մաս մը։

Նախ սա կէտը։ Պարտադիր կերպովապահովագրելիկընկատուին այն օտարականները,որոնք Ֆրանսայի մէջ հաստատուած են «իրական եւ տեւական բնակութիւն»։ Այս պայմանը լրացած կը նկատուի երկու տարուան անընդհատ բնակութեամբ՝ Ֆրանսայի մէջ եւ կը հաշուուի ինքնութեան տետրակի տրուած թուականէն։

Այս հիմնական պայմանին լրացումէն յետոյ, օտար վարձկանը՝ Ֆրանսացիի նման կը դառնայ պարտադրաբար ապահովագրելի, երբ իր վարձքին տարեկան գումարը չանցնիր 18 հազարը՝ ամուսնացած եւ զաւկի տէրերուն համար,— 15 հազարը ամուրի կամ ամուսնացած՝ բայց անզաւակներուն համար։

Իսկ իր վարձքին ամսական գումարէն, ի հաշիւ ապահովագրութեան սնտուկին վար կը դրուի հարիւրին 5, որուն վրայ նոյնքան կ'աւելցնէ նաեւ իր գործատէրը։

Այս պարտաւորութենէն յետոյ սակայն, օրէնքը օտար աշխատաւորը կը զրկէ Օգնութեան եւ Ցաւելման Հիմնադրամի նպաստներէն։

Տեսնենք թէ ի՞նչ կը նշանակէ։

Ըսինք թէ Ընկ. Ապահովութեանց օրէնքը՝ապահովագրեալին կ'երաշխաւորէ հիւանդութեան, մայրութեան, անկարութեան, ծերութեան մահուան, ընտանեկան ծանրաբեռնումի եւ ակամայ անգործութեան պարագաներու մէջ՝ նպաստներ։

Այդ նպաստներուն յատկացուցած գումարը կը հայթայթուի Օգնութեան եւ Յաւելման Հիմնադրամէն,որ կ'ապահովէ ապահովագրութեան սնտուկներու ծերութեան եւ անկարութեան թոշակներու օրինական նուազագոյնը, ինչպէս նաեւ ընտանեկան ծանրաբեռնումի յատուկ նպաստը։

Ասկից զատ, այս հիմնադրամը կը մասնակցի նաեւ, իր տրամադրելի գումարին ներած չափով՝ 1 — հիւանդ ապահովագրեալին տրուելիք կէս օրավարձին վրայ յաւելումներու։ Այս յաւելումներու քանակը ամէն տարի կը սահմանուի մասնաւոր հրամանագրով։ 2.— Ապահովագրութեան սնտուկը որ հիւանդին կը վճարէ յատկացուած թոշակը, իր վրայ կ'առնէ նաեւ անոր ամսական ապահովագինին կէսը վճարելու հոգը։ Օգնութեան եւ Ցաւելման Հիմնադրամը կը մասնակցի նաեւ այս ծախքին։ 3.— Ցաւելումներ կ'ընէ անկարութեան, ծերութեան թոշակներուն վրայ եւ կը մասնակցի հինգ տարիէ աւելի անկարութեան ենթարկուածներու բժշկական եւ դեղագործական ծախքերուն։

Բայց Օգնութեան եւ Ցաւելման հիմնադրամէն, որուն հասոյթի մեծագոյն մասը կը կազմէ պետական պիւտճէով յատկացուած գումարը, կը նպաստաւորուին միայն Ֆրանսացիները։ Կը նշանակէ ուրեմն թէ օտար ապահովագրեալները, զուրկ են այն առաւելութիւններէն, որոնք Ֆրանսացիին համար երաշխաւորուած են այս հիմնադրամով։

Աւելի լաւ հասկնալու համար տանք օրինակ մը։

Նկատենք հայ բանուոր մը, որ իր աշխատած գործին մէջ կը շահի օրական 40 ֆր.։ Կը հիւանդանայ։ Իբր ապահովագրեալ որուն համար, կանոնաւոր կերպով, ամսէ ամիս վճարուած է իր օրավարձքերու ամսական գումարին վրայ 100ին 10, (100ին 5 իր կողմէ, 100ին 5 գործատիրոջ կողմէ) իր հիւանդութեան ընթացքին, մինչեւ վեց ամիս կը ստանայ իր օրավարձքին կէսը՝ 20 ֆրանք։

Ենթադրենք նաեւ թէ Օգնութեան եւ Ցաւելման հիմնադրամը իր տրամադրութեան տակ ունի գումար մը, որմէ իբր յաւելուածական նպաստ՝ իւրաքանչիւր հիւանդ ապահովագրեալի կը տրուի օրական 5 ֆր., իր կէս-օրավարձքէն զատ։

Բայց, մինչդեռ ֆրանսացի հիւանդը կ'օգտուի այդ յաւելումէն, հայ հիւանդը զրկուած է անկից։

Նոյնպէս բժշկական եւ դեղագործական ծախքերուն համար։ Ապահովագրութեան սնտուկը հիւանդին բժշկական ծախքերը կը հոգայ 80-85 առ 100 եւ դեղարանի ծախքերը 85-100 առ 100 համեմատութեամբ։

Եւ մինչդեռ Օգնութեան եւ յաւել. հիմնադրամը Ֆրանսացի հիւանդին այդ ծախքերուն բացը կը գոցէ որոշ մասնակցութեամբ, օտարը զրկուած կը մնայ։

Այդպէս նաեւ, միւս պարագաներուն մէջ։

Մէկ քանի հեղինակներ, անարդար կը գտնեն օրէնքի այս խտրականութիւնը եւ հիմնուելով անհատական տրամաբանութեան մը եզրակացութիւններուն վրայ, կ'ուզեն հաստատել թէ օրէնքը՝ օտարները կը զրկէ մահուան եւ ընտանեկան ծանրաբեռնումի յատուկ յաւելուածական նպաստներէն։ Սակայն, պարզ է թէ կը սխալին։ Իրենց ամբողջ բարեմտութիւնը չի կրնար սրբագրել օրէնքին «սխալը՝» որ բացայայտ է։

Ի՞նչ գումարներ կը մտնեն վարձքի ճաշիւին մէջ.— Ըսինք թէ պարտադրաբար ապահովագրելի են այն թէ կին այն վարձկան աշխատաւորները, որոնց տարեկան աշխատավարձքը չանցնիր 18000ը (եթէ ամուսնացած եւ զաւկի տէր են) եւ 15000ը ամուրիներուն կամ անզաւակ ամուսնացեալներուն համար։

Տեսնենք թէ ի՞նչ գումարներ կը մտնեն տարեկան աշխատավարձքի հաշուին մէջ։

«Տարեկան ամբողջ վաստակը», կը պատասխանէ օրէնքը։ Պէտք է ուրեմն տարեկան վաստակին մէջ մտցնել։ Ա.— Իրօք եւ դրամով (en espèces) գործաւորին վճարուած գումարները, ինչ հաշիւով ալ շահուած ըլլան անոնք (ժամու, կտորի թէ գործի վրայ)։ Բ.— Ընդհ. գործառնութեանց վրայ (chiffre d'affaires) հարիւրերորդ։ Գ.— Ամէն տեսակ յաւելուածական վճարումներ եւ հատուցումներ։ Դ.— Եթէ աշխատաւորը կը բնակի ու կը սնանի ի հաշիւ գործատիրոջ, նիւթական այս առաւելութիւններու դրամական փոխարժէքը։ Ե.— Շահերու մասնակցութիւն։ Զ.— Կարգ մը արհեստներու մէջ ընդունուած սովորութեան համաձայն, վճարման մասնաւոր եղանակներ, ինչպէս pourboireը։

Ի հարկէ, վարձատրութեան այս եղանակներուն մէջ կան որ վերջնապէս կարելի է հաշուել սանթիմ առ սանթիմ բայց կան ալ որ հաշուին մէջ կը մտնեն վերիվերոյ գնահատումով մը։

Տարեկան վաստակի գնահատումէն դուրս կը մնան ընտանեկան ծանրաբեռնումներու առթիւ վճարուած նպաստները, որովհետեւ անոնք նկատուածներո՛չ թէ աշխատանքի փոխարէն վճարուած վարձքեր, այլ ընդհակառակն, իսկապէս նպաստ մը, տրուած ո՛չ թէ աշխատաւորին, այլ անոր զաւկին։

Տան մէջ աշխատողներ.— Փարիզի եւ գաւառի կարգ մը կեդրոններուն մէջ ունինք հայ բազմաթիւ աշխատաւորներ, մասնաւորաբար կօշկակարներ եւ դերձակներ, եւ մանաւանդ կարուհիներ, որոնք իրենց արհեստը կը կիրարկեն ո՛չ թէ գործատան մը կամ արհեստանոցի մը մէջ, այլ իրենց իսկ տան մէջ, բայց միշտ ի ճաշիւ գործատիրոջ մը։ Օրէնքը զանոնք ալ կը նկատէ պարտադրաբար ապահովագրելի, ինչ որ ալ ըլլայ վարձատրութեան եղանակը, որովհետեւ, անոնք, իրականութեան մէջ, հանդէպ գործատիրոջ մը կամ գլխաւոր ձեռնարկուի մը (entrepreneur) վարձկան աշխատաւոր են։ Այս պարագան սակայն, կարգ մը դժուարութիւններու ծնունդ պիտի տայ օրէնքի գործադրութեան ընթացքին։ Որովհետեւ, ըստ աշխատանքի իրաւաբանութեան, կտորի վրայ աշխատող մը որպէսզի իսկապէս վարձկան համարուի, պէտք է որ անոր աշխատանքը կատարուի գործատիրոջ հսկողութեան տակ։ Հակառակ պարագային, երբ գործաւորը իր տան մէջ կ'աշխատի, թէև ի հաշիւ գործատիրոջ, բայց ոչ անոր իրական հսկողութեան տակ, կը նկատուի ձեռնարկու մը եւ ոչ թէ վարձկան աշխատաւոր մը։

Օրէնքի այս հակասութիւնը որմէ պիտի վնասուին տան աշխատաւորները, անշուշտ պիտի լուսաբանուի Ապահ. ընդհ. օրէնքի գործադրութեան ընթացքին։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԵԱՆ

ԽԼԼԱԴԱՑԻ ԱՓԵՐԷՆ

Հ. Ց. Դ. ՊԱՏ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

ԱԹԷՆՔ, 15 սեպտ — Հայկական սարսափներէն յետոյ, ամենէն դժբախտ ճակատագիրը վիճակեցաւ պատանեկութեան, մանաւանդ օտար ափերու վրայ։

Պատանի սերունդը նմանեցաւ փոթորիկի մը յորձանքէն քշուած թռչնիկներու երամի մը։ Ու տակաւին ո՞վ գիտէ վաղուան անակնկալները…

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագան աշխարհիշորս հովերէն տարուբեր այս սերունդին, որ ենթարկուած է քառասուն կլիմայի ազդեցութիւններուն։

Սակայն, ինքը պատանի սերունդը բան մը ունի ըսելիք ու նաեւ մեծ բան մը ընելիք։ Որ ափերն ալ ցրուած ըլլան անոնք, ինչքան ալ դժուարին պայմաններու մէջ ալ գտնուին, ամէնէն առաջ իրենք է որ պէտք է հետաքրքրուին իրենց բախտով, բազմաթիւ պահանջքներ ունին անոնք, ու ծանր է մեծերուն պարտականութիւնը սերունդին հանդէպ։ Բայց նախ իրենք է որ պիտի ձեւաւորեն այդ պահանջները։ Պիտի գիտնան թէ ո՞ւր կ'երթան իրենց նպատակին հասնելու համար։

Պատանի սերունդին առաջին գործն է կազմակերպուիլ դրօշի մը տակ, որուն վրայ խոշոր գրերով գրուած ըլլայ,—չմոռնալ Հայերու կրած ջարդերը եւ անոնց պատճառները։ Չմոռնալ անոնց կատարած մեծ ուխտը եւ ունենալ զոհաբերութեան ոգին, գլուխ հանելու համար անկատար այլ նուիրական պարտականութիւն մը։

Հ. Ց. Դ. Ցուհաստանի Պատանեկան Միութիւնը կազմուեցաւ այս դրօշին տակ։ Անոր հիմը դրուեցաւ 1926 օգոստոս 1ին, Աթէնքի Ֆիքս գաղթակայանին մէջ ու հիմա վրդ տարին է որ կը բոլորէ։ Միութիւնը կրցաւ ծանր խոչընդոտներուն կուրծք տալ ու շուրջը հաւաքել ու կը հաւաքէ խանդավառ սերունդ մը հայրենասէր պատանիներու, որոնք ճանչցան Հայրենիքի գաղափարները, ազգային գիտակցութիւնը։ Անոնց հոգիներուն մէջ կը… վրէժը սրբագան եւ… խութեան։ Հ. Յ. Դ. Պատանեկան Միութիւնը միակ երիտասարդ… կազմակերպութիւնն է Ա… պրուարձաններու մէջ եւ… ունի մօտ 150 եռանդուն… տաններ։

Միութիւնը ունի հոր… նաճիւղ,— Ֆիքս, Լիփազմ… քինիա եւ Սինկրու։ Իւրաքանչիւր մասնաճիւղ ունի իր… գրադարանը, օգտակար… եւ արտասահմանեան… թերթերով, որոնցմէ… պատանի սերունդը։

Կը սարքէ ամիսը մէկ… հրապարակային հանդէս… խօսութիւններ, գաղթակայ… րու մէջ մեծ խանդավառ… ստեղծելով. եւ միշտ հետաքր… թիւն արթնցնելով։

Շաբաթը մէկ անգամ… ներնայ անդամական ժողով… ամիսը երեք անգամ վիճաբ… կան եւ դասախօսական ժողով… որոնց ներկայ կ'ըլլան հա… երիտասարդներ եւս։ Այ… ալ մեծ ժողովրդականութ… տանեց Աթէնքի մէջ, … հետեւեալ տօնը,— Փետ… 18ը, Ապրիլ 11-24 (խանդա… չաւանքը։ Մօտերս ալ մեծ… րասութեամբ պիտի տօնէ… մասնաճիւղերու մասնակցութեամբ… վրդ տարիէլիքը։

Վերջերս Ֆիքսի մա… ճիւղը ընդ առաջ երթալով… Պատանեկան Միութեան… նունով ֆութպոլի խումբ… «Ցալուրիկ»։ Եւ արդէն… իր բազման մրցումը… եալ կիրակի, յունական ֆութ… բի մը հետ լաւ խաղարկ… թեամբ մը, «Ցալուրիկ»… նակ մը տարաւ չորս նշանակ… Մօտերս կը պատրաստուի… բաժակի մրցումի մասնակց… Խումբի խմբապետն է Արամ… հարոնեան, իսկ խաղացողներ… Նալպանտեան, Գ. Հաճի… եան, Գրիգոր Պիտոյեան, Մ… հինեան Պօղոս Օղլուգեան… պուեան, Զ. Պէրպէրեան… մխեան, Ա. Կիրակոսեան, Ե… պանեան, Մ. Հաճի Մինասեան… Խ. Հիկ Ու․Նեան (…կամք ու կորով «Ցալուրիկ»…

Արամ Ց. Գաբրիէլեան

ՆՈՐ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1930-31ի դպրոցական … ջանին համար, ամերիկեան … տեւեալ համալսարաններ… գոլէճները պատրաստակամութ… ցոյց տուած են ընդունելու … ուշիմ ուսանողներ.—

1 — Այօվայի երկրագործ… կան պետական գոլէճը պիտի … գունի մէկ կամ երկու հայ … սանող, տարեկան 100ական … լար «Ռոքալարշիփով», (… դպրոցին կողմէ)։ Մնացեալ … քերը ուսանողը ինքը պիտի … գայ իր աշխատանքով։

2.— Քոլորատոյի հանքար… նական վարժարանը պիտի ընդու… հայ ուսանող մը տարեկան … տոլար թոշակով եւ հետեւ… 4 տարուան համար 1000 … վճարելու յանձնառութեամբ… Մնացեալ ծախքերը հայ ուսան… ղը պիտի հոգայ իր աշխատան… քով։ Այս վարժարանը հետեւեա… ուսանողը պիտի ըլլայ հան… բանութեան ճարտարագէտ։

3 — Ճօրճայի համալսար… պիտի ընդունի մէկ կամ երկ… հայ ուսանող՝ հաւանաբար թոշա… կի վճարումով։

Գ— Քոլորատոյի համալսար…

րանք պիտի ընդունի մէկ երկու հայ ուսանող եւ անոնց գոյց ուած կարողութեան համեմատ պանոնք պիտի նպաստաւորէ հա-մալսարանին փոխատուութեան ֆոնտէն։

5 — Ութանի երկրագործա-կան դպրոցը պիտի ընդունի երկու հայ ուսանողներ եւ անոնց ալ-խատանք պիտի հայթայթէ, որ-պէսզի կարենան հոգալ ծախքերը։

6 — Վոյմինկի համալսա-րանը պիտի ընդունի երկու հայ ուսանող եւ անոնց պիտի տայ համալսարանին մտաւոր Թո-շակներէն։ Աւելի զատ համալսա-րանին աշխատանքի գրասենեակին պիտի յանձնարարէ զանոնք, գոր-ծի հայթայթումին համար։

Քոլումպիոյի համքարանական վարժարանէն զատ, վերի միւս հինգ վարժարանները ունին երկ-րագործական, անտառաբանական, ուսուցական, ելեկտրական, մեքե-նական, ռադիումի, քիմիական եւ ճարտարապետական ճարտարագի-տութեանց բաժանումներ։ Միբրեթո-րինք աշակերտները պաշտօնի մը յս ճիւղերէն որեւէ մէկուն հետեւելու։

Ըստ որ Թեկնածու կը ներ-կայանան վերի վարժարաններուն, գորին փութով մեզ գրկել հե-տեւեալ պաշտօնագրերը —

1 Իրենց մանրամասն ինք-նակենսագրութիւնը՝ զոյգ մը պզտիկ փոստալնի մեծութեամբ լուսանկարներով։

2 Իրենց նկարագիրն ու բա-րոյականը երաշխաւորող գիր մը՝ ազգային մարմիններէ կամ ազ-գային ծանօթ դէմքերէ։

3 Ամերիկեան քառամեայ «Հայ Սքուլի» մը վկայագիրն ուսեալ եւ չորս տարուան ըն-թացքին իւրաքանչիւր դասի հա-մար ստացած նիշերը՝ վաւերացու-ած վարժարանի տեսչութենէն։

Ամերիկեան «Հայ Սքուլի» հա-մապատասխան կրթութիւն ունե-ցող ուսանողներն ալ նկատի կառնուին, պայմանաւ որ հմուտ ըլլան անգլիերէնի եւ ներկա-յացնեն իրենց քառամեայ դա-սընթացքի պաշտօնական վկա-յագիրը

1. Բժշկական վկայագիր մը հաստատէ Թէ զերծ են որէ. ային եւ աչքի հիւանդու-թիւններէ։

Աւելի մանրամասնութեանց համար փութով գիմել՝ Սեպուհ Թովմասեանի, B. P. Թիւ 285 Պէյրութ (Սիրիա) (Եգիպտոս)։

ԹՈՒՐՔԻԱ

(Քաղուած Թուրք Թերթերէն

«ՄՏՔԻ ԵՒ ՍՏԱՄՈՔՍԻ ԱՆԾԱԹԻԹԻ՞Ը»

Այս խորագրին տակ, Եագուպ Գատրի պէյ կը գրէ Միլլիէթի մէջ.

Ընթերցողներէն մէկը կը գրէ ինծի.

«Թուրքիոյ մէջ քանի չեն ապահովուած կեանքի ամէնէն տարրական պայմանները, այսինքն միջոցներ գտնուած չեն մարդավարի հագուելու, մէկ խօս-քով ընկերային արարածի նման ապրելու, արդեօք ժամանա՞կն է մշակոյթով եւ գեղարուեստա-կան բաներով զբաղելու։ Աշխարհի մէջ միայն Թուրքիան է որ կը շարունակէ ընդհանուր պատերազ-մին պայմանները։ Ամէն ազգ քիչ շատ ինքնամփոփուեցաւ, կայուն դարձուց իր դրամը եւ ապրուստը բնական վիճակի վերա-ծեց։ Մանաւանդ յաղթական պե-տութիւնները առաջուընէն աւելի լաւ կացութեան մէջ են։ Մենք ալ իրաւունք ունինք մեզ նկատել իբր պատերազմէն յաղթական դուրս ելած՝ բայց նայեցէք ստ մեր Թափթփած փէշերուն) վի-ճակին, կարելի՞ է հաւատալ անոր»

Ընթերցողին նամակը ունի նաեւ ուրիշ կտորներ, զոր արտա-տպել հարկ չեմ տեսներ, որով հետեւ քիչ մը նիւթէն շեղած է եւ ներքին ու տնտեսական քաղա-քականութեան մէջ մտած։ Հոս տեղը չէ վիճաբանելու անոնց մա-սին,

Ցայտնի է որ անծանօթ Թղ-Թակիցս անձամբ կը տառապի ապրուստի նեղութենէն։ Եւ աւե-լի այնպիսի դաւ մըն է որ ամէն բան սեւ կը ցուցնէ։ Անօթի ստա-մոքսը յուսահատութեան աղաւաղ հոր մըն է, եւ անկէ արձակուած օդը, հրապարակը կը Թունաւորէ։

Կասկած չկայ Թէ այս տե-սակները մեծամասնութիւն կը կազմեն Թուրքիոյ մէջ։ Այլեւս, երեւակայեցէք Թէ երկրին մԹ-նոլորտը ի՞նչպէս Թունաւոր պիտի ըլլայ։ Կարելի՞ է անոր գառնու-Թիւնը եւ ծանրութիւնը չզգալ ամէն մէկ շնչառութեան։

Ընթերցողս առիթ ինծի կը յայտնէ իբրեւ նոր նշմարուած իրողութիւն մը։ Մինչդեռ երկրին մէջ չկայ մէկը որ ապրուստի նե-ղութիւնը չզգայ, չտեսնէ ու չխոստովանի։ Ցայտնի չեղողը՝ նե-ղութեան փարատման միջոցն է։ Եւ այս միջոցը Թերեւս քրիստա-

փոր Քոլոմպոսի հաւկիԹին չափ պարզ է, կամ չէ։ Չենք գիտեր։ Իսկ չենք գիտեր ըսել, կը նշա-նակէ յայտնել որ ազէտ ենք ամէն բանի մէջ։ Հետեւաբար, ապրուստի տագնապն ալ միւս տագնապներու նման ընդհանուր մակարդակի խնդիր է, այսինքն սերպուած ենք գոյն մաքի եւ գիտութեան գործ նկատել.

Ամէն երկրի մէջ, տնտեսա-կան մակարդակը ուղիղ կը հա-մեմատի մտքի մակարդակին հետ Ազգերը քանի յառաջանան քաղաքակրթութեան մէջ, նոյն-քան ալ կը յառաջանան տնտեսա-կան գետնի մէջ։

ԹղԹակիցը կը մոռնայ որ ընկերային բոլոր դէպքերը կապ ունին իրարու հետ, եւ Թէ կարե-լի չէ մէկը միւսէն աւելի կարե. ւոր նկատել։ Ուրիշ ազգեր, երբ մէկ կողմէ իրենց դրամին արժէ-քը կայուն դարձուցած են, միւս կողմէ ալ գիտութեան ասպարէ-զին մղում տուած են։

ՄԱՐՄՆԱԿՐԹԱՆՔԸ

Ազգ՝ Ժողովի Նախագահ Քեա զիմ փաշա կը յայտարարէ.—

—Մարմնակրթական գործերուն շատ լրջութեամբ կը հետեւիմ։ Վստահ եղէք որ այսօրուան մարմ-նակրթանքով չենք կրցած սպա-սած արդիւնքներուն հասնիլ։ Կա-ռավարութիւնը շատ բաներ կը սպասէ մարմնակրթական կազ-մակերպութիւններէն, որոնց կ՚օ-ժանդակէ։ Մեղք որ այս բանը չէ հասկցուած։

Ըստ սպայակոյտին կողմէ կարեւոր գեկոյց մը եղած է այս մասին։ Բոլոր մարզիկները ամէն շրջանի մէջ պիտի օգտուէին զին-ւորական կազմակերպութիւննե-րէն։ Նշանաձգութեան մէջ պիտի աշխատէին ձիավարութեան պիտի մասնակցէին եւ այսպէս ամէն երիտասարդ պատրաստուած պիտի ըլլար։ Այս բոլորը չեն եղած սա-կայն։

Առանք ըլլալէն զատ, մարմ-նակրթանքը պատճառ եղած է որ տգեղ քարոզութիւններկատարուին երկրին դէմ։ Կառավարութիւնը, երբ իր պաշտպանութեան գէնքեն եւ ազգաս խմբացոյցէն բան մը կը հանէ, մարզիկներէն բան մը կը սպասէ։ Ահէ վերջ մարմնա-կրթանքի գործերը այսպէս ան-գլուխ, աննպատակ պիտի չգծենք։ Ըսրկա աւելի լաւ պիտի տեսնուի եՄԷ Նոյեմբերին համաժողովը գումարուի Էնկիւրիի մէջ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՁԱՐՍԱՆՃԱԳՑԻՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ 19 Սեպտ — «Ցառաջ»ի 1055 Թիւին մէջ, ցա-ւով կարդացինք, Պ. Մ. Թաշճեանի անճիշդ տեղեկութիւնները, որոնք գառնութիւն յառաջ բերած են մեր շրջաններու եւ մասնաւորա-բար Մարսէյլի հայրենակիցներու մէջ։

Կը փութանք լուսաբանու-Թիւններ տալ, առանց վիճաբա-նութեան բանալու։

Պատգամաւորական ժողովէն հրահանգ տրուած է շրջաններուն, որպէսզի կազմակերպեն Աղետելոց ֆոնտին ի նպաստ, ժողովրդային հաւաքոյթներ. Առաջինը տեղի ունեցաւ Մարսէյլի մէջ. Երկրորդը տաւաւ Լիոն, երրորդը ծօն որ Շէ-րիւի, ուր ներկայ էին կեդր. վարչութեան երկու անդամները. Իսկ միւս շրջանները առժամ հնարաւորութիւն չեն ունեցած, տեղական պայմաններու բերու-մով։ Նոյնիսկ դրամական սառա-քումները մեզի հասած են մինչ ժամանակին։ Կ՚երեւի Պ. Թաշճեան տեղեկութիւն չունի այս մասին։

Իսկ Աղետելոց ֆոնտի սըն-տուկները պատրաստ են մեր քով։ Բայց, որպէս զի շուտ շուտ բեռ չզառնանք հայրենակիցներու ու-սին, յարմար տեսանք քանի մը ամիս վերջ կազմակերպել Այժմ այդ ուղղութեամբ շրջաբերա-կաններ ղրկած ենք շրջանները։ Չգիտենք լրատուն ո՞րկէ քաղած է իր Լիոնի մասին ունեցած տե-ղեկութիւնները, որոնք համա-պատասխան չեն իրականութեան։ Հոն, մինչեւ հիմայ գործերը կ՚ըն-թանան կանոնաւոր եւ մեզի հա-սած է այս վերջամսեայ շրջանին՝ 1000 ֆրանք փասա մը որ կ՚աշ-խատին լուռ ու մունջ։ Ճիշդ է որ պատահած են պզտիկ Թիւրիմա-ցութիւններ՝ բայց կեդր. Վարչու-Թեան ընկերները, կարգադրած են ամէն ինչ փոխադարձ համա-ձայնութեամբ։ Մենք մեր ծոցին մէջ չունինք խառնակիչներ՝ որ քար գնեն մեր գործերուն առջեւ։ Լիոնի մեր հայրենակիցները այն-պէս խանդավառուած են որ, կազ-մակերպեցին հայրենակցական խնջոյք մը մեր պատուիրակնե-րուն ներկայութեան։ Իսկ Վա-լանս ՍԷՆԴամոն եւ ֆոն որ Շէրիւ կ՚աշխատին մրաջան եւ կատարած են իրենց նիւԹականբոլոր պարտա-կանութիւնները

Ի՞նչ կը վերաբերի, արտասահ-մանի հայր. Միութիւններուն հետ կապ պահելու հարցին, ըսենք որ, Սուրիոյ մասնաճիւղը արտա-գաղթի պատճառաւ կազմալուծ-ուած է։ Մենք չէինք կրնար յա-րաբերութիւն մշակել գոյութիւն չունեցող մարմնի մը հետ։ Ամե-րիկա գտնուող Զարսանճագ Բրիթ Ուսումնասիրացի հետ կը Թղթակ-ցինք։ Իսկ կ՚աշխատինք փաշագոք Ուսումնասիրացի հետ ալ վերա-հաստատել մեր կապը։

Լաւ կ՚ըլլայ որ ամէն հայ-րենակից իր պարտականութիւնը կատարէ, փոխանակ անտեղի ակ-նարկներովսիրտ պղտորելու։ «Ցա-ռաջ»ը ամէն օր գեղեցիկ պատ-կերներով, Թելադրութիններով ուղղութիւն կուտայ, պէտք ե-ղած պարագային։

Ի դիմաց Զարսանճագի Հայրկ. Միութեան կեդր. վարչութեան Ատենապետ Ա. Գրիգորեան, Ա-տենադպիր Ճիւան Կոփոեան, Գանձապահ Մ. Քիւրքճեան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր տեղի ունեցան փարիզի ախոյեանական առաջին մրցումները։ Այս առԹիւ Club Françaisի Ա. խումբը մրցեցաւ Red Starի Ա. խումբին դէմ եւ հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ յաղթեց անոր 0ի դէմ 3 նշանակէտով։ Racing clubի Ա. խումբը մրցելով C. A. Parisի խումբին դէմ՝ պարտուեցաւ 1ի դէմ 3 նշանակէտով։ Stade Françaisի խումբը հաւասար մնաց I. A. St. Ouenի Ա. խում-բին հետ 2ի դէմ 2 նշանակէտով, իսկ փարիզի Զուիցերիական խում-բը կրցաւ յաղթել C. A. Quatorzeի խումբին 1ի դէմ 3 նշանակէ-տով։

Stade Renaultի մէջ C. O. Billancourtի Ա. խումբը իր ա-ռաջին ախոյեանական մրցումին, կրցաւ յաղթական ելլել 2ի դէմ 5 նշանակէտով։ Իր հակառա-կորդն էր A. S. Bourseի Ա. խումբը որ հակառակ իր տոկուն կազմին եւ լաւ խաղարկութեան, չկրցաւ դիմանալ Գիյեանքուրի խումբին նուրբ եւ արագ խա-ղարկութեան։ Այս մրցումին եւս հայ մարզիկ Սարգիս Կարապետ-եան իր նուրբ խաղերով մեծա-պէս գնահատուեցաւ հանդիսա-տեսներէն։

Վաղը, կիրակի տեղի պիտի ունենայ փարիզի ախոյեանական երկրորդ մրցումները։ Այս առ-Թիւ «Billancourt»ի խումբը պիտի մրցի U. S. Vésinetի Ա. խումբին դէմ որ իր մէջ կը պարունակէ նշանաւոր խա-ղացողներ։

Գ. Գ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 20 Սեպտ.— Ի գի-տութիւն հեռաւոր եւ մօտաւոր ծանօթներուս եւ Հայ հասարա-կութեան, կը յայտարարեմ Թէ Հայրենիքի Օգնութեան կոմիտէի (ՀՕԿ) պարզ անդամ մըն եմ եւ որեւէ յարաբերութիւն չունիմ նոյն կոմիտէի Ֆրանսայի, շրջա-նի կեդրոնական վարչութեան հետ, եւ ոչ ալ պատասխանա-տու դեր Մարսէյլի ՀՕԿի մասնա-ճիւղի վարչութեան մէջ։

Ուստի կը խնդրեմ որ յետ այսու ՀՕԿի վերաբերեալ հարցում կամ դիմում չըլլայ ինծի, քանի որ ի վիճակի չեմ գոհացում տա-լու իրենց հետաքրքրութեան։

Թագւոր Խաչիկեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ՄԻԱՄՍՐԱԿԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒ-ԹԻՒՆ ՄԸ. Սեռափոխութեան նոր դէպք մը պատահեցաւ Անգ-լիոյ մէջ։

Կին մը, որ ինքզինքը էրիկ-մարդ ներկայացնելով ամուսնա-ցած էր, բանտ ղրկուեցաւ 40 օրուան համար։

Այդ կինը իր ... կնոջ հետ օ-րինաւոր կերպով եւ Աստուծոյ հրամանով կարգուելու եւ պսա-կի օրհնութիւնը ընդունելու հա-մար, 1926ին ներկայացեր էր քահանային։ Երկուքն ալ իգա-կան զգեստ կը կրէին եւ յայտ-նի էր Թէ կին են։ Բայց քահա-նան իր կարգին յայտներ էր Թէ չէր կրնար պսակի արարողու-Թիւնը կատարել եԹէ երկուքն ալ իգական հագուստ կրէին, պէտք էր որ մէկն ու մէկը էրիկ մարդու պէս ներկայանար։ Ան-ցեալ Նոյեմբերին անոնք նորէն ներկայացան քահանային, բայց այս անգամ, իրենցմէ մէկը էրիկ մարդու զգեստ կը կրէր։ Ու պսա-կը կատարուեցաւ։ Երբ իրողու-Թիւնը երեւան ելաւ, մանչ-կինը խոստովանեցաւ Թէ այդ միջո-ցին դիմեր էր փրկելու համար իր բարեկամուհին, որ շատ կը տառապէր իր ընտանիքին կողմէ։

ԿԱՐՄԻՐ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ — Երթեւեկի եւ փոխադրութեան կառքերու առջի օր զոհ գացած են, 9 հոգի մեռած եւ 15 հոգի Թեթեւ կամ ծանր վիրաւոր։

ՀՐՁԻԳ ՊԱՏԱՆԻՆ.— Շաթօ Թիէռրի մէջ, լեհ պատանի մը կրակի տուաւ հարուստ ագա-րակ մը։ Նիւթական վնասները կը հասնին քառորդ միլիոնի։ Հրձիգ պատանին հարցաքննու-Թեան ատեն կը յայտարարէ, որ-եւէ բացատրութիւն չկրցաւ տալ իր արարքին համար, զոր գոր-ծած է առանց անդրադառնա-լու։

ԹՈՅՑՈՒԱԾ ԷՋԵՐ

ՊԱՅՐԱԹՏԱՐԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱՎԷՊ)

Ընթարթի մը մէջ քարուկիր սրահը փոխադրուեցան կիները՝ փողոցուած ներքիններէն՝ ո-րոնք մէկը եկաւ ծանուցանելու Թէ կինգանի արարած չէր մնա-ցած խանութին մէջ. Պայրաք դարը փութաց հոն երթալ ընկեր-ներուն հետ, ու աշտարակին նեղ պատուհաններէն անընդհատ հրացանաձգութիւն մը սկսան Եէնի Չէրիներուն վրայ։ Բումէլիի քաջավարժ հե-ծեալը միամիտ գետինը կը տա-րածէր Թշնամիէն անոնք, որ առջեւի մօտենալ կը փոր-ձէին.

Սակայն օժանդակութիւնը Ուռշուքէն կը սպասէր չպիտի գար. պատերազմական նախա-րարը փաշան եւ ծովային նախարար Րամիզ փաշան՝ երկուքն ալ Թագաւորին՝ Թէ իրենցմէ ալ հասած էր արդէն մեծ օժանդակութեանը,

շատացեր էին զգուշութեան մի-ջոցներու դիմելով, մին՝ Իւսկիւ-տարի մէջ, միւսը՝ բիւզանդական բերդաքաղաքին շուրջը։ Անշուշտ օգնութեան հասնիլ կարելի էր Թոփ Գափուի պալատէն՝ որ Բ. Դրան մօտ է եւ ուր բաւական զօրութիւն մը կար, սա-կայն Ճանըէրուեցիները՝ կայ-սերական նուիրական անձին պաշտ-պանութեանը պատրաստուելով եւ ոչ իսկ զինուոր մը ղրկեցին Բ. Դուռը. չէ՞ մի որ Պայրաքտարի անկումը, իրենց ազդեցութեանը վերադարձը պիտի նշանակէր։

Ըմբոստ ատելութիւնները միացեր կեդրոնացեր էին Րումէ-լիի քաջին անձին վրայ։ «Եէնի-Չէրի»ները ամէն բան կ՚ընէին, որ-պէսզի հրդեհը չտարածուի դէ-պի Թաղը գոյութիւնը եւ ա-րատութիւնը կ՚արգիլուէր խառնու-Թեամբ. «Չէր քէյֆին նայե-ցէք, ձեզի համար վտանգ չկայ»

հանգարտեցուցիչ ապահովութիւնը կը շռայլէին ժողովուրդէն անոնց՝ որ իրենց վախը կ՚արտայայտէին խուժելով։ Եւ շարժումին շարժա-ռիթը կը բացատրուէր սա քանի մը բառերով

— Մարգարէին օրէնքին Թշ-նամի «սըլթաքսին գլուխը կ՚ու-զենք միայն. ուրիշ ոեւէ մէկու մը մազին իսկ չպիտի դպչինք։

Դիւցազնական գերբնական եռանդը՝ որով Րումէլիի առիւծը աշտարակէն կը պաշտպանէր ինք-զինքը՝ հրաշալիքներ գործել կու-տար նորէն։ Եէնի-Չէրիները կը հասկնային Թէ՝ բան մը չպիտի կարենային ընել ուղղակի յար-ձակումով։ Ու յետոյ՝ հակառակ իրենց զգուշութիններուն՝ դրսէն օգնութիւն հասնելու կարելիու-Թիւնը կար միշտ՝ նորէն զիմե-ցին գաւազիրի հնարանքին՝ որմէ միայն կրնային յաջողութիւն յուսալ

Բոշի, երկժանիի, տապարի հարուածներ լսելի եղան աշտա-րակին եռեւի կողմէն, Եէնի-Չէրիները հողը կը փորէին ու պատէն քարեր տապալելու կ՚աշ-խատէին՝ մուտք մը բանալու եւ

Թերեւս չենք ըլլայ հիմայ յառաջ ըսե-լու համար։

— Անիծեա՜լները, գոռաց առիւծը պատուհանէն նայելով, գիս իրենց ձեռքին մէջ ունենալ-երբե՞ք երբե՛ք։

Իր մտադրութիւնը վերջնա-կան էր. տակառներով վառօդ եւ փամփուշտ կար աշտարակին սառ-բոյրակը։ Պայրաքտար փաշան որոշեր էր պայթեցնել այս ռազ-մամթերքը ու գերագոյն վրէժ-խնդրութեամբ մը մահացնել աշ-տարակին շուրջը գտնուող հարիւ-րաւոր Եէնի-Չէրիները մինչդեռ պայթումին հետեւանքով փլա-տակներու տակ պիտի Թաղուէր իր անշունչ մարմինը։

Սակայն կիները եւ սպասոր-ները պէտք էր ազատել. վե-հանձն որքան քաջ չէր ուզեր իր հերոսի աններող վրէժխնդրու-Թեանը զոհել զինքը շրջապատող սավորական մահկանացուները՝ ո-րոնք ապրիլ կ՚ուզէին անշուշտ։ Ձինագործի պէս բան մը աառ-ջեւիէն պատուհանէն՝ մօտը գտ նուող Եէնի Չէրիներուն։

— Կեցէ՛ք, աղաղակեց. պիտի բանակցիմ. կիները եւ սպասա-ւորները ձեր պատուոյն կը յանձ-նեմ.

Ու հրամայեց որ աշտարա-կին դրան ներքնակողմը՝ առաջնա-նակ ի ձեռին սպասեն իր ընկեր-ներէն տասներկու հերոսներ, դի-մադրելու համար եթէ յարձա-կում տեղի ունենար, մինչեւ որ հոգիէ բացուած դռնէն մէկիկ-մէկիկ դուրս հանուին հարճերն ու նաժիշտները։

Շուրջը գտնուող քաջերէն մէկ քանիին հրամայեց պատու-հանին քով շարունակել հսկողու-Թիւնը, ու ինք վերնայարկը գնաց կանանց մեկնումը փութացնելու համար։

— Պէտք է երթալ Աստու-ծոյ կամքը այսպէս է, ըսաւ, միշտ պահելով իր անվեհեր կո-րովը՝ հակառակ ողբ ու կոծին ո-րով ապերուն կը պլլուէին սպա-սարկուին վազեմի անդամները։

Քամէրգալ առաջինը եղաւ հասցնելու մէջ

— Գո՛րս, գո՛րս, կ՚աղաղա-կէր սարսափահար, պէտք է ազա-տիլ այս դժոխքէն։

Առիւծը եւ ոչ իսկ պատաս-խանեց։

Սակայն լսելի եղաւ Իգպալի գիւզազնական հանգարտ ձայնը, որ զգուանքի գերագոյն շեշտով մը կ՚ըսէր.

— Գնա՛, կորի՛ր մահասուեր օձ, որ եկար Թունաւորելու առիւ-ծին փառայեղ սօրը։ Ինարգ հար-ճը կուզայ իր տափանքին գինը փնտռել հաճոյքի վայրկենին։ Օ-րինաւոր կինը միայն գիտէ կա-տարել սրտաբուխ պարտաւորու-Թիւնը՝ երբ վտանգը կը սպառնայ։

— Կը խնդրեմ, Իգպա՛լ, ըսաւ Պայրաքտար յուզուած ձայնով մը՝ անոր մօտենալով, ու ձեռքի շարժումով մը մեկնիլ առաջարկելով անոր։

— Երբե՛ք, պատասխանեց քաջոգի կինը՝ գրեթէ հրամայո-ղական։ Լաւ գիտեմ ես Թէ ի՞նչ կը մտադրէ իմ առիւծս Այս ա-նարգ արարածը՝ որ մարմինը միայն կը տեսնէր ու անկարող էր հասկնալու հոգին՝ չի կրնար զու-շակել քու վսեմ մտադրութիւնդ, սակայն ես՝ Րումէլիի աղջիկը քու հաւատարիմ կինդ կրնա՞մ տա-րակուսիլ քու դիւցազնական մտա-դրութեանդ վրայ, ո՛վ իմ փա-շա «Հէլալըմ»ս։ Իմ տեղս քու քովդ է, յաւիտենապէս քու քովդ։

(18) ՏԻՐԱՆ ՔԵԼԷԿԵԱՆ

Աֆղանիստանի կռիւները

Սիմլայէն կը հեռագրեն թէ Աֆղանիստանի կացութիւնը դարձեալ ծանրացած է եւ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ սահմանագլուխի անգլիացի պաշտօնատարներուն, որոնք կ'աշխատին արգիլել որ անգլիական հովանաւորութեան ենթակայ հողերու ցեղախումբերը մասնակցին քաղաքական կռիւին, հակառակ պարագային կռիւները պիտի ծաւալին անգլիական հողամասի վրայ, բռնաբարելով Հնդկաստանի եւ դրացի երկիրներու չէզոքութիւնը։

Փէշավարէն հասած լուրերու նայելով. Աժանուլլահ թագաւորի խորթ եղբայրը էմին Ճան միացած է Նատիր խանի։

Էմիր Հաբիպուլլահ սպաննուած ?

Կալկաթայէն հասած հեռագրի մը համաձայն, զօր. Նատիր խանի կուսակիցները սպաննած են էմիր Հաբիպուլլահը (Պէչէի Սաքա)։

Քապուլէն գերման թերթերուն ուղղուած հեռագիր մը կը հաստատէ այս լուրը, առանց մանրամասնութիւններ տալու սպանութեան պարագաներուն մասին։

Ջերմակայութիւններ Ֆիլիպէի մէջ

Պուլկար ոստիկանութիւնը Ֆիլիպէի մէջ գրաւեց բազմաթիւ թռուցիկներ, որոնցմով բանուորները կը հրաւիրուին հրապարակային միտինգներ կազմակերպել համայնավար ապստամբութեան վեցերորդ տարեդարձին առթիւ։

Այս առթիւ կատարուած քննութեան շնորհիւ կարելի եղաւ ճանչնալ շատերը շարժումի պարագլուխներէն, որոնք ձերբակալուեցան։

Չինաստանի քաղաքացիական կռիւները

Չինաստանի մէջ դարձեալ ծայր տուին քաղաքացիական կռիւները։ Ապստամբ զօրավար Շանկ Սաթ-Քուէյի բանակը կարեւոր յառաջխաղացում ունեցաւ դէպի Հունանի նահանգը։

Միւս կողմէ կեդրոնական կառավարութեան զօրքերը գրաւեցին Իշանկը, առանց կռիւի։ Հունանի կառավարիչը կը հաղորդէ որ ապստամբ գինուորներէն մաս մը կարելի եղած է զինաթափ ընել՝ բուռն կռիւներէ վերջ։

Կարգ մը վաճառականներ մերժած ըլլալով թղթադրամ ընդունիլ, պաշտօնական վիճակ յայտարարուեցաւ եւ թղթադրամները պարտադիր դարձան։ Անսաստողները մահուամբ պիտի պատժուին։

Ազգայնական եւ համայնավար դէմ դէմի

Պերլինի մէջ անցած իրիկուն ազգայնական մեծ ցոյց մը կատարուեցաւ ի նպաստ հանրաքուէի։ Հուկէնպէրկ խստիւ քննադատեց Եընկի ծրագիրը եւ այպանեց Շթրէզէմանի արտաքին քաղաքականութիւնը։

Հաւաքոյթէն վերջ. ընդհարումներ պատահեցան համայնավարներու եւ ազգայնականներու միջեւ։ Ատրճանակներ պարպուեցան և քանի մը ցուցարար վիրաւորուեցաւ։ Ոստիկանութիւնը 25 հոգի ձերբակալեց։

Ռուսիոյ եօթնօրեայ շաբաթը

Մոսկուայի կառավարութիւնը հրամանագրով մը հոկտեմբեր 1էն սկսեալ գործադրութեան կը դնէ խորհրդային նոր օրացոյցը, որուն համաձայն տարին պիտի բաժնուի 73 շաբաթի։

Ռուսիոյ բոլոր գործարաններուն, հիմնարկութիւններուն եւ գրասենեակներուն մէջ աշխատանքի շաբաթը պիտի բաժնուի չորս օր աշխատանք եւ մէկ օր հանգիստի։ Շաբաթական հանգիստի համար որեւէ հաստատ օր չէ որոշուած, որովհետեւ բանուորներու զանազան խումբեր կարգով հանգիստի օր պիտի ունենան։

Կիրակին ջնջուած է։ Ջնջուած են նաեւ բոլոր տօնական օրերը, բացի Մայիս 1էն՝ նուիրուած Աշխատանքի տօնին, Նոյեմբեր 7էն՝ Յեղափոխութեան տարեդարձը եւ յունուար 22էն՝ Լենինի մահուան տարելիցը։

Թրքական ապրանքներու դէմ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Ռուսիա արտածում կատարող թուրք վաճառականներու հասած տեղեկութեանց համաձայն, կարգ մը նոր դժուարութիւններ կը հանուին իրենց դէմ։ Ռուսերը կ'ուզեն Ռուսիա ղրկուելիք ապրանքները Պոլսէն ուղղակի իրենք առնել եւ ռուսական շոգենաւերով փոխադրել, ի վնաս թրքական շոգենաւերու։

Ի խնդիր նոր ռեգորներու

Երէկ առաւօտ ժամը 7.15ին Պուրժէի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելաւ օդանաւորդ Վանքոտէնպէրկ՝ կոտրելու համար թեթեւ օդանաւերու հեռաւորութեան մրցանիշը՝ ուղիղ գիծով։ Օդանաւորդը առջի օր անյաջող փորձ մը կատարեց։ Իր պզտիկ օդանաւին մէջ առած է 400 լիտր պէնզին եւ եթէ օդը նպաստաւոր ըլլայ, կը յուսայ մէկ թռիչքով հասնիլ Վիլլա Սիսնէրոս կամ Թերեւս Տաքար (Ափրիկէ)։

Նոյնպէս երէկ առաւօտ ժամը 8.20ին «Կարմիր Թռչուն» օդանաւով ճամբայ ելան Քոսթ եւ Պէլոնթ՝ մէկ թռիչքով երթալու համար Իրքուցք։

Յաջողութեան պարագային երկրորդ փորձ մը պիտի ընեն. մէկ թռիչքով Փարիզէն Թոքիօ՝ Ճափոնի մայրաքաղաքն երթալու համար։

«Կարմիր Թռչուն»ը առած է 5200 լիտր պէնզին եւ 190 լիտր իւղ։ Ամբողջ ծանրութիւնն է 6000 քիլօ։

Վիլնայի կռուախնձորը

Վիլնայի կորուստին տարեդարձը (հոկտ. 9) մօտեցած ըլլալով, Լիթուանիոյ ներքին նախարարը անթելով հետեւեալ պատգամը ուղղեց ժողովուրդին.

«Լիթուանիա ներկայիս կ'անցնէ նախապատրաստական շրջան մը՝ Վիլնայի ազատագրութեան համար կռուելու թշնամիին դէմ։ Կրնայ ըլլալ որ չպարտաւորուինք զէնքի դիմել, բայց միշտ պատրաստ գտնուինք։ Եթէ պարագաները ստիպեն, թշնամիին հետ պիտի կռուինք։ Ձմոռնանք որ պատմութեան մէջ կան մէկէ աւելի դէպքեր՝ երբ պզտիկ պետութիւնները գլուխ բարձրացուցած են մեծ պետութեանց դէմ։ Որքան ատեն որ թշնամին Վիլնայի մէջ մնայ, Եւրոպայէն չպիտի հեռանայ պատերազմի վտանգը»։

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Փարիզ.— 5 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ

Փըթի ժուռնալի սրահը 21 Rue Cadet. Մէթրօ Cadet

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆԴԱՆԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկ. եւ եւրոպական պարեր

Մուտք՝ 5 ֆրանք. Տոմսերը կը ծախուին ցառաջի խմբագրատունը

Մարսէյլ.— Հոկտ. 5 Ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ.

Կառտան, Հոկտ. 6 »

Լիոն, Հոկտ. 5 (մանրամասնութիւնները յաջորդով)։

Ցեսին, Հոկտ. 6 » »

Վալանս, Հոկտ. 12 » »

Վիէն, Հոկտ. 13 » »

Փոն տ'Ըպընա.— Հոկտ 20 » »

Գրատօ, Հոկտ. 28 » »

Կըրընոպլը, Հոկտ. 6 Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԵԿԵԱՆ.

Ռոան, Հոկտ. 13 »

Սէն Շամոն, Հոկտ. 5 Ընկ. ԹԻՒԼՊԷՆՏՃԵԱՆ.

Սէն Թ'էթիէն, Հոկտ. 6 »

ՕՐ. ՄԱՐԹԱ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ԵՒ

ՏԻԳՐԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

21 Սեպտեմբեր 1929

Սէն-Ժէրմէն Փարիզ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ

Փարիզի շրջ. կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Իսսի լէ Մուլինոյի Վռամեան, Մշոյի եւ Մուրատի խումբերու բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին. 164 Ave. Verdun Issy-les-Moulineaux:

Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին Հաճի Մկրի սրճարանը 72 Rue Etienne Dolet։ Ներկայ կ'ըլլայ շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԳԱՒԱՌ

Լիոնի Համազասպ խումբի ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Քէնտրիեանի ճաշարանը։

Մարսէյլի Իշխան ենթակոմիտէն սովորաբար ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Աղբիւր Սերոբ, Եփրեմ խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերու ընկերները վաղը կիրակի ժամը 2.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Փոն տ'Օպնայի շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները եւ ընկերուհիները վաղը կիրակի ժամը 2ին կոմիտէի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը կարեւոր է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

Լիոնի Կուկունեան խումբը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը, 262 Rue Duguesclin: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

Սէն Շամոնի Վարուժան խումբի ընկեր. եւ համակրական ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10ին իր ակումբին մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերներն ու համակիրները։

Ցէսինի կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ. Տէսինի բոլոր ընկերները վաղը կիրակի ժամը 5ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ Զ. Ե. Ռ. Միութեան Փարիզի, Անիէրի, Գիյեմնքուրի, Ալֆորվիլի մասնաճիւղերու միասնաբար, այսօր շաբաթ իրիկուան ժամը 9ին Ֆլորիա ճաշարանին մէջ, կեդր. վարչութեան հրաւէրով։ Ստիպողական օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայր. Միութիւններու ներկայացուցչական ժողովը՝ վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Bar de la Poste (Պառ տը լա Փօսթ, Քուռ Պէլզանսի եւ Րիւ տ'Էքսի անկիւն) մէջ։ Օրակարգ՝ նախորդ ժողովի շարունակութիւն։ Կը հրաւիրուին Մարսէյլի բոլոր Հայր. Միութիւնները, անխտիր, իրենց վարչական կազմով։ Միրով կը հրաւիրուին նաեւ գիշեր. դպրոցին շուրջ իրենց շահագրգռութիւնը ցոյց տուող բոլոր հայրենակիցները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Եռզկատի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Գար տը լա Փոսթի սրահը 2 Րիւ Քօլպէր։ Կը խնդրուի անդամ եւ ոչ անդամ բոլոր հայրենակիցներէ ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին։ Օրակարգ՝ նուամեայ հաշուետուութիւն և գեկոյց վարչութեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լա Սէյն Սիւր Մէր, կար.— 35:

Ալժէր, Յ. Գ.— 70:

Իսի լէ Մուլինօ, Մ. Խ.— 70:

Մարսէյլ, Խ. Հ.— 50:

Քոլոմպ, Մ Կ.— 72

Սալին տը Ժիռօ, Ս. Գ.— 70։

«ԵՐԿՈՒՆՔ» Սեպտեմբերի թիւը, պատկերազարդ և ճոխ բովանդակութեամբ, լոյս պիտի տեսնէ յառաջիկայ շաբաթ, Փարիզի վերջին գրաշարական տագնապին պատճառաւ՝ շաբաթ մը յապաղումով։ Այս թիւով կը լրանայ վեցամսեայ բաժանորդագրութեան պայմանաժամը։ Նոր բաժանորդագինները չստացուած, թերթ չպիտի ղրկուի այլեւս։ Մեր մասնաճիւղերը, գործակալները և բաժանորդները պէտք է այս ամիս փակեն իրենց հաշիւը։ Բաժանորդագրութեան պայմանները են տարեկան 22 Ֆր. (Ֆրանսայ), արտասահման՝ 1ուկէս տոլար։ Հասցէ՝ Kurkdjian 247 Bld Voltaire. Paris.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant: H. STÉPHAN

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆԱԽԱՄԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

ՇՔԵՂ ԵՒ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանային վարչութեան կողմէ, եւ մասնակցութեամբ Փարիզի, շրջանի, [illegible] եւ Ֆրանսայի գաւառներու Հ. Մ. Հ. Մ.ի մասնաճիւղերու, հայ մարզական միութիւններու, ինչպէս նաեւ գպրոցասէրի [illegible] եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կըրի սկաուտներուն եւ սկաուտներուն:

Նախագահութեամբ Եւրոպայի կաթող. պատուիրակ ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆԻ

Օրուան թագուհի՝ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2ին STADE PETIT-JEAN (PORTE DE PICPUS)

Ցիսուն հոգինոց ֆրանսական ֆանֆառի խումբ մը կը նուագէ հայկ. եւ եւրոպական եղանակներ

Գին՝ Ա. կարգ 20, Բ. կարգ 10, մուտք 5 ֆր.։ Տոմսերը այժմէն կարելի է հայթայթել Լիլա, Ֆլորիա, Գալթիսթ, Արա[illegible] խան, Քոզմոփոլ ճաշարաններէն, Պէլվիլի Որթինեան նպարավաճառատունէն, եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր մասնաճիւղերէն։

Հաղորդակցութեան միջոցնե՛ր՝ Օթոպիւս՝ AY Կար տիւ Նորէն, AU Սէն Լազարէն, Թրամուէյ Րեփիւպլիքէն եւ [illegible] Picpus. Մէթրօ՝ Daumesnil.

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"

Directeur-Propriétaire SCH. MISSAKIAN — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Rédaction & Administration — Խմբագ. եւ վարչութիւն: 235 Faub. St. Martin PARIS (10e)

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1929

29 Septembre 1929

Ե. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1072

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ ՈԳԻՆ

Այսօր տեղի կ'ունենան Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Շրջ. Վարչութեան կազմակերպած մրցումները, մեծ պատրաստութեամբ, ինչպէս կ'իմանանք յայտարարութենէն (տես Դ. էջ):

Մարզական առաջին մրցահանդէսը չէ այս, բայց ունի յատուկ արժէք, որովհետեւ տեղի կ'ունենայ ներքին վէճերու եւ կազմալուծման շրջանէ մը յետոյ:

Հաւատա՞նք թէ, իր կազմակերպութեամբ եւ ուժերու համախմբումովն իսկ, այս Նաւասարդեան տօնը պիտի դառնայ պատեհութիւն մը, սեղմակէտ մը՝ խսկապէս բարեկարգելու, վերակազմելու եւ արգիւնաւոր ճամբու մը վրայ դնելու Հ.Մ.Ը.Մ.ը:

Մրցահանդէսներն ու խաղերը ցուցադրութիւնն են կատարուած աշխատանքին եւ ձեռք բերուած արդիւնքին: Եւ, ինչքան ալ յաջող ըլլան եւ ծափեր խլեն, տպաւորութիւնը երկար չի տեւեր: Մրցանիշէ մրցանիշ կատարուած ոստումներն ալ յարաբերական արժէք ունին:

Ամբողջ մարզական շարժման մէջ, մեզ հետաքրքրողը, ամէնէն առաջ, թափուած աշխատանքին ոգին է: Մանաւանդ այս օտար ափերուն վրայ, ուր հազարաւոր հայ երիտասարդներ կը տրորուին հարթիչ գլանին տակ:

Անշուշտ թանկագին շահ մըն է հայ պատանիներուն եւ երիտասարդներուն ֆիզիքական զարգացումը: Պայծառ եւ խրոխտ նայուածք, ամուր ջիղեր եւ ալիրկ մկաններ,— այս բոլորը յաւելեալ արժէքներ են նստակեաց եւ գլխուն գարնուած, կամ արհարաններու եւ փողոցներու լպրծուն արահետներուն մէջ մոլորած երիտասարդութեան մը համար: Հետեւաբար եւ մեր ժողովուրդին համար:

Բայց, այդ բոլորը շուտով կը դառնան խարուսիկ, եթէ ֆիզիքական մարզանքին հետ զուգընթաց, հոգ չտարուի սրտի եւ մտքի մարզանքին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնադիրներուն նպատակը եղած չէ «փէհլիվաններ կամ ախոյեաններ հասցնել, այլ չարքաշութեան, կարգապահութեան, քաջութեան եւ եղբայրութեան ճաշակն ու վարժութիւնը ներարկել ամբողջ սերունդի մը, որուն ճամբան կը թաւալէր գպրոցէն տուն եւ տունէն շուկայ»: Քսան տարի առաջ՝ թափեցին ինքնարոյս ուժեր, եւ միայն տասը տարի առաջ էր որ հիմը դրուեցաւ Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան: Ո՛րքան կը յիշենք, Միութեան ծրագիրն ու կանոնագիրը կը համապատասխանեն մեր այսօրուան պահանջներուն ալ, եթէ վարիչները գործեն գիտակցօրէն եւ արթնութեամբ, եթէ պահեն ու արծարծեն ոգին, փոխանակ տառին կառչելու:

Արդ, այդ ոգին կը թելադրէ որ, Հ. Մ. Ը. Մ.ը դառնայ իրական, անփոխարինելի ազդակ մը՝ շարժման մէջ դնելու համար մեր երիտասարդութիւնը՝ թէ՛ ֆիզիքական եւ թէ՛ հոգեկան տեսակէտով: Մէկը առանց միւսին՝ անիմաստ է եւ ամբողջ պերճանք:

Հայ ժողովուրդը բան մը չի կորսնցներ, եթէ մրցանիշ մը կամ ըմբիշ մը պակաս ունենանք այս կամ այն ճակատին վրայ: Բայց անկասկած կը կորսնցնէ, եթէ մէջտեղ հանենք միայն ըմբիշներու, ախոյեաններու, բարձր ցատկողներու եւ արագ վազողներու գունդ մը, առանց պուտ մը ազգային գիտակցութեան:

Մարզուած սերունդ մը տարբե՛ր շունչ պիտի ունենայ: Պիտի ունենայ առաքինութիւններ որոնք մարզադաշտին վրայ կ'երացուին, ինքնաբերաբար, վարժութեամբ եւ ճարտար ղեկավարութեամբ: Այլապէս կը դառնայ կոպիտ ուժ, եւ յաճախ փորձանք:

Կ'ուզէինք որ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի հիմնարկութեան տասնամեակին առթիւ, եւ յաջող մրցահանդէսէ մը յետոյ, անոր հին եւ նոր վարիչները լրջօրէն ուշադրութեան առնէին այս կէտը: Այդ բանը կը սպասենք մանաւանդ Փարիզէն, որ յաւակնութիւն ունի կեդրոն դառնալու, եւ իր հովանաւորութիւնը տարածելու մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա,— ամէն ուր որ Հ. Մ.Ը.Մ.ի փոքրիկ մը կը գտնուի:

Նոյն իսկ անհրաժեշտ է վերաքննութիւն մը գործունէութեան ձեւերու: Այդպիսի ձեռնարկ մը չի խախտեր հիմնական ծրագիրը: Ընդհակառակն, կը մղէ իրագործելու անոր շատ մը ցեղեցիկ առաջադրութիւնները:

Ուրիշ առեն ալ դիտել տուած ենք.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի եռանդին եւ եկամուտին հարիւրին 75ը պէտք է յատկացնել արիներու կազմակերպութեան: Որքան տարածուի եւ ուռի մարզանքի այս ճիւղը, այնքան պիտի շահինք բոլորս ալ: Պարապ տեղը չէ որ անսովոր խանդավառութիւն յարուցին միջազգային ճամբարին մասնակցող քառասուն հայ արիները, ինչպէս և Փարիզի մէջ կազմուած միւս խումբերը,— որոնք ծուռ կը նային իրարու ոչ թէ բաժնուած ըլլալով «մրրկաւ», այլ պարզ անհասկացողութեամբ:

Բան գործ պէտք է ընել կարելի եղածին չափ շատ «գայլիկներ եւ արիներ (սկաուտ) համախմբել միեւնոյն դրօշին տակ, վարժեցնել զանոնք արի, չարքաշ եւ կարգապահ կեանքի մը բարիքներուն, դաստիարակել՝ հայրենիքի գաղափարով եւ հայրենի աւանդութիւններով: Եւ անշուշտ, միեւնոյն առեն, անոնց ներարկել եւրոպականութեան ոգին, ոչ թէ ժամանակավրէպ առածներ:

Եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ը ընդունակ է այս ճիգին, կը ծաւալի ու կը տիրապետէ: Այլապէս, անջատումներ կամ խաչաձեւումներ միշտ ալ անպակաս պիտի ըլլան:

Միայն «Նաւասարդեան» բացատրութիւնը, ինքնին, կրնայ հանգամանք մը կազմել:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Քաղաքական ճառ մը Միտիլլիի մէջ

Աթէնքի Թղթակիցը կը հեռագրէ Աթէնքէն.

Յառաջիկայ շաբթուան ընթացքին, արտաքին Նախարար Միխալաքոփուլոս պիտի երթայ Միտիլլի, ուր մեծ ճառ մը պիտի խօսի Յունաստանի արտաքին քաղաքականութեան մասին:

Նախարարը մտադիր է շեշտելու որ հելլէնեւթուրք բանակցութեանց առած դարձուածքին համար ամենադոյն մտահոգութիւն մը զգալ հեռու, Արքիպելագոսի բնակչութիւնը բացարձակ վստահութիւն պէտք է ունենայ կառավարութեան վճռականօրէն խաղաղասէր քաղաքականութեան վրայ: Արեւելքի կացութիւնը, արեւելեան ժողովուրդներուն եւ վարիչներուն խաղաղասէր միահամուռ ձգտումները, վերջապէս Յունաստանի միջազգային քաղաքական զօրաւոր դիրքը բացարձակապէս չեն արդարացներ այն մտահոգութիւնները, որոնք վերջերս զգացուեցան Միտիլլիի եւ Քիոսի մէջ՝ երբ Թուրքիա մերժեց ընդունիլ իրաւարարութեան ենթարկել Յունաստանի հետ ունեցած նշանական առկախ խնդիրները եւ Թրքական Եավուզ զրահաւորին նորոգութիւնը վերջացաւ: Կասկած չկայ որ արտաքին Նախարարին ճառը թէ՛ Յունաստանի եւ թէ արտասահմանի մէջ բարեբար ազդեցութիւն պիտի ունենայ:

Հինգշաբթի օր Լոնտոն հասաւ կիպրոսէն ճամբայ ելած պատուիրակութիւնը, որ անգլիական կառավարութեան եւ հանրային կարծիքին պիտի ներկայացնէ կիպրոսը Յունաստանի կցելու բաղձանքը: Այս առթիւ Լօթիա կը գրէ թէ կիպրոսի խնդիրը լուծման շրջանի մը մէջ մտած է, քանի որ համաժողովրդական գործ մը դարձած ըլլալով, ամէն օր հող պիտի շահի:

Ցեղային անկարգութիւնը Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Հրեաներուն դէմ արաբական բոյկոտը ծանր համեմատութիւններ կ'առնէ մանաւանդ Եաֆայի եւ Երուսաղէմի մէջ:

Կառավարութիւնը հրաւիրեց հրեայ եւ արաբ վաճառականները՝ հանդիպում մը ունենալ քաղաքապետին եւ օգնականներուն, դրամատուններու տնօրէններուն եւ Առեւտրական Սենեակի Նախագահին ներկայութեան, միջնորդական փորձ մը կատարելու համար: Հրեաները ընդունեցին կառավարիչին առաջարկները, սակայն Արաբներու հետ բանակցութիւնները դեռ չեն վերջացած:

«Թայմզ»ի Պէյրութի Թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Սուրիոյ Արաբներն ալ սատկացուցած են Հրեաներու դէմ բոյկոտը, որովհետեւ իմացած են թէ Սիոնականները որոշած են փոխ վրէժի դիմել՝ իրենց կարգին բոյկոտի ենթարկելով Արաբները:

∴ Վերջին օրերս նոր դէպքեր պատահեցան: Զորեքշաբթի իրիկուն Երուսաղէմի մէջ Հրեայ մը սպաննուեցաւ: Արաբ մը Երուսաղէմի մօտերը Հրեաներու կողմէ կառախումբէն դուրս նետուելով վիրաւորուեցաւ:

Մեծ քանակութեամբ աւար գտնուեցաւ Երուսաղէմի մօտակայ քարայրներու եւ բլուրներու թաքստոցներուն մէջ: Կացութիւնը շատ ծանր է ու եթէ անգլ. զինուորները քաշուին, Պաղեստինի մէջ դարձեալ արիւն պիտի հոսի:

15 ժամուան կռիւ մը Արաբիոյ մէջ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ 15 ժամուան ճակատամարտ մը մղուած է Ֆայսալ էտ Տովիշի եւ Հիճազի թագաւոր Իպնը Սաուտի զինուորներուն միջեւ, Նէճտի եւ Քովէյթի սահմանագլուխին վրայ: Ապստամբները ռազմադաշտին վրայ ձգեցին մեծ թիւով սպաննեալներ եւ վիրաւորներ, որոնց կարգին Ֆայսալի զաւակը:

Կ'ըսուի թէ այս առաջին ճակատամարտը մաս կը կազմէ ընդարձակ շարժումի մը, որուն նպատակն է գահընկէց ընել սուլթան Իպնը Սաուտը:

∴ Գահիրէէի արաբական շրջանակներու գործակալութիւնը կը հաստատէ թէ կարգ մը ցեղախումբեր Իպնը Սաուտի դէմ ապստամբած են Նէճտի զանազան մասերուն մէջ, սակայն շարժումը զսպուած է անմիջապէս:

Իպնը Սաուտ մեծ ուժեր ղրկած է ապստամբներուն դէմ՝ իր թագաւորութեան ամենահեռաւոր մասերէն: Գլխատել տուած է 200 գերիներ, որոնց ներում շնորհած էր ասկէ առաջ երկու անգամ:

Ոսկիի սակը աւելի պիտի բարձրանայ

Անգլիոյ դրամատան կողմէ զեղչի սակին 100ին 6ուկէսի բարձրացումը զանազան մեկնութեանց տեղի կուտայ անգլիական մամուլին մէջ:

Տէյլի Թէլէկրաֆ կ'ըսէ թէ այնքան ատեն որ անգլիական դրամը կայուն կը մնայ, տնտեսութիւնն ու աշխատանքը թոյլ պիտի տան երկրին անցընել դժուարին վայրկեանները:

Թայմզ կը նախատեսէ որ եթէ նոր սակը բաւական չըլլայ կասեցնելու ոսկիին արտագաղթը եւ յաջողցնել ոսկիին Անգլիա վերադարձը, աւելի բարձր սակ մը պիտի հաստատուի:

Տէյլի Նիւզ կը հրաւիրէ ժողովուրդը համբերութեամբ ընդունիլ զեղչի սակին բարձրացումը, որ անհրաժեշտ էր վարկը վերահաստատելու համար:

Տէյլի Քրոնիքլի համաձայն, այս կարգադրութիւնը թէեւ առաջին առթիւ անպատեհ պիտի ըլլայ ճարտարարուեստին համար, սակայն յառաջիկային պիտի բարձրացնէ ոսկիին արժէքը ամբողջ աշխարհի մէջ:

Տէյլի Էքսփրէս ողջալի կ'ողջունէ Դրամատան վարիչներուն որոշումը եւ գիտել կուտայ թէ երկրին, մանաւանդ առեւտրական եւ ճարտարագործական շրջանակներու կարծիքը պէտք էր առնել այսպիսի պարագայի մը: Եւ կոչ կ'ուղղէ հանրային կարծիքի դատաստանին:

Տէյլի Հէրըլտ կը պահանջէ նմանապէս որ քննութիւն մը բացուի:

Համայնավարները Պուլկարիոյ մէջ

Պուլկար ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները համայնավար երիտասարդական գաղտնի կազմակերպութեան մասին: Ատաղձագործ բանուորի մը տունէն գտնուեցան կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի վաւերաթուղթերը, մանաւանդ Գ. Միջազգայինի եւ հողագործ-համայնավար կուսակցութեան Եուկոսլաւիա գաղթած անդամներուն միջեւ փոխանակուած նամակները, ծածկագրութեան բանալի մը, բազմաթիւ համայնավար գրքոյկներ, ինչպէս նաեւ քանի մը ռումբեր: Ստեփանոֆ անուն մէկը եւ Գարատիմոֆ անուն բանուոր մը, որոնք ձերբակալուեցան, արտասահման գաղթած էին եւ սուրհանդակի պաշտօն կը կատարէին կուսակցութեան Եուկոսլաւիա ապաստանած անդամներուն եւ Մոսկուայի կեդր. կոմիտէին միջեւ:

Այս մարդիկը մօտ օրէն պիտի դատուին Սոֆիայի դատարանին առջեւ:

Պոլսոյ դիւանագիտական պատուիրակը

Երբ Թուրքիոյ մայրաքաղաքը Էնկիւրի փոխադրուեցաւ, Պոլսոյ մէջ ստեղծուեցաւ դիւանագիտական պատուիրակի պաշտօն մը, կապ պահելու համար Պոլսոյ օտար դեսպաններուն եւ դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն հետ, քանի որ դեսպանատուները շարունակեցին Պոլիս մնալ:

Վերջերս դեսպանները սկսած ըլլալով յաճախակի եւ երկարատեւ այցելութիւններ ընել Էնկիւրի, Թուրք դիւանագիտական պատուիրակի պաշտօնը ջնջուեցաւ հրամանագրով մը: Այսուհետեւ բոլոր գործերը ուղղակի Էնկիւրիի հետ պիտի կարգադրուին:

Կացութիւնը Աֆղանիստանի մէջ

Էմիր Հապիպուլլահի եղբայր Համիտուլլահ Ճէլալապատ մտաւ՝ իր Քոհիսթանի զինուորներուն հետ, Քապուլայի մէջ մղուած կռիւէ մը յետոյ: Իր զինուորները յետոյ քաշուեցան դէպի Քապա, Ճէլալապատը ձգելով Մալիք Մոհամէտ Ալամ խանի եւ ուրիշ ցեղապետներու:

Անգլօ-ռուս բանակցութիւնները

Անգլիոյ արտաքին Նախարար Արթըր Հէնտըրսըն կրկին ընդունեց Փարիզի խորհրդային դեսպան Դովգալեւսկին:

Հէնտըրսըն եւ Դովգալեւսկի պատրաստեցին ցուցակը այն խնդիրներուն, որոնք բանակցութիւններով պիտի կարգադրուին, անմիջապէս որ դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւններ վերահաստատուին եւ դեսպաններ փոխանակուին Անգլիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ:

Մոսկուա եւ Անգլիոյ համայնավարները

«Թայմզ»ի Րիկայի Թղթակցին համաձայն, Միջազգայինի Գործադիր Կոմիտէն նոր հրահանգներ ուղղած է Անգլիոյ համայնավար կուսակցութեան, պահանջելով ուժերու կեդրոնացում մը՝ դիմակագերծ ընելու համար Մաքտոնըլտի կեղծ-աշխատաւորական կառավարութիւնը:

Անգլիոյ համայնավար կուսակցութիւնը օրաթերթ մը պիտի հրատարակէ տարին չվերջացած, աւելի բուռն կերպով շեշտելու համար Մաքտոնըլտի դաւաճանութիւնը, մանաւանդ անգլօ-ռուս յարաբերութեանց, Հնդկաստանի, Եգիպտոսի հանդէպ եւ Լահէյի մէջ հետապնդուած քաղաքականութեանց առթիւ:

Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանը

Սէվրի Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ թէ դպրոցին բացումը յետաձգուած է, շինութիւնները աւարտած չըլլալով:

Բացումը անպայման տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբեր 10ին:

Վարժարանին մեծաւոր ընտրուած է Հ. Յովհ. Թորոսեան: Հ. Գաբրիէլ Նահապետեան նշանակուած է փոխ-մեծաւոր եւ վարիչ ճեմարանական ու հայագիտական դասախօսութեանց, Հ. Գ. Խանպէկեան՝ մատակարար: Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան կը մնայ տեսուչ, իսկ Հ. Սրապիոն Ուլուհոճեան՝ ուսումնապետ:

16 տարու մանկասպան մը

Փա տը-Քալէի եղեռնադատ ատեանը մահուան դատապարտեց 16 տարու բանուոր մը՝ Ժան Ֆուբիէ, որ անցեալ յունիսին Պուլոնի մէջ վայրագօրէն սպաննած էր իր տիրուհին՝ այրի տիկին Սէնթ-Մարվիլը: Դիազննութիւնը հաստատեց որ զոհը ստացած էր դանակի, բռունցքի եւ կրունկի 36 հարուածներ: Ոճիրին շարժառիթն էր գողութիւնը:

Երկրաշարժ եւ հրաբուխ

Առջի առաւօտ երկրաշարժի ուժգին ցնցումներ տեղի ունեցան Ճավայի կղզիներու արեւմտեան մասին մէջ: Փլան կարգ մը տուներ՝ խուճապ առաջ բերելով ժողովուրդին մէջ:

Երկար տարիներէ ի վեր այսքան սաստիկ երկրաշարժ չէր պատահած, ու կը վախցուի որ կղզիի քանի մը հրաբուխները կրկին բորբոքին: կառավարական փորձագէտ մը, եակկար կը նախատեսէ նոյնիսկ որ երեք հրաբուխներ շուտով եւ միաժամանակ պիտի պոռթկան:

∴ Պուէնոս Այրէսէն ալ կը հեռագրեն թէ Սան-Խուանի նահանգին մէջ կարճ եւ սաստիկ երկրաշարժ մը տեղի ունեցաւ: Ոճէ զոհ չկայ:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԷՆ

ՀԱՄԵՒՐՈՊԱ - ԵՒՐՈՊԱՅԻ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Համեւրոպայի կամ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու գաղափարը առաջ կը քալէ, թէեւ ո՛չ միշտ ուղիղ գիծով մը եւ ո՛չ անսայթաք։

Եւ հասկնալի է։ Տարիներ եւ երբեմն տասնամեակներ կ'անցնին, մինչեւ որ նման մեծ ծրագիրները կը հասուննան եւ պտուղ կու տան։

Գրեթէ քանի մը տարի առաջ էր որ, չեխ Քուտենհոֆէ Քալէրկի հրապարակ եկաւ իր "Համեւրոպայ,,ի ծրագրով։ Ան հիմը դրաւ համանուն միջազգային ընկերութեան, հրատարակել սկսաւ "Համեւրոպա,, անուն ամսագիրը, լոյս ընծայեց քանի մը հատորներ, հրատարակեց բազմաթիւ կոչեր եւ թռուցիկներ, հրապարակային բանախօսութիւններ կազմակերպեց Եւրոպայի զանազան կեդրոնները, որոնք ամէնն ալ նոյն նպատակը կը հետապնդեն— ժողովրդականացնել գաղափարը, ճամբայ հարթել անոր իրականացման համար։

Շատ չանցած՝ շարժումը ընդհանուր համակրանք յառաջ բերաւ։ Այսօր «Համեւրոպա» ընկերութիւնը շատ մը ճիւղեր ունի զանազան տեղեր։ Անոր կ'անդամակցին քաղաքական անուանի դէմքեր— Պրիան, Շթրէզէման, Լէօպէ եւ ուրիշներ։

Գրեթէ աւելին։ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու գաղափարը դադրած է այլեւս սոսկ գաղափար մը, տեսական խնդիր մը ըլլալէ։ Ան տակաւ դառնալ սկսած է նաեւ գործնական քաղաքականութեան խնդիր, քաղաքական-պետական կարգ մը վարիչ դէմքեր արդէն իսկ միջոցներ կը խորհին, եթէ ինչպէս եւ ինչ սահմաններու մէջ՝ կրնան մօտենալ այդ հարցին իրականացմանը։ Ազգերու Դաշնակցութեան ժողովին մէջ եւս այս երկրորդ անգամն է որ հանգիստաւոր խօսքեր կ'ըլլան այդ մասին։ Պրիան յանձն առած է յաջորդ նիստին որոշ եւ թանձրացեալ ծրագիր մը ներկայացնել։

Քաղաքական աշխարհի ընդհ. երեւոյթներն ալ նորանոր խթաններ կուտան այս ուղղութեամբ։ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մերձեցումը, Ճափոնի հաւանական յարումը անգլօ-սաքսոն ցեղին ներսը ձեւակերպուող միութեանը, Ֆրանսայի ազդեցութեան աստիճանական նուազումը, Գերմանիոյ արդի վիճակը եւայլն մէկ-մէկ քաղաքական ազդակներ են այդ ճամբուն վրայ։ Ան ստոյգ որ, Հարաւային Ամերիկայի պետութիւններն ալ այժմ խորհիլ սկսած են թէ արդեօք ժամանակը եկած հասած չէ՞, կազմելու համար նա՛եւ «Հարաւային Ամերիկայի Միացեալ Նահանգները», քանի որ Ազգերու Դաշնակցութեան ներսը միայն Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու կազմութեան մասին կը խորհին։

Քուտենհոֆէ-Քալէրկիի ծրագրով Համեւրոպայի մէջ չպիտի մտնեն Անգլիան եւ Խորհուրդները (Ռուսիա), քանի որ առանձինն իրենք իսկ իրենց մէջ մէկ-մէկ համանման պետական միութիւններ կը կազմեն։ Ասկէ ալ՝ թէ՛ անգլիական եւ թէ՛ խորհրդային քաղաքագէտներու կասկածամիտ վերաբերմունքը հանդէպ ծրագրուած համեւրոպական միութեան։ Այս վերջինին գլխաւոր անդամները Ֆրանսան եւ Գերմանիան ըլլալու են։ Շատ մը տեսակէտներէ՝ այդ գաղափարին իրականացումը մեծ բարիք մը պիտի ըլլայ մասնաւորապէս այդ երկու երկիրներուն համար։

Եւ սակայն ոչ մէկ մեծ գաղափար մէկ անգամէն կ'իրագործուի։ Որպէսզի "Եւրոպայի Միացեալ Նահանգները» իբրեւ քաղաքական— պետական միութիւն աշխարհ գան, նախապէս անհրաժեշտ է որ «տնտեսական» միութիւնը կեանք առնէ։ Տնտեսական Համեւրոպան պիտի կանխէ՛ քաղաքական Համեւրոպան։ Պետական սահմանները քակուելէ առաջ՝ մաքսային սահմանները պիտի քակուին։ Այդպէս է արդէն ժամանակակից պետութեանց զարգացման ուղին։

Վերցնել եւրոպական երկիրներու միջեւ մաքսային պատնէշները— ահա՛ օրուան կարգախօսը։ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ եւս աւելի ու աւելի բարձր կը հնչէ այս խօսքը։ Եւ իբրեւ առաջին փորձ, եւրոպական պետութեանց մաքսային միութեան, կ'առաջարկուի երկու տարի դադրեցնել ամէն մաքսային կռիւ, չաւելցնել գոյութիւն ունեցող մաքսերը, նորանոր խոչընդոտներ չհանել միջազգային առեւտուրին մէջ։ Կարճ ուղի հարթել տնտեսական Համեւրոպայի։

Այդ տեսակէտէն նշանակալից է միջխորհրդարանային առեւտրական այն համագումարը, որ ներկայիս հաւաքուած է Պեռլինի մէջ. կը մասնակցին 250 պատգամաւորներ, իբրեւ երեսփոխաններ քառասուն զանազան երկիրներու խորհրդարաններու։

Խորհրդաժողովին մէջ առաջին բանախօսութիւնը ըրաւ Հիլֆերտինկ, Գերմանիոյ ելմտական նախարարը, ծանօթ ելմտագէտ եւ պարագլուխ սոցիալ դեմոկրատ կուսակցութեան։ Իր բանախօսութեան գլխաւոր միտքերն են,— Լահէյի համաձայնութիւնը մէկտեղէն վերցուց մերձեցման քաղաքական խոչընդոտները (Ռենոսի պարպում եւայլն) եւ ցուց տնտեսական գետին մը վրայ մարմին առաւ։ Անմիջապէս ծագեցաւ մաքսային հովանաւորութիւնը վերցնելու պահանջը։ Փոխանակ տնտեսական պայքարի տնտեսական գործակցութիւն։ Այս վերջինը կոչուած է մեծապէս բարձրացնելու եւրոպական երկիրներու արտադրական կարողութիւնը։ Այս պիտի նշանակէ նաեւ բարձրացումը անոնց գնողական կարողութեան։ Այդ ալ իր կարգին պիտի նպաստէ ոչ-եւրոպական պետութեանց առեւտուրին կազդուրուած Եւրոպայի հետ, ընդարձակելով այսօրուան շուկան։

Ասոր համար անհրաժեշտ է, որ ոչ միայն բարձրանայ եւրոպական երկիրներու արտադրականութիւնը — տնտեսութեան բանաւորացման (ռացիոնալիզացիա) եւ այլ ճանապարհներով — այլեւ անհրաժեշտ է նոյն չափով, որ այդ արտադրութեան բարիքներէն իրենց գոհացուցիչ բաժինն ստանան գործաւորները։ Այդ ձեւով միայն կարելի է բարձրացնել ժողովուրդի մը գնողական կարողութիւնը, քանի որ աշխատաւորութիւնը ամէն տեղ ալ հոծ մեծամասնութիւն մը կը կազմէ։

Կը տեսնենք ուրեմն որ Համեւրոպայի գաղափարը գործի մարդիկն ալ — աւելի շուտ՝ նախ զանոնք — ուժգնօրէն կը զբաղեցնէ։ Եւ այդ կը բխի նոյն այդ գործին պահանջէն։ Ծրագրուած միջազգային գրամատունը, օրինակ, տնտեսական Համեւրոպայի կարեւոր ազդակներէն ըլլալու կոչուած է։ Իսկ անգամ մը որ գործի մարդիկ ընդունին գաղափարը, դժուար չէ անոր իրականացումը քաղաքագէտներու ձեռքով։

Տնտեսական Համեւրոպան նախաքայլն է դէպի քաղաքական Համեւրոպան։

Ա.

ՄԵՐ ԽԱՉԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Դարերու ընթացքին, հանճարեղ արուեստագէտներ, իրենց հոգիին, մտածումին ու երեւակայութեան ուժով, անմահ գործեր տուեր են, քրիստոնէութեան հիմնադրին, մարդկօրէն աստուածային, կեանքին դրուագները կտաւին յանձներ են, հոն անմահացուցեր տառապանքը խորհրդանշող մարդկային մարմինը, եւ տուեր են նաեւ իրենց ժամանակի երազը եւ որոնումը խտացնող քանի մը գիծեր։

Հայ արուեստագէտին վրձինը սակայն, չէ կրցեր գտնել բիւրեղացած այն գիծերը, որոցմով երեւան պիտի գար Հայուն Յիսուսը, Հայուն Խաչելութիւնը, մեր Գողգոթան, մեր Տառապանքը, մեր ահաւոր Մարտիրոսագրութիւնը աստուածացնող արուեստի գործը։

Դարեր դարերու յաջորդեր են, մեր արիւնն ու քրտինքը կայլակ առ կայլակ հոսեր է, սերունդներ յուսացեր ու մեկներ են անդարձ, սպասելով որ Խաչեալը յարութիւն առնէ, մեր ցեղը խաչանիշ փայտին վրայէն վար առնուի, դադրին սարսափները, չորցուին ճակտի քրտինքները եւ երջանկութեան արեւը ողջունուի մեր հայրենի երկնակամարին վրայ... Յաւագին է եղեր սպասումը։

Հիմա ընդհակառակն, կ'ապրինք ապերախտ ու անբովանդակ ժամանակաշրջան մը, երբ ամէն բան մոռնալը առաքինութիւն դարձեր է։

Նոր սերունդները անզգալաբար, երբեմն գիտակցօրէն, օտար հորիզոններու տակ, նոր կեանքի մը պարտադրութիւններուն առջեւ, նոր հաճոյքներու յանձնուած, երբ Հայոց ազգային պատմութեան թերթերը կը լեցնեն, ո՛չ միայն իրենց ինքնութիւնը, ցեղային առաքինութիւնները կորսնցնելու կը մղուին, այլ մանաւանդ կը սկսին մոռնալ երէկի պատմութիւնը, մեր ծնողներու պատմութիւնը, մեր ամենէն արիւնահոսութեան պատմութիւնը, որ մեր ճակատներուն դամուած սպիի մը պէս պէ՛տք էր որ այրէր ու մրկէր մեզ բոլորս...։

Այս տեսակէտներով է, որ երբ արուեստի որեւէ գործ մեր արիւնը վազցնել կուտայ մեր երակներուն մէջ, երբ կը մտրակէ մեզ ու կը յիշեցնէ ահաւոր ու անմոռանալի երէկը,— սիրով ու զուրգուրանքով կը համակէ զիս, կը տարուիմ երեւան հանել քանի մը արժէքներ, առանց փնտռելու ուրիշ շարժառիթներ, եւ առանց իյնալու արուեստի վարդապետական տեսութիւններու մէջ։

∴

Այս խորհրդածութիւնները կ'ունենայի, երբ քանի մը օր առաջ, նկարիչ Սարգիս Խաչատուրեանի աշխատանոցը կ'երթայի, (33, Rue Bayen), ոչ թէ այցելութիւն մը տալու իր նկարներուն, այլ մօտէն տեսնելու համար իր վերջին մէկ նկարը։

Առաջին ակնարկով, դիտողը հոն կը գտնէ մեծադիր նկար մը, որ խաչելութեան պատկեր մը կը ներկայացնէ։ Ո՛չ անոնցմէ, որոնք մեր եկեղեցիներուն խորանները կը զարդարեն դարերով, օծուն խունկի ու կնդրուկի օրհնուած ծուխով։ Ժամանակի ալիքները եկան ու անցան անոնց վրայէն, անտեղիտալի կերպով, եւ ամէն անգամ ալ նկարներէն բան մը տարին իրենց հետ, հետք մը ձգելով նաեւ անոնց վրայ....։

Ուշագրութիւնը կեդրոնացնող մը, հոգիի աչքերով, մանաւանդ Հայու աչքերով դիտողին համար, բազմաթիւ մեծ ու փոքր նկարներու մէջ իր հասակովը գերազանցող, ու պատին աջեւ կենդանութիւն առնող այս նկարը, տարբեր է Խաչելութեան սովորական նկարէ մը։

Սարգիս Խաչատուրեանին նոր նկարը, որուն ես Մեր Խաչելութիւնը տիտղոսը կուտամ, այս հանգամանքով կը դիտեմ ու կը քննեմ։ Մի՛ սպասէք որ ձեզի խօսիմ ես անոր լոյսէն ու ստուերէն, եւ ոչ ալ նկարչական արուեստի պահանջներէն, թէեւ այս բոլորը խղճմտօրէն յարգուած են հոն։ Նպատակս դուրս է նաեւ մասնանշել արուեստ... բարեխղճութիւնը, որուն ենթ... կուեցաւ արուեստագէտը վերջին քանի մը տարուան ըն... թացքին, ինչպէս այդ բան... ցոյց տուին իրարու ետեւէ կազմակերպած մէկէ աւելի ցուցահանդէսները։

Ինչ որ կը ներկայացնէ ... խաչելութիւնը, համադրութիւն է անոր այն նկարներուն... մով այս նկարիչը իր կտաւին վրայ առաւելապէս մեր ազ... հայրենիքը կը ներկայացնէ... մարդիկը եւ բնութիւնը։

Իր Արարատեան դաշ... նկարը, վեհափառ ու հսկայ Մ... սիսներով, Էջմիածին եւ Սեւ... նայ վանքերը, հայ գիւղը ... բնակիչներով, գաղթականներ... կարաւանները եւ փախստական... ներու խումբերը, իրենց առ... սափին ու տառապանքին մէ... այս բոլորը նկատեր էր ան... հոգի ու շունչ տուեր էր կտաւի...

Բայց արուեստագէտը ստեղ... ծագործող էակ մըն է, ամէն... նէ առաջ։ Պէտք էր որ տառա... պանքով թրծուած ու եփուած իր ճակատը հակէ անշունչ ... թին վրայ, հոն դրոշմելու ... մար արարչագործ հոգի մը ... հիւ արգասաւորող քրտինք... ու զգայարանքներու ... թեան ու գործակցութեան ստուերներուն մէջէն պէտք ... դուրս բերէ իր մտքին ու ... ցումներուն ծաղիկը, պէտք ... երեւակայութիւնը միջամտ... ուր արուեստի գործը յա... թիւն պիտի առնէ...

Այսպէս է որ արուեստագէ... տին վրձինը մեզի կուտայ ... Խաչելութիւնը, համադրութիւն ... իր շարք մը նկարներուն ... են, նկարին խորքին վրայ, ... ու անբաժան Մասիսները, ... բարատեան դաշտագետինը, ... միածնի կաթողիկէն, մշուշի ... ստուերի մէջ կորսուած գիւղեր...

Ու այս բոլորին քով, նկար... առաջամասին վրայ, խաչել... թիւն մը, մեր խաչելութի... աւելի ճիշդ՝ խաչեալ հայ... թիւնը... կուրծքը վիրաւոր ... արիւնահոս... անկենդան ու ... շունչ...։ Խաչելութեան ստորո... երեք կիներ, տանջահար ... քերով, որոնց աչքերուն ... քարացեր է բարեբար արցունք... Անոնց քովն է պարտուած ... մարդը, գլխահակ, որուն աչք... փոխանակ խաչին վրայ ... բածուն եղբօր մը մարմինին ... ձրանալու, կը դիտեն սպա... փրկուած մանուկ մը, յոյս... բարախուն կենդանի ու վ... վառուն աչքերով...։

Կրօնական երկիւղածութի... կը զգամ այս գործին առջեւ...

ԱՍՏՈՒԱԾ ԻՋԵՐ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ)

Համակրութեամբ
ՏՕՔԹ. Լ. ԴՐԻԳՈՐԵԱՆԻ

Եւ ահա դրունք երկնից բացեալ էին (ՅԱՅՏ. ՅՈՎՀ. Գլ. Դ. 1):
Եւ տեսի այլ հրեշտակ զօրաւոր զի իջանէր յերկնից, եւ զգեցեալ էր ամպ, եւ ծիածան ի գլուխ նորա (Անդ. Գլ. Ժ. 1):

Տարօրինա՛կ էր երկինքը։

Ամպերը կը բաբախէին եւ մեծ թիթեռնիկներու նման կը թեւածէին երկինքին վրայ։ Արեւը, զօ՛տ զարմանահրաշ, կը թրջէր Հայաստանի լեռները հալած մանանայով։

Առաւօտ էր, արքունական դարպասի մը պէս զեղազուարճ եւ հաճելի։

Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, այդ առտու, ամպերը կը բաբախէին տարօրինա՛կ թրթռացումով եւ երկինքի կտաւը կը դողար տերեւի պէս։ Բրքուած ամպիկ մը, թարթիչի նման կորնթարթ, վար կ'իջնէր յամրաթեւ։

∴

Եւ ամպիկը, ի վերջոյ, հանգչեցաւ Սուպհան լերան վրայ։ Այն ատեն երկինքէն կախուեցան ապրշում շղեր եւ նարօտ կապեցին Սուպհանի գագաթին։ Պահ մը ամպերը քաշուեցան, եւ բիւրաշող լերան վրայ երեւցաւ գեղադէմ երիտասարդ մը։

Աստուած իջեր էր Հայաստան։

Անիկա պարթեւ էր հասակով և հագուած էր իշխանի մը նման։

∴

Ետեւը Վանայ ծովը, փղոսկրի պէս։ Առջեւը Պաղնոսի տափաստանը, մանիշակագոյն միտով։ Դէպի աջ, հեռուն, Ալաշկերտի դաշտը, ուր քրիստոնեայ ճգնաւոր մը, Հայոց Թագաւորին օժանդակութեամբ, յաջողեր էր գրաւել ու քանդել հեթանոսական մեհեանները։ Սակայն ձախին՝ Բարքէ լերան վրայ դեռ կը գիծագրէ՛ր Վահէվահեան մեհեանը։ Աստուած նայեցաւ յաղթ մեհեանին, որ, արեւէն բոցավառ, հրեղէն նիզակներ կը նետէր ու կը ճեղքէր կանանչութիւնը։

Պահ մը յետոյ Աստուած իջաւ լեռն ի վար, եւ քալեց դէպի Արեւելք, դէպի հայկական լեռնաշխարհը։ Սպիտակ վտակներ խաղ կանչելով Երասխ կ'երթային։ Նախշուն բազեր կը լողային արծաթէ ջուրերու մէջ։

«Ի՜նչ գեղեցիկ երկիր», կը մտածէր Աստուած։

Երբ Երասխի հովիտին մէջ, կամուրջէ մը կ'անցնէր, դէմն ելաւ ձիաւոր աղջիկ մը, մանկամարդ եւ շողաթուրմ։

— Ո՞վ էք դուք, հարցուց աղջիկը զարմանալի համարձակութեամբ։

— Թողէք որ նախ ե՛ս հարցնեմ ձեզի, տղուոր աղջիկ, որովհետեւ ամօթ է ճամբորդին անցնիլ երկրէ մը՝ առանց սորվելու անունը այդ երկրին ամենագեղեցիկ աղջկան։

— Իմ անունս Աշխէն է, աղջիկն եմ Հաշտենից նախարարին, որ Հայոց Թագաւորին սիրականն է։ Այս առաւօտ որսի ելայ հօրս եւ իր հարիւր մարդոց հետ, որսալու համար այծեամ մը, որուն եղջիւրները կրակի գոյն եւ եօթնամատն աշտանակի ձեւ ունին,— այսպէս կը պնդէր իշխան մը սեղանին վրայ, տեսած ըլլալով Կետեղքի մօտ։ Ես որսկանները կորսնցուցի Բուզայ քաղաքին մօտ, որ 3200 տուն ունի, 1040 ձիաւոր, 840 նետաձիգ, 680 նիզակաւոր եւ 200 պարսաւոր։ Հիմա ըսէք դուք եւս, իշխա՛ն, ո՞ր երկրէն էք եւ ո՞վ էք։

— Իշխանուհի՛, այնքա՛ն գեղեցիկ է ձեր երկիրը, որ ես արդէն մոռցայ իմս։ Իսկ դուք մի՞թէ չպիտի մոռնաք իմ անունս, երբ այնքա՛ն արքայազն անուններ իրենց փառքը կը շշնջան ձեր ականջին տակ։

— Տէ՛ր, ես չտեսայ դեռ ձեր նմանը։ Ձեր ձայնը անուշ է եւ ձեր աչքերը՝ իմաստուն։ Ու երբ կը նայիմ ձեր դէմքին, տաք բոյր մը հասունելու պատրանքը կ'ունենամ։ Բռնեցէք ձիուս սանձէն, կ'ուզեմ խօսիլ ձեզի հետ, մինչեւ որ եղբայրներս զիս գտնելու։ Այն ատեն ձեզ պիտի տանիմ մեր պալատը, իբրեւ հիւր եւ յետոյ պիտի պտըտցնեմ մեր երկրին մէջ, որ ուրիշ զուարթ աւելի ձիաւոր կուտայ Հայոց Թագաւորին։

— Երջանիկ եմ, որ, ճամբորդութեանս ընթացքին, հանդիպեցայ հայ իշխանուհիի մը։ Գիտեմ թէ դուք ինծի պիտի նկարագրէք ձեր երկրին հարստութիւններն ու գեղեցկութիւնները։ Աստուածները տգէտ են, եւ տեղեկութիւն իսկ չունին իրենց երկրին բանութեան մասին։

— Օտարակա՛ն, դուք Հելլէն էք, որովհետեւ խորամանկ կը թուիք եւ կը հեգնէք հայ իշխանուհիներուն պարծանքները...

— Երբե՛ք, իշխանուհի։ Ընդհակառակն հաճոյք կը զգամ ...նելով որ դուք պչրանքի առօթ մը չէք։ Դուք լեցուն էք իմաստութեան ծաղիկներով...

— Տէ՛ր, տէ՛ր, նայեցէք հազարջեղներուն։ Զարմա՛նք, ի՜նչ կը հասուննան հատիկները, կատուի աչքի պէս կը մեծնան ... կը մտնէք իր թուփին շուքը։ Ու ծաղի՛կ կ'արձակէ ... երբ կը մօտենաք իրեն։ Վայրի խնձորը, որ ահա ձեր այտին դպի, կը մեծնա՛յ, կը կարմրի ու կը քաղցրանա՛յ։ Ըսէ՛ք, ո՞վ էք դուք։ Կախա՞րդ էք։ Դո՞ւք ալ կը հետեւիք այն ճգնաւորին, որ հիմա կ'ապրի Հայոց արքունիքը։ Անիկա քանդեց մեհեանները, եւ կը խօսի քաղցր անունով մարդու մը մասին, ... հրաշքներ է կատարեր հեռաւոր երկրի մը մէջ։ Ըսէ՛ք, դո՞ւք ալ հրաշք կը գործէք։ Ըսէ՛ք, ինչո՞ւ կը հասուննայ խնձորը, երբ կը մօտենաք ծառին։ Ըսէ՛ք, ինչո՞ւ ես կանգ առի ակամայ ... դուք կամուրջին կ'երթայիք։ Կ'աղաչեմ, վար իջեցուցէք զիս ...էն։ Տէ՛ր, դուք անօրինակ զօրութեամբ էք լեցուած։ Ես ... համբուրեմ ձեզ...

— Իշխանուհի՛, չփաթթեցուցիք զիս։ Չեմ գիտեր թէ ինչո՞ւ սիրեմ մօտիկ ըլլալ ձեզի, հակառակ որ քիչ կը հասկնամ ձեր լեզուն։ Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ հրաշք կը պատահի խնձորին եւ սիրտին մէջ։ Ինչո՞ւ կը հասուննայ խնձորը եւ ինչո՞ւ կը ... ձեր սիրտը, երբ կը մօտենամ։ Ես զարմացայ չեմ գիտեր թէ ի... այսքան հաճելի գտայ ձեր երկիրը, եւ չեմ ուզեր բաժնուիլ ձեզմէ...

— Տե՛ս, հրաշալի օտարական, թռչունները տոն կը կապ... ձեր գլխուն վերեւ, — կարծես անծանօթ ձեռք մը կը վարէ անոնք եւ միջոցին մէջ մանեակներ ու ծաղկաթուփեր կը կազ... անոնցմով։ Հուսա՛, դիմացը, անտառին կանանչ պատին ... եռանկիւնաձեւ քիւի պէս վեր կը բարձրանան։ Ու երգի ... շրջին միջոցին մէջ։ Թիթեռնիկնե՛րը- ծաղիկներէն փրթած ...բակներու նման, կ'անձրեւեն առանց հանգչելու։ Ու բոյրե՛ր, բոյրե՛ր, կարծես Անահիտի մեհեանին անուշահոտութեանց սանները պարպուած ըլլային։ Տէ՛ր, դուք աստուած մըն էք հովարար, աւելի գեղեցիկ՝ քան Բագաւան աստուածաբարա... ամենահզօր արձանը։

— Ո՛չ, ո՛չ տաժանելի է աստուած ըլլալ։ Կը նախ... մնալ երիտասարդ մահկանացու մը, սիրելու համար ձե՛զ ... նուէր՝ սքանչափայլ։

…պետութիւնները անհրաժեշտ են … համար, որուն երա… միայն կրնանք տանիլ … ժամանակաւոր այս …

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

118 — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՔԱՐԻԱՆ ԷԿԱԻ

…ան էկաւ գընգըլընգալէն,
Մաքրուհի ջա՛ն, Մաքրուհի,
…անի մէջ ջուրի մը կէր.
Մաքրուհի ջա՛ն, Մաքրուհի.
… վըրէն մնդուկ մը կէր,
…ուկի մէջ պօղչէ 1) մը կէր,
…ի մէջը ճայլի մը կէր,
…ի մէջ աղջիկ մը կէր…
…ջի, աղջի անունդ ի՞նչ ի:
…Թաղաճ2) դուլիթ ի՞նչ ի:
…ըր յոնի քեզ կըսպանի,
… կանի կիսի 3) խըմի.
… կանի Թւանկն 4) Թալի
… Թալի Թօզ 5) կը ճանի…:

ԵՐԳ

…յօ՛յ յօ՛ յօ վայ յօ՛յ, (կրկնել)
…ջի արև քի տանեմ
…մար մէյ վանէ տամա 6):
… սարը կը ճանեմ
… բոլոր ծայլեկ շալեմ
…յօ՛յ յօ՛յ յօ վայ յօ՛յ
…մար մէյ վանէ տամա:
…յօ՛յ յօ՛յ յօ վայ յօ՛յ (կրկնել)
…ը յին 7) ըրնան 8) ա
…յօ՛յ յօ՛յ յօ վայ յօ՛յ
…մար մէյ վանէ տամա:

Հաւաքեց՝ Ա. Խարալեան

…նօթ.— 1) Ծրար։ 2) Անէծք։ … 4) Հրացան։ 5) Փոշի։ …էն «ինծի հիր եւ…» … 8) Անուշա…

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Քաղուած խորհրդ. Թերթերէն)

ՀԱՅՊԼԻՆՁԻ ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ

Մոսկուայի մէջ, խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցած է գունաւոր մետաղներու մասին: Քննելով մետաղի արդիւնաբերութեան հնգամեայ ծրագիրը, տեսնուած է որ գունաւոր մետաղներու արտադրութեան մեծ տեղ չէ գրուած հնգամեայ ծրագրին մէջ եւ առաջարկներ եղած են պակասը լրացնելու:

Հայպղինձը, այժմ զբաղած է այդ առաջարկներու հիման վրայ, մշակելով իր հնգամեայ ծրագիրը:

Նախատեսուած էր 1932-33 թուին, պղինձի արտադրութիւնը հասցնել 8120 թոնայի, իսկ ներկայիս կ'ուզուի թիւը հասցնել 12500ի: Միջոցներ ձեռք կ'առնուին, որպէսզի երկրորդ հնգամեակին սկիզբը այդ թիւը բարձրանայ 14 500 թոնայի: Արտադրութեան զարկ տալու համար նախատեսուած էր մսխել 20 միլիոն 900,000 րուբլի դրամագլուխ: Իսկ նոր նախատեսութիւններուն համաձայն, գումարը պիտի բարձրացուի 31 միլիոնի:

Հայպղինձի համար, մասնագէտներ պատրաստելու նպատակով Ալլահվէրտիի մէջ բացուած է արհեստանոց-դպրոց մը, որ հոկտ. 6ին կը սկսի գործի: Պիտի ունենայ երկու բաժին, լեռնային եւ մետաղահալ լման: Այս տարի, լեռնային բաժնին մէջ պիտի ընդունուին 45 աշակերտ եւ 15 աշակերտ ալ ձուլման բաժնին մէջ: Շրջանը պիտի տեւէ 3 տարի: Նախապատրաստական աշխատանքները լրացած են եւ արհեստանոց-դպրոցին կանոնագրութիւնը շուտով կը վաւերացուի:

Ալլահվէրտիի մէջ, 1929-30 ուսումնական տարուան համար կը վերանորոգուի շէնքերէն մէկը:

Մասնագէտ ուսուցիչներու պակասը լրացած է: Աշխատանքները պիտի կատարուին զուգընթացաբար տեսական եւ գործնական ուղղութեամբ, այն հաշուով որ, վերջին տարին, գործնականը գերակշռէ տեսականը: Գործնական աշխատանքները պիտի կատարուին գործարանին մէջ իսկ:

Հայպղինձի կողմէ նախատեսուած է մօտ 26000ր., բանուորներ պատրաստելու աշխատանքներուն համար:

Հաւանաբար արտասահման կ'ուղարկուին երկու բանուորներ, արտադրութեան գործնական եղանակները ուսումնասիրելու համար:

Մասնագէտներու պատրաստութեան համար, Հայպղինձի կողմէ պիտի ծախսուի 210000 ր. եւ դպրոցական շէնքի կառուցման համար ալ 95000 ր.:

ՑՆՑԵՑԱԿԱՆ ՋԱՆՔԵՐ

Երկրին անտեսութիւնը զարգացնելու համար մեծ ջանքեր կը թափուին: Ցարգ. աւելի քան 100 միլիոն րուբլի է մսխուած արդիւնաբերութեան մէջ: Միայն ժող. Տնտ. խորհուրդին ենթակայ արդիւնաբերութեան մէջ մսխուած գումարները կը հասնին 55 միլիոն 161600 րուբլիի, պղինձի արդիւնաբերութեան մէջ 20 միլիոն: Արթիկ տուֆի զարգացման համար՝ 3 միլիոն, ելեկտ. արդիւնաբերութեան՝ 25 միլիոն: Այս գումարներուն շնորհիւ, պիտի կառուցուին նոր գործարաններ: Բայց նոր գործարաններու կառուցում եւ հիններու ընդարձակումը, աւելի կը շեշտեն որակեալ բանուորներու եւ մասնագէտներու պակասը, ինչ որ կ'ազդէ արտադրութեան թէ որակին եւ թէ քանակին վրայ:

Հիւսկեզէնը որ կարեւորագոյն տեղը կը բռնէ Հայաստանի արդիւնաբերութեան մէջ, անհամեմատ թոյլ է: 1928 29ի 9 ամսուան ընթացքին, ան կատարած է արտադրական տարեկան ծրագրի 3090ը: Բացի մէկ քանի հիմնական պատճառներէ, մեծ դեր խաղացած է նաեւ բանուորութեան վիճակը: Գոյութիւն ունեցող գործարանային դպրոցը չի կրնար գոհացում տալ անոր արդիւնաբերութեան պահանջներուն:

Մասնագէտներու պակասը չափազանց զգալի է նաեւ Ձիրժինսկի մեքենական գործարանին մէջ: Արդիւնաբերութեան այս ճիւղը, բացի այն որ կը պահանջէ բարձր որակի բանուորներ, իր պահանջները գոհացնելու համար, միանգամայն կը պատրաստէ մասնագէտներ, որոնք կ'օգտագործուին վերանորոգման զանազան արհեստանոցներուն մէջ:

Երկու երեք տարի յետոյ, ու… բարձր բանուորներու եւ մասնագէտներու հարցը չափազանց զգալի պիտի ըլլայ նաեւ արդիւնաբերութեան միացեալ ճիւղերուն մէջ ալ, այդ նպատակին համար հնգամեայ ծրագիրը որոշ գումարներ է նախատեսած: Քիմիական արդիւնաբերութեան հիմը պիտի դրուի 1929-30ի ընթացքին: Իսկ անոր շահագործումը կը սկսի հնգամեակի երրորդ տարին: Այս ճիւղը կը պահանջէ որակեալ բանուորներ եւ մասնագէտներ:

Որակեալ բանուորներ հասցնելու գծուարութեան հետեւանքով, կը ձախողի արտադրութեան որակի բարձրացումը, ինքնարժէքի նուազումը, արտադրական ծրագրերու իրագործումը: Այս խնդրին մէջ մեծ դեր կը խաղայ բնակարանային հարցը, պէտք է պայմաններ ստեղծել բանուորութիւնը կապելու համար արդիւնաբերութեան: Պղինձի հանքերուն մէջ աշխատող բանուորները մինչեւ այսօր կապուած են հողին, որովհետեւ անոնց ընտանիքները կը գտնուին գիւղը: 1929-30ին, զանազան հիմնարկութիւնները շատ քիչ նախատեսած են ընտանիքւոր բանուորներու թիւը եւ այդ հիման վրայ լուծած են բնակարաններու հարցը:

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՑԷՍԻՆԻ, ԼԻՈՆԻ, ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՆԵՐՈՒ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

ՑԷՍԻՆ, 24 սեպտ.— Նահրէլ-Օմարի եւ Միջագետքի ուրիշ անկիւնները ապաստանած տարագիր վանեցիները Մուսուլի շրջանը փոխադրելու համար, Միջագետքի Հայ Գաղթ. կոմիտէի ատենապետը Պ. Լ. Շաղոյեանի կոչը Ամերիկայի Վասպ. Հայրենակց. Միութեան եւ բոլոր Վասպուրականցիներուն, հոս եւս արձագանգ գտաւ, Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութեան կողմէ անդունյա միութեան ղրկուած մէկ կոչին առթիւ, որուն մէջ ամփոփուած էր Պ. Լեւոն Շաղոյեանի թիւ 708, յունիս 2 թուակիր պաշտօնական նամակը նոյնութեամբ եւ որ նոյնպէս ժամանակին լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի մէջ:

Թէ Պ. Լ. Շաղոյեանի եւ թէ Մարսէյլի Վասպ. Հայր. Միութեան կոչերուն ընդառաջ երթալու համար, Ցէսինի սրտցաւ եւ հայրենասէր վասպուրականցիները ի հարկէ չէին կրնար անտարբեր եւ ձեռնածալ նստիլ, մանաւանդ որ Ցէսինաբնակ վերապրող վասպուրականցիներու մեծ մասը, այդ կիզիչ անապատներուն մէջ նետուած արիւնոտ ժողովուրդի բեկորներէն են եղած եւ բախտի բերումով ազատուած եւ Ֆրանսա եկած:

Ահա այդ բախտաւոր բեկորներն ընդհանուր ժողովներուն մէջ զբաղեցան սոյն կոչերով եւ իրրեւ հետեւանք, անմիջապէս ներկայ ժողովականներու մէջ սկսաւ խանդավառ եւ սրտաբուխ նուիրատուութիւն մը, տալը վայրկեանի մէջ գոյացնելով շօշափելի գումար մը: Իսկ ժողովէն բացակայ վասպուրականցիներու ինչպէս եւ Ցէսինի հայրենասէր գաղութին մէջ հանգանակութիւնը շարունակելու համար ընտրուեցաւ հինգ հոգինոց հանգանակիչ մարմին մը հետեւեալ անդամներով,— Պ. Պ. Կակոեան, Խ. Ցէրտէրեան, Յ. Մանուկեան, Յ. Հահգասեան եւ Լ. Կազարեան, որոնց լայն իրաւասութիւն տրուեցաւ, ժողովէն յետոյ անմիջապէս գործս սկսիլ հանգանակութեան եւ օր առաջ վերջացնել, որպէսզի հանգանակուած գումարը խկոյն ղրկուի Միջագետքի Հայ Գաղթ. կոմիտէի ատենապետ Պ. Լ. Շաղոյեանին իր նպատակին յատկացնելու համար: Որոշուեցաւ նոյնպէս հանգանակութեան լման ցանկը հրատարակել «Յառաջ»ի մէջ:

Մենք վստահ ենք եւ խորապէս համոզուած թէ, Ցէսինի, Լիոնի, Սէն Շամոնի եւ շրջակայքի բոլոր վասպուրականցիները եւ հայրենասէր հայ ժողովուրդը, չպիտի զլանան իրենց նիւթական օգնութիւնը այս չափէն աւելի տառապեալ բայց եւ այնպէս դիւցազն ժողովուրդին, որ հարկ եղած պարագային իր միսն ու արիւնը զոհած է հայ ազգի ճակատը, պատիւն ու ազգային օգին բարձր եւ մաքուր պահելու համար:

Շրջաններէն եղած նուիրատուութիւնները ուղղարկել հանգանակիչ մարմնի գանձապահ Պ. Յ. Մանուկեանի (H. Manoukian, Café du Trame, Ave. Jean-Jaurés. Décines (Isère)։

Ցէսինի Վասպ.ի Հայր. Միութեան վարչութիւն *Ատենապետ՝* Հ. Մ. Բարսեղեան, *Ատենադպիր՝* Խ. Ցէրտէրեան:

ՕՐ. ԱՆԺԷԼ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՎԱՀՐԱՄ ԿՐՊՕԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
22 Սեպտ. 1929 Փարիզ

ՕՐ. ՊԷՐՃԻԻ Շ. ՋԷՔՄԷՃԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՍԻՄՈՆ Յ. ՉԱԼԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
22 Սեպտ. 1929
Փարիզ Պրիւսէլ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐ

ԱՆՕԹՈՒԹԵՆԷ ԿԸ ՄԵՌՆԷՐ.— Ցնցոտիներ հագած, կիսամերկ մուրացկան մը, երէկ Մոնփառնասի կայարանին անկիւնը, անցորդներուն կը պնդէր թէ կը մեռնի անօթութենէ, մինչեւ որ ոստիկան մը վերջ տուաւ իր տառապանքին… զայն առաջնորդելով ոստիկանատուն, ուր խուզարկութեան ենթարկուելով, վրայէն գտնուեցաւ 4750 Ֆրանքի կոկիկ գումար մը:

Բանտ ղրկուեցաւ փորը կշտացնելու։

ԱԿՈՒԱՅԻ ՑԱՒ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ, 29 Պուլվառ Սէն. Մարթէն, մեր հայրենակիցները պիտի գտնեն հայ համբաւաւոր ատամնաբոյժ մը, որուն դարմանատունը օժտուած է ատամնաբուժական վերջին կատարելագործումներով և որ իւրաքանչիւրը պիտի խնամէ իր պարագային համեմատ։ Ակռայ քաշել ձրի։ Կեղծ ատամներու և ատամնաշարերու շինութիւն՝ չափաւոր գիներով։ Երաշխաւորուած աշխատանք։ Ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ կէսօր։ Հեռաձայն Archives 55—09։ (Ծ.)

ԸՆԹԵՐՑՈՂ. ՔԱՆԻ ՈՐ ԿԸ ՍԻՐԵՍ «ՅԱՌԱՋ»Ը. ԻՆՉՈ՛Ւ Ի ՁԵՍ ՑԱՆՁՆԱՐԱՐԵՐ ՈՒՐԻՇԻ ՄԸՆ ԱԼ։

— Կը սիրե՛մ ձեզ, իշխա՛ն, միայն ձե՛զ: Կը սիրեմ ձեզ սէրով … որ չի քնացներ եւ ուտելու ախորժակէն կը զրկէ:

— Կը սիրե՛մ ձեզ, իշխանուհի՛. ահա թէ ինչո՛ւ մոլորեցայ եւ … Թերեւս դարձեալ ձեր սէրը կանչեց զիս այն անծանօթ երկրէն, ուր լքեցի ու եկայ, եւ՝ սիրահարներուն սիրա…

— Գնա՛ց իշխանը, զօր սիրեցի, գնա՛ց, եւ ալ երբե՛ք չպիտի վերադառնայ, որովհետեւ եղբայրներս թոյլ չպիտի տան…: Չպիտի վերադառնա՛յ…:

Եւ Աշխէն կուլար անմխիթար:

*
* *

…անդութիւնը կը պատմէ թէ Աստուած եւ Աշխէն, մանկա… սիրահարներու նման, գրկեցին իրար և շրթունք շրթունքի … Այն ատեն՝ ամբողջ հովիտը ծաղկեցաւ: Գետը, ագամանդա… ուրարի նման, կ'երկարէր դաշտերու ծաղկեայ նափորտին …,— կամուրջին մեռած փայտերը ծիլ արձակեցին.— ջուրին … նախշուն խեցիներ կ'ատտուտէին ու կ'երգէին,— անտառն … ամբողջ զանազարդուեցաւ, — Թռչունները կ'երգէին եւ հովը … կը քաշէր,— որ ցորեկով աստղերը անհունէն վար կա… իրենց լոյսերը, — երկինքէն ու երկիրէն քաղցրաքաղցր … ուշահոսութիւն մը կը բխար:

Աշխէն նուաղեցաւ Աստուծոյ շրթներուն մէջ: Հեռուէն որսկան… փողերը կը հնչէին եւ կը հասկցուէր որ կը մօտենային: Այն … Աստուած, սարսափահար, փախա՛ւ իշխանուհին լքելով … ապրումներու վրայ:

Երբ Աշխէնին եղբայրը եկաւ, իրիկուն էր արդէն: Իշխանու… կէս սթափած, լացաւ՝ կանչելով անծանօթը, որ փախեր էր … Արեւելք: Որսկանը, քոյրը ձգելով նաժիշտին թեւերուն մէջ, … բլուրն ի վեր, եւ կատաղի շունչով փնտռեց մէջքէն առկախ … Սարերն սկսան պոռալ: Երկու դէմ դէմ լեռներ գափեր էին … եւ գնդակ մը ուժգնութեամբ կը զարնուէր այդ զափե… Զոյգ մը բազէներ կարծես նստեր էին երկու բարձր լեռնե… վրայ եւ պայքարի կը հրաւիրէին զիրար՝ կանչելով, հանչելով … Օտարական մը անպատուա՛ծ էր Հայոց իշխանուհին: … քառասմբակ արշաւեցին դէպի Արեւելք, մինչ աղջին … կուլա՛ր, կուլա՛ր, կուլա՛ր:

— Տեսնէ՛ր, Փառանձէ՛մ, Վահէվահեան քուրմերը անոր չափ … եւ իմաստուն չեն, ոչ ալ գեղեցի՛կ, ոչ ալ գեղեցի՛կ…

— Տիրուհի՛ս, կ'աղաչէր նաժիշտը, մոռցէ՛ք զայն պահ մը, եւ … պիտի տեսնես որ իշխան Բաբուլա աւելի գեղեցիկ է, աւելի՛ … գեղեցիկ…

Աստուած չէր կրնար երկինք համբառնալ՝ առանց լերան մը վրայ բարձրանալու որովհետեւ ամպերը չէին իջներ դաշտերուն մէջ: Եւ կը վազէր դէպի Արարատ: Այն ատենները Արարատ կանանչ լեռ մըն էր, ոչ ծիւն կար գագաթը, ոչ ալ մշուշ: Գեղեցիկ տուն մըն էր ան, բա՛րեր ու երկնամբարձ: Ջուրի աղուոր բազուկներ վար կ'իջնէին անոր կողերէն: Եւ Արարատ, խորունկ դաշտերուն մէջ կանգնած, հպարտ ու ամբարտաւան, մտիկ կ'ընէր միա՛յն ամպերուն խօսքը: Երբ Աստուած մօտեցաւ լերան, ըսաւ.

— Մե՛ծդ Արարատ, ապաստան տուր ինծի:

Լեռը նայեցաւ օտարականին, որ թաթխուեր էր ճամբուն փոշիին մէջ եւ կը նմանէր մուրացիկի: Ու պատասխանեց.

— Հեռացի՛ր ինձմէ:

Այն ատեն Աստուած, տրտում բայց երկիւղալի, դարձաւ ետ և փախաւ դէպի արեւմուտք: Ճամբուն տաք փոշին հոտը կը խեղդէր զինք: Եւ սակայն վազե՛ց, վազեց ու վազեց: Արածանի գետին հետ՝ գնաց Արենջիկ, հիւսիս ծռեցաւ ջուրին ծունկին վրայէն: Աստղաբերդ ելաւ եւ հասաւ Բիւրակն լեռներուն: Հոն ջուրերը կ'երգէին անուշ սրինգներու նման հովուականին, մինչ վարը, խճաքարէ քղանցքին վրայ, փրփրոտ ալիքներ, ճերմակ գառներու պէս, կը վազվզէին ժայռերուն բազմութեան մէջէն: Վերջալոյսը արդէն սկսեր էր իր ծաղկի թաղարները շարել անոր արտեւանունքին վրայ:

— Բիւրա՛կն, ապաստան տուր ինծի, աղաչեց Աստուած:

Եւ լեռը հրաման ըրաւ ջուրերուն, որ կենան: Աստուծոյ առջեւ բացուեցաւ, անմիջապէս ցամքած ջրվէժի մը անկողինին խորը, քարայրի մը բերանը: Արտօրալով, ներս մտաւ Աստուած: Եւ ջուրը նորէն սկսաւ հոսիլ, փրփրեդ առագաստով մը ծածկելով քարայրին բերանը: Աստուած, յոգնաբեկ ու տկարացած, ինկաւ գետին ու քնացաւ:

*
* *

Կէս գիշերին արթնցաւ Աստուած: Երկիրը կը դղրդար: Կարծես հսկայ ժայռեր կը թաւալէին լերան գագաթէն: Հարցուց լերան.

— Բիւրա՛կն, ի՞նչ աղմուկ է:

Եւ լեռը պատասխանեց.

— Հայոց բանա՛կն է, որ կ'անցնի:

Արդարեւ խորունկէն կը լսուէր ձիերուն գոփիւնը, զէնքերուն շխահիւնը, հետեւակ զինուորներուն ոտքերը.

Ցոլան ցայտմն փառքն աստեղց Հայկեան,
Ցամն Սասանեանց ճասու վրիժուց,
Ցարեւելից մինչ ցդատ արքայն,
Լծեալ ելլեն զօրս առիւծուց…

Ու ջրամբարի պէս՝ գիշերը կը գոռար: Դափիւնը չէ՛ր վերջանար: Առաւօտեան դէմ Աստուած հարցուց լերան.

— Բիւրա՛կն, հեռացա՞ւ Հայոց բանակը:

— Տէ՛ր, Հայոց բանակը արդէն անցա՛ւ սահմանը, եւ այժմ կը պատերազմի արեւելեան սահմանակից երկրին դէմ:

Աստուած զարմացա՛ւ, ապշեցա՛ւ եւ վիշտի մէջ ինկաւ: Տարօրինա՛կ երկիր եւ հրաշքը ժողովուրդ: Առանց մեղքն ու յանցանքը քննելու, ամբողջ երկիրը պատերազմի էր ելեր սահմանակիցին դէմ:

*
* *

Առաւօտուն, Աստուած, խոր տրտմութեան մէջ, բարձրացաւ լերան գագաթը:

Ամպերն սկսան բարախել, երկինքի կտաւը գօղաց տերեւի պէս, եւ գոգաւոր ամպեկ մը վար կախուեցաւ, իջա՛ւ, իջա՛ւ եւ հանգչեցաւ լերան վրայ:

Աստուած, ամպին մէջ մտնելէ առաջ, նայեցաւ խրախտ Արարատին եւ ըսաւ.

— Անիծեա՛լ ըլլաս, ամբարտաւան լե՛ռ, թող սյսուհետեւ ձիւնն ու բուքը անպակաս ըլլան գլխէդ:

Ետոյ դարձաւ եւ օրհնեց Բիւրակն խոնարհ լեռները.

— Օրհնեա՛լ ըլլաս, Բիւրա՛կն, թող ծիծաղն ու երգը անպակաս ըլլան վտակներուդ մէջ, ծաղիկն ու թռչունը՝ թուփերուդ մէջ:

Եւ այդ օրէն ի վեր փոթորիկը կը զարնէ Արարատի գլխին, ձիւնն ու բուքը կը ծածկեն գագաթը, մինչ անդին Բիւրակն կը խայտայ արեւուն բացերուն մէջ, կը ծիծաղի՛ իր ջուրերուն հազար շրթներովը եւ հազար աչքերովը:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ,,Ը ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Փարիզ.— 5 Հոկտ. Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտ
Փըթի Ժուռնալի սրահը 21 Rue Cadet, Մէթրօ Cadet
Կը նախագահէ՝ Ընկ. Ա. ԳԻՒԼԽԱՆՏԱՆԵԱՆ
Կը խօսին՝ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ և ԿԱՐՕ ՍԱՍՈՒՆԻ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հայկ. եւ եւրոպական պարեր
Մուտք՝ 5 ֆրանք Տոմսերը կը ծախուին յառաջի խմբագրատունը

Մարսէյլ.— Հոկտ. 5 Ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ,
Վալանս, Հոկտ. 6 »
Լիոն, Հոկտ. 5 (մանրամասնութիւնները յաջորդով)
Ցեսին, Հոկտ. 6 » »
Վալանս, Հոկտ. 12 » »
Վիէն, Հոկտ. 13 » »
Փոն տը'Բայընա.— Հոկտ 20 » »
Թուլոզ, Հոկտ. 28 » »
Կրընոպլ, Հոկտ. 6 Ընկ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՂԱԲԵԿԵԱՆ,
Լիոն, Հոկտ. 13 »
Սէն Շամոն, Հոկտ. 5 Ընկ. ԹԻՒԼԳԷՆՏՃԵԱՆ,
Սէն Թ'էթիէն, Հոկտ. 6 »

«ԵՐԿՈՒՆՔ» Սեպտեմբերի թիւը, պատկերազարդ եւ ճոխ բովանդակութեամբ, լոյս պիտի տեսնէ յառաջիկայ շաբաթ. Փարիզի վերջին գրաշարական տագնապին պատճառաւ՝ շաբաթ մը յապաղումով: Այս թիւով կը լրանայ վեցամսեայ բաժանորդագրութեան պայմանաժամը: Նոր բաժանորդագրինները չստացուած, թերթ չպիտի ղրկուի այլեւս Մեր մասնաճիւղերը, գործակալները և բաժանորդները պէտք է այս ամիս փակեն իրենց հաշիւը: Բաժանորդագրութեան պայմաններն են տարեկան 22 ֆր. (Ֆրանսայ), արտասահման՝ 1 ոսկի տոլար: Հասցէ՝ Kurkdjiian 247 Bld. Voltaire, Paris.

Ծախու է 6 HP. Renault fourgonette օթօ մը ամենալաւ վիճակի մէջ: Գին՝ 6000 ֆր.: Դիմել՝ անձամբ կամ գրաւոր G. Takimdjianի 11bis Rue Julien Tertaine, Viroflay, (S. et O.)

Կ'ուզուին ժէռսէ կարող վարժ կարուհիներ: Ցեւական գործ, գոհացուցիչ վճարում: Դիմել՝ Havassianի, 3 Rue de Theuin, Paris (6e):

ՆՈՐ ՀԱՍՑԷ

Հիւանդապահ Բ. Աբգարեան փոխադրուած է 8 Rue Bisson, Փարիզ (20e):

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանէն իրենց պարագաները բերել տալ ուզողներու օրինական ձեռնարկութիւններ եւ խորհուրդներ, ամուսնական ձեւակերպութեանց արագ գործողութիւն եւ վարչական գանազան գործերու կարգադրութիւն:

Դիմել՝ Kh. Kébabdjianի, 20 Rue de Bezons à Courbevoie (Seine): Tél. Défense 00-39:

ԳԱՐԵՋՐԱՏՈՒՆ VETZEL
1 Rue Auber
(Place de l'Opéra)
ՆԱԽԱՃԱՇ, ԸՆԹՐԻՔ
ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԳԱՐԵՋՈՒՐԸ

WAGRAM AUTO

Կ'ապահովէ արտօնագրի ստացումը երկու հարիւր ֆրանքով: 73bis Av. de Wagram, Մէթրօ Ternes, Հեռ. Wagram 02-30. 63 Av. Gde. Armée, Մէթ. Maillot, Հեռ. Passy 79 43, 149bis Bd. Villette, Մէթ. Aubervilliers, Հեռ. Nord27-80.

ALLIANCE FRANÇAISE
101 Bld. Raspail, Paris (6e)

Գործն. վարժ. Ֆրանսերէն լեզուի: Հոկտեմբերը ամսուան մէջ - ցերեկեայ դասընթացք՝ շաբաթը 15 ժ. գործն. դասընթ. ֆրանս. լեզուի, 40 դասախօսթ., 10 պտոյտ-դասախօսթ. Փարիզ եւ շրջակայքը: Մէկ ամսուան համր. 170 ֆր.: Գիշերային դասընթ.՝ ամէն իրիկուն, բացի շաբաթ եւ կիրակիէ: Զորեքշաբթի դասընթացքը նուիրուած է վաճառակ. ֆրանսերէնի: Մէկ ամսուան համր. 100 ֆր., 5 ամս. համար 350 ֆր.: Մանրամ. համր. դիմել տնօրէն ROBERT Dupouey, 101 Bld. Raspail, Paris (6e):

ՃԱՇԵՑԷ՛Ք ԵՒ ԸՆԹՐԵՑԷ՛Ք
BOULANT
ՃԱՇԱՐԱՆ ՊՈՒԼԱՆ

Չեսուեալ չափաւոր գիներով
13 ֆրանք՝ 34 Bld. St. Michel
16 ֆրանք՝ 1 Bld. Montmartre
18 ֆրանք՝ 35 Bld. des Capucines

Եթէ կ'ուզէք փոխառութիւն կնքել ձեր շինել տալիք տուներուն համար, ձեր շահը կը պահանջէ դիմել՝ Պ. Նշանեանի եւ իմանալ անոր ձեռնտու պայմանները: 51 Bld. Blanqui. Paris (13e).

EMPIRE միւզիք-հոլ՝ 37 Av. Wagram

Cirque de Paris	Երգ միւզիքը	ամենալաւն ու աժանը	2-15 ֆրանք

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 r. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արմատական նոր մեթոտով դարմանում արանց եւ կանանց մորթի, արեան եւ վեներական հիւանդութեանց (ֆրանկախտ, ջերմախտ.) եւ վարխտի: Մասն. լաբորատուարական քննութիւն եւ արագ խորհրդակցութ. ամէն օր 9—12, 2—8 Կիրակի 9—12.

Ցք. գաղտ. գիտութ. գուշակուհի
ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (Կիր. ալ մէջը) ժ. 3—7, բացի Եշ.է: 62 Ruede la Rochefoucauld բակին խորը, Բ. յարկ, աջ կողմ. Nord-Sud: Pigalle.

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10
Le Gérant: H. STÉPHAN

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ

Կերական 2 ֆրանք, Լուսաբեր Այբենարան 6, Լուսաբեր ընթերցարան Ա. Բ. Գ. տարիներ 10, 12, 14, Մայրենի լեզու քեր. ընթց. 5, Թանգարան Հ. եւ Զ. Աստուածաշ. տարրական դասընթացք 8, Թանգարան Բ. տարի 10, Թանգարան Գ. տարի 12, Թանգարան Դ. եւ Ե. տարի 17.50, Թուաբանութիւն Ատրունի Ա. եւ Բ. տարի 10, Թուաբանութիւն միջին 17.50, Պատմութիւն հայոց 2 հատոր (Հ. Մովսէսեան) 40, Հայաստանի մեծադիր քարտէսը 20, Նամականի հայ լեզուի 25, Բառարան հայ. լեզուի 75, Ֆրանսահայ բառարան 75, Հայ. Ֆրանս. բառարան 65, Զրուցատրութիւն ֆրանս. հայ 2.50, 3, 6, 7.50, 25, Երգարաններ 5, 10, 25, 30,

Զանազան գիրքեր.— Հայաստան, Բ. Թրքահայաստան, Լինչ 70, Աննա Քարէնին 35, Հազար եւ մէկ գիշերներ 2 հատոր 70, Կրացիէլլա 8, Ռաֆայէլ 18, Աբուլալա 5, Կեանքի եւ Մահուան երգեր 10, Տղու հոգիներ 6, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10,

Պահանջեցէք մեր գրացուցակը ինչպէս նաեւ ամէն տեսակ գիրքեր:

Դիմել՝ Mme. Sévouni, 31 Rue Kléber, Issy-les-Moulineaux, Seine, France.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

ՇՔԵՂ ԵՒ ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ
Հ. Մ. Ը. Մ.ի ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

կազմակերպուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանային վարչութեան կողմէ, եւ մասնակցութեամբ Փարիզի, շրջանի, արտասահմանի եւ Ֆրանսայի գաւառներու Հ. Մ. Հ. Մ.ի մասնաճիւղերու, հայ մարզական միութիւններու, ինչպէս նաեւ դպրոցասէրի սանուհիներու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կերլ սկաուտներուն եւ սկաուտներուն:

Նախագահութեամբ եւրոպայի կաթող. պատուիրակ ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆԻ
Օրուան Թագուհի՝ ՏԻԿԻՆ ԱՐՄԵՆԱԿ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ ԺԱՄԸ 2ին STADE PETIT-JEAN (PORTE DE PICPUS)

Ցիսուն հոգինոց ֆրանսական փանփառի խումբ մը կը նուագէ հայկ. եւ եւրոպական եղանակներ

Գին՝ Ա. կարգ 20, Բ. կարգ 10, մուտք 5 ֆր.

Հաղորդակցութեան միջոցն'ը՝ Օթոպիւս՝ AY Կար տիւ Նորէն, AU Սէն Լազարէն, Թրամուէյ Րէփիւպլիքէն եւ իջնել Porte Picpus. Մէթրօ՝ Daumesnil.

ԹԱՏԵՐԱՍԵՐՆԵ՛Ր, ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Մօտ օրէն Ամերիկայէն քաղաքս կը համնի ծանօթ դերասան Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆի ղեկավարութեամբ հայ դրամա - օփէրաթային խումբը: Պիտի տրուի միայն երկու ներկայացում:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

Մ. ԱՐԵՒԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ՏՆՕՐԷՆ ԵՒ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ
ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ (ՊՈԼԻՍ)

Ֆրանսայի մէջ կը զբաղի կեանքի, հրդեհի, արկածներու, օթոմոպիլներու եւայլն ապահովագրութեամբ: Իրաւագիտական գրասենեակ, կալուածական առուծախ, դատական հետապնդումներ, Թարգմանութիւն, Գոմիսիոն, Ֆրանսա մուտքի հետապնդումներ, տուն չինողներու փոխառութիւն եւայլն:
Ամուսնութիւն եւ ամուսնալուծում:
Նպարեղէններու առեւտուր եւ նպարավաճառատուն:
Արեւելեան եւ եւրոպական փլաքներ:
Դիմել՝ 1 Villa Besset, Décines, Isère.
Կը փնտռուին թղթակիցներ Ֆրանսայի բոլոր քաղաքներու մէջ:

ՃԱՇԱՐԱՆ **ԱՐԱՐԱՏ**

24 Rue des Carmes, Paris Ve. Մէթրօ՝ Սէն-Միշէլ կամ Օտէոն
Տէր եւ տնօրէն ՑՈՎՀ. ՓԱԼԵԱՆ

ԱՐԱՐԱՏ ճաշարանը կոչուած է դառնալ ժամադրավայրը բոլոր հայրենակիցներու, որոնք համեղ եւ խնամուած կերակուրներու հետ միասին պիտի գտնեն հայկական տաք մթնոլորտ մը: Ճաշ կը տրուի առաւուան ժամը 11էն մինչև կէս գիշեր:
Կերակուրները կը պատրաստուին կայսերական պալատի նախկին խոհարարին կողմէ:

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
106 Ave. Kléber. PARIS (16e)
(Նախկին ՍԹԷՅԼԻՔԻ) Հեռ. Passy 72.56 R. C. Seine No. 438390
Տնօրէն՝ Պ. ԱՆՏՐԷ

Ամէն տեսակ ընկերութեանց պայմանագրութիւններ, ապահովագրական պայմանագրութիւններ, խնդրագիրներ, պատերազմական հատուցումներ, առեւտրական տուներու առուծախ:
Օրինական ամէն կարգի հետապնդումներ վարչական եւ հիւպատոսական իշխանութեանց մօտ:
Ֆրանսա մտնելու համար ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացման խնդրագիրներ (ԱՖԻՏԱՎԻԹ).
Ամուսնութեան, ամուսնալուծման ձեւակերպութիւններ. Ներկայացուցչութիւն Ֆրանսայի, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ բոլոր դատարաններուն առջեւ:
Ամէն օր ժամը 4—7, բացի կիրակիէ եւ շաբաթէ
Յառաջի ընթերցողներուն համար խորհրդակցութիւնը ձրի

Կ'ՈՒԶԷ՞Ք ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԼ ՁԵՐ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒՆ ԱՊԱԳԱՆ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԵՑԷ՛Ք ՁԵՐ ԿԵԱՆՔԸ

UNION ընկերութիւնը, ենթակայ պետական հսկողութեան, որ հանրածանօթ է իբրեւ ամէնէն վստահելին, կ'ապահովագրէ ամէնէն նպաստաւոր պայմաններով: Դիմել՝ Կշ. եւ Եշ. օրերը՝ կէսօրէ վերջ 9 Place Vendôme, Unionի կեդրոնը՝ քննիչ

Պ. Վ. Ք. ԷԼՄԱԵԱՆԻ, որ կը ստանձնէ նաեւ հրդեհի եւ արկածի դէմ ամէն կարգի ապահովագրութիւններ: Նամակով կամ հեռաձայնով կարելի է միշտ հաղորդակցիլ հետեւեալ հասցէով.— 18 Rue du l'Alma, Asnières, Tel. Grésillons 14-50:

ԺԱՄԱԳՈՐԾ ԵՒ ՈՍԿԵՐԻՉ
ՀՐԱՉ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ՊԵՏ ՕՄԷԿԱ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐՈՒ ԺԸՆԵՒԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՆ
29 Rue Mathis, Փարիզ, Մէթրօ՝ Crimée,
R. C. Seine 248, 459 Հեռ. Nord 59-21

Նորոգութիւն՝ ժամացոյցներու եւ ոսկեղէն առարկաներու: Ճոխ մթերք՝ Զենիթ, Լոնժին, Էլէքթրոն, Օմէկա, Լիփ. Ռոսէքս ժամացոյցներու, Քարփիօն Ուէսթմինսթրներու, ակնեղէններու, ոսկեղէն եւ արծաթեղէն ամէն տեսակ առարկաներու,

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՐ ՓԼԱՔՆԵՐ

8 Rue Jouy-Rouve Մէթրօ Belleville Թրամուէյ 26 և 5	ՀԱՅԵՐԷՆ ՅՈՒՆԱՐԷՆ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ **VAHRAM** Ուր պիտի գտնէք ձեր փնտռած ամէն տեսակ շարքիները, կազէլները եւ օփէրէթները՝ երգուած հանրածանօթ արուեստագէտներու կողմէ, ամէն օր մինչեւ գիշերուան 10.30: Կ'ընդունինք ապսպրանքներ արտասահմանէն:	8 Rue Jouy-Rouve Օթոպիւս BN N BF

ՏՈՔԹ. ԱՍԼԱՆ

38 Rue Rochechouart Մէթրօ Cadet և Anvers Autobus
Tél. TRUDAINE 56 - 58

Թոքերու, Ստամոքսի, Լեարդի եւ Աղիքի հիւանդութիւններ, Յատուկ յարկաբաժին Վեներական եւ Մորթի հիւանդութիւններ, ULTRA - VIOLET ճառագայթներով կը դարմանէ կորի, ջղային, Արեան հիւանդութիւններ եւ Յօդացաւ: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 9—12 եւ 3—7, կիր. մինչեւ կէսօր

ՀԱՑԱԳՈՐԾ ԵՒ ԱՆՈՒՇԱՎԱՃԱՌ
MAISON JOLIVET
17 Rue St. Lazare (Rue St. Georgesի անկիւնը)
Nord Sud: N. D. de Lorette, Թէլ. Trudaine

ՍԻՄԻԹՆԵՐ ՀԱՄՈՎ ՀՈՏՈՎ

Եթէ կ'ուզէք առանց վտանգի նիհարնալ, գործածեցէք առողջ մեր մասնաւոր եղանակով պատրաստուած GLUSIN JOLIVET հացերը:

Ունինք խաշխաշով, շուշմայով, ճարպուտով եւ քիմիոնով պատրաստուած հացեր:

Փարիզի մէջ ապսպրանքները կը յանձնուին բնակարան: Ներկայ կտրօնը ներկայացնողին հարիւրին 15 զեղչ

ՀԱՑԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE
Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue (Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96.

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը քննուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի եւ ականջի գէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 4—6. Քիթի, կոկորդի եւ ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը 2—3. ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19.

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է
ԹՂԹԱՎԱՃԱՌ ԵՒ ՓԵՐԵԶԱԿ
ԵՐՋԱՆԻԿ ԱՊՐԱՋԵԱՆ
3 Rue Palikao, Մէթրօ Couronne, Paris (20e)

Ունինք արանց եւ կանանց գուլպաներ, թրիքոներ, մետաքսէ շապիկներ, դերձաններու եւ դերձակուհիներու վերաբերեալ ամէն տեսակ իրեղէններ եւայլն: Չափաւոր գին:

ԿԸ ԾԱԽԵՆՔ «ՅԱՌԱՋ», ինչպէս նաեւ հայերէն եւ ֆրանսերէն թերթեր:

SEULE AGENCE EXCLUSIVE EN FRANCE
ՀԱՅԵՐԷՆ
ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ
ՅՈՒՆԱՐԷՆ
COLUMBIA MARK
18 ՖՐ.

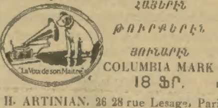

H. ARTINIAN. 26 28 rue Lesage, Paris XX. Tél. Ménil
Այս երեք աշխարհահռչակ ընկերութիւններու այս տարուան նոր եղանակները, նշանաւոր արուեստագէտներու կողմէ երգուած եւ նուագուած, գեղարուեստ. ամենավերջին փլաքները, ինչպէս նաեւ Հայերէն նոր եղանակներ եւ Արշին մալ ալանի բոլոր կտորները եւ Մարտիրոսեանի փլաքները:
Արեւելեան նպարեղէններու լաւագոյնը, զեղչուած գիներով

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ (Հաստատուած 1923ին)
CABINET V. YARJANIAN
Հասցէ՝ 5 rue du Cardinal Mercier, PARIS (9e)
Tél. CENTRAL, 97-39 եւ 96.70

Կը ստանձնէ պատժական, քաղաքային եւ առեւտր. գործեր պաշտպանելով ֆրանսացի հանրածանօթ պաշտօնակիցներու հետ: Վարչական եւ հիւպատոսարանական գործերու արագ հետապնդում: Ամէն դատերու մասնաւոր ճիւղ, առանց կանխավճարի: ՖՐԱՆՍԱ մտնելու համար, ձեռնհաս իշխանութիւններէ արտօնագրի ստացում (ԱՖԻՏԱՎԻԹ). Քաղաքային ամուսնութեան արագ գործադրութիւն ամէն երկրի համար:
Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած գիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս: Խորհրդակցութիւնները ձրի են:
Դիմել ամէն օր, 9էն 12 եւ 2էն 7, բացի Կիրակիէ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
MAISON VARTERESSIAN
1bis Rue Hautefeuille, Մէթրօ St. Michel

Արեւելեան եւ եւրոպական ամէն տեսակ նպարեղէններ
ԱՄԵՆԱԼԱՒ ՄԱՔՈՒՐ
Մասնաւոր սպասարկութիւն բնակարաններու համար
Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառներէն և արտասահմանէն